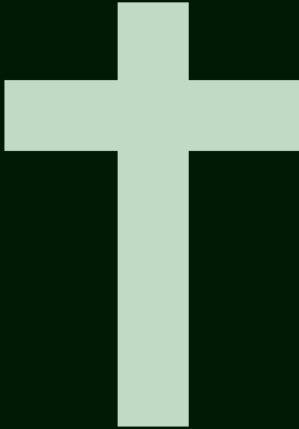

Tuti yó'o kúú tǝ'on Ndios, ta xí'o ña kuendá

sa'ǝ Jesús

New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxb:Mixtec,
Tezoatlán)

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús

New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mx:Mixtec, Tezoatlán)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mx], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.1

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f

Contents

San Mateo	1
San Marcos	59
San Lucas	97
San Juan	157
Hechos	202
Romanos	259
1 Corintios	282
2 Corintios	304
Gálatas	318
Efesios	326
Filipenses	334
Colosenses	340
1 Tesalonicenses	346
2 Tesalonicenses	351
1 Timoteo	354
2 Timoteo	361
Tito	366
Filemón	369
Hebreos	371
Santiago	388
1 Pedro	394
2 Pedro	400
1 Juan	404
2 Juan	410
3 Juan	411
Judas	412
Apocalipsis	414

To'on yó'o kían nī taa San Mateo, ña ká'an sa'a Jesús

Nā yó'o kúu nā ve'e Jesús

¹ Ña yó'o kúu tuti noq tánda yiko kuu ndidaa ñayuu nī sa kuu nā ve'e Jesucristo, nā nī kii tein nā ve'e rey David, ta rey David nī kii tein nā ve'e Abraham. ² Chī de'e Abraham ñoo nī sa kuu Isaac, ta de'e Isaac nī sa kuu Jacob, ta de'e Jacob nī sa kuu Judá xí'in dao ka ñani ra. ³ Ta de'e Judá xí'in iin ná'a naní Tamar nī sa kuu Fares xí'in Zara, ta de'e Fares nī sa kuu Esrom, ta de'e Esrom nī sa kuu Aram, ⁴ ta de'e Aram nī sa kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nī sa kuu Naasón, ta de'e Naasón nī sa kuu Salmón, ⁵ ta de'e Salmón xí'in Rahab nī sa kuu Booz, ta de'e Booz xí'in Rut nī sa kuu Obed, ta de'e Obed nī sa kuu Isai. ⁶ Ta de'e Isai nī sa kuu David, nā nī sa kuu rey noq nā Israel, ta de'e rey David nī sa kuu Salomón, ta naná Salomón nī sa kuu ñadi'í Urías.

⁷ Ta de'e Salomón nī sa kuu Roboam, ta de'e Roboam nī sa kuu Abías, ta de'e Abías nī sa kuu Asa, ⁸ ta de'e Asa nī sa kuu Josafat, ta de'e Josafat nī sa kuu Joram, ta de'e Joram nī sa kuu Uzías, ⁹ ta de'e Uzías nī sa kuu Jotam, ta de'e Jotam nī sa kuu Acaz, ta de'e Acaz nī sa kuu Ezequías, ¹⁰ ta de'e Ezequías nī sa kuu Manasés, ta de'e Manasés nī sa kuu Amón, ta de'e Amón nī sa kuu Josías, ¹¹ ta de'e Josías nī sa kuu Jeconías xí'in dao ka ñani ra tá tiempo nī kuei nā ñoo Israel noq ndá'a ta ñoo Babilonia.

¹² Tá nī ndi'i nī kuei nā Israel tixi ndá'a ta Babilonia, dá nī sa io iin de'e Jeconías ñoo, ta nī sa naní rá Salatiel, ta de'e Salatiel nī sa kuu Zorobabel, ¹³ ta de'e Zorobabel nī sa kuu Abiud, ta de'e Abiud nī sa kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nī sa kuu Azor, ¹⁴ ta de'e Azor nī sa kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nī sa kuu Aquim, ta de'e Aquim nī sa kuu Eliud, ¹⁵ ta de'e Eliud nī sa kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nī sa kuu Matán, ta de'e Matán nī sa kuu Jacob, ¹⁶ ta de'e Jacob nī sa kuu José, ta José nī sa kuu yí María, ta de'e María kúu Jesús, nā kúu Cristo, nā dákaki ñaá. ¹⁷ Noq ndidaa nā sa'ano yó'o, kánda inio ña nda Abraham, ta nda David nī sa kuu na uxí komi nā sa'ano. Ta nda David, ta nda tiempo nī kuei nā Israel tixi ndá'a ta Babilonia, nī sa kuu na uxí komi ka nā sa'ano. Ta nda tiempo nī kuei nā ñoo Israel tixi ndá'a nā ñoo Babilonia, ta nda tiempo Cristo nī sa kuu tuku na uxí komi nā sa'ano.

Di'a nī kuu tá nī kaki Jesús

¹⁸ Di'a nī kuu tá nī kaki Jesús: María, ta kakuu naná Jesús, sa nī xí'o va xi to'on xi noq José ña tanda'a xí xí'in rá. Tído tá ko ñá'a naki'in tá'an na kandeí na, kúu nī tpu va María ñó'o de'e xi, chī Espiritu iñ Ndios nī xí'o ña ndato yó'o noq xí. ¹⁹ Ta José naní tpa kakuu yí xí, ta sa'a ña kúu rá iin tpa ndaa, ta ko kóni ra chinaní kini ñaá rá, sa'a ñoo nī nakani ini ra ña dión oon va dánkoo ñáa rá. ²⁰ Tá nī ndi'i nī ka'i ini ra ña dión kee ra, ta kúu nī na'a noq iin ángel nī kixi noq sato'o yo Ndios noq rá tixi sani. Dá nī kaa na xí'in rá:

—José, nā ve'e David, o sa nákaní kuáchi inon ki'on María kakuu ñadi'íon, dá chī míi Espiritu iñ Ndios nī xí'o ña'a ndato yó'o noq xí, sa'a ñoo nī tpu xi ñó'o de'e xi. ²¹ Ta dákaki xi iin tayíí ló'o, ta chinanón xī Jesús, dá chī ta yó'o dákaki nā ñoo xī noq kuáchi kée na —kaá nā.

²² Ta ndidaá ña yó'o n̄i kuu, dá n̄i x̄inkoo noo n̄i ka'an Ndios x̄i'ín profeta, tá'an na sa kasto'on x̄i'ín ñayuu to'on n̄i ka'an mií Ndios x̄i'ín ná, chí di'a n̄i kaa na:

²³ Mií'an tuu iin tadi'í táki kaño'o de'e xi.

Ta chinani ná x̄i Emanuel.

To'on yó'o kóni kaa: Ió Ndios x̄i'ín yó.

²⁴ Tá n̄i ndoto va José, kúu n̄i kee ra choon n̄i sa'anda ángel ñoo. Ta kúu n̄i tandá'a vá rá x̄i'ín x̄i. ²⁵ Tído ko ní náki'in tá'an ta'on na kud̄i nduu na x̄i'an nani n̄i sa ño'o taleé ñoo. Tá n̄i kaki xi, dá n̄i chinani ñaa ná Jesús.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'an ta ndichí noo n̄i kaki Jesús

¹ Ta n̄i kaki Jesús ñoo Belén, ña nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúu rá rey chí kuendá Judea. Dá n̄i kasáa dao ta ndichí ñoo Jerusalén, ta n̄i kii ra chí noo x̄ino ndindii. ² Ta n̄i ndato'ón rá na ñoo Jerusalén, ta kaá ra:

—¿Ndeí ió na kúu rey noo na Israel, na n̄i kaki ñoo? Dá chí nda ñoo ndu ñoo n̄i x̄ini ndu n̄i x̄inkoo iin tiñoo saá, sa'a ñoo n̄i kandaa ini ndu ña n̄i kaki na, ta vei ndu kandaño'o ndu na —kaá ra.

³ Tá n̄i ni'í to'on rey Herodes, ta kúu n̄i naá vá ini ra, ta dión ta'ani n̄i ndo'o ndidaá na ñoo Jerusalén. ⁴ Sa'a ñoo n̄i kana Herodes ndidaá kúu ta dut̄i saku'a, x̄i'ín ta dána'a ley Moisés, ta n̄i ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndeí kaki na kakuu Cristo, na dákaiki ñaa?

⁵ Dá n̄i kaa ta ñoo x̄i'ín rá:

—Kaki na ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judea yó'o, dá chí di'a n̄i taa iin profeta ña n̄i ka'an Ndios x̄i'ín ná:

⁶ Ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judá,

kandaya'i cháa ka yó'ó noo dao ka ñoo ño'o kuendá Judá,

dá chí xaan kaki iin ra katiin ndaa na ñoo Israel, na kúu ñooi,

ta dándaki ñaa rá, kaá Ndios x̄i'ín profeta na

—kaá ra.

⁷ Dá n̄i kana de'é rey Herodes ta ndichí ñoo, dá n̄i ndato'ón ndichí ñaa rá ndá kuu kúu mií mií kuu n̄i x̄inkoo tiñoo ñoo. ⁸ N̄i ndi'i, dá n̄i tanda'a ñaa Herodes kua'an ra ñoo Belén, ta kaá ra x̄i'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ndato'ón va'a ndó ndeí ió tayii ñoo. Tá n̄i nan'í ndo x̄i, dá naki'o ndó kuendá noo, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i x̄i —kaá ra.

⁹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Herodes dión, dá n̄i kankuei ta ñoo kua'an ra. Ta tiñoo, kirí n̄i x̄ini ra nda ñoo mií rá ñoo x̄ionoo rí kua'an rí noo rá. Ta n̄i saa rí n̄i sa tuu rí din̄i vé'e noo ió tayii ñoo. ¹⁰ Tá n̄i x̄ini ra n̄i sa tuu rí, kúu n̄i kad̄i nda'o iní ra. ¹¹ Dá n̄i ku'u ra ve'e ñoo. Dá n̄i x̄ini ra x̄i x̄i'ín María, naná x̄i. Dá n̄i sa kuíta x̄ití rá noo x̄i, ta n̄i sa ndaño'o ñaa rá. Dá n̄i sonó rá yú'u sato noo ño'o ña va'a, dá n̄i taó rá ña n̄i doko rá noo x̄i. Ta ñoo kúu oro, x̄i'ín dusa támi sa'an, x̄i'ín siti támi sa'an nani mirra. ¹² Tído t̄ixi sani n̄i ka'an Ndios x̄i'ín rá ña ná dá'a n̄i nandio kuéi ra noo Herodes. Sa'a ñoo iin ka va ichi n̄i nandio kuéi ra kua'an nó'o rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'áni rey Herodes ku'a'á nda'o taleé

¹³ Tá n̄i ya'a ta ñoo kua'an ra, dá n̄i ka'an iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios x̄i'ín José t̄ixi sani, dá kaá na:

—Ndakqo yo'ó, ta ki'in taleé xaən xí'in naná xj, ta kuino kíj kua'an Egipto, ta ñoo kandeí ndó nda ná kast'o'on tukui xí'in ndó, dá chj kasá'á rey Herodes nándukú rá taleé xaən ka'ání rá —kaá na.

¹⁴ Dá n̄j ndoto José, ta sa'kuuaá kuu daá ñóó n̄j ki'in ra taleé ñoo xí'in naná xj, dá n̄j kee ra kua'an ra Egipto. ¹⁵ Ta ñoo n̄j sa ndei na nda n̄j kasandaá kuu n̄j xij Herodes. Díon, dá n̄j xinkqo to'on n̄j ka'an Ndios xí'in profeta na: “Nda ñoo Egipto n̄j nakanai de'i vej xi.”

¹⁶ Tá n̄j kandaa iní Herodes ña n̄j danda'i ñaa tá ndichí ñoo, kúu n̄j xido nda'o iní ra. Sa'a ñoo n̄j sa'anda ra choon ña ná kuu ndidaá takuáli yíj kō ñá'a xino uú kuia ndéi ñoo Belén xí'in ndidaá takuáli yíj ndéi ñoo kuáli ñó'o noo kúu kuendá Belén ñoo, chí sa kua'an xinkqo uú kuia n̄j xini tá ndichí ñoo n̄j xino t̄jñoo. ¹⁷ Ta sa'a ña n̄j kee ra díon, sa'a ñoo n̄j xinkqo noo n̄j ka'an profeta Jeremías:

¹⁸ Táj káyu'ú na ñá'a ndéi ñoo Ramá.

N̄j'i nda'o sá kíán, ta nda'í tánaán xí'in ndirá nooan.

Ta ndé'ij Raquel sa'a de'an,

ta kō kuú ta'on natián tandeé iní, chí n̄j xij ndi'i xi.

¹⁹ Tá n̄j xij Herodes, dá n̄j na'a noo túku iin ángel n̄j kii noo sato'o yo Ndios noo José t̄ixi sani noo ió ra ñoo Egipto, ²⁰ dá n̄j kaa na xí'in rá:

—Ndakqo, ta kuaka tayií ló'o xaən xí'in naná xj, ta nandió kuéi ndó kua'an nó'o ndo Israel, dá chj sa n̄j xij ndi'i va ta, ra ndúkú tayií ló'o xaən ka'ání rá —kaá na.

²¹ Dá n̄j ndakqo ra, dá n̄j nakuaka ra tayií ló'o ñoo xí'in naná xj, dá n̄j kee na kua'an nó'o ná ñoo Israel. ²² Tído n̄j ni'j tó'on na ña Arquelao n̄j nakuin noo tatá ra rey Herodes dándaki ra kuendá Judea, sa'a ñoo n̄j yu'ú na ko'on na kandeí na ñoo. Tído n̄j kast'o'on tuku Ndios t̄ixi sani xí'in José ña ná ko'on na chí kuendá Galilea kandeí na. ²³ Dá n̄j sa na ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo n̄j sa ndei na. Díon, dá n̄j xinkqo noo n̄j ka'an profeta ña kananí xí tá ñoo Nazaret.

3

Di'a n̄j kuu, dá n̄j kasá'á kast'o'on Juan ña kasaa Jesús

¹ Tein tiempo daá ñoo, dá n̄j kasá'á Juan, na dákodo ndutá ñayuu, dána'a na noo ñayuu noo kúu yukú ichí chí kuendá Judea, ² ta kaá na xí'in ná:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, chí sa n̄j kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios dándaki ñaa ná.

³ Ta sa'a mií Juan yó'o n̄j ka'an profeta Isaías tá sa na'a, chí di'a n̄j kaa na: Kayu'ú iin ta noo kúu yukú ichí, ta kaa ra:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná”, kaá na.

⁴ Ta dá'on n̄j sa ndixi Juan n̄j kava'a xí'in idi camello. Ta iin cincho ñij n̄j kaa noo nákaa t̄ixi na. Ta sa sei ná tika xí'in ndudí yukú. ⁵ Ta kua'a nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea xí'in na ndéi ñoo ñó'o yati yuta Jordán ñoo sa kii noo nákaa Juan. ⁶ Ta sa na'o na kuachi na noo Ndios, ta kúu sa dákodo ndutá ñaa Juan iní yuta naní Jordán.

⁷ Tá n̄j xini Juan ña kua'a nda'o tá fariseo xí'in tá saduceo vej ta'ani kodo ndutá ra noo ná, dá n̄j kaa na xí'in rá:

—jNdo'ó kúu tata de'e koo! ¿Nda yoo kaá daá xí'in ndo'ó ña díon oon ni kaji ndó noo ña xido iní Ndios, ña vej dándó'o naní ní'o ndo? ⁸ Koo iní ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miñ ndaa kuiti n̄j nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó.

⁹ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'á ña kúú ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoó káki ndó. Dá chî miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ¹⁰ Ta kana'á ta'ani ndó ña sa ío nduu va hacha ka'andaan yo'o yíto, sa'á ñoó ndi ndáa mií va yíto ko xí'o kuí'i va'a, yiróon kúú rá ta'anda, dá kee ra kei ra noo kéí ñó'o.

¹¹ 'Miían ndaa kíán dákodó ndútáí ndó'ó ini takuíí, chî nî nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó. Tído sata yú'u veí iin na ndáya'i cháá ka o duú yu'u, ta ní ko káni víán taó yu'u ndisa ná, chî ndáya'i cháá ka na o duú yu'u. Ta noón kúú na dákodó ndútá ndó'ó xí'ín Espíritu ií Ndios, xí'ín ño'ó ita. ¹² Ta noón kúú táto'on iin taá tánee iin ña'a ndá'a ná dáxixi na tirió xí'ín tachi. Ta kí'o dión taó xóo na noní tirió tein xe'án. Ta nataán va'a naan ini yáka ná, ta xe'án ñoó chiñó'o na xí'ín ñó'o kéí, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá Juan.

¹³ Ta kúú nî keta Jesús chí kuendá Galilea veí na yuta Jordán noo nákaa Juan, dá dákodó ndútá ñaá ná. ¹⁴ Tído ko xí'ín ta'on Juan dákodó ndútá ñaá ná, chî kaá na:

—Yu'u di'a va xínñó'ó kodó ndútá kee mií ní. Ta, ¿ndiva'a veí di'a ní noo yú'u ña dákodó ndútáí mií ní?

¹⁵ Dá nî kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon ní kaaon, dá chî kánian kee yó ndidaá choon sa'ándá Ndios —kaá na.

Dá nî xinó ini Juan dákodó ndútá ñaá ná. ¹⁶ Tá nî ndi'i nî sodó ndútá Jesús, dá nî nakuíin ndichi na ini takuíí ñoó. Kúú mií dáá nî nonó induú. Dá nî xini ná Espíritu ií Ndios nî na xinó na sata Jesús, ta káa na táto'on káa iin paloma.

¹⁷ Ta nda induú táj nî ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xiníi yo'ó —kaá na.

4

Di'a nî kuu tá nî ka'án ña u'u dátúúán Jesús

¹ Dá nî kee Espíritu ií Ndios ndáa na Jesús kua'an na dinj yúku íchí, dá korndodó ñaá ña u'u. ² Ta ní sa ne'e ií ná uy diko kuu, uy diko ñoó, ta ní iin ña'a ko ní seí na. Ta nî ndi'i, dá nda'í nî kasá'á kuiko na. ³ Ta kúú nî kasáa ña u'u, ña xirndodó ñaá, noo ná. Dá nî kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kíán ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dá nî kaa na xí'án:

—Di'a va kaá tuti ií Ndios: “O duú ta'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki na. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueid'ó na, dá kataki ndisa na” —kaá Jesús.

⁵ Nî ndi'i, dá nî kee ña u'u ndáa ñaáán kua'an ñoo Jerusalén, ña kúú ñoo Ndios. Dá nî dakáa ñaáán noo dikó cháá ka dinj ve'e ño'o ká'ano iin ñoó. ⁶ Dá nî kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kíán dánkao ní mií ní nda noñó'o káa, chî di'a kaá tuti ií Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saá na kandaa na yo'ó.

Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na yo'ó,

dá kíán ná o tákue'e sa'on kee yuu.

⁷ Dá nî kaa Jesús xí'án:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti ií Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúú sato'o ndo” —kaá na.

⁸ Dá nî kee tukuan ndáa ñaáán kua'an nda dinj iin yúku dikó nda'o. Dá nî daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'o iin ní kúú ñayúú noo ná, xí'ín ndidaá tá'an ña ndato dándákian. ⁹ Dá nî kaaan xí'ín ná:

—Ió yu'u ña naki'oi ndidaá ña káa noq ní tá ná nakuijn xití ní noq, ta kandaño'o ní yu'u.

¹⁰ Dá ñi kaa Jesús:

—Kuya'a kua'an noq, ña u'u, chi di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón diñi Ndios, ña kúu sato'o ndo, ta sav'a'a noq iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó” —kaá na xí'an.

¹¹ Dá ñi kexoo ña u'u kua'an. Dá ñi kasáa ángel ñi chindeé ná Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi kasá'a Jesús dána'a na noq ñayuu

¹² Tá ñi ni'ij tó'on Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá ñi nandió koo na chí kuendá Galilea. ¹³ Kúu ñi ñankoo na ñoo Nazaret noq ñi sa io na. Dá ñi ki'in na kua'an ña koo na ñoo Capernaum, ta kíán iin ñoo nákaa yati yú'u taño'o noq ñi sa kuu ñó'o ña kuendá Zabolón xí'in Neftalí. ¹⁴ Díon ñi kuu, dá ñi xinkoo to'on ñi ka'an profeta Isaías, chi di'a ñi kaa ña:

¹⁵ Di'a ndo'o ña ndéi kuendá Zabolón xí'in ña ndéi kuendá Neftalí, tá'an ña ndéi chí yú'u taño'o, ña nákaa iin ka xoo yuta Jordán, noq kúu kuendá Galilea, noq ndéi ñayuu ko kúu ña Israel.

¹⁶ Ta ñayuu ndéi ñoo ñoo, sa ín naá ñaxintóni ná, tído viti ndato ñi ñatoon noq ná. Ta va'ará sa xionoo na iin íchi naá noq kuu ña, tído viti ndato ñi ñatoon noq ná, kaáan.

¹⁷ Nda daá ñi kasá'a Jesús dána'a ña noq ñayuu ñoo, ta kaá ña:

—Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chi sa ñi kuyati va kuu ña kíán ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándaki ña ná.

Di'a ñi kuu tá ñi kana Jesús dao taa tün tiyaká ña kanoo ra xí'in ná

¹⁸ Ta noq xika Jesús kua'an ña yú'u taño'o naní Galilea, ñoo ñi xini ña uu taa, iin ra kúu Simón, tá'an ra ñi chinaní ná Pedro, ta iin ra kúu Andrés, ñani mií rá. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñóno rá ini takuij, chi kúu rá ta tün tiyaká. ¹⁹ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Naki' ndo ná ko'o kanooó xí'in yu'u, dá ná dána'ij noq ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo tiyaká ini takuij —kaá ña.

²⁰ Ta kúu vití'ón ñi ñankoo ra ñóno rá. Kúu ñi kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

²¹ Ta noq xika Jesús kua'an ña cháa ka chí noq, kúu ñi xini ña uu ka taa, ta iin ñani kúu, iin ra naní Jacobo, ta iin ka ra naní Juan. Ta kúu rá de'e taa naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñóno rá xí'in tatá ra. Dá ñi kana ñaá Jesús. ²² Ta kúu vití'ón ñi ñankoo ra tatá ra xí'in barco ñoo. Dá ñi kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

²³ Ta ñi ñata'an Jesús ñi xionoo na chí kuendá Galilea ñoo sa ñaná'a ña iin rá iin ve'e noq ndítúti ná Israel. Ta dána'a ña to'on va'a, ña kíán ká'an ndi koo ndu'u yó tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndáa mií vá kue'e, ta sa nduva'a na ña u'u ñi. ²⁴ Ta iin ní kúu kuendá Siria ñoo ñi kasandaá to'on sa'a Jesús, sa'a ñoo ndidaá xían ndáka ñayuu ña kú'u vei na noq Jesús, á mií ná ndó'o na kue'e, o mií ná kúu ná ña u'u ñi, o mií ná kúu ná ña ndó'o ní kée espíritu kini, o mií ná kúu ná ña xí'ij yi'í, o mií ná kúu ná ña ña'ití ñi. Ta ndidaá ná ñi nduva'a ñi kee Jesús. ²⁵ Ta kuá'a nda'o ña ndéi kuendá Galilea, xí'in ña ndéi ndin uxí ñoo ká'an xí'in ná Decápolis, xí'in ña ñoo Jerusalén, xí'in dao ka ña ndéi kuendá Judea, xí'in ña ndéi iin ka xoo yuta Jordán tákuei na Jesús xionoo na.

5

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús diní iin yúku

1 Tá ni xini Jesús ña kua'á nda'o kúú ñayuu ñoó, dá ni kaa na diní iin yúku iin ñoó. Dá ni sá koo na. Ta ni natuu yati tãa xionoo xí'ín ná ñoó noo ná. 2 Dá ni kasá'á ná dána'a na noo rá, ta kaá na:

3 —Ndiká'án ndi kúu ví na nákoní ña xínñó'ó ná Ndios, chi na yó'o kúu na sa ñó'o tixi ndá'a Ndios.

4 'Ndiká'án ndi kúu ví na ndé'i, dá chi natiin na tãndeé ini noo Ndios.

5 'Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu nda'í ió ini, dá chi na yó'o kúu na natiin noñó'o yó'o noo Ndios.

6 'Ndiká'án ndi kúu ví na xí'i doko sa'á ña ndaa, ta íchi ini na koni na ñá, dá chi ndinoo ini na xí'ín ña ndaa kee Ndios.

7 'Ndiká'án ndi kúu ví na ká'ano ini, dá chi ku'u ini Ndios sa'a ná.

8 'Ndiká'án ndi kúu ví na kómí iin níó vii, dá chi koni xí'ín noo ná Ndios.

9 'Ndiká'án ndi kúu ví na ndúkú ña nãdeí va'a dao ka ñayuu, dá chi na yó'o kúu na kanani de'e Ndios.

10 'Ndiká'án ndi kúu ví na ndó'o níó sa'á ña kée na ña ndaa, dá chi na yó'o kúu na ñí'í ña kaño'o na tixi ndá'a Ndios.

11 'Ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndó, o tá kéndava'a na xí'ín ndó, o tá káva'a na kua'á noo ña to'ón sa'a ndo sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. 12 Ta ná kadii ini ndó, ta ñóchi kuu ini ndó, dá chi ká'ano nda'o ña va'a ko'on Ndios k'i'o na noo ndó chí induú sa'á ña ndó'o ndó dión, dá chi k'i'o dión ta'ani ni kenda'va'a na xí'ín profeta ni sã ndei sã na'á.

Yó'o dána'a Jesús ña kúú yó tát'o'on ñi ñayuu yó'o

13 'Ndo'ó kúu tát'o'on ñi ñayuu yó'o, tído tá ni ndi'í ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ovã tukuan? Kõ ta'ón ka ña'a kuu kechóon yóan. Ndá kata va yóan satã vé'e, ta kuéi ni'ini ñayuaan kanoo na.

Kúú yó tát'o'on iin ña'a dát'o'on noo ñayuu

14 'Ta kúu ta'ani ndó tát'o'on iin ña'a dát'o'on noo ñayuu, ta ndó'o ndó tát'o'on ndó'o iin ñoo kánóo diní yúku, dá chi o kúu ta'on dáda'i na ña. 15 Ta dión ní, ni iin tó'ón ñayuu kó chíñó'o iin íti, dá chikaã ñaán tixi iin satõ. Di'a chínoo ñaán noo dikó, dá katoaan noo ndidaá na ndéi ini ve'e. 16 Ta k'i'o dión kánian katoan ndo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni na ña va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatã yõ Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

17 'Ná dá'a ni ka'án ndó ña vei yu'u dát'uúí choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña ni taa ndidaá profeta. Di'a vei yu'u dáxinkooi choon sa'ándáan. 18 Dá chi miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña xí'án nani ió induú xí'ín noñó'o, ni iin tó'ón ta'on tá'í letra ley o kánda, miían xinkoo ndi'í noo ká'an. 19 Sa'á ñoó, ndi ndaa mií vá ñayuu xío kao iin káa choon kuálí sa'ándá ley, ta k'i'o dión ta'ani kee na dána'a ñaán noo dao ka ñayuu, dá kían cháá vá kanda'ya'i na tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. Tído ndi ndáa na seídó'o choon kuálí yó'o, ta dión dána'a na noo dao ka ñayuu, noón kúu na kanda'ya'i nda'o tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. 20 Ta ká'ín xí'ín ndó ña kánian kuita ndaa cháá ka ndo kee ndó ña kóni Ndios o duú tã dána'a ley xí'ín tã fariseo, dá chi tá koo, dá kían ni iin kuú ta'ón o ndú'u ndó tixi ndá'a Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni karyí yó xí'ín ñani tá'an yó

21 'Sá n̄i seídó'o va ndó choon n̄i ta'andá noḡ n̄a sá'ano ve'e yó: "O s̄a k̄a'áni ndó nd̄i, ta ndi ndáa ñayuu sa'áni nd̄i, mián keyíko sa'a ná s̄a'á kuachi n̄i kee na." 22 Tído yu'u di'a ká'in xí'in ndó ñ̄a ndi ndáa mií vá ñayuu, va'ará ná karyíí óon na xí'in ñani tá'an na, mián keyíko Ndios sa'a ná. Ta ndi ndáa mií vá ñayuu yá'a ká'an xí'in ñani n̄a ñ̄a kúú ná ñayuu x̄ixi, noḡn kúú n̄a kandoo kakuu na ñayuu kómí kuachi noḡ n̄a sá'ano ñoo yo. Ta ndi ndáa mií ñayuu, n̄a ká'an xí'in ñani tá'an na ñ̄a ni lú'u kḡ chón na, noḡn kúú n̄a ko'on kaño'o indayá noḡ kéi ñó'o.

23 'Ta viti, tá kua'an ndo doko ndo ñ̄a'a noḡ Ndios, ta n̄i ndusáa ini ndo ñ̄a ko ñá'a ndeyíko ndo tandó'o ndo xí'in ñani ndo, 24 dá k̄ian kánian dánkoo tóo ndó ñ̄a né'e ndó kua'an ndo doko ndo noḡ náa ñoo, ta dinñó'o kua'an ndo ndaka ndo ñ̄a man̄i noḡ ñani ndo. Tá n̄i ndi'i, dá nandio kuéi ndó doko ndoan noḡ Ndios. 25 'Ta ndi'i ini ndo kandoo man̄i ndo xí'in ñayuu naá xí'in ndó nani xika ndó kua'an ndo noḡ tá né'e choon. Dá ch̄i tá koḡ, dá nak̄i'o na ndo'o noḡ ndá'a rá. Ta tá né'e choon ñoo kúú rá nak̄i'o ndo'o noḡ ndá'a tá ndaa yé'é kaa, dá chikaa rá ndo'o ve'e kaa. 26 'Tá mián ndaa ná ka'in xí'in ndó ñ̄a o yáa ta'on ndó nda rá ná chiyá'i ndi'i ndó sa'a ñ̄a n̄i kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ñ̄a ná dá'a ni kee yó kuachi xí'in n̄a ko kúú ñadi'í yo o yí yo

27 'Sá n̄i seídó'o va ndó choon kaá di'a: "O s̄a k̄ee ndó kuachi xí'in n̄a ko kúú ñadi'í ndo o yí ndo." 28 Tído yu'u ká'in xí'in ndó ñ̄a ndi ndáa mií vá t̄aa nákani lóko ini rá ndé'é rá iin ñá'a, ta nákani kue'é ini rá xí'an, roḡn kúú rá n̄i ya'a n̄i kee kuachi xí'an xí'in ñaxintóni rá.

29 'Sá'a ñoo, tá yá'a ndó k̄ee ndó kuachi xí'in nduchí nóo xoo kuá'a ndo, dá k̄ian taó ndoan, ta kaño'ó ndoan. Dá ch̄i va'a cháá kaan ná naá iin nduchí nóo ndo o duú kaan dáketá na iin ní ndó indayá. 30 'Tá yá'a ndó k̄ee ndó kuachi xí'in ndá'a xoo kuá'a ndo, dá k̄ian ka'anda ndoan, ta kaño'ó ndoan. Dá ch̄i va'a cháá k̄a ñ̄a ná kaman̄i iin ndá'a ndo o duú kaan dáketá na iin ní ndó indayá.

Yó'o dána'a Jesús ñ̄a ná dá'a ni dánkoo iin t̄aa ñadi'í ra

31 'Sá n̄i seídó'o ta'ani ndó iin k̄a choon kaá di'a: "Ndi ndáa mií vá t̄aa kóni dánkoo ñadi'í rá, dá k̄ian nak̄i'o ra iin tuti ñ̄a ká'an ñ̄a kóni rá dánkoo ñáa rá."

32 Tído yu'u ká'in xí'in ndó ñ̄a ndi ndáa mií vá t̄aa dánkoo ñadi'í rá, ta ko k̄ian s̄a'á ñ̄a n̄i xini x̄ixi ñáa, dá k̄ian mií rá kedaá xí'in ñadi'í rá, dá ya'an keeán kuachi xí'in iin k̄a t̄aa. Ta dión ní t̄aa náki'in tá'an xí'an, yá'a ra kee ra kuachi xí'an.

Yó'o dána'a Jesús ñ̄a ná dá'a ni nachina'á yó ni iin ñ̄a'a

33 'Ta s̄a n̄i seídó'o ta'ani ndó iin k̄a choon n̄i ta'andá noḡ n̄a sá'ano ñoo yo: "O s̄a k̄etó'on ndó ñ̄a n̄i nachina'á ndó kee ndó noḡ sato'o yo Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ñ̄a n̄i kaa ndo kee ndó." 34 Tído yu'u ká'in xí'in ndó, o s̄a náchina'á ndó ni iin ñ̄a'a, dá k̄i'o ndó to'on ndó. O s̄a náchina'á ndó induú, dá ch̄i noḡ ió mií Ndios k̄ian, 35 ta o s̄a náchina'á ndó noñó'o yó'o, dá ch̄i yó'o ndíta sa'a Ndios, ta o s̄a náchina'á ndó ñoo Jerusalén, dá ch̄i ñoo mií rey ká'ano k̄ian. 36 'Ta n̄i o s̄a náchina'á ndó din̄i ndo, dá ch̄i o kándeé ta'on ndó ndekuxí ndo ni iin tó'on idí din̄i ndo, ta ni o kándeé ndó ndendei'í ndoan. 37 Tído ndo'o, tá kaa ndo jaan, ta dión ná kakan. Tá kaa ndo koḡ, ta dión ná kakan. Ch̄i tá yá'a ndó ká'an ndo cháá k̄a to'on, dá k̄ian ndéi ndó k̄ee ndó ñ̄a kóni ñ̄a kini.

Yó'o dána'a Jesús ñ̄a ná ku'u ini yo s̄a'á n̄a xini u'u ñáa

38 'Ta dión ní s̄a n̄i seídó'o ndó iin k̄a choon kaá di'a: "Tá n̄i taó ná iin nduchí nóo ndo, dá k̄ian taó ta'ani ndó nduchí nóo n̄a. Tá n̄i taó ná iin no'o ndó, dá

kían taó ta'ani ndó iin no'ona." ³⁹ Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó, o sa chidáó tá'an ndó xí'ín ñayuu káni. Va'a kaan di'a kee ndó: Tá nì kani na iin xoo noo ndó, kí'o ndó iin ka xoo ná kani na. ⁴⁰ Ta ndáa na kóni ka'an kuachi sa'a ndó, ta xio ndaa ra do'onó ndó, dá kían kí'o ndóan noo rá, ta konó ta'ani ndó naki'in ra kotó ndó. ⁴¹ Ta ndi ndáa mií ra kéndúsa xí'ín ndó kandio ndó ña'a ra ko'on ndó iin kilómetro dao, kua'án ndó xí'ín rá ndá oní kilómetro. ⁴² Ta ndáa na xíká iin ña'a noo ndó, kí'o ndóan noo ná. Ta ndáa na kóni kí'ín tóo ña'a noo ndó, o sa kádí'inda ndóan noo ná.

⁴³ "Ta sa seíd'ó ta'ani ndó ña nì ka'an dao ka ñayuu: "Ku'u ini ndó sa'a ñayuu xí'ín ndó, ta koni u'u ndó na xini u'u ñaá." ⁴⁴ Tído yu'u di'a ká'ín xí'ín ndó ña ku'u ini ndó sa'a na xini u'u ñaá, ta ka'an va'a ndó xí'ín na ká'an ndava'a xí'ín ndó, ta keva'a ndó xí'ín na ká'ín'ó ñaá, ta kaka ndó ña maní noo Ndios sa'a na kénóo ñaá, xí'ín sa'a na kéndava'a xí'ín ndó. ⁴⁵ Díón, dá ná'a ndó ña miían ndaa kúú ndó de'e tatá Ndios, na ío induú, na dáxinkoo ndindii sata ñayuu káni xí'ín ñayuu vá'a, na dákóon dai sata ñayuu ndaa, xí'ín ñayuu káni. ⁴⁶ Dá chî tá kú'u ini ndó sava'a sa'a na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a nì'í ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña díón ta'ani kée ra kí'ín ya'i sa'a ñó'o? ⁴⁷ Tá ká'an ndó ndisá'án xí'ín sava'a ñani tá'an ndó, dá kían, ¿ndí kían va'a kée ndó, xini ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña díón ta'ani kée na ko ná'a Ndios tein mií ndó? ⁴⁸ Tído ndó'ó, koo ini ndó kendaá ndi'i ndó choon táto'on kendaá tatá yo Ndios, na ío induú, choon.

6

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó chindeé yó na kúnda'í

¹ Kandaan ndó mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ña va'a noo ñayuu sa'a ña kóni ndó kande'é va'a na ndó. Dá chî tá kée ndó díón, dá kían ni iin ña va'a o nándió né'e tatá Ndios, na ío induú, noo ndó. ² Sa'a ñoó, tá kua'an ndó kí'o ndó dí'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndó xí'ín ra tuú trompeta ña kuíta ra tuu ra noo ndó táto'on kée ña u'u noo ini ve'e noo náta ka yo xí'ín noo xionoo ra keí. Díón kée ra, dá ná chinaní va'a ñaá ñayuu. Ta miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa nì natiin ra ya'i ra sa'a ña kée ra. ³ Tído, ndo'ó, tá kua'an ndó kí'o ndó dí'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni kana'a nda'a íti ndó ndí kían xí'o nda'a kua'a ndó, ⁴ dá kían ná koo de'é ña maní kée ndó, chî tatá Ndios, na ndé'é ña kéde'é ndó, noón kúú na nandió né'e túu ña va'a noo ndó.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ká'an yo xí'ín Ndios

⁵ Tá kua'an ndó ka'an ndó xí'ín tatá Ndios, o sa kée ndó táto'on kée ña u'u noo, dá chî kátoó ra kandita ndichi ra ini ve'e noo náta ka yo ka'an ra xí'ín Ndios, ta kátoó ta'ani ra kandita ra iin rá iin do'o keí ka'an ra xí'ín Ndios, dá ná kande'é ñayuu ña kée ra. Tído miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa nì natiin ra ya'i ra sa'a ña kée ra. ⁶ Tído ndo'ó, tá kua'an ndó ka'an ndó xí'ín tatá Ndios, kua'án ndu'u ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndó yé'é ndó, dá ka'an ndó xí'ín Ndios, na ko túu, na ndé'é ña kéde'é ndó, dá ná nandió né'e túu na ña va'a noo ndó.

⁷ Ta noo ká'an ndó xí'ín ná, ná dá'a ni nandió kuéi tóo tuku ndó ka'an ndó to'on, ña sa nì ka'an ndó táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios, dá chî ká'án ná ña sa'a ña kua'a téi ká'an na, dá natiin na ña xíká na. ⁸ Sa'a ñoó ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na, chî sa na'a vá tatá yo Ndios ndí kían xín'ó'ó ndó va'ará ko ña'a kaka ndóan noo ná. ⁹ Tá kua'an ndó ka'an ndó xí'ín Ndios, ta di'a kaa ndó:

Tatá mií ndu'u, na ío induú,
ná natiin kuú mií ní ndidaa tá'an ña'ño'ó.

¹⁰ Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o.

Táto'on kǐ'o kée ní ña kóni ní induú xaan, kǐ'o dión ta'ani ná koo noño'o yó'o.

11 Ta kǐ'o ní ña xínño'ó ndu'u keí ndú iin iin kuu kuu.

12 Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi ndu táto'on kǐ'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu sa'á na yá'a noo ndu.

13 Ta o sa kóni ní kuéi ndu noó kuachi, ta dákaki ní ndu'u noó ña kini.

Dá chǐ míi ní kúu ná dándáki, ta míi ní kúu na kómí choon, ta míi ní kúu na kánian natiin ndidaá tá'an ñaño'ó.

Ta daá kuiti dión ná koo.

Dión ná koo.

14 Dá chǐ tá ná ku'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían ku'u ká'ano ta'ani ini tatá yo Ndios, na ío induú, sa'á kuachi míi ndó. 15 Tído tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían ni tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuachi ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá né'e ij yo

16 Tá kua'an ndo kane'e ij ndo, o sa kútama ndo táto'on kée ta'a uu noo, dá chǐ nda'í nda'lo ndé'e rá xionoo ra, dá ná'a ra míi rá noó ñayuu ña né'e ij rá. Ta miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra. 17 Tído ndo'ó, tá né'e ij ndo, luu ná nacho'on dinj ndo, ta nakata ndó noo ndo, 18 dá kían ná dá'a ni na'a ndo míi ndó noó ñayuu ña né'e ij ndo. Ta sava'a iin tó'on dinj tatá yo Ndios, na ko túu, ná kana'a ña kée ndó dión. Ta iin tó'on míi tatá Ndios, na ndé'e ña kédé'e ndo, ná nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó noó ña kóni Ndios

19 Ná dá'a ni ketutí ndó ña kuiká ñayuu yó'o, dá chǐ yó'o kúu noo dánaa tǐkidi ña'a, ta yó'o kúu noo dánaa daye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúu noo ndéi ta kuí'íná, chǐ koku'u ra ve'e, ta kí'in kuí'íná rá ña'a. 20 Va'a kaan ndukú ndó koo ña kuiká ndo induú, dá chǐ ni tǐkidi, ni daye'e ko dánaa ña'a ío ñoo, ta ni ta kuí'íná o kúu ku'u kí'in kuí'íná ña ío ñoo. 21 Dá chǐ noo ío ña kuiká ndo, ñoo ta'ani nákaa níno ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóo yo kúu táto'on iin ño'o dátoon noo yo

22 Ta nduchí nóo ndo kúu táto'on iin ño'o nákaa tóon ñíi ndo, ña dátoon níno ndo. Sa'á ñoo tá va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níi vá túu noo ndo. 23 Tído tá ko va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níi vá ñíi ndo iin naá. Tá ni nda'o ña dátoon noo ndo, dá kían ndi kǐ'o ka ví ni ñakuíjn naá noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndiko yo Ndios, ta ndiko ta'ani yó dí'ón

24 Ta ni iin tó'on ñayuu o kúu kéchóon noo uu sato'o, dá chǐ iin na koni u'u na, ta iin ka na konj na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko na Ndios, ta ndiko ta'ani na ña kuiká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndí'i téi ini yo sa'á ña ío ñayuu yó'o

25 Sa'á ñoo ká'ín xí'in ndó viti, o sa ndí'i ini ndo sa'á ndi kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'á ña ko'lo ndó, ta ni sa'á dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñíi ndo. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ío ña'a ndáya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó? Ta ío ña'a ndáya'i cháá ka xínño'ó ñíi ndo o duú dá'on kandixi ndó. 26 Kande'é ndó to'on ndó'lo laa, chǐ ni ko chí'i rí tata, ni ko dákée rí, ta ni yáka rí koó nátaan va'a rí ña'a rí. Tído tatá yo Ndios, na ío induú, xító va na rí. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndo o duú laa? 27 ¿Ndi nda'a ndó kande'e kua'ano iin kondó ná'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo?

28 Ta, ¿ndiva'a ndí'i ini ndo sa'á dá'on kandixi ndó? Kande'é ndó táto'on kǐ'o sá'ano torí ndí'indi káa yúku, chǐ ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. 29 Tído yu'u ká'ín xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaa

ta kujká ni sa kuu ra, tído kọ ní sá ndixi va'a ra tító'on kị'o ndato iin tori ndi'indi ñóó. ³⁰ Tá kị'o dión kée Ndios xí'ín ita káa yúku, tá'an ña káa kuú viti, tído iin taan chiñó'o ñaa ná ini xitọ, ẓá kọ ná'á ndó ña ndato ka ví chindeé Ndios ndọ'ó, ta cháá téi kándée ini ñaa? ³¹ Sa'á ñọó ná dá'a ni ndi'i téi ini ndọ sa'a ndi kján kasá'an ndó o sa'a ndi kján ko'ó ndó o sa'a ndi kján kandixi ndó, ³² chị sa'a ndidaá ña yó'o ndi'i nda'o ini ñayuu kọ ná'á Ndios. Tído mií tatá yo Ndios, na ió induú, sa ná'á vá ná ña xínñó'ó ndóan. ³³ Sa'á ñọó dinñó'ó ka ndukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta koo ini ndọ kee ndó ña ndaa kóni na, ta kúú ndidaá ña'a yó'o koo noo ndọ. ³⁴ Sa'á ñọó ná dá'a ni ndi'i ini ndọ ndi koo ndó taan, dá chị veí diin va ña'a ndo'ó ndó. Sa'á ñọó koo ini ndọ kandeí ndó xí'ín ña ndó'o kuú viti ni.

7

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyiko mií yó sa'á ñayuu

¹ Ná dá'a ni keyiko mií ndó sa'á ñayuu, dá kjan ná dá'a ni keyiko Ndios sa'a mií ndó. ² Dá chị tító'on kị'o kényiko ndọ sa'a ná, kị'o dión ta'ani keyiko Ndios sa'a ndọ, chị tító'on kị'o chíkí'ó ndọ, kị'o dión ná chíkí'ó Ndios mií ndó. ³ ẓNdiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndọ, ta kọ xí'o ndó kuendá ká'ano ka tındú'u nákaa noo mií ndó? ⁴ Ta, ẓndi káa noo ndọ ka'an ndọ xí'ín ñani ndọ: “Konón ná taóí xe'e nákaa noo xaan”, kaá ndọ, ta kọ ndé'é ta'on ndó ndi kị'o ví káa tındú'u nákaa noo mií ndó? ⁵ ẓKúú ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinñó'ó tındú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndọ, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndọ.

⁶ O sa kị'o ndó ña ii noó tina, chị nandió kuéi rí tiin rí ndọ'ó. Ta o sa dákuéi ndó yuu dión né'e va'a ndó noo ñó'o kochi, dá chị chiní'ini sa'a rian.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'ín Ndios

⁷ Ta kaka ndọ ña xínñó'ó ndó noo Ndios, ta kúú ni'i vá ndóan. Ndukú ndóan, ta kúú ni'i vá ndóan. Dákásá ndó ye'é, ta kúú nonó váan noo ndọ. ⁸ Dá chị ndidaá na nákaan, ni'i nán, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'i nán. Ta ndi ndáa na dákásá ye'é, nonó vá ye'é noo ná.

⁹ Ta, ẓndi ndáa ndo'ó, tá xíká de'e ndó pan keí xí noo ndọ, á xí'o ndó iin yuu noo xí? ¹⁰ O, tá xíká xị iin tıyaká keí xí, ẓá xí'o ndó iin kọ noo xí? ¹¹ Kọó, dá chị va'ará kúú ndó ñayuu kini, tído tı'a ndó kị'o ndó ña va'a noó de'e ndó. ẓÁ kọ ná'á ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá yo Ndios, na ió induú, chị kị'o na ña va'a noó na xíkáan? ¹² Tító'on kị'o kóni ndọ kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, kị'o dión ta'ani kee ndó xí'ín ná, chị kị'o dión dándaki ley xí'ín ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yó ye'é kuin

¹³ Koo ini ndọ ku'u ndó noo kúú ye'é kuin, dá chị ndíka nda'o ye'é, ta ndíka nda'o íchi, ña né'e ñaa kua'an indayá. Ta kua'á nda'o ñayuu koku'u kua'an íchi ñóó. ¹⁴ Tído kuin vá ye'é, ta kuin vá íchi, ña kua'an noo kataki chíchí ná, ta cháá nda'o ñayuu kóndu'u kua'an ñóó.

Yó'o dána'a Jesús ña xí'ín ku'i xí'o iin yito, dá kandaq ini yo ndá yito kúú rá

¹⁵ Kandaq ndọ mií ndó noo profeta to'ón, dá chị veí ra noo ndọ, ta kée ra mií rá kúú rá tító'on léko, tído ndigüe'í lobo va kúú rá. ¹⁶ Tído xí'ín ña kée ra, kandaq ini ndó ndá yoo kúú rá, dá chị o duú ta'íón xí'o uva, ta ni ión títi kọ xí'o tıñó'ó. ¹⁷ Dá chị ndidaá yito va'a xí'o ku'i va'a, tído yito kọ vá'a xí'o ku'i kọ vá'a. ¹⁸ Ta ni iin tó'ón yito va'a kọ xí'o ku'i kọ vá'a, ta ni iin tó'ón yito kọ vá'a kọ xí'o ku'i va'a. ¹⁹ Ta ndidaá yito kọ xí'o ku'i va'a kúú rá ta'anda, dá

kej rā noo kēi ñó'o. ²⁰ Sa'a ñó'o, xí'in ñā kée ra, dá kandaā ini ndo ndá yoo kúu rá.

Yó'o dána'a Jesús ñā o duú ndidaá ñayuu ná chinaní ñāá sato'o nā koni nā ndu'u na noo ió Ndios

²¹ Ta o duú ndidaá ñayuu ká'an xí'in yu'u: “¡Mii ní kúu sato'i, mii ní kúu sato'i!” , koni ndu'u noo dándáki Ndios. Sava'a nā kée ñā kóni tatái, nā ió induú, noón vá kúu nā koni ndu'u noo dándáki Ndios. ²² Chì kua'á nda'o ñayuu kaa di'a xí'in yu'u tá ná kasandaá kuu dáá ñóo: “Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, ¿á ko ndúsaā ta'on ini ní ñā xí'in kuú mii ní nī ka'an ndu ñā koo chí noo, ta xí'in kuú mii ní nī taó ndú espíritu kini, ta xí'in kuú mii ní kua'á nda'o ñā ná'ano nī kee ndu'u?” ²³ Dá kaaí xí'in ná: “Kó ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ndó. Kuxoo ndó nooí, chī kúu ndó nā kée ñā kini.”

Yó'o dána'a Jesús sa'á uu taa kava'a ve'e

²⁴ Ta ndi ndáa nā seídó'o to'on dána'i, ta kée na choon sa'ándáan, noón kúu nā ko'in dáki'in tá'in ñā kée na xí'in iin taa ió ñaxintóni, tá'an rā nī kava'a ve'e noo tóto. ²⁵ Nī koon daí déen, ta nī xino takuii kua'a ini yuta ñóo, ta nī kana tachí déen, ta nī kani tá'an xí'in ve'e ñóo, tído ni iin ñā'a ko ní ndó'an, dá chī iin toaan noo tóto. ²⁶ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta ko kée na ñā, noón kúu táto'on iin taa ko ká'i ini, tá'an rā nī kava'a ve'e noo ñoti. ²⁷ Nī koon daí déen, ta nī xino takuii kua'a ini yuta ñóo, ta nī kana tachí déen, ta nī kani tá'an xí'in ve'e ñóo, ta kúu nī kooan, ta nī naá ndí'i vaan —kaá Jesús.

²⁸ Ta nī ndí'i nī ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, kúu nī naá ini ñayuu nī kee ñā nī daná'a nā, ²⁹ chī ko kée nā táto'on kí'o kée tã dána'a ley Moisés, chī dána'a nā táto'on kí'o kée iin nā né'e choon.

8

Di'a nī kuu tá nī nduvva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi

¹ Tá nī naxino Jesús sa'a yúku ñóo, ta kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei ñāá kua'an nā. ² Dá nī natuu yati iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi noo Jesús. Kúu nī sa kuíin xiti rá noo ná, dá nī kaa rā xí'in ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvií ní ñíi.

³ Dá nī chñóo Jesús ndá'a ná satã rá, dá nī kaa nā xí'in rá:

—Jaān, kóni. Ná nduviion —kaá nā.

Ta kúu viti'ón di'a nī nda'ño'ó ni'ini kue'e ndó'o ra.

⁴ Dá nī kaa nā xí'in rá:

—O sã koo inon nakanon xí'in ni iin tó'on ñayuu ñā nī keeí xí'ón. Di'a kua'an na'a miíon noo tã duti, ta kane'e ñā'a kua'an kemánon Ndios, táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaā ini rā ñā sã nī nduvií ñíion —kaá nā.

Di'a nī kuu tá nī nduvva'a Jesús iin taa kéchóon noo iin taa dándáki iin ciento soldado

⁵ Tá nī ndu'u Jesús kua'an nā ñoo Capernaum, dá nī kasáa iin taa dándáki iin ciento soldado noo ná. Ta nī sei nda'í rā noo ná, ⁶ ta kaá rā:

—Tatá, tã kéchóon nooí káandu'u rá ini ve'i, ta nī natii sa'a rá, ta ndó'o nda'o níó rá.

⁷ Dá nī kaa Jesús:

—Kó'o ve'ón, dá ná nduva'i rā.

⁸ Dá nī kaa tãa dándáki iin ciento soldado ñóo xí'in Jesús:

—Tatá, kó ta'ón ñā'a kúu yu'u ñā ku'u ní ve'i, tído xí'in to'on ka'an oon va ní, ta kúu nduva'a va tã kéchóon nooí. ⁹ Chī kúu ta'ani yu'u iin taa nákaa tixi ndá'a tã né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tixi ndá'a yu'u. Sa'a ñóo tá ná ka'in xí'in

iin ra, “Kua'an”, ta kúu kua'an va ra. Ta tá ká'in xí'in iin ka ra, “Nakí”, ta kúu ve'i va ra. Tá ká'in xí'in ra kéchóon noqí, “Kee choon yó'o”, ta kúu kée va raan —kaá ra xí'in Jesús.

¹⁰ Tá nì seídó'o Jesús to'on yó'o, kúu nì naá ini na. Dá nì kaa na xí'in ñayuu tákuei ñáa ve'i ñóo:

—Miiñ ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin tó'on na Israel ko kándée ini na yu'u tató'on k'i'o kándée ini ñáa taq yó'o. ¹¹ Ta kaá yu'u xí'in ndó ña ná kii ñayuu chí xoo noq xíno ndindii, xí'in noq kétaan, ta kandeí dáó ná xí'in Abraham, xí'in Isaac, xí'in Jacob noq dándáki Ndios induú. ¹² Tído na kánian n'i'í ña kandeí na noq dándáki Ndios, noqon kúu na taó di'a ñáa Ndios satá vé'e noq iin naá, ta ñóo kuaki na, ta kuchí tá'an no'o na.

¹³ Dá nì kaa na xí'in taq dándáki iin ciento soldado ñóo:

—Kua'an nó'on ve'ón, chí sa'á ña nì kándée inóon yu'u, sa'á ñóo sa io va ña nì xikón —kaá na.

Ta kúu mii hora daá vá nì nduvá'a ta kéchóon ñóo.

D'i'a nì kuu tá nì nduvá'a Jesús ñá kúu xido Simón Pedro

¹⁴ Tá nì saq Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúu kándu'u xido ra noq xíto kú'an kée kue'e dáa. ¹⁵ Dá nì káko'on Jesús ndá'an, ta kúu nì ya'a va ña dáa'an. Ta kúu nì ndáko'ón nì kasá'a kenduuan ña'a kei ná.

Ta kuá'a nda'o ñayuu nì nduvá'a nì kee Jesús

¹⁶ Dá tá nì kuaá kuu dáa ñóo, dá ndáka ñayuu ndéi ñóo na ñó'o espíritu kini nì kasáa na noq Jesús. Ta xí'in to'on nì ka'an na xí'an, ta kúu nì kankuei ña kua'an. Ta ndidaá na kú'u nì nduvá'a nì kee na. ¹⁷ Dión, dá nì xinkoo to'on nì ka'an profeta Isaías: “Mii ná nì nakuído kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta nì ñaki'in na ña u'u ñii yo.”

D'i'a kua'an ña nì ka'an Jesús xí'in dao taq nì ka'an kanoo xí'in ná

¹⁸ Tá nì xini Jesús ña kuá'a nda'o ñayuu nì ndítúti ñóo, dá nì kaa na xí'in taq xionoo xí'in ná:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo taño'o.

¹⁹ Ta nì natuu yati iin ta dána'a ley, dá nì kaa ra xí'in Jesús:

—Maestro, ióí ña kanooi xí'in mii ní ndéi kúu mii vá noq ko'on ní.

²⁰ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kana'ón ña ió va káo noq ñó'o ndikuii, ta ió ta'ani táka noq ñó'o laa. Tído na nì nduu taq ñayúu yó'o, nì noq kanóo diní na koq.

²¹ Dá nì kaa iin ta xionoo xí'in ná ñóo:

—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatáí, dá ná kasaí, ko'o.

²² Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Nakí, ná kanoo xí'in yu'u viti, ta dánkoo na kúu ndii ná dánduxi ñáa dao ka na kúu ndii —kaá na.

D'i'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús choon noq tachi xí'in taño'o

²³ Dá nì kaa Jesús ini iin barco ko'on na xí'in ndin uxí uu taq xionoo xí'in ná. ²⁴ Tein ya'a na kua'an na noq taño'o ñóo, kúu nì kasá'a kána tachi déen. Ta kúu nì kasá'a ndáko' noq taño'o, ta kokee rá ini barco. Tído kidi va Jesús kándu'u ná.

²⁵ Dá nì natuu yati taq xionoo xí'in ná noq kándu'u ná, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Tatá, dákaí ní ndu'u, chí ió ña kuu ndu'!

²⁶ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndivá'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándée ta'on ini ndo yu'u?

Dá n̄i ndakoo na. Dá n̄i sa'anda na choon noo tachi xí'in taño'o ñoo. Kúu n̄i kutádjí v̄a rá xí'in tachi ñoo. ²⁷ Kúu n̄i naá v̄a iní t̄a xionoo xí'in ná ñoo. Dá n̄i kasá'a ndátó'on tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúu ná yó'o, chí nda tachi xí'in nda taño'o seídó'o choon sa'ándá na? —kaá r̄a.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús espíritu kini ñó'o ini uu t̄a

²⁸ Dá tá n̄i saá na iin ka xoo taño'o ñoo noo kúu kuendá Gadara, kúu n̄i kasáa uu t̄a ñó'o espíritu kini, t̄a n̄i kankuei n̄i kii ini káoo noo ñó'o ndji. Ta ndakí ndá'o ra, sa'á ñoo ni iin tó'on ñayuu ko kuú yá'a íchi nákaa ñoo kée ra.

²⁹ Dá n̄i kasá'a káyu'ú espíritu kini ñó'o ini ra:

—¿Ndí kían ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios? ¿Á n̄i kasáa ní dándó'o naní ní níoo ndu'u tá ko ñá'a kasandaá tiempo noo ndí'i? —kaáan.

³⁰ Ta sa xíká v̄a ndéi kuá'a ndá'o kochí sás'an rí. ³¹ Dá n̄i seí nda'í espíritu kini ñoo noo ná:

—Tá v̄ei n̄i taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochí ñó'o káa.

³² Dá n̄i kaa na xí'án:

—Kua'án ndo, tá dáa.

Dá n̄i kankuei ña ini t̄a ñoo. Dá n̄i sa'an n̄i ndu'an ini kochí kua'a ñoo. Ta kúu n̄i taxi tá'an ndi ndí'í rí kua'an rí yu'ú da'o, dá n̄i dakueí rí mií rí ini taño'o ñoo. Ñoo n̄i kandaa rí, dá n̄i xí'í rí.

³³ Kúu n̄i taxi tá'an t̄a ndáka kochí ñoo kua'an nó'o rá. Tá n̄i nasáa r̄a ñoo r̄a, dá n̄i kastó'on ra xí'in ñayuu sa'á ña n̄i ndo'o kochí r̄a xí'in sa'á ña n̄i ndo'o t̄a sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁴ Dá n̄i kankuei ndidaá ñayuu ndéi ñoo ñoo kua'an na noo nákaa Jesús. Dá tá n̄i xini ñaá ná, dá n̄i seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xí'án.

9

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin t̄a n̄i natíi sa'a

¹ Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'in t̄a xionoo xí'in ná ini barco ñoo. Dá n̄i chíka'anda na noo taño'o kua'an na. Dá n̄i nasáa na ñoo mií ná. ² Dá n̄i kasáa dao t̄a, ta yí'í ra iin xito noo kánóo iin t̄a n̄i natíi sa'a. Tá n̄i xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaá rá, dá n̄i kaa na xí'in t̄a n̄i natíi sa'a ñoo:

—Koo tandéé inóon, de'e ló'o, dá chí sa n̄i ndoo va kuachón —kaá na.

³ Dá n̄i kasá'a náani kuáchí ini t̄a dána'a ley ndíta ra: “T̄a káa kúu r̄a yá'a ká'an ndava'a xí'in Ndios.” ⁴ Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña dión náani ini r̄a. Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—¿Ndíva'a náani kuáchí ini ndo? ⁵ ¿Ndí kían ko ú'u cháa ka ka'in xí'in t̄a yó'o, ká'an ndó? “Sa n̄i ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá, “Ndakuiin ndichi, ta kua'an nó'on.” ⁶ Tído viti dá ná ko'in dána'í noo ndo ña kómí ndisa na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuáchí kée ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá n̄i kaa na xí'in t̄a n̄i natíi sa'a ñoo:

—Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.

⁷ Ta kúu n̄i ndakuiin ndichi r̄a. Dá n̄i kee ra kua'an nó'o rá. ⁸ Kúu ndidaá va ñayuu ñoo n̄i naá iní tá n̄i xini na ña n̄i kee Jesús, ta n̄i keká'ano na Ndios, na n̄i xí'o choon yó'o noo iin t̄a.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i kana Jesús iin t̄a naní Mateo ña kanoo ra xí'in ná

⁹ Dá n̄i keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Kúu n̄i xini na ió iin t̄a naní Mateo, ta ió r̄a kí'in ya'í ra sa'a ñó'o. Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Nakí, ná ko'o kanooón xí'in yu'u.

Dá n̄i ndakuiin r̄a, dá n̄i kee ra kua'an r̄a kanoo ra xí'in ná.

¹⁰ Di'a nī kuu tein noq ió Jesús sásá'an na ve'e ra, dá nī kásáa kuá'á ndá'o tãa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi, ta nī sa ndei na mesa sásá'an na xí'in Jesús, ta ndéi ta'ani tã xionoo xí'in ná. ¹¹ Dá tá nī xini tã fariseo ña ió Jesús sásá'an na xí'in ñayuu ñóo, dá nī kaa ra xí'in tãa xionoo xí'in ná ñóo:

—¿Ndiva'a sásá'an maestro ndo xí'in tãa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka ñayuu kómí kuachi?

¹² Tá nī seido'o Jesús ña nī ka'an ra dion, dá nī kaa na xí'in rá:

—Na ió va'a ko xínñó'o ta'on na iin tãa kétátá ñaá. Sava'a na kú'u va kúu na xínñó'o ñaá. ¹³ Ta kua'an ndo dákuá'a ndó ndi kóni kaa ña nī ka'an Ndios noq tuti ií ná, chi di'a kaáan: “Kóni yu'u ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña dokó ndo ña'a noqí”, kaáan. Chi yu'u, ko véi ta'on yu'u kanai na ká'an ña kúu ñayuu ndaa. Vei yu'u kanai na ñakoni ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tongo

¹⁴ Dá nī kásáa tã xionoo xí'in Juan, na dákoqo ndúta, dá nī kaa ra xí'in Jesús: —Né'e ií vá ndu'u, ta né'e ií ta'ani tã fariseo. Ta, ¿ndiva'a ko né'e ií ta'on tã xionoo xí'in mií ní?

¹⁵ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kandeí nda'í ñayuu nī ñataka noq ió vikó tánda'a nani ió ií vá tongo xí'in ná? Tído nda ná kasandaá kuq naki'in ra tongo kandaka ra ko'on ra, nda daá ví, dá kían kánian kane'e ií ná —kaá na.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an va'a ña dána'a na xí'in ña dána'a tã fariseo

¹⁶ Dá nī kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Ta ko iin ta'on nákoto noq nī ndatã iin do'onqo yátá xí'in iin tá'í da'on saá. Dá chi tá ná nakata na do'onqo ñóo, ta kúu nati'in va da'on saá ñóo, ta kúu ví'í ka ví ndatã do'onqo yátá ñóo.

¹⁷ Ta ko iin ta'on taán vino saá ini ñií yátá, dá chi tá ná kee na dion, dá kían dáka'andí va vino saá ñóo ñií yátá ñóo, ta ndatã vá ñií ñóo, ta kuitã ndi'í va vino ñóo. Sa'á ñogó va'a cháá kaan ná taán yo vino saá ini ñií saá, dá kían ni iin to'án ná o túu.

Di'a nī ndo'o de'e di'í iin tãa nani Jairo xí'in iin ña'a ndó'o kue'e táj nī

¹⁸ Ta nani ió ná dána'a na to'on yo'o, dá nī kásáa iin tãa né'e choon. Dá nī sa ku'in xití rá noq Jesús, dá kaá ra:

—Sa nī xí'í va de'e di'í, tído nakí ní, ná ko'o, ta chinóo ní ndá'a ní satã xí, ta kúu nataki va xi —kaá ra.

¹⁹ Dá nī ndaku'in Jesús, dá nī kee na kua'an na xí'in rá. Ta kua'an ta'ani tã xionoo xí'in ná. ²⁰ Ta kúu chí satã di'a Jesús nī ñatuu yati iin ña'a ndó'o kue'e táj nī. Ta sa nī xino uxí uq kua ndó'an kue'e ñóo. Dá nī kãko'on nda'an yú'u dá'on ná, ²¹ dá chi di'a nī nakani inian: “Sava'a rá dá'on oon na ná kãko'in, ta kúu ná nduva'í.” ²² Dá nī ñandio koq Jesús, dá nī sa nde'e ñaá ná, dá nī kaa na xí'an:

—Koo tãndéé inoq, de'e di'í lo'o, chi nī nduva'on sa'á ña kãndéé inoq yu'u —kaá na.

Ta kúu mií hora daá vá nī nduva'an.

²³ Dá nī saá na ve'e tã né'e choon ñóo. Ta kúu nī xini na ndéi tãa tuú flauta, ta nína vaã ndá'o ñayuu ndéi na ndé'í na sa'a tadi'í ñóo. ²⁴ Dá nī kaa Jesús xí'in ná:

—Kankuei tóo ndó sata vé'e, **chí kọ** ní xí'í ta'on tadi'í ló'ọ ñóó, kídí va xi —kaá na.

Ta kúú **ní saki** ndaa va ñáá ñayuu ñóó sa'á ña **ní ka'an** na dión.

²⁵ Tá **ní ndi'i ní kankuei** ñayuu ñóó sata vé'e, dá **ní ku'u** Jesús. Dá **ní tiin** na ndá'a tadi'í ló'ọ ñóó, ta kúú **ní ndakọo** va xi. ²⁶ Ta kúú **ku'a** nda'ọ ñayuu ndéi yati ñóó **ní ni'í** tó'on ña **ní kuu** dión.

Dí'a ní kuu tá ní nduv'a Jesús uu taa kọ túu noo

²⁷ Dá **ní keta** Jesús ve'e ñóó kua'an na. Kúú **ní kasá'** tákuei ñáá uu taa kọ túu noo kua'an ra, ta kaá ra káyu'ú ñáá rá:

—**De'e na** ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

²⁸ Dá tá **ní saa** Jesús ve'e noo kua'an na ñóó, dá **ní natuu** yati ndi nduu tá kọ túu noo ñóó. Dá **ní ndatọ'on** ñáá Jesús:

—**Á kándisa** ndó ña ío choon noo ndá'í nduv'a i ndo?

Dá **ní kaa** ra:

—**Ja'an**, kándisa ndu ña dión kíán, tatá.

²⁹ Dá **ní kako'on** ndá'a ná noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—**Sa'á ña kándéé** ini ndo yu'u, sa'á ñoó ná natuu noo ndo.

³⁰ Ta kúú **ní natuu** va noo rá. Dá **ní sa'anda** na choon noo rá, ta kaá na:

—**O sa nákani** ndó xí'ín ní iin tó'on ñayuu ndi **ní kuu ní nduv'a** noo ndo.

³¹ Tído tá **ní kankuei** ra ve'e ñóó, ta kúú **ní nakani** ra xí'ín ndidaa ñayuu ndéi ñóó ña **ní kee** Jesús xí'ín rá.

Dí'a ní kuu tá ní nduv'a Jesús iin taa ñí'í

³² Tá **ní ndi'i ní kankuei** taa **ní nduv'a** ñóó kua'an ra, dá **ní kasá'** dao ñayuu, ta ndáka na iin taa **ní kandọo** ñí'í **ní kee** espíritu kini nákaa ini ra. ³³ Dá **ní taó** Jesús espíritu kini nákaa ini taa ñóó, ta kúú **ní naka'an** va ra. Ta kúú **ní naá** vá ini ñayuu ndéi ñóó, ta kaá na:

—**Ni kuu** ni hora kọ xini yọ ña kúu dión ñoo Israel, ña **ní xini** yọ viti.

³⁴ Dá kaá dao tá fariseo ndíta ñóó:

—**Mii** vá sato'ọ espíritu kini kíán xí'ọ choon noo taa káa, sa'á ñoó kándéé rá taó ra espíritu kini.

Dána'a Jesús ña ná kaka yọ noo Ndios, dá ná tanda'á ná cháá kọ ñayuu kii dána'a to'on na

³⁵ Ta **ní xionoo** Jesús ndidaa ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuáli, ta sa **dan'a** na ini iin rá iin ve'e noo ndítúti na Israel. Ta **dána'a** na to'on va'a, ña ká'an ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios. Ta sa **nduv'a** na ndidaa na ndó'ọ kue'e xí'ín na u'u ñí. ³⁶ Tá xini na ñayuu kuá'a ñóó, kúú kú'u nda'ọ ini na sa'a ná, **chí** ndó'ọ nda'ọ ní'ọ ná, ta ndéi ndava'a na, **chí** ndó'ọ na tató'on ndó'ọ léko, kirí kọ in ndáka. ³⁷ Dá **ní kaa** na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—**Miian** ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ñayuu yó'ọ kúú tató'on iin ño'ọ xíti ká'ano noo sa ío nduu dákée, tído cháá vá kúú na kéchóon. ³⁸ Sa'á ñoó kaka ndo noo Ndios, na kúú sato'ọ ño'ọ xíti yó'ọ, dá ná tanda'á ná cháá kọ ñayuu kii kéchóon no'an.

10

Dí'a ní kuu tá ní kaxi Jesús uxí uu taa kane'e to'on na

¹ Dá **ní taó** xóo Jesús uxí uu taa xionoo xí'ín ná, dá **ní xí'ọ** na choon noo rá, dá kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'ọ ini ñayuu, ta kandeé rá nduv'a ra ñayuu ndó'ọ ndi ndáa mií vá kue'e xí'ín ña u'u ñí ná. ² Ta di'a naní ndin uxí uu apóstol, tá'an ra **ní kaxi** Jesús kane'e to'on na. Taa mií noo naní Simón, ta **ní**

chɪnanɪ ta'ani ñaa ná Pedro, ta iin ka ra naní Andrés, ta kúú ñani Pedro, ta iin ka ra naní Jacobo, tá'an ra kúú de'e Zebedeo, ta iin ka ra naní Juan, ra kúú ñani Jacobo. ³ Ta iin ka ra naní Felipe, xí'in ra naní Bartolomé, xí'in ra naní Tomás, xí'in ra naní Mateo, tá'an ra ñi sa ki'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in ra naní Jacobo, ra kúú de'e iin taa naní Alfeo, xí'in ra naní Lebeo, ta ká'an xí'in ná Tadeo, ⁴ xí'in ra naní Simón, tá'an ra ñi sa kuu kuendá ta cananista, xí'in ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ñi kasandaá ñi ñak'i'o Jesús noo ta xiní u'u ñaa.

Yó'o ni sa'anda Jesús choon noo ndin uxí uu taa xionoo xí'in ná ña ko'on ra dána'a ra

⁵ Ta ndin uxí uu taa yó'o ñi tanda'á Jesús kua'an ra kanoo ra dána'a ra noo ñayuu, ta di'a ñi kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ni ko'on ndo noo ndéi na ko kúú na Israel, ta ni o sa kóo ini ndo ku'u ndo ni iin ñoo, ña kúú kuendá Samaria. ⁶ Sava'a noo na Israel, tá'an na kúú táto'on léko ñi ndañó'o, kua'an ndo dána'a ndo. ⁷ Tá kua'an ndo dána'a ndo noo ñayuu, di'a kaa ndo: “Sa ñi kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaa ná.” ⁸ Ta nduva'a ndo na kú'u, ta nduvii ndo na ndó'o kue'e té'i'i, ta dánátaki ndo na ñi xi'i, ta tao ndo espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kee ndo ña maní yó'o xí'in ná táto'on kí'o kémani yu'u ndo'ó xí'in choon yó'o.

⁹ O sa taán ndo di'on oro ni di'on plata ni di'on kuaán ini vatj ndo, dá ki'in ndo ko'on ndo. ¹⁰ Ta ni léka o sa kándio ndo ko'on ndo, ta o sa káne'e ndo uu kotó, ni dao ka ndisa kayi'i ndo, ni vara katuu ndo o sa káne'e ndo ko'on ndo, dá chi iin ta kéchóon, ió ichi ra kasá'an ra noo choon kée ra.

¹¹ Ta ndi ndaa mií va ñoo ná'ano o ñoo kuáli ñi saá ndo, ta tao tó'on ndo ndei ndei ñayuu ió ñañó'o, ta sava'a ñoo ní kandeí ndo ná kasandaá kuu kankuei ndo ko'on ndo iin ka ñoo. ¹² Tá ñi ku'u ndo ve'e ñoo, dá kaa ndo xí'in ná, “Va'a kandeí ní.” ¹³ Tá kúú ná ñayuu va'a, dá kían ná kandeí va'a na. Tído tá ko kúú ná ñayuu va'a, dá kían naki'in ndo ña kaá ndo kandeí va'a na ko'an xí'in ndo. ¹⁴ Tá ko ní nátiin va'a iin kaa na ndo'ó, ta ko ní xii na kueidó'o na ña dána'a ndo, dá kían tá ñi kankuei ndo ve'e na o ñoo na, kidi ni'ini ndo ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo ná'a ña ko náta'an ini Ndios xiní na na ñoo ñoo. ¹⁵ Mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndo ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka vi ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini ñi sa ndei ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ña kendava'a ñayuu xí'in rá chí noo

¹⁶ Ta viti, tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo, ta kúú ndo táto'on léko kua'an kanoo tein ndigü'e'í lobo. Sa'a ñoo kaon koo ndo táto'on kée ko. Ta nda'i koo ini ndo táto'on kée paloma. ¹⁷ Ta kandaa ndo mií ndo noo ñayuu, chi ko'on na ñak'i'o na ndo'ó noo ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo náta na. ¹⁸ Ta nda noo ta né'e choon ná'ano xí'in noo rey kandaka na ndo'ó ko'on ndo sa'a ña kúú ndo kuendá yu'u. Dióon koo, dá ni'i ndo kí'o ndo kuendá sa'a yú'u noo ta né'e choon ná'ano ñoo, xí'in noo na ko kúú na ñoo yo. ¹⁹ Tído tá ñi ñak'i'o na ndo'ó noo ta né'e choon, o sa nákani téi ini ndo sa'a to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindeé ndo mií ndo, chi mií hora daá ñoo kí'o Ndios to'on ka'an ndo. ²⁰ Chi ko ta'ón mií ndo kúú na ka'an, mií Espiritu i'i, na ñi kii noo tatá Ndios, noón kúú na kí'o to'on ka'an ndo.

²¹ Ta iin ñani ñak'i'o ra ñani mií rá noo ta né'e choon, dá ka'áni ñaa rá. Ta dión ta'ani kee na kúú tatá xí'in de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xí'in tatá xi, ta ka'áni ñaa rá. ²² Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúú ndo kuendá yu'u. Tído ndi ndaa na ñi xi'o ndeé ini ñi sa ndita ndaa xí'in nda noo ndí'i kuíi, noón kúú na ñi'i ña káki na. ²³ Tá kéndava'a na xí'in ndo ñoo ká'ano

noq ko'on ndo, dá kían kankuei kíj ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chj miñan ndaa ká'ín xí'ín ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaá ñoo ñó'o Israel nda ná nandió koq tuku na nj nduu taa ñayuu yó'o kasaq na.

²⁴ Ta ni iin tã dákuá'a ko ndáya'i cháá ka noq tã dána'a noq rá, ta ni tã kéchóon, ko ndáya'i cháá ka noq sato'o ra. ²⁵ Sa'á ñoo ná nata'an ini tã dákuá'a ndo'o ra tãto'on kí'o ndó'o taa dána'a noq rá, dión ni, tã kéchóon, ná nata'an ini ra ndo'o ra tãto'on kí'o ndó'o sato'o ra. Dá chj nj chjnaní ná sato'o ndo, Beelzebú, sa'á ñoo ka'í ka kee na xí'ín ndo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'q ndá yoo kánian yu'ú yo

²⁶ Sa'á ñoo ná dá'a ni yu'ú ndo kee ñayuu kée dión, dá chj ndidaá vá ña'a ió de'é, daí ña natuan. Ta ndidaá vá ña'a kede'é ñayuu, daí ña natuan. ²⁷ Ta ña ká'an de'é yu'ú xí'ín ndó, ka'an ndoán noq túu, ta ña nj seidó'o ndó nj ka'an kayá yu'ú, kua'án kaa ndó dinj vé'e, ta nj'í ka'an ndoán. ²⁸ Ta ná dá'a ni yu'ú ndo na kándeé ka'áni yikí koño ndo, chj o kándeé ta'on na ka'áni na níq ndo. Va'a kaan yu'ú ndo na kómí choon ña dándó'o na níq ndo xí'ín yikí koño ndo indayá.

²⁹ ¿Á ko dík ta'on ñayuu uu laa kuálí sa'á iin dijón kaa? Ta va'ará nóo ya'í rí, tído ko kuéi ndava'a ta'on rí nda noñó'o tá ko kíán tãto'on kónj mií tatá yo Ndios. ³⁰ Ta dión ní ndó'o na xí'ín ndo'ó, chj nda idí dinj ndo, ná'á Ndios ndidaá kúú. ³¹ Sa'á ñoo o sa yu'ú ndo, chj ndáya'i cháá ka ndo noq Ndios o duú kuá'a nda'o laa kuálí.

³² Ta ndi ndaa mií ñayuu ká'an ña kúú ná kuendá yu'ú noq dao ka ñayuu, dión ta'ani ka'an yu'ú ña kúú ná kuendá noq tatá Ndios, na ió induú. ³³ Ta ndi ndaa ná ndatá sa'a yu'ú noq dao ka ñayuu, dá kían kí'o dión ta'ani ndatá yu'ú sa'a ná noq tatá Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña taó xóo tá'an ñayuu sa'q mií ná

³⁴ Ná dá'a ni ka'án ndo'ó ña vej yu'ú nachindei va'í ñayuu. Di'a nj kasáaj xí'ín espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yú'u. ³⁵ Chj nj kasáaj dánaá de'e xí'ín tatá ra. Dión ta'ani naá de'e di'í xí'ín naná xi. Ta dión ta'ani kee iin sano xí'ín xidoan. ³⁶ Ta dión ta'ani kee na ve'e iin taa, ndakuei na naá na xí'ín rá. ³⁷ Ta na kónj cháá ka tatá na xí'ín naná na o duú yu'ú, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'ú. Ta na kónj cháá ka de'e yií na xí'ín de'e di'í na o duú yu'ú, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'ú. ³⁸ Ta na ko xí'o mií ña kadokó na cruz ná, ta karkaa na satá yú'u kii na, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'ú. ³⁹ Ta na kónj dáka'í mií ná, noón di'a kúú na kuu. Tído na xí'o mií ña kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúú na nj'í ña kataki na.

Yó'o dána'a Jesús ña nandió né'e Ndios ña va'a noq na kée ña va'a xí'ín ñayuu na

⁴⁰ Ta ndi ndaa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'ú nátiin va'a na. Ta na nátiin va'a yu'ú, nda na nj tãnda'á yu'ú veíi nátiin va'a na. ⁴¹ Ta na nátiin va'a iin profeta sa'á ña kúú ná iin profeta, dá kían natiin ta'ani na ña va'a kánian natiin iin profeta. Ta dión ta'ani, iin na nj natiin va'a iin ñayuu ndaa sa'á ña kúú ná iin na ndaa, dá kían koni ta'ani na natiin na ña va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa. ⁴² Ta ndi ndaa mií ñayuu náki'o iin yáxi tãkují vixi ko'o iin káa ñayuu kuálí yó'o, miñan natiin na ña va'a sa'á ña nj kee na, chj nj kemáni ná iin na xionoo xí'ín yu'ú.

11

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

¹ Tá ni ndi'i ni kastò'on Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ndi kee ra dána'a ra, dá ni kee ra kua'an ra. Tá ni ndi'i, dá ni kee mií ná kua'an na dána'a na, ta kastò'on na xí'in ñayuu ndéi iin rá iin ñoo.

² Ta noo nákaa Juan, tá'an na dákodo ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, ni ni'í tó'on na sa'a ndidaa ña ndato kée Cristo Jesús. Sa'a ñoo ni tanda'a ná dao ta xionoo xí'in ná kua'an ra noo nákaa Jesús. ³ Tá ni sa'a ra, dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Á mií ní kúu ná ni kaa Ndios tanda'a ná kasaa dákaki ñaa, o á kandati ndu kasaa iin ka na?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'an ndo, ta kastò'on ndó xí'in Juan sa'a ndidaa ña'a ndé'é ndó, xí'in sa'a ndidaa ña seídó'o ndó. ⁵ Chì nátuu noo na ko túu noo, ta sa kúu va xíka na ni natí sa'a, ta sa ni nduvii vá ñii na ndó'o kue'e té'i'i, ta sa ni natai va do'o na ko tá'i do'o, ta ni nataki va na ni xi'i, ta kástò'in to'on va'a Ndios xí'in ñayuu kúnda'i. ⁶ Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchi ini xini na yu'u —kaá Jesús xí'in taa ñoo.

⁷ Tá ni ndi'i ni nandíó kuéi taa ñoo kua'an ra, dá ni kasá'a Jesús ká'an na xí'in ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ni sa'an ndó'o ni sa nde'é ndó noo kúu ñó'o íchi ñoo? ¿Á iin taa ko'in toon, tá'an ra xíko táto'on xíko iin ndoo kée tachì ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó? ⁸ Koo, sa'a ñoo, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáa? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyí ndáa? Koo, chí ná'a vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndáa, noón kúu ná ndéi ve'e rey. ⁹ Sa'a ñoo, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáa? ¿Á iin profeta? Jaan, miian ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúu ná, ta ndáya'i cháa ka na o duú iin profeta. ¹⁰ Chì sa'a mií ná ká'an tuti iñ Ndios di'a: Ná ko'in tanda'i iin taa kúio noo ko'on noo yo'ó,

ta kastò'on ra to'in xí'in ñayuu,

dá ná kande'i nduu na kueídó'o na ña ko'on ka'on xí'in ná.

¹¹ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúu na ndáya'i cháa ka noo ndidaa ka taa ni kaki tixi ña'a. Tído na nóo cháa ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháa ka o duú Juan.

¹² Nda kuu ni sa xionoo Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ta nda kuu víti deen nda'o kéndava'a ñayuu xí'in na dána'a noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta sadi ñayuu kini noo ñayuu ndúku ndu'u tixi ndá'a Ndios.

¹³ Ndidaa tá'an profeta xí'in ña ká'an ley Moisés ni ka'an ña kasá'a Ndios dándáki na ñayuu na, ta nda Juan ta'ani ni ka'an dión. ¹⁴ Ta ndá kuendá mií ndó ná kakian á kándisa ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó o koo, tído ká'an yu'u xí'in ndó ña Juan kúu Elías, na ni ka'an profeta kasaa. ¹⁵ Ta ndi ndáa ndó ió do'o, ta kúu kueídó'o va'a ndó.

¹⁶ ¿Ndi kían tiin yu'u, dá ka'in xí'in ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chì kée na táto'on kée takuáchi tá ndéi xi sádiki xi noo yá'i, ta káyu'ú tá'an xi:

¹⁷ “Ni tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta ni xita ndu yaa nda'i kua'an, tído ko ní ndei'i ta'on ndo'ó.” ¹⁸ Ta kí'o dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chí tá ni kasáa Juan, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xi'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini iní na. ¹⁹ Ta viti ni kasáa na ni nduu taa ñayuu yo'o, ta sásá'an va'a na, ta xi'i na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin taa nde'é, iin ta xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin ra né'e tá'an va'a xí'in ñayuu kini, xí'in taa

kí'ín ya'i sa'á ñó'ọ. Tído na kúú na ndíchí, noón kúú na ná'á ña kómí ndisa na ña ndíchí.

Nda'í kúú ví na ndéi ñoo Corazín, xí'ín na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

²⁰ Nj ndi'i, dá nj kasá'á Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano noó nj kee na kua'á ña ndato, dá chj kọ ní xín ta'on na ñoo ñoo nandikó ini na sa'á kuachi kée na, ta kaá Jesús:

²¹ —jNda'í kúú ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúú ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chj tá ní kée yu'u ña ná'ano noó ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nj kee yu'u ña ná'ano noó mií ndó, ta kúú nda sa oon va nj nandixi nda'í na, ta nj nandei nda'í na noó yaa sa'á ña nj nandikó ini na sa'á kuachi nj kee na, ní kúú. ²² Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'ó ndo'ó ọ duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ²³ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum, ká'án ndó ña nda induú xinkuei ndó, tído ndo'ó kúú na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá, dá chj tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kían nj kee noo ndo'ó, mián ndaa kakaá ij vá ñoo Sodoma nda kuu víti, ní kúú. ²⁴ Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'ó ndo'ó ọ duú ñayuu kíni nj sa ndei ñoo Sodoma.

Kádij nda'ọ ini Jesús kée na kúú Espíritu ij Ndios

²⁵ Mii hora daá nj ka'an Jesús xí'ín Ndios:

—Kéka'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúú sato'ọ induú xí'ín nońó'ọ yó'ọ, chj nj chjkaa de'é ní ña yó'ọ noó na ndíchí, xí'ín na kátóni ini. Ta nj na'a nían noó na kọ kátóni va'a ini. ²⁶ Díón nj kee ní, tatá Ndios, chj k'ị'ọ díón nj ñata'an ini mií ní.

²⁷ Ta ndidaá ña'a nj nak'ị'ọ tatá Ndios noo yú'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúú yu'u, na kúú de'e Ndios, chj iin tó'ón mií'ọ tatá Ndios kúú na ná'á ndá yoo kúú. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúú tatá Ndios, chj iin tó'ón dinj yu'u, na kúú de'e na, kúú na ná'á ñaá, xí'ín ndi ndáa mií vá ñayuu ká'án yu'u, na kúú de'e Ndios, na'in ná noo. ²⁸ Nak'ị'ọ ndidaá ndo'ó, na kúú tati, ndo'ó na ndido ve'e, noo yú'u, dá nak'ị'ọ ña nani'ij ndée ndo. ²⁹ Ta kandio nduú ndo yukú xí'ín yu'u, dá kat'ị'a ndó kee ndó táto'on kée yu'u, chj yu'u kúú iin na masó, iin na nda'í ío ini, ta xí'ín yu'u, dá koni ndo nani'ij ndée ndo, ³⁰ dá chj kọ kuachi ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta ọ dákuío ve'e ta'oin ndo'ó —kaá Jesús.

12

Dì'a kua'an ña nj daná'ọ Jesús sa'á kuu nání'ij ndée na Israel

¹ Tiempo daá ñoo chika'anda Jesús kua'an na nońó'ọ noo káa tirió tein iin kuu nání'ij ndée na Israel. Ta kuiko nda'ọ ta xionoo xí'ín ná. Sa'á ñoo nj kasá'á rá taó ra yoko tirió, ta seí ra nonján kua'an ra. ² Dá nj xini dao ta fariseo ña kée ra díón, dá nj kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a ta xionoo xí'ín ní kée ra ña kọ kánian kee ra kuu nání'ij ndée yo.

³ Dá nj kaa Jesús xí'ín rá:

—já kọ óon ta'on ka'í ndó ña nj kee David tá sa na'á xí'ín ta sa xionoo xí'ín ná ta nda'í nj kuiko na? ⁴ Chj kaáan ña nj ku'u na ini ve'e Ndios, ta nj seí na pan, ña dókọ tá dutj noo Ndios, chj ni kọ kánian kee mií ná ña, ni ta xionoo xí'ín ná. Sava'a tá dutj va kuu kee ñá. ⁵ O, já kọ óon ta'on ka'í ndó noo ley ña nj ya'a tá dutj nj kechóon ra ini ve'e ño'ọ ká'ano yó kuu nání'ij ndée yo? Tído kọ ta'ón kuachi kían ña kée ra díón. ⁶ Ta ká'ín xí'ín ndó ña ndáya'í cháá ka na

ín noo ndo o duú ve'e ño'lo ñoó. ⁷ Di'a kaá to'on Ndios: “Kónijí ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña dokó ndo ña'a nojí.” Tá nì kandaá ini ndo to'on yó'o, dá kían o dátaí kuachi ta'on ndó na kó ña'a kée. ⁸ Chì ío choon noo ndá'a na nì nduu taa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuú nání'í ndéé yo —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì nduvá'a Jesús iin taa nì natíí ndá'a

⁹ Dá nì naki'in Jesús kua'an na. Ta nì saa na nì ku'u na ini ve'e noo náta na ñoo ñoó. ¹⁰ Ta ñoó nákaa iin taa nì natíí iin xoo ndá'a. Ta kónijí ta fariseo ni'í rá ndi koo dátaí kuachi ra Jesús noó ta né'e choon, sa'á ñoó nì ndato'on ñaa rá:

—¿Á kuu nduvá'a yó ñayuu kuú nání'í ndéé yo, kaá ley?

¹¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndi ndáa ndó'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yáí tein kuú nání'í ndéé yo, á o kó'on ta'on ndó taó ndo rí? ¹² Ta kana'á ndó ña ndáya'i cháá ka iin ñayuu o duú iin léko. Sa'á ñoó kaá yu'u ña kuu va kee yó ña va'a tein kuú nání'í ndéé yo.

¹³ Dá nì kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoó:

—Ná dákaa ndá'on.

Dá nì ndákaa rá ndá'a rá, kúú nì nduvá'a vaan tát'o'on kí'o ío va'a iin kaan.

¹⁴ Dá nì kankuei ta fariseo ñoó kua'an rá. Dá nì kasá'a rá ndátó'on kue'é rá ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

Di'a kua'an ña nì taa Isaías sa'a Jesús

¹⁵ Tá nì kandaá ini Jesús ña kónijí rá ka'ání ñaa rá, dá nì kee na kua'an na iin ka xián, ta kua'á ndá'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na. Ta nì nduvá'a Jesús ndidaá na kú'u. ¹⁶ Ta nì sa'anda na choon noó ñayuu ñoó ña ná dá'a ni kast'o'on na xí'ín dao ka ñayuu sa'á ña ndato nì kee na. ¹⁷ Díon, dá nì xinkoo to'on nì taa profeta Isaías, chijí di'a kaáan:

¹⁸ Yó'o íin ta xínkuáchí nojí, ta mií yu'u nì kaxi xi,

ta ndó'o ndá'a vai sa'a xí, ta náta'an inií xiníí xí.

Ko'ín dákóoin Espirituú diníí xí.

Ta noo ndidaá na tükú kast'o'on xi ña vei kuú keyíkoj sa'a ndidaá ñayuu.

¹⁹ Ta o naá tá'an ta'on xi xí'ín ni iin tó'ón ñayuu, ta o káyu'ú nì'í ta'on xi,

ta ni kó íin ta'on xíka keí o kueídó'o ña ka'an xí.

²⁰ Ta o ká'ano ta'on xi tayoó, kirá sa nì ta'ano.

Ta o nda'ó ta'on xi tirño'ó sa kua'an nda'o, nda ná kasandaá kuú kandeé xí dánkoo ndaa xí ñayuu nojí.

²¹ Ta mií xí kúú tandeé ini noó na kó kúú na Israel.

Díon nì taa Isaías.

Di'a ndo'o ñayuu ká'an ndava'a sa'a Espirituú i Ndios

²² Dá ndáka ñayuu ñoó iin taa nákaa iin espíritu kini nì kasáa na noo Jesús, ta kó túu noo rá, ta ni kó kuú ka'an rá kée espíritu kini ñoó. Dá nì nduvá'a ñaa ná. Ta kúú nì naka'an rá, ta nì natuu noo rá. ²³ Ta kúú nì naá vá ini ñayuu kuá'a ñoó nì xini na ña nì kee Jesús, ta kaá na:

—Ndá ndi kuu de'e na ve'e rey David, na kaá na tanda'á Ndios kasaa, kúú taa káa —kaá na.

²⁴ Tá nì seídó'o ta fariseo ña díon ndátó'on ñayuu ñoó, dá nì kaa rá:

—Kandéé taa káa taó rá espíritu kini, chijí Beelzebú, tá'an ña kúú sato'an, xí'o choon noo rá —kaá rá.

²⁵ Kúú nì kandaá va ini Jesús ña díon nákani ini rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ña tá ngá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá va choon né'e ra. Ta dión ta'ani ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'ándá dao tá'an ñayuu ndéi inian, chí naá váan. ²⁶ Tá ná taó ña u'u kúu noó ña kini kéchóon nooán, dá kían ta'anda tá'an vaan. Ta, ¿ndi koo kaka choon né'an? ²⁷ Sa'á ñoo tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon nì xì'o Beelzebú noof, dá kían, ¿ndá yoo nì xì'o choon noó ndá'a dao ka ña ñoo mií ndó ña taó ná espíritu kini, tá dáá? Míí vá ña yó'o kúu ña ná'a ña o duú ña ndaa ká'an ndo. ²⁸ Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'ín ndéé Espiritu ij Ndios, dá kían kana'á ndó ña sa ñi kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

²⁹ 'Chí, ¿ndi kee ví iin taa ku'u ra ve'e iin taa tondó ki'in kuí'íná rá ña ñó'o ve'e ra tá ná o ko'óni ñaá rá dinñó'ó ka? Dión kaniaan kee ra, dá kandeé rá taó ndí'i ra ña'a ñó'o ve'e ra.

³⁰ 'Ta ña kó ndíta xoo yu'u, noón kúu ña xiní u'u ñaá, ta ña kó chindeé yu'u noq chóon kéei, noón kúu ña dátúú choon kéei. ³¹ Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúu kuachi kée ñayuu, xí'ín sa'a ndidaá kúu ña'a kini ká'an ña. Tído ndi ndáa ña yá'a ká'an ndava'a sa'a Espiritu ij Ndios, noón kúu ña ni iin kuu ta'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ñi kee na. ³² Ta ndi ndáa ña yá'a ká'an ndava'a sa'a ña ñi nduu taa ñayuu yó'o, kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tído ndi ndáa ña yá'a ká'an ndava'a sa'a Espiritu ij Ndios, noón kúu ña ni iin kuu ta'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ñi kee na, ni ñayuu yó'o ni ñayuu vei chí noq o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

³³ 'Dá chí iin yito va'a, ku'i va'a va xí'o rá. Ta iin yito kó vá'a, nda ku'i xí'o va rá kó vá'a. Ta xí'ín ku'i xí'o va rá kándaq iniq ndá yito kúu rá. ³⁴ ¡Ndo'ó kúu kuendá de'e koo! ¿Ndi kee ví ndó ka'an ndo iin to'on va'a tá ñayuu kini va kúu ndó? Dá chí to'on ñi chiti ñó'o ini níq iin ñayuu kían kánkuei yú'u ná, dá ká'an ña. ³⁵ Dá chí iin taa va'a, to'on va'a ñó'o ini níq rá taó ra ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'o ini níq rá taó ra ká'an ra. ³⁶ Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña nakí'o ndó kuendá sa'a ndidaá to'on kó chóon ñi kankuei yú'u ndo ñi ka'an ndo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu. ³⁷ Dá chí xí'ín to'on ká'an ndo, kédaá xí'ín ndó, dá kandoo va'a ndó noq Ndios. Ta xí'ín to'on ká'an ta'ani ndó kédaá xí'ín ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ió kuachi noq ná.

Yó'o ñi xika ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

³⁸ Dá ñi kasáa dao ta dána'a ley xí'ín dao ta fariseo, dá ñi kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, kóni ndú ña kee ní iin ña ndato noq ndú'u.

³⁹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu kini nda'o kúu ndo'ó, ña ndéi tiempo viti, ta xiní xíxi va ndó Ndios, chí xika ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó. Tído ni iin to'ón ña ndato o kéei noq ndo, savá'a ña ndato ñi kee Ndios xí'ín profeta Jonás kían koni ndo. ⁴⁰ Chí tát'o'on oní nduú, oní ñoo ñi sa káa Jonás tji tiyaká ká'ano, k'i'o dión ta'ani koni ndo kaka ña ñi nduu taa ñayuu yó'o tixi ñó'o oní nduú, oní ñoo. ⁴¹ Ta nakuíta ndichi ñayuu ñi sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'a ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí ñi nandikó iní ña sa'a kuachi ñi sa kee na tá ñi daná'a Jonás noq ná. Ta iin taa ndaya'i cháá ka o duú Jonás iin noq ndo viti. ⁴² Ta nakuijn ndichi ta'ani ñá'a sa dándáki chí Sur dí'a tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noq xiká cháá ka ñayuu yó'o ñi kixián ñi seídó'an ña ndichí ñi ka'an rey Salomón. Ta

iin ɬaa ndáya'i cháá ká kúu ná ín ká'an xí'ín ndó vití'ón o duú rey Salomón ñóó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kée espíritu kini

⁴³ Tá kéta iin espíritu kini iin ɬaa, dá kían kua'an iin xían noó ichí ndúkúán noo nani'i ndééán. Tído ko nani'án noo nani'i ndééán. ⁴⁴ Dá kásá'án nákaninian: “Nandió koo tukui no'i ve'e noó ni ketai veii”, kaáan. Tá ni nasáa'an ni ndu'an ini ɬaa noó ni sa ioan, ko ín ta'on nákaa ñóó, ta ndato ni natu'an, ta ñóochi vii káaan. ⁴⁵ Dá kua'an kuakaan usa ká espíritu kini cháá ká o duú miíán. Dá nása'aan ndu'an kaño'an ini ɬaa ñóó. Ta kúu ka'í ká ví kásá'a ndó'o níq rá o duú táto'on kí'o ni sa ndo'o níq rá ni sa kee espíritu kini mií noó ñóó. Díon ta'aní ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasáa naná Jesús nandukú ñaa ná

⁴⁶ Xían nani nákaa ná dána'a ná noó ñayuu kuá'a ñóó, kúu ni kasáa naná ná xí'ín ñani ná. Ta kúu ni sa kujita na satá vé'e, chí kóni ná ka'an ná xí'ín Jesús.

⁴⁷ Dá ni kast'o'on iin ɬaa ín ñóó xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní, ta ndíta na satá vé'e, ta kóni ná ka'an ná xí'ín ní.

⁴⁸ Dá ni kaa Jesús:

—Ná kast'o'on ndaai xí'ín ndó ndá yoo kúu nanái, ndá yoo kúu ñanij —kaá na.

⁴⁹ Ta kúu ni daná'a ndá'a ná ndidaá ɬaa xionoo xí'ín ná, dá ni kaa ná:

—Ta yó'o va kúu nanái, kúu ñanij. ⁵⁰ Chí ndidaá ná kée ña kóni tatái Ndios, ná ió induú, noón kúu ñanij, kúu kí'oi, kúu nanái —kaá ná.

13

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a iin ɬaa xiti

¹ Kuú dáá ñóó ni keta Jesús ve'e ñóó. Dá ni saá ná ni sa koo na ió ná yu'u ɬaño'o. ² Ta kúu ni natáka kuá'a ndá'o ñayuu noo ió ná. Sa'á ñóó ni kaa Jesús ini iin barco, dá ni sa koo na ini ro. Dá ni sa ndei ñayuu kuá'a ñóó yu'u ɬaño'o ñóó. ³ Dá ni kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a ná, ta kaá na:

—Ín ɬaa xiti ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴ Ta sa'á ña ni koon ni'ini ra tata ñóó, sa'á ñóó dao ña ni kuei yu'u ichi. Kúu ni kasáa laa, ta kúu ni seí vá rían. ⁵ Ta dao ká tata ñóó ni kuei tein yuu, noo koó ñó'o ndéé. Sa'á ñóó kúu yachí va ni xitaan, chí ko ní kuei ta'on ña noó kúu ñó'o ndéé. ⁶ Dá tá ni xinkoo ndiandii, ta kúu ni dii vaan. Ta sa'á ña ko tá'on yo'an, sa'á ñóó ni ichi vaan. ⁷ Ta dao ká tata ñóó ni kuei tein ta'íon. Ta ni sa'ano dáó ña xí'ín ta'íon ñóó, sa'á ñóó ni kuyáta váán ni kee rá. ⁸ Ta kúu dao ká tata ñóó ni kuei noo kúu ñó'o va'a. Ta kúu kuá'a ndá'o noni ni xi'oan, dá chí iin ciento noni ni xi'o dao tata yó'o, ta dao kaan ni xi'o onj díko noni, ta dao kaan ni xi'o oko uxian. ⁹ Ndi ndáa ndo'o ió do'o, ta kueído'o ndó —kaá Jesús.

Yó'o kást'o'on Jesús ndiva'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a ná

¹⁰ Dá ni kasáa ɬa xionoo xí'ín ná noo ió ná, dá ni ndáto'ón ñaa rá:

—¿Ndiva'a dáki'in tá'an ní dao ña'a xí'ín to'on dána'a ní?

¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Dá chí noo ndo'o va ni xi'o Ndios ña kandaq ini ndo ña ná'a mií ná sa'á ndi kee na dándáki na. Tído ko xí'o Ndios noo dao ká ñayuu ña kandaq ini ná sa'á ña yó'o. ¹² Dá chí ndi ndáa ná ni natiin to'on ká'ín, noón kúu ná natiin ña kandaq cháá ká ini ná. Tído ndi ndáa ná ko xí'ín natiin ña, noón kúu ná díta dí'a Ndios cháá ña kandaq ini ná. ¹³ Sa'á ñóó dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín

to'on dána'i noo dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndé'é ná, tído o kándaá ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará seídó'o na to'on ká'in, tído o kátóni ta'on ini na.

¹⁴ Kí'o dión, dá xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chí di'a kaaan:

Va'ará ndidaa ka vian ná kueídó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ka vian ná kande'é ndó, tído o kándaá ta'on ini ndo.

¹⁵ Chí ni ndukáxi nda'o nído na ñoo yó'o,

ta ko xí'o na mií ná kueídó'o na,

ta ni sadi ta'ani na noo ná,

dá ná o koni na xí'in noo ná,

ta ni o kueídó'o na xí'in do'o na,

ta ni o kátóni ta'on ini na,

ta ni o nándiío kuéi na noo yú'u, dá nduva'i na.

¹⁶ Tído ndiká'án ví noo ndo'ó, chí túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'án ví do'ó ndó, chí seídó'o ndó. ¹⁷ Chí miían ndaa ká'in xí'in ndó ña kua'a nda'o profeta

xí'in ñayuu ndaa ni sa ndei sa na'a ni ka'án ná koni na ña xiní ndo viti, tído ko ní xiní ta'on naan. Ta ni ka'án ta'ani na kueídó'o na to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on naan —kaá na.

Nákani Jesús ndi dándáki ña ni daná'a na sa'a taa xiti

¹⁸ —Kueídó'o va'a ndó, chí ko'in kastó'in xí'in ndó ndi dándáki to'on ni dakí'in tá'in ni daná'a noo ndo sa'a taa xiti ñoo. ¹⁹ Tá'an ñayuu seídó'o to'on

va'a ña ká'an sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu, ta ko xí'o na mií ná kandaá ini naan, dá kían kasaa ña u'u, ta díta váan to'on Ndios, ña ni kankao nído ná.

Dión dándáki yu'ú íchi ñoo noo ni kuei dao tata ñoo. ²⁰ Ta tein yuu noo ni kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádij ini na.

²¹ Tído ko ta'ón yo'an ini nído ná, sa'a ñoo tóo vá kándisa naan. Chí tá vei tandó'ó ndó'o na, o tá kásá'a ñayuu kéndava'a na xí'in ná sa'a ña kándisa naan,

kúu dánkoo va naan. ²² Ta tein ta'íon noo ni kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído kásá'a ndí'i cháá ka ini na sa'a ña'a ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuíka ná. Sa'a ñoo ko sa'ano na xí'in to'on Ndios, ta ni iin ña va'a ko kée na.

²³ Tído noñó'o va'a noo ni kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta xí'o na mií ná ña kándaá ini naan. Dao noón kúu tátó'on tata,

ña ni xí'o iin ciento noni. Ta dao ka na kúu tátó'on tata, ña ni xí'o oni díko noni. Ta dao ka na kúu tátó'on tata, ña ni xí'o oko uxj noni, chí kée na ña kóni Ndios —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi ni xitq tein tirió va'a

²⁴ Dá ni dakí'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni daná'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Tátó'on kí'o ni kee iin taa ni xiti tata va'a noñó'o rá, kí'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ²⁵ Ta tein kídij taa xiti ñoo, ni kii iin taa xiní u'u tá'an xí'in rá,

ta ni chí'i ra tata tirió kuéi noo káa tirió ra. ²⁶ Sa'a ñoo tá ni kasá'a kána yoko tirió, dá ni kandaá ini taa kéchóon noo rá ña káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ra.

²⁷ Dá ni sa'an ra ni ndato'on rá sato'o ñó'o ñoo: “Tatá, ¿á o duú tirió va'a ni xiti ní? ¿Ndiva'a káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá dáá?” ²⁸ Dá ni kaa sato'o ñoo xí'in rá: “Iin taa xiní u'u va ñaa ni kexixi ni chí'an.” Dá ni kaa tá kéchóon ñoo:

“¿Á ko kóni ní ná ko'on ndu to'on nduan?” ²⁹ Dá ni kaa ra: “Ná dá'a ni ko'on ndo to'on ndóan, dá chí tá ná to'on ndóan, nda tirió va'a kana xí'an. ³⁰ Konó ndó ná kua'ano dáó ña xí'in tirió va'a ñoo nda ná kasandaá kuu naki'in va'a yó tirió ñoo. Dá tá ná kasandaá kuu ta'andaan, dá ka'andai choon noo ra naki'in va'a tirió, ta kaaí xí'in rá: To'on ndó dinñó'o tirió kuéi, ta kató ndóan tátó'on kató ndó ndáyo'o, dá chíñó'o ndóan. Tído ña kúu tirió va'a ñoo, ná taan va'a ndóan ini yákaí” —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé ló'o naní mostaza

³¹ Dá nì ðakí'in tá'an Jesús iin ká ña'a xí'in to'on nì ðaná'a na, ta kaá na:

—Táto'on kì'o ndó'o iin tata naní mostaza, ña nì xiti iin taa noño'o rá, kì'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³² Ta miian ndaa ña yó'o kúu tata páli cháá ká noo dao ká tata chí'i yó noño'o yo. Tído tá nì xitaan, ta kúu sá'ano ðikó ká vían o ðuu dao ká yuku, ta ndúuan iin yító, sa'á ñoó kásaa laa, ta káva'a rí rí ká rì tein ndá'a rá —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'á ña dákuita tachí yúsa pan

³³ Dá nì ðakí'in tá'an tuku na iin ká ña'a xí'in to'on nì ðaná'a na noo ñayuu ñoó, ta kaá na:

—Kì'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on kì'o kée ña dákuita tachí yúsa káva'a pan, ña nì tiin iin ñá'a, ta nì ðakí'in tá'an ñáá xí'in onj yáxi harina, dá nakuita tachían —kaá na.

Ña yó'o nákaní ndiv'a dána'a Jesús dión

³⁴ Ta dión nì ðakí'in tá'an Jesús dao ká ña'a xí'in to'on nì ðaná'a na noo ñayuu kuá'a ñoó. Ta kó ní sá dána'a ta'on na tá kó ní sá ðakí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on nì sá ðaná'a na. ³⁵ Dión, dá nì xinkoo to'on nì taa profeta, chí ði'a kaáan:

Ko'in ðakí'in tá'in dao ña'a noo to'on dána'i noo ñayuu.

Ta kì'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaa ña sa io de'é ndá rá nì kasa'á sa'a ñayuu.

Yó'o nákaní Jesús ndi dándáki ña nì ðaná'a na sa'a tirió kuéi xí'in tirió va'a

³⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu ñoó, dá nì ku'u na ini ve'e iin ñoó. Dá nì natuu yati tá xionoo xí'in ná ñoó, dá nì kaa rá:

—Nakaní ní xí'in ndu'u ndi dándáki ña nì ðaná'a ní sa'a tirió kuéi ñoó.

³⁷ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Taa nì xiti tirió va'a ñoó kúu na nì nduu taa ñayuu yó'o. ³⁸ Ta ño'ó xítí ñóó kúu ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoó kúu ndidaa ñayuu ño'o tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoó kúu na ño'o tixi ndá'a ña u'u. ³⁹ Tá'an rá nì xini u'u ta nì xiti ñoó kúu ña u'u, ta kuu nì ñakí'in va'a ra tirió ñoó kúu kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu. Ta taa nì ñakí'in va'a tirió ñoó kúu ángel Ndios. ⁴⁰ Dá chí táto'on nì kee ra nì to'on ra tirió kuéi noño'o rá, ta nì ndi'i nì chí'ño'o raan noo kèi ño'o, kì'o dión koo tá ná kasandaá kuu noo ndi'i. ⁴¹ Chí tanda'a na nì nduu taa ñayuu yó'o ángel kéchóon noo ná kii na nakaxi na ñayuu ño'o tixi ndá'a Ndios, ta taó xóo na ndidaa na kedaá xí'in ñayuu na, dá kée na kuachi xí'in ndidaa na kée ña kini. ⁴² Dá ko'on ángel ñoó taán ñáá ná noo kèi ño'o ini xito. Ñoó kuaki na, ta ñoó kúu noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na. ⁴³ Ta na kúu ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon na táto'on toon ndindii kandeí na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta na ió ðo'o, ná kueídó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì naní'i iin kidi ði'ón

⁴⁴ Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on iin kidi ði'ón nákaa de'e noño'o xítí. Chí iin kuu, dá nì naní'i iin taa kidi ñoó, dá nì nachikáa de'e tuku raan, ta káðii ini rá kua'an no'o rá. Dá nì sa'an rá nì ðikó ndi'i ra ña'a ió noo rá, dá nì xiin ra ñó'o noo nákaa de'e kidi ði'ón ñoó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì naní'i iin yuu dión ndato nda'o

⁴⁵ Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on ña nì ni'i iin taa nì naka'an nda'i xí'in yuu dión. ⁴⁶ Chí tá nì naní'i taa ñoó iin yuu dión ndato cháá ká, dá nì sa'an rá nì ðikó ndi'i ra ña ió noo rá, dá nì xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'q iin ñóno

⁴⁷ Tátò'on kị'o dándáki Ndios ñayuu na kíán tátò'on iin ñóno, ña kíán chírneer a ini taño'o, ta ndi ndáa míí vá tịyaká sárnee nooán. ⁴⁸ Tá nị chítí nooán, dá taó raán yu'ú tákují, dá kandeí ra kaxi ra tịyaká taán ra ini tịyika rá, ta kírí kọ vá'a taó xóo ra. ⁴⁹ Ta dión ta'ani koo kuu noo ndí'i, chí kankueí ángel kanoo na taó xóo na ñayuu kíni tein ñayuu ndaa. ⁵⁰ Ndi'i, dá taán ná ñayuu kíni ñoo noo kéí ñó'o ini xitọ. Ta ñoo kuaki na, ta ñoo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús sa'á ña sa'á xí'in ña yata

⁵¹ Dá nị ndátò'ón Jesús tị xíonoo xí'in ná:

—¿Á nị kandaá ini ndo ndidaá ña nị ka'in xí'in ndó?

Dá nị kaa ra xí'in ná:

—Jaan, tatá.

⁵² Dá nị kaa na xí'in rá:

—Kana'á ndó ña tá nị ndu'u iin ra dána'a ley Moisés tịxi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra tátò'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá chí taó rá ña sa'á xí'in ña yata ñó'o ini satọ rá.

Dí'a nị ndo'o Jesús tá nị no'ọ na ñoo Nazaret

⁵³ Dá tá nị ndi'i nị dakí'in tá'an Jesús ndidaá to'on yó'o nị ka'an na xí'in rá, dá nị kee na kua'an na. ⁵⁴ Dá tá nị nasáa na ñoo míí ná, dá nị daná'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Ta nị naá ini na ñoo na ndé'é ñaa ná, ta kaá na:

—¿Ndeí nị nị'í taa káa ña ndichí ná'á rá, xí'in ña kándéé rá kée ra ña ná'ano xí'in ñayuu? ⁵⁵ ¿Á o duú de'e taa túxí yító vá kúu ra káa? ¿Á o duú María va kúu naná ra káa, tá ñani ra kúu Jacobo xí'in José, xí'in Simón, xí'in Judas? ⁵⁶ ¿Á o duú kị'o ra káa ndéi tein yó yó'o? Sa'á ñoo, ¿ndeí nị nị'í taa káa ña ndichí ná'á rá? —kaá ñayuu ñoo.

⁵⁷ Sa'á ñoo kọ ní nákoní ta'on ñaa ná. Dá nị kaa Jesús xí'in ná:

—Ndeí kúu míí vá ío ñaño'ó ñayuu noo ndu'u, na kúu profeta. Tído na kúu na ñoo ndu, xí'in na ve'e ndu, noón dí'a kúu na káño'ó ñaa —kaá na.

⁵⁸ Ta kọ ní kée kua'a ta'on na ña ná'ano noo ná sa'á ña kọ ní xíin na kandísa ñaa ná.

14

Dí'a nị kuu tá nị xí'i Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu

¹ Tiempo daá ñoo nị nị'í tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña ndato kée Jesús.

² Dá nị kaa ra xí'in tị kéchóon noo rá:

—Juan, tá'an ra sa dakódo ndúta ñayuu va kúu taa ñoo. Nị nataki va ra, sa'á ñoo kándéé rá kée ra ña'a ndato xí'in ñayuu.

³ Dión nị kaa Herodes, dá chí míí rá nị sa'anda choon, dá nị tiin soldado Juan, dá nị so'oni ñaa rá xí'in cadena, dá nị chíkáa ñaa rá ve'e kaa, chí kị'o dión nị xiká Herodías, ña nị sa kuu ñadi'í ñani ra, tị nị sa naní Felipe. ⁴ Dión nị kee ra, chí dí'a nị kaa Juan xí'in rá:

—Kuachi nda'o kíán, chí ío yo'ó xí'in ñadi'í ñanon —kaá na.

⁵ Sa'á ñoo nị ka'an rá ka'ání ñaa rá, tído yu'ú ra na ñoo ra, chí nị kandísa na ña Juan kúu iin profeta. ⁶ Tído tá nị na'xino Herodes kua'á rá, dá nị sarsá'a de'e dí'i Herodías noo rá. Ta kúu nị nata'an ini ra ña nị kee xi. ⁷ Sa'á ñoo nị ya'a yú'u rá nị ka'an ra to'on taa ña kị'o ra ndi ndáa míí vá ña'a ná kaka xi. ⁸ Dá nị daká'an kue'é ñaa ña kúu naná xi. Sa'á ñoo nị kaa xi xí'in rá:

—Kì'o ní iin ko'ò ná kakaḡ dinj Juan, tḡ dákodḡ ndúta ñayuu, noḡ —kaá xj xí'ín rá.

⁹ Tá nì kaa xj dión, kúnda'í ndá'o nì kuu ini Herodes, tído sa'á ña nì xj'o ra to'on ra noḡ xí, ta sa'á ña nì seidó'o ndidaá ñayuu ndéi mesa ña nì ka'an ra dión xí'ín xí, sa'á ñoḡ nì sa'anda ra choon ña dión koo. ¹⁰ Dá nì sa'anda ra choon noḡ soldado ra ña ná ka'anda ra diko Juan noḡ nákaḡ na ve'e kaḡ. ¹¹ Dá nì sa'anda raán, ta nì chikáḡ ra dinj ná ini iin ko'ò né'e ra nì kasáḡ ra nì xj'o raan noḡ tadi'í ñoó. Dá nì xj'o xian noḡ naná xj.

¹² Dá nì kasáḡ tḡ xionoo xí'ín Juan nì naki'in ra yikí koño na. Dá né'e raan nì sa'an ra nì dandúxi ra. Dá nì kee ra kua'an ra kastò'on ra xí'ín Jesús ña nì kuu.

Di'a nì kuu tá nì xj'o Jesús ña'a nì sasá'an o'on mil tḡa

¹³ Tá nì kandaḡ ini Jesús ña dión nì ndo'o Juan, dá nì kaa na ini iin barco, dá nì kee na kua'an na iin ka xían noḡ koḡ ñayuu ndéi. Tído nì kandaḡ ini ñayuu noḡ kua'an Jesús, dá nì kankuei na iin rá iin ñoo noḡ ndéi na xíka sá'á ná tákuei na kua'an na ni'í ná Jesús. ¹⁴ Tá nì keta Jesús ini barco ñoó, kúú nì xini na ña ña kua'á ndá'o ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúú nì ku'u ndá'o ini na sa'a ná, sa'á ñoḡ nì nduva'a na ndidaá na kú'u ño'o tein ñayuu ñoó. ¹⁵ Tá nì ini kuu dáá ñoó, dá nì natuu yati ñaá tḡ xionoo xí'ín ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Kò ta'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa nì ini va, sa'á ñoḡ ka'anda ní choon noḡ ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na noḡ ño'o ñoo kuálí, dá ná kuiin na ña'a kasá'an na.

¹⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. Kì'o mií ndo'ó ña'a ná kasá'an na.

¹⁷ Dá nì kaa ra:

—Kò ta'ón ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan xí'ín uu tḡyaká va.

¹⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndḡ ki'in ndóan, tá dáá.

¹⁹ Dá nì sa'anda na choon ña ndidaá ñayuu ná kande'i na noḡ ita ñoó. Dá nì tiin na ndin o'on pan ñoó xí'ín ndi nduú tḡyaká ñoó. Dá nì nandé'e noḡ ná chí induú. Dá nì naki'o na ndivé'e noḡ Ndios sa'án. Dá nì dakuáchi na pan ñoó xí'ín tḡyaká ñoó. Dá nì xj'o naḡ noḡ tḡa xionoo xí'ín ná. Dá nì dasá ráan noḡ ñayuu kuá'a ñoó. ²⁰ Dá nì sasá'an ndidaá ñayuu ñoó ndá nì ndinoo va'a ini na. Dá tá nì ndi'i, dá nì dakúti tḡ xionoo xí'ín Jesús ñoó uxj uu tḡyika xí'ín ña'a nì kandḡo noḡ nì sasá'an na. ²¹ Ta tátò'on o'on mil tḡa nì sasá'an nì kee Jesús, ta kò in ta'on ní kekuendá nañá'a xí'ín takuálí.

Di'a nì kuu tá nì xika Jesús noḡ taño'o

²² Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon noḡ tḡa xionoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra iin ka xoo taño'o. Dá nì kandḡo Jesús ka'an na ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoó. ²³ Tá nì ndi'i nì ka'an na ndisá'an xí'ín ná, dá nì kee na kua'an na dinj yúku in ñoó ka'an na xí'ín Ndios. Dá tá nì kuaá, iin tó'ón mií vá ná nákaḡ dinj yúku ñoó. ²⁴ Ta dḡn nì ta'j dáo ij vá barco ñoó kua'an ra noḡ taño'o ñoó. Ta kúú xoo di'a xoo di'a nákuin ndichi takuij ñáni tá'an rá ndika barco noḡ kánóo rá kua'an ra, ta deén ndá'o vej tachí chí xoo noḡ kua'an ra.

²⁵ Dá tá nì kundiki, dá nì kee Jesús xika na noḡ takuij ñoó kua'an na ni'í ná barco ñoó. ²⁶ Tído tá nì xini tḡ xionoo xí'ín Jesús ña xika na vej na noḡ takuij ñoó, kúú nì kandadí ndá'o ra, ta nì kayu'u rá:

—jKáa vej í'íná!

Ta kúú n̄i'ndá'o n̄i kayu'ú rá sa'á ña n̄i yu'ú ra. ²⁷ Ta kúú n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. Mii vá yu'u kúúí. O sa yu'ú ndo.

²⁸ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, tá mii ní kúú ní, konó ní ná kakai noó takuij xaan saai n̄i'í mii ní.

²⁹ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Nakíj.

Dá n̄i noo Pedro. Dá n̄i kee ra xika ra noó takuij ñoo kua'an ra n̄i'í rá Jesús.

³⁰ Tído sa'á ña ndé'é rá ña deen kána tach̄i ñoo, sa'á ñoo n̄i kixian n̄i yu'ú ra. Ta kúú n̄i kasá'á koketa ka'ani ra kua'an ra ini takuij. Dá n̄i kayu'ú rá:

—¡Dákaki ní yu'u, tatá!

³¹ Dá n̄i tiin na ndá'a rá n̄i kane'e na, dá kaá n̄a xí'ín rá:

—Cháá ndá'o kándéé inon yu'u. ¿Ndiva'a n̄i nakani kuách̄i inon?

³² Dá tá n̄i keta na xí'ín rá ini barco, kúú n̄i sa tuu va tach̄i déen ñoo. ³³ Dá n̄i natuu yati ndidaá t̄a ño'o ini barco ñoo noo Jesús, ta n̄i sa ndañ'o' o ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Miiñ ndaa ndisa de'e Ndios kúú mii ní.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nduv'a Jesús n̄a kú'u ndéi chí kuendá Genesaret

³⁴ Dá tá n̄i ndi'i n̄i chika'anda na noó taño'o ñoo, dá n̄i sañ n̄a noo kúú kuendá Genesaret. ³⁵ Tá n̄i nakoni ñayuu ñoo ña Jesús kúú ná, dá n̄i taxí tá'an na n̄i sa'an n̄a iin rá iin ñoo ño'o ñoo, ta n̄i kast'on na xí'ín ndidaá ñayuu ña n̄i kasáa Jesús. Ta ndáka na ndidaá n̄a kú'u n̄i sañ n̄a noó Jesús. ³⁶ Dá n̄i sei nda'í n̄a noo Jesús ña ná konó ná dako'on ndá'a ná sav'a' a yu'ú kotó n̄a, dá ná nduv'a' a na, kaá n̄a. Ta ndidaá n̄a n̄i dakó'on ndá'a yu'ú kotó n̄a ñoo n̄i nduv'a' a.

15

Yó'o dána'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni t̄a

¹ Ta kúú n̄i natuu yati dao t̄a fariseo xí'ín t̄a dána'a ley Moisés noó Jesús. Ta yó'o kúú ra n̄i kii ñoo Jerusalén. Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

² —¿Ndiva'a k̄o kée t̄a xionoo xí'ín mii ní tát'on k̄i'o n̄i daná'a t̄a sá'ano ñoo yó tá sat̄a? Ch̄i k̄o nákata ra ndá'a rá xí'ín ñañó'ó, dá keí rá pan.

³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiva'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndi'i cháa k̄a ini ndo kee ndó choon n̄i sa'anda t̄a sá'ano ñoo yó? ⁴ Dá ch̄i dí'a kua'an choon n̄i sa'anda Ndios: “Koo ñañó'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mii vá ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'ín tatá n̄a o xí'ín naná n̄a, n̄a yó'o kúú n̄a kánian kuu.” ⁵ Tído ndo'ó kúú ra kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'ín tatá n̄a, xí'ín naná n̄a: “O kúú ta'on chindeéi mii ní xí'ín ña'a né'e va'i, ch̄i sa n̄i kaai k̄i'oi ña noo Ndios.” ⁶ Ta sa'á ña ká'an na dión, sa'á ñoo k̄o káni k̄aan chindeé ná tatá ná xí'ín naná n̄a, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátúú ndó choon n̄i sa'anda Ndios xí'ín ña n̄i ndaki ini mii ndó.

⁷ ¡T̄a uyu noo vá kúú ndó! Ndaa va n̄i ka'an profeta Isaías sa'a ndo, ch̄i dí'a n̄i taa na:

⁸ Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u oon va na, tído xí'ín níó ná k̄o kóni ta'on na yu'u.

⁹ K̄o ndáya'i ta'on ña ndañ'o' o na yu'u,

dá ch̄i ña dána'a n̄a kúú ña n̄i ndaki ini ñaxintóni t̄a va.

¹⁰ Dá n̄i kana Jesús ñayuu kuá'a ñoo ña ná natuu yati cháa k̄a n̄a, dá n̄i kaa n̄a xí'ín ná:

—Kueíd'ó va'a ndó ña ko'jn ka'jn xí'ín ndó, dá kátóni va'a ini ndó. ¹¹ Ni iin ña'a sei ndó kó dáyako ñaa noo Ndios. To'on kánkuei yú'u vá ndó kían dáyako ñaa.

¹² Dá ni natuu yati tã xíonoo xí'ín ná, dá ni kaa ra:

—¿Á ná'a ní ña ni tar'u'u nda'o ini tã fariseo sa'a ña ni ka'an ní dión?

¹³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndidaá yuku, ña kó ní xítí tatái, na ió induú, ñoo kían kánian to'on na xí'ín nda yo'an. ¹⁴ Ná dá'a ni nakani ini ndó sa'a rá, chí tã kó túu noo vá kúú rá, ta tíin ndaa ra dao ka na kó túu noo. Chí tá tíin ndaa iin tã kó túu noo iin ka tã kó túu noo, dá kían ndi nduú ra kuei ini yáí.

¹⁵ Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Nakani ní xí'ín ndu'u ndi dándáki to'on ni dakí'in tá'an ní ni daná'a ní noo ñayuu kuá'a ñoo.

¹⁶ Dá ni kaa na xí'ín Pedro:

—¿Á dión ta'ani kó kátóni ta'on ini ndó'ó? ¹⁷ ¿Á kó kándaa ta'on ini ndó ña ndidaá ña'a sei ñayuu, ini tíxi va na kua'an? Tá kúú tá ni ndi'i, dá kua'an na sata vé'e tatá naán. ¹⁸ Tído to'on kánkuei yú'u ná, ñoo kían vei nda maá níó ná, ta ñoo di'a kían dáyako ñaa noo Ndios. ¹⁹ Dá chí nda maá níó ná vei ña kini nákanini na kee na, dá ka'áni ná ñayuu, ta kée na kuachi xí'ín na kó kúú ñadi'i na o yíí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñíí ná, ta kí'ín kuí'íná ná, ta káva'a na kuachi tó'ón sa'a dao ka na, ta ká'an ndava'a na sa'a ndi ndaa mií vá ñayuu. ²⁰ Ndidaá ña kini yó'o kían dáyako ñaa noo Ndios. Tído ña kó nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó, dá keí ná ña'a, kó dáyako ta'on ñaa noo Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin de'e di'i ña'a túku

²¹ Dá ni keta Jesús ñoo ñoo, dá ni kee na kua'an na xí'ín tã xíonoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ²² Ñoo ni kasáa iin ñá'a, ta kíán iin ñá'a kuendá Canaán. Ta ni kixián iin ñoo ló'o nákaa yati ñoo. Dá ni kayu'án Jesús:

—Tatá, mií ní na kúú de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a yu'u, chí ndó'o nda'ó níó de'e di'i'í kée iin espíritu kini.

²³ Tído ni iin to'on kó ní ka'an na xí'án. Dá ni natuu yati tã xíonoo xí'ín ná. Dá ni sei nda'í ra noo Jesús, ta kaá ra xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ñá'a káa ná ko'an, dá chí káyuu'ú nda'a vaán tákaaán vei ña sata yo.

²⁴ Dá ni kaa Jesús:

—Sava'a noo na Israel, na kúú tát'o'on iin léko, kirí ni ndaño'ó vá, ni tanda'a Ndios yu'u veii.

²⁵ Dá ni kasáa ñá'a ñoo ni sa kuín xítíán noo Jesús, ta ni kaaan:

—¡Chindeé ní yu'u, tatá!

²⁶ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Kó vá'a ta'on kuio ndaa yo pan ndá'a takuáli, ta kí'o yóan noo tina.

²⁷ Dá ni kaa ñá'a ñoo xí'ín ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído sei va tina ñoo yúchi pan ña kuéi yú'u mesa sato'o ri.

²⁸ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Naná ló'o, miíán ndaa ndisa kándée ká'ano inon yu'u. Ta ná ko'jn kee ña xikón —kaá na.

Ta kúú mií hora daá ñoo ni nduv'a de'e di'áan.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús kuá'a nda'o ñayuu

29 Dá nî kee Jesús kua'an nâ. Tá nî kasandaá yati na yú'u taño'o nani Galilea, dá nî kaa na dinî iin yúku iin ñoó. Dá nî sa koo na ío nâ. 30 Ta kua'á nda'o ñayuu nî natuu yati noo ná, ta ndáka na nâ nî natii sa'a, xí'in nâ ko túu noo, xí'in nâ ko kuú ká'an, xí'in nâ ko ndáa va'a ndá'a xí'in sa'a, xí'in nâ ndó'o dao ka kue'e, nî kasáa nâ nî chindei ñaa ná noo iin Jesús. Dá nî nduva'a ñaa ná. 31 Ta kúú nî naá ini ñayuu ñoó sa'a ña nî ñaka'an na ko kuú ka'an, ta nî nduva'a nâ ko ndáa va'a ndá'a xí'in sa'a, ta nî ñakaka nâ nî natii sa'a, ta nî natuu noo nâ ko túu noo. Ta nî keká'ano ndidaá ñayuu ñoó Ndios, nâ ndáño'o nâ Israel.

Dì'a nî kuu tá nî xì'o Jesús ña'a nî sasá'an komi mil tã

32 Dá nî kana Jesús tãa xionoo xí'in ná ñóó. Dá nî kaa nâ xí'in rá:

—Kú'u nda'o iniñ sa'á ñayuu kuá'a yó'o chí sa nî xino onî kuu ndéi na xí'in yu'u, ta koo ka ña'a kasá'an ná. Tído ko kóni ta'on yu'u tanda'á nditai nâ no'o ve'e na, dá chí oon ni kuu yí'i nâ íchi.

33 Dá nî kaa tã xionoo xí'in ná ñóó:

—¿Ndeí ki'in yó kua'a pan noo kúú ño'ó íchi yó'o kí'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini nâ?

34 Dá nî ndato'on ñaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá nî kaa ra xí'in ná:

—Usa va pan né'e ndu'u, xí'in cháa tìyaká.

35 Dá nî sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoó noño'o. 36 Dá nî tiin na ndin usa pan xí'in tìyaká ñoó. Dá nî ñakí'o na ndiv'e noo Ndios. Dá nî sa'anda nâ pan ñoó. Dá nî xí'o naan noo tã xionoo xí'in ná. Dá nî dasá raan noo ñayuu kuá'a ñoó. Ta dión ta'ani nî kee na xí'in tìyaká ñoó. 37 Dá nî sasá'an ndidaá ñayuu ñoó nda nî ndinoo va'a ini nâ. Tá nî ndi'i, dá nî ñakúti rá usa tìyika xí'in ña nî kandoo noo nî sasá'an ñayuu ñoó. 38 Ta tãa nî sasá'an ñoó nî sa kuu tát'on komi mil, ta ko iin ta'on ní kekuendá nâ ñá'a xí'in takuálí.

39 Tá nî ndi'i, dá nî ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoó. Dá nî kaa na ini barco xí'in tãa xionoo xí'in ná. Dá nî ki'in na kua'an nâ chí kuendá Magdala.

16

Yó'o nî xikã tã fariseo ña ná kee Jesús iin ña'a ndato

1 Ñoó nî kasáa dao tã fariseo xí'in tã saduceo, ta nî ka'an rá dátuu rá Jesús, chí nî xikã ra ña kee na iin ña'a ndato chí induú, dá ná kande'á á miian ndaa nî kii na noo Ndios. 2 Dá nî kaa nâ xí'in rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Va'a nda'o koo taan, chí nî kana kua'á induú.” 3 Tá nî tũu noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana nda'o tachí kuu viti, chí nî kana kua'á induú, ta iin víkó nda'o.” ¡Kúú ndó ñayuu uu noo, dá chí va'a tì'a ndó kándaq ini ndo ndi kee induú, tído ko kándaq ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano xiní ndo tiempo viti! 4 Ñayuu káni nda'o ndéi tiempo viti, ta xiní xíxi na Ndios, chí xikã nâ ña kee yu'u ña ndato noo ná, dá kandísa na. Tído o kée ta'an vai ni iin ña ndato noo ná. Sava'a ña ndato nî ndo'o Jonás koni nâ ndo'o yu'u —kaá nâ.

Dá nî ñankoo ñaa Jesús, dá nî kee na kua'an nâ.

Dì'a kua'an ña nî dána'a Jesús sa'á ña ko vá'a dána'a tã fariseo

5 Ta nî saq nâ iin ka xoo taño'o, tído nî ñandodó tã xionoo xí'in ná kane'e ra pan keí rá xí'in ná. 6 Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Kandaa ndo mií ndó noó ña dákuita tachi pan, ña kían kéchóon ta fariseo xí'in ta saduceo.

⁷ Dá ñi kasá'a ndátó'on tá'an mií ta xionoo xí'in ná ñoo:

—Dión ká'an na, chi ko ní sá ne'e yó pan kixió.

⁸ Kúu ñi kandaa va ini Jesús ña ñi ka'an ra dión. Dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'on kuachi ndo sa'a ña koó pan ne'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani? ⁹ Ta, ¿á ko kandaá ij vá ini ndo? ¿Á ko ndísaá ta'on ini ndo ña o'on va pan ñi tiin yu'u ñi xí'oi ñi sasá'an o'on mil taá ñoo? ¿Á ko ndísaá ta'on ini ndo ndidaá tjiyika ñi dakúti ndó xí'in ña ñi kandoo noó ñi sasá'an ñayuu ñoo? ¹⁰ Ta, ¿á ko ndísaá ta'on ini ndo ña usa va pan ñi tiin yu'u ñi xí'oi ñi sasá'an komi mil taá? Ta, ¿á ko ndísaá ta'on ini ndo ndidaá tjiyika ñi dakúti ndó xí'in ña ñi kandoo noó ñi sasá'an ñayuu ñoo? ¹¹ ¿Á ko kandaá ij vá ini ndo ña ko ní ka'an ta'on vei sa'a pan? Chi ña ñi ka'in xí'in ndó kían dándáki ña kánian kandaa ndo mií ndó noó ña dákuita tachi pan, ña kéchóon ta fariseo xí'in ta saduceo.

¹² Dá ví ñi kandaá ini ra ña ko ní ka'an na sa'a ña kánian kandaa ra mií rá noó ña dákuita tachi ndisa pan. Chi di'a ñi ka'an na ña kandaa ra mií rá noó to'on dána'a ta fariseo xí'in ta saduceo.

Di'a ñi kuu tá ñi kaa Pedro ña Jesús kúu Cristo, na dákaiki ñaa

¹³ Tá ñi saá Jesús chí ñoo Cesarea Filipino, dá ñi ndató'on ná ta xionoo xí'in ná, ta kaá na xí'in rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, na ñi nduu taá ñayuu yó'o, kaá ñayuu ñoo?

¹⁴ Dá ñi kaa taá xionoo xí'in ná:

—Dao na kaá ña kúu ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ña kúu ní iin ka profeta.

¹⁵ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

¹⁶ Dá ñi kaa Simón Pedro:

—Mií ní kúu Cristo, na dákaiki ñaa. Ta mií ní kúu de'e Ndios takí.

¹⁷ Dá ñi kaa na xí'in Pedro:

—Ndiká'an ví yo'ó, Simón, de'e Jonás, dá chi o duú ñayuu ní dátogon ñaxintónon, dá nákonon yu'u. Di'a tatái Ndios, na ió induú vá, ñi dátogon noogon. ¹⁸ Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ón viti ña kanani yo'ó Pedro, ña kóni kaa yuu, ta satá yuu yo'ó ko'in kava'i ve'e ño'í, na kúu kuendái, ta o kándéé ta'on ña kúu yáí ndji dánaá ñaaán. ¹⁹ Ta noo ndá'a miíon nakí'o yu'u nda'a kaa, dá ka'andon choon noó ñayuu ño'ó tixi ndá'a Ndios. Chi tá ná ka'andon choon noó ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon noo ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá na.

²⁰ Dá ñi sa'anda na choon noó ta xionoo xí'in ná ña ná dá'a ní ka'an ra xí'in ní iin tó'on ñayuu ña mií ná kúu Jesús, na kúu Cristo.

Yó'o kástogon Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ndi ndo'o na, dá kuu na.

²¹ Ndá daá ñi kasá'a ná kástogon na xí'in ta xionoo xí'in ná ña miían ko'on na ñoo Jerusalén, dá ndo'o nani níog ná kee ta sá'ano xí'in ta duti saku'a, xí'in ta dána'a ley Moisés, ta kuu na. Ndi'i, dá nataki na tixi kuu óni. ²² Dá ñi taó xóo ñaa Pedro. Dá ñi kasá'a rá dánani ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, o kóno ta'on Ndios ña ndo'o ní dión. ¡Ni iin kuu o ndo'o ní dión!

²³ Dá ñi nandió ko Jesús ñi sa nde'é ná Pedro. Dá ñi kaa na xí'in rá:

—¡Kua'án kuxoo noó, chí kéeón tátò'on kée ña u'u! Yo'ó kúu ra kétéin noó, chí kò nákani inon sa'á ña kóni Ndios, di'a nákani inon tátò'on kí'o nákani ini taa va.

²⁴ Dá nì kaa nà xí'ín tã xíonoo xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndò'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni míí ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndó kuu ndó sa'í, ta ndikò ndó yu'u, ná ko'ò. ²⁵ Chí ndi ndáa nà kóni dákaki na míí ná ñayúú yó'ó, noón di'a kúu nà kuu. Tído ndi ndáa nà xí'o míí ña kuu nà sa'a yú'u, noón di'a kúu nà nì'í ña kataki nà. ²⁶ Dá chí, ¿ndí kían va'a nì'í ñayuu tá ná kandeé ná nì'í ná ndidaá ña kuiká ió ñayúú yó'ó, ta naá vá ná noo Ndios? O, ¿ndí kían kúu ña'a ndaya'i cháá ka tá ó duú ña nì'í ná ña kataki chíchí ná, ká'án ndó? ²⁷ Dá chí iin kuu, dá nandió koo nà nì nduu taa ñayúú yó'ó kasaa nà, ta ndato naye'e ndaa nà tátò'on kí'o náye'e tatá nà, ta nandió koo na xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá chiya'i na iin rá iin ñayuu tátò'on kí'o káa choon nì kee na. ²⁸ Miiñan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ió dao ndò'ó, nà ndíta yó'ó, o kúu ta'on ndó nda ná koni ndo nà nì nduu taa ñayúú yó'ó tá koo na kii na dándaki na —kaá Jesús.

17

Di'a nì kuu tá nì naye'e ndaa ñi Jesús xí'ín dá'on ná

¹ Tá nì ya'a iño kuu, dá nì kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín ñani ra, tá nani Juan kua'an nà dinì iin yúku díkó. ² Ta ñoo nì ndaon na tátò'on kí'o káa na noo rá. Kúu nì naye'e ndaa oon ví noo ná tátò'on yé'e ndindii. Ta nì ndukuxí kachí dá'on ná tátò'on kí'o ndato tóon ñó'ó. ³ Ta kúu iin kuití vá nì na'a noo Moisés xí'ín Elías, ta ndíta na ndátò'on ná xí'ín Jesús. ⁴ Dá nì kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúu ndéi ndu yó'ó, tatá. Tá kóni ní, dá ná kava'a ndu onì tiya'ó. Iian ná koo míí ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá ra.

⁵ Ta xían nani ká'an nì Pedro xí'ín ná, kúu nì naxinò iin viko ndato yé'e. Ta kúu nì dádá'í ñaá. Ta kúu tein viko ñoo nì seido'ò ra nì ka'an Ndios:

—Tã yó'ó kúu de'e manì yu'u, ta náta'an iniñi xiníí xí. Kueidó'ó ndó to'on ká'an xí —kaá nà.

⁶ Tá nì seidó'ò tã xíonoo xí'ín ná ñoo to'on nì ka'an Ndios, dá nì sa kuita xití rá, ta nì xino taan ra nda noñó'ó, ta nì yu'ú nda'ò ra. ⁷ Dá nì natuu yati Jesús noo ndéi ra, dá nì kani ndá'a ná satã rá, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a ni yu'ú ndo.

⁸ Dá tá nì ndane'e noo rá, kúu sa koó ka va taa ñoo ndíta xí'ín Jesús. Ndada iin tó'on míí vá ná iin noo rá.

⁹ Ta noo konoo Jesús kua'an nà ndika yúku ñoo xí'ín taa ñoo, dá nì sa'anda nà choon noo rá, ta kaá nà:

—Ná dá'a ni nakani ndó xí'ín ni iin tó'on ñayuu sa'á ña nì na'a Ndios noo ndo nda ná kasandaá kuu nataki nà nì nduu taa ñayúú yó'ó.

¹⁰ Dá nì ndatò'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinñó'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaa nà dákaki ñaá?

¹¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ká'an ra ña dinñó'ó ka kánian kii Elías ndeyiko nà ndidaá ña'a.

¹² Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña sa nì kixi va Elías, ta kò ní nákonì ta'on ñaá rá, chí nì kee ra xí'ín ná tátò'on kí'o nì ka'án míí rá. Ta dión ta'ani ko'on ra kee ra xí'ín nà nì nduu taa ñayúú yó'ó —kaá nà.

13 Dá n̄i kandaq̄ ini t̄a xionoo xí'ín ná ñóó ñ̄a ká'an n̄a sa'a Juan, n̄a s̄a ðakódo ndúta ñ̄ayuu.

Dì'a n̄i kee Jesús n̄i nduv̄a'a na iin tayii nákaq̄ esp̄iritu kini

14 Tá n̄i naxinoq̄ n̄a noq̄ ndéi ñ̄ayuu kuá'a ñóó, dá n̄i natuu yati ñ̄aá iin t̄a, dá n̄i s̄a kuin̄ x̄ití rá noq̄ Jesús, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

15 —Tatá, ku'u ini ní sa'á de'e ló'j, dá ch̄i ndó'o xi kue'e x̄i'j ȳi'j, ta ndó'o nda'o n̄o xi, ch̄i kánkao nda'o xi noq̄ k̄éi ñó'o, xí'ín noq̄ ñó'o takuuj̄i k̄éi kue'e ndó'o xi. 16 Ta ndákai x̄i n̄i kasáai noq̄ t̄a xionoo xí'ín ní, dá nduv̄a'a ñ̄aá rá, tido k̄o ní k̄andéé ta'on ra —kaá r̄a.

17 Dá n̄i kaa Jesús:

—jNandéé k̄a vīan ñ̄ayuu k̄o kándisa kúu ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa k̄a ví kooi xí'ín ndó? Ta, ¿ndidaa k̄a ví k̄i'o ndeé in̄i sa'a ndo? Kane'e ndó tayii xaan nak̄i ndo —kaá n̄a.

18 Dá n̄i sa'anda Jesús choon noq̄ esp̄iritu kini nákaq̄ ini x̄i. Dá n̄i ketaan kua'an. Ta kúu iin ndéé vá n̄i nduv̄a'a xi mií hora daá ñóó.

19 Dá n̄i natuu yati t̄a xionoo xí'ín ná noq̄ ná, dá n̄i ndato'ón xoo ñ̄aá rá:

—¿Ndiv̄a'a k̄o ní k̄andéé ndu'u taó ndú esp̄iritu kini ñóó?

20 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ch̄i cháá vá n̄i k̄andéé in̄i ndo ñ̄a nduv̄a'a xi kee Ndios. Miian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñ̄a va'ará lú'u k̄andéé in̄i ndo Ndios táto'on k̄i'o leé nd̄iki mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'ín yúku in̄i káa: “Kua'án ná kuiion ch̄i káa”; ta kúu dión vá kakuuan. Ta kúu ní iin ñ̄a'a o kákku ñ̄a kuách̄i noq̄ ndo.

21 Tido o k̄andéé ta'on ndó taó ndo esp̄iritu kini, ñ̄a k̄éi dión, tá ná o kák̄a ndo ñ̄a man̄i noq̄ Ndios, ta x̄ian nani o k̄ane'e ij̄i ndo —kaá n̄a.

Yó'o kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu n̄a

22 Ta nani ndéi na kuenda Galilea, dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná:

—Ko'on iin t̄a nak̄i'o ra n̄a n̄i nduu t̄a ñ̄ayuu yó'o noq̄ ndá'a t̄a x̄iní u'u ñ̄aá, 23 dá ka'áni ñ̄aá rá. Tido t̄ixi kuu ón̄i, ta kúu nataki va na —kaá n̄a.

Ta kúu n̄i kunda'í nda'o in̄i r̄a sa'á ñ̄a n̄i ka'an n̄a dión.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'o Jesús d̄i'ón sa'a ve'e ñ̄o'o ká'ano

24 Tá n̄i saq̄ n̄a ñóo Capernaum, dá n̄i natuu yati dao t̄a kí'in ya'i sa'a ve'e ñ̄o'o ká'ano noq̄ ió Pedro, dá n̄i ndato'ón ñ̄aá rá:

—¿Á k̄o xí'o ta'on maestro ní d̄i'ón sa'a ve'e ñ̄o'o?

25 Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaan, xí'o naan.

Tá n̄i ndu'u Pedro ve'e, ta kúu yach̄i va n̄i ndato'ón ñ̄aá Jesús:

—¿Ndi ká'án yo'ó, Simón? ¿Ndá noq̄ kí'in ya'i t̄a né'e choon ñ̄ayuu yó'o sa'a ñó'o? ¿Á noq̄ n̄a ñóo mií rá, o noq̄ n̄a ñóo tukú dándáki ra?

26 Dá n̄i kaa Pedro:

—Noq̄ n̄a ñóo tukú vá kí'in ya'i ra.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Jaan, ch̄i n̄a ñoo r̄a, k̄o káni ta'an vaan chiya'i na. 27 Tido ná dá'a ni dár'u'u yo r̄a. Kua'án yú'u taño'o, ta tiion t̄iyaká, ta kirí mií noq̄ n̄i tiion, ta nandik̄a yú'u r̄i. Ta ñóo nan̄i'on iin d̄i'ón k̄aa. Ta kane'ón ñ̄a kisón, dá k̄i'ón ñ̄a noq̄ rá sa'a yú'u xí'ín sa'a miión —kaá n̄a.

1 Ta tiempo daá ñóó n̄i ñatuu yati t̄a xionoo xí'ín Jesús noq ió n̄a, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú n̄a ndáya'i cháá k̄a tein n̄a ñó'o t̄ixi ndá'a Ndios?

2 Dá n̄i kana Jesús iin tayii ló'o'ín ñóo n̄i saa x̄i noq ná. Dá n̄i ch̄ikani ñáá ná tein t̄a xionoo xí'ín ná ñóó. 3 Dá n̄i kaa n̄a:

—Miian ndaa ná ka'jin xí'ín ndó ñ̄a tá ná o nádaon ndó mií ndó nduu ndó tát'o'on k̄i'o kúú takuáli, dá k̄ian ni iin kuú o koni ndo ndu'u ndó t̄ixi ndá'a Ndios. 4 Ch̄i ndi ndáa n̄a kénóo mií tát'o'on k̄i'o kúú takuáli, noón vá kúú n̄a ndáya'i cháá k̄a tein n̄a ñó'o t̄ixi ndá'a Ndios. 5 Ta ndi ndáa miío ñayuu ná natiin va'a iin takuáli ta káa tát'o'on k̄i'o káa tayii yó'o sa'á ñ̄a kúú ná kuendá yu'u, dá k̄ian keei kuendá ñ̄a mií vái n̄i ñatiin va'a na.

Yó'o dána'a Jesús ñ̄a ná dá'a ni dáka'an kue'é yo dao k̄a ñayuu ñ̄a ya'a na kee na kuachi

6 Ta ndi ndáa mií ñayuu kándée dáka'an kue'é takuáli kándisa yu'u ñ̄a ya'a xi kee xi kuachi, noón kúú ná va'a cháá k̄a ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dáketá ñáá ná nda maá ini taño'o. 7 ¡Nda'í kúú ví ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ch̄i kua'á nda'o ñ̄a'a dáka'an ñáá, dá ya'a na kee na ñ̄a kini! Ta daá kuiti vej̄i ñ̄a dáka'an ñáá ñ̄a kee na kuachi. Tído j̄nda'í cháá k̄a ví ndo'o n̄a dáka'an kue'é dao k̄a ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi!

8 Sa'á ñóo tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo o sa'a ndo, dá k̄ian ka'anda ndo iin xooan, ta dákana ndóan. Ch̄i va'a cháá k̄a ví ñ̄a ku'u ndó noq ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo o xí'ín iin xoo sa'a ndo o ñ̄uú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduú ndá'a ndo o ndi nduú sa'a ndo kaño'o ndó indayá noq k̄éi ñó'o, tá'an ñ̄a ni iin kuú o ndá'o. 9 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nóo ndo, dá k̄ian taó ndóan, ta dákana ndóan. Ch̄i va'a cháá k̄a ví ñ̄a ku'u ndó noq ió Ndios xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo o ñ̄uú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduúan kaño'o ndó indayá noq k̄éi ñó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'q iin léko n̄i ndañó'o

10 Q sa káño'ó ndó ni iin tó'ón takuáli yó'o, ch̄i miian ndaa ká'jin xí'ín ndó ñ̄a daá ndita va ángel ndáka ñáá náki'o na kuendá sa'a x̄i noq tatái, n̄a ió induú, 11 ch̄i n̄i kasáa n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o nandukú ná ñayuu n̄i kana xoo noq Ndios, dá dáka'ni ñáá ná.

12 ¿Ndi kée iin t̄a ndáka iin ciento léko tá n̄i ndañó'o iin rí, ká'an ndó? ¿Á ko dánkoo ta'on ra komi díko sa'on komi k̄a ríon, dá ki'in ra ko'on r̄a yúku nandukú rá kirí n̄i ndañó'o ñóo? 13 Dá tá n̄i naní'í rá rí, ná ka'an ndaa xí'ín ndó ñ̄a kádij cháá k̄a ini ra sa'a kiríóon o ñ̄uú sa'á komi díko sa'on komi kirí ko ní ndañó'o ñóo. 14 Ta dión ta'ani ko kóni ta'on tatá yo Ndios, n̄a ió induú, ñ̄a ndañó'o iin káa takuáli yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ñ̄a kánian ku'u ká'ano ini yo sa'a sátá'an yo

15 Ta tá n̄i ya'a iin káa ñani ndo n̄i kee na iin kuachi noq ndo, kua'an ndo dánani ndó na noq ko'ín ndéi. Tá n̄i nakoni n̄a kuachi na, dá k̄ian nandei va'a tuku ndó. 16 Tído tá ko kóni n̄a nakoni n̄a kuachi n̄i kee na, dá k̄ian kua'an ndo kuaka ndó iin o uú k̄a ñayuu, dá ch̄i kaá ley ñ̄a uú o on̄i t̄a xínño'ó k̄i'o kuendá sa'a iin ñ̄a'a, dá k̄ian keyik̄o choon. 17 Tído tá ko ní kékuendá n̄a ñayuu ndáka ndó n̄i sa'an ndo, dá k̄ian nakí'o ndó kuendá noq ndidaa n̄a kándisa xí'ín ndó sa'á kuachi n̄i kee na. Tá ni noq n̄a kándisa ñóo ko ní x̄iin na nakoni n̄a kuachi na, dá k̄ian ná kandoo na kakuu na iin na ko ná'a Ndios, o iin na kí'in ya'i sa'a ñó'o noq ndo.

18 'Miġan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kadi ndo dao choon noo ñayuu ñayuu yó'o, kuiin va Ndios xí'in ndó nda induú. Ta tá ná ka'anda ndo choon noo dao ka na ñayuu yó'o, kuiin ta'ani Ndios xí'in ndó nda induú. 19 Ta nándio koo tukui ká'in xí'in ndó ña tá náki'in tá'an uu ndo, ta iin noo ni nduu ñaxintóni ndo, ta kaka ndo ndi ndaa mií vá ña'a, dá kían tatái Ndios, na ío induú, kí'o na ña noo ndo. 20 Dá chí noo nátaqa uu o oní ñayuu ndéi na kéká'ano na yu'u, me'í na ñoo íoi.

21 Dá ni natuu yati Pedro noo ná, dá ni kaa ra:

—Tatá, ¿ndidaa ta'ándá kánian ku'u ká'ano iniñ sa'a ñaniñ tá yá'a na nooi? ¿Á nda usa ví ta'ándá?

22 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—O duú usa oon ni ta'ándá, kaá yu'u. Di'a nandio kooón ku'u ká'ano inon sa'a ná oní diko uxí ta'ándá. Ta keeón dión usa ta'ándá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a uu taa táj noo iin rey

23 Kí'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on kí'o kée iin rey tá ndékuendá ra xí'in ta kéchóon noo rá. 24 Iin kuu, dá ni kasá'a rá ndékuendá ra xí'in ra táj noo rá. Kúu ni kana ra iin taa táj uxí mil dí'ón plata noo rá ni sa'a ra. 25 Ta ko ní kándéé ta'on ra chiya'i ra dí'ón táj ra. Sa'a ñoo ni sa'anda rey ñoo choon ña ná díko rá mií rá xí'in ñadi'í ra, xí'in de'e ra, xí'in ndidaa ña va'a ío noo rá, dá ná naa ña táj ra. 26 Dá ni sa kuíjn xítí ta kéchóon ñoo, dá ni kasá'a rá seí nda'í ra noo rey ñoo, ta kaá ra: “Tatá, kandati too ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távj noo ní.” 27 Dá ni ku'u ini rey ñoo sa'a rá. Ta kúu ni dayáa ñaa rá, dá ni xí'o ká'ano ini ra sa'a dí'ón táj taa ñoo noo rá.

28 Tído tá ni yaa ta ñoo kua'an ra, ta kúu ñoo ni ñaki'in tá'an ra xí'in iin ka tá kéchóon dáó xí'in rá, ta táj taa yó'o iin ciento dí'ón plata noo mií rá. Dá ni tiin ñaa rá, dá ni kasá'a dákuá'ánó ñaa rá, dá kaá ra: “Chiya'i kí ña távon nooi.” 29 Dá ni sa kuíjn xítí ta'ani taa kéchóon dáó xí'in rá ñoo, ni kasá'a seí nda'í ra noo rá, ta kaá ra: “Kandati too ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távj noo ní.” 30 Tído ko ní xín ta'on ra kandati too ñaa rá. Di'a ni sa'an ra ni saki ra choon sa'a rá táj noo rá, dá ni chíkáa ñaa rá ve'e kaa nda ná chiya'i ndi'í ra ña táj ra noo rá. 31 Tá ni xini dao ka ta kéchóon dáó xí'in rá ña dión ni kee ra, kúu ni tar'u'u nda'o ini ra. Dá ni sa'an ra ni ñakani ndi'í ra xí'in rey ñoo sa'a ndidaa ña ni kuu. 32 Dá ni kana rey ñoo taa ni kee dión. Dá ni kaa ra xí'in rá: “Ta kéchóon kini nda'o kúu yó'o. Dión ví kua'a dí'ón táj yó'o nooi, tído ni xí'o ká'ano va iniñ sa'on, dá chí ni seí nda'avóon nooi. 33 Ta, ¿ndiva'a ko ní xí'o ká'ano inon sa'a tá kéchóon dáó xí'ón táto'on kí'o ni xí'o ká'ano ini yu'u sa'on?”, kaá rey. 34 Ta ni xido nda'o ini rey ñoo. Sa'a ñoo ni ñaki'o ñaa rá noo ndá'a soldado ña dándó'o ra níó rá nda ná chiya'i ndi'í ra dí'ón táj ra. 35 Ta dión ta'ani kee tatá yu'u, na ío induú, xí'in iin rá iin ndo'ó tá ná o kú'u ká'ano ndisa ini ndo sa'a ñani ndo —kaá Jesús.

19

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

1 Tá ni ndi'í ni ka'an Jesús to'on yó'o, dá ni keta na kuendá Galilea kua'an na kuendá Judea nda iin ka xoo yuta Jordán. 2 Ta kúu kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na, ta ñoo ni nduva'a na ndidaa na kú'u.

3 Dá ni natuu yati dao ta fariseo noo iin Jesús, dá ni ka'an rá dátúú ñaa rá, dá ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra sa'a ndi ndaa mií vá ña'a?

⁴ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—¿Á k̄o óon ta'on ka'i ndó ñ̄a n̄a n̄i kav̄a'a ñ̄ayuu yó'o nd̄a m̄i sa'a, “noón kúu n̄a n̄i kav̄a'a iin t̄a x̄i'ín iin ñ̄á'a”? ⁵ Dá n̄i kaa n̄a: “Kánian d̄ánkoo t̄a tatá r̄a x̄i'ín naná r̄a, dá naki'in tá'an ra x̄i'ín ñ̄adi'í r̄a, dá k̄ian nduu na nd̄a iin tó'ón vá.” ⁶ Ta k̄o kúu k̄a n̄a uu, nd̄ad̄a iin tó'ón vá kúu ná. Ta m̄i Ndios kúu n̄a n̄i ðak̄i'ín tá'an ñ̄aa, s̄a'á ñ̄oó ni iin tó'ón ñ̄ayuu k̄o kánian ka'anda tá'an na —kaá Jesús.

⁷ Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Tá k̄i'o dión k̄ian, ta ¿ndiv̄a'a n̄i sonó Moisés ñ̄a kuu va k̄i'o iin t̄a iin tuti noo ñ̄adi'í r̄a ñ̄a k̄a'an ñ̄a kóni r̄a ka'anda tá'an ra x̄i'án, ndi'i daá, dá kuu va d̄ánkoo ñ̄aa rá? —kaá r̄a.

⁸ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Sa'á ñ̄a k̄axi nd̄a'o nió ndo, s̄a'á ñ̄oó n̄i sonó Moisés ñ̄a kuu ka'anda tá'an iin t̄a x̄i'ín ñ̄adi'í r̄a. Tído nd̄a m̄i sa'a ñ̄ayuu yó'o k̄o ní kaá ta'on Ndios ñ̄a dión kee ra. ⁹ Sa'á ñ̄oó k̄a'an yu'u ñ̄a ndi nd̄aa m̄i vá t̄a n̄i d̄ánkoo ñ̄adi'í r̄a, x̄ian nani k̄o k̄ian kuachi ñ̄a n̄i natuuán x̄i'ín iin ka t̄a, ta n̄i tandá'a rá x̄i'ín iin k̄a ñ̄á'a, dá k̄ian roón kúu r̄a yá'a k̄ee kuachi x̄i'ín ñ̄á'a ñ̄oó noo Ndios. Ta ndi nd̄aa m̄i vá t̄a ná tanda'a x̄i'ín ñ̄á'a n̄i k̄andoo ñ̄oó, roón ta'ani kúu r̄a yá'a k̄ee kuachi x̄i'ín ñ̄á'a ñ̄oó noo Ndios.

¹⁰ Dá n̄i kaa t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná:

—Tá dión ndó'o t̄a x̄i'ín ñ̄adi'í r̄a, dá k̄ian va'a k̄a'an ná dá'a ni tanda'a yo.

¹¹ Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín rá:

—O duú ndidaá t̄a kándia kee dión, s̄ava'a r̄a n̄i ni'j tá'j noo Ndios vá kúu r̄a kandeé ini kee dión. ¹² Dá ch̄i dao t̄a kúu r̄a kándéé ini ndéi m̄i, dá ch̄i k̄i'o dión kúu rá nd̄a n̄i k̄i r̄a. Ta dao k̄a r̄a kándéé ini ndéi m̄i, dá ch̄i dao t̄a n̄i ndata ñ̄aa, dá ná dá'a ni katoó r̄a n̄a ñ̄á'a. Ta dao k̄a r̄a kándéé ini ndéi m̄i, dá ch̄i kándadi r̄a n̄a ñ̄á'a, ch̄i kóni r̄a ñ̄a ndu'u cháa k̄a ñ̄ayuu t̄ixi ndá'a Ndios. Tá x̄i'o ndéé ini ndo kandeí m̄i ndó, dá k̄ian kee ndó dión —kaá Jesús.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i nat̄iin va'a Jesús takuálí

¹³ Ta n̄i ndi'i, dá nd̄aka ñ̄ayuu dao takuálí vei na noo Jesús, dá ná chinóo na nd̄a'a ná din̄i x̄i, dá ná kaka n̄a ñ̄a man̄i noo Ndios sa'a x̄i. Tído n̄i kasá'a t̄a x̄ionoo x̄i'ín Jesús d̄anani ra ñ̄ayuu ñ̄oó s̄a'á ñ̄a k̄ee na dión. ¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Konó ndó noo takuálí xa'an ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá ch̄i ñ̄ayuu kándéé ini tatá Ndios táto'on kándéé ini takuálí xa'an tatá xi, noón kúu ná ñ̄o'o t̄ixi ndá'a Ndios —kaá n̄a.

¹⁵ Dá n̄i ch̄inóo na nd̄a'a ná din̄i iin rá iin xi. Dá n̄i xik̄a n̄a ñ̄a man̄i noo Ndios sa'a x̄i. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kee na kua'an na.

Dì'a n̄i ka'an Jesús x̄i'ín iin t̄a kuik̄a

¹⁶ Kúu n̄i natuu yati iin t̄a noo ñ̄i Jesús, dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndi k̄ian kánian keei, dá n̄i'í ñ̄a kataki chíchíi?

¹⁷ Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín rá:

—¿Ndiv̄a'a k̄a'an yo'ó ñ̄a kúu yu'u iin n̄a va'a? Ta ni iin tó'ón ñ̄ayuu k̄o kúu na va'a. Iin tó'ón din̄i Ndios vá kúu n̄a va'a. Tído, tá kónon ni'on ñ̄a kataki chíchón, dá k̄ian kánian keeón choon sa'and̄a Ndios.

¹⁸ Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—¿Ndi nd̄aa choon kánian keei?

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—O s̄a ka'ánón ndi, ta o s̄a k̄eeón kuachi x̄i'ín iin ñ̄á'a k̄o kúu ñ̄adi'óon, ta o s̄a k̄i'ín kuí'ínón, ta o s̄a k̄áva'ón ñ̄a to'ón ka'on, ¹⁹ ta koo ñ̄año'ó noo tat̄o'on x̄i'ín noo nanóon, ta ku'u inon s̄a'á ñ̄ayuu x̄i'ón táto'on ndó'ón x̄i'ín mi'ón.

²⁰ Dá n̄i kaa ʔaa ñoó:

—Ndá lo'ó vei n̄i ʔasá'á seídó'i ndidaá choon yó'o. ¿Á'í iin ʔa ñá'a kómani keei?

²¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Tá kónon kakuuón iin ʔaa ndaa noo Ndios, kua'án ðikó ndí'ón ñá'a ió nooon, ta dasón ðí'ón ñoo ngó n̄a kúnda'í, dá kían koo kuikón chí induú, dá kían kison kanooón xí'in yu'u.

²² Tá n̄i seídó'o ra ñá dión n̄i kaa Jesús, ta kúnda'í ndá'o n̄i kuu ini ra n̄i nandió ʔoo ra kua'an ra, chí ʔa kuiká ndá'o kúu rá.

²³ Dá n̄i kaa Jesús xí'in ʔaa xionoo xí'in ná:

—Miián ndaa ná ka'in xí'in ndó ñá kuáchi ndá'o kían, dá ndu'u ñayuu kuiká tixi ndá'a Ndios. ²⁴ Ta nandió ʔoo tukui ká'in xí'in ndó ñá kaon cháá ʔa chika'anda iin camello yá'i iin ión tukú o ðuú ʔa ñá ndu'u iin n̄a kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá ʔa.

²⁵ Tá n̄i seídó'o ʔa xionoo xí'in ná to'on yó'o, kúu n̄i naá ndá'o ini ra. Dá n̄i ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá yoo n̄i'í ñá ʔaki na, tá dáá?

²⁶ Dá n̄i nandió ʔoo Jesús n̄i sa nde'é ná noo rá, dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kándeé kee dión, tido ndidaá tá'an va ñá'a kándeé Ndios kee na.

²⁷ Dá n̄i kaa Pedro xí'in ná:

—Ndu'u kúu ra n̄i ðankoo ndi'i ndidaá kúu ñá'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'in mii ní, tatá. ¿Ndí kían k̄i'o Ndios noo ndú'u, tá dáá?

²⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Miián ndaa ná ka'in xí'in ndó ñá tá ná kasandaá kuu ndesaá Ndios ndidaá ñá'a, dá kakoo ná n̄i nduu ʔaa ñayuu yó'o noo téi noo dándáki na noo ndato téi náye'e ndaa induú. Ta ndo'ó, n̄a sa xionoo xí'in yu'u, nandei ta'ani ndó noo ndin ux̄i uu téi ndita ñoo, dá keyíʔo ndo sa'á ñayuu n̄i kii tein n̄a ve'e ndin ux̄i uu ðe'e ʔa Israel. ²⁹ Ta ndi ndáa mió n̄a n̄i ðankoo ve'e na, o ñani n̄a, o k̄i'o na, o ku'u n̄a, o tatá n̄a o naná n̄a, o ñadi'í n̄a, o ðe'e na o ñó'o ná sa'a yú'u, n̄a yó'o kúu n̄a nani'i ndá iin ciento cháá ʔa ñá'a noo Ndios, ta ni'i ta'ani na ñá kataki chíchi ná. ³⁰ Tido kuá'á ndá'o ñayuu kúu noo ñayuu yó'o, noón di'a kúu n̄a kakuu noo ndi'i kuu noo Ndios. Ta n̄a kúu noo ndi'i kuu ngó ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu n̄a kuita noo noo Ndios tiempo daá ñóó.

20

Yó'o nákani Jesús sa'a iin ʔaa xíti uva

¹ Tá k̄i'o dándáki Ndios ñayuu n̄a kían táto'on kée iin ʔaa xíti uva, chí na'a ndá'o n̄i kee ra kua'an ra ndukú rá ʔaa kechóon noo uva ra. ² Dá tá n̄i ni'i ñáá rá, dá n̄i ʔandoo ndaa ra xí'in ʔa kechóon ñoo ñá chiya'i ñáá rá tá kuu. Dá n̄i ʔanda'á ñáá rá kua'an ra noo chóon. ³ Dá n̄i nandió ʔoo tuku ra kua'an ra ndukú rá cháá ʔa ʔa kechóon noo rá táto'on ʔa iin na'a. Dá n̄i xini ra ndéi oon dao ʔaa noo ya'í ñoo. ⁴ Dá n̄i kaa ra xí'in rá: “Kua'án ndo'ó kechóon ndó noo kaa uva yu'u, dá ná chiya'i va'i ndo'ó”, kaá ra xí'in ʔaa ñoo. Dá n̄i kee ʔaa ñoo kua'an ra noo chóon. ⁵ Táto'on dao nduu n̄i ni'i sato'o uva ñoo cháá ʔa ʔa n̄i kándia ko'on kechóon noo uva ra. Ta ndá ʔa on̄i sa'ini n̄i ni'i rá cháá ʔa ʔa kechóon noo uva ra. ⁶ Dá n̄i kee tuku ra kua'an ra táto'on ʔa o'on sa'ini, ta n̄i ni'i tuku ra dao ʔa ʔa ndéi oon. Dá n̄i kaa ra xí'in rá: “¿Ndiva'a ndéi oon ndó iin ní kuu víti?” ⁷ Dá n̄i kaa ʔaa ñoo: “Dá chí ʔo iin ta'on xí'o choon kee ndu'u.” Dá n̄i kaa sato'o uva ñoo xí'in rá: “Kua'án ndo noo kaa uva'i kechóon ndó, dá ná chiya'i va'i ndo.” ⁸ Tá n̄i kuaá, dá n̄i kaa sato'o uva ñoo xí'in ʔa dándáki ve'e

ra: “Nditúti yo’ó tã kéchóon káa, dá chiya’ávón rã iin níi kuu. Ta dinñó’ó kã chiya’ávón tã nĩ kasáa noo ndí’i, dá chiya’ávón tã nĩ kasáa mií noó.” ⁹ Dá nĩ kasáa tã nĩ kasá’á kéchóon táto’on kã o’on sa’ini ñóó, ta kúú iin níi vá kuu nĩ chiya’i ñáa rá. ¹⁰ Tá ndã noo ndí’i, dá nĩ kasáa tã nĩ ku’u ndã na’a ñóó. Dá nĩ ka’án rá ñã chiya’i ñáa rá cháá kã. Tído nĩ chiya’i ta’ani ñáa rá iin níi kuu vá. ¹¹ Dá tá nĩ ní’i rá ya’i ra, dá nĩ kasá’á rá ká’an kuáchi rã noo sato’o ñóó, ¹² ta kaá rã: “Tá’an tã nĩ kasáa ndã noo ndí’i ñóó, iin tó’ón vá hora nĩ kéchóon ra, tído, iin nóó vá nĩ kana ya’i ndu’u xí’in rá, va’ará nĩ ku’u ndu ndã na’a, ta nĩ ndo’o ndã’o ndu, ta nĩ kej ndu nĩ kee ká’an iin níi ndii yaká.” ¹³ Dá nĩ kaa sato’o ñóó xí’in iin tã ñóó: “Amigo, kó ní ya’a ta’on yu’u noo, dá chi nĩ chiya’i yo’ó iin níi kuu táto’on kĩ’o nĩ kandoo yó. ¹⁴ Sa’á ñóó, kí’in ñã kánian nĩ’ón, ta kua’an nó’ón. Chi nĩ chikaa inĩ ñã chiya’i tá nĩ kasáa noo ndí’i yó’o táto’on kĩ’o nĩ chiya’i yo’ó. ¹⁵ ¿Á kó ná’á ta’an voón ñã ió va íchi yu’u kee ñã ká’an mií xí’in ñã’ón? ¿Á tá’u’u va inon sa’á ñã kúú yu’u iin tã va’a ini, ndani?”, kaá rã. ¹⁶ Dá chi ñayuu kúú noó ñayuu yó’o, noón di’a kúú nã kakuu noo ndí’i kuií noo Ndios. Ta nã kúú noo ndí’i kuií noó ñayuu ñayuu yó’o, noón di’a kakuu nã nakuíta noo noo Ndios. Dá chi kuá’á ndã’o ñayuu nĩ nakana Ndios, tído cháá vá ná natiin ñã kãki na.

Kásto’on tuku Jesús ndi ndo’o na, dá kuu nã

¹⁷ Ta noó kókã Jesús kua’an nã íchi kua’an ñoo Jerusalén, dá nĩ taó xóo na ndin uxí uu tá xionoo xí’in ná tein ñayuu ñóó, dá nĩ kaa nã xí’in rá:

¹⁸ —Viti kíán kókã yó kua’an yo ñoo Jerusalén. Ta ñóó kó’on iin tã nãki’o ra nã nĩ nduu tã ñayuu yó’o noo ndá’a tã duti saku’a, xí’in noo ndá’a tã dána’a ley. Dá kandoo ra ñã kánian kuu nã, ¹⁹ dá nãki’o ñáa rá noo ndá’a tã tukú. Dá kediki ndaa ñáa rá, ta kani ñáa rá, ta chirkaa ñáa rá ndjka iin cruz. Tído tixi kuú óni, kúú nataki va na —kaá Jesús ká’an nã sa’a mií ná.

Di’a nĩ kuu tá nĩ xikã Juan xí’in Jacobo iin ñã maní noo Jesús

²⁰ Dá nĩ natuu yati ñadi’i Zebedeo xí’in ndi nduu de’an noo Jesús. Dá nĩ sa kuíin xitíán noo ná. Dá nĩ kua’an xí’in ná ñã ná kee na iin ñã maní xí’an.

²¹ Dá nĩ ndato’ón ñáa Jesús:

—¿Ndí kíán kónon kee xí’ón?

Dá nĩ kaaan xí’in ná:

—Konó ní ñã ná kandeí ndi nduu de’i yó’o noo koo ní dándáki ní. Iin xi ná koo xoo kuá’a ní, ta iin kã xí’i ná koo xoo íti ní.

²² Dá nĩ kaa nã:

—Kó ná’á ta’on ndo’ó ndí kíán xíkã ndo. ¿Á ió ndo ñã ko’o ndó kirá ova ko’o yu’u? ¿Á ió ndo ñã kodo ndútã ndo táto’on kĩ’o kodo ndútã yu’u xí’in ñã ndo’i?

Dá nĩ kaa rã xí’in ná:

—Íó va ndu’u ñã ndo’o ndu dión.

²³ Dá nĩ kaa Jesús xí’in rá:

—Míñã ndaa ndisa ko’o ndo’ó kirá ova ko’o yu’u, ta kodo ndútã ta’ani ndó xí’in ñã ndo’o naní ndó táto’on kĩ’o ndo’o yu’u. Tído ñã kandeí ndó xoo kuá’a yu’u o xoo íti yu’u, o duú choon sa’ándá yu’u kíán. Chi ñóó kúú noo nĩ kenduu tatái Ndios kandeí ñayuu nĩ kaxi mií ná —kaá Jesús.

²⁴ Tá nĩ seido’o uxí kã tã xionoo xí’in Jesús ñã nĩ xikã ndi nduu rã kúú ñani ñóó noo ná, dá nĩ karyíí rá xí’in rá. ²⁵ Dá nĩ kana Jesús ndidaá rá, dá nĩ kaa nã xí’in rá:

—Sa’á ná’á vá ndó táto’on kĩ’o kée tã né’e choon dándáki ra ñoo ñó’o ñayuu yó’o, chi kéndúsã rã xí’in ñayuu kueídó’o ñáa ná. Ta rã né’e choon ná’ano

sa'ándá rā choon noó ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá. ²⁶ Tído kọ káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu iin taa ndáya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo. ²⁷ Ta ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu noo tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo, ²⁸ ta kee ndó táto'on kée na ñi nduu taa ñayuu yó'o, chì kọ ní kásaa na, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Di'a ñi kásaa na koni kuáchí di'a na, ta nakì'o na mií ná kuu na, dá dítá ná ndidaa ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu, dá ñi nduvq'a Jesús uy taa kọ túu noo

²⁹ Dá ñi keta Jesús ñoo nani Jericó kua'an na xí'in taa xionoo xí'in na. Ta kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na. ³⁰ Ta yu'ú ichi noó kua'an na ñoo ndéi uy taa kọ túu noo. Tá ñi seido'o ra ña yá'a Jesús kua'an na ichi ñoo, dá ñi kásá'á káyu'ú rá:

—¡Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'ụ ini ní sa'á ndú'ụ! —kaá rā.

³¹ Ta dánani ñaa ñayuu ñoo, dá ná kandeí tádi rá. Tído kúú ví'í ká ví ndúndéé rá káyu'ú rá:

—¡Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'ụ ini ní sa'á ndú'ụ! —kaá rā.

³² Dá ñi sa'á tuu tóo Jesús, dá ñi kana ñaa ná, dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Ndí kían kóni ndo keeí xí'in ndó?

³³ Dá ñi kaa rá:

—Tatá, kóni ndu natuu noo ndú.

³⁴ Dá ñi ku'ụ ini Jesús sa'á rá. Dá ñi káko'on ndá'a ná noo rá. Kúú vití'ón vá ñi natuwan. Tá kúú ñi kee ra tákuei ra Jesús kua'an rá.

21

Di'a ñi kuu, dá ñi ku'ụ Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúú ñi kuyati na ñoo Jerusalén, chì ñi kasandaá na ñoo nani Betfagé, ña nákaa yati yúku nani Olivos. Dá ñi sa'anda Jesús choon noó uy taa xionoo xí'in ná, ² ta kaá na xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Ta ñoo nani'i ndo noo ndíko iin burro di'í xí'in de'e rí. Ta ndaxí ndó rí, dá kandaka ndó rí kii ndó. ³ Tá ndáa na ndato'ón ñaa: “¿Ndiva'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'in ná. “Dá chì xínñó'ó sato'o ndu rí. Ndi'í daá, dá ná tanda'á ná ndu kii ndu nandaka ndu rí”, kaa ndo —kaá na.

⁴ Ta dión ñi kuu, dá ñi xinkoo noó ñi ka'an profeta, chì di'a ñi taa na:

⁵ Ka'an ndo xí'in na ndéi ñoo Sión,

“Káa vei rey ndo,

ta nda'í nda'o ió ini na, ta kánóo na sata iin burro vei na,

chì sata iin burro ló'o, de'e kirí xío ña ve'e, kánóo na vei na.”

⁶ Dá ñi kee uy ta xionoo xí'in ná ñoo kua'an rá. Ta ñi kee ra táto'on ñi sa'anda na choon noo rá, ⁷ chì ndáka ra burro di'í ñoo xí'in de'e rí ñi kásaa rá. Dá ñi chikodó rá kotó rā sata rí. Dá ñi kaa Jesús kánóo na kua'an na.

⁸ Dá ñi kásá'á kua'á nda'o ñayuu chindei na kotó na ichi noó vei Jesús, ta dao ka na ñi sa'anda nda'á yíto, ta ñi chindei naan ichi noo ya'a na ñoo. ⁹ Ta ndidaa ñayuu xío noó kua'an noo Jesús xí'in ñayuu tákuei vei chí sata káyu'ú ná kua'an na:

—¡Ná natiin de'e na ve'e rey David ñaño'ó! ¡Na ká'ano kúú na vei xí'in choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñaño'ó nda noo ió na noo dikó —kaá ñayuu ñoo.

¹⁰ Dá tá n̄i ku'u na ñoo Jerusalén, kúú n̄i naá nda' o ini na ñoo ñoo, ta ndátò'ón tá'an na:

—¿Ndá yoo kúú taa káa?

¹¹ Dá n̄i kaa ñayuu kua'ān xí'ín ná ñoo:

—Nā yó'o kúú Jesús, nā kúú profeta n̄i kaa Ndios kasaā, nā n̄i kii ñoo Nazaret, ñā nákaa chí kuendá Galilea —kaá nā.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús t̄a díkó xí'ín t̄a xín ndéi ini ve'e ño' o ká'ano

¹² Dá tá n̄i ku'u Jesús yé'é ño' o ká'ano Ndios, dá n̄i taó ndí'i na t̄a díkó xí'ín t̄a xín kua'ān r̄a sata vé'e. Ta n̄i dakuéi na mesa noo ndéi t̄a nádaon d̄i'ón. Ta n̄i sata ni'ini na téi noo ndéi t̄a díkó paloma. ¹³ Dá kaá nā xí'ín rá:

—Dí'a va kaá tuti īi Ndios: “Ve'e yu'u kúú ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'ān nā xí'ín.” Tído ndo'ó kúú nā ndéi kéean tátò'ón iin káo t̄a kuí'íná —kaá nā.

¹⁴ Dá n̄i k̄asáā nā k̄o túu noo xí'ín nā k̄o kuú kaka ini ve'e ño' o ká'ano ñoo. Dá n̄i nduv̄a'a ñáá Jesús. ¹⁵ Tído n̄i xid̄o nda' o ini t̄a dut̄i saku'a'ā xí'ín t̄a dána'a ley tá n̄i xini r̄a ndidaá ñā ná'ano n̄i kee na, ta n̄i seidó' o ra ñā xita takuáchí, chí kaá x̄i: “Ná natiin d̄e'e nā ve'e rey David ñāñó'ó.” ¹⁶ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—¿Á k̄o seidó' o ta'on ní ndidaá ñā ká'ān takuáchí káa, ñā k̄o kánian ka'ān x̄i?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, seidó' o va yu'u ñā xita x̄i. ¿Á k̄o óon ta'on ka'i ndó ñā ká'ān tuti īi Ndios? Chí dí'a kaáan:

Ini yú'u takuáchí xí'ín ini yú'u taleé chíchí

n̄i chikáā ní ñā kéká'ano ñáá x̄i.

¹⁷ Dá n̄i d̄ankoo ñáá Jesús. Dá n̄i keta na ñoo ñoo kua'ān nā ñoo Betania. Ta ñoo n̄i s̄a tuu na s̄akuáá dáá ñoo.

Dí'a n̄i ndo' o iin tañó' o n̄i kee Jesús

¹⁸ Tá n̄i tuu noo iin k̄a kuú, dá n̄i n̄andió koo Jesús kua'ān nā ñoo Jerusalén. Dá nda'í n̄i k̄asá'á kuiko na. ¹⁹ Kúú n̄i xini nā íin iin tañó' o yu'u ích̄i ñoo. Dá n̄i natuu yati na n̄i s̄a nde'é ná noo r̄a, tído k̄o ta'ón t̄iñó' o íin noo r̄a. S̄av̄a'a ndá'a óon va rá íin. Dá n̄i kaa nā xí'ín rá:

—īni iin kuú k̄a ná o kon̄i yó' o kana kuí' i nooñ!

Ta kúú míi hora daá vá n̄i ích̄i tañó' o ñoo. ²⁰ Tá n̄i xini t̄a xionoo xí'ín ná ñā díon n̄i ndo' o rá, ta kúú n̄i naá vá ini r̄a, ta kaá r̄a:

—¿Ndiv̄a'a kaon téi n̄i ích̄i tañó' o xaān?

²¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Míān ndaa kuiti ná ka'ín xí'ín ndó, tá kándéé ká'ano ini ndo Ndios, ta k̄o nákani kuách̄i ini ndo, dá kíān o duú ñā yó' o oon ni kándéé ndó kee ndó xí'ín tañó' o yó' o. Dí'a kándéé ndó ka'ān ndo dí'a xí'ín yúku káa: “¡Kuxoo, ta kua'án dáket̄on míón ini taño' o!” Ta kúú díon vá koo. ²² Ta ndi ndáa míi vá ñā'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándéé ká'ano ini ndo ná, ta kúú ni' i ndisa va ndoān.

Yó' o n̄i ndatò' on t̄a fariseo ndá yoo n̄i x̄i' o choon noo Jesús

²³ Dá tá n̄i n̄andió koo tuku Jesús yé'é ño' o ká'ano ñoo, kúú n̄i natuu yati dao t̄a dut̄i saku'a'ā xí'ín dao t̄a sá'ano noo nákaa nā dána'a nā noó ñayuu. Dá n̄i ndatò' on ñáá rá:

—¿Ndá choon né'e ní ñā nákaa ní kée ní dí'a? Ta, ¿ndá yoo n̄i x̄i' o choon noo ní ñā kée níān?

²⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndatò' on ta'ani yu'u ndo' o sa'a iin ñā'a. Tá n̄i kat̄i'a ndó n̄i n̄andió né'e ndoān, dá kíān kastò' on yu'u xí'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i' o choon noo, dá kéei

ñā yó'o. ²⁵ ¿Ndá yoo nī xī'o choon noo Juan ñā sã ðakódo ndútā ná ñāyuu? ¿Á Ndios nī xī'oan o taa? —kaá nã.

Dá nī kāsá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá:

—Tá ná kaa yo ñā Ndios nī xī'oan, dá kaa rã xí'á: “¿Ndiva'a kō ní kándisa ndó ñā nī daná'a rã, tá dáá?” ²⁶ Tído o kúu ta'on kaa yo ñā taa nī xī'o ñā, dá çhī yu'ú yo ñāyuu kuá'a yó'o, dá çhī ndidaá vá ná kándisa ñā Juan nī sã kuu iin profeta.

²⁷ Dá nī kaá rã xí'in Jesús:

—Kō ná'á ta'on ndu ndá yoo nī xī'o choon noo Juan.

Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Ta nī yu'ú o kásto'on xí'in ndó ndá yoo nī xī'o choon noo ñā kéei ndidaá ñā yó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'á uu de'e

²⁸ Ta viti nata'i iní ndo ñā kō'in ka'in xí'in ndó. Nī sa io iin taa, ta nī sa ndei uu de'e ra. Iin kuu, dá nī natuu yati ra noo de'e ra, ta kúu noo, dá nī kaa rã xí'in xī: “De'e ló'o, viti kían kua'an yo'ó kechóon noo uva yu'ú.” ²⁹ Dá nī kaa xī: “Q kó'on ta'oin.” Tído nī ndi'i, dá nī nandikó iní xī. Dá nī kee xī kua'an xī kechóon xī. ³⁰ Dá nī natuu yati taa ñoo noo nákaã iin kã de'e ra, dá nī sa'anda rã choon noo xī ñā ná kō'on xī kechóon xī. Dá nī kaa xī xí'in rá: “Joon, viti'ón dá kō'in, tatá”, kaá xī. Tído kō ní sa'an ta'on xī. ³¹ Ta, çndi ndáa takuáçhí yó'o nī kee ñā kóni tatá xī, ká'an ndo'ó?

Dá nī kaa rã:

—Ta kúu de'e kúu noo ñoo.

Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ñā tã kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in nã ñã'a díkó mií, noón kúu ná ió cháã kã tãndeé iní ndu'u tixi ndá'a Ndios o duú ndo'ó.

³² Dá çhī nī kii Juan noo ndo'ó nī daná'a nã iin ichi ndaa, tído kō ní kándisa ta'on ñãá ndó. Tído tã kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'in nã ñã'a díkó mií nī kãndisa ñãá ná. Ta va'ará nī xini ndo nī kuu dión, tído kō ní nãndikó ta'on iní ndo sa'a kuachí ndo, ta kō ní sa'an ta'on ndó kãndisa ndó ñã nī ka'an nã.

Di'a kua'an ñã nī nakani Jesús sa'á tã kini kéchóon noo iin taa nī xiti uva

³³ Kueídó'o va'a ndó, ná kō'in dáki'in tá'an tukui dao ñã'a xí'in to'on dána'i noo ndo. Nī sã io iin taa, ta nī dandee ra yitó uva noño'o rá. Ta nī çhikãã rã korrãan. Dá nī kava'a ra noo kō'óni ndutá uva ñoo. Ta nī kava'a ra iin ve'e díkó noo kanoo ra kandaa uva ñoo. Dá nī díkó ndodó raan noo dao ka taa kéchóon. Dá nī kee ra kua'an xiká rá. ³⁴ Dá tá nī xinkoo tiempo ñã ta'anda uva ñoo, dá nī sa'anda rã choon noo dao mozo rã ñã ná kō'on rã noo ndéi tã kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kãnian ni'i rá. ³⁵ Tído tá nī saã mozo ñoo, dá nī ndakuei tã kéchóon noo uva ñoo nī kani ra iin ra, ta nī sa'áni rá iin kã rã, ta iin kã ra kō'on xī, çhī di'a nī ka'án rá: “Ndá ndi kuu koo va ñãñó'ó rá noo xī.” ³⁶ Dá nī tanda'á tã kúu sato'o uva ñoo kua'a cháã kã mozo rã kua'an rã o duú táto'on kúu tã nī tanda'á rá ta'ándá mií noo ñoo. Kúu nī kendava'a tuku taa kéchóon ñoo xí'in rá táto'on k'i'o nī kee ra xí'in tã nī sa'an mií noo ñoo. ³⁷ Tá nī ndi'i, dá nī çhikãã ini taa kúu sato'o uva ñoo tanda'á rá de'e ra kō'on xī, çhī di'a nī ka'án rá: “Ndá ndi kuu koo va ñãñó'ó rá noo xī.” ³⁸ Dá nī kee xī kua'an xī. Tído, tá nī xini ñãá taa ñoo, dá nī kāsá'á rá ndátó'ón kue'é ra: “Ta kãã kúu rã natiin ndidaá kúu ñó'o yó'o noo tatá xī. Kó'o ka'áni yo xí, dá ná kandoo ñó'o yó'o noo yo”, kaá rã. ³⁹ Kúu nī tiin ñãá rá, ta nī taó ñãá rá satã korrã noo kãã yitó uva ñoo. Ta kúu ñoo nī sa'áni ñãá rá. ⁴⁰ Ta, çndi kían kee taa kúu sato'o uva ñoo xí'in taa kéchóon ñoo viti, ká'an ndó? —kaá nã.

⁴¹ Dá nī kaa rã xí'in ná:

—Kasaá ra, ta dánaá ndí'i ra t̄a kini ñoó, ta ni ọ kú'u ini ra sa'a rá. Dá d̄ikó ndodó ra ñó'o rá noo dao ka t̄a kéchóon, tá'an ra miían ndaa naki'o uva kánian ni'i sato'o uva ñoó.

⁴² Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kọ óon ta'on ka'i ndó tuti īi Ndios? Ch̄i di'a kaáan:

Tá'an yuu ni kañó'ó t̄a káva'a ve'e,

ñoó di'a va ni kasandaá kakuu yuu tito.

Dión ni kee sato'o yo Ndios xí'in yuu yó'o,

sa'a ñoó iin ña'a ndato nda'o kián noo yo, kaáan.

⁴³ Sa'a ñoó ká'in xí'in ndó ña ko'on Ndios d̄itá ná ña manj ni xi'o na noo ndo ña kaño'o ndo t̄ixi ndá'a ná, ta ko'on na naki'o naan noo dao ka ñayuu, na miían ndaa ndisa kee ña kóni na. ⁴⁴ Tá ndi ndaa na ná kankao sata yuu yó'o, kuachi ndi'i na. Ta na kankao yuu yó'o sata, noón kúu na tad̄i ndi'i na keean —kaa Jesús.

⁴⁵ Tá ni seídó'o t̄a dut̄i sakua'a ñoó xí'in t̄a fariseo ñoó to'on ni daki'in tá'an Jesús ni ka'an na, kúu ni kandaá ini ra ña ni ka'an na sa'a múi rá. ⁴⁶ Sa'a ñoó ni ka'an rá tiin ñaá rá kadi ra ve'e kaa, tido yu'ú ra ñayuu kuá'a ñoó, ch̄i nákonì na Jesús ña kúu ná iin profeta.

22

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin t̄a ni kee iin víkọ tánda'a

¹ Dá ni nandió kọo Jesús ni daki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

² —Táto'on k̄i'o ni kee iin rey ni kee ra iin víkọ ká'ano noo tánda'a de'e ra, k̄i'o dión kée Ndios dándaki na ñayuu na. ³ Dá ni t̄anda'a rey ñoó t̄a kéchóon noo rá kua'an ra kuaka ra ñayuu sa ni kana ra kii noo koo víkọ ve'e ra. Tido ni iin na kọ ni x̄in ta'on saá. ⁴ Dá ni xi'o ra choon noo dao ka t̄a kéchóon noo rá, ta ni kaa ra xí'in rá: “Kua'án ndo ka'an ndo xí'in ñayuu ñoó ña sa io nduu va ña'a kasá'an na, ch̄i sa ni sa'áni vái toroj xí'in ndidaá kirí ndi'i ni danda'íi. Ta sa ni cho'o vá rí. Ta ka'an ndo xí'in ná ña ná kii na, ch̄i sa ió va víkọ tánda'a”, kaá ra. Dá ni kee t̄a kéchóon ñoó kua'an ra. ⁵ Tido kọ ní kékuendá tá'on ñayuu ñoó ña ni ka'an ra xí'in ná. Dao na ni kee kua'an kuti, ta dao ka na kua'an naka'án nda'i, ⁶ ta dao ka na ni ndakuei ni kendava'a xí'in t̄a kéchóon ñoó, ta ni sa'áni ñaá ná. ⁷ Tá ni ni'í tó'on rey ña dión ni kuu, kúu ni karyíi nda'o ra. Dá ni t̄anda'a rá soldado ra ni sa'an ra ni sa'áni ndi'i ra ñayuu k̄ini ñoó, ta ni ch̄iñó'o ra ñoo na. ⁸ Dá ni kaa ra xí'in dao ka t̄a kéchóon noo rá: “Sá ió nduu va víkọ viti, tido ndidaá kúu na ni kanai kii, ndá kọ káni ta'an vaan kii na, ndani. ⁹ Kua'án ndo noo náki'in tá'an ich̄i, ta kana ndó ndi ndaa mií vá ñayuu ni x̄ini ndo ná kii na víkọ tánda'a yó'o”, kaá ra. ¹⁰ Dá ni kee t̄a kéchóon ñoó kua'an ra ndidaá ní ich̄i. Dá ni dataká ra ndidaá ñayuu ni naki'in tá'an xí'in rá, mií ná kúu ná ñayuu k̄ini, o mií ná kúu ná ñayuu vá'a. Ta dión ni kee ra, dá ni ch̄iti ve'e noo ió víkọ tánda'a ñoó.

¹¹ Dá tá ni ku'u rey ñoó ni sa nde'é rá ndidaá na ni kasáa víkọ ñoó, kúu ni x̄ini ra nákaa iin t̄a kọ ndíxi dá'on ndi na ñó'o víkọ tánda'a. ¹² Dá ni kaa rey ñoó xí'in rá: “Amigo, ¿ndi ni kuu ni ku'u yo'ó yó'o, ta kọ t̄a'on dá'on ndíxi na ñó'o víkọ tánda'a ndíson?” kaá ra. Ta kúu tádi óon iin t̄a ñoó. ¹³ Dá ni kaa rey ñoó xí'in t̄a dánduu ña'a noo ió víkọ ñoó: “Ko'oni ndo sa'a t̄a yó'o, xí'in ndá'a rá, ta tao ndo rá sata vé'e noo iin naá, ch̄i ñoó kúu noó ndei'í ñayuu xí'in ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'o na”, kaá ra. ¹⁴ Ta viti, kana'á ndó ña kuá'a nda'o ñayuu ni kana Ndios, tido cháá vá ná ni'í ña k̄aki na —kaa Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao taa dátuu rá Jesús

¹⁵ Dá ni kee tá fariseo kua'an ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'on kue'é rá ndí kían kee ra, dá dátuu rá Jesús, dá ya'a na noo ká'an na. ¹⁶ Sa'a ñóó ni tanda'a rá dao ka tá xionoo xí'in mií rá, xí'in tá kúu kuendá Herodes kua'an ra noo náka Jesús. Tá ni saa ra, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña kúu ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní ichi Ndios. Ta ko yu'u ní ni iin tó'on ñayuu, ta ko né'e ní tandini ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, á mií ná kúu ná na ndáya'i o koó. ¹⁷ Sa'a ñóó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yó noo rá kúu kuendá César o koó? —kaá ra.

¹⁸ Tído ni kandaá va ini Jesús ña kátoó rá dátuu ñaá rá. Dá ni kaa na xí'in rá: —Taa uu noo vá kúu ndó! ¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in? ¹⁹ Tei tóo ndó iin di'on, tá'an ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á —kaá na.

Dá ni xí'i tóo ra di'on kaa ñóo noo ná. ²⁰ Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndá na'ána kían ndá'a noo di'on yó'o? ¿Ta ndá kuu kían ndá'a noqán yó'o?

²¹ Dá ni kaa ra:

—Na'ána César kían xí'in kuu rá.

Dá ni kaá Jesús xí'in rá:

—Nak'i'o ndó ña kúu ña'a César noo rá, tá dáá, ta nak'i'o ndó ña kúu ña'a Ndios noo ná.

²² Tá ni seido'o ra ña dión ni ka'an na, kúu ni naá vá iní ra. Dá ni dankoo ñaá rá, dá ni nandió kuéi ra kua'an ra.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús ña mi'an ndaa nataki na ni xi'i

²³ Ta mií kuu dáá ñóó ni natuu yati ta'ani dao tá saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña nataki na ni xi'i. ²⁴ Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro, di'a kaá iin ley ni taa Moisés: “Tá ni xi'i iin taa, ta ni iin de'e yíi ra ko ní sá io xí'in ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a rá xí'an, dá koo iin tayii naki'in kuu ñani ra.” ²⁵ Ta viti, ni sa ndei usa ñani ñoo yó'o. Ta kúu ni tandá'a tá kúu noo ñoo. Ta kúu ni xi'i va ra, ta ko tá'on de'e yíi ra ni sa io xí'an. Sa'a ñóó ni tandá'a ñani ra xí'an. ²⁶ Tído ni xi'i ta'ani tá kúu uu ñoo, ta ko ní sá io tuku de'e yíi ra xí'an. Ta k'i'o dión ta'ani ni ndo'o tá kúu oni. Ta kúu ndin usa ñani ñoo ni ndo'o dión xí'in ña'a ñoo. ²⁷ Tá ni ndi'i, dá ni xi'i ta'ani mií ña'a ñoo. ²⁸ Sa'a ñóó, tá ná kasandaá kuu nataki na ni xi'i, ¿ndi káa iin taa ñoo kakuu yíian, chi ndin usa va ra ni sa kuu yíian?

²⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chi ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti i' Ndios, ta ko náoni ndo choon ká'ano ió noo ndá'a ná. ³⁰ Chi tá ná kasandaá kuu nataki ñayuu ni xi'i, o koo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka ná de'e na tanda'a xí, dá chi táto'on k'i'o ndéi ángel induú, nda k'i'o dión vá kande'i na.

³¹ Tído viti ná ko'in kastó'in xí'in ndó ña mi'an nataki na ni xi'i. ¿Á ko óon ta'on ka'i ndó to'on ni ka'an mií Ndios, chi di'a ni kaa na: ³² “Yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúu Ndios noo Jacob?” Dión ni kaa na, dá chi ko kúu ta'on na Ndios noo na ni xi'i, di'a noo na tak'i vá kúu ná Ndios, chi ndidaá va ñayuu ndéi tak'i noo ná.

³³ Tá ni seidó'o ñayuu ñoo to'on ni daná'a Jesús, kúu ni naá vá iní na, chi va'a ndá'o ni ka'an na.

Yó'o ni daná'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháa ka ni sa'anda Ndios kee'

³⁴ Tá ni seidó'o tá fariseo ña ni tuu tá saduceo xí'in ña dána'a rá ni kee Jesús, dá ni kasá'a rá ndátó'on tá'an ra. ³⁵ Ta iin tá fariseo ñoo, tá'an ra ná'a va'a

choon sa'ándá ley, rōón kúú rā nī ndaṭo'ón Jesús, dá korndodó ñaá rá, ta kaá rā:

³⁶—Maestro, ¿ndi káa iin choon ndáya'i cháá ká noṓ choon nī sa'anda Ndios keeá?

³⁷ Dá nī kaa Jesús:

—“Konī ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o ini níṓ ndo, xí'ín ndino'o ini míí ndó, ta xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo.” ³⁸ Ña yó'o kúú choon kúú noṓ, ña ndáya'i cháá ká nī sa'anda Ndios keeá. ³⁹ Ta ña kúú uṓ kīan sa kī'ín tá'an xí'ín ña yó'o, chī di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó tát'o'on kī'o ndó'o ndó xí'ín míí ndó.” ⁴⁰ Ta ndi nduú choon yó'o kúú míí sa'a noṓ ndidaá ká choon sa'ándá ley, xí'ín ña nī ka'an profeta —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña dána'a Jesús sa'a Cristo, na dákaiki ñaa

⁴¹ Ta ndíta tú'u iṓ vā tá fariseo. Dá nī ndaṭo'ón ñaá Jesús:

⁴²—¿Ndi kaá ndo sa'á na kúú Cristo, na dákaiki ñaa? ¿Ndá tein na ve'e kakuu na?

Dá nī kaa rā xí'ín ná:

—Tein na ve'e rey David.

⁴³ Dá nī kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a nī kaa rey David ña Cristo ñoó kúú míí sato'o na, tá dáá? Chī di'a nī kaa na nī kee Espiritu iṓ Ndios:

⁴⁴ Di'a nī kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúú sato'iṓ:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u

nda ná kasandaá kuṓ nataán ndí'ii tá xiní u'u ñaa tixi sa'on.”

⁴⁵ Yó'o nī kaa'an míí David ña sato'o na kúú Cristo, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an ndo ña kīi Cristo tein na ve'e rey David, tá dáá? —kaá Jesús.

⁴⁶ Ta ni kō iin ta'on kándéé nandió né'e noṓ nī ka'an na, ta ni kō iin ká rā ní chindaá noṓ ndaṭo'ón ñaá rá nda kuṓ dáá ñóó.

23

Di'a kua'an ña nī daná'a Jesús sa'á ña kini kée tá dána'a ley xí'ín sa'á ña kini kée tá fariseo

¹ Dá nī ka'an Jesús xí'ín ñayuu ñoó, ta nī ka'an ta'ani na xí'ín tá xionoo xí'ín ná, ta kaá na:

²—Tá'an tá dána'a ley xí'ín tá fariseo nī tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'ándá ley Moisés. ³ Sa'á ñoó natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an ra, ta koo ini ndo kueíd'o ndoan, ta kee ndoan. Tído o sa kée ndó tát'o'on kī'o kée ra, dá chī va'ará dána'a rā ley, tído kō kée ta'on ra choon sa'ándáan. ⁴ Ta kua'á nda'o choon kuáchī sa'ándá rā noṓ ñayuu, ta chikodó rá ña vee dokó ná, tído ni lú'u kō nátuu ndá'a míí rá chindeé ñaá rá xí'án. ⁵ Tá kua'an rā kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña noṓ ndidaá ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta káva'a ná'ano ra noṓ ñó'o tuti iṓ Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátoó rā koo nánī ndíkī dá'on karkuei yú'u kotó rā. ⁶ Ta kátoó rā kandeí ra noṓ téi kúú noṓ noṓ ndéi tá ndáya'i sásá'an ra noṓ ió víkō. Ta ini ve'e noṓ ndítútī na ñoo rā, kátoó rā kandeí ra téi ndíta míí noṓ. ⁷ Ta kátoó rā ña ndidaá ñayuu ná ka'an ndisá'an xí'ín ra noṓ xionoo ra noṓ yá'i, ta kátoó rā ña ka'an na xí'ín rá, “Maestro, maestro.”

⁸ Tído ndo'o, ná dá'a ni konó ndó chinani ná ndo'o maestro, dá chī iin tó'on vá kúú maestro ndo, ta noón kúú Cristo, ta sava'a ñani oon va kúú ndidaá ndó. ⁹ Ta o sa ká'an ndo tatá xí'ín ni iin ñayuu, chī iin tó'on diñi vá kúú tatá ndo, ta noón kúú na ió nda induú. ¹⁰ Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'ín ndó, dá chī iin tó'on diñi vá kúú sato'o ndo, ta noón kúú Cristo. ¹¹ Ta na

kúú nõó nõõ nõõ, nõõn kúú nã kánian koni kuáchí di'a nõõ nõõ. ¹² Dá chî nã chîndaya'i mií, nõõn di'a kúú nã kandõo nõo. Ta nã kénõo mií, nõõn di'a kúú nã kandaya'i kee Ndios.

¹³ Tído, jnda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Dá chî sadí ndõ nõõ ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni kò ndúkú mií ndó ñã ndu'u ndó, di'a kétéin ndó nõõ na kóni ndu'u tixi ndá'a ná. ¹⁴ jNda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Dá chî koku'u ndó ve'e nã kuáan kí'in kuí'íná ndó ñã né'e va'a na. Ta sa'a ñã kóni ndó ñã chîndaya'i ñayuu ndo'ó, sa'a ñõo na'á nda'o xíkã ta'j ndõ. Ta sa'a ñã kée ndó díon, sa'a ñõo ndo'o naní cháá kã níõ ndõ. ¹⁵ jNda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Dá chî kua'an ndõ iin kã xoo taño'o, ta xíonoo ndó iin ní kúú xián, dá kandee ndó kandisa iin ñayuu to'on kí'o kándisa mií ndó. Tá ni kandee ndó xí'ín ná, dá ndée ñáá ndó uú cháá kã ví ndeé de'e indaya'õ õ ñuú mií ndó.

¹⁶ jNda'í kúú ví ndó, chî tíin ndaa ndõ ñayuu va'ará kò túu nõõ nõõ! Chî kaá ndõ ñã tá ná nachina'á ná ve'e ñõ'o ká'ano yó, dá kían kò xínñó'ó ná kee na nõõ nî ka'an nã. Tído tá ná nachina'á ná oro ñó'o ve'e ñõ'o, dá kían kánian dáxinkõo na nõõ nî ka'an nã, kaá ndo'ó. ¹⁷ jTã xixi, tã kò túu nõõ kúú ndó! ¿Á kò ná'á ta'on ndó ñã ndáya'i cháá kã ve'e ñõ'o ñõo õ ñuú oro ñó'o inian, dá chî mií ve'e ñõ'o kedaá xí'ín oro, sa'a ñõo kíán ñã ij? ¹⁸ Ta kaá ta'ani ndó ñã tá ná nachina'á ná nõõ náã nõõ dókõ ná ñã'a nõõ Ndios, dá kían kò xínñó'ó ná kee na nõõ nî ka'an nã. Tído tá ná nachina'á ná ñã nî doko ná, dá kían kánian dáxinkõo na nõõ nî ka'an nã, kaá ndõ. ¹⁹ jTã xixi, tã kò túu nõõ kúú ndó! ¿Á kò ná'á ta'on ndó ñã ndáya'i cháá kã nõõ náã ñõo õ ñuú ñã'a nî doko ná, dá chî nõõ náã kíán kedaá xí'ín ñã nî doko ná, sa'a ñõo kíán ñã ij? ²⁰ Dá chî nã náchina'á nõõ náã, nõõn kúú nã náchina'á mián xí'ín ndidaa ñã'a nî doko ná kándod nõõn. ²¹ Ta díon ní, nã náchina'á ve'e ñõ'o, náchina'á ná mián, ta ndã Ndios náchina'á ná, chî mií ná kúú nã ió ñõo. ²² Ta nã náchina'á induú, nõõn kúú ná náchina'á nõõ tẽi nõõ ió Ndios dándáki na, ta náchina'á ta'ani na nã ió nõõ tẽi ñõo.

²³ jNda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Chî xí'o ndó nõõ Ndios uxj ndu'ú mîno nõõ iin iin ciento ndu'ú ñã kána nõõ'õ nõõ, ta díon ta'ani kée ndó xí'ín yukú anís xí'ín yukú comino víti, tído dánkoo xoo ndó ñã kee ndó choon ndáya'i cháá kã sa'ándá ley, dá chî kò kée ndó ñã ndaa, ta kò kú'u ini ndõ sa'a dao kã ñayuu, ta kò kándéé iní ndõ Ndios. Ñã yó'o kíán kánian kee ndó, tído ná dá'a nî dánkoo xoo ndó ñã doko ndõ ñã'a nõõ Ndios. ²⁴ jTã ndáka ñayuu kúú ndó, tído kò túu ta'on nõõ nõõ! Chî ndí'i ini ndõ dáxixi ndó takují, dá ná õ yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá kò xí'o ndó kokó ndó camello nákaã ini takují xí'i ndó.

²⁵ jNda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Chî nákata ndó sava'a satã õon va vaso, xí'ín satã kò'o, tído kándõo yakó vé inian. Díon ta'ani kée ndó xí'ín mií ndó, dá chî kúú ndó ñayuu kuí'íná, xí'ín ñayuu maña. ²⁶ jNdo'ó kúú tá fariseo kò túu nõõ! Dinñó'ó kã nduvii ndó ini vaso xí'ín ini kò'o, dá kían kandõo vii ta'ani sataán.

²⁷ jNda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo xaan! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Chî kúú ndó táto'on náõ ndij, ñã luu nî nake'i kuxí. Luu ná'a sataán, tído ndino'o lásá ndij xí'ín kõño tẽi'í ñó'o inian. ²⁸ Díon ta'ani ndó'o ndó'o, dá chî mián ndaa kée ndó mií ndó ñã kúú ndó ñayuu ndaa nõõ ñayuu, tído kómí ndó iin níõ to'on, iin níõ kátoó kee ñã kini.

²⁹ jNda'í kúú ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tã fariseo xaan! jNdo'ó kúú tãa uú nõõ! Chî káva'a ndó náõ saá kaño'o lásá profeta nî sã ndei sã ná'á, ta

ndúvii ndó noo ñó'o lásá nà nì sà kuu tã ndaa, ³⁰ ta kaá ndo ká'an ndo: "Tá nì sã ndei yó tiempo nì sã ndei nã yatá ve'e yó, o kí'in tá'an ta'on yó xí'in ná katì yó nì nã nì sã kuu profeta, ní kúu", kaá ndo. ³¹ Ta sa'á ñã kaá ndo dión, mií vã ndó xí'o kuendá sa'a mií ndó ñã kúu ndó de'e nã nì sa'ání profeta. ³² Sa'á ñó ndo'ó kúu rã dáxinkoo choon nì kee nã yatá ve'e ndó xí'in profeta.

³³ Koo vá kúu ndo'ó, nã ndéi tiempo viti, chí de'e rí kúu ndó! ¿Ndi koo kãki ndó, dá o kó'on ndo ndo'o ní o ndo indayá, ká'an ndó?

³⁴ Viti, dá ko'in tanda'í dao kã profeta, xí'in tã ndichí, xí'in tã dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'ání ndó dao na, ta dao kã nã chirakuei ndó ndika cruz, ta dao kã nã kani ndó ini ve'e noo nditúti ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo kãa karkuei ñaa ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'in ná. ³⁵ Dión, dá kandio ndó sa'á nì ndidaá nã nì sã ndita ndaa xí'in Ndios, nã nì sa'ání nã ve'e ndó, ndã Abel, xí'in ndidaá kã tãa ndaa nì sã ndei ndã tiempo nì sã io Zacarías, de'e Berequías. Tãa yó'o kúu rã nì sa'ání nã ve'e ndó yé'é ño'o noo kúu noo náa noo dóko tã dutì ñã'a noo Ndios. ³⁶ Ta ná ka'an ndaaí xí'in ndó ñã ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'o ní o ná sa'a ndidaá ñã kini yó'o.

Dì'a nì kuu tá nì ndei'í Jesús sa'a ñoo Jerusalén

³⁷ ¡Nã ñoo Jerusalén, nã ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu nã sa'ání profeta, ta chíyúu ndó nã tánda'á Ndios vei kasto'on xí'in ndó! ¡Ndidaá ví ta'ándá nì ka'an yu'u ñã kí'an nditúti ndo'ó tãto'on kí'o kée iin tñoo nditúti rí de'e kuálí rí nátaán va'a rí tñ ndixi rí! Tído koo ní xí'in ta'on ndo'ó. ³⁸ Sa'á ñoo kandoo íi ve'e ndó viti, ³⁹ dá chí ká'in xí'in ndó ñã o koni kã ndo'ó yu'u ndã rá ná kasandaá kuü kaa ndo, "Nã ká'ano kúu nã vei xí'in choon Ndios, nã kúu sato'o yo" —kaá Jesús.

24

Kásto'on Jesús ndí kí'an koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

¹ Dá nì keta Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo kua'an nã. Dá nì ñatuu yati tãa xionoo xí'in ná. Dá nì ñana'a ndá'a rá ve'e ño'o ká'ano, ñã ñóchí nda'o ndaa yuu nì kava'an. ² Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ñóchí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xini ndo? Mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ñã nì iin tó'on yuu káa o kãndoo kandodó tá'an, chí koon ndi'i vaan —kaá nã.

Kásto'on Jesús xí'in tãa xionoo xí'in ná ndí kí'an koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá nì sã koo Jesús dinj yúku naní Olivos. Dá nì ñatuu yati tã xionoo xí'in ná. Dá nì ndato'on xoo ñaa rá, ta kaá rã:

—Kasto'on nì xí'in ndu'u, ¿ndá oon koo dión, ta ndí kí'an koo tá nandió koo tuku ní kii ní ñayuu yó'o? Ta, ¿ndí kí'an koo tá sã kua'an kasandaá kuü noo ndi'i?

⁴ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dánda'í ñaa nì iin tó'on ñayuu, ⁵ dá chí kua'á nda'o tãa kasaá, ta kechóon ra kuü yú'u, ta kaa rã: "Yu'u kúu Cristo, nã dákaí ñaa", ta kandeé rá dánda'í rã kua'á nda'o ñayuu. ⁶ Tá nì kãndaa ini ndo ñã sa'ání tá'an iin ñoo xí'in iin kã ñoo, ta nì nì'í tó'on ndó ñã naá tá'an dao kã ñoo ñó'o xiká, tído ná dá'a nì yu'u ndo, dá chí kí'o dión káni vaan koo, tído koo ñã'a ta'on kasandaá kuü noo ndi'i.

⁷ Chí ndakuei dao nación naá tá'an xí'in dao kã nación, ta naá tá'an tã né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'a koo tama, ta yó'o rá

yó'o ta'ani kasá'a nì'i nda'o taan. ⁸ Tá nì kasá'a kúu dión, dá kían kana'a ndó ña sa nì kasá'a vá tandó'ó ndo'o ñayuu ndéi ñayúu yó'o.

⁹ Ta naki'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon, dá kenda'va'a ra xí'in ndó, ta ka'áni rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuenda' yu'u.

¹⁰ Ta kua'á nda'o ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñóó, ta kasá'a ná djikó tá'an na noó ta né'e choon, ta koni u'u tá'an mií ná. ¹¹ Ta kua'á nda'o profeta to'ón ndakuei, ta kandeé rá danda'í ra kua'á nda'o ñayuu. ¹² Ta sa'á ña nì ndukini cháá ka ñayuu, sa'á ñoó o kú'u ka ini sátá'an na sa'a ná, ta o kóni ka na Ndios. ¹³ Tído ndidaá na nì xí'o ndeé ini nì sa ndita ndaa xí'in nda noo ndi'i kuii, noón kúu ná nì'i ña káki na. ¹⁴ Ta mián dána'a na kúu ñayuu to'ón va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios iin ní kúu ñayuu yó'o, dá kían kueídó'o ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo sa'a ñá, nda daá ví, dá kasandaá kuu noo ndí'i.

¹⁵ Tá nì xini ndo ña ió ña kini, ña dáyakó noo kúu noó ij ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña nì ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, na ká'í to'ón yó'o, nata'í ini ndo sa'án, dá kandaá ini ndo—, ¹⁶ dá kían ndidaá ná ndéi chí Judea ná kuino kí'i ná ko'on na dinj yúku. ¹⁷ Ta na kándodó dinj vé'e kuú daá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na. ¹⁸ Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandió kuéi na no'o na naki'in na kotó na. ¹⁹ Tído nda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chí'í kuú daá ñóó. ²⁰ Kaka ndo ña manj noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'o ndó dión tein yoq vixi, ni tein kuú nani'í ndéé yo.

²¹ 'Chj kuú daá ñóó kakuu iin kuú noo ndo'o nani'í ñayuu. Chj nda nì kasá'a vá sa'a ñayúu, ta nda viti ko óon ndo'o ñayuu tát'o'on k'i'o ndo'o na tein kuú daá ñóó. Ta ni iin kuú o koo ka dión. ²² Tído tá ko ní chítuu Ndios tandó'ó vej koo tein kuú daá ñóó, dá kían ndi'i va ñayuu ñoo naá. Tído sa'á ña kú'u ini Ndios sa'á ñayuu nì kaxi mií ná, sa'á ñoó chítuu na tandó'ó koo tein kuú daá ñóó.

²³ Sa'á ñoó tá kaa dao ñayuu xí'in ndó: “Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dá'aki ñaá”, o tá kaa na xí'in ndó “Kande'é ndó, chj kaa nákaa na”, ná dá'a ni kandisa ndó. ²⁴ Chj ndakuei dao ta to'ón, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña ndato, xí'in ña ná'ano, ta k'i'o dión kee ra, dá kandeé rá danda'í ra ñayuu, ta kúu nda ñayuu nì kaxi mií Ndios ndukú rá danda'í ra. ²⁵ Sa nì datí'ai ndo'ó tá ko ñá'a koo dión. ²⁶ Sa'á ñoó tá kaa na xí'in ndó: “Kua'án ndo kande'é ndó, chj nákaa na kúu Cristo noo kúu yukú í'í'í káa”, ná dá'a ni ko'on ndo. Ta tá kaa na xí'in ndó: “Ini ve'e kaa nákaa na”, ná dá'a ni kandia ndó noo ka'an na. ²⁷ Dá chj tát'o'on k'i'o xini ndo sa ndutá noo xino ndíndii, ta kasandaá naye'e nda noo nì keta ña, k'i'o dión koo tá nandió koo na nì nduu taq ñayuu yó'o kasaa na. ²⁸ Dá chj ndéi kúu mií vá noo kándu'u ndjii, ñoo nditú'í tujokó ñó'ó.

Nandió koo ndisa Jesús ñayúu yó'o

²⁹ Ta mií hora nì ndi'i nì sa ió ndidaá kúu tandó'ó tein kuú daá ñóó, dá nákuu'ín naá noó ndíndii, ta ni yoq ka o toón. Dá kuéi tujoo ñó'o ndá induú káa, ta kidi ní'ini ndidaá ña'a ná'ano ñó'o induú. ³⁰ Dá koo ña ndato chí induú, ña ná'a ña sa vej na nì nduu taq ñayuu yó'o. Ta nda'í nda'o kuaki ñayuu ndéi iin rá iin ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chj koni na ña vej na nì nduu taja ñayuu yó'o tein viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. ³¹ Ta ka'anda na choon noo ángel vej xí'in ná xí'in tachj trompeta, dá ko'on na nditú'í ná ndidaá kúu ñayuu nì kaxi mií ná ndéi ndin komj xoo tachj, dá náta'an na ndidaá tá'an xoo nditú'í ñaá ná.

³² Kane'e ndó kuendá tátò'on kǐ'o kée tǎñò'ó. Tá nǐ nduyútǎ noo rǎ, ta vej nómǎ yútǎ kuálǐ rǎ, kúú sǎ ná'á vá yó ñǎ sǎ nǐ kuyati yoo koon dǎj. ³³ Ta dión ta'anǐ, tá nǐ xini ndo kúu ndidaá tǎndó'ó yó'o, dá kǐǎn kana'á ndó ñǎ sǎ nǐ kuyati kuu nandió kooi kasaǎj.

³⁴ Miǎǎn ndaa kuiti kǎ'ǐn xǐ'ǐn ndó ñǎ o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá ndǎ ná koo ndidaá ñǎ yó'o. ³⁵ Induu kǎa xǐ'ǐn noñó'ó yó'o naá váǎn, tído to'on kǎ'ǐn, o yá'a ta'an vaan.

³⁶ Tído ko ǐn ta'on ná'á ndá kuu kakian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú ko ná'á. Sava'a ǐin tó'ón dinǐ mǐí vá tatá Ndios kúú nǎ ná'á.

³⁷ Ta tátò'on kǐ'o nǐ sǎ kee ñayuu tiempo Noé, kǐ'o dión ta'anǐ kee na kuu nandió koo tuku nǎ nǐ nduu tǎa ñayuu yó'o kasaǎ nǎ. ³⁸ Dá chǐ tá ko ñǎ'a kasá'a koon dǎj déen, ndéi ñayuu sás'an na, ta ndéi na xǐ'ǐ na, ta ndéi na tǎnda'a ná, ta ndéi na dárnda'a ná de'e na ndǎ rá nǐ kasandaá kuu nǐ ndu'u Noé ini barco. ³⁹ Ta ko ní xǐ'o ta'on ñayuu ñoo kuendá ndǎ nǐ kasá'a dǎj déen kóon ra. Ta kúú nǐ xǐ'ǐ ndǐ'ǐ va na nǐ kee rá. Ta dión ta'anǐ koo tá ná nandió koo tuku nǎ nǐ nduu tǎa ñayuu yó'o kasaǎ nǎ.

⁴⁰ Tein kuu dáá ñoo kaño'o uu tǎa kechóon ra yúku. ǐin ra naki'ǐn Ndios kane'e na ko'on nǎ, ta ǐin kǎ rǎ kandoo. ⁴¹ Ta tein kuu dáá ñoo ta'anǐ kaño'o uu nǎ ñǎ'a ndiko na. ǐin na naki'ǐn Ndios kane'e na ko'on nǎ, ta ǐin kǎ nǎ kandoo. ⁴² Sa'a á ñoo kaño'o ini ndo, chǐ ko ná'á ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku sato'o ndo kasaǎ nǎ.

⁴³ Ta kana'á ndó ñǎ tá ná kandaǎ ini sato'o ve'e ndá hora kasaǎ tǎ kuǐ'ǐnǎ ve'e ra, dá kǐǎn kandeǐ nduu rǎ kandaǎ raǎn, ta o kónó ta'on ra ku'u tǎ kuǐ'ǐnǎ kǐ'ǐn kuǐ'ǐnǎ rá ñǎ'a ñó'o ve'e ra. ⁴⁴ Sa'a á ñoo kandeǐ nduu ta'anǐ mǐí ndó, chǐ mǐí hora ko ndǎti va ndó, dá nandió koo nǎ nǐ nduu tǎa ñayuu yó'o kasaǎ nǎ.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ǐin tǎ kéchóon va'a xǐ'ǐn ǐin tǎ ko kéchóon va'a

⁴⁵ ¿Ndá yoo kúú ǐin tǎ kéchóon ndaa, ǐin tǎa ndisá'ano, kǎ'ǎn ndó? Roon kúú rǎ chikani nǎ kúú sato'o rǎ ka'anda rǎ choon noo dao kǎ tǎ kéchóon ve'e na, dá kǐ'o ra ñǎ'a kasá'an dao kǎ tǎ kéchóon ñoo. ⁴⁶ Ndiká'ǎn ví tǎ kéchóon ñoo tá ná ndusaa sato'o rǎ natiin ñǎá ná kée ra choon nǐ ta'anda noo rá. ⁴⁷ Miǎǎn ndaa ná kǎ'ǐn xǐ'ǐn ndó ñǎ kǐ'o sato'o rǎ choon kǎ'ano cháá kǎ noo rá ñǎ dándáki ra ndidaá ñǎ va'a ió noo ná. ⁴⁸ Tído tá ná kakuu ra ǐin tǎ kéchóon kini, dá kǐǎn nakani ini rǎ ñǎ yó'o: “Kueé vá ndusaa sato'ǐ”, ⁴⁹ ta kasá'a rá kani ra tǎ kéchóon dáó xǐ'ǐn rǎ, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra xǐ'ǐn tǎ xǐ'ǐ, ⁵⁰ ta kúú ndusaa sato'o tǎ kéchóon ñoo mǐí kuu ko ndǎti ra, ta mǐí hora ko ná'á rá. ⁵¹ Ta kúú dándó'o nani nǎ niq rá, ta chikaǎ ñǎá ná noo ñó'o ñayuu uu noo, ta ñoo kuaki ra xǐ'ǐn ndirá noo rá, ta ñoo kuchi tá'an no'o ra.

25

Dǐ'a kua'an ñǎ nǐ daná'a Jesús sa'a uxǐ tadi'ǐ tǎki

¹ Tǎto'on nǐ ndo'o uxǐ takuáchǐ dǐ'ǐ tǎki, kǐ'o dión koo tá kasaǎ Ndios dándáki na ñayuu nǎ. ǐin rá ǐin takuáchǐ dǐ'ǐ ñoo nǐ kǐ'ǐn candil xǐ, dá nǐ kee xǐ kua'an xǐ natiin xǐ tǎ kúú tonoo. ² Ta o'on takuáchǐ dǐ'ǐ ñoo kúú ta kaon ini, ta o'on kǎ xǐ ñoo kúú takuáchǐ dǐ'ǐ oon ndǎ'o ini. ³ Takuáchǐ dǐ'ǐ oon ini ñoo nǐ kǐ'ǐn xǐ candil xǐ né'e xǐ kua'an xǐ, tído ko ní kǐ'ǐn xǐ cháá kǎ sitǐ kane'e xǐ ko'on xǐ. ⁴ Tído takuáchǐ dǐ'ǐ kaon ini ñoo nǐ ketǐ'a xǐ nǐ dakútǐ xǐ tǐndo'o xǐ xǐ'ǐn sitǐ né'e xǐ kua'an xǐ xǐ'ǐn candil xǐ. ⁵ Ta sa'a á ñǎ nǐ kuee tonoo ñoo, sa'a á ñoo nǐ kasaǎ ñǎ ma'ánó noo xǐ, ta kúú nǐ naá ini xǐ nǐ kidǐ xǐ. ⁶ Ta nǐ kudao ñoo, dá nǐ kayu'u ǐin tǎa: “Sa vej va tonoo. Ndakuei ndó natiin ndó ra.” ⁷ Dá nǐ ndakuei ndidaá takuáchǐ dǐ'ǐ tǎki ñoo, dá nǐ kenduu xǐ candil xǐ. ⁸ Dá nǐ kaa takuáchǐ dǐ'ǐ oon ini ñoo xǐ'ǐn ra kaon ini: “Tei ndó cháá sitǐ nani'ǐ ndú, dá chǐ sǎ kua'an nda'o

ñó'ọ candil ndu'u", kaá xī. ⁹ Dá nī kaa takuáchí dí'í kaon ini ñó'ọ: "Oon ni ví ọ kéta ta'on sití ndú tá ná kechóon ndi'í yó rā. Sa'á ñó'ọ va'a kaan kua'an ndo kuiin ndó rā ọ'ọ ná díkó rá kechóon ndó", kaá xī. ¹⁰ Tído xīan nani kua'an takuáchí dí'í oon ini ñó'ọ kuiin xi sití, kúú nī kasáa vá tonọ ñó'ọ. Dá nī ku'u takuáchí dí'í ndéi nduu ñó'ọ xí'ín tonọ ini ve'e noọ íó víkọ. Dá nī sadi ná yé'é. ¹¹ Nī ndi'í, dá nī ndisáa dao ka takuáchí dí'í ñó'ọ, dá kaá xī: "Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu víkọ." ¹² Dá nī kaa tonọ ñó'ọ xí'ín xī: "Míiān ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kọ ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ndo'ó", nī kaa rā. ¹³ Sa'á ñó'ọ kaño'o ini ndo, dá chí kọ ná'á ta'on ndó ndá kuu o ndá hora nandió kọo ná nī nduu taa ñayú yó'ọ kasaa ná —kaa Jesús.

Yó'ọ dána'a Jesús sa'a iin taa nī xī'ọ dí'ón noọ tẹ kéchóon noọ rá

¹⁴ Dá nī kaa ta'ani ná:

—Tátọ'on kī'ọ dándáki Ndios ñayuu ná kíán tátọ'on nī kee iin taa nī kana kua'an xíká. Tído tá kọ ñá'á kọ'on rā, dá nī kana ra taa kéchóon noọ rá. Dá nī xī'ọ ra dí'ón noọ rá, dá ná naka'an nda'í rā xí'án. ¹⁵ Ta noọ iin ra nī xī'ọ ra o'ón dí'ón ndáya'í, ta noọ iin ká rā nī xī'ọ ra uuan, ta noọ iin ká rā nī xī'ọ ra iian. Dá chí tátọ'on kī'ọ kaon va ra nī nī'í ráan. Ndi'í, dá nī kee ra kua'an xíká rá. ¹⁶ Dá nī kee taa nī nī'í o'ón dí'ón ñó'ọ kua'an rā naka'an nda'í ráan. Ta nī kandeé rá nī nanó'o o'ón ká dí'ón sataán. ¹⁷ Ta díón ta'ani nī kee taa nī nī'í uu dí'ón ñó'ọ. Nī kandeé rá nī nanó'o uu ká dí'ón sataán. ¹⁸ Tído taa nī nī'í iin tó'ón dí'ón ñó'ọ, roón kúú rā nī sa'an nī kaan iin yáí noñó'ọ, ta ñó'ọ nī chíkáa de'é rā dí'ón sato'ọ rā.

¹⁹ Tá nī yá'a kua'á nda'ọ tiempo, dá nī ndisáa sato'ọ tẹ kéchóon ñó'ọ. Dá nī kana ñáá rá, dá nī ndekuendá rā xí'ín iin rá iin ra. ²⁰ Dá nī kasáa dinñó'ó taa nī nī'í o'ón dí'ón ñó'ọ. Ta kúú né'e ra o'ón ká dí'ón, ta kaá rā: "Tatá, nī xī'ọ ní o'ón dí'ón noọí. Ta yó'ọ íoan xí'ín o'ón ká dí'ón nī nī'í sataán", kaá rā. ²¹ Dá nī kaa sato'ọ rā xí'ín rá: "Va'a nda'ọ nī keeón. Yo'ó kúú iin tẹ kéchóon va'a, iin rā kéchóon ndaa. Iin taa ndaa nī sá kuu yo'ó noọ choon ló'ọ nī xī'oi nooñ, ta viti kọ'ín kī'oi iin choon ndáya'í cháá ká nooñ. Kua'an ku'u koo diñon xí'ín sato'ón viti", kaá rā.

²² Dá nī kasáa ta'ani taa nī nī'í uu dí'ón ñó'ọ, dá nī kaa rā: "Tatá, uu dí'ón nī xī'ọ ní noọí. Ta yó'ọ íoan xí'ín uu ká dí'ón nī nī'í sataán", kaá rā. ²³ Dá nī kaa sato'ọ rā: "Va'a nda'ọ nī keeón. Yo'ó kúú iin tẹ kéchóon va'a, iin rā kéchóon ndaa. Iin taa ndaa nī sá kuu yo'ó noọ choon ló'ọ nī xī'oi nooñ, ta viti kọ'ín kī'oi iin choon ndáya'í cháá ká nooñ. Kua'an ku'u koo diñon xí'ín sato'ón viti", kaá rā.

²⁴ Tído tá nī kasáa ta'ani taa nī nī'í iin dí'ón ñó'ọ, dá nī kaa rā: "Tatá, ná'í ña kúú ní iin taa tonđó, ta dákéé nī noọ kọ ní xítí ní, ta dátaká ní ña'a noọ kọ ní satá ní nonián. ²⁵ Sa'á ñó'ọ nī yu'í, ta nī sa'ín nī chíde'í dí'ón ní tíxi ñó'ọ. Jó'on, yó'ọ íó ña kúú dí'ón ní", nī kaa rā. ²⁶ Dá nī kaa sato'ọ rā xí'ín rá: "Yo'ó kúú iin tẹ kéchóon kini, iin tẹ kéchóon dúsá. Sā ná'á vá yo'ó ña kúú yu'u tẹ tonđó, ña dákééi noọ kọ ní xítí, ta dátaká yu'u ña'a noọ kọ ní satá ní nonián. ²⁷ Sa'á ñó'ọ, ¿ndiva'ọ kọ ní sá'ón chikaañon dí'ón yu'u banco, dá ná koo cháá sataán nani ndusaqí?", kaá rā.

²⁸ Dá nī kaa rā xí'ín dao ká rā: "Kuiio ndaa ndo dí'ón né'e taa xaan, ta kī'ọ ndoan noọ rā kómí uxí dí'ón xaan. ²⁹ Dá chí ná sá íó ña'a noo, noón kúú ná nī'í cháá kaan. Ta ná kọ'ó ña'a noo, dí'a dí'tá ná lú'u ña kómí ná. ³⁰ Ta chikaá ndo tẹ kọ chóon xaan noọ ín naá satá vé'e. Káa kúú noọ kuaki ra xí'ín ndirá noọ rā, ta kuchi tá'an no'ọ rā."

Dí'a koo tá ná kasaa Jesús keyíko ná sa'a ná ndéi ñayú yó'ọ

31 "Tá ná nandió koo tuku na ni nduu tãa ñayuu yó'o kasaã na, ndato naye'e ndaa kii na xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá kakoo na noo téj ndato naye'e noo dándáki na, 32 dá nakuja ñayuu ndéi ndidaá tá'ãn ñoo noo ná, dá kasá'a ná taó xóo na iin rá iin ñayuu ñoo táto'on kée tãa taó xóo ra léko tein kiti. 33 Ta ná chikata na kirí kúú léko xoo kuá'a na, ta xoo íti na ná chikata na kirí kúú kiti. 34 Dá kaa na kúú rey ñoo xí'ín na ndíta xoo kuá'a na: "Nakí ndo'ó, na ni kemáni tatáí, chí ndo'ó kúú na ni ni'í tá'í kandeí ndó noo dándáki yu'u, ña kían sa daá ío nduu kandeí ndó nda míí sa'a ñayuu. 35 Dá chí tá ni kuikoi, ta ni xí'o ndó ña'a ni sasá'in; tá ni ichi ini, ta ni xí'o ndó takuí ni xí'í; tá ni xionoo nda'aví, ta ni ñakuaka va'a ndó yu'u ni sa ioi ve'e ndó; 36 tá ni sa kaa vichí, dá ni xí'o ndó dá'on ni sa ndixii; tá ni sa kú'í ni saã ndo ni xito ni'ini ndó yu'u; tá ni sa káaí ve'e kaa, dá ni saã ta'ani ndó ni ka'an ni'ini ndó noo nákaaí", kaa rey ñoo. 37 Dá kaa na kúú ñayuu ndaa ñoo xí'ín ná: "Tatá, çndá oon ni xini ndu míí ní ña kuiko ní, dá ni xí'o ndu ña'a ni sasá'an ní? Ta, çndá oon ni xini ndu míí ní ña ichi ini ní, dá ni xí'o ndu takuí ni xí'í ní? 38 Ta, çndá oon ni xini ndu míí ní ña xionoo nda'í ní, dá ni ñakuaka va'a ndu míí ní? Ta, çndá oon ni xini ndu míí ní kaa vichí ní, dá ni xí'o ndu dá'on ni sa ndixi ní? 39 Ta, çndá oon ni xini ndu ña sa kú'í mií ní o ni sa káa ni ve'e kaa, dá ni saã ndu ni xito ni'ini ndu míí ní?", kaa na. 40 Dá kaa rey ñoo xí'ín ná: "Míãã ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa'a ña ni kee ndó dión xí'ín na kúú ñani, na kuálí cháá kã yó'o, sa'a ñoo kéei kuendá ña míí yu'u ni kee ndó dión xí'ín."

41 "Dá kaa na xí'ín na ndíta xoo íti na ñoo: "Kuxoo ndó noó, ndo'ó na kúú ñayuu kini. Kua'án ndo kaño'o ndó tein ño'ó itã, ña ni kuu o ndá'o, noo sa daá ío nduu kakaã ña u'u xí'ín ndidaá ña kini kéchóon nooã. 42 Dá chí sa kuikoi, ta ko ní xí'o ta'on ndó ña'a kasá'in; ni sa ichi ini, ta ko ní xí'o ta'on ndó takuí ko'í; 43 ni xionoo nda'aví, ta ko ní ñakuaka va'a ndó yu'u, ni sa kaa vichí, ta ko ní xí'o ta'on ndó dá'on kandixii, ni sa kú'í, ta ni sa káaí ve'e kaa, ta ko ní saã ta'on ndó koto ni'ini ndó yu'u", kaa na. 44 Dá kaa na ndíta xoo íti na: "Tatá, çndá oon ni xini ndu'u míí ní ña ni kuiko ní, ña ni ichi ini ní, ña ni xionoo nda'í ní, ña sa kaa vichí ní, ña sa kú'í ní, ña sa káa ni ve'e kaa, ta ko ní saã ndu koto ni'ini ndu míí ní?", kaa na. 45 Dá kaa rey ñoo xí'ín ná: "Míãã ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa'a ña ko ní kée ndó dión xí'ín na kúú ñani, na kuálí cháá kã yó'o, sa'a ñoo kéei kuendá ña nda yu'u ko ní ku'u ini ndo sa'a", kaa na xí'ín ná. 46 Sa'a ñoo ndidaá ñayuu kini ñoo ko'on ndo'o níç ndidaá tá'ãn kuu, ta ndidaá ñayuu ndaa ñoo ni'í ña kataki chíhí ná.

26

Yó'o ni ndat'ón kue'é tã né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

1 Tá ni ndi'í ni ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá ni kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

2 —Sa ná'a vá ndó ña kámani uu kã kuu, dá koo víko pascua, dá nakí'o ra na ni nduu tãa ñayuu yó'o noo ndá'a tã xini u'u ñaá, dá chirkaa ñaá rá ndika cruz —kaá na.

3 Daá ñoo ni nataka ndidaá tã duti saku'a xí'ín tã dána'a ley xí'ín tã sá'ano ñoo ñoo yé'é ve'e tã duti kúú noo naní Caifás. 4 Ta ñoo ni ndat'ón mañá ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakána ra Jesús, dá ka'áni ñaá rá, 5 ta kaá ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaã na ki'in na sa'a rá.

Di'a ni kuu tá ni kuei iin ña'a ndutá támi sa'an diní Jesús

⁶ Tá nákaa Jesús ñoo Betania noo kúú ve'e Simón, tá'an ra ñi sa ndo'o kue'e téi'i, ⁷ dá ñi kasáa iin ñá'a noo nákaa na ñoo, ta ne'án iin tindo'o ñi kava'a xí'in yuú díon nani alabastro. Ta ñi chitián ñoo ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'i nda'o kúú rá. Ta kúú ñi kwei ndi'án ra diní Jesús noo ió na mesa. ⁸ Tá ñi xini taa xionoo xí'in ná ña ñi kee ñá'a ñoo díon, kúú ñi xido nda'o ini ra, dá ñi kaa ra:

—¿Ndiva'a ñi ñanaá óon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa? ⁹ Ta va'a ka ví ní díkó yó ra, chí ndutá ya'i nda'o kúú rá, ta kandoo di'ón ñoo chindee yó na kúnda'i, ní kúú —kaá ra.

¹⁰ Tído ñi kandaá va ini Jesús ña ká'an ra díon, dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a dáta'án ndo ñá'a yó'o? Chí ña va'a va kían ñi keeán xí'in yu'u.

¹¹ Chí daá ndéi va ñayuu kúnda'i xí'in ndo'ó, tído yu'u, o kóo kuii ta'on yu'u xí'in ndó. ¹² Chí sa'a ña ñi ñakúchián yu'u xí'in ndutá támi sá'an yó'o, sa'a ñoo ñi kenduuan yiki ko'ñoi táto'on kí'o kooi nduxii. ¹³ Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndéi kúú míi vá noo dána'a na to'on va'a sa'i iin ní kúú ñayuu yó'o, nakani ta'ani na sa'a ña ñi kee ñá'a yó'o xí'in yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'a ña ñi keeán —kaá Jesús.

D'i'a ñi kuu, dá ñi kandoo Judas ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a tã duti kúú noo

¹⁴ Dá ñi kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu taa xionoo xí'in Jesús, kua'an ra noo ndéi tã duti saku'a. ¹⁵ Tá ñi saá ra, dá ñi kaa ra xí'in rá:

—¿Ndidaá kí'o ní noo yú'u, dá ná nakí'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá ñi kandoo tã duti ñoo ña kí'o ra oko uxí di'ón plata noo rá. ¹⁶ Nda kuu daá ñi kasá'a Judas ndúkú rá ndi kee ra nakí'o ra Jesús noo ndá'a rá.

D'i'a ñi kuu tá ñi sadíni Jesús noo ndí'i kuii xí'in tã xionoo xí'in ná

¹⁷ Tá ñi kasandaá kuu míi noo, ña kúú víko noo seí na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachian, dá ñi natuu yati tã xionoo xí'in Jesús noo ná, dá ñi ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹⁸ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Kua'án ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'in iin taa, ta ka'an ndo xí'in rá: “D'i'a kaá maestro ndu'u: Sa ñi kasandaá vá kuu ndo'o níoi, ta saai ve'e ní kadíni kuendá víko pascua xí'in tã xionoo xí'in”, kaa ndo xí'in rá —kaá Jesús.

¹⁹ Dá ñi sa'an taa ñoo ñi kee ra choon ñi sa'anda Jesús noo rá, ta ñi kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

²⁰ Dá tá ñi kuaá kuu daá ñoo, dá ñi saá Jesús ve'e ñoo ñi sa koo na mesa xí'in ndin uxí uu taa xionoo xí'in ná. ²¹ Ta tein sás'án na ñoo, ñi kaa na xí'in rá:

—Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin míi vá ndo'ó ko'ón nakí'o ñaá noo ndá'a taa xini u'u ñaá —kaá na.

²² Ta kúnda'i nda'o ñi kuu ini ra sa'a ña ñi ka'an na díon. Dá ñi kaa iin rá iin ra xí'in Jesús:

—¿Á yu'u kúú, tatá?

²³ Dá ñi kaa Jesús:

—Iin taa dáketã dáó ndá'a xí'in yu'u ini ko'o, rón kúú ra nakí'o ñaá noo ndá'a taa xini u'u ñaá. ²⁴ Ta mii'an ndaa ndo'o na ñi nduu taa ñayuu yó'o táto'on kí'o ká'an tuti ij Ndios. Tído, jnda'i va taa nakí'o ñaá noo ndá'a tã xini u'u ñaá! Va'a cháa ka vían ní xio dá'a ní kaki taa ñoo, ní kúú.

²⁵ Dá ñi kaa Judas, tá'an ra ko'ón nakí'o ñaá:

—¿Á yu'u kúú ra kee díon, maestro?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, tát'ón n̄i ka'on, k̄i'ó dión kíán —kaá n̄a.

²⁶ Ta tein noo sásá'an na ñóó, dá n̄i tiin Jesús pan. Dá n̄i n̄a'k̄i'ó na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá n̄i sa'anda dáó ñaán, dá n̄i x̄i'ó naan noo tá xionoo xí'ín ná. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Keí ndoán, ch̄i ña xaan kúú yikí koñoi.

²⁷ Dá n̄i tiin na copa. Dá n̄i n̄a'k̄i'ó na ndivé'e noo Ndios sa'a r̄a, dá n̄i x̄i'ó na r̄a noo tá xionoo xí'ín ná. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ndidaá ní ndó ko'ó lú'u lú'u vino xaan, ²⁸ ch̄i kirá xaan kúú nij yu'u, kirá dáxinkoo ña n̄i kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu n̄a, ch̄i sa'á ña kuita r̄a, sa'á ñóó ndoo kuachi kuá'á nda'ó ñayuu. ²⁹ Ká'in xí'ín ndó ña o nándio koo kaj ko'i ndutá uva yó'ó ndá ná kasandaá kuu, dá ko'ó saáj ndutá uva xí'ín ndó noo ió tatá Ndios dándáki na —kaá n̄a.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁰ Dá tá n̄i ndi'i n̄i keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá n̄i kee na kua'an na din̄i yúku naní Olivos. ³¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaá sakuaá víti, dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u tá ndáka léko, ta kúú ndi ndi'i va léko kuita noo ko'on”, kaáan. ³² Tído tá n̄i ndi'i n̄i natakij, dá kúio noo'í noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

³³ Dá n̄i kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá t̄a yó'ó mií ní, tído yu'u, o kée ta'on yu'u dión.

³⁴ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña sakuaá víti, tá ko ña'a ta'on kana chéli, kúú sa on̄i va ta'ándá ndat̄on sa'a yú'u.

³⁵ Dá n̄i kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduú'í xí'ín ní, tído o ndat̄a ta'oin sa'a ní —kaá r̄a.

Ta kúú dión n̄i ka'an ndidaá k̄a tá xionoo xí'ín ná ñóó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁶ Dá n̄i saá Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná noo naní Getsemaní. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'in lú'u k̄a chí káa ka'in xí'ín Ndios —kaá na.

³⁷ Dá n̄i kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo kua'an na lú'u k̄a noo. Dá n̄i kixian n̄i kunda'í nda'ó ini Jesús, ta n̄i kasá'á ndó'ó nda'ó níó ná. ³⁸ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a kua'an xí'ín ná ñóó:

—Nda'í nda'ó kúu in̄i. Sa ndaa nd̄i va kúú'í xin̄i. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo xí'ín yu'u sakuaá víti —kaá n̄a.

³⁹ Dá n̄i kee na kua'an na lú'u k̄a chí noo. Dá n̄i sa kuin̄i x̄ití ná, ta n̄i xino taan na nda noño'ó. Dá n̄i kasá'á ná ká'an na xí'ín Ndios:

—Tatá mií, tá kuu d̄itá ní ndirá ova, ña kíán vei ndo'i, dá kíán d̄itá nían. Tído ná dá'a ni kakuuan tát'ón k̄i'ó kóni yu'u. Ná kakuuan tát'ón k̄i'ó kóni mií ní —kaá n̄a.

⁴⁰ Dá n̄i nándio koo na n̄i ndisáa na noo ndéi t̄a kua'an xí'ín ná ñóó, kúú sa k̄id̄i va ra ndéi ra. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín Pedro:

—¿Á ko xí'ó ndeé ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora? ⁴¹ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ña kini xí'ín ndó. Ch̄i sa ió nduu níó ndo kee ndó ña kóni Ndios, tído ña kóni ñi'í ndo kíán chítuu ñaá —kaá n̄a.

42 Dá n̄ n̄ndiō koo tuku na kua'an n̄. Dá n̄ kasá'á ká'an tuku na xí'in Ndios:

—Tatá mií, tá o kúu d̄itá ní ndutá ova, ña veí ndo'i, dá kían ná kakuuan tátō'on kí'o kóni mií ní —kaá n̄.

43 Dá n̄ n̄ndiō koo tuku na n̄ ndisáa n̄ noo ndéi t̄a ñoó. Kúu s̄a kíd̄i tuku va ra ndéi ra, chí sa'áni nda'o ñaa ña ma'áno. 44 Dá n̄ n̄ndiō koo tuku na n̄ sa'an n̄ n̄ ka'an n̄ xí'in Ndios ta'ándá kúu oni, ta n̄ ka'an n̄ xí'in ná tátō'on kí'o n̄ ka'an n̄ dao ka ta'ándá ñoó.

45 Dá n̄ n̄ndiō koo tuku na n̄ ndisáa n̄ noo ndéi t̄a kua'an xí'in ná ñoó, dá n̄ kaa n̄ xí'in rá:

—¡Kud̄i ní ndó viti! ¡Ta nani'i ndéé ndo viti! Chí s̄a n̄ kasandaá vá hora nak̄i'o ra n̄ n̄ nduu t̄a ñayúú yó'o noo ndá'a t̄a kómi kuach̄i. 46 ¡Ndakuei kí ndo, ná ko'ó! Kande'é ndó, chí s̄a kúyati t̄a veí nak̄i'o yu'u noo ndá'a t̄a xini u'u ñaa —kaá n̄.

Di'a n̄ kuu tá n̄ tiin ra Jesús ña ko'on n̄ noó t̄a né'e choon

47 Ká'an jí vá Jesús íin na, kúu n̄ kasá'a va Judas, tá'an r̄a nákaa tein ndin ux̄i uu t̄a xionoo xí'in ná. Ta kuá'a nda'o t̄a veí xí'in rá. Dao ra né'e espada, dao ka r̄a né'e yíto. Chí veí ra xí'in choon n̄ sa'anda t̄a dut̄i sakua'a, xí'in t̄a sá'ano ñoo. 48 S̄a n̄ kastō'on va Judas xí'in t̄a ñoó ndi kee ra, dá na'a r̄a ndá yoo kúu Jesús, chí n̄ kaa r̄a:

—T̄a n̄ chitó'i noo ñoó, roón tiin ndó.

49 Ta kúu viti'ón n̄ natuu yati Judas noo íin Jesús, dá n̄ kaa r̄a xí'in ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá n̄ chitó rá noo ná. 50 Dá n̄ kaa Jesús xí'in rá:

—Amigo, ¿ndá choon va'són?

Ta kúu n̄ natuu yati t̄a kua'a ñoó n̄ tiin ñaa rá.

51 Ta iin t̄a ió xí'in Jesús ñoó n̄ taó rá espada r̄a. Ta kúu n̄ chitó'on r̄a do'o iin t̄a kéchóon noó t̄a dut̄i kúu noó. 52 Dá n̄ kaa Jesús:

—Nachikaa va'a espada xaan noó n̄ s̄a káaan, dá chí t̄a tiin espada, xí'in espada ta'ani kuu r̄a. 53 ¿Á k̄o ná'á ta'an voon ña kuu va ka'in xí'in tatái, dá tanda'á ná ux̄i uu tu'u ángel kii na chindeé ná yu'u? 54 Tído tá ná kee yu'u dión, dá kían, ¿ndi koo, dá x̄inkoo noo ká'an tuti íi Ndios? Chí ká'an ña kí'o dión kánian ndo'i.

55 Dá n̄ kaa n̄ xí'in t̄a kua'a ñoó:

—¿Á t̄a kuj'íná vá kée ndó yu'u kúu, sa'á ñoó veí ndó xí'in espada xí'in yíto tiin ndó yu'u? Ta ndidaá kuu vá n̄ s̄a káai xí'in ndó yé'é ño'o s̄a daná'i noo ndo, ta ní k̄o ní tiin ndó yu'u. 56 Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná x̄inkoo noó n̄ ka'an profeta noo tuti íi Ndios —kaá n̄.

Ta kúu ndidaá vá t̄a xionoo xí'in ná n̄ d̄ankoo ndava'a ñaa, ta n̄ xino ra kua'an r̄a.

Di'a n̄ kuu tá n̄ s̄a íin Jesús noo mií t̄a dut̄i kúu noó

57 Ta t̄a n̄ tiin Jesús, roón kúu r̄a ndáka ñaa kua'an ve'e Caifás, r̄a kúu dut̄i kúu noó, chí ñoó n̄ ndjítúti t̄a dána'a ley Moisés xí'in t̄a sá'ano ñoo. 58 Ta Pedro, ndaa xíká xíká tákaa ra kua'an r̄a. Dá n̄ saq r̄a n̄ ku'u ra noo kúu yé'é ve'e t̄a dut̄i kúu noó ñoó. Dá n̄ s̄a k̄o ra ió r̄a tein t̄a ndaa yé'é ñoó, dá koni r̄a ndi koo.

59 Ta r̄a dut̄i sakua'a ñoó xí'in t̄a sá'ano ñoó xí'in ndidaá ka t̄a né'e choon ñoo Jerusalén n̄ ndjítúti rá ndéi ra ndúkú rá t̄a ka'an to'ón sa'a Jesús, dá kuu nak̄i'o ñaa rá noo nda'á t̄a romano, dá ka'áni ñaa rá. 60 Tído k̄o ní ni'i ta'on ra iin kuach̄i ká'ano dákuío ra Jesús, va'ará kuá'a nda'o t̄a n̄ nakuj̄ita n̄ ka'an

tò'ón sa'a ná. Tído tá nì ndi'i, dá nì ndakuei uú kà taa nì ka'an kuachi ra sa'a ná, ⁶¹ ta kaá ra:

—Di'a ta'ani nì kaa taa xaan: “Ío choon noo ndá'í ña kían nakani ndi'ii ve'e ño'o Ndios, ta tixi kuu óni kandeé yu'u nduva'i ña” —kaá ra.

⁶² Dá nì ndakuín ndichi mií tã duti kúu noó ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kò ká'on chindeéón miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi taa káa sa'on o kòó? —kaá ra xí'ín Jesús.

⁶³ Tído tádjí óon va íin Jesús.

Dá nì nandíó koo tuku tã duti kúu noó ñoo nì ndatò'ón ñaa rá:

—Xí'ín kuu Ndios takí sa'ándáí choon noon ña kastò'on ndaa xí'ín ndu'u. ¿Á yo'ó kúu Cristo, na dákaki ñaa? ¿Á yo'ó kúu de'e Ndios?

⁶⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tátò'on kì'o ká'an ní, kì'o dión kíán. Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ín ní ña nda kuu víti koni ndo na nì nduu taa ñayuu yó'o nakoo na xoo kuá'a tatá Ndios, noo ío na dándáki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein viko tánee induú —kaá na.

⁶⁵ Ta kúu nì ndatá tã duti kúu noó ñoo kotó ra sa'a ña nì xido téi ini ra. Dá nì kaa ra:

—iNì ka'an ndava'a taa yo'ó sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu kà yo cháá kà taa ka'an kuachi sa'a rá? Chì víti'ón kuii nì seídó'o va mií ndó ña nì ka'an ndava'a taa yo'ó sa'a Ndios. ⁶⁶ ¿Ndí kíán náta'an ini ndo keeá xí'ín rá?

Dá nì kaa dao kà taa ñoo:

—Kánian kuu va ra sa'a ña nì ka'an ra dión.

⁶⁷ Dá nì tũ ndaa díjí dao ra noo ná, ta dao kà ra nì kani ñaa xí'ín yíkí, ta dao kà ra nì koon da'anda noo ná, ⁶⁸ ta kaá ra xí'ín ná:

—Tá miian ndaa kúúon Cristo, dá kían nakoni ini kì'í ndi ndaa ndu'u nì kani ñaa.

Di'a nì kuu, dá nì ndatã Pedro sa'a Jesús onì ta'ándá

⁶⁹ Ta ío Pedro satã vé'e noo ndéi dao kà ñayuu ñoo. Dá nì natuu yati iin ñá'a kéchóon ve'e ñoo. Dá nì kaaan xí'ín rá:

—Xíonoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, tã kúu kuendá Galilea káa, ¿daa kòó?

⁷⁰ Tído nì ndatã vá Pedro sa'a Jesús noo ndidaa ñayuu ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Kò ná'í nda sa'a ká'on.

⁷¹ Dá nì kee ra kua'an ra noo kúu yé'é di'a. Dá nì xini ñaa iin kà ñá'a. Dá nì kaaan xí'ín dao ñayuu ndíta ñoo:

—Taa káa ta'ani kúu kuendá Jesús, tã ñoo Nazaret.

⁷² Ta kúu tuku va nì ndatã rá sa'a Jesús, ta kaá ra:

—Miian ndaa kuiti kò ná'a ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a.

⁷³ Ta kúu lú'u kà tóó, dá nì natuu yati dao kà na ndíta ñoo, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miian ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, dá chì tátò'on ká'an tã Galilea, kì'o dión ká'on.

⁷⁴ Dá nì kasá'á ká'an ndava'a ra, ta kaá ra:

—Ná'a Ndios ña kò ná'a ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a ñoo.

Ta nì ndi'i nì ka'an ra dión, ta kúu nì kana va chéli. ⁷⁵ Dá ví nì ndisáa ini ra tò'on nì ka'an Jesús xí'ín rá, chì di'a nì kaa na: “Tã kò ñá'a kana chéli, ta kúu sa ndatã yo'ó sa'a yu'u onì ta'ándá”, kaá na. Dá nì keta ra satã vé'e, ta kúu nda'í nda'o nì saki ra.

¹ Tá nî tuu noo, dá nî ndató'ón kue'é tã dutî sakua'a, xí'ín tã sá'ano ñoo ndi koo kee ra, dá nakî'o ra Jesús noo ndá'a tã né'e choon romano, dá ka'ání ñáá rá. ² Dá nî kató ñáá rá ndáka ra nî saa rã nî nakî'o ra noo ndá'a tã né'e choon romano naní Pilato.

D'i'a nî kuu tá nî sa'ání Judas mií rá

³ Kúu nî kandaã ini Judas, tá'an rã nî nakî'o Jesús noo ndá'a tãa xiní u'u ñáá, ñã sã nî kandoo rã né'e choon ñã ka'ání rá Jesús. Kúu nî nandió né'e ra oko uxí dî'ón plata noó tã dutî sakua'a xí'ín tã sá'ano, dá çî nî nandikó ini rã sa'á ñã nî ya'a ra nî kee ra, ⁴ dá kaá rã:

—Nî kee yu'u iin kuachi, dá çî nî nakî'o yu'u iin tãa koó kuachi noo ndo'ó.

Dá nî kaa tã dutî ñoo:

—Koo sa'ání ta'on ndu mií ndú. Kuachi mií vóon kían.

⁵ Dá nî ko'ono ni'ini ra dî'ón plata ñoo noo kúu yé'é ño'lo ñoo. Dá nî keta ra kua'an ra. Ta kúu ñoo nî sa'an rã nî çîrkaa ra mií rá, dá nî xi'í ra.

⁶ Dá nî ndítútí tã dutî sakua'a ñoo dî'ón ñoo, dá nî kaa rã:

—Q kúu ta'on taán yo dî'ón yó'o noó dî'ón dóko ñayuu noo Ndios, dá çî kían ya'i sa'a nî ndî.

⁷ Dá tá nî ndî'í nî ndató'ón kue'é ra, dá nî xiin ra iin ño'lo noó tã káva'a kîdi, dá ná koo noó nduxí na tuku xi'í. ⁸ Sa'á ñoo ndã kuu víti naní ño'lo ñoo, no'ó'ó nî. ⁹ Díon, dá nî xinkoo to'on ká'an ñã nî taa profeta Jeremías: “Nî kí'ín ra oko uxí dî'ón plata, ñã nî çîya'i ra sa'a ná táto'on nî çîkaã ini tã ñoo Israel kakuu ya'í na, ¹⁰ ta xí'ín dî'ón ñoo nî xiin ra ño'lo noó tã káva'a kîdi. Díon nî kaa sato'lo yo Ndios xí'ín yu'u.”

D'i'a nî kuu tá nî sa'ín Jesús noó tãa naní Pilato

¹¹ Tá nî sa'ín kuíin Jesús noo Pilato, rã dándaki ñoo ño'lo kuendá Judea ñoo, dá nî ndató'ón ñáá rá:

—¿Á yo'ó kúu rey noó na Israel?

Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta díon kaá mií ní.

¹² Ta va'ará dátaí kuachi ñáá tã dutî sakua'a, xí'ín tã sá'ano ñoo, tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an na. ¹³ Dá nî kaa tuku Pilato xí'ín ná:

—¿Á ko seídó'o ta'an voón ñã kí'lo díon ví káva'a ra kuachi sa'on? —kaá rã.

¹⁴ Tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an na. Sa'á ñoo kúu nî náá vá ini Pilato.

D'i'a nî kuu, dá nî sa'anda Pilato choon ñã ná karkaa Jesús ndíka cruz

¹⁵ Ta iin iin tein víko pascua dáyaã Pilato iin tãa nákaã ve'e kaa, tá'an rã kándoo na ñoo Israel sa'a. ¹⁶ Ta daá ñoo nákaã ini tãa naní Barrabás ve'e kaa, ta iin ní kúu ká'an na sa'a rá ñã kúu rá iin tã kini.

¹⁷ Ta sa'á ñã nî natãka kua'á ñayuu noo Pilato, sa'á ñoo nî ndató'ón ñáá rá:

—¿Ndá yoo dáyaã yu'u, kóni ndo? ¿Á Barrabás dáyaã, o Jesús, tá'an rã çínani ndó kúu Cristo?

¹⁸ Díon nî kaa Pilato, çî nî kandaã ini rã ñã sa'á ñã u'u ini vá tã dutî ñoo, sa'á ñoo nî nakî'o ra Jesús noo ndá'a rá.

¹⁹ Ta ndã noo ío rã sa'ándã rã choon ñoo, nî tanda'á ñadi'í rã choon nî saaan noo rá, ta kaãan: “Ná dá'a ni kendava'ón xí'ín tãa xaã, çî tãa ndaa kúu rá. Dá çî ndá'í ndá'o nî saní sa'a rá nî tuu noo kuu víti.”

²⁰ Tído nî kasá'á tá dutî sakua'a xí'ín tã sá'ano ñoo dáka'an kue'é rã ñayuu kuá'a ñoo ñã ná kaka na ñã dáyaã rã Barrabás, ta ná ka'ání rá Jesús. ²¹ Dá nî nandió ko tuku Pilato nî ndató'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Ndi kaa iin tãa yo'ó dáyaã, kóni ndo?

Dá n̄i kaa ñayuu kuá'a ñoo:

—Dáyaa ní Barrabás xaan.

²² Dá n̄i kaa Pilato xí'in ná:

—¿Ndí k̄ián kóni ndo keei xí'in Jesús yó'o, tá'an r̄a kaá ndo kúu Cristo, tá dáá?

Dá n̄i kaa ñayuu kuá'a ñoo:

—Chirkaa ní r̄a ndika cruz.

²³ Dá n̄i kaa Pilato xí'in ná:

—Ta, ¿ndí k̄ián kini n̄i ya'a t̄aa yó'o n̄i kee ra?

Tído kúu n̄i'i cháá k̄a ví n̄i kasá'a káyu'u ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Chirkaa ní r̄a ndika cruz!

²⁴ Kúu n̄i k̄andaá ini Pilato ñ̄a k̄o k̄andéé k̄a r̄a ka'an r̄a xí'in ñayuu kuá'a ñoo, chí di'a n̄i ñakujna vaá cháá k̄a ví ná. Sa'a ñoo n̄i ki'in ra cháá takují, ta n̄i nakata ra ndá'a rá noo ndidaá na ñoo Israel ñoo, dá n̄i kaa r̄a xí'in ná:

—O k̄andio kuachi ta'on yu'u sa'a n̄i t̄aa yó'o, chí kúu rá iin t̄aa ndaa. Mí v̄a ndó kúu n̄a ná kandido kuachi sa'a rá.

²⁵ Dá n̄i kaa ndidaá na ñoo ñoo:

—Ndu'u ná kandido kuachi sa'a n̄i rá, ta nd̄a de'e ndu ná kandido kuachi sa'a ra.

²⁶ Dá n̄i dayaa Pilato Barrabás. Dá tá n̄i ndi'i n̄i kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá n̄i ñak'i'o ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on r̄a chirkaa ñaa rá ndika cruz.

²⁷ Dá n̄i ñaki'in ñaa soldado kuendá Pilato ndáka ra kua'an r̄a nd̄a maá ini ve'e choon t̄a romano. Dá n̄i ñadataká r̄a ndidaá k̄a soldado kúu kuendá ra, dá n̄i ka'o noo ra Jesús noo iin na ñoo. ²⁸ Dá n̄i taó rá dá'on ná. Dá n̄i ñaku'i'ino ñaa rá iin dá'on kua'a toón. ²⁹ Dá n̄i chínoo ra iin corona n̄i kava'a xí'in ion diní ná. Ta n̄i chírnee ra iin tañijí ndá'a xoo kuá'a na. Dá n̄i kasá'a s̄a k̄ujta xití rá noo ná, dá kediki ñaa rá, dá kaá r̄a xí'in ná:

—Na k̄'ano kúu m̄i ní, na kúu rey noo na Israel —kaá r̄a.

³⁰ Ta n̄i tuu ndaa dijí ñaa rá, ta n̄i xio ndaa r̄a tañijí né'e na ñoo n̄i koon ra diní ná. ³¹ Tá n̄i ndi'i n̄i kediki ñaa rá, dá n̄i d̄itá rá dá'on ñoo. Dá n̄i ñadaku'i'ino ñaa rá dá'on m̄i ná. Dá ví n̄i kee ra ndáka ñaa rá kua'an r̄a chirkaa ra ndika cruz.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús ndika cruz

³² Ta noo ndáka ñaa rá kua'an r̄a ñoo, n̄i ñaki'in tá'an ra xí'in iin t̄aa naní Simón, ta kúu kuendá Cirene. Dá n̄i kendús̄a r̄a xí'in t̄aa yó'o ñ̄a ná kadokó r̄a cruz ko'on r̄a.

³³ Dá n̄i saá r̄a noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yiki lásá diní ndii.

³⁴ Dá n̄i x̄i'o ra vino n̄i daká tá'an xí'in ndiró ova ko'o Jesús. Dá tá n̄i ndi'i n̄i xirndodó ná r̄a, kúu k̄o ní x̄iin ta'on na ko'o na r̄a. ³⁵ Dá tá n̄i ndi'i n̄i chirkaa ñaa rá ndika cruz, dá n̄i sa ndei ra n̄i sadiki r̄a suerte xí'in dá'on ná, dá ná kandé'a ndi ndaa dá'on k̄anian ni'í iin rá iin ra. Díon n̄i kee ra, dá n̄i x̄inkoo to'on n̄i ka'an profeta, chí di'a n̄i kaa na: “N̄i ñaka'anda r̄a dá'amái, chí n̄i sadiki r̄a suerte xí'an.”

³⁶ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa ndei ra ndéi ra ndaa r̄a Jesús. ³⁷ Ta n̄i kani ra iin tabla yati diní cruz ñoo, ta k̄'an ndá sa'a k̄ián tákaa na ñoo. Ta di'a kaáan: “T̄aa yó'o kúu Jesús, t̄a kúu rey noo na ñoo Israel.” ³⁸ Ta n̄i chirkuéi ta'ani ra uu t̄a kují'na ndika dao k̄a cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a na, ta iin k̄a r̄a tákaa xoo íti ná.

³⁹ Ta ñayuu chíka'anda kua'an noo tákaa na ñoo kédiki ndaa ñaa ná, ta kaó na diní ná kénóo na Jesús, ⁴⁰ ta kaá na:

—Kaá yó'ó ña nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano yó, ta kúú tixi oní va kuu, kúú sa nduva'a voón ña, kaáon. Sa'á ñoó ndani dáka'ki mi'ón viti. Kua'an noo kí ndika cruz xaan tá mi'án ndaa de'e Ndios kú'ón.

41 Ta dión ta'ani kédjiki ñaá ta duti saku'a'á ñoó, xí'ín ta dána'a ley Moisés, xí'ín ta fariseo ndíta ra, ta kaá ra:

42 —Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dáka'ki ra, tído ko kándéé ta'on ra dáka'ki ra mií rá viti. Tá nda rey yó kúú rá, dá kí'án ná noo kí rá ndika cruz káa, dá ná kandísa yó ra. 43 Nj kandeé iní ta káa Ndios, sa'á ñoó ná dáka'ki ñaá Ndios viti tá mi'án ndaa kú'u ini na sa'a rá, chí kaá ra ña kúú rá de'e Ndios —kaá ra ndíta ra.

44 Ta kána'á ta'ani nda uy ta kuj'íná tákuei iin iin xoo dí'ín ná xí'ín ná.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

45 Ta nda kaxuu kuu daá ñóó ni naku'ín naá iin ní kúú ñayuu nda ka oní sa'ini.

46 Tá kua'an kasandaá ka oní sa'ini, kúú ni'i nda'o ni kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —to'on yó'o kí'án kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndiva'a ni dayáa ndá'a ní yu'u?

47 Tá ni seido'o dao ka ta ndíta ñoó ña ni kaa na dión, dá ni kaa ra:

—Kueidó'o ndó, chí kána ra profeta Elías.

48 Ta kúú viti'ón ni kankono iin ta sa'an ra ni dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'ín vino iá. Dá ni so'oni raán diní iin tañí. Dá ni chínee raan yú'u Jesús, dá ná ko'lo na ra. 49 Dá ni kaa dao ka ñayuu ndíta ñoó:

—Ná dá'a ni kee ní dión. Ná kandati yó, ta ná kande'á á kasaa Elías chindeé ñaá ná —kaá na.

50 Ta kúú ni'i nda'o ni kayu'ú tuku Jesús, dá ni nak'i'o na mií ná ni xi'i na.

51 Ta kúú mií hora daá ñóó ni ndata dao dá'on tákaa ndadi ini ve'e ño'o ká'ano. Nj keean nda yú'an nino, ta kúú nda yú'an nino ni xino noó ni ndata ña. Ta kúú ni'i nda'o ni taan, ta kúú ni ndata dao ña kúú yuu ndáa, 52 ta ni nono yé'é káo noo ño'ó ndji, ta kúú kua'á nda'o ñayuu Ndios, na ni xi'i, ni natakí. 53 Dá tá ni ndi'i ni natakí Jesús, dá ni kuu ni kankuei ñayuu ñoó ini káo ñoó, dá ni sa'an na ñoo Jerusalén, ña kúú ñoo ij, ta ñoó ni na'a noo ná noo kua'á nda'o ñayuu.

54 Ta mií ta dándáki soldado iin ra xí'ín dao ka soldado ndaa ra Jesús noo tákaa na ndika cruz ñoó. Dá tá ni xini ra ña ni taan xí'ín dao ka ña'a ni kuu, kúú ni yu'ú nda'o ra, ta ni kaa ra:

—Mi'án ndaa ndisa de'e Ndios ni sa kuu ta yó'o —kaá ra.

55 Ta xiká vá ndíta kua'á nda'o na ñá'a ndé'é ná ña ni ndo'o Jesús. Ta noón kúú na ni xionoo xí'ín Jesús nda rá ni kasá'á ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chíndeé ñaá ná. 56 Ta tein na ñá'a ñoó nákaa María Magdalena, xí'ín María, naná Jacobo xí'ín José, xí'ín naná ta kúú de'e Zebedeo.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

57 Tá ni kuaá kuu daá ñóó, dá ni saa iin ta kuj'ká naní José, ta ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xí'ín Jesús. 58 Ta ni sa'an ra noo nákaa Pilato, dá ni xiká ra ña ná nak'i'o ra yikí koño Jesús noo rá. Dá ni sa'anda Pilato choon noo soldado ra ña ná ko'on ra nak'i'o ra yikí koño Jesús noo José ñoó.

59 Dá ni saa ra ni danó ñaá rá ndika cruz. Dá ni naki'in ñaá José, dá ni nachituú ñaá rá xí'ín iin sábana ni ndoo. 60 Dá ni sa'an ra ni chíkáá ñaá rá ini iin yáí saá, ña ni kaan mií rá ndika káo. Dá tá ni ndi'i ni sadi ra yu'ú yáí ñoó

xí'ín iin yuú chiká'ano, dá n̄i kee ra kua'an r̄a. ⁶¹ Ta yu'ú yáí ñoó n̄i ndoq María Magdalena xí'ín iin k̄a María ñoó ndéi na.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Pilato choon ñ̄a kandeì soldado kandaa r̄a yu'ú yáí ñoó

⁶² Sa n̄i ya'a kuu kénduu n̄a Israel ñ̄a'a kasá'an na. Tá n̄i t̄ju noq iin k̄a kuu, dá n̄i n̄ataka t̄a dut̄i sakuá'a xí'ín t̄a fariseo noq Pilato, ⁶³ dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—Tatá, n̄i nd̄isáa ini nd̄u ñ̄a sa ká'an t̄a to'on ñoó ñ̄a t̄ixi kuu óni, dá n̄ataki r̄a, kaá r̄a t̄a k̄o ñ̄a'a kuu r̄a. ⁶⁴ Sa'á ñoó ka'anda n̄i choon ñ̄a ná kandaa va'a soldado n̄i yu'ú yáí noq nákaa r̄a nd̄a ná kasandaá kuu óni. Dá ch̄i oon n̄i ví kasaa t̄a sa xionoo xí'ín rá iin sakuáa nataó kui'íná ñ̄aá rá, dá kaa r̄a xí'ín na ñoó nd̄u ñ̄a n̄i n̄ataki r̄a, dá k̄ian t̄uú cháá k̄a choon o duú ta'ándá mií noq.

⁶⁵ Dá n̄i kaa Pilato xí'ín rá:

—Xaã nd̄ita soldado. Kandaka ndó r̄a kua'an ndo, ta nakuíta ra kandaa r̄a yáí nd̄ji ñoó tát̄o'on k̄i'o kóni ndo —kaá r̄a.

⁶⁶ Dá n̄i sa'an r̄a n̄i sadi toon ra yu'ú yáí ñoó, ch̄i n̄i kani ra sello yé'an, ta n̄i ch̄ikata ra soldado nd̄ita ra ndaa r̄aán.

28

Dì'a n̄i kuu tá n̄i n̄ataki Jesús

¹ Tá n̄i ya'a kuu n̄ani'i ndé̄e n̄a Israel, na'a va'a kuu mií noq kásá'a sa'a semana, dá n̄i kee María Magdalena xí'ín iin k̄a María ñoó kua'an n̄a kande'é ná yáí noq n̄i nd̄uxi Jesús. ² Ta kúú n̄i'i nd̄a'o n̄i taan, dá ch̄i n̄i n̄axinoq iin ángel kéch̄oon noq sato'o yo Ndios n̄i kii chí induú, dá n̄i n̄atuu yati na noq n̄i nd̄uxi Jesús, dá n̄i d̄itá ná yuú ká'ano ñoó, dá n̄i sa koo na ío n̄a sataán. ³ Tát̄o'on k̄i'o náye'e ndaa noq sá kuiin tasa, k̄i'o dión ndato yé'e n̄a, ta kuxi kach̄i dá'on ná. ⁴ Ta kúú n̄i yu'ú nd̄a'o soldado nd̄ita ndaa yu'ú yáí ñoó n̄i kee na, ta kúú ndé̄i n̄ino oon ví rá nd̄ita ra, ta kéeá kuendá nd̄aá nd̄ji va kúú rá nd̄ita ra. ⁵ Dá tá n̄i saa n̄a ñ̄a'a ñoó, dá n̄i kaa ángel ñoó xí'ín ná:

—Ná dá'a n̄i yu'ú ndo, ch̄i sa ná'a vái ñ̄a veì ndó nándukú ndó Jesús, n̄a n̄i sarkaa nd̄ika cruz. ⁶ Tído koo k̄a n̄a nákaa yó'o. Sa n̄i n̄ataki va na tát̄o'on k̄i'o n̄i sa ká'an na xí'ín ndó. Nak̄i ndo kande'é ndó noq n̄i sa nóo n̄a kúú sato'o yo, dá koni ndo. ⁷ Kua'an k̄i ndo kast̄o'on ndó xí'ín ndidaá t̄a xionoo xí'ín ná ñ̄a n̄i n̄ataki va na. Ta kuió noq n̄a ko'on n̄a noq rá chí Galilea di'a. Ta nd̄a ñoó ví, dá koni ñ̄aá rá, kaa ndo xí'ín rá. Choon yó'o veì kast̄o'in xí'ín ndó —kaá ángel ñoó.

⁸ Dá n̄i kankuei na yu'ú yáí ñoó, ta kúú yu'ú nd̄a'o na. Tído kadij nd̄a'o ta'ani ini ná taxí tá'an na kua'an n̄a kast̄o'on na to'on saá yó'o xí'ín t̄a xionoo xí'ín Jesús. Ta noq taxí tá'an na kua'an n̄a kast̄o'on na sa'a to'on saá yó'o xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná, ⁹ kúú iin kuití vá n̄i na'a noq Jesús noq kua'an n̄a ñoó, dá n̄i kaa n̄a:

—¿Á kúueé ni ndó?

Dá n̄i n̄atuu yati na noq íin Jesús, ta n̄i nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión n̄i sa nd̄año'o ñ̄aá ná. ¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná dá'a n̄i yu'ú ndo. Kua'an ndo kast̄o'on ndó xí'ín ñani kuálí ñ̄a ná ko'on x̄i chí Galilea di'a, ta ñoó koni x̄i yu'ú —kaá n̄a.

Dì'a kua'an ñ̄a n̄i kaa soldado sa'a nd̄i k̄ian n̄i ndo'o Jesús

¹¹ Tá n̄i nd̄i'i n̄i kee n̄a ñ̄a'a ñoó kua'an n̄a, dá n̄i kee t̄a ndaa yu'ú yáí ñoó kua'an r̄a ñoo Jerusalén. Tá n̄i saa r̄a, dá n̄i nak̄i'o ra kuendá noq t̄a dut̄i sakuá'a sa'a ndidaá ñ̄a n̄i kuu ñoó. ¹² Dá n̄i kana t̄a dut̄i kúú noq ñoó ndidaá

tá sá'ano ñoo. Dá tá n̄i ndi'i n̄i ndató'ón kue'é r̄a, dá n̄i x̄i'o ra kuá'á ndá'o d̄i'ón noo soldado ñoo, ¹³ ta n̄i kaa r̄a x̄i'in rá:

—Kaa ndo x̄i'in ñayuu ña ñoo tádi n̄i kii t̄a s̄a x̄ionoo x̄i'in rá, ta n̄i taó kuí'iná rá yikí koño r̄a né'e ra kua'an r̄a tein kidi ndu, kaa ndo. ¹⁴ Tá ndá ndi kuu n̄i ni'j tó'on Pilato, o s̄a nákani ini ndo, ch̄i mií vá ndú ná'á ká'an ndu sa'a ndo, dá ná dá'a ni ka'ání rá ndo —kaá r̄a x̄i'in soldado ñoo.

¹⁵ Dá n̄i k̄i'in ra d̄i'ón ñoo. Dá n̄i kee ra tát'o'on n̄i ta'and̄a choon noo rá. Ta nda kuu víti ká'an na Israel ña n̄i ñataó kuí'iná ñaá t̄a n̄i s̄a x̄ionoo x̄i'in ná.

Yó'o sa'ándá Jesús choon noo t̄a x̄ionoo x̄i'in ná ña ná ko'on r̄a dána'a r̄a t̄o'on na iin ní kúú ñayuu yó'o

¹⁶ Dá n̄i kee ndin ux̄i iin t̄a x̄ionoo x̄i'in Jesús kua'an r̄a iin yúku iin chí kuendá Galilea tát'o'on n̄i sa'anda na choon noo rá. ¹⁷ Tá n̄i xini r̄a Jesús, dá n̄i s̄a ndañ'o ñaá rá. Tído nákani kuách̄i ij vá ini dao ra. ¹⁸ Dá n̄i ñatuu yati Jesús noo rá, dá n̄i kaa na x̄i'in rá:

—N̄i ñatiin yu'u ndidaá choon ña dándákii induú x̄i'in noñó'o yó'o. ¹⁹ Sa'á ñoo kua'án ndo dána'a ndo noo ñayuu ndéi ndidaá ñoo ñó'o ñayuu yó'o sa'a yú'u, dá ná kakuu na kuendá yu'u. Ta dákodo ndút̄a ndo ná x̄i'in kuu tatá Ndios, x̄i'in kuu de'e na, x̄i'in kuu Espiritu ij, ²⁰ ta dána'a ndo noo ná ná kee na ndidaá choon n̄i sa'andaj noo ndo. Ta kooi x̄i'in ndó ndidaá tá'an kuu, nda noo ndi'i kuí ñayuu yó'o. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Marcos, ña ká'an sa'a Jesús

Di'a nì kuu, dá nì kasá'á kásto'on Juan ña kasaa Jesús

¹ Di'a nì kasá'á to'on va'a sa'a Jesucristo, na kúú de'e Ndios. ² Isaías nì sa kuu iin profeta, tá'an na sa kásto'on xí'in ñayuu ña nì ka'an mií Ndios xí'in ná. Di'a kua'an to'on nì taa na: Ná ko'in tanda'i iin taa kúúo noó ko'on noo yó'o kásto'on ra to'on yu'u xí'in ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueíd'o na ña kían ko'on ka'on xí'in ná.

³ Kayu'u taa ñoo noo kúú yukú ichí:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'yo yó Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná.”

⁴ Ta mi'an ndaa dión nì kuu, chí nì kasá'á iin taa naní Juan dákodo ndúta ná ñayuu ini takuúí iin xián noo kúú yukú ichí. Ta kásto'on na xí'in ñayuu ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na, dá ná k'i'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá ná kuu kodo ndúta ná.

⁵ Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi dao ka ñoo kuáli ño'o chí kuendá Judea nì sa'an na nì seíd'o na to'on dána'a Juan. Ta nì na'o na kuachi na noo Ndios. Ta kúú nì dákodo ndúta ñaa Juan ini yuta naní Jordán.

⁶ Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì kava'a xí'in ídi camello. Ta iin cincho ñi nì ndíko tji na. Ta sa sei na tika xí'in ndudí yukú. ⁷ Ta sa kásto'on na xí'in ñayuu, ta kaá na xí'in ná:

—Sata'yu'u vei iin na ndáya'i cháa ka o duú yu'u, chí nì ko káni vían nakuijn ndei yu'u ndaxí yó'o ndisa ná. ⁸ Chí yu'u dákodo ndúta ñaa xí'in takuúí, tído noón kúú na dákodo ndúta ñaa xí'in na kúú Espíritu i Ndios —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì sodó ndúta Jesús

⁹ Ta tein kuú dáá ñoo nì keta Jesús ñoo naní Nazaret, ña nákaa kuendá Galilea, kua'an na noo nákaa yuta Jordán. Ta ñoo nì dákodo ndúta ñaa Juan.

¹⁰ Tá nì keta Jesús ini takuúí, kúú nì xini na nì nono induú. Ta kúú nì naxino na kúú Espíritu Ndios sata'á ná, ta káa na tát'o'on káa iin paloma. ¹¹ Ta nda induú táj nì ka'an Ndios xí'in Jesús:

—Yo'ó kúú de'e manj yu'u. Ta náta'an nda'o inij xiní yó'o —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì ka'an ña u'u mií noó dátuuán Jesús

¹² Tá nì ndi'i ñoo, dá ndáka Espíritu Ndios Jesús kua'an na noo kúú yukú ichí. ¹³ Ta uu diko kuú nì sa káa na ñoo. Ta nì sa káa na tein kirí víchi deen. Dá nì xirndodó ñaa ña u'u. Ta nì kasáa dao ángel nì kii noo Ndios, nì chíndeé ná Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kasá'á dána'a Jesús sa'á to'on va'a Ndios

¹⁴ Tá nì tiin ra Juan nì sadi ra ve'e kaa, dá nì kee Jesús kua'an na chí kuendá Galilea kásto'on na sa'a to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá ndu'u na tji ndá'a Ndios, ¹⁵ ta kaá na:

—Sa nì kasanda'á vá hora, sa nì kuyati va ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. ¡Nandikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, ta kandisa ndó xí'in ndino'o ini ndo to'on va'a Ndios! —kaá na.

Di'a nì kuu, dá nì kana Jesús komi taa tjin tiyaká ña kanoo ra xí'in ná

16 Ta noo xika Jesús kua'an na yú'u taño'o nani Galilea, ñoo ni xini na iin taq nani Simón xí'in ñani ra Andrés. Ta ñó'o ra chikaa ra ñono rá ini takuij, chi kúu rá taq tiiñ tiyaká. 17 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ná kii ndo ná ko'o kanoo ndó xí'in yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndó ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndó tiyaká ini takuij.

18 Ta kúu viti'ón vá ni ñankoo ra ñono rá. Ta kúu ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

19 Ta noo xika Jesús kua'an na cháa ka chí noo ñoo, kúu ni xini na nákaa iin taq nani Jacobo xí'in ñani ra Juan, ta kúu rá de'e ta nani Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñono rá. 20 Dá ni kana ñaa ná. Dá ni ñankoo ra tatá ra Zebedeo ini barco xí'in ndidaa ka ni taq kéchóon noo tatá ra. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

D'i'a ni kuu tá ni ndu'va'a Jesús iin taq nákaa iin espíritu kini

21 Dá ni ñasáa Jesús ñoo Capernaum xí'in taq ñoo. Dá tá ni kasandaá kuu nani'i nde'e na Israel, dá ni ku'u Jesús ini ve'e noo nákata na ñoo ñoo. Dá ni kasá'a ná dána'a na. 22 Kúu ni naá vá ini ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chi ko kée na táto'on kée taq dána'a ley Moisés, dá chi dána'a na táto'on ki'o kée iin na né'e choon.

23 Ta ini ve'e ñoo nákaa iin taq nákaa iin espíritu kini. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'u espíritu kini ñoo, ta kaáan:

24 —¿Ndi kjan ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'a vá yu'u ndá yoo kúu mií ní, chi mií ní kúu na i'i ni kii noo Ndios.

25 Dá ni ñanani ñaa Jesús, ta kaá na xí'an:

—¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kii ini taq xaan!

26 Ta kúu viti'ón ni sa'áni yi'i espíritu kini taq ñoo. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'an, dá ni ketaan kua'an.

27 Ta kúu ni naá vá ini ndidaa kúu ñayuu ñoo, dá ni kasá'a ná ndátó'ón tá'an ná:

—¿Ndi kua'an vían yó'o? Na nde'e ka vían ká'ano tande'e ini sa'a dána'a taq kaa, chi xí'in choon kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúu seídó'o ñaan —kaá na.

28 Ta kúu kaon nda'o ni kandaq ini ndidaa ñayuu ndéi ñoo kuáli ñó'o chí kuendá Galilea sa'a ña ndato ni kee Jesús.

D'i'a ni kuu tá ni ndu'va'a Jesús ña kúu xido Simón Pedro

29 Tá ni keta Jesús ve'e ñoo, dá ni kee na kua'an na ve'e Simón xí'in Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'in Juan kua'an na. 30 Ta kandu'u xido Simón noo xito, ta ka'í nda'o ndó'an kée kue'e dáa. Dá ni kastó'on ñayuu xí'in Jesús ña kú'an. 31 Dá ni natuu yati na noo kandu'an. Kúu ni tiin na ndá'an. Kúu ni ndane'e ñaa ná. Ta kúu viti'ón vá ni ya'a kue'e dáa ñoo. Ta kúu ni kasá'a váan kénduuan ña kasá'an na.

Kua'a nda'o ñayuu ni ndu'va'a Jesús

32 Sa ni keta va ndindii, ta sa kua'an kuaa vá kuu dáa ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaa na kú'u xí'in na ñó'o espíritu kini ni kasáa na noo Jesús. 33 Sa'a ñoo ni chiti yé'e ve'e ñoo ni natáka ndidaa na ñoo ñoo. 34 Ta kúu kua'a nda'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e ni ndu'va'a na, ta kua'a nda'o espíritu kini ni taó ná. Ta ko sónó vá ná ña ka'an espíritu kini ñoo, chi ná'a vá ña ndá yoo kúu ná.

D'i'a ni kuu tá ni ndató'ón Jesús xí'in tatá Ndios iin xián noo ko tin ndéi

³⁵ Ta na'a nda'o ni ndakoo Jesús, chi iin naá jí vá. Dá ni keta na ñoo ñoo kua'an na iin xián noo ko iin ndéi. Ta ñoo ni ka'an na xi'in tatá Ndios. ³⁶ Dá ni kee Simón xi'in dao ka ta né'e tá'an xi'in rá kua'an ra nandukú ñaa rá. ³⁷ Dá tá ni nani'i ñaa rá, dá ni kaa ra xi'in ná:

—Ndidaá ñayuu nandukú ná mií ní.

³⁸ Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Ná ko'o dao ka xián noo yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noo ñayuu ndéi ñoo, chi sa'á choon yó'o vei yu'u —kaá na.

³⁹ Ta ni xionoo na iin ní kúu kuendá Galilea ni daná'a na ini ndidaá ve'e noo náta ka na Israel, ta ni taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

Dí'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñí

⁴⁰ Kúu ni kasáa iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñí noo Jesús. Kúu ni sa ku'ín xiti rá noo ná, dá ni kaa ra xi'in ná:

—Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíí —kaá ra.

⁴¹ Ta sa'á ña ni ku'u ini Jesús sa'á rá, sa'á ñoo ni chinóo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xi'in rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvii ñííon.

⁴² Dá tá ni ndi'i ni ka'an na, kúu viti'ón di'a ni ndañó'ó ni'ini kue'e té'i'í ndó'o ra. Ta kúu ni kandoo vii vá ñí rá.

⁴³ Dá tá ko ñá'a tanda'a ñaa ná ko'on ra, dá ni sa'anda na choon noo rá, ⁴⁴ ta kaá na xi'in rá:

—Kua'an, tído o sa nákanón xi'in ni iin tó'on ñayuu ña ni kee xi'ón. Di'a kua'an na'a mi'ón noo ta duti. Ta kua'an dokoo ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña sa ni nduviion —kaá na.

⁴⁵ Tído ko ní kée ta'on taa ñoo táto'on ni ta'anda choon noo rá. Di'a ni kasá'a nákaní va ra ña ni kee Jesús xi'in rá kua'an ra. Sa'á ñoo ko kuú ka ku'u túu Jesús ni iin ka ñoo. Ndadá yu'u ñoo noo koó ka ñayuu ndéi va sa kaa na. Ta va'ará ndéi kúu mií vá ndéi ñayuu, tído vei na noo nákaa Jesús.

2

Dí'a ni kuu, dá ni nduv'a Jesús iin taa ni natii sa'a

¹ Tá ni ya'a dao kuú, dá ni nandio koo tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá ni kandaá ini ñayuu ña ni ndisáa Jesús ve'e na, ² kúu kua'á nda'o na ni nataka ñoo. Ta ko ní keta ka ve'e ñoo kaño'o na. Ta kúu nda sata ve'e ndíta ñayuu seídó'o na to'on dána'a Jesús.

³ Dá ni kasáa dao ka ñayuu xi'in iin taa ni natii sa'a, ta yí'i ñaa komi taa ni kasáa ra. ⁴ Tído ko ní kúu ta'on ku'u ra xi'in tá kú'u ñoo ini ve'e noo nákaa Jesús, chi kua'a nda'o ñayuu ñó'o. Sa'á ñoo ni dakáa ñaa rá diní ve'e. Dá ni sonó rá iin yá. Dá ni kuu ni danoo ra xito kánoo ta kú'u ñoo ini ve'e noo ío Jesús.

⁵ Tá ni xini Jesús ña kándée ini ñaa rá, dá ni kaa na xi'in tá ko kuú kaka ñoo: —De'e ló'o, sa ni ndoo va kuachón —kaá na.

⁶ Ta kúu ñoo ndéi dao taa dána'a ley Moisés seídó'o ra. Dá ni kasá'a nákaní kuáchí ini ra: ⁷ “Ta, ¿ndiva'a ká'an taa kaa dión? Taa kaa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xi'in Ndios. Chi ni iin tó'on ta'on taa o kúu dándoo kuachi ñayuu. Iin tó'on diní mií vá Ndios kúu na kuu kee dión.”

⁸ Tído viti'ón di'a va ni kandaá ini Jesús ña kí'o dión nákaní ini ra. Dá ni ndato'on ñaa ná:

—¿Ndiva'a nákani ini ndo dión? ⁹ ¿Ndi kíán kọ ú'ụ cháá ká ka'in xí'ín taa kọ kuú kaka yó'o, ká'án ndó? “Sà nì ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá, “Ndakuin ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.” ¹⁰ Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na nì nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándoo na kuachi kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá nì kaa na xí'ín tã nì natii sa'a ñoo:

¹¹ —Ta ká'in xí'ín yo'ó viti. Ndakuin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'on ve'ón.

¹² Ta kúú nì nakuin ndichi ra. Dá nì naki'in ra xito noó nì sà noo ra né'e ra nì kí'in ra kua'an ra noó ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúú ndidaá vã ná nì naá iní. Ta kúú nì kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

—Nì iin kuú kọ xinió iin ña'a ndato tátó'on nì xinió kuú viti —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús iin taa naní Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

¹³ Tá nì ndi'i nì kuu dión, dá nì nandió kọo tuku Jesús kua'an na yu'ú taño'o. Ta kúú kuá'a nda'o ñayuu nì natuu yati ñaá. Dá nì kasá'a ná dána'a na noo ná sá xika na kua'an na. ¹⁴ Ta noo yá'a na kua'an na ñoo, kúú nì xini na ío iin taa naní Leví, de'e tã naní Alfeo, ta ío ra kí'in ya'i ra sa'a ñó'o. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakíj, ná ko'o kanoón xí'ín yu'ú.

Dá nì nakuin ndichi ra. Dá nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

¹⁵ Di'a nì kuu tein noo ío Jesús sás'an na xí'ín Leví ñoo ini ve'e ra. Ta kuá'a nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'ín dao ká ñayuu kaá ra kómí kuachi nì sà ndei xí'ín Jesús. Ta ndéi ta'ani taa xionoo xí'ín ná, chí kuá'a nda'o ñayuu ndíko ñaá.

¹⁶ Tá nì xini tã fariseo xí'ín dao taa dána'a ley Moisés ña sás'an dáo Jesús xí'ín tã kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ñayuu, tá'an na kaá ra kúú na kini ñoo, dá nì kaa ra xí'ín tã xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yó'o? ¿Ndiva'a sás'an ri maestro ndo'ó xí'ín tã kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao ká ñayuu kómí kuachi yó'o? —kaá ra.

¹⁷ Tá nì seidó'o Jesús ña nì ka'an ra dión, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Na ío va'a kọ xinió'ó ta'on na tã ketátá ñaá. Sava'a na kú'u va kúú na xinió'ó ñaá. Ta dión ta'ani yu'ú, kọ véi ta'on yu'ú ná kanaí na ká'án ña kúú ná ñayuu ndaá. Di'a ve'i yu'ú kanaí na nákoní ña kómí ná kuachi —kaá na.

Dána'a Jesús ña kúú ná tátó'on iin tongo

¹⁸ Iin kuú, dá nì sà ndei tã sà xionoo xí'ín Juan, na sà dakódo ndúta ñayuu, nì sà ne'e ij rá xí'ín tã fariseo. Dá nì kasáa dao ñayuu noo nákaa Jesús. Dá nì ndatón ñaá ná:

—¿Ndiva'a kọ né'e ij tã xionoo xí'ín mií ní tátó'on né'e ij tã fariseo xí'ín tã sà xionoo xí'ín Juan?

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á ká'án ndó ña kánian kane'e ij ñayuu nì nataka noo ío vikó tánda'a nani ío jí vá tongo xí'ín ná? Kọo, chí xian nani ío jí tongo xí'ín ná, ta o kúu ta'on kane'e ij ná. ²⁰ Tído kasandaá iin kuú, dá naki'in ra tongo kandaka ra ko'on ra. Ndaá dáá ví, dá kíán kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña kọ náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'ín ña dána'a tã fariseo

²¹ Ta kọ in ta'on nákoto noó nì ndatã iin do'ono yatá xí'ín iin tá'i dá'on saá. Dá chí tá ná nakata na do'ono ñoo, ta kúú nati'in va dá'on saá ñoo, ta kúú ví'í ká ví ndatã do'ono yatá ñoo.

²² Ta kò ìn ta'on taán vino saá ini ñí yátá. Dá chî tá ná kee na dión, dá kíán dáka'ándí vino saá ñí yátá ñóó, ta kúú ndi'i vino ñóó kuita, ta kúú tuú oon va ñí ñóó. Sa'á ñóó va'a cháá ká ná taán yó vino saá ini ñí saá —kaá Jesús.

Dì'a kua'an ña nî daná'q Jesús sa'á kuú nání'i ndée na Israel

²³ Ta tein iin kuú nání'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noo káa tirió. Kúú nî kaśá'á tã xionoo xí'in ná tó'on ra yoko tirió, ta seí ra nonján kua'an ra. ²⁴ Dá nî kaa tã fariseo xí'in Jesús:

—¿Ndiva'á kée tã xionoo xí'in ní ña kò kánian kee ra tein kuú nání'i ndée yó?

²⁵ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kò óon ta'on ká'i ndo'ó ña nî kee David tá sa na'á tá nda'i nî kuiko na xí'in tá sa xionoo xí'in ná? ²⁶ Chî kaáan ña nî ku'u na ve'e Ndios. Ta daá ñóó kúú tã nani Abiatar duti kúú noó. Ta nî seí David pan, ña dóko tã duti noo Ndios, ña kò kánian keí ñayuu óon, chî savá'a tã duti kuu keí ñá. Ta nda tã xionoo xí'in David ñóó nî xí'o na nî seí.

²⁷ Dá nî kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Kuú nání'i ndée yó nî ka'avan Ndios ña kakuuan iin ña va'a noó ñayuu. Tído kò ní káva'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuú nání'i ndée yó táto'on kî'o kée ndo'ó. ²⁸ Ta viti kana'á ndó ña ío choon noo ndá'a na nî nduu tã ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuú nání'i ndée yó —kaá Jesús ká'an na sa'a mí ná.

3

Dì'a nî kuu tá nî nduv'a Jesús iin taa nî natii ndá'q

¹ Dá nî ku'u tuku Jesús ini ve'e noo nátaaka na Israel. Ta ñóó nákaa iin tã nî natii ndá'a. ² Ta ndíta tã fariseo nání rá Jesús, ná kande'á á nduv'a ñaá ná kuú nání'i ndée ná. Dión, dá nî'í rá ndí koo dátaí kuachi ra Jesús noó tã né'e choon.

³ Dá nî kaa Jesús xí'in tã nî natii ndá'a ñóó:

—Nakuiin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

⁴ Dá nî kaa na xí'in dao kã tã ñóó:

—¿Ndá kíán kuu kee yó kuú nání'i ndée yó? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'kió iin ñayuu o ka'ání yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ni iin tó'on rá kò ní ká'an. ⁵ Dá nî kaó noo Jesús nî sa nde'é deen ná tã ndíta ñóó. Dá nî kixian nî kunda'í ini na sa'a rá, chî káxí ndá'o níó rá. Dá nî kaa na xí'in tã kú'u ndá'a ñóó:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nî ndakáa ra ndá'a rá, kúú nî nduv'a vaan.

⁶ Dá nî kan'kuei tã fariseo ñóó kua'an ra. Ta nî kaśá'á ndátó'on kue'é ra xí'in ra kuendá rey Herodes ñóó ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

Dì'a nî kuu tá nî sa kaa Jesús yu'u taño'o

⁷ Dá nî kee tuku Jesús kua'an na xí'in tã xionoo xí'in ná yu'u taño'o. Ta kuá'a ndá'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'in na ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea tákuei satã ná kua'an na, ⁸ xí'in na ndéi ñoo ká'ano Jerusalén, xí'in na ndéi kuendá Idumea, xí'in na ndéi iin kã xoo yuta Jordán, xí'in na ndéi ñoo Tiro xí'in na ndéi ñoo Sidón, chî sa'á ña nî nî'í tó'on na sa'á ña'a ndato kée Jesús, sa'á ñóó kuá'a ndá'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na.

⁹ Ta kúú nî ka'an Jesús xí'in tã xionoo xí'in ná ña ná kenduu ra iin barco kaka na, dá ná o dándúti ña ñayuu kuá'a ñóó. ¹⁰ Chî sa'á ña nî nduv'a na na

kuá'á ñayuu, sá'á ñoó ndidaá kúu ná kú'u kátaj tá'an v̄ei sat̄a ná, dá kak̄o'on na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

¹¹ Ta tá n̄i xini ñaa ñayuu ñó'o esp̄ritu kini, ta kúu s̄a kūita x̄ití ná noo Jesús. Dá n̄i kasá'á káyuu'ú esp̄ritu kini ñoó, ta kaáan:

—Mii ní kúu de'e Ndios.

¹² Tído n̄i sa'anda Jesús choon nooán ña ná dá'a ni ka'ān ndá yoo kúu ná noo ñayuu ñoó.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i kaxi Jesús ux̄i uu t̄a kanoo x̄í'ín ná

¹³ Ndi'i, dá n̄i kaa Jesús din̄i iin yúku ín ñoó. Dá n̄i kana na ndidaá kúu t̄a n̄i nata'an ini na, ta n̄i natuu yati ra noo ió na. ¹⁴ Dá tein roón n̄i kaxi na ux̄i uu t̄a kanoo x̄í'ín ná. Ta t̄a yó'o kakuu r̄a tanda'á Jesús ko'on dána'a to'on va'a noo ñayuu, ¹⁵ ta koo ta'ani choon noo ndá'á rá ña nduva'a ra na kú'u, ta taó rá esp̄ritu kini ñó'o ini ñayuu.

¹⁶ Iin t̄a yó'o naní Simón. Ta n̄i ch̄inani ñaa ná Pedro. ¹⁷ Ta iin k̄a r̄a kúu de'e Zebedeo naní Jacobo x̄í'ín ñani r̄a, r̄a naní Juan. Ta n̄i ch̄inani ñaa ná Boanerges. To'on yó'o kóni kaa de'e ña ka'ándí, ch̄i n̄i'í din̄i rá. ¹⁸ Ta iin k̄a r̄a naní Andrés, x̄í'ín r̄a naní Felipe, x̄í'ín r̄a naní Bartolomé, x̄í'ín r̄a naní Mateo, x̄í'ín r̄a naní Tomás, x̄í'ín r̄a naní Jacobo, t̄a kúu de'e Alfeo, x̄í'ín r̄a naní Tadeo, x̄í'ín r̄a naní Simón, tá'an r̄a n̄i s̄a kuu kuendá t̄a cananista, ¹⁹ x̄í'ín r̄a naní Judas Iscariote, tá'an r̄a n̄i kasandaá n̄i nak̄i'o Jesús noo ndá'á r̄a x̄ini u'ú ñaa. Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i ndu'u na ini iin ve'e.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i kaa dao t̄a ña taó Jesús esp̄ritu kini kée ña u'ú

²⁰ Ta tuku va kua'á ñayuu n̄i nd̄it̄ití ñoó. Ta ni k̄o nónoo vá Jesús kasá'an na x̄í'ín t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná. ²¹ Tá n̄i ni'í tó'on na ve'e Jesús ña ndó'o na, dá n̄i kee na kua'ān na nakuaka ñaa ná kandaka na no'o na, dá ch̄i n̄i nađana va na, ká'ān ná.

²² Dá n̄i kaa dao t̄a dána'a ley Moisés, tá'an r̄a n̄i kii ñoo Jerusalén, ña Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o esp̄ritu kini, ñoó vá k̄ian nákaa ini Jesús, ta ñoó k̄ian x̄í'o choon noo ná, s̄a'á ñoó kándéé ná taó na esp̄ritu kini ñó'o ini ñayuu, kaá r̄a.

²³ Dá n̄i kana Jesús t̄a n̄i ka'ān dión ñoó, dá n̄i kasá'á ná dáki'ín tá'an na dao ña'a x̄í'ín ña dána'a na, ta kaá na x̄í'ín rá:

—¿Ndi kee ví sato'o esp̄ritu kini taó ña mián ini ñayuu, ká'ān ndó'?

²⁴ Kana'a ndó ña tá naá tá'an iin rey x̄í'ín ñayuu dándáki ra, dá k̄ian naá vá choon né'e ra. ²⁵ Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá k̄ian naá vá noo ndéi na. ²⁶ Ta k̄i'o dión ta'ani ndo'o ña u'ú kúu noo tá ná kasá'á naá tá'an x̄í'ín ña kéchoon nooán. Ch̄i kasá'á ta'anda tá'an mián, dá k̄ian o k̄aka k̄a choon né'an, ch̄i sa n̄i kasandaá hora ña k̄ian ndi'i nooán.

²⁷ Ta ni iin tó'on t̄a o kúu ku'u ve'e iin t̄a ndaki, ta taó rá ña'a ñó'o ve'e ra, tá din̄í'ó k̄a ná o kátó ñaa rá. Mián ndúsa kee ra dión x̄í'ín rá, dá kuu taó rá ña'a ñó'o ve'e ra. ²⁸ Mián ndaa ná ka'ín x̄í'ín ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios s̄a'á ndi ndáa mii vá kuachi kée ñayuu, ta sa'a ndidaá kúu to'on kini ká'ān ndava'a na sa'a Ndios. ²⁹ Tído ndi ndáa na ya'a ká'ān ndava'a na sa'a na kúu Esp̄ritu ǀ Ndios, noón kúu na ni iin kuu ta'ón o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Noón kúu na iin ích̄i o ndóo kuachi noo Ndios —kaá Jesús.

³⁰ Dión n̄i kaa na, dá ch̄i n̄i kaa t̄a ñoó ña nákaa esp̄ritu kini ini na.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaa ná

³¹ Dá n̄i kasáa naná Jesús x̄í'ín ñani na. Ta n̄i s̄a kūita na sat̄a vé'e. Dá n̄i kaa na x̄í'ín ñayuu ndéi ñoó ña ná ka'ān na x̄í'ín Jesús keta na sat̄a vé'e.

³² Dá n̄i kaa ñayuu ndéi d̄in Jesús ñoo xí'ín ná:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e nándukú ná mií ní.

³³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná kasto'on ndaaí xí'ín ndó ndá yoo kúú nanáí, ta ndá yoo kúú ñanií xí'ín k̄i'oi —kaá na.

³⁴ Ta kúú n̄i sa nde'é ná noo ñayuu ndéi noo ná ñóó. Dá n̄i kaa na:

—Na yó'o kúú nanáí, kúú ñanií, kúú k̄i'oi. ³⁵ Ch̄i ndidaá na kée ña kóni Ndios, noón kúú ñanií, kúú k̄i'oi, kúú nanáí —kaá na.

4

Dí'a kua'an ña n̄i nakani Jesús sa'a iin ta xiti tata

¹ N̄i kasáa tuku Jesús yu'ú taño'o, dá n̄i kasá'a ná dána'a na noo ñayuu. Ta sa'a ña n̄i nataka kua'a nda'o na, sa'a ñoo n̄i kaa Jesús ini barco, kirá kánóo noo taño'o. Dá n̄i sa koo na ió na ini ra. Ta ndéi ñayuu ñoo yu'ú taño'o seídó'o na. ² Dá n̄i kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

³ —Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. Iin ta xiti n̄i kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴ Ta sa'a ña n̄i koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña n̄i k̄uei yu'ú ichi. Ta kúú n̄i kasáa laa, ta kúú n̄i sei vá rian. ⁵ Ta dao ka tata ñoo n̄i k̄uei tein yuu noo ndéi cháá ñó'o. Sa'a ñoo kúú yach̄i va n̄i xitaan, ch̄i ko ní kuéi ta'on ña noo kúú ñó'o ndéé. ⁶ Tído, tá n̄i xinkoo nd̄indii, ta kúú n̄i dii vaan. Ta sa'a ña ko'o yo'an, sa'a ñoo n̄i ichi vaan.

⁷ Ta kúú dao ka tata ñoo n̄i k̄uei tein ta'íon. Ta n̄i sa'ano dáó ña xí'ín ta'íon ñoo, sa'a ñoo n̄i kuyatá váan n̄i kee rá. Sa'a ñoo ko ní x̄i'o ta'an vaan nonján.

⁸ Ta kúú dao ka tata n̄i k̄uei noo kúú ñó'o va'a. Kúú kua'a nda'o noni n̄i x̄i'oan, ch̄i n̄i xitaan, ta n̄i sa'ano va'an. Ta kúú ió dao tata ñoo n̄i x̄i'o oko ux̄i noni. Ta dao kaan n̄i x̄i'o on̄i diko noni. Ta dao kaan n̄i x̄i'o iin ciento noni —kaá Jesús.

⁹ Dá n̄i kaa ta'ani na:

—iNdi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó! —kaá na.

Yó'o nákaní Jesús ndiv'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na

¹⁰ Dá tá n̄i kandoo iin tó'ón Jesús in ná, dá n̄i ndato'ón ñaa ta xionoo xí'ín ná xí'ín dao ka ñayuu ndíta yati ñoo ndi dándáki to'on n̄i nakani na xí'ín ná ñóó.

¹¹ Dá n̄i kaa Jesús:

—Noo ndo'ó vá n̄i x̄i'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído noo na ko ña'a ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios, dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i, dá ná xinkoo noo ká'an tuti i Ndios, ch̄i dí'a kaan: ¹² “Ta va'ará ndidaá ka vian ndé'é ná, tído o kandaá ta'on ini na ndi kóni kaaan. Ta va'ará ndidaá ka vian ná kueídó'o na, tído o kátóni ta'on ini na, dá ná dá'a ní nandio kuéi na noo Ndios, dá k̄ian ná o k̄i'o ká'ano ini na sa'a kuach̄i na.”

Nákaní Jesús ndi dándáki ña n̄i daná'a na sa'a ta xiti tata

¹³ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko ní kandaá ta'on ini ndo ndi dándáki ña n̄i nakanií xí'ín ndó? ¿Ndi kee ndó, dá kandaá ini ndo sa'a cháá ka ña'a dáki'in tá'in xí'ín to'on dána'i noo ndo, tá dáá?

¹⁴ Ta xiti tata ñoo kúú ta xionoo dána'a to'on Ndios. ¹⁵ Ta yu'ú ichi noo n̄i k̄uei dao tata ñoo kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído tá ndi'í seídó'o naan, ta kúú kásaa ña u'u, ta díta váan to'on n̄i seídó'o na. ¹⁶ Ta tein yuu noo n̄i k̄uei dao ka tata ñoo kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta mií hora seídó'o naan, nátiin va'a naan x̄i'an kádi in̄i na. ¹⁷ Tído ko ta'ón yo'an ini níó ná, sa'a ñoo ko ndíta

toon na xí'in to'on Ndios. Chì tá kásá'á ndo'o na tandó'ó, o tá kéndava'a ñayuu xí'in ná sa'á ña kándisa na to'on ñoo, ta kúu dánkoo na ña. ¹⁸ Ta tein ta'íon noo nì kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seíd'ó to'on Ndios, ¹⁹ tido kásá'á ná ndí'i cháá ka ini ná sa'á ña ió ñayuu yó'o, ta kátoó ná koo kuiká ná. Ta ndí'i ta'ani ini ná sa'á dao ka ña'a. Ta ndidaa ñoo kedaá xí'in ná, dá kásá'á ná ku'ichì ini ná xini ná to'on Ndios, ta kúu ná tát'o'on iin tata ko xì'o nonì.

²⁰ Tido noño'ó va'a noo nì kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seíd'ó to'on Ndios xí'in ndino'o ini ná, ta kándisa naan. Dao noón kúu tát'o'on tata, ña nì xì'o oko uxì nonì. Ta dao ka ná kúu tát'o'on tata, ña nì xì'o onì diko nonì. Ta dao ka ná kúu tát'o'on tata, ña nì xì'o iin ciento nonì, chì kée na ña kónì Ndios —kaá ná.

Dì'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á ña kúu ña ndaa Ndios

²¹ Dá nì dakí'in tá'an tuku Jesús iin ka ña'a xí'in to'on nì daná'a ná, ta kaá na:

—Tá né'e yó iin íti tóon, çá chikani ndei yó iin kidi nooán o chikani yóan tixi iin xito? Koó, iin íti tóon kánian chinóo yó ra iin noo dikó, dá ná katoon ra iin ní kúu xián. ²² Dá chì ndidaa vá ña dá'i noo ndo viti, kasandaá natuuan. Ta ndidaa vá ña'a ñó'o de'é viti, daí ña natuuan. ²³ Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúu kueid'ó va'a ndó —kaá ná.

²⁴ Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Kueid'ó va'a ndó to'on ká'in xí'in ndó viti, chì tát'o'on kì'o kaon ió nduu ndo natiin ndoan, kì'o dión kì'o Ndios ña noo ndo, ta kì'o cháá ka naan noo ndo o duú ña nì seíd'ó ndó. ²⁵ dá chì ná nì natiin ndisa to'on na, noón kúu ná nì'i cháá ka ña kandaq ini ná. Tido ná ko ní nátiin to'on na, noón kúu ná nandodó di'a va lú'u ña nì seíd'ó na.

Yó'o nì daná'a Jesús sa'a ndi kì'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

²⁶ Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Tát'o'on kì'o dándáki Ndios ñayuu ná kián tát'o'on ndó'o iin tata nì ch'i'i iin taa noño'ó rá, ²⁷ chì sakuáa kidi taa ñoo, ta na'a ndáko ra. Ta nduu ñoo ka'andi noo tata ñoo, ta sá sá'anoan kua'an. Tido ko kandaq ta'on ini ra ndi kuu sá'anoan. ²⁸ Dá chì mií vá ñó'o ñoo dakuá'ano ña. Dinño'ó xitaan kián yuku, dá xinkoo yokoan, dá chíti yokoan xí'in noni. ²⁹ Dá tá nì chichian, dá kua'an rá ka'anda raán, chì nì kasandaá kuú nataán vá'a raan —kaá ná.

Yó'o nì daná'a tuku Jesús sa'a ndi kì'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

³⁰ Dá nì kaa tuku Jesús:

—Çndí kián dáó kúu xí'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu ná, ká'an ndó? Ta, çndá kián dakí'in tá'in xí'an, dá kandaq ini ndo sa'an? ³¹ Kián tát'o'on iin tata naní mostaza, ña kúu tata páli cháá ka noo dao ka tata chí'i yó noño'ó yo. ³² Tido tá nì xitaan, ta kúu sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yuku. Ta ná'ano ndá'o ndá'an, sa'a ñoo kúu káva'a laa táka rì tixi kátian —kaá ná.

³³ Ta kì'o dión nì dakí'in tá'an Jesús kua'á ndá'o ña'a xí'in to'on nì daná'a ná, kì'o kandaq ini ñayuu ñoo. ³⁴ Ta ko ní dána'a ta'on na tá ko ní sá dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a ná. Tido tá nì kana xoo mií ná kua'an ná, dá nì nakani na xí'in tá xionoo xí'in ná ndi dándáki ña nì daná'a ná.

Dì'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús choon noo tachì xí'in taño'o

³⁵ Tá nì kuaá kuú dáá ñoo, dá nì kaa Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

³⁶ Tá nì ndí'i nì ka'an taa xionoo xí'in ná ndisá'an xí'in ñayuu kua'á ñoo, dá nì kaa ra ini barco noo nákaa ná. Ta nì sarkuei dao ka barco noo ñó'o cháá ka ñayuu kua'an ná noo kua'an Jesús. ³⁷ Ta kúu noo kua'an ná ñoo nì kasá'a

vá kána tachí déen. Sa'á ñoo ñi kaśá'á kokee takuij ini barco ñoo. Ta kúu sa kua'an kutí vá ini ra xí'in takuij. ³⁸ Ta kúu káandu'u Jesús kidi na ini ra noo nonó chí satá di'a ra. Ta yí'i iin dá'on ñi na káandu'u ná.

Dá ñi dandóto ñaa tá xionoo xí'in ná ñoo, dá kaá ra:

—¡Maestro! ¿Á ko sa'áni ta'on ni mií ní ña kuuo?

³⁹ Dá ñi ndakuin ndichi Jesús. Dá ñi sa'anda na choon noo tachí xí'in taño'o, ta kaá na:

—¡Katuul! Tádi kooón.

Ta kúu ñi sa tuu va tachí, ta ñi nakáa tádi vá taño'o.

⁴⁰ Dá ñi kaa na xí'in taño'o:

—Ta, ¿ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándée ta'on iní ndo yu'ú, ndani?

⁴¹ Kúu ñi yu'ú nda'o ra. Dá ñi kaśá'á rá ndátó'on tá'an rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chí nda tachí xí'in taño'o seídó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

5

Di'a ñi kuu tá ñi taó Jesús espíritu kini ñó'o ini iin taq

¹ Dá ñi saq na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara di'a. ² Dá tá ñi noo na barco ñoo, dá ñi keta iin taq ñó'o espíritu kini ini káo noo ñó'o ndii vei ra ñi ñaa rá. ³ Dá chí ini káo noo ñó'o ndii ñoo ió ra. Ta ni iin tó'on ñayuu ko kándée ko'oni ñaa ná, ta ni cadena ko kándée kandiko ra, ⁴ chí sa kua'a vá ta'ándá so'óni na sa'a rá xí'in ndá'a rá xí'in cadena, xí'in kaa viti. Tído vaá óon va kándée rá dákuáchi ra cadena ñoo, ta sa'ándá ra kaa ñoo, chí ndaki nda'o ra. Ta ni iin tó'on ña'a kée ñayuu ko kándée xí'in rá. ⁵ Ta nduu ñoo xionoo ra ñi yúku káyu'ú rá xí'in tein káo ndii ñoo, ta dárkue'e ra mií rá xí'in yuu.

⁶ Ta kúu xiká vá ñi xini ra ña vei Jesús. Ta kúu ñi kankono ra ñi saq ra ñi sa kuin xití rá noo ná. ⁷ Ta kúu ñi'í nda'o ñi káyu'ú espíritu kini nákaa ini ra, ta kaáan:

—¿Ndi kían ndó'o ní xí'in yu'ú, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? ¡Noo mií Ndios seí nda'í noo ní ña ná dá'a ní dándó'o naní ní yu'ú!

⁸ Dión ñi kaáan, chí di'a ñi kaa Jesús xí'an:

—¡Espíritu kini, dáyaq taq xaan!

⁹ Dá ñi ndato'on ñaa Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá ñi kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naní, chí kuá'a nda'o kúu ndu'ú.

¹⁰ Dá ñi seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ní tanda'a ñaa ná ko'an iin ka xían.

¹¹ Ta yati yúku iin ñoo ñó'o kuá'a nda'o kochí sásá'an rí. ¹² Dá ñi seí nda'í espíritu kini ñoo noo Jesús:

—Konó ní ná ko'on ndu ndu'ú ndu ini kochí kaa —kaáan.

¹³ Dá ñi sonó Jesús noán. Dá ñi kankuei espíritu kini ñó'o ini taq ñoo. Dá ñi sa'an ñi ndu'an ini kochí ñoo. Ta kúu rí táto'on uu mil. Kúu ñi taxí tá'an ndi ndi'í rí kua'an rí yu'ú da'o. Dá ñi kuei ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúu ñi kandaa rí, dá ñi xí'í rí.

¹⁴ Dá ñi kee ndidaá taq ndáka kochí ñoo taxí tá'an ra kua'an nó'o ra kasto'on ra xí'in ñayuu ndéi ñoo ra, xí'in na ndéi yúku sa'a ña ñi kuu dión. Dá ñi kankuei ñayuu ñoo kua'an na kándé'e ná ndi kían ñi kuu. ¹⁵ Tá'í saq ñayuu ñoo noo ñi Jesús, dá ñi xini na ña ió taq sa ndo'o ñi sa kee kuá'a nda'o espíritu kini ñoo. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta saq iin taq ió va'a kúu rá. Ta kúu ñi yu'ú nda'o na.

16 Ta ñayuu n̄i xini ñ̄a n̄i kuu dión kúú n̄a n̄i ñakani xí'ín dao k̄a ñayuu ñ̄a n̄i ndo'o t̄a n̄i s̄a ño'o espíritu kini ñoó xí'ín ñ̄a n̄i ndo'o kochí ñoó.

17 Dá n̄i kasá'á ná seí nda'í n̄a noq Jesús ñ̄a ná ko'on n̄a iin k̄a xían. 18 Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñoó, dá n̄i seí nda'í t̄a n̄i s̄a ño'o espíritu kini ñoó noq ná ñ̄a ná konó ná ko'on r̄a xí'ín ná. 19 Tído k̄o ní xiiin ta'on na. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín r̄a:

—Nandió ko'on kua'an nó'on ve'ón noq ndéi tá'ón, ta nakanón xí'ín ná sa'a ndidaá ñ̄a ná'ano n̄i kee sato'o yo Ndios xí'ón, ta nakani ta'anón xí'ín ná táto'on k̄i'o n̄i ku'u'ú ini n̄a sa'on —kaá na.

20 Dá n̄i ñakí'in ra kua'an nó'o r̄a. Ta kúú n̄i kasá'á rá nákani ra sa'a ñ̄a ndato n̄i kee Jesús xí'ín rá noq ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaá n̄a n̄i seídó'o ñ̄a n̄i ñakani ra, kúú n̄i naá nda'o ini n̄a.

Dí'a n̄i ndo'o de'e dí'i iin t̄a nani Jairo xí'ín ñ̄a n̄i ndo'o iin ñ̄a'a ndó'o kue'e tá'i n̄i

21 Dá n̄i ch̄ika'anda Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná kua'an n̄a iin k̄a xoo taño'o. Ta kúú s̄a kuá'á nda'o ñayuu n̄i ñataka ndéi yu'ú taño'o ñoó. Tá n̄i noo Jesús ini barco, dá n̄i sa kuíin na íin na yu'ú taño'o ñoó. 22 Dá n̄i kasá'a iin t̄a nani Jairo, tá'an r̄a dándáki ve'e noq nákata n̄a Israel ndéi ñoó ñoó. Tá n̄i xini r̄a Jesús, kúú n̄i s̄a kuíin x̄ití rá noq ná. 23 Dá n̄i kasá'á rá seí nda'í r̄a noq ná, ta kaá r̄a:

—Sa xí'í va de'e dí'íj. Nakí'í ní ná ko'q chinóo ní ndá'a ní sat̄a xí, dá ná nduva'a xí, dá ná o kuú xí.

24 Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a xí'ín rá. Ta kuá'á nda'o ñayuu n̄i kee kua'an xí'ín ná, ta dándútí ná Jesús kua'an n̄a. 25 Ta tein ñayuu kuá'á ñoó nákaa iin ñ̄a'a ndó'o kue'e tá'i n̄i, ta s̄a n̄i xino ux̄i uq̄ kuia ndó'an dión. 26 Ta s̄a ndo'o nda'o niman, ch̄i noq kuá'á nda'o t̄a k̄etátá n̄i sa'an. Ta s̄a n̄i dandí'í vaán dí'ón né'e va'an n̄i ch̄iya'avián r̄a k̄etátá ñoó. Tído ní iin tó'ón ta'on ra k̄o ní kándéé nduva'an. V̄í'í k̄a v̄í ndó'an.

27 Tído tá n̄i kandaá inian ñ̄a kándéé Jesús nduva'a na n̄a kú'u, dá n̄i ndundééan n̄i ku'an tein ñayuu kuá'á ñoó. Dá n̄i ñatuu yatíán sat̄a Jesús, ta kúú n̄i k̄ako'on ndá'an dá'on ná. 28 Dión n̄i keeán, dá ch̄i n̄i ñakani inian ñ̄a sav̄a'a rá dá'on óon Jesús ná k̄ako'an, ta kúú nduva'a vaán. 29 Ta kúú v̄ití'ón dí'a va n̄i ñatuu n̄i ñoó. Ta kúú n̄i kandaá inian ñ̄a n̄i nduva'a vaán noq kue'e ndó'an.

30 Ta kúú n̄i kandaá va ini Jesús ñ̄a n̄i nduva'a iin ñayuu n̄i kee ndé'e ná. Dá n̄i ñandió k̄o na n̄i s̄a nde'é ná noq ñayuu kuá'á v̄eí sat̄a ná ñoó. Dá n̄i ndato'ón ñ̄a ná:

—¿Ndá yoo n̄i k̄ako'on ndá'a dá'amái?

31 Dá n̄i kaa t̄a xionoo xí'ín ná ñoó:

—Nde'é vá mií ní, dión v̄í ñayuu kuá'á v̄eí yó'o dándútí ñ̄aá. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ndátó'ón ní ndá yoo n̄i k̄ako'on ndá'a ñ̄aá?

32 Tído n̄i s̄a nde'é va'a Jesús noq ndidaá ñayuu ñoó, dá ná kande'á ndá yoo n̄i k̄ako'on ñ̄aá. 33 Sa ná'a vá ñ̄a'a ñoó ñ̄a n̄i nduva'an sa'a ñ̄a n̄i k̄ako'an dá'on Jesús. Ta va'ará yu'úan, ta ndéi ñinoán, tído n̄i sa'an n̄i s̄a kuíin x̄itíán noq ná, ta n̄i ñakani ndaagan xí'ín ná ñ̄a n̄i keeán.

34 Dá n̄i kaa Jesús xí'an:

—De'e dí'íj, n̄i nduva'ón sa'á ñ̄a kándéé inóon yu'u. Ta viti, kua'an nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon, ch̄i n̄i nduva'ón noq kue'e n̄i s̄a ndo'ón.

35 Ta kúú ká'an jíó Jesús íin na, kúú s̄a n̄i kasá'a va dao t̄a n̄i kii ve'e Jairo, tá'an r̄a dándáki ve'e noq nákata n̄a ñoó ñoó. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jairo ñoó:

—Sa n̄i xí'í va de'e dí'í ní. Ná dá'a k̄a ní dáta'an ní maestro xaan.

³⁶ Tá n̄i seídó'o Jesús ñ̄a n̄i ka'ʼan r̄a dión, dá n̄i kaa n̄a xí'ín Jairo:

—O s̄a yú'óon. S̄ava'a yu'u kandeé inóon —kaá n̄a.

³⁷ Ta kúú k̄o ní s̄ónó ta'on Jesús noo dao k̄a ñ̄ayuu ñ̄a ko'on n̄a xí'ín ná ve'e t̄aa ñ̄oo, s̄ava'a Pedro xí'ín Jacobo xí'ín ñ̄ani r̄a naní Juan va ndáka na kua'ʼan n̄a. ³⁸ Dá tá n̄i sāa n̄a n̄i ku'u na ve'e Jairo, kúú n̄i xini n̄a ñ̄a nína vāa nda'o ñ̄ayuu ndé'í n̄a ndéi na, ta nda'í k̄ayu'u ná sa'a tadi'í ñ̄oo. ³⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nína vāa téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'í téi ndo ndéi ndó? Ch̄i k̄o ní xí'í ta'on x̄i, k̄id̄i va x̄i —kaá n̄a.

⁴⁰ Tído n̄i sak̄i ndaa va ñ̄aa ñ̄ayuu ñ̄oo. Dá n̄i kana na tatá tadi'í ñ̄oo xí'ín naná x̄i xí'ín ndin on̄i k̄a t̄aa ndáka na kua'ʼan n̄a ñ̄oo. Dá n̄i ku'u na noo k̄andu'u x̄i. ⁴¹ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a x̄i. Dá n̄i kaa n̄a:

—Talita, cumi —kaá n̄a. To'on yó'o kóni kaa: Di'í ló'o, ká'ín xí'ón, ndakoo.

⁴² Ta kúú viti'ón di'a vá n̄i ndakoo x̄i. Ta kúú n̄i kasá'a x̄ika x̄i x̄ionoo x̄i. Ta ux̄i ūu kuiā ió x̄i. Tá n̄i xini ñ̄ayuu ñ̄oo, kúú n̄i naá nda'o iní n̄a. ⁴³ Tído n̄i sa'anda Jesús choon noo ná ve'e x̄i ná o s̄a nákani na xí'ín ní iin tó'ón ñ̄ayuu sa'a ñ̄a n̄i kuu dión. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín ná ñ̄a ná k̄i'o na ñ̄a'a kasá'an x̄i.

6

Di'a n̄i ndo'o Jesús tá n̄i n̄andió k̄oo na n̄i n̄asáa n̄a ñ̄oo Nazaret

¹ Dá n̄i keta Jesús ñ̄oo ñ̄oo, dá n̄i kee na kua'ʼan nó'o ná ñ̄oo mií ná, ta tákuei ñ̄aa t̄aa x̄ionoo xí'ín ná kua'ʼan r̄a. ² Tá n̄i kasandaá kuu náni'í ndé'e n̄a Israel, dá n̄i ku'u na ini ve'e noo nákata n̄a ñ̄oo ñ̄oo. Dá n̄i kasá'a ná dána'a n̄a. Ta ndéi kuá'a nda'o ñ̄ayuu seídó'o ñ̄aa ná, ta n̄i naá vá ini n̄a ndé'é ñ̄aa ná, ta kaá n̄a:

—¿Ndeí n̄i kat̄i'a t̄aa káa ñ̄a dána'a r̄a? ¿Ndeí n̄i ni'í t̄a káa ñ̄a ndichí ná'á rá, xí'ín ñ̄a kándéé rá kée ra ñ̄a ndato xí'ín ñ̄ayuu? ³ ¿Á o duú t̄a túxi yíto vá kúú r̄a káa, ch̄i de'e María kúú rá, ta ñ̄ani r̄a kúú Jacobo xí'ín José, xí'ín Judas, xí'ín Simón viti? ¿Á o duú k̄i'o r̄a káa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñ̄ayuu ñ̄oo.

Sa'a ñ̄oo k̄o ní nákoni ñ̄aa ná.

⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndeí kúú mií vá ió ñ̄a ñ̄oo ñ̄ayuu noo ndu'u, n̄a kúú profeta. Tído n̄a ñ̄oo mií ndú, xí'ín n̄a kúú tá'an ndu, xí'ín n̄a ve'e ndu, noón di'a kúú n̄a káñ'ó'ó ñ̄aa —kaá n̄a.

⁵ Sa'a ñ̄oo k̄o ní kúu ta'on kee na ñ̄a'a ná'ano xí'ín n̄a ñ̄oo mií ná, s̄ava'a sata dao n̄a ku'u vá n̄i ch̄inoo na ndá'a ná, dá n̄i nduva'a na. ⁶ Kúú n̄i naá vá ini Jesús xini n̄a, ch̄i k̄o ní xini ta'on n̄a ñ̄oo mií ná kandisa ñ̄aa ná. Dá n̄i kee na kua'ʼan n̄a. Dá n̄i kasá'a ná x̄ionoo na dána'a n̄a dao k̄a ñ̄oo ñ̄o'o yati ñ̄oo.

Yó'o n̄i sa'anda Jesús choon noo t̄aa x̄ionoo xí'ín ná ñ̄a ko'on r̄a dána'a r̄a to'on va'a sa'a Ndios

⁷ Tá n̄i ndi'í, dá n̄i kana na ndin ux̄i ūu t̄aa x̄ionoo xí'ín ná ñ̄oo. Dá n̄i kasá'a ná t̄anda'a ná ūu r̄a ūu r̄a kua'ʼan r̄a kanoo ra dána'a r̄a. Ta n̄i x̄i'o na choon noo rá ñ̄a kandeé rá taó rá espíritu kini ñ̄o'o ini ñ̄ayuu. ⁸ Ta n̄i kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ni iin ñ̄a'a o s̄a kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi. S̄ava'a iin tó'ón yíto, kirá katuu va ndó, kane'e ndó ko'on ndo. O s̄a káne'e ndó léka ndo, ni pan, ta ni di'ón o s̄a káne'e ndó ko'on ndo. ⁹ S̄ava'a ndisa yí'í ndó kayi'í ndó ko'on ndo, ta ná dá'a ni kane'e ndó iin k̄a kotó nadaon ndó —kaá n̄a.

¹⁰ Dá n̄i kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa mií vá ve'e nì saà ndo nì ku'u ndó, sa'va'a ñoo ni kandeí ndó nda ná kasandaá kuú kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹¹ Tído tá nì saà ndo iin ñoo no'ó ko ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta ko ní xín na kueid'ó na to'on dána'a ndo, dá kían tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñoo, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña ko náta'an ini Ndios xini ná na ñoo ñoo. Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuú keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini nì sa ndei ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra —kaá na.

¹² Dá nì kee ra kua'an ra. Dá nì kasá'á rá kásto'on ra xí'in ñayuu ña ná nandikó ini ná sa'a kuachi kée na. ¹³ Ta kúu kua'á nda'o espíritu kini nì taó rá, ta nì chikodó rá sití dinì kua'á na kú'u, dá nì ndu'va'a na.

Di'a nì kuu tá nì xí'i Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu

¹⁴ Kúu nì ni'í tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá chì ndei kúu mií vá ká'an ñayuu sa'a ná. Chì dao ñayuu ñoo kaá di'a: "Nì nataki va Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu, ta no'on kúu Jesús, sa'á ñoo kándéé ná kée na ña'a ndato." ¹⁵ Ta dao ka na kaá ña profeta Elías kúu ná. Ta dao ka na kaá ña kúu ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúu ná iin profeta nì sa io sa na'á, kaá na.

¹⁶ Tído tá nì seid'ó rey Herodes ñoo ña ká'an na dión, dá nì kaa ra:

—Taa yó'o kúu Juan, tá'an ra nì sa'anda yu'u diko. Tído nì nataki va ra.

¹⁷ Dión nì kaa Herodes, chì mií rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan. Dá nì so'oni ñaa rá xí'in cadena. Dá nì chikáa ñaa rá ve'e kaa, chì k'i'o dión kóni Herodias, ña nì sa kuu ñadi'í ñani ra naní Felipe, tído nì naki'in ñaa rá kakuuán ñadi'í ra. ¹⁸ Ta sa'á ña nì kaa Juan xí'in rá ña kuachi ká'ano kían ña ió ra xí'in ñadi'í ñani ra, ¹⁹ sa'á ñoo nì xini u'u ñaa Herodias, ta kónian ka'an ínaáan. Tído ko ní'í ta'an vaán ndí keeán, dá ná kuu Juan, ²⁰ dá chì yu'u va Herodes ka'áni ñaa rá, chì ná'á vá rá ña tá ndaa, tá kéchóon no'o Ndios kúu ná. Sa'á ñoo ndaa vá ñaa rá no'o Herodias. Ta va'ará nì kutúu ini ra nì kee to'on nì ka'an na, tído katóo rá kueid'ó ñaa rá.

²¹ Ta tein víko nì na'xinon Herodes kuia rá, dá nì ni'í Herodias ndí keeán, dá kuu Juan. Chì nì nataka taa dándaki xí'in Herodes, xí'in taa sa'ándá choon no'o soldado, xí'in ndidaá taa ndáya'i nì kii chí kuendá Galilea, ta ndei ra sás'an ra xí'in Herodes. ²² Ta kúu ñoo nì ku'u de'e di'í Herodias. Dá nì sarsá'á xí. Ta kúu nì nata'an ini Herodes nì kee xi, ta nì nata'an ta'ani ini ndidaá tá ndei sás'an xí'in rá ñoo. Dá nì kaa rey Herodes ñoo xí'in xí:

—Tá ná kakon ndí kuú mií váan kónon no'oi viti, ta kúu k'i'o vei ña no'on —kaá ra.

²³ Dá nì xí'o ra to'on ra no'o xí, ta kaá ra:

—Miían ndaa ndisa k'i'oi ndidaá mií vá ña'a xíkon no'oi, chì ió'i k'i'oi nda iin ñe'e no'o dándakii no'on —kaá ra.

²⁴ Dá nì keta xi kankono xi kua'an xì ndato'ón xí naná xi Herodias:

—¿Ndí kían kakaj viti?

Dá nì kaa naná xí:

—Kua'an kakon dinì Juan, tá sa dakódo ndúta ñayuu —kaáan.

²⁵ Dá kánkono xi nì ndu'u tuku xi no'o ió rey Herodes. Dá nì kaa xí xí'in rá:

—Viti'ón kuií kóni yu'u ña k'i'o ní iin ko'o ná kakaá dinì Juan, tá sa dakódo ndúta ñayuu, no'oi.

²⁶ Kúu nì kunda'í nda'o ini ra, tído sa'á ña nì xí'o ra to'on ra no'o xí, ta sa'á ña nì seid'ó taa ndei xí'in rá ña nì ka'an ra dión, sa'á ñoo ko ní kúu ta'on kaa ra ña ko. ²⁷ Ta kúu viti'ón nì sa'anda ra choon no'o soldado ra ña ná ko'on ra ka'anda ra diko Juan, ta ná kane'e ra dinì ná kii ra. ²⁸ Dá nì sa'an taa ñoo nì sa'anda ra diko Juan no'o nákaa na ini ve'e kaa. Dá nì chikáa ra dinì ná ini iin

ko'o né'le raan ni kasáa ra. Dá ni xi'o raan noo tadi'i ñoo. Dá ni xi'o xian noo naná xi Herodias.

²⁹ Tá ni ni'i t'olon ta xionoo xi'in Juan ña ni xi'i na, dá ni sa'an ra ni naki'in ra yiki koño na. Ta né'le raan ni sa'an ra ni dandúxi ra.

Dì'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an o'on mil taa

³⁰ Dá ni naki'in tá'an tuku taa xionoo xi'in Jesús xi'in mií ná. Dá ni kasá'a rá nákaní ra xi'in ná sa'a ndidaá kúú ña ni kee ra, xi'in sa'a ndidaá ña ni daná'a ra noo ni sa'an ra.

³¹ Dá ni kaa na xi'in rá:

—Nakíi ndo, ná ko'o iin ka xían nani'i ndéé yo noo ko iin ndéi.

Dióon ni kaa na, dá chi kúú kua'an, kúú vei kúú kua'a nda'o ñayuu kásaa na noo Jesús, sa'a ñoo ko nóno vá ná kasá'an na. ³² Dá ni kaa na xi'in taa xionoo xi'in ná ini iin barco, dá ni kanxoo na kua'an na iin xían noo ko iin ndéi. ³³ Tído kua'a vá ñayuu ni xini ña kua'an na, ta ni nakoni va na Jesús. Ta kúú ni kee ñayuu ndéi ndidaá kúú ñoo ñó'o yati ñoo xika sa'a ná kua'an na ni'i ñaa ná. Ta kúú sa ndéi di'a va ñayuu ñoo ndáti na tá ni sa Jesús. ³⁴ Dá tá ni keta Jesús ini barco ñoo, kúú ni xini na ña kua'a nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaa. Ta kúú ni ku'u nda'o ini na sa'a ná, chi ndéi na táto'on ndéi léko, kirí ko iin ndáka, ki'o dióon ndéi na. Dá ni kasá'a Jesús dána'a na kua'a nda'o ña'a noo ñayuu kua'a ñoo.

³⁵ Dá tá ni ini, dá ni natuu yati ñaa tá xionoo xi'in ná. Dá ni kaa ra xi'in ná:

—Ko ta'on ve'e ndíta yati yó'o, ta sa ni ini va. ³⁶ Ka'anda ní choon noo ñayuu yó'o ña ná ko'on na ve'e túu ndíta káa xi'in ñoo kuálí túu ñó'o káa, dá ná kuiin na ña'a kei ná, chi ko ta'on ña'a kei ná yó'o.

³⁷ Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Kí'o ni mií ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá ni kaa ra:

—¿Á kóni ní ña ko'on ndu kuiin ndu pan xi'in di'ón, ki'o ní'i ñayuu kéchóon na uü ciento kuu, dá ki'o nduan noo ná kasá'an na?

³⁸ Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'le va'a ndó? Kua'an ndo kande'é ndó.

Dá ni sa'an ra ni sa nde'é rá. Dá ni kaa ra xi'in ná:

—O'on kúú pan, ta uü kúú tiyaká —kaá ra.

³⁹ Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kande'i tá tu'u tá tu'u na noo itá kuií ñoo.

⁴⁰ Dá ni sa ndéi ñayuu ñoo. Táto'on iin ciento kúú iin iin tu'u na, ta dao ka tu'u kúú uü diko uxí. ⁴¹ Dá ni tiin Jesús ndin o'on pan xi'in ndin nduu tiyaká ñoo. Dá ni nane'le noo ná chí induú. Dá ni naki'o na ndiv'éle noo Ndios. Dá ni sa'anda na pan ñoo. Dá ni xi'o naan noo tá xionoo xi'in ná. Dá ni dasá raan noo iin rá iin ñayuu ñoo. Dióon ta'ani ni kee na xi'in ndin nduu tiyaká ñoo.

⁴² Dá ni sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda ni ndinoo va'a ini na. ⁴³ Tá ni ndi'i, dá ni dakúti tá xionoo xi'in Jesús uxí uü tiyika xi'in tá'i pan, xi'in tá'i tiyaká ña ni kandoo noo ni sasá'an ñayuu ñoo. ⁴⁴ Ta o'on mil ni sa kuu taa ni sasá'an ni kee Jesús.

Dì'a ni kuu tá ni xika Jesús noo taño'o

⁴⁵ Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xi'in ná ña ná kaa ra ni barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra noo taño'o, dá ná sa ra ñoo naní Betsaida. Dá ni kandoo Jesús ni ka'an na ndisá'an xi'in ñayuu kua'a ñoo. ⁴⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an na ndisá'an, dá ni kee na kua'an na diní iin yuku iin ñoo ka'an na xi'in Ndios.

⁴⁷ Tá sã ñi kuaá vá, ta kúú duú ñi ta'í dáo ió barco ño' o tã xionoo xí'ín ná ñoó kua'an ra ñoó taño'o. Ta kúú nákaa iin tó'ón jí vá Jesús ñoño'o. ⁴⁸ Kúú ñi xini na ñã ndó'o ní' o rá dákaka ndá'a rá barco ñoó, chî kána ndá'o tachî chí xoo ñoó kua'an ra.

Dá tá ñi kundikí, kúú ñi kuyati Jesús ñoó kua'an ra, chî xíka sá'á ná kua'an na ñoó takují ñoó, ta sá yá'a na kua'an na chí ñoó. ⁴⁹ Tído tá ñi xini ra ñã xíka Jesús kua'an na ñoó takují ñoó, dá ñi ka'an rá ñã kúú ná iin í'íná. Sa'á ñoó ñi'í ndá'o ñi kayu'ú rá, ⁵⁰ chî ndidaá vá rá ñi xini ñãá, ta kúú ñi yu'ú ndá'o ra. Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sã yu'ú ndo, dá chî mií vá yu'ú kúúí —kaá na.

⁵¹ Dá ñi kaa na ini barco ñoó ño' o ra ñoó. Ta kúú ñi sa tuu vá tachî ñoó. Kúú ñi náá vá iní ra, ta ñi yu'ú ra, ⁵² dá chî kó kándaá jí vá ini ra ndi dándákí ñã ndato ñi kee na ñi dandukua'a ná pan ñoó, chî ndadí jí vá ñaxintóni rá.

Dì'a ñi kuu tá ñi nduyá'a Jesús na kú'u ndéi kuendá Genesaret

⁵³ Dá tá ñi ndi'í ñi chîka'anda na ñoó taño'o, dá ñi sãã ña ñoó kúú kuendá Genesaret. Dá ñi so'oní na barco yu'ú taño'o. ⁵⁴ Tá ñi kankuei na ini barco ñoó, ta kúú ndidaá ñayuu ndéi ñoó ñi ñakoni ñãá. ⁵⁵ Ta kúú ñi taxí tá'an ñayuu ñoó iin rá iin ñoó ñi sa'an na ñi ñaki'in na ñayuu kú'u kándodó ñoó xító né'e na ñi sãã na ñoó ñi kándaá ini na nákaa Jesús.

⁵⁶ Ta ndei kúú mií vá ñoó kásandaá Jesús, ñoó kuálí o ñoó ná'ano o yukú ichí kián, ta kúú chindei ñayuu ñoó na kú'u ná yu'ú íchi, ta séi nda'í na ñoó Jesús ñã ná konó ná dákó'on ndá'a ná yu'ú kotó na. Ta kúú ndidaá vá na ñi dákó'on ndá'a yu'ú kotó na ñi nduyá'a.

7

Yó'o ñi daná'a Jesús ñã kánian kee yó ñã kóni Ndios, ta o duú ñã kóni tãa

¹ Kúú ñi ñatuu yati tá fariseo xí'ín dao tã dána'a ley Moisés ñoó Jesús. Ta tãa yó'o kúú ra ñi kii ñoó Jerusalén. ² Kúú ñi xini ra ñã kó ní nákata ta'on tãa xionoo xí'ín Jesús ndá'a rá xí'ín ñãño'ó, dá kasá'an ra. Chî kó ní kée ra tátó'on kú' o ñi daná'a tã sá'ano ñoó ra tá sata. Sa'á ñoó ñi datá'í kuachi ñãá rá, ³ dá chî tã fariseo xí'ín ndidaá kã ñã Israel tíin toon na tátó'on ñi sã kee tã sá'ano ñoó na tá sata, chî dinño'ó kánian nakata na ndá'a ná xí'ín ñãño'ó, dá kasá'an na. ⁴ Tá dión ta'ani kée na tá ndúsaã ñã sá'an na ñoó yá'í, chî kó sásá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná xí'ín ñãño'ó. Ta ió kua'á kã ví ñã'a kée na tátó'on ñi daná'a tã sá'ano ñoó na, chî nákata ta'ani na vaso na xí'ín ñãño'ó, xí'ín tindo'o ná, xí'ín kó'o kãa na, xí'ín kúdi na.

⁵ Sa'á ñoó ñi ndátó'ón tã fariseo xí'ín tã dána'a ley Moisés ñoó Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndivá'a kó kée tã xionoo xí'ín mií ní tátó'on ñi daná'a tã sá'ano ñoó yó tá sata? Chî kó nákata ra ndá'a rá xí'ín ñãño'ó, dá kasá'an ra.

⁶ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Tãa uu ñoó vá kúú ndo'ó. Ndaa va ñi ka'an profeta Isaías sa'a ndo'ó, chî di'a ñi taa na:

Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'ú xí'ín yú'u óon va na, tído xí'ín ní' o ná, kó kóni ta'on na yu'ú.

⁷ Kó ndáya'í ta'on ñã ndáño'o na yu'ú,

dá chî ñã dána'a na kúú ñã ñi ndaki ini ñãxintóni tãa va, ta ká'an na ñã choon ñi sa'anda Ndios kián.

⁸ Chî ndo'ó kúú ñã dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndi'í cháá kã ini ndo kée ndó choon sa'ándá tãa, chî ndi'í ndá'o ini ndo nákata ndó tindo'o ndo, xí'ín

vaso ndo, ta ndi'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá ka ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o.

⁹ Dá ñi kaa ta'ani na:

—Chí dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndi'i cháá ka ini ndo kée ndó choon ñi ndaki ini mií ndó. ¹⁰ Dá chí di'a kaá ley Moisés: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'in noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu ñi ya'a ñi ka'an ndava'a xí'in tatá na o xí'in naná na, na yó'o kúu na kánian kuu.” ¹¹ Tído ndo'ó kúu ra ká'an ña kuu va ka'an iin ñayuu xí'in tatá na, xí'in naná na: “O kúu ta'on chindeéí mií ní xí'in ña'a né'le va'i, chí sa ñi ka'in ña ki'oi ña noo Ndios.” ¹² Ta ndo'ó kúu ra ká'an ña ndi ndáa na ká'an dión, noón kúu na ko káni kaan ña chindeé ná tatá na xí'in naná na. ¹³ Ta dión kée ndó dátúú ndó choon ñi sa'anda Ndios xí'in ña ñi ndaki ini mií ndó. Ta kuá'a ka ví ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o kíán kée ndó —kaá Jesús xí'in rá.

¹⁴ Dá ñi nandi'ó koo Jesús ñi kana na ñayuu kuá'a ñoó, dá ñi kaa na:

—Kueídó'ó va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, dá katóni va'a ini ndo. ¹⁵ Ni iin ña'a sei ndo ko dáyakó ñaá noo Ndios, chí ña kini kánkuei ño ndo, ñoó vá kíán dáyakó ndo'ó noo Ndios. ¹⁶ Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'ó, dá kíán kueídó'ó va'a ndó —kaá na.

¹⁷ Dá ñi kana xoo na tein ñayuu kuá'a ñoó. Dá ñi ku'u na ini iin ve'e. Dá ñi ndato'on ñaá ta xionoo xí'in ná ndi dándáki to'on ñi dak'in tá'an na ñi ka'an na xí'in ñayuu ñoó. ¹⁸ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Á dión ta'ani ko kátóni ta'on ini ndo'ó? ¿Á ko kándaá ta'on ini ndo ña ni iin ña'a sei ñayuu ko dáyakó ñaá noo Ndios? ¹⁹ Dá chí o duú níó ná kokee ña'a sei na. Ini tixi va na kua'an. Ta kúu tá ñi ndi'i, dá kua'an na satá vé'e tatá naan.

Dión ñi kaa Jesús, dá ná kandaá ini ra ña ni iin ña'a sei yo ko dáyakó ñaá noo Ndios.

²⁰ Ta ñi kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Ña kini kánkuei ini níó ñayuu, ñoó vá kíán dáyakó ñaá noo Ndios. ²¹ Dá chí nda maá ini níó vá ná vei ña kini nákanini ini na kee na, dá kee na kuachi xí'in na ko kúu ñadi'i na o yií ná, ta kée na ña ka'an noo xí'in ñií ná, ta sa'áni ná ñayuu, ²² ta kí'in kuí'íná ná ña'a, ta kátoó na ña'a ió noo dao ka na, ta ió ña xíxi ini na, ta ndúkú ná ña dándá'í na dao ka ñayuu, ta ní lú'u ví ko chítuu ini na kée na ña kini, ta u'u ini na, ta ndéine'e tá'an na, ta chíndaya'i na mií ná, ta kúu ná na ko xíka'an noo. ²³ Ta ndidaá ña yó'o kíán kánkuei nda maá níó ná, ta dáyakó ñaá noo Ndios.

Dí'a ñi kuu tá ñi nduv'a Jesús de'e di'i iin ñá'a tukú

²⁴ Dá ñi keta Jesús ñoo ñoó, dá ñi kee na kua'an na xí'in ta xionoo xí'in ná chí kuendá ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. Tá ñi saá na ñoó, dá ñi ku'u na ini iin ve'e, chí ko kóni ta'on na ña kandaá ini ñayuu ña ní kasáa na ñoo ñoó. Tído ko ní kúu ta'on chide'e na, ²⁵ dá chí yachi vá ñi kandaá ini iin ñá'a ña ió na ñoó. Ta nákaa iin espíritu kini ini de'e di'áan. Ta kúu ñi kasáa noo nákaa Jesús, kúu ñi sa kuíin xitíán noo ná. ²⁶ Ta kúuán iin ñá'a ká'an to'on griego, chí iin ñoo nákaa chí kuendá Sirofenicia di'a kúu ñooan. Dá ñi sei nda'í ña noo Jesús ña ná taó ná espíritu kini nákaa ini de'e di'áan. ²⁷ Dá ñi kaa Jesús xí'án:

—Konó ná kasá'an takuálí nda ná ndinoo va'a ini xi, dá chí ko vá'a ta'on kuu ndaa yo pan noo ndá'a xí, ta kí'o yóan noó tina.

²⁸ Dá ñi kaa ñá'a ñoó xí'in ná:

—Ndaá ká'an ní, tatá. Tído sei va tina yúchi pan, ña kuéi tji mesa kée takuálí.

²⁹ Dá ñi kaa Jesús xí'án:

—Va'a ni ka'on, sa'a ñoo kua'an nó'o ve'on viti, dá chī sá ni keta va espíritu kini ña ni sá káa ini de'e di'oon kua'an —kaá na.

³⁰ Dá ni keeán kua'an nó'an. Tá ni ñasáan ve'an, kúu sá kándu'u va'a va de'e di'áan noo xito, chī sá ni keta va espíritu kini ña ni sá káa ini xī kua'an.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ko tái do'o, ta ká'an tata ra

³¹ Dá ni keta Jesús noñó'o kuendá ñoo Tiro di'a. Dá ni chīka'anda na ñoo Sidón xí'in ñoo ñó'o chí kuendá Decápolis kua'an na. Dá ni ñasáa na yu'ú taño'o naní Galilea. ³² Ta ñoo ndáka dao ñayuu iin taa ko tái do'o, ta ká'an tata ni saá na. Dá ni seí nda'í na noo Jesús ña ná chinóo na ndá'a ná dinī rá, dá ná nduva'a ra.

³³ Dá ni taó xoo Jesús taa yó'o noo ko ñayuu ndéi. Dá ni tuu na dinī ndá'a ná yái do'o ra. Dá ni dandáxi na dinī ndá'a ná xí'in tađi'í na, dá ni dakó'on naan noo yáa taa ñoo. ³⁴ Dá ni nande'é ná chí induú, kúu ni saká ini na. Dá ni kaa na:

—¡Efata! —To'on yó'o kóni kaa: ¡Nono viti!

³⁵ Kúu viti'ón vá ni natai do'o ra, ta ni kexoo ña kedaá xí'in yáa rá, ta kúu ni naka'an va'a va ra.

³⁶ Dá ni sa'anda Jesús choon noo ñayuu ñoo ña ná o sá kóo ini na ka'an na xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña ndato ni kee na xí'in taa ñoo. Ta va'ará ndidaá ka ví ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná o sá ká'an na, tído ví'í ka ví ni dasá tó'on ñaá ñayuu ñoo. ³⁷ Ta kúu ni naá va ini ñayuu ñoo xiní na ña ni kee Jesús dión, dá kaá na:

—Va'a nda'o kée na ndidaá ña'a. Chī kándéé ná natai do'o ñayuu ko tái do'o, ta nda na kúu ñi'í kándéé ná ná ka'an —kaá na.

8

Di'a ni kuu tá ni xī'o Jesús ña'a ni sasá'an komi mil ñayuu

¹ Ta tein kuu dáá ñoo ni nditúti kua'a nda'o ñayuu. Ta ko ta'ón ña'a kasá'an na. Dá ni kana Jesús taa xionoo xí'in ná. Dá ni kaa na xí'in rá:

² —Kú'u nda'o iniñ sa'a ñayuu yó'o, chī sá ni xīno oni kuu ndéi na xí'in yu'u, ta ni koó ka ña'a kasá'an ná. ³ Tído tá ná tanda'í na no'o na ve'e na tá ko ña'a kasá'an na, oon ni ví kuu yi'í na ichi, chī xíká nda'o ni kii dao na.

⁴ Dá ni kaa ta xionoo xí'in ná ñoo:

—¿Ndeí ki'in yó kua'a pan ki'o yó keí ñayuu kua'a káa, chī yukú ichi vá kían yó'o?

⁵ Dá ni ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá ni kaa ra:

—Usá kíán.

⁶ Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kande'i ñayuu ñoo noñó'o. Dá ni tiin na ndin usa pan ñoo. Dá ni na'ki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda naán. Dá ni xī'o naan noo ta xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni dasá raan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñoo. ⁷ Ta né'e ta'ani ra cháá tīyaká. Ta kúu ni na'ki'o ta'ani Jesús ndivé'e noo Ndios sa'a ri. Dá ni xī'o na ri noo ta xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni dasá rá ri noo ñayuu kuá'a ñoo. ⁸ Dá ni sasá'an ndidaá ná nda noo ni ndinoo va'a ini na. Tá ni ndi'í ni sasá'an na, dá ni dakúti ta xionoo xí'in Jesús usa tīyiká xí'in ña ni kandoo noo ni sasá'an na. ⁹ Táto'on komi mil ni sá kuu ñayuu ni sasá'an ñoo. Dá ni ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoo. ¹⁰ Dá ni kaa na ini barco xí'in taa xionoo xí'in ná. Dá ni ki'in na kua'an na. Dá ni kasandaá na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Dalmanuta.

Yó'o nì xiká tã fariseo ñã ná kee Jesús iin ñã ndato chí induú

11 Kúú nì kasáa dao tã fariseo. Dá nì kasá'á rá ndátó'ón ndichí rã Jesús, chí nì xiká rã ñã kee na iin ñã ndato chí induú, dá korndodó ñáá rá, dá ná kande'á á miãan ndaa nì kii na noo Ndios. 12 Dá kúú konó oon ví nì kixian nì saká ini ná. Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—¿Ndiva'a xíkã nã ndéi tiempo viti ñã keei iin ñã ndato? Miãan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã o kée ta'on yu'u ni iin ñã ndato noo ndo'ó —kaá nã.

13 Dá nì ñankoo na tãa ñoó, dá nì kaa tuku na ini barco xí'ín tã xionoo xí'ín ná. Dá nì kee na kua'an nã iin kã xoo tãño'o.

Di'a kua'an ñã nì ñaná'a Jesús sa'a ñã kò v'a dána'a tã fariseo

14 Tído nì ñandodó vã tã xionoo xí'ín Jesús kane'e ra pan ko'on rã. Sava'a iin tó'ón diní vã pan nákaa né'e ra kua'an rã ini barco ñoó. 15 Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó xí'ín ñã dákuíta tãchí pan, ñã kéchóon tã fariseo xí'ín tã kuendá rey Herodes —kaá nã.

16 Kúú nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií rá:

—Sá'á ñã kò ní sá ne'e yó pan kixió, sa'á ñoó ká'an nã dión xí'á —kaá rã.

17 Kúú nì kãndaa va ini Jesús ñã nì ka'an rã dión. Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan vei ndó? ¿Á kò kãndaa jí vã ini ndo, ta á kò kátóni ta'on ini ndo? ¿Á ndadí jí vã ñãxintóni ndo? 18 Ío noo ndo, tído, ¿á kò túu ta'an vaan? Ta ío do'o ndó, tído, ¿á kò táí ta'an vaan? ¿Á kò ndúsaa ta'on ini ndo ñã nì keei? 19 Chí tá nì sa'anda yu'u pan nì sei ndin o'ón mil tãa ñoó, ¿ndidaa tìyikã nì ñakúti ndó xí'ín yúchi pan ñã nì kãndoo ñoó?

Dá nì kaa rá:

—Uxi uu rã.

20 Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndidaa tìyikã nì ñakúti ndó xí'ín yúchi usã pan nì xí'o yu'u nì sei ndin komj mil ñayuu ñoó?

Dá nì kaa rá:

—Usã rã.

21 Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—¿Á kò kãndaa jí ví ini ndo, tá dáá? —kaá nã.

Di'a nì kuu tá nì nduvã'a Jesús iin tãa kò túu noo

22 Tá nì saã Jesús xí'ín tãa xionoo xí'ín ná ñoo naní Betsaida, kúú nì kasáa ñayuu xí'ín iin tãa kò túu noo. Dá nì sei nda'í nã noo Jesús ñã ná kãko'on ndá'a ñáá ná. 23 Dá nì tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñáá ná kua'an nã ndã noo kúú yu'u ñoo ñoó. Dá nì túu ndaa nã tãdíj nã nduchí nóó rã. Dá nì chĩnoo na ndá'a ná diní rá. Dá nì ndãto'ón ñáá ná:

—¿Á sã nì ñatuu cháá nooon viti?

24 Dá nì ñãnde'é rá, dá nì kaa rá:

—Xini vai tãa káa, tído tát'o'on ndáa yító vã, k'i'o dión ndáa ra xionoo ra, xiníj.

25 Dá nì chĩnoo tuku Jesús ndá'a ná satã nduchí nóó rã. Dá tá nì ñãnde'é tuku ra, kúú sã nì ñatuu va'a noo rá. Sã ndidaa kúú vã ñã'a ndato xiní va'a ra, kaá rã. 26 Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá nã:

—Ná dá'a ni ndu'ón ñoo káa, ta o sã nákanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndéi ñoó ñã nì keei xí'ón —kaá nã.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ñã Jesús kúú Cristo, nã nì tãnda'á Ndios kasaa dákká ñáá

²⁷ Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo kuálí ñó'o yati ñoo Cesarea Filipino. Ta íchi noó kua'an n̄a ñoo, kúu n̄i ndato'ón ñáá Jesús, ta kaá n̄a xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, kaá ñayuu ñoo?

²⁸ Dá n̄i kaa t̄a xíonoo xí'ín ná:

—Dao n̄a kaá ña kúu ní Juan, n̄a s̄a dakódo ndúta ñayuu. Ta dao k̄a n̄a kaá ña kúu ní profeta Elías. Ta dao k̄a n̄a kaá ña kúu ní iin k̄a profeta.

²⁹ Dá n̄i ndato'ón tuku ñáá Jesús, ta kaá n̄a:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Mii ní kúu Cristo, n̄a dákaki ñáá.

³⁰ Tído n̄i sa'anda Jesús choon noó t̄a xíonoo xí'ín ná ña ná o s̄a kóo ini r̄a ka'an r̄a xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúu ná.

Yó'o n̄i kasto'on Jesús xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná ndí k̄ian ndo'o na, dá kuu n̄a

³¹ Dá n̄i kasá'á Jesús dána'a n̄a noó t̄a xíonoo xí'ín ná ña kánian ndo'o naní nígo n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o, chí kuñó'ó ñáá t̄a sá'ano ñoo, xí'ín t̄a dutí saku'a'a, xí'ín t̄a dána'a ley Moisés, ta kánian kuu n̄a. Tído tá ná ya'a on̄i kuu, dá nataki n̄a. ³² Yó'o k̄ian n̄i ka'an ndaa Jesús tát'o'on ndo'o mii ná cháá k̄a chí noo. Dá n̄i taó xoo ñáá Pedro. Dá n̄i kasá'á dánani ñáá rá s̄a'á ña n̄i ka'an n̄a díon. ³³ Tído n̄i nandí koo Jesús n̄i s̄a nde'é ná noo ndíta dao k̄a t̄a xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i dánani na Pedro, ta kaá n̄a xí'ín rá:

—Kua'an kuxoo nooí, dá chí kée'ón tát'o'on kée ña u'u, chí ko nákani inon s̄a'á ña kóni Ndios, di'a nákani inon tát'o'on k̄i'o nákani ini t̄a va —kaá n̄a.

Yó'o n̄i kasto'on Jesús ndí k̄ian kánian kee ñayuu tá kóni n̄a kanoo na xí'ín ná

³⁴ Dá n̄i kana Jesús t̄a xíonoo xí'ín ná, xí'ín dao k̄a ñayuu ñoo, dá n̄i kaa n̄a xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá k̄ian kánian dánkoo ndó ña kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ña k̄ian ió ndo kuu ndo s̄a'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. ³⁵ Chí ndi ndáa n̄a kóni dákaki na mii ná ñayuu yó'o, noón kúu n̄a kuu di'a. Tído ndi ndáa n̄a xí'o mii ña kuu n̄a sa'a yú'u, o sa'a to'on va'a dána'i, noón kúu n̄a ni'i ña k̄a ki na. ³⁶ Dá chí, ¿ndi k̄ian va'a ni'i ñayuu tá ná kandeé ná ni'i ná ndidaá ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? ³⁷ Ta, ¿ndi k̄ian kúu ña'a ndaya'i cháá k̄a tá o duú ña ni'i ná ña kataki chíchi ná, ká'an ndó?

³⁸ Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo s̄a'á yu'u o s̄a'á to'in noó ñayuu kini, noó ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo yó'o, dá k̄ian kaka'an ta'ani noó n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o sa'a ñayuu ñoo tá ná kasandaá kuu nandí koo na xí'ín ndidaá ndéé ndato n̄i x̄i'o tatá Ndios noo ná, xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná —kaá n̄a.

9

¹ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Miiñ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, n̄a ndíta yó'o, o kuyi ta'on ndo nda ná koni ndo ndi k̄i'o dándaki Ndios xí'ín ndidaá kúu choon né'e ná —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

² Tá n̄i ya'a iño kuu, dá n̄i kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín Juan kua'an n̄a din̄i iin yúku dikó lín ñoo. Ta ñoo n̄i nda'on na tát'o'on káa na noó t̄a ñoo. ³ Kúu n̄i naye'e ndaa dá'on ná. Ta kúu n̄i ndukuxí kachian tát'o'on

kí'o ndé'é yí'ò. Ta ni iin ñayuu nákata dá'òn ndéi ñayúú yó'o kò kándeé ta'on dándúkuxián táto'on kí'o ndato kuxí ni nduu dá'òn Jesús. ⁴ Dá ni na'a noo profeta Elías xí'ín Moisés, ta ndita na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. ⁵ Dá ni kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Vá'a kúú ndéi ndu'u yó'o, maestro. Ná kava'a ndu oní tija'ó. Iian ná koo míí ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

⁶ Díón ni kaa ra, chí kò ná'a ta'on ra ndí kían ká'an ra sa'á ña ni yu'u ra. ⁷ Kúú ni naxino iin vikò. Ta kúú ni chíkátján noo ndíta na. Ta tein vikò ñoo ni ka'an tachí Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e maní yu'u. Kueíd'ò ndó to'on ká'an xi —kaá na.

⁸ Tá ni nandé'é tuku ra, kúú sa kòó ka va taa ñoo ndíta. Ndadá iin tó'ón míí vá Jesús iin.

⁹ Ta noo konoo na kua'an na ndika yúku ñoo, dá ni sa'anda Jesús choon noo taa ni sa'an xí'ín ná ñoo ña ná o sa kóo ini ra nakani ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ni xini ra diní yúku ñoo nda ná kasandaá kuú nataki na ni nduu taa ñayúú yó'o. ¹⁰ Sa'á ñoo kò ní nákaní ta'on ra sa'an. Dá ni kasá'á ndátó'ón míí rá kua'an ra ndi kua'an ña ni ka'an Jesús ña nataki na. ¹¹ Dá ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinñó'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaa na dáka'ki ñaá?

¹² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ña dinñó'ó ka kánian kii Elías ndeyíko na ndidaa ña'a. Ta, ¿á kò ná'a ta'on ndó ña ká'an ta'ani tuti ií Ndios ña kánian ndo'o nda'o níó na ni nduu taa ñayúú yó'o, ta kenóo nda'o ñaá ñayuu? ¹³ Tído yu'u kúú na kaá ña sa ni kixi va Elías, ta ni kee ra xí'ín ná táto'on kí'o ni ka'an rá kee ra, chí kí'o díón ká'an tuti ií Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Dí'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá ni naxino na noo ni kandoo dao ka taa xionoo xí'ín ná, kúú ni xini na kuá'á nda'o ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao taa dána'a ley Moisés dándichi ñaá rá. ¹⁵ Tá ni xini ñayuu ñoo ña vejí Jesús, kúú ni naá vá ini ná ndé'é ñaá ná. Dá ni kee na taxí tá'an na kua'an na ka'an na ndisá'án xí'ín ná.

¹⁶ Dá ni ndato'ón Jesús taa xionoo xí'ín ná:

—¿Nda sa'a dándichi tá'an ndó xí'ín taa dána'a ley Moisés káa?

¹⁷ Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'á ñoo xí'ín ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i ni kasá'aj, dá chí nákaa espíritu kini ini xi, ta ni kandoo ñí'í xi kéean. ¹⁸ Ndeí kúú míí vá noo nákaa xi, ta tíin ñaá espíritu kini yó'o, ta dánkao ñaán nda noñó'ò, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta chíchi tá'an no'o xi, ta kúyito xi kéean. Sa ni seí nda'aví'í noo taa xionoo xí'ín ní ña ná taó rán, tído kò ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—¿Nandéé ka vían ñayuu kò kándisa kúú ndo'ó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'ín ndó, dá kándeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaa ka ví kí'o ndeé ini sa'a ndo? Kane'e ndó xi ná kii ndó —kaá na.

²⁰ Dá né'e ñayuu ñoo tayii ló'ò ñoo ni kasáa na noo iin Jesús. Dá tá ni xini espíritu kini ñoo Jesús, ta kúú ni sa'ání yí'í va ñaán, ta kúú ni kankao xi nda noñó'ò ni keean, ta ni dandíó tuú ñaán. Ta kúú kánkuei chí'ion yú'u xí. ²¹ Dá ni ndato'ón Jesús tata xi:

—¿Nda oon ni kasá'á ndó'o xi díón?

Dá ni kaa ra:

—Ndaá leé va xi n̄i kasá'á ndó'o xi dión. ²² Ta kua'á nda'o ta'ándá dánkao ñaá espíritu kini yó'o noo kéi ñó'o, noo takuii viti, dá ch̄i ka'áni ñaán kóniān. Tá kandeé ní nduva'a ní xi, dá kīān ku'u'ū ini ní sa'á ndu'u, ta chindeé ní ndu'u.

²³ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ná dá'a ní ka'on, “tá kandeé ní nduva'a ní xi”, ch̄i ndidaá vá ña'a kuu kee yu'u'ū xí'ín ñayuu kándéé iní ñaá.

²⁴ Kúú n̄i kayu'ú tatá xi:

—Kándéé iní mií ní. Ta chindeé ní yu'u'ū ná kandeé cháá k̄a iní mií ní —kaá ra.

²⁵ Tá n̄i xini Jesús ña n̄i kasá'á náta kua'á nda'o ñayuu, dá n̄i sa'anda na choon noo espíritu kini ñóo, ta kaá na:

—Espíritu kini, espíritu kéñí'i, espíritu kédó'ó! ¡Yu'u'ū sa'ándá choon nooñ! ¡Kua'án keta k̄i ini tayíi xañ! ¡Ta o sa nándiό koo kañ ndu'ón ini xi! —kaá na xí'án.

²⁶ Dá n̄i kayu'ú kó'óan. Ta kúú tuku va n̄i sa'áni yi'i ñaán. Dá ví n̄i ketaan kua'an ini xi. Ta kúú tát'o'n kándu'u iin nd̄i, k̄i'o dión n̄i nandú'u xí n̄i kee espíritu kini ñóo. Sa'á ñóo kua'á nda'o ñayuu ñóo ká'an ña n̄i xí'í va xi. ²⁷ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a xí. Dá n̄i ndane'e ñaá ná. Ta kúú n̄i naku'ūn ndichi xi.

²⁸ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ku'u Jesús ini iin ve'e ín ñóo. Dá n̄i ndato'ón ñaá t̄a xionoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a k̄o ní kandeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñóo?

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná o káka ndo ña man̄i noo Ndios, ta ná o káne'e iñ ndo, dá kīān o kandeé ta'on ndó taó ndoñ, ch̄i ña k̄ini nda'o kīān —kaá na.

Yó'o n̄i kasto'on tuku Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná ndi kīān ndo'o na, dá kuu na

³⁰ Dá n̄i keta Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná ñóo, dá n̄i kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta k̄o kóni ta'on Jesús ña kandañ ini dao k̄a ñayuu ndeí ko'on na, ³¹ ch̄i kóni na dána'a na sava'a noo t̄a xionoo xí'ín ná ñóo, ta di'a n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kó'on iin t̄a nak'i'o ra na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o noo ndá'a t̄a tukú, dá ka'áni ñaá rá. Tído t̄ixi kuu óni, ta kúú nataki va na —kaá na.

³² Tído k̄o kátóni ta'on ini ra ndiva'a ká'an na dión, ch̄i yu'ú ra ndato'ón ñaá rá.

Yó'o n̄i dagná'a Jesús sa'á ndi ndáa ra kúú t̄a ndáya'i cháá k̄a noo Ndios

³³ Dá n̄i sañ na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noo ndeí na ini iin ve'e, dá n̄i ndato'ón Jesús t̄a xionoo xí'ín ná:

—¿Ndá sa'a ndátó'ón kuáchi ndo vei ndó íchi ñóo? —kaá na.

³⁴ Tído ní iin tó'ón rá k̄o ní ka'an, dá ch̄i noo vei ra íchi ñóo ndátó'ón kuáchi ra sa'a ndi ndáa ra kúú t̄a ndáya'i cháá k̄a tein mií rá. ³⁵ Dá n̄i sa koo Jesús. Dá n̄i kana na t̄a xionoo xí'ín ná ñóo. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Ndi ndáa ndo'ó katoó kakuu t̄a kandaya'i kuiin noo, dá kīān kasandaá ndo kakuu ndó na ín sata kuii, ta koni kuáchi ndó noo ndidaá k̄a na —kaá na.

³⁶ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a iin tayíi ló'o. Dá n̄i chikani ñaá ná noo t̄a xionoo xí'ín ná ñóo. Dá n̄i ndane'e ndaa ñaá ná. Dá n̄i kaa na:

³⁷ —Ndi ndáa mió ñayuu natiin va'a iin ta ló'o tát'o'n kúú ta yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá kīān nda mií vá yu'u n̄i natiin va'a na. Ta na n̄i natiin va'a yu'u, nda tatá Ndios n̄i natiin na, ch̄i mií ná n̄i tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu k̄o naá xí'ín ná, noñ kúú na ndita xoo mií ná

³⁸ Dá n̄i kaa Juan xí'ín ná:

—Maestro, n̄i xini ndu'u iin t̄a taó espíritu kini xí'ín kuu mií ní. Tído ko xionoo ta'on ra xí'ín yó, sa'á ñoó n̄i ch̄ituu va ndu'u ra.

³⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, dá ch̄i ndi ndáa miíó ñayuu kée ña ndato xí'ín kuu yú'u, ñoón kúu ná o kúu ta'on ka'an ndava'a na sa'í. ⁴⁰ Ch̄i ná ko naá xí'á, ñoón kúu ná ndita xoo yó. ⁴¹ Ta ndi ndáa miíó ñayuu naki'o, va'ará iin yáxi ló'o takují ná ko'o ndó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, na kúu Cristo, ta kúu mií'an ndaa kuiti ká'in xí'ín ndó ña nandió né'e Ndios ña va'a noo ná —kaa Jesús.

Mií'an ndúsa kandaa yo mií yó, dá ch̄i oon ni ví ya'a iin ka na kee na kuachi sa'a yo

Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

⁴² —Ndi ndáa mií vá ñayuu n̄i kandeé n̄i daká'an kue'é takuáli kándisa yu'u ña ná va'a xi kee xi kuachi, ñoón kúu ná va'a cháá ka ná kandiko yuu molino dikó ná, ta ná dáketá ñaá ná ini taño'o. ⁴³ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Ch̄i va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ío Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo ndá'a ndo indayá noo k̄éi ñó'o, tá'an ña ni iin kuú o ndá'o, ⁴⁴ noo ñó'o t̄ikudí seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o k̄éi ñoó, ni iin kuú o ndá'o ña. ⁴⁵ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Ch̄i va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo sa'a ndo noo ío Ndios, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo sa'a ndo indayá noo k̄éi ñó'o, tá'an ña ni iin kuú o ndá'o, ⁴⁶ noo ñó'o t̄ikudí seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o k̄éi ñoó, ni iin kuú o ndá'o ña. ⁴⁷ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín iin nduchi nóo ndo, dá kían taó ndoan. Ch̄i va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo nduchi nóo ndo noo ío Ndios dándáki na, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú nduchi nóo ndo indayá, ⁴⁸ noo ñó'o t̄ikudí seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o k̄éi ñoó, ni iin kuú o ndá'o ña.

⁴⁹ Ch̄i ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñii xí'ín ñó'o, ta ndidaá ña'a dóko ná noo Ndios kandoo vii kee ñii. ⁵⁰ Ta iin ña va'a kúu ñii, tído tá n̄i ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ova tuku yóan? Ch'o'on ini ndo kechóon va'a ndó táto'on kéchóon va'a ñii, dá koni ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin ndó xí'ín iin ka ndo —kaa Jesús.

10

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ña ko va'a dánkoo t̄a ñadi'í ra

¹ Dá n̄i keta Jesús ñoo ñoó kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Dá n̄i ya'a na noo kúu kuendá Judea. Dá n̄i kasandaá na iin ka xoo yuta naní Jordán. Ta ñóo n̄i ñataka tuku ñayuu noo Jesús. Dá n̄i daná'a tuku na táto'on k̄i'o kée na. ² Dá n̄i ñatuu yati dao t̄a fariseo noo iin na, dá n̄i ka'an rá dátuu ñaá rá noo ñayuu ñoó. Sa'á ñoó n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin t̄a ñadi'í ra?

³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi n̄i sa'anda Moisés choon noo ndo sa'á ña yó'o?

⁴ Dá n̄i kaa t̄a fariseo xí'ín ná:

—N̄i sonó vá Moisés ña kuu va k̄i'o iin t̄a iin tuti noo ñadi'í ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'án. Ndi'í daá, dá kuu va dánkoo ñaá rá.

⁵ Dá n̄i kaa Jesús:

—Sa'á ña káxí nda'ò níò ndò, sa'á ñóó nì sonó Moisés noo ndò ña kuu kee ndó dión, ⁶tído nda mí sa'a, tá kuu nì kava'a Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá nì kava'a na iin taa xí'ín iin ña'a”. ⁷“Sa'á ñóó kánian dánkoo taa tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'ín tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, ⁸dá kían nduu na ndadá iin tó'ón vá.” Ta kò kúú kà na uu, ndadá iin tó'ón vá kúú ná. ⁹Ta mí Ndios kúú nà nì dak'ín tá'an ñaá, sa'á ñóó nì iin tó'ón ñayuu kò kánian ka'anda tá'an na —kaá nà.

¹⁰Dá tá nì ndísáa nà ve'e noo ndéi na, dá nì ndato'ón ñaá tã xíonoo xí'ín ná ndi kóni kaa ña nì ka'an nà. ¹¹Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndi ndáa mió taa nì dánkoo ñadi'í ra, ta nì tandá'a rá xí'ín iin kà ña'a, roón kúú ra yá'a kée kuächi xí'ín iin kà ña'a ñóó noo Ndios. ¹²Ta ndi ndáa mií vá ña'a nì dánkoo yíjan, ta nì tandá'an xí'ín iin kà taa, dá kían yá'a ta'anián kéeán kuächi xí'ín iin kà taa ñóó noo Ndios —kaá nà.

Yó'o nì xikà Jesús ña manì sa'a takuáli noo Ndios

¹³Ta ndáka ñayuu ñóo takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná dinjí xí. Tído nì kasá'a taa xíonoo xí'ín ná dánani ra ñayuu ñóo. ¹⁴Ta kò nì náta'an ta'on ini Jesús tá nì xini nà ña kée ra dión. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuáli xaàn ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni xituu ndó xí, dá chj ñayuu kándéé ini tatá Ndios tát'o'on kándéé ini takuáli xaàn tatá xí, noón kúú nà ñó'o tíxi ndá'a Ndios. ¹⁵Míjan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa nà kò kándia ña dándáki ñaá Ndios tát'o'on k'í'o kándia takuáli ña dándáki ñaá tatá xí, noón kúú nà o koní ndu'u na tíxi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶Dá nì nomi na takuáli ñóo. Dá nì chínóo na ndá'a ná dinjí xí. Dá nì xikà nà ña manì noo Ndios sa'a xí.

Di'a nì ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁷Dá nì ñaki'ín tuku Jesús íchj kua'an nà, dá kánkono iin taa nì saá ra nì sa kuíjn xítí rá noo ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndí kían kánian kee yu'u, dá nì'í ña kataki chíchíí?

¹⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ka'an yo'ó ña kúú yu'u iin nà va'a? Ta ni iin tó'ón ñayuu kò kúú nà va'a. Sava'a iin tó'ón dinj Ndios vá kúú nà va'a. ¹⁹“Sà ná'a vá yo'ó ndi kua'an choon nì sa'anda Ndios: o sà kéeón kuächi xí'ín iin ña'a, ña kò kúú ñadi'óon, ta o sà ka'ánóon ndj, ta o sà kí'ín kuí'ínón, ta o sà ká'on ña to'ón, ta o sà danda'avóon ñayuu, ta koo ña'ño'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon” —kaá nà.

²⁰Dá nì kaa taa ñóo:

—Nda ló'o vei nì kasá'a seídó'í ndidaá choon yo'o, maestro.

²¹Dá nì ku'u ini Jesús sa'a rá, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'ón vá ña'a kómanì keeón viti, tá dáá. Kua'an djkó ndi'ón ña'a ió nooon. Ta dasón dj'ón ñóó noo nà kúnda'í, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanoón xí'ín yu'u.

²²Tá nì seídó'o ra ña nì ka'an Jesús, kúú ndaa nda'í va nì kuu ini ra, dá nì ndakuíjn ra kua'an ra xí'an kúnda'í ini ra, chj tã kuiká nda'ò kúú rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a nà kuiká

²³Dá nì nandé'é Jesús noo ndidaá ñayuu nì kaq noo ndíta ñóo. Dá nì kaa nà xí'ín tã xíonoo xí'ín ná ñóo:

—Nandéé kà ví kuächi kían, dá ndu'u nà kómí ña kuiká tíxi ndá'a Ndios!

²⁴Ni naá vá ini tá xíonoo xí'ín ná tá nì seíd'o'o ra ña nì ka'an nà dión. Tído nì nandíó koo tuku Jesús nì ka'an nà:

—¡Nandéé ká ví kuáchí, dá ndu'u nā kándéé téí iní ñā kuiká ná tixi ndá'a Ndios! ²⁵ Kaon cháá ká chika'anda iin camello yáí iin ión tukú o duú ñā ndu'u iin nā kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá nā.

²⁶ Tá nī seídó'o ra to'on yó'o, kúú ka'í ká ví nī naá iní rā. Dá nī kasá'a ndátó'on tá'an ra:

—¿Ndá yoo nī'í ñā káki na, tá dáá? —kaá rā.

²⁷ Dá nī nandé'é ñáá Jesús, dá nī kaa nā xí'in rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kándéé kee dión, sava'a Ndios kúú nā kándéé kee dión, dá chí ndidaá tá'an va ñā'a kándéé ná kee na.

²⁸ Dá nī kaa Pedro xí'in ná:

—Kandé'é ní, chí ndu'u kúú rā nī dankoo ndi'i ndidaá kúú ñā'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'in mií ní.

²⁹ Dá nī kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ká'in xí'in ndó, ndi ndáa mió nā nī dankoo ve'e na, o ñani nā, o kí'o na, o ku'u nā, o tatá nā xí'in naná nā, o de'e na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a to'on va'a dána'í, ³⁰ noón kúú nā nani'í iin ciento ká ñā'a tiempo viti sa'a ñā nī dankoo na, chí nī'í ná kua'á ká ve'e, xí'in kua'á ká ñani, xí'in kua'á ká kí'o, xí'in kua'á ká ku'u, xí'in kua'á ká naná, xí'in kua'á ká de'e, xí'in kua'á ká ñó'o, va'ará ndo'o nani'í ná kee dao ñayuu. Tído cháá ká chí noo, dá natiin na ñā kataki chí'í ná. ³¹ Tído kua'á nda'o ñayuu kúú noo ñayuu yó'o, noón di'a kúú nā kakuu noo ndi'í kuii noo Ndios. Ta nā kúú noo ndi'í kuii noo ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu nā nakuita noo noo Ndios tiempo daá ñó'o.

Yó'o nī kastó'on tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu nā

³² Dá nī kee Jesús kókaa na kua'an nā íchi kua'an ñoo Jerusalén, ta xió noo nā kua'an nā noo tã xionoo xí'in ná. Ta naá vá iní rā kua'an rā xí'in ná, ta tákuei yu'u ñáá rá kua'an rā. Dá nī taó xóo tuku Jesús ndin uxí uú taa ñóo tein dao ká ñayuu ñóo. Dá nī kasá'a ná nákaní na xí'in rá sa'a ndí kían ndo'o na:

³³ —Kandé'é ndó, chí viti kían kókaa yó kua'an yó ñoo Jerusalén. Ta ko'on iin taa nakí'o ra nā nī nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a tã dutí saku'a, xí'in noo ndá'a tã dána'á ley Moisés. Ta roón kúú rā kandóo ñā kánian kuu nā. Dá nakí'o ñáá rá noo ndá'a tã tukú. ³⁴ Dá kedjiki ndaa ñáá rá, ta kani ñáá rá, ta tuu ndaa díj ñáá rá, dá ka'áni ñáá rá. Tído tixi kuú óni, dá nataki nā —kaá nā.

Di'a nī kuu tá nī xiká Juan xí'in Jacobo iin ñā maní noo Jesús

³⁵ Dá nī natuu yati Jacobo xí'in Juan, rā kúú de'e Zebedeo, noo iin Jesús. Dá nī kaa rā xí'in ná:

—Maestro, kóni ndu'u ñā kee ní iin ñā maní xiká ndu'u noo ní.

³⁶ Dá nī ndátó'on ñáá Jesús:

—¿Ndí kían keeí xí'in ndó, kóni ndo?

³⁷ Dá nī kaa rā xí'in ná:

—Konó ní ná kandej ndu díjn ní noo ndato téí náye'e ndaa noo koo ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo ku'a ní, ta iin ká ndu ná koo xoo íti ní.

³⁸ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Kó ná'á ta'on ndó ndí kían xiká ndo. ¿Á ió ndo'ó ñā ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ió ta'ani ndó ñā kodó ndúta ndo tátó'on kí'o kodó ndúta yu'u xí'in ñā ndo'í?

³⁹ Dá nī kaa rā xí'in ná:

—Ío vá ndu'u ñā ndo'o ndu dión.

Dá nī kaa nā xí'in rá:

—Miíḡan ndaaḡ ndisa ko'ondo'ó kirá ovaḡ ko'ondo'ó yu'u, ta kodoḡ ndútaḡ ta'ani ndó xí'ín ñaḡ ndo'ondo'ó nani níḡ ndoḡ táto'on k'i'ondo'ó yu'u. ⁴⁰Tído ñaḡ kandeḡ ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kíán. Chì ñoḡ kíán k'i'ondo'ó Ndios noḡ na ñi kaḡi mií ná kandeḡ ñoo —kaá na.

⁴¹Dá tá ñi seḡdo'o uxí kaḡa ṭaa ñoo ñaḡ ñi xikaḡ Jacobo xí'ín Juan noḡ Jesús, kúu ñi karyíḡ nda'o ra xí'ín rá. ⁴²Dá ñi kana Jesús ndidaá rá, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Sa ná'á vá ndó táto'on k'i'ondo'ó kée ṭa né'e choon dándáki ra ñoo ño'ondo'ó ñayuu yó'o, chì kéndúsaḡ ra xí'ín ñayuu kueídó'o ñaa ná. Ta ra né'e choon ná'ano, sa'ándá ra choon noḡ ñayuu ño'ondo'ó tixi ndá'a rá. ⁴³Tído koḡ káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndi ndáa ndo'ondo'ó kátoó kakuu iin ṭaa ndáya'i tein mií ndó, dá kíán kánian koni kuáchí di'a ndó noḡ dao kaḡa ndo. ⁴⁴Ta ndi ndáa ndo'ondo'ó kátoó kakuu noḡ, dá kíán kánian koni kuáchí di'a ndó noḡ ndidaá kaḡa ndo. ⁴⁵Chì koḡ ní kásaḡa ta'on na ñi nduu ṭaa ñayuu yó'o ñaḡ koni kuáchí di'a ñayuu noḡ ná. Di'a ñi kaḡaḡa na koni kuáchí di'a na noḡ ñayuu, ta nak'i'ondo'ó na mií ná kuu na, ta dión, dá dítá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ñaḡ kánian ndo'ondo'ó na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu, dá ñi nduva'a Jesús iin ṭaa koḡ túu noḡ nani Bartimeo

⁴⁶Dá ñi saḡa na iin ñoo nani Jericó. Dá tá ñi keta na ñoo ñoo kua'aḡ na xí'ín ṭa xionoo xí'ín ná, kúu kuá'á nda'o ñayuu tákuei kua'aḡ satá ná. Ta ió iin ṭaa koḡ túu noḡ nani Bartimeo, ra kúu de'e ra nani Timeo. Ta yu'u íchi ñoo ió ra sáti ra. ⁴⁷Tá ñi seḡdo'o ra ñaḡ veḡ Jesús, na ñoo Nazaret, kúu ñi kaḡa'á káyu'ú rá:

—Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁸Ta kúu kuá'á nda'o ñayuu ñi kaḡa'á dánani ñaa ná, dá ná kutáḡi rá, ká'án ná. Tído ñi'í cháá kaḡa ñi kaḡa'á káyu'ú rá:

—De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁹Dá ñi saḡa tuu too Jesús, dá ñi sa'anda na choon noḡ ñayuu ñoo ñaḡ ná ka'aḡa na xí'ín ṭaa ñoo saḡa ra noḡ ná.

Dá ñi kaa ñayuu ñoo xí'ín rá:

—Ndeé koo inon, ta nakuiḡn ndichi, chì kána Jesús káa yo'ó ko'on.

⁵⁰Dá ñi daḡána ra kotó ra. Kúu ñi nakuiḡn ndichi ra. Dá ñi kee ra kua'aḡa ra noḡ iin Jesús. ⁵¹Dá ñi ndáto'ón ñaa ná:

—¿Ndí kíán kónon kee xí'ón?

Dá ñi kaa ṭa koḡ túu noḡ ñoo:

—Maestro, kóni ñaḡ natuu noḡi.

⁵²Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án viti, chì sa'á ñaḡ kándéé inon yu'u, sa'á ñoo ñi nduva'ón.

Ta kúu viti'ón di'a ñi natuu noḡ rá. Ta kúu ñi kee ra tákaa ra Jesús kua'aḡa ra.

11

Di'a ñi kuu, dá ñi ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹Kúu ñi kuyati na ñoo Jerusalén, chì saḡa ñi kasandaá yati na ñoo nani Betfagé xí'ín ñoo nani Betania. Ta ñoo kúu noḡ né'e tá'an yati xí'ín iin yúku nani Olivos. Dá ñi sa'anda Jesús choon noḡ uu ṭa xionoo xí'ín ná, ²ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'án ndoḡ ñoo ló'o nákaa chí noḡ káa. Tá ñi saḡa ndoḡ ñi ku'u ndó káa, dá nani'i ndoḡ noḡ ndíko iin burro, kirí koḡ ñá'a kandodó ná. Tá ñi nani'i ndoḡ rí, dá ndaxí ndó rí kandaka ndó kii ndó. ³Tá ndáa na ndáto'ón ñaa: “¿Ndiva'a

ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá ch̄i xín'ńó'ó sato'o ndu rí, ndi'i daá, dá tanda'á ná ndu kii ndu ndaka ndu rí”, kaa ndo —kaá Jesús xí'ín rá.

⁴ Dá n̄i kee ra kua'an ra. Ta kúu n̄i naní'i rá noo ndíkọ burro ñoo yati yé'é ve'e íin yu'ú ích̄i ñoo. Dá n̄i ndaxí rá r̄i. ⁵ Tá n̄i xini dao ñayuu ndíta ñoo, dá n̄i ndato'ón ñáá ná:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xaan?

⁶ Dá n̄i kaa ra táto'on k̄i'o n̄i ka'an Jesús xí'ín rá. Dá n̄i sonó vá ná né'e ra burro ñoo kua'an ra. ⁷ Ta ndáka ra r̄i n̄i saá ra noo ío Jesús, dá n̄i ch̄ikodó rá kotó ra sat̄a r̄i. Dá n̄i kaa Jesús kanoo na kua'an na.

⁸ Dá n̄i kasá'á kua'á nda'o ñayuu chíndei na kotó na me'í ích̄i noo vei Jesús ñoo. Ta dao ka na n̄i sa'anda ndá'a yító, dá n̄i chíndei naan ích̄i noo ya'a na ñoo.

⁹ Ta ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí sat̄a ná n̄i kasá'á káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñaño'ó! ¡Ná ká'ano kúu na yó'o, ch̄i vei na xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¹⁰ ¡Ná ká'ano kúu na yó'o, ch̄i vei na dándáki na ñoo yo táto'on n̄i dándáki ñáá rey David tá sa na'á! ¡Ná natiin Ndios ñaño'ó nda noo ío na noo díkó! —kaá ñayuu ñoo.

¹¹ Dá n̄i ku'u Jesús ñoo Jerusalén. Dá n̄i sa'an na ve'e ño'o ká'ano. Tá n̄i ndi'i n̄i sa nde'é ná ndidaá ña'a ío ñoo, dá n̄i kee na kua'an na ñoo naní Betania xí'ín ndin ux̄i uu ta xionoo xí'ín ná, ch̄i sa n̄i ini va.

Dì'a n̄i ndo'o iin taño'ó n̄i kee Jesús

¹² Tá n̄i t̄u noo iin ka kuu ñoo, dá n̄i kankuei na ñoo Betania kua'an na. Dá nda'í n̄i kasá'á kuiko Jesús. ¹³ Ta kúu n̄i xini xíká vá ná íin iin taño'ó, ta ndato kuí'ín ndá'a ra. Dá n̄i kee na kua'an na noo íin rá, ná kande'á á íin t̄iño'ó keí ná. Tído tá n̄i saá na n̄i sa nde'é ná, kúu kọ ta'ón t̄iño'ó íin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá íin, ch̄i kọ ñá'a ta'on kasandaá yo k̄iini rí. ¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín taño'ó ñoo:

—¡Ni iin kuu ka ná o keí ni iin tó'ón ñayuu ku'i yó'ó!

Ta kúu n̄i seídó'o va ta xionoo xí'ín ná ña dión n̄i kaa na.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i taó ndí'i Jesús ta díkó xí'ín ta x̄in kua'an ra sat̄a vé'e ño'o ká'ano

¹⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i nasáa na ñoo Jerusalén. Dá n̄i ku'u na yé'é ve'e ño'o ká'ano. Dá n̄i kasá'á ná taó ndí'i na ta díkó xí'ín ta x̄in kua'an ra sat̄a vé'e. Kúu n̄i dakuéi na ndidaá mesa noo ndéi ta nádaon dí'ón. Kúu n̄i sata ni'ini na t̄éi kándí'i ta ndéi díkó paloma. ¹⁶ Kúu kọ ní sóno ta'on na ña ch̄ika'anda ni iin tó'ón ñayuu ini yé'é ve'e ño'o ñoo xí'ín ña'a né'e na kua'an na.

¹⁷ Ta kúu ñoo n̄i kasá'á Jesús dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—¿Á kọ ndúsaa ta'on ini ndo ña di'a va kaá tuti īi Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin ní kúu ñayúu, dá ka'an na xí'ín yu'u”, kaán? Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káo ta kuí'íná —kaá na.

¹⁸ Tá n̄i ni'í tó'on ta dána'a ley Moisés xí'ín ta dut̄i saku'a ña n̄i kee na dión, dá n̄i kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra, dá ka'ání ñáá rá. Tído yu'ú ra, ch̄i ndidaá kúu vá ñayuu ñoo n̄i naá ini seídó'o na ña dána'a Jesús. ¹⁹ Dá tá n̄i kuaá kuu dáá ñoo, dá n̄i keta Jesús ñoo Jerusalén kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná.

Dì'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'á taño'ó n̄i da'ich̄i na ñoo

²⁰ Tá n̄i t̄u noo iin ka kuu, dá n̄i ya'a yati na noo íin taño'ó ñoo, kúu n̄i xini ta xionoo xí'ín ná ña nda yó'o ví rá n̄i ich̄i. ²¹ Dá n̄i ndúsaa ini Pedro ña n̄i ka'an Jesús xí'ín yító ñoo. Dá n̄i kaa ra:

—Maestro, káa chi, taño'ó, kirá nì dātáj chi'an mií ní káa, nì ichì va rá.

²² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandeé ká'ano iní ndọ Ndios. ²³ Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ndó; ndi ndaa ndo'ó nì kuu va ná ka'an xí'ín yúku káa: “Kuxoo, ta kua'án dáketón miíón iní taño'ó káa”, ta torá kọ nákani kuáchi iní ndó, ta kándisa ndaa ndọ ña kị'ó dión koo, dá kían kasandaá ndisa va ña nì ka'an ndọ. ²⁴ Sa'á ño'ó ká'ín ña ndidaá kúú vá ña'a ná kaka ndọ noọ Ndios, ta kandeé ká'ano iní ndọ ná, ta kúú ni'í ndisa va ndóan. ²⁵ Tído tá tein ká'an ndọ xí'ín Ndios, ku'u ká'ano iní ndọ sa'á ñayuu naá tá'an xí'ín ndó, dá kían nda táta ndọ Ndios, na ío induú, kị'ó ká'ano ta'ani iní na sa'á kuáchi mií ndó. ²⁶ Chì tá ná ọ kú'u ká'ano iní ndọ sa'á ñayuu ño'ó, dá kían nì táta Ndios, na ío induú, ọ kú'u ká'ano ta'on iní sa'á kuáchi mií ndó —kaá Jesús.

Yó'o nì ndato'ón ta fariseo Jesús ndá yoo nì xì'o choon noọ ná

²⁷ Dá nì kasáa tuku Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoo Jerusalén. Dá nì kasá'a ná xionoo na noọ iin ve'e ño'ó ká'ano ño'ó. Dá nì natuu yati ta dutì sakua'a, xí'ín ta dána'a ley Moisés xí'ín ta sá'ano ñoo. ²⁸ Dá nì ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo nì xì'o choon yó'o noọ ní ña kee nian? —kaá rá.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá nì ka'í'a ndó nì nandíó né'e ndóan, dá kasto'on yu'u xí'ín ndó ndá yoo nì xì'o choon noọ ña kéei ña yó'o. ³⁰ ¿Ndá yoo nì xì'o choon noọ Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios nì xì'oan, ọ ta? Ka'an ndọ ná kande'a —kaá ná.

³¹ Dá nì kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá ndita ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios nì xì'o ñaá, dá kían kaa rá xí'á: “¿Ndiva'a kọ ní kándisa ndó ña nì daná'a rá, tá dáá?” ³² Tído, ọ kúu ta'on kaa yo ña ta nì xì'o ñaá.

Dión nì kaa rá, chí yu'u rá kée ñayuu kuá'a ño'ó. Chì ndidaá vá noón kándisa ña miían ndaa ndisa Juan nì sa kuu iin profeta nì tanda'a Ndios nì kii. ³³ Dá nì kaa rá xí'ín Jesús:

—Kọ ná'a ta'on ndu'u ndá yoo nì xì'o choon noọ Juan.

Dá nì kaa ná xí'ín rá:

—Ta nì yu'u ọ kasto'on ta'on xí'ín ndó ndá yoo nì xì'o choon noọ ña kéei ndidaá ña yó'o —kaá ná.

12

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'á ña nì ndo'o iin sato'o uva

¹ Dá nì kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá ná:

—Iin kuu nì dandée iin ta yitá uva nońó'ó rá. Ta nì kava'a ta'ani ra iin ve'e dikó noọ kanóo rá kanda uva ño'ó.

² Dá nì dikó ndodó raan noọ dao ka ta kéchóon. Dá nì kee ra kua'an xíká rá. ³ Tá tá nì xinkoo tiempo ta'anda uva ño'ó, dá nì sa'anda rá choon noọ iin mozo ra ña ná ko'on ra noọ ndéi ta kéchóon ño'ó natiin ra uva, kirí kánian ni'í rá. ⁴ Tído tá nì saa mozo ño'ó, dá nì ndakuei ta kéchóon noọ uva ño'ó nì kani ñaá rá. Ta nì iin ña'a kọ ní xì'o ra kane'e mozo ño'ó no'ó rá. ⁵ Dá nì nandíó kọo tuku sato'o ño'ó nì sa'anda rá choon noọ iin ka mozo ra kua'an rá. Tído tá nì saa ra noọ ndéi ta kéchóon ño'ó, dá nì ndakuei tuku ra nì kani ñaá rá xí'ín yuu, ta nì darkue'e rá diní rá, ta nì ndeine'e ñaá rá. ⁶ Dá nì nandíó kọo tuku sato'o ño'ó nì sa'anda rá choon noọ iin ka mozo kua'an rá. Tído tá nì saa rá,

dá n̄i sa'ání ñáa t̄a kéchóon ñóó. Ndi'i daá, dá n̄i sa'anda sato'o ñóó choon noo kua'a k̄a mozo kua'an r̄a. Tído dao ra n̄i kani ra, ta dao k̄a r̄a n̄i sa'ání rá.

⁶ Ta ndádā iin tó'ón vá ñayuu káman̄i chinda'a rá ko'on. Ta yó'o kúú iin tó'ón din̄i de'e man̄i rá. Kúú n̄i sa'anda r̄a choon noo x̄i kua'an x̄i, ch̄i di'a n̄i kaa r̄a: “Ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá no'ó de'i”, kaa r̄a. ⁷ Tído tá n̄i saa x̄i, ta kúú n̄i kasá'a ndátó'ón kue'é t̄a kéchóon ñóó: “T̄aa káa kúú r̄a natiin ndidaá kúú ñó'o yó'o noo tatá x̄i. Kó'o ka'áni yó x̄i, dá ná kandoo ndi'i ñó'o yó'o noo mií yó”, kaa r̄a. ⁸ Dá n̄i tiin ñáa rá. Ta kúú n̄i sa'ání ñáa rá. Dá n̄i dakána ñáa rá nda sat̄a korrá noo káa yitó uva ñóó. ⁹ Ta, ¿ndi kían kee sato'o uva ñóó viti, ká'an ndó? Kasaa r̄a, dá ka'áni ndi'i ra tá kéchóon ñóó, dá dikó ndodó r̄a ñó'o noo káa yitó uva ñóó noo dao k̄a t̄a kéchóon.

¹⁰ ¿Á kó'oon ta'on ka'i ndó tuti īi Ndios? Ch̄i di'a kaáan:

Ta yuu n̄i kaño'ó t̄a káva'a ve'e,
ñóó di'a va n̄i kasandaá kakuu yuu tito.

¹¹ Díon n̄i kee sato'o yo Ndios x̄i'ín yuu ñóó.

Sa'a ñóó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo.

¹² Dá n̄i ka'an t̄a né'e choon ñóó tiin ra Jesús kadi r̄a ve'e kaa, ch̄i n̄i kandaá va ini r̄a ña sa'a mií vá rá n̄i nakani na to'on yó'o. Tído yu'ú va ra kée ñayuu kuá'a ñóó. Sa'a ñóó n̄i dankoo ra Jesús, dá n̄i kee ra kua'an r̄a.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i ka'án dao t̄a dátuyú rá Jesús

¹³ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i t̄anda'a rá dao k̄a t̄a fariseo x̄i'ín dao k̄a ta kuendá Herodes ña ná ko'on r̄a noo Jesús, ta nandukú rá ña dátuyú ñáa rá, dá ná ya'a na noo ka'an ná. ¹⁴ Dá tá n̄i saa r̄a noo nákaa Jesús, dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña kúú ní iin na ndaa. Ta ko yu'ú ní n̄i iin tó'ón ñayuu, ch̄i kó'né'e ní t̄andíni ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á ndáya'i na o ko'ó. Dí'a dána'a ndaa ní ích̄i Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'a ñóó, ¿ndi kaa mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo no'ó r̄a kúú kuendá César o ko'ó? —kaa r̄a.

¹⁵ Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña kúú rá t̄a ūu noo, ta katóo r̄a dátuyú ñáa rá. Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—¿Ndiva'a ndúku ndó ña ya'i no'ó to'on ká'ín? Tei tóo ndó iin di'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kand'e'a.

¹⁶ Dá n̄i x̄i'ín tóo ra iin di'ón kaa noo ná. Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—¿Ndá ná'ána kían ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿nda kuu kían ndá'a no'ón yó'o?

Dá n̄i kaa r̄a:

—Na'ána César kían x̄i'ín kuu rá.

¹⁷ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Nak̄i'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá daá, ta nak̄i'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

Ta kúú n̄i naá vá ini t̄a ñóó sa'a ña n̄i ka'an na dión.

Dí'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús ña mi'án ndaa nataki na n̄i x̄i'ín

¹⁸ Dá n̄i kasaa dao t̄a saduceo noo Jesús. Ta kó kándisa ta'on ra ña nataki na n̄i x̄i'ín. Dá n̄i ndato'ón ñáa rá:

¹⁹ —Maestro, di'a kaa iin ley n̄i taa Moisés: “Tá n̄i x̄i'ín iin t̄a, ta kó ní sá io de'e yíi r̄a x̄i'ín ñadi'i r̄a, dá kían kánian nak̄i'ín ñáa ñani r̄a tanda'a rá x̄i'án, dá kían koo iin de'e yíi nak̄i'ín kuu ñani r̄a.” ²⁰ Ta viti, n̄i sa ndei us̄a ñani. Ta kúú n̄i tandá'a t̄a kúú no'ó ñóó, tído n̄i x̄i'ín va ra, ta kó t̄a'ón de'e yíi r̄a ní sá io x̄i'ín ñadi'i r̄a. ²¹ Sa'a ñóó n̄i tandá'a ñani r̄a x̄i'án. Tído n̄i x̄i'ín ta'ani t̄a kúú ūu ñóó, ta kó ní sá io tuku de'e yíi r̄a x̄i'án. Ta kúú dión ta'ani n̄i ndo'o t̄a kúú on̄i.

²² Ta dión ta'ani n̄i ndo'o ndin us̄a ñani ñóó, ch̄i n̄i x̄i'ín ndi'i ra, ta ní iin ra kó

ní sa ío de'e yíí xí'án. Tá nì ndi'i, dá nì xi'i ta'ani mií ñá'a ñoó. ²³ Sa'a ñoó, tá ná kasandaá kuú natakí nà nì xi'i, ¿ndi káa iin taa ñoó kakuu yíí ñá'a ñoó, chì ndin usà va ra nì sà kuú yíí? —kaá ra.

²⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chì kò kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ij Ndios, ta ni kò nákoní ta'on ndó choon ká'ano ío noo ndá'a ná. ²⁵ Dá chì tá ná kasandaá kuú natakí ñayuu nì xi'i, o kóo kà ña tanda'a ná, ta o kí'o kà nà de'e di'í nà tanda'a xí, dá chì táto'on kí'o ndéi ángel induú, ndà kí'o dión vá kandeí na. ²⁶ Tído viti ná kò'ín kasto'ín xí'ín ndó ña mií nà ndaa natakí nà nì xi'i. ¿Á kò óon ta'on ka'i ndó to'on nì taa Moisés? Chì tein kèi yitò táka ló'o ñoó, dá nì kaa Ndios di'a xí'ín ná: “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob.” ²⁷ Dión nì kaa nà, dá chì kò kúú ta'on na Ndios noo nà nì xi'i, di'a noo nà takí vá kúú ná Ndios, chì ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná. Sa'a ñoó yá'a nda'o ndo'ó sa'a ña kò kándisa ndó ña natakí nà nì xi'i —kaá nà.

Yó'o dána'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháá kà nì sa'anda Ndios keeá

²⁸ Dá nì natuu yati iin taa dána'a ley Moisés, ta nì seido'o ra ña nì ka'an Jesús xí'ín ta saduceo ñoó. Kúú nì katóni ini ra ña va'a nda'o nì nandio'é ne'e na ña nì ndato'ón ñaá rá sa'a ná nì xi'i. Sa'a ñoó nì ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi káa iin choon ndáya'i cháá kà noo ndidaá kà choon nì sa'anda Ndios keeá?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Choon ndáya'i cháá kà noo ndidaá kà choon nì sa'anda Ndios keeá kían kaáan di'a: “Kueídó'o ndo'ó, nà ñoo Israel. Ndios, nà kúú sato'o yo, iin tó'ón dinj mií vá ná kúú Ndios. ³⁰ Konj ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o níó ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo, ta xí'ín ndidaá kúú ndé ndo.” Ña yó'o kúú choon ndáya'i cháá kà nì sa'anda Ndios keeá. ³¹ Ta ña kúú uu kían sá kí'ín tá'an xí'ín ña yó'o, chì di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó táto'on kí'o ndo'ó ndó xí'ín mií ndó.” Ta kòo kà choon ndáya'i cháá kà noo ndin nduú choon yó'o —kaá nà.

³² Dá nì kaa taa dána'a ley Moisés ñoó xí'ín ná:

—Va'a nda'o nì ka'an ní, maestro. Ndaa kuití nì ka'an ní ña iin tó'ón dinj vá kúú Ndios. Ta kòo kà iin kà Ndios, sava'a iin tó'ón dinj miíó ná kúú ná. ³³ Ta ndáya'i cháá kà ña konj yo Ndios xí'ín ndino'o níó yo, xí'ín ndidaá ñaxintóni yo, xí'ín ndino'o ini miíá, xí'ín ndidaá kúú ndéé yo, ta ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó táto'on kí'o ndo'ó yó xí'ín mií yó. Ta ña yó'o kían ndáya'i cháá kà o dúú ndidaá kà ña'a dákej yo noo Ndios, o ndidaá kà ña'a dóko yo noo ná —kaá ra.

³⁴ Tá nì seído'o Jesús ña va'a nda'o yíko nì ka'an ra, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Ndáá cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó tixi ndá'a Ndios —kaá nà.

Ta kúú ni iin tó'ón kà ra kò ní xi'i ndeé ini natuu ndato'ón rá Jesús sa'a dao kà ña'a.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a Cristo, nà dáka'ki ñaá

³⁵ Nákaa Jesús dána'a nà yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nì kaa nà xí'ín ñayuu ñoó:

—¿Ndiva'a dána'a taa dána'a ley Moisés ña tein nà ve'e rey David kixi Cristo, nà dáka'ki ñaá? ³⁶ Chì di'a va nì kaa mií David tá nì nakutí ná xí'ín Espíritu ij Ndios:

Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'ín nà kúú sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo ku'a'a yu'u

ndaá ná kasandaá kuꝯ nataán ndí'ii
ta xini u'u ñaá tixi sa'on."

³⁷ Mii David kaá ña sato'o na kúu Cristo, sa'á ñoó, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá daá? —kaá Jesús.

Kádij nda'o ini ñayuu kuá'a ñoó ndéi na seíd'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Jesús sa'á ña kini kée ta dána'a ley Moisés

³⁸ Dá ñi kaa ta'ani Jesús noꝯ dána'a na noꝯ ñayuu ñoó:

—Koo ini ndo kandaa ndo mii ndó noꝯ taꝯ dána'a ley Moisés, dá chi kátoó ra kandixi ra da'on nání, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'in rá xí'in ñaño'ó noꝯ xionoo ra noꝯ yá'i. ³⁹ Ta kátoó ta'ani ra kande'i ra noꝯ téi kúu noꝯ ini ve'e noꝯ náta ka ña ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kande'i ra téi kúu noꝯ noꝯ ndéi ta ndáya'i sás'an ra noꝯ ió vikó. ⁴⁰ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta sa'á ña kóni ra ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'á ñoó na'á xika ta'i rá noꝯ Ndios. Ta yó'o kúu ra ya'i nda'o chiya'i ra noꝯ Ndios sa'á ña kée ra dión —kaá na.

Di'a ñi kée iin ña'a kuáan kúnda'i

⁴¹ Ió Jesús yati noꝯ taán ñayuu di'on ini sato, ña dóko ná noꝯ Ndios ini yé'é ño'o ká'ano ñoó, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoó taán na di'on ñoó. Ta kua'a nda'o na kuiká taán kua'a nda'o di'on. ⁴² Dá ñi kasáa ta'ani iin ña'a kuáan kúnda'i. Ta kúu ñi taán uu di'on ka kuáli. Kúu cháá nda'o ndáya'i ña.

⁴³ Dá ñi kana Jesús ta xionoo xí'in ná, dá ñi kaa na xí'in rá:

—Miiñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ña'a kuáan kúnda'i káa ñi taán kua'a cháá ka di'on noꝯ ndidaa ka ñayuu káa, ⁴⁴ dá chi ndidaa na káa ñi taán ña kándoꝯ noꝯ vá ná. Tído ñá'a káa, va'ará kúnda'i viñan, ñi taán ndí'an ña né'e va'an katakian —kaá na.

13

Yó'o kúu noꝯ dána'a Jesús ña naá va ve'e ño'o ká'ano

¹ Tá ñi keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá ñi kaa iin taꝯ xionoo xí'in ná: —Maestro, kande'é ní, ki'o dión ví ná'ano yuu káa, ta ki'o dión ví ñóchi káa ve'e ño'o ká'ano káa.

² Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ñóchi nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinooñ? Tído kana'on ña ni iin tó'on yuu káa o kándoꝯ kandodó tá'an, chi koon ndí'i vaan —kaá na.

Kast'on Jesús ndi kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá ñi sa koo Jesús ndika yuku naní Olivos chí xoo noꝯ túu iin ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá ñi nda'to'on xoo ñaá Pedro xí'in Jacobo xí'in Juan xí'in Andrés:

⁴ —Kast'on ní xí'in ndu'u ndá oon koo dión. Ta, ¿ndi kían koo tá kua'an xinkoo ndidaa ña yó'o?

⁵ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Kandaa ndo mii ndó, dá ná o dánda'i ñaá ni iin tó'on ñayuu. ⁶ Chi kuá'a nda'o taꝯa kasaꝯ, ta kechoon ra kuꝯ yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúu Cristo, na dáka ki ñaá.” Ta kuá'a nda'o ñayuu kande'e rá dánda'i ra. ⁷ Tá ñi kandaꝯ ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'in iin ka ñoo, ta ñi ñi'í tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xiká, tído ná dá'a ni yu'u ndo, dá chi ki'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuꝯ noꝯ ndí'i. ⁸ Chi ndakuei choo nación ná tá'an xí'in dao ka nación, ta kasá'a naá tá'an ta'ani ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a ñi'í nda'o taan. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tamꝯ. Ta ña yó'o kían koo, dá kasá'a ndo'o cháá ka níꝯ ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Tído ndo'ó, kandaa ndo mií ndó, chí kasá'a ñayuu naki'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo ná'taka na. Ta kandaka na ndo'ó ko'on na noo ta né'e choon ná'ano, noo ta kúu rey viti sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'i ndo ki'o ndó kuendá sa'a yú'u noo ta né'e choon ná'ano. ¹⁰ Tído miian ndúsa kánian kanoo ñayuu dána'a na to'on va'a sa'a yú'u iin nií kúu ñayuu dinño'ó ka, dá kasandaa kuu noo ndí'í. ¹¹ Tído, tá ndáka na ndo'ó ni sa'a na ni naki'o na noo ta né'e choon, o sa ndí'í ini ndo sa'a to'on ka'an ndo, ta o sa ná'ani ini ndo. Sava'a to'on ni'i ndo noo Ndios, ñoó oon va kían ka'an ndo. Chí o duú mií ta'on ndó ka'an. Espíritu iñ Ndios va kúu na ka'an.

¹² Ta iin ñani naki'o ra ñani mií rá noo ta né'e choon, dá ka'áni ñaá rá. Ta díon ta'ani kee na kúu tatá xí'in de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá ra xí'in tatá ra, dá ka'áni ñaá rá. ¹³ Chí kasá'a koni u'u ndidaa ñayuu ndo'ó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Tído ndidaa na ni xí'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'in nda noo ndí'í kuií, noón kúu na ni'i ña káki na.

¹⁴ Tá ni xini ndo ió ña kini dáyakó ñaá, ña ni ka'an profeta Daniel sa'a, noo ko kánian kooan, dá kían na ndéi chí Judea ná kuino kí ná ko'on na nda diní yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, na ká'í ña yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaá ini ndo.)

¹⁵ Ta na kándodó diní ve'e kuu dáá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na. ¹⁶ Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandío kuéi na no'o na naki'in na kotó na. ¹⁷ Ta, jnda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e, ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chí chí tein kuu dáá ñóó! ¹⁸ Kaka ndo ña maní noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó díon tein yoó víxi. ¹⁹ Chí kuu dáá kakuu iin kuu noo ndo'o naní ní ñayuu. Dá chí nda ni kasá'a vá sa'a ñayuu, ta nda viti ko óon ta'on ndo'o ñayuu tát'o'ón ki'o ndo'o na tein kuu dáá ñóó. Ta ni iin kuu ka o koo díon. ²⁰ Tído tá ko ní chítuu sato'o yo Ndios tandó'ó vei koo tein kuu dáá ñóó, dá kían ndí'í va ñayuu ñoó naá. Tído sa'a ña kú'u ini na sa'a ñayuu ni kaxi mií ná, sa'a ñoó chítuu na tandó'ó koo tein kuu dáá ñóó.

²¹ Tá ka'an iin ñayuu xí'in ndó: "Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dákaí ñaá", o tá kaa na xí'in ndó: "Kande'é ndó, chí kaa nákaa na", ná dá'a ni kandía ndó. ²² Chí ndakuei dao ta to'on, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'on. Ta kee ra ña'a ndato, xí'in ña'a ná'ano, dá dánda'í ra ñayuu. Ta kúu nda ñayuu ni kaxi mií Ndios ndukú rá dánda'í ra. ²³ Sa'a ñoó kaon koo ndó, chí sa ni datí'ai ndo'ó tá ko ñá'a koo díon.

Di'a koo, dá nandío koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

²⁴ Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Tein kuu dáá ñóó, tá ni ndí'í ni sa io tandó'ó ká'ano ñoó, dá nakuiin naá ndiní, ta ni yoó ka o toón. ²⁵ Dá kúeí tñoo ñó'o induú kaa, ta kidi ni'ini ña ná'ano ñó'o induú. ²⁶ Dá ví koni ndo na ni nduu ta ñayuu yó'o kii na tein viko, ta ndato naye'e ndaa na noo kii na xí'in ndidaa choon kómí ná. ²⁷ Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'in ná ko'on na nakuaka na ndidaa kúu ñayuu ni kaxi mií ná ndéi ndin komí xoo tachí, chí ko'on na noo xíká cháá ka noo kúu noñó'o yó'o, ta ko'on ta'ani na noo kúu noo xíká cháá ka induú dá nditúti ná noo Jesús.

²⁸ Kane'e ndó kuendá tát'o'ón kée taño'ó. Tá ni nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá yó ña sa ni kuyati yoó koon daí. ²⁹ Ta díon ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'a kúu tandó'ó yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ni kuyati va kuu nandío kooi kasaai.

³⁰ Miñan ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daa nda ná koo ndidaa ña yó'o. ³¹ Induú kaa xí'in noño'o yó'o naá váan. Tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

³² Tído ni ko in ta'on ná'a ndá kuú kakian, o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú ko ná'a, ta ni na kúu de'e Ndios ko ná'a, chi iin tó'on diní mii'í va tatá Ndios kúu ná'a. ³³ Sa'a ñoo kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'in Ndios, chi ko ná'a ta'on ndó ndá oon koo dión.

³⁴ Chi kián táto'on ki'o ndó'o iin ta kua'an xiká. Tá ko ñá'a kana ra ko'on ra, dá ni dankoo tóo ra ve'e ra noo ndá'a ta kéchóon noo rá. Dá ni xi'o ra choon noo iin rá iin ra. Dá ni sa'anda ta'ani ra choon noo ta ndaa yé'é rá ña ná kaño'o ini ra. ³⁵ Ki'o dión ta'ani kaño'o ini ndo, chi ko ná'a ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku na kúu sato'o ndo kasaa na. Chi oon ni ví kasaa na tá ni kuaá, o kasaa na dao ñoo, o kasaa na tá ni kana chéi, o kasaa na tá ni tuu noo. ³⁶ Chi iin ndakána va kasaa na, sa'a ñoo kaño'o ini ndo, dá kián ná dá'a ni natiin na ndo'o ndéi ndó kidi ndo. ³⁷ Ña ká'in xí'in ndo'o yó'o, ká'in xí'in ndidaa kúu ñayuu ña ná kaño'o ini na —kaá Jesús.

14

Yó'o ni ndató'on kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Ta kómaní va uu ka kuú, dá koo víko pascua, dá sei na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachí ñaá. Kúu ni kasá'a ndató'on maña ndidaa ta duti saku'a'á xí'in ta dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'ání ña tá né'e choon. ² Dá ni kaa ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chi ndakuei ñayuu nakuina va na ki'in na sa'a rá —kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an diní Jesús

³ Ta nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e iin ta naní Simón, tá'an ra ni sa ndo'o kue'e té'i. Ta noo ió Jesús mesa, kúu ni kasá'a iin ñá'a, ta né'an iin tindo'o ló'o ni kava'a xí'in yuu dión naní alabastro. Ta ñoo ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni ta'ávian diko tindo'o ñoo, dá ni kuei ndi'an ra diní Jesús. ⁴ Ta kúu ni xido nda'o ini dao ta ndéi ñoo, dá ni kasá'a rá ndató'on tá'an mii rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaa oon ñá'a kaa ndutá támi sá'an kaa? ⁵ Ta va'a ka ví ní dikó yó ra, chi ya'i rá táto'on ki'o ní'i iin ñayuu kéchóon na oní ciento kuú, dá chindee yon na kúnda'í xí'in di'ón ñoo, ní kúu —kaá ra.

Sa'a ñoo ni kasá'a rá dánani ra ñá'a ñoo.

⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o. ¿Ndiva'a dáta'an ndoan? Chi ña va'a va kián ni keeán xí'in yu'u. ⁷ Chi daa ndéi va ñayuu kúnda'í xí'in ndo'o, ta kuu va chindee ndó na ndá hora ká'an mii ndó. Tído yu'u, o koo kuú ta'oin xí'in ndó. ⁸ Ná'a yó'o kúu ña xí'o ndi'i táto'on ki'o sa ndéean noo, chi ni kuei ña ndutá támi sá'an diní, ta ki'o dión ni kenduuan yiki koño'i táto'on ki'o kooi nduxii. ⁹ Miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndéi kúu mii'í va noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na ña ni kee ñá'a yó'o xí'in yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'a ña ni keeán —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúu noo

¹⁰ Dá ni kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu ta xionoo xí'in Jesús, kua'an ra dikó rá Jesús noo ta duti saku'a'á. ¹¹ Tá ni seido'o ta duti ñoo ña ni ka'an Judas xí'in rá, kúu ni kadji nda'o ini ra. Dá ni kandoo ra ña ki'o ra

dí'ón noq rá. Dá nì kásá'á ndúkú Judas ndí koo kee ra, dá nakí'o ra Jesús noq ndá'a roón.

Dì'a nì kuu tá nì sqdini Jesús noq ndí'í kuí xí'ín tq xionoo xí'ín ná

¹² Tá nì kasandaá kuu mií noq, ña kúú víko noq sei na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachián, ta sa'áni na léko kuendá víko pascua, dá nì ndato'ón ñaa tá xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadini yó kuendá pascua?

¹³ Dá nì sa'anda na choon noq uu tá xionoo xí'ín ná ñóó, ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'ín iin ta ndío yoo ñó'o takuú kua'an ra. Ta kúú karkuei ndó ra ko'on ndo. ¹⁴ Dá tá nì saa ra nì ndu'u ra ini ve'e, dá kaa ndo xí'ín ta kúú sato'o ve'e ñóó: “Dì'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto kí'o ní noq kadini kuendá víko pascua xí'ín tá xionoo xí'ín?” kaa ndo xí'ín rá. ¹⁵ Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó, ta sa ío nduu vaan. Ta ñóó kenduu ndo ña'a ná kadini yó —kaá Jesús.

¹⁶ Dá nì kee uu ta ñoo kua'an ra. Dá tá nì saa ra ñoo ñóó, kúú nì ndo'o ra táto'on káa rá ío ña nì ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñóó nì kenduu ra ña kadini na kuendá víko pascua.

¹⁷ Dá tá nì kuaá ñóó, dá nì kasaá Jesús xí'ín ndin uxí uu tá xionoo xí'ín ná ve'e ñóó. ¹⁸ Dá nì sa ndei na mesa. Ta tein sásá'an na ñóó, dá nì kaa Jesús:

—Mí'án ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña iin mií vá ndo'ó, tá sásá'an dáó xí'ín yu'u, nakí'o ñaa noq ndá'a ta xini u'u ñaa —kaá na.

¹⁹ Dá nì kásá'á kúnda'í nda'o ini ra. Dá nì kaa iin rá iin ra xí'ín ná:

—¿Á yu'u kúú, tatá?

²⁰ Dá nì kaa Jesús:

—Iin ta nákaá tein ndin uxí uu ndo kúú rá. Tá'an ra dáketa dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúú rá. ²¹ Ta mí'án ndaa ndo'o na nì nduu ta ñayúú yó'o táto'on kí'o ká'an tuti ij Ndios. Tído nda'í va ta nakí'o ñaa noq ndá'a ta xini u'u ñaa. Vá'a cháa ka vían ní xio dá'a ní kaki ta ñóó, ní kúú —kaá na.

²² Ta tein noq sásá'an na ñóó, dá nì tiin Jesús pan. Dá nì nakí'o na ndiv'é noq Ndios. Dá nì sa'anda dao naan, dá nì xí'o naan noq ta ñóó. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Keí ndoán, chí ña xaan kúú yikí koñoj.

²³ Dá nì tiin na copa. Dá tá nì ndi'i nì nakí'o na ndiv'é noq Ndios, dá nì xí'o na ra noq tá xionoo xí'ín ná, ta ndidaá vá rá nì xí'i lú'u lú'u ra. ²⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndutá xaan kúú nì yu'u, kirá dáxinkoo ña nì kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta kuita ra sa'á kuachi kua'á ñayuu. ²⁵ Mí'án ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña o nándio koo kai ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saái ndutá uva noq ío Ndios dándaki na.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndatq Pedro sa'q ná

²⁶ Dá tá nì ndi'i nì keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá nì kee na kua'an na diní yúku naní Olivos.

²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaa sakuáa víti, dá chí di'a kaá tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u ta ndáka léko, ta kúú ndi ndi'i va léko kuita noq ko'on.” ²⁸ Tído tá nì ndi'i nì natakij, dá kúú noqí noq ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá na.

²⁹ Dá nì kaa Pedro:

—Vá'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá taa yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'oin dión.

³⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ón ña sakuaá víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli ta'ándá kúu u, ta kúu s̄a on̄i va ta'ándá ndaton sa'á yu'u.

³¹ Ta kúu n̄i ndundéé Pedro ka'an ra, ta kaá ra:

—Vá'ará ná kánian kuu nduúí xí'ín ní, tído o ndát̄a ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúu k̄i'o dión ta'ani n̄i kaa ndidaá ka t̄a xionoo xí'ín ná ñóo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat̄ó'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³² N̄i ndi'i, dá n̄i sāa n̄a noo naní Getsemaní. Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'ín ka'ín xí'ín Ndios, dá kasaaj —kaá n̄a.

³³ Dá n̄i kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan kua'an n̄a. Dá n̄i kixian n̄i kunda'í nda'o ini Jesús, ta n̄i kasá'á ndó'o nda'o níó ná. ³⁴ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Nda'í nda'o kúu inij. Sa ndaá nd̄ij va kúuú xin̄i. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá n̄a.

³⁵ Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a lú'u ka chí noo. Dá n̄i sa kuín̄i x̄ití ná, ta n̄i xino ví taan n̄a nda' ngoñ'ó. Dá n̄i xik̄a n̄a noo Ndios ña tá ná kuu, dá ná o yá'a na ña veí ndo'o na ñóo. ³⁶ Ta di'a kua'an ña n̄i kaa n̄a:

—Tatá ló'o mií, ndidaá kúu vá ña'a kuu kee mií ní. D̄itá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndo'o níó. Tído ná dá'a ni kakuuan tát̄o'on k̄i'o kóni yu'u. Ná kakuuan tát̄o'on k̄i'o kóni mií ní —kaá n̄a.

³⁷ Tá n̄i nandió koo na n̄i ndisáa n̄a noo ndéi ndin on̄i t̄a kua'an xí'ín ná ñóo, kúu s̄a k̄id̄i va ra ndéi ra. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín Simón Pedro:

—Simón, ¿á k̄id̄i vóon? ¿Á ko x̄i'o ndeé ta'on inóon kaño'o inóon, va'ará iin hora? ³⁸ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ña kini xí'ín ndó. Ch̄i sa ió nduu níó ndo kee ndó ña kóni Ndios. Tído ña kóni ñ̄i ndo k̄ian chituu ñaá —kaá n̄a.

³⁹ Dá n̄i sa'an tuku na n̄i ka'an n̄a xí'ín Ndios tát̄o'on k̄i'o n̄i ka'an n̄a xí'ín ná ta'ándá mií noó. ⁴⁰ Dá tá n̄i ndisáa n̄a noo ndéi on̄i t̄a ñóo, kúu s̄a k̄id̄i tuku va ra ndéi ra, ch̄i sa'án̄i nda'o ñaá ña ma'án̄o. Ta ko ní'í vá rá ndí k̄ian ka'an ra xí'ín ná. ⁴¹ Ta kúu ta'ándá kúu on̄i n̄i ndisáa Jesús n̄i sa'an n̄a n̄i ka'an n̄a xí'ín Ndios. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a ñóo:

—¡Kud̄i ndo viti! ¡Ta nani'í ndée ndo viti! Cháá dión ka ni ná kak̄ian kud̄i ndo, ch̄i sa n̄i kasandaá va hora ña ña nak̄i'o ra n̄a n̄i nduu t̄a ñayuú yó'o noo ndá'a t̄a kómí kuach̄i. ⁴² ¡Ndakuei ndó, ná ko'o viti! Ch̄i sa kúyati t̄a veí nak̄i'o yu'u noo ndá'a t̄a kómí kuach̄i —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó t̄a né'e choon

⁴³ Kúu ká'an jí vá Jesús iin na, kúu sa n̄i kasáa va Judas, iin ra kúu kuendá ndin ux̄i u t̄a xionoo xí'ín ná. Ta kua'á nda'o t̄a veí xí'ín rá. Dao ra né'e espada, ta dao ka ra né'e yíto. Ch̄i veí ra xí'ín choon n̄i sa'anda tá dut̄i sakua'a, xí'ín t̄a dána'a ley Moisés, xí'ín t̄a sá'ano ñoo. ⁴⁴ Sa n̄i kast̄o'on va Judas xí'ín t̄a ñóo ndi kee ra dána'a ra ndá yoo kúu Jesús, ch̄i di'a n̄i kaa ra:

—T̄a n̄i chitói noo ñóo, roon kúu tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kandaa va'a ndó ra —kaá ra.

⁴⁵ Dá tá n̄i natuu yati Judas noo iin Jesús, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá n̄i chitó rá noo ná. ⁴⁶ Dá n̄i natuu t̄a kua'a ñóo n̄i tiin ra Jesús.

⁴⁷ Ta kúu iin t̄a iin xí'ín Jesús n̄i taó rá espada ra. Ta kúu n̄i chit̄o'on ra do'o iin t̄a kéchón noó t̄a dut̄i kúu noó. ⁴⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a kua'a ñóo:

—¿Á tá kuj'íná vá kée ndó yu'u kúúí, sa'á ñóó vej ndó xí'ín espada xí'ín yító tiin ndó yu'u? ⁴⁹ Ta ndidaá kuú vá ñi sá káají xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano sá daná'í noo ndo, ta kọ ní tiin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná xinkọo to'on ká'an tuti ij Ndios —kaá na.

⁵⁰ Ta kúu ndidaá vá tá xionoo xí'ín ná ñi ñankoo ndava'a ñaá, ta ñi xino ra kua'an ra.

Di'a ñi ndo'o iin tayii ñi kankono kua'an

⁵¹ Ta sava'á ñayuu kuá'a ñoó tákaa iin tayii kua'an xi. Ta sava'a iin sávana va ndíxi xi kua'an xi. Kúu ñi tiin ta'ani ñaá rá. ⁵² Tído ñi ñayáa xi sávana ñoó. Ta kúu ndaá ñi kankono vichí xí kua'an xi.

Di'a ñi kuu tá ñi sá in Jesús noo mií tá duti kúu noó

⁵³ Dá né'e ra Jesús ñi saa rá noo ió mií tá duti kúu noó. Dá ñi ñataka ta'ani ndidaá kúu tá duti saku'a'a, xí'ín tá sá'ano ñoo, xí'ín táa dána'a ley Moisés. ⁵⁴ Ta Pedro, ndaá xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá ñi saa rá ñi ku'u ra noo kúu yé'é ve'e tá duti kúu noó ñoó. Dá ñi sá kọo ra ió rá noo ndéi táa ndaá yé'é ñoó, chí ndéi ra nádaa rá noo kéí ño'o.

⁵⁵ Ta rá duti saku'a'a ñoó xí'ín ndidaá ká tá né'e choon ndéi ra ndúkú rá táa ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nakí'o ñaá rá noo ndá'a tá romano, dá ka'áni ñaá rá. Tído kọ ní ní'í ta'on ra ndí kíán kakuu kuachi na. ⁵⁶ Chí kuá'a nda'o táa ñi kava'a a ña to'on ñi ka'an rá sa'a Jesús. Tído kọ ní náki'in tá'an ta'on to'on, ña ñi ka'an rá sa'a ná.

⁵⁷ Dá ñi ndakuei dao ká táa ndúkú rá kuachi ka'an rá sa'a Jesús, ta kaá rá:

⁵⁸ —Ndu'u kúu rá ñi seíd'o'o ña ñi kaa táa xaan di'a: “Kó'in nakani ndi'ii ve'e ño'o ká'ano yó, ña ñi kava'a ndá'a táa. Ta kúu tíxi oní kuu, ta kúu kava'a iin ká ve'e ño'o saá, tído o duú ña káva'a ndá'a táa kakian” —kaá rá.

⁵⁹ Tído kọ ní náki'in tá'an ta'on ña ñi ka'an rá sa'a ná.

⁶⁰ Dá ñi ndakuijn ndichi mií tá kúu duti kúu noó me'í noo ndéi ra ñoó. Dá ñi ndato'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a kọ ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaá kíán ká'an kuachi táa káa sa'on o kóó?

⁶¹ Tído tádi óon va iin Jesús, ñi iin to'on kọ ní ka'an na.

Dá ñi ñandíó kọo tuku mií tá duti kúu noó ñoó ñi ndato'on ñaá rá:

—¿Á yo'ó kúu Cristo, na dáka'ki ñaá? ¿Á de'e Ndios, na ij, kúu yo'ó?

⁶² Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Jaan, ñaá kúu yu'u, ta koni ndo na ñi nduu táa ñayúú yó'o nakọo na xoo kuá'a Ndios noo ij na dándáki na. Ta koni ta'ani ndó na kii na tein vikọ tánee indúu —kaá na.

⁶³ Dá ñi ndatá tá duti kúu noó ñoó dá'on ndíxi ra sa'a ña ñi xido ini rá. Dá ñi kaa rá:

—¿Ndá choon kuu ká yo cháá ká táa ka'an kuachi sa'a rá? ⁶⁴ Chí sá ñi seíd'o'o vá mií ndó ña ñi ka'an ndava'a ra sa'a Ndios. ¿Ndi kíán náta'an ini ndo keeá xí'ín rá viti? —kaá rá.

Dá ñi kando ndidaá táa ndéi ñoó ña kánian kuu Jesús sa'a ña ñi ka'an na dión. ⁶⁵ Dá ñi kasá'a túu ndaa díí ñaá dao ra. Ta ñi dadá'i ra noo ná xí'ín iin dá'on, dá ñi kani ñaá rá, ta kaá rá xí'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo ñi kani ñaá —kaá rá.

Ta nda rá ndita ndaá yé'é ñoó ñi kani da'anda noo ná.

Di'a ñi kuu tá ñi ndatá Pedro sa'a Jesús oní ta'ándá

⁶⁶ Ta yé'é ve'e ninõ ñóó ió jí vá Pedro. Dá nì kásáá iin ñá'a kéchóon noõ mií tã dutì kúú noõ ñóó. ⁶⁷ Dá tá nì xiniã ió Pedro nádaa rá noõ kéjì ñó'ó ñóó, kúú nì sa nde'é vã'a ñaáán, dá nì kaaan xí'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, tã ñoo Nazaret, ¿daá koó?

⁶⁸ Tído nì ndata vá rá, ta kaá rá:

—Kò ná'á ta'on yu'u tãa ñóó, ta ni kò kándaã ta'on inij ndá sa'a ká'on xí'ín.

Dá nì kee ra kua'an rã chí noõ kúú yé'é di'a. Tá nì saã rã ñóó, ta kúú nì kana va chéli. ⁶⁹ Ta kúú nì xini tuku va ñá'a ñóó noõ iin Pedro. Dá nì kásá'á ká'an xí'ín dao kã ñayuu ndíta ñóó:

—Tãa yó'o kúú kuendá Jesús.

⁷⁰ Ta kúú tuku va nì ndata rá.

Ta lú'u kã tóó, kúú nì ka'an dao kã ñayuu ndíta ñóó xí'ín rá:

—Miíã ndaa kuiti kuendá Jesús kúú yo'ó, chí tã kuendá Galilea ta'ani kúúon. Dá chí táto'on ká'an roón, dión ká'on.

⁷¹ Dá nì kásá'á ká'an ndava'a Pedro, ta kaá rá:

—Ná'á Ndiós ñã kò ná'á ta'on yu'u tãa ká'an ndo sa'a ñóó —kaá rá.

⁷² Ta kúú nì kana va chéli ta'ándá kúú uu. Dá ví nì ndisáã ini rã to'on nì ka'an Jesús xí'ín rá, chí di'a nì kaa nã: “Tã kò ñá'a kana chéli ta'ándá kúú uu, ta kúú sã ndata yo'ó sa'a yu'u onj ta'ándá”, kaá nã. Tá nì ndisáã ini rã to'on yó'o, kúú nda'í ndã'o nì saki ra.

15

Di'a nì kuu tá nì sa iin Jesús noõ tãa nani Pilato

¹ Dá tá nì tju noõ, sã nì kandõo va tã dutì sakua'a, xí'ín tã sá'ano ñoo, xí'ín tãa dána'a ley Moisés xí'ín ndidaã kã ní tã né'e choon ndi k'i'o kee ra xí'ín Jesús. Dá nì kató ñaá rá ndáka ra nì saã rã nì nak'i'o ra noõ tã né'e choon romano nani Pilato. ² Dá nì ndato'on Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúú rey noõ nã Israel?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tã dión kaá mií ní —kaá nã.

³ Ta ndéi tã dutì sakua'a dátaí kuachi ñaá rá sa'a kua'a ndã'o ñã'a. ⁴ Dá nì ndato'on tuku ñaá Pilato ñóó, ta kaá rá:

—¿Á ni iin ñã'a o ká'an yo'ó chindeéon miíon? Ta dión ví kua'a ñã'a dátaí kuachi ñaá tãa káa.

⁵ Ta va'ará dión nì kaa rá, tído ni iin to'on kò ní ka'an Jesús. Sa'a ñoó nì naá vá iní rá.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ñã ná karkaa Jesús ndjika cruz

⁶ Tein iin iin víkò pascua dáyaã Pilato iin tãa nákaã ve'e kã, tá'an rã kándõo nã ñoo Israel sa'a. ⁷ Daá ñóó nákaã iin tãa nani Barrabás ve'e kã, ta ñó'o ta'ani dao kã tãa kí'in tá'an xí'ín rá sa'áni rá ndji. Roón kúú tãa nì ndakuei nì náã xí'ín tã né'e choon romano. ⁸ Dá nì kásáã kua'a ndã'o ñayuu noõ Pilato. Dá nì kásá'á xíkã nã noõ rá ñã ná dáyaã rá iin tãa nákaã ve'e kã, táto'on k'i'o kée ra tein iin rá iin víkò pascua. ⁹ Dá nì kaa rá xí'ín ñayuu ñóó:

—¿Á kóni ndõ ñã dáyaã nã kúú rey noõ nã Israel yo'ó?

¹⁰ Dión nì kaa rá chí nì kandaã va iní rá ñã sa'a ñã u'u iní vá tã dutì sakua'a ñóó, sa'a ñóó nì nak'i'o ñaá rá noõ ndá'a rá. ¹¹ Tído nì daká'an kue'é tã dutì sakua'a ñóó ñayuu kuá'a ñóó, dá nì xíkã nã ñã va'a cháã kã Barrabás ná dáyaã rá. ¹² Dá nì ndato'on ñaá Pilato, ta kaá rá:

—¿Ndi kían kóni ndõ kee yu'u xí'ín tãa chinani ndó kúú rey noõ nã Israel yó'o, tá daá?

13 Dá nì káyú'ú ñáyúu kuá'a ñóó:

—¡Chirkaa ní rā ndjika cruz!

14 Dá nì kaa Pilato:

—¿Ndí kían kini nì yá'a taa yó'o nì kee ra?

Tído kúú nì'í cháá ká ví nì kasá'a káyú'ú ñáyúu kuá'a ñóó:

—¡Chirkaa ní rā ndjika cruz!

15 Ta sa'á ñā kóni Pilato kandoo va'a ra noo ñáyúu kuá'a ñóó, sa'á ñóó nì dayáa rā Barrabás. Dá tá nì ndi'í nì kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá nì naki'o ñāá Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on rā chirkaa ñāá rá ndjika cruz.

16 Dá nì naki'in ñāá soldado ndáka ra kua'an rā nda maá ini ve'e choon ta romano. Dá nì ndataká rā ndidaá ká soldado kúú kuendá ra. 17 Dá nì daku'ino ñāá rá iin dá'on kua'á toón, ta nì chinoo ra iin corona nì kava'a xí'in ion dinj ná. 18 Dá nì kasá'a rá kée ra ñā kéká'ano ñāá rá:

—Nā ká'ano kúú míí ní, nā kúú rey noo nā Israel —kaá ra.

19 Ta nì kani ra iin tañi'í dini ná, ta nì tuu ndaa dijí ñāá rá. Ta nì sa kujita xiti rá noo ná kée ra ñā kéká'ano ñāá rá. 20 Tá nì ndi'í nì kedjiki ndaa ñāá rá, dá nì djitá rá dá'on kua'á toón ndíxi na ñóó. Dá nì ndaku'ino ñāá rá dá'on míí ná. Dá ví nì taó ñāá rá ndáka ra kua'an rā chirkaa ra ndjika cruz.

Dì'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndjika cruz

21 Ta noo ndáka ñāá rá kua'an rā, ñóó nì naki'in tá'an ra xí'in iin taa nani Simón, tá kuendá Cirene. Ta de'e ra nani Alejandro xí'in Rufo. Tā yó'o kúú rā kondi nì sa'an yuku. Kúú nì kendúsa soldado xí'in rá ñā ná kadokó rā cruz Jesús ko'on rā. 22 Ta ndáka ñāá rá nì saá rā iin xían noo nani Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yiki lásá dinj ndji.

23 Ñóó, dá nì xì'o ra vino nì dataká tá'an xí'in ndutá ova ko'o Jesús, tído ko ní xín ta'on na ko'o na rā. 24 Dá tá nì ndi'í nì chirkaa ñāá rá ndjika cruz, dá nì sa ndei ra nì sadiki rā suerte xí'in dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndáa dá'on kánian nì'í iin rá iin ra.

25 Tát'o'on ká iin dataan nì chirkaa ra Jesús ndjika cruz. 26 Ta ndá'a iin tabla dinj cruz ñóó, ta ká'an ndá sa'a kían tákaa na ñóó. Ta di'a kaáan: “Tāa yó'o kúú rey noo nā Israel.” 27 Dá nì chirkuéi ta'ani ra uu tā kuí'iná ndjika dao ká cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a nā, ta iin ká rā tákaa xoo íti nā. 28 Ta xí'in ñā yó'o dá nì xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios, chí di'a kaáan: “Nì ndakí'in tá'an dáó ñāá rá xí'in tā kómí kuachi.”

29 Ta ñáyúu chika'anda kua'an noo tákaa Jesús ñóó kedjiki ñāá ná, ta kaó nā dinj ná kénóo na Jesús, ta kaá nā:

—¡Maáki rí! Kaá yó'ó ñā nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano Ndios. Ta kúú tixi onj va kuu nduva'on ñā, kaáon. 30 Ñóó ndani, dákaiki miíon viti. Kua'an noo kíi ndjika cruz xa'an ná kande'á.

31 Ta dión ta'ani kedjiki ñāá tā dutj sakua'a xí'in taa dána'a ley Moisés, ta ndátó'ón rá ndíta rá:

—Dao ká va ñáyúu sa kandeé rá sa dákaiki ra, tído ko kandeé ta'on ra dákaiki ra míí rá viti. 32 ¡Kaá rā ñā kúú rá Cristo, nā dákaiki ñāá! ¡Ta kaá rā ñā kúú rá rey noo nā ñoo yo! ¡Ná noo kíi rá ndjika cruz káa, dá ná nakoni yo rá, dá ná kandeé yó rā! —kaá rá ndíta ra.

Ta kána'á ta'ani ndá uu taa tákuei iin iin xoo dijin ná ñóó xí'in ná.

Dì'a nì kuu tá nì xì'í Jesús

33 Tá nì kasandaá kaxuu, dá nì naku'ijn ná iin níí kúú ñáyúú ndá ká onj sa'ini. 34 Dá tá nì kasandaá ká onj ñóó, kúú nì'í ndá'o nì káyú'ú Jesús, ta kaá nā:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —To'on yó'o kían kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndivá'a nì dayáa ndá'a ní yu'u?

³⁵ Tá nì seido'o dao ká taa ndíta ñoo ña nì ka'an na dión, dá nì kaa ra:

—Kueídó'o ndó, chí kána ra profeta Elías.

³⁶ Kúu nì kankono iin taa nì sa'an ra nì dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'in vino ía. Dá nì so'oni raán dinì iin tañí. Dá nì chírneee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. Dá nì kaa ra:

—Ná dá'a ni kee ndo dión. Ná kandati yó, dá ná kande'á á kasaa Elías dánóo ñaa ná —kaá ra.

³⁷ Ta kúu nì'i nda'o nì kayu'ú Jesús, dá nì xi'i na. ³⁸ Ta kúu mií dáá vá nì ndata dao dá'on tákaa ndadi ini ve'e ño'o ká'ano. Nì keean nda yú'an ñino, ta kúu nda yú'an ñino nì xino ñoo nì ndata ñá.

³⁹ Ta mií taa dándáki soldado iin noo tákaa Jesús ñoo. Kúu nì xini ra táto'on nì kayu'ú ná tá nì xi'i na, dá nì kaa ra:

—¡Miían ndaa ndisa de'e Ndios nì sa kuu taa yó'o!

⁴⁰ Ta xíká vá ndíta dao na ñá'a ndé'é ná ña nì ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, xí'in María naná José xí'in Jacobo, ta ló'o cháá ka. Nákaa ta'ani iin ka ñá'a naní Salomé. ⁴¹ Ta na ñá'a yó'o kúu na nì sa xionoo xí'in Jesús, ta sa chindee ñaa ná tá nì sa io na chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'a ta'ani dao ka na ñá'a tákuei Jesús nì saa na ñoo Jerusalén.

Dì'a nì kuu, dá nì nduxi Jesús

⁴² Sa nì ini va kuu dáá, ña kían mií kuu kénduu na Israel ña'a keí ná taan, chí sa kua'an kasanda'a va kuu nání'i ndée na. ⁴³ Ío iin taa naní José, ta kúu rá ta ñoo Arimatea. Ta kúu rá iin taa ndaya'i tein ta né'e choon noo na Israel. Ta ndáti ta'ani ra ña kasaa Ndios dándáki na ñayuú yó'o. Roón kúu ra nì xi'o ndeé ini nì ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá nì xiká ra noo Pilato ña ná nak'i'o ra yiki koño Jesús noo rá. ⁴⁴ Kúu nì naá vá ini Pilato tá nì kanda'a ini ra ña sa nì xi'i va Jesús. Dá nì kana ra ta dándáki soldado ñoo. Dá nì ndat'ón ñaa rá, á ndaa ña sa nì xi'i va na. ⁴⁵ Dá nì kaa ta dándáki soldado ñoo ña sa nì xi'i va na. Dá nì sa'anda Pilato choon ña ná nak'i'o ra yiki koño Jesús noo José. ⁴⁶ Dá nì sa'an José ñoo nì xiin na iin sábana saá. Dá nì danóo ra yiki koño Jesús ndika cruz. Dá nì nachituú ñaa rá xí'in sábana ñoo. Dá nì sa'an ra nì chikáa ñaa rá ini iin yáí ká'ano nì kava'a ndika iin káo. Dá nì dakuió tuú ra iin yuu chiká'ano nì sadi ra yé'an. ⁴⁷ Ta nì xini va María Magdalena xí'in María naná José noo nì chikáa ñaa rá.

16

Dì'a nì kuu tá nì nqtaki Jesús

¹ Tá nì ya'a kuu nání'i ndée na Israel, dá nì sa'an María Magdalena, xí'in Salomé, xí'in María naná Jacobo nì xiin na ndutá támi sa'an kane'e na ko'on na chí'i na yiki koño Jesús, ká'an ná. ² Ta na'a va'a kuu mií noo kásá'a sa'a semana, dá nì kee na kua'an na yáí noo nákaa yiki koño Jesús. Ta kúu duú nì xinkoo va ndindii. ³ Ta kúu ndát'ón ná kua'an na íchi ñoo, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ví nì'i yo dítá yuu ndadí yú'u yáí ñoo?

⁴ Tído tá nì saa yati na, kúu nì xini va na ña sa nì kuxoo va yuu ká'ano nì sa ndadi yú'u yáí ñoo. ⁵ Dá tá nì ku'u na inian, kúu nì xini na ío iin tayí chí xoo kuá'a di'a. Ta ndíxi xi iin dá'on kuxi chikáni. Ta kúu nì yu'ú nda'o na ñá'a ñoo. ⁶ Dá nì kaa xi xí'in ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chi sa ná'á vái ña nándukú ndó Jesús, na ñoo Nazaret, na ni sarkaa ndjka cruz. Tído ni nataki va na. Kande'é ndó noó ni chinóo ñaa rá. Koó ka na nákaa yó'o. ⁷ Kua'án kii ndo kast'o'on ndó xí'in Pedro, xí'in dao ka ta xionoo xí'in ná ña kuió noó Jesús ko'on na noo rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñaa rá tát'o'on ki'o ni sa ka'an na xí'in rá —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá ni kankuei na yá ñoo taxi tá'an na kua'an na. Kúu ndáá ndéi ñino oon na kua'an na, chi ni yu'ú ndá'o na. Ñoo ndani ko ní nákani na xí'in ni iin tó'on ñayuu íchi noó kua'an na ñoo.

Dí'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹ Tá ni nataki Jesús na'a kuu dáá ñoo, ña kúu kuu mií noó kásá'á sa'a semana, dá ni na'a noo ná din'ño'ó noo María Magdalena, tá'an ña ni sa ñoo'ó usá espíritu kini ni taó ná ñoo. ¹⁰ Dá ni keeán kua'an noo ndéi ta xionoo xí'in ná. Tá ni saan noo ndéi ra, nda'í ndé'i rá ndéi ra. Dá ni kast'o'an xí'in rá ña ni xinian Jesús. ¹¹ Tá ni seido'o ra ña ni nataki Jesús, chi sa ni xini va ñaa ña'a ñoo, kúu ko ní kándisa ta'on ñaa rá.

Dí'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu ta xionoo xí'in ná

¹² Tá ni ndi'i ñoo, dá ni na'a noo Jesús noo uu ta xionoo xí'in ná noo xika ra kua'an ra íchi kua'an chí yuku. Tído sa ni ndaon va na to'on sa kaa na. ¹³ Tído tá ni nakoni ñaa rá, dá ni sa'an ra ni kast'o'on ra xí'in dao ka ta xionoo xí'in ná ñoo. Tído kúu tuku va ko ní xín roón kándisa ra.

Dí'a ni kuu tá ni xi'o Jesús choon noo ta xionoo xí'in ná

¹⁴ Tá ni ndi'i ñoo, dá ví ni na'a noo Jesús noo ndin uxí iin ta xionoo xí'in ná noo ndéi ra sás'an ra. Dá ni danani ñaa ná sa'a ña ko ní kándisa ra xí'in sa'a ña káxi níó rá, chi ko ní xín ra kándisa ra ña ni xini dao ka ñayuu ñoo ña ni nataki na. ¹⁵ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kua'án ndo kanoo ndó iin ní kúu ñayuu dána'a ndo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'i noo ndidaá kúu ñayuu. ¹⁶ Ta ndi ndáa na ni kándisa ñaa, ta ni sodó ndúta ná, noón kúu na dáka'ki Ndios. Tído na ko ní xín kándisa to'on va'a yó'o, noón kúu na kandoo kakomí kuachi noo Ndios. ¹⁷ Ta ñayuu ni kándisa to'on va'a yó'o, noón kúu na ni'í ña kandeé ná kee na ña ná'ano. Chi xí'in kuu yu'u kandeé ná taó ná espíritu kini ñoo'ó ini ñayuu. Ta kat'i'a na ka'an na dao ka yu'u, ña ko ní dákuá'a na. ¹⁸ Ta va'ará ni tiin ndakána na iin ko, ta kúu ko ta'ón ña'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará ni xi'i ndakána na iin ña'a deen, ta kúu ko ta'ón ña'a ndo'o na kee an. Tá ná chinóo na ndá'a ná satá na kúu, ta kúu nduva'a va na —kaá Jesús.

Dí'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

¹⁹ Tá ni ndi'i ni ka'an sato'o yo Jesús to'on yó'o, dá ni kee na konana na kua'an nó'o ná induú. Kúu ni nakoo na xoo kuá'a Ndios.

²⁰ Dá ni kee ta xionoo xí'in ná ñoo kua'an ra dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús ndidaá kúu ñoo. Ta kúu sa chindeé vá ñaa míi sato'o yo Jesús, ta ni na'a na ña ndaa kían ni ka'an ra, chi ni xi'o na ña kandeé rá kee ra ña'a ndato. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

Ña yó'o kúu ña nī ka'an Lucas xí'in ra nani Teófilo

¹ Sa kua'á nda'o taa nī kee tata nataa yíko ra ndidaá ña ndaa nī kuu tein mii yó. ² Ta nī taa raan táto'on káa rá ío ña nī nakani na nī xini xí'in noo ndidaá kúu ña nī sa io nda mii sa'a, chí noón kúu na nī ni'l choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na. ³ Ta nī sa nde'í ña iian va'a kían nataa yíko ta'anii ña. Chí kueé kueé nī taó tó'on va'i ndidaá kúu ñayuu nī xini xí'in noo ndidaá kúu ña nī sa io nda mii sa'a, dá nī nataa yíko ña kosaqaan noo mii ní, Teófilo, chí kúu ní iin taa ndaya'i, ⁴ dá kana'á va'a ní sa'á ña ndaa, tá'an ña nī daná'a na noo ní.

Dì'a nī kuu tá nī ka'an iin ángel ndi koo, dá kaki iin ra nani Juan

⁵ Tein kuu nákaa Herodes kúu rá rey chí kuendá Judea, nī sa io iin tã duti nī sa nani Zacarías, ta sa kaa ra tein tã duti kuendá Abías. Ta ñadi'í ra nī kixi tein na ve'e Aarón, ta nī sa nanián Elisabet. ⁶ Ta mii rá xí'in ñadi'í ra nī sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seíd'ó'o na ndidaá kúu choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ni lú'u ko ní ya'a na nooán. ⁷ Tido ko tá'on de'e na ní sa ndei, dá chí Elisabet kúu iin ñá'a daá o kúu koo de'e. Ta na sava'a va kúu ndin nduu na.

⁸ Iin kuu nákaa Zacarías kéchóon ra ña kúu choon kee duti noo Ndios, chí mii daá ñóó kéchóon tã duti kuendá mii rá. ⁹ Dá nī kee tã duti ñóó táto'on nī kaan ra kee ra, chí nī sadi'í ra suerte, dá nī kanian ña Zacarías kúu ra chíño'ó dusa noo Ndios. Dá nī ku'u ra kua'an ra ini ve'e ño'o ká'ano sato'o yo Ndios.

¹⁰ Ta kua'á nda'o ñayuu ndeí ká'an na xí'in Ndios sata vé'e xian nani nákaa ra chíño'ó ra dusa ñóó ini ve'e ño'o ká'ano ñóó. ¹¹ Kúu iin kuiti vá nī na'a noo iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo kuá'a di'a noo kéj dusa ñóó. ¹² Kúu nī naá vá ini Zacarías tá nī xini ñaá rá, ta nī nduká'ano ra xini rá sa'á ña nī yu'u ra. ¹³ Tido nī kaa ángel ñóó xí'in rá:

—Zacarías, ná dá'a ni yu'óon, chí nī seíd'ó'o va Ndios ña nī xikon noo ná. Sa'á ñóó dákáki ñadi'íon Elisabet iin tayí ló'o, ta chinanón xi Juan. ¹⁴ Ta ndato nakuti yo'ó xí'an kadij inon sa'a xí. Ta kua'á nda'o ñayuu kadij ini tá ná kaki xi, ¹⁵ chí iin taa ndaya'i nda'o kakuu xi noo Ndios. O kó'o ta'on xi vino, ta ni ndutá deen. Ta nakuti xí xí'in Espíritu ij Ndios nda noo kakaá xi tixi naná xi. ¹⁶ Ta mii xí kedaá xí'in kua'á nda'o na Israel, dá nandió kuéi na noo sato'o na Ndios. ¹⁷ Ta sa dinño'ó ka kasaá xi, dá kasaá na kúu sato'o yo. Ta kane'e xi choon táto'on k'i'o nī sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé ini xi táto'on k'i'o ndeé sa io ini Elías. Ta kandeé xí nandei va'a na kúu tata xí'in de'e na. Ta kandeé ta'ani xi xí'in na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a táto'on k'i'o kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díon, dá kenduu xi na ñoo yó'o, dá kandeé nduu na natiin na na kúu sato'o yo.

¹⁸ Dá nī kaa Zacarías xí'in ángel ñóó:

—¿Ndí kee kandaá iniñ ña díon koo? Dá chí taa sava'a va kúu yu'u, ta sava'a ta'ani ñadi'í yu'u.

¹⁹ Dá nī kaa ángel ñóó xí'in rá:

—Yu'u nani Gabriel, ta yu'u kúu ra iin noo Ndios noo ío na. Ta mii ná kúu na nī chínda'á yu'u veji kastó'in xí'ón sa'á to'on va'a yó'o. ²⁰ Ta viti kían kandoo ñí'on, ta o kúu ka ka'on nda ná xinkoo noo nī ka'in xí'ón, chí ko ní

xí'ón kandísón to'on nì ka'in, tído mi'án ndaa xinkoo ña nì ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuu nì kaxi mií Ndios —kaá nà xí'in rá.

²¹ Ta ndátì nà ñoo ñoo ña keta Zacarías sata ve'e. Kúú nì kasá'á nákanì ini nà sa'á ña nì kúna'á nákaa ra ini ve'e ño'o ñoo. ²² Tído tá nì keta ra, kúú sà ko kuú kà va ka'an ra. Dá nì kandaag ini ñayuu ñoo ña nì xini rá iin ña'a ndato nì kee Ndios ini ve'e ño'o ñoo, dá chì nda ndá'a óon ra kúú xí'o ra kuendá sa'á ña nì xini ra. Ta nì kandoo ñi'j va ra.

²³ Dá tá nì ndi'i nì kee Zacarías choon kánian kee ra sa'á ña kúú rá ta duti, dá nì kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra. ²⁴ Ta nì ya'a dao kuú ña nì kuu dión, ta kúú nì tpu va ñadi'í ra Elisabet nó'o de'án. Ta kúú nì sà káa tooán ve'án o'on yoo, ta nì kaaan di'a xí'in mi'án: ²⁵ “Di'a nì kee sato'j Ndios xí'ín, chì tein kuú viti nì na'a nà ña kú'u ini nà sa'í, ta nì dítà ná ña klan kénoo ñayuu yu'u.”

Di'a nì kuu tá nì kasto'on iin ángel xí'in María ña koo iin de'e yii nà, ta kanani xí' Jesús

²⁶ Tá nì xino iño yoo ño'o de'e Elisabet, dá nì tanda'á Ndios ángel naní Gabriel kua'an nà iin ñoo naní Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ²⁷ dá koto ni'ini nà iin tadi'í tákí, tá'an ra sà nì xì'o to'on ña koo xi xí'in taa naní José, rá kúú kuendá nà ve'e rey David. Ta tadi'í tákí ñoo naní María. ²⁸ Tá nì ku'u ángel ñoo noo ío María, dá nì kaa nà xí'in xí:

—Ná koo va'ón. Náta'an nda'o ini Ndios xini nà yo'ó, chì nà kúú sato'o yo kúu nà ío xí'ón, ta kée nà cháá kà ña manì xí'ón o duú dao kà ñá'a.

²⁹ Tá nì xini xì ángel ñoo, ta nì seídó'o xi ña nì ka'an nà xí'in xí, kúú nì naá vá ini xì, chì kò kandaag ta'on ini xì ndi kóni kaa ndisá'án nì ka'an nà xí'in xí.

³⁰ Dá nì kaa tuku na xí'in xí:

—María, ná dá'a ni yu'óon, chì sà nì natiión ña manì noo Ndios. ³¹ Chì viti klan kaño'o de'ón. Ta dátpu nooon iin tayii, ta chinanón xì Jesús. ³² Ta kakuu xi iin nà ndáya'i, ta kanani xí de'e mií Ndios, nà kómí ndidaá choon. Ta mií Ndios, nà kúú sato'o yo, noón kúú nà kì'o choon noo ndá'a xi ña kakuu xi rey, táto'on nì sà kuu David, ná sá'ano ve'e xi. ³³ Ta kane'e xi choon noo nà ve'e Jacob, ta ni iin kuú o ndí'i ña dándaki xi.

³⁴ Dá nì kaa María xí'in ángel ñoo:

—¿Ndí koo, dá xinkoo ña koo dión, ta kò ta'ón taa ío xí'in?

³⁵ Dá nì kaa ángel ñoo xí'in xí:

—Mií vá nà kúú Espiritu iñ Ndios naxino nímōn, ta nakutón xí'in ndée mií ná. Kì'o dión, dá ñi'on de'ón. Sa'á ñoo tayii iñ káki ñoo kanani xí de'e mií Ndios.

³⁶ Ta dión ta'ani sà ño'o de'e tá'ón naní Elisabet, va'ará nà sava'a kúú ná. Ta sà nì xino iño yoo ño'o de'e na, va'ará sà ka'an ñayuu xí'in ná ña kúú ná iin ñá'a o koo de'e, ³⁷ chì ni iin ña'a kò klan kuáchì noo Ndios.

³⁸ Dá nì kaa María xí'in ná:

—Yu'u kúú iin tadi'í kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sa'á ñoo ná kee nà xí'in táto'on kì'o nì ka'an ní xí'in —kaá xì.

Dá nì kexoo ángel ñoo noo xí kua'an nà.

Di'a nì kuu tá nì sa'an María ve'e Elisabet

³⁹ Tein kuú dáá ñoo, dá nì ndi'i nda'o ini María nì kee xi kua'an xì yukú ño'ó noo nákaa iin ñoo chí kuendá Judá. ⁴⁰ Tá nì saá xì, nì ku'u xi ve'e Zacarías. Dá nì ka'an xì ndisá'án xí'in Elisabet. ⁴¹ Tá nì seído'o Elisabet ndisá'án nì ka'an María xí'án, kúú ni'ni nda'o nì kandita taleé ini tixián. Ta kúú nì nakutián xí'in Espiritu iñ Ndios, ⁴² ta kúú nì'i nda'o nì kayu'án:

—Yo'ó kúú nà kémáni cháá kà Ndios noo ndidaa nà ñá'a, ta kémáni ta'ani na de'e nákaa tison xaan. ⁴³ ¿Ndá yoo ví kúú yu'u ña kii naná nà kúú sato'j

koto ni'ini na yu'u? ⁴⁴ Tá nì sejdò'i nì ka'òn ndisá'án xí'ín, kúu nì'i nda'o nì kàndita taleé nákaa ini tìxii xí'án kádii ini xì. ⁴⁵ Ndiká'án ndi kúu ví yo'ó ña nì kàndisón ña miían ndaa xìnkoo ña nì ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaa'an xí'ín xí.

⁴⁶ Dá nì kaa María:

Ndino'o ini va yu'u kéká'anoi na kúu sato'o yo.

⁴⁷ Kádii nda'o ini níoi sa'á ña nì kee Ndios, na dákaki ñaa.

⁴⁸ Chì nì sa nde'é ná ña kúuú iin tadi'i kúnda'í kéchóon noo ná.

Ta viti chí noo kaa ndidaá kúu ñayuu ña nì natiin yu'u ña manì noo Ndios.

⁴⁹ Dá chí ná'ano nda'o ña'a kée Ndios, na kómí ndidaá kúu ndée, xí'ín.

Ná natiin kuú ná ndidaá tá'an ñaño'ó.

⁵⁰ Daá kuití kú'u ini na sa'a ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñaa.

⁵¹ Sa kua'á nda'o ña'a ná'ano nì kee na xí'ín ndá'a ná.

Ta nì taó xóo na ta'íó táyíi ini, dá ná o kée ra ña ná'ani ini níó rá.

⁵² Ta nì ditá ná choon noo nda'á ta' né'e choon ná'ano,

ta nì chùndaya'i na ñayuu nda'í ini.

⁵³ Ta noó na koó ña'a keí, kua'á nda'o ña'a nì xì'o Ndios.

Ta ndidaá na kuiká, koó ña'a nì nì'í ná kane'e na ko'òn na.

⁵⁴ Ta nì chùndeé ná na ñoo Israel, na kéchóon noo ná,

ta nì ndiko'on ini Ndios ña kú'u ini na sa'a ná,

⁵⁵ chí kì'o dión nì xì'o na to'òn na noó na sá'ano ve'e yó,

chì kì'o dión nì kaa na kee na xí'ín Abraham xí'ín ndidaá de'e na,

ta daá kuití vá kée Ndios dión xí'ín yó.

⁵⁶ Táto'on onì yoó nì sa' io María xí'ín Elisabet, dá nì kee xi kua'an nó'o xi ve'e xi.

Dì'a nì kuu tá nì kaki de'e Elisabet nanì Juan

⁵⁷ Tá nì kasandaá kuú kaki de'e Elisabet, ta kúu iin tayíi ló'o nì dákakián.

⁵⁸ Tá nì kandaá ini na ndéi yati xí'án xí'ín na kúu tá'an ña ká'ano nda'o ña manì nì kee Ndios xí'án, kúu nì kádii dáó ini na xí'án. ⁵⁹ Tá nì xìno ona kuú nì kaki xì, dá nì ta'anda' ñii xì táto'on kì'o kée na Israel xí'ín de'e na. Ta nì ka'an ná chinaní ñaa ná Zacarías táto'on nanì tatá xì. ⁶⁰ Dá nì kaa naná xì:

—Q kánani ta'on xì dión. Juan va kananí xì.

⁶¹ Dá nì kaa na xí'án:

—¿Ndiva'a kananí xì dión? Ta ni iin tó'ón ta'on na ve'ón ko nanì kuú ká'òn xaan.

⁶² Dá nì kasá'á kúu ndá'a ná ndátó'ón ná tatá xì ndi kananí xì, kóni ra. ⁶³ Dá nì xiká ra iin tá'í yító yadí, ta noo yító ñoo nì taa ra kuú xì. “Juan va kananí xì”, kaá ña nì taa ra. Ta kúu ndidaá vá ná nì naá ini. ⁶⁴ Ta kúu vití'ón di'a va nì naka'an ra. Ta kúu nì kasá'á rá kéká'ano ra Ndios. ⁶⁵ Ta ndidaá kúu na ndéi yati xí'ín ná ñoo nì yu'u nda'o na. Ta ndidaá na ndéi noo kúu yukú ñó'ó ndíta chí kuendá Judea nì kasá'á ná ndátó'ón ná sa'a ndidaá ña nì kuu. ⁶⁶ Ta ñayuu nì seídó'o ña nì kuu dión, nì kasá'á ná'ani ini na, ta kaá na:

—¿Ndi kuú vían kasandaá tayíi ñoo kakuu xì? —kaá na.

Ta miían ndaa ndisa nákaa xì tìxi ndá'a sato'o yo Ndios.

Dì'a kua'an ña nì kaa Zacarías nì kee Espíritu iì Ndios

⁶⁷ Ta kúu Zacarías, ra kúu tatá xì, nì nakutí xí'ín Espíritu iì Ndios. Ta kúu nì kasá'á ká'an ra sa'á ña nì sa' io xí'ín sa'á ña koo chí noo:

⁶⁸ Na ká'ano kúu sato'o yo Ndios, na ndáño'o yóo, na Israel,

dá chí nì kasá'a na taó xóo na yo tìxi ndá'a ña kini.

⁶⁹ Chì nì tanda'á ná iin na kómí choon vei dákaki ñaa.

Ta kúu ná iin na ve'e rey David, na sa' kéchóon noo mií Ndios tá sa' na'á,

70 táto'on kǐ'o nǐ kaa Ndios kee na xí'ín yú'u profeta nǎ ndǎ míi sa'a.
 71 Chǐ dákaki na yó noó nǎ naá xí'á, ta taó xóo na yó tǐxi ndǎ'a nǎ xiní u'u ñaá.
 72 Ta nǐ ka'an nǎ ñǎ ku'u ini nǎ sa'a ndidaá nǎ sá'ano ve'e yó.
 Ta kǒ ní nándodó ta'on na ñǎ ndato nǐ kǎndoo na kee na xí'ín ná,
 73 tá'an ñǎ nǐ kǎndoo na kee na xí'ín Abraham, nǎ kúú tǎ sá'ano ve'a.
 Chǐ nǐ kǎndoo Ndios ñǎ
 74 taó xóo na yó tǐxi ndǎ'a nǎ xiní u'u ñaá,
 dá kǐan ni iin ñǎ'a ná o kedaá xí'á ñǎ yu'ú yo koni kuáchí yó noó ná.
 75 Ta koo vii yo, ta kee yó ñǎ ndaa noó míi ná ndidaá tá'an kuu nǐ saki nǎ kandeí yó.
 76 Ta yo'ó, de'e ló'o miíj, yo'ó kakuu iin profeta, nǎ kásto'on xí'ín ñayuu ñǎ nǐ ka'an míi Ndios, nǎ ío noó dikó.
 Dá chǐ kuió noó yo'ó ko'on noó nǎ kúú sato'o yo, dá kenduuon iin íchǐ ndaa noó ná.
 77 Chǐ kast'o'on yo'ó xí'ín nǎ ñoo Israel, dá ná kandaǎ ini nǎ ndi kee Ndios, dá dákaki ñaá ná,
 chǐ kǐ'o ká'ano va ini nǎ sa'á kuachi kée na.
 78 Chǐ kú'u nda'o ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoó nǐ kasáa nǎ chindeé ná yo,
 ta kǐán táto'on iin ndíndii saá nǐ xǐnkoo toon noó yo iin kǎ kuu,
 79 dá kǐ'oan ñǎ katoon noó ñayuu xíonoo íchǐ noó iin naá, xí'ín noó nǎ nó'o tǐxi ndǎ'a ñǎ kuu nǎ.
 Ta dátooan noó yo ko'o íchǐ ndaa, dá koo va'a ini yo.

80 Ta sa sa'ano tayíi ñoó kua'an xǐ. Ta sa kundeé ini xǐ xí'ín ñaxintónǐ xǐ. Ta nǐ sa ío xǐ noó kúú yukú íchǐ ndǎ noó nǐ xǐnkoo kuu nǐ na'a xǐ míi xǐ noó nǎ Israel.

2

Di'a nǐ kuu tá nǐ kaki Jesús

1 Ta míi tein kuu dáá ñoó nǐ sa'anda tǎ né'e choon ká'ano naní Augusto choon noó ndidaá ñayuu dándáki ra ñǎ ná no'o nǎ nachikodó ná kuu ná noó tuti tǎa né'e choon ñoo noó nǐ kaki na. 2 Ta ñǎ yo'ó nǐ sa kuu ta'ándá míi noó nǐ nachikodó ñayuu kuu ná noó tuti tǎ né'e choon tá nákaa tǎa naní Cirenio né'e ra choon chí kuendá Siria. 3 Sa'á ñoó ndidaá kúú ñayuu nǐ kee na kua'an nó'o ná ñoo noó nǐ kaki na, dá nachikodó ná kuu ná noó tuti tǎa né'e choon.

4 Dá nǐ keta iin tǎa naní José ñoo Nazaret, ñǎ nákaa chí kuendá Galilea, kua'an nó'o rá chí kuendá Judea noó kúú ñoo noó nǐ kaki rey David, ta naníán Belén. Chǐ kuendá nǎ ve'e rey David kúú rá, 5 chǐ kua'an ra nachinoo ra kuu rá noó tuti tǎ né'e choon xí'ín María, ta nǐ xǐ'o to'on koo xí'ín rá. Ta sa yati va kaki de'e xǐ. 6 Ta xǐan tein ndéi na ñoo, kúú nǐ kasandaá va kuu kaki de'e xǐ. 7 Ta ñoo nǐ kaki de'e noó xǐ, ta tayíi kúú xǐ. Dá nǐ chǐtuú ñaá ná dá'on. Dá nǐ chǐndú'u ñaá ná ini noó sásá'an kítǐ, chǐ sa nǐ chítǐ nda'o ve'e noó nǎni'j ndée ñayuu.

8 Ta ndéi dao tǎa ndáka léko yati noó nákaa ñoo ñoo, ta ndidaá sakuaá ndéi ra ndaa rá léko rá. 9 Kúú iin kuitǐ vá nǐ na'a noó iin ángel nǐ kii noó sato'o yo Ndios noó rá. Kúú nǐ naye'e ndaa iin níi kúú noó ndéi ra nǐ kee sato'o yo. Kúú nǐ yu'ú nda'o ra. 10 Dá nǐ kaa ángel ñoo xí'ín rá:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chǐ ñǎ va'a va kǐan veii kasto'in xí'ín ndó. Ta ñǎ yo'ó kakuu iin ñǎ dij iní noó ndidaá ñayuu. 11 Kuu víti nǐ kaki iin nǎ nǐ kasáa dákaki ñayuu. Ta nǐ kaki na ñoo rey David. Nǎ yo'ó kúú Cristo, nǎ dákaki ñaá, ta nǎ yo'ó kúú sato'o yo. 12 Ta kǐ'o di'a, dá kandaǎ ini ndo ñǎ ndaa va kǐan nǐ

ka'jn xí'ín ndó. Chì nani'ì ndò taleé yó'o kátuú xì iin tá'í dá'on, ta kándu'u xì ini noo sásá'an kítì —kaá na.

¹³ Kúú iin kuití vá nì na'a noo iin tu'u ká'ano ángel nì kii chí induú noo ìn iin ká ángel ñóo, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

¹⁴ Ná natiin Ndios ndidaá kúú ñaño'ó nda noo ió na induú.

Ta ná kandeí va'a ñayuu noño'o yó'o, chì xini va'a ñaá Ndios.

¹⁵ Tá nì ndi'ì nì nana ángel kua'an nó'o ná induú, dá nì kasá'a ndátó'on tá'an taa ndáka léko ñóo:

—Kó'o ñoo Belén kande'á ña nì kuu, chì mií na kúú sato'o yo Ndios nì kast'on xí'a sa'an —kaá ra.

¹⁶ Ta kúú nì ndi'ì nda'o ini ra kua'an ra. Tá nì saa ra, kúú nì nani'ì rá María xí'ín José xí'ín taleé ñóo kándu'u xì ini noo sásá'an kítì. ¹⁷ Tá nì xini ra xí, kúú nì kasá'a rá nákaní ra xí'ín ná tát'o'on kì'o nì kaa ángel ñóo xí'ín rá sa'a taleé ñóo. ¹⁸ Tá nì seido'o ndidaá ñayuu ndéi ñóo ña nì nákaní taa ndáka léko ñóo dión, kúú nì naá vá iní na. ¹⁹ Tído sa ndidaá kúú vá ña yó'o nì taxi va'a María nio xí, ta daá kuití ñó'o ini xì sa'an. ²⁰ Dá nì nandió kuéi taa ndáka léko ñóo kua'an ra. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra sa'a ña nì xini ra xí'ín sa'a ña nì seído'o ra. Dá chì nì xini ra tát'o'on káa rá ió ña nì nákaní ángel ñóo xí'ín rá.

Di'a nì kuu tá nì sa'an na ve'e ño'o ká'ano xí'ín Jesús

²¹ Tá nì xino ona kuu nì kaki taleé ñóo, dá nì ta'anda ñi xí tát'o'on kée na Israel. Dá nì chinaní ná xì Jesús, chì kì'o dión kananí xí kaá ángel nda rá ko ñá'a kakaá xì tixi naná xì. ²² Tá nì kasandaá kuu kánian ko'on na nduvií ná mií ná noo Ndios, tát'o'on sa'andaá ley Moisés choon ña kánian kee na, dá né'e na taleé ñóo nì saa ña ñoo Jerusalén, dá nakì'o na kuendá sa'a xí noo Ndios.

²³ Chì di'a kaá ley sato'o yo Ndios: “Ndidaá kúú tayí kuálí kúú noo nì kaki tixi naná xì kananí xí kakuu xì tayí kechóon sa'va'a noo sato'o yo Ndios.” ²⁴ Ta ña kánian dokó ná noo Ndios kúú uú kúku o uú paloma tát'o'on kì'o kaá ley sato'o yo Ndios.

²⁵ Ta ñoo Jerusalén ñóo nì sa ió iin taa nì sa nani Simeón. Ta nì sa kuu ra iin taa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ña kóni Ndios. Ta ndati ra kasaa ña tanda'a Ndios kì'o tandeé ini noo ña ñoo Israel. Ta ió va Espíritu ñi Ndios xí'ín rá. ²⁶ Ta nì kast'on Espíritu ñi Ndios xí'ín rá ña o kuú ta'on ra nda ná koni xí'ín noo rá na nì tanda'a Ndios kasaa dáka ña. ²⁷ Ta mií Espíritu ñi Ndios nì kedaá xí'ín rá, dá nì saa ra ve'e ño'o ká'ano ñóo. Ta kúú ñóo ta'ani né'e ñaá na kúú tatá taleé nani Jesús nì kasaa ña, dá kee na xí'ín xí tát'o'on kì'o sa'andaá ley Moisés choon. ²⁸ Dá nì tiin Simeón taleé ñóo nì sa ne'e ndaa ra. Dá nì kasá'a rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

²⁹ Sato'o mií, viti kían konó ní ná kuu,

chì sa ió va'a va iní viti, chì sa nì xinkoo va to'on nì ka'an ní xí'ín,

³⁰ dá chì sa nì xini xí'ín noo ña nì tanda'a ní nì kasaa dáka ña.

³¹ Ta sa nì kasá'a ní ná'a ní na noo ndidaá kúú ñayuu.

³² Ta dát'o'on ña noo ndidaá kúú ñayuu ko kúú na Israel.

Ta sa'a mií ná natiin ña ñoo ní, na Israel, ñaño'ó.

³³ Kúú nì naá vá iní José xí'ín María tá nì seido'o na ña nì ka'an Simeón dión sa'a xí. ³⁴ Dá nì xika ra ña maní noo Ndios sa'a ná. Dá nì kaa ra xí'ín naná xì nani María:

—Kana'on, chì taleé yó'o kúú ra nì kasaa kedaá xí'ín na Israel, dá kua'a ná kuéi, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ña nì kii xi noo mií ná, tído di'a kaño'ó vá ña ñayuu. ³⁵ Dión koo, dá ná natuu ña nákaní ini iin rá iin ñayuu. Tído

nda'í nda'o ndo'o yo'ó, ch̄i kakian táto'on iin yúch̄i karnee ním̄on —kaá r̄a x̄i'ín María.

³⁶ Ta ñoo ta'ani n̄i s̄a io iin ñá'a naní Ana. Ta ñá'a yó'o s̄a k̄asto'on x̄i'ín ñayuu to'on n̄i na'it̄ian noo mií Ndios. Ta kían de'e t̄aa n̄i s̄a naní Fanuel, r̄a kuendá na ve'e Aser. Ta kían iin ñá'a sava'a. Tído tá n̄i s̄a kían tadi'í tákí, dá n̄i tarndá'an x̄i'ín ȳi'ian, tído us̄a va kuia n̄i s̄a ioan x̄i'ín r̄a, kúu n̄i x̄i'í va ra. ³⁷ S̄a ió kom̄i diko kom̄i kuia kían ñá'a kuáan, ta n̄i iin kuu k̄o ní k̄exoóan ve'e ño'o ká'ano ñoo. Nduú ñoo s̄a k̄aaan x̄ino kuáchíán noo Ndios, ch̄i s̄a ne'e i'ian, ta ká'an x̄i'ín Ndios. ³⁸ Ta mií hora daá ñoo n̄i kasáaan noo ndíta na ve'e Jesús. Dá n̄i kasá'an náki'oan ndivé'e noo Ndios. Ta n̄i kasá'an ká'an sa'a taleé ñoo x̄i'ín ñayuu, n̄a ndáti kuu taó xóo Ndios n̄a Jerusalén noo ña ndó'o níq ná.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret

³⁹ Tá n̄i ndi'i n̄i kee na ndidaá choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá n̄i nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea. ⁴⁰ Ta s̄a sá'ano tayií ñoo, ta s̄a kúndakí x̄i, ta s̄a ní'í x̄i ñaxintóni x̄i kua'an x̄i. Ta chíndeé nda'o ñaa Ndios.

Di'a n̄i kuu tá n̄i s̄a io Jesús ux̄i uu kuia

⁴¹ Ta ndidaá kuia vá s̄a sá'an n̄a ve'e xi ñoo Jerusalén keká'ano na víko pascua. ⁴² Tá n̄i x̄ino xi ux̄i uu kuia, dá n̄i kee na k̄okaa na kua'an na x̄i'ín x̄i ñoo Jerusalén keká'ano na víko ñoo, táto'on k̄i'o s̄a k̄ee na. ⁴³ Tá n̄i ndi'i víko ñoo, dá n̄i nandió kuéi na kua'an nó'o ná, tído n̄i k̄and̄o va Jesús ñoo Jerusalén. Tído k̄o ní kándaá ta'on ini José x̄i'ín María ña n̄i k̄and̄o xi. ⁴⁴ Ch̄i n̄i ka'an ná ña ndá ndi kuu vei xi x̄i'ín dao k̄a tá'an na. Ta s̄a iin níi vá kuu n̄i x̄i'ín ná. Dá n̄i kasá'a ná nándukú ñaa ná tein n̄a kúu tá'an na x̄i'ín n̄a ndéi yati x̄i'ín ná. ⁴⁵ Ta s̄a'á ña k̄o t̄a'ón x̄i náni'í ná, s̄a'á ño'o n̄i nandió kuéi na kua'an na ñoo Jerusalén nándukú ñaa ná.

⁴⁶ Tá n̄i x̄ino on̄i kuu, dá n̄i naní'í ná x̄i nákaa x̄i ini ve'e ño'o ká'ano, ta ió x̄i tein t̄a dána'a ley Moisés seidó'o x̄i r̄a, ta kúu ndáto'on x̄i r̄a. ⁴⁷ Ta ñayuu ndéi seidó'o ñaa ñoo, kúu n̄i naá vá ini n̄a, ch̄i ndichí nda'o xi, ta va'a nda'o nándio né'e xi ña ndáto'on ñaa t̄aa ñoo. ⁴⁸ Tá n̄i x̄ini ñaa n̄a ve'e xi, kúu n̄i naá vá ini n̄a. Dá n̄i kaa naná x̄i x̄i'ín x̄i:

—De'e ló'o, ¿ndiva'a n̄i keeón di'a x̄i'ín ndu'u? Dá ch̄i yu'u, x̄i'ín tatóon ndó'o nda'o níq ndú x̄ionoo ndu nándukú ndú yo'ó.

⁴⁹ Dá n̄i kaa x̄i x̄i'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ní yu'u? ¿Á k̄o ná'a ta'on ní ña miían ndús̄a kánian kakaaj̄i keei choon tatáti? —kaá x̄i.

⁵⁰ Tído k̄o ní kándaá ta'on ini n̄a ndiva'a n̄i ka'an x̄i dión. ⁵¹ Dá n̄i kee Jesús kua'an nó'o x̄i x̄i'ín ná ñoo Nazaret. Ta daá s̄a seidó'o va xi n̄a. Ta n̄i taxi va'a naná x̄i ndidaá ña yó'o ini níq ná. ⁵² Ta s̄a ní'í Jesús cháá k̄a ñaxintóni x̄i, ta s̄a sá'ano dikó cháá k̄a x̄i kua'an x̄i. Ta náta'an ini Ndios x̄ini ñaa ná, ta náta'an ta'ani ini ñayuu x̄ini ñaa ná.

3

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Juan, n̄a dákod̄o ndúta ñayuu

¹ Tá n̄i x̄ino sa'on kuia dánda'ki t̄aa naní Tiberio César, tiempo daá ñoo nákaa t̄a naní Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá Judea, ta Herodes kúu r̄a né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani r̄a naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea x̄i'ín Tracónite, ta r̄a naní Lisaniás né'e choon chí kuendá Abilinia, ² ta r̄a naní Anás x̄i'ín Caifás kúu r̄a dut̄i kúu noo noo n̄a Israel. Dá n̄i ka'an Ndios x̄i'ín iin t̄aa naní Juan, n̄a kúu de'e Zacarías, noo kúu yukú i'ich̄i. ³ Dá n̄i kee Juan

kua'an na ndidaá ñoo ñó'o yu'ú yuta Jordán, ta sa kast'o'on na xí'in ñayuu ña ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá kuu kodó ndúta ná.

⁴ Sa'á ñoo ñi xinkoo to'on ñi taa profeta Isaías, chi di'a kaáan: Káyu'ú iin ta noo kúu yukú ichi:

“Kandei nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichi ndaa noo ná.

⁵ Ndidaá noo kúu tá'ij ná kutí, ta ndidaá kúu yúku xí'in ko'onduo ndundaá, ta ndidaá kúu ichi tika nduuan ichi ndaa, ta ndidaá kúu ichi noo kini ndaa nduva'an;

⁶ ta ndidaá kúu ñayuu koni na na tanda'a Ndios kii dáka'i ñaa.”

⁷ Ta kua'a nda'o ñayuu ñi kasáa noo nákaa Juan, dá ná dákodó ndúta ñaa ná. Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Ndo'ó, na kúu tata ko'o xaan, ¿ndá yoo kaá daá xí'in ndo'ó ña dión oon ni káki ndó no'ó ña xido ini Ndios vei dándó'o naní nio ndo? ⁸ Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miian ndaa ndisa ñi nandikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ná dá'a ñi ka'an ndó ña sa'á ña kúu ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoo káki ndó. Chi miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndei yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ⁹ Ta kana'a ndó ña sa io nduu va hacha ka'andaan yo'ó yito. Sa'á ñoo ndi ndaa mií vá yito ko xí'o ku'i va'a, kiróon kúu ra ta'anda, dá kee rá noo kái ñó'o —kaá na.

¹⁰ Dá ñi ndato'ón ñaa ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá na:

—¿Ndí kían kánian kee ndu'u, tá daá?

¹¹ Dá ñi kaa Juan xí'in ná:

—Ndi ndaa ndo'ó io uu do'onoo, ta ki'o ndó iian no'ó na ko'óan noo. Ta ndo'ó, na io ña'a sásá'an, ta dión ta'ani kánian kee ndó.

¹² Ta ñi kasáa ta'ani dao ta'ani ki'in ya'i sa'a ñó'o kodó ndúta rá. Dá ñi ndato'ón rá Juan:

—Maestro, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

¹³ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ñi ya'a ndó ki'in ya'i cháa ka ndo no'ó ña kánian ki'in ya'i ndó.

¹⁴ Ta ñi ndato'ón ta'ani ñaa dao soldado, ta kaá ra:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ka ñi dáyu'ú ndava'a ndó ñayuu ko'ó ña'a kée, dá ñi'í ndo cháa di'ón noo ná, ta o sa chinóo ndó kuachi tó'ón satá ná. Nata'an ñi ini ndo xí'in ña kúu ya'i ndó.

¹⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoo nómi kíi kandaá ini na á Juan kúu Cristo, na dáka'i ñaa, ká'an ná nákani ini na. ¹⁶ Dá ñi kaa Juan di'a xí'in ndidaá ñayuu ñoo:

—Miian ndaa ndisa dákodó ndúta yu'u ndo'ó xí'in takuij oon, tído satá yú'u vei iin na ndaya'i cháa ka o du'ú yu'u, chi ñi ko káni vián nakuijn ndei yu'u ndaxí yó'o ndisa ná. Ta no'ón kúu na dákodó ndúta ndo'ó xí'in na kúu Espíritu ij Ndios xí'in ño'ó ita kái. ¹⁷ No'ón kúu táto'on iin ta tánee iin ña'a ndá'a ná dákaa na tirió noo táchi. Ta ki'o dión kée na, dá taó xóo na noni tirió tein xe'an. Ta nataán va'a na tirió ini yáka ná, ta chiñó'o na xe'e ñoo xí'in ñó'o kái, ña ñi iin kuu o ndá'o —kaá na.

¹⁸ Ta xí'in to'on yo'ó, ta xí'in dao ka to'on ñi sa ka'an ni'ini na, ta dión sa kast'o'on na xí'in ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ¹⁹ Ta ñi danáni ta'ani na rey Herodes, dá chi ío ra xí'in iin ña'a naní Herodías, ña kúu ñadi'í ñani ra, ta naní Felipe. Ta ñi danáni ta'ani ñaa ná sa'a ndidaá ka ñi ña kini kée ra. ²⁰ Ta noo

ndidaá ña kini kée ra, ñi kee ta'ani ra iin ka ña kini, çhi ñi sadi ra Juan ve'e kaa.

Di'a ñi kuu tá ñi sodo ndúta Jesús

²¹ Tá nákaa jí vá Juan dákodo ndúta ná ñayuu, dá ñi kasaá Jesús, kúú ñi sodo ndúta ta'ani na. Ta tein ká'an na xí'ín Ndios, kúú ñi nono vá induú, ²² kúú ñi naxino ná kúú Espíritu ij Ndios sata ná, ta kaa na táto'on kaa iin paloma. Ta nda induú táj ñi ka'an Ndios:

—Yo'ó kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xiní yo'ó —kaa na.

²³ Ta ñi kasa'á Jesús xionoo na dána'a na tá ió na táto'on oko uxj kuia. Ta sa ka'an ñayuu ñoo ña Jesús ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kúú de'e Elí, ²⁴ ta Elí ñi sa kuu de'e Matat, ta Matat ñi sa kuu de'e Leví, ta Leví ñi sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ñi sa kuu de'e Jana, ta Jana ñi sa kuu de'e José, ²⁵ ta José ñi sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ñi sa kuu de'e Amós, ta Amós ñi sa kuu de'e Nahum, ta Nahum ñi sa kuu de'e Esli, ta Esli ñi sa kuu de'e Nagai, ²⁶ ta Nagai ñi sa kuu de'e Maat, ta Maat ñi sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ñi sa kuu de'e Semei, ta Semei ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kuu de'e Judá, ²⁷ ta Judá ñi sa kuu de'e Joana, ta Joana ñi sa kuu de'e Resa, ta Resa ñi sa kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel ñi sa kuu de'e Salatiel, ta Salatiel ñi sa kuu de'e Neri, ²⁸ ta Neri ñi sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ñi sa kuu de'e Adí, ta Adí ñi sa kuu de'e Cosam, ta Cosam ñi sa kuu de'e Elmodam, ta Elmodam ñi sa kuu de'e Er, ²⁹ ta Er ñi sa kuu de'e Josué, ta Josué ñi sa kuu de'e Eliezer, ta Eliezer ñi sa kuu de'e Jorim, ta Jorim ñi sa kuu de'e Matat, ³⁰ ta Matat ñi sa kuu de'e Leví, ta Leví ñi sa kuu de'e Simeón, ta Simeón ñi sa kuu de'e Judá, ta Judá ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kuu de'e Jonán, ta Jonán ñi sa kuu de'e Eliaquim, ³¹ ta Eliaquim ñi sa kuu de'e Melea, ta Melea ñi sa kuu de'e Mainán, ta Mainán ñi sa kuu de'e Matata, ta Matata ñi sa kuu de'e Natán, ³² ta Natán ñi sa kuu de'e David, ta David ñi sa kuu de'e Isaí, ta Isaí ñi sa kuu de'e Obed, ta Obed ñi sa kuu de'e Booz, ta Booz ñi sa kuu de'e Salmón, ta Salmón ñi sa kuu de'e Naasón, ³³ ta Naasón ñi sa kuu de'e Aminadab, ta Aminadab ñi sa kuu de'e Aram, ta Aram ñi sa kuu de'e Esrom, ta Esrom ñi sa kuu de'e Fares, ta Fares ñi sa kuu de'e Judá, ³⁴ ta Judá ñi sa kuu de'e Jacob, ta Jacob ñi sa kuu de'e Isaac, ta Isaac ñi sa kuu de'e Abraham, ta Abraham ñi sa kuu de'e Taré, ta Taré ñi sa kuu de'e Nacor, ³⁵ ta Nacor ñi sa kuu de'e Serug, ta Serug ñi sa kuu de'e Ragau, ta Ragau ñi sa kuu de'e Peleg, ta Peleg ñi sa kuu de'e Heber, ta Heber ñi sa kuu de'e Sala, ³⁶ ta Sala ñi sa kuu de'e Cainán, ta Cainán ñi sa kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad ñi sa kuu de'e Sem, ta Sem ñi sa kuu de'e Noé, ta Noé ñi sa kuu de'e Lamec, ³⁷ ta Lamec ñi sa kuu de'e Matusalén, ta Matusalén ñi sa kuu de'e Enoc, ta Enoc ñi sa kuu de'e Jared, ta Jared ñi sa kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel ñi sa kuu de'e Cainán, ³⁸ ta Cainán ñi sa kuu de'e Enós, ta Enós ñi sa kuu de'e Set, ta Set ñi sa kuu de'e Adán, ta Adán ñi sa kuu de'e Ndios.

4

Di'a ñi kuu tá ñi ka'an ña u'u dátuuán Jesús

¹ Kúú ñi nakutí Jesús xí'ín Espíritu ij Ndios. Dá ñi kana na yuta Jordán ñoo kua'an na. Ta mií Espíritu ij Ndios kúú na ndáka ñaá kua'an noo kúú yukú ichí. ² Ta ñoo ñi sa kaa na uu diko kuu, ta ñi xirndodó ñaá ña u'u. Ta ni iin ña'a ta'on ko ní sei na tein kuú daá ñóó. Tá ñi ndi'i, kúú nda'í nda'o kuiko na. ³ Dá ñi kaa ña u'u xí'ín na:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dá ñi kaa Jesús xí'an:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú tã'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki na. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na.”

⁵ Dá nì kee ña u'u ndáka ñaá kua'an nda dinj iin yúku djikó. Dá nì daná'an ndidaá kúu ñoo ñó'o iin ní kúu ñayuu yó'o noq ná. ⁶ Dá nì kaaan xí'in ná:

—Ío yu'u ña k'i'oi iin ní kúu ñoo káa dándákón, xí'in ña kuiká kómíán, chi yu'u nì ñatíian kañ'an tixi ndá'í. Sa'á ñoq ndá yoo ka'an mií véi k'i'oi ña noq. ⁷ Tá ná nakuijn xj'tí ní noqí kandaño'o ní yu'u, dá kían ndidaá kúu ña káa kakuu ña'a mií ní.

⁸ Dá nì kaa Jesús xí'an:

—Kuya'a kua'an noqí, ña u'u, chi di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón dinj Ndios, na kúu sato'o ndo, ta sava'a noq iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó.”

⁹ Dá nì kee ña u'u ndáka ñaá kua'an ñoo Jerusalén. Dá nì dakáa ñaáan noq dikó cháá ka dinj ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá nì kaaan xí'in ná:

—Tá miían ndaa kuiti de'e Ndios kúu mií ní, dá kían dánkao ní mií ní nda yó'o, ta nda noñó'o káa, ¹⁰ chi di'a kaá tuti ij Ndios:

Ka'anda Ndios choon noq ángel kéchoon noq ná kasaq na kandaa na yo'ó.

¹¹ Ta kuita nduu na xí'in ndá'a ná natiin na yo'ó, dá kían ná o tárkue'e sa'on kee yuu.

¹² Dá nì kaa Jesús xí'an:

—Di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúu sato'o ndo.”

¹³ Tá nì ndi'i nì xirndodóan Jesús, dá nì kuxíká tóoan noq ná.

Di'a nì kuu tá nì kasá'a Jesús dána'a na noq ñayuu

¹⁴ Dá nì ñandio koo Jesús kua'an na chí kuenda Galilea di'a. Ta nì nakuti ná xí'in ndéé nì x'i'o Espiritu ij Ndios noq ná. Ta iin ní kúu kua'an naka'ani ña ndátó'ón ñayuu sa'a ná. ¹⁵ Ta dána'a na ini ve'e noq nátaqa na Israel ndidaá kúu ñoo noq kásandaá na. Ta ndidaá ñayuu ká'an va'a sa'a ná.

Di'a nì ndo'o Jesús tá nì no'o na Nazaret, noq kúu ñoo mií ná

¹⁶ Dá nì ndisáa Jesús ñoo Nazaret noq nì sa'ano na. Tá nì kasandaá kuu nani'i ndéé na Israel, dá nì ku'u na ve'e noq nátaqa na ñoo ñoo táto'on k'i'o sá kée na. Dá nì nakuijn ndichí na ka'i na tuti ij Ndios. ¹⁷ Ta nì x'i'o taa dándáki ve'e ñoo tuti nì taa profeta Isaías noq ná. Ta nì ñandika na noq tuti ñoo. Dá nì nani'i ná noq tándaa to'on ká'an di'a:

¹⁸ Espiritu Ndios kúu na ió xí'in yu'u,

ta nì x'i'o na choon noq yú'u ña kasto'in to'on va'a yó'o xí'in ñayuu kúnda'í.

Ta nì tãnda'á ná yu'u veii nduva'i ñayuu koq ka tãndéé ini noq,

ta veii kasto'in xí'in na ñó'o tixi ndá'a tã kini ña ni'i ná kãki na.

Ta veii k'i'oi ña natuu noq na ko túu noq.

Ta veii djítái ñayuu tixi ndá'a ña dándó'o níq ná.

¹⁹ Ta veii ta'ani kasto'in xí'in ñayuu ña sa nì xinkoo kua nì chikaa ini sato'o yo Ndios chindeé ñaá ná.

²⁰ Dá nì nakadi Jesús noq tuti ñoo. Dá nì ñaki'o naan noq taa dándáki ve'e ñoo. Dá nì sa koq na ió na. Ta kúu ndidaá vá ñayuu ñoo ndé'é káxi ñaá ndéi na. ²¹ Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—Kana'á ndó ña kuu víti nì xinkoo noq ká'an tuti ij Ndios yó'o noq ndidaá ní ndó.

²² Ta kúu ndidaá ñayuu ñoo ká'an va'a sa'a Jesús. Ta nì naá vá ini na xini na sa'á to'on ndato nì ka'an na. Dá nì kaa na:

—¿Á o duú de'e José vá kúu taa káa?

23 Dá nì kaa Jesús:

—Sa ná'á véi ña di'a kóni ndo ka'an ndo xí'in: “Tá mi'an ndaa kúúón tãa kêtátá, dá kían kêtátá kí mi'ón, ná kande'á. Chì nì seídó'o ndu'u ña nì keeón kua'á nda'o ña ndato ñoo Capernaum, sa'á ñoo kee ta'ánón ña noo ndu'u, na kúú na ñoo mi'ón, ná kande'á” —kaá na.

24 Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Ta mi'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko nátiin va'a ñaa ná kúú na ñoo mií ná. 25 Mi'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña nì sa ndei nda'o na ku'aa Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá ko ní kóon daí oní ku'aa dao, ta deen nda'o nì sa io tama iin ní kúú noño'o. 26 Tído ko ní tãnda'á ta'on Ndios Elías ña ko'on na chindee ná ni iin tó'ón na ku'aa ndei Israel. Di'a nì chinda'á ñaa ná nì sa'an na nì chindee ná iin ña ku'aa ió ñoo nani Sarepta, ña nákaa yati noo nákaa ñoo ká'ano nani Sidón. 27 Ta dión ta'ani kua'á nda'o ñayuu ndó'o kue'e té'i'í ñi'í nì sa ndei Israel tiempo nì sa kuu Eliseo profeta. Tído ni iin tó'ón ná ko ní sa'an na nduva'a na. Sava'a iin tó'ón tãa nani Naamán vá, tá'an ra kúú kuenda Siria, nì nduva'a na —kaá Jesús.

28 Tá nì seídó'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña nì ka'an Jesús dión, kúú ndidaá vá ná nì xido nda'o ini. 29 Dá nì ndakuei na nì tiin na Jesús. Dá nì taó ñaa ná sata vé'e. Dá nì kee na ndáka ñaa ná kua'an na nda diní yúku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuio tuú na Jesús, dá naxino na nda sa'a yúku, ká'an ná. 30 Tído nì chika'anda Jesús tein ñayuu ku'aa ndita ñoo, ta kúú kua'an va na.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin tãa nákaa iin espíritu kini

31 Dá nì naxino na ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuenda Galilea. Ta nì ñan'á na noo ñayuu tein kuu nani'í ndée ná. 32 Kúú nì naá vá ini ñayuu ñoo sa'á ña dána'a Jesús, chí dána'a na táto'on k'i'o kée iin na né'e choon. 33 Ta ini ve'e noo náta na Israel ñoo nákaa iin tãa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'u espíritu kini ñoo, 34 ta ka'aa xí'in Jesús:

—¡Dánkoo ní ndu'u, kua'an ní! ¿Ní kían ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á véi ní dánaá ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u nda yoo kúú mií ní, chí mií ní kúú na i'í nì kii noo Ndios.

35 Dá nì ñanani ñaa Jesús, ta kaá na xí'an:

—¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kúú ini tãa xa'an!

Dá nì ñan'aa espíritu kini tãa ñoo nda noño'o noo ñayuu ndei ñoo. Dá nì ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini ko ní kéean xí'in rá. 36 Ta kúú nì naá vá ini ndidaá ñayuu ñoo, dá nì kasá'á ná ndátó'ón tá'an na:

—¿Ndá to'on kúú vían ká'an tãa káa, chí xí'in choon né'e ra, ta xí'in ndée kómí rá sa'andá ra choon noo espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaaán? —kaá na.

37 Ta nì ñaka'ani ña ndato nì kee Jesús noo ndidaá ñayuu ndei yati ñoo.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús ña kúú xido Simón Pedro

38 Dá nì keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Dá nì sa'a na nì ku'u na ve'e Simón. Ta ká'í nda'o ndó'o xido ra kée kue'e dáa. Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná nduva'a ñaa ná. 39 Dá nì ñaku'ín ndei Jesús noo kánda'u ña'á ñoo. Dá nì sa'anda na choon noo kue'e dáa ñoo, ta kúú nì ya'a vaan. Ta kúú vití'ón vá nì ndakoo ña'á ñoo, dá nì kasá'á kénduuan ña kasá'an na.

Ta ku'á ndava'o ñayuu nì nduva'a Jesús

40 Dá tá nì sa noo ndindii kuú dáá ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na ndó'o noo ni kue'e nì kasáa na noo Jesús. Dá nì chínóo na ndá'á ná sata iin rá iin ñayuu

kú'u ñoó, kúu ñi nduṽa'a va ñáá ná. ⁴¹ Ta ñi kaṅkuei ta'ani espíritu kini ini kuá'a nda'o ñayuu ñoó, ta ñi kaṽu'án:

—Mii ní kúu de'e Ndios!

Tído ñi danáni ñáá Jesús, ta kọ ní sóno ná ña ka'ṅn sa'a ná. Chì ná'á váán ña mii ná kúu Cristo, na dákaki ñáá.

Di'a ñi kuu tá ñi sa'ṅn Jesús iin xián noó kọ iin ndéi

⁴² Dá tá ñi tṽu noó iin ka kuu, dá ñi keta Jesús ñoo ñoó kua'ṅn na iin ka xián noó kọ iin ndéi. Tído ñi kee ñayuu ndéi ñoo ñoó kua'ṅn na nandukú ñáá ná. Dá tá ñi naní'i ñáá ná, ñi ka'ṅn ná chituu ñáá ná, dá ná dá'a ni kana xoo na noó ná. ⁴³ Tído ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—Miiṅn kánian ko'on ta'ani yu'u dána'i noó dao ka ñayuu ndéi dao ka ñoo sa'a tọ'on va'a ña ká'ṅn sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, dá chì sa'a choon yó'o vèi yu'u —kaá na.

⁴⁴ Ta ñi daná'a na tọ'on va'a yó'o ini ve'e noó náta na Israel chí kuendá Galilea di'a.

5

Di'a ñi kuu tá ñi tiin Simón Pedro kuá'a tṽyaká ñi kee Jesús

¹ Iin kuu nákaa Jesús yu'u taño'o nani Genesaret. Ta ndéi kuá'a nda'o ñayuu seíd'o ñáá ná. Ta ñi kaśá'a dándúti ná Jesús, dá chì kátoó na kueíd'o na tọ'on Ndios. ² Dá ñi xini Jesús ña ndíta oon uu barco yu'u taño'o ñoó, dá chì sa ñi noo va taṽa tiin tṽyaká ini ra nakata ra ñono rá. ³ Dá ñi kaa na ini iin barco ñoó, ta yiróon kúu ña'a Simón, dá ñi xika na ña manì noo rá ña ná tanda'a rá barco ñoó ko'on ra lú'u ka ini tṽkuii. Dá ñi sa koo na ió na ini ra, dá ñi kaśá'a ná dána'a na noó ñayuu kuá'a ñoó.

⁴ Tá ñi ndi'i ñi daná'a na, dá ñi kaa na xí'ín Simón:

—Dákaka barco yó'o ná ko'o cháa ka nda noó konó ini tṽkuii yó'o, ta dákana ndó ñono ndo ini tṽkuii, dá tiin ndó tṽyaká.

⁵ Dá ñi kaa Simón xí'ín ná:

—Maestro, sa iin ní va ñoo yaka ñi sa ño'o ndu ñi kechóon ndu, ta ni iin tó'ón tṽyaká kọ ní tiin ndu. Tído tá dión kaá mii ní, dá ná dákanaí ñonoí ini tṽkuii.

⁶ Ta dión ñi kee ra. Kúu kuá'a nda'o tṽyaká ñi tiin ra, sa'a ñoó ñi kaśá'a ndáta ñono rá. ⁷ Dá ñi kaśá'a kúu ndá'a rá kana ra dao ka taṽa né'e tá'an xí'ín ra, tá'an ra ño'o ini iin ka barco ñoó, ña ná saṽa ra chindee ñáá rá. Ta kúu ndin nduu barco ñi dakúti rá xí'ín tṽyaká. Sa'a ñoó ioṽn keta ka'ani barco ini tṽkuii sa'a ña ñi chiti rá xí'ín tṽyaká. ⁸ Tá ñi xini Simón Pedro ña k'i'o dión ñi kee Jesús, dá ñi sa kuíñ xiti rá noó ná, dá ñi kaa ra:

—Kuxoo ní noó yú'u, tatá, dá chì iin taṽa kómí kuachi va kúu yu'u.

⁹ Dión ñi kaa ra, dá chì sa'a ña kuá'a tṽyaká ñi taó rá, sa'a ñoó ñi yu'u nda'o ra xí'ín ndidaa ka taṽa né'e tá'an xí'ín rá ñoó. ¹⁰ Ta dión ta'ani ñi yu'u nda'o Jacobo xí'ín Juan, tá'an ra kúu de'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'ín Simón. Dá ñi kaa Jesús xí'ín Simón:

—Ná dá'a ni yu'oon, dá chì ko'on yo'ó tavon ñayuu tein kuachi na táto'on k'i'o kéeon tavon tṽyaká ini tṽkuii.

¹¹ Dá ñi taó rá barco ra ñi kaṅṅoó rá ndíta rá yu'u taño'o. Ta ñi danṅoo ra ndidaa kúu ña'a ra, dá ñi kee ra kua'ṅn ra xí'ín Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi nduṽa'a Jesús iin taṽa ndó'o kue'e tét'i ñi

12 Iin kuu nákaꝓ Jesús iin ñoo ká'ano. Ta ñoo ñi kasaꝓ iin taꝓ ndó'o kue'e téí'í ñíi. Tá ñi xini ra Jesús, kúu ñi sa ku'ín xití rá noꝓ ná. Ta ñi xino ví taan ra nda noñó'o. Dá ñi sei nda'í ra noꝓ ná, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñííí.

13 Dá ñi chinóo na ndá'a ná sata rá, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Jaꝓn, kónií. Ná nduvii ñííon.

Ta kúu viti'ón di'a ñi ndaño'ó ní'ini kue'e ndó'o ra.

14 Dá ñi sa'anda Jesús choon noꝓ rá ña ná dá'a ni nakani ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña ñi kee na xí'ín rá, chi di'a ñi kaa na xí'ín rá:

—Kua'án na'ón mi'ón noꝓ tá dutí, ta kua'án dokoꝓ ña'a noꝓ Ndios sa'a ña ñi kandoꝓ viiꝓn noꝓ ná, tát'o'ón kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaꝓ ini ra ña sa ñi nduviíon —kaá na.

15 Tído ñi naꝓ'ani cháá ka to'ón ká'an sa'a ña kée Jesús. Sa'a ñoo kua'a nda'ó ñayuu ñi nataka kueidó'o ñaá, ta nduva'a ta'ani na kee Jesús.

16 Tído sa keta xoo va Jesús sa sá'an na dao ka xián noꝓ ko iin ndéi. Ta ñoo sa ká'an na xí'ín Ndios.

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin taꝓ ñi natíi sa'a

17 Iin kuu nákaꝓ Jesús dána'a na noꝓ ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoo ndéi ta fariseo xí'ín ta dána'a ley, tá'an ra ñi kii ñoo ñó'o chí kuendá Galilea xí'ín kuendá Judea, xí'ín ra ñi kii ñoo Jerusalén. Ta ió choon sato'o yo Ndios noꝓ ndá'a Jesús, sa'a ñoo kándéé ná nduva'a na na kú'u. 18 Dá ñi kasaꝓ dao taꝓ, ta yi'i ra iin xito noꝓ kánóo iin taꝓ ñi natíi sa'a, ta kóni ra chi'i ñaá rá ini ve'e, dá chindu'u ñaá rá noꝓ Jesús, ká'an rá. 19 Tído ko ní'í rá ndi kee ra kú'u ra ini ve'e ñoo, chi kua'a nda'ó ñayuu ñó'o ñoo. Sa'a ñoo ñi dakáa ñaá rá diní vé'e. Dá ñi sonó rá iin yáí. Dá ñi danóo ra xito noꝓ kánóo ta kú'u ñoo me'í noꝓ ió Jesús.

20 Tá ñi xini Jesús ña kándéé nda'ó ini ñaá taꝓ ñoo, dá ñi kaa na:

—Yo'ó, ta kú'u xaꝓn, sa ñi ndoo va kuachón.

21 Dá ñi kasa'á nákaní ini ta dána'a ley Moisés xí'ín ta fariseo ndíta ñoo. “¿Nda'á yoo kúu taꝓ káa, xini ra, chi ká'an ndava'a ra xí'ín Ndios xí'ín to'ón ká'an ra? Chi iin tó'ón diní vá Ndios kúu na kuu dándóo kuachi ñayuu.” 22 Kúu ñi kandaꝓ ini Jesús ña kí'o dión nákaní ini ra. Dá ñi ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a nákaní ini ndo dión? 23 ¿Ndí kían ko ú'u cháá ka ka'ín xí'ín taꝓ yo'ó, ká'an ndo'ó: “Sa ñi ndoo va kuachón”, o ka'ín xí'ín rá: “Ndakuíin ndichi, ta kua'án nó'ón”? 24 Tído viti dá ná ko'ín dána'i noꝓ ndo ña kómí ndisa na ñi nduu taꝓ ñayuu yo'ó choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá ñi kaa na xí'ín ta ñi natíi sa'a ñoo:

—Ta ká'ín xí'ín yo'ó viti. Ndakuíin ndichi, ta naki'in xitón, ta kua'án nó'ó ve'ón.

25 Ta kúu viti'ón vá ñi naꝓ'ín ndichi ra noꝓ ndidaá kúu ñayuu ñoo. Ta kúu ñi naꝓ'ín ra xito noꝓ ñi sa nóo ra. Dá ñi kee ra kua'án nó'ó rá ve'e ra, ta sá kéká'ano ra Ndios kua'án ra. 26 Ta ndidaá kúu ñayuu ñoo ñi naá nda'ó ini, ta ñi kasa'á ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'ú nda'ó na, ta kaá na di'a:

—Kuu viti ñi xiniꝓ ña'a ndato.

Di'a ñi kuu tá ñi kana Jesús iin taꝓ nani Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

27 Tá ñi ndi'i ñi kuu dión, dá ñi keta Jesús ve'e ñoo kua'án na. Ta kúu ñi xini na ió iin taꝓ kí'ín ya'i sa'a ñó'o, ta nani rá Leví. Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Nakí, ná ko'ó kanooón xí'ín yu'u.

28 Dá ñi ndaku'ín ra. Ta kúu ñi danꝓo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá ñi kee ra kua'án ra kanoo ra xí'ín ná. 29 Dá ñi kee ra iin víko ve'e ra kéká'ano ra Jesús. Ta kua'a nda'ó taꝓ kí'ín ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao ka ñayuu ndéi mesa sásá'an

dáó xí'in Jesús. ³⁰ Kúú nì kásá'á tã dána'a ley xí'in tã fariseo ká'an kuächi ra xí'in tã xionoo xí'in Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a sásá'an ndó, ta xí'i ndó xí'in tãa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka na kómí kuächi yó'o?

³¹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Na ió va'a kò xínñó'ó ta'on na tãa ketátá ñaa. Sava'a na kú'u va kúú na xínñó'ó ñaa. ³² Ta dión ta'ani yu'u, kò véi ta'on yu'u nakanai na ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa. Di'a vei yu'u nakanai na nákoní ña kómí ná kuächi, dá ná nandikó iní na sa'an.

Dána'a Jesús ña kúú ná tátò'on iin tono

³³ Dá nì kaa ra xí'in Jesús:

—Tãa xionoo xí'in Juan, na dákodò ndútã, né'e iì nda'o ra, ta ká'an nda'o ra xí'in Ndios, ta dión ta'ani kée tãa xionoo xí'in tã fariseo, tído tã xionoo xí'in ní sásá'an va ra, ta xí'i va ra.

³⁴ Dá nì kaa na xí'in rá:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsã ndo xí'in ñayuu nì nataka noo ió vikó tánda'a ña kane'e iì ná nani ió iì vá tono xí'in ná? ³⁵ Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tono kane'e ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e iì ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña kò náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'in ña dána'a tã fariseo

³⁶ Dá nì dákí'in tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo rá, ta kaá na:

—Ta kò iin ta'on sa'ándá iin tá'i iin dá'on saá, ta nákontò tá'an naan noo nì ndatã iin da'on yátá, chí tá ná kee na dión, dá kían dátúú vá ná dá'on saá, ta o náki'in tá'an nóo ta'an vaan xí'in da'on yátá ñoo. ³⁷ Ta kò iin ta'on taán vino saá ini ñíi yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá dáka'ándí va vino saá ñíi yátá ñoo, ta kúú ndí'i vino ñoo kuitã, ta kúú tuú vá ñíi ñoo. ³⁸ Sa'á ñoo va'a cháá kã ná taán yó vino saá ini ñíi saá, dá kían ni iian ná o túú. ³⁹ Ta ñayuu xí'i vino yátá, kò kóni kã na ko'o na vino saá, dá chí kaá na ña va'a cháá kã sa'an vino yátá —kaá Jesús.

6

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á kuu náni'i ndée na Israel

¹ Ta tein iin kuu náni'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noño'o noo káa tirió. Kúú nì kásá'á ta xionoo xí'in ná to'on ra yoko tirió. Ta nì chíni'ini ndá'a ráan, dá nì kana nonján, ta nì kásá'á rá seí ráan kua'an ra. ² Dá nì kaa dao tã fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña kò kánian keeá tein kuu náni'i ndéea?

³ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kò óon ta'on ka'i ndo'ó ña nì kee David sa na'á tá nda'i nì kuiko na xí'in tãa xionoo xí'in ná? ⁴ Chí kaáan ña nì ku'u na ve'e Ndios, ta nì kí'in na pan, ña dóko tã duti noo Ndios, ña kò kánian keí ñayuu oon, chí sava'a tã duti vá kuu keí ña. Tído nì seí va David ña, ta nì xí'o ta'ani naan nì seí tãa xionoo xí'in ná.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na xí'in rá:

—Kana'á ndó ña ió ta'ani choon noo ndá'a na nì nduu tãa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu náni'i ndée yo —kaá na ká'an na sa'a mií ná.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a'a Jesús iin tãa nì natii ndá'a

⁶ Tein iin kã kuu náni'i ndée na Israel nì ku'u Jesús ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá nì kásá'á ná dána'a na. Ta ñoo nákaa iin tãa nì natii ndá'a xoo kuá'a. ⁷ Ta ndíta tã dána'a ley xí'in tã fariseo nání rá Jesús, dá ná kandé'á á

nduva'a na ta kú'u ñoo tein kuu náni'i ndée ná, dá ni'i rá ndí koo dátaj kuachi ñaa rá noó ta né'e choon. ⁸ Tído sa ná'a vá Jesús ndí kján nákani ini taa ñoo. Dá ni kaa na xí'in ta ni natii ndá'a ñoo:

—Ndakuijn ndichi, ta kakuijn me'í yó'o.

Ta kúu ni nakuijn ndichi ra, dá ni sa kuijn ra ím ra. ⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in dao ka taa ñoo:

—Ná kol'in ndato'ín ndo'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kján kuu kee yó tein kuu náni'i ndée yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dákakio iin ñayuu o ka'áni yo ná? Ka'an ndo ná kande'a —kaá na.

¹⁰ Dá ni kaq noo na ni sa nde'e ná noo ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo. Dá ni kaa na xí'in taa kú'u ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá ni nadakáa ra ndá'a rá, ta kúu ni nduva'a vaan. ¹¹ Tído ni xido nda'o ini taa ndíta nání ñaa ñoo. Ta kúu ni kasa'a rá ndátó'on rá ndí kee ra, dá kendava'a ra xí'in Jesús.

Dí'a ni kee Jesús tá ni kaxi na uxí uu taa kanoo xí'in ná

¹² Ta tein kuu dáa ñoo, dá ni sa'an Jesús diní iin yúku ni ka'an na xí'in Ndios. Ta ní ñoo yaka ni sa kaa na ni ka'an na xí'in ná. ¹³ Tá ni tuu noo, dá ni kana na ndidaá kúu taa xionoo xí'in ná. Ta tein roon ni kaxi na uxí uu taa, dá ni chínani ñaa ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra. ¹⁴ Iin taa yó'o naní Simón. Ta ni chínani ñaa ná Pedro, ta iin ka ra naní Andrés, ta kúu ñani Pedro. Ta iin ka ra naní Jacobo, xí'in ra naní Juan, xí'in ra naní Felipe, xí'in ra naní Bartolomé, ¹⁵ xí'in ra naní Mateo, xí'in ra naní Tomás, xí'in ra naní Jacobo, ra kúu de'e Alfeo, xí'in ra naní Simón, ra kuendá Zelote, ¹⁶ xí'in ra naní Judas, ra kúu de'e Jacobo, xí'in ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni nakí'o Jesús noó ta xini u'u ñaa.

¹⁷ Dá ni kee Jesús konoo na kua'an na xí'in taa yó'o. Dá ni xino na ni sa tuu na iin yodo. Ta ñoo ndéi dao ka ta xionoo xí'in ná, xí'in ku'a nda'o ñayuu ni kii ñoo kuálí ño'o chí kuendá Judea, xí'in na ni kii ñoo Jerusalén, xí'in na ni kii yu'u taño'o noo kúu ñoo Tiro xí'in Sidón, chí ni kasa'a na kueíd'o na ña dána'a Jesús, dá ná nduva'a na noó kue'e ndó'o na. ¹⁸ Ta ni nduva'a ta'ani na ndidaá ñayuu ño'o espíritu kini. ¹⁹ Ta ndidaá kúu ñayuu ñoo ni ndi'i ini dako'on ndá'a ná Jesús, chí xí'in ndée kómí ná, kándée ná nduva'a na na kú'u. Ta kúu ndidaá vá na kú'u ni nduva'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'an ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'í kúu ví dao ka na

²⁰ Dá ni sa nde'e Jesús noo ndidaá taa xionoo xí'in ná, dá ni kaa na xí'in rá: —Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na kúnda'í xaan, dá chí sa ño'o ndó tixi ndá'a Ndios.

²¹ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na nda'í kuíko viti, dá chí ndato koni ndo ndino ini ndo.

²² Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na ndé'i viti, dá chí ndato ná kuakí ndo.

²³ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá xini u'u ñaa ñayuu, o tá taó xoo na ndo'o tein na, o tá kána'a na xí'in ndó, o tá chínani kini na ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, na ni nduu taa ñayuu yó'o. ²³ Kadij ini ndo tá ndó'o ndó díon, ta nakutí ndó xí'in ña kádij ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña'a ni'i ndo noo Ndios chí induu, chí kí'o díon ta'ani sa kendava'a na sá'ano ve'e ñayuu ñoo xí'in profeta tá sa ná'a.

²⁴ Tído nda'í kúu ví ndo'ó, na kúu na kuiká, chí tandeé ini kómí ndó kúu ña ío ñayuu yó'o va.

25 *Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sá ndínoo ini viti, dá chī kasandaá iin kuū nda'í kuiko ndó.

*Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sákí viti, dá chī kasandaá iin kuū, dá nda'í kuu ini ndó, ta nda'í kuaki ndó.

26 *Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá chinani va'a ñáá ndidaá ñayuu, dá chī kī'ó dión nī sá kee na ve'e ñayuu ñóo xí'ín profeta to'ón tá sá na'a.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yo sa'a ñayuu xini u'u ñaa

27 *Tido ndo'ó, na seído'ó ñaa, ká'ín xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'a na naá xí'ín ndó, ta va'a kee ndó xí'ín na xini u'u ñaa. 28 Ta va'a ka'an ndo xí'ín na ka'an ndava'a sa'a ndo. Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kéndava'a xí'ín ndó. 29 Ta ndaa na nī kani iin xoo noo ndo, dá kīan kī'ó ndó iin ka xoo ná kani na. Ta ndaa na nī xio ndaa kotó ndíxi ndó, konó ndó ná kuio ndaa ta'ani na do'ono ndo. 30 Tá ndaa na xíka iin ña'a noo ndo, kī'ó ndóan noo ná. Ta ndaa na nī xio ndaa ña'a kómí ndó, ná dá'a ni ndaka ndóan noo ná. 31 Táto'on kī'ó kóní ndo kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, kī'ó dión ta'ani kee ndó xí'ín ná.

32 *Chī tá kú'u ini ndo sava'a sa'a na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kīan va'a ná'a ndo sa'a ña kée ndó dión? Chī nda na kómí kuachi kú'u ini na sa'a na kú'u ini sa'a mií ná. 33 Tá kée ndó ña va'a xí'ín sava'a na kée ña va'a xí'ín mií ndó, ¿ndí kīan va'a ná'a ndo? Chī nda na kómí kuachi kée ña va'a xí'ín na kée ña va'a xí'ín mií ná. 34 Ta tá xí'ó tóo ndó ña ió noo ndo sava'a noo na ná'a ndó nandió né'an noo ndo, ¿ndí kīan va'a ná'a ndo? Chī nda na kómí kuachi xí'ó tóo na ña ió noo ná noo dao ka na kómí kuachi, chī ná'a ná ña nandió né'e ndí'i naan noo ná. 35 Tido koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a na xini u'u ñaa, ta va'a kee ndó xí'ín ná, ta kī'ó tóo ndó ña ió noo ndo noo ná, ta ná dá'a ni kandati ndó nani'i ndóan, dá kīan ká'ano nda'ó ña va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó de'e Ndios, na ió noo dikó. Dá chī Ndios va'a ini kúu ná xí'ín ñayuu koó ndivé'e noo, xí'ín ñayuu kīni. 36 Sa'a ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a ñayuu táto'on kī'ó kú'u ini Ndios sa'a ná.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni dátaí kuachi yó ñayuu

37 *Ná dá'a ni keyiko mií ndó sa'a ñayuu, dá kīan ná dá'a ni keyiko Ndios sa'a ndo. Ná dá'a ni dátaí kuachi ndó ñayuu, dá kīan ná dá'a ni táí kuachi ndó noo Ndios. Kī'ó ká'ano ini ndo sa'a ñayuu, dá kīan ná kī'ó ká'ano ini Ndios sa'a ndo. 38 Kī'ó ndó ña ió noo ndo noo dao ka ñayuu, dá naki'ó Ndios ña'a noo ndo, chī kī'ó na kua'a ña va'a noo ndo, dá chī noón kúu na kidi ni'inian, dá ketoon va'an, ta dákúti díni ná kostá ndo nandió né'e naan noo ndo, dá chī táto'on kī'ó kée ndó chindeé ndó ñayuu, kī'ó dión kee Ndios xí'ín ndó.

39 Dá nī dakí'ín tá'an ta'ani Jesús ña yó'ó xí'ín to'ón nī daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uu taa ko túu noo ko'on ra iin xián, ká'án ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndin nduu va ra kuei ni yái? 40 Ta ni iin taa dákuá'a ko ndáya'i cháá ka noo taa dána'a noo rá. Tido ndi ndaa mií va ra nī dakuá'a va'a, kasandaá ra kana'a rá táto'on kī'ó ná'a taa dána'a noo rá. 41 ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'ó nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'ó ndó kuendá ká'ano ka tīndú'u nákaa noo mií ndó? 42 Ta, ¿ndí káa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: “Ñani, konón ná taó'i xe'e nákaa nooan xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi kī'ó vī káa tīndú'u nákaa noo mií ndó? ¿Kúu ndó ñayuu uu noo! Ta'on ndó dinñó'ó tīndú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

Dána'a Jesús ña tá kómí yó iin nío va'a, dá kīan kankuei to'ón va'a yú'u yo

43 *Ta ni iin tó'ón yíto va'a ko xí'ó ku'i'i ko vá'a, ta ni iin tó'ón yíto ko vá'a ko xí'ó ku'i'i va'a. 44 Dá chī ku'i'i xí'ó iin iin yíto ná'a ndá yíto kúu rá, chī ko dakuéi

ta'on yó t̃ñō'ó noó ta'íón, ta kō náki'in ta'on yó uva noó yító íón. ⁴⁵ Ta dión ta'ani iin t̃a va'a, to'on va'a ñó'o ini níó rá taó rá ká'an ra. Tído iin t̃a kini, to'on kini ñó'o ini níó rá taó rá ká'an ra. Ch̃i ndi ndáa miío ñá'a ñó'o ini níó rá kánkuei yú'u rá ká'an ra.

Dána'a Jesús sa'a ña ni ndo'o uu ve'e

⁴⁶ ¿Ndiva'a ká'an ndo xí'in yu'u, mií ní kúu sato'o ndu'u, mií ní kúu sato'o ndu'u, tído kō kée ndó choon sa'ándái? ⁴⁷ Dá ch̃i ndidaá na ve'i noó yu'u, ta seídó'o na ña ka'ín xí'in ná, ta kée na ña, ko'ín dáki'in tá'in iin ña'a xí'in táto'on kée na. ⁴⁸ Ch̃i noón kúu táto'on iin t̃a ni kava'a iin ve'e. Ni sata konó ra, ta ni ch̃ikáa ra sa'an noó tóto. Ta ni xinkuei takují kua'a yuta ñoo, ta kúu ni ñani rá sa'an, tído kō ta'ón ña'a ní ndó'an, dá ch̃i noó tóto nákaa sa'an. ⁴⁹ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'í, ta kō kée na ña, noón kúu táto'on iin t̃a ni kava'a iin ve'e noó ñó'o on, ch̃i kō ní ch̃ikaa ta'on ra sa'an. Sa'a ñoo tá ni ñani takují yuta ñoo sa'an, kúu ni koon vaan, ta kúu ni naá ndí'i vaan.

7

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin tá kéchóon noó iin t̃a dándaki iin ciento soldado

¹ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús to'on yó'o xí'in ñayuu ndéi seídó'o ñoo, dá ni ndu'u na ñoo Capernaum. ² Ta ñoo ío iin t̃a dándaki iin ciento soldado, ta kú'u iin t̃a kéchóon noó rá, ta kú'u nda'o ini ra sa'a rá, tído sa xí'i va ra. ³ Tá ni seídó'o tá dándaki soldado ñoo ña ká'an ñayuu sa'a Jesús, dá ni t̃anda'a rá dao tá sa'ano ndita noó na Israel kua'an ra kuei nda'í ra noó Jesús ña ná kii na ve'e ra nduv'a na tá kéchóon noó rá. ⁴ Dá tá ni sa'a t̃a ñoo noó ío Jesús, dá ni seí nda'í ra noó ná ña ná ko'on na nduv'a na tá kéchóon noó tá dándaki soldado ñoo, ta kaá ra xí'in ná:

—Miían kánian kee ní ña maní yó'o xí'in t̃a yó'o, ⁵ ch̃i kú'u ndava'o ini ra sa'a na ñoo yo, ta ni kava'a ra ve'e noó náta ka yo —kaá ra.

⁶ Dá ni kee Jesús kua'an na xí'in rá. Tído tá ni kasandaá yati na noó in ve'e tá dándaki soldado ñoo, dá ni t̃anda'a rá dao t̃a ne'e tá'an va'a xí'in rá kua'an ra noó ve'i Jesús. Dá ni kaa t̃a ñoo xí'in Jesús ña ni ka'an tá dándaki soldado ñoo:

—Q sa dándi'í ka ini ní mií ní sa'a yú'u, tatá, ch̃i kō ñá'a ta'on kúu yu'u ña ku'u ní ve'i. ⁷ Ta sa'a ña kō ta'ón ña'a kúu, sa'a ñoo kō ní sa'a mií noó ní. Tído xí'in to'on ka'an oon va ní, ta kúu nduv'a va tá kéchóon noó. ⁸ Ch̃i kúu ta'anii iin t̃a nákaa tíxi ndá'a iin t̃a ne'e choon. Ta ñó'o ta'aní soldado tíxi ndá'a yu'u. Sa'a ñoo tá ká'ín xí'in iin ra: “Kua'an”, ta kúu kua'an va ra. Tá ká'ín xí'in iin ka ra: “Nakí”, ta kúu ve'i va ra. Ta tá ká'ín xí'in tá kéchóon noó: “Kee ña yó'o”, ta kúu kée va raan —kaá ra.

⁹ Tá ni seídó'o Jesús to'on yó'o, kúu ni naá ini na sa'a ña ni ka'an ra dión. Dá ni nandíó koo na ni sa nde'é ná noó ñayuu takuei ñaa ve'i ñoo, dá ni kaa na:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'in ndó ña ni iin na Israel kō kándéé ini na yu'u táto'on k̃i'o kándéé ini ñaa tá yó'o —kaá na.

¹⁰ Tá ni nandíó kuéi t̃a ni sa'an choon yó'o ni ndusáa ra ve'e, kúu ni xini ra ña sa ni nduv'a tá kéchóon ni sa kú'u ñoo.

Di'a ni kuu tá ni danátaki Jesús de'e iin ñá'a kuáan ío ñoo naní Naín

¹¹ Tá ni ndi'i ñoo, dá ni kee Jesús kua'an na iin ñoo ká'ano naní Naín xí'in t̃a xíonoo xí'in ná, ta kúu kua'a ndava'o ñayuu kua'an ta'ani xí'in ná. ¹² Tá ni kasandaá yati na noó kúu yé'é ñoo ñoo, kúu ñoo kánkuei ñayuu kua'an na dánduxi na iin ndji. Ta iin tó'ón dáá vá kúu xí noó naná xi. Ta ñá'a kuáan

va kían. Ta kuá'a ndava'o na ñoo ñoo kua'an xí'an. ¹³ Tá nì xini ñaa sato'o yo Jesús, kúu nì ku'u nda'o ini na sa'a ñá'a ñoo. Dá nì kaa na xí'an:

—O sa kuákón.

¹⁴ Dá nì natuu yati na. Dá nì tiin na sato' noo nákaa ndii ñoo. Kúu nì sa tuu taa yí'i ña kua'an ñoo. Dá nì kaa na xí'in ta nì xí'j ñoo:

—Yíí ló'o, ká'an yu'u xí'ón, ndakoo.

¹⁵ Ta kúu nì ndakoo tayíí nì xí'j ñoo. Kúu nì kasá'a vá xí ká'an xí. Dá nì nakí'o ñaa ná noo naná xí. ¹⁶ Ta ndidaá kúu vá ñayuu ñoo nì yu'ú. Ta kúu nì kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na:

—Iin profeta ká'ano nda'o nì kasá'a noo ndéi yó viti.

Ta dao ka na kaá ña nì kasá'a Ndios chindeé ná na ñoo na.

¹⁷ Ta kúu nì naka'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúu kuendá Judea, xí'in ndidaá ñoo ñó'o yati ñoo.

Dí'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a Juan, na dákode ndúta ñayuu

¹⁸ Dá nì kast'o'on ta kúu kuendá Juan xí'in ná sa'a ndidaá ña kée Jesús. Dá nì kana Juan uy taa xí'noo xí'in ná, ¹⁹ dá nì tanda'a ñaa ná kua'an ra noo nákaa Jesús, dá ndato'ón ñaa rá, á mií ná kúu na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaa dáka'ki ñaa, o á kandati yó kasaa iin ka na.

²⁰ Dá tá nì sa'a taa ñoo noo nákaa Jesús, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Juan, na dákode ndúta ñayuu, noón kúu ná nì tanda'a ndu'u vei ndu ndato'ón ndú mií ní. ¿Á mií ní kúu na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaa dáka'ki ñaa, o á kandati ndu kasaa iin ka na? —kaá ra.

²¹ Ta mií hora daá ñoo nì nduva'a Jesús kuá'a nda'o na kú'u, xí'in na ndó'o kuá'a noo kue'e, xí'in na ñó'o espíritu kini. Ta kuá'a nda'o na ko túu noo nì natuu noo. ²² Dá nì kaa na xí'in taa ñoo:

—Kua'an nó'o ndo kast'o'on ndó xí'in Juan sa'a ndidaá ña nì xini ndo, xí'in sa'a ndidaá ña nì seídó'o ndó ku'u viti, ta ka'on xí'in ná ña nì natuu noo na ko túu noo, ta sa xí'ka va na nì natíi sa'a, ta sa nì nduvii vá na ndó'o kue'e té'í'j, ta sa nì natá'j va do'o na ko tá'j do'o, ta nì natá'ki na nì xí'j, ta noo ñayuu kúnda'í nì kast'o'in to'on va'a Ndios. ²³ Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuách'i ini xini na yu'u —kaá na.

²⁴ Tá nì ndi'í nì nandí'o kuéi taa nì tanda'a Juan ñoo kua'an nó'o rá, dá nì kasá'a Jesús ká'an na xí'in ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo nì sa'an ndo'ó nì sa nde'é ndó noo kúu noñó'o ichi ñoo? ¿Á iin taa ko iin toon, tá'an ra xí'ko tát'o'on xí'ko iin ndoo kée tach'i nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó? ²⁵ Koó, sa'a ñoo, ¿ndá yoo nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyíí ndáa? Koó, chí ná'a vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyíí ndáa, noón kúu na ndéi ve'e rey. ²⁶ Sa'a ñoo, ¿ndá yoo nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, mi'an ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúu ná, ta ndáya'í cháá ka na o duu iin profeta. ²⁷ Ta sa'a mií ná ká'an tuti ij Ndios dí'a:

Ná ko'in tanda'í iin taa kúo noo ko'on noo yo'ó kast'o'on ra to'on yu'u xí'in ñayuu,

dá na kande'i nduu na kueídó'o na ña kí'an ko'on ka'on xí'in ná, kaáan.

²⁸ Sa'a ñoo ká'in xí'in ndó ña Juan, na dákode ndúta ñayuu, noón kúu na ndáya'í cháá ka noo ndidaá ka taa nì kaki tíxi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tíxi ndá'a Ndios, noón dí'a kúu na ndáya'í cháá ka o duu Juan —kaá na.

²⁹ Tá nì seídó'o ndidaá na ñoo yo xí'in nda taa kí'in ya'í sa'a ñó'o ña nì ka'an na, dá nì nakoni na ña kée Ndios ña ndaa xí'in ná. Sa'a ñoo nì sodó ndúta na

n̄i kee Juan. ³⁰ Tído t̄a fariseo x̄i'ín t̄a d̄ána'a ley n̄i ku'ich̄i ini r̄a n̄i xini r̄a ñ̄a v̄a'a kóni Ndios kee na x̄i'ín rá, s̄a'á ñ̄oó k̄o ní x̄i'o ra mií rá dákod̄o ndút̄a ñ̄aa Juan.

³¹ Dá n̄i kaa ta'ani sato'o ȳo Jesús:

—¿Ndi k̄ián tiin yu'u, dá ka'ín x̄i'ín ndó tát̄o'on kée ñ̄ayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée tát̄o'on kée na? ³² Na ndéi tiempo viti kée tát̄o'on kée takuáchí tá ndéi xi sádiki x̄i noo yá'i, ta k̄ayu'ú tá'an xi: “N̄i tuu nd̄u flauta, tído k̄o ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta n̄i xita ndu yaa nda'í kua'an, tído k̄o ní nde'i'í ta'on ndó.” ³³ Ta k̄i'o dión ta'ani kée ndo'ó, ch̄i tá n̄i kasáa Juan, na dákod̄o ndút̄a ñ̄ayuu, k̄o ní seí ta'on na pan, ta k̄o ní xi'i na vino, tído kaá nd̄o ñ̄a nákaa espíritu kini ini na. ³⁴ Ta viti n̄i kasáa na n̄i nduu t̄aa ñ̄ayuu yó'o, ta sásá'an va na, ta x̄i'í na vino, tído kaá nd̄o ñ̄a kúu ná iin t̄aa nde'é, iin t̄a x̄i'i. Ta kaá ta'ani ndó ñ̄a kúu ná iin t̄aa né'e tá'an va'a x̄i'ín t̄aa k̄i'ín ya'í sa'a ñ̄o'ó, x̄i'ín ñ̄ayuu k̄ini. ³⁵ Tído na kúu na nd̄ichí, noón kúu ná'a ñ̄a kómí ndisa na ñ̄a nd̄ichí.

D̄i'a n̄i kuu tá n̄i sa'an Jesús ve'e iin t̄a fariseo naní Simón

³⁶ Iin t̄a fariseo n̄i seí nda'í noo Jesús ñ̄a ná ko'on na x̄i'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá tá n̄i ku'u Jesús ve'e ra, dá n̄i s̄a koo na x̄i'ín rá mesa. ³⁷ Dá tá n̄i kandaá ini iin ñ̄á'a kómí kuachí ió ñ̄oo ñ̄oó ñ̄a ió Jesús ve'e t̄a fariseo ñ̄oo sásá'an na, kúu n̄i kasáaan, ta né'an iin t̄indo'o ló'o noo ñ̄o'ó kirá támi sá'an. ³⁸ Kúu n̄i s̄a ku'ín x̄it̄ián chí sata d̄i'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá n̄i kasá'a nde'i'í ñ̄a, dá n̄i d̄akúchián sa'a ná x̄i'ín ndirá nooan. Ta x̄i'ín idí din̄jan n̄i d̄anáyaaan ñ̄a. Dá n̄i chitóan ñ̄a, dá n̄i chí'an kirá támi sá'an ñ̄oo iin ní kúu sa'a ná.

³⁹ Tá n̄i xini t̄a fariseo, tá'an r̄a n̄i kana Jesús ve'e ra, ñ̄a n̄i kee ñ̄á'a ñ̄oo dión, dá n̄i kasá'a rá nákani ini r̄a: “Tá miian ndaa ndisa profeta kúu t̄aa yó'o, dá k̄ián kandaá va ini r̄a ndá ñ̄á'a kúu ñ̄a ké'é sa'a rá, ch̄i iin ñ̄á'a kómí kuachi va k̄ián”, ká'an rá nákani ini r̄a. ⁴⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Simón, kóni ka'ín x̄i'ón sa'a iin ñ̄a'a.

Dá n̄i kaa Simón:

—Ka'an ní x̄i'ín, maestro.

⁴¹ Dá n̄i kaa na:

—N̄i s̄a io iin t̄aa s̄a dasá tóo d̄i'ón. Ta uu t̄aa s̄a táj noo rá. Iin ra s̄a táj o'on ciento d̄i'ón plata, ta iin k̄a r̄a s̄a táj uu diko ux̄i. ⁴² Ta k̄o ní'í ta'on ndin nduu r̄a d̄i'ón d̄ánaa rá ñ̄a táj ra. Ta kúu n̄i x̄i'o ká'ano va ini t̄a kúu sato'o d̄i'ón ñ̄oo sa'a ndin nduu t̄aa ñ̄oo. Ta viti, ka'an yo'ó ná kande'á, ¿ndi kaa t̄aa ñ̄oo kú'u cháa k̄a ini sa'a tá kúu sato'o d̄i'ón ñ̄oo?

⁴³ Dá n̄i kaa Simón:

—Taó kuendá yu'u ñ̄a t̄aa n̄i s̄a táj kua'a cháa k̄a d̄i'ón ñ̄oo kúu r̄a kú'u cháa k̄a ini sa'a tá kúu sato'o d̄i'ón ñ̄oo.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndaa nda'o n̄i ka'on.

⁴⁴ Dá n̄i n̄andió koo na n̄i s̄a nde'é ná noo ñ̄á'a ñ̄oo, dá n̄i kaa na x̄i'ín Simón:

—¿Á n̄i xinon tát̄o'on n̄i kee ñ̄á'a yó'o x̄i'ín yu'u? Tá n̄i ku'u yu'u ve'ón, k̄o ní x̄i'o ta'on yo'ó taku'í ndoo sa'í. Tído ñ̄á'a yó'o n̄i d̄akúchián sa'í x̄i'ín ndirá nooan. Ta x̄i'ín idí din̄jan n̄i d̄anáyaaan ñ̄a. ⁴⁵ Ta ni noo'í k̄o ní chitó ta'on yo'ó, tído ñ̄á'a yó'o, nda'í rá n̄i kasáa n̄i ku'i ve'ón, k̄o s̄a tuuán chitóan sa'í. ⁴⁶ Ta ni din̄i k̄o ní chíkodó ta'on yo'ó sití, tído ñ̄á'a yó'o n̄i chí'an ndutá támi sá'an sa'a yú'u. ⁴⁷ Sa'á ñ̄oó ká'ín x̄i'ón, va'ará kua'a nda'o kuachi kée ñ̄á'a yó'o, tído s̄a n̄i ndoo vaan, sa'á ñ̄oó kóni ndava'a vaán yu'u. Tído ñ̄ayuu ká'an ñ̄a cháa vá kúu kuachi na n̄i ndoo, noón kúu na cháa vá kóni na yu'u.

⁴⁸ Dá n̄i kaa na x̄i'ín ñ̄á'a ñ̄oo:

—Sá n̄i ndoo va kuachón noḡ Ndios.

⁴⁹ Ta ndidaá t̄a ndéi xí'ín ná mesa ñoo n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo kúu t̄a káa, xini r̄a, ñ̄a dándóo ra kuachi ñ̄ayuu noḡ Ndios?

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ñ̄a'á ñoo:

—Sá'á ñ̄a kándéé inḡon yu'u, sá'á ñoo n̄i k̄akón noḡ kuachón. Kua'án nó'ḡn viti xí'án ió va'a inḡon.

Dá n̄i keeán kua'án nó'ḡn.

8

Yó'o ká'ḡn sá'á n̄a ñ̄a'á n̄i ch̄indeé Jesús

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'an Jesús n̄i x̄ionoo na ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuáli, ta n̄i daná'a n̄a to'on va'a ñ̄a ká'ḡn sa'a ndi koo ndu'u ñ̄ayuu t̄ixi ndá'a Ndios. Ta n̄i x̄ionoo na xí'ín ndin ux̄i uu t̄a n̄i kaxi mií ná ñoo. ² Ta n̄i x̄ionoo ta'ani dao ná ñ̄a'á xí'ín ná, tá'ḡn n̄a n̄i ndu'va'a na, ch̄i dao na n̄i sa ñoo'espíritu kini, ta dao k̄a n̄a n̄i s̄a kú'u. Ta tein n̄a ñ̄a'á yó'o nákaa Maríaa Magdalena, tá'ḡn ñ̄a s̄a ñoo'usa espíritu kini n̄i taó Jesús. ³ Ta nákaa ta'ani ñ̄a'á naní Juana, ñ̄a kúu ñadi'í t̄a naní Chuza, tá'ḡn r̄a ndaa ve'e rey Herodes, xí'ín ñ̄a'á naní Susana, xí'ín kua'á k̄a n̄a ñ̄a'á s̄a ch̄indeé ñ̄aá xí'ín ñ̄a ió noḡ ná.

Di'a kua'ḡn ñ̄a n̄i nakani Jesús sa'q iin t̄a x̄iti tata

⁴ Kúu kua'á nda'o ñ̄ayuu n̄i kii iin rá iin ñoo n̄i n̄ataka noḡ nákaa Jesús. Dá n̄i kasá'á ná dáki'ín tá'an na dao ñ̄a'á xí'ín to'on dána'a n̄a, ta kaa n̄a:

⁵ —Iin t̄a x̄iti n̄i kee ra kua'ḡn r̄a kuti ra tata noñó'ḡ r̄a. Ta sá'á ñ̄a n̄i koon ni'ini ra tata ñoo, sá'á ñoo dao ñ̄a n̄i k̄uei yu'ú ichi. Ta n̄i sejn ni'ini naḡn. Kúu n̄i kasáa laa, ta kúu n̄i seí vá rí'ḡn. ⁶ Ta dao k̄a tata ñoo n̄i k̄uei tein yuu, ta n̄i x̄itaḡn. Tído n̄i ichi'ḡn, dá ch̄i k̄o t̄a'ón k̄o'oyo sá'ḡn. ⁷ Ta dao k̄a tata ñoo n̄i k̄uei tein ta'íón. Ta n̄i sa'ano daó ñ̄a xí'ín t̄a'íón ñoo, sá'á ñoo n̄i kuyát̄a váan n̄i kee rá. ⁸ Ta kúu dao k̄a tata ñoo n̄i k̄uei noḡ kúu ñoo'vá'a. Kúu n̄i sa'ano va'a vaan. Ta kúu kua'á ndava'o noni n̄i x̄i'ḡn, dá ch̄i iin ciento noni n̄i x̄i'ḡn iin iin tata ñoo —kaa Jesús.

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'ḡn n̄a dión, ta kúu n̄i'í nda'o n̄i ka'ḡn n̄a:

—¿Ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ta kúu k̄ueidó'o va'a ndó!

⁹ Dá ví n̄i ndátó'ón ñ̄aá t̄a x̄ionoo xí'ín ná:

—¿Ndi dándáki to'on n̄i dakí'ín tá'an ní n̄i ka'ḡn ní xí'ín ndu'u'ḡ?

¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Noḡ ndo'ó n̄i x̄i'ḡn Ndios ñ̄a kandaḡ ini ndo ñ̄a ná'á mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído dáki'ín tá'an yu'u dao ñ̄a'á xí'ín to'on dána'í noḡ dao k̄a ñ̄ayuu, dá kí'ḡn, va'ará ndidaá k̄a ví'ḡn ndé'é ná, tído o kandaḡ ta'on ini n̄a ndi kóni kaaḡn, ta va'ará ndidaá k̄a ví'ḡn ná k̄ueidó'o na, tído o kátóni ta'on ini n̄a.

Nakani Jesús ndi kóni kaa ñ̄a n̄i daná'q n̄a sá'á t̄a x̄iti tata

¹¹ 'Di'a dándáki to'on n̄i dakí'ín tá'in n̄i ka'ḡn xí'ín ndó. Kana'á ndó ñ̄a tata ñoo kúu to'on Ndios. ¹² Ta yu'ú ichi noḡ n̄i k̄uei dao tata ñoo, ñoo kúu ñ̄ayuu seidó'o to'on Ndios, tído kásaa ñ̄a u'u, ta kúu ditá váan to'on Ndios ñ̄a nákaa níḡ ná, dá ná o kándisa naḡn, ta o ní'í ná ñ̄a k̄aki na. ¹³ Ta tein yuu noḡ n̄i k̄uei dao k̄a tata ñoo, ñoo kúu ñ̄ayuu seidó'o to'on Ndios, ta nátiin naḡn xí'án kádij ini n̄a. Tído k̄o t̄a'ón yḡ'an ini níḡ ná, sá'á ñoo tóo vá kándisa naḡn. Ch̄i tá kásá'á ndó'o na t̄andó'ḡ, kúu k̄éxoo na noḡ ñ̄a kándisa na. ¹⁴ Ta tein t̄a'íón noḡ n̄i k̄uei dao k̄a tata ñoo, ñoo kúu ñ̄ayuu seidó'o to'on Ndios. Tído kásá'á ndi'í cháá k̄a ini n̄a sá'á ñ̄a ió noḡ ná, ta kátoó n̄a koo kuíká ná, ta ndi'í ini n̄a sá'á ñ̄a'á luu ió ñ̄ayuu yó'o. Sá'á ñoo k̄o sísa na xí'ín to'on Ndios. ¹⁵ Tído noñó'ḡ va'a noḡ n̄i

kuɛi dao kə tata ñoo, ñoo kúu ñayuu seídoo to'on Ndios xí'in ndino'o ini na, ta ndíta ndaa na xí'an. Ta kə sá tuu na kée na ña kóni Ndios.

Miigan kánian na'a yo mií yó ña kúu yó kuendá Jesús, ta kueídoo va'a yó ña dána'a na noo yo

¹⁶ Kə iin ta'on chíño'o iin íti, ta chíkani ndei na iin kidi nooán, ta ni kə chíkani de'é naán tixi xito. Di'a noo dikó chínoo naan, dá ná katoon noo ndidaa na koku'u ini ve'e. ¹⁷ Chi ndidaa ña'a dá'i noo ndo viti, dá'i ña natuuan. Ta ndidaa vá ña'a ñoo de'é viti, dá'i ña natuuan, dá ná katoon nooán. ¹⁸ Ta kueídoo va'a ndó ña ká'in xí'in ndó, chi ndidaa na natiin to'on ká'in, noon kúu na ni'i ña kandaá cháá kə ini na, Tído ndidaa na kə xí'in natiin to'on ká'in, noon kúu na kexoo ña ká'an ná ná'a ná —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaa ná

¹⁹ Dá ni kasáa naná Jesús xí'in ñani na nándukú ñaa ná. Tído kə ní kúu ta'on natuu yati na noo ío na, chi kua'a nda'o ñayuu ni nataka ñoo. ²⁰ Dá ni kastoo'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'in Jesús:

—Naná ní xí'in ñani ní ndíta na satə vé'e, ta kóni na ka'an na xí'in ní.

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndi dáa ñayuu seídoo to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaa, noon vá kúu naná xí'in ñanij.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús choon noo tachí xí'in taño'o

²² Iin kuú, dá ni kaa Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ini iin barco. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ná ko'o chika'anda yo iin kə xoo yu'u taño'o.

Dá ni kee na kua'an na. ²³ Ta tein yá'a na kua'an na noo taño'o ñoo, kúu ni kidi va Jesús. Kúu iin ndakána va ni kasá'a kána tachí deen noo taño'o. Sa'a ñoo ni kasá'a kokee takui ini barco. Ta jo nda'o ío ña keta ka'ani ra ini takui ñoo. ²⁴ Dá ni natuu yati ta xionoo xí'in Jesús noo kándu'u ná. Dá ni dandoto ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Ió ña kuu yo!

Dá ni ndoto Jesús. Dá ni sa'anda na choon noo tachí xí'in taño'o ñoo. Kúu ni sa tuu va tachí ñoo xí'in ña ndakuei noo taño'o, ta kúu ni nakáa tádi vá rá. ²⁵ Tá ni ndi'i, dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndiva'a kə kándéé ini ndo yu'u?

Kúu ni yu'u nda'o ta xionoo xí'in ná ñoo, ta ni naá ini ra. Dá ni kasá'a ndátó'on tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chi nda tachí xí'in taño'o seídoo choon sa'ándá na?

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús espíritu kini ni sa ñoo ini iin ta

²⁶ Dá ni saa na iin kə xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara, ña xírndaá tá'an xí'in kuendá Galilea. ²⁷ Dá tá ni noo Jesús barco ñoo, dá ni kasáa iin ta ñoo ñoo, ta sa na'a nda'o ñoo espíritu kini ini ra, ta kə ndíxi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e kə ío ra, chi ini káo noo ñoo ndi va ío ra. ²⁸ Tá ni xini ra Jesús, kúu ni'i nda'o ni kayu'u rá. Dá ni sa kuin xiti rá noo ná, dá ni kasá'a ni'i nda'o ká'an ra xí'in ná:

—¿Ndá kían ndó'o ní xí'in yu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? Sei nda'avíi noo ní ña ná dá'a ní dándó'o naní ní níoi.

²⁹ Díon ni kaaan, dá chi sa sa'anda va Jesús choon nooan ña ná kankuei ña ini ta ñoo ko'an. Sa na'a nda'o ñoo'an dándákian ta ñoo. Chi va'ará sa so'oni ñayuu ndá'a rá xí'in sa'a rá xí'in cadena xí'in kə viti, tído vaá óon va sa'ándá

ra cadena ñoo. Ta sa kendúsa espíritu kini ñoo xí'in rá kandaka ñaáan kua'an noq kúu ño'ó ichí. ³⁰ Dá nî ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá nî kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naní.

Diòn nî kaaan chi kua'a nda'o espíritu kini ño'o ini ta'a ñoo. ³¹ Dá nî seí nda'í ña noq Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an nda maá noq íin naá. ³² Ta kua'a nda'o kochí ño'o sásá'an ndika yúku ñoo. Dá nî seí nda'í espíritu kini ñoo noq Jesús ña ná konó ná ko'an ndu'an ini ri. Dá nî sonó ná noqán. ³³ Ta kúu nî kankuei espíritu kini ñoo ini ta'a ñoo. Dá nî sa'an nî ndu'an ini kochí ñoo. Dá nî taxi tá'an ndi ndi'í ri kua'an ri yu'u da'o. Dá nî kuei ndava'a ri ini taño'o ñoo. Ta kúu nî kanda'a rí, dá nî xí'í ri.

³⁴ Dá tá nî xini ta ndáka kochí ñoo ña diòn nî ndo'o rí, dá nî taxi tá'an ra kua'an ra kasto'on ra xí'in na ndéi ñoo ra xí'in na ndéi yúku sa'á ña nî kuu dión. ³⁵ Dá nî kankuei ñayuu ñoo kua'an na kandé'e ná ña nî kuu. Tá nî saa na noq íin Jesús, kúu nî xini na ña ío ta'a nî sa ño'o espíritu kini ñoo noq sa'a ná. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ío ra. Ta sa íin ta'a ío va'a vá kúu rá. Kúu nî yu'u nda'o ñayuu ñoo. ³⁶ Ta ñayuu nî xini ña nî kuu dión kúu na nî nakani xí'in dao ka ñayuu ndi nî kuu nî nduva'a ta'a sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁷ Dá nî kasá'a ndidaá ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo seí nda'í na noq Jesús ña ná ko'on na iin ka xíán, dá chi yu'u na sa'á ña nî kuu dión. Dá nî kaa Jesús ini barco ko'on na. ³⁸ Tído nî seí nda'í ta'a nî sa ño'o espíritu kini ñoo noq ná ña ná konó ná ko'on ra xí'in ná. Tído nî sa'anda Jesús choon noq rá ña ná no'o ra, ta kaa ná xí'in rá:

³⁹ —Nandió koq kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón xí'in na ñooon sa'a ndidaá ña'a ndato nî kee Ndios xí'ón.

Dá nî ki'in ra kua'an nó'o rá. Ta nî kasá'a rá nákaní ra xí'in ndidaá na ñoo ra sa'a ndidaá ña'a ndato nî kee Jesús xí'in rá.

Di'a nî ndo'o de'e di'í ta nani Jairo xí'in ña nî ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e táj nîj

⁴⁰ Dá nî nandió koq tuku Jesús nî ndísáa na iin ka xoo taño'o ñoo. Dá nî na'tiin va'a ñaá kua'a nda'o ñayuu xí'an kadij ini na, chi sa ndéi ndidaá vá ná ndáti ñaá ná. ⁴¹ Dá nî kasáa iin ta'a nani Jairo, tá'an ra dándaki ve'e noq náta ka na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá nî sa ku'ín xití rá noq Jesús. Dá nî seí nda'í ra noq ná ña ná ko'on na ve'e ra, ⁴² chi nî kaa ra ña ío iin tó'ón de'e di'í ra, ta ío xí uxi uu kua'a, ta sa xí'í va xi. Dá nî kee Jesús kua'an na xí'in rá, ta dándúti ñaá ñayuu kuá'a kua'an xí'in ná ñoo. ⁴³ Ta tein ñayuu ñoo nákaa ta'ani iin ñá'a ndó'o kue'e táj nîj, ta sa nî xjno xxi uu kua'á ndó'an dión. Ta sa nî dandí'i vaan di'ón né'e va'án nî chiya'avián ta kétátá ñaá. Tído nî iin tó'ón ta'on ra ko ní kándeé nduva'an. ⁴⁴ Dá nî natuu yatián sata Jesús. Dá nî kaka'on ndá'an yu'u dá'on ná. Ta kúu vit'ón di'a nî natuu nîj ñoo.

⁴⁵ Dá nî kaa Jesús:

—¿Ndá yoo nî kaka'on ndá'a dá'amaí?

Tído nî iin tó'ón ñayuu ñoo ko ní ka'an. Dá nî kaa Pedro xí'in ná:

—Maestro, ñayuu kuá'a yó'o kúu na dándúti ñaá. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndátó'ón ní ndá yoo nî kaka'on ñaá?

⁴⁶ Dá nî kaa Jesús:

—Koó, chi nî dakó'on ndá'a iin ñayuu dá'amaí, chi nî kanda'a inij ña nî nduva'a iin ñayuu nî kee ndéi —kaá na.

⁴⁷ Tá nî kanda'a ini ñá'a ñoo ña o kúu ta'on chide'áan ña nî keeán, kúu nî kasáaan noq Jesús, ta ndéi ninoán. Dá nî sa ku'ín xitíán noq ná. Ta noq ndidaá

ñayuu ñoo ñi ñakanián ndivá'a ñi kəkə'on ndá'an dá'on Jesús, ta ñi ñakani ta'anián ña vití'ón kuii vá ñi nduvá'an tá ñi keeán dión. ⁴⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'an:

—De'e di'íj, ñi nduvá'ón sa'á ña kándée inóon yu'u. Ta viti, kua'an nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon.

⁴⁹ Ta kúu ká'an ij vá Jesús iin na xí'an, kúu ñi kasáa iin taa ñi kii ve'e Jairo, ta dándaki ve'e noo náta na Israel ñoo, dá ñi kaa ra xí'in rá:

—Sa ñi xí'i va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ñi dáta'an ní maestro xaan.

⁵⁰ Tá ñi seídó'o Jesús ña ñi ka'an ra dión, dá ñi kaa na xí'in Jairo:

—O sa yu'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon, ta kúu nduva'a xi.

⁵¹ Dá tá ñi saá na ñi ku'u na ve'e ra, ta kə ní sónó ná ña ku'u dao ka ñayuu xí'in ná, sava'a Pedro xí'in Jacobo, xí'in Juan xí'in tatá tadi'í ñóó, xí'in naná va xi. ⁵² Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoo ndéi'ij na ndéi na, ta nda'í káyu'u ná sa'a tadi'í ñóó. Dá ñi kaa Jesús xí'in ná:

—O sa kuáki ndó, chí kə ní xí'i ta'on xi, kídj va xi.

⁵³ Tá kúu ndidaá ñayuu ñoo ñi saki ndaa va na Jesús sa'á ña ñi ka'an na dión, chí ná'a vá ná ña sa ñi xí'i va xi. ⁵⁴ Dá ñi tiin Jesús ndá'a xí, dá ñi kaa na xí'in xí:

—Di'í ló'o, ndakoo.

⁵⁵ Ta kúu ñi ñataki va xi. Ta kúu vití'ón vá ñi ndakoo xi. Dá ñi sa'anda Jesús choon noo na ve'e xi ña ná kí'o na ña'a kasá'an xi. ⁵⁶ Ta tatá xí xí'in naná xí ñi naá nda'o ini na. Tído ñi sa'anda Jesús choon noo ná ña ná o sa nákani na xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ñi kee na.

9

Yó'o ñi sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xí'in ná ña ná ko'on ra dána'a ra sa'á to'on va'a Ndios

¹ Dá ñi ndítúti Jesús ndin uxí uú taa xionoo xí'in ná. Dá ñi xí'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá ndidaá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e. ² Dá ñi tanda'a ñaá ná kua'an ra dána'a ra sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, ta nduva'a ra na kú'u, ³ ta kaá na xí'in rá:

—Ni iin ña'a o sa kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi, o sa káne'e ndó yito katuu ndó ko'on ndo, ni léka ndo, ni pan, ni di'ón, ta o sa káne'e ndó iin ka kotó nadaon ndó. ⁴ Ta ndi ndáa mií vá ve'e ñi saá ndo ñi ku'u ndó, sava'a ñoo ní kandeé ndó ndá ná kasandaá kuú kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ⁵ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noo kə ní xín na natiin va'a na ndo'o, ta kúu kankuei ndó ñoo ñoo, ta kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña kə náta'an ini Ndios xiní na ña ñoo ñoo —kaá Jesús.

⁶ Dá ñi kankuei taa ñoo kua'an ra ndidaá ñoo dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús, ta sa nduva'a ra na kú'u ndéi iin iin xían noo xionoo ra.

Naá ini rey Herodes kée ña ndato kée Jesús

⁷ Tá ñi ni'ij tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña kée Jesús, ta kúu kə ná'a rá ndí kían nakani ini ra. Chí dao ñayuu ñoo kaá ña ñi ñataki Juan, ta noón kúu Jesús. ⁸ Ta dao ka na kaá ña kúu ná profeta Elías, ta ñi ndixóo tuku na. Ta dao ka na kaá ña kúu ná iin ka profeta ñi sa io sa na'a, ta ñi ñataki na viti. ⁹ Dá ñi kaa Herodes:

—Mií yu'u ñi sa'anda choon, dá ñi sa'anda ra dikə Juan. Tído, ¿ndá yoo ví kúu taa, tá'an ra seídó'i kée ña'a ndato ñoo, tá dáá?

Sa'á ñoo ndí'i ini ra koni ra Jesús.

Dí'a nì kuu tá nì xì'o Jesús ñà'a nì sasá'an o'on mil taa

¹⁰ Tá nì ndísáa taa xíonoo xí'ín Jesús nì sa'an ra noo choon nì sa'anda na noo rá, dá nì nakani ra xí'ín ná sa'á ñà nì kee ra. Dá nì nakuaka xoo ñaá Jesús, dá ndáka ñaá ná kua'an na iin xián noo koó ñayuu ndéi yati ñoo naní Betsaida.

¹¹ Tído tá nì kandaá ini ñayuu ñoo ndéi chí kua'an na, dá nì kee na tákuei ñaá ná kua'an na. Ta kúú nì natiiin va'a ñaá Jesús. Dá nì daná'a na noo ná sa'a ndi kee Ndios dándáki na ñayuu na. Ta nì nduvá'a na na kú'u. ¹² Tá nì ini kuu dáá ñóó, dá nì natuu yati ñaá ndin uxì uu taa xíonoo xí'ín ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ñà ná ko'on na ñoo kuálí túu ñó'o káa, o ko'on na ve'e ndíta yúku káa, dá ná ndukú ná ñà'a kasá'an na, ta ná nì'í ná noo kudì na, chí ko t'ón ñà'a kei ná yó'o.

¹³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kì'o nì mií ndó ñà'a ná kasá'an ná.

Dá nì kaa ra:

—Kò t'ón kuá'a ñà'a né'e ndu, sava'a o'on va pan xí'ín uu tìyaká va. Ta, çndi kee ndu ko'on ndu kuiin ndu ñà'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'o? —kaá ra.

¹⁴ Ta kúú rá tát'o'on kì'o o'on mil taa. Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñóó:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu yó'o ñà ná kandeì tá tu'u tá tu'u na. Ta uu diko uxì ná kakuu iin iin tu'u na.

¹⁵ Ta dión nì kee ra. Dá nì sa ndei ndidaá kúú ñayuu ñoo. ¹⁶ Dá nì tiin Jesús ndin o'on pan ñoo xí'ín ndin nduu tìyaká ñoo. Dá nì nande'è noo ná chí induú. Dá nì na'kì'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nì sa'anda na pan xí'ín tìyaká ñoo. Dá nì xì'o naan noo taa xíonoo xí'ín ná. Dá nì sa'an ra nì dasá ráan noo ñayuu ñoo. ¹⁷ Dá nì sasá'an ndidaá kúú ná nda noo nì ndinoo va'a ini na. Tá nì ndi'i, dá nì dakúti taa xíonoo xí'ín Jesús uxì uu tìyika xí'ín ñà'a nì kandoo noo ñà nì sasá'an ñayuu ñoo.

Dí'a nì kuu tá nì kaa Pedro ñà Jesús kúú Cristo, na nì tanda'a Ndios kasaa dáakaki ñaá

¹⁸ Iin kuu nákaa xoo Jesús ká'an na xí'ín Ndios, ta yati ñoo ndéi taa xíonoo xí'ín ná, dá nì ndato'ón ñaá ná:

—çNdá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñoo?

¹⁹ Dá nì kaa taa ñoo:

—Dao na kaá ñà kúú ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ñà kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ñà kúú ní iin profeta nì sa io sa ná'a, ta nì nataki na.

²⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, çndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Mií ní kúú Cristo, na dáakaki ñaá.

Kást'o'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndi kían ndo'o na, dá kuu na

²¹ Tído nì sa'anda Jesús choon noo taa xíonoo xí'ín ná ñà ná o sa kóo ini ra ka'an ra xí'ín ní iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná. ²² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miían ndúsá kánian kuá'a nda'o ñà'a ndo'o naní níó na nì nduu taa ñayuu yó'o. Chí kuñó'ó ñaá tá sá'ano ñoo, xí'ín tá dutì saku'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés. Ta kánian kuu na. Tído tìxi kuu ónì, dá nataki va na.

²³ Dá nì kaa na xí'ín ndidaá taa ñoo:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ñà kónì mií ndó, ta natiin ndó cruz, ñà kían ió ndo kuu ndo sa'í iin rá iin kuu kuu, ta ndikò ndo yu'u, ná ko'o. ²⁴ Chí ndi ndáa na kónì dáakaki na mií ná ñayuu yó'o,

noón kúu nā kuu di'a. Tído ndi ndáa nā xí'lo mií ñā kuu nā sa'a yú'u, noón kúu nā nī'i ñā kākí na. ²⁵ Dá chī, ¿ndi kían va'a nī'i ñayuu tá ná kandeé ná nī'i ná ndidaá ñā kuíjká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios, ta o nī'i ná ñā kataki nā, ká'án ndó? ²⁶ Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sa'a yú'u o sa'a to'in, dá kían kaka'an ta'ani noo nā nī nduu taa ñayuu yó'o sa'a noón tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ndéé ndato kómí mií ná, xí'ín ñā kómí tatá nā Ndios, xí'ín ñā kómí ángel kéchóon noo ná. ²⁷ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ió dao ndo'ó, nā ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó ndā ná koni ndo ndi k'i'o dándáki Ndios —kaá Jesús.

Di'a nī kuu tá nī naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

²⁸ Tá nī ya'a onā kuú nī ka'an nā dión, dá nī kee na ndáka na Pedro xí'ín Juan xí'ín Jacobo kua'an nā dinī iin yúku iin ñoo ka'an nā xí'ín Ndios. ²⁹ Ta tein ká'an Jesús xí'ín Ndios, ta kúu nī naḡaon va tát'o'on káa noo ná. Kúu nī ndukuxí dá'on ná, ta nī naye'e ndaaan. ³⁰ Ta kúu iin kuití vá nī na'a noo uu taa, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. Iin na kúu Moisés, ta iin ka nā kúu profeta Elías. ³¹ Ta ndato nī naye'e ndaa noo ndíta na. Ta nī ka'an na xí'ín Jesús sa'a ndí kían ndo'o na, dá kuu nā, dá xīnkoo ñā kánian ndo'o na ñoo Jerusalén.

³² Ta va'ará kudj nda'o Pedro xí'ín uu ka taa ñoo kónj ra, tído nī sa ño'o ini ra sa'a ñā nī xini ra ñā ndato nī naye'e ndaa Jesús, ta iin na ká'an nā xí'ín uu taa ñoo. ³³ Tá nī kasá'a kéxoo uu taa ñoo kua'an nā, dá nī kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Maestro, va'a kúu ndéi ndu'u yó'o. Ná kava'a ndu onj tīya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión nī kaa ra, dá chī kō ná'a ta'on ra ndí kían ká'an ra sa'a ñā nī yu'ú ra. ³⁴ Ta tein ká'an ra dión, kúu nī naḡino iin viko. Ta kúu nī daḡá'i ñaa ná. Dá nī yu'ú nda'o ra tá nī xini ra nī da'i na nī kee viko ñoo. ³⁵ Ta kúu nda tein viko ñoo nī seido'o ra nī ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúu de'e manj yu'u. Kueidó'o ndó to'on ká'an xī.

³⁶ Tá nī ndi'i nī ka'an nā dión, kúu nda iin tó'ón mií vá Jesús nī kandoo iin. Ta kō ní ká'an ndin onj taa ñoo sa'a ñā yó'o, chī tein kuú daá ñoo kō ní nákaní ta'on ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'a ñā nī xini ra dinī yúku ñoo.

Di'a nī kuu tá nī nduva'a Jesús iin tayii nákaq espíritu kini

³⁷ Dá tá nī tju noo iin ka kuú, dá nī naḡino Jesús xí'ín taa ñoo sa'a yúku ñoo. Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu nī saq nī nī'i ñaa. ³⁸ Dá nī kayu'ú iin taa nákaq tein ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, sei nda'áví noo ní nduva'a ní de'e ló'i, chī iin tó'ón dinī daá vá kúu xí noo, ³⁹ chī iin ndakána va tīn ñaa iin espíritu kini, ta nī'i nda'o káyu'ú xí kéean, dá sa'áni yí'i ñaaán, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta kéndava'a nda'o ñā xí'ín xí, ta kō xīn ta'an vaan dáyaq chí'í ñaa. ⁴⁰ Sa'a ñoo nī sei nda'áví noo taa xionoo xí'ín ní káa, ñā ná taó rá ñā, tído kō ní kandeé ta'on ra.

⁴¹ Dá nī kaa Jesús:

—¿Nandeé ka vían ñayuu kō kándisa kúu ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'ín ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví k'i'o ndeé iní sa'a ndo? Kane'e de'ón ná kii.

⁴² Tá sa kua'an kuyati ra xí'ín tayii ló'o ñoo noo Jesús, ta kúu nī koon ñaa espíritu kini ñoo nda noño'ó, ta nī sa'áni yí'i ñaaán. Dá nī sa'anda Jesús choon nooan ñā ná ketaan kua'an. Dá nī nduva'a na tayii ló'o ñoo. Dá nī naḡi'o ñaa ná noo tatá xī. ⁴³ Kúu nī naá iní ndidaá ñayuu ndíta ñoo sa'a ñā ndato nī kee Ndios.

Yó'o nì kàstò'on tuku Jesùs xí'ín t̃a xíonoo xí'ín ná ndí k̃ián ndo'o na, dá kuu ña

Ta tein naá ini ndidaá ñ̃ayuu ñoo sa'a ndidaá ñ̃a ndato ñi kee Jesùs, dá ñi kaa na xí'ín t̃a xíonoo xí'ín ná:

⁴⁴—Kueidó'o va'a ndó ñ̃a ko'in ka'in xí'ín ndó, ch̃i ko'ón iin t̃a nak̃i'o ra na ñi nduu t̃a ñ̃ayuu yó'o noo ndá'a t̃a xini u'u ñ̃aá.

⁴⁵Tido ko ní kátóni ta'on ini t̃a ñoo ndiva'a ñi ka'an na dión, ch̃i ndadí vá ñ̃axintóni rá, ta yu'u rá ndato'ón rá Jesùs ndí dándáki to'ón ñi ka'an na.

Dána'a Jesùs ndá yoo kúú ña ndáya'i cháá k̃a noo Ndios

⁴⁶Dá ñi kasá'a ndátó'ón kuách̃i t̃a xíonoo xí'ín ná sa'a ndá yoo kúú t̃a ndáya'i cháá k̃a tein mií rá ñoo. ⁴⁷Tido ñi k̃andaá ini Jesùs ñ̃a nákani ini rá dión. Kúú ñi tiin na ndá'a iin tayii ló'o. Dá ñi ch̃ikani ñ̃aá ná d̃iín ná, ⁴⁸dá ñi kaa na:

—Ndi ndáa miío ñ̃ayuu natiin va'a ta ló'o yó'o sa'a ñ̃a kúú ná kuendá yu'u, dá k̃ián ndá mií vá yu'u natiin va'a na. Ta na ñi ñatiin yu'u, ndá Ndios ñi ñatiin na, ch̃i mií ná ñi t̃anda'a yu'u veii ñ̃ayuu yó'o. Ch̃i iin rá ko ndáya'i tein mií ndó xaan, roón kúú rá ndáya'i cháá k̃a noo Ndios —kaá na.

Kaá Jesùs ñ̃a ñ̃ayuu ko naá xí'ín ná, noón kúú ña ndíta xoo mií ná

⁴⁹Dá ñi kaa t̃a nani Juan xí'ín ná:

—Maestro, ñi xini ndu'u iin t̃a taó espíritu kini xí'ín kuú mií ní. Tido ko xíonoo ta'on ra xí'ín yó, sa'a ñoo ñi ch̃ituu va ndu'u rá.

⁵⁰Dá ñi kaa Jesùs xí'ín rá:

—Ná dá'a ñi chituu ndó rá, ch̃i na ko naá xí'a, noón kúú ña ndíta xoo yo.

Di'a ñi kuu tá ñi d̃anáni Jesùs Jacobo xí'ín Juan

⁵¹Tá sa kua'an x̃inkoo kuú no'o Jesùs induú, dá ñi ch̃ikaa ini na ko'ón ndaa na nda ñoo Jerusalén. ⁵²Dá ñi t̃anda'a ná dao t̃a kua'an rá noo. Dá ñi saa rá ñi ku'u ra iin ñoo ló'o nákaa chí kuendá Samaria di'a, dá kenduu rá noo kandeí na, ñi ka'an rá. ⁵³Tido ko ní xini ta'on na ñoo ñoo natiin ñ̃aá ná, ch̃i ñi k̃andaá ini na ñ̃a chí Jerusalén di'a va ch̃ika'anda na ko'ón na. ⁵⁴Tá ñi k̃andaá ini Jacobo xí'ín Juan ñ̃a ñi kee ñ̃ayuu ñoo dión, dá ñi kaa rá xí'ín Jesùs:

—Tatá, ¿á ko kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ñoo k̃eí induú káa táto'on ñi kee Elías, dá ná naá ndi'i noo ñ̃ayuu ñoo?

⁵⁵Dá ñi ñandiío koo Jesùs ñi d̃anáni ñ̃aá ná, ta kaá na xí'ín rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí k̃ián k̃edaá xí'ín ndó, dá ka'an ndo dión, ⁵⁶ch̃i ko ní k̃asaá ta'on na ñi nduu t̃a ñ̃ayuu yó'o ñ̃a k̃ián dánaa na ñ̃ayuu, di'a ñi k̃asaá na dákaáki ñ̃aá ná.

Dá ñi kee na kua'an na iin k̃a ñoo.

Di'a ñi ka'an Jesùs xí'ín dao ñ̃ayuu ñi ka'an kanoo xí'ín ná

⁵⁷Ta nani xika na kua'an na ích̃i ñoo, dá ñi kaa iin t̃a xí'ín Jesùs:

—Tatá, ióí ñ̃a kanooi xí'ín mií ní ndeí kúú mií vá noo ko'ón ní.

⁵⁸Dá ñi kaa Jesùs xí'ín rá:

—Kana'ón ñ̃a ió va káa noo ñoo ndikuii, ta ió ta'ani t̃aka noo ñoo laa. Tido na ñi nduu t̃a ñ̃ayuu yó'o ní noo kanóo d̃iín ná koó.

⁵⁹Dá ñi kaa na xí'ín iin k̃a t̃a ñoo:

—Nak̃i, kanoo xí'ín yu'u.

Dá ñi kaa t̃a ñoo:

—Tatá, konó ní d̃inñó'ó k̃a ná ko'in d̃anduxi tatá, dá kasaá, ko'o.

⁶⁰Dá ñi kaa Jesùs xí'ín rá:

—Dánkoo nā kúú ndji ná dánduxi ñáá dao ká nā kúú ndji. Tído yo'ó, kua'án kanooón dána'on noó ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁶¹ Dá nī kaa iin ká taa xí'ín ná:

—Tatá, kónji kanooí xí'ín mií ní, tído dinñó'ó ká konó ní ná ko'in kastó'in xí'ín nā ve'i, dá ná kasaaj, ko'ó.

⁶² Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Iin taa tiiin nda'á yata, ta nándió koo ra ndé'é rá chí sata, roón kúú rá koo chóon ta'on kuti. Kí'ó dión ta'ani ndó'o nā ndí'í jí vá ini sa'á ña ió noo ná, chí koo chóon ta'on na dána'a nā sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

10

Sa'ándá Jesús choon noó onj diko uxj taa ña ko'on ra ndidaá ñoo dána'a ra

¹ Tá nī ndí'í ña yó'o, dá nī kaxi sato'o yo Jesús onj diko uxj ká taa. Dá nī tándá'a ná uu rá uu rá ko'on ra ndidaá kúú ñoo xí'ín iin rá iin xián noó ko'on mií ná. ² Dá nī kaa nā xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti káa nda'o ña'a dákée yó, tído cháá nda'o kúú taa dákée ña, chí kua'á nda'o ñayuu ndéi nduu ndu'u tixi ndá'a Ndios, tído cháá vá kúú taa dána'a noo ná. Sa'á ñoo kaka ndo ña manj noo Ndios, nā kúú sato'o ñayuu ñoo, dá ná tándá'a ná cháá ká taa ko'on ra dána'a ra noo ñayuu nā. ³ Kua'án ndo'ó viti, tído noo tándá'a yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó táto'on léko tein ndigü'e'í lobo. ⁴ Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo, ni noo kaño'o di'ón ndo, ta ni dao ká ndisa kayi'i ndó, ta ni o sa kaku'ita tóo ndó ka'an ndo ndisá'an xí'ín ni iin tó'ón ñayuu íchi noó ko'on ndo. ⁵ Ta ndi káa mií vá ve'e nī saá ndo nī ku'u ndó, dinñó'ó di'a kaa ndo xí'ín nā ndéi ve'e ñoo: “Ná kandeí va'a ní.” ⁶ Tá ió iin káa ñayuu va'a ve'e ñoo, dá kíán ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá koo iin káa ñayuu va'a ndéi ñoo, dá kíán nandió koo ña va'a ñoo noo mií vá ndó. ⁷ Ta mií ve'e ñoo ndó ní kandeí ndó. Ta kei ndó, ta ko'ó ndó ndi ndáa mií vá ña'a xí'o na noo ndo. Chí iin taa kéchoon kánian nī'í ña kúú ya'í ra. Ná dá'a ni tóo tuku nadaon ndó ve'e noo kandeí ndó. ⁸ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó nī saá ndo, ta nī natiin va'a na ndo'ó, dá kíán keí ní ndó ndi kúú mií vá ña chikodó ná noo ndo, ⁹ ta nduva'a ndó nā kú'u ndéi ñoo, dá kaa ndo xí'ín ndidaá ná: “Sá nī kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.” ¹⁰ Tído ndi ndáa mií vá ñoo noó nī saá ndo, ta koo ní xiin na natiin va'a na ndo'ó, dá kíán kankuei ndó keí ñoo ñoo, dá kaa ndo: ¹¹ “Ñoyaká ñó'o ñoo ndo, ña nī tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi ní'ini ndu, dá kana'á ndó ña koo náta'an ini Ndios xiní nā ndo'ó. Tído kana'á ndó ña sa nī kuyati va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios”, kaa ndo. ¹² Ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'á ñayuu, dá kíán ka'í cháá ká ví ndo'o nā ñoo ñoo o duú ña nī ndo'o ñayuu kíni nī sa ndei ñoo Sodoma tá sa ná'a.

Nda'í kúú ví nā ndéi ñoo Corazín, xí'ín nā ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

¹³ 'jNda'í kúú ví ndo'ó, nā ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúú ví ndo'ó, nā ndéi ñoo Betsaida! Chí tá ní kée yu'u ña ná'ano noo ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nī kee yu'u ña ná'ano noo ndo'ó, ta kúú nda sa oon va nī nandixi nda'í nā, ta nī nandéi nda'í nā noo yaá sa'á ña nī nandikó iní nā sa'á kuachí nī kee na, ní kúú. ¹⁴ Sa'á ñoo tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kíán ka'í ká ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ¹⁵ Ta ndo'ó, nā ñoo Capernaum xaan viti, ká'án ndó ña nda induú xinkuei ndó. Tído ndo'ó kúú nā ko'ono ní'ini Ndios nda maá indayá.

¹⁶ Dá nī kaa Jesús xí'ín ndin onj diko uxj taa ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'an ndo, dá kían nda yu'u seídó'o na. Ta ndi ndáa ñayuu kuñó'ó ñáá, ta nda yu'u kuñó'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuñó'ó ná yu'u, kuñó'ó ta'ani na tatá Ndios, na ni tãnda'á yu'u veii —kaá na.

Dí'a ni kuu tá ni ndusáa oni diko uxí taa ñoo

17 Tá ni ñandíó kuéi oni diko uxí taa yó'o ni ndísáa ra noo choon ni sa'an ra, kúu kádiñ nda'o ini ra. Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Tatá, nda espíritu kini seídó'o ñáá tá sa'ándá ndu choon nooán xí'in kuu mií ní.

18 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Jaan, chí ni xini yu'u ni kankao ña u'u nda induú tát'o'on kí'o kánkao tasa.

19 Miían ndaa kuiti ni xí'oi choon noo ndo, sa'á ñoo koó ña'a ndo'o ndó tá ná kuejn nakána ndó satá koó, xí'in tídó'oma. Ta ni xí'oi ta'anii choon noo ndo ña kandeé ndó xí'in ndidaa ndéé kómi ña u'u, ta ni iin ña'a o kandeé kendava'an xí'in ndó. 20 Tído ná dá'a ni kádií téi ini ndo sa'á ña seídó'o espíritu kini choon sa'ándá ndo. Dí'a kádií cháá ka ini ndo sa'á ña sa kándodó vá kuu ndo noo tuti Ndios nda induú.

Kádií nda'o ini Jesús kée Espíritu ij Ndios

21 Dá ni ñakutí Jesús xí'in ña kádií ini na ni kee Espíritu Ndios, dá ni kaa na:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúu sato'o induú xí'in noñó'o yó'o, chí ni chíkáa de'é ní ña yó'o noo na ndíchi, xí'in na kátóni ini. Ta ni na'a nían noo na ko kátóni va'a ini. Jaan, kí'o díon ni kee ní, tatá, chí kí'o díon ni ñata'an ini mií ní.

22 Ta ndidaa ña'a ni ñakí'o tatá Ndios noo yu'u. Ta ni iin tó'on ñayuu ko ná'á nda yoo kúu de'e Ndios, chí iin tó'on ñayuu miíó tatá Ndios kúu na ná'á ñáá. Ta ni iin tó'on ñayuu ko ná'á tatá Ndios, chí iin tó'on ñayuu de'e va na kúu na ná'á ñáá, xí'in na chíkaa ini de'e Ndios na'a na noo —kaá na.

23 Dá ni ñandíó ko na ni sa nde'é ná noo taa xionoo xí'in ná, dá ni kaa na xí'in savá'a mií vá taa ñoo:

—Ndiká'an ndi kúu ví na xini xí'in noo ña xini mií ndó viti. 24 Chí ká'in xí'in ndó ña kua'á ndava'o profeta xí'in rey ni ka'an rá koni ra ña xini ndó'o viti, tído ko ní xini ta'on raan. Ta ni ka'an rá kueídó'o ra to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on raan —kaá na.

Dí'a kua'an ña ni ñanda'a Jesús sa'á ña va'a ni kee iin taa kuendá Samaria

25 Tá ni ndí'i, dá ni ñakuíin ndíchi iin taa dána'a ley, dá chí kóni ra korndodó rá Jesús. Dá ni ndat'o'on ñáá rá:

—Maestro, ¿ndí kían kánian keei, dá ni'í ña kataki chíchíí?

26 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndi kaá ley Moisés? ¿Ndi kían kánda inon ña ká'an?

27 Dá ni kaa tá dána'a ley ñoo:

—Dí'a va kaáan: “Koni ndo sato'o yo Ndios xí'in ndino'o níó ndo, xí'in ndino'o ini mií ndó, xí'in ndidaa kúu ndéé ndo, xí'in ndidaa ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'in ndó tát'o'on kí'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.”

28 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Va'a nda'o ni ñandíó né'on ña ni ndat'o'in yo'ó. Kua'an viti, ta keeón ña, dá konon kataki chíchón.

29 Dá ni ndukú taa ñoo ndi kee ra kenda ra ña ká'an mií rá. Kúu ni kaa ra xí'in Jesús:

—¿Ndá yoo kúu ñayuu xí'in yu'u ñoo?

30 Dá ni ka'an Jesús xí'in rá:

—Iin kuꝯ dá n̄i keta iin ɬa ñoo Jerusalén. Dá n̄i kee ra koꝯoo ra kua'an ra íchi kua'an chí ñoo Jericó di'a. Ta íchi ñoo n̄i kaꝯkuei ɬa kuꝯ'íná n̄i tiin ñáá rá. Kúú n̄i taxi vichí ñáá rá. Ta kúú n̄i kani kini ñáá rá. Sa nda kuu ra. Dá n̄i kee ɬa kuꝯ'íná ñóo kua'an ra. ³¹ Ta kúú íchi ñoo koꝯoo iin ɬa duti kua'an ra. Tá n̄i xini ra kánda'u ɬa n̄i ɬarkue'e ñoo, ta kúú n̄i kaꝯ xoo va ra n̄i ya'a ra kua'an ra. ³² Kúú n̄i kasandaá ta'ani iin ɬa levita kéchóon ve'e ño'ó ká'ano kua'an ra. Tá n̄i xini ra kánda'u ɬa n̄i ɬarkue'e ñoo, kúú n̄i kaꝯ xoo ta'ani ra n̄i ya'a ra kua'an ra. ³³ Tido iin ɬa kuenda Samaria kua'an ta'ani íchi ñoo. Tá n̄i xini ra kánda'u ɬa n̄i ɬarkue'e ñoo, kúú n̄i kixian n̄i ku'u nda'o ini ra sa'a ra. ³⁴ Ta kúú n̄i natuu yati ra noꝯ kánda'u roón. Dá n̄i kuei ra siti xí'ín vino noꝯ n̄i ɬarkue'e ñoo, dá n̄i kaꝯ noo raán iin dá'on. Dá n̄i chinóo ñáá rá sata burro ra né'e ra kua'an ra. Dá n̄i saꝯ ra iin ve'e noꝯ kidi ñayuu xíka íchi ñoo. Dá n̄i sa ío ra n̄i sa ndaa ñáá rá. ³⁵ Tá n̄i ɬuu noꝯ iin ka kuꝯ n̄i kasandaá hora ko'on ra. Dá n̄i taó ra uꝯ di'on plata, dá n̄i xí'o raꝯ noꝯ sato'o ve'e ñoo. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá: “Kee ní ña manj koto ní ɬa yo'ó. Tá n̄i kandaá ní cháá ka di'on mií ní n̄i xito ní ra, dá tá ná nandio kooi, dá nandio né'i di'on ní”, kaá ra. ³⁶ Ta viti, ɔndi káa iin ɬa noꝯ ndin onj ɬa yo'ó ná'a ña mián ndaa ndisa ñayuu xí'ín rá kúú ɬa n̄i ɬarkue'e ɬa kuꝯ'íná ñoo, ká'an yo'ó?

³⁷ Dá n̄i kaa ɬa dána'a ley ñoo:

—Tá'an ra n̄i ku'u ini sa'a ɬa n̄i ɬarkue'e ñoo.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta k'i'o dión ta'ani kua'an yo'ó keeón.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa ío Jesús ve'e Marta xí'ín María

³⁸ Dá n̄i kee Jesús sá xíka na kua'an na. Dá n̄i saꝯ na iin ñoo ló'o, ta ñoo ío iin ñá'a naní Marta. Ta n̄i natiiin va'án Jesús ve'án. ³⁹ Ta ío iin ku'an naní María, ta n̄i saꝯ n̄i sa koꝯán noꝯ sá'a Jesús, ta íoꝯn seídó'án ña dána'a na. ⁴⁰ Tido ndí'i cháá ka ini Marta kéeán choon ío noꝯan. Dá n̄i natuu yatián noꝯ ío Jesús, dá n̄i kaaꝯ xí'ín ná:

—Tatá, ɔá ko ndé'é ní ña iin tó'on vá yu'u nákaꝯ kéchóon, ta ío oon ku'j? Ka'an ní xí'ín xí ná chindeé tá'an xí xí'ín.

⁴¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Marta, Marta. Ndí'i nda'o ini yo'ó, ta nákani inoꝯ sa'a kuꝯ'a nda'o ña'a.

⁴² Tido iin tó'on vá ña'a kíꝯn ndáya'i cháá ka. Ta ñoo kíꝯn n̄i kaꝯi María yo'ó, ta ní iin tó'on ñayuu ko kánian ketéin noꝯ xí kueídó'o xí yu'u —kaá na.

11

Di'a kua'an ña n̄i dána'a Jesús sa'a ndi kee yo'ó ka'an yo'ó xí'ín Ndios

¹ Di'a n̄i kuu tá nákaꝯ Jesús ká'an na xí'ín Ndios iin xíán. Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na xí'ín Ndios, dá n̄i kaa iin ɬa xionoo xí'ín ná ñóo:

—Tatá, dána'a ní noꝯ ndu'u ndi kee ndu ka'an ndu xí'ín Ndios táto'on n̄i dána'a Juan noꝯ ɬa sa xionoo xí'ín ná.

² Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, di'a kaa ndo xí'ín ná:

Tatá mií ndu'u, na ío induú, ná natiin kuꝯ mií ní ndidaá tá'an ña'ño'ó.

Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yo'ó.

Táto'on k'i'o kée ní ña kóni ní induú xaꝯn, k'i'o dión ta'ani ná koo no'ño'ó yo'ó.

³ Ta k'i'o ní ña xín'ño'ó ndu'u kei ndú iin iin kuꝯ kuꝯ.

⁴ Ta ká'ano koo ini ní sa'a kuꝯchi ndu táto'on k'i'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu'u sa'a na ya'a noꝯ ndú.

Ta o sa kónó ní kuẹi ndu noḡ kuachi, ta dákáki ní ndu'u noḡ ña kini.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na:

—Ta ndi ndáa ndó ió iin amigo, ta dao ñoó kua'an ndo ve'e na, ta ká'an ndo xí'ín ná: “Amigo, tei tóo ní onì pan nani'í, ⁶ dá chì nì kasáa iin amigoi ve'i, ta xíká nì kii ra, ta kò ta'ón ña'a kì'oi kei rá.” ⁷ Dá kaa na xí'ín ndó nda maá ini ve'e na: “O sa dáta'ón yu'u, chì sa ndadi vá yé'i, ta sa kándu'u vá kídìj xí'ín de'i noḡ xito. Sa'á ñoḡ o kúu ta'on nakooi kì'oi ña noḡon.” ⁸ Tído va'ará ná o nákoḡ na kì'o naan noḡ ndo sa'á ña kúu ná amigo ndo, tído sa'á ña ká'an téi ndo ndíta ndó, sa'á ñoḡ nakḡo na kì'o na ña xínñó'ó ndó. ⁹ Tído yu'u ká'an xí'ín ndó, kaka ndo ña xínñó'ó ndó noḡ Ndios, ta kúu ní'í vá ndóan. Nandukú ndóan, ta kúu ní'í vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúu nono váan noḡ ndo. ¹⁰ Dá chì ndidaá na xíkáan, ta ní'í náan. Ta ndidaá na nándukú ñá, ta ní'í náan. Ta ndidaá na dákásá yé'é, ta nonoan noḡ ná.

¹¹ “Ta ndi ndáa ndo'ó, na kúu tatá, tá xíká de'e ndó pan kei xí noḡ ndo, ¿á xí'o ndó iin yuu noḡ xí? O, tá xíká xì iin tìyaká kei xí, ¿á xí'o ndó iin koḡ noḡ xí? ¹² O, tá xíká xì iin nduu kei xí, ¿á xí'o ndó iin tìdó'oma noḡ xí? ¹³ Koḡ, dá chì va'ará kúu ndó ñayuu kini, tído tì'a ndó kì'o ndó ña va'á noḡ de'e ndó. ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña sa kaá kà ví tatá Ndios, ná ió induú? Chì kì'o na Espiritu ìj ná noḡ ndi ndáa na xíká ñaá noḡ ná —kaá Jesús.

Dì'a nì kuu tá nì kaa dao ñayuu ña taó Jesús espíritu kini kée ña u'u

¹⁴ Iin kuḡ nákaa Jesús taó na iin espíritu kini, tá'an ña nì keñí'ì iin ta. Dá tá nì keta espíritu kini ñoó kua'an, kúu nì naka'an va ta ñoó. Kúu nì naá ndava'o iní ñayuu ndéi ñoó. ¹⁵ Tído dao ñayuu ñoó nì kaa:

—Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñoḡ vá kían xí'o choon noḡ ta káa, sa'á ñoḡ kándéé rá taó ra espíritu kini —kaá na.

¹⁶ Ta dao kà ñayuu ñoó kátoó korndodó ná Jesús, sa'á ñoḡ nì xíká na ña ná kee na iin ña'a ndato chí induú. ¹⁷ Tído sa ná'á vá Jesús ndi nákani ini na. Dá nì kaa na xí'ín ná:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta tá tá'andá tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noḡ ndéi na. ¹⁸ Ta díon ta'ani ndo'o ña u'u mií noḡ tá kasá'a ta'andá tá'an xí'ín ña kéchóon noḡan, chì, ¿ndi koo kaka choon né'an? Tído ndo'ó kúu ra ká'an ña xí'ín choon nì xì'o Beelzebú taó yu'u espíritu kini kéchóon noḡan. ¹⁹ Chì tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon nì xì'o Beelzebú noḡi, dá kían, ¿ndá yoo nì xì'o choon noḡ ndá'a ta ñoo mií ndó ña taó rá espíritu kini, tá dáá? Tído ta ñoó kúu ra ná'a ña o dúy ña ndaa kían ká'an ndo sa'í. ²⁰ Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon nì xì'o Ndios noḡi, dá kían kana'á ndó ña miían ndaa kuiti sa nì kasandaá va kuḡ ndu'u ñayuu tìxi ndá'a Ndios.

²¹ “Tá ió iin ta ndakí ndaa rá ve'e ra xí'ín espada, dá kían ni iin tó'ón ñayuu o kúu ku'u kì'in kuí'íná ná ña'a ió noḡ rá. ²² Tído tá nì kasáa iin kà ta ndakí cháá kà noḡ ió ra, dá kían vaá ón va kandeé rá xí'ín rá, ta kuio ndaa ndi'i ra espada ra, tá'an ña sa kandeé iní ra sa chindeé ñáa, ta dasá ndí'i ra ña sa komí ta ñoó. ²³ Ta na kò ndíta xoo yu'u, noḡn kúu na xíní u'u ñaá. Ta na kò chindeé yu'u xí'ín ña kéei, noḡn kúu na dátúy di'a ñaá.

Dì'a ndó'o iin ta tá nándió koḡ espíritu kini nákaan ini ra

²⁴ “Tá keta iin espíritu kini ini iin ta, dá kían kua'an iin xían noḡ ìchì ndukúan noḡ nani'ì ndéean. Tído tá kò nani'an noḡ nani'ì ndéean, dá kasá'a nákani iniàn: “Nándió koḡ tukui no'ì ve'e noḡ nì ketai veji”, kaáan. ²⁵ Tá nì nasáa nì ndu'an ini ta noḡ nì sa ioan, kúu ndato nì natu'an, ta ñóchí víi

káaan. ²⁶ Dá kua'an kuakaan usá ká espíritu kini cháá ká o duú mián, dá nasaan ndu'an kaño'an ini tañ ñoó. Ta kúu ka'í ká ví kasá'a ndo'o níó rá o duú táto'on k'i'o nì sá ndo'o níó rá sá kee espíritu kini mií noó ñoó —kaá Jesús.

Ndiká'an ví ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan, kaá Jesús

²⁷ Tein ká'an na to'on yó'o, kúu nì kayu'u vá iin ñá'a tein ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñá'a nì ñakáki mií ní, na nì ñachichí mií ní.

²⁸ Dá nì kaa Jesús:

—Ndiká'an ndi kúu cháá ká ví na seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan.

Di'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a ñayuu xíka ña kee na iin ña ndato

²⁹ Ta kúu nì kasá'a só'óni tá'an ñayuu kuá'a ñoó kua'an na noo iin Jesús. Dá nì kasá'a Jesús ká'an na xí'in ná:

—Ñayuu kinni ndá'o kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, dá ch'i xíka ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandia ndó yu'u. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noo ndo, sava'a ña ndato nì kee Ndios xí'in Jonás kúu ña ndato koni ndo ndo'i. ³⁰ Ch'i táto'on nì kee Ndios iin ña ndato xí'in Jonás tá nì tãnda'a ñaa ná nì sa'an na ñoo ká'ano naní Nínive, k'i'o dión ta'ani kee na iin ña ndato xí'in na nì nduu tañ ñayuu yó'o noo ndo'ó, na ndéi tiempo viti.

³¹ Ta nakuijn ndichi ñá'a sá ñandáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuú keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá ch'i nda noo xíka cháá ká ñayuu yó'o nì kixián nì seídó'an ña ndichí rey Salomón. Ta iin tañ ndáya'i cháá ká kúu na iin ká'an xí'in ndó viti'ón o duú rey Salomón ñoó. ³² Ta dión ta'ani nakujta ndichi ñayuu nì sá ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuú keyíko Ndios sa'a ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'a ñayuu ndéi tiempo viti. Dá ch'i tá nì ñaná'a Jonás to'on va'a sa'a Ndios noo ná, ta kúu nì ñandikó vá iní na sa'a kuachi sá kee na. Ta iin tañ ndáya'i cháá ká kúu na iin ká'an xí'in ndó viti'ón o duú Jonás —kaá Jesús.

Ká'an Jesús sa'a ña dátoon noo yo

Dá nì kaa ta'ani na:

³³ —Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko chíño'o iin íti, dá chikaá de'e naán, ta ko chikaá naán tixi iin sató. Di'a chinóo naan noo dikó, dá ná katoqan noo ñayuu kasaá ve'e na. ³⁴ Ta nduchi nóo ndo kúu táto'on iin ñó'o nákaa tóon ñíi ndo, ña dátoon níó ndo. Sa'a ñoó tá va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin níi vá ñíi ndo iin naá. ³⁵ Sa'a ñoó kaon koo ndó, dá kían ná dá'a nì nda'o ña tóon nákaa ini níó ndo, ch'i oon nì nakuijn naá noo ndo. ³⁶ Dá ch'i tá iin níi ñíi ndo tóon, dá kían ni lú'u ví ña iin naá koo noo ndo, ch'i ndato náye'e iin níi níó ndo, táto'on k'i'o ndato tóon iin íti —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a ña kini kée ta fariseo xí'in ta dána'a ley

³⁷ Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús, dá nì seí nda'í iin ta fariseo noo ná ña ná ko'on na xí'in rá kasá'an na ve'e ra. Dá tá nì saá na, dá nì ku'u na nì sá qo na mesa.

³⁸ Ta kúu nì naá vá iní ta fariseo ñoó tá nì xini rá ña ko ní nákata na ndá'a ná xí'in ñaño'ó táto'on k'i'o kée mií rá, dá kasá'an na. ³⁹ Dá nì kaa sato'o yo Jesús xí'in rá:

—Kueídó'o va'a ndó, ch'i ndidaá ndo'ó, ta fariseo xaan, kúu rá nákata sava'a satá oon va vaso xí'in ko'o. Ta dión ta'ani kée ndó xí'in mií ndó, ch'i xini ndi k'i'o ká ví yakó níó ndo, ch'i nì ñakutí ndó xí'in ndidaá ña kini xí'in ña ko vá'a.

⁴⁰ ¡Nandee ká vían xixi ndó! ¿Á ko ná'a ndó ña Ndios, na nì kava'a ñíi ndo satá

vé'e, noón ta'ani kúu na ni kava'a nió ndo? ⁴¹ Sa'a ñoó ndino'o ini ndo ki'o ndó ña'a xinñó'ó na kúnda'i, ta ki'o dión, dá na'a ndo ña kómí ndó iin nió vii.

⁴² Nda'i kúu ví ndo'ó, ta fariseo xaan, dá chi xí'o ndó noo Ndios uxj ndu'u mño noo iin iin ciento ndu'u ña kána noñó'ó ndo. Ta dión ta'ani kée ndó xí'in yuku lotá xí'in dao ka yuku xiti ndó. Tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó ña ndaa xí'in ñayuu xi'in ndó, ta ko kóni ndo Ndios. Chi ña yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó kee ndó dao ka ña kée ndó ñoó. ⁴³ Nda'i kúu ví ndo'ó, ta fariseo xaan, chi kátoó ndo kánde'i ndó noo téi ndaya'i cháa ka ini ve'e noo náta ka yo, ta kátoó ndo ka'an ñayuu ndisá'an xí'in ndó xí'in ñañó'ó noo xionoo ndó noo yá'i. ⁴⁴ ¡Nda'i kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu ta u'u noo! Chi kúu ndó táto'on iin yá'i ndji ko túu nákaa, ta chika'anda vej kúu ñayuu sataán, ta ko xí'o na kuendá ña nákaaan —kaá na.

⁴⁵ Dá ni kaa iin ta dána'a ley ñoó:

—Maestro, xí'in to'on ká'an ní xaan dár'u'u ta'ani ní ndu'u.

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Nda'i kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley xaan, chi kua'a ndava'o choon kuachi sa'ándá ndo noo ñayuu, ña ko kándeé ná kee na, ta ni ko nátuu ndá'a ndo chindeé ndó na xí'an. ⁴⁷ Nda'i kúu ví ndo'ó, chi kava'a ndó náq saá kaño'o lásá profeta, na ni sa'áni na yatá ve'e ndó. ⁴⁸ Ña yó'o xí'o ña kándaq iniq ña náta'an vá ini ndo xini ndo ña ni kee na yatá ve'e ndó xí'in na ni sa kuu profeta Ndios, dá chi mián ndaa ndisa noón ni sa'áni ñaá, ta ndo'ó ndéi káva'a náq ná. ⁴⁹ Ta sa'a ña ndichí Ndios, sa'a ñoó ni kaa na di'a sa'a ndo: “Tanda'a yu'u profeta xí'in apóstol kii na, dá kane'e na to'in noo ñayuu. Ta ka'áni ñayuu ñoó dao na, ta kendava'a na xí'in dao ka na”, kaá na. ⁵⁰ Sa'a ñoó ndaka Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ni ndidaa kúu profeta na, tá'an kirá ni xita nda ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o. ⁵¹ Chi kánian ki'o ndó kuendá sa'a ni Abel, ta nda sa'a ni Zacarías, na ni xi'i yé'é ño'o, yati noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. Mián ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña ndaka Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ndidaa profeta ni xi'i sa na'a.

⁵² Nda'i kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, dá chi sadí ndo noo ñayuu ña natiin na ña ndichí xí'o Ndios, chi ni mií ndó ko kómí ña ndichí Ndios, ta sadí ndo noo ñayuu natiin naan —kaá na.

⁵³ Tá ni ndi'i ni ka'an na ña yó'o, kúu ni karyíi nda'o ta dána'a ley xí'in ta fariseo. Dá ni kasá'a rá dáta'an ñaá rá, chi ni kasá'a ndátó'on ndichí ñaá rá sa'a kua'a nda'o ña'a, ⁵⁴ chi ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaá rá, dá ya'a na noo to'on ká'an na, dá ni'i rá ndi koo ka'an kuachi ra sa'a ná noo ta né'e choon.

12

Ndidaa ña'a kéde'é yo xí'in ña ka'an kayá yó natuuan

¹ Kúu kua'a nda'o mií ñayuu ni nataka noo ió Jesús. Sa'a ñoó ni kasá'a sei ní'ini tá'an ñayuu ñoó sa'a ña kua'a téi kúu ná. Dá ni kasá'a Jesús ká'an na xí'in sava'a ta xionoo xí'in ná, ta kaá na:

—Kandaa ndo mií ndó noo ña dákuita tachí pan, ña kéchóon ta fariseo, dá chi ñoó kían ná'a ña kúu rá ta u'u noo. ² Dá chi ndidaa vá ña'a ño'o de'é, dá ña natuuan. Ta ndidaa vá ña'a kéde'é ñayuu, kasandaáan ña natuuan. ³ Ta dión ta'ani, ndidaa ña ni ka'an de'é ndó noo iin naá, natuuan noo toon. Ta ndidaa ña ni ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñayuu ini ve'e, ñoó kían nda dimi vé'e dikó kanóo na kayu'u ná ki'o na kuendá sa'an.

Ná o sa yu'u yo ni iin to'on ñayuu

4 Ta ndo'ó, amigo miíi, ná dá'a ni yu'ú ndo nā kandeé ka'ání yikí koño ndo, dá tá ni ndi'i, ni iin ña'a o kándeé ná kee na xí'in ndó. 5 Tído ná kasto'in xí'in ndó ndá yoo kúú nā kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo nā kómí choon ña tanda'á ná ndo'ó ko'on ndo kaño'o ndó indayá tá ni ndi'i ni xí'i yikí koño ndo. Ta ká'in xí'in ndó ña nā yó'o kúú nā kánian yu'ú ndo. 6 ¿Á kō díkó ta'on ñayuu o'on laa kuálí sa'a uú dí'on kuálí? Va'ará kí'o dión nóo ya'i rí, tído kō nándoo ta'on Ndios sa'a ni iin rí. 7 Ta ndo'ó, nda idí diní ndo ná'á Ndios ndidaá kúú. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo, chí ndáya'i cháá ká ndo noo ná o duú kua'a laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yo ka'an yo ña kúú yó kuendá Jesús noo ñayuu

8 Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Ká'in xí'in ndó ña ndi ndáa ñayuu ká'an ña kúú ná kuendá yu'u noo dao ka ñayuu, dión ta'ani kee yu'u, nā ni nduu taa ñayuu yó'o, chí ka'in sa'a ná ña kúú ná kuendá noo nā kúú ángel kéchóon noo Ndios. 9 Ta ndi ndáa nā ndátá sa'a yú'u noo dao ka ñayuu, dá kí'an kí'o dión ta'ani ndatá yu'u sa'a ná noo nā kúú ángel kéchóon noo Ndios. 10 Ta ndi ndáa nā yá'a ká'an ndava'a sa'a nā ni nduu taa ñayuu yó'o, kuu va kí'o ká'ano ini Ndios sa'a ña ni ka'an nā. Tído ndi ndáa nā yá'a ká'an ndava'a sa'a nā kúú Espiritu iñ Ndios, noón kúú nā o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'a. 11 Tá ndaka ñayuu ndo'ó kua'an nā ve'e noo ná'taka nā o noo tá ne'e choon, o noo tá kómí choon, o sa ndi'i ini ndo sa'a ndi kí'an ka'an ndo xí'in rá, o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, 12 chí mií vá Espiritu iñ Ndios kúú nā kí'o to'on ka'an ndo mií hora daá ñóó.

Ná o sa kátoó téi yo ña kuiká

13 Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'in Jesús:

—Maestro, ka'an ni xí'in ñani ná kí'o xi tá'i, ña kánian ni'i noo ña ni ñankoo tatá ndu noo ndú.

14 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndá yoo ni chíkani yu'u ña kakuui iin taa keyíko sa'a ndo'ó, o ña ka'andaj ña'a noo ndo, ká'ón?

15 Dá ni kaa nā xí'in ñayuu kuá'a ñoó:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa kátoó téi ndo ña kuiká, dá chí va'ará ná koo kua'á ña'a noo ndo, o kí'o ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

16 Dá ni dáki'in tá'an na iin ña'a xí'in to'on ni ñaná'a nā, ta kaá nā xí'in ñayuu ñoó:

—Ni sa io iin tá kuiká, ta kua'á nda'o ña'a ni kana noño'o rá. 17 Dá ni kasá'a rá ná'kani ini rá: “¿Ndí koo ví viti, chí koó ve'e noo ndee va'a ña ni kana noo xití'o?” 18 Dá ni kaa rá: “Di'a va keeá, tá daá. Ko'o nakaniyo yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháá ká yoán. Ta ñoó taán va'a yó ndi ndi'i ña'a ni kana noño'o yo. Ta ñoó ta'ani nataán va'a yó ndidaá ká ña'a ne'e va'a yó. 19 Tá ni ndi'i, dá kaa yo xí'in nió yo: Viti kí'an kua'á nda'o ña'a ne'e va'a yo keta vaan kasá'an yó kua'á nda'o kuia. Ná nani'i ndée yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yó, ná kadii ini yo viti”, ká'an rá ná'kani ini rá. 20 Tído di'a va ni kaa Ndios xí'in rá: “Iin taa kō ká'i ini kúú yo'ó, dá chí mií sakuáá viti va kuuon, ta ña ni ñataán vá'ón, ¿xí'ini ndá yoo kasá'an vaan?” 21 Kí'o dión vá ndo'ó ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kaku ña'a mií ná, tído kō kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúú nā ndáka ñaá

22 Dá ni kaa nā xí'in taa xí'inoo xí'in ná:

—Sa'a ñoó ná ká'in xí'in ndó, o sa ndi'i ini ndo sa'a ndi kí'an kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'a dá'on kandii ndó, dá kada'i ñi ndo. 23 Chí ió ña'a ndáya'i cháá ká kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta ió ña'a ndáya'i

cháá ka xínñó'ó ñíj ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁴ Kande'é ndó táto'on ndó'o tìkáká, chì ni kò chí'i rí tata, ni kò dákée rí, ta ni noó taán va'a rían, ta ni yáka rì kòo. Tído xito va ñaá Ndios. ¿Á kò ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndo'ó o duú laa? ²⁵ ¿Ndi ndáa ndó kande'e kua'ano iin kondò ndá'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo? ²⁶ Ni ña nóo yó'o o kándeé ndó kee ndó, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ndí'i téi ini ndo sa'a dao ka ña'a?

²⁷ Kande'é ndó táto'on kì'o ndato sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chì kò kéchóon ta'an vaan, ta ni kò káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u ká'an xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaáan ta kuiká ni sa kuu ra, tído kò ní sá ndixi va'a ra táto'on kì'o ndato téi káa torí ndi'indi yó'o. ²⁸ Ta kì'o dión kée Ndios xí'in ita, tá'an ña káa yúku kuú víti, tído iin taan, chíñó'o naán ini xito. ¿Á kò ná'a ndó ña ndato ka ví chindeé Ndios ndo'ó, taa cháá téi kándeé ini ñaá? ²⁹ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'o ndó. Ná dá'a ni kaño'o téi ini ndo sa'an. ³⁰ Chì sa'a ndidaá ña yó'o ndí'i ndava'o ini ñayuu kò ná'a Ndios. Tído tatá yo Ndios kuú na ná'a ña xínñó'ó ndó ndidaá ña yó'o. ³¹ Sa'á ñoó di'a nandukú ndó ña kaño'o ndó tìxi ndá'a Ndios, ta kúu ndidaá ta'ani ña yó'o koo noo ndo.

Ndukú ndó koo kuiká ndó noo Ndios

³² O sa yu'u ndo, léko kuálí miíj, chì ni nata'an ini tatá yo Ndios kì'o na ña kaño'o ndó tìxi ndá'a ná. ³³ Sa'á ñoó díkó ndó ña ió noo ndo, ta chindeé ndó ñayuu kúnda'i, ta kì'o dión nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka kò kúyatá, dá koo ña kuiká ndó chí induú, chì ñoó kúu noó kò ndi'an, ta ni ta kuí'íná o kú'u ta'on ñoó, ta ni tìkidi o kúu dánaa ñaá. ³⁴ Dá chì noo ió ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa níno ndo.

Ná kande'i nduu yo kéchóon yó noo Ndios

³⁵ Koo ini ndo kande'i nduu ndo. Ná nandíko toon tìxi ndó, ta daá ná kei ni ñó'o íti ndo. ³⁶ Koo ini ndo kee ndó táto'on kì'o kée iin taa kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, chì kua'an na iin víko tánda'a. Sa'á ñoó tá dákásá ná yé'é nj ndusaa na, kúu sa yachì vá sónó rá yé'é ñoó ndu'u na. ³⁷ Ndiká'an ví taa kéchóon tá ni natiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá tá nj ndusaa na. Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña nachirkaa na iin dá'on noo noo rá, ta chindei na ra mesa, dá kì'o na ña'a kasá'an ra. ³⁸ Dá chì va'ará dao ñoó o ndikí nj ndusaa na, tído tá nj natiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá, dá kían ndiká'an ndi kúu ví tá kéchóon ñoó. ³⁹ Ta kana'a ndó ña tá ná kandaa ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaa tá kuí'íná ve'e na, dá kían koo nduu na kandaa naán, ta o kónó kuifó na ku'u tá kuí'íná ñoó ki'in kuí'íná rá ña'a na. ⁴⁰ Sa'á ñoó kande'i nduu ta'ani mií ndó, chì mií hora kò ndáti ndó, dá nandíó koo na nj nduu taa ñayuu yó'o kasaa na —kaá Jesús.

Ná kakuu yó na kéchóon ndaa noo Ndios

⁴¹ Dá nj kaa Pedro xí'in ná:

—Tatá, ¿á sava'a noo ndú'u vá nj nakani ní to'on nj dakí'in tá'an ní ñoó, o noo ndidaá ní ñayuu nj nakani nian? —kaá ra.

⁴² Dá nj kaa na kúu sato'o yo:

—¿Ndá yoo kúu iin tá kéchóon ndaa, iin tá ndís'a'ano, ká'an ndó? Roón kúu taa chikani na kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka tá kéchóon ve'e na, dá kì'o ra ña'a kasá'an dao ka tá kéchóon ñoó. ⁴³ Ta ndiká'an ví ra kéchóon ñoó tá ná ndusaa sato'o ra, ta nj natiin ñaá ná nákaa ra kée ra choon nj ta'anda noo rá. ⁴⁴ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kì'o sato'o ra choon noo rá dándáki ra ndidaá ña ió noo ná. ⁴⁵ Tído tá ná nakani ini tá kéchóon ñoó: “Kueé vá ndusaa sato'o yo”, ta kasá'a rá kendava'a ra xí'in taa, xí'in na ñá'a kéchóon noo sato'o

ra, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra nda xini ra, ⁴⁶ ta kúu ndusaá sato'o ta kéchóon ñoo mií kuú ko ndáti ñaa rá, mií hora ko ná'a rá. Ta kúu dándó'o nani na níó rá, ta tanda'a ñaa ná ko'on ra kakaá ra noo ñó'o dao ka ta ko kéchóon ndaa. ⁴⁷ Chí sa ná'a vá ta kéchóon ñoo ndá choon ni sa'anda sato'o ra, tído ko ní sá io nduu ta'on ra, ta ko ní kée ta'on ra choon ni ta'anda noo rá, sa'a ñoo kani nda'o ñaa sato'o ra. ⁴⁸ Tído tá ío iin ta kéchóon, ta kée naá rá ña ko náta'an ini sato'o ra, roón kúu ra cháá vá ketátá rá. Chí na ni ní'i kua'a choon, noón kúu na kua'a kuendá ndaka sato'o na noo ná. Ta na ni kandeé ini sato'o na xí'in kua'a choon, noón kúu na kua'a cháá ka kuendá ndaka sato'o na noo ná.

Ná ta'anda tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹ 'Vei yu'u chikaai ñó'o ñayuu yó'o, ta sa kóni kí yu'u ña ná nakei ña. ⁵⁰ Mián ndusa kánian kodo ndútaí xí'in ña vei ndo'i. Ta nda'í nda'o kúu ini ndáti kasandaá kuú ñoo. ⁵¹ ¿Á ká'an ndo'ó ña kían vei yu'u nachindei va'i ñayuu ñayuu yó'o? Koo, chí ká'in xí'in ndó ña vei yu'u ka'anda tá'an di'a vai na. ⁵² Dá chí nda kuú víti chí noo kasá'a ta'anda tá'an ñayuu, dá chí noo ndéi o'on na ini iin ve'e, kasá'a naá oní na ko kúu kuendá yu'u xí'in uu na kúu kuendá. O naá uu na ko kúu kuendá xí'in oní na kúu kuendá. ⁵³ Chí naá iin ra kúu tatá xí'in de'e ra, o naá de'e ñoo xí'in tatá xi. Ta naá iin na kúu naná xí'in de'e di'í na, o naá de'e di'í ñoo xí'in naná xi. Ta naá na kúu xido xí'in sano na, o naá sano ñoo xí'in xido xi.

⁵⁴ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Tá ni xini ndo xínkuei viko chí xoo noo keta ndindii, dá kaá ndo: “Koon daí viti.” Ta kúu koon ndisa rá. ⁵⁵ Tá vei tachi chí sur di'a, dá kaá ndo: “I'ni nda'o koo.” Ta kúu dión ndisa koo. ⁵⁶ Kúu ndó ñayuu uu noo, chí va'a tí'a ndó kándaá ini ndo sa'a induú káa xí'in noño'o yó'o. Sa'a ñoo, ¿ndiva'a ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ndato xini ndo viti?

Va'a ka ná kandoo maní yo noo Ndios viti yachi

⁵⁷ ¿Ndiva'a ko xí'o ndó mií ndó ka'i ini ndo ndí kían kúu ña ndaa kánian kee ndó? ⁵⁸ Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e chóon xí'in iin ñayuu naá xí'in ndó, dá kían ndi'i ini ndo, dá ná kandoo maní ini na sa'a ndo íchi noo kua'an ndo ñoo. Dá ná o káne'e na ndo'ó saá na noo ta né'e choon. Dá chí oon ni ví nakí'o ta né'e choon ñoo ndo'ó noo nda'a ta ndaa ve'e kaa, dá kadi ra ndo'ó ve'e kaa. ⁵⁹ Ta yu'u ká'in xí'in ndó ña o yáa kuiio ndo'ó nda ná o chíya'i ndi'i ndó di'ón kánian chíya'i ndó —kaá Jesús.

13

Mián ná nandikó ini yo sa'a kuachi kée yo

¹ Ta tein tiempo daá ñoo ni kasaa dao ñayuu, ta ni nakani na xí'in Jesús sa'a ña ni ndo'o dao ta kuendá Galilea, chí ni sa'áni ñaa Pilato xian nani doko rá kiti noo Ndios, ta ni daká tá'an ra ni ta ñoo xí'in ni kiti ñoo, kaá ra xí'in ná. ² Dá ni kaa Jesús:

—¿Á ká'an ndó ña ta Galilea ñoo kómí kua'a cháá ka kuachi o duú dao ka na ñoo ra, sa'a ñoo ni ndo'o ra dión? ³ Ká'in xí'in ndó ña ko ta'ón dión kían. Tído tá ná o nándikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu tát'o'on kí'o ni xí'i ta ñoo. ⁴ Ta sa'on oní ta ni xí'i tá ni kankao torre Siloé ñoo sata rá. ¿Á ká'an ndó ña ni sa kuu ra ta kómí cháá ka kuachi noo dao ka na ndéi ñoo Jerusalén ñoo? ⁵ Ká'in xí'in ndó ña ko ta'on dión kían, tído tá ná o nándikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu tát'o'on kí'o ni xí'i ta ñoo —kaá na.

Dána'a Jesús sa'a taño'ó kọ xí'o ku'i'i

⁶ Dá nì ðakí'in tá'an Jesús dao ña'a xí'in to'on dána'a nà noó ñayuu, ta kaá nà:

—Nì sà io iin taa, ta nì dandée ra iin taño'ó noó káa yító uva ra. Ta sà sá'an ra sà ndukú rá ku'i'i noó ra keí rá. Tído kọ ní sá nì'i ta'on ra rì. ⁷ Dá nì kaa ra xí'in taa ndaa yító uva ñoó: “Sà nì xino va onì kuia kixii ndukú ku'i'i noó taño'ó yó'o, tído ni iin ku'i'i kọ íin noó ra. Sa'á ñoó va'a kaan ná ka'anda yo'ó ra, dá chì kétéin oon rá íin rá noño'ó yó'o.” ⁸ Dá nì kaa taa kéchóon ñoó: “Tatá, konó ní iin kuia víti kà nákuin rá, dá ná ko'in katai sa'a ra, dá ná taáin tei'i. ⁹ Tá nì xí'o rá ku'i'i, dá kían nakuiin rá. Tá kọó ña'a ní xí'o rá, dá kían ka'anda yo'ó rá”, kaá ra —kaá Jesús.

Dí'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin ñá'a nì kutódo satq

¹⁰ Tein iin kuu náni'i ndée nà Israel, nákaa Jesús dána'a nà ini ve'e noó náta nà ñoó ñoó. ¹¹ Ta ñoó nákaa iin ñá'a, ta sà nì xino sa'on onì kuia kú'an, chì nì kutódo satan kée iin espíritu kinì. Ta kọ kúu ta'on nakuiin ndichì ndaaan.

¹² Tá nì xini ñáa Jesús, dá nì kana ñáa ná. Dá nì kaa nà xí'an:

—Sà nì kexoo va kue'e ndó'o ní viti, naná.

¹³ Dá nì chínóo na ndá'a ná satan. Ta kúu viti'ón nì nakuiin ndichì ndaaan. Dá nì kasá'an keká'anoan Ndios. ¹⁴ Tído taa dándáki ve'e ñoó, nì karyii nda'o ra, chì nì nduv'a Jesús tá'áná ñá'a ñoó tein kuu náni'i ndée nà Israel. Dá nì kaa taa ñoó xí'in ñayuu ñoó:

—Ío ño kuu kéchóon yó. Sa'á ñoó kii ndó tein kuu dáa nduv'a a ndó. O sà kii ndó nduv'a a ndó tein kuu náni'i ndée yo.

¹⁵ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Taa uu noó vá kúu ndó. ¿Á kọ ndáxí ta'on ndó chee ndo o burro ndo noo ndíko rì sasá'an rí tein kuu náni'i ndée yo, dá kandaka ndó rì ko'on rì ko'o rì takui'i? ¹⁶ Ñá'a yó'o nì kii tein nà ve'e Abraham, ta sà nì xino sa'on onì kuia nì kexíxi ña u'u nì so'oni ñaáan xí'in kue'e yó'o. ¿Á o kúu ta'on ndaxi yu'u ñá'a yó'o noó kue'e ndó'an tein kuu náni'i ndée yo, tá dáá?

¹⁷ Tá nì kaa nà díon, kúu nì xika'an noó taa kọ náta'an ini ñoó. Tído ndidaá kúu ñayuu ñó'o ini ve'e ñoó nì kadii ini sa'a ndidaá ña'a ndato nì kee Jesús.

Dí'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu nà

¹⁸ Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndi kían dáó kúu xí'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu nà, ká'an ndó viti? Ta, ¿ndá kían dáki'in tá'in xí'an, dá kandaá ini ndo sa'an? ¹⁹ Kían táto'on iin tata ló'o nani mostaza, ña nì chí'i iin taa noño'ó rá, ta kúu nì sa'anoan, ta nì nduuan iin yító ká'ano. Ta nì kasáa laa nì kava'a rí taká rì tein ndá'a ra.

²⁰ Dá nì kaa tuku Jesús:

—¿Ndi kían kúu ña dáki'in tá'in xí'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu nà, dá kandaá ini ndo? ²¹ Kían táto'on kée ña dákuita tachí yúsa kava'a pan, ña nì tiin iin ñá'a, ta nì ðakí'in tá'an ñáan xí'in onì yáxi harina, dá nakuita tachí'an.

Yó'o dána'a Jesús ña koo ini yo ku'u yó noo kúu yé'é ku'in

²² Ta sà daná'a Jesús to'on va'a sa'a Ndios noó ñayuu ndéi ñoó ná'ano xí'in ñoó kuáli noó chíka'anda nà kua'an nà ñoó Jerusalén. ²³ Dá nì ndato'on ñáa iin taa, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, ¿á cháá vá ñayuu nì'i ña káki na noó kuachi na?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

24 —Cho'on ini ndo ku'u ndo noo kúu yé'é kuíin, dá chî ká'in xí'in ndó ña kua'á ndava'o kúu ñayuu katoó ku'u, tído o kándeé ta'on na ku'u na. 25 Chî tá nî ndi'i, dá nakuijn na kúu sato'o ve'e yé'é kuíin ñoo, dá kadi na yé'é ná. Ta ndo'ó, na nî kandoo ndíta sata vé'e, kasá'a kayu'u ndo na, ta dákásá ndó yé'é, ta kaa ndo: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa na kúu sato'o ve'e di'a xí'in ndó: “Kó ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúu ndó.” 26 Dá kasá'a ndó ka'an ndo xí'in ná: “Ndu'u kúu na nî sasá'an dáó xí'in ní, ta sa xi'i nduu ndu xí'in ní, ta sa daná'a ní noo ndú noo yá'i ñoo ndu.” 27 Dá kaa na xí'in ndó: “Sá nî ka'an vei xí'in ndó ña kó ná'a ta'an vei ndá yoo kúu ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'án ndo nooí, chî kúu ndó ñayuu kée ña kini”, kaa na. 28 Ta ndo'ó, na kandoo sata vé'e ñoo, nda'i kasá'a ndei'i ndo, ta nakuchi tá'an no'o ndó, chî koni ndo Abraham xí'in Isaac, xí'in Jacob xí'in ndidaá kúu profeta Ndios kandeí na noo dándáki Ndios, ta ndo'ó kúu na kó ní ni'i íchî kandeí ndó ñoo. 29 Ta kasaa ñayuu nî kii chí xoo noo xíno ndindii, xí'in noo kétaan, xí'in xoo norte xí'in xoo sur, dá nandei na mesa, dá kasá'an na noo dándáki Ndios. 30 Kana'a ndó ña ndéi dao ñayuu kúu noo ndi'i kuíi tiempo viti, noón di'a kakuu na nakuja noo Ndios tiempo daa. Ta na kúu na kúu noo noo ñayuu tiempo viti, noón di'a kakuu na noo ndi'i kuíi noo Ndios —kaá Jesús.

Di'a nî kuu tá nî ndei'i Jesús sa'á na ñoo Jerusalén

31 Ta mií kuú dáá ñoo nî kasaa dao ta fariseo. Dá nî kaa ra xí'in Jesús:

—Kua'án keta ní, ta kua'án ní iin ka xián, dá chî kónj rey Herodes ka'ání rá mií ní.

32 Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'án ndo, ta ka'an ndo xí'in ndikui maña ñoo ña kanoo jí yu'u tavéi espíritu kini ño'o ini ñayuu, ta nduva'i na kú'u viti xí'in taan, dá tá nî xinkoo onj kuu, dá dándi'i choon vei. 33 Tído kuu viti, xí'in taan, xí'in idá kánian kanoo jí vái íchî kosaá Jerusalén, dá chî kó kánian kuu iin profeta iin ka xián, sa'va'a ñoo Jerusalén vá kúu noo kánian kuu na. 34 jNa ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu na sa'áni ndidaá profeta, ta chíyúú ndó ndidaá na tánda'a Ndios vei kast'o'on xí'in ndó! jNdidaá ví ta'ándá nî ka'án yu'u ña kíán nditúti ndo'ó táto'on kí'o kée iin tíñoó nditúti rí de'e kuálí rí nátaan vá'a rí tíxi ndixi rí, tído kó ní xín ta'on ndó! 35 Kana'a ndó ña kasandaá iin kuu, dá kandoo íi vá ve'e ndó. Ta ká'in xí'in ndó ña o koní ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo: “Na ká'ano kúu na vei xí'in choon Ndios, na kúu sato'o yo” —kaá Jesús.

14

Di'a nî kuu tá nî nduva'a Jesús iin ta ndó'o kue'e néin ñíi

1 Iin kuu náni'i ndée na ñoo Israel, nî ku'u Jesús ve'e iin ta fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao ka ta fariseo nání rá Jesús. 2 Ta mií yati noo ío na ñoo ío iin ta ndó'o kue'e néin ñíi. 3 Dá nî kaa Jesús xí'in ta dána'a ley, xí'in ta fariseo ñoo:

—¿Á sóno ley yo ña nduva'a yo iin na kú'u tein kuu náni'i ndée yo? —kaá na.

4 Tído tádi oon va ndéi ra. Dá nî tiin Jesús ndá'a ta kú'u ñoo. Kúu nî nduva'a ñaa ná. Dá nî tánda'a ñaa ná kua'an nó'o rá ve'e ra. 5 Dá nî kaa na xí'in ta ndéi nání ñaa ñoo:

—Tá ío iin kaa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'o, ¿á o kó'on kí ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuu náni'i ndée yo kíán?

6 Ta ni iin tó'on to'on kó ní ni'i rá nandío né'e ra noo ña nî ka'an na xí'in rá.

Di'a kua'an ña ni daná'q Jesús sa'a ndi kee yó tá kua'an yo iin víko

⁷ Ta ndé'le Jesús táto'on kée ñayuu ñoo káxi na téi kúu noo noo kánian kande'i ñayuu ndáya'i. Dá ni dakí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu ni nataka ñoo, ta kaá na:

⁸ —Tá ni kana na ndo'ó ko'on ndo noo ió víko tánda'a, o sa koo ini ndo kande'i ndo noo téi kúu noo, chi oon ni kasaa iin ka ñayuu ndáya'i cháá ka o duu ndo'ó, ⁹ dá kasaa na ni kana ndo'ó xí'in iin ka taa ñoo, ta kaa na xí'in ndó: “Ndakuin noo téi xaan ná nono koo na yó'o.” Dá kían kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'in ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kande'i ndó noo téi iin nda sata kuii. ¹⁰ Sa'a ñoo tá ni kana na ndo'ó ko'on ndo víko, va'a ka kande'i ndó noo téi iin nda sata kuii. Dá kían tá ni kánian na ni kana ñaa ñoo, dá kaa na xí'in ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téi kúu noo kaa koo ní” kaa na. Díon, dá kían natiin ndó ñaño'ó noo na ndéi mesa ñoo. ¹¹ Chi ñayuu chindaya'i mií, noon kúu na kandoo nóo di'a. Ta na kénoo mií, noon di'a kúu na kandaya'i noo Ndios —kaá na.

¹² Dá ni kaa ta'ani na xí'in ta fariseo, tá'an ra ni kana ñaa ñoo:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'ón ña kadé'in ñayuu o ña'a kadini na, o sa kánón amigon, ni ñanon, ni tá'ón, ni na kuiká ndéi yati xí'ón. Chi oon ni ví kana ta'ani na yo'ó, ta ki'ó ta'ani na ña'a kasá'ón, dá kían sa ni nani'i vóon ya'ávón sa'a ña ni keeón xí'in ná. ¹³ Sa'a ñoo tá kua'on ki'ón ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaan kanón ñayuu kúnda'i, xí'in na koo ndá'a o sa'a, xí'in na ko kuú kaka, xí'in na ko túu noo, ¹⁴ díon, dá kían natiion ña va'a noo Ndios, chi o kúu ta'on nandio né'e ñayuu ñoo ña maní ni keeón xí'in ná, sa'a ñoo nani'i yo'ó ya'ávón noo mií Ndios tá ná kasandaá kuú nataki ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'q Jesús sa'a iin taa ni kee iin víko ká'ano

¹⁵ Tá ni seido'o iin taa ió nduu xí'in Jesús mesa ña ni ka'an na, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ió Ndios dándaki na.

¹⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ni sa io iin taa, ta ni ka'an rá kee ra víko. Dá ni kana ra kua'a nda'o ñayuu kasá'an na víko ñoo. ¹⁷ Tá ni kasandaá hora kadini na, dá ni sa'anda ra choon noo ta kéchoon noo rá ña ná ko'on ra kuaka ra ñayuu ni kana na ñoo. Dá ni kee ra kua'an ra, ta ni kaa ra xí'in ná: “Ná ko'o, chi sa io nduu na ndidaá ña kadini ndó.” ¹⁸ Tído ndidaá vá ñayuu ñoo ni ndaka ña maní noo ta kéchoon ñoo. Chi taa mií noo ñoo ni kaa di'a: “Viti'ón ni xiiin iin ño'o, ta kánian ko'in kande'i ña. Sa'a ñoo ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'i.” ¹⁹ Dá ni kaa iin ka ra di'a: “Viti'ón ni xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'in koto ndodói ri. Sa'a ñoo ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'i.” ²⁰ Dá ni kaa iin ka ra di'a: “O duu ni tandá'a véi, sa'a ñoo o kúu ta'on saai.”

²¹ Dá ni nandio koo ta kéchoon ñoo ni ndisaa ra, dá ni nak'i'o ra kuenda noo sato'o ra. Kúu ni karyii nda'o sato'o víko ñoo. Dá ni kaa ra xí'in rá: “Kua'an kíj ndidaá kei ná'ano xí'in kei kuáli ño'o ñoo yó'o, ta kandaka kíjon na kúnda'i ndéi ñoo kison, xí'in na koo ndá'a o sa'a, xí'in na ko kuú kaka, xí'in na ko túu noo.” ²² Tá ni ndi'i ni kee ta kéchoon ñoo díon, dá ni kaa ra xí'in sato'o ra: “Tatá, sa ni kee choon ni sa'anda ní noo. Tído ió ií vá cháá ka noo kande'i na.” ²³ Dá ni kaa tuku taa kúu sato'o víko ñoo xí'in ta kéchoon ñoo: “Kua'an kíj ndidaá kei xí'in ndidaá íchi kuin, ta kendúsa xí'in ñayuu ndéi ñoo ná kii na, dá ná kuti ve'i. ²⁴ Chi ká'in xí'ón ña ni iin tó'ón ñayuu ni kanai mií noo, o ní'i ta'ón ña ni kenduuj kadini na”, kaá ra —kaá Jesús.

Kánian kee yó di'a tá ká'án yó kanoo yó xí'in Jesús

²⁵ Kuá'a ndá'o ñayuu kua'an xí'in Jesús. Dá nì nandíó koo na, dá nì kaa na xí'in ná:

²⁶ —Tá ió iin káa ndó ká'án kanoo xí'in yu'u, tído ndí'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'in naná ndo, xí'in ñadi'i ndo, xí'in de'e ndó, xí'in ñani ndo, xí'in kí'o ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a mií ndó, dá kían o kúu ta'on kakuu ndó na kanoo xí'in yu'u.

²⁷ Dá chî na koo xí'o mií ña kadokó cruz ná kii na satá yú'u, dá kían o kúu ta'on kakuu na na kanoo xí'in yu'u. ²⁸ Dá chî, ¿ndi káa iin káa ndó ká'án kava'a iin ve'e, á koo sá koo ndó dinñó'ó ka taó kuendá ndo, kande'a á keta di'ón né'e va'a ndó ñoo, dá dáxino ndóan? ²⁹ Dá chî tá sa nì chikáa ndo sa'an, ta koo keta ka di'ón ndo ña kían dáxino ndóan, dá kían kasá'a vá ñayuu kuaki ndaa ñaa ná. ³⁰ chî koo na kua'an na sa'a ndo: “Nda'i taa nì ká'án kava'a ve'e yó'o, chî koo ní kánde'e ta'on ra dáxino raan.”

³¹ Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'án rá ko'on ra naá ra xí'in iin ka rey? ¿Á koo sá koo ra dinñó'ó taó rá kuendá, nde'a á kánde'e uxí mií soldado ra naá ra xí'in iin ka rey, tá'an ra vei xí'in oko mií soldado? ³² Ta tá taó rá kuendá ña o kánde'e ta'on ra, dá kían, tá o ña'a kasandaá yati iin ka rey ñoo, tanda'a rá choon kua'an noo iin ka rey ñoo nde'a ndí kíán kánian kee ra, dá nandei va'a ra. ³³ Kí'o dión ta'ani kánian taó kuendá va'a ndó, chî ndi ndáa ndó koo kóni dánkoo ndí'i ña'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kían o kúu ta'on kanoo ndó xí'in yu'u.

Di'a kee yó tá nì ndí'i ña o'ova ñii

³⁴ Ña va'a kúu ñii, tído tá nì ndí'i ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'an, dá ndu'o'ova tukuan? ³⁵ Sa'a ñoo koo choon kaan kakian tei'i noñó'o, ta nì koo kánde'e kaan dánd'an díko tei'i. Sa'a ñoo satá va naan satá vé'e. Ndí ndáa ndo'ó ió do'o, ta kuedó'o va'a ndó —kaá Jesús.

15

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a iin taa nì ndañó'ó iin léko

¹ Ta kuá'a ndá'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi nì natuu yati noo Jesús kuedó'o ñaa ná. ² Dá nì kasá'a tá fariseo xí'in tá dána'a ley kána'a ra xí'in Jesús, ta kaá ra:

—Nátiin va'a taa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an dáó rá xí'in ná.

³ Dá nì daki'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ña dána'a na, ⁴ ta kaá na:

—Ndí ndáa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá nì ndañó'ó iin rí, ¿á koo dánkoo ta'on ndó komí díko sa'on komí ríón nda yukú ichí ñoo, ta ko'on ndo nandukú ndó kirí nì ndañó'ó nda kánde'e ndó nani'i ndo rí? ⁵ Dá tá nì nani'i ndo rí, dá nadokó ndo rí no'o ndo xí'an kádij ini ndo. ⁶ Tá nì ndusáa ndo ve'e ndó, dá dátaká ndo amigo ndo xí'in na ndéi yati xí'in ndó, dá kaá ndo xí'in ná: “Nakí ndo kande'i dij ndo xí'in, chî sa nì nani'i vái léko, kirí nì ndañó'ó ñoo.” ⁷ Ká'in xí'in ndó ña kádij cháá ka ini na ndéi induú sa'a iin na kómí kuachi tá nì nandikó ini na sa'a kuachi kée na, o duú sa'a komí díko sa'on komí ñayuu ká'án kúu ná na ndaa, na ká'án ña koo xínñó'ó nandikó ini na sa'a kuachi na.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a iin ñá'a nì ndañó'ó iin di'ón

⁸ Ta ndí káa iin ñá'a né'e va'a uxí di'ón plata, tá nì ndañó'ó iian, ¿á koo nátoon ta'an vaan ñó'o íti, ta natu'u va'an ve'an nándukú kuee'an di'ón nì ndañó'ó ñoo nda kánde'e'n nani'an ñá? ⁹ Tá nì nani'an ñá, dá dátakáan amigoan xí'in na ndéi yati xí'an, dá kaáan: “Nakí ndo kande'i dij ndo xí'in, chî sa nì nani'i di'ón, ña nì ndañó'ó ñoo.” ¹⁰ Dión ta'ani kádij ini ángel kéchoon noo Ndios sa'a iin na kómí kuachi tá nándikó ini na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á ña ni xi'o ká'ano ini iin taq sa'á de'e ra

11 Dá ni kaa ta'ani Jesús xi'in rá:

—Ni sa io iin taq, ta ni sa ndei uu de'e na. 12 Iin kuu, dá ni kaa taq ló'o ñoo xi'in tatá xi: “Tatá, viti kían k'i'o ní ña kánian ni'i' yu'u sa'á ña kúú de'e ní.” Dá ni xi'o tatá xi ña kánian ni'i' xi.

13 Ta ni ya'a cháa kuu, dá ni dikó xí ndidaa ña'a ni ni'i' xí noo tatá xi. Dá ni kee xi kua'an xi xi'in di'ón ñoo iin ñoo xiká. Ta ñoo ni kendava'a xi xi'an noo ña'a ió ñayuu yó'o. 14 Dá tá ni dand'i' xi di'ón xi, dá ni kasáa tama ñoo ñoo. Ta kúú ni kasá'a xí'i xi doko. 15 Dá ni sa'an xi ni ndukú xí choon kee xi noo iin taq ió ñoo ñoo. Dá ni xi'o taq ñoo choon noo xi ña ko'on xi noo kúú noño'o rá kakaá xi kandaka xi kochí. 16 Ta sa'á ña kuiko nda'o xi, sa'á ñoo nda'i ni ka'án xi ndinoo ini xi kei xi ña sei kochi ñoo, chi ko in ta'on xi'o ña kei xi.

17 Dá ni kixian ni nakani ini xi: “Kándo di'a ña'a sás'an taq kéchóon ve'e tatá, ta yu'u, nda'i xí'i doko nákaai yó'o. 18 No'o vai ve'e tatá. Tá ni nasaa, dá kaa xi'in ná: Tatá ló'o, ni ya'i noo Ndios, ta ni ya'a ta'ani noo míí ní. 19 Sa'á ñoo ko káni kaan kakuu yu'u de'e ní. Ndaá kee ní yu'u ná kakuu iin taq kéchóon noo ní. Díon kaa xi'in ná tá nasaa noo ió ná”, ka'án xi ió xi.

20 Dá ni ndakuin ndichi xi, dá ni kee xi kua'an nó'o xi ve'e tatá xi. Ta kúú xiká jí vá vei xi, kúú sa ni xini ñaa tatá xi. Ta kúú ni kixian ni ku'u ká'ano ini ná sa'a xi. Dá ni kankono na ni sa'an ná ni ni'i' ñaa ná. Ta kúú ni nomi ni'ini ñaa ná. Dá ni chító ná noo xi. 21 Dá ni kaa xi xi'in ná: “Tatá ló'o, ni ya'a va yu'u noo Ndios, ta ni ya'a ta'ani yu'u noo míí ní. Sa'á ñoo ko káni kaan kakuu de'e ní viti.”

22 Tído di'a ni sa'anda tatá xi choon noo ta kéchóon noo ná: “Taó kí ndo iin da'ón saá, ta dáku'i'no ndóan de'e ló'i. Ta ki'in ndó iin de'e chikaá ndo ndá'a xi, ta nach'i' ndó ndisa sa'a sa'á xi. 23 Ta kua'an ndo ki'in ndó iin chikerró ndi'i cháa ka, ta ka'áni ndo rí. Dá ná kasá'an yó kandeii koo víko. 24 Chi ni sa xi'i va de'i noo, tído viti ni nataki xi, chi ni ndañó'o vá xi, tído viti ni nani'i' yo xi”, kaá tatá xi.

“Ta kúú ni kasá'a ná kée na víko.

25 Tído nákaa de'e sava'a na yúku. Dá tá ni ndisaa ra ni kuyati ra ve'e, kúú ni seíd'o ra ká'a yaa, ta táj kati ndei dii ná sársá'a ná. 26 Dá ni kana ra iin ta kéchóon ñoo. Dá ni ndato'ón ñaa rá: “¿Ndí kían kúu?” 27 Dá ni kaa ta kéchóon ñoo xi'in rá: “Kée tatá ní víko, chi ni ndisaa ñani ní. Sa'á ñoo ní sa'anda tatá ní choon ña ná ka'áni ndu'u chikerró ndi'i ñoo, chi ió va'a ñani ní ni ndusaa xi.”

28 Ta kúú ni xido nda'o ini de'e sava'a ñoo. Sa'á ñoo ko kóni ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá ni keta tatá ra. Dá ni sei nda'i na noo rá ña ná ndu'u ra ve'e. 29 Dá ni kaa ra xi'in tatá ra: “Ná'a vá míí ní ña sa kua'á nda'o kuia kéchóoin noo ní, ta ni ko kaá ní k'i'o ní va'ará iin kítí ló'o kee yu'u víko xi'in na né'e tá'an va'a xi'in. 30 Tído sa'á ña ni ndisaa iin ka de'e ní, tá'an ra ni sa'an ni kendava'a xi'in di'ón ní xi'in ña'a dikó míí, ta sa'á ra kaa di'a ni sa'áni ní chikerró ndi'i cháa ka.”

31 Dá ni kaa tatá ra: “De'e ló'o, yo'ó kúú ra daá ió va xi'in yu'u. Sa'á ñoo ndidaa ña'a kómí yu'u kúú ña'a yo'ó. 32 Tído iin ña va'a kían ña ná kee yó víko, ta ná kandeii dii yo, chi ni xi'i va ñanon noo yú'u, tído viti ni nataki xi, chi ni ndañó'o vá xi, tído viti ni nani'i' yo xi”, kaá na xi'in rá —kaá Jesús

16

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndí kían ni kee iin taq kéchóon

1 Dá ni kaa ta'ani na xi'in taq xionoo xi'in ná:

—Iin kuu dá ni sa io iin taq kuiká, ta ni sa io iin taq sa dandáki ndidaa ña kuiká kómí rá. Tído ni kasá'a ká'an kuachi ñayuu sa'á ta kéchóon yó'o, ña

kéndava'a ra xí'ín ña'a sato'o ra. ² Sa'a ñoó ni kana ñaa sato'o ra, dá ni kaa ra xí'ín rá: "Ni kandaá ini ña kéndava'a yo'ó xí'ín ña'i ñó'o tixi ndá'on. Nak'i'o kú kuendá nooí sa'an, dá chi o kúu ka kechóon nooí." ³ Dá ni kasá'a ta kéchóon ñóo nákaní ini ra: "¿Ndi kuú vían keeí viti, dá chi táxi vá ñaa sato'i? Ta o kándeé ta'oin keeí choon ndeé, ta xika'an ni nooí kuatí. ⁴ Tido sa ñi kandaá va ini ñi ndi kjan keeí tá ná kasandaá kuú taxi ñaa sato'i, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na."

⁵ Dá ni kasá'a rá kána ra iin rá iin taá táí noo sato'o ra, dá ni kaa ra xí'ín taá mií noó: "¿Ndidaa táí ní noo sato'i?" ⁶ Dá ni kaa taá ñóo: "Iin ciento yoo ná'ano sití oliva táí yu'u." Dá ni kaa ta kéchóon ñóo xí'ín rá: "Jó'on, tiin tuti noo kánóo ña táí ní, ta kakoo kíí ní, ta chinóo ní ndadá uú diko uxí yoo sití." ⁷ Dá ni kaa ra xí'ín iin ka taá ñóo: "Ta mií ní, ¿ndidaa táí ní noo sato'o yu'u?" Dá ni kaa ra: "Iin ciento maquila noni tirió távi." Dá ni kaa ta kéchóon ñóo xí'ín rá: "Jó'on, tiin ní tuti noo kánóo ña táí ní yo'ó, ta nachinóo ní ndadá komi diko ní maquila." ⁸ Dá ni chindaya'i sato'o ñóo ta ko kéchóon va'a ñóo, chi xí'ín ña ni kee ra ni na'a ra mií rá ña kaon nda'o ñaxintóni rá. Chi t'i'a cháá ka ñayuu kuendá ñayuú yo'ó kandoo va'a na noo ñayuu xí'ín ná o duú ñayuu kuendá Ndios. ⁹ Sa'a ñoó ká'an yu'u xí'ín ndo'ó ña ndukú ndó ni'i ndo ñayuu kane'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'a ña káva'a ndó xí'ín ná xí'ín ña kuiká ió ñayuú yo'ó, dá kjan tá ni ndi'i ña va'a kómí ndó ñayuú yo'ó, kúu sa ió va yoo natiin va'a ndo'ó noo kandeí chíchí ndó.

¹⁰ Ta na kendaá noo lú'u ña'a, dión ta'ani kendaá na noo kua'an. Tido na ko kendaá noo lú'u ña'a kómí ná, dión ni o kendaá ta'on na noo kua'an. ¹¹ Chi tá ko kendaá ndo noo ña kuiká ió ñayuú yo'ó, ¿nda yoo kúu na kandeé ini ndo'ó noo ña'a Ndios? ¹² Tá ko kendaá ndo noo ña'a dao ka ñayuu, ¿nda yoo kí'o ña kánian ni'i ndo kakuu ña'a mií ndó? ¹³ Chi ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noo uú sato'o, dá chi iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko ndo Ndios, ta ndiko ta'ani ndó ña kuiká —kaá Jesús.

¹⁴ Tá ni seidó'o ta fariseo ndidaa ña ni ka'an na, kúu ni sakí ndaa ñaa rá, chi ndó'o nda'o ra sa'a di'ón. ¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndo'ó kúu ra kée ndó mií ndó ña kúu ndó taá va'a noo ñayuu, tido Ndios kúu na ná'a ndi kaa ní'o ndo, dá chi ndidaa ña'a chindaya'i ñayuu, ñoó kjan kañó'o Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios

¹⁶ Ni sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'ín tixi ndá'a ña ni taa profeta nda tiempo ni kii Juan. Nda daá ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndéé ndu'u na. ¹⁷ Kuáchí cháá ka ndañó'o iin tó'ón diní to'on ká'an ley Moisés, o duú ka ña naá induú xí'ín noñó'o yo'ó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taá ñadi'i ra

¹⁸ Sa'a ñoó ndi ndáa mií vá taá ni dankoo ñadi'i ra, ta ni tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúu ra yá'a kée kuáchí xí'ín ñá'a ñóo noo Ndios. Ta ndi ndáa mií vá taá ná tanda'a xí'ín ñá'a, ña ñi sa'anda tá'an xí'ín yíjan, roón kúu ra yá'a kée kuáchí xí'ín noo Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taá kuiká xí'ín taá kúnda'i naní Lázaro

¹⁹ Dá ni kaa ta'ani ná:

—Ni sa io iin taá kuiká. Ta ni sa ndixi ra dá'on ndato xí'ín dá'on ya'i. Ta ndidaa kuú táyí nda'o sa kee ra víko ve'e ra. ²⁰ Ta ni sa io ta'ani iin taá satí ni sa naní Lázaro daá ñóo, ta ió ni'ini ra noñó'o sa'a yé'é taá kuiká ñóo. Ta ni

ta'an ñi'j rá káa ndi'i té'í'j. ²¹ Ta nda'í kónj ra ndinoo ini ra kei rá yúchi ña'a kuéi yú'u mesa ta'a kuiká ñoó. Ta ve'i tina yakó ndaa ri ñi'j rá noó té'í'j ñoó.

²² Iin kuu, dá nì xi'j ta'a kúnda'í ñoó. Dá nì kii ángel né'e ñaa ná kua'an na induu koo ra xí'ín Abraham. Ta nì xi'j ta'ani ta kuiká ñoó, kúu nì nduxi va ra. ²³ Ta noo nákaa ra ndó'o naní nio rá indayá, nì ndane'e noo rá. Ta kúu nda xiká ñoó nì xini ra noo ío Abraham, ta ío Lázaro díjn ná. ²⁴ Dá nì kayu'ú ta kuiká ñoó, ta kaá ra: "Tatá Abraham, ku'u ini ní sa'í, ta ka'anda ní choon noo Lázaro xa'an ná dándáxi ra, sa va'ará dinj ndá'a rá ini takuij, ta ná kii ra dándáxi ra noo yáaí, chí nda'í ndá'o ndó'o naní nioí nákaaí noo kéj ñó'o yó'o." ²⁵ Dá nì kaa Abraham xí'ín rá: "De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o nì sa ioon ñayuu, ta Lázaro yó'o, nda'í nda'o nì sa ndo'o xi. Tido viti nì nì'j xí tandeé ini ío va'a xi. Ta yo'ó, nákaa ndó'o naní nioon noo kéj ñó'o xa'an. ²⁶ Ta iin da'o konó nda'o kían sadí noo ndó'o xí'ín noo ndú'u. Sa'á ñoó o kúu ta'on saa na ndéi yó'o chí xa'an, ta nì na ndéi xa'an o kúu kii chí yó'o." ²⁷ Dá nì kaa ta'a kuiká ñoó: "Sei nda'í'j noo ní, tatá Abraham, ña tanda'á ní Lázaro xa'an ná ko'on ra ve'e tatáí, ²⁸ chí ñoó ndéi o'on ñani, ta ná ka'an ra to'on Ndios xí'ín xí, dá kían ná dá'a nì kii xí yó'o, chí ndó'o naní nda'o nioí nákaaí." ²⁹ Dá nì kaa Abraham xí'ín rá: "Sa ío va ley nì taa Moisés noo xí, xí'ín ña nì taa dao ka profeta. Sa'á ñoó ná kueidó'o ra choon sa'ándáan." ³⁰ Dá nì kaa ta kuiká ñoó: "Koó, tatá Abraham, o kándisa ta'on xian. Tido tá ná natakí iin na nì xi'j, ta ko'on na noo ndéi xí, dá ví nandikó ini xí sa'á kuachi kée xi." ³¹ Dá nì kaa Abraham xí'ín rá: "Tá ko xí'o ra mií rá kueidó'o ra ley Moisés xí'ín ña nì ka'an dao ka profeta, dá kían, va'ará ná natakí iin na nì xi'j ko'on na noo ndéi ra, ta o kándisa ta'on ra", kaá na xí'ín rá —kaá Jesús.

17

Nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi

¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ta'a xionoo xí'ín ná:

—Miian ndaa kuiti kían ña daá ío va ña'a kini kexíxi xí'ín ndó, dá kasá'a nakani ini ndo kee ndó kuachi. Tido nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi. ² Va'a ka ná kandiko yuu molino dikó xí, tá ná dáketá ñaa ná ini taño'o, o dýu ka ña koo na dáka'an kue'é na iin taló'o ña kían ya'a xi kee xi kuachi. ³ Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó.

Tá nì ya'a iin ñani ndo nì kee na kuachi xí'ín ndó, dá kían dánani ñaa ndó. Tá nì nandikó ini na sa'á kuachi nì kee na, dá kían ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná. ⁴ Ta va'ará usá ta'ándá nì ya'a na nì kee na kuachi xí'ín ndó iin kuu, tido tá nì nandio koo na usá ta'ándá nì ndaká na ña manj noo ndo sa'a ña nì kee na xí'ín ndó, dá kían kánian ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná ndin usá ta'ándá —kaá na.

Kónj ta'a xionoo xí'ín Jesús kandeé cháá ka ini ñaa rá

⁵ Dá nì kaa ta'a xionoo xí'ín sato'o yo Jesús:

—Chindeé ní ndu'u, dá ná kua'ano cháá ka ndu xí'ín ña kándéé ini ndu mií ní.

⁶ Dá nì kaa sato'o yo xí'ín rá:

—Va'ará lú'u va kándéé ini ndo yu'u tát'on k'i'o leé ndíkí mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'ín iin yító ká'ano: "To'on yo'ó miíon, ta ná ku'ín ini taño'o káa." Ta kúu kueidó'o va rá ña ka'an ndo.

⁷ Ta ndí ndaa ndo'ó ío iin tá kéchóon noo ndo, tá nì ndisáa ra nì sa'an ra yúku nì xiti ra o nì sa ndaka ra kítí, ta, ¿á ká'an ndo di'a xí'ín rá: "Kua'an ya'a mesa kakoón kasá'on"? ⁸ Koó, chí di'a ká'an ndo xí'ín rá: "Kenduu kí'j yo'ó ña'a ná kadíni, ta xa'an ní kandatón ná ndi'i kasá'in, ta ko'i takuij. Tá nì ndi'i, dá

kasá'an yo'ó", kaá ndo. ⁹ ¿Á náki'o ndó ndivé'e noó rā kéchóon noo ndo sa'á ña ni kee ra choon ni sa'anda ndo noo rá? Koó, ko kée ta'on ndó dión. ¹⁰ Ta ki'o dión ta'ani ndo'ó, tá ni ndi'i ni kee ndó ndidaá choon ni sa'anda Ndios noo ndo, dá kían kaa ndo xí'in ná: "Ña kéchóon oon va kúu ndu'u, dá chi sava'a choon, ña kían ni sa'anda ní noó ndu'u, sava'a ñoó vá kían ni kee ndu'", kaa ndo —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús uxí taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi

¹¹ Tá noo xíka Jesús kua'an na ñoo Jerusalén, ta yá'a na kua'an na noo raya noo kúu kuendá Galilea xí'in kuendá Samaria. ¹² Tá ni kasandaá na yú'u iin ñoo ló'o nákaa ñoó, dá ni kankeui uxí taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi vei ra ni'í rá Jesús, tido xíká vá ni sa kujta ra. ¹³ Dá ni kayu'u rá:

—Jesús, na kúu maestro, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

¹⁴ Tá ni xini ñaá Jesús, dá ni kaa na xí'in rá:

—Kua'an ndo na'a ndo mi ndó noó ta duti.

Ta noo xíka ra náki'in ra kua'an rā ñoó, kúu ni ndañó'ó ní'ini va kue'e ndó'o ra. ¹⁵ Tído tá ni xini iin taa ñoó ña ni nduva'a ra, kúu ni nandió koo ra káyu'u rá kéká'ano ra Ndios vei ra. ¹⁶ Tá ni saa rā noo iin Jesús, dá ni sa kuin xití rá noó sa'a ná, ta ni xingo taan rā nda noñó'o. Dá ni náki'o ra ndivé'e noo ná. Taa yó'o ni sa kuu ta kuendá Samaria. ¹⁷ Dá ni kaa Jesús:

—¿Á o duú uxí taa ni nduva'a yu'u? Ta, ¿ndeí kua'an iin ka roón? ¹⁸ ¿Á ndadá iin tó'on diní ta tukú yó'o va ni nandió koo náki'o ñañó'ó noo Ndios?

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in taa ñoó:

—Ndakuijn ndichi, ta kua'an viti, chi ni nduva'on sa'á ña kándéé inon yu'u.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndí kían koo, dá kasandaá kuú nandió koo tuku na

²⁰ Iin kuú, dá ni ndaño'on ta fariseo Jesús:

—¿Ndá oon kasá'a Ndios dándáki na yó?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o koní xí'in noo táto'on dándáki Ndios ñayuu na.

²¹ O kúu ta'on kaa na ña yó'o nákaaan, o kaa nákaaan. Dá chi sa dándáki va Ndios níq ñayuu na.

²² Dá ni kaa na xí'in taa xionoo xí'in ná:

—Kasandaá iin kuú, dá katoó ndo koni ndo kuú nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o, tido o koní ta'on ndóan. ²³ Dá kasá'a dao taa ka'an rā xí'in ndó: "Yó'o ni kasá'a na", o "Kaa nákaa na", kaa rā. Tído ná dá'a ni kandía ndó ko'on ndo kande'é ndó, ta o sa kárkeui ndó sata rá ko'on ndo. ²⁴ Chi táto'on ki'o kúu tá sa nduta, ta náye'e ndaa iin ní kúu induú, ki'o dión koo tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaá na. ²⁵ Tído mián ndusa dinó'ó ka ndo'o nda'o níq yu'u, ta kañó'ó ñaá ñayuu ndéi tiempo viti.

²⁶ Táto'on ki'o ni sa kee ñayuu tiempo ni sa io Noé, ki'o dión ta'ani kee ñayuu kuú nandió koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o. ²⁷ Chi tein kuú dáá ñóó ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na tánda'a ná nda kuú ni ndu'u Noé ini barco. Ni ndi'i, dá ni koon dai déen ñoó, ta ni danaá ndi'i rá ñayuu ñoó. ²⁸ Ta ki'o dión ta'ani ni kuu tiempo Lot, chi ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na xín na ña'a, ta ndéi na díkó náan, ta chí'i na tata, ta káva'a na ve'e, ²⁹ nda kuú ni keta Lot ñoo ká'ano naní Sodoma ñoo kua'an ra. Ta kúu ni koon va ño'ó ita xí'in azufre sata ñoo ñoó, ta ni danaá ndi'an ñayuu ni sa ndéi ñoó. ³⁰ Ta ki'o dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuú nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaá na.

³¹ Chì tá ná kasandaá kuú dáá ñóó, dá kíán ñayuu kándodó dinì ve'e, ná dá'a ni noo na ndu'u na ve'e na naki'in na ñá'a ñó'o iniñan. Ta na ñó'o yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na no'ò na ve'e na. ³² Nduusaá ini ndò tító'on kí'o ni ndo'o ñadi'í Lot. ³³ Chì ndidaá ñayuu ndí'i ini dákaki na mií ná, noón di'a kúú na kuu. Tído na xí'o mií ná kuu na sa'á yú'u, noón di'a kúú na ni'í ñá káki na. ³⁴ Ta ká'in xí'in ndó ñá sakuáá kuú dáá ñóó kandeí uú ñayuu kudj na noo iin xjto. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ká na kandqo. ³⁵ Iin ve'e kaño'o uú na ñá'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ká na kandqo. ³⁶ Uú taja kaño'o yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on na, ta iin ká ra kandqo —kaá Jesús.

³⁷ Dá ni ndato'on ñaá taja xionoo xí'in ná:

—¿Ndeí kúú noq kooqan yó'o, tatá?

Dá ni kaa na:

—Noq kándu'u ndij, ñóó kúú noq nditúti tujokó ñó'ó.

18

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á ña ni kee iin ña kuáan xí'in iin taja né'e choon

¹ Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ña ni daná'a na, dá ná kandaá ini taja xionoo xí'in ná ña daá kuítí xínñó'ó rá ka'an ra xí'in Ndios, ta ná dá'a ni katuu ra ña kee ra dión, ² ta kaá na:

—Ni sa'á io iin taja né'e choon iin ñoo, ta kọ ní sá yu'ú ra Ndios, ta kọ ní sá io ñaño'ó rá noq ni iin tó'on ñayuu. ³ Ta ñoo ñóó ta'ani ió iin ñá'a kuáan. Ta tóo tóo sa sá'an noq tá né'e choon ñóó, ta kaáan xí'in rá: “Keyikọ va'a ní sa'í xí'in ñayuu naá tá'an xí'in.” ⁴ Tído sa ni kuna'a vá kọ ní kékuendá ta'on ra ña ká'an ñá'a yó'o. Tído ni ndí'i, dá ni ñakani ini ra, ta kaá ra: “Va'ará kọ yu'í Ndios, ta va'ará kọ ñaño'ín noq ni iin ñayuu, ⁵ tído sa'á ña tóo tóo kásaa ña kuáan yó'o dáta'an yu'ú, sa'á ñóó va'a kaan ná ko'in keyikọ sa'an. Dá chì tá kọó, dá kasaa tóo tóo tukuán dándí'i iniñan yu'ú.”

⁶ Dá ni kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Taó kuendá ndo ña ni ka'an taja kini né'e choon ñóó. ⁷ Ta, ¿á ká'an ndó ña o kényikọ ndaa Ndios sa'á ñayuu ni kaxi mií ná, tá'an ñayuu sei nda'í noq ná nduu ñóó? ¿Á ká'an ndó ña kueé va na, dá chindeé ná ñayuu na? Kọó. ⁸ Yu'ú kúú ra ká'an xí'in ndó ña yachì va chindeé ná ñayuu na. Tído tá ná kasandaá kuú nandió kọo na ni nduu taja ñayuu yó'o kasaa na, ¿á nani'í ná ñayuu kándéé ini ña noñó'o yó'o? —kaá na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á uú taja ni sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an ra xí'in Ndios

⁹ Ta ñóó ndéi dao ñayuu ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa, ta kénóo na dao ká na. Sa'á ñóó ni dakí'in tá'an Jesús to'on yó'o xí'in ña ni daná'a na noq ná, ta kaá na:

¹⁰ —Iin kuú dá ni kee uú taja kua'an ra ve'e ño'o ká'ano yó ka'an ra xí'in Ndios. Iin ra kúú taja fariseo, ta iin ká ra kúú taja kí'in ya'í sa'á ñó'o. ¹¹ Ta fariseo ñóó kúú ra iin ndichi ká'an ra xí'in Ndios, ta kaá ra di'a xí'in mií rá: “Tatá Ndios, náki'o yu'ú ndiv'é'e noq ní, chì kọ kée ta'on yu'ú tító'on kée dao ká taja, tá'an ra kí'in kuí'íná, o ra kée ña kini, o ra kée kuachi xí'in na kọ kúú ñadi'í ra. Ta ni kọ kée ta'on yu'ú tító'on kée taja kí'in ya'í sa'á ñó'o káa. ¹² Chì sa né'e ij yu'ú uú ta'ándá iin iin semana, ta dókọ yu'ú uxj ña'a noq iin iin ciento ña'a ní'í kéchóoin”, kaá ra. ¹³ Tído taja kí'in ya'í sa'á ñó'o ñóó, xíká vá ni sa kuíin ra iin ra. Ta ni kọ kóni ra ndane'e noq rá chí induú. Ta káni ndá'a rá yu'ú ndiká

ra íin ra, dá kaá ra: “Tatá Ndios, ku'u ká'ano ini ní sa'í, **chì** kúúí iin **ta** kómí kuächí.” ¹⁴ Ká'in xí'in ndó ña nì xì'o ká'ano ini Ndios sa'a kuächí **ta** kí'in ya'i sa'a ñó'o ñóo tá o ñá'a keta ra no'o ra ve'e ra. Tído kọ ní kú'u ká'ano ta'on ini na sa'a iin **ka** **ta** ñóo. **Chì** ndi ndáa na **chí**ndaya'i mií, noón di'a kúú na kandọ noo. Ta na kénóo mií, noón di'a kúú na **ka**ndaya'i kee Ndios —kaá na.

Xíka Jesús ña maní sa'a takuálí noo Ndios

¹⁵ Ta ndáka ñayuu ñóo takuálí **vei** na noo Jesús, dá chinóo na ndá'a ná **dinì** xí. Tído tá nì xini **ta**a xionoo xí'in ná ña kée ñayuu ñóo dión, dá nì **danáni** ñaá rá. ¹⁶ Dá nì kana Jesús **ta**a ñóo, dá nì kaa na xí'in rá:

—Konó ndó noo takuálí xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xì. Dá **chì** ñayuu kándéé iní tatá Ndios **tát**o'on kándéé iní takuálí xaan tatá xì, noón kúú na ñó'o **tìxi** ndá'a Ndios. ¹⁷ Miián ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndáa na kọ kándía ña dándáki ña Ndios **tát**o'on kándía takuálí ña dándáki ñaá tatá xì, noón kúú na o kóni ndu'u **tìxi** ndá'a Ndios —kaá na.

*Di'a nì ka'an Jesús xí'in iin **ta** kuiká*

¹⁸ Dá nì ndatọ'ón ñaá iin **ta**a ndáya'i, ta kaá ra xí'in Jesús:

—Maestro **va'**a kúú ní. Ta, **çndi** kían kánian keei, dá nì'í ña kataki chíchí?

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—**ç**Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúú yu'u na **va'**a? **Chì** ni iin tó'ón ñayuu kọ kúú na **va'**a. Iin tó'ón **dinì** Ndios vá kúú na **va'**a. ²⁰ Sa ná'a vá yo'ó ndi kua'an choon nì sa'anda Ndios: o sa kéeón kuächí xí'in iin ñá'a ña kọ kúú ñadi'óon, ta o sa ka'ánóon ndii, ta o sa kí'in kuí'inón, ta o sa ká'on ña to'ón sa'a dao **ka** ñayuu, ta koo ñaño'ó noo **tát**o'on xí'in noo nanóon.

²¹ Dá nì kaa **ta**a ñóo:

—Ndá ló'o **vei** nì **ka**sá'í seídó'i ndidaá choon yo'o.

²² Tá nì seídó'o Jesús ña nì **ka**'an ra dión, dá nì kaa na xí'in rá:

—Ndáda iin tó'ón vá ña'a kámaní keeón viti, tá dáá. Kua'an **dik**o ndí'ón ña'a ió nooon. Ta dasóon **dí**'ón ñóo noo na kúnda'í, dá kían konon koo kuíkón chí indúu. Dá kison kanooón xí'in yu'u.

²³ Tá nì seídó'o **ta**a yo'ó ña nì **ka**'an Jesús dión xí'in rá, kúú ndaa nda'í va nì kuu ini ra, **chì** **ta** kuiká nda'o kúú rá.

²⁴ Tá nì xini Jesús ña nì **ku**nda'í ini ra, dá nì kaa na:

—**ç**Nandéé **ka** ví kuáchí kían, dá ndu'u na kómí ña kuiká **tìxi** ndá'a Ndios!

²⁵ Kaon cháá **ka** **chika**'anda iin camello yáí iin ión tukú o **du**ú ña ndu'u iin na kuiká **tìxi** ndá'a Ndios.

²⁶ Tá nì seídó'o ñayuu ñóo **t**o'on yo'ó, dá nì ndatọ'ón ná Jesús:

—**ç**Ndá yoo nì'í ña **ka**ki na, tá dáá?

²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándéé Ndios kee na.

²⁸ Dá nì kaa Pedro xí'in ná:

—Kandé'é ní, **chì** ndu'u kúú ra nì **dan**koo ndi'i ndidaá kúú ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu'u xí'in mií ní.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Miián ndaa ná ka'in xí'in ndó; ndi ndáa miíó na nì **dan**koo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o ñadi'í na, o tatá na xí'in naná na, o de'e na sa'a ña kóni na ña ndu'u cháá **ka** ñayuu **tìxi** ndá'a Ndios, ³⁰ na yo'ó kúú na nani'í kuá'a **ka** ña'a ñayuu yo'ó. Ta iin **ka** ñayuu **sa**á koo chí noo nì'í ná ña kataki chíchí ná —kaá na.

Yó'o nì kàstò'on tuku Jesùs xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá nì taó xóo Jesùs ndin uxì uu taa xíonoo xí'ín ná ñóó. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Viti kían kòkaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén, dá xinkoo ndi'i ña ká'an to'on nì taa profeta sa'á ña ndo'o na nì nduu taa ñayuu yó'o. ³² Dá chì iin taa kúu rá naki'o ñaa noo ndá'a ta tuku, dá kediki ndaa ñaa rá. Ta kendava'a ra xí'ín ná. Ta tuu ndaa dijí ñaa rá. ³³ Dá tá nì ndi'i nì kani ñaa rá, dá ka'ani ñaa rá. Tido tixi kuu óni, dá nataki na.

³⁴ Tido kò ní kándaá kuiíó ini ra ndi kóni kaa to'on nì ka'an na xí'ín rá, chì ndadí va ñaxintóni rá noó to'on yó'o, sa'á ñoo kò ní kándaá ini ra ña nì ka'an na xí'ín rá.

Di'a nì kuu, dá nì nduvá'a Jesùs iin taa kò túu noo

³⁵ Dá nì kuyati Jesùs ñoo naní Jericó, ta yu'u íchi ñoo ío iin taa kò túu noo sáti ra. ³⁶ Tá nì sejdò'o ra ña yá'a ñayuu kuá'a kua'an na noo ío ra ñoo, dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndí kían kúu?

³⁷ Dá nì kaa ñayuu ñoo ña Jesùs, na ñoo Nazaret, kúu na yá'a kua'an ñoo.

³⁸ Dá nì kasá'á taa ñoo káyu'ú rá:

—Jesùs, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

³⁹ Dá nì danáni ñaa dao ñayuu xíonoo kua'an ñoo, dá ná kutadí rá, ká'an ná. Tido nì'i cháá ka ví nì kasá'á káyu'ú rá ío ra:

—Jde'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁰ Dá nì sa tuu tóo Jesùs, dá nì sa'anda na choon noó ñayuu ñoo ña ná kandaka na taa ñoo saá na noo ná. Dá tá nì saá ra noo iin Jesùs, dá nì ndato'ón ñaa ná:

⁴¹ —¿Ndí kían kónon keei xí'ón?

Dá nì kaa taa ñoo:

—Tatá, kóni natuu nooí.

⁴² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ná natuu noon viti, chì sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoo nì nduvá'ón.

⁴³ Kúu viti'ón va nì natuu noo rá. Ta kúu nì kee ra kua'an ra xí'ín Jesùs, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. Tá nì xini ñayuu kuá'a ñoo ña nì kuu dión, dá nì kasá'á ta'ani na kéká'ano na Ndios.

19

Di'a nì kuu tá nì naki'in tá'an Jesùs xí'ín iin taa naní Zaqueo

¹ Dá nì ku'u Jesùs ñoo ká'ano naní Jericó, dá nì chjka'anda na kua'an na me'í ñoo ñoo. ² Ta ñoo ío iin taa naní Zaqueo, ta kúu rá taa sa'ándá choon noó taa kí'in ya'í sa'a ñó'o, ta kuíká ndá'o ra, ³ ta kóni ra kande'é rá ndá yoo kúu Jesùs, tido kò kuú ta'on kani ñaa rá kée ñayuu kuá'a ñoo, chì iin taa latá'í vá kúu rá. ⁴ Sa'á ñoo kánkono ra nì sa'an ra cháá ka noo. Dá nì kaa ra dokó iin yíto, dá kuu kóni ñaa rá, chì ñoo kánian ya'a na. ⁵ Tá nì kasandaá na noo iin yíto ñoo, dá nì nakoto ndaa na, dá nì xini na kánóo ra, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Zaqueo, kua'an noo kíj, chì kuú viti kánian katuu tóoi ve'ón.

⁶ Ta kúu kaon nì noo ra yíto ñoo, ta nì natin ra Jesùs ve'e ra xí'an kádij iní ra. ⁷ Tá nì xini ñayuu ñoo ña nì ku'u Jesùs ve'e ra, kúu nì kasá'á ná ká'an na sa'a Jesùs, chì kaá na ña kua'an na koo tóo na ve'e iin taa kómí kuachi.

⁸ Ta xían tein ío Jesùs ve'e Zaqueo ñoo, dá nì ndakuin ndichi ra, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Kande'é ní viti, tatá, *chì* ko'in ka'anda daoj ña kuiká kómíí, ta ka'andaj ña noó ñayuu kúnda'í. Tá nì ya'í nì ki'in kuí'ínáí ña'a iin ñayuu xí'in, dá kían ko'in nandió né'i komj cháá ka ta'ándá noó ña nì ya'í nì ki'in.

⁹ Dá nì kaa Jesús:

—Kuu viti nì natiin taa yó'o ña káki ra noó kuachi ra, *chì* kúú ta'ani ra tã kuendá na ve'e Abraham. ¹⁰ *Chì* na nì nduu taa ñayuu yó'o kúú na vej nandukú, ta dákaki na ñayuu ndita xíká noó Ndios.

Di'a kua'an ña nì dan'a Jesús sa'q iin taa nì natiin choon kakuu rey

¹¹ Xían nani ndéi ñayuu ñoo seidó'o na ña nì ka'an Jesús, dá nì dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on nì dan'a'a na. *Chì* sa'a ña sa kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'a ñoo ní ka'an ñayuu ñoo ña yachi na kasaa Ndios xí'in ndée dándáki na ñayuu na. ¹² Sa'a ñoo nì kaa Jesús di'a:

—Iin kuu nì sa io iin taa, ta kúú rá de'e taa sa kuu rey, ta nì kee ra kua'an xíká rá iin ka ñoo natiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaa ra. ¹³ Tído tá ko ñá'a ko'on ra, dá nì kana ra uxí taa kéchóon noó rá. Dá nì xí'o ra iin di'on ndáya'í noó iin rá iin ra. Dá nì kaa ra xí'in rá: “Naka'an nda'í ndo di'on xaan nani kua'in”, kaá ra. ¹⁴ Tído xini u'u ñaa na ñoo ra. Sa'a ñoo nì tãnda'a ná dao taa kua'an ka'an noó tá'andá choon ñoo ña ko kóni ta'on na ña kakuu taa yó'o rey ñoo na.

¹⁵ Tído nì natiin ra na choon. Dá tá nì ndisaa ra ñoo ra, dá nì kana ra taa kéchóon ñoo, tá'an ra nì xí'o ra di'on ra noó, *chì* kóni ra kandaá ini ra ndidaa nì nduu di'on nì naka'an nda'í iin rá iin ra. ¹⁶ Dá nì kaa taa nì kasáa mií noó ñoo: “Tatá, iin di'on nì xí'o ní noóí, ta nì nì'í uxí kaan.” ¹⁷ Dá nì kaa rey ñoo: “Va'a nda'o nì keeón, *chì* kúú yo'ó iin tã kéchóon va'a. Ta sa'a ña nì kéchóon ndaagon noó lú'u di'on nì xí'oi nooon, sa'a ñoo kí'oi ña dándákón uxí ñoo.”

¹⁸ Dá nì kasáa iin ka taa kéchóon ñoo. Dá nì kaa ra: “Tatá, nì nì'í o'on ka di'on noó iin di'on nì xí'o ní noóí.” ¹⁹ Dá nì kaa rey ñoo: “Ko'in kí'oi ña dándákón o'on ñoo.”

²⁰ Dá nì kasáa iin ka taa kéchóon ñoo, dá nì kaa ra: “Tatá, yo'ó ió di'on nì xí'o ní noóí, *chì* nì *chikáa* va'í ña noó peñitoi, ²¹ *chì* yu'í mií ní, *chì* kúú ní iin taa tondó, ta náki'in ní ña'a ko ní chinóo ní, ta dákée ní noó ko ní xiti ní.” ²² Dá nì kaa rey ñoo: “Yo'ó kúú iin tã kéchóon kini, ta xí'in to'on nì ka'on xaan keyikoi sa'on. Ta sa ná'a yo'ó ña kúú yu'u taa tondó, ña náki'in yu'u ña'a ko ní chinóoi, ta dákéei noó ko ní xitii, ²³ sa'a ñoo, *ñdiva'a* ko ní sa'on *chikaaon* di'on yu'u banco, dá tá ná ndusaaj, dá natiin ña xí'in lú'u satán, ní kúú?”

²⁴ Dá nì kaa ra xí'in taa ndita yati ñoo: “Kuió ndaa ndo di'on né'e ra xaan, ta kua'an ndo kí'o ndoan noó ra nì kandeé nì nì'í uxí kaan ñoo.” ²⁵ Dá nì kaa taa ñoo: “Tatá, sa kómí vá rçon uxí di'on.” ²⁶ Dá nì kaa rey ñoo: “Ká'an yu'u xí'in ndó ña na sa ío ña'a noo, noón kúú na nì'í cháá kaan. Ta na koó ña'a noo, di'a di'tá ná lú'u ña kómí ná. ²⁷ Ta kandaka ta'ani ndó ndidaá taa xini u'u ñaa, tá'an ra ko kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra noóí, ta ka'anda ndo dikó rá”, kaá rey ñoo —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús kua'an na ñoo ká'ano Jerusalén

²⁸ Tá nì ndi'i nì ka'an na ña yó'o, dá nì kee na kókaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ²⁹ Dá tá nì kasandaá yati na ñoo nani Betfagé xí'in ñoo Betania, yati noó iin iin yúku nani Olivos, dá nì sa'anda na choon noó uu taa xionoo xí'in ná, ³⁰ ta nì kaa na xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noó káa. Tá nì saa ndo nì ku'u ndó ñoo ñoo, dá nani'í ndo noó ndíko iin burro, kirí ko ñá'a kandodó ná. Ta ndaxí ndó rí

kandaka ndó kii ndó. ³¹ Tá ndáa nā ndato'ón ñáá: “¿Ndiva'a ndáxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá chī xínñó'ó nā kúú sato'o ndu rí”, kaa ndo.

³² Dá nī kee ra kua'an rā. Ta kúú nī nani'í rā burro ñoo tátō'on kī'o nī ka'an Jesús xí'ín rá. ³³ Dá tá nī ndaxí rá burro ñoo, dá nī kaa nā kúú sato'o rī:

—¿Ndiva'a ndáxí ndó burro xa'an?

³⁴ Dá nī kaa tãa ñoo:

—Dá chī xínñó'ó nā kúú sato'o ndu'u rī.

³⁵ Dá ndáka ra burro ñoo nī saã rā nõõ nī kandoo Jesús. Dá nī chikodó rá kotó rā satã rī. Dá nī kaa Jesús kánoo na kua'an nā.

³⁶ Dá nī kasá'a ñayuu kuá'a ñoo chíndei na kotó nā ichi nõõ vejí Jesús. ³⁷ Dá tá nī kuyati na kua'an nā nõõ kásá'a noo na ndika yúku nani Olivos, dá nī kasá'a ñayuu kuá'a xionoo xí'ín ná ñoo káyu'u ná kéká'ano na Ndios xí'an kádij ini na sa'a ndidaá kúú ña'a ndato nī xini nā nī kee Jesús. ³⁸ ta kaá nā:

—¡Ná ká'ano kúú rey yó'o, chī vejí na xí'ín choon sato'o yõ Ndios! ¡Ná kandeí va'a nā ndéi induú! ¡Ta ná natiin Ndios ñañó'ó ndã nõõ ió nā nõõ dikó!

³⁹ Dá nī kaa dao tã fariseo ñó'o tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Maestro, dánani ní ñayuu xionoo xí'ín ní, dá ná dá'a nī ka'an nā dión.

⁴⁰ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ká'in xí'ín ndó ñã tá ná kadi nã yó'o yú'u ná, dá kían kasá'a yuu káa keká'anoan yu'u.

⁴¹ Tá nī kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'í nī saki na tá nī xini nã ñoo ñoo, ⁴² ta kaá nã:

—Ndeé ví kóni yu'u ñã kandaã ini ndo kuú víti ndí kían kee ndó, dá kían kuu kandeí va'a ndó. Tído ndadí vá nõõ ndo, sa'á ñõõ o kúú ta'on kandaã ini ndoán víti. ⁴³ Tído kasandaá iin kuú, dá kasaã kuá'a tãa xini u'u tá'an xí'ín ndó, ta kaõ noo ra iin ní yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá rã ndo'ó, ta kasá'a rá nako'oni rã ndo'ó, ⁴⁴ ta koon ra ndo'ó ndã nõõ'õ, ta ka'áni rá ndo'ó xí'ín de'e ndó. Ta ní iin kã yuu o kãndõoan kandodó tá'an. Dión ndo'o ndó sa'á ñã kõ ní nákoní ndo nã nī tãnda'á Ndios vejí dáka kã ñáá —kaá Jesús.

Dí'a nī kuu tá nī taó ndí'i Jesús tã dikó xí'ín tã xín kua'an rã satã vé'e ñõ'o ká'ano

⁴⁵ Dá tá nī saã nã, nī ku'u na yé'é ñõ'o ká'ano. Dá nī kasá'a ná taó ndí'i na tã dikó, xí'ín tã xín kua'an rã satã vé'e. ⁴⁶ Dá nī kaa nã xí'ín ñayuu ñoo:

—Dí'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúú iin ve'e nõõ kánian nataka ñayuu ka'an nã xí'ín yu'u.” Tído ndo'ó kúú nã ndéi kéean tátō'on iin kãõ tã kuí'íná.

⁴⁷ Ta ndidaá kuú nī sa káã Jesús sa ñana'á nã nõõ ñayuu yé'é ñõ'o ká'ano ñoo. Tído tã duti sakuá'a, xí'ín tã dána'a ley, xí'ín tã né'e choon ndúkú rá ndí kían kee ra, dá ka'áni ñáá rá. ⁴⁸ Tído kõ ní nī'í ta'on ra ndi kee ra, dá chī ndidaá ñayuu ndéi toon na seídó'o na ñã dána'a Jesús.

20

Yó'o nī ndato'ón tã fariseo ndá yoo nī xí'o choon nõõ Jesús

¹ Iin kuú, dá nákaã Jesús yé'é ñõ'o ká'ano dána'a nã sa'á tō'on va'a Ndios nõõ ñayuu. Dá nī kasá'a tã duti sakuá'a xí'ín tã dána'a ley xí'ín tã sá'ano ñoo, ² dá nī kaa rã xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ndu'u, ¿ndá choon né'e ní ñã nákaã ní kée ní dí'a? ¿Ndá yoo nī xí'o choon nõõ ní ñã kee nían?

³ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta viti ná ndatò'ón ta'ani yu'u ndò'ó sa'a iin ña'a, ta nandió né'e ndóan.

⁴ ¿Ndá yoo ñi xì'o choon noo Juan ña sa ñakòdo ndútá ná ñayuu? ¿Á Ndios ñi xì'oan o ƚaa?

⁵ Dá ñi kasá'a rá ndátó'ón tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ñi xì'o ñaa, dá kaa ra xí'a: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ñi ñaná'a ra, tá dáá?” ⁶ Tído tá ná kaa yo ña ƚaa ñi xì'o ñaa, dá kían ndakuei na ñoo yo chiyúu ñaa ná, dá chí ndidaá vá ná kándia ña Juan ñi sa kuu iin profeta ñi ƚanda'a Ndios ñi kii —kaa ra ndátó'ón mií rá.

⁷ Dá ñi kaa ra xí'in Jesús ña ko ná'a ta'on ra ndá yoo ñi xì'o choon noo Juan.

⁸ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ta ñi yu'u o kásto'on ta'on xí'in ndó ndá yoo ñi xì'o choon nooí kéei ña yó'o, tá dáá.

Di'a kua'an ña ñi nakani Jesús sa'a ña ñi ndo'o iin sato'o uva

⁹ Dá ñi kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaa na:

—Iin kuu ñi ñandéé iin ƚaa yitó uva noño'o rá. Dá ñi ñikó ndodó raán noo dao ka ƚaa kéchóon. Dá ñi kee ra kua'an xíká rá kua'a kuia. ¹⁰ Dá tá ñi xinkoo tiempo ta'anda uva ñoo, dá ñi ƚanda'a rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi tá kéchóon ñoo natiin ra uva, kíri kánian ñi'j ra. Tído tá ñi sa mozo ñoo, dá ñi ndakuei tá kéchóon noo uva ñoo ñi kani ñaa rá. Ta ñi iin ña'a ko ní xì'o ra kane'e mozo ñoo no'o ra. ¹¹ Dá ñi nandió koo sato'o ñoo ñi ƚanda'a rá iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ñi sa ra noo ndéi tá kéchóon ñoo, dá ñi ndakuei tuku roón ñi kani ñaa rá, ta ñi ndane'e ñaa rá. Ta ñi iin ña'a ko ní xì'o ra kane'e mozo ñoo no'o ra. ¹² Dá ñi nandió koo tuku sato'o ñoo ñi ƚanda'a rá iin ka mozo, ra kúu onj, kua'an ra. Tído tá ñi sa ra, ta kúu ñi ndakuei tuku tá kéchóon ñoo ñi ñakue'e ñaa rá. Dá ñi ñakana ñaa rá sata vé'e. ¹³ Dá ñi kaa sato'o uva ñoo: “¿Ndi koo kee viti? Viti kían ná ƚanda'i de'e manj ko'on xi. Chí tá ná koni ñaa rá, ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo xí.” ¹⁴ Kúu ñi ƚanda'a ñaa rá kua'an xi. Tído, tá ñi xini ñaa ƚaa kéchóon ñoo, dá ñi kasá'a rá ndátó'ón kue'é ra: “ƚaa kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ño'o yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'áni yo xí, dá ná kandoo ndi'i ño'o yó'o noo mií yó”, kaa ra. ¹⁵ Dá ñi tiin ñaa rá ndáka ra kua'an ra sata korrá noo kaa yitó uva ñoo. Ta ñoo ñi sa'áni ñaa rá. Ta, ¿ndi kían kee sato'o uva ñoo viti, ká'an ndó? ¹⁶ Ña kee ra kían kasaá ra, ta ka'áni ndi'i ra tá kéchóon ñoo, dá ñikó ndodó ra ño'o noo kaa yitó uva ñoo noo dao ka ƚaa —kaa Jesús.

Tá ñi seidó'o ñayuu ñoo ña ñi ka'an Jesús dión, dá ñi kaa na:

—¡Ná o sa kónó Ndios ña koo dión!

¹⁷ Dá ñi ñande'é Jesús noo ñayuu ñoo, dá ñi kaa na:

—¿Á ko ná'a ta'on ndó ña di'a va kaa tuti i'j Ndios?:

Tá'an yuu ñi kaño'ó ƚaa káva'a ve'e,

ña yó'o di'a va ñi kasandaá kakuu yuu tito.

¹⁸ Ta ndidaá na ná kankao sa'ta yuu ñoo, kuachi ndi'i na. Ta na kankao yuu yó'o sata, noón kúu na ta'j ndi'i keean —kaa Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi ka'an dao ƚaa dátuu rá Jesús

¹⁹ Dá ñi ka'an tá dutj saku'a xí'in tá dána'a ley tiin ra Jesús mií hora daá ñoo, dá chí ñi kandaá ini ra ña sa'a mií rá ñi ka'an na to'on yó'o. Tído yu'u ra kée ñayuu kuá'a ñoo.

²⁰ Ta ndéi ra nání rá Jesús. Kúu ñi ƚanda'a de'é ra dao ƚaa kua'an ra noo nákaa Jesús. Ta ñi kee ra mií rá ña kúu rá tá ndaa, chí ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaa rá, dá ná ya'a na ka'an na, dá ñi'j rá kuachi na, dá nakj'o ñaa rá

noq ndá'a tã né'le choon ká'ano ñoo ñoo, ká'an rá. ²¹ Dá nì ndatõ'ón ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña ká'an ní ña ndaa, ta dána'a ní ña ndaa. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko káxi mií ní. Di'a dána'a ndaa ní íchi Ndios noq ndidaá ñayuu.

²² Sa'á ñoo vei ndu ndatõ'ón ndu'u mií ní, zá va'a ní kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yõ noq tã kúú kuendá rey César o koqó?

²³ Tído nì kãndaa va ini Jesús ña katoó ra dátũú ñaa rá. Dá nì kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noq ká'in? ²⁴ Tei tóo ndó iin di'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, ná kande'á. ¿Ndá na'ána kíãñ ndá'a noq di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kíãñ ndá'a noqan yó'o?

Dá nì kaa ra:

—Na'ána César kíãñ xí'in kuu mií rá.

²⁵ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Naki'o ndó ña kúú ña'a César noq rá, tá dáá, ta naki'o ndó ña kúú ña'a Ndios noq ná.

²⁶ Ta kúú ko ní kãndeé vá rá dátũú ñaa rá, dá ya'a na noq to'on ká'an na noq ñayuu kuá'a ñoo. Di'a nì naá vá iní ra sa'a ña va'a nda'o nì nãndiõ né'e na to'on nì ndatõ'ón ñaa rá. Sa'á ñoo nì sadi va ra yú'u rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús ña miãñ ndaa nataki na nì xí'i

²⁷ Dá nì kasáa dao tã saduceo noq Jesús. Ta ko kãndisa ta'on ra ña nátaqi na nì xí'i. Dá nì ndatõ'ón ñaa rá, ²⁸ ta kaá ra:

—Maestro, di'a ká'an iin ley ña nì taa Moisés: Tá nì xí'i iin tãa, ta ko ní sã io de'e yíi ra xí'in ñadi'i ra, dá kíãñ kánian naki'in ñaa ñani ra tanda'a rá xí'an, dá koo iin de'e yíiãñ naki'in kuu ñani ra. ²⁹ Ta viti, nì sa ndei usã ñani. Ta kúú nì tandá'a tã kúú noq ñoo. Tído nì xí'i va ra, ta ko ta'ón de'e yíi ra ní sã io xí'in ñadi'i ra. ³⁰ Sa'á ñoo nì tandá'a ñani ra, ta kúú uu ñoo, xí'an. Tído nì xí'i ta'ani ra, ta ko ní sã io tuku de'e yíi ra xí'an. ³¹ Dá nì tandá'a tã kúú onì xí'in ña'a ñoo. Ta kúú dión ta'ani nì ndo'o ra. Ta dión ta'ani nì ndo'o ndin usã ñani ñoo, nì xí'i ndi'i ra, ta ni iin ra ko ní sã io de'e yíi xí'in ña'a ñoo. ³² Tá nì ndi'i, dá nì xí'i ta'ani mií ña'a ñoo. ³³ Sa'á ñoo, tá ná kasandaá kuu nataki na nì xí'i, ¿ndi kãa iin tãa ñoo kakuu yíi ña'a ñoo, chí ndin usã va ra nì sa kuu yíiãñ? —kaá ra.

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu ndéi ñayuu yó'o kúú na tanda'a, ta xí'o na de'e na ña tanda'a xí.

³⁵ Tído na nì nì'i noq Ndios ña nataki na tein na nì xí'i, ta kãndei na iin ka ñayuu koo chí noq, noqon kúú na o tanda'a ka na, ta o kí'o ka na de'e di'i na ña tanda'a xí. ³⁶ Ta ni iin kuu ka o kúú na, chí táto'on kí'o ndéi ángel, nda kí'o dión vá kãndei na, ta ndã de'e Ndios vá kakuu na sa'a ña nì'i ná ña nataki na. ³⁷ Ta viti ná ko'in kastõ'in xí'in ndó ña miãñ ndaa nataki na nì xí'i, chí ndã Moisés nì daná'a sa'a ña yó'o noq tãa na sa'a ña nì ndo'o na tá nì kej yitõ táka ló'o ñoo. Chí ña nì taa na ká'an ña sato'o yõ Ndios kúú Ndios noq Abraham, ta kúú ná Ndios noq Isaac, ta kúú ná Ndios noq Jacob. ³⁸ Kí'o dión kaãñ, dá chí tatã Ndios, ko kúú ta'on na Ndios noq na nì xí'i, chí kúú ná Ndios noq na takí va, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takí noq Ndios.

³⁹ Dá nì kaa dao tã dána'a ley xí'in ná:

—Va'a nda'o nì ka'an ní, maestro —kaá ra.

⁴⁰ Ta ko ní chíndaa noq ka ra ña kíãñ ndatõ'ón ñaa rá cháá ka.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a Cristo, na dákaqi ñaa

⁴¹ Dá nì kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—¿Ndiva'a ká'an ra dána'a ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dákaki ñaá? ⁴² Chì di'a va kaá mií vá David noo tuti Salmo: Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'in na kúu sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

⁴³ nda ná kasandaá kuu nataán ndí'ii ta xini u'u ñaá tixi sa'on.”

⁴⁴ Mií David kaá ña sato'o na kúu Cristo, sa'a ñoo, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña kini kée ta dána'a ley

⁴⁵ Ta nani ndéi ñayuu kuá'a ñoo seídó'o na, dá nì kaa Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná:

⁴⁶—Kandaa ndo mií ndó noo ra dána'a ley Moisés, dá chì kátóo ra kandixi ra dá'on nání, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'in rá xí'in ñaño'ó noo xionoo ra noo yá'i. Ta kátóo ta'ani ra kandeí ra noo téj kúu noo ini ve'e noo náta ka na ñoo yo, ta kátóo ta'ani ra kandeí ra téj kúu noo noo ndéi ta ndáya'i sás'an ra noo ió víko. ⁴⁷ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta na'á xíka ta'i rá noo Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a rá. Ta yó'o kúu ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'a ña kée ra dión —kaá na.

21

Di'a ni kee iin ña'a kuáan kúnda'i

¹ Dá nì ndane'e noo ná, dá nì xini na to'on kée ñayuu kuiká taáan di'on ini sato noo dóko ñayuu di'on noo Ndios. ² Ta nì xini ta'ani na táto'on nì kee iin ña'a kuáan kúnda'i, nì taáan uu di'on kaa kuálí ini sato ñoo. ³ Dá nì kaa na:

—Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ña'a kuáan kúnda'i kaa nì taán kua'a cháá ka di'on o duú ndidaa ka ñayuu kaa. ⁴ Dá chì ndidaa ka ñayuu kaa nì doko noo Ndios xí'in di'on kándo noo ná, tído ña'a kaa, va'ará kúnda'i vían, nì doko ndí'an di'on né'e va'an katakian —kaá na.

Yó'o kúu noo dána'a Jesús ña naá va ve'e ño'o ká'ano

⁵ Dá nì kasá'a dao ta xionoo xí'in Jesús ká'an ra sa'a ve'e ño'o ká'ano, ña ñochí nda'o ndaa yuu nì kava'an, xí'in dao ka ña'a luu ndaa nì doko ñayuu kuiká noo Ndios. Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

⁶—Kana'a ndó ña kasandaá iin kuu koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña ndé'e ndó kaa, chì nì iin tó'on yuu o kándo kándo tá'an. Naá ndí'i vaan.

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

⁷ Dá nì ndato'on rá Jesús:

—Maestro, ¿nda oon koo dión? ¿Ndí kían koo, dá kanda ini ndu'u ña yachi va koo dión?

⁸ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dánda'i ñaá ni iin ñayuu, dá chì kua'a nda'o ta kasaa, ta kechóon ra kuu yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúu Cristo, na dákaki ñaá. Sa nì kasandaá va kuu ña naá ñayuu.” Tído o sa kándia ndó karkuei ndó sata rá ko'on ndo. ⁹ Tá nì kanda ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'in iin ka ñoo, ta yó'o yó'o naá na, ta ná dá'a ni yu'u ndo, dá chì dinño'ó ka k'i'o dión kánian koo, tído ko ña'a ta'on xinkoo kuu ña naá ñayuu yó'o.

¹⁰ Dá nì kaa ta'ani na:

—Ndakuei dao nación naá tá'an xí'in dao ka nación, ta kasá'a naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ¹¹ Ta yó'o yó'o va kasá'a nì nda'o taan,

ta yó'o yó'o ta'ani kasá'a koo tama xí'in kue'e kini, ta kasá'a yu'u xixi nda'o ñayuu, ta ña'a xixi nda'o koo chí induu káa.

12 Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin ñayuu ndo'ó, ta kendava'a na xí'in ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na ini ve'e noo náta ka na ñoo yo, dá keyíko na sa'a ndo. Ta kadi na ndo'ó ve'e kaa. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na noo rey xí'in noó tá né'e choon ná'ano sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. 13 Dión koo, dá ni'nd ndo ndi koo k'i'o ndó kuendá sa'a yu'u noó tá né'e choon ná'ano. 14 O sa nákani ini ndo sa'a to'on ka'an ndo chindee ndó mií ndó, 15 dá chi k'i'o va mií yu'u to'on ka'an ndo xí'in ña ndichí noo ndo mií hora daá ñóo. Ta o kándeé ta'on na nandió né'e na noó ka'an ndo, ta o kándeé ta'on na xini u'u ñaá dátuu ná noó ka'an ndo. 16 Ta naki'o ñaá tatá ndo xí'in naná ndo xí'in ñani ndo, xí'in tá'an ndó xí'in na né'e tá'an va'a xí'in ndó noó tá né'e choon; ta ka'ani rá dao ndó. 17 Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. 18 Tído ni iin tó'on ta'on idi diñi ndo o naá. 19 Ta sa'a ña ni xi'o ndeé ini ndo, sa'a ñoó ni'i ndo ña dáka'ki ñaá Ndios.

20 Sa'a ñoó tá ni xini ndo ni ka'o noo kua'a ndava'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ni xinkoo va kuu ña kían naá ñoo yó'o. 21 Sa'a ñoó na ndéi chí Judea ná kuino kí'i ná ko'on na yúku, ta na ñoo Jerusalén ná kankuei kí'i ná ko'on na, ta na kua'an yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na ndu'u na. 22 Dá chi kuu daá ñóo kakuu iin kuu dándó'o Ndios ní'o ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti i'i mií ná. 23 Tído nda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e xí'in na ndéi taleé chí'chí kuu daá ñóo, dá chi kuu daá kakuu iin kuu ndo'o naní ní'o ñayuu no'ño'ó yó'o, ta naxino ña xido ini Ndios satá ñayuu ndéi ñoo yó'o. 24 Ta xí'in espada kuéi dao na, ta dao ka na kandaka ra ko'on ra kande'i ndava'a na ndidaá nación. Ta kankao ñoo Jerusalén tixi ndá'a ta tukú. Ta dión koo nda ná xinkoo kuu ni chika'i ini Ndios taó ná ta tukú ñóo.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

25 Kua'a nda'o ña ndato ndo'o ndindii, xí'in yoo, xí'in tiño'o viti, ta no'ño'ó yó'o ndo'o naní ní'o ndidaá kúu ñayuu, ta naá nda'o ini na sa'a ña ni'i xido ndakuei noó ta'ño'o. 26 Ta ndidaá kúu ñayuu kuu yi'í sa'a ña yu'u nda'o na sa'a ña nakani ini na sa'a ña vei ndo'o ñayuu yó'o, dá chi koni na kidi ni'ini ndidaá ña ná'ano ñó'o induu káa. 27 Nda daá ví, dá koni na na ni nduu taa ñayuu yó'o kixi na tein iin viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. 28 Tá ni kasá'a kúu dión, dá kían ndeé koo ini ndo, ta ndane'e noo ndo, dá chi sa ni kuyati ñó'o vá kuu dáka'ki ñaá Ndios —kaá na.

29 Dá ni dak'ín tá'an Jesús ña yó'o xí'in to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Kane'e ndó kuendá táto'on k'i'o kée ta'ño'ó xí'in ndidaá ka ni yíto. 30 Tá ni xini ndo ña vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá ndó ña sa ni kuyati yoo koon dai. 31 Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'a kúu tandó'ó yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ni kuyati va kuu kasaa Ndios dándáki na.

32 Mií'an ndaa kuiti ká'ín xí'in ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o. 33 Induu káa xí'in no'ño'ó yó'o naá váán, tído to'on ká'ín o yá'a ta'an vaan.

34 Ta kandaa ndo mií ndó. O sa koo ini ndo kee ndó ña kóni ñi'i ndo, ta o sa kó'o na'ána ndo, ta o sa ndí'í ini ndo sa'a ña kátoó téi na kúu kuendá ñayuu yó'o, chi iin ndakána va kasandaá kuu ñoo satá ndo. 35 Chi táto'on k'i'o kée na xí'in de'i tiin na kít'i, k'i'o dión iin ndakána va kasandaá kuu yó'o satá ndidaá ñayuu ndéi iin níi kua'an ñayuu yó'o. 36 Sa'a ñoó ka'ño'o ini ndo, ta daá kuiti kaka ndo ña maní noo Ndios ña ni'i ndo ña ka'ki ndó noó ndidaá tandó'ó vei

koo, dá ná kuu nakuṭa ndó xí'in tãndéé ini nõõ nã n̄ nduu tãa ñayúú yó'o —kaá Jesús xí'in rá.

³⁷ Ta nduú sã ðaná'a nã yé'é ño'o ká'ano, ta sakuaá sã sá'an nã yúku naní Olivos. ³⁸ Ta ndidaá na'a sã sãa ñayuu ndéi ñoo Jerusalén sã seidó'o na ñã'a sã dána'a Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo.

22

Di'a n̄ kuu, dá n̄ kãndõõ Judas Iscariote ñã nak̄i'o ra Jesús noõ ndá'a tã né'e choon

¹ Sã n̄ kuyati va víkõ pascua, tá seí nã Israel pan, ñã kõ ní kí'in tá'an xí'in ñã dákuíta tachíã. ² Ta rã dut̄i sakuá'a xí'in tã dána'a ley nãndukú rá ndi kee ra ka'áni rá Jesús, tido yu'ú rã kée ñayuu ñoo ñoo. ³ Kúú n̄ ndu'u ñã u'u ini níõ Judas, tã ká'an xí'in ná Iscariote, tá'an rã nákaã tein ndin ux̄i uu tã xionoo xí'in Jesús. ⁴ Dá n̄ sa'an tã yó'o n̄ ka'an rã xí'in tã dut̄i sakuá'a xí'in tã sa'ándá choon nõõ rã ndaa yé'é ño'o ká'ano ñoo, ch̄i n̄ ka'an rã sa'a ndi kee ra nak̄i'o ra Jesús noõ ndá'a rá. ⁵ Ta kúú n̄ kad̄i ndã'o ini tã ñoo, dá n̄ kãndõõ ra ñã k̄i'o ra ði'ón nõõ Judas. ⁶ Ta kúú n̄ kãndiã ra tiin ra ði'ón ñoo. Dá n̄ kasá'a rá ndúkú rá ndi kee ra nak̄i'o ra Jesús noõ ndá'a tã ñoo, dá ná õ kãndaã ini nã ñoo ñoo.

Di'a n̄ kuu tá n̄ sãd̄ini Jesús noõ ndi'i kuíi xí'in tãa xionoo xí'in ná

⁷ Kúú n̄ kasãndaá va kuú seí nã Israel pan kõ ní kí'in tá'an xí'in ñã dákuíta tachíã, ta dókõ ta'ani na iin lékõ nõõ Ndios, kirí kúú kuendá víkõ pascua. ⁸ Dá n̄ sa'anda Jesús choon nõõ Pedro xí'in Juan, ta kaá nã xí'in rá:

—Kua'án ndõ kenduu ndõ ñã ná kad̄ini yó kuendá víkõ pascua.

⁹ Dá n̄ kaa rã xí'in Jesús:

—¿Ndeí ko'on ndu kenduu ndu ñã'a kad̄ini yó, kóni ní?

¹⁰ Dá n̄ kaa nã:

—Ta nõõ n̄ sãã ndõ n̄ ku'u ndó ñoo ká'ano káa, dá naki'in tá'an ndó xí'in iin tãa ndiõ iin yoo ñó'o tak̄uñi kua'an rã. Ta kúú karkuei ndó rã ko'on ndõ ndã ve'e nõõ n̄ sãã rã n̄ ndu'u ra, ¹¹ dá kaa ndõ xí'in tã kúú sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u xí'in ní: ¿Ndi káa iin cuarto k̄i'o ní nõõ kad̄inii kuendá víkõ pascua xí'in tãa xionoo xí'in?” kaa ndõ xí'in rá. ¹² Dá ná dána'a rã iin cuarto ká'ano kãnoó dikó ñoo, ta sã ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndõ ñã'a ná kad̄ini yó —kaá nã.

¹³ Dá n̄ kee ra kua'an rã. Ta n̄ ndo'o ra tátõ'on k̄i'o n̄ ka'an Jesús xí'in rá. Ta ñoo n̄ kenduu rã ñã kad̄ini ra xí'in ná kuendá víkõ pascua.

¹⁴ Tá n̄ kasãndaá hora kasá'an na, dá n̄ sã kõõ Jesús mesa xí'in tãa xionoo xí'in ná. ¹⁵ Dá n̄ kaa nã xí'in rá:

—Ndi k̄i'o ví kóni kad̄ini dáóí xí'in ndó víkõ pascua tá kõ ñã'a ndo'o naní níõ. ¹⁶ Dá ch̄i ká'in xí'in ndó ñã õ nãndiõ kõõ kaj kad̄inii ndã ná x̄inkõõ kuú kad̄ini tukui xí'in ndó nõõ dãndáki Ndios.

¹⁷ Dá n̄ tiin na copa. Dá tá n̄ ndi'i n̄ nak̄i'o na ndiv'é nõõ Ndios, dá n̄ kaa nã:

—Jó'on, tiin ndõã, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u rã. ¹⁸ Ch̄i ká'in xí'in ndó ñã õ nãndiõ kõõ kã yu'ú ko'i ndutã uva yó'o ndã ná kasãndaá kuú kasãã Ndios dãndáki na ñayuu nã.

¹⁹ Dá n̄ tiin na pan ñoo, dá n̄ nak̄i'o na ndiv'é nõõ Ndios. Dá n̄ sa'anda dao nãã, dá n̄ x̄i'o nãã nõõ tã ñoo. Dá n̄ kaa nã:

—Ñā yó'o kúu yíkí kōñoi, ñā náki'oi kuu sa'a iin rá iin ndo'ó. Ta daá kee ndó ñā yó'o, dá ndik'o'on ini ndo sa'a ñā nī keei sa'a ndo.

²⁰ Ta dión ta'ani nī kee na xí'ín copa ñoó tá nī ndi'i nī sādini na, dá nī kaa na:

—Ndúta ñó'o ini copa yó'o dándáki ñā saá nī kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta xinkoan kee nī yu'u, kirá kuita sa'a iin rá iin ndó. ²¹ Tído kana'a ndó ñā iin taa sásá'an nduu xí'ín yu'u mesa yó'o ko'on nak'i'o ñāá noo ndá'a taa xini u'u ñāá. ²² Ta miian ndaa ndo'o na nī nduu taa ñayuu yó'o táto'on nī chikaá ini Ndios koo nda mí sa'a. Tído nda'i taa ko'on nak'i'o ñāá noo taa xini u'u ñāá —kaá Jesús.

²³ Dá nī kasá'a rá ndátó'ón tá'an mí rá, nde'a ndi káa iin ra kakuu ra kee dión.

Dána'a Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháá ka

²⁴ Dá nī kasá'a tá xionoo xí'ín ná ñoó ndátó'ón kuáchí ra, nde'a ndi ndáa ra kakuu taa ndáya'i cháá ka tein mí rá. ²⁵ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ná'a vá mí ndó táto'on k'i'o kée rey dándáki dao ka nación, chí kéndusa ra xí'ín ñayuu kueídó'o ñāá ná. Ta dao ka tá né'e choon ñoo kuálí, roón kúu ra chínaní va'a ra mí rá. ²⁶ Tído kó káni ta'an vaan kee ndó dión tein mí ndó. Ndi ndáa ndo'ó kúu taa ndáya'i cháá ka tein mí ndó, di'a ndee ndó mí ndó kakuu ndó táto'on tá ló'o cháá ka. Ta ndi ndáa ndo'ó kúu taa iin noo, di'a ndee ndó mí ndó kakuu ndó taa koni kuáchí noo dao ka ndo. ²⁷ Chí, ¿ndi káa na ndáya'i cháá ka, á na ió mesa o na chíki'o ñā'a sasá'an na? ¿Á o duú na ió mesa kúu na ndáya'i cháá ka? Tído kana'a ndó ñā nákaa yu'u tein ndó kúu iin na xínkuáchí di'a noo ndo.

²⁸ Ta ndo'ó kúu na daá kuití nī sa ndei xí'ín yu'u tein tandó'ó ndó'i, ²⁹ sa'a ñoó k'i'o yu'u choon noo ndo ñā dándáki ndó táto'on k'i'o nī xí'o tatái choon noo ñā dándákii, ³⁰ dá kasá'an dáó ndó xí'ín yu'u, ta ko'o nduú ndo xí'ín yu'u noo dándákii, ta kande'i iin rá iin ndó noo té'í keyíko ndo sa'a ndin uxí uu tu'u de'e na ve'e Israel.

Yó'o nī ka'an Jesús ñā ndatq Simón Pedro sa'a ná

³¹ Dá nī kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Simón, Simón, kana'ón ñā kóni ñā u'u kexíxian xí'ín ndó táto'on kée ñayuu dáxixi na tirió. ³² Tído sa nī seí nda'ávii noo Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ñā kándéé inon yu'u. Dá tá nī ndi'i nī nandió koo tukón noo yú'u, dá chindeéon ñanon, dá ná kuita ndaa na xí'ín to'on yu'u.

³³ Dá nī kaa Simón xí'ín ná:

—Sato'o miíi, sa ió nduu va yu'u ñā ko'in ve'e kaa xí'ín ní, ta ió ta'anii ñā kuu nduú xí'ín ní.

³⁴ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Pedro, ká'in xí'ón ñā tá o ñā'a ta'on kana chéli viti, kúu sa onj va ta'ándá ndaton sa'a yu'u.

³⁵ Dá nī kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Tá nī tanda'a yu'u ndo'ó nī sa'an ndo nī daná'a ndo, kó ní sá ne'e ndó léka ndo, ta ni lú'u di'ón, ta ni ndisa ndo kó ní sá ne'e ndó ko'on ndo. ¿Á ió ñā'a nī kamanj noo ndo?

Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Ni iin ñā'a ta'on.

³⁶ Dá nī kaa na xí'ín rá:

—Tído viti, ndi ndáa ndo'ó ió léka xí'ín di'ón, ki'in ndó ñā kane'e ndó ko'on ndo. Ta ndo'ó, na koó espada, di'kó ndó kotó ndixi ndó, ta kuiin ndóan. ³⁷ Dá

chì ká'ín xí'ín ndó ña miáan xínkoo ña ká'an tuti ñi Ndios sa'í, dá chì kaáan di'a: "Ñi ndee ñaa ná iin taa kómí kuachi." Ta dión koo, chì ndidaa ña ká'an tuti ñi Ndios sa'á ña kían ndo'i, kánian xínkooan —kaá na.

³⁸ Dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Sato'í, yó'o ío uú espada.

Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Sa ío va'a va.

Di'a ñi kuu tá ñi ka'an Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁹ Dá ñi keta Jesús kua'an na yúku naní Olivos táto'on k'i'o sá kée na dao ka kuu ñoo. Dá ñi kee ta xionoo xí'ín ná tákuei ñaa rá kua'an ra. ⁴⁰ Dá tá ñi saa na ñoo, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kini kexixian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

⁴¹ Dá ñi kana xoo na kua'an na táto'on k'i'o xíká dáyaá yo iin yuu. Dá ñoo ñi sa kuín xiti ná, ta ñi kasá'a ná ká'an na xí'ín Ndios, ⁴² ta kaá na:

—Tá'a ló'o, tá kóni ní, dítá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndó'o níoi. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on k'i'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on kóni mií ní.

⁴³ Dá ñi kasá'a iin ángel ñi kii chí induú, ta ñi xi'o na ndée noo Jesús. ⁴⁴ Ta sa'á ña nda'í kúu ini na, sa'á ñoo ñi ndundeé cháá ka ini na ñi ka'an na xí'ín Ndios. Ta teen ná kúu táto'on yúyo ná'ano ñi, ta kuéi rá nda no'ó'o. ⁴⁵ Tá ñi nakuín ndichi na ñi ndi'í ñi ka'an na xí'ín Ndios, dá ñi kee na kua'an na noo ndéi ta xionoo xí'ín ná ñoo. Tá ñi saa na, kúu sa kidi va ra ndéi ra, chì ñi kuitá vá rá ñi kee ña kúnda'í ini ra. ⁴⁶ Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a kidi ndo? Ndakuei kii ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná o kándeé ña kini kexixian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

Di'a ñi kuu tá ñi kasá'a Judas xí'ín ku'a tá taa tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noo ta né'e choon

⁴⁷ Ká'an jí vá Jesús ín na, kúu sa ñi kasá'a va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an ra kúu kuenda ndin uxí uú taa xionoo xí'ín Jesús, kúu ra xionoo vei noo ñayuu kuá'a ñoo. Dá ñi natuu yati ra noo ín Jesús, dá ñi chitó rá noo ná. ⁴⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Judas, ¿á xí'ín ña chító yo'ó noo yú'u, á dión kéeon, dá naki'on na ñi nduu ta ñayú yó'o noo nda'a taa xini u'u ñaa?

⁴⁹ Tá ñi xini taa xionoo xí'ín ná ña ñi kasá'a taa ñoo tiin ñaa rá, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kóni ní ña naá ndu xí'ín rá xí'ín espada?

⁵⁰ Ta iin taa xionoo xí'ín ná ñoo ñi darkue'e iin ta kéchóon noo ta duti kúu noo, chì ñi sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. ⁵¹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ñi kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá ñi tiin na do'o ra, ta kúu ñi nduva'a naan. ⁵² Dá ñi kaa na xí'ín ta duti saku'a'a, xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaa yé'é ño'o, xí'ín ta sa'ano ñi kasá'a tiin ñaa ñoo:

—¿Á ta ku'i'íná vá kée ndó yu'u kúu, sa'á ñoo vei ndó xí'ín espada xí'ín yito tiin ndó yu'u? ⁵³ Ta ndidaa kuu vá ñi sa káai xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano, ta ko ní tiin ndó yu'u. Tído hora yo'o ñi ní'í ndo kee ndó dión xí'ín, dá chì hora yo'o kúu hora dándaki ña u'u —kaá na.

Di'a ñi kuu tá ñi ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁵⁴ Dá ñi tiin ra Jesús ndáka ra kua'an ra chí ve'e ta duti kúu noo. Ta xíká xíká tákaa ñaa Pedro kua'an ra. ⁵⁵ Dá ñi naka'on taa ñoo ño'o yé'é ve'e ñoo. Ta ñi ka'o noo ra ndéi ra nádaa rá. Ta ñoo ta'ani ñi sa ko Pedro tein taa ñoo.

56 Ta kúú nì xini iin ñá'a kéchóon noó tã duti ñã ñoó ió Pedro nádaa rá, dá nì sã nde'é vá'a ñaán, dá nì kaaan:

—Xionoo ta'ani tãa yó'o xí'in tãa káa.

57 Tído nì ndata vá rá, ta kaá ra xí'an:

—Koó, didi, ko ná'a ta'on yu'u tãa káa.

58 Ta kúú tooó vá, ta kúú tuku va nì xini ñaa iin ka tãa. Dá nì kaa ra xí'in rá:

—Yó'o ta'ani kúú kuendá tãa káa, ¿daá koó?

Dá nì kaa Pedro:

—Koó, dito, ko tã'on ñaa kúú yu'u.

59 Tá nì ya'a táto'on iin hora, dá nì kaa iin ka tãa:

—Miian ndaa kuiti xionoo tãa yó'o xí'in tãa káa, dá chì tã kuendá Galilea ta'ani kúú rá.

60 Dá nì kaa tuku Pedro:

—Koó, dito. Xini nda sa'a ká'an ní.

Kúú ká'an jí vá rá iin ra, kúú nì kana va chéli. 61 Dá nì nandió ko sato'o yo Jesús nì sã nde'é ná noo rá. Ta kúú nì ndusáa va ini ra táto'on nì ka'an sato'o yo xí'in rá, chì ñã yó'o kían nì ka'an na: “Tá ko ñá'a kana chéli, ta kúú sã ndata yó'o onì ta'ándá sa'a yú'u.” 62 Dá nì keta ra sata vé'e, ta kúú nda'i nda'o nì ndei'i ra.

Dì'a nì kuu tá nì kani ra Jesús, ta nì kediki ndaa ñaa rá

63 Ta ra ndita ndaa Jesús, roón kúú ra nì kediki ndaa ñaa, ta nì kani ñaa rá.

64 Ta nì sadi ra iin dá'on noo ná, dá nì kani ra noo ná. Dá nì ndato'on ñaa rá, ta kaá ra:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúú ra nì kani ñaa.

65 Ta kúú kua'á ka ví ña'a nì ka'an ra nì kediki ñaa rá.

Dì'a nì kuu tá nì sã ñin Jesús noó tã duti kúú noó

66 Tá nì tũu noo, dá nì nataka ndidaá tã sá'ano ñoo, xí'in tã duti saku'a, xí'in tã dána'a ley. Dá nì sa'anda ra choon ña ná kandaka ra Jesús sã ra noo ndéi ra né'e ra choon. Dá tá nì saã na, dá nì kaa ra xí'in ná:

67 —¿Á miian ndaa mií ní kúú Cristo, na dákaiki ñaa? Ka'an ní xí'in ndu'u.

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ka'an yu'u xí'in ní, ta o kándia ta'on ní. 68 Tá ná ndato'in mií ní, ta o nandió né'e ta'on ní ñã ndato'on ñaa yu'u, ta ní o dáyaã ta'on ní yu'u. 69 Tído kana'á ní ñã nda kuu víti ná koõ na nì nduu tãa ñayúú yó'o xoo kuá'a Ndios noo ió na dándáki na.

70 Dá nì kaa ndidaá tãa ñoo xí'in ná:

—¿Á mií ní kúú de'e Ndios, tá daá?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Táto'on k'i'o ká'an ní, k'i'o dión kián.

71 Dá nì kaa ra:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháa ka tãa ka'an kuachi sa'a rá? Chì sã nì seídó'o va mií yó ñã nì ya'a ra noó to'on nì ka'an ra —kaá ra.

23

Dì'a nì kuu tá nì sã ñin Jesús noó tã nani Pilato

1 Dá nì ndakuei ndi'i ra ndáka ra Jesús kua'an ra noo Pilato. Tá nì saã ra, 2 dá nì kasá'á rá dátaì kuachi ra Jesús, ta kaá ra:

—Nì natiin ndu'u tãa yó'o xionoo ra dándá'i ra na ñoo ndu. Ta ko kóni ra ñã chíya'i ndu sa'a ñó'o ndú noo rey César, ta kaá ra ñã mií rá kúú Cristo, na dákaiki ñaa, chì kaá ra ñã kúú rá rey noó na ñoo ndu.

3 Dá n̄ ndat̄o'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúú rey noó n̄ Israel?

Dá n̄ kaa n̄ xí'in rá:

—Ta dión kaá mií ní.

4 Dá n̄ kaa Pilato xí'in t̄a dut̄i saku'a'a, xí'in dao k̄a ñayuu tákuei kua'an ñoó:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi t̄a yo'ó k̄o n̄áni'i yu'u.

5 Tído ndúndeé ñayuu ñoó ká'an kuachi na sa'a Jesús:

—T̄a yo'ó kúú r̄a xionoo dánaá tá'an n̄ ñoo nd̄u xí'in ñ̄a dána'a r̄a iin ní kúú kuendá Judea yo'ó. Ch̄i n̄ kasá'á rá dána'a r̄a kuendá Galilea, ta n̄ kasandaá r̄a nd̄a ñoo yo'ó viti.

D'i'a n̄i kuu tá n̄i s̄a in Jesús noo Herodes

6 Tá n̄i seido'o Pilato ñ̄a n̄i ka'an n̄a sa'a kuendá Galilea, dá n̄i ndat̄o'ón rá ñ̄ayuu ñoó:

—¿Á t̄a Galilea kúú t̄a yo'ó?

7 Tá n̄i kandaá ini r̄a ñ̄a nákaa n̄a t̄ixi ndá'a Herodes, t̄a né'e choon chí kuendá Galilea, dá n̄i t̄anda'á ñ̄aá rá kua'an n̄a noo Herodes, ch̄i tein kuu dáá ñoó nákaa r̄a ñoo Jerusalén.

8 Tá n̄i xini Herodes Jesús, kúú n̄i kad̄i nd̄a'o ini r̄a, ch̄i s̄a ió kuu vá katóo r̄a koni ñ̄aá rá. Ch̄i ku'a'á ndava'o ñ̄a'a seido'o ra ká'an n̄a sa'a Jesús, ta nd̄ati ra koni xí'in noo rá kee na iin ñ̄a'a ndato. **9** Ku'a'á nda'o ñ̄a'a n̄i ndat̄o'ón ñ̄aá Herodes, tído ní iin ñ̄a'a k̄o ní ká'an n̄a. **10** Ta nd̄ita t̄a dut̄i saku'a'a xí'in t̄a dána'a ley ndúndeé rá ká'an kuachi ra sa'a Jesús. **11** Dá n̄i kasá'á Herodes xí'in ndidaá soldado r̄a kénóo ñ̄aá rá, ta n̄i ked̄iki ndaa ñ̄aá rá. Kúú n̄i d̄aku'i'ino ñ̄aá rá xí'in dá'on táyí k̄aa nd̄ixi mií rá. Ta dión k̄aa na n̄i t̄anda'á tuku ñ̄aá rá kua'an n̄a noo Pilato. **12** Ta mií tein kuu dáá ñoó n̄i ñ̄aki'in tá'an va'a Herodes xí'in Pilato, ch̄i s̄a xini u'u tá'an va ra tá sata.

D'i'a n̄i kuu, dá n̄i sa'anda Pilato choon ñ̄a ná karkaa Jesús nd̄ika cruz

13 Dá n̄i kana Pilato t̄a dut̄i saku'a'a, xí'in t̄a né'e choon noo n̄a Israel, xí'in mií n̄a ñoo ñoó, **14** dá n̄i kaa r̄a xí'in ná:

—Ndáka ndó t̄a yo'ó n̄i kasáa ndo noo yú'u. Ta ká'an ndo ñ̄a xionoo ra dánaá tá'an ra n̄a ñoo ndo xí'in ñ̄a dána'a r̄a. Tído n̄i ndat̄o'ón va'i r̄a noo mií ndó, ta ni iin ta'on kuachi ká'an ndo s̄a'á t̄a yo'ó k̄o ní kasandaá kakuu ñ̄a ndaa. **15** Ta ni Herodes k̄o ní n̄áni'i kuachi ra, s̄a'á ñoó n̄i t̄anda'á tuku ñ̄aá rá n̄i kasáa r̄a noo yú'u. Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi, ñ̄a k̄ian k̄anian kuu r̄a, k̄o ní ya'a ra kee ra. **16** S̄a'á ñoó, tá n̄i ndi'i n̄i d̄andó'i níó rá, dá dáyaai rá ko'on r̄a —kaá r̄a.

17 Ta tein iin iin víko ñoó k̄anian dáyaá Pilato iin t̄a nákaa ve'e k̄aa. **18** S̄a'á ñoó n̄i kasá'á k̄ayu'u ndidaá ñ̄ayuu ku'a'á ñoó:

—¡K̄oó, ka'áni ní t̄a xaan, ta dáyaá ní Barrabás!

19 Ta t̄a yo'ó kúú r̄a nákaa ve'e k̄aa s̄a'á ñ̄a n̄i nd̄akono ra naá r̄a xí'in t̄a romano d̄andáki ñoo ñoó, xí'in s̄a'á ñ̄a kúú rá iin t̄a sa'áni nd̄i.

20 Dá n̄i ka'an tuku Pilato xí'in ñ̄ayuu ñoó, ch̄i kóni r̄a dáyaá r̄a Jesús. **21** Tído n̄i ñand̄io kuéi tuku na n̄i k̄ayu'u ná:

—¡Chirkaa ní r̄a nd̄ika cruz, chirkaa ní r̄a nd̄ika cruz!

22 Ta n̄i ñand̄io k̄oo Pilato n̄i ka'an r̄a ta'andá kúú on̄i xí'in ñ̄ayuu ñoó:

—¿Ndi k̄aa kuachi n̄i kee t̄a yo'ó? Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi r̄a k̄o n̄áni'i yu'u s̄a'á ñ̄a k̄anian kuu r̄a. S̄a'á ñoó ko'in d̄andó'i níó rá, dá tá n̄i ndi'i, dá dáyaai rá ko'on r̄a —kaá r̄a.

23 Tído n̄i kasá'á ndúndeé k̄a ví ñ̄ayuu ñoó k̄ayu'u ná ñ̄a ná karkaa kíj Jesús nd̄ika cruz. Tído s̄a'á ñ̄a ndúndeé ñ̄ayuu ñoó k̄ayu'u ná, s̄a'á ñoó n̄i xino ini

Pilato kee ra ña kóni na. ²⁴ Dá ni sa'anda ra choon táto'on ki'o ni xika ñayuu ñoo koo. ²⁵ Kúu ni dayáa ra Barrabás, tá'an ra ni chikáa ra ve'e ka sa'á ña naá ra xí'in ta romano, xí'in sa'á ña sa'áni ra ndji, táto'on ki'o ni xika mií ñayuu ñoo. Dá ni na'ki'o ra Jesús ndo'o na táto'on ki'o kóni mií ñayuu ñoo.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndika cruz

²⁶ Ta noo ndáka ra Jesús kua'an ra, ñoo ni tiin ra iin ta naní Simón, ta kuendá Cirene. Ta yó'o kúu ra kondii ni sa'an ra yúku. Dá ni chinóo ra cruz Jesús doko ta yó'o, dá ni kee ra kádokó ra cruz ñoo tákaa ra kua'an ra sata Jesús. ²⁷ Ta kua'á nda'u. Ta kua'á nda'u ñayuu tákuei ñaa kua'an xí'in dao ka na ña'á, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúu ini na sa'a Jesús kua'an na. ²⁸ Dá ni nandíó koo Jesús ni sa nde'é ná noo na ña'á yó'o. Dá ni kaa na xí'in ná:

—Na ña'á ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'a yú'u. Di'a kuaki ndó sa'a mií ndó xí'in sa'á de'e ndó, ²⁹ dá chi kasandaá kuu kaa ñayuu di'a: “Ndiká'an ví na ko kuú kandeí de'e, ta ndiká'an ví dókó, ña ko ní sá ñó'o taleé, ta ndiká'an ví ndódo, ña ko ní dákuá'ano taleé.” ³⁰ Ta tein kuú dáá ñoo kaa na xí'in yúku: “Ná kuei ndó sata ndu'u.” Ta kaa na xí'in ko'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.” ³¹ Dá chi tá ki'o di'a kée na xí'in yíto kuí, xí'ni ndí kían kee na xí'in yíto ichi —kaá na.

³² Ta ndáka ta'ani ra uu ta kini kua'an ra xí'in Jesús, dá ka'áni ta'ani ñaa rá. ³³ Dá tá ni saa ra iin xían noo naní Calavera, dá ni chirkuéi ñaa rá ndika cruz. Ta iin ta kini ñoo tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin ka ra tárkaa iin cruz xoo íti na. ³⁴ Dá ni kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'á ñayuu yó'o, dá chi ko ná'a ta'on na ndí kían kée na.

Ta ni sadikí ra suerte xí'in dá'on ná, ná kande'á ndá yoo kandeé ni'i iin rá iian.

³⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoo ndíta ndé'é, ta nda ta ne'e choon ndíta kédiki ndaa ra Jesús, ta kaá ra:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, sa'á ñoo ná dáka'ki ra mií rá tá miian ndaa kúu rá Cristo, na ni kaxi Ndios kasaa dáka'ki ñaa.

³⁶ Ta nda soldado ñoo ni kediki ndaa ta'ani ñaa, chi ni natuu yati ra ni dakó'on ra vino ía yú'u ná, ³⁷ dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tá miian ndaa rey noo na Israel kúu yo'ó, dáka'ki mií'on viti, ná nde'á.

³⁸ Ta ndá'a iin tabla diní cruz noo tárkaa Jesús, ta tándaa letra ká'an yú'u griego xí'in yú'u latín, xí'in yú'u hebreo, ta kaáan di'a: “Ta yó'o kúu rey noo na Israel.”

³⁹ Ta iin ta kini tákaa iin ka cruz ñoo, ni kasá'á kána'á ra xí'in ná, ta kaá ra:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúu yo'ó, dáka'ki mií'on, ta dáka'ki ta'ánón ndu'u.

⁴⁰ Tído ta tákaa iin ka cruz ñoo ni danáni ra iin ka ta kini ñoo, ta kaá ra xí'in rá:

—Zá ni lú'u ví ko yu'u yo'ó Ndios, va'ará sa tákaa'ón ndó'o naní ní'oon?

⁴¹ Miian ndaa kuiti tárkuéi yó ndó'o ní'oo yo sa'á kuachi ni kee yó, chi ki'o dión kánian ndo'o yó. Tído na yó'o, ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní ya'a na kee na.

⁴² Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Ndiko'on ini ní yu'u tá ná kasaa ní dándáki ní ñayuu yó'o.

⁴³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'ón ña mií kuú viti koo yo'ó xí'in yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

44 Tá nì kasandaá kaxuu, dá nì nakuín naá iin nùí kúú ñayúú ndá ká oní sa'ini. 45 Ta nì nda'ò ndindii, ta nì ndata dao dá'on tárkaa ndadí ini ve'e ño'ò ká'ano. 46 Ta kúú nì'i nda'ò nì kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espíritu.

Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì xi'í na. 47 Tá nì xini ta dándáki soldado ña nì ndo'ò na dión, dá nì xi'í'ò ra ñaño'ó noo Ndios, chí kaá ra:

—Míían ndaa ndisa iin ta ndaa nì sa kuu na yó'ò.

48 Ta ndidaá ñayuu kuá'a nì sa ndita nì sa nde'é ña nì ndo'ò Jesús, nì nandió kuéi na kua'an nó'ò ná, ta kani ndá'a ná yu'ú ndíká ná kua'an na sa'á ña nda'í kúú ini na. 49 Ta ndidaá na nì sa ne'e tá'an va'a xi'ín Jesús, xi'ín na ñá'a tákuei ñáa vei ndá kuendá Galilea, noón kúú na ndíta xíká ná ndé'é ná ndidaá ña nì kuu.

Di'a nì kuu, dá nì nduxi Jesús

50 Ta ñoo ñoo ío iin ta nani José, ta kúú rá ta ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo na Israel, ta kúú rá iin ta va'a, iin ta ndaa. 51 Ta ndáti ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'ò xi'ín ndée. Ta kò ní náta'an ta'on ini ra ña nì kee dao ka ta né'e choon ñoo xi'ín Jesús. 52 Ta yó'ò kúú ra nì sa'an nì ndaka yikí koño Jesús noo Pilato. 53 Dá nì sa'an ra nì danóo raan ndíka cruz. Dá nì chítuu ñáá rá xi'ín iin dá'on ká'ano. Ta né'e ñáá rá nì sa'an ra nì chikáa ra ini iin yáí nì kava'a ndíka iin káa, noo kò ñá'a kakaa nì iin tó'ón ndii. 54 Ta mií kuu dáá ñoo kúú kuu kénduu na Israel ña'a keí ná, chí sa kua'an kasandaá vá kuu nani'í ndée ná.

55 Ta na ñá'a nì kii xi'ín Jesús ndá Galilea, noón kúú na tárkuei nì sa'an na nda yáí noo nì nduxi Jesús, sa'á ñoo nì xini na ndeí kíán, ta nì xini na noo nì chínóo ra yikí koño Jesús. 56 Dá nì nandió kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xi'ín ña'a dákuchi na ñú Jesús. Tido nì nani'í ndée ná tein kuu kánian nani'í ndée ná, chí kì'ò dión sa'ándá ley choon.

24

Di'a nì kuu tá nì natakí Jesús

1 Na'a va'a kuu mií noo kásá'a sa'a semana, dá nì kee tuku na ñá'a yó'ò kua'an na yáí noo nì nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá nì kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ñá'a xi'ín ná. 2 Tá nì saa na, kúú sa nì kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáí ñoo. 3 Dá tá nì ku'u na inían, kò ní nani'í ná yikí koño sato'ò yó Jesús. 4 Ta nákani nda'ò ini na sa'á ña koo ka yikí koño na kánóo. Kúú iin kuití vá nì sa kuíta uu ta ndíxi dá'on náye'e ndaa díin ná. 5 Kúú nì yu'ú nda'ò na, sa'á ñoo nì daxínoo na taan na nda noño'ò. Dá nì kaa ta ñoo xi'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ndó iin na takí tein na kúú ndii? 6 Kò ta'ón na nákaa yó'ò. Di'a nì natakí va na. Ndusaa ini ndo tató'on nì ka'an na xi'ín ndó tá nì sa káa na xi'ín ndó chí Galilea di'a. 7 Chí nì kaa na xi'ín ndó ña miían kánian ndo'ò nani na nì nduu ta ñayuu yó'ò, chí nakí'ò ñáa iin ta noo ndá'a ta kómí kuachi, ta chirkaa ñáa rá ndíka cruz, ta natakí na tíxi kuu óni —kaá ángel ñoo.

8 Dá nì ndísáa ini na ñá'a ñoo to'on nì ka'an Jesús xi'ín ná. 9 Dá tá nì nandió kuéi na nì ndísáa na nì sa'an na yáí ñoo, dá nì kasá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'ò xi'ín ndin uxí iin ta xíonoo xi'ín Jesús xi'ín dao ka ñayuu ndeí xi'ín rá ñoo. 10 María Magdalena xi'ín Juana, xi'ín naná Jacobo xi'ín dao ka na ñá'a, noón kúú na nì nakani ña yó'ò xi'ín ta xíonoo xi'ín Jesús. 11 Tido nì

ka'an rá ña tɔ'on n̄i ndaki ini mií vá ná kíán, sa'a ñoó kɔ ní kándisa ta'on ñaa rá.

¹² Tído n̄i ndakuín ndichi Pedro, dá n̄i kankono ra kua'an ra yáí noó n̄i nduxi Jesús. Tá n̄i saa ra ñoó, dá n̄i chírne noó rá n̄i sa nde'é rá inian. Dá n̄i xini ra sava'a dá'on n̄i sa tuú yiki koño Jesús vá kánóo. Dá n̄i nandió kɔo ra kua'an nó'ó rá, ta naá iní ra sa'a ña n̄i kuu kua'an ra.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo Jesús noó uu taa kua'an íchi ñoo naní Emaús

¹³ Ta mií kuu dáá ñoó ta'ani xika uu taa xionoo xí'In Jesús kua'an ra iin ñoo naní Emaús. Ta nákaagan táto'on uxí iin kilómetro noo ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta ndátó'on rá kua'an ra íchi ñoó sa'a ndidaá ña n̄i kuu. ¹⁵ Ta tein ndátó'on rá dión kua'an ra, dá n̄i natuu yati Jesús, dá n̄i nakí'in tá'an na xika dáó ná kua'an na xí'in rá. ¹⁶ Tído ió iin ña'a sadí noo rá, sa'a ñoó kɔ nákoní ñaa rá. ¹⁷ Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—¿Ndí kíán ndátó'on téi ndo kua'an ndo? Ta, ¿ndiva'a nda'í téi kúu ini ndo?

¹⁸ Dá n̄i kaa iin taa, tá'an ra naní Cleofas, xí'in ná:

—¿Á sava'a iin tó'on mií ní kúu tá tukú ió ñoo Jerusalén kɔ ñá'a kandaá ini ña n̄i kuu ñoo ñoó tein kuu yó'o?

¹⁹ Dá n̄i kaa na:

—¿Ndí kíán n̄i kuu?

Dá n̄i kaa taa ñoo xí'in ná:

—Ndátó'on ndú sa'a iin taa naní Jesús, na ñoo Nazaret. Ta n̄i sa kuu na iin profeta. Ta sa kee na ña'a ná'ano, ta tɔ'on ndáya'i sa ká'an na noo Ndios xí'in noo ndidaá na ñoo ndu. ²⁰ Tído tá dutí sakua'a, xí'in tá né'e choon ñoo ndu kúu ra n̄i nakí'o ñaa rá noo ndá'a tá romano. Ta roón n̄i chírkaa ñaa ndíka cruz. ²¹ Tído n̄i ka'an ndu'u ña n̄i kasáa na taó xóo na na ñoo ndu tixi nda'á tá dándáki ñaa, ní kúu. Ta kuu viti xino on̄i kuu ña n̄i kuu dión. ²² Ta iin ka ña'a n̄i kedaá xí'in ndú n̄i naá ini ndu, chí tá kɔ ñá'a tuj na'a viti n̄i sa'an dao na ñá'a kúu kuendá ndu'u yáí noó n̄i nduxi na, ²³ ta kɔo ka yiki koño na ní nání'i na ñá'a ñoó. Dá tá n̄i ndusáa na, dá n̄i kaa na ña n̄i na'a noo dao ángel noo ná, ta noón kúu na n̄i kaa xí'in ná ña n̄i natáki va Jesús. ²⁴ Dá n̄i sa'an ta'ani dao taa kúu kuendá ndu'u n̄i sa nde'é rá ini yáí ñoó. Tído táto'on kaa rá ió ña n̄i nakani na ñá'a ñoó, kí'o dión ta'ani n̄i xini ra. Tído kɔ ní xini ta'on ra mií Jesús.

²⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¡Nandéé ka vían xixi ndo'ó, ta nandéé ka vían káxi níó ndo, sa'a ñoó kueé nda'ó kándisa ndó ndidaá ña n̄i taa profeta! ²⁶ ¿Á kɔ ná'a ta'on ndó ña kí'o dión kánian ndo'o naní níó Cristo, na dákaiki ñaa, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá na.

²⁷ Dá n̄i kasá'a nákaní na xí'in rá sa'a ndidaá ña n̄i taa Moisés, xí'in ña n̄i taa ndidaá ka profeta. Ta kí'o dión n̄i daná'a na noo rá ña ká'an tuti ij Ndios sa'a ndidaá ña kánian ndo'o na.

²⁸ Dá tá n̄i kuyati na ñoo ló'o noó kua'an taa ñoó, dá n̄i kee Jesús ña yá'a na kua'an na cháá ka chí noo. ²⁹ Dá n̄i kendúsá ra xí'in ná ña ná katuu tóo na koo na xí'in rá, chí kaá ra:

—Katuu tóo ní koo ní xí'in ndu'u, chí sa n̄i ini va, ta sa kua'an kuaa vá —kaá ra.

Dá n̄i ku'u na ve'e ra, ta n̄i sa tuu tóo na n̄i sa io na xí'in rá.

³⁰ Dá tá n̄i sa io na mesa xí'in taa ñoó, dá n̄i tiin na pan. Dá n̄i nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá n̄i tei ñé'e naan. Dá n̄i xí'o naan noo rá. ³¹ Dá ví n̄i nono noo rá, dá n̄i nakoni ra ña Jesús kúu ná. Ta kúu n̄i nda'ó'ó ní'ini va na noo rá. ³² Dá n̄i kasá'a taa ñoó ndátó'on tá'an mií rá:

—MiíꞤan ndaa kuiti kíꞤan ñꞤa luu kandá níꞤo yꞤo tein káꞤan na xíꞤa vejí íchi ñꞤoó, ta xíꞤan nꞤi nakani na xíꞤa saꞤa ndi kónꞤi káꞤan tuti ij Ndios.

³³ Ta kúú nꞤi ndakuei ra mií hora daá ñꞤoó. Dá nꞤi kee ra nandío kuéi ra kuaꞤan ra ñꞤoó Jerusalén. Tá nꞤi saꞤa ra, kúú nꞤi naníꞤi rá noꞤ ndéi túti ndin uxꞤi iin tꞤaa xíꞤonoo xíꞤiꞤn Jesús, ta ndéi taꞤani dao kꞤa ñꞤayuu xíꞤiꞤn rá. ³⁴ Kúú nꞤi kaa ñꞤayuu ñꞤoó xíꞤiꞤn rá:

—MiíꞤan ndaa kuiti kíꞤan ñꞤa nꞤi nꞤatꞤaki satoꞤo yꞤo Jesús, chí nꞤi naꞤꞤa noꞤ ná noꞤ Simón Pedro.

³⁵ Dá nꞤi kasáꞤa taꞤani ndi nduú tꞤaa yóꞤo náꞤani ra xíꞤiꞤn ná ñꞤa nꞤi ndoꞤo ra íchi ñꞤoó. Ta nꞤi nakani taꞤani ra ñꞤa kꞤo ní náꝼoni taꞤon ra Jesús ndꞤa nꞤi tei ñꞤéꝼe na pan, ndꝼa daá nꝼi náꝼoni ñꝼaa rá, kaá ra.

Díꝼa nꝼi kuu tá nꝼi naꝼa noꝼo Jesús noꝼo tꝼaa saꝼa xíꝼonoo xíꝼiꝼn ná

³⁶ Ta xíꝼan nani ndíta tꝼaa yóꝼo káꝼan ra saꝼa ñꝼa nꝼi xini ra, ta kúú iin kuiti vá, kúú nꝼi saꝼa kuíꝼn Jesús meꝼi noꝼo ndéi na ñꝼoó. Dá nꝼi kaa na:

—Vaꝼa ná koo ini ndꝼo.

³⁷ Ta kúú nꝼi yuꝼu ndꝼaꝼo ñꝼayuu ñꝼoó, chí nꝼi kaꝼán ná ñꝼa iin níꝼo vá kíꝼán. ³⁸ Dá nꝼi kaa Jesús xíꝼiꝼn ná:

—¿Ndivꝼaꝼa yuꝼu ndꝼo? ¿Ndivꝼaꝼa náꝼani kuáꝼchi ini ndꝼo? ³⁹ Kandeꝼé ndó ndáꝼi, ta kandeꝼé ndó saꝼi, chí mií vá yuꝼu kúú. Dákoꝼon ndáꝼa ndꝼo yuꝼu, ta kandeꝼé vaꝼa ndó yuꝼu, chí iin níꝼo kꝼo kómí taꝼan vaan lásáꝼ ni kꝼoño. Tído ndéꝼé ndó yuꝼu ñꝼa ió va lásáꝼi xíꝼiꝼn koñoi —kaá na.

⁴⁰ Tá nꝼi ndiꝼi nꝼi kaꝼan na díon, dá nꝼi danáꝼa na ndáꝼa ná xíꝼiꝼn saꝼa ná noꝼo na ndéi ñꝼoó. ⁴¹ Tído saꝼa ñꝼa kádꝼi tꝼeí ini ñꝼayuu ñꝼoó, saꝼa ñꝼoó kꝼo kúú taꝼon kandía na. Ta saꝼa ñꝼa naá ini na xini na, saꝼa ñꝼoó nꝼi kaa Jesús xíꝼiꝼn ná:

—¿Á kꝼo lúꝼu ñꝼaꝼa néꝼe vaꝼa ndó kaxíꝼ?

⁴² Dá nꝼi xíꝼo ñꝼayuu ñꝼoó iin táꝼi tꝼiyaká nꝼi kado noꝼo ná xíꝼiꝼn iin daꝼandꝼa ndꝼudí.

⁴³ Dá nꝼi tiin naꝼan, ta kúú nꝼi seí náꝼan noꝼo ndidaá ñꝼayuu ñꝼoó. ⁴⁴ Dá nꝼi kaa na:

—Saꝼa nꝼi kastoꝼon vai tá nꝼi saꝼa xíꝼonooi xíꝼiꝼn ndó ñꝼa miíꝼan kánian xꝼinꝼkꝼo ndidaá kúú ñꝼa nꝼi taa Moisés, xíꝼiꝼn ndidaá toꝼon nꝼi kaꝼan profeta, xíꝼiꝼn ndidaá ñꝼa káꝼan tuti Salmo saꝼi.

⁴⁵ Dá nꝼi sonó Jesús ñꝼaxintónꝼi ná, dá ná kandaꝼa ini na ñꝼa káꝼan tuti ij Ndios.

⁴⁶ Dá nꝼi kaa na xíꝼiꝼn ñꝼayuu ñꝼoó:

—Káꝼan tuti ij Ndios ñꝼa miíꝼan ndúsꝼa ndoꝼo nani níꝼo Cristo, na dáꝼaki ñꝼaa, dá kuu na, dá natakꝼi na tꝼixi kuu ónꝼi tein na kúú ndꝼi. ⁴⁷ Ta káꝼan taꝼanian ñꝼa dánaꝼa ñꝼayuu noꝼo na ndéi iin níꝼi kúú ñꝼayuu saꝼa Cristo, dá kíꝼan, tá ná nandikó ini na saꝼaꝼa kuáꝼchi kée na, dá ná kuꝼu káꝼano ini Ndios saꝼa ná. Ta dinñꝼoó kꝼa kasáꝼa ná dánaꝼa na noꝼo na ndéi ñꝼoó Jerusalén. ⁴⁸ Ta ndoꝼo kakuu na koꝼon kanoo kꝼiꝼo kuendá saꝼa ndidaá ñꝼa yóꝼo. ⁴⁹ Ta kanaꝼa ndó viti ñꝼa koꝼin tandaꝼi na nꝼi kaa tatáꝼi kꝼiꝼo na koo xíꝼiꝼn ndó. Tído kandꝼoo ndó ñꝼoó Jerusalén yóꝼo, ta kandiꝼa ndó ndꝼa ná natiin ndó ndéꝼe tandaꝼa Ndios kii ndꝼa induú.

Díꝼa nꝼi kuu tá nꝼi nana Jesús kuaꝼan nóꝼo ná induú

⁵⁰ Dá nꝼi taó xóo ñꝼaa Jesús ndáka na kuaꝼan na yatꝼi ñꝼoó nani Betania. Tá nꝼi saꝼa na ñꝼoó, dá nꝼi ndaneꝼe na ndáꝼa ná. Dá nꝼi xikꝼa na ñꝼa manꝼi noꝼo Ndios saꝼa ñꝼayuu ñꝼoó. ⁵¹ Ta tein xikꝼa na ñꝼa yóꝼo noꝼo Ndios, dá nꝼi kexoo na noꝼo ñꝼayuu ñꝼoó kꝼonana na kuaꝼan nóꝼo ná induú. ⁵² Dá tá nꝼi ndiꝼi nꝼi saꝼa ndañoꝼo ñꝼaa ñꝼayuu ñꝼoó, dá nꝼi kee na nándío kuéi na kuaꝼan nóꝼo ná ñꝼoó Jerusalén xíꝼan kádꝼi ndꝼaꝼo ini na. ⁵³ Ta daá ndéi va na yéꝼé ñꝼoꝼo káꝼano ndañoꝼo na Ndios, ta kékáꝼano ñꝼaa ná. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu na kúú to'on iin ñayuu

¹ Sa daá ió va na kúú to'on, dá nì kasá'á sa'a ñayúú, ta na kúú to'on yó'o sa daá ió va na xí'ín Ndios, ta sa daá kúú vá ná Ndios. ² Ta ndá mií sa'a, sa daá ió va na yó'o xí'ín Ndios. ³ Ta xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá kóó ná, ta kúú nì iin tó'on ta'on ña'a ió ñayúú yó'o o kóó, ní kúú. ⁴ Ta mií ná kedaá xí'ín ndidaá tá'an ña'a, dá takían, ta noón kúú na dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵ Ta noón kúú na dátoon noo iin naá, ta va'ará iin naá ndá'o, kò kándéé ta'an vaan xí'ín ná.

⁶ Ta mií Ndios nì tanda'á iin taa naní Juan nì kii na, ⁷ ña k'i'o na kuendá sa'a mií na dátoon noo ñayuu, dá ná kandisa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸ Tído o dúú mií Juan kúú na dátoon noo ñayuu, sava'a iin na k'i'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹ Ta na miían ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúú na nì kii ñayúú yó'o. ¹⁰ Nì sa io na ñayúú yó'o, ta va'ará xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ñayúú yó'o, tído kò ní nákonì ta'on ñaá na ndéi ñayúú yó'o ndá yoo kúú ná. ¹¹ Ta nì kii na nì sa io na tein na ñoo mií ná, tído kò ní natiin va'a ñaá ná. ¹² Tído ndi ndáa mií vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandisa ñaá ná, noón kúú na nì nì'i ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³ Ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì kixi na tein nì iin taa, ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì naki'in tá'an taa xí'ín ñadi'í ra, ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña kátóo ñayuu kandeì de'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, chì k'i'o dión kóni mií Ndios.

¹⁴ Ta mií na kúú to'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sa io na tein yó, ta nì xini xí'ín noo ndu ña ká'ano ndá'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'á ña iin tó'on mií ná kúú de'e Ndios. Ta nì chiti ná xí'ín ña kú'u inì na sa'a yo, ta nì chiti ta'ani na xí'ín ña ndaa. ¹⁵ Ta nì x'i'o Juan kuendá sa'a ná, chì di'a nì kaa na:

—Nì ka'in sa'a ná yó'o tá nì ka'in xí'ín ndó ña mií na vei sata yú'u kúú na ndáya'i cháá ka o dúú yu'u. Chì sa daá ió va na o dúú yu'u —kaá Juan.

¹⁶ Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñoó ndidaá vá yó nì'i iin ña manì ká'ano cháá ka noo ña manì nì sa io mií noo. ¹⁷ Chì xí'ín ndá'a Moisés nì kemáni Ndios ley na noo yo, tído noo Jesucristo nì natiin yó ña manì xí'ín ña ndaa. ¹⁸ Nì iin tó'on ta'on ñayuu kò ní xini ndí kaa Ndios, tído iin tó'on diñi de'e na, na ió nduu xí'ín tatá Ndios, noón kúú na nì kii nì na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña nì ka'an Juan, na dákode ndúta ñayuu

¹⁹ Tá'an ña yó'o kúú kuendá nì x'i'o Juan, chì tá Israel né'e choon ñoo Jerusalén nì tanda'á rá tá duti xí'ín tá levita nì sa'an ra nì ndato'on rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú mií ní?

²⁰ Dá nì ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta ni ña'a ta'on kò ní chíde'e na, di'a nì x'i'o ndaa na kuendá, chì kaa na:

—Kò kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'ki ñaá.

²¹ Dá nì ndato'on tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúú ní?

Dá nì kaa na:

—Koo, ko ta'on ñaa kúu yu'u.

—¿Á mií ní kúu profeta, na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaa noo ndú'u? —kaá ra.

Dá ni kaa na:

—Koo, ko ta'on ñaa kúu yu'u.

²² Dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá daá? Ka'an ní xí'in ndú, dá ni'i ndú ndi koo kast'on ndu xí'in ra ni tanda'á ñaa vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a mií ní?

²³ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúu na káyu'u noo kúu yukú ichi: “Konó ndó iin ichi ndaa noo na kúu sato'yo” —táto'on ni kaa profeta Isaías.

²⁴ Ta taa ñoo kúu ra ni tanda'á ta fariseo ni sa'an ra, ²⁵ ta ni ndato'on rá Juan, ta kaá tuku ra xí'in ná:

—¿Ndiva'a dákodo ndúta ñayuu tá ko kúu ní na kúu Cristo, o profeta Elías o mií profeta ni kaa Ndios tanda'á ná kii, tá daá?

²⁶ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúu ra dákodo ndúta ñayuu xí'in takuii va, tído tein mií ndó xionoo iin ka na ko ná'á ndó. ²⁷ Ta noón kúu na vei sata yu'u, ta ndaya'i cháa ka na o duú yu'u, sa'a ñoo ní yó'o ndisa ná ko kánian ndaxi yu'u —kaá na.

²⁸ Ndidaá ña yó'o ni kuu ñoo naní Betábara noo kúu iin ka xoo yuta Jordán noo sa xionoo Juan sa dákodo ndúta ná ñayuu.

Jesús kúu léko ni kii noo mií Ndios

²⁹ Tá ni kasandaá iin ka kuu, dá ni xini Juan ña vei Jesús, dá ni kaa na:

—Kande'é ndó, na vei káa kúu léko mií Ndios, na díta kuachi kómí ñayuu noo Ndios. ³⁰ Ta na káa kúu na sa xi'o yu'u kuenda sa'a noo iin rá iin ndó, dá chi ni kaa xí'in ndó ña sata yu'u vei iin ka na, ta ndaya'i cháa ka na o duú yu'u, dá chi sa daá ió va na o duú yu'u. ³¹ Ta ni yu'u ko ní sá na'á ndá yoo kúu ná, tído ni kasaa dákodo ndúta ñayuu, dá kana'á ñaa na Israel —kaá na.

³² Ta ni xi'o ta'ani Juan kuenda sa'a ña ni xini na, ta kaá na:

—Ni xini ni noo Espiritu i Ndios nda induu káa, ta káa na táto'on ki'o káa iin paloma, díon káa na ni noo na ni sa io kuii na xí'in Jesús. ³³ Ko ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ná, tído di'a ni kaa mií na ni tanda'á yu'u vei dákodo ndúta ñayuu xí'in takuii: “Tá ni xinon ni noo Espiritu i sata iin ta, ta ni kandoo na ió kuii na xí'in ná, noón kúu na dákodo ndúta ñayuu xí'in Espiritu i.” ³⁴ Ta ndidaá ña yó'o ni xini, sa'a ñoo xí'oi kuenda ña miian ndaa kuiti na káa kúu de'e Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni kasá'á kána Jesús ta kanoo xí'in ná

³⁵ Iin ka kuu, dá nákaa Juan xí'in uu ta xionoo xí'in ná. ³⁶ Dá ni xini na Jesús yá'a na kua'an na ñoo, dá ni kaa na xí'in ta ñoo:

—Kana'á ndó ña ta káa kúu léko mií Ndios.

³⁷ Tá ni seídó'o ndi nduu ta xionoo xí'in Juan ña ni ka'an na sa'a Jesús, dá ni kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra. ³⁸ Dá ni nandio ko Jesús ni sa nde'é ná ta ñoo, chi ni xini na ña tákuei ñaa rá vei ra. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Rabí, ¿ndeí kúu ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Naki ndo ná ko'o, dá koni ndo —kaá na.

Dá n̄i sa'aan r̄a xí'ín ná, dá n̄i xini r̄a noo ío n̄a. Dá n̄i k̄and̄o r̄a n̄i s̄a ndei ra xí'ín ná sakuaá dáá ñóó, dá chí s̄a k̄a komi s̄a'ini kíán.

⁴⁰ Ta Andrés, ta kúu ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduu t̄aa n̄i seídó'o ña n̄i ka'an Juan ñoo, ta n̄i sarkuei ra sata Jesús kua'an r̄a. ⁴¹ Dá n̄i kee Andrés kua'an r̄a. Dá tá n̄i naní'í r̄a ñani r̄a Simón, dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—N̄i n̄aki'in tá'an ndu xí'ín n̄a kúu Mesías —kaá r̄a. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, n̄a dáka ñaá.)

⁴² Dá ndáka ñaá rá n̄i k̄asáa r̄a noo Jesús. Dá n̄i s̄a nde'é ñaá Jesús, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Yo'ó kúu Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá n̄a. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Dí'a n̄i kuu tá n̄i kana Jesús Felipe xí'ín Natanael ña kanoo ra xí'ín ná

⁴³ Iin k̄a kuu ñoo, dá n̄i chíkaa ini Jesús ko'on n̄a chí kuendá Galilea dí'a. Dá n̄i n̄aki'in tá'an na xí'ín iin ta naní Felipe, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Nakíj, kanooón xí'ín yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúu ñoo Felipe ñoo, ta ñoo ta'ani kúu ñoo Andrés xí'ín Pedro.

⁴⁵ Dá n̄i naní'í tá'an Felipe xí'ín r̄a naní Natanael, dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—N̄i naní'í ndu'u n̄a kasaa dáka ñaá táto'on ká'an ley Moisés xí'ín ña n̄i taa profeta. Ta ná yó'o naní Jesús, n̄a kúu de'e José, n̄a ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá n̄i kaa Natanael xí'ín Felipe:

—¿Á ndáa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'an yo'ó?

Dá n̄i kaa Felipe xí'ín rá:

—Nakíj ná ko'o, dá konon.

⁴⁷ Dá tá n̄i xini Jesús ña n̄i kuyati ta naní Natanael ñoo vei ra, dá n̄i kaa n̄a:

—Kana'á ndó, yó'o vei iin r̄a miían ndaa kuiti kúu ta Israel, ta kúu rá iin t̄aa ndaa.

⁴⁸ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—¿Ndí n̄i kee ní ná'a ní yu'u?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda rá ko ña'a naki'in tá'an Felipe xaan xí'ón, nda daá vá n̄i xini'í ióon sa'a iin taño'ó.

⁴⁹ Dá n̄i kaa Natanael ñoo xí'ín Jesús:

—Maestro, miían ndaa mií ní kúu de'e Ndios, ta mií ní kúu rey noo na Israel.

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kándisón ña díon kíán sa'a ña n̄i ka'in xí'ón ña n̄i xini'í ióon sa'a iin taño'ó? Ña ná'ano cháa kán kíán ko'on konon kee yu'u o duú ña n̄i xinon viti.

⁵¹ Dá n̄i kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Miían ndaa ká'in xí'ón ña viti chí noo konon kanonó induú káa, ta konon noo ángel kii na noo n̄a n̄i nduu t̄aa ñayúu yó'o, ta konon nana na no'o na induú.

2

Dí'a n̄i kuu tá n̄i sa'io iin víko tánda'a ñoo Caná

¹ Dá tá n̄i ya'a oní kuu, dá n̄i s̄a io iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús. ² Ta n̄i kana ta'ani na Jesús ña kíán ko'on n̄a víko ñoo xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ³ Ta tein ndéi na noo ío víko ñoo, kúu n̄i ndí'i vino, dá n̄i kaa naná Jesús xí'ín ná:

—N̄i ndí'i va vino n̄a.

⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'in yu'u, naná? Chì kámani vá kasandaá hora na'a yu'u choon kómíi nõo ñayuu.

⁵ Dá nì kaa naná na xí'in tã dánduu vino ñoo:

—Koo ini nõo kee nõo ndi ndáa mií ña'a xiká de'i nõo nõo.

⁶ Ta ñoo ndíta iño kidi yuu nõo kaño'o takuij, ña kéchóon na Israel ndúvii ná mií ná nõo Ndios. Ta keta ini iin iian sá ñoo'o tátõ'on uu o onj yoo ná'ano takuij. ⁷ Dá nì kaa Jesús xí'in tã dánduu ñoo:

—Kua'an nõo dákúti nõo kidi yuu káa xí'in takuij.

Dá nì sa'an ra nì dákúti kuei raan xí'in takuij. ⁸ Nì ndi'i, dá nì kaa na xí'in rá:

—Taó nõo cháá rá viti, ta kua'an nõo kjo nõo rá nõo tã ká'an víko yó'o.

Dá nì xj'o ra takuij ñoo nõo tã ká'an víko ñoo. ⁹ Dá nì xirndodó rá takuij nì nduu vino ñoo, tído kjo ná'á rá ndei nì kee rá. Ta ná'á vá tã dánduu ñoo ña takuij ñoo'o ini kidi ñoo vá kúu rá. Dá nì kana tã ká'an víko ñoo tãa kúu tonõ ñoo, ¹⁰ dá nì kaa ra xí'in rá:

—Ndei kúu mií vá nõo ió víko, dinñó'ó kã xí'o ra vino va'a nõo na nì kana ra, dá tá sã nì kuu kua'a xí'i na, dá kás'á rá dánduu ra vino nõo. Tído mií ní nì sã ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní ra ndã nõo ndí'i —kaá ra.

¹¹ Ña yó'o kúu ña ká'ano mií nõo nì kee Jesús. Ta ñoo nõo nì kee naan naní Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta kjo dión ni na'a na mií ná ña ká'ano ndã'o choon né'e na, ta kúu nì kasá'á kándéé cháá kã ini ñaá tã xionoo xí'in ná.

¹² Nì ndi'i daá, dá nì naixinõ na ñoo Capernaum xí'in naná na xí'in ñani na xí'in tã xionoo xí'in ná, ta kjo ní sá ndei ná'á ta'on na ñoo ñoo.

Di'a nì kuu tá nì taxi Jesús tã náka'an nda'i kua'an ra sata vé'e ñoo'o ká'ano

¹³ Ta sã nì kuyati víko pascua, ña kéká'ano na Israel, sa'á ñoo nì naki'in Jesús konana na kua'an na ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá nì saã na, dá nì ku'u na ye'é ñoo'o ká'ano, kúu nì xini na ndei taã díko chee, ta dao kã ra díko léko, ta dao kã ra díko paloma, ta dao kã ra ndei nádaon di'ón. ¹⁵ Dá nì kava'a na iin chirrión xí'in yó'o, dá nì kasá'á ná taó ndí'i na ndidaá tã ñoo xí'in léko, xí'in chee ñoo kua'an rj sata vé'e, ta nì sata ni'ini na di'ón nádaon dao kã tãa ñoo, ta nì dandió kão na mesa ra; ¹⁶ dá nì kaa na xí'in tã díko paloma ñoo:

—Taó nõo ndidaá ña'a xaan, ta o sã kée nõo ve'e tatáji kakuuan iin ve'e nõo kúya'i ña'a.

¹⁷ Dá nì ndusaã ini tã xionoo xí'in ná ña ká'an tuti ij Ndios di'a: “Ío ña kuuj sa'á ña nõo'i sa'a ve'e ní.”

¹⁸ Dá nì kaa tã né'e choon nõo na Israel xí'in ná:

—¿Ndí kjan ká'ano na'a ní nõo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ió choon nõo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Va'ará ná dákõon nõo ve'e ñoo'o yó'o, tído tixi onj kuuj, kúu sã nachikani tuku vei ña.

²⁰ Dá nì kaa ra xí'in ná:

—Uu díko iño toon kuia nì kava'a ve'e ñoo'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tixi onj kuuj sã nachikani tuku ñan? —kaá ra.

²¹ Tído ve'e ñoo'o nì ká'an na sa'a kúu yikí koño na. ²² Ta ndã kuuj nì nataki na, dá nì ndisaã ini tã xionoo xí'in ná ña nì ká'an na dión, ta nì kandisa ra nõo ká'an tuti ij Ndios sa'a ná, ta nì kandisa ta'ani ra ña nì ká'an mií ná.

Ná'á Jesús tátõ'on kúu nõo iin rá iin yó

²³ Ta xian nani nákaa Jesús ñoo Jerusalén ñoo tein kuuj víko pascua ñoo, kuá'a ndã'o ñayuu nì kandisa ñaá sa'á ndidaá ña ná'ano nì kee na nõo ná. ²⁴ Tído kjo ní kandisa Jesús ña miãã ndaã nì kandisa ñaá ñayuu ñoo, dá chj sã ná'á vá ná

táto'on k̄i'o kúú n̄o iin rá iin na, ²⁵ ta k̄o x̄inñó'ó ta'on na ni iin tó'ón ñayuu, dá k̄i'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá ch̄i ná'á vá ná táto'on k̄i'o kúú n̄o ná.

3

Ká'an Jesús x̄i'in iin taa naní Nicodemo ña kánian nakaki sa'a yó

¹ Ió iin t̄a fariseo naní Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noo t̄a Israel. ² Dá n̄i sa'an r̄a iin s̄akuaá noo ió Jesús, dá n̄i kaa r̄a x̄i'in ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ña n̄i t̄anda'á Ndios mií ní vei ní kakuu ní iin na dána'a noo ndu, dá ch̄i k̄ee ní ña ná'ano, ta ni iin ñayuu k̄o k̄andéé kee ña ná'ano tá k̄o ió Ndios x̄i'in ná.

³ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'in rá:

—Miian ndaa ná ka'in x̄i'in ní ña tá ná o nákaki sa'a ñayuu, dá k̄ian o koni ta'on na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios.

⁴ Dá n̄i kaa Nicodemo x̄i'in ná:

—¿Ndi koo nakaki sa'a tuku iin t̄aa sa n̄i kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra t̄i naná r̄a, dá nakaki sa'a r̄a?

⁵ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'in rá:

—Miian ndaa ná ka'in x̄i'in ní ña tá n̄i kaki oon ñayuu x̄i'in t̄akuji, ta k̄o ní nákaki sa'a na kee Esp̄ritu īi Ndios, dá k̄ian o koni ta'on na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios. ⁶ Dá ch̄i ñayuu n̄i kaki oon ñayuu yó'o, kuendá ñayuu yó'o va kúú ná. Tído na káki sa'a k̄ee Esp̄ritu īi, noón kúú kuendá mií Esp̄ritu īi. ⁷ Ta ná dá'a ní naá téi ini ní koni ní ña ká'in x̄i'in ní ña kánian nakaki sa'a ní. ⁸ Ch̄i k̄ian táto'on kúú tachi, dá ch̄i xoo di'a xoo di'a kánaan, ta seidó'o yó kánaan, tído k̄o ná'á ta'on yó ndei n̄i kixian, ta ndei kua'an. K̄i'o dión kúúan x̄i'in ñayuu n̄i nákaki sa'a n̄i kee Esp̄ritu īi.

⁹ Dá n̄i kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'in rá:

—Mií ní kúú iin maestro noo na Israel. Ta, ¿ndiva'a k̄o k̄andaa ini ní ndi d̄andáki to'on n̄i ka'in x̄i'in ní? ¹¹ Miian ndaa kuiti ná ka'in x̄i'in ní ña ká'an ndu x̄i'in ñayuu sa'a ña ná'á ndú, x̄i'in sa'a ña n̄i xini x̄i'in noo ndú. Ta x̄i'o ndu kuendá sa'a ña yó'o va, tído k̄o kóni ta'on ndo'ó natiin ndó to'on, ña x̄i'o ndu kuendá sa'a. ¹² Ká'in x̄i'in ní sa'a ña'á ió ñayuu yó'o va, tído k̄o k̄andísa ta'on nian. ¿Ndi koo k̄a ví k̄andísa ní tá ná ka'in x̄i'in ní sa'a ña'á ió induú noo ió Ndios? ¹³ Dá ch̄i ní iin tó'ón ñayuu k̄o ní kaa ko'on induú. Sava'a na n̄i kaa kúú na n̄i noo n̄i kasáa. Ta na yó'o kúú na n̄i nduu t̄aa ñayuu yó'o, dá ch̄i mií ná kúú na n̄i sa ió induú. ¹⁴ Táto'on k̄i'o n̄i ch̄irkaa Moisés iin ko'o ní kava'a x̄i'in kaa kuach̄i yukú ichi ñoó, k̄i'o dión ta'aní kánian karkaa na n̄i nduu t̄aa ñayuu yó'o kee ñayuu, ¹⁵ dá k̄ian ndi ndaa mií vá ñayuu ná k̄andéé ini ñaá, ni iin kuú t̄a'ón o kuú na, di'a koni na kataki chíchí ná.

K̄i'o di'a kóni Ndios na ndei ñayuu yó'o

¹⁶ Ch̄i sa'a ña kú'u nda'o ini Ndios sa'a ñayuu ndei iin ní kúú ñayuu, sa'a ñoó n̄i x̄i'o na iin tó'ón diñi de'e na n̄i kasáa na ñayuu yó'o, dá k̄ian ndi ndaa mií vá ñayuu ná k̄andéé ini ñaá, ni iin kuú t̄a'ón o kuú na. Di'a koni na kataki chíchí ná. ¹⁷ Dá ch̄i k̄o ní t̄anda'á Ndios de'e na kasaa na ñayuu yó'o ndaka na kuendá sa'a kuach̄i ñayuu. Di'a n̄i kasáa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'j ná ña k̄aki na sa'a mií ná.

¹⁸ Dá ch̄i ndida'a na k̄andéé ini ñaá, k̄o kánian chiya'i na sa'a kuach̄i na. Tído na k̄o ní x̄in k̄andéé ini ñaá, noón kúú na kánian chiya'i sa'a kuach̄i k̄ee na, dá

chí kọ ní kándeé ini nà nà kúú iin tó'ón diní de'e Ndios. ¹⁹ Ta kánian chiya'i na sa'á kuachi kée na, dá chí nì kasáa nà dátoon noo ñayuu, tído nì kee cháá kà ñayuu sa'á noo iin naá, dá chí ndino'o ña kini kée na. ²⁰ Dá chí ndidaá nà kée ña kini, kañó'ó ná ña ndaa dátoon noo ñayuu, ta ni kọ kúyati na noo tóon ña, dá kían ná dá'a ní natuu ndidaá ña kini kée na. ²¹ Tído nà kée ña ndaa, noón kúú ná natuu yati noo ndato tóon, dá katuu ndi'i ña va'a kée na sa'á ña kúú ná ñayuu Ndios.

Jesús kúú tát'ón iin yí, ta Juan kúú amigo nà

²² Tá nì ndi'i, dá nì sa'an Jesús xí'in tã xionoo xí'in ná chí noo kúú kuendá Judea, ta ñoo nì sa ndei na sa ñakódo ndúta ná ñayuu. ²³ Ta Juan sa ñakódo ndúta ñayuu chí noo kúú ñoo Enón, yati noo kúú ñoo naní Salim, dá chí ñoo ñó'o nda'o takuif. Ta sa kasáa ñayuu noo ná, ta sa ñakódo ndúta ñaa ná, ²⁴ dá chí kámanj vá ndadi na ve'e kaa.

²⁵ Dá nì kasá'a ndát'ón kuachi tã xionoo xí'in Juan xí'in dao kà nà Israel sa'a ndí kían kánian kee ñayuu, dá nduvii ná noo Ndios. ²⁶ Sa'á ñoo nì sa'an ra noo ió Juan, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Maestro, tá'an taa nì sa io xí'in ní iin kà xoo yuta Jordán, tá'an ra nì xí'io ní kuendá sa'á noo ñayuu, roón kúú ra xionoo ñakódo ndúta ñayuu, ta kua'á nda'io na kua'an noo rá.

²⁷ Dá nì kaa Juan xí'in rá:

—O kándeé ta'on ni iin tã nì'í rá ni iin choon tá kọ ní xí'io Ndios ña noo rá nda induú. ²⁸ Ta mií ndó kúú nà xí'io kuendá ña nì ka'an yu'u ña kọ kúú ta'on yu'u nà kúú Cristo, nà ñakaki ñaa. Di'a nì ka'in xí'in ndó ña yu'u kúú nà nì tanda'á Ndios vei mií noo, dá kasaá mií ná. ²⁹ Ná'á ndó ña taa nì tanda'á xí'in iin ñá'a kúú yíjan. Ta ra né'e tá'an va'a xí'in ta nì tanda'á ñoo, roón kúú ra iin díjn rá, ta seidó'o ñaa rá, ta kádij ini ra tá seidó'o ra noo ká'an ta kúú yí ñoo. Kí'io dión ta'ani ndó'o mií yu'u viti, chí nì xinko ndi'i ña kádij ini. ³⁰ Dá chí miíjan ndúsa kánian kandaya'i cháá kà nà, ta yu'u kúú nà kánian ndunoo di'a.

Nì kii Jesús chí induú

³¹ Nà nì noo nì kii chí induú, noón kúú nà dándáki ndidaá ñayuu. Ta nà ndéi noñó'o yó'o, yó'o va nì kaki na, ta ká'an nà sava'a sa'á ña ió noñó'o yó'o. Tído nà nì kii chí induú, noón kúú nà dándáki ndidaá ñayuu. ³² Ta xí'io na kuendá sa'á ña nì xini nà xí'in sa'á ña nì seidó'o na chí induú, tído kọ iin ta'on xiin natiin va'a ña ká'an ná. ³³ Tído ndí ndaa ñayuu natiin va'a ña ká'an ná, noón kúú nà xí'io kuendá ña miíjan ndaa ndisa na ndaa kúú Ndios. ³⁴ Ta nà nì tanda'á Ndios nì kasáa, noón kúú nà ká'an to'on mií Ndios, chí nì xí'io ndi'i na ndéé Espiritu i j ná noo ná, ta kọ ní chíki'io ta'on ñaa ná. ³⁵ Ta kú'u nda'io ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta nì nakí'io na ndidaá tá'an ña'a noo nda'a ná. ³⁶ Sa'á ñoo ndi ndaa mií va ñayuu ná kándeé ini de'e Ndios koni nà kataki chíchi ná. Tído nà kọ xiin kándeé ini de'e Ndios, o kóní ta'on na kataki chíchi ná, di'a kasaá ña xido ini Ndios sata ná.

4

Ndát'ón Jesús xí'in iin ñá'a ió chí kuendá Samaria

¹ Kúú nì kandaá va ini sato'o yo Jesús ña nì ni'í tó'on tá fariseo ña kua'a cháá kà ñayuu nì kasá'a ndíko ñaa, ta kua'a cháá kà ñayuu ñakódo ndúta ná o duú Juan, ² va'ará o duú mií Jesús ñakódo ndúta ñaa, tã xionoo xí'in vá ná kée choon yó'o. ³ Sa'á ñoo nì keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'in tã xionoo xí'in ná. ⁴ Ta miíjan ndúsa kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a,

dá saꝓ nꝓ Galilea. ⁵ Sa'á ñoó nꝓ saꝓ nꝓ iin ñoo naní Sicar, ñꝓ nákaa chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xí'in ñó'o nꝓ xí'o oon Jacob noó de'e na José.

⁶ Ta ñoo nákaa iin pozo nꝓ kava'a Jacob. Ta sa'á ñꝓ nꝓ kuitá Jesús nꝓ xika na, sa'á ñoó nꝓ sa koo na yú'u pozo ñoo ió nꝓ nání'i ndéé ná. Ta kían dao nduú.

⁷ Dá nꝓ kasáꝓ iin ñá'a kuendá Samaria tavaꝓn takuií, dá nꝓ kaa nꝓ xí'an:

—Tei cháá takuií xaꝓn ná ko'i.

⁸ Ta ko tá'on tá xionoo xí'in ná ñoo ndéi xí'in ná, chí kua'an ra ñoo nákaa yati ñoo kuin ra ñꝓ'a kasá'an na. ⁹ Dá nꝓ kaa ñá'a Samaria ñoo xí'in ná:

—¿Ndiva'a xíkꝓ mií ní, tá Israel xaꝓn, takuií ko'o ní noo yú'u, chí iin ñá Samaria va kúu yu'u? Ta ko né'e tá'an va'a ta'on ndo'ó, nꝓ Israel xaꝓn, xí'in ndu'u, nꝓ kuendá Samaria yó'o.

¹⁰ Dá nꝓ kaa nꝓ xí'an:

—Tá ná kandaꝓ inoꝓ sa'á ñꝓ va'a kónꝓ Ndios kee na xí'on, ta ná kandaꝓ ta'aní inoꝓ ndá yoo kúu nꝓ xíkꝓ takuií ko'o na nooꝓn, dá kíꝓn kaka dí'a yo'ó takuií ko'on noo yú'u, ta ko'in kí'oi takuií, kirá kí'o ñꝓ kataki chíchón.

¹¹ Dá nꝓ kaaꝓn xí'in ná:

—Tatá, ni iin ta'on ñꝓ'a ko né'e ní taó ní takuií, ta konó ndꝓ'o pozo yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndeí ko'on ní kí'in ní takuií, kirá kí'o ñꝓ kataki chíchí ñoo? ¹² Ta, ¿á ndáya'i cháá ka mií ní o duú Jacob, nꝓ kúu nꝓ sa'ano ve'e ndu? Dá chí nooꝓn vá nꝓ kava'a pozo yó'o, ta takuií kána yó'o sa xí'i mií ná, xí'in de'e na xí'in kí'ti nꝓ sa ndaka na.

¹³ Dá nꝓ kaa nꝓ xí'an:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xí'i takuií ñó'o ini pozo yó'o, nooꝓn kúu nꝓ nandió kuéi tuku na ichi ini nꝓ. ¹⁴ Tído ñayuu ná ko'o takuií, kirá kí'o yu'u noo ná, ni iin kuꝓ ka o nándió kuéi na ichi ini nꝓ. Chí takuií kí'o yu'u ko'o na, kiróon kakuu takuií kana ndita ini nꝓ, ta kí'o ra ñꝓ kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá nꝓ kaaꝓn xí'in ná:

—Tatá, tei ní takuií ká'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kíꝓn ná dá'a ka ni nandió kooi ichi ini, ta ná dá'a ka ni kixii kí'in takuií ndꝓ yó'o.

¹⁶ Dá nꝓ kaa nꝓ xí'an:

—Kua'an kuakón yíꝓn, dá kasaaꝓn.

¹⁷ Dá nꝓ kaaꝓn xí'in ná:

—Ko tá'on yí'í yu'u.

Dá nꝓ kaa nꝓ xí'an:

—Ndaꝓ va ká'on ñꝓ koó yíꝓn, ¹⁸ dá chí o duú tá'on yíꝓn kúu taꝓa ió xí'on viti, va'ará sa o'on nꝓ sa kuu yíꝓn. Sa'á ñoó ndani ñꝓ ndaꝓ va ká'on.

¹⁹ Dá nꝓ kaaꝓn xí'in ná:

—Tatá, kandaꝓ iniñ ñꝓ kúu ní iin profeta. ²⁰ Tído dinꝓ yúku yó'o va nꝓ sa ndáño'o nꝓ sa'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, nꝓ Israel, kaá ndo ñꝓ ñoo Jerusalén va kúu noo kánian kandaño'o yó ná.

²¹ Dá nꝓ kaa Jesús xí'an:

—Naná, kandísa ñꝓ ko'in ka'in xí'on viti, dá chí vei kuu ñꝓ ni dinꝓ yúku yó'o, ni ñoo Jerusalén ko kánian ko'on ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios. ²² Ta ndo'ó, ndáño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'a vá ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndáño'o ndu, dá chí tein nꝓ ve'e ndu'u, nꝓ Israel, vei nꝓ dáka'ki ñáa. ²³ Tído sa kua'an kasandaá vá hora, ta viti sa nꝓ kasandaꝓn, chí nꝓ kandaño'o ndisa Ndios kakuu nꝓ kandaño'o ñáa xí'in ndéé Espíritu iꝓ, ta kandaño'o ndisa ñáa ná táto'on kí'o kónꝓ mií Ndios, dá chí kí'o díon kónꝓ mií tatá Ndios ñꝓ kandaño'o ñáa ná. ²⁴ Chí Espíritu va kúu Ndios. Sa'á ñoó nꝓ ka'an kandaño'o ñáa, kánian kandaño'o ñáa ná xí'in ndéé Espíritu iꝓ, ta kánian kandaño'o ndisa ñáa ná táto'on kí'o kónꝓ mií Ndios.

25 Dá n̄i kaaṅ xí'ín ná:

—S̄a ná'á vá yu'u n̄a kasaa n̄a kakuu Mesías, n̄a kakuu Cristo, n̄a dákaki ñáa. Sa'á ñoó nda ná kasaa mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaá ña ká'ṅ ni sa'a.

26 Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Ñáa kúu yu'u, n̄a ká'ṅ xí'ón.

27 Ta mií dáa ñoó n̄i n̄andió kuéi t̄a xionoo xí'ín ná n̄i nasáa ra, ta kúu n̄i naá ini ra sa'á ña ndátó'ón ná xí'ín ñá'a ñoó. Tído ni iin tó'ón rá k̄o ní ndátó'ón: “¿N̄i k̄ián ndátó'ón ní xí'ín ñá'a xaṅ?” o “¿N̄diva'a ndátó'ón ní xí'án?”

28 Dá n̄i d̄ankoo ñá'a ñoó yoo takujíṅ, dá n̄i n̄andió k̄oán kua'ṅ nó'ṅ ñoó ñoó. Tá n̄i nasáaṅ, dá n̄i kaaṅ xí'ín ñayuu ñoó:

29 —Nakí ndo kande'é ndó, ch̄i n̄i kasáa iin t̄a, ta n̄i ka'ṅ ndaa ra sa'a ndidaá ña n̄i keei. Ndá ndi kuu kúu ná Cristo, n̄a dákaki ñáa.

30 Dá n̄i k̄ankuei ñayuu ñoó kua'ṅ n̄a kande'é ná noo ió Jesús.

31 Ta mií hora daá ñoó n̄i seí nda'í t̄a xionoo xí'ín ná noo ná, ch̄i kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

32 Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ío iin k̄a ñá'a ko'ṅ yu'u kasá'in, tído k̄o ná'á ta'on ndó ndí k̄ián k̄ián.

33 Dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an mií t̄a xionoo xí'ín ná ñoó, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo n̄i kii n̄i ne'e ñá'a kasá'an na, sa'á ñoó ká'ṅ n̄a dión?

34 Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ñá'a kasá'in kúu ña k̄eei ña kóni mií n̄a n̄i t̄anda'a yu'u veii, ta d̄ax̄ink̄oii choon n̄i x̄i'o na noo keei. 35 ¿Á k̄o ká'ṅ ndo ña kámani komi yoo, dá kasandaá kuú dákée yó? Tído ká'ṅ yu'u xí'ín ndó ña dákaka noo ndo kande'é ndó noo ña n̄i xiti na, dá ch̄i sa n̄i ichi vaan, sa n̄i kuu va dákée yóṅ. 36 Dá ch̄i n̄a dákée natiin na ya'i na, ta ña dákée na kúu ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kad̄ij̄ nduu ini na n̄i xiti xí'ín n̄a n̄i dákée. 37 Ta ndaa va ká'ṅ ñayuu tá ká'ṅ n̄a di'a: “Iin n̄a kúu n̄a xiti, ta iin k̄a n̄a kúu n̄a dákée.” 38 Ta yu'u kúu ná t̄anda'a ndo'ó ko'ṅ ndo dákée ndó noo k̄o ní xiti ndó, ch̄i dao k̄a va na n̄i xiti, ta ndo'ó kúu n̄a keva'a noo n̄i ndo'ó dao k̄a n̄a n̄i xiti na —kaá na.

39 Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñoó n̄i k̄andisa na Jesús sa'á ña n̄i ka'ṅ ñá'a ñoó sa'á ná, dá ch̄i kaáṅ: “N̄i ka'ṅ ndaa t̄a ñoó xí'ín yu'u sa'á ndidaá ñá'a n̄i keei.”

40 Dá n̄i kasáa n̄a Samaria ñoó nákaa Jesús, dá n̄i seí nda'í n̄a noo ná ña ná kand̄o tóo na xí'ín ná ñoó ñoó. Dá n̄i kand̄o na n̄i sa io n̄a xí'ín ná uȳ kuu.

41 Ta kuá'a nda'o ñayuu n̄i k̄andisa ñáa sa'á to'ṅ n̄i ka'ṅ n̄a xí'ín ná, 42 dá n̄i kaa n̄a xí'ín ñá'a ñoó:

—K̄o k̄andisa k̄a ndu viti sav̄a'a sa'á ña n̄i ka'ṅ xí'ín ndú, dá ch̄i viti sa n̄i seidó'ó ndu to'ṅ ká'ṅ mií ná. Ta n̄i k̄andaá ini ndu ña miíṅ ndaa kuiti kúu ná Cristo, n̄a dákaki ñáa.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús de'e iin t̄a k̄échoon noo rey

43 Tá n̄i ya'a uȳ kuu, dá n̄i kee na kua'ṅ n̄a chí kuendá Galilea di'a. 44 Ta n̄i x̄i'o Jesús kuendá ña ni iin tó'ón ta'on profeta k̄o nátiin ñaño'ó noo n̄a ñoó mií ná. 45 Tído tá n̄i saṅ n̄a kuendá Galilea, n̄i natiin va'a ñáa n̄a ndéi ñoó, dá ch̄i n̄i xini xí'ín noo ná ña ná'ano n̄i kee na ñoó Jerusalén tein vík̄o pascua ñoó, dá ch̄i n̄i sa ño'o ta'ani na ñoó. 46 Dá n̄i n̄andió k̄o tuku Jesús n̄i nasáa n̄a ñoó Caná, ña nákaa kuendá Galilea noo n̄i ndee na takují ñoó vino.

Ta chí ñoó Capernaum ñoó ió iin t̄a k̄échoon noo rey, ta kú'u iin de'e ra. 47 Tá n̄i n̄i'í to'ṅ ra ña sa n̄i ndusáa Jesús ió n̄a Galilea, n̄i ndee na kuendá Judea,

dá n̄i sa'ʼan r̄a n̄i seí nda'í r̄a noo ná ñ̄a ná ko'on n̄a ve'e ra, ta ná nduv̄a'a na de'e ra, dá ch̄i s̄a ioʼan kuu x̄i. ⁴⁸ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín r̄a:

—Tá ná o k̄on̄i x̄i'ín noo ndo ñ̄a ná'ano x̄i'ín ñ̄a ndato k̄ee yu'u, dá kíʼan o k̄andísa ta'on ndó yu'u.

⁴⁹ Dá n̄i kaa t̄aa ñ̄oo x̄i'ín ná:

—Tatá, ná ko'ʼo viti k̄o ñ̄a'a kuu de'i.

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín r̄a:

—Kua'án nó'on, ch̄i s̄a n̄i nduv̄a'a va de'ón.

Ta kúu n̄i k̄andísa va t̄aa ñ̄oo to'on n̄i ka'ʼan Jesús. Sa'á ñ̄oo n̄i n̄andíó k̄oo ra kua'ʼan nó'o r̄a. ⁵¹ Tá s̄a kua'ʼan x̄in̄o r̄a noo ín ve'e ra, dá n̄i kii t̄a k̄échóon noo r̄a n̄i n̄i'í ñ̄aa r̄a. Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín r̄a:

—Takí īi vá de'e ní, s̄a n̄i nduv̄a'a va xi.

⁵² Dá n̄i ndato'ón ñ̄aa r̄a to'on ndá hora n̄i ndi'k̄o'on ini x̄i. Dá n̄i kaa ta k̄échóon ñ̄oo x̄i'ín r̄a:

—Táto'on k̄a iin sa'ini k̄on̄i, dá n̄i ya'a ñ̄a dáa x̄i.

⁵³ Dá n̄i ndisáa ini tatá x̄i ñ̄a mii hora daá ñ̄oo n̄i ka'ʼan Jesús x̄i'ín r̄a: “S̄a n̄i nduv̄a'a de'ón.” Ta n̄i k̄andísa rá Jesús, x̄i'ín ndidaá na ve'e ra.

⁵⁴ Ta ñ̄a yó'o kúu ñ̄a ká'ano kúu ūu n̄i kee Jesús chí kuendá Galilea tá n̄i ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin t̄aa k̄o kuu kaka ió ñ̄oo Betesda

¹ N̄i ndi'i, dá n̄i kasandaá koo iin víko ká'ano noo na Israel. Dá n̄i kee Jesús k̄okaa na kua'ʼan na ñ̄oo Jerusalén. ² Ta ñ̄oo Jerusalén ñ̄oo nákaa iin x̄ián noo naní yé'é léko, ta yati ñ̄oo nákaa iin pila ká'ano noo ñ̄o'o t̄akuii, ta nanián Betesda x̄i'ín yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e x̄i'o k̄at̄i yú'án. ³ Ta ini ve'e k̄at̄i ñ̄oo ndéi kua'á nda'o na kú'u, dao na k̄o túu noo, dao k̄a na léngo sa'a, dao k̄a na n̄i nat̄i sa'a. Ta ndéi na ndát̄i na nakandá noo t̄akuii ñ̄oo. ⁴ Dá ch̄i ndá ndi kúu náxino iin ángel dákaná na noo t̄akuii ñ̄oo, ta na mii noo kasaa dáket̄a mii tá kanda t̄akuii ñ̄oo, ta kúu nduv̄a'a va na noo ndi ndáa mii vá kue'e ndó'o na. ⁵ Ta ñ̄oo k̄andu'u iin t̄aa, ta s̄a io o'ko sa'on on̄i kua'í kú'u r̄a.

⁶ Dá n̄i x̄ini Jesús k̄andu'u t̄aa yó'o. Tá n̄i k̄andaá ini na ñ̄a s̄a na'á nda'o kú'u r̄a, dá n̄i ndato'ón ñ̄aa ná:

—¿Á kónon nduv̄a'ón?

⁷ Dá n̄i kaa r̄a:

—Dión kónij, tatá, tído k̄o ín n̄i'í dáket̄a ñ̄aa ini t̄akuii káa mii hora kanda r̄a. Ta iin iin ta'ándá ká'ín ko'ín dáket̄a mii, s̄a kasaa iin k̄a na k̄eta na.

⁸ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín r̄a:

—Ndakuiin ndichi viti. Ta naki'ín ñ̄a'a kándi'ón xaʼan kane'ón kua'án.

⁹ Ta kúu viti'ón di'a n̄i nduv̄a'a t̄aa ñ̄oo. Ta kúu n̄i naki'ín ra ñ̄a'a kándi'i ra né'e ra kua'ʼan r̄a. Ta mii kuu dáa ñ̄oo kúu kuu náni'í ndé'e na Israel.

¹⁰ Dá n̄i kaa t̄a sa'ándá choon noo na Israel x̄i'ín ta n̄i nduv̄a'a ñ̄oo:

—Kuu náni'í ndé'e yo kíán viti. Sa'á ñ̄oo k̄o kánian kane'ón ñ̄a'a n̄i s̄a ndi'ón xaʼan.

¹¹ Dá n̄i kaa t̄aa ñ̄oo x̄i'ín r̄a:

—Mii na n̄i nduv̄a'a ñ̄aa n̄i ka'ʼan x̄i'ín: “Naki'ín ñ̄a'a kándi'ón xaʼan kane'ón kua'án”, kaá na x̄i'ín.

¹² Dá n̄i ndato'ón ñ̄aa r̄a:

—¿Ndá yoo n̄i ka'ʼan x̄i'ón: “Naki'ín ñ̄a'a kándi'ón xaʼan kane'ón kua'án”?

¹³ Tído k̄o ná'a ta'on t̄a n̄i s̄a kú'u ñ̄oo ndá yoo n̄i nduv̄a'a ñ̄aa, dá ch̄i n̄i k̄exoo va Jesús kua'ʼan na, ta n̄i ndu'u na tein ñ̄ayuu kuá'a ndéi ñ̄oo.

14 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i nan̄i'í ñáá Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Kana'ón ña sa n̄i ndu'va'a voon viti, tído o sa koo ka inon ya'ón keeón kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin ka tandó'ó ká'ano cháa ka nooñ.

15 Dá n̄i kee taa n̄i ndu'va'a ñoó kua'an ra. Dá n̄i kast'on ra xí'ín ta né'e choon noo n̄a Israel ña Jesús kúu na n̄i ndu'va'a ñáá. 16 Sa'á ñoó n̄i kasá'a tá né'e choon ñoó kéndava'a rá xí'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'áni ñáá rá, dá ch̄i n̄i kee na choon yó'o tein kuu n̄ani'í ndée n̄a ñoo Israel. 17 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Daá kéchóon va tatá yu'u Ndios, ta kéchóon ta'ani yu'u viti.

18 Ta sa'á ña n̄i ka'an na dión, sa'á ñoó ví'í ka ví n̄i kasá'a ndúkú taa ñoó ndi kee ra ka'áni ñáá rá, dá ch̄i o duu iin tó'ón ni kuu n̄ani'í ndée n̄a Israel ya'a na, ch̄i di'a kaá ta'ani na ña mií Ndios kúu tatá n̄a, ta sa'á ña ká'an n̄a dión, sa'á ñoó ndée na mií ná ña iin tó'ón kúu ná xí'ín Ndios.

Kást'on Jesús xí'ín ñayuu ña kómí ná choon, ch̄i kúu ná de'e mií Ndios

19 Sa'á ñoó n̄i kaa Jesús di'a xí'ín taa ñoó:

—Mián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ko kée mií ta'on n̄a kúu de'e Ndios iin rá iin ña'a, ch̄i kée na ndidaá ña xini n̄a kée tatá na, dá ch̄i ndidaá ña'a kée tatá na, kí'o dión ta'ani kée de'e na. 20 Ch̄i kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'á de'e na, ta ná'a n̄a ndidaá tá'an va ña'a kée na noo de'e na. Sa'á ñoó ná'ano cháa ka ña'a koni ndo kee de'e Ndios o duu ña n̄i kee na viti, dá naá nda'o ini ndo kee na. 21 Dá ch̄i táto'on kí'o ndáne'e tatá Ndios na n̄i xí'í, ta xí'o na ña kataki na, dión ta'ani kée de'e na, dá ch̄i xí'o ta'ani na ña kataki ndi ndaa mií vá ñayuu ká'an mií ná. 22 Dá ch̄i ko keyíko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñayuu, ndaa noo de'e va na n̄i xí'o na choon, dá keyíko n̄a sa'a ná, 23 dá kían ná koo ñañó'ó ndidaá tá'an ñayuu noo de'e Ndios, táto'on kí'o ió ñañó'ó ná noo mií tatá Ndios. Dá ch̄i n̄a koó ñañó'ó noo de'e Ndios, ni tatá Ndios, n̄a n̄i tanda'á ñáá n̄i kasáa n̄a, koó ñañó'ó ná noo.

24 Ta mián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndaa n̄a seíd'ó to'on ká'ín, ta kándéé ini n̄a tatá Ndios, n̄a n̄i tanda'á yu'u n̄i kasáa, noón kúu n̄a n̄i'í ña kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ña chiya'i na sa'á kuachí kée na, ch̄i n̄i taó ñáá Ndios noo ña kánian kuu n̄a, ta n̄i xí'o na ña kataki chíchí ná. 25 Mián ndaa ká'ín xí'ín ndó ña veí kuu, ta kuu víti kían ña kueíd'ó n̄a kúu ndii ña ka'an de'e Ndios. Ta n̄a kandisa noo ka'an n̄a, noón kúu n̄a kataki. 26 Dá ch̄i táto'on kí'o xí'o Ndios ña kataki ñayuu, kí'o dión ta'ani n̄i xí'o na choon noo ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión xí'ín ñayuu. 27 Ta n̄i xí'o ta'ani na choon noo de'e na ña keyíko n̄a sa'a ndidaá ñayuu sa'á ña kúu ná n̄a n̄i nduu taa ñayuu yó'o. 28 Ta o sa naá téi ini ndo sa'á ña ká'ín xí'ín ndó, dá ch̄i veí kuu ña kueíd'ó ndidaá na n̄i nduxi to'on ka'an n̄a, 29 ta natakí ñayuu n̄i kee ña va'a, ta natiin na ña kataki chíchí ná. Tído n̄a n̄i kee ña kini, noón kúu n̄a natakí natiin ña ko'on n̄a ndo'o naní nio ná.

Kí'o di'a kándaq ini yo ña Jesús kúu de'e Ndios

30 Ta ko kée mií ta'on yu'u ni iin tó'ón ña'a. Ch̄i táto'on kí'o kaa choon n̄i sa'anda mií tatá noo, kí'o dión keyíko iin rá iin ña'a, ta keyíko ndaa sa'a iin rá iin ña'a, dá ch̄i ko ndúkú ta'on yu'u keeí ña kóni mií, di'a ndúkú yu'u keeí ña kóni tatá, n̄a n̄i tanda'á yu'u veí. 31 Dá ch̄i tá ná kí'o yu'u kuendá sa'a mií, dá kían kaa ndo ña ko ndaa ta'on kían ká'ín. 32 Iin ka va na kúu na xí'o kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá xí'o na sa'í kían ña ndaa. 33 Ta ndo'ó n̄i tanda'á ndó dao taa n̄i sa'an ra noo Juan, ta noón kúu n̄a n̄i xí'o ndaa kuendá noo rá. 34 Tído yu'u, ko xínñó'ó ta'on yu'u ña kí'o iin ka ñayuu kuendá sa'í.

Ni ka'ín xí'ín ndó sa'á ña yó'o, dá koni ndo káki ndó. ³⁵ Miían ndaa ni sa kuu Juan táto'on iin íti kéi, ta sa datóon na noo ndo, ta ni nata'an va'a ini ndo ni natiin va'a ndó to'on ndato ni ka'an na cháá tiempo.

³⁶ Ta ío iin ka ña'a, ña kían xí'o va'a cháá ka ví kuendá sa'a yu'u o duú kuendá ni xí'o Juan. Dá chi ndidaá choon ni xí'o tatái nooi keei, ndidaá ña yó'o kían keei, ta miían xí'o kuendá sa'í ña miían ndaa kuiti tatái Ndios ni tanda'a yu'u veii. ³⁷ Ta mií ta'ani tatái, na ni tanda'a ñaá veii, xí'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndó noo ká'an na, ta ni ko ní xini ndo ndi kaa na, ³⁸ ta ni to'on na ko kómi ndó ini nió ndo, dá chi ko kándéé ini ndo na ni tanda'a yu'u veii. ³⁹ Ta ndó'o dáku'a'a tuti iñ Ndios, dá chi ká'an ndó ña ñoo nani'i ndo ña kataki chíchi ndó. Ta mií tuti ñoo xí'o ndaa kuendá sa'a yu'u, ⁴⁰ tido ko kóni ta'on ndó kii ndó nooi, dá ni'i ndo ña kataki chíchi ndó.

⁴¹ Ko ndúkú ta'on yu'u natiin ñaño'ó noo ña yu'u yó'o. ⁴² Tido ná'a vái ndi ndaa nió iin rá iin ndó, sa'á ñoo kándaá inii ña ko kóni ta'on ndó Ndios. ⁴³ Yu'u kúu na veii xí'ín choon ni sa'anda mií tatái Ndios nooi, tido ko kóni ndo natiin ndó yu'u. Tido tá na kasaa iin ka ña ka'an sa'a mií rá, ta kúu kaon va natiin va'a va ndó ra. ⁴⁴ ¿Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandísa ndó ña ndaa, chi daá kuiti ndúkú ndó ña chindaya'i tá'an mií ndó, ta ko ndúkú ndó ña chindaya'i ñaá na kúu iin tó'ón diñi mií Ndios? ⁴⁵ Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña ka'an kuachi yu'u sa'a ndó'o noo Ndios. Mií Moisés, tá'an na kándéé téi ini ndo, noón kúu na ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶ Dá chi tá miían ndaa ni kandísa ndó ña ni ka'an Moisés, dá kían kandísa ta'ani ndó ña ká'an yu'u xí'ín ndó viti, dá chi sa'a yu'u va ni taa Moisés. ⁴⁷ Tido, tá ko kandísa ndó ña ni taa na sa'í, ¿ndi koo, dá kandísa ndó to'on ká'an yu'u, tá daá?

6

Kua'á nda'o ñayuu ni xí'o Jesús ña'a ni sasá'an na

¹ Tá ni ndi'i, dá ni kee Jesús kua'an na iin ka xoo taño'o nani Galilea. Ta nani ta'ani ra Tiberias. ² Ta kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na, chi ni xini na ni kee Jesús ña'a ndato ni nduva'a na na kú'u. ³ Dá ni kaa Jesús diñi iin yuku iin ñoo. Dá ni sa koo na ñoo xí'ín ña xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta kúu sa ni kuyati va víko pascua, ña kéká'ano na Israel.

⁵ Tá ni ndane'e noo Jesús, kúu ni xini na ña kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá veii na, dá ni kaa na xí'ín Felipe:

—¿Ndeí ko'lo kuiiá ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'o viti?

⁶ Míían ni ka'an va na dión, dá ná kande'a'á ndi kaa Felipe ñoo. Tido sa ná'a vá mií ná ndi kían kee na, dá kasá'an ñayuu ñoo. ⁷ Dá ni kaa Felipe:

—Ni di'ón ni'i ñayuu kéchóon na uú ciento kuu o kétaan kuiin yó pan, dá ni'i ná lú'u lú'an keí ná.

⁸ Dá ni kaa iin ka ña xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra nani Andrés, ta kúu ñani Simón Pedro:

⁹ —Yó'o iin iin tayii ló'o, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uú tiyaká. Tido ni ña'a ko kúu vá ña yó'o noo ñayuu kua'a veii káa.

¹⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu kuá'a káa ña ná kande'i na —kaá na.

Dá ni sa ndei na ndéi na noo itá ñoo, chi káa nda'a vaan. Ta ña ñoo kúu táto'on o'on míl. ¹¹ Dá ni tiin Jesús pan ñoo. Dá tá ni ndi'i ni ña'ni o na ndivé'e noo Ndios, dá ni xí'o naan noo tá xionoo xí'ín ná. Dá ni sa'an ra ni dasá raan noo ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúu dión ta'ani ni kee na xí'ín tiyaká ñoo. Ta ni xí'o ra ri táto'on ni xiká iin rá iin na.

¹² Dá tá nì ndjinoo va'a ini ñayuu ñoó nì sasá'an na, dá nì kaa Jesús xí'in t̃aa xionoo xí'in ná ñóó:

—Nditúti ndó ndidaá yúchi ña nì kandoo xaan, dá ná o túú oooan —kaá na.

¹³ Dá nì nditúti t̃aa xionoo xí'in ná ñóó ndidaá ña nì kandoo ñoó. Ta nì dakúti rá uxí uu t̃iyika xí'in yúchi ña nì sa kuu ndin o'on pan ñoó.

¹⁴ Tá nì xini ñayuu ñoo kí'o dión ví ká'ano ña'a nì kee Jesús, dá nì kaa na:

—Miiḡan ndaa kuiti na yó'o kúu profeta, na nì kaa Ndios tanda'á ná kasaa ñayuu yó'o.

¹⁵ Tído nì kandaḡa va ini Jesús ña veí ñayuu ñoo kendúsa na xí'in ná kandaka ñaa ná ko'on na kakuu na rey noḡ ná. Sa'á ñoḡ nì taó xóo na mií ná kua'ḡan na diní yúku ñoó.

Di'a nì kuu tá nì xika Jesús noḡ takuúí

¹⁶ Dá tá nì kuaá kuú daá ñóó, dá nì naḡino mií t̃aa xionoo xí'in ná noḡ nákaḡ taño'o ñoó. ¹⁷ Dá nì kaa ra ini barco, dá nì kee ra kua'ḡan ra noḡ taño'o, dá saḡ ra ñoo Capernaum. Kúu sa nì kuaá vá, ta ko ñá'a iḡ va nandió koḡ Jesús kasaa na. ¹⁸ Ta sa'á ña nì kasá'á kána tachí déen, sa'á ñoó nì'i nda'o nì kasá'á kandá noḡ taño'o ñoó. ¹⁹ Ta nda sa o'on o iño kaa va kilómetro dákaa ra barco ñoo kua'ḡan ra, dá nì xini ra xika Jesús veí na noḡ taño'o ñoó, ta sa kúyati na veí na noḡ kua'ḡan barco ñoó. Ta kúu nì yu'u nda'o ra. ²⁰ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Mií vá yu'u kúúí. Ná dá'a nì yu'ú ndo.

²¹ Ta kúu nì naḡiin va'a ñaa rá ini barco ñoó. Ta kúu viti'ón di'a nì kasandaá na yú'u taño'o noḡ kua'ḡan na ñoó.

Nándukú ñayuu Jesús

²² Tá nì tuu noḡ iin ka kuú, sa ná'á vá ñayuu nì kandoo ndéi iin ka xoo taño'o ñoó ña iin tó'on vá nì sa kuu barco nì kixi Jesús xí'in t̃aa xionoo xí'in ná. Tído ná'á ta'ani na ña ko kua'ḡan nó'o ná xí'in t̃aa xionoo xí'in ná, chí kua'ḡan nó'o mií vá rá, sa'á ñoḡ nì kandoo ñayuu ñoo ndáti na Jesús. ²³ Ta dao barco nì kií ñoo Tiberias nì sa kuita tóo ró yati noḡ nì xi'o Jesús pan nì seí ñayuu kuá'a ñoó tá nì ndi'i nì naḡi'o na ndiv'e noḡ Ndios. ²⁴ Dá tá nì kandaḡa ini ñayuu kuá'a ñoó ña koḡ ka Jesús nákaḡ ñoó, ni t̃aa xionoo xí'in ná, dá nì kaa na ini barco ñoó. Dá nì kee na kua'ḡan na ñoo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o nì ka'ḡan Jesús ña mií ná kúu pan nì xi'o Ndios keí yó, dá kataki chíchí yó

²⁵ Dá tá nì naḡi'i ná Jesús iin ka xoo taño'o ñoó, dá nì kaa na xí'in ná:

—¿Maestro, ndá oon nì kasá'a ní yó'o?

²⁶ Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—Miiḡan ndaa ndisa ná ka'ḡan xí'in ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'u sa'á ña nì kandaḡa ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano nì keei. Di'a nándukú ndó yu'u sa'á ña nì xi'oi pan nì seí ndo, dá nì ndjinoo ini ndo. ²⁷ Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ña túú. Di'a kechóon ndó sa'a pan ko túú, tá'an ña xí'o ña kataki chíchí ndó. Ta na nì nduu t̃aa ñayuu yó'o kúu na kí'o pan yó'o keí ndo, dá chí na yó'o kúu na nì daná'a tatá Ndios.

²⁸ Dá nì kaa ñayuu ñoó:

—¿Ndí kían kánian kee ndu, dá katí'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—Ña kóni Ndios kee ndó kían kandeé ini ndo na nì tanda'á ná nì kasá'a ió xí'in ndó.

³⁰ Dá nì kaa ñayuu ñoo xí'in ná:

—Ta, ¿ndí kían kúu ña'a ká'ano kee mií ní noḡ ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kandisa ndu'u ña nì tanda'a Ndios mií ní nì kasá'a ní? ¿Ndí kían kee ní? ³¹ Chí

n̄i seí n̄a sá'ano ve'e ndu maná, ñ̄a kúú pan n̄i kii induú, tá s̄a x̄ionoo na yukú ichí ñ̄oo. Ch̄i di'a kaá tuti ij̄ Ndios: “N̄i x̄i'o Moisés pan n̄i kii induú n̄i seí n̄a.”

³² Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín ná:

—M̄iian ndaa ná ka'ín x̄i'ín ndó, o duú ta'ón Moisés ní x̄i'o pan n̄i kii induú n̄i seí ñ̄ayuu ñ̄oo. M̄ií vá tatá yu'u kúú n̄a x̄i'o ñ̄a kúú pan ndisa n̄i kii induú.

³³ Ch̄i pan x̄i'o Ndios, ñ̄oo kúú n̄a n̄i noo n̄i kii induú, ta x̄i'o na ñ̄a kataki chíchí ñ̄ayuu ndéi ñ̄ayúú yó'o.

³⁴ Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín Jesús:

—Maestro, ndidaá kuu tei ní pan ñ̄oo ná keí ndu'u.

³⁵ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín ná:

—Yu'u kúú pan x̄i'o ñ̄a kataki chíchí ñ̄ayuu. Sa'á ñ̄oo ndi ndáa m̄ií vá ñ̄ayuu ná kii noo yú'u, ta ndikó n̄a yu'u, ni iin kuu ta'ón o kuíko na. Ta ndi ndáa m̄ií n̄a ná kandeé iní yu'u, ni iin kuu ta'ón o ichí iní n̄a. ³⁶ Tído s̄a daá n̄i ka'an vai x̄i'ín ndó ñ̄a va'ará n̄i xini ndó ñ̄a ná'ano kée yu'u, tído k̄o kándisa ta'on ñ̄aá ndó. ³⁷ Ta ndidaá ñ̄ayuu tei tatá nooí, m̄iian ndaa kii na ndikó n̄a yu'u. Ta na kii noo yú'u, o dánkoo xoo ta'an vei n̄a. ³⁸ Dá ch̄i n̄i noo yu'u n̄i kii induú, ta k̄o véi ta'on yu'u keei ñ̄a kóni m̄ií, di'a vei yu'u keei ñ̄a kóni n̄a n̄i tanda'á yu'u veii. ³⁹ Kóni tatá yo Ndios, n̄a n̄i tanda'á yu'u veii, ñ̄a kían ná dá'a ni ndaño'ó ni iin tó'ón ñ̄ayuu n̄i x̄i'o na nooí. Di'a kóni n̄a ñ̄a dánatáki yu'u ñ̄ayuu yó'o tá ná kasandaá kuú noo ndí'i. ⁴⁰ Ta ñ̄a kóni n̄a n̄i tanda'á yu'u veii kían ñ̄a ndi ndáa m̄ií vá ñ̄ayuu vei noo de'e na, ta kandeé iní ñ̄aá ná, dá kían ni'j ná ñ̄a kataki chíchí ná. Ta noón kúú n̄a dánatáki yu'u tá ná kasandaá kuú noo ndí'i —kaá n̄a.

⁴¹ Dá n̄i kasá'á n̄a Israel ñ̄oo ndátó'ón kayá ná ka'an n̄a sa'a Jesús, dá ch̄i n̄i kaa Jesús ñ̄a m̄ií ná kúú pan n̄i kii induú, ⁴² ta kaá n̄a:

—¿Á o duú de'e José va kúú Jesús káa, ch̄i ná'á vá yó tatá r̄a x̄i'ín naná r̄a? Sa'á ñ̄oo, ¿ndiva'a ká'an r̄a ñ̄a n̄i noo ra n̄i kii ra induú?

⁴³ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín ná:

—O s̄a ndátó'ón kayá ndo sa'í. ⁴⁴ Ni k̄o iin ta'on kuu kii m̄ií ndikó n̄a yu'u x̄ian nani ná o dáka'an tatá Ndios, n̄a n̄i tanda'á yu'u veii, níó ná. Ta n̄a yó'o kúú na dánatáki yu'u tein kuu noo ndí'i. ⁴⁵ Dá ch̄i di'a kua'an to'on n̄i taa profeta noo tuti ij̄ Ndios: “Ta noo ndidaá ñ̄ayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á ñ̄oo ndi ndáa m̄ií ná n̄i seídó'o noo ká'an tatá Ndios, ta n̄i na'tiin na to'on na, noón kúú n̄a kii noo yú'u, ta ndikó n̄a yu'u. ⁴⁶ Ta ni iin tó'ón ñ̄ayuu k̄o ñá'a koni x̄i'ín noo ná tatá Ndios, sav'a iin tó'ón n̄a n̄i kii noo m̄ií tatá Ndios, noón kúú n̄a ná'á ndi káa na. ⁴⁷ Sa'á ñ̄oo m̄iian ndaa ná ka'ín x̄i'ín ndó ñ̄a ndi ndáa m̄iíó ná kandeé iní yu'u, noón kúú n̄a ni'í ñ̄a kataki chíchí ná. ⁴⁸ Yu'u kúú pan x̄i'o ñ̄a kataki chíchí ñ̄ayuu. ⁴⁹ M̄iian ndaa n̄i seí n̄a sá'ano ve'e ndó maná noo n̄i s̄a x̄ionoo na yukú ichí ñ̄oo, tído ndidaá vá ná n̄i x̄i'j. ⁵⁰ Tído pan, ñ̄a ká'ín sa'a yó'o, kían n̄i noo n̄i kii induú. Ta ndi ndáa m̄ií vá ñ̄ayuu ná keí ñ̄a, ni iin kuu ta'ón o kuú n̄a. ⁵¹ Ta yu'u kúú pan n̄i noo n̄i kii induú, ñ̄a x̄i'o ñ̄a kataki chíchí ñ̄ayuu. Ta ndi ndáa m̄ií ñ̄ayuu ná keí pan yó'o, koni n̄a kataki chíchí ná. Ta pan, ñ̄a kí'o yu'u, kúú koñoi. Ta ko'ín dokoi ñ̄a sa'á n̄a ndéi ñ̄ayúú yó'o, dá koni n̄a kataki chíchí ná —kaá Jesús.

⁵² Ta sa'á ñ̄a n̄i ka'an na dión, sa'á ñ̄oo n̄i kasá'á n̄a Israel ñ̄oo ndátó'ón kuách̄i n̄a tein m̄ií ná ñ̄oo, ta kaá n̄a:

—¿Ndi kee t̄aa káa kí'o ra koño r̄a keí yó'o?

⁵³ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín ná:

—Miíꞑan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná o keí ndo koño na ñi nduu ɽaa ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó ñi ná, dá kían o koni ta'on ndó ñi'í ndo ña kataki chíchí ndó. ⁵⁴ Tído na ñi kándia ñi seí koñoi, ta ñi xi'í na ñi yu'u, noón kúú na ñi'í ña kataki chíchí ná. Ta noón ta'ani kúú na dánataki yu'u tá ná kasandaá kuú noo ndí'i. ⁵⁵ Dá chī koño yu'u kúú koño ndisa, ña kían kasá'an ñayuu, ta ñi yú'u kúú ndúta ndisa ko'o na. ⁵⁶ Sa'á ñoó ndi ndaa na seí koño yu'u, ta xi'í na ñi yú'u, noón kúú na ió xí'ín yu'u, ta ió'í xí'ín ná. ⁵⁷ Tatá Ndios taki kúú na ñi ɽanda'a yu'u veii, ta xí'o na ña kataki yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani, na seí koñoi, noón kúú na kataki ta'ani na kee yu'u. ⁵⁸ Ta yu'u kúú pan ñi noo ñi kii induú. Ta k'o kúú ta'on yu'u ɽát'o'on k'i'o kúú maná ñi seí na sá'ano ve'e ndó, chī ñi xi'í va na va'ará ñi seí na ña. Tído na keí pan, ña kúú koño yu'u, noón kúú na koni kataki chíchí —kaá na.

⁵⁹ Ta ña yó'o ñi ñan'a na ñi ini ve'e noo náta na Israel ñoo Capernaum.

Nákoni Pedro ña kómí Jesús ɽ'o'on, ña xi'o ña kataki chíchí yó

⁶⁰ Tá ñi seídó'o ɽaa xionoo xí'ín ná ɽ'o'on yó'o, kúú kua'á nda'o ra ñi kaa di'a: —Kuáchī nda'o ká'an na. ¿Ndá yoo kándia natiin ña ká'an na?

⁶¹ Tá ñi kandaꞑ ini Jesús ña ndátó'on kuáchī ɽa xionoo xí'ín ná sa'á ɽ'o'on ñi ka'an na, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—¿Á ñi tar'u'u ini ndo ñi kee ɽ'o'on ñi ka'ín? ⁶² ¿Á dión jí nakani kuáchī ini ndo tá ná koni ndo nandiō ko o na ñi nduu ɽaa ñayuu yó'o nana na no'o na noo ñi sa io na induú? ⁶³ Espíritu iñ Ndios kúú na xi'o ña kataki chíchí ndó, ta yikí koño ndo ko ɽa'ón ña'a chindeéán ndo, dá ñi'í ndo ña kataki chíchí ndó. Chī ɽ'o'on ñi ka'an yu'u xí'ín ndó ñi kii ñaxintóni Espíritu iñ Ndios, ta xi'oan ña kataki chíchí ndó. ⁶⁴ Tído ió dao ndó ko kándisa ñaá —kaá na.

Dá chī ndá mií sa'a va ná'á Jesús ndá yoo ko kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu ɽaa nak'i'o ñaá noo ndá'a ɽa xini u'u ñaá. ⁶⁵ Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Sa ñi ka'an vai xí'ín ndó ña ko iin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xían nani ná o dáka'an tatá Ndios ní'o ná kii na —kaá na.

⁶⁶ Ta ndá kuú ñi ka'an na dión, kua'á nda'o ɽa sa xionoo xí'ín ná ñi ñankoo ñaá, ta ko ní sa xionoo ka ra xí'ín ná. ⁶⁷ Ñi ndí'í, dá ñi kaa Jesús xí'ín ndin uxī uu ɽaa xionoo xí'ín ná ñoó:

—¿Ta ndo'ó viti? ¿Á ñankoo ta'ani ndó yu'u, ká'an ndó?

⁶⁸ Dá ñi kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'o ndu, ¿ndá noo ka ko'on ndu? Chī mií ní kómí ɽ'o'on xi'o ña kataki chíchí ndú. ⁶⁹ Ta kándisa ndu ɽ'o'on ká'an ní, ta kándaꞑ ini ndu ña mií ní kúú Cristo, na dáka'í ñaá, ta mií ní kúú ñe'e na kúú Ndios taki.

⁷⁰ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií vá yu'u ñi ka'xi ndin uxī uu ndo'ó, tído iin ndo'ó kúú kuendá ña u'u.

⁷¹ Ta ká'an na sa'a Judas Iscariote, ñe'e iin ɽaa nani Simón, dá chī mií ɽaa yó'o kúú ra ko'on nak'i'o ñaá noo ndá'a ɽa xini u'u ñaá, ta nákaa ra tein ndin uxī uu ɽaa xionoo xí'ín ná.

7

Nákani kuáchī ini ñani Jesús xini ñaá rá

¹ Tá ñi ndí'í, dá ñi xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chī ko kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chī ñoó ndúkú ñaá ɽa Israel né'e choon ka'áni ñaá rá. ² Ta sa ñi kuyati va kuú kava'a na Israel ɽiya'ó noo kandeí na ona kuú, ta ña yó'o kúú iin víko kéká'ano na. ³ Dá ñi kaa ñani Jesús xí'ín ná:

—Kua'án yo'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá nā kúú kuendóon ndidaá ñá'a ná'ano kéeón. ⁴ Dá chí ni iin tó'ón ta'on nā kóni ñā chindaya'i ñāá ñayuu kō kée'é ñā kée na. Tá ndaa ndisa kéeón ñā ná'ano, na'a miíón noo ñayuu kuá'a ñóo.

⁵ Dión nī kaa ra, chí ni iin ñani mií ná kō ní sá kándisa ñāá. ⁶ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Kō ñá'a ta'on xinkoo ku yu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú mií vá kuu ko'on ndo. ⁷ Chí kō xini u'u ta'on ñayuu ndo'ó, yu'u va kúú nā xini u'u nā, dá chí xí'o ndaa kuendá sa'á ñā kini kée na. ⁸ Kua'án kaa ní mií ndo'ó noo koo víkō ñóo, chí yu'u, o kó'on yachí ta'an vei, chí kō ñá'a ta'on kasandaá ku yu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu.

⁹ Tá nī ndi'i nī ka'an nā dión, dá nī kandoo na ió nā kuendá Galilea ñóo.

Di'a nī kuu tá nī sa iq Jesúv víkō noo ndéi nā Israel ini tija'ó

¹⁰ Dá tá nī ndi'i nī kee ñani nā kōkaa na kua'an nā víkō, dá nī kee ta'ani mií ná kōkaa na kua'an nā. Tído kō ní saá túu ta'on na, nī saá de'é vá ná.

¹¹ Ta xionoo tá Israel né'e choon tein noo kúú víkō ñóo nándukú ñāá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo taa ñóo viti? —kaá ra.

¹² Ta nákaa ku yu Jesús yu'u iin rá iin ñayuu ñóo. Dá chí dao na kaá ñā kúú ná iin na va'a, tído dao ká nā kaá ñā kō kúú ná nā va'a, chí xionoo na danda'í nā ñayuu, kaá nā. ¹³ Ta ní iin tó'ón ta'on na kō ní ndátó'ón nī'i sa'a Jesús sa'á ñā yu'u nā kee tá Israel né'e choon.

¹⁴ Tá nī ta'i dáo víkō ñóo, dá nī xinkoo Jesús noo iin ve'e ño'o ká'ano. Dá nī kašá'a ná dána'a nā noo ñayuu. ¹⁵ Ta naá vá iní nā Israel seíd'ó na ñā dána'a nā, ta kaá nā:

—¿Ndi nī kee taa káa ñā ná'á téi ra, chí kō ní dákuá'a ra kakuu ra maestro?

¹⁶ Dá nī kaa Jesús xí'ín ná:

—O duú to'on kána ñaxintóni mií dána'i noo ndo. Ñā yó'o kúú to'on nī nī'i noo nā nī tanda'a yu'u veii. ¹⁷ Ta nā kóni kee ñā kóni Ndios, noón kúú nā kándaq ini á to'on nī nī'i noo Ndios kián o to'on kána ñaxintóni mií dána'i. ¹⁸ Ta nā dána'a ñā kána ñaxintóni mií ná, noón kúú nā ndúkú natiin ñañó'ó noo ñayuu. Tído yu'u kúú nā ndúkú natiin ñañó'ó nā nī tanda'a yu'u veii. Ta nā kée dión, noón kúú nā ndaa, ta nī lú'u ñā kini kō nákaa níó ná.

¹⁹ ¿Á O duú Moisés nī xí'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó kō kée choon sa'ándaañ. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'áni ndó yu'u? —kaá nā.

²⁰ Dá nī kaa ñayuu kuá'a ñóo xí'ín ná:

—Ñā u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'áni ní, xini ní?

²¹ Dá nī kaa Jesús xí'ín ná:

—Nī kee yu'u iin ñā ndato, ta nī naá iní ndo. ²² Nī sa'anda Moisés choon ñā ta'anda ñīj takuálí yí ndo'ó, va'ará o duú choon nī sa'anda mií Moisés kián, chí nā nī sa' kuu tatá sá'ano ñoo yoo kúú nā nī dakašá'a ñā yó'o. Ta sa'ándá ndo ñīj de'e ndó va'ará kuu náni'i ndéé yo kián. ²³ Ta sa'ándá ndo ñīj xí va'ará kuu náni'i ndéé yo kián, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon nī sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryíí ndó xí'ín yu'u sa'á ñā nī nduva'i iin taa tein kuú náni'i ndéé yo, tá dáá? ²⁴ Ná dá'a ni keyikō ndo sa'a iin ñá'a tá kō ñá'a dákuá'a ndoñ. Di'a koo ini ndo keyikō ndaa ndo sa'a iin rá iin ñá'a —kaá nā.

Ndátó'ón ñayuu, ¿á Jesús kúú Cristo, nā dáka'ki ñāá?

²⁵ Dá nī kaa dao ká nā ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú t̄a káa kúu r̄a nándukú t̄a né'e choon ka'ání rá? ²⁶ Kande' é ndó, ch̄i iin t̄uu r̄a káa dána'a r̄a noó ñ̄ayuu, ta ni iin ñ̄a'a k̄o k̄ee t̄a né'e choon x̄i'ín rá. ¿Á n̄i ñ̄akoni ñ̄aa ta né'e choon ñ̄a kúu rá Cristo, na dáka'ki ñ̄aa? ²⁷ Tído t̄a káa, ná'á yó ndeí n̄i k̄i ra. Tído tá ná k̄i n̄a kúu Cristo, k̄o iin ta'on kana'á ndeí chí k̄i na —kaá r̄a.

²⁸ Ta noo nákaa Jesús dána'a n̄a yé'é ñ̄o'o ká'ano ñ̄oo, n̄i'í cháá k̄a n̄i k̄asá'á ná ká'an n̄a, ta kaá n̄a:

—Ná'á ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñ̄oo n̄i k̄i yu'u. Tído k̄o véi ta'on yu'u kuendá mií, ch̄i n̄a n̄i tanda'á yu'u veii kúu iin n̄a ndaa, tído k̄o ná'á ta'on ndó n̄a. ²⁹ Tído yu'u kúu n̄a ná'á ñ̄aa, dá ch̄i noo mií ná n̄i k̄ixii, ch̄i mií ná n̄i tanda'á yu'u veii —kaá n̄a.

³⁰ Kúu n̄i ka'an rá tiin ñ̄aa rá, tído ni iin ta'on ra k̄o ní x̄i'o ndeé iní tiin ñ̄aa, ch̄i k̄o ñ̄a'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ñ̄a tiin ñ̄aa rá.

³¹ Ta kuá'á ndá'o ñ̄ayuu ñ̄oo n̄i k̄andisa ñ̄aa, ta kaá n̄a:

—Tá ná kasaa n̄a kúu mií Cristo, ¿á ndato cháá k̄a ví ñ̄a'a kuu kee noón o duú na yó'o?

D̄i'a n̄i kuu tá n̄i tanda'á t̄a fariseo dao t̄a kua'an r̄a tiin ra Jesús

³² Kúu n̄i seídó'o t̄a fariseo ndidaá ñ̄a ká'an ñ̄ayuu ñ̄oo sa'a ná. Sa'a ñ̄oo n̄i sa'anda t̄a dut̄i sakuá'a x̄i'ín t̄a fariseo ñ̄oo choon noó t̄a ndaa yé'é ñ̄o'o ñ̄a ná ko'on r̄a tiin ra Jesús. ³³ Tá n̄i saa r̄a, dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ndadá cháá vá tiempo koni ndo yu'u, dá ch̄i no'o vei noo ió n̄a n̄i tanda'á yu'u veii. ³⁴ Tá n̄i ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o nani'i'í ta'on ñ̄aa ndó. Ch̄i noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo —kaá n̄a.

³⁵ Dá n̄i k̄asá'á ndátó'ón tá'an mií t̄a né'e choon noó n̄a Israel ñ̄oo:

—¿Ndeí ko'on t̄a káa, ká'an rá, ñ̄a o kándeé yó nani'i'í yó rá? ¿Á ko'on r̄a koo ra x̄i'ín na ñ̄oo yo n̄i k̄ankuei kua'an ndeí tein n̄a griego, ta dána'a tá'ani ra noó n̄a griego ñ̄oo? ³⁶ ¿Ndi dándaki to'on n̄i ka'an r̄a káa, ch̄i kaá r̄a: “Nandukú ndó yu'u, tído o nani'i'í ta'on ñ̄aa ndó; ch̄i noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo?”

Nd̄a n̄i yo kana ndita t̄akuí x̄i'o ñ̄a kataki yo kee Jesús

³⁷ Ta mií kuu noo ndi'i víko ñ̄oo kúu iin kuu ká'ano cháá k̄a. Dá n̄i ñ̄akuin ndich̄i Jesús, ta n̄i'í n̄i kayu'ú ná, ta kaá n̄a x̄i'ín ñ̄ayuu ñ̄oo:

—Ndi ndaa ndo'ó ích̄i ini, nak̄i ndo ndik̄o ndo yu'u, dá k̄i'oi ñ̄a ko'o ndó. ³⁸ Ta ndi ndaa na kándeé ini ñ̄aa, dá k̄ian ndo'no na tát̄o'on k̄i'o ká'an tuti īi Ndios, dá ch̄i ini n̄i ná kana ndita t̄akuí x̄i'o ñ̄a kataki na —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá n̄a ká'an n̄a sa'a Esp̄iritu īi Ndios, n̄a natiin n̄a kándeé ini ñ̄aa cháá k̄a chí noo. Dá ch̄i k̄o ñ̄a'a ta'on tanda'á Ndios Esp̄iritu īi ná kasaa n̄a koo na ini n̄a kándeé ini ñ̄aa, dá ch̄i káman̄i vá dáx̄ink̄o Jesús choon veí na, dá natiin na ñ̄año'ó chí induú.

N̄i k̄asá'á naá tá'an ñ̄ayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá n̄i seídó'o dao ñ̄ayuu ñ̄o'o tein ñ̄ayuu kuá'a ñ̄oo ñ̄a n̄i ka'an Jesús díon, dá n̄i kaa n̄a:

—Miian ndaa kuiti t̄a káa kúu mií profeta n̄i kaa Ndios tanda'á ná kii noo yo.

⁴¹ Ta dao k̄a n̄a kaá:

—Taa káa kúu Cristo, n̄a dáka'ki ñ̄aa.

Tído dao k̄a n̄a kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi n̄a kakuu Cristo ch̄i? ⁴² ¿Á k̄o ná'á ta'on ndó ñ̄a ká'an tuti īi Ndios ñ̄a tein n̄a ve'e David va kii n̄a kakuu Cristo, ta kaki na ñ̄oo Belén noó n̄i sa kuu ñ̄oo David ñ̄oo? —kaá n̄a.

⁴³ Sa'a ñoo ñi kasá'a tá'anda tá'an ñayuu ñoo sa'a Jesús. ⁴⁴ Dá ñi ka'an dao na tiin na Jesús, tído ko ní xī'o ndeé ta'on ini na tiin ñaa ná.

Ñi kuu ko ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoo

⁴⁵ Dá ñi nandío kuéi ta ndaa yé'é ño'o ñoo ñi ndísaa ra noo ndéi ta duti saku'a xí'in ta fariseo, dá ñi kaa ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Ndiva'a ko ní sá ne'e ndó taa ñoo kii ndó?

⁴⁶ Dá ñi kaa ta ndaa yé'é ño'o ñoo xí'in rá:

—Ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on ñóhí dáná'a taa ñoo.

⁴⁷ Dá ñi kaa ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á ñi kandeé ta'ani taa ñoo ñi danda'í ra ndo'ó? ⁴⁸ ¿Á ió iin kaa ta né'e choon ñoo yo o iin kaa ta fariseo ñi kándisa ña dána'a taa ñoo, ka'an ndó?

⁴⁹ Tído ñayuu kaa ñi kándisa ñaa chí ko ná'a ta'on na ley Moisés, sa'a ñoo ñi tai chí'an na noo Ndios —kaá ra.

⁵⁰ Dá ñi kaa iin ta fariseo naní Nicodemo, tá'an ra ñi sa'an ñi ndató'ón xí'in Jesús iin saku'a:

⁵¹ —¿Á dátai kuachi ley yo iin taa xían nani ko ñá'a kueídó'o yó ra, dá kana'a yó ndí kían kúu kuachi ra, ka'an ndo'ó?

⁵² Dá ñi kaa dao ka ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á iin ta kuendá Galilea ta'ani kúu yo'ó, ndani? Kua'an dáku'a va'ón tuti ij Ndios, dá konon ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko ní kí chí kuendá Galilea.

Di'a ñi kuu tá ndáka dao taa iin ñá'a ñi natuu xí'in iin taa ñi kasáa ra noo Jesús

⁵³ Tá ñi ndi'i, dá ñi ñaki'in iin rá iin taa ñoo kua'an nó'ó rá.

8

¹ Dá ñi kee Jesús kua'an na dinj yúku Olivos. ² Ta na'a va'a iin ka kuu ñoo, dá ñi nandío ko na noo ín ve'e ño'o ka'ano. Dá ñi nataka ndidaa na ñoo noo Jesús. Dá ñi sa ko na ió na dána'a na noo ñayuu ñoo. ³ Ta ñoo ndáka ta dána'a ley Moisés xí'in ta fariseo iin ñá'a ñi natuu xí'in iin taa ñi kasáa ra noo ná. Dá ñi chíkin ñaa rá noo ñayuu kuá'a ndéi ñoo. ⁴ Dá ñi kaa ra xí'in Jesús:

—Maestro, ñá'a yo'o ñi natuu xí'in iin ka taa. ⁵ Ta ley Moisés kían sa'ándá choon ña chíyúu yó na ñá'a kée dión. Tído, ¿ndi kaá mií ni?

⁶ Dión kaá ra chí kóni ra dátuu rá Jesús, dá ya'a na ka'an na, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído ñi sa ko ndei Jesús, dá ñi kasá'a ná taa na no'ó'ó xí'in dinj ndá'a ná. ⁷ Tído sa'a ña ndúndéé rá ndató'ón ñaa rá, sa'a ñoo ñi ñakuin ndichi na, dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ndi kaa iin kaa ndo'ó ko kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a dinñó'ó ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá na.

⁸ Dá ñi ñakoo ndei tuku na, dá ñi kasá'a ná taa tuku na no'ó'ó ñoo. ⁹ Tá ñi seídó'o taa ñoo ña ñi ka'an Jesús dión, dá ñi xika'an noo mií rá, ta iin rá iin ra ñi ñaki'in íchi ñi nandío kuéi ra kua'an ra. Dinñó'ó ta sá'ano ñi kee kua'an, dá ñi sarkuei ta kuálí cháa ka kua'an ra. Ta ndadá iin tó'ón Jesús xí'in ta'ána ñá'a ñoo ñi kandoo noo ndéi ndidaa ñayuu ñi ndítútí ñoo. ¹⁰ Dá ñi ñakuin ndichi Jesús. Dá ñi sa nde'é ná ña ni iin tó'ón ka taa ñoo koó. Ndadá iin tó'ón ta'ána ñá'a ñoo ñi kandoo ín. Dá ñi kaa na xí'in:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndeí kua'an taa ka'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón ka ra ko ní ka'an ña kánian kuuon sa'a kuachi ñi keeón?

¹¹ Dá ñi kaa ñá'a ñoo xí'in rá:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Tá dáá, ni yu'u ɔ ká'an n̄a kánian kuuon sa'a kuachi n̄i keeón. Kua'án viti, tído ɔ sá nándiό koo kaon keeón kuachi —kaá n̄a.

Jesús kúu n̄a dátoon noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o

¹² Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín ñayuu ñoó:

—Yu'u kúu n̄a dátoon noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o. Ta ndidaá n̄a vei ndíko yu'u, ɔ kánoo naá ta'on na. Di'a koni n̄a ndato katoon noo kanoo na, ta koni n̄a kataki n̄a kee yu'u.

¹³ Dá n̄i kaa t̄a fariseo xí'ín Jesús:

—Sa'a mií vá ní xí'o ní kuendá, sa'a ñoó kɔ ndáya'i ta'on to'on ká'an ní.

¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará mií yu'u xí'o kuendá sa'i, tído ndáya'i va to'on ká'in, dá ch̄i ná'a vá yu'u ndéi n̄i kixii, ta ná'a vá yu'u ndéi ko'in. Tído ndo'ó, ni kuendá kɔ xí'o ndó ndéi n̄i kii yu'u, ta ni kuendá kɔ xí'o ndó ndéi ko'in. ¹⁵ Ndo'ó kúu r̄a keyíko sa'a ñayuu táto'on k̄i'o kée n̄a kúu kuendá ñayuu yó'o. Tído yu'u, kɔ véi ta'oin keyíko sa'a ni iin tó'ón ñayuu. ¹⁶ Tído tá n̄i kánian keyíko yu'u sa'a ná, dá kían keyíko ndaai sa'a ná, dá ch̄i ɔ duú iin tó'ón yu'u kee dión. Mií yu'u xí'ín tatái, n̄a n̄i tanda'a yu'u veii, keyíko sa'a ná. ¹⁷ Ch̄i ley ió noo ndo ká'an n̄a tá ió uu t̄a xí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían kían ña ndaa. ¹⁸ Yu'u kúu n̄a xí'o kuendá sa'a mií, ta xí'o ta'ani tatái, n̄a n̄i tanda'a yu'u veii, kuendá sa'i —kaá n̄a.

¹⁹ Dá n̄i kaa t̄a fariseo ñoó xí'ín ná:

—¿Ndeí ió tatá ní, tá dáá?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kɔ ná'a ta'on ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ni tatá yu'u kɔ ná'a ndó. Tá ná kana'a ndó yu'u, dá kían nda tatái kana'a ndó —kaá n̄a.

²⁰ Ta ndidaá to'on yó'o n̄i ka'an Jesús yé'é ño'o ká'ano noo kúu noo taán ñayuu di'ón doko ná noo Ndios. Ta kɔ iin ta'on n̄i xí'o ndeé iní tiin ñaá, ch̄i kɔ ña'a ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaá rá.

Kaá Jesús ña ɔ kúu ta'on saq t̄a ñoó noo ko'on n̄a

²¹ Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá n̄i xi'i'j ndo, kakomí ij va ndó kuachi, sa'a ñoó ɔ kúu ta'on saq ndo noo ko'in.

²² Dá n̄i kasá'a ndátó'ón tá'an t̄a né'e choon noo n̄a Israel ñoó:

—¿Á ka'áni vá r̄a káa mií rá, ká'an rá, ndani ká'an r̄a ña ɔ kúu ta'on saq yo noo ko'on r̄a?

²³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndéi ninɔ va kúu ndo'ó, tído yu'u, n̄a n̄i kii nda noo dikó vá kúu yu'u. Dá ch̄i t̄a kuendá ñayuu yó'o va kúu ndo'ó, tído ɔ duú ta'on ñaá kúu yu'u. ²⁴ Sa'a ñoó n̄i kaaj xí'ín ndó ña tá n̄i xi'i'j ndo, dá kakomí ij va ndó kuachi, ch̄i tá ná ɔ kándisa ndó ña yu'u kúu n̄a ká'an ndá yoo kúu, dá kían tá n̄i xi'i'j ndo, dá kakomí ij va ndó kuachi.

²⁵ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá dáá?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda mií sa'a n̄i kast̄o'in xí'ín ndó ndá yoo kúu. ²⁶ Kua'a nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, ta ió nda'o kuachi kuu keyíko sa'a ndo. Tído iin n̄a ndaa kúu n̄a n̄i tanda'a yu'u veii. Ta sava'a ña kúu to'on n̄i xí'o na nooi, ñoó vá kían ká'in xí'ín ndidaá ñayuu —kaá n̄a.

²⁷ Tído kọ ní kándaa ini ɾa ña ni ka'an na sa'a tatá Ndios. ²⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín ɾá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndo na ni nduu ɾa ñayúú yó'o, nda daá kanda ini ndo ña yu'u ndisa kúú na daá kúúí. Ta kanda ta'ani ini ndo ña kọ ní kée mií ta'on yu'u ni iin ña'a, sava'a ña ni kasto'on tatá xí'ín, ñoó vá kían ni ka'in xí'ín ndó. ²⁹ Dá chɿ tatá, na ni ɾanda'a yu'u veii, daá ió va na xí'ín, kọ dánkoo mií ta'on ñaá ná, dá chɿ daá kuití vá kée yu'u ña náta'an ini na —kaá Jesús.

³⁰ Tá ni ndi'i ni ka'an na ndidaá to'on yó'o, kúú kua'á nda'o ñayuu ni kándisa ñaá.

Ña ndaa dána'q Jesús taó xóoan yó tixi ndá'q ña dándáki ñaá

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín na Israel, na kándisa ñaá ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'ín to'on ni danáj noo ndo, dá kían koni ndo kakuu ndisa ndó kuendá yu'u, ³² ta kasandaá ndo kana'á ndó ña ndaa. Ta ña ndaa yó'o taó xóo ndo'ó tixi ndá'q ña dándáki ñaá.

³³ Dá ni kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Na ve'e Abraham kúú ndu'u, ta ni iin kuu ɾa'ón kọ ní sá ño'o ndu tixi ndá'q ni iin ɾa. Sa'á ñoó, ɿndiva'a ká'an ní ña kankuei ndu tixi ndá'q ña dándáki ñaá?

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií ñayuu kée kuachi, noón kúú na ño'ó tixi ndá'q kuachi, ta dándáki ñaá. ³⁵ Ta ndidaá na ño'ó tixi ndá'q iin sato'o, o kándeí kúú ta'on na xí'ín na ve'e sato'o na. Sava'a na kúú de'e mií sato'o ñoó, noón kúú na kándeí kúú xí'ín na ve'e tatá na. ³⁶ Sa'á ñoó tá ná taó xóo na kúú de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'q ña dándáki ñaá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'án. ³⁷ Sa ná'á vá yu'u ña na ve'e Abraham kúú ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chɿ kọ nátiin va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó. ³⁸ Ká'in xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ni xini yu'u díin tatá. Tído ndo'ó kúú na kée ña ni seídó'o ndó ni ka'an tatá ndo xí'ín ndó.

Kaá Jesús ña tatá ɾa ñoó kúú ña u'u

³⁹ Dá ni kaa ɾa xí'ín ná:

—Abraham va kúú tatá ndu.

Dá ni kaa Jesús xí'ín ɾá:

—Tá miían ndaa de'e Abraham kúú ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on ni sa kee Abraham. ⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chɿ ká'in ña ndaa xí'ín ndó, ta ña ndaa yó'o kían ni kasto'on mií Ndios xí'ín. Ta kọ ní kée Abraham táto'on kí'o kée mií ndó. ⁴¹ Tído ndo'ó kúú ɾa kée ndidaá ña kée tatá ndo —kaá na.

Dá ni kaa ɾa xí'ín ná:

—Kọ kúú ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón vá kúú tatá ndu, ta noón kúú Ndios.

⁴² Dá ni kaa Jesús xí'ín ɾá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúú tatá ndo, dá kían koni ndo yu'u, ní kúú. Dá chɿ noo Ndios ni kii yu'u. Ta kọ véi yu'u xí'ín ña kóni mií, Ndios vá ni ɾanda'a yu'u veii. ⁴³ Ta, ɿndiva'a kọ kanda ini ndo to'on ká'in xí'ín ndó? Kọ kanda ini ndo, dá chɿ kọ xí'o ta'on ndó mií ndó kueídó'o ndó to'on ká'in xí'ín ndó. ⁴⁴ Chɿ kúú ndó kuendá ña u'u, ta ñoó kúú tatá ndo, chɿ ña kóni tatá ndo, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá chɿ nda mií sa'a kúúán ña sa'ání ndii. Ta kọ ndikoan ña ndaa, dá chɿ koo ña ndaa noán. Sa'á ñoó tá ka'an to'án, ná'a miían ña kú'o díon kían. Ta ndino'o ña to'ón ká'an, chɿ miían kúú ña tá'í ndidaá ña to'ón. ⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ká'in xí'ín ndó, sa'á ñoó kọ kándisa ndó ña ká'in. ⁴⁶ Ta, ɿndi ndáa ndo'ó nani'i iin kuachi sata yú'u? Tá ndino'o ña ndaa ká'in, ɿndiva'a kọ kándisa ndó ña ká'in xí'ín ndó, tá dáá? ⁴⁷ Chɿ na kúú kuendá Ndios, noón kúú

na natiin va'a to'on ve'i noo Ndios. Ta ndo'ó, ko nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'in, dá chī ko kúu ta'on ndó kuendá Ndios —kaá na.

Sá ió va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayúú yó'o

⁴⁸ Nī ndi'i, dá nī kaa tá Israel ñoo xí'in ná:

—Ndaa va ká'an ndu tá chinani ndú mií ní kúu ní iin tá ñoo Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ta'ón ña u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñañó'ó noo na kúu tatái Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u. ⁵⁰ Ko ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Tído ió iin na kóni ña natiin yu'u ñañó'ó, ta noón kúu na kényiko ndaa. ⁵¹ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií na ná kandita toon xí'in to'on ká'in, noón kúu na ni kuu ta'ón o kuú na —kaá na.

⁵² Dá nī kaa tá Israel ñoo xí'in ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ña nákaa ña u'u ini ní, dá chī nī xí'j va Abraham, ta nī xí'j ta'ani dao ka profeta. Tído mií ní kaá ña na ná kandita toon xí'in to'on ká'an ní, ni iin kuu ta'ón o kuú na. ⁵³ ¿Á ndáya'i cháá ka ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chī nī xí'j na, ta nī xí'j ta'ani dao ka profeta ñoo. ¿Ndá yoo kúu ní, xini ní?

⁵⁴ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñañó'ó mií, dá kían ko ndáya'i ta'an vaan. Mií vá tatá yu'u kúu ná xí'oi ñañó'ó noo, tá'an na kaá ndo kúu Ndios noo ndo. ⁵⁵ Tído ndo'ó kúu na ko ná'a ta'on ñaa. Yu'u kúu na ná'a ñaa. Chī tá ná kaa ña ko ná'i na, dá kían kúu iin tá to'ón táto'on kí'o kúu ndo'ó. Tído yu'u ná'i na, ta seidó'i to'on ká'an na. ⁵⁶ Ta nī kadij nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nī kandaa ini na ña kóni na kasaá yu'u ñayúú yó'o. Ta miían ndaa kuiti nī xini naan, ta kúu nī kadij nda'o ini na —kaá na.

⁵⁷ Dá nī kaa tá Israel ñoo xí'in ná:

—Ni uu diko uxī kuia ko ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa nī xini ní Abraham?

⁵⁸ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa daá ió va yu'u tá ko ñá'a kaki Abraham, chī yu'u kúu na daá kúu.

⁵⁹ Dá nī tiin ra yuú kua'an ra chiyúú rá Jesús. Tído nī chide'é na, dá nī keta na yé'é ño'o ká'ano ñoo. Dá nī chika'anda na tein ñayuu ñoo, dá nī kee na kua'an na.

9

Di'a nī kuu tá nī nduva'a Jesús iin taa ko túu noo, chī nda noo nī kaki va ra káa ra dión

¹ Noo xika Jesús kua'an na ñoo nī xini na ió iin taa ko túu noo, ta nda nī kaki va ra káa ra dión. ² Dá nī ndato'ón ñaa taa xionoo xí'in ná ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo nī ya'a nī kee kuachi, á mií rá o na ve'e ra, sa'a ñoo ko túu noo rá nī kaki ra?

³ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—O duú sa'a kuachi mií rá, ta o duú sa'a kuachi nī kee na ve'e ra káa ra dión. Dión káa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'in rá.

⁴ Ta miían kánian kee yu'u choon, ña nī sa'anda na nī tанда'a yu'u veji viti túu ij, dá chī sa ve'i kuaa vá. Chī tá ná kuaa, ko iin ka kuu kechón. ⁵ Dá chī xían nani ió'i ñayúú yó'o, kúu na dátoon noo ñayuu —kaá na.

⁶ Nî ndi'i, dá nî daká Jesús lú'u ñó'o xí'in tadjí nâ. Dá nî nduuan ndei'i. Dá nî chîndaá ñáan satâ nduchí nóó tãa kô túu noo ñóó. ⁷ Dá nî kaa nâ xí'in rá: —Kua'án nakatón nooñ takují ñó'o ndã yu'ú pila, ñã naní Siloé ñóó —kaá nâ. (To'on yó'o kóni kaa takují vei iin kã xián.)

Tá nî saã rá ñóó, ta nî ñakata ra noo rá, ta kúu sa nde'é vá rá nî ñandió koo ra kua'an rá.

⁸ Dá nî kaa nâ ndei yati xí'in rá xí'in dao kã nâ ná'á ñã kúu rá tãa kô túu noo:

—¿Á duú tãa ió sáti ñóó kúu rá káa? —kaá nâ.

⁹ —Jaã, ñaa kúu rá —kaá dao na.

Ta dao kã nâ kaá:

—Koo, dión káa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaa vá kúu yu'u.

¹⁰ Dá nî ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndi nî kuu nî ñatuu nooñ?

¹¹ Dá nî kaa rá:

—Tãa naní Jesús ñóó nî kava'a lú'u ndei'i xí'in tadjí rá, dá nî chîndaá raãñ satâ nduchí nóói. Dá nî kaa rá xí'in: “Kua'án noo nákaã pila Siloé, ta ñóó nakatón nooñ”, kaá rá xí'in. Dá nî sa'in, dá tá nî ñakatai nooi, ta kúu nî ñatuu vaan.

¹² Dá nî ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndeí nákaã tãa ñóó?

Dá nî kaa rá:

—Kô ná'á ta'on vei.

Dí'a nî kuu tá nî ndato'ón tã fariseo tã nî nduva'a ñóó ndi nî kuu, dá nî nduva'a ra

¹³ Dá nî kee na ndáka na tãa nî ñatuu noo ñóó kua'an nâ noo tã fariseo. ¹⁴ Ta kuu náni'i ndée nâ Israel nî kava'a Jesús ndei'i nî chîndaá ñáan noo tã ñóó, dá nî ñatuu. ¹⁵ Dá nî ndato'ón ta'ani ñaa tã fariseo ñóó ndi nî kuu, dá nî ñatuu noo rá. Dá nî kaa tãa ñóó xí'in rá:

—Iin tãa nî chîndaá ndei'i satâ nduchí nóói, dá nî sa'in nî ñakatai ñã, ta túu vaan viti.

¹⁶ Dá nî kaa dao tã fariseo ñóó:

—O duú ta'on tãa nî tãnda'á Ndios kasaã kúu tãa ñóó, dá chî nî ya'a ra kuu náni'i ndée yó.

Ta dao kã rá kaá:

—¿Ndi kee ví iin tãa kómí kuãchi kee ra ñã ná'ano yó'o?

Ta kúu nî kasá'á naá tá'an mií rá ndei ra. ¹⁷ Dá nî ndato'ón tuku ra tãa nî ñatuu noo ñóó:

—¿Ndá yoo kúu tãa nî nduva'a nooñ, ká'on?

Dá nî kaa tãa ñóó:

—Iin profeta va kúu rá.

¹⁸ Tído kô ní kándisa ta'on tãa né'e choon noo nâ Israel ñã nî sa kuu ra iin tãa kô túu noo, ta kô kándisa ra ñã nî nduva'a ra. Sa'á ñóó nî kana ra tatá tãa nî ñatuu noo ñóó xí'in naná rá, ¹⁹ dá nî ndato'ón ñaa rá:

—¿Á de'e ní kúu tãa yó'o? Ta ká'an ní ñã ndã nî kaki ra kô túu noo rá. Ta, ¿ndi nî kuu ñã ndé'é rá viti?

²⁰ Dá nî kaa nâ xí'in rá:

—Ná'á ndu'u ñã kúu xí de'e ndu, ta miían ndaa kuiti kô túu noo xí ndã nî kaki xi. ²¹ Tído kô ná'á ta'on ndu'u ndi nî kuu nî ñatuu noo xí. Ta kô ná'á ta'on ndu ndá yoo nî kedaá xí'in xí, dá nî ñatuu noo xí. Ndato'ón ní mií xí, chî tãa sa'ã vá kúu xí. Sã kánian kî'o mií xí kuendá sa'á ñã nî ndo'o xi —kaá nâ.

22 Dión nì kaa na ve'e ra, dá chì yu'ú nà kée tã né'e choon noó nà Israel. Dá chì sà nì kãndoo ra ñã ndidaá ñayuu nakoni ñã Jesús kúú nã dákaki ñáá, noón kúú nã taxí rá ve'e noo náta nã ñoo ñoo. 23 Sã'á ñoo nì ka'an nã ve'e ra: "Ndató'ón ní mií xí, dá chì tã sava'a vá kúú xí."

24 Dá nì nãndió kuéi tuku ra nì kana ra tã nì natuu noo ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Kánian nakì'o yo'ó ñãñó'ó noo Ndios va, dá chì ná'á vá ndu'u ñã iin tã kómí kuachi va kúú tã ñoo.

25 Dá nì kaa tã ñoo xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on yu'u á tã kómí kuachi kúú rá o koó. Sava'a ñã ná'á yu'u kíán ñã nì sã kuui iin tã kò túu noo, tído viti nì natuu noo nì kee ra.

26 Dá nì nãndió kuéi tuku ra nì ndató'ón ñáá rá:

—¿Ndi nì kee tã ñoo xí'ón? ¿Ndi nì kuu, dá nì natuu noo?

27 Dá nì kaa ra:

—Sã nì nakani vai xí'ín ndó, tído kò kékuendá ta'on ndó ñã ká'ín xí'ín ndó. ¿Ndiva'a kóni tuku ndó nakani xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndikó ndo tã ñoo, ndani?

28 Ta kúú nì ka'an ndava'a tã fariseo ñoo xí'ín tã nì nduva'a ñoo, ta kaá ra:

—Mií vá yo'ó kúú rá ndikó tã ñoo. Tído ndu'u, Moisés va kúú nã ndikó ndu'u. 29 Dá chì ná'á ndú ñã nì ka'an túu Ndios xí'ín Moisés. Tído tã ñoo, kò ná'á ta'on ndu ndei nì kii ra.

30 Dá nì kaa tã ñoo xí'ín rá:

—Naá vá ini xini ndo'ó, chì nì nduva'a ndisa tã ñoo noo, tído kò kãndaã ñi vá ini ndo ndei nì kii ra. 31 Chì ná'á vá yó ñã kò seídó'o ta'on Ndios nã kómí kuachi tá xíkã nã ñã manì noo ná. Tído tá yu'ú ni'ini yó Ndios, ta kée yó ñã kóni nã, dá kíán seídó'o nã ñã xíkã yo noo ná. 32 Ta ndã mií sa'ã ñayuu, ta ndã viti kò nì'í to'on ta'on yó ñã kãndéé iin ñayuu nduva'a na iin nã nì kaki kò túu noo. 33 Tá kò ní kii tã ñoo noo Ndios, dá kíán o kãndéé ta'on ra nduva'a ra iin nã kò túu noo.

34 Dá nì kaa tã fariseo ñoo xí'ín rá:

—Tixi ndá'a kuachi va nì kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúú yo'ó, xinoon, ñã dána'a di'aón noo ndu'u?

Dá nì taxí ñáá rá ini ve'e noo náta nã ñoo ñoo.

Kaá Jesús ñã kò túu noo tã fariseo ñoo noo Ndios

35 Kúú nì kãndaã ini Jesús ñã nì taxí ñáá tã fariseo ini ve'e noo náta nã ñoo ñoo. Dá tá nì nãní'í ñáá ná, dá nì kaa nã xí'ín rá:

—¿Á kãndéé inoon nã kúú de'e Ndios?

36 Dá nì kaa ra:

—¿Ndá yoo kúú noón, tatá, dá ná kãndéé ini ná?

37 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sã nì xinon ná. Ta mií nã ndátó'ón xí'ón viti'ón kúú ná.

38 Dá nì kaa ra:

—Kãndéé ini mií ní, sato'í.

Dá nì kãsa'á rá ndáño'o ñáá rá. 39 Dá nì kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñoo:

—Veí yu'u ñayuu yo'ó, dá ndeyíkoí nio iin rá iin ñayuu. Dión, dá ná natuu noo nã kò túu noo. Ta nã túu noo, o kátuu ta'on noo ná.

40 Tá nì seídó'o dao tã fariseo ndíta ñoo ñã nì ka'an nã dión, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Á tã kò túu noo ta'ani kúú ndú, xini ní?

41 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a cháá ká ní sá kuu ndó tã kò túu noo, dá kían o kátaj kuächi ta'on ndó sa'a kuächi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noo ndo, sa'a ñoó táj kuächi ndó noo Ndios.

10

Nákani Jesús sa'q korrá noo ñó'o léko

¹ Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tã kò kú'u chí noo kúu yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá rj, roón kúu iin tã kuí'íná, iin tã kéndava'a xí'in rí. ² Tído nã koku'u chí yé'é korrá rj, noón kúu nã ndáka rí. ³ Chì tã ndaa yé'é, roón kúu rã sónó yé'é noó nã ndáka rí. Ta táj va'a do'o rí tá káyu'u ná kuu iin rá iin rí, dá tao nã rí. ⁴ Dá tá nì ndi'i nì tao xóo na léko mií ná, dá xionoo na kua'an nã noo rj, dá tákuei ñaa rí kua'an rj, chí ná'á rí tachì ná. ⁵ Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñaa rí ko'on rj, di'a kuino rí noo ná, dá chí kò ná'á ta'on rí tachì ñayuu tukú ñoó —kaá nã.

⁶ Ta to'on yó'o nì ñakí'in tá'an Jesús xí'in ña nì ka'an nã xí'in tã fariseo, tído kò ní kándaq ini rã ndi dándaki ña nì ka'an nã.

Jesús kúu nã ndáka va'a léko

⁷ Dá nì nandio koo Jesús nì ka'an nã xí'in rá:

—Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña mií vá yu'u kúu yé'é korrá noo ñó'o léko.

⁸ Ta ndidaá tã nì kii yachj tá kò ñá'a kasaa yu'u, roón nì sã kuu tã kuí'íná, ta sã kenda'á ra xí'in lékoj. Tído kò ní tao kuendá ta'on lékoj noó nì ka'an rã.

⁹ Ta yu'u kúu yé'é korrá, ta ndi ndáa mií vá léko ná kú'u yé'é ñoó, ta kúu kãkì va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noo káa ita kuí kasá'an rí. ¹⁰ Tído tã kuí'íná ñoó vej oon ra noo ñó'o rí kí'in kuí'íná rá rj, ta ka'áni rá rj, ta dánaá rã rí. Tído iin yu'u vej, dá ná ni'í rj ña katakì rj, dá ni iin ña'a ná o kámani noo rj.

¹¹ Yu'u kúu nã ndáka va'a léko, ta iin nã va'a ndáka léko, noón kúu nã kò yu'u kí'o na mií ná kuu nã sa'a rj. ¹² Tído tã ndáka léko sata yá'i, tã kò kúu sato'o rj, tá xiní rã vej ndigüé'í lobo, ta kúu dánkoo ndava'a ra léko, ta kúu xino ra kua'an rã noo ndigüé'í lobo ñoó. Dá kásaa rj sa'áni rj dao léko, ta dao kã léko ñoó xítã noó kua'an. ¹³ Ta xino va tãa ñoó noo ndigüé'í lobo ñoó, dá chí kò kúu rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra rj, sa'a ñoó kò sa'áni ta'on ra mií rá sa'a rj.

¹⁴ Tído yu'u kúu nã ndáka va'a lékoj, ta ná'á va'a yu'u ndi ndáa iin rá iin rí, ta ná'á va'a rí yu'u, ¹⁵ táto'on kí'o ná'á vá tatá Ndios mií, ta ná'á ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'a ñoó nakí'o yu'u mií ña kían kuuj sa'a lékoj. ¹⁶ Ndéi ta'ani dao kã lékoj, tá'an kírí kò ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xín'ó'o ta'ani kandakai rj kii rí, dá nakí'in tá'an rí xí'in léko yó'o, dá kían kueíd'ó'o ta'ani rí yu'u. Dá ndadá iin tó'on vá tu'u ná kakuu rí, ta iin tó'on ná kakuu nã kandaka rí.

¹⁷ Sa'a ñoó kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá chí ko'in nakí'oi mií ña kían kuuj, ndi'i, dá nandio kooi natakij. ¹⁸ Tído kò iin ta'on ka'áni yu'u xí'in to'on kí'o kóni mií rá, mií vá yu'u nakí'oi mií ña kían kuuj. Dá chí ió choon noo ndá'a yu'u ña kían nakí'oi mií kuuj, ta ió ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kían natakij, ta choon yó'o nì ñatiin noo tatáj —kaá nã.

¹⁹ Ta nì kasá'á ndát'ón kuächi tuku nã Israel sa'a ña nì ka'an Jesús dión.

²⁰ Kúu kuá'á nda'o na nì kaa di'a:

—Ña kini va nákaa ini rã, ta ndúlóko va ra. ¿Ndiva'a seíd'ó'o ndó noo ká'an ra?

²¹ Ta nì kaa dao kã nã:

—Ni iin tã nákaa ña kini o ká'an dión. ¿Á kándéé iin tã nákaa ña kini ini nduva'a ra iin tã kò túu noo? —kaá nã.

Ko kóni dao na Israel kandisa na Jesús

²² Ta ió iin víko ñoo Jerusalén noq kéká'ano na kuu ni na'ki'o tuku na ve'e ño'o ká'ano noq ndá'a Ndios. Tiempo daá ñóó kíán yoq víxi. ²³ Ta xionoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñóó noq kúú corredor naní Salomón. ²⁴ Dá ni nataka ta n'éle choon noq na Israel noq nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá oon ví nání'i ndée níó ndú kee ní? Tá mián ndaa kúú ní Cristo, na dáka'ki ñaa, kast'o'on ndaa ní xí'in ndu'u.

²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Sa ni ka'an vai xí'in ndó, tído ko kóni ta'on ndó kandisa ñaa ndó. Ta ndidaá ña ndato kéei kúú choon ni sa'anda tatái noqí, ta ñoó kíán ná'a ndá yoo kúúí.

²⁶ Tído ko kándisa ta'on ñaa ndó, dá chi ko kúú ta'on ndó lékoj tát'o'on kí'o sa ni ka'in xí'in ndó. ²⁷ Dá chi na kúú léko yu'u seidó'o na noq ká'in, ta ná'i ndi ndaa na, ta ndíko na yu'u, ²⁸ ta xí'oi ña kataki chíchí ná, ta ni iin kuu ta'on o naá na, ta ko iin ta'on kuu kuio ndaa na noq ndá'a yu'u. ²⁹ Ta mií tatái kúú na ni tei na noqí, ta noón kúú na kómí choon ká'ano cháá ka, ta ni ko iin ta'on kuu kuio ndaa ñayuuí noq ndá'a tatái. ³⁰ Dá chi yu'u xí'in tatái, iin tó'on vá kúú ndu'u.

³¹ Dá ni tiin tuku ta Israel ñóó yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. ³² Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kua'á ndá'o ña ndato ni kee yu'u noq ndo'ó ni kee tatái. Ta, ¿ndi káa iin ñoó ko ní náta'an ini ndo, sa'á ñoó kóni ndo chiyúú ndó yu'u?

³³ Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—O duú sa'á ña ni kee ní ña ndato kóni ndu chiyúú ñaa ndú, di'a sa'á ña ka'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá chi iin ta'a oon va kúú ní, tído kée ní mií ní ña kúú ní Ndios.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á o duú di'a kaá Ndios noq ley ió noq ndo: “Ni ka'in ña kúú ndó ndios”?

³⁵ Ta dión ni chinaní ná ta'a ni na'tiin to'on na ñoó ña kúú rá ndios, ta o kúú ta'on kujo kao yó noq ka'an tuti ií Ndios. ³⁶ Mií Ndios ni kaxi yu'u, ta ni tanda'a ná yu'u veji, sa'á ñoó, ¿ndiva'a kaá ndo ña ka'an ndava'i sa'a Ndios sa'á ña kaá ña kúúí de'e Ndios? ³⁷ Tá ko kée yu'u ña ná'ano kée tatái, dá kíán ná dá'a ni kandisa ndó yu'u. ³⁸ Tído tá kéei ña, dá kíán kandisa ndó ña kéei, va'ará ko kándisa ndó mií yu'u. Dá chi tá kandisa ndó ña kéei, dá kíán kasandaá ndo kandaá ini ndo, ta kasandaá ndo kandisa ndó ña ió tatá Ndios xí'in, ta ióí xí'in ná —kaá na.

³⁹ Dá ni ka'an tuku ra tiin ñaa rá, tído ni kandeé vá ná ni taó xóo na mií ná noq ndá'a rá.

⁴⁰ Dá ni kee tuku na kua'an na iin ka xoo yuta Jordán noq ni kasá'a Juan sa dakódo ndúta ná ñayuu. Ta ñoó ni kandoo na ni sa io tóo na. ⁴¹ Ta kua'á ndá'o ñayuu ni nataka noq nákaa na, ta kaá na ndát'ón ná:

—Mián ndaa kuiti ni iin tó'on ña ná'ano ko ní kée Juan, tído ndidaá ña ni ka'an na sa'á ta'a yó'o kíán ña ndaa —kaá na.

⁴² Ta kúú kua'á ndá'o ñayuu ni kandisa Jesús noq nákaa na ñoó.

11

Di'a ni kuu tá ni xí'i iin ta'a naní Lázaro

¹ Ió iin ta'a kú'u naní Lázaro, ta kúú rá iin ta ñoo Betania, ta ñoo ñoó ndéi kí'o ra María xí'in Marta. ² Ta María, ña kúú kí'o Lázaro ñoó kúú ña ni kuei kirá támi sá'an sata sa'a sato'o yo Jesús, ta ni ñadáyaaán sa'a ná xí'in idí diníjan.

³ Ta miían xí'in ku'an nì tanda'á choon nì sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'in ná: "Tatá, kú'u ka'í va na kú'u ini ní sa'a."

⁴ Dá tá nì kandaá ini Jesús, dá nì kaa ná:

—O duú ta'on kue'e kuu ra kíán, miían ndaa kú'u ra, dá ná natiin Ndios ñaño'ó sa'a rá, ta ná natiin ta'ani na kúu de'e Ndios ñaño'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá na.

⁵ Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'in sa'a ku'u ló'an, xí'in sa'a Lázaro, k'i'óan.

⁶ Tá nì kandaá ini na ña kú'u Lázaro, dá nì kandoo na nì sa io na uú ka kuu noo nákaa na ñoo. ⁷ Nì ndi'i, dá nì kaa na xí'in ta'a xionoo xí'in ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

⁸ Dá nì kaa tá xionoo xí'in ná ñoo:

—Maestro, ta o duú nì ka'an tá né'e choon noo na Israel ña chiyúú rá mií ní. Sa'a ñoo ¿ndiv'a ko'on tuku yó ñoo?

⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á duú uxí uú hora tóon ndindii? Sa'a ñoo na xionoo nduú, ko káchi'i sá'a ta'on na, chí ndato tóon noo ná kée ndindii. ¹⁰ Tído na xionoo sakuáá káchi'i sá'a ná, dá chí ko tóon noo ná.

¹¹ Nì ndi'i, dá nì kaa na xí'in rá:

—Kídi va amigo yo Lázaro, tído ko'in dándotoi ra.

¹² Dá nì kaa ta'a xionoo xí'in ná:

—Tatá, tá kídí ra, dá kíán nduva'a ra.

¹³ Tído to'on nì ka'an Jesús kíán kóni kaa ña nì xi'i va Lázaro, tído kídí ndisa va ra nì ka'an ta'a xionoo xí'in ná ñoo. ¹⁴ Dá nì kasto'on na ndi kóni kaa ña nì ka'an na, ta kaá na:

—Sa nì xi'i va Lázaro. ¹⁵ Ta kádii nda'o inii ña ko ní sá íoi ve'e ra tá nì xi'i ra, dá kíán ná kandeé cháá ka ini ndo yu'u sa'a ña ko'in kee xí'in rá. Kó'o kande'a ra —kaá na.

¹⁶ Dá nì kaa Tomás, tá ká'an xí'in ná Dídimo, xí'in dao ka tá xionoo xí'in Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xí'in ná —kaá ra.

Kaá Jesús ña kúu ná na dánataki ñayuu nì xi'i, ta xi'o na ña kataki chíchí ná

¹⁷ Tá nì kuyati Jesús ñoo ñoo, dá nì kandaá ini na ña sa io komi kuú nákaa yikí koño Lázaro nì nduxian ini káo. ¹⁸ Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoo xí'in ñoo Jerusalén, ta kíán táto'on onj kilómetro. ¹⁹ Sa'a ñoo kua'a nda'o na ñoo Jerusalén nì kasáa kandeí tóo na xí'in Marta xí'in María, dá k'i'o na tandeé ini nooan sa'a ña nì xi'i k'i'óan.

²⁰ Tá nì kandaá ini Marta ña vei Jesús, dá nì keeán kua'an ni'i ñaáan, tído nì kandoo va María íoan ve'e. ²¹ Tá nì naki'in tá'an Marta xí'in Jesús noo vei na ñoo, dá nì kaaan xí'in ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k'i'o ló'i, ní kúu. ²² Tído ná'a ta'ani yu'u ña ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ní noo Ndios, ta kúu k'i'o va naan noo ní.

²³ Dá nì kaa Jesús xí'an:

—Nataki va k'i'ón.

²⁴ Dá nì kaaan xí'in ná:

—Sa ná'a vá yu'u ña nataki xi tá ná kasandaá kuú nataki na nì xi'i tein kuú noo ndi'i.

²⁵ Dá nì kaa Jesús xí'an:

—Yu'u kúu na dánataki ñayuu nì xi'i, ta k'i'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndáa miío na kándéé ini ña, koni na ña kataki chíchí ná, va'ará nì xi'i na. ²⁶ Ta ndi ndáa mií na kándéé ini na yu'u xí'an nani ndéi takí na, ni iin kuú ta'ón o kuú na. ¿Á kándísón ña díón kíán?

²⁷ Dá nì kaaan xí'in ná:

—Jaꝓn, tatá. Kándisa yu'u ña mií ní kúú Cristo, na kúú de'e Ndios, chi kúú ní na ñi tãnda'á Ndios ñi kasáa ñayuu yó'o dákaki ñaa —kaáan.

Ndeí'í Jesús yati yú'u káo noꝝ nákaa yiki koño Lázaro

²⁸ Tá ñi ndi'i ñi ka'an dión, dá ñi keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoo. Tá ñi saꝓn, dá ñi ka'an kayáan xí'ín María:

—Veí maestro yo, ta kána na yo'ó.

²⁹ Dá tá ñi seídó'o María to'on yo'ó, ta kúú kaon nda'o ñi ñakuíjn ndichian, kúú ñi keeán kua'an ni'an Jesús. ³⁰ Ta ko ñá'a ta'on ku'u Jesús ñoo ñoo, chi ió jí vá ná noꝝ ñi ñaki'n tá'an Marta xí'ín ná. ³¹ Dá tá ñi xini na ñoo Jerusalén, na ndéi xí'o tãndeé iní noꝝ María, ña kaon nda'o ñi ndakuijn ndichian ñi ketaán kua'an, dá ñi kee na tákuei ñaa ná kua'an na, ta kaá na:

—Mián kua'an xi ndei'í xi yú'u káo noꝝ ñi nduxi k'i'o xi —kaá na.

³² Tá ñi saꝓ María noꝝ iní Jesús, dá ñi saꝓ kuíjn xitáan noꝝ sá'a ná, ta kaáan:

—Sato'í, tá ní sá io ní yo'ó, o kuú ta'on k'i'o ló'í, ní kúu.

³³ Tá ñi xini Jesús ña nda'í nda'o ndéi'í ña, ta ndéi'í ta'ani na ñoo Jerusalén né'e tá'an xí'an ñi kasáan, ñoo, dá ñi kixian ñi kunda'í ini na, ta nda nio ná ñi ta'u'u, xini na. ³⁴ Dá ñi kaa na:

—¿Ndeí ñi chikáa ndo yiki koño xi?

Dá ñi kaaan:

—Tatá, nakí'í ní, kó'o kãnde'á noꝝ nákaa xi —kaáan.

³⁵ Dá ñi ndei'í Jesús. ³⁶ Dá ñi kaa na ñoo Jerusalén:

—Kãnde'é ndó. Ndeé ka vián ñi saꝓ kú'u ini tãa káa sa'a Lázaro.

³⁷ Dá ñi kaa dao ka na:

—Ñi kãndeé tãa káa ñi nduꝓa'a ra tãa ko túu noꝝ ñoo. Ta, ¿ndiva'a ko ní kãndeé rá xí'ín Lázaro, dá ná o kuú ra, ní kúu? —kaá na.

Di'a ñi kuu tá ñi ñanátaki Jesús Lázaro

³⁸ Kúú ñi kixi tukuañ ñi kunda'í ini Jesús tá ñi saꝓ na noꝝ nákaa yiki koño Lázaro. Ta kían ini iin káo, ta ndadí iin yuu ká'ano ye'án. ³⁹ Dá ñi kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu káa viti.

Dá ñi kaa Marta, ña kúú k'i'o ló'o ndji ñoo, xí'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ní, dá chi saꝓ kini nda'o sá'an díko, dá chi saꝓ komi ví kuu kían.

⁴⁰ Dá ñi kaa Jesús xí'an:

—¿Á duú ñi ka'in xí'on ña tá mián ndaa kãndéé inoꝝn yu'u, dá konon kee Ndios iin ña ndato?

⁴¹ Dá ñi dítá rá yuu ndadí ye'é káo noꝝ nákaa ndji ñoo. Dá ñi ñãnde'é Jesús chí induú, dá ñi kaa na:

—Tatá, ndivé'e ní, dá chi ñi seídó'o ní ña ñi xikaj noꝝ ní. ⁴² Ta daá kuiti vá seídó'o ní ña xikaj noꝝ ní, tído ñi ka'in dión, dá ná kueídó'o ndidaá tá'an ñayuu ndita yo'ó, dá ná kãndisa na ña mián ndaa kuiti mií ní ñi tãnda'á yu'u veíi.

⁴³ Tá ñi ndi'i ñi ka'an na dión xí'ín Ndios, kúú ñi kãyu'ú ná:

—Lázaro, kua'an keta sata vé'e.

⁴⁴ Ta kúú ñi keta tãa ñi xí'í ñoo, ta ñi kaꝓ noꝝ iin tá'í dá'on nda'a rá xí'ín sa'a rá ndíkoꝓn. Ta ñi kaꝓ noꝝ iin ka tá'í dá'on ndadíjan noꝝ rá. Dá ñi kaa Jesús:

—Ndaxí ndó ra, dá ná yaꝓ ra ko'on ra.

Di'a ñi kuu tá ñi ndatq'ón kue'é tã né'e choon ña ka'áni rá Jesús

⁴⁵ Ta kuá'a nda'o na ñoo Jerusalén, tá'an na ñi kii ñi xí'o tãndeé iní noꝝ María, ñi xini ña ñi kee Jesús, ta ñi kãndisa ñaa ná. ⁴⁶ Tído dao ka na ñi sa'an noꝝ ndéi tã fariseo, ta ñi ñakani na sa'a ña ñi kee Jesús. ⁴⁷ Dá ñi ñataká tã duti

sakua'a xí'in ta fariseo ndidaá ka ta né'e choon noo na Israel. Dá ni kaa ra xí'in rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Chì sa kua'á nda'o ña ná'ano kée ta ñoo. ⁴⁸Tá ná konó yó noo rá kanoo ni ra, dá klan ndidaá ñayuu kandisa ñaa. Ndi'i, dá ndakuei ta né'e choon romano, ta dákoon ndi'i ra ve'e ño'o i yó, ta dánaa ra ñoo yó.

⁴⁹ Dá ni kaa Caifás, ta kúu duti kúu noo kua'á dáá ñóo:

—Xixi nda'o ndó, ndani. ⁵⁰¿Á kó ná'a ta'on ndó ña va'a kaan ná kuu iin ta noo ndidaá na ñoo yó o duú kaan naa ndi'i na ñoo yó? —kaá ra.

⁵¹ Ta to'on yó'o kó ní kii ñaxintóni mií rá. Dión ni ka'an ra, chì sa'á ña kúu rá duti kúu noo kua'á dáá, sa'á ñoo ni xi'o Ndios to'on yó'o noo rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel. ⁵² Ta o duú sava'a sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'a ndidaá ka ñayuu Ndios ni xita noo ndéi dao ka xián, dá nduu na iin tó'on ñoo. ⁵³ Ta nda kuu dáá ñóo ni kandoo ra ña ka'áni rá Jesús.

⁵⁴ Sa'á ñoo kó ní xionoo túu ka Jesús noo ta né'e choon noo na Israel. Di'a ni kuxiká ná kua'an na, ta ni sa'á na iin ñoo nani Efran noo né'e tá'an yati xí'in noñó'o ichí. Ñoo ni sa ió na xí'in ta xionoo xí'in ná. ⁵⁵ Ta sa yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñó'o yati ñoo ni xinkuei ñoo Jerusalén tá kó ñá'a kasá'a víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo Ndios. ⁵⁶ Ta xionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noo kúu yé'é ño'o ká'ano ñoo ndátó'on tá'an mií ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'an ndó? ¿Á kii ta ñoo víko o kó'o? —kaá na.

⁵⁷ Ta ni sa'anda ta duti sakua'a xí'in ta fariseo choon ña ndi ndaa mií ñayuu ni kanda'á ini ndéi xionoo Jesús, ná naki'o na kuendá noo rá, dá ná ko'on ra tiin ñaa rá, kaá ra.

12

Di'a ni kuu tá ni kuei María kirá támi sá'an sata Jesús

¹ Ta kamaní iño ka kuu, dá kasá'a víko pascua. Dá ni sa'á Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, ta ni xi'i ñoo, ta ni nataki ra ni kee Jesús. ² Ta ñoo ni kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta ni chikodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta ni sa ió ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi xí'in ná ñoo. ³ Dá ni ki'in María kirá támi sá'an ni kava'a xí'in yukú nani nardo, ta kúu rá táto'on dao litro, ta kirá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni kuei ndi'an ra sata sá'a Jesús, ta xí'in idi dinjan ni danáyaan sa'a ná. Ta iin ní kúu ini ve'e ñoo ni naka'ani díko kirá támi sá'an ñoo. ⁴ Dá ni kaa iin ta xionoo xí'in Jesús nani Judas Iscariote, tá'an ra kúu de'e ta nani Simón, ta mií rá ko'on naki'o Jesús noo nda'a ta xini u'u ñaa:

⁵ —¿Ndiva'a kó ní díko yó kirá támi sá'an xa'an, chì ya'i rá táto'on ki'o ní'i ñayuu kéchón na oni ciento kuu, dá ni'i yó di'ón chindee yó na kúnda'i, ní kúu? —kaá ra.

⁶ Tído kó ní ká'an ra dión sa'á ña kú'u ndisa ini ra sa'á na kúnda'i. Dión ni kaa ra, chì kúu rá iin ta kui'ina. Ta sa'á ña né'e va'a ra léka noo ñó'o di'ón xi'o ñayuu chindee ñaa, sa'á ñoo taó de'e ra cháá di'ón ñoo ní'i mií rá. ⁷ Dá ni kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chì ni sa ne'e va'an kirá támi sá'an yó'o ni kenduuan yu'u táto'on ki'o kooi nduxii. ⁸ Chì daá kuití vá kande'i ñayuu kúnda'i xí'in ndó, tído yu'u, o kóo kui ta'oin xí'in ndó —kaá na.

Ni kandoo ta né'e choon ña ka'áni ta'ani ra Lázaro

⁹ Ta kua'á nda'o na ñoo Jerusalén ni kanda'á ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'á ñoo ni kasáa na ñoo. Ta o duú iin tó'on Jesús kóni na kande'e ná, chì kóni ta'ani

na kande'é ná Lázaro, tá'an ra ñi ñataki tein na kúu ndii ñoó. ¹⁰ Kúu ñi kandoo ta'ani ta duti saku'a ña ka'ani rá Lázaro, ¹¹ dá chí sa'á ña ñi ñataki ra, sa'á ñoó ku'a nda'o na ñoó Israel ñi kankuei tixi ndá'a rá, ta ñi kandisa na Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi natiin va'a ñayuu Jesús tá ñi ku'u na ñoo Jerusalén

¹² Tá ñi tuu noo iin ka kuu, dá ñi ñi'í tó'on ñayuu ku'a ñi kasáa noo koo víko ñoo Jerusalén ña vei Jesús. ¹³ Dá ñi sa'anda iin rá iin na ndá'a taññoó né'e na kua'an na natiin na Jesús noo vei na, ta kaá na káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! —kaá na káyu'ú ná.

¹⁴ Dá ñi ñañí'í Jesús iin burro ló'o, dá ñi kaa na satá ri. Dá ñi xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios:

¹⁵ O sa yu'ú ndo, na ñoo Sion;

sa vei va rey ndo,

ta kánóo na satá iin burro ló'o vei na.

¹⁶ Ko ní kándaq ta'on ini ta xionoo xí'ín ná ndi dándáki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñóo. Nda kuu ñi nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nda daá ñi ndi'ko'on ini ra ña k'i'o dión ká'an tuti ij Ndios, ta k'i'o dión ñi kee ñayuu ñoó xí'ín ná. ¹⁷ Ta ndidaá ñayuu ñi sa ndita xí'ín Jesús tá ñi kana na Lázaro ini káq ñoó, ta ñi ñanátaki ñaá ná, noón kúu na xí'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña ñi xini na. ¹⁸ Sa'á ñoó ñi sa'an ñayuu ñoó ñi natiin va'a na Jesús, dá chí ñi seído'o na sa'á ña ndato ñi kee na xí'ín Lázaro. ¹⁹ Ta nda'í va ndátó'on tá'an ta fariseo ndíta ra, ta kaá ra:

—Nde'é rá. O kándeé ta'on yó kadi yo noo taq káa. Chí kande'é ndó, k'i'o dión ví ku'a'á ñayuu tákuei kua'an satá rá —kaá ra.

Ndeí dao ta griego nándukú rá Jesús

²⁰ Ta ñó'o dao taq ká'an yú'u griego tein na ñi kasáa ñoo Jerusalén kandaño'o na Ndios víko ñoó. ²¹ Ta ñi natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Dá ñi seí nda'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'ín Jesús.

²² Dá ñi sa'an Felipe ñi kast'o'on ra xí'ín Andrés, dá ñi sa'an nduú ra ñi kast'o'on ra xí'ín Jesús. ²³ Dá ñi kaa Jesús:

—Sa ñi kasandaá vá hora natiin na ñi nduu taq ñayuu yó'o ñañó'ó kee tatá na. ²⁴ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó, ña tá ná o chí'í yó tata tirió noñó'o, ta kuaan, dá kían iin tó'on daá vá kakian. Tído tá ná kuaan tji ñó'o, dá kían kuitá ña, ta kúu ku'a'á nda'o kui'í k'i'o ña. ²⁵ Ta ndi ndaa na ndi'í ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Ta na ko ndi'í ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón kúu na koni kataki chí'í. ²⁶ Tá ió iin káa ndó kóni koni kuáchí noo yú'u, dá kían nakí'í ndo ndiko ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoó ta'ani kande'i na xínkuáchí noo. Ta ndi ndaa na xínkuáchí noo yú'u, ko'on tatái k'i'o na ñañó'ó noo ná.

Kást'o'on Jesús xí'ín ñayuu ndi ndo'o na, dá kuu na

²⁷ Kútúu nda'o inii, tído, ¿ndí kían ka'in xí'ín tatái? ¿Á ka'in: “Tatá, dítá ní yu'u noo tañdó'ó yó'o?” Tído o kúu ta'on ka'in dión, dá chí choon yó'o kúu choon vei yu'u. ²⁸ Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noo ñayuu yó'o.

Dá tá'í ñi ka'an Ndios nda induú:

—Sa ñi na'í choon ká'ano kómí, ta ko'on tukui na'í ña iin ka ndée.

²⁹ Tá n̄i seídó'o ñayuu kuá'a ñoó ña n̄i'í ndá'o n̄i ka'an na, dá n̄i kaa dao na ña n̄i kayu'u dai. Ta dao ka na n̄i kaa ña iin ángel n̄i ka'an xí'in Jesús. ³⁰ Dá n̄i kaa Jesús:

—Kó ní ká'an na ña kueídó'o yu'u, di'a n̄i ka'an na, dá ná kueídó'o ñáá ndo'ó.

³¹ Ta viti n̄i kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á na ndéi ñayuu yó'o, ta ko'on na díta ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o. ³² Tá n̄i ndi'í n̄i ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo mií.

³³ Díón n̄i kaa na n̄i kast'on na xí'in ñayuu ñoó ndi ndo'o na noo kuu na.

³⁴ Dá n̄i kaa ñayuu ñoó:

—Kándaá ini ndu ña ká'an ley ña ni kuu ta'on o kuú na kúú Cristo, na dákaki ñáá. Sa'á ñoó ñndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra n̄i nduu taa ñayuu yó'o? ¿Ndá yoo kúú ra n̄i nduu taa ñayuu yó'o, tá dáá?

³⁵ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndadá cháá vá kuu kooi dátóoin noo ndo. Sa'á ñoó kanoo ndó xían nani iói dátóoin noo ndo, dá kíán ná dá'a ni kandeé ña iin naá xí'in ndó. Dá chí na xionoo noo iin naá, kó túu ta'on noo ko'on na. ³⁶ Ta xían iói dátóoin noo ndo, kandeé ini ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátóoin noo ndo.

Kua'á ndá'o na Israel kó ní xín kandisa to'on Jesús

Tá n̄i ndi'í n̄i ka'an na díón, dá n̄i kee na kua'an na, ta kúú n̄i chíde'é na noo ñayuu ñoó.

³⁷ Ta va'ará kua'á ndá'o ña ndato n̄i kee na noo ñayuu ñoó, tído kó ní kándisa ta'on ñáá ná. ³⁸ Díón, dá n̄i xinkoo to'on n̄i taa profeta Isaías, dá chí di'a n̄i kaa na:

Sato'í, ¿ndá yoo ví n̄i kandisa to'on n̄i daná'a ndu noo ná?

Ta, ¿ndá yoo n̄i nakoni choon ká'ano ió noo ndá'a ní?

³⁹ Sa'á ñoó kó ní kúu ta'on kandisa ñayuu ñoó, dá chí di'a ta'ani n̄i taa Isaías:

⁴⁰ N̄i sadi Ndios noo ñayuu ñoó, ta n̄i ndekáxi ná níó ná,

dá ná o koni na xí'in noo ná, ta ní ná o kándaá ini na,

dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, ta ná dá'a ni nduva'a na.

⁴¹ Ña yó'o kúú to'on n̄i taa Isaías tá n̄i xini na choon ndato kómí Jesús, ta n̄i ka'an na sa'a ná. ⁴² Vatí xían daá, kua'á ndá'o ta né'e choon n̄i kandisa Jesús, tído kó ní ná'a ra mií rá, dá chí yu'u ra taxi ñáá ta fariseo ini ve'e noo nátaka na ñoo ra, ⁴³ dá chí kátoó cháá ka ra ñañó'ó xí'o taa ñayuu yó'o o duú ñañó'ó xí'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu kó xín kandisa to'on dána'a Jesús

⁴⁴ Dá n̄i kayu'u Jesús:

—Tá ndi ndáa na kándéé ini yu'u, o duú iin tó'on ní yu'u kándéé ini na, nda na n̄i tándá'a yu'u veii kándéé ini na. ⁴⁵ Ta ndi ndáa na ndé'é yu'u, nda na n̄i tándá'a yu'u veii ndé'é ná. ⁴⁶ N̄i kasáa yu'u ñayuu yó'o kúú na dátóoin noo ñayuu, dá kíán ndi ndáa ñayuu ná kandeé ini ñáá, o kuín naá ka noo ná. ⁴⁷ Ta ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'in, ta kó kée na choon sa'ándáí, o duú yu'u keyíko sa'a ná, chí kó véi ta'on yu'u keyíko sa'a ñayuu. Di'a veí yu'u dákaki na noo kuachi na. ⁴⁸ Ta ndi ndáa na kó xín kandeé ini na yu'u, ta kó kóni n̄i natiin na to'on ká'in, sa iio nduu va iin yoo keyíko sa'a ná. Ta ñoó kúú to'on ká'in xí'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyíko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuú noo ndí'i. ⁴⁹ Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xí'in ndó. Tatá Ndios, na n̄i tándá'a yu'u veii, noón kúú na n̄i xí'o choon noó ndi kíán ka'in xí'in ndó, ta ndá to'on ka'in xí'in ndó. ⁵⁰ Ta ná'a káxi yu'u ña

to'on ni xi'o tatáj noqí kían kandeéán ki'oan ña kataki chíchí ndó. Sa'á ñoó, táto'on ki'o ni ka'an tatáj xí'ín, ki'o dión ká'in xí'ín ndó —kaá Jesús.

13

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a tá xionoo xí'ín ná

¹ Kóni iin ka kuu dá kasá'á víko pascua. Ta sa na'á vá Jesús ña sa ni kuyati hora dánkoo na ñayuú yó'o, dá no'o na noq ió tatá Ndios. Ta kú'u nda'o ini na sa'á ta na ni ka'xi mií ná ñayuú yó'o, ta dión ni ku'u ini na sa'a rá nda noq ndí'i. ² Ta ndéi na sádini na, ta sa ni daká'an ña u'u níó Judas Iscariote, ta kúú de'e Simón, ña naki'o ra Jesús noq ndá'a tá xini u'u ñaá. ³ Ta ná'á vá Jesús ña ni nakí'o tatá Ndios choon noq ndá'a ná sata ndidaá kúú ña'a, ta ná'á ta'ani na ña ni kii na noq Ndios, ta ná'á ta'ani na ña no'o na noq ná, ⁴ sa'á ñoó ni naku'ín ndichí na, ta ni dí'tá ná dá'on kánóo sata ná, ta ni so'oní na iin ka dá'on káni noq tii na. ⁵ Ni ndi'i daá, dá ni taán ná taku'ii ini iin tisa'an ló'o, dá ni kasá'á ná nákata na sa'á tá xionoo xí'ín ná. Tá ni ndí'i, dá ni ndáyaa naan xí'ín dá'on káni ndíko tii na ñoó. ⁶ Dá tá ni saq na noq ió Simón Pedro, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á nakata di'a ní sa'í, ká'an ní?

⁷ Dá ni kaa na:

—Viti'ón ní ko kándaq ta'on inon ndiva'a nákatai sa'on, tído cháá ka chí noq, dá kándaq inon ndiva'a kéei dión.

⁸ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ni iin kuu tá'on o kónó yu'u nakata ní sa'í.

Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían ko tá'on kuendá yo'ó koo xí'ín yu'u.

⁹ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Sato'i, tá dión kíán, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í xí'ín diníi.

¹⁰ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa na sa ni chichi, nda sa'a óon va na xínñó'ó ndoo, dá chi sa ndáa vii vá ñí ná. Dión ni ndo'ó, sa ndáa vii vá ndó, tído o duú ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹ Dión ni kaa na, dá chi sa ná'á vá ná ndá yoo nakí'o ñaá noq ndá'a tá xini u'u ñaá, sa'á ñoó ni kaa na ña: “O duú ndidaá ndó ndáa vii.”

¹² Tá ni ndi'i ni nakata na sa'a ndidaá tá xionoo xí'ín ná ñoó, dá ni naku'ino tuku na dá'on ndíxi na, dá ni nakoo tuku na mesa, dá ni kaa na:

—¿Á kándaq ini ndo ndi dándáki ña ni keei xí'ín ndó? ¹³ Ká'an ndo ña yu'u kúú maestro noq ndo, ta ká'an ndo ña yu'u kúú sato'o noq ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chi ñaá kúúí. ¹⁴ Ta viti ni xini ndo ni nakatai sa'a ndo, va'ará kúúí sato'o ndo xí'ín maestro ndo. Sa'á ñoó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó. ¹⁵ Dá chi ni kee yu'u dión xí'ín ndó, dá kían, táto'on ni kee yu'u xí'ín ndó, ki'o dión kee ndó xí'ín dao ka na. ¹⁶ Mián ndaa ná ká'in xí'ín ndó ña ko ndáya'i iin tá kéchóon cháá ka noq sato'o ra. Ta ni tá kua'an choon ko ndáya'i cháá ka ra noq na ni tanda'á ñaá kua'an ra. ¹⁷ Tá kándaq ini ndo ña ká'in xí'ín ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸ Tído ko ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó ni ka'xi kandita xooi. Tído mián xinkoo noq ká'an tuti ií Ndios, chi di'a kaáan: “Taa sei nduu pan xí'ín yu'u nduu ra koni u'u ñaá.” ¹⁹ Ta viti yachí va kasto'in xí'ín ndó, dá tá ni kuu dión, dá kandísa ndó ña yu'u kúú na daá kúúí. ²⁰ Mián ndaa ná ká'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na natiin va'a iin na tanda'á yu'u kosaa,

noón kúú nà natiin va'a yu'u. Ta nà natiin va'a yu'u, noón kúú nà natiin va'a nà nì tãnda'á yu'u vejì —kaá nà.

Kásto'on Jesús ña Judas kúú ra nakì'o ñaa noo ndá'q ta xiní u'u ñaa

²¹ Ta nì ndí'i nì ka'an Jesús dión, dá nì kixiã nì kutúú ini nà xiní nà, dá nì kaa nà:

—Miãan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin káa mií vá ndo'ó ko'on nakì'o yu'u noo ndá'q ta xiní u'u ñaa —kaá nà.

²² Dá nì kasá'á ndé'é tá'an mií ta xíonoo xí'in ná ñoo noo iin rá iin ra ndéi ra, ta ko kátóni ini ra ndá yoo ká'an nà sa'a. ²³ Ta mií dín Jesús ío iin ta xíonoo xí'in ná, tá'an ra manì cháá ka noo ná. ²⁴ Ta noo ra yó'o nì kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúú ta nakì'o ñaa ñoo. ²⁵ Ta sa'á ña ío ra dín Jesús, sa'á ñoo nì kaa ra xí'in ná:

—Sato'j, ¿ndi ndaa ndu'u ká'an ní sa'a?

²⁶ Dá nì kaa Jesús:

—Ndá yoo nì xí'o yu'u iin tá'í pan nì dandáxii noo ñoo, roón kúú rá.

Kúú nì dandáxi na iin tá'í pan, kúú nì xí'o naan noo Judas Iscariote, ta kúú de'e Simón. ²⁷ Tá nì ndí'i nì sei Judas tá'í pan ñoo, kúú nì ndu'u ña u'u ini ra. Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kee kú ña nì chikaã inon keeón —kaá nà.

²⁸ Tído nì iin tó'ón ta ndéi xí'in ná mesa ñoo ko ní kãndaã ini ndiva'a nì ka'an nà dión xí'in Judas. ²⁹ Chì ká'an dao ka ra ña sa'á ña kúú rá ta né'e va'a di'ón, sa'á ñoo ndá ndi kuu ká'an Jesús xí'in rá ña ko'on ra kuiin ra cháá ka ña'a kadíni ná kuendá viko, o ndá ndi kuu kóni na ña ko'on ra kí'o ra di'ón noo ná kúnda'í, ká'an rá. ³⁰ Dá tá nì ndí'i nì sei rá tá'í pan ñoo, dá nì keta ra kua'an ra. Ta kúú sa nì kuaá vá kuu dáá ñóó.

Sa'ándá Jesús iin choon sa'á noo ta xíonoo xí'in ná

³¹ Tá nì keta Judas kua'an ra, dá nì kaa Jesús:

—Sa nì kasãndaá vá hora natiin nà nì nduu taã ñayúu yó'o ñaño'ó kee Ndios noo ñayuu, dión dá natiin Ndios ñaño'ó sa'a mií ná. ³² Tá ná natiin Ndios ñaño'ó sa'í, dá kíã ko'on ta'ani nà nakì'o na ñaño'ó noo yu'u, ta yachì va natiin yu'u ñaño'ó kee na. ³³ De'e kuálí mií, ndadá tóó vá kooi xí'in ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'in xí'in ndó tát'on kí'o nì ka'in xí'in ta né'e choon noo ná Israel ña noo ko'in, o kúu ta'on ko'on ndo. ³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon sa'a noo ndo, ña kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó, chì tát'on kí'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, kí'o dión koo ini ndo kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó. ³⁵ Ta kí'o dión ná'a ndo mií ndó ña kúú ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó —kaá nà.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndatã Pedro sa'a ná

³⁶ Dá nì kaa Simón Pedro xí'in ná:

—Tatá, ¿ndéi kúú noo ko'on ní?

Dá nì kaa nà:

—Noo ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'in yu'u viti. Tído cháá ka noo, dá karkaaón yu'u saon.

³⁷ Dá nì kaa ra:

—Tatá, ¿ndiva'a o kúu ko'in xí'in ní viti? Ta ío nduu ña nakì'oi mií ña kuui sa'a ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á miñan ndaa ío nduwoŋ kǐ'ón miíon kuuwoŋ sa'a yú'u? Miñan ndaa ná ka'in xí'ón ña tá ko ñá'a kana chéli, ta kúu sa onǐ va ta'ándá ndata yo'ó sa'a yú'u.

14

Jesús kúu íchi saq noo ío Ndios

¹Ta o sa kútúu ini ndo. Kandeé ini ndo Ndios, ta kandeé ta'ani ini ndo yu'u. ²Ió nda'onoo kandeí ndó ve'e tatái. Tá o duú dión kián, o kásto'on ta'oin xí'in ndó. Ta víti ko'in kenduui noo kandeí ndó. ³Dá tá nǐ ndí'i nǐ sa'in nǐ kenduui noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndo'ó kandakai ko'in, dá kián noo kooi, ñoo kandeí ta'ani ndó. ⁴Sa ná'á vá ndó noo ko'in, ta sa ná'á ta'ani ndó íchi.

⁵Dá nǐ kaa Tomás:

—Tatá, ko ná'á ta'on ndu'u ndeí ko'on ní, sa'á ñoo, ¿ndi kee ndu'u kandaǎ ini ndu ndi káa íchi saq ndu'?

⁶Dá nǐ kaa Jesús:

—Yu'u kúu íchi, ta yu'u kúu na ndaa, ta yu'u kúu na xí'o ña kataki chíchi ñayuu. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá ko véi na xí'in yu'u. ⁷Tá ná'á ndó yu'u, dá kián nda tatái ná'á ndó. Ta nda kuu víti nǐ kasandaá ndo ná'á ndó na, ta nǐ xini ndo ná.

⁸Dá nǐ kaa Felipe xí'in ná:

—Tatá, na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúu sa nata'an va ini ndu.

⁹Dá nǐ kaa na xí'in rá:

—Sa kǐ'o dión ví na'á xionoo yu'u xí'in ndo'ó, ta ¿á ko ná'á ñi ví ñaa yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kián nda tatái Ndios ndé'é ndó. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'an yo'ó: “Na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u”? ¹⁰¿Á ko kándisa ta'on yo'ó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'in yu'u? To'on ká'an yu'u, ko kúuán ña kóni miíi, ña kóni tatá Ndios va ká'in, dá chi noón kúu na ío xí'in, ta mií ná kúu na kée ña ndato kéei. ¹¹Kánian kandisa ndó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'in yu'u. Tído tá ko kándisa ndó xí'in to'on ká'in ña dión kián, dá kián kandisa ndóan noo ña ná'ano kéei.

¹²Ta miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kandeé ini ndo yu'u, dá kián koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháa ka ví ña'a kee ndó, dá chi no'ǐ kooi díin tatái Ndios. ¹³Ta ndidaá ña ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ko'in keeí ña xíkǎ ndo, dá ná natiin tatá Ndios ñaño'ó kee yu'u, na kúu de'e na. ¹⁴Sa'á ñoo ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo xí'in kuu yú'u, miñan ndaa keeí ña.

Kaá Jesús ña tanda'á ná Espíritu ñi Ndios kasaa na chindeé ñaa

¹⁵Tá miñan ndaa kóni ndo yu'u, dá kián kueídó'o ndó choon sa'ándái. ¹⁶Ta ko'in kueí nda'ávǐ noo tatá Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindeé ndo'ó, dá ná koo chíchi ná xí'in ndó. ¹⁷Ta noón kúu Espíritu ñi, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaa na kúu kuendá ñayuu yo'ó, dá chi o kúu koni ñaa ná xí'in noo ná, ta o kúu kana'á ñaa ná. Tído ndo'ó, ná'á ndó na, dá chi ío na xí'in ndó, ta koo na niq ndo.

¹⁸Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá chi nandiio koqo tukui kasaaǐ naki'in ndó. ¹⁹Ta ndadá cháa vá, ta kúu o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni ñi va ndó yu'u. Dá chi sa'á ña takí kuíi yu'u, sa'á ñoo kataki kuíi ta'ani ndo'ó.

²⁰Tá ná kasandaá kuu dáa ñoo, dá katóni ini ndo ña iin kúu vá yu'u xí'in tatái Ndios. Dión ta'ani ndo'ó, iin kúu ndó xí'in yu'u, ta iin kúu yu'u xí'in ndo'ó.

²¹Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándái, ta seídó'o na ña, noón kúu na kóni

ndisa ñaá. Ta ndidaá na kóni ñaá, kú'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta na'i miíi noo ná —kaá Jesús.

²² Dá n̄i nd̄ato'ón ñaá Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, ¿ndivá'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o duú noo na kúu kuendá ñayuu yó'o?

²³ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndi ndáa na kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúu na natiin va'a to'on ká'in, ta ku'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kasaá yu'u xí'in tatái Ndios kande'i ndu xí'in ná. ²⁴ Ta ndi ndáa na ko kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúu na ko nátiin va'a to'on ká'in. Tído to'on n̄i seídó'o ndó n̄i ka'in, o duú ta'ón to'on miíi kíán. To'on n̄i x̄i'o tatá Ndios, na n̄i t̄anda'a yu'u veii, kíán.

²⁵ 'Ndidaá to'on yó'o ká'in xían nani iói xí'in ndó. ²⁶ Tído tá ná kasaá na chindeé ndo'ó, na kúu Espiritu ii, na tanda'á tatá Ndios kasaá kuendá miíi, noón ví kúu na dána'a ndi'i sa'a ndidaá ña n̄i ka'in xí'in ndó, ta dándusaá ini na ndo'ó sa'a ndidaá ña n̄i ka'in.

²⁷ 'Ta ko'in k̄i'oi ña koo va'a ini ndo, ch̄i ko'in k̄i'oi ña koo va'a ini ndo táto'on k̄i'o ió va'a ini miíi. Ta o kándeé ta'on ña'a ió ñayuu yó'o k̄i'oan ña koo va'a ini ndo táto'on k̄i'o xí'o yu'u ña noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúu ini ndo, ta ná dá'a ni yu'ú ndo. ²⁸ Sa n̄i seídó'o ndó ña n̄i ka'in xí'in ndó ña miían ko'in, tído kasaá tuku va yu'u naki'in tá'in xí'in ndó. Tá miían ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kíán kánian kadii ini ndo, ch̄i n̄i ka'in xí'in ndó ña ko'in noo tatái, ta mií ná kúu na ká'ano cháá ka o duú yu'u. ²⁹ Viti kásto'in xí'in ndó ña dión koo, va'ará ko ñá'a kooan, dá tá n̄i kuu dión, dá kandisa ndó ña n̄i ka'in.

³⁰ 'Cháá dión va ka'in xí'in ndó, ch̄i sa ve'i va ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o, ta ni iin ña'a o kándeéan kean xí'ín. ³¹ Tído ko'on yu'u keei táto'on k̄i'o n̄i sa'anda tatá Ndios choon nooi, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

15

Jesús kúu yit̄o uva ndisa

¹ 'Yu'u kúu yit̄o uva ndisa, ta tatái Ndios kúu na xito rá. ² Ta ndidaá ndá'a ra, ña ko xí'o ku'i'i, ka'anda na ña. Ta ndidaá ndá'a ra xí'o ku'i'i, nduvii ná ña, dá ná k̄i'o cháá kaan ku'i'i. ³ Dá ri ndo'ó, sa n̄i nduvii vá ndó n̄i kee to'on n̄i ka'in xí'in ndó. ⁴ Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'in ndo'ó. Dá ch̄i táto'on k̄i'o ndó'o ndá'a yit̄o uva, o kúu ta'on k̄i'o miían ku'i'i tá ko né'e tá'an xí'in yit̄oan, k̄i'o dión ta'ani o kúu ta'on kee ndó ña kóni Ndios tá ko né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u.

⁵ 'Yu'u kúu yit̄o uva, ta ndo'ó kúu ndá'í. Sa'a ñoó tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'in ndó, dá k̄i'o ndá'o ndó ku'i'i noo Ndios. Dá ch̄i tá ko né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ni ña'a o kándeé ndó kee ndó. ⁶ Na ko né'e tá'an toon xí'in yu'u, taó xóo ñaá tatái táto'on kée na xí'in ndá'a yit̄o uva, dá tá n̄i ichián, dá nditút̄i n̄aan, dá taán ná ña noo k̄eí ño'ó, dá kei ña.

⁷ 'Tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ká'in, kaka ndo ndi ndáa mií ña'a kóni ndo, ta kúu ni'i vá ndóan. ⁸ Ta natiin tatái Ndios ñaño'ó sa'a ña xí'o ndó kua'á ndá'o ku'i'i noo ná, dión, dá na'a ndo ña kúu ndó kuendá. ⁹ Dá ch̄i táto'on k̄i'o kú'u ini tatái sa'i, k̄i'o dión ta'ani kú'u ini sa'a ndo. Ta daá kaño'o toon ndó t̄ixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰ Tá kée ndó choon sa'ándá, dá kíán ñó'o ndó t̄ixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo, táto'on k̄i'o kée miíi choon sa'ándá tatái, ta nákaai t̄ixi ndá'a ña kú'u ini na sa'i.

11 Ta ndidaá ña yó'o ni ka'in xí'in ndó, dá kadii ini ndo táto'on k'i'o kádii ini miíi. Dión, dá nakutí ndó xí'an dii iní. 12 Ta ña yó'o kúu choon sa'ándá yu'u noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó táto'on k'i'o ndó'o yu'u xí'in ndó. 13 Kó íin ka kú'u cháa ka ini sa'a amigo na, sava'a na naki'o mií ña kuu na sa'a ná. 14 Ndo'ó kúu amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándá noo ndo. 15 Ta o chínani ka yu'u ndo'ó ña kúu ndó ta kéchóon nooí, dá chi kó ná'a ta'on iin ta kéchóon ndí k'ian kée sato'o ra. Ta viti nachinani yu'u ndo'ó amigoi, dá chi ndidaá vá ña'a ni ka'an tatái xí'ín ni kasto'in xí'in ndó. 16 Chi kó ni kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'in ndó, yu'u di'a va ni kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'ín, ta ni xí'oi choon noo ndo ña ko'on ndo kakuu ndó táto'on k'i'o iin yitó ku'í, ta daá kuití kuiin ku'i'i ndo, dá k'ian ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ta kúu k'i'o naan noo ndo. 17 Ta choon sa'ándá noo ndo kúu ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaa ñayuu

18 Ta ní kasá'a xini u'u ñayuu kuendá ñayuu yó'o ndo'ó, dá kana'a ndó ña din'ó'o ká yu'u ni xini u'u na. 19 Dá chi tá ni sa kuu ndó kuendá ñayuu yó'o, dá k'ian ni sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti kó kúu ká ndo kuendá ñayuu yó'o, chi ni kaxii ndo'ó tein ñayuu ñayuu yó'o, dá kechóon ndó nooí, sa'a ñoó xini u'u na ndo'ó. 20 Ndisaa ini ndo ña ni ka'in xí'in ndó ña ni iin ta kéchóon kó ndáya'í ta'on ra cháa ká noo sato'o ra. Sa'a ñoó tá ni kendava'a na xí'in yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'in ndó. Tá ni naki'in va'a na to'on ni daná'i noo ná, dá k'ian naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná. 21 Ta dión ta'ani kee na xí'in ndó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, dá chi kó ná'a ta'on na mií na ni tanda'a yu'u veii.

22 Dá chi tá kó ní kii yu'u ñayuu yó'o, ta ni xio ni ka'in xí'in ná, dá k'ian o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído kóo ká to'on nandukú ná chindee ná mií ná sa'a kuachi na, chi sa ni kasto'in xí'in ná, ta kó ní xini na kandísa naan. 23 Tá xini u'u ñayuu yu'u, dá k'ian nda tatái Ndios xini u'u na. 24 Tá kó ní kée yu'u ña ndato, ña ni iin kuu kó ní kée iin ká ña noo ná, dá k'ian o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti ni xini xí'in noo ná ña ndato ni keeí, vatí xian dión, xini u'u na yu'u, ta xini u'u ta'ani na tatái. 25 Tído dión ni kuu, dá ni xinkoo noo ká'an tuti i'i Ndios: “Dión oon va ni xini u'u na yu'u.”

26 Tído tá ná kasaá na chindee ndo'ó, na k'i'o tatá Ndios tanda'a yu'u kii noo ndo, noón kúu Espiritu i'i, ta kúu ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúu na k'i'o ndaa kuendá sa'a yú'u. 27 Ta k'i'o ta'ani ndó kuendá sa'í, dá chi nda mií sa'a ni kasá'a xionoo ndó xí'ín.

16

1 Ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó, dá k'ian ná dá'a ni kexoo ndó noo ña kándée ini ndo yu'u, 2 chi taxi ná ndo'ó ve'e noo ndítutí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, chi ka'án ná ña k'i'o dión kóni Ndios kee na. 3 Dión kee na, chi kó ná'a ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u kó ná'a ná. 4 Tído ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó viti, dá tá ná kasanda'a hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa ni ka'in xí'in ndó ña dión ndo'ó ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kée Espiritu i'i Ndios

Ta kó ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó nda mií sa'a, dá chi ío va yu'u xí'in ndó. 5 Tído viti k'ian no'o va yu'u noo na ni tanda'a ñaa veii, tído ni iin tó'ón ndó kó ndátó'ón ñaa: “¿Ndeí ko'on ní?” 6 Di'a kúnda'í ini ndo sa'a ña ni ka'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó. 7 Tído ká'an ndaaí xí'in ndó ña keva'a

mií ndó tá ná no'í, dá chî tá ná o nó'in, dá o kásaa ta'on na chindeé ndo'ó. Tído tá ná no'í, dá tanda'í na kasaá na koo na xí'in ndó. ⁸ Tá ná kasaá na, dá kían k'i'o na ña kandaá ini iin rá iin ñayuu ña kómi ná kuächi noo Ndios, ta k'i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kéndaa Ndios, ta k'i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios. ⁹ Chî k'i'o na ña kandaá ini ñayuu ña kómi ná kuächi sa'á ña ko ní kándeé ini na yu'u, ¹⁰ ta k'i'o na ña kandaá ini na ña kéndaa Ndios, dá chî viti no'í noo tatáí, ta o koní ka ndo yu'u. ¹¹ Ta k'i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios, chî sa ñi keyíko na sa'á ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o.

¹² Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído o kándeé ta'on ndó katóni ndi'i ini ndoán viti. ¹³ Tído tá ná kasaá na kúu Espíritu ií, na kúu na ndaa, noón kúu na k'i'o ña kandaá ndi'i ini ndo ndí kían kúu ña ndaa. Chî o ká'an ta'on na xí'in ndó ña kóni mií ná, di'a ka'an na xí'in ndó sa'á sa'á ña ñi seid'ó na. Ta k'i'o na ña kandaá ini ndo sa'a ndí kían vej koo chí noo. ¹⁴ Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u ñaño'ó, dá chí natiin na ña ió noo yú'u, ta k'i'o na ña kandaá ini ndo sa'án. ¹⁵ Ta ndidaá kúu ña'a ió noo tatáí kúu ña'a mií, sa'á ñoó ñi ka'in ña natiin na kúu Espíritu ií ña ió noo yú'u, ta k'i'o na ña kandaá ini ndo sa'án.

Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra nduuan ña kadii ini ra

¹⁶ "Sa kua'an kasandaá kuú o koní ka ndo yu'u, dá ya'a cháa kuú, dá koni tuku ndó yu'u, dá chî no'í noo tatáí Ndios —kaá na.

¹⁷ Dá ñi kasá'á dao ta xionoo xí'in ná ñoó ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an na dión? Chî kaá na: "Sa kua'an kasandaá kuú o koní ka ndo yu'u, dá ya'a cháa kuú, dá koni tuku ndó yu'u, chî no'í noo tatáí Ndios."

¹⁸ ¿Ndi kóni kaa: "Sa kua'an kasandaá kuú o koní ka ndo yu'u"? Ko kándaá inió ndi kóni kaa to'on ñi ka'an na —kaá ra.

¹⁹ Dá ñi kandaá ini Jesús ña kóni ra ndato'ón ña'a rá. Dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón tá'an mií ndó sa'á ña ñi ka'in ña: "Sa kua'an kasandaá kuú o koní ka ndo yu'u, dá ya'a cháa kuú, dá koni tuku ndó yu'u"? ²⁰ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña vej kuu nda'í kuaki ndó, ta nda'í ka'an ndo, ta tein ndo'no ndó dión, kadii nda'o ini na kúu kuenda ñayuu yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoó nduuan ña kadii ini ndo. ²¹ Chî kakian ndo'no ndó táto'on k'i'o ndó'o iin ña'a tá dákákián taleé, ndó'o nda'o niman, chî ñi kasandaá hora kaki de'án. Tído tá ñi ndi'i ñi kaki xi, kúu ñi nandodóan ña ñi ndo'o niman, dá chî kadii nda'o inian sa'á ña ñi kaki iin taleé ló'o ñayuu yó'o. ²² Dión ta'ani ndo'no ndó'o, chî viti kúnda'í ini ndo, tído nandió ko tuku naki'in tá'in xí'in ndó, dá kadii ini ndo, ta ko iin ta'on kandeé chituu ña kadii ini ndo.

²³ Tá ná kasandaá kuú dáá ñóó, o ndátó'ón ka ndo yu'u sa'a ni iin ña'a, chî miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuú yú'u, k'i'o naan noo ndo. ²⁴ Ko ñá'a ta'on kaka ndo ni iin ña'a noo Ndios xí'in kuú yú'u, sa'á ñoó ná kaka ndoán viti, ta kúu ni'í vá ndoán, dá ná kutí ndó xi'an kadii ini ndo.

Kaá Jesús ña ñi kandeé ná xí'in ña kini ió ñayuu yó'o

²⁵ "Sa'a dao ña'a ñi tiin ndaai sa daná'í noo ndo. Tído vej kuú ña kían o kée kaj dión. Di'a k'i'oi ña kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios. ²⁶ Tá ná kasandaá kuú dáá ñóó, dá kían kaka ndo ña'a noo tatá Ndios xí'in kuú yú'u, ta ka'in xí'in ndó ña ko káni kaan kuei nda'í yu'u sa'a ndo noo ná, ²⁷ dá chî kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'á ña kóni ndo yu'u, xí'in sa'á ña kándisa ndó ña noo mií ná ñi kii yu'u. ²⁸ Noo tatá Ndios ñi kiii, ta ñi kasáai ñayuu yó'o. Ta viti ko'in dánkooi ña, dá no'í noo ná —kaá Jesús.

²⁹ Dá n̄i kaa t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná:

—Viti kían x̄í'ó ní ñ̄a kandaá tá'í ini ndu, ta k̄o t̄in ndaa k̄a ní sa'a dao ñ̄a'a ka'an ní x̄í'ín ndú. ³⁰ Viti kían kandaá ini ndu'u ñ̄a ndidaá tá'an ñ̄a'a ná'a ní, ta k̄o x̄ínñó'ó k̄aan ndato'ón ndú mií ní, sa'a ñ̄o'ó kándisa ndu'u ñ̄a n̄i kii ní noo Ndios.

³¹ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—¿Á viti ví kándisa ndó ñ̄a dión kían? ³² Tído sa n̄i kasandaá vá hora ñ̄a kuita noo ndó ko'on ndo, ta d̄ankoo mií ndó yu'u. Tído o k̄andoo mií ta'on yu'u, ch̄i ió va tatá Ndios x̄í'ín. ³³ Ndidaá ñ̄a yó'ó n̄i ka'in x̄í'ín ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'a ñ̄a kándisa ndó yu'u. Ta ndo'ó nda'ó níno ndo ñ̄ayuu yó'ó, tído kandeé ini ndo yu'u, dá ch̄i n̄i kandeéí x̄í'ín ñ̄a kini ió ñ̄ayuu yó'ó —kaá na.

17

X̄ik̄a Jesús ñ̄a man̄i noo Ndios sa'a t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná

¹ Ndidaá ñ̄a yó'ó n̄i ka'an Jesús x̄í'ín t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná. N̄i ndi'i daá, dá n̄i ndane'e noo ná chí induú, dá n̄i kaa na x̄í'ín Ndios:

—Tatá, sa n̄i kasandaá vá hora, viti kían k̄i'ó ní ñ̄a natiin yu'u, na kúu de'e ní, ñ̄añó'ó, dá ná natiin mií ní ñ̄añó'ó noo yu'u, na kúu de'e ní. ² Ch̄i mií ní n̄i x̄i'ó choon nooí dándákii ndidaá ñ̄ayuu, dá k̄i'oi ñ̄a kataka chíchí ndidaá na n̄i x̄i'ó ní nooí. ³ Ta n̄i'í ná ñ̄a kataka chíchí ná tá ná nakoni na mií ní, na kúu iin tó'ón din̄i Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, na n̄i tanda'a ní n̄i kasáa.

⁴ N̄i nak̄i'oi ndidaá kúu ñ̄añó'ó noo mií ní tein n̄i sa ioi ñ̄ayuu yó'ó, ch̄i n̄i dax̄inoi choon veii, ñ̄a kúu choon n̄i x̄i'ó ní nooí. ⁵ Sa'a ñ̄o'ó, tatá Ndios, viti k̄i'ó ní ñ̄a n̄i natiin tukui ñ̄añó'ó kooi xoo ku'a mií ní noo sa n̄atiin yu'u ñ̄añó'ó ndaa rá k̄o ñ̄a'a kasá'a ñ̄ayuu yó'ó.

⁶ Sa n̄i ka'in sa'a mií ní noo t̄a n̄i x̄i'ó ní nooí tein ñ̄ayuu ñ̄ayuu yó'ó. Ta t̄a mií ní n̄i sa kuu ra, ta n̄i nak̄i'oi ní ra noo ndá'a yu'u, ta n̄i n̄atiin va'a ra to'on mií ní. ⁷ Ta viti kandaá ini ra ñ̄a ndidaá choon n̄i x̄i'ó ní n̄i kee yu'u kían n̄i n̄atiin noo mií ní, ⁸ dá ch̄i ndidaá to'on n̄i x̄i'ó ní nooí n̄i kasto'in x̄í'ín rá, ta n̄i n̄atiin va'a raan, ta ná'a rá ñ̄a miian ndaa noo mií ní n̄i kixii, ta kándisa ra ñ̄a mií ní kúu na n̄i tanda'a ñ̄aa veii.

⁹ Ta viti seí nda'ávij noo ní sa'a rá, ta k̄o seí nda'ávij noo ní sa'a dao ka ñ̄ayuu, sav̄a'a sa'a t̄a n̄i x̄i'ó ní nooí seí nda'ávij sa'a, dá ch̄i t̄a mií ní kúu rá. ¹⁰ Ta ndidaá ñ̄a'a yu'u kúu ñ̄a'a mií ní, ta ndidaá ñ̄a'a mií ní kúu ñ̄a'a yu'u, ta x̄í'ín t̄a yó'ó ní n̄i natiin yu'u ñ̄añó'ó.

¹¹ Ta o kóo ka yu'u ñ̄ayuu yó'ó, tído kandoo t̄a yó'ó ñ̄ayuu yó'ó, ch̄i nasaaj noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúu na ij, ta seí nda'ávij noo ní sa'a t̄a n̄i x̄i'ó ní nooí ñ̄a kandaka ní ra x̄í'ín ndéé ní, dá kían iin ná kakuu ra tát'o'on k̄i'ó kúu mií yó. ¹² Tá sa x̄ionooi ñ̄ayuu yó'ó x̄í'ín t̄a n̄i x̄i'ó ní nooí, n̄i sa ndaka va'i ra x̄í'ín ndéé mií ní, ta ni iin tó'ón rá k̄o ní naá. Sav̄a'a ra kúu de'e ñ̄a kini, roón kúu ra n̄i naá, dá ná x̄inkoo noo ká'an tuti ij mií ní sa'a rá.

¹³ Tído viti nasaaj noo mií ní, ta ká'in ñ̄a yó'ó x̄ian nani ióij ñ̄ayuu yó'ó, dá ná nakutí rá x̄í'an dij̄i in̄i ra tát'o'on k̄i'ó kádij̄i ini yu'u. ¹⁴ Ta n̄i x̄i'ó yu'u to'on mií ní noo rá, ta viti na kúu kuendá ñ̄ayuu yó'ó x̄iní u'u ñ̄aa, dá ch̄i k̄o kúu ta'on ra kuendá ñ̄ayuu yó'ó, ch̄i dión ni yu'u, k̄o t̄a'ón t̄a kuendá ñ̄ayuu yó'ó kúu. ¹⁵ K̄o seí nda'ávij noo ní ñ̄a taó ní ra ñ̄ayuu yó'ó, di'a seí nda'ávij noo ní ñ̄a kandaá ní ra noo ñ̄a kini ió ñ̄ayuu yó'ó. ¹⁶ Ch̄i tát'o'on k̄i'ó k̄o kúu ta'on yu'u kuendá ñ̄ayuu yó'ó, k̄i'ó dión ta'ani ndó'ó t̄a yó'ó, ch̄i k̄o kúu ta'on ra kuendá ñ̄ayuu yó'ó. ¹⁷ Ta kevíí ní ra x̄í'ín to'on ndaa ní, ch̄i to'on mií ní kúu ñ̄a ndaa.

18 Tátò'on kị'o nị t̄anda'á ní yu'u veii ñayuu yó'o, kị'o dión ta'ani t̄anda'á yu'u mií rá ko'on r̄a kane'e ra t̄o'in ñayuu yó'o. 19 Sa'á mií rá ko'in nakị'oi mií kee ña kóni ní, dá ná koni r̄a nakị'o ndisa ra mií rá noo mií ní kee to'on ndaa ní.

20 Ta o duú sav̄a'a sa'á t̄a yó'o oon ni seí nda'ávii noo ní, seí nda'í ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaa n̄a kasandaá kandeé ini na yu'u sa'á t̄o'on dána'a t̄a yó'o, 21 dá ná kasandaá n̄a kakuu na iin tó'ón, t̄átò'on kị'o iin kúu mií ní xí'in yu'u, tatá, ta iin kúu dá yu'u xí'in mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'in yó, dá ná kandísa ndidaa ñayuu ña mií ní nị t̄anda'á yu'u veii. 22 Tátò'on kị'o nị xị'o ní ñaño'ó noo, kị'o dión ta'ani nị xị'oi ñaño'ó noo ná, dá iin tó'ón ná kakuu na t̄átò'on kị'o iin tó'ón vá kúu mií yó. 23 Iin kúu vá yu'u xí'in ná, ta iin kúu vá mií ní xí'in yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaa ini dao ka ñayuu ña mií ní kúu n̄a nị t̄anda'á yu'u veii, ta ná kana'a ná ña kú'u ini ní sa'á n̄a kándéé ini ñaá t̄átò'on kị'o ndó'o ní xí'in yu'u.

24 Tatá, mií ní nị xị'o ñayuu yó'o noo yú'u, ta kóni ña kandeí ta'ani na noo koo yu'u, dá ná kandeí na xí'in, dá ná koni n̄a choon ndato nị xị'o ní noo, ch̄i sa daá kú'u va ini ní sa'a yú'u nda rá k̄o ñá'a kava'a ñayuu yó'o. 25 Tatá, mií ní kúu ná ndaa, t̄ido k̄o ná'á ta'on n̄a kúu kuendá ñayuu yó'o mií ní, t̄ido yu'u, ná'í mií ní, ta t̄a yó'o kúu r̄a ná'á ta'ani ra ña mií ní nị t̄anda'á yu'u veii. 26 Sa nị xị'oi ña kandaa ini r̄a sa'a mií ní, ta ko'in kị'oi ña kandaa cháa ini r̄a sa'a ní, dá ná kat̄i'a ra ku'u ini r̄a sa'a dao ka ñayuu t̄átò'on kị'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u xí'in ná —kaá n̄a xí'in tatá Ndios.

18

Di'a nị kuu tá nị tiin ra Jesús né'e ra kua'an r̄a noo t̄a né'e choon

1 Tá nị ndi'i nị ka'an Jesús ndidaa t̄o'on yó'o, dá nị kee na kua'an n̄a xí'in t̄a xionoo xí'in ná iin k̄a xoo yuyúu naní Cedrón, ta ñoo kándu'u iin ñó'o ká'ano noo káa yit̄o ku'í. Dá nị ku'u na tein rá xí'in t̄a xionoo xí'in ná. 2 Ta Judas, tá'an r̄a kua'an nakị'o Jesús noo ndá'a t̄a xini u'u ñaá, roón kúu r̄a ná'á noo káa yit̄o ñoo, dá ch̄i sa kuá'a ndá'o ta'ándá sa sá'an Jesús ñoo xí'in t̄a xionoo xí'in ná. 3 Dá nị kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado xí'in dao k̄a t̄a kéchóon noo t̄a dut̄i saku'a xí'in t̄a fariseo kua'an r̄a. Ta né'e ra ñó'o t̄o'on xí'in espada nị sa'a r̄a. 4 Ta sa ná'á vá Jesús ndí k̄ián ndo'o na, sa'á ñoo nị natuu yati na noo rá. Dá nị ndat̄o'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

5 Dá nị kaa r̄a xí'in ná:

—Veí ndu tiin ndu Jesús, t̄a ñoo Nazaret.

Dá nị kaa n̄a:

—Yu'u kúu'í.

Ta iin Judas xí'in rá, ch̄i veí ra nakị'o ñaá rá noo ndá'a rá. 6 T̄ido tá nị ka'an Jesús: “Yu'u kúu'í”, kúu nị n̄akaka sátá rá, dá nị k̄uei ni'ini ra noño'o. 7 Dá nị kaa tuku Jesús xí'in rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá nị kaa r̄a:

—Jesús, t̄a ñoo Nazaret.

8 Dá nị kaa n̄a:

—Sa nị ka'in xí'in ndó ña yu'u kúu'í. Sa'á ñoo, tá yu'u nándukú ndó, dá k̄ián konó ndó ná ya'a t̄a xionoo xí'in yó'o ko'on r̄a.

9 Dión nị kaa n̄a, dá ná x̄inkoo t̄o'on nị ka'an n̄a xí'in Ndios, dá ch̄i nị kaa n̄a ña nị iin tó'ón t̄a nị xị'o na noo ná k̄o ní naá.

10 Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá n̄i taó ráan ini ñ̄i noo nákaaṅ, ta kúú n̄i dar̄kue'e r̄a t̄a kéchóon noó t̄a dut̄i kúú noó, ch̄i n̄i sa'anda r̄a do'o xoo kuá'a r̄a. Ta Malco naní t̄a ṅoó. 11 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín Pedro:

—Nachikaá va'a espada xaṅ ini ñ̄i noó n̄i sa kaaṅ, dá ch̄i ñ̄a ndó'i yó'o kúú tát̄o'on iin copa ndirá ova n̄i x̄i'o tatá Ndios ko'i. ¿Á k̄o ná'á ta'on yo'ó ñ̄a kánian ko'i r̄a? —kaá n̄a.

Ndáka ra Jesús n̄i saq r̄a ve'e t̄a dut̄i kúú noó

12 Ndidaá t̄a soldado ñoó xí'ín t̄a sa'ándá choon noo rá, xí'ín t̄a kéchóon noó t̄a né'e choon noó n̄a Israel n̄i tiin ra Jesús, dá n̄i so'oni ñ̄aá rá, 13 dá n̄i kee ra ndáka ñ̄aá rá kua'aṅ r̄a noó r̄a naní Anás, dá ch̄i t̄a yó'o kúú x̄ido Caifás, tá'aṅ r̄a kúú dut̄i kúú noó kuia dáá ñoó. 14 Ta Caifás kúú r̄a n̄i ka'aṅ ni'ini noó t̄a né'e choon noó n̄a ñoó Israel ñ̄a va'a cháá k̄a ná kuu iin tó'ón t̄a noo ndidaá n̄a ñoó Israel o duú kaṅ naá ndí'i n̄a ñoó ñoó.

Di'a n̄i ndo'o Pedro tá n̄i sa io r̄a yé'e ve'e Anás

15 Ta tákaa Simón Pedro xí'ín iin k̄a t̄a xionoo xí'ín Jesús sat̄a ná kua'aṅ r̄a. Ta ná'á tá'aṅ t̄a dut̄i kúú noó xí'ín t̄a né'e tá'aṅ xí'ín Pedro kua'aṅ r̄a. Sa'á ñoó n̄i kuu n̄i ku'u ra xí'ín Jesús nd̄a yé'é ve'e t̄a dut̄i kúú noó ñoó. 16 Tído n̄i k̄andoo va Pedro iin ra sat̄a vé'e. Sa'á ñoó n̄i keta t̄a xionoo xí'ín Jesús ñoó, tá'aṅ r̄a ná'á tá'aṅ xí'ín t̄a dut̄i kúú noó ñoó. Dá n̄i ka'aṅ r̄a xí'ín ñ̄a'á ndaá yé'é ñoó ñ̄a ná konóan ku'u Pedro. 17 Dá n̄i ku'u ra. Dá n̄i kaa ná'á ñoó xí'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín t̄a káa, ¿daá koó?

—Koó, o duú ta'on ñ̄aá kúúí —kaá r̄a.

18 Ta n̄i kaó noo n̄a kéchóon noó t̄a dut̄i xí'ín t̄a kéchóon noó t̄a né'e choon ndíta na nádaa ná noo k̄éí ñó'o, dá ch̄i v̄ixi nd̄a'o. Ta ñoó ta'ani iin Pedro nádaa rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat̄o'ón Anás Jesús sa'á ñ̄a k̄ee na

19 Dá n̄i ndat̄o'ón t̄a dut̄i kúú noó Jesús nd̄a choon kuu na t̄a xionoo xí'ín ná, ta n̄i ndat̄o'ón ta'ani ñ̄aá rá nd̄a sa'a dána'a n̄a noó ñ̄ayuu. 20 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa daná'a túui noó ñ̄ayuu, ch̄i daá kuití vá sa daná'i noo ná ini ve'e noo náta n̄a xí'ín yé'é ño'o ká'ano noo ndítúti ndidaá n̄a ñoó yo, n̄a Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ñ̄a'a k̄o ní dána'a de'íi. 21 Ta, ¿ndiva'a ndat̄o'ón ní yu'u? Va'a k̄a ndat̄o'ón di'a ní n̄a n̄i seíd'o'o t̄o'on sa daná'i sa'á ñ̄a n̄i ka'ín xí'ín ná, dá ch̄i ndidaá vá ná ná'á ndí k̄ián n̄i daná'i noo ná.

22 Tá n̄i ndí'i n̄i ka'aṅ Jesús dión, dá n̄i koon iin t̄a kéchóon noó t̄a né'e choon da'anda noo ná, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¿Á k̄i'o dión ví ká'aṅ yo'ó xí'ín t̄a dut̄i kúú noó?

23 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá n̄i ya'i n̄i ka'ín, xinóon, dá k̄ián, ka'aṅ ndeí k̄o vá'a n̄i ka'ín. Tído tá k̄o ní ya'i ká'ín, dá k̄ián, ¿ndiva'a n̄i kanón yu'u? —kaá n̄a.

24 Ta kúú dión ndik̄o īi vá ná n̄i t̄anda'a ñ̄aá Anás kua'aṅ n̄a noo Caifás, t̄a kúú míi t̄a dut̄i kúú noó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat̄a Pedro sa'a Jesús

25 Ta iin īi vá Pedro nádaa rá noo k̄éí ñó'o ñoó. Dá n̄i kaa r̄a ndíta ñoó xí'ín rá:

—T̄a xionoo ta'ani xí'ín Jesús kúú yo'ó, ¿daá koó?

Dá n̄i ndat̄a vá Pedro, ta kaá r̄a:

—Koó, o duú t̄a'ón ñ̄aá kúúí.

²⁶ Dá n̄i kaa iin t̄a kéchóon noḡ t̄a dut̄i kúu noḡ, ta kúu rá iin tá'an t̄a n̄i sa'anda Pedro do'o ñoó:

—Yo'ó kúu r̄a n̄i xini yu'u xí'ín t̄a ñoó tein yitó kui'yí ñoó, ¿daá koḡ?

²⁷ Ta kúu n̄i ndatā tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúu mií daá n̄i kana chéli.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa io Jesús noḡ Pilato

²⁸ Dá n̄i taó rá Jesús ve'e Caifás, dá n̄i kee ra ndáka ñáá rá kua'an r̄a ve'e chón t̄a romano. Ta sa n̄i tuu noḡ vá kuu daá ñoó, ta ko ní ku'u ta'on ra ve'e chón ñoó, dá ná o kándoḡ yakó rá noḡ Ndios, dá kuu kadíni r̄a tein víko pascua. ²⁹ Dá n̄i keta Pilato, tá'an r̄a né'e choon ká'ano kuendá Judea yé'é chón ñoó. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—¿Ndá kuachi n̄i ya'a t̄a yo'ó n̄i kee ra?

³⁰ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—Tá koḡ kuachi ká'ano ní ya'a t̄a yo'ó n̄i kee ra, ta o káne'e ta'on ndu r̄a kii ndu nak̄i'o ndu noḡ mií ní, ní kúu.

³¹ Dá n̄i kaa Pilato ñoó xí'ín rá:

—Káne'e ndó r̄a kua'an ndo, ta keyíko mií ndó sa'a rá tát̄o'on k̄i'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá n̄i kaa r̄a Israel ñoó:

—Tído koḡ íchi ndú ña ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá r̄a.

³² Díón n̄i kuu, dá n̄i xinkoḡ noḡ n̄i ka'an Jesús tát̄o'on k̄i'o ndo'na kuu na.

³³ Dá n̄i nandíó koḡ Pilato n̄i ndu'u ra ini ve'e chón ñoó. Dá n̄i kana ra Jesús, dá n̄i ndat̄o'ón ñáá rá:

—¿Á ndaa yo'ó kúu rey noḡ na Israel?

³⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á díón ká'án mií ní, o dao ka ñayuu n̄i ka'an díón xí'ín ní sa'a yú'u?

³⁵ Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kandaḡ iniḡ, ta o duú iin r̄a Israel kúu yu'u? T̄a ñoo mií vá yo'ó xí'ín t̄a dut̄i saku'a, roón kúu r̄a n̄i nak̄i'o yo'ó noḡ ndá'í. Ta, ¿ndí k̄ján n̄i ya'ón n̄i keeón?

³⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yo'ó. Dá chi tá ní nátiin ña ñayuu yo'ó, dá k̄ján ndakuei t̄a kúu kuendáḡ naá tá'an ra xí'ín r̄a Israel, ta o kónó ta'on ra yaḡi noḡ ndá'a rá, ní kúu. Tído ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yo'ó.

³⁷ Dá n̄i kaa Pilato xí'ín rá:

—¿Á iin rey va kúu yo'ó, tá daá?

Dá n̄i kaa Jesús:

—Mií ní kaá ña kúu yu'u iin rey. Ta n̄i kasáa yu'u ñayuu yo'ó, ta n̄i kaki yu'u ñayuu yo'ó, dá k̄i'oi kuendá sa'a ña ndaa. Ta ndidaá n̄a kúu kuendá ña ndaa, noón kúu n̄a nátiin va'a ña dána'í.

³⁸ Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí k̄ján kúu ña ndaa, tá daá?

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an r̄a díón, dá n̄i keta tuku ra yé'é chón n̄i ka'an r̄a xí'ín ta né'e choon noḡ na Israel ñoó:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ra ko ní'í. ³⁹ Tído tein iin rá iin víko pascua dáyaḡ yu'u iin t̄a noḡ r̄a ño'ó ve'e kaa. Sa'a ñoó, ¿á kóni ndo ña dáyaḡ yu'u t̄a kúu rey noḡ na Israel yo'ó? —kaá r̄a.

⁴⁰ Dá n̄i kayu'u ndidaá t̄a ñoó:

—¡Ná dá'a ni dáyaḡ ní t̄a xaḡn! ¡Barrabás di'a dáyaḡ ní! —kaá r̄a.

Tá'an r̄a naní Barrabás ñoó kúu iin t̄a ku'i'íná.

19

1 Dá n̄i sa'anda Pilato choon ñ̄a ná kani kini soldado sat̄a Jesús. 2 Dá tá n̄i ndi'i n̄i kani ñ̄aá rá, dá n̄i kava'a ra iin corona íon, ta n̄i ch̄ínóo rañ din̄i ná. Dá n̄i daku'ino ñ̄aá rá iin dá'on kua'á toón, 3 dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Ñ̄a ká'ano kúu míi ní, ñ̄a kúu rey noo ñ̄a Israel.

Ta n̄i koon ra da'and̄a noo ná.

4 Dá n̄i keta tuku Pilato, dá n̄i kaa ra:

—Kande'é ndó, ná ko'in taó'i ra sat̄a vé'e yó'o, dá kana'á ndó ñ̄a ni iin tó'on ta'on kuachi ra ko ní nán'i' yu'u —kaá ra.

5 Dá n̄i keta Jesús, ta kánóo iin corona n̄i kava'a xí'in íon din̄i ná, ta ndíxi na iin dá'on kua'á toón ve'i na. Dá n̄i kaa Pilato xí'in rá:

—Yó'o íin ra víi.

6 Dá tá n̄i xini ñ̄aá tá dut̄i saku'a'á xí'in tá ndaá yé'é ñ̄o'o, ta kúu n̄i'i nda'o n̄i kayu'ú rá:

—jChirkaa ní ra nd̄ika cruz! jChirkaa ní ra nd̄ika cruz!

Dá n̄i kaa Pilato:

—Yó'o natiin míi ndó ra, ta chirkaa ndó ra nd̄ika cruz, dá ch̄i ni iin tó'on ta'on kuachi ta'a yó'o ko ní nán'i' yu'u.

7 Dá n̄i kaa ra xí'in Pilato:

—Tído ley ndu'u kí̄an sa'ánd̄a choon ñ̄a kánian kuu ra, dá ch̄i ch̄inani rá míi rá kúu rá de'e Ndíos.

8 Tá n̄i seidó'o Pilato ñ̄a n̄i ka'an ta'a ñ̄o dión, ví'i ka víi n̄i yu'ú ra ka'áni rá Jesús. 9 Dá n̄i kee Pilato ndáka tuku ñ̄aá rá n̄i ndu'u ra kua'an ra ini ve'e chón. Dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—¿Ndeí n̄i kison?

Tído ni iin to'on ko ní ká'an ñ̄a. 10 Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndiva'a ko ká'on xí'in yu'u? ¿Á ko ná'á ta'an voon ñ̄a ió choon noo ndá'í ñ̄a chirkaai yo'ó nd̄ika cruz, ta ió ta'ani choon noo ndá'í ñ̄a dáyaai yo'ó ko'on?

11 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ní lú'u choon koó noo ndá'a míi ní keyíko ní sa'í tá ko ní kixian chí indúu di'a. Tído ká'ano cháá ka kuachi ndído tá n̄i ñ̄ak̄i'o yu'u noo ndá'a ní —kaá ñ̄a.

12 Ta nd̄a míi hora daá ndúkú Pilato ñ̄a dáyaa ra Jesús, ká'an rá. Tído ndúndéé tá dut̄i xí'in dao ka tá ndita xí'in rá k̄ayu'ú rá:

—Tá ná dáyaa ní ta'a xaan, dá kí̄an ko íin ta'on ní xí'in César, tá né'e choon ká'ano. Dá ch̄i ndi ndáa ta'a ch̄inani míi rá kúu rá iin rey, roón kúu ra naá xí'in César.

13 Tá n̄i seido'o Pilato ñ̄a n̄i ka'an ra dión, dá n̄i taó túku ra Jesús. Dá n̄i sa' koo ra noo tá'and̄a choon iin xián noo nani Gabata xí'in to'on hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso n̄i kava'a xí'in yuu. 14 Táto'on kaxuu kaa kuu kénduu ñ̄a Israel ñ̄a kadíni ñ̄a kuendá víko pascua, dá n̄i kaa Pilato:

—jYó'o íin ñ̄a kúu rey noo míi ndó!

15 Dá n̄i kayu'ú ñ̄ayuu ñ̄oó:

—jKa'áni ní ra, ka'áni ní ra nd̄ika cruz!

Dá n̄i kaa Pilato xí'in ná:

—¿Ndiva'a kóni ndo ñ̄a chirkaai rey ndo nd̄ika cruz?

Dá n̄i kaa tá dut̄i saku'a'á ñ̄oó:

—jSava'a César vá kúu rey ndu! —kaá ra.

16 Dá n̄i ñ̄ak̄i'o ñ̄aá Pilato noo ndá'a soldado, ñ̄a ná ko'on ra chirkaa ñ̄aá rá nd̄ika cruz. Dá n̄i tiin ñ̄aá rá, dá n̄i kee ra ndáka ñ̄aá rá kua'an ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús nd̄ika cruz, dá n̄i xi'i na

17 Dá nì sà òkò Jesùs cruz kua'an nà iin xíán noo naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kónì kaa lásá dinì ndii. 18 Ta ñóo nì chirkaa ra Jesùs ndika cruz. Ta nì chirkuei ta'ani ra uú ka ɽa, ta iin iin xoo dín ná tákuei iin iin ra. Ta me'í iin cruz noo tákaa Jesùs. 19 Dá nì taa Pilato to'on noo iin tabla, ta nì chindá'a iin soldado ña dinì cruz noo tákaa Jesùs. Ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúú Jesùs, ɽa ñoo Nazaret, ta kúú rá rey noo nà ñoo Israel.” 20 Taa kua'a nda'o nà ñoo Israel nì ka'i to'on yó'o, dá chì yati yú'u ñoo vá nì chirkaa ra Jesùs. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín. 21 Dá nì kaa ɽa dutì saku'a xí'ín Pilato:

—Ná dá'a nì taa ní ña kúú rá rey noo nà Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Nì kaa ɽa yó'o ña kúú rá rey noo nà Israel.”

22 Dá nì kaa Pilato:

—Ña sà nì taai kíán iin íchi vá nì kandoan kooan dión.

23 Tá nì ndi'i nì chirkaa soldado ñoo Jesùs ndika cruz, dá nì sa'anda kuálí rá dá'on ná. Ta nì kee ra ña komì tá'í, dá nì tiin ra iin iin tá'í ñá. Ta nì tiin ta'ani ra kotó nì sà ndixi na ñoo, tído iin da'ón káni níí vá kíán, kò ɽa'ón tukuan. 24 Dá nì ndat'ón tá'an soldado ñoo:

—Ná dá'a nì ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yò suerte, dá ná kande'á ndi ndaa yoo kando xí'án —kaá ra.

Dión, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chì di'a kaáan: “Nì naka'anda ra dá'on nì sà ndixii, ta nì sadi'í rá suerte xí'ín dá'oin.” Ta kí'o dión nì kee soldado ñoo xí'ín dá'on ná.

25 Sa'a cruz noo tákaa na ñoo iin naná na, ta iin ta'ani ku'u ló'o naná na, ta iin ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta iin ta'ani María Magdalena. 26 Tá nì xini Jesùs naná na xí'ín iin ɽa xionoo xí'ín ná, tá'an ra manì cháá ka noo ná, dá nì kaa na xí'ín naná na:

—Naná, ɽa xaan kúú de'ón viti.

27 Dá nì kaa nà xí'ín ɽa xionoo xí'ín ná ñoo:

—Nà xaan kúú nanóon viti —kaá nà.

Nda kuu dáá ñoo nì nakuaka va'a ra naná Jesùs koo na ve'e ra.

28 Ta sà ná'a vá Jesùs ña sà nì xinkoo ndi'i choon vei na, sa'a ñoo nì kaa na di'a, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios:

—¡Íchi iniij!

29 Ta ñoo iin iin kidi nì chití díní ñó'o vino iá. Dá nì sa'an iin ɽa nì dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino iá ñoo, dá nì so'oni raán dinì iin yíto naní hisopo. Dá nì chinee raan yú'u Jesùs. 30 Tá nì ndi'i nì tu'u na lú'u vino iá ñoo, dá nì kaa nà:

—Sà nì kuu va viti.

Tá nì ndi'i nì ka'an nà dión, dá nì narkandéi dinì ná, ta kúú nì naki'o na mií ná nì xí'í nà.

Di'a nì kuu tá nì dakú'u iin soldado iin kaa dinì yokó yu'ú yika Jesùs

31 Dá nì sa'an ɽa né'e choon noo nà Israel noo Pilato, dá chì sà kenduu na Israel ña'a kadíni ná kuendá pascua, ta kò kónì ra ña karkuei ɽa ñoo ndika cruz kuu nani'ij ndéé ná, dá chì mií kuu dáá ñoo kankao víko pascua. Sa'a ñoo nì seí nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ta'ano di'in ɽa ñoo, dá ná kuu dánóo ñaá rá ndika cruz. 32 Sa'a ñoo nì sa'an soldado nì sa'ano ra di'in ndi nduu ɽa tárkuei dáó xí'ín Jesùs. 33 Tído tá nì kasandaá ra noo tákaa Jesùs, ta kúú nì xini ra ña sà nì xí'í va na, sa'a ñoo kò ní sa'ano ta'on ra di'in na. 34 Tído iin ɽa soldado ñoo nì dakú'u ra iin kaa dinì yokó yu'ú yika ná, ta vití'on nì kankuei nì xí'ín takuij. 35 Ta mií nà nì xini ña nì kuu dión, noón kúú nà xí'í ndaa kuendá sa'a ña yó'o, ta ná'a ná ña kíán ña ndaa, dá kandísa ta'ani ndó

ñā ká'an nā. ³⁶ Dión nī ndo'o Jesús, dá nī xinkqo noq ká'an tuti ij Ndios: “Q tá'ano ta'on ni iin lásá nā.” ³⁷ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a: “Koni xí'in noq ñayuu nā nī ku'u kaa yu'u yika.”

Di'a nī kuu tá nī nduxi Jesús

³⁸ Nī ndi'i, dá nī sa'an José, ta ñoo Arimatea, noq Pilato. Ta kúu rá iin ta kuendá Jesús, tido kándisa de'é va ñaá rá, chī yu'ú ra kée ta né'e choon noq nā Israel. Ta nī seí nda'í ra noq Pilato ñā ná konó rá ko'on ra naki'in ra yikí koño Jesús. Dá nī sonó Pilato ñā kee ra dión. Dá nī sa'an ra nī danóo ra yikí koño nā. ³⁹ Ta nī saá ta'ani Nicodemo, tá'an ra nī sa'an nī ndató'on xí'in Jesús iin sakuáa. Ta né'e ra tát'o'on oko uxī kilo ñā támi sá'an nī daká tá'an xí'in mirra xí'in áloe. ⁴⁰ Dá nī chitúu ra yikí koño Jesús xí'in dá'on yadí nī chichi ñā'a támi sá'an ñoó, chī kī'o dión kée nā Israel xí'in ndidaá nā xí'i noq ná, dá dánduxi ñā ná. ⁴¹ Ta yati noq nī sarkaa na ndika cruz, ñoó kándu'u iin ño'o noq káa yitó ku'í. Ta ñoó nákaa iin yáí saá noq nduxi ndji. Ta nī iin tó'on ndji ko ñā'a nduxi ñoó. ⁴² Ta ñoó nī dánduxi na Jesús, chī yati va kíán, chī sa kua'an ndi'i va kuū kénduu nā ñā'a kadíni nā kuendá pascua.

20

Di'a nī kuu tá nī natakí Jesús

¹ Ta kuū mií noq kásá'a sa'a semana, kúu nī kee María Magdalena kua'an yáí noq nī nduxi Jesús, ta iin naá cháá ij vá. Tído tá nī saaan, kúu sa nī kuxoo va yuu ndadi yu'u yáí ñoó. ² Dá nī nandíó kooán nī kankonoán kua'an kastó'an xí'in Simón Pedro xí'in iin ka ta xionoo xí'in Jesús, tá'an ra maní cháá ka noq ná. Tá nī saaan, dá nī kaaan xí'in rá:

—Nī naki'in ra yikí koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xíni ndeí nī chikáa ñāá rá.

³ Dá nī kee Pedro xí'in iin ka ta xionoo xí'in Jesús kua'an ra kande'é rá yáí ñoó. ⁴ Ta taxi tá'an ra kua'an ra, tído nī'i cháá ka kua'an iin ka taa ñoó o duú Pedro. Sa'a ñoq dinñó'ó ka mií rá nī saá yu'u yáí ñoó. ⁵ Dá nī chinee noq rá nī sa nde'é rá inian. Ta sava'a dá'on nī sa tuú yikí koño nā kánóo, tído ko ní ku'u ta'on ra. ⁶ Nī ndi'i, dá nī kasáa Pedro. Dá nī ku'u ra, dá nī xini ra dá'on nī sa tuú nā kánóo. ⁷ Tído iin ka dá'on nī sa yí'i diní ná ko kánóo dáó ta'on ñā xí'in dá'on nī sa tuú nā ñoó. Dá chī iin ka va xían nī natuúan kánóoan. ⁸ Nda daá ví, dá nī ku'u taa nī kasáa mií noq ñoó. Tá nī xini ra ndidaá ñā yó'o, dá nī kándisa ra. ⁹ Tído kóni ij vá kandaa ini ra to'on ká'an tuti ij Ndios ñā miían ndúsá kánian natakí Jesús tein nā nī xí'i. ¹⁰ Dá nī nandíó kuéi ra nī ndísáa ra noq ndeí dao ka ta xionoo xí'in Jesús.

Di'a nī kuu tá nī na'a noq Jesús noq María Magdalena

¹¹ Kúu nī nandíó ko María íán ndeí'i ñā yu'ú yáí ñoó. Ta tein ndeí'i ñā íán ñoó, dá nī chírne noqan nī sa nde'an ini yáí ñoó. ¹² Ta kúu nī xinián ndeí uú ángel, ta ndíxi na da'on kuxí kachí. Ta ndeí na noq nī sa nóo yikí koño Jesús. Iin na ío xoo noq nī sa kuu diní ná, ta iin ka nā ío xoo noq nī sa kuu sa'a ná. ¹³ Dá nī kaa nā xí'in María:

—Kí'o ló'o, ¿ndí kíán ndó'on ñā ndeí'in?

Dá nī kaaan:

—Sákii, dá chī nī naki'in ra yikí koño sato'i né'e ra kua'an ra, ta ko ná'a ta'on yu'u ndeí nī chikáa ñāá rá.

¹⁴ Tá nī ndi'i nī ka'an dión, dá nī nandíó kooán nī sa nde'an chí sata, kúu nī xinián iin Jesús, tído ko ní nákonian ñā kúu ná Jesús. ¹⁵ Dá nī kaa nā xí'an:

—Kì'o ló'ò, ¿ndivá'a ndéí'j yó'ó? ¿Ndá yoo nándukón?

Dá nì ka'án María ñá kúú rá tã ndaa yitó kuí'í ñóó. Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tatá, tá nì naki'in ní yikí koño nì sã kãá yó'o né'e ní kua'an ní, kasto'on ní xí'ín ndeí nì chikáá nían, dá ná ko'in naki'iin ñá.

¹⁶ Dá nì kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúú nì nandió kooán nì sã nde'án noo ná, dá nì kaaan xí'ín ná:

—¡Raboni! (Tò'on yó'o kóni kaa maestro.)

¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Ná dá'a ní kako'ón yu'u, María, dá chì ko ñá'a ta'on no'j noo tatái. Va'a kaaan kua'án kasto'ón xí'ín ñani kuálí, ta ka'on xí'ín xí ñá nanai no'j noo ió tatái, na kúú ta'ani tatá mií ndó, na kúú Ndios noo yú'u, ta kúú ta'ani na Ndios noo ndo'ó —kaá na.

¹⁸ Dá nì kee María Magdalena ñóó kua'an kasto'án xí'ín tã xionoo xí'ín Jesús ñá nì xini xí'ín nooan Jesús, ta nì nakani ta'anián xí'ín rá sã'á ñá'a nì ka'an na xí'án.

Di'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo tã xionoo xí'ín ná

¹⁹ Tá nì kuaá kuu noo kás'á sa'a semana ñóó, ndadí toon yé'é ve'e noo ndeí tã xionoo xí'ín Jesús, dá chì yu'ú ra oon ní tiin ñáá tã né'e choon noo na Israel. Ta kúú iin kuití vá nì sã kuíin Jesús me'í noo ndeí ra ñóó. Dá nì kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁰ Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì daná'a na ndá'a ná xí'ín yiká ná noo rá. Kúú nì kadij nda'o ini ra nì xini ra ñá nì natakí sato'o yo. ²¹ Dá nì kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Táto'on kì'o nì tanda'á tatái yu'u veii, kì'o dión ta'ani tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kane'e ndó to'in.

²² Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì tuu tachì ná noo ndeí ra, dá nì kaa na:

—Natiin ndó Espíritu ij Ndios viti. ²³ Tá ndi ndáa mií na xí'o ká'ano ini ndo sã'á kuachi, ta kì'o ká'ano ta'ani ini Ndios sã'á kuachi na. Ta ndi ndáa mií na ko xí'o ká'ano ini ndo sã'á kuachi, ta ni Ndios o kí'o ká'ano ta'on ini sã'á kuachi na —kaá na.

Ko xín Tomás kandisa ra ñá nì natakí Jesús

²⁴ Ta Tomás, tá'an ra ká'an xí'ín ná Dídimó, rón kúú iin tãa nákaa tein ndin uxí uu tã xionoo xí'ín Jesús, tido ko tã'ón ra ió tá nì na'a noo Jesús noo dao ka tãa ñóó. ²⁵ Tá nì ndi'i, dá nì kaa tãa ñóó xí'ín rá:

—¡Nì xini ndu sato'o yo Jesús!

Dá nì kaa Tomás:

—Ta ná o konj xí'ín noo'j noo nì ku'u nduyo ñóó ndá'a ná, ta ná o chí'ii dinj ndá'í noo nì ku'u nduyo ñóó, ta ná o chí'ii ndá'í yiká ná noo nì tarkue'e ñóó, o kándisa ta'on vei —kaá ra.

²⁶ Tá nì ya'a onã kuu, ndeí tuku tã xionoo xí'ín Jesús ini ve'e ñóó, ta ió Tomás xí'ín rá viti. Ta ndadí toon yé'é ndeí ra. Kúú iin kuití vá nì sã kuíin Jesús me'í noo ndeí ra ñóó, dá nì kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁷ Dá nì kaa na xí'ín Tomás:

—Nakí, kande'ón ndá'í, ta chí'i dinj ndá'ón noo nì ku'u nduyo, ta chí'i ta'ani dinj ndá'ón noo nì tarkue'e yikáí. O sã kakuuón iin tã náani kuachi ini, iin tãa kandisa kakuuón.

²⁸ Dá nì kaa Tomás xí'ín ná:

—Miían ndaa kuiti mií ní kúú sato'o yu'u, ta mií ní kúú Ndios yu'u.

29 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ña n̄i xini xí'ín nooŋ yu'u, sa'á ñóó n̄i kándisón, Tomás. Tído ndiká'án ví n̄a kándisa va'ará kō ní xini n̄a yu'u.

Ká'an Juan ndiv'a n̄i taa na tuti yó'o

30 Kuá'a k̄a ví ña'a ná'ano n̄i kee Jesús noŋ t̄a xínoo xí'ín ná, tído kō ní t̄a ndi'i ta'on yu'an noŋ tuti yó'o. 31 Tído to'on yó'o kían n̄i taai, dá kándisa ndó ña Jesús kúu Cristo, n̄a dákaki ñaá, ta kándisa ndó ña mií ná kúu de'e Ndios. Ta tá ná kandeé iní ndo ná, dá kían koni ndo kataki chíchí ndó sa'a mií ná.

21

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noŋ tuku Jesús noŋ us̄a t̄a xínoo xí'ín ná

1 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i na'a noŋ tuku Jesús noŋ t̄a xínoo xí'ín ná noŋ kúu yu'u taño'o nani Tiberias. Ta di'a n̄i kuu: 2 Ta né'e tá'an ij̄ vá Simón Pedro xí'ín Tomás, t̄a ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín Natanael, t̄a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a, xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo, xí'ín uŋ k̄a t̄a xínoo xí'ín Jesús. 3 Dá n̄i kaa Simón Pedro xí'ín dao k̄a t̄a ñoo:

—Ko'in tiin t̄iyaká viti.

Dá n̄i kaa dao k̄a t̄a ñoo:

—Ko'on ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá n̄i kee ra kua'an ra. Dá n̄i sāa ra n̄i kaa ra ini iin barco, tído sākuaá dáá ñoo ní iin tó'on t̄iyaká kō ní tiin ra. 4 Tá sā kua'an tuŋ noŋ vá, ta kúu sā yu'u taño'o ñoo vá iin Jesús, tído kō ní nákoní ta'on ñaá t̄a xínoo xí'ín ná. 5 Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—De'e kuálí, ¿á sā n̄i tiin ndó t̄iyaká kei ndo?

Dá n̄i kaa ra:

—¡Koo!

6 Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñono xaan chí xoo kuá'a di'a barco ndo, dá tiin ndó t̄iyaká —kaá na.

Tá n̄i kee ra dión, ta kúu kuá'a nda'o t̄iyaká n̄i tiin ra, sa'á ñóó kō kándeé ta'on ra taó rá ñono rá. 7 Dá n̄i kaa t̄a man̄i cháá k̄a noŋ Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúu na káa!

Tá n̄i kandāa ini Simón Pedro ña kúu ná Jesús, dá n̄i nakuj'ino ra dá'on rá, dá chí sā n̄i taó vá ráan. Dá n̄i ndao ra n̄i keta ra kua'an ra ini takují. 8 Ta n̄i kandō kueé dao k̄a t̄a ñoo vej̄ ra xí'ín barco. Ta ñó'o ra ñono noŋ ñó'o t̄iyaká ñoo vej̄ ra, ta kían t̄at̄o'on iin ciento metro nda noŋ kúu yu'u ñó'o ichí. 9 Tá n̄i kan̄kuei ra ini barco ñoo, kúu n̄i xini ra sā ndio va ñó'o t̄ikeí, ta kánoo iin t̄iyaká chó'o rí, ta sā ío ta'ani pan. 10 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tei ndó dao k̄a t̄iyaká duŋ n̄i tiin ndó xaan —kaá na.

11 Dá n̄i kaa Pedro ini barco, dá n̄i díta rá ñono ñoo nda noño'o ichí, ta n̄i chitián ñó'o t̄iyaká ná'ano, ta kúu rí iin ciento uŋ díko ux̄i on̄i. Ta va'ará kuá'a nda'o n̄i sā kuu rí, tído kō ní ndata t̄a'on ñono ñoo. 12 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a ñoo:

—Nakíj̄ ndo kadini ndo.

Dá n̄i sāa ra, tído ní iin tó'on rá kō ní dándaa ndato'on ndá yoo kúu ná, dá chí sā ná'á vá rá ña sato'o yo Jesús kúu ná. 13 Dá n̄i tiin Jesús pan ñoo, dá n̄i x̄i'o naan noŋ rá, ta n̄i x̄i'o ta'ani na t̄iyaká n̄i cho'o ñoo noŋ rá. 14 Ta viti x̄ino on̄i ta'ándá ná'a noŋ Jesús mií ná noŋ t̄a xínoo xí'ín ná ndā kuŋ n̄i n̄ataki n̄a tein n̄a n̄i x̄i'.

Káʻan Jesús xíʻin Pedro ña ná kandaka ra ñayuu na tátoʻon kée iin ta ndáka léko

¹⁵ Tá n̄i ndiʻi n̄i saḍini ra, dá n̄i kaa Jesús xíʻin Simón Pedro:

—Simón, deʻe Jonás, ¿á kóni cháa ka yoʻó yuʻu o duú dao ka ta xaan?

Dá n̄i kaa ra:

—Jaan, náʻa vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuu tátoʻon kiʻo kée iin ra ndáka léko.

¹⁶ Dá n̄i nandio koo tuku na n̄i ndatoʻón ñaá ná taʻándá kúu u:

—Simón, deʻe Jonás, ¿á miian ndaa kónon yuʻu?

Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaan, náʻa vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa na:

—Koo inon kandaka vaʻón ñayuu.

¹⁷ Dá n̄i ndatoʻón tuku ñaá ná taʻándá kúu oni:

—Simón, deʻe Jonás, ¿á miian ndaa kóni yoʻó yuʻu?

Ta kúu ndaʻi va n̄i kuu ini Simón Pedro, dá chi oni taʻándá n̄i nandio koo na n̄i ndatoʻón ñaá ná: “¿Á kóni yoʻó yuʻu?” Dá n̄i kaa ra:

—Satoʻi, ndidaa táʻan va ñaʻa náʻa mií ní, saʻa ñoo náʻa vá ní ña kóni yuʻu mií ní.

Dá n̄i kaa Jesús xíʻin rá:

—Koo inon kandaka vaʻón ñayuu, tá daá. ¹⁸ Miian ndaa ná kaʻin xíʻon ña tá n̄i sa kuuón iin ta lóʻo, sa nakuiʻinón mií vóón dáʻamon, ta sa xionooón noo káʻan miíón. Tido tá ná kusáʻánón, dá kian ndá ná dákaa voon ndáʻon, ta nda iin ka va ñayuu dákuʻino yoʻó doʻon, ta katiin ndaa ra yoʻó koʻon noo ko káʻon koʻon.

¹⁹ Dión n̄i kaʻan na saʻa ndí kian ndoʻo Pedro kuu ra, dá natiin Ndios ñañoʻo. Dá n̄i kaa taʻani na:

—Koo inon kandikon yuʻu.

Káʻan Jesús saʻa ta kúu ini na saʻa

²⁰ Dá n̄i nandio koo Pedro n̄i sa ndeʻé rá chí sata, dá n̄i xini ra tákaa ñaá ta man̄i cháa ka noo Jesús vei ra. Ta ta yoʻo kúu ra n̄i sa io diin Jesús noo n̄i saḍini na sakuáa dáá ñoo, ta mií rá n̄i ndatoʻón ñaá: “¿Ndá yoo kúu ra nakíʻo ñaá noo ndáʻa ta xini uʻu ñaá?” ²¹ Dá tá n̄i xini ñaá Pedro, dá n̄i kaa ra xíʻin Jesús:

—Satoʻi, ¿ndí kian ndoʻo ta kaa?

²² Dá n̄i kaa Jesús xíʻin rá:

—Tá kóni yuʻu ña koo ií vá ta kaa nda ná kasandaá kuu nandio kooi kasaai ñayuu yoʻo, ¿ndivaʻa saʻaní yoʻo miíón? Dá ri yoʻo koo inon kandikon yuʻu.

²³ Ta saʻa ña n̄i kaʻan na dión, saʻa ñoo n̄i kasaʻa dao ka na kúu kuendá Jesús káʻan na ña o kúu taʻon ta yoʻo. Tido ko ní káʻan Jesús ña o kuu ra, n̄i kaa na ña tá kóni na ña koo ií vá ta ñoo nda ná kasandaá kuu nandio koo na kasaá na ñayuu yoʻo: “¿Ndivaʻa saʻaní yoʻo miíón?” ²⁴ Ta ta káʻan Jesús saʻa yoʻo kúu yuʻu, ta xionoo xíʻin ná, ta xíʻoi kuendá saʻa ndidaa ña yoʻo, ta n̄i taai ña. Ta náʻa yo ña kuendá xíʻoi saʻán kían ña ndaa. ²⁵ Ta ió kuaʻa ka ví ñaʻa n̄i kee Jesús. Saʻa ñoo tá ní taai iin rá iian, taó kuendá yuʻu ña o keta taʻon ñayuu yoʻo kañoʻo libro nákani saʻa ndidaa ña n̄i kee na. Dión ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ña nī kee na kúu apóstol

Nī kaa Jesús ña kasaq Espíritu ij Ndios koo na xí'in yó

¹ Ta libro mii noq ña kían nī taai koo noq ní, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúu ña nī kee Jesús, xí'in ndidaá kúu ña nī daná'a na nda rá mii sa'a, ² ta nda kuu nī kaa na kua'an nó'q ná induú. Tído tá kq ñá'a nana na no'q na, dá nī sa'anda na choon xí'in ndéq Espíritu ij Ndios noq tá kúu apóstol, tá'an ra nī kaxi na kane'e to'on na.

³ Tá nī ndi'i nī natakí Jesús, dá nī na'a na mii ná noq taa ñoo. Ta kua'á ña'a nī kee na noq rá, dá ná kandaá ini ra ña takí na. Chī tein uy diko kuu nī na'a na mii noq rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴ Ta tein ió na xí'in taa ñoo, dá nī sa'anda na choon noq rá, ta kaá na: —Q sa kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó nda ná kasaq na nī kaa tatá k'i'o na noq ndq, tátq'on nī ka'in xí'in ndó. ⁵ Miian ndaa kían ña Juan kúu na nī sa dakódo ndúta ñayuu xí'in takuij. Tído tixi cháá vá kuu, dá kodq ndúta ndq xí'in Espíritu ij Ndios —kaá na.

D'i'a nī kuu tá nī nana Jesús kua'an nó'q ná induú

⁶ Dá nī ndatq'ón ñaa tá nī nditúti ndéi xí'in ná ñoo, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, zá ko'on ní k'i'o ní ña dándaki na ñoo yo, na Israel mii ná viti?

⁷ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Kq káni ta'an vaan ña kana'á ndo'ó ndá kuu o ndá oon nī chikaa ini tatá Ndios koo dión, chī iin tó'ón mii vá ná kómi choon kaa ndá oon kooan. ⁸ Tído natiin ndó choon tá ná xinq Espíritu ij Ndios dákúti ná níq ndq, dá kankuei ndó k'i'o ndó kuendá sa'á yú'u noq ná ñoo Jerusalén, xí'in ndidaá ka ñoo ñó'o kuendá Judea yó'o, xí'in ndidaá kúu ñoo ñó'o chí kuendá Samaria, xí'in ndidaá kúu xían nda noq xíká cháá ka ñayuu yó'o.

⁹ Dá tá nī ndi'i nī ka'an Jesús dión, dá nī xini taa ñoo ña kq'nana na kua'an nó'q ná induú. Ta kúu nī ndu'u na tein iin vikq. Ta kúu nī da'i na noq rá.

¹⁰ Ta kúu ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noq kq'nana Jesús kua'an nó'q ná. Kúu iin kuitiio nī sa kuíta uy taa ndíxi da'ón kuxí noq ndíta ra ñoo. ¹¹ Dá nī kaa na xí'in rá:

—Ndo'ó, taa Galilea xaan, ¿ndiva'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Mii Jesús, na nī nana kua'an nó'q induú, tátq'on k'i'o nī xini ndq nī nana na kua'an nó'q ná induú, k'i'o dión ij vá koni ndq nandió kqo tuku na kii na —kaá ángel ñoo xí'in rá.

D'i'a nī kuu tá nī tui iin ka taa nakuijn kakuu apóstol noq Judas

¹² Dá nī noq taa ñoo yúku naní Olivos, dá nī kee na kua'an nó'q ná ñoo Jerusalén, chī yati ne'e tá'an xí'in ñoo Jerusalén, chī kían tátq'on k'i'o sóno ley kuu kaka na Israel kuu náni'ij ndéq ná. ¹³ Dá tá nī nasáq na ve'e noq ndéi na ñoo, dá nī kaa na nī ku'u na ini ve'e kánóo dinj ve'e ñoo. Ta ñoo kúu noq ió Pedro xí'in Jacobo, xí'in Juan, xí'in Andrés, xí'in Felipe, xí'in Tomás, xí'in Bartolomé, xí'in Mateo, xí'in Jacobo, tá'an ra kúu de'e taa naní Alfeo, xí'in Simón, tá'an ra kúu kuendá tá Zelote, xí'in Judas, tá'an ra kúu ñani Jacobo. ¹⁴ Ndidaá taa yó'o kúu rá dá kuiti nátaqa ká'an xí'in Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'in rá, xí'in María, na kúu naná Jesús, xí'in ra kúu ñani Jesús.

¹⁵ Ta tein kuu dáá ñoo, dá nī nakuijn ndichi Pedro me'í na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Ta kúu ná tátq'on iin ciento okq ñayuu. Dá nī kaa Pedro xí'in ná:

16 —Ndo'ó, ñani, miían kánian xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, ña ni ka'an mií Espíritu ij Ndios xí'in David tá sa na'á. Chì ni ka'an David sa'á ña kee Judas, tá'an ra ni sa'an ni nakí'o Jesús noo ndá'a ta né'e choon. 17 Ta Judas ñoo ni sa kuu iin taq ni sa kaa tein ndu'u, ta ni natiin daó ta'ani ra choon xí'in ndu'u.

18 Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'in dijón ni ki'in ya'i ra sa'á ña kini ni kee ra. Kúu ni kankao díní rá, ta ni ka'andi tji ra, ta kúu ni kankuei ndi'i xiti rá. 19 Tá ni kandaá ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinani ná noñó'o ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa N'ó'o Nij. 20 Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an libro Salmos, chì di'a kaaan:

Ná kandoo ndava'a ve'e ra.

Ta ni ko iin ka ná kandeí inian.

Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon ni sa ne'e ra.

21 Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao taq, tá'an ra ni sa xionoo ta'ani xí'in ndu'u ndidaá tiempo ni sa io sato'o yo Jesús xí'in ndú, 22 nda kuu ni kasá'á dákodo ndúta Juan ñayuu, ta nda kuu ni xini ndu ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú. Sa'á ñoo miían kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo daó rá xí'in ndu'u k'i'o ra kuendá noo ñayuu ña miían ndaa ni nataki Jesús —kaá Pedro.

23 Dá ni xi'o na uu kuu taq ñó'o tein ñayuu ñoo. Iin ra naní José, ta naní ta'ani ra Barsabás, tá'an ra ká'an xí'in ná Justo, ta iin ka ra naní Matías.

24 Dá ni ka'an na xí'in Ndios, ta kaá na di'a:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ná'a ndi k'i'o kúu ní o iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní noo ndú'u ndi káa iin taq yó'o ni kaxi mií ní, 25 dá kane'e daó rá choon xí'in ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá chì ni tuú vá Judas sa'á kuachi ni kee ra. Ta sa kua'an va ra noo kánian ko'on ra sa'á ña ni kee ra —kaá na.

26 Dá ni sadiki na suerte. Ta kúu ni kasandaáan ña Matías kánian kakuu apóstol. Dá ni ndu'u na tein ndin uxí iin ka apóstol ñoo.

2

Di'a ni kuu tá ni nakutí na kúu kuendá Jesús xí'in Espíritu ij Ndios

1 Tá ni kasandaá víko naní Pentecostés, ndéi túti ndidaá na kúu kuendá Jesús ini iin ve'e. 2 Ta kúu iin kuiti vá ni ni'i iin ní kúu ini ve'e noo ndéi na ñoo ni kee iin ña'a ni kii chí induú, ta kián táto'on iin tachí déen. 3 Dá ni kasáa ña ndé'é táto'on ndé'é ñó'o ita. Dá ni naxinqan diñi iin rá iin na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. 4 Ta kúu ndidaá kúu ná ni nakutí xí'in na kúu Espíritu ij Ndios. Ta kúu ni kasá'á iin rá iin na ká'an na dao ka yú'u, tá'an ña ni ni'i ná noo Espíritu ij Ndios.

5 Ta ñoo Jerusalén ñoo ndéi na Israel ni kii na ndidaá nación ñó'o ñayuu yó'o, ta ndita ndaa na xí'in choon Ndios. 6 Tá ni seido'o ñayuu yó'o ña ni ni'i, dá ni nataka na noo ndéi na kúu kuendá Jesús. Ta kúu ni naá vá iní na, chì ni seídó'o na ña iin rá iin na kúu kuendá Jesús ni kasá'á ká'an yú'u iin rá iin ñayuu ñoo. 7 Sa'á ñoo ni naá vá iní na. Dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an ná:

—iKueídó'o ndó! ¿Á o duú na Galilea kúu ñayuu ká'an káa? 8 Ta, ¿ndiva'a seídó'o yó ká'an na iin rá iin yú'u ña kián ni katí'a yó nda ni kaki yó? 9 Chì tein yó ñó'o ñayuu ni kii nación Partia, xí'in nación Media, xí'in nación Elam, xí'in nación Mesopotamia, xí'in kuendá Judea, xí'in kuendá Capadocia, xí'in kuendá Ponto, xí'in kuendá Asia, 10 xí'in kuendá Frigia, xí'in kuendá Panfilia, xí'in nación Egipto, xí'in na ndéi chí kuendá Africa noo nó'o ñoo xiká cháa ka o duú ñoo Cirene. Ndéi ta'ani na ni kii ñoo Roma. Dao ka na kúu na Israel, ta

dao ka na ni nduu na kándisa to'on kándisa na Israel. ¹¹ Ndéi ta'ani dao ka na ni kii nación Creta xí'ín nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaa ini ña ká'an na káa, chí ká'an na iin rá iin yú'u ña ká'an miá sa'á ña ndato ni kee Ndios —kaá ñayuu ñoo.

¹² Ta kúu ndidaá vá ná ni naá iní. Ta kọ ná'á ná ndí kján nakani ini na. Ta ndátó'on tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúu ña xiníó kuú víti?

¹³ Ta dao ka ñayuu ñoo ni kasá'á kédiki na na kúu kuendá Jesús, ta kaá na:

—Xíni va na káa.

Di'a ni kuu tá ni daná'q Pedro noq ñayuu sa'a Jesús

¹⁴ Dá ni ñakuíin ndichi Pedro xí'ín ndin uxí iin ka taa ni sa xionoo xí'ín Jesús. Ta ni'í nda'ó ni kasá'á ká'an Pedro xí'ín ñayuu kuá'á ñoo:

—Ndo'ó, na Israel, xí'ín ndidaá ka ndo'ó na ndéi ñoo Jerusalén, ko'in kastó'in xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ni kuu yó'o, sa'á ñoo kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁵ Kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on ñayuu yó'o kọ xíni, táto'on k'i'o ká'an ndo'ó nákaní ini ndo. Chí ka iin na'a ij vá kíán. ¹⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúu, dá xinkqo noq ni ka'an Ndios xí'ín profeta Joel, tá'an na sa kastó'on xí'ín ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, chí di'a ni kaa na:

¹⁷ Di'a kaa Ndios: Tein kuú noq ndí'i,

dá dákóon yu'u Espírituí diní ndidaá kúu ñayuu.

Dá kíán ndidaá de'e yíi ndo, xí'ín ndidaá de'e di'í ndo ka'an xi sa'a ndí kján vejí koo.

Ta ndidaá takuáchí táki koni túu xi ña'a ndato dána'ij noq xí.

Ta ndidaá na sá'ano saní kee yu'u.

¹⁸ Ta tein kuú dáá ñoo dákóon yu'u Espírituí diní taa xí'ín na ñá'á kéchóon noqí, dá kasá'á ná ka'an na sa'a ndí kján vejí koo.

¹⁹ Ta keeí ña'a ndato chí induú,

ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano noñó'o yó'o,

chí koo ni, xí'ín ñó'o kéi, ta nakuiin ndichi ño'oma,

²⁰ ta nakuiin naá noq ndindii,

ta ndukua'á ni noq yoo.

Di'ón koo, dá kasandaá kuú sato'o yo Ndios.

Ta kuú yó'o kakuu iin kuú ká'ano,

iin kuú na'a Ndios choon ká'ano né'e na.

²¹ Ta ndi ndáa mi'ó ñayuu nakoni ña Ndios kúu sato'o na, noqon kúu na ni'í ña káki na.

Di'ón kaa tuti ij Ndios.

²² Kueidó'o va'a ndo'ó, na Israel, ña ko'in ka'in xí'ín ndó. Mián ndaa Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa kuu iin taa ni na'a ña ni kii na noq Ndios, dá chí sa kee na ña ná'ano, xí'ín ña ndato noq ndo'ó ni kee Ndios. Ta ná'á va'a mií ndó ndí kján ni sa kee na. ²³ Tído ni ñaki'o ñaa iin taa noq ndá'á ndo, táto'on k'i'o ni chíkaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Dá ni tiin ñaa ndo'ó ni sa'an ndo ni sa'ani ñaa ndó ndjika cruz xí'ín ndá'á ta kini. ²⁴ Tído ni daná'áki ñaa Ndios noq ña ni ndo'o na ni xi'í na. Chí ña sa'ani ñayuu kọ kómían choon sata Jesús, sa'á ñoo kọ ní kandeéan ka'ani chíchíán na.

²⁵ Ta ni ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa na'á. Ta di'a ni kaa na:

Ni xiniñ ña daá kuiti vá ió sato'o yo Ndios xí'ín.

Ta iin na xoo kuá'a yu'u,

sa'á ñoo ni iin tó'on ta'on ña'a o dáyu'ú yu'u.

²⁶ Sa'á ñoo kádij nda'o ini níqí.

Ta xíta yáa ló'ij xí'an kádij inían.

Ta iin ní kúú yíkí koñoj nani'j ndée xí'ín tãndeé iní.

²⁷ Chì o dánkoo ta'on ní yu'u noó ñó'o ndji.

Ta o kónó ta'on míí ní ña natanj yíkí koño yu'u, na kéchóon noo ní.

²⁸ Chì nj na'á ní íchj nooí noo katakij,

dá kasandaá iin kuu, dá kadij nda'o iníj tá ná nakuijin noo ní.

Dión nj kaa David.

²⁹ Ñani, ká'an ndaaí xí'ín ndó ña nj xí'j tatá sá'ano yo David, ta nj nduxi na.

Ta kúú nda kuu viti nákaa jíó ná yáí noo nj nduxi na ñoo yó'o. ³⁰ Tído nj sa kuu na iin profeta, ta sa ná'á va'a na ña nj xí'o Ndios to'on na ña tein na ve'e míí ná, ñoo kana Cristo, na dákaki ñaa, ta kakuu na rey, tát'o'on nj sa kuu David rey noo na ñoo yo. ³¹ Ta sa'á ña sa ná'á ná ndí kían kee Ndios, sa'á ñoo nj kaa na ña dánátaki Ndios Cristo, na dákaki ñaa, ta nj kaa ta'ani na ña o kándoo ta'on níó Cristo noo ñó'o ndji, ta nj yíkí koño na o nátanj ta'an vaan.

³² Ta dión nj kuu, chj miian ndaa kuiti nj danátaki Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúú na nj xini ña dión nj kuu. ³³ Dá nj nachikoo ñaa Ndios xoo kuá'a na. Dá nj nakí'o tatá Ndios Espíritu ij ná noo Jesús, tát'o'on kí'o nj xí'o na to'on na ña kían kee na. Sa'á ñoo nj tanda'á Jesús Espíritu ij yó'o nj kasaa na noo ndú'u. Sa'á ñoo nj xini ndo'ó, ta nj seídó'o ndó ña ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ká'an iin rá iin míí ndó.

³⁴ Ta o duú David kúú na nj nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, chj míí ná kúú na nj ka'an di'a:

Di'a nj kaa sato'o yo Ndios xí'ín sato'j:

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

³⁵ nda ná nataán ndí'ii taa xini u'u ñaa tixi sa'on.”

Dá nj kaa ta'ani Pedro:

³⁶ —Miian kánian kana'á ndidaá kúú ndo'ó, na Israel, ña miian ndaa kuiti Jesús, na nj chirkaa ndó ndjka cruz, noon kúú na nj ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúú ña'a, ta kakuu ta'ani na na dákaki ñaa.

³⁷ Tá nj seídó'o ñayuu ñoo to'on nj ka'an Pedro, kúú nj kasá'á tá'anda to'on ini na ndéi na. Dá nj ndato'on ná Pedro xí'ín dao ka apóstol ñoo, ta nj kaa na:

—Ñani, ¿ndí kían kánian kee ndu'u, tá daá?

³⁸ Dá nj kaa Pedro:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodo ndúta iin rá iin ndó xí'ín kuu Jesús. Dá ná kí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi ndo, dá natiin ndó Espíritu ij ná. ³⁹ Chì kí'o dión nj xí'o Ndios to'on na ña kee na xí'ín ndo'ó xí'ín de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na xí'ín ñayuu ndéi xíká cháá ka, dá chj kí'o dión nj chjkaa ini míí sato'o yo Ndios kee na xí'ín ndidaá na nj kaxi míí ná kakuu ñayuu na —kaá na.

⁴⁰ Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín cháá ka to'on nj ka'an ni'ini Pedro noo ñayuu ñoo, ta nj seí nda'í na noo ná, ta kaá na:

—Kandisa ndó to'on ká'ín, dá kían kaxi ndó noo tandó'ó vei ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

⁴¹ Ta kúú kuá'á nda'o ñayuu ñoo nj kandisa to'on nj ka'an na. Ta kúú nj sodó ndúta ná. Ta kuu daá ñoo nj ndukua'a cháá ka na kúú kuendá Jesús, chj táto'on onj ka mil ñayuu nj nduu kuendá Jesús. ⁴² Ta ndidaá ná nj nakujta ndaa xí'ín to'on dána'a apóstol. Ta iin nj nduu va na xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús. Ta ndéi tútí ná sa'ándá na pan, ta ká'an na xí'ín Ndios.

Iin nj nduu ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús

⁴³ Ta ndidaá vá ñayuu ñoo nj naá iní, ta nj yu'ú na, chj kuá'á nda'o ña'a ná'ano xí'ín ña ndato nj kee apóstol ñoo. ⁴⁴ Ta iin nj nduu ndidaá na kúú

kuendá Jesús. Ta ni chindeé tá'an na xí'in ña'a ío noo iin rá iin na. ⁴⁵ Ta ni dikó ná ño'ó ná, xí'in ndidaá ka ni ña'a ío noo ná, dá ni dasá náan noo ndidaá ná tátò'on kǐ'o xínño'ó ná.

⁴⁶ Ta iin rá iin kuu kuu sa ndítúti ná yé'é ño'ó ká'ano. Ta sa ñataka ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda na pan, ta iin sásá'an ndi'i va na xí'an kádi iní na, xí'in ña ndá'í ío ini na. ⁴⁷ Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo ñoo sa'a ná. Ta iin rá iin kuu kuu sá ndekua'a sato'ó yo Ndios ñayuu, na ni ñatiin ña káki na.

3

Di'a ni kuu tá ni nduva'a iin ña ni ñatií sa'a

¹ Iin kuu, dá ni kee Pedro xí'in Juan kua'an nduu na ve'e ño'ó ká'ano, ta kíán tátò'on ka onǐ sa'ini, chǐ hora daá ñóó ká'an ñayuu ndéi Israel xí'in Ndios. ² Ta sa ío iin ña ni ñatií sa'a, ta nda rá ni káki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuu né'e ñaá ná ve'i na chíko na yé'é ño'ó ñoo noó naní yé'é luu káa, dá ko ra kaka ra di'ón noó na koku'u yé'é ño'ó ká'ano ñoo.

³ Tá ni xini ra koku'u Pedro xí'in Juan kua'an na ini yé'é ño'ó ká'ano ñoo, dá ni kasá'á rá seí nda'í ra ña ná kǐ'o na di'ón noo rá. ⁴ Dá ni sa nde'é Pedro xí'in Juan noo rá. Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Kande'é ndu'u.

⁵ Dá ni sa nde'é va'a ñaá ta kú'u sa'a ñoo, chǐ ndati ra ni'í rá di'ón noo ná. ⁶ Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Kó ta'ón plata ni oro noó. Tído ña ío noó, kǐ'oi noo. Xí'in kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuijn ndichi, ta kaka kua'an —kaá na.

⁷ Kúú ni tiin Pedro ndá'a kuá'a ra. Ta kúú ni ñachikani ndichi ñaá ná. Ta kúú viti'ón ni ndundakí sa'a rá xí'in dikó sá'a rá. ⁸ Ta kúú ni ndao ra ni ñakuijn ndichi ra. Kúú ni kasá'á xika ra. Dá ni ndu'u ra kua'an ra xí'in Pedro xí'in Juan ini ve'e ño'ó ká'ano ñoo. Xíka ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios ni ku'u ra kua'an ra.

⁹ Ta kúú ndidaá kúú ñayuu ñoo ni xini ña xika ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. ¹⁰ Ta ni ñakoni na ña ña sa ío sa sati yé'é ño'ó naní yé'é luu káa ñoo kúú ña ñoo. Kúú ni naá ini na, ta ni yu'ú na tá ni xini na ña ni nduva'a ra.

Di'a kua'an ña ni ñana'a Pedro noó ñayuu kuá'a ño'ó ñoo sa'a Jesús

¹¹ Ta ni tiin toon ta ni nduva'a sa'a ñoo Pedro xí'in Juan. Ta ni naá ini ndidaá kúú ñayuu ñoo taxí tá'an na ve'i na kande'é ñaá ná noo kúú corredor naní Salomón. ¹² Tá ni xini Pedro ñayuu ñoo, dá ni kaa na xí'in ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi ini ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'é ndó ndu'u? ¿Á ká'an ndó ña xí'in ndé'e mií ndu'u ni nduva'a ña yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'a ña kúú ndú ñayuu va'a noo Ndios, sa'á ñoo ni nduva'a ndu ra? ¹³ Mií Ndios, na ni sa ndaño'ó tata sá'ano yo Abraham xí'in Isaac xí'in Jacob tá sa na'á, noón kúú na ni ndane'e dikó Jesús, na kúú de'e na. Noón kúú na ni ñakǐ'o ndó noo ndá'a ta né'e choon. Dá ni kuñó'ó ndó na tá ni ka'an ta né'e choon naní Pilato dáyaa ñaá rá. ¹⁴ Ta ndo'ó kúú na ni kuñó'ó na kúú na ií xí'in na ndaa. Di'a ni xika ndo ña yaá iin ña sa'ání ndi. ¹⁵ Ta ni sa'ání ndo Jesús, na xí'o ña katakí chíchí yó. Tído ni ñataki va na ni kee Ndios. Ta ndu'u kúú na xí'o ndaa kuendá ña kǐ'o dión ni kuu. ¹⁶ Chǐ sa'á ña kándé'e ini ndu Jesús, sa'á ñoo ni nduva'a ña yó'o, tá'an ra ndé'é ndó, ta ná'á ndó. Chǐ xí'in kuu mií Jesús, ta xí'in ña kándé'e ini ndu'u na ni kedaá xí'in ña yó'o, dá ni nduva'a ra, ta ni xini xí'in noo ndidaá ndó ña dión ni kuu.

17 Ta viti ndo'ó, na ñoo mií, sa ná'á véi ña sa'á ña ko ná'á ndó ndá yoo kúu ná, sa'á ñoo ni kee ndó dión xí'ín ná. Ta dión ta'ani ni ndo'o ta né'e choon noo ndo. 18 Tído ni daxinkoo ndi'i Ndios ña ni ka'an ndidaá profeta na kee na. Chi ni ka'an na ña ndo'o nani níto Cristo, na dákaaki ñayuu. 19 Ta viti nandikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta nandio kuéi ndó noo Ndios, dá ná dándoo na kuachi ndo, dá ná k'i'o sato'o yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. 20 Ta tanda'á tuku na Jesucristo kii na, dá chi k'i'o dión ni chikaá ini na kee na nda mií sa'a.

21 Tído miían kánian koo Jesucristo noo ió Ndios chí induú nda ná ndeyiko Ndios ndidaá kúu ña'a, chi k'i'o dión ni kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a. 22 Dá chi di'a ni kaa Moisés xí'ín na sá'ano ve'á ni sa ndei sa ná'á: “Ndios, na kúu sato'o yo, k'i'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na tát'ón kée yu'u. Ta kandísa ndó ndidaá kúu to'on ka'an na. 23 Dá chi taó xóo va Ndios ndidaá kúu ñayuu ko xí'ín kueidó'o noo ka'an profeta yó'o.” Dión ni kaa Moisés.

24 Ta ndidaá kúu profeta ni sa ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti ni ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúu viti. 25 Ta ndo'ó kúu na kánian natiin ndidaá kúu ña va'a ni ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúu ña va'a ni kandoo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'á. Dá chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Abraham: “Ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu ni'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón”, kaá Ndios xí'ín ná. 26 Sa'á ñoo tá ni danátaaki Ndios de'e na, ni tanda'á ñaá ná dinñó'o noo mií ndó, dá ni'í ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a ni kuu tá ni ka'an Pedro xí'ín ta né'e choon ña iin tó'ón Jesús kúu na dákaaki ñaá

1 Ndíta ij vá ná ká'an na xí'ín ñayuu ñoo, kúu ni kasáa ta duti, xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaá ve'e ño'o ñoo, xí'ín ta saduceo. 2 Ta káryíí rá xí'ín Pedro xí'ín Juan chi dána'a na noo ñayuu ñoo ña sa'á ña ni nataki Jesús, sa'á ñoo nataki ta'ani ñayuu ni xí'í. 3 Dá ni tiin ñaá rá né'e ra ni sa'an ra ni sadi ra ve'e kaa. Ñoo ni sa ño'o na nda ni tuu noo iin ka kuu, chi sa ni ini va kían. 4 Tído ku'á nda'o ñayuu ni seidó'o to'on ni daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúu ni kandísa naan. Sa'á ñoo ni ndukua'a cháa ka ñayuu kúu kuendá Jesús, ta ni kasandaá na kúu ná tát'ón o'on mil taá.

5 Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ni nataka taá né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'ín ta sá'ano, xí'ín ta dána'a ley, 6 xí'ín ta duti kúu noo nani Anás, xí'ín Caifás, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an ta duti ñoo. 7 Dá ni sa'an ra ni taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaá rá ni saá ra ni chikata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoo. Dá ni ndato'ón ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña ndúva'a ndó na kúu? ¿Ndá kuu ni ka'an ndo, dá ni kee ndó ña yó'o?

8 Kúu ni nakuti Pedro xí'ín Espíritu ij Ndios, dá ni kaa na:

—Mií ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'ín mií ní, na sá'ano ñoo Israel, 9 mií ní kúu na ndát'ón ndu'u sa'á ña va'a ni kee ndu xí'ín taá ni sa kú'u yó'o, xí'ín sa'a ndi ni kuu ni ndúva'a ra. 10 Sa'á ñoo kana'á ní, xí'ín ndidaá kúu na ñoo Israel ña xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, na ni chírkaa ní ndíka cruz, na ni danátaaki Ndios, noón vá kúu na ni kedaá, dá ni ndúva'a taá iin noo ní yó'o. 11 Ta Jesús kúu tát'ón k'i'o iin yuu, ta ni kañó'o ñaá ndo'ó tát'ón k'i'o kée ta kava'a ve'e. Tído ni kasandaá na kakuu na yuu tito. 12 Ta koó ka iin ka na

kándéé dákaki yó, dá **chì kò** ní xí'o Ndios choon noo ni iin **kà nà** ió ñayúú yó'o ñà dákaki na yó —kaá Pedro xí'in rá.

Dì'a nì kuu tá nì sa'anda rā choon noo Pedro xí'in Juan ñà ọ kánoo kà nà dána'a nà sa'a Jesús

¹³ Tá nì xini tã né'e choon ñoo ñà kò yu'ú Pedro xí'in Juan ka'an nà sa'a Jesús, kúú nì naá ini rā, **chì ná'á** rá ñà kúú ná tã kò ní dákua'a, ta kúú ná tã oon. Ta nì ñakoni ñáá rá ñà nì sà xionoo na xí'in Jesús. ¹⁴ Ta nì xini ta'ani ra ñà iin ndichi tã nì ndu'va'a ñoo noo rá, sa'á ñoo kò ní kúú ta'on ketó'ón ñáá rá. ¹⁵ Dá nì sa'anda rā choon ñà ná keta too Pedro xí'in Juan satã vé'e. Dá nì kasá'á ndátó'ón kue'é rā ndéi ra, ¹⁶ ta kaá rā:

—¿Ndí koo kee yó xí'in tã ñoo viti? **Chì miã**n ndaa ndisa nì kee ra iin ñà'a ndato, ta ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ñà dión nì kee ra. Ta ọ kúú ta'on kaa yó ñà kò kián ñà ndaa. ¹⁷ Sa'á ñoo ná dáyú'ú yó rá, dá ná dá'a kà ní kanoo ra kasto'on ra xí'in ñayuu sa'a Jesús, dá kián ná ọ náka'ani cháá kà to'on sa'a Jesús noo ñayuu ñoo yó —kaá rā.

¹⁸ Dá nì kana ñáá rá. Dá nì sa'anda rā choon noo ná ñà ná dá'a kà ní ka'an nà, ta dána'a nà sa'a Jesús.

¹⁹ Dá nì kaa Pedro xí'in Juan xí'in rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ñà va'a kián noo Ndios ñà kueíd'ó cháá kà ndu'u noo ká'an mií ní ọ dụú noo ká'an Ndios. ²⁰ **Chì ọ** kúú ta'on dánkoo ndu'u ñà ka'an ndu sa'á ñà nì xini ndu, xí'in sa'á ñà nì seíd'ó ndu.

²¹ Tá nì ndi'i nì kee ra tãtã dáyú'ú ñáá rá, dá nì dayáá ñáá rá, dá **chì kò** ní ni'ì rá nda sa'a dándó'o ra níó ná, **chì** ndidaá kúú nà ñoo ñoo kéká'ano na Ndios sa'á ñà ndato nì kee na. ²² Tã nì sà kú'u sa'a ñoo, uú diko cháá kà kuia ió rā tá nì ndu'va'a ra nì kee Ndios.

Dì'a kua'an ñà nì xikà nà kúú kuendá Jesús noo Ndios

²³ Tá nì ndi'i nì dayáá ñáá rá, dá nì sa'an nà noo ndéi dao kà nà kúú kuendá Jesús. Ta nì ñakani na xí'in ná ndidaá kúú ñà'a nì ka'an tã duti saku'a xí'in tã sá'ano. ²⁴ Tá nì kãndaa ini ná to'on nì kaa tã né'e choon ñoo, kúú ndidaá kúú ná nì kasá'á ká'an xí'in Ndios, ta kaá nà:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúú na ká'ano. Mií ní kúú nà nì kava'a induú xí'in noño'ọ xí'in taño'ọ, xí'in ndidaá kúú ñà'a ió nooan. ²⁵ Ta xí'in yú'u David, nà sà kéchóon noo ní, nì ka'an ní dì'a:

¿Ndiva'a nì ndutondó téi ñayuu ndéi ñayúú yó'o?

Ta, ¿ndiva'a nákani ini nà kee na ñà kò chóon?

²⁶ **Chì nì** nditúti tã kúú rey dándáki ñayúú yó'o, xí'in tã né'e choon, dá ñáá rā xí'in Ndios, nà kúú sato'o yó, xí'in Cristo, nà dákaki ñáá.

²⁷ Ta miã nã ndaa dión nì kuu ñoo yó'o viti, **chì nì** ñaki'in tá'an Herodes xí'in Poncio Pilato, xí'in tã tukú, xí'in nà Israel. Dá nì ndakuei na nì ñáá na xí'in de'e ì nì Jesús, nà nì kaa ní. ²⁸ Dá **chì kì**'o dión nì **chìkaa** ini mií ní koo nda mií sa'a, ta dión nì kee ní. ²⁹ Sa'á ñoo, sato'o ndu Ndios, sà ná'á ní ñà ká'an tã né'e choon kendava'a ra xí'in ndu'u. Sa'á ñoo kee ní ñà manì kì'o ní ndée ndu'u, nà kúú nà kéchóon noo ní, dá ná ọ yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. ³⁰ Ta xí'in ndá'a mií ní ndu'va'a ní nà kú'u. Ta kee ní ñà'a ná'ano xí'in ñà'a ndato xí'in ku' de'e ì nì Jesús.

³¹ Tá nì ndi'i nì ka'an nà xí'in Ndios, ta kúú nì tãan noo ndéi na ñoo. Ta kúú ndidaá ná nì ñakutí xí'in Espíritu ì Ndios. Ta kò ní yu'ú nà ka'an nà sa'á to'on va'a Ndios.

Iin tó'ón vá nì sà kuu ñaxintóni ndidaá nà kúú kuendá Jesús

³² Iin tó'ón vá nî sâ kuu ñaxintónî ndidaá kúú nâ kúú kuendá Jesús, ta iin tó'ón nî sâ kuu níó ná. Ta nî iin tó'ón ná kò ká'an ñâ ñâ'a mií ná kían kómí ná, chí ñâ'a ndi'i va na kían, kaá nâ. ³³ Ta xí'in ndéé xí'o Ndios nî ñan'á nâ kúú apóstol noó ñayuu, chí xí'o ndaa nâ kuendá ñâ miían ndaa kuiti nî ñakti sato'o yo Jesús. Ta kua'á nda'o ñâ maní sâ chindeé Ndios ndidaá na kúú kuendá Jesús, ³⁴ sa'á ñoó ni iin tó'ón ta'on ñâ'a kò ní sá kámani noó ni iin na. Dá chí ndidaá kúú nâ ió ñó'o, xí'in nâ ió ve'e nî sâ ñikó náan, ta né'e na ñí'ón nî nî'í ná sa'án nî saá nâ, ³⁵ ta nî xí'o naan noó apóstol, dá nî xí'o na cháá cháá ñí'ón ñoó noó iin rá iin ñayuu tát'ón kî'o xín'ño'ó náan.

³⁶ Ta dión ta'ani nî kee iin ña nani José, tá'an ra nî chinani nâ kúú apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa ña xí'o ñandéé iní. Ta ña yó'o kúú iin ña nî kii tein na ve'e Leví. Ta kúú rá ña kuendá Chipre. ³⁷ Chí nî ñikó rá iin ñó'o kómí rá. Dá né'e ra ñí'ón ñoó nî saá ra nî xí'o raan noó nâ kúú apóstol ñoó.

5

Dí'a nî ndo'o iin ña nani Ananías xí'in ñadi'í ra nani Safira

¹ Tído nî sâ ió iin ña sâ nani Ananías, ta ñadi'í ra nî sâ nani Safira. Ta na yó'o nî ñikó iin tá'í ñó'o ná. ² Dá nî taó xóo ra cháá ñí'ón noó ñâ nî nî'í rá sa'á ñó'o rá. Ta ná'á ñadi'í ra ñâ dión nî kee ra. Ta nî xí'o ra sava'a ñí'ón nî kandoq ñoó noó apóstol. Ta nî kaa ra ñâ kî'o dión kúú vá ñí'ón nî nî'í rá sa'á ñó'o rá.

³ Dá nî kaa Pedro xí'in rá:

—Ananías, ¿ndiva'a nî sonó ní nî ku'u ñâ u'u ini níó ní, dá ka'an to'ón ní noó nâ kúú Espiritu iñ Ndios? Chí nî taó xóo ní cháá ñí'ón noó ñâ nî nî'í ní sa'á ñó'o ní. ⁴ Ñâ'a mií vá ní nî sâ kuu ñó'o ñoó. Dá tá nî ndi'í nî ñikó nián, ¿á kò ná'á ta'on ní ñâ kuu va kee ní xí'in ñí'ón ñoó ndi kî'o ká'an mií ní kee ní xí'an? Ta, ¿ndiva'a nî ñakani ini ní ka'an to'ón ní? Chí kò ní ká'an to'ón ta'on ní noó ña, noó Ndios vá nî ka'an to'ón ní.

⁵ Tá nî seido'o Ananías to'on yó'o, kúú nî kankao va ra nî xí'í ra. Ta ndidaá kúú ñayuu nî yu'ú nda'o tá nî nî'í to'ón na ñâ dión nî ndo'o ra. ⁶ Dá nî kásáa dao takuáchí yí. Dá nî chítuú xí yikí kòño ra xí'in iin dá'on. Dá né'e ñáá xí nî sa'an xí nî ñandúxi xí.

⁷ Tá nî ya'a tát'ón onj hora, dá nî kásáa ñadi'í Ananías. Ta kò xíní ta'an vaán ndí kían nî ndo'o yíjan. ⁸ Dá nî ndato'ón ñáá Pedro:

—Ka'an ndaa ní xí'in yu'u. ¿Á tát'ón kî'o kaá ndoq nî ñikó ndó ñó'o ñoó, á kî'o dión nî ñikó ndóan?

Dá nî kaaan:

—Jaan. Miían ndaa dión vá nî ñikó ndúan.

⁹ Dá nî kaa Pedro xí'an:

—¿Ndiva'a iin nóo ní ndato'ón ndó ñâ korndodó ndó nâ kúú Espiritu sato'o yo Ndios? Yé'é kaa vej takuáchí nî sa'an nî ñandúxi yí ní. Ta vití'ón kane'e ta'ani xí mií ní ko'ón xí.

¹⁰ Ta kúú vití'ón vá nî kankao ñá'a ñoó noó sa'á Pedro, kúú nî xí'í vaán. Tá nî ndu'u takuáchí ñoó, ta kúú sâ nî xí'í vaán. Dá nî taó ñáá xí né'e xí nî sa'an xí nî ñandúxi xí ñíjan noó nákaa yikí kòño yíjan ñoó. ¹¹ Ta kúú nî yu'ú nda'o ndidaá kúú nâ kúú kuendá Jesús xí'in dao kâ ñayuu tá nî nî'í to'ón na ñâ dión nî ndo'o Ananías xí'in ñadi'í ra.

Kua'á nda'o ñâ'a ná'ano xí'in ñâ ndato nî kee nâ kúú apóstol

¹² Ta nî kee apóstol ñâ'a ná'ano xí'in ñâ'a ndato noó nâ ñoo ñoó. Ta ndéi túti nâ kúú kuendá Jesús yé'é corredor nani Salomón. ¹³ Ta kò ní xí'o ndéé iní dao kâ ñayuu ndu'u na nakí'in tá'an na xí'in nâ kúú kuendá Jesús, tído va'a nda'o

ká'an nā ñoo ñoo sa'á ná. ¹⁴ Ta kúu kuá'a nda'o taa xí'in nā ñá'a nī kandisa to'on va'a nī daná'a apóstol ñoo, sa'á ñoo nī ndukua'a cháa ká nā kúu kuendá sato'o yo Jesús. ¹⁵ Ta nī taó ñayuu ndéi ñoo ñoo nā kú'u satá vé'e, ta nī chínóo ñáa ná noo iin xito, o noo iin yúu. Dá nī chindei ñáa ná íchi noo ya'a Pedro, dá va'ará konda'i óon na ná ya'a satá nā kú'u ñoo, dá ná nduva'a na. ¹⁶ Ta kúu kuá'a ná ndéi ñoo yati ñoo ve'i na ñoo Jerusalén, ta né'e na nā kú'u ve'i na xí'in nā ndó'o naní nio kée espíritu kini. Ta kúu ndidaá vá ná nī nduva'a.

Di'a nī kuu tá nī taán tã né'e choon nã kúu apóstol ve'e kaa

¹⁷ Dá nī ndakuei tã duti kúu noo xí'in taa kí'in tá'an xí'in rá, tá'an rá kúu tã saduceo, chi nī nakutí rá xí'in ña u'u ini rá. ¹⁸ Kúu nī tiin ra nã kúu apóstol, dá nī sa'an rá nī sadi ñáa rá ve'e kaa. ¹⁹ Tído nī kasáa iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios sakuaa dáa ñoo noo ñó'o na ve'e kaa. Dá nī sonó ná yé'an. Dá nī taó ñáa ná. Dá nī kaa ángel ñoo xí'in ná:

²⁰ —Kua'án ndo, ta naku'ita ndó noo kúu yé'é ño'o ká'ano. Ta kastõ'on ndó xí'in ñayuu ndéi ñoo sa'á tã to'on, ña xí'o ña kataki chíchi ná.

²¹ Tá nī ndi'i nī seido'o na ña nī ka'an ángel ñoo, dá nī kee na kua'an nã. Tá nī tju noo iin kã kuu, dá nī ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá nī kasá'a ná dána'a nã to'on Ndios.

Dá nī nataka tuku tã duti kúu noo xí'in ndidaá kã ni taa kí'in tá'an xí'in rá. Dá nī nakana ra ndidaá taa né'e choon xí'in ndidaá tã sá'ano ndéi Israel, ta nī kee ra iin junta ká'ano. Dá nī sa'anda rá choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ñó'o ve'e kaa kasaa rá, ká'an rá. ²² Tído, tá nī saa rá yé'é kaa ñoo nī sa nde'é rá, ta kúu ko'o kã apóstol ñoo ñó'o ñoo. Dá nī nandio kuéi ra kua'an rá kastõ'on ra xí'in tã né'e choon. ²³ Tá nī saa rá, dá nī kaa rá:

—Tá nī saa ndu yé'é kaa, kúu ndadí toon vaan. Ta kúu ndíta soldado yé'é kaa ñoo ndaa rá. Tído, tá nī sonó ndú yé'an, ni iin tó'on kã tã ko ñó'o inian —kaá rá.

²⁴ Tá nī seido'o tã duti kúu noo, xí'in taa sa'ándá choon noo tã ndaa yé'é ño'o, xí'in tá duti sakua'a, kúu nī kasá'a ná kani ini ra: “¿Ndeí ndi'i ví ña nī kuu di'a viti?” ²⁵ Kúu nī kasáa va iin tã. Dá nī kaa rá xí'in rá:

—Tá'an tã nī sadi ndo ve'e kaa ñoo, yé'é ño'o ká'ano va ndíta roón dána'a rá noo nã ñoo yo —kaá rá.

²⁶ Dá nī sa'an tã sa'ándá choon noo tã ndaa yé'é ño'o ñoo xí'in rá ñó'o tixi ndá'a rá nī sa kí'in ra apóstol ñoo. Tído ko ní kéndava'a ta'on ra xí'in ná, chi yu'u rá ña chiyúu ñáa ñayuu ndéi seido'o ñáa ñoo. ²⁷ Dá ndáka ñáa rá nī saa rá ve'e noo nī nataka ndidaá rá kómi choon ná'ano ñoo, dá nī nak'i'o ñáa rá noo rá. Dá nī nda'to'on ñáa tã duti mií noo, ²⁸ ta kaá rá:

—¿Á ko ní sa'ándá ta'on ndu choon noo ndo ña ná dá'a kã nī kanoo ndó dána'a ndo sa'á tã ñoo? Tído viti iin ní kúu ñoo Jerusalén yó'o nī naka'aní ña dána'a ndo. Ta chínóo kuachi ndo ndu'u ña nī sa'ání ndú tã ñoo —kaá rá.

²⁹ Dá nī nandio né'e Pedro xí'in dao kã apóstol ñoo to'on noo rá, ta kaá nã xí'in rá:

—Káni cháa kaan kueido'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá tã. ³⁰ Tatá Ndios, nã nī sa ndaño'o nã sá'ano ve'á, noón kúu nã nī danátaki Jesús, nã nī sa'ání ndo'ó tá nī chirkaa ndo nã ndika iin yito. ³¹ Ta nã yó'o kúu nã nī chindaya'i mií Ndios, chi nī chikoo ñáa ná xoo kuá'a nã. Ta nī ndee ñáa ná nã kómi choon satã ñayuu, ta nī ndee ta'aní ñáa ná nã dá'aki ñáa. Díón, dá ná nandiko iní nã Israel sa'á kuachi kée na, dá ku'u ká'ano ini Ndios sa'á ná. ³² Ta ndu'u kúu nã xí'o ndaa kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. Ta nã

kúu Espírítu ij, na xí'lo Ndios noó na seídó'lo ñaa, noón ta'ani kúu na xí'lo ndaa kuendá ña dión kíán —kaá na.

Di'a kua'an ña ni ka'an iin taa naní Gamaliel

³³ Tá ni seído'lo ra to'on yó'lo, kúu ni karyíi nda'lo ra. Dá ni ka'an rá ka'áni ñaa rá. ³⁴ Dá ni ndakuin ndichi iin ta fariseo nú'e choon naní Gamaliel, ta kúu rá iin taa dána'a ley. Ta ta ndaya'i nda'lo kúu rá noo ndidaa na ñoo ñoo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná taó tóo ra apóstol ñoo sata vé'e.

³⁵ Tá ni ndi'i, dá ni kaa ra xí'in dao ka ta né'e choon ñoo:

—Ndo'ó, ta ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a ni ká'an ndó kee ndó dión xí'in taa ñoo. ³⁶ Dá chi tá sata cháa, dá ni ndakuin iin taa naní Teudas. Ta ni chindaya'i ra mií rá, ta táto'on komi ciento kúu taa ni sa ndita xí'in rá. Tído ni sa'áni vá ñaa ná. Ta ni xita noo ndidaa kúu taa ni sa ndita xí'in rá. Ta kúu ni naá vá noo rá. ³⁷ Tá ni ndi'i, dá ni ndakuin iin taa Galilea naní Judas tein kuu ni nachikodó na ñoo yo kuu ná noo tuti taa né'e choon. Ta kúu kua'a ta'ani taa ñoo yo ni sa kí'in tá'an xí'in rá. Tído ni sa'áni ta'ani ñaa ná. Ta kúu ndidaa taa sa ndita xí'in rá ni xita noo kua'an. ³⁸ Sa'a ñoo ká'in xí'in ndó, o sa dáta'an ka ndo taa káa, ta dáyaa ndo rá. Chi tá choon kée ra kúu ña'a taa o tá kíán to'on ká'an taa oon, dá kíán naá vá nooán. ³⁹ Tído tá kíán ña'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dánaa ndoán. Kaon koo ndó, chi oon ni ví naá ndo xí'in Ndios —kaá Gamaliel ñoo.

⁴⁰ Tá kúu ni nata'an va ini ra to'on ni ka'an Gamaliel ñoo. Dá ni kana tuku ra apóstol ñoo. Dá tá ni ndi'i ni kani ra sata ná xí'in chirrión, dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ni ka'an na sa'a Jesús. Dá ví ni dayaa ñaa rá kua'an na.

⁴¹ Dá ni kankuei na noó ta né'e choon kua'an na. Tído kadii nda'lo ini na, chi ni sonó Ndios ña ni ndo'lo nió ná sa'a Jesús. ⁴² Ta ndidaa kuu ño'lo na dána'a na ini ve'e ño'lo ká'ano, xí'in iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko ní dánkoo ta'on na ña dána'a na sa'a Jesucristo.

6

Di'a ni kuu tá ni kaxi na kúu kuendá Jesús usa taa ña kane'e ra iin choon ká'ano

¹ Ta tiempo daá ñoo ndukua'a ka na kúu kuendá Jesús kua'an na. Kúu ni kasá'a na ká'an yú'u griego ká'an kuáchi na xí'in na ká'an yú'u hebreo. Chi kaá na ña ko xí'lo ndúsá'ano na ña'a kasá'an na kuáan ká'an yú'u griego táto'on kí'lo kánian ni'i ná iin rá iin kuu kuu.

² Ta ndin uxí uu apóstol ñoo ni nditúti ndidaa kúu na kúu kuendá Jesús. Dá ni kaa na xí'in ná:

—Ko vá'a ta'on ña kíán chituu tóo ndu'u ña dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ña kíán dasá ndú ña'a kasá'an ñayuu. ³ Sa'a ñoo, ñani, va'a cháa ka ña ná kaxi ndó usa taa tein mií ndó xaan, ta ná kakuu ra taa ndita ndaa xí'in Ndios noó ñayuu, taa ni nakutí xí'in Espírítu ij Ndios, taa ni nakutí ta'ani xí'in ña ndíchi. Dá kí'lo ndu choon yó'lo noo rá kee ra, ⁴ dá kíán ná o kátuu ndu ña ká'an ndu xí'in Ndios, ta ni ña dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵ Ta kúu ndidaa vá ñayuu ñoo ni nata'an ini ña dión koo. Dá ni kaxi na iin taa naní Esteban, chi kándéé ká'ano ini na Ndios, ta ni nakutí nió ná xí'in Espírítu ij. Ta ni kaxi ta'ani na Felipe, xí'in Prócoro, xí'in Nicanor, xí'in Timón, xí'in Parmenas, xí'in Nicolás, taa ñoo Antioquía, taa sa kándisa táto'on kándisa na ndéi Israel. ⁶ Dá ndáka na ndin usa taa ñoo ni saá na noo apóstol. Dá ni chikodó ná ndá'a ná diní ná. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a ndin usa taa ñoo.

7 Ta kúú nì naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yò Jesús, sa'á ñóó nì ndukua'a nà kúú kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúú kua'a ta'ani ta dutì nì kasá'á kándisa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a nì kuu tá nì tiin dao taa Esteban ndáka ra kua'an ra ñoó ta né'e choon

8 Kua'a ña manì nì kee Ndios xí'in Esteban, ta nì nakutì ná xí'in ndée Ndios, sa'á ñóó nì sa kandee ná sa kee na kua'a nda'o ña ná'ano xí'in ña ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñoo. 9 Ta kúú nì ndakuei dao taa ñó'o ve'e noo náta na ña Israel, ña ká'an xí'in ná, ve'e na ko ñó'o ka tixi ndá'a iin sato'o, ta nì ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'in ra ñoo Alejandría, xí'in ra kuendá Cilicia, xí'in ra kuendá Asia. Dá nì kasá'á rá ndátó'ón kuáchi ra xí'in Esteban. 10 Tído ko nì kandee ta'on ra dátuu rá noo ká'an na, chí kómí ná ña ndíchi kée Espiritu ñ Ndios.

11 Dá nì chíya'i ra dao taa ña ná ka'an ra ña nì seíd'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'in sa'a Ndios. 12 Ta díon nì kee ra, dá nì nakuina vaá na ñoo xí'in ndidaa ta sá'ano, xí'in ndidaa ta dána'a ley. Dá nì natuu ra nì tiin ra Esteban. Dá ndáka ñaá rá nì saá ra ñoó ta né'e choon. 13 Dá nì chíkata ra taa ká'an to'ón sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúú ra ko sá tuu ta'on ra ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ño'o ñi yò, xí'in sa'a ley Moisés. 14 Chí nì seido'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúú ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yó, ta nadaon ra ña nì dankoo Moisés keeá —kaá ra.

15 Ta ndidaa taa ndéi ñoó tá'anda choon ñoo, tá nì sa nde'é rá noo Esteban, ta kúú nì xini ra ña ndato nda'o noo ná tát'o'on ndato noo ñi ángel.

7

Di'a kua'an ña nì ka'an Esteban xí'in ta né'e choon

1 Dá nì ndato'ón ñaá ta dutì mií ñoó:

—¿Á ña ndaa kúú ña ká'an taa kaa sa'on?

2 Dá nì kaa Esteban xí'in rá:

—Kueid'o ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, ñani, ndo'o, ta sá'ano viti. Na ndato nda'o kúú Ndios, ta nì na'a na mií ná noo tatá sá'ano yò Abraham tá nì sa io na chí naciòn naní Mesopotamia, tá ko ñá'a ko'on na koo na ñoo naní Harán.

3 Dá nì kaa Ndios xí'in ná: “Dánkoo ñoo noo ío'on xaan, ta dánkoo ndidaa kúú tá'ón. Ta kua'an kooón noño'o ko'in na'ì nooón.”

4 Dá nì keta na noño'o na Caldea kua'an na. Dá nì sa'an na nì sa io na ñoo naní Harán. Ta ñoo nì xí'ì tatá na. Dá ndáka ñaá Ndios nì sa na noño'o yó'o noo ndéi yó viti. 5 Tído nì lú'u ta'on ñó'o yó'o ko nì xí'o Ndios nì'ì ná, nì noo kuejin sa'a ná. Tído nì ka'an Ndios ña k'i'o naan noo mií ná xí'in noó de'e na, xí'in noó de'e ñání na, va'ará ko ñá'a kandeí de'e Abraham tiempo daá ñoo.

6 Ta nì ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání na xí'in de'e dikó na kakuu na tukú kandeí nda'í iin ka ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'a na ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'in ná noo komí ciento kuia. 7 Ta nì kaa ta'ani Ndios di'a: “Ta yu'u kúú na keyko sa'á na ñoo, na kendúsá xí'in ñayuu ña kechóon na noo ná. Tá nì ndi'i, dá kankuei ñayuu kii na kandeí na noño'o yó'o, ta yó'o kandaño'o na yu'u.”

8 Tá nì ndi'i, dá nì kandoo Ndios xí'in Abraham ña ta'anda ñií ná xí'in ndidaa de'e na, ta ñoo kían ná'a ña nì xí'o Ndios to'on na noo ná. Sa'á ñoó, tá nì sa io de'e Abraham nì sa naní Isaac, dá nì sa'anda na ñií xí tá nì xino xi oná kuu. Dá tá nì sa io de'e Isaac nì sa naní Jacob, dá nì sa'anda ta'ani na ñií xí. Ta díon ta'ani nì kee Jacob xí'in ndin uxí uu de'e yíí na, tá'an na nì sa kuu ndin uxí uu tatá sá'ano yò.

⁹ Tído sa'á ña u'u ini tatá sá'ano yo, sa'á ño'ó ni diko ná ñani ló'o na José no'ó taa Egipto. Tído ni sa io va Ndios xí'in José, ¹⁰ ta ni chindee ñaa ná no'ó iin rá iin tandó'ó ni sa ndo'o na. Ta ni kemáni ñaa ná, ta ni xí'o na ñaxintóni ndichí no'ó ná tá ni sa iin na no'ó Faraón, ta kúu rey Egipto. Dá ni xí'o ra choon ká'ano no'ó na ña dándáki na Egipto, xí'in ve'e miy rey ñoo.

¹¹ Dá ni kasáa tama iin ní kúu kuendá Egipto xí'in Canaán. Ta ni ndo'o nda'o níó ndidaá ñayuu. Sa'á ño'ó ko ní ní'i na sá'ano ve'e yó ña kei ná. ¹² Tá ni ni'i tó'on Jacob ña ió tirió chí Egipto di'a, dá ni tanda'a ná de'e na, na sa kuu tatá sá'ano yo, ni sa'an na Egipto. Ta ña yó'o ni sa kuu ta'ándá miy no'ó ni sa'an na. ¹³ Dá tá ni sa'an na ta'ándá kúu uu, nda daá, dá ni kast'o'on José xí'in ñani na ndá yoo kúu ná. Dá ni kandaá ta'ani ini Faraón ndei ni kixi José, ta ndá yoo kúu ná ve'e na. ¹⁴ Dá ni sa'anda José choon no'ó ñani na ña ná no'o na nakuaka na tatá na Jacob xí'in ndidaá kúu na ve'e na, dá ná kasaá na Egipto. Ta ni sa kúu ná oni diko sa'on ñayuu.

¹⁵ Ta dión ni kuu. Dá ni kasáa Jacob xí'in ndidaá na ve'e na kande'i na Egipto. Ta ñoo ni sa io Jacob nda no'ó ni xí'i na. Ta ñoo ta'ani ni xí'i tatá sá'ano yo. ¹⁶ Tído ni sa'an na ñoo yo ni dandúxi na lásá na iin ñoo naní Siquem ini iin ká'o, ña ni xiin Abraham no'ó de'e iin ta ñoo Siquem ni sa naní Hamor.

¹⁷ Dá tá sa kua'an xinkoo to'on ni xí'o Ndios no'ó Abraham, kúu sa ni ndukuá'á nda'o na ve'e yó ndei Egipto, ¹⁸ nda rá ni kasá'á dándáki iin ka rey Egipto. Ta ko ná'á ta'on ra sa'á ña va'a ni kee José ñoo ñoo. ¹⁹ Sa'á ño'ó ni kasá'á rá dándá'á ra na sá'ano ve'e yó, ta ni kendava'a ra xí'in ná, ta ni kendúsá ra xí'in ná ña ná kata ndava'a na de'e yí kuálí ná, ta duú ni kaki, dá ná kuu xi.

²⁰ Ta miy tein kuu dáá ñoo ni kaki Moisés. Ta ni sa kuu xi iin taleé ñochí kaa no'ó Ndios. Ta ni xito va ñaa na ve'e xi oni yoo. ²¹ Tído ni dakána ñaa ná táto'on ni ta'anda choon. Ta kúu miy de'e di'i Faraón ni naki'in ñaa. Ta ni dakua'á'ano ñaaán táto'on de'e mián. ²² Ta kúu ni dakua'á Moisés ndidaá ña ndichí dakua'á na Egipto. Ta ndichí na xí'in to'on ká'an na, ta kándéé ná kée na ndá choon kúu miy vá.

²³ Tá ni xinkoo Moisés uu diko kuia, dá ni chikaa ini na ko'on na koto ni'ini na na ñoo na, na Israel ndei Egipto. ²⁴ Dá tá ni xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto xí'in iin ta ñoo na, dá ni chindee ñaa ná. Kúu ni sa'áni vá ñaa ná sa'á ña ni kendava'a ra xí'in iin ra ñoo na. ²⁵ Chi ni ka'an ná ña kandaá ini na ñoo na ña miy Ndios kúu na ni kaxi ñaa kua'an na chindee ñaa ná, dá kankuei na tixi ndá'a ra ñoo ñoo. Tído ko ní kandaá ta'on ini na ñoo na ña dión kián.

²⁶ Tá ni kasandaá iin ka kuu, dá ni xini Moisés ña ndei uu taa Israel naá tá'an miy rá. Dá ni ka'an ná nachindei va'a ñaa ná, chi ni kaa na xí'in rá: "Iin ñani kúu vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dár'u'u tá'an ndó?", kaa ná. ²⁷ Dá ni chituu taa kéndava'a xí'in ñani ra ñoo no'ó ká'an Moisés. Dá ni kaa ra xí'in ná: "¿Ndá yoo ni chikani yo'ó kakuuon iin ta sa'ándá choon no'ó ndú'u o iin taa keyiko sa'á ndu'u? ²⁸ ¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'ánónon yu'u táto'on ni keeón ni sa'ánónon iin ta Egipto koni?", kaa ra xí'in ná. ²⁹ Tá ni seido'o Moisés ña ni ka'an ra dión, kúu ni xino na kua'an xiká ná nda no'ó naní Madián. Ta ñoo ni sa io na ni sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani ni sa io uu de'e na.

³⁰ Dá tá ni ya'a uu diko ka kuia, dá ni na'a no'ó iin ángel tein ño'ó ita kankuei tein iin yitó táká ló'o iin no'ó kúu no'ño'ó ichi sa'a yúku naní Sinaí. ³¹ Ta kúu ni naá vá ini Moisés tá ni xini na ña dión kuu. Dá ni natuu yati na kande'é va'a na. Ta kúu ñoo ni seido'o na ni ka'an tachí sato'o yo Ndios: ³² "Yu'u kúu Ndios, na ni sa ndaño'o na sá'ano ve'ón, chi yu'u kúu Ndios no'ó Abraham, ta yu'u kúu Ndios no'ó Isaac, ta yu'u kúu Ndios no'ó Jacob", kaa Ndios xí'in

ná. Ta ní kasá'á ndéi Moisés ñá ní yu'ú na. Ta kúu ko ní xi'ò ndeé ka iní na kande'é ná. ³³ Dá ní kaa sato'o yo Ndios xi'ín ná: “Taó ndisa ñó'o sa'on, chí ñó'o ií kíán séin ni'ínón xaan. ³⁴ Miíán ndaa kuiti kíán xini yu'u ñá nda'í nda'ò ndó'o níó ñayuu ndéi na Egipto. Ta miíán ndaa seídó'i ñá nda'í nda'ò ndé'i na. Sa'á ñó'o ní kasá'ái dáka'kii na. Ta viti nakíi yati cháá ka, chí tanda'á yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto”, kaá Ndios xi'ín Moisés.

³⁵ Ta Moisés yó'o kúu ná sa ní kuñó'ó vá ñayuu ñóó, chí di'a ní kaa na xi'ín ná: “¿Ndá yoo ní chikani yo'ó ñá kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin na kéyíko sa'á ndu'u?”, kaá na. Tído mií Ndios kúu na ní tanda'á Moisés ñá kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dáka'ki ñayuu ñóó xi'ín ndá'a ángel, tá'an na ní na'a noo tein yitó táka ló'o ñóó.

³⁶ Chí Moisés yó'o kúu na ní taó xóo na sa'ano ñoo yo Egipto, chí kua'á nda'ò ñá ndato xi'ín ñá ná'ano ní kee na noo na Egipto. Ta ní sa'anda dao na taño'o nani Taño'u Kua'á. Ta sa kee ta'ani na ñá ná'ano tein uu diko kuia noo kúu noño'ó ichí. ³⁷ Ta mií Moisés yó'o kúu na ní ka'an di'a xi'ín na Israel: “Ta mií sato'o yo Ndios kúu na ki'ò ñá kana iin profeta tein mií ndó, dá kasto'on ná xi'ín ndó to'on ní ka'an mií Ndios xi'ín ná, táto'on ki'ò kée yu'u. Ta kueidó'o ndó ndidaá kúu ñá ka'an na xi'ín ndó.” ³⁸ Tá Moisés yó'o kúu na ní sa káa tein na sa'ano ve'e yó noo kúu noño'ó ichí ñóó, ta ní ndató'ón ná xi'ín ángel ní kii noo Ndios diní yúku nani Sinaí. Ta ñóó ní ni'í ná to'on Ndios, ñá xi'ò ñá kataki yo. Dá ní xi'ò naan noo na sa'ano ve'á, dá ní naya'an noo yóo.

³⁹ Tído ko ní xín ta'on na sa'ano ve'á kueidó'o na ñá ka'an Moisés, ta ní kuñó'ó ñaa ná. Ta ñó'o iní na nandió kuéi na ñoo Egipto. ⁴⁰ Sa'á ñóó ní kaa na xi'ín Aarón: “Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'o Egipto, chí xini ndí kíán ní ndo'o Moisés, tá'an na ní taó yó Egipto, dá vei yó yó'o.” ⁴¹ Dá ní kava'a ñayuu ñóó iin yoko káa táto'on káa iin chikerró. Dá ní doko ná kití ndáka na nogán, ta ní sa ndei díi ná ní kek'áano na yoko, ñá ní kava'a na xi'ín ndá'a mií ná.

⁴² Sa'á ñóó ní dayáa ndá'a ñaa Ndios, ta ní naki'ò ñaa ná noo ñá kini. Sa'á ñóó ní kasá'á ná ndáño'o na tñoo ñó'o induú, chí di'a kua'an ñá ní taa iin profeta sa'á ñá ní ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,

¿á noo yú'u va ní doko ndo'ó kití ndáka ndó tein uu diko kuia ní sa ndei ndó noño'ó ichí ñóó?

⁴³ Koó, di'a ní doko ndo rí noo yoko, chí ní sa ne'e ndó ve'e ñó'o ñí kuendá yoko nani Moloc

xi'ín iin ka ve'e ñó'o kuendá yoko kúu tñoo nani Refán.

Ta ñá yó'o kúu ñá ní kava'a ndó xi'ín ndá'a mií ndó, dá ní sa ndaño'o ndóan.

Ta sa'á ñá ní kee ndó dión, sa'á ñóó tanda'á yu'u ndo'ó ko'on xíká cháá ka ndo o duú ñoo Babilonia.

Dión kaá to'on ní taa profeta.

⁴⁴ Ta sa komí na sa'ano ve'e yó ve'e ñó'o ní kava'a xi'ín ñí, tá'an ñá ná'a ñá ió Ndios xi'ín ná, nani ní sa ndei na noño'ó ichí ñóó. Ta ve'e ñó'o yó'o kíán káa táto'on ki'ò ní sa'anda Ndios choon, chí ní kava'an táto'on ki'ò káa rá ió ñá ní na'a Ndios noo Moisés diní yúku. ⁴⁵ Dá ní natin de'e na sa'ano ve'e yó ve'e ñó'o yó'o. Ta né'e naan ní saa na xi'ín José noño'ó na túku. Dá ní kándeé ná ní keña'a na ñó'o yó'o, chí mií Ndios ní taó ñayuu na sa ndei yó'o kua'an ná. Ta ki'ò dión ní sa kíán ve'e ñó'o ní kava'a xi'ín ñí nda tiempo ní sa dandáki rey David.

46 "Ta na yó'o kúu na ni natiin kuá'a ña manj noo Ndios, sa'a ño'o ni xika na ña kían kava'a na iin ve'e ño'o ná'o noo keká'ano ñayuu Ndios, na ni sa ndaño'o tatá sá'ano yo Jacob. 47 Tído rey Salomón, na sa kuu de'e rey David, noón kúu na ni kava'a iin ve'e ño'o ná'o. 48 Tído na kómí ndidaá choon ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa, chi iin profeta ni taa ña ni kaa Ndios di'a:

49 Induu va kúu noo ió yu'u dándákii, ta noño'o yó'o kúu noo ndíta sa'í. Sa'a ño'o, ¿ndi koo vi ve'e kava'a ndó koo yu'u, ká'an ndó?, kaá sato'o yo Ndios. Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noo kooi nání'i ndéé, ká'an ndó?

50 ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií va yu'u kúu na ni kava'a ndidaá kúu ña'a ió ñayuu yó'o?

Díon kaá sato'o yo Ndios —kaá Esteban.

51 Dá ni kaa ta'ani Esteban xí'in taa ñoó:

—Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta káxi nda'o ní'o ndo, ta na dó'ó nda'o kúu ndó. Daá kuití va ko kóni ndo kee ndó ña kóni Espiritu iñ Ndios, chi táto'on k'i'o ni sa kee na sá'ano ve'e ndó, k'i'o díon kée iñ va ndó. 52 Chi, ¿ndi káa iin profeta ko ní kéndava'a na sá'ano ve'e ndó xí'in? Ni sa'ání na ndidaá profeta, na ni sa ká'an ña kii iin na ndaa noo Ndios. Ta miían ndaa ni kixi na, tído ni ñak'i'o ñaa ndó noo ndá'a ta kini, ta ni sa'ání ñaa ndó. 53 Ta va'ará ni natiin túu ndó ley Ndios noo ángel ni kii induú, tído ko ní seído'o ta'on ndoan.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Esteban

54 Tá ni seido'o taa né'e choon to'on yó'o, kúu ni karyíi nda'o ra, ta ni chichi tá'an no'o ra, chi ni xido nda'o ini ra sa'a ña ni ka'an Esteban. 55 Tído ni ñakutí Esteban xí'in Espiritu iñ Ndios. Ta ni sa nde'é ná chí induú. Ta ni xini na ña ndato oon vi náye'e ndaa noo ió Ndios, ta iin Jesús xoo kuá'a na. 56 Dá ni kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chi ndé'í ña nóno induú káa. Ta na ni nduu taa ñayuu yó'o iin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá na.

57 Ta kúu ni sadi ndidaá taa ndéi ñoó do'o ra. Ta kúu ni'i nda'o ni kasá'a káyu'ú rá. Dá ni ndao ni'ini ra ni tiin ra Esteban. 58 Dá ni taó ñaa rá nda yu'ú ñoo, dá ka'ání ñaa rá xí'in yuu. Ta ra chínóo kuachi Esteban ni chindei ra dá'on rá noo iin tayii naní Saulo. 59 Ta xí'in tein kóon ñaa rá yuu, kúu ni kasá'a Esteban ká'an na xí'in Ndios, ta kaá na:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níoi.

60 Dá ni sa kuíin xití ná. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'ú ná, ta kaá na:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá ní kuachi yá'a taa yó'o kée ra xí'in yu'u —kaá na.

Dá tá ni ndi'i ni ka'an na díon, dá ví ni xi'i na.

8

Di'a ni kuu tá ni kasá'a Saulo kéndava'a ra xí'in na kúu kuendá Jesús

1 Ta ni nata'an va ini Saulo ñoó ña ni sa'ání rá Esteban. Ta mií kuu dáa ñóo ni kasá'a kéndava'a ñayuu xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén. Sa'a ño'o ni xita noo ndi'i na kua'an na kande'i na dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea di'a xí'in kuendá Samaria. Ta sava'a na kúu apóstol va ni kandoo ndéi ñoo Jerusalén. 2 Tído ndéi dao ka taa ndíta ndaa noo Ndios, ta roón kúu ra ni sa'an ni dandúxi Esteban. Ta nda'í ni saki ra sa'a ná. 3 Ta tein kuu dáa ñóo ni kasá'a Saulo kéndava'a ra xí'in na kúu kuendá Jesús. Kúu ni xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra taa xí'in ña'a, ta ñó'o ñaa rá kua'an na ve'e kaa.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

4 Ta ñayuu ñi kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noon kúu na ñi kasá'a dána'a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ndidaa kúu xián noo ñi ki'in na kua'an na. 5 Dá ñi ki'in ta'ani iin taa nani Felipe kua'an ra iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta ñi kasá'a rá kásto'on ra xí'in ñayuu sa'a Cristo, na dákaiki ñaa. 6 Ta ñi nataka kua'a ñayuu. Ta ndino'o ini na ñi seidó'o na ña ñi daná'a Felipe, chí ñi xini na ndidaa ña'a ndato ñi kee ra. 7 Chí kuá'a nda'o ñayuu ñó'o espíritu kini ñi nduva'a, ta ñi'ni nda'o ñi kayu'u espíritu kini ñoo, dá ñi kankuei ña kua'an ini na. Ta kua'a ñayuu ñi natii sa'a xí'in na ko kuú kaka va'a ñi nduva'a. 8 Sa'a ñoo ñi kadji nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

9 Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin taa nani Simón, ta sa na'a vá xionoo ra kétadi ra xí'in na ñoo ñoo. Ta danda'i ra ñayuu ndéi ñoo, chí kée ra mií rá ña kúu rá iin taa ndaya'i. 10 Ta ndidaa ñayuu seidó'o va'a ña ká'an ra, nda na kuáli cháa ka xí'in nda na sá'ano cháa ka, ta kaá na ña mií Ndios ñi xí'o choon ká'ano ñoo noo rá. 11 Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an ra, chí sa na'a nda'o xionoo ra danda'i ñaa rá xí'in ña tadi kée ra. 12 Tído tá ñi daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, kúu ñi kándisa naan, ta ñi kándisa ta'ani na ña ñi daná'a ra sa'a Jesucristo. Sa'a ñoo kua'a nda'o taa xí'in ña'a ñi sodo ndúta. 13 Ta kúu ñi kándisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá ñi ndi'i ñi sodo ndúta rá, kúu ñi kasá'a rá xionoo ra xí'in Felipe. Ta kúu naá vá ini ra xini ra ña ndato xí'in ña ná'ano kée Felipe.

14 Tá ñi ni'i to'on na kúu apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kua'a ñayuu ndéi kuendá Samaria ñi kándisa to'on Ndios, dá ñi tanda'a ná Pedro xí'in Juan kua'an na ñoo. 15 Dá tá ñi saa na ñoo ñoo, dá ñi xika na ña maní noo Ndios sa'a ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espiritu iñ Ndios, 16 chí ñi iin to'on ná ko ña'a natiin Espiritu iñ Ndios, chí ñi sodo ndúta óon va na xí'in kuu Jesús. 17 Dá ñi chinóo Pedro xí'in Juan ndá'a ná diñi ñayuu ñi kándisa ñoo, ta kúu ñi natiin na Espiritu iñ Ndios.

18 Tá ñi xini Simón ña ñi natiin ñayuu ñoo Espiritu iñ Ndios tá ñi chinóo apóstol ñoo ndá'a ná diñi ná, dá ñi ka'an rá ki'o ra di'on noo ná, 19 chí ñi kaa ra:

—Dikó ta'ani ndo'o choon né'e ndó xaan noo yú'u. Dá kían, tá ná chinóo yu'u ndá'i diñi ndi ndaa mií ñayuu, ta kúu ná natiin ta'ani na Espiritu iñ Ndios —kaá Simón.

20 Dá ñi kaa Pedro xí'in rá:

—Kua'an yo'o naá nduúon xí'in di'on xaan, chí ka'an yo'o ña xí'in di'on kuu kuiión ña xí'o oon Ndios noo ñayuu. 21 Ni lú'u ví kuendá yo'o, ni tá'i yo'o koq noo choon kée ndu'u yo'o chí ko iin ndaa ta'on nimon noo Ndios. 22 Kua'an nandikó inoñ sa'a ña kini kéeon xaan. Ta kuei nda'i noo Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'a kuachi nákani inoñ xaan. 23 Chí kátóni ini yu'u ña ñi chiti yo'o xí'in ña u'u inoñ. Ta ndadí toon yo'o nákaaon tixi ndá'a ña kini —kaá na.

24 Dá ñi kaa Simón:

—Kuei nda'i ndo noo sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'i tá'an ña kaá ndo vei ndo'i —kaá ra.

25 Dá tá ñi ndi'i ñi daná'a Pedro xí'in Juan noo ñayuu ñoo sa'a to'on va'a Ndios, dá ñi ki'in na íchi kua'an na xí'in Felipe. Dá ñi kasá'a ná dána'a na to'on va'a ñoo noo ndidaa kúu ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoo. Tá ñi ndi'i, dá ñi nandió kuéi na ñi nasaa na ñoo Jerusalén.

Di'a ñi kuu tá ñi daná'a Felipe sa'a to'on va'a Jesús noo iin taa ñi kii nación Etiopía

²⁶ Tá nì ndi'i yó'o, dá nì ka'an iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios xí'in Felipe: —Ndakuijn, ta ki'in íchì ñà kua'an chí sur Jerusalén di'a, ñà kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchì ñoo kían yá'a kua'an noo kúu noño'ó íchì —kaá na.

²⁷ Dá nì ndakuíjn Felipe. Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúu íchì noo kua'an ra ñoo nì ñaki'in tá'an ra xí'in iin taa nación Etiopía. Ta kúu rá iin taa o kúu kandeí de'e. Ta kúu rá iin taa kéchóon noo iin ñá'a naní Candace, ñà kúu reina nación Etiopía, chí né'e va'a ra di'óan. Ta nì sa'an ra ñoo Jerusalén nì sa ndaño'o ra Ndios. ²⁸ Ta kúu nì nandíó koo ra kua'an nó'o rá. Ta ió ra noo carreta, kiró ñó'o kuéi. Ta ká'i ra tuti nì taa profeta Isaías. ²⁹ Dá nì kaa Espíritu ij Ndios xí'in Felipe:

—Natuu yati kua'an nì'on carreta káa —kaá na.

³⁰ Dá nì kankono Felipe nì natuu yati ra noo kua'an ra. Kúu nì seido'o ra ñà ká'i taa ñoo noo tuti nì taa profeta Isaías. Dá nì ndato'ón ñaa Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndí kóni kaa ñà ká'i ní xaan?

³¹ Dá nì kaa taa ñoo:

—¿Ndi kee yu'u kandaq inij ñà ká'an tá kò íin ta'on nakani xí'in yu'u?

Dá nì ka'an ra xí'in Felipe ñà ná kaa ra noo carreta, ta ná kakoo dáó rá xí'in rá. ³² Ta ká'i ra tuti ij Ndios noo ká'an di'a:

Táto'on kí'o ndáka ra iin léko kua'an rj noo taa sa'ání rj, kí'o dión nì kee ra xí'in ná.

Táto'on kí'o tádi iin léko dátá rj, kí'o dión nì kee na, chí nì iin tó'ón to'on kò ní ká'an na chindeé ná mií ná.

³³ Ta nì kenóo ñaa taa, ta kò íin ta'on ní keyíko ndaa sa'a ná.

Sa'a ñoo, ¿ndá yoo kuu nakani sa'a de'e na?

Chí nì sa'ání ñaa ñayuu, dá ná o kóo ka na ñayuu yó'o.

³⁴ Dá nì ndato'ón taa ñoo Felipe, ta kaá ra:

—Kee ní ñà manj nakani ní xí'in yu'u. ¿Ndá sa'a nì ka'an profeta yó'o? ¿Á nì ka'an na sa'a mií ná, o nì ka'an na sa'a iin ka taa?

³⁵ Dá nì nakani Felipe ndí kóni kaa to'on káa noo tuti ij yó'o. Xí'in sa'a to'on yó'o, dá nì kasá'a rá dána'a ra noo rá sa'a to'on va'a Jesús. ³⁶ Dá nì sa'a ra iin xían noo ñó'o takuij noo yá'a ra kua'an ra ñoo. Dá nì kaa taa Etiopía ñoo xí'in Felipe:

—Yó'o ñó'o takuij. ¿Á o kúu ta'on kodó ndúta yu'u yó'o?

³⁷ Dá nì kaa Felipe xí'in rá:

—Tá kandeé ini ní Jesús xí'in ndinoo ini ní o ní, dá kían kuu va.

Dá nì kaa taa ñoo:

—Kándísai ñà Jesucristo kúu de'e Ndios —kaá ra.

³⁸ Dá nì sa'anda ra choon ñà ná kakuijn carreta ñoo. Dá nì noo ndi nduu ra noo ñó'o takuij ñoo. Dá nì dakódo ndúta ñaa Felipe. ³⁹ Tá nì ndi'i nì kankuei ra noo takuij ñoo, ta kúu nì ndaño'ó ni'ini va Felipe nì kee Espíritu sato'o yo Ndios. Ta kúu kò ní xini ka ñaa taa ñoo. Ta kádij nda'o ini ra kua'an ra íchì ñoo.

⁴⁰ Kúu nì kasandaá Felipe iin ñoo naní Azoto. Ta nì ya'a ra iin rá iin ñoo sá xika ra kua'an ra, ta sá kásto'on ra xí'in ñayuu ñoo sa'a to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá nì sa'a ra ñoo naní Cesarea.

9

Di'a nì kuu tá nì nduu Saulo kuendá Jesús

¹ Ta ká'an ij vá Saulo ñà ka'ání rá na kúu kuendá sato'o yo Jesús. Kúu nì sa'an ra noo nákaq ta dutj mií noo. ² Dá nì xika ra ñà kí'o ra tuti kane'e ra

ko'on ra ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñoo ká'an ña kómi rá choon tiin ra taa xí'in ñá'a ndíko íchi Jesús ko'on na ve'e ka ñoo Jerusalén.

³ Dá ni kee ra kua'an ra ñoo Damasco ñoo. Tido tá ni kasandaá yati ra ñoo ñoo, kúu iin kuití vá ni naye'e ndaa noo kua'an ra ni kee iin ñó'o ni kii induú.

⁴ Ta kúu ni kankao va ra noño'o. Dá ni seido'o ra táj ni ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ¿Ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'in yu'u'?

⁵ Dá ni ndato'ón ñáa rá:

—¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?

Dá ni kaa na:

—Yu'u' kúu Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. Tido kéeón xí'in miíón táto'on kí'o kée iin chee tá chís'á'a rí diní karochá, ta dár'u'u rí mií rí.

⁶ Ta kúu nda ndéi ñino oon va Saulo chí ni yu'u' ra, dá kaá ra:

—¿Ndí kían keeí kóni ní, tatá?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndakuijn ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ká'ano káa, dá káa ná kasto'on na xí'ón ndí kían kánian keeón —kaá na.

⁷ Ta taa kua'an xí'in Saulo ñoo, kúu ni naá vá iní ra ndíta ra, chí ni seido'o ta'ani ra ni ka'an iin ñayuu, tido ko'ín ta'on ní xini ra. ⁸ Dá ni ndakuíjn ndichi Saulo. Tido tá ni ka'an rá kand'e'é rá, ko' ní kúu ka, chí ni kukuaa va ra. Dá ni natiin ndaa ñáa taa kua'an xí'in rá ñoo, dá ndáka ñáa rá ni saa ra ñoo Damasco.

⁹ Ta ñoo ni sa' io ra oní kuu. Ta ko' túu noo rá, ta ko' ní sás'an ra, ta ko' ní xí'i ra takuí.

¹⁰ Ta ñoo Damasco ñoo ío iin taa kúu kuendá Jesús naní Ananías. Ta ni na'a noo sato'o yo' Jesús noo ná, ta ni kaa na xí'in ná:

—jAnanías!

Dá ni kaa Ananías:

—Yó'o nákaí, tatá.

¹¹ Dá ni kaa sato'o yo' Jesús:

—Ndakuijn ndichi, ta kua'an kí' keí naní keí Ndaa. Tá ni saon ve'e iin taa naní Judas, dá ndato'ón sa'a iin taa ni kaki ñoo Tarso naní Saulo, chí ñoo ío ra ká'an ra xí'in. ¹² Chí ni xí'oi ña ni xini ra iin taa naní Ananías, ta ku'u ra chinóo ra ndá'a rá diní rá, dá ná natuu tuku noo rá.

¹³ Dá ni kaa Ananías:

—Tatá, ku'a'á nda'o ñayuu nákani xí'in yu'u' sa'a taa ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'in ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta viti ni kasáa ra ñoo yó'o. Ta né'e ra choon ni xí'o tã dutí saku'a'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákoní ña kúu ní sato'o na ko'on na ve'e ka.

¹⁵ Dá ni kaa sato'o yo' Jesús:

—Kua'an, chí mií vá yu'u' ni kaxi taa ñoo ña kane'e ra to'in dána'a ra noo ñayuu ko' kúu ná Israel, xí'in noo rey, xí'in noo na Israel. ¹⁶ Ta ko'ín dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní nió rá sa'a yú'u' —kaá na.

¹⁷ Dá ni kee Ananías kua'an na. Dá ni saá na ve'e noo ío Saulo, kúu ni ku'u na ni chinóo na ndá'a ná diní rá. Dá ni kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo' Jesús, na ni na'a noo noo yo'ó íchi noo ve'in yó'o, noón kúu na ni tanda'a yu'u' veii, dá natuu noo, ta nakutón xí'in Espíritu ij Ndios —kaá na.

¹⁸ Ta kúu viti'ón di'a va ni kuei ña ndáa táto'on ndáa ta'j tiyaká nduchí nóo Saulo. Ta kúu ni natuu noo rá. Dá ví ni ndakuíjn ndichi ra. Dá ni sa'an ra ni sodó ndúta rá. ¹⁹ Dá tá ni ndí'i ni sás'an ra, kúu ni naní'í ndée vá rá. Ta ni sa' io ra dao kuu xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a ni kuu tá ni dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

²⁰ Ta n̄i ndi'i, dá n̄i k̄asá'a Saulo dána'a n̄a sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo náta n̄a Israel ndéi ñoo ñoo, chí kaá n̄a ña Jesús kúu de'e Ndios. ²¹ Ta kúu n̄i k̄asá'a naá vá ini ndidaá kúu ñayuu seídó'o na ña dána'a Saulo, ta kaá n̄a:

—¿Á o duú t̄aa káa kúu r̄a kéndava'a xí'ín n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o duú r̄a káa ta'ani kúu t̄aa n̄i k̄asá'a yó'o tiin ra n̄a kúu kuendá Jesús, ta kandaka ñaá rá ko'on r̄a nak'i'o ra noo ndá'a t̄a duti saku'a'a? —kaá n̄a.

²² Tído ví'i k̄a ví n̄i ndundeé ini Saulo dána'a n̄a sa'a Jesús, ta k̄o ní'i t̄a Israel ndéi ñoo Damasco ndí k̄ián ka'an r̄a xí'ín Saulo, dá chí n̄i x̄i'o na ña n̄i kandaá ini r̄a ña miían ndaa ndisa Jesús kúu Cristo, n̄a dákaki ñaá.

²³ Kúu s̄a kuá'a nda'o kuú n̄i ya'a, dá n̄i k̄and̄o t̄aa Israel ña ka'áni rá Saulo.

²⁴ Tído n̄i ní'i tó'on na sa'a ña n̄i k̄and̄o ra kee ra. Ta nduu ñoo ndéi ra ndáti ra keta na yé'e noo kondu'u na ñoo Damasco, dá ka'áni ñaá rá, ká'án rá. ²⁵ Sa'a ñoo tá n̄i kuaá, dá n̄i danóo n̄a kúu kuendá Jesús Saulo ini iin t̄iyik̄a ká'ano sat̄a náo ndadí ñoo ñoo. Dá n̄i kee na kua'an n̄a.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i saq Saulo ñoo Jerusalén

²⁶ Dá tá n̄i saq Saulo ñoo Jerusalén, dá n̄i ka'án ná naki'in tá'an na xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xini ñaá, chí k̄o kándia na ña miían ndaa n̄i nduu Saulo kuendá Jesús. ²⁷ Dá n̄i kee Bernabé ndáka ñaá ná kua'an n̄a noo ndéi n̄a kúu apóstol. Dá n̄i nakani na ña n̄i xini Saulo sato'o yo Jesús íchi kua'an ñoo Damasco. Ta n̄i nakani ta'ani na ña n̄i ka'an Jesús xí'ín ná íchi ñoo. Ta n̄i k̄ast'o'n ta'ani na xí'ín ñayuu ñoo ña k̄o ní yu'ú ta'on Saulo dána'a n̄a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. ²⁸ Dá n̄i k̄and̄o Saulo n̄i sa io na xí'ín apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xí'ín ná. ²⁹ Ta k̄o yu'ú ta'on Saulo kanoo na kast'o'n na xí'ín ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichi tá'an na xí'ín t̄a Israel ká'an yu'ú griego. Tído ka'áni vá ñaá rá kóni r̄a. ³⁰ Dá tá n̄i k̄atóni ini dao k̄a n̄a kúu kuendá Jesús ña k̄i'o dión kóni r̄a kee ra, dá n̄i kee na ndáka na Saulo kua'an n̄a nda ñoo Cesarea. Ta ñoo n̄i t̄anda'a ñaá ná kua'an nó'o ná ñoo Tarso.

³¹ Ta kúu ndéi va'a va ndidaá n̄a kúu kuendá Jesús ndéi iin ní kúu kuendá Judea, xí'ín Galilea, xí'ín Samaria. Ta sá'ano cháá k̄a n̄a kua'an n̄a xí'ín to'on Ndios. Ta yu'ú ní'o ná sato'o yo Ndios. Ta n̄i ndukua'a ná, ta n̄i sisa cháá k̄a n̄a xí'ín ña kándisa na kée Espiritu īi Ndios.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a iin t̄aa naní Eneas

³² Ta noo xionoo Pedro xito ní'ini na ndidaá n̄a kúu ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúu ñoo ní kasandaá n̄a noo ndéi n̄a kúu kuendá Jesús ñoo naní Lida. ³³ Ta ñoo ní naní'i ná iin t̄aa naní Eneas. Ta sa io ona va kuia k̄andu'u rá noo xito, chí n̄i nat̄i sa'a rá. ³⁴ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín rá:

—Eneas, Jesucristo kúu n̄a nduva'a yo'ó. Ndakuijn ndichi, ta natuú x̄iton.

Ta kúu n̄i nakuijn ndichi r̄a. ³⁵ Tá n̄i xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'ín ñoo naní Sarón ña n̄i nduv̄a'a t̄a kú'u ñoo, kúu n̄i nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nataki iin ñá'a naní Dorcas

³⁶ Ta ñoo naní Jope ío iin ñá'a kúu kuendá Jesús naní Tabita. Ta xí'ín to'on griego nanían Dorcas. Ta kúu kuá'a nda'o ña va'a sa keeán, chí sa ch̄indeéan ñayuu kunda'í. ³⁷ Ta tein kuu dáá ñoo n̄i k̄asá'a kú'an. Ta kúu n̄i xí'i vaan. Dá tá n̄i ndi'i n̄i nakata na ñiían, dá n̄i ch̄indú'u ñaá ná ini ve'e kúu uu kánóo ñino.

³⁸ Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñoo xí'in ñoo Lida. Kúu n̄i kandaá ini n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ña ió Pedro ñoo Lida. Sa'á ñoo n̄i tanda'á ná uu t̄a kua'an r̄a kuaka ñaa rá. Tá n̄i saá r̄a noo ió n̄a, dá n̄i seí nda'í r̄a noo ná, ta kaá r̄a:

—¿Á ko'on ní xí'in ndu'u viti'ón ní? —kaá r̄a.

³⁹ Dá n̄i kee Pedro kua'an n̄a xí'in rá. Dá tá n̄i saá n̄a ñoo Jope, dá n̄i kee ñayuu ñoo ndáka ñaa ná kua'an n̄a ve'e noo kándu'u ndji naní Dorcas ñoo. Ta kúu kua'á nda'o n̄a kuáan n̄i kaõ noo sata Pedro, ta ndéi'j n̄a ndéi na sa'á ndji ñoo. Ta dána'a n̄a dá'on xí'in do'ono n̄i sa kava'aan tá n̄i sa takian noo Pedro.

⁴⁰ Dá n̄i taó ndí'i Pedro ndidaá kúu ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví n̄i sa kuin xití ná, ta n̄i ka'an n̄a xí'in Ndios. Dá n̄i sa nde'é ná noo kándu'u ndji ñoo. Dá n̄i kaa n̄a:

—Tabita, ndakoo —kaá n̄a.

Ta kúu n̄i nandé'é váan. Dá tá n̄i xinian Pedro, kúu n̄i ndakooán ióan. ⁴¹ Dá n̄i tiin Pedro ndá'an. Dá n̄i nachikani ndichi ñaa ná. Dá n̄i nakana na ndidaá n̄a kúu ñayuu Ndios xí'in n̄a kuáan ñoo ini ve'e ñoo. Dá n̄i chikani takí ñaa ná noo ná. ⁴² Dá tá n̄i kandaá ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña n̄i natakian, kúu kua'á nda'o na n̄i kandisa sato'o yo Jesús. ⁴³ Ta kúu kua'á k̄a va kuu n̄i kandoo Pedro ñoo Jope n̄i sa io n̄a ve'e iin t̄a sa nduvii ñi kiti naní Simón.

10

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'q noo iin ángel noo iin t̄a naní Cornelio

¹ Ta ñoo Cesarea ió iin t̄a naní Cornelio. Ta dándáki ra iin ciento soldado, r̄a kúu iin ta'ándá naní, r̄a Italiano. ² Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñaa rá xí'in ndidaá n̄a ve'e ra. Ta kua'a dj'ón xí'o ra chindeé rá ñayuu kúnda'í. Ta daá kuití ká'an r̄a xí'in Ndios. ³ Ta iin kuu n̄i xini r̄a ña'a ndato n̄i kee Ndios táto'on k̄a oní sa'ini, ch̄i n̄i xini túu ra iin ángel n̄i kii noo Ndios. Ta n̄i ku'u na noo nákaa r̄a. Dá n̄i kaa n̄a:

—¡Cornelio!

⁴ Tá n̄i sa nde'é va'a Cornelio ángel ñoo, kúu n̄i yu'ú nda'o ra. Dá n̄i ndato'on ñaa rá:

—¿Ndí kían kóni ní, tatá?

Dá n̄i kaa ángel ñoo:

—Náta'an ini Ndios seíd'o na ña xikõn noo ná, ta náta'an ta'ani ini n̄a sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í. ⁵ Ta viti tanda'á dao t̄a ná ko'on r̄a ñoo Jope kuaka ra iin t̄a naní Simón kandaka ra kasaa r̄a. Ta t̄a yó'o naní ta'ani Pedro. ⁶ Ta ió na ve'e iin k̄a t̄a naní Simón, tá'an r̄a nduvii ñi kiti. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Ta noón kúu n̄a kasto'on xí'ón ndí kían kánian keeón —kaá ángel ñoo.

⁷ Dá n̄i kee ángel ñoo kua'an n̄a. Dá n̄i kana Cornelio uu t̄a kéchõn noo rá xí'in iin soldado, tá'an r̄a ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñoo t̄a yó'o. ⁸ Dá n̄i nakani ndí'i ra xí'in t̄a yó'o ña n̄i ka'an ángel ñoo xí'in rá. Dá n̄i tanda'á ñaa rá kua'an r̄a ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xini Pedro iin ña'a ndato n̄i kee Ndios

⁹ Ta iin k̄a kuu, tá sa kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñoo, kúu n̄i kaa Pedro dinj vé'e ka'an n̄a xí'in Ndios, ta kían táto'on dao nduú. ¹⁰ Ta n̄i kixian n̄i kuiko nda'o na. Ta sa kasá'an va na kóni n̄a. Ta xian nani kénduu n̄a ve'e ñoo ña'a kasá'an na, ta kúu n̄i xini túu na iin ña'a ndato n̄i kee Ndios. ¹¹ Ch̄i n̄i xini n̄a n̄i nonõ indúu. Ta n̄i xini ná konoo iin ña'a veí ña, ta káan táto'on káa iin dá'on ká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komj titoán. Ta n̄i naxinoan nda noño'o. ¹² Ta kúu ini dá'on ñoo ño'o ndidaá kúu kiti komj sa'á, ta ño'o ta'ani kiri xíka

tixi, xí'in ndidaá ka ni laa. ¹³ Dá ni seido'o Pedro tachí iin na ni ka'an, ta kaá na di'a:

—Pedro, nakuijn ndichi. Ta ka'áni kiti xaan, ta kason rí.

¹⁴ Dá ni kaa Pedro:

—Kóó, tatá, chí kó óon ta'on kei yu'u ña'a yako xí'in ña kó ió vii noo Ndios.

¹⁵ Dá ni kaa tuku tachí na ni ka'an ñoo xí'in ná:

—Tá'an ña ni nduvii Ndios, o sa chinani ta'on yo'áan ña kían ña yako.

¹⁶ Ta oní ta'ándá ni ka'an na dión xí'in Pedro. Dá ni nandió koo tuku dá'on ñoo kua'an nó'an indúu.

¹⁷ Ta kúu xían ió Pedro nákani ini na ndi kóni kaa ña ndato ni xini na ñoo, kúu sa ni saa va ta ni tanda'á Cornelio ve'e noo ió na, chí ni ndato'on rá na ñoo ñoo ndei kúu ve'e Simón. Ta kúu sa ni kasandaá ra ye'é ve'e ñoo. ¹⁸ Dá ni kasá'a ndato'on rá na ndei ve'e ñoo, dá ni kaa ra:

—¿Á ve'e yó'o ió iin ta nani Simón, ta ka'an xí'in ná Pedro? —kaá ra.

¹⁹ Ta nákani ij vá ini Pedro sa'a ña ni xini na, dá ni kaa Espiritu ij Ndios xí'in ná:

—Ni kasáa oní ta nándukú rá yo'ó. ²⁰ Ndakuijn, ta kua'an noo kíj, ta o sa nákani kuáchj inon ko'on xí'in rá, chí mió yu'u ni tanda'á rá ni kasáa ra —kaá na.

²¹ Dá ni noo Pedro, dá ni sa'an na noo ndíta ta ni tanda'á Cornelio ñoo. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúu ta nándukú ndo'ó. ¿Ndá choon vei ndó?

²² Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Vei ndu choon iin ta nani Cornelio, tá'an na dándáki iin ciento soldado. Ta na yó'o kúu iin ta ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ka'an va'a ndidaá kúu na Israel sa'a ná. Ta ni natiin na choon noo iin ángel kéchón noo Ndios ña kían kana na mi ní ña ko'on ní ve'e na, dá ná kuedí'o na ña kían kasto'on ní xí'in ná —kaá ta ñoo.

²³ Dá ni natiin va'a ñaa Pedro. Dá ni sa ndei ra ve'e ñoo ni kidi ra sakuaá daá ñoo. Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni kee Pedro xí'in dao ka ta kúu kuenda Jesús ndei ñoo Jope ñoo kua'an na xí'in ndin oní ta ñoo.

Di'a ni kuu tá ni saa Pedro ve'e Cornelio

²⁴ Nda iin ka ví kuu, dá ni saa na ñoo nani Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndati ra kasaá Pedro ve'e ra. Ta ndei ta'ani ndidaá tá'an ra, xí'in na né'e tá'an va'a xí'in rá ni kana ra ñoo.

²⁵ Dá tá ni saa Pedro ye'é ve'e ñoo, kúu ni keta Cornelio nakuaka ñaa rá. Ta kúu ni sa kuin xiti rá noo ná, dá kandaño'o ñaa rá, ka'an rá. ²⁶ Tido ni nachikani ndichi va ñaa Pedro, chí ni kaa na xí'in rá:

—Ndakuijn ndichi ní, chí ta xí'in vá ní kúu yu'u.

²⁷ Ta kúu ndató'on Pedro xí'in rá ni ndu'u na ve'e ra. Dá ni xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndei ndati ñaa. ²⁸ Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Sa ná'a vá mi ndó ña kó sónó ta'on ley ndu'u, na kúu na Israel, ña naki'in tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'in ñayuu kó kúu na Israel. Tido ni daná'a Ndios nooí ña kó kánian chinani yu'u ní iin tó'on ñayuu ña kúu ná ñayuu kó chón, o ñayuu yako noo Ndios. ²⁹ Sa'a ñoo, tá ni kana ndó yu'u vei, kó ní nákani kuáchj ta'on inij kixii. Ta viti ndátó'in ndo'ó, ¿nda sa'a kían ni kana ndó yu'u vei? —kaá na.

³⁰ Dá ni kaa Cornelio xí'in ná:

—Sa io komi kuu, táto'on mi hora viti, iój né'e ijí. Kúu tá ni kasandaá ka oní nani ka'in xí'in Ndios, ta kúu iin ndakána vá ni sa kuin iin ta ndixi dá'on ndato náye'e ndaa nooí. ³¹ Dá ni kaa na xí'in yu'u: “Cornelio, sa ni seido'o Ndios ña ni xikon noo ná, ta náta'an ini na sa'a ña chindeón ñayuu kúnda'í.

³² Ta viti tanda'á dao ɬa ná ko'on ɾa ñoo ká'ano naní Jope kuaka ra iin ɬa naní Simón, ɬa ká'an xí'in ná Pedro. Ta ió na ve'e iin ɬa naní Simón, tá'an ɾa ndúvii ñíj kiti. Ta iin ve'e ra yati yu'ú ɬaño'o. Dá ná kii na kast'o'on na xí'ón ndí kían kánian keeón", kaá ángel ñoo xí'in yu'u. ³³ Sa'á ñoo mií hora daá nì ɬanda'í ɬa yó'o kosaa ɾa kuaka ra mií kii ní. Ta kúu va'a va nì kee ní chj nì kasá'a yachi ní. Ta viti kían ndéi ndi'í ndu'u noo Ndios, dá kueidó'ó ndu ndidaá to'on nì sa'anda Ndios noo ní ña kían kast'o'on ní xí'in ndu'u —kaá ɾa xí'in Pedro.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pedro sa'a Jesús noo ñayuu nì natata ve'e Cornelio

³⁴ Dá nì kasá'á Pedro ká'an na xí'in ñayuu ñoo:

—Viti kían kátóni va'a inij ña ko káxi ta'on Ndios ñayuu, iin nóo kúu vá ná noo ná. ³⁵ Ta náta'an ini na xini na ñayuu ndéi ndi ndáa mií vá ñoo tá yu'ú nì'ini ñaa ná, ta kée na ña ndaa. ³⁶ Nì ka'an Ndios xí'in na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'in Ndios sa'a Jesucristo, na dándaki ndidaá ñayuu. ³⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían nì kuu chí Judea di'a. Ta nì kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá nì ndi'í nì daná'a Juan noo ñayuu ña kánian kodo ndúta ná. ³⁸ Chj nì xí'o Ndios Espíritu ij ná noo Jesús, na ñoo Nazaret, ta nì xí'o ta'ani na choon noo ná. Ta sa xionoo Jesús sa kee na kua'á nda'o ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúu ñayuu sa dandó'o ña u'u. Dión nì kee Jesús, chí ió Ndios xí'in ná. ³⁹ Ta ndu'u kúu na nì xini ndidaá kúu ña'a ndato nì kee Jesús chí kuendá Judea, xí'in ña nì kee na ñoo Jerusalén. Tá nì ndi'í, dá nì sa'áni ñaa rá, chí nì chjkaa ñaa rá ndjka iin cruz. ⁴⁰ Tído nì danátaki ñaa Ndios tixi kuu óni. Ta nì na'a takí tuku Jesús noo ndú'u nì kee Ndios. ⁴¹ Tído ko ní xini ta'on ñaa ndidaá na Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an na nì kaxi mií Ndios, nì xini ñaa, chí nì sasá'an nduu ndu xí'in ná, ta nì xí'i nduu ndu'u xí'in ná tá nì ndi'í nì nataki na. ⁴² Tá nì ndi'í, dá nì xí'o na choon noo ndú'u ña kanoo ndu kast'o'on ndu xí'in ndidaá kúu ñayuu ña nì chjkan Ndios mií Jesús ña keyiko na sa'a ndidaá ñayuu takí xí'in ndidaá na nì xí'i. ⁴³ Ta sa'a mií ta'ani ná nì taa profeta, chí nì taa na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndidaá ñayuu kandeé ini ñaa —kaá Pedro.

Di'a nì kuu tá nì nakuti nio na ve'e Cornelio xí'in Espíritu ij Ndios

⁴⁴ Ta kúu ká'an ió Pedro iin na, kúu nì naxino Espiritu ij Ndios dinj ndidaá kúu ñayuu ndéi seidó'o ñoo. ⁴⁵ Ta ɬa Israel kúu kuendá Jesús, tá'an ɾa nì kasá'a xí'in Pedro ñoo, kúu nì naá vá iní ɾa ndita ra, chí nì naxino Espiritu ij Ndios dinj na ko kúu na Israel ñoo. ⁴⁶ chí nì seidó'o ra ña nì kasá'á ná ká'an na dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷ Dá nì kaa Pedro xí'in ɬa nì kasá'a xí'in ná ñoo:

—Nì iin tó'ón ñayuu o kúu chituu ña kodo ndúta na yó'o, chí sa nì natiin va na Espiritu ij Ndios tát'o'on k'i'o nì natiin ñaa mií yó —kaá na.

⁴⁸ Dá nì sa'anda Pedro choon noo ñayuu nì kandisa ñoo ña ná kodo ndúta ná xí'in kuu sato'o yo Jesús. Nì ndi'í, dá nì seí nda'í na noo Pedro ña ná koo na xí'in ná cháá ka kuu.

11

Di'a kua'an ña nì kast'o'on Pedro xí'in na kúu kuendá Jesús

¹ Kúu nì nì'í tó'on ta'ani apóstol xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña nì kandisa dao ñayuu ko kúu na Israel to'on va'a Ndios. ² Dá tá nì nandio ko tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá nì kasá'á dñani ñaa dao ɬa, tá'an ɾa kaá ña miían ndúsá ta'anda ñí ndidaá ɬa kúu kuendá Jesús, ³ ta kaá ra:

—¿Ndiva'a nī sa'an ní nī ku'u ní ve'e ʔa kō ní tá'andā ñii? Ta, ¿ndiva'a nī sasá'an nduu ní xí'ín rá?

⁴ Dá nī kasá'á Pedro nákaní ndi'i na ndi kī'o nī ndo'o na, ta kaá nā:

⁵ —Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano naní Jope, ta xīan nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúu nī na'a ná iin ña'a ndato nooí. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chiká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komj titoán. Díon káaan nī nooan nī kiian ndā induú káa. Ta nī naxingoan ndā noo íoi. ⁶ Dá nī sa nde'é va'i inian, kúu nī xiniñ ñó'o kiti komj sa'a, xí'ín kirí yukú deen, xí'ín kirí xika tixi, xí'ín ndidaá ká ni laa. ⁷ Dá nī seido'i tachí iin nā nī ka'an: “Pedro, ndakuiin ndichi. Ta ka'áni kirí xaan, ta kasōn rí”, kaá nā xí'ín. ⁸ Dá nī kaaj: “Kōó, tatá, chí kō oon ta'on kei yu'u ña'a yako xí'ín ña kō ío vii noo Ndios”, nī kaaj xí'ín ná. ⁹ Ta chí induú nī ka'an tuku tachí ñoo xí'ín: “Tá'an ña nī nduvii Ndios, o sa chínaní ta'on yo'áan ña kían ña yako”, kaáan. ¹⁰ Ta oní ta'ándá nī ndo'i díon. Dá nī nandíó kōoan kua'an nō'an induú.

¹¹ Ta kúu mií hora daá ñóo nī kasáa oní ʔa nándukú rá yu'u ve'e noo sa íoi. Ta roón kúu rá nī kii ndā ñoo Cesarea. ¹² Ta kúu nī ka'an nā kúu Espíritu ij Ndios xí'ín ña ná dá'a ni nakani kuáchí inij ko'ín xí'ín rá. Ta kúu nī sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'ín. Tá nī saā ndu'u, dá nī ku'u ndu ini ve'e ʔa ñoo. ¹³ Dá nī nakani ra xí'ín ndú ña nī xini rá iin ángel ini ve'e ra, ta nī kaa ángel ñoo xí'ín rá: “Tanda'á dao ʔa ná ko'on rá ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin ʔa naní Simón, tá ka'an xí'ín rá Pedro. ¹⁴ Ta roón kúu rá kast'o'n xí'ón ndí kían kánian keeón, dá káki miíon xí'ín nā ve'ón noo kuachi ndo”, kaá ángel xí'ín rá. ¹⁵ Tá nī kasá'í dána'i noo ñayuu ñoo, kúu nī naxingo Espíritu ij Ndios dinj ná táto'on kī'o nī naxingo nā dinj mií yó mií sa'a. ¹⁶ Ndā daá ví nī ndísaá inij ña nī ka'an sato'o yo Jesús: “Míian ndaa kían ña Juan nī sa dakódo ndúta ñaá xí'ín ʔakuií, tído ndo'ó kúu nā kodō ndúta xí'ín Espíritu ij.” ¹⁷ Mií Ndios kúu nā nī xí'o Espíritu ij ná noo ñayuu ñoo táto'on nī xí'o na Espíritu ij ná noo mií yo sa'á ña nī kándísa yo sato'o yo Jesucristo. Sa'á ñoo ndani, ¿nda'á yoo kúu yu'u ña ketéiin noo ña kóni Ndios? —kaá Pedro.

¹⁸ Tá nī seido'o ra to'on yó'o, ta kúu nī sadi rá yú'u rá, ta kúu kō ní dánani ká rá Pedro. Ndaá nī kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá rá:

—Dá kían ndā ñayuu kō kúu nā Israel xí'o Ndios ña nandikó ini nā sa'á kuachi kée na, dá kasandaá nā ni'í ná ña kataki chíchí ná —kaá rá.

Dí'a nī kuu, dá nī kándísa kuá'á ñayuu ndéi ñoo Antioquía to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹ Kuá'á nda'o nā kúu kuendá Jesús nī xita noo kua'an tá tiempo nī sa'áni rá Esteban, chí nī kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín iin rá iin na. Ta dao noón nī kee kua'an ndā kuendá Fenicia. Ta dao ká nā kua'an iin yúku íin ini ʔaño'o naní Chipre. Ta dao ká nā nī ki'in kua'an ñoo ká'ano naní Antioquía. Ta kō ní dána'a nā sa'á to'on va'a sa'a Jesús noo dao ká ñayuu, sava'a noo nā Israel vá nī daná'a naán. ²⁰ Tído tein nā kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquía ñoo ñó'o dao nā nī kii Chipre xí'ín nā nī kii ñoo Cirene. Ta nā yó'o kúu nā nī kasá'á dána'a noo nā kō kúu nā Israel sa'á to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹ Ta kúu nī chíndeé nda'o ñaá sato'o yo Jesús. Sa'á ñoo ndani kuá'á nda'o ñayuu nī kándísa ñaá, ta nī nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²² Tá nī kandaá ini nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaá ña nī kuu ñoo Antioquía, dá nī ʔanda'a ná Bernabé kua'an nā ñoo. ²³ Tá nī saā nā ñoo ñoo, dá nī xini nā ña kée Ndios kuá'á nda'o ña manj xí'ín ñayuu ñoo. Ta kúu nī kadij nda'o ini Bernabé ñoo. Dá nī ka'an ni'ini na noo ndidaá ñayuu ñoo ña ndino'o ini nā ná kandita ndaa nā xí'ín sato'o yo Jesús.

²⁴ Ta Bernabé ñoo kúu iin ɬa va'a, ɬa ni naɬutí xí'in Espírítu ij Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kuá'á ka ví ñayuu ni nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

²⁵ Tá ni ndi'i yó'o, dá ni kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá ni naní'í ñaa ná, dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na ñoo Antioquía. ²⁶ Tá ni saá na ñoo, dá ni sa ndei na xí'in na kúu kuendá Jesús iin kua toon. Ta ni daná'a na noo kuá'á nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquía ñoo kúu noo ni kasá'á ñayuu chinaní ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

²⁷ Ta tein kuu dáá ñoo ni kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquía. ²⁸ Ta xi'an ndéi na ñoo, dá ni ndakuin ndichi iin ɬa nani Agabo. Ta mií Espírítu ij Ndios ni kedaá xí'in rá, dá ni kast'on ra xí'in na kúu kuendá Jesús ña koo iin tama iin ní kúu noñ'o'ó yó'o, kaá ra.

Ta kúu mi'an ndaa kuiti ni sa io iin tama tein tiempo ni sa ne'e iin ɬa nani Claudio choon ká'ano cháá ka. ²⁹ Dá ni kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'a ná táto'on ki'o sáa ndéé ná ko'an chindeé ná na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea. ³⁰ Díon ni kee na, dá ni chinda'á naan ne'e Bernabé xí'in Saulo kua'an na naki'o naan noo na sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a ni kuu, dá ni chikáa rey Herodes Pedro ve'e kaa

¹ Ta mií tiempo daá ñoo ni kasá'á rey Herodes kéndava'a ra xí'in dao na kúu kuendá Jesús. ² Chi ni sa'anda ra choon, dá ni sa'áni rá Jacobo, na kúu ñani Juan, xí'in espada. ³ Tá ni kandaá ini Herodes ña ni nata'an nda'o ini na ñoo Israel ña ni sa'áni rá Jacobo, kúu ni tiin ta'ani ra Pedro chikaa ra ve'e kaa. Ña yó'o ni ndo'o na tein kuu víko tá sei na Israel pan, tá'an ña ko ní k'ín tá'an xí'in ña dákuita tachian.

⁴ Tá ni ndi'i ni tiin ra Pedro, dá ni chikáa ñaa rá ve'e kaa. Dá ni chikata ra komí tu'u soldado, ta komi soldado ni sa kuu iin tu'u ni chikata ra ndita ndaa Pedro. Chi ni ka'an Herodes tao ñaa rá chikani ra noo na ñoo Israel tá ni ndi'i ni sa io víko Pascua, dá ka'áni ñaa rá, ka'an rá. ⁵ Ta ndaa va'a ñaa rá noo nákaa na ve'e kaa. Tído ko sá tuu ta'on na kúu kuendá Jesús ká'an na xí'in Ndios sa'a Pedro.

Di'a ni kuu tá ni tao iin ángel Pedro ve'e kaa

⁶ Nda ná tuu noo, dá tao ñaa Herodes, ká'an rá. Ta mií sakuáa dáá ñoo kándu'u Pedro kidi na, ta iin iin xoo xoo na ndéi iin iin soldado ndaa ñaa rá. Ta ndiko na xí'in uu cadena. Ta ndita uu ka soldado yé'é kaa ndaa rá ndidaá ɬa ño'o ve'e kaa ñoo. ⁷ Ta kúu iin kuiti vá ni kasáa iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios. Ta kúu ni naye'e ndaa iin ní kúu ini ve'e kaa ñoo. Dá ni dakandá na dñin Pedro noo kándu'u ná. Dá ni ndoto na. Dá ni kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Ndakoo kii.

Tá ni ka'an na díon, kúu ni kuei va cadena ndiko ndá'a ná. ⁸ Dá ni kaa ta'ani ángel ñoo:

—Nakató ña ndiko tisón xaan. Ta naku'u ndison —kaá na.

Dá ni kee Pedro díon. Dá ni kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Nandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nakí, ná ko'o.

⁹ Dá ni kee na tákaa na sata ángel kua'an na. Ta ko kandaá va'a ini na, á mi'an ndaa kúu díon o díon ná'a oon va Ndios iin ña'a ndato noo ná, ká'an ná. ¹⁰ Ta kúu ni ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñaa ñoo. Dá ni ya'a ta'ani na

noq ndéi iin ka tu'u soldado. Dá n̄ kasandaá na noq kúu yiryé'é kaá chí kei di'a. Ta kúu n̄ nono mií v̄a yiryé'é ñoo. Dá n̄ kankuei na sá x̄ika na kei ñoo kua'an na. Ta kúu ñoo n̄ ñankoo ñaa ángel ñoo.

¹¹ Nda daá ví, dá n̄ katóni va'a ini Pedro, dá n̄ ñakani ini na:

—Viti k̄ian n̄ kandaá ini ñ̄a mián ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu na n̄ chinda'á iin ángel n̄i kii na n̄ ñakáki na yó noq ndá'a Herodes x̄i'ín noq ndidaá kúu ñ̄a'a kini katoó na Israel kee na x̄i'á —ká'an ná kua'an na.

¹² Tá n̄ kandaá ini na ñ̄a dión n̄i kee Ndios x̄i'ín ná, dá n̄i kee na kua'an na ve'e María, na kúu naná Juan, tá'an ra ká'an x̄i'ín ná Marcos. Ch̄i ñoo n̄i ñataka kua'á na kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an na x̄i'ín Ndios. ¹³ Dá tá n̄i saa Pedro, dá n̄i kasá'a ná dákásá ná yé'é kei sata vé'e. Ta kúu n̄i keta iin tadi'i kéchóon ve'e ñoo naní Rode kande'é x̄i ndá yoo dákásá yé'é ñoo. ¹⁴ Tá n̄i ñakoni x̄i tach̄i Pedro, kúu k̄o ní sóno ta'on xi yé'é ñoo, ch̄i n̄i kadij nda'o ini x̄i. Kúu n̄i ñandió k̄o xi kua'an x̄i kasto'on xi x̄i'ín na ndéi ini ve'e ñoo ñ̄a Pedro va kúu na dákásá yé'é ñoo. ¹⁵ Dá n̄i kaa na x̄i'ín x̄i:

—Nádana va din̄i yó'ó —kaá na.

Tído ndúndéé ka ví x̄i ká'an x̄i ñ̄a ndaa va kíán. Dá n̄i kaa noón:

—O ñuú ta'on mií Pedro kúu ná. Níó v̄a ná kíán.

¹⁶ Tído dákásá j̄o Pedro yé'é ñoo iin na. Dá tá n̄i sonó ñ̄ayuu ñoo yé'é ñoo, kúu n̄i xini na Pedro, kúu n̄i naá v̄a ini na. ¹⁷ Kúu n̄i ñakúu Pedro ndá'a ná ká'an na ñ̄a ná kandeí tádi ñ̄ayuu ñoo. Dá n̄i ñakani na táto'on k̄i'o n̄i kee sato'o yo Ndios n̄i taó ñaa ná ini ve'e kaá. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Nakani ndó x̄i'ín Jacobo, x̄i'ín ndidaá ka ni na kúu kuendá Jesús sa'á ñ̄a va'a n̄i kee Ndios x̄i'ín yu'u —kaá na.

Dá n̄i keta na kua'an na iin ka x̄i'ín.

¹⁸ Tá n̄i tuu noq, dá n̄i kasá'a naá tá'an mií soldado ndéi ra, ch̄i yu'ú ra, ch̄i k̄o ní xini ra ndi n̄i kuu n̄i keta Pedro ve'e kaá ñoo. ¹⁹ Dá n̄i sa'anda Herodes choon noq dao ka soldado ñ̄a ná ko'on ra nandukú ñaa rá, tído k̄o ní nani'í ta'on ñaa rá. Dá tá n̄i ndi'í n̄i ndato'on va'a Herodes ñoo soldado sa ndei sa ndaa Pedro ini ve'e kaá ñoo, dá n̄i sa'anda ra choon ñ̄a ná kuu ra. Tá ni ndi'í daá, dá n̄i keta Herodes kuendá Judea kua'an ra koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'í rey Herodes

²⁰ Káryíi nda'o Herodes x̄i'ín ñ̄ayuu ndéi ñoo Tiro x̄i'ín na ndéi ñoo Sidón. Sa'á ñoo n̄i ndato'on ñ̄ayuu ñoo ñ̄a ko'on na ndaka na ñ̄a man̄i noq rá. Tá n̄i saa na ñoo, kúu n̄i kandeé ná n̄i x̄ino ini iin ta na naní Blasto, tá'an ra dándáki na kéchóon ve'e Herodes. Ta Blasto ñoo kúu ra n̄i sa'an n̄i ndaka ra ñ̄a man̄i noq Herodes sa'a na. Dión n̄i kee ñ̄ayuu ñoo, ch̄i noñó'o rey Herodes ñoo kána ñ̄a'a seí na. ²¹ Dá tá n̄i kasandaá kuu n̄i kandoq Herodes kantó'on rá x̄i'ín ná, dá n̄i ñandixi ra dá'on, tá'an ñ̄a sá ní'ino ra tá sa'andá ra choon. Dá n̄i ñak̄o ra noq téj noq sa'andá ra choon. Dá n̄i kasá'a rá ká'an ra x̄i'ín ná.

²² Dá n̄i kasá'a káyu'ú ñ̄ayuu kuá'a ñoo, ta kaá na:

—¡Ndios v̄a kúu na ká'an yó'o, ta o ñuú taq oon kúu rá! —kaá na.

²³ Ta kúu mií hora daá ñoo n̄i kasá'a kú'u Herodes n̄i kee iin ángel n̄i kii noq sato'o yo Ndios sa'á ñ̄a k̄o ní náki'o ra ñ̄año'ó noq Ndios tá ni ka'an ñ̄ayuu ñoo dión x̄i'ín rá. Kúu n̄i x̄i'í va ra n̄i kee tikudí.

²⁴ Ta n̄i ñak̄a'ani cháá ka to'on sato'o yo Jesús, ta n̄i ndukua'a cháá ka ñ̄ayuu kándisa ñaa.

²⁵ Dá tá n̄i ndi'í n̄i kee Bernabé x̄i'ín Saulo choon n̄i xio na kua'an na ñoo Jerusalén, dá n̄i ñandió kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, ta ká'an x̄i'ín ná Marcos, kua'an na.

13

Di'a ni kuu tá ni qaxi Ndios Pablo xí'in Bernabé ña ko'on na dána'a na to'on va'a Jesús

¹ Tein na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquía ndéi dao profeta xí'in na dána'a to'on Ndios. Ta na yó'o kúu Bernabé, xí'in Simón, tá'an ra naní ta'ani taa nde'i, xí'in Lucio, tá'an ra ni kii ñoo Cirene, xí'in iin ka taa naní Manaén, tá'an ra ni sa'ano dáó xí'in ra né'e choon sa naní Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein taa yó'o. ² Ta xí'an naní ndéi noón ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e iij ná, dá ni kaa Espíritu ij:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'in Saulo, dá ná ko'on na kee na choon, ña ni nakanaí na kee na —kaá na.

³ Dá tá ni ndi'i ni ka'an na xí'in Ndios, ta ni sa ne'e ij ná, dá ni chikodó ná ndá'a ná diñi ndi nduú taa yó'o. Dá ni chinda'a ñaa ná kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Bernabé xí'in Saulo chí kuendá Chipre

⁴ Ta mií Espíritu ij Ndios ndáka Bernabé xí'in Saulo kua'an na. Dá ni xino na ñoo naní Seleucia. Ta ñoo ni kaa na iin barco, dá ni ki'in na kua'an na iin yúku iin ini taño'o naní Chipre. ⁵ Dá tá ni saq na ñoo naní Salamina noo nákuíta barco, dá ni kasá'a ná dána'a na to'on Ndios ini iin rá iin ve'e noo nátaka na Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an na chindee ñaa rá.

⁶ Dá tá ni ndi'i ni na'ta'an na ni xionoo na iin níi noo naní Chipre ñoo, dá ni kasandaá na ñoo naní Pafos. Ta ñoo ni naki'in tá'an na xí'in iin ta tadí, ta kúu rá iin profeta to'ón, ta kúu rá iin ta Israel, ta naní rá Barjesús. ⁷ Ta daá ió va ra xí'in taa né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an ra kúu iin ta ndíchi. Ta ra yó'o ni kana Bernabé xí'in Saulo, chi kóni ra kueidó'o ra to'on Ndios. ⁸ Tído ko náta'an ta'on ini ta tadí ñoo, ra naní ta'ani Elimas, to'on dána'a na. Sa'a ñoo ni sadi ra noo ta né'e choon ñoo ña ná dá'a ni kandeé ini ra Jesús. ⁹ Ta Saulo, na naní ta'ani Pablo, ni nakuti xí'in Espíritu ij Ndios. Dá ni sa nde'é kaxi ná noo ta tadí ñoo, ¹⁰ dá ni kaa na xí'in rá:

—¡Taa to'ón, ta kini, de'e ña u'u va kúu yo'ó, ta xini u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¿Ndá oon ví dánkoo yo'ó ña to'ón chí'ón tein to'on ndaa Ndios? ¹¹ Ta viti kían vei sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó, chi o kátuu ka nooon, ta o koni ka yo'ó ña tóon ndindii cháa tiempo —kaá Pablo xí'in rá.

Ta kúu viti'ón vá ni nakuin naá noo rá. Kúu ni kukuaa vá rá. Dá ni kasá'a rá xionoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaa ko'on ra.

¹² Ta kúu, tá ni xini taa né'e choon ñoo ña dión ndo'o ta tadí ñoo, kúu ni kandísa ra to'on dána'a na, chi ni naá ini ra ni kee to'on va'a ká'an sa'a sato'o yo Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a na iin ñoo naní Antioquía, ña nákaa chí kuendá Pisidia

¹³ Dá ni kaa Pablo xí'in taa né'e tá'an xí'in ná ñoo ini iin barco ñoo Pafos ñoo, dá ni ki'in na kua'an na ñoo naní Perge, ña nákaa kuendá Panfilia di'a. Tído tá ni saq na ñoo ñoo, dá ni dánkoo ñaa Juan. Dá ni kee ra kua'an nó'o rá ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá ni ndi'i, dá ni kankuei na Perge ñoo. Dá ni ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Antioquía, ña nákaa kuendá Pisidia di'a. Ta mií kuu náni'i ndéa na Israel ni saq na ve'e noo nátaka na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ni ku'u na, dá ni sa ndei na ndéi na.

¹⁵ Dá tá ni ndi'i ni ka'i ra tuti ley xí'in to'on ni taa profeta, dá ni tanda'a taa dándaki ve'e ñoo iin taa ni sa'an ni ka'an di'a xí'in ná:

—Ñani kuálí, tá ió to'on va'a ka'an ni'ini ndó noo ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ka'an ndo xí'in ná viti —kaá ra.

16 Dá n̄ ndakūin ndichi Pablo. Dá n̄ ndane'e na ndá'a ná, ña kóni kaa ña tádi ná kandeí ñayuu ñoo. Dá n̄ kaa na:

—Ndo'ó, ra Israel, xí'ín ndidaá ka ni ndo'ó, ta ndáño'o Ndios, kueíd'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. 17 Na kúu Ndios noo yóo, na Israel, noón kúu na ni kaxi na sá'ano ve'e yó ni sa ndei sa na'á. Dá ni ndee ñaa ná iin ñoo ká'ano tá tiempo ni sa ndei nda'í na Egipto. Ta ndá'a mií Ndios ni taó ñaa tíxi ndá'a ta Egipto ñoo. 18 Ta tein uu diko kuia ni xi'o ndeé ini Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoo tá sa xionoo na noño'ó ichí. 19 Dá ni danaá na usa ñoo ná'ano ñó'o noño'ó nani Canaán. Dá ni xi'o na ñó'o ñoo noo na sá'ano ve'á, dá ni sa kian ña'a mií ná. 20 Ta ndidaá ña yó'o ni ndo'ó na tein komi ciento uu diko uxí kuia. Tá ni ndi'i, dá ni xi'o Ndios juez sa dandáki na ñoo yo nda tiempo ni sa kuu Samuel profeta. 21 Ni ndi'i, dá ni xika na ñoo yo iin rey dandáki ñaa. Dá ni xi'o Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ná. Ta roón ni sa kuu de'e iin ta na ni sa nani Cis. Ta ni kii ra tein na ve'e Benjamín. Ta sa kuu ra rey táto'on uu diko kuia. 22 Tído ni díta Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoo, dá ni nachikani na David sa kuu ra rey. Dá ni xi'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá na di'a: “Náta'an ini yu'u xini David, de'e ta nani Isai, chi ko'on xi kee xi ndidaá kúu ña kóni yu'u.”

23 Ta tein na ve'e rey David ñoo ni kii Jesús táto'on ki'o ni xi'o Ndios to'on na. Ta noón kúu na ni tanda'a Ndios ni kii dáka'ni na Israel. 24 Tído tá ko ñá'a kasaa Jesús, dá sa daná'a Juan noo ndidaá na Israel ña ná nandikó ini na sa'á kuachi kée na, dá ná kodo ndúta ná. 25 Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá ni kaa na: “¿Ndá yoo kúu yu'u, ká'an ndó? Ko kúu ta'on yu'u na kii dáka'ni ñaa, chi sata yú'u vei iin ka ta ndaya'i cháa ka o duú yu'u, sa'á ñoo ni ko kánian nakuiin ndei yu'u ndaxi yó'o ndisa ná”, kaá Juan.

26 Ñani, ndo'ó na kúu na ve'e Abraham, xí'ín ndidaá ka ndo'ó, na ndáño'o Ndios. Ndios kúu na ni tanda'a ndu'u vei ndu dana'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá ka'ki ndó noo kuachi ndo. 27 Chi ko ni nákoní ñayuu ndéi Jerusalén, xí'ín ta ne'e choon ña Jesús kúu na ni tanda'a Ndios kii dáka'ni ñaa. Ta ko ní kandaá ta'on ini na to'on ni taa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuú kuú nani'i ndéé yo. Tído ni xinkoo to'on ni ka'an profeta ñoo tá ni kandoo na ñoo yo ña kánian kuu Jesús. 28 Chi va'ará ni iin tó'on kuachi Jesús ko ní ni'i ná, dá kuu na, tído ni xika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu na. 29 Dá tá ni ndi'i ni xinkoo noo ká'an tuti i' Ndios sa'á ña ndo'ó na, dá ni danóo ñaa rá ndika cruz. Dá ni dandúxi ñaa rá. 30 Tído Ndios kúu na ni danáta'ki ñaa. 31 Ta tein kua'a vá kuú ni na'a noo Jesús noo ñayuu ni kankuei xí'ín ná nda Galilea, ta ni sa xionoo na xí'ín ná nda ni sa na ñoo Jerusalén. Ta noón kúu na xi'o ndaa kuendá sa'a Jesús noo ñayuu.

32 Ta díon ta'ani ndu'u vei ndu dana'a ndu sa'á to'on va'a yó'o, chi tá'an ña ni ka'an Ndios xí'ín na yatá ve'á, 33 ñoo kían ni kee na xí'ín mií yó, na kúu de'e na sá'ano ñoo, chi ni danáta'ki na Jesús. Ta ki'o díon ni xinkoo to'on ni kaa Ndios noo salmo kúu uu, chi di'a kaáan: “Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu tatóon.”

34 “Ta sa daá vá ni kaa Ndios ña mián ndaa kuiti kían dánata'ki na Jesús, dá kían o té'i'i yiki koño na, ta ni o nátaní ta'an vaan. Dá chi di'a kaá tuti i' Ndios: “Ndidaá kúu ña va'a ni kandoo kee xí'ín David, ña yó'o kían kee yu'u xí'ín ndó.” 35 Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: “O kóno ta'on mií ní ña nataní yiki koño na kéchóon noo ní.”

36 Mián ndaa kuiti ni kéchóon David noo na ñoo yo ni sa ndei tiempo daá táto'on ni chikaá ini Ndios. Dá tá ni xi'i na, kúu ni nduxi na noo ni nduxi na

ve'e na. Ta kúu n̄i tei'j̄ va yikí koño na. ³⁷ Tído míf Jesús, n̄a n̄i ðanátaki Ndios, ko ní tei'j̄ ta'on yikí koño na.

³⁸ Sa'á ñoo, na ñoo miñ, kana'á ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi yo sa'á ña n̄i kee Jesús. ³⁹ Ch̄i ko ní kúu ta'on kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kée yo choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaa na kándéé ini Jesús, noón kúu na kándoo vii noo Ndios. ⁴⁰ Kueidó'o va'á ndó to'on ká'in xí'in ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña n̄i taa profeta, ch̄i di'a kaáan:

⁴¹ Kueidó'o ndó'o, na kédiki ndaa to'on ká'in.

Naá ini ndo kandé'é ndó ña kéei, ta ndañó'o k̄i ndo nooí.

Dá ch̄i ko'in keei iin ña ká'ano tein kuu ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xí'in ndó sa'an.

Dión kaáan —kaá Pablo.

⁴² Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xí'in Bernabé, kúu n̄i xika na ko kúu na Israel ña ná kasaa tuku na iin ka kuu nani'i ndéé ná, dá ná dána'a tuku na sa'á to'on va'a ñoo noo ná. ⁴³ Tá n̄i ndi'i n̄i kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúu kua'á nda'o na Israel tákuei sata Pablo xí'in Bernabé kua'an na. Ta tákuei ta'ani ñaa kua'á ñayuu kándisa táto'on kándisa na Israel kua'an na. Dá n̄i kasá'a Pablo xí'in Bernabé ká'an ni'ini na noo ná ña ná kuita toon na xí'in ña man̄i n̄i kee Ndios xí'in ná.

⁴⁴ Tá n̄i kasandaá iin ka kuu nani'i ndéé na Israel, dá n̄i nataka táto'on iin ní ñoo ñoo kueidó'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Dá tá n̄i xini ta Israel ña kua'á nda'o ñayuu n̄i nataka, kúu n̄i nakutí rá xí'in ña u'u ini ra. Dá n̄i kasá'a rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xí'in ná. ⁴⁶ Dá n̄i kasá'a ndúndéé cháa ka Pablo xí'in Bernabé ká'an na xí'in ra Israel ñoo:

—Miñan kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinñó'o noo ndo'o, ch̄i kúu ndó na ñoo Ndios. Tído sa'á ña n̄i kañó'o ndó to'on dána'a ndu, sa'á ñoo koó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchi ndó noo ío Ndios. Sa'á ñoo viti kian ko'on va ndu'u dána'a ndu noo ñayuu ko kúu na Israel. ⁴⁷ Ch̄i di'a n̄i sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndú'u, ta kaá na:

Tanda'á yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaa ñayuu ko kúu na Israel, dá n̄i'í ñayuu ndéi noo xiká cháa ka ñayuu yo'o ndi kee na k̄aki na noo kuachi na.

⁴⁸ Dá tá n̄i seido'o na ko kúu na Israel to'on yo'o, kúu n̄i kadij̄ nda'o ini na. Ta n̄i keká'ano na sato'o yo Ndios sa'á to'on va'a ña n̄i seido'o na. Ta kúu n̄i kándisa ñaa ndidaa kúu ñayuu, na n̄i kaxi Ndios n̄i'í ña kataki chíchi.

⁴⁹ Ta kúu n̄i naka'ani cháa ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaa ñoo ñó'o ñoo.

⁵⁰ Tído n̄i ndató'on kue'é ta Israel, ta ko ní xín kandisa ñaa xí'in dao na ña'á ndáya'i, tá'an na ndita ndaa xí'in ña kándisa na, xí'in dao ta ndáya'i cháa ka ñoo ñoo. Dá n̄i ðaká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kendava'a na xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dión n̄i kuu, dá n̄i taxi ñaa ná. ⁵¹ Dá n̄i kidi ni'ini Pablo xí'in Bernabé ñoyaká iin sa'a ná, dá ná kandaá ini ñayuu ñoo ña ko náta'an ini Ndios xini ñaa ná. Dá n̄i ki'in na íchi kua'an na, dá n̄i saá na ñoo ká'ano nani Iconio.

⁵² Ta ndidaa na kúu kuenda Jesús n̄i kadij̄ nda'o ini, ta n̄i nakutí ná xí'in Espíritu iñ Ndios.

14

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa ndei na dána'a na iin ñoo nani Iconio

¹ Tá nani ío Pablo xí'in Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá n̄i ku'u nduu na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'in to'on n̄i daná'a na, kúu kua'á nda'o na Israel xí'in na ko kúu na Israel n̄i kándisa ñaa. ² Tído ta Israel, ra ko xín kandisa ñaa, roón kúu ra n̄i ðaká'an kue'é ra ko kúu ta Israel ndéi ñoo ñoo,

dá n̄i kasá'a xini u'u r̄a Pablo xí'in Bernabé. ³ Tído na'á vá n̄i kandoo na n̄i sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'á ña kándéé ká'ano iní n̄a sato'o yo Jesús, sa'á ñoo ko ní yu'ú ta'on na ña kían ka'an n̄a sa'á to'on Jesús. Ta n̄i xí'o Ndios ña n̄i kandaá ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'á ña maní n̄i kee Ndios kían ña ndaa, ch̄i xí'in ndá'a apóstol ñoo n̄i kee Ndios ña'a ná'ano, xí'in ña'a ndato. ⁴ Kúu n̄i kasá'a tá'anda tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, ch̄i dao na nákuíta xoo t̄a Israel ñoo, ta dao na nákuíta xoo n̄a kúu apóstol ñoo.

⁵ Dá n̄i kandoo t̄a Israel ñoo xí'in r̄a ko kúu t̄a Israel ndíta xoo r̄a, xí'in ta né'e choon ñoo ñoo ña kendava'a ra xí'in apóstol ñoo, ta ka'áni ñaa rá xí'in yuu. ⁶ Tído tá n̄i kandaá ini n̄a ña díon ndátó'ón t̄aa ñoo kee ra xí'in ná, dá n̄i xino na kua'an na ñoo naní Listra, xí'in ñoo naní Derbe, xí'in ndidaá ka ni ñoo ñoo'ó ch̄i kuendá Licoonia di'a. ⁷ Ta ñoo n̄i daná'a n̄a to'on va'a Jesús.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i chiyúu ná Pablo ñoo Listra

⁸ Ta ñoo Listra ñoo ió iin t̄aa ko kuú kaka. Ta ió ni'ini ra, ch̄i nda rá n̄i kaki va ra ko kuú kaka ra. ⁹ Ta ió r̄a seídó'o ra noo ká'an Pablo. Dá tá n̄i sa nde'é ná noo rá, kúu n̄i kandaá ini n̄a ña kándéé iní r̄a ña kándéé Ndios nduva'a ñaa ná. ¹⁰ Dá n̄i'í nda'o n̄i ka'an na xí'in rá:

—¡Ndakuiin ndichi ndaa!

Ta kúu iin n̄i ndao ra n̄i ndakuin ndichi r̄a. Ta kúu n̄i kasá'a xíka ra xionoo ra.

¹¹ Tá n̄i xini ñayuu ñoo ña ndato n̄i kee Pablo, kúu n̄i kasá'a káyu'ú ná xí'in yú'u naní licaónica, ta kaá n̄a:

—¡Ni noo túu ndios n̄i kasá'a n̄a, ta ndaa na tát'o'on ndaa t̄aa ñayuu yó'o!

¹² Ta kaá na ña Bernabé kúu ndios naní Júpiter, ta Pablo kúu ndios naní Mercurio, ch̄i Pablo ñoo kúu na ká'an cháa ka o duú Bernabé. ¹³ Ta nda yu'ú ñoo ñoo iin iin ve'e ño'o kuendá Júpiter, ta ñoo nákaa iin duti, dá ndáka ra toro, ta né'e ra ita n̄i kasá'a r̄a yé'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'in Bernabé. Ch̄i kóni t̄a duti ñoo xí'in ñayuu kuá'a ñoo doko ná ña'a noo Pablo xí'in Bernabé, dá kandaño'o ñaa ná, ká'an ná.

¹⁴ Tído tá n̄i kandaá ini Bernabé xí'in Pablo ña díon ká'an ñayuu ñoo kee na, kúu n̄i ndatá ná dá'on ná, ch̄i ko náta'an ini n̄a ña kée ñayuu ñoo díon. Ta n̄i ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'ú ná:

¹⁵ —¿Ndiva'a kée ndó díon? Ch̄i ñayuu xí'in vá ndó kúu ndu'u. Dí'a vej ndu'u ña kían kasto'on ndu xí'in ndo'ó ña mián ndúsa kánian dánkoo ndó ña ko chón t̄ei kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó n̄a mián ndaa kuiti kúu Ndios takí, na n̄i kava'a induu káa xí'in noño'o yó'o xí'in t̄año'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán. ¹⁶ Tá sa na'á vá, dá sa sonó Ndios noo ñayuu sa kee na ña kóni mií ná. ¹⁷ Tído ko ní sá tuu ta'on na na'a n̄a mií ná ña kúu ná Ndios tein ña va'a kée na, ch̄i dákoon na daj, dá kana ña'a noo xiti yó. Ta xí'o na ña'a sásá'an yó, dá kadii inio —kaá n̄a.

¹⁸ Ta va'ará n̄i ka'an n̄a díon, tído u'u nda'o, dá n̄i kandeé ná n̄i ch̄ituu na ñayuu ñoo, dá ko ni doko ná ña'a ñoo noo ná kandaño'o ñaa ná.

¹⁹ Tá n̄i ndi'í ñoo, dá n̄i kasá'a dao t̄a Israel, tá'an r̄a ndéi ñoo Antioquia xí'in ñoo Iconio. Dá n̄i daká'an kué'é r̄a ñayuu ñoo, dá n̄i chiyúu ná Pablo. Ta ño'o ñaa ná n̄i sa'an n̄a n̄i dakána ñaa ná nda yu'ú ñoo ñoo, ch̄i sa n̄i xí'i va na, n̄i ka'án ná. ²⁰ Kúu n̄i kasá'a dao n̄a kúu kuendá Jesús n̄i ka'o noo na ndíta na noo kándu'u Pablo. Dá n̄i ndakoo na, dá n̄i ndu'u tuku na ñoo ñoo. Dá tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i kee na kua'an n̄a xí'in Bernabé ñoo naní Derbe.

²¹ Dá n̄i daná'a n̄a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu n̄i nduu kuendá Jesús n̄i kee na. Tá n̄i ndi'í ñoo, dá n̄i

nandíó kuéi tuku na ñoo Lистра xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquía. ²² Ta ñoo ñi xí'o na tãndeé iní noo ndidaá na kúu kuendá Jesús, ta ñi ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'ín ña ndaa kándisa na, ta kaá na xí'ín ná: “Miiã kánian ndo'o yó kua'á nda'o tãndó'ó, dá ndu'u yo noo dándaki Ndios”, kaá na. ²³ Ta ñi xí'o na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin ra iin ve'e noo nátaqa na kúu kuendá Jesús ña kían kandaka ñaa rá. Dá tá ñi ndi'i ñi sã ne'e i'i ná, ta ñi xika na ña maní noo Ndios sa'á ra sá'ano ñoo, kúu ñi nakí'o ñaa ná tixi ndá'a sato'o yo Jesús, na kándisa ra.

Di'a ñi kuu tá ñi nandíó koo Pablo xí'ín Bernabé kua'an nó'o ná ñoo Antioquía

²⁴ Tá ñi ya'a na chí kuendá Pisidia, dá ñi saa na chí Panfilia di'a. ²⁵ Tá ñi ndi'i ñi daná'a na to'on va'a Jesús ñoo naní Perge, dá ñi kee na kua'an na, dá ñi xing na ñoo naní Atalia. ²⁶ Dá ñi kaa na ini iin barco kua'an na ñoo Antioquía noo ñi nakí'o ñaa na kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindeé ñaa ná noo chóon. Ta viti ñi dandí'i na choon ñi ni'i ná noo Ndios. ²⁷ Dá tá ñi ndisáa na ñoo ñoo, dá ñi nadataká na ndidaá ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá ñi kasá'a ná náki'o na kuendá sa'a ndidaá ña va'a ñi kee Ndios xí'ín ná noo ñi sa'an na. Ta ñi nakani ta'ani na ña ñi sonó Ndios ní'o na koo kúu na Israel, dá ñi kãndeé iní na Jesús. ²⁸ Ta ná'á vá ñi sã ndei na ñoo xí'ín na kúu kuendá Jesús.

15

Di'a ñi kuu tá ñi natãqa na ndío choon sa'á na kúu kuendá Jesús

¹ Kúu ñi kasáa dao taqa ñi kii chí kuendá Judea di'a. Dá ñi kasá'a rá dána'a ra noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ná o tá'andã ñi ndo tãto'on kí'o sa'ándã ley Moisés choon, dá kían o ní'i ta'on ndó ña kãki ndó noo kuachi ndo —kaá ra.

² Ta Pablo xí'ín Bernabé kúu na ñi ndakuei, ta deen nda'o ñi kasá'a chidáo tá'an na xí'ín taqa ñoo sa'á ña dána'a ra. Sa'á ñoo ñi kãndoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña ko'on Pablo xí'ín Bernabé ñoo Jerusalén xí'ín dao ka na kúu kuendá na, dá ná ndat'ón ná sa'á ña yó'o xí'ín na kúu apóstol, xí'ín na sá'ano ndéi ñoo Jerusalén. ³ Dá ñi chinda'a ñaa na kúu kuendá Jesús ñoo kua'an na. Dá ñi ya'a na kuendá Fenicia xí'ín Samaria. Dá ñi nakani na xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña kua'á nda'o na koo kúu na Israel ñi nduu kuendá Jesús. Sa'á ñoo ñi kadii nda'o ini ñayuu ñoo tá ñi kãndaã ini na ña dión ñi kuu.

⁴ Dá tá ñi saa na ñoo Jerusalén, dá ñi natiin va'a ñaa na kúu apóstol, xí'ín na sá'ano xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ñi kasá'a Pablo xí'ín Bernabé nákani na sa'a ndidaá kúu ña'a ñi kee Ndios xí'ín ná noo ñi sa'an na ñi daná'a na noo na koo kúu na Israel. ⁵ Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándisa Jesús, ñi nakuija ndichí. Dá ñi kaa ra:

—Miiã ndúsã kánian ta'andã ñi ndidaá taqa koo kúu ta Israel ñi nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándã ley Moisés —kaá ra.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Pedro ña kãki yó sa'a iin tó'ón ñi ña kãndéé iní yo Jesús

⁶ Dá ñi natãqa na kúu apóstol ñoo xí'ín na sá'ano, dá keyíko na choon yó'o. ⁷ Ta kúu ñi kukani vá ndat'ón tá'an na sa'á ña yó'o. Dá ñi ndakuin ndichí Pedro, dá ñi kaa na:

—Ñani, sã ná'á vá mií ndó ña sã na'á cháá ka va ñi kaxi Ndios yu'u ña dána'i to'on va'a Jesús noo na koo kúu na Israel. Ta kúu ñi kãndisa ñaa ná. ⁸ Ta mií

Ndios, na ná'á ndi ndáa níó ndidaá kúú ñayuu, noón kúú na ñi ñan'a noo yo ña náta'an ini na xiní na ñayuu ko kúú na Israel, chi ñi xí'o na Espiritu ñi ná noó ñayuu ñoo táto'on ñi kee na xí'in mií yó. ⁹ Chi táto'on ñi kee na xí'in yó, kǐ'ó dión ta'ani ñi kee na xí'in ná, chi ñi nduvii na níó ná sa'á ña kándéé ini na Jesús. ¹⁰ Ta viti, ǐndiva'a ká'án ndó kee yó iin ña'a ko náta'an ini Ndiós keeá? ǐndiva'a káto ndó chinóo ndó choon kuáchi yó'o satá na kúú kuendá Jesús, chi ñi na sá'ano ve'e yó ñi sa ndei sa na'á, ta ni mií yó ko ní kándéé kee choon sa'ándáan? ¹¹ Chi kándisa yó ña ñi káki oon ni na yó noó kuáchio sa'á ña maní ñi kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o na ko kúú na Israel —kaá Pedro.

¹² Ta kúú tádi óon ndéi ñayuu kuá'a ñoo seidó'o na ña nákani Bernabé xí'in ña nákani Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'in sa'á ña'a ndato ñi kee Ndiós xí'in ná tein ñayuu ko kúú na Israel.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Jacobo

¹³ Dá tá ñi ndi'i ñi ka'an na, dá ñi kaa Jacobo:

—Ñani, kueidó'o ndó to'on ko'in ka'in xí'in ndó. ¹⁴ Simón Pedro kúú na ñi nákani táto'on ñi kee Ndiós ñi kemáni ná na ko kúú na Israel ta'ándá mií noó. Chi tein mií ná ñi kaxi Ndiós dao na, dá kakuu na ñayuan na. ¹⁵ Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'in ña ñi taa profeta, chi di'a kaáan:

¹⁶ Tá ñi ndi'i, dá nandió kojo tuku yu'u keei táto'on ñi sa io tá sa ñandáki rey David,

chi sa ñi naá vá noó ñi ñandáki na.
Tído ko'on tuku yu'u nduva'i noó ñi sa ñandáki na,
táto'on kée ñayuu nduva'a na iin ve'e ñi koon.

¹⁷ Dión, dá kían kasá'a dao ka ñayuu nandukú ná yu'u,
chi na ko kúú na Israel, tá'an na ñi kasandaá ñi seidó'o to'in,
noón kúú na kasá'a nandukú yu'u.

¹⁸ Dión ñi kaa sato'o yo Ndiós, na ñi xí'o ña kían kana'á yó sa'á ña yó'o nda rá sa na'á vá.

¹⁹ Dión kaáan. Sa'á ñoo kaá yu'u ña ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuáchi satá na ko kúú na Israel, tá'an na ñi nduu kuendá Ndiós. ²⁰ Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a xí'in ná ña ná o sa kei ka na koño kiti ñi doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kée ka na kuáchi xí'in na ko kúú ñadi'i na o yíi ná, ta ná o sa kei ka na koño iin kiti ko ní xita ñi, ta ni ñi ri ná o sa kei ka na. ²¹ Chi nda rá sa na'á vá, ta nda viti ndéi ta iin rá iin ñoo dána'a rá ley Moisés. Ta ká'i raan ini ve'e noó náta'ka na ñoo mií iin rá iin kuu kuu náni'i ndéé yo —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ña ñi taa na noo iin tuti, ñi tanda'á náan kua'an noo na ko kúú na Israel

²² Dá ñi kandoo na kúú apóstol ñoo xí'in na sá'ano xí'in dao ka na kúú kuendá Jesús ña kaxi na dao ta kuendá mií ná, dá tanda'á ñaá ná ko'on na ñoo Antioquia xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dá ñi kaxi na Judas, tá'an na ká'an xí'in ná Barsabás, xí'in iin ta na nani Silas, chi ndi nduu ta yó'o kúú na ndíta noó na kúú kuendá Jesús. ²³ Dá ñi xí'o na iin tuti noo ná, tá'an ña ká'an di'a:

“Ndu'u, na kúú apóstol, xí'in na sá'ano, xí'in dao ka na kúú kuendá Jesús, ndu'u kúú na taa tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúú kuendá Jesús, ndo'ó na ko kúú na Israel ndéi ñoo Antioquia, xí'in ndo'ó, na ndéi chí kuendá Siria di'a, xí'in ndo'ó, na ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó. ²⁴ Ñi ñi'í tó'on ndu'u ña tein mií ndú yó'o ñi kana dao ta kosaa noo ndéi ndó, tído ko ta'on ndu'u kúú ra ñi xí'o choon noo rá. Chi dáta'án ra ndo'ó xí'in to'on dána'a ra, ta dánaa ini ra ndó, ta sa'ándá ra choon noo ndo ña ta'anda ñi'í ndo, ta kéndusa ra xí'in ndó ña

kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés. ²⁵ Sa'a'á ñóó ñi kandoo ndu ña va'a cháa ka ná tanda'a ndú dao taa ndéi tein ndu yó'o kosaá na noo ndéi ndó. Ta saá dáó ná xí'in ñani maní yó Bernabé xí'in Pablo, ²⁶ tá'an na ñi ñak'i'o mií ña ndo'o nani na sa'a sato'o yó Jesucristo. ²⁷ Sa'a'á ñóó tándá'a ndú Judas xí'in Silas kosaá na nakani ndi'i na sa'a'á to'on ñi taa ndu noo tuti yó'o xí'in ndó. ²⁸ Chì náta'an ñi Espiritu iñ Ndios, ta kí'o dión kándaá ñi ndu ña ko kánian chinóo ndu choon kuáchì sata' ndo. Sava'a ña kánian kee ndó kí'an kaáan di'a: ²⁹ o sa keí ka ndo koño kirí ñi doko ñayuu noo yoko. Ta ni o sa keí ka ndo ñi rí, ñi koño kirí ko ní xitá ñi, ta o sa kée ka ndo kuáchì xí'in na ko kúú ñadi'í ndo o yí'í ndo. Tá seíd'ó'o ndó choon yó'o, dá kí'an va'a kee ndó. Ndios ná koo xí'in ndó."

Dión ká'an tuti ñi taa na ñoo. ³⁰ Dá ñi kee taa ñi xio choon ñoo kua'an na ñoo Antioquía. Tá ñi saá na ñoo, dá ñi nditúti ná ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ñi ñak'i'o na tuti ñoo noo ná. ³¹ Dá tá ñi ndi'i ñi ka'i naan, kúú ñi kadí'í nda'o ñi na sa'a'á ndidaá kúú tandeé ñi xí'o ña noo ná. ³² Ta Judas xí'in Silas ñoo kúú profeta, sa'a'á ñóó ñi xí'o na tandeé ñi noo na kúú kuendá Jesús, ta xí'in kua'a'á nda'o to'on ñi ka'an ñi'ini ra noo ná.

³³ Dá tá ñi ndi'i ñi sa'á ndei na cháa tiempo ñoo ñoo, dá ñi chinda'a'á ñaá na kúú kuendá Jesús kua'an nó'o ná, ta ñi xika ña ña maní noo Ndios sa'a'á ná. Dá ñi ñandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén noo ndéi na ñi tanda'a'á ñaá ñi sa'an na. ³⁴ Tído ñi chikaa ñi Silas ña va'a cháa ka ná kandoo na ñoo. ³⁵ Ta ñi kandoo ta'ani Pablo xí'in Bernabé ñi sa'á ndei na ñoo Antioquía ñoo, ta ñi ñan'a'á na to'on sato'o yó Jesús. Ta kuá'a'á ka na kúú kuendá Jesús sa'á chindeé tá'an xí'in ná sa'á kasto'on na to'on va'a Jesús xí'in ñayuu.

Di'a ñi kuu tá ñi ta'anda'á tá'an Pablo xí'in Bernabé

³⁶ Dá tá ñi ya'a cháa kuu, dá ñi kaa Pablo xí'in Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó na kúú kuendá Jesús ndéi ndidaá ñi ñoo noo ñi sa'an yó ñi ñan'a'á yó to'on sato'o yó Jesús, dá ná kandaá ñi yó ñi ndi'í ndo'o na —kaá Pablo.

³⁷ Dá ñi ka'an Bernabé kandaka na Juan, tá'an ra ká'an xí'in ná Marcos, ko'on ra. ³⁸ Tído ko ní xín ta'on Pablo kandaka na ra ko'on ra, chì ñi ñankoo va'á rá kuendá Panfilia, ta ko ní xionoo ka ra xí'in ná noo choon Ndios. ³⁹ Ta sa'a'á ña ko ní náki'ini tá'an ta'on to'on noo ñi ndat'ó'on Bernabé xí'in Pablo, sa'a'á ñóó ñi ta'anda'á tá'an na. Dá ñi kee Bernabé ndáka na Marcos kua'an na. Dá ñi kaa na ñi barco kua'an na Chipre.

⁴⁰ Dá ñi náta'an ñi Pablo ña ko'on na xí'in Silas. Dá ñi ñak'i'o ñaá na kúú kuendá Jesús noo nda'a'á sato'o yó Ndios ña ná chindeé ñaá ná noo ko'on na.

⁴¹ Dá ñi kee na kua'an na. Ta ñi ya'a na chí kuendá Siria xí'in Cilicia, ta sá ká'an ñi'ini na noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kua'an na.

16

Di'a ñi kuu tá ñi kasa'a'á Timoteo xionoo xí'in Pablo xí'in Silas

¹ Dá ñi ya'a Pablo xí'in Silas ñoo nani Derbe, dá ñi saá na ñoo Listra. Ta ñoo ñi ñak'i'ini tá'an na xí'in iin taa kúú kuendá Jesús nani Timoteo. Ta kúú xí'í ñi ña'á Israel kándisa Jesús. Ta tatá xí'í kúú taa griego. ² Ta ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Listra xí'in ñoo Iconio ká'an va'a sa'a'á xí'. ³ Dá ñi náta'an ñi Pablo ña kí'an ko'on xí'í ñi ná. Sa'a'á ñóó ndani ñi sa'anda na ñi xí'í táto'on sa'ándá ley choon, dá kí'an ná o nákani kuáchì ñi na Israel, tá'an na ndéi ñoo ñoo, koni na xí'. Chì sa'á ndidaá vá ná ná'á ña tatá Timoteo kúú iin taa griego.

⁴ Ta kúú ndidaá ñoo noó yá'a na kua'an na, ñoo ñi kast'o'on na xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo sa'a choon ñi sa'anda na kúú apóstol xí'in na sa'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueidó'o naan. ⁵ Ta ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ñi ñakuíta ndaa cháá ka na xí'in ña kándéé ini na Jesús tá ñi seídó'o na to'on yó'o. Ta kuú rá kuú ndúkua'a cháá ka ñayuu kúú kuendá Jesús kua'an na.

Dì'a ñi kuu tá ñi na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo

⁶ Kúú ñi chika'anda na kuendá Frigia xí'in Galacia, chì kò ní sónó ta'on Espíritu ñi Ndios ña dána'a na to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a. ⁷ Tá ñi saa na kuendá Misia, dá ñi ka'an ná ko'on na chí kuendá Bitinia di'a, tído kò ní sónó ta'on Espíritu Jesús ña ko'on na ñoo. ⁸ Sa'a ñoo ñi ya'a na kuendá Misia kua'an na, dá ñi xing na ñoo Troas noo kúú yu'ú taño'o.

⁹ Dá tá ñi kuaá, dá ñi na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo, chì ñi xini na iin taa ío chí kuendá Macedonia di'a. Ta ñin ndichi rá sei nda'i rá noo Pablo, ta kaá ra: “Kee ní ña manì kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé ní ndu'u”, kaá ra.

¹⁰ Dá tá ñi ndi'i ñi xini na ña'a ndato yó'o, ta kúú mií hora daá ñi kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chì ñi kandaá ta'í ini ndu ña mií Ndios kúú na kana ñaá ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noó ñayuu ndéi ñoo.

Dì'a ñi kuu tá ñi kándisa iin ña'a naní Lidia

¹¹ Dá ñi tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá ñi chindaa ndu kua'an ndu ñi'í ndú iin yúku ñin ini taño'o naní Samotracia. Dá tá ñi tuu noo iin ka kuú, dá ñi kaa tuku ndu ini barco ñoo kua'an ndu ñoo naní Neápolis. ¹² Tá ñi saa ndu ñoo, dá ñi kee ndu xíka sá'a ndú kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kíán ñoo ndáya'i cháá ka nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kíán iin ñoo kuendá ta romano. Ta ñoo ñi sa ndei ndu cháá kuú.

¹³ Ta tein iin kuu náni'i ndéé na Israel, dá ñi kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoo, chì ñoo nákaa iin yuta noo sá'an na Israel ndéi ñoo ñoo ká'an na xí'in Ndios. Dá tá ñi saa ndu ñoo, dá ñi sa ndei ndu. Dá ñi kasá'a ndú ká'an ndu xí'in na ña'a ñi ñataka ndéi ñoo sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ñoo nákaa iin ña'a naní Lidia. Ta kíán ña ñoo ká'ano naní Tiatira, ta díkóan dá'on díon kua'a toón, ta ndáño'an Ndios takí. Ta kúú seídó'o va'an to'on ká'an Pablo. Ta kúú ñi ñakonó sato'o yo Jesús niman, ta kúú ñi kándisáan to'on ñi ka'an na. ¹⁵ Ta kúú ñi sodó ndútaan xí'in ndidaá na ve'an. Dá ñi sei nda'ávian noo ndú, ta kaan:

—Tá kandaá ini ndo ña kúú iin ña'a kándéé ndisa ini sato'o yo Jesús, dá kían nákí ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaan.

Dá ñi kandeéan ñi xing ini ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'an dao kuú.

Dì'a ñi kuu tá ñi chikáa ta né'e choon Pablo xí'in Silas ve'e kaa

¹⁶ Ta di'a ñi ndo'o ndu iin ka kuú tá kua'an ndu ka'an ndu xí'in Ndios. Noó kua'an ndu ñoo ñi ñaki'in tá'an ndu xí'in iin tadi'i. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákonì ini ini xí. Ta kúú kua'a nda'o dí'on ní'í sato'o xí sa'a ña nákonì ini ini xí. ¹⁷ Ta kúú ñi kasá'a tadi'i yó'o tákaa xí Pablo xí'in ndu'u vei xí, ta káyu'u xí:

—iTaa yó'o kúú ra kéchóon noo Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon! Ta dána'a ra noó ñayuu ndi kee na káki na noó kuachi na —kaá xí.

¹⁸ Ta kúú kua'a vá kuú ñi sa kee xí díon. Sa'a ñoo kò ní xí'o ndeé ka ini Pablo sa'a xí. Dá ñi ñandíó koo na, dá ñi kaa na xí'in espíritu kini nákaa ini ini xí:

—Xí'in kuú Jesucristo, na xí'o choon noóí, sa'ándáí choon nooon. Kua'an keta kí ini tadi'i xaan.

Ta kúu viti'ón vá nì keta espíritu kini ñoo kua'an. ¹⁹ Tá nì kandaá ini sato'o xì ña koó ka dì'ón nì'í rá xí'ín xí, dá nì tiin ra Pablo xí'ín Silas. Dá nì kee ra ñó'o ñaá rá kua'an ra noo yá'í noo ndéi tã né'e choon. ²⁰ Dá nì saá ra nì chikata ñaá rá noó tã né'e choon ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Taa yó'o kúu tá Israel. Ta xionoo ra dána'a tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo.

²¹ Ta xionoo ra dána'a ra ña kánian kee yó tát'o'on kì'o kée mií rá, ta kò káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chì kúu yó tã romano —kaá ra.

²² Dá nì ndakuei ñayuu nì kasá'a ná kéndava'a na xí'ín Pablo, xí'ín Silas. Dá nì ndatá tã né'e choon ñoo dá'on ná. Dá nì sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'ín vara. ²³ Tá nì ndi'í nì kani kini ñaá rá, dá nì taán ñaá rá ve'e kaa. Dá nì sa'anda ra choon noo rá ndaa yé'é kaa ña ná kandaá va'a ñaá rá. ²⁴ Tá nì ndi'í nì ta'andá choon yó'o noo rá, dá nì taán ñaá rá ve'e kaa naá ñó'o nda maá ini ve'e kaa ñoo. Dá nì taán rá sa'a ná yá'í yito nani cepo kándu'u ini ve'e kaa ñoo, dá nì kató toon ra yito ñoo.

Di'a nì kuu tá nì kandísa tã ndaa yé'é kaa ñoo Jesús

²⁵ Tá nì kuu ñoo tádi, ká'an ñi vá Pablo xí'ín Silas xí'ín Ndios ñó'o na, ta xita na yaa noo ná. Ta seídó'o va'a ñaá dao ka tã ñó'o ve'e kaa ñoo ndéi ra. ²⁶ Ta kúu iin kuitiio nì kasá'a nì'í nda'o táan. Ta kúu nda sa'a ve'e kaa ñoo nì kidi nì'ini. Ta kúu nì nonoó vá ndidaá kúu yé'é kaa ñoo. Ta kúu nì ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúu tã ñó'o ve'e kaa ñoo.

²⁷ Dá nì ndoto tã ndaa yé'é kaa ñoo, kúu nì xini ra ña ndidaá yé'é kaa nì nono. Ta kúu nì taó rá espada ra kua'an ra ka'áni rá mií rá, chì nì ka'án rá ña nì xino ndidaá kúu vá ra ñó'o ve'e kaa ñoo kua'an ra. ²⁸ Kúu nì kayu'ú Pablo, dá nì kaa ná xí'ín rá:

—O sa kéndava'a ní xí'ín mií ní, chì yó'o va ñó'o ndidaá kúu ndu'u —kaá na.

²⁹ Dá nì sa'anda tã ndaa yé'é kaa ñoo choon ña ná natoon ñó'o, dá ná katoon. Kúu nì kankono ra kua'an ra noo nákaa Pablo xí'ín Silas. Ta ndéi ñino oon ra nì sa kuíin xiti rá noo sá'a ná. ³⁰ Dá nì taó ñaá rá, dá nì ndat'o'ón ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndí kán kánian keei, dá nì'í ña kákii noo kuachii?

³¹ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kandeé ini ní sato'o yo Jesucristo, dá nì'í ní ña káki ní xí'ín ndidaá na ve'e ní.

³² Dá nì kasá'a dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'ín noo na ve'e ra. ³³ Ta mií hora daá ñoo nì taó ñaá rá, ta nì nakata ra noo nì tarkue'e ñi ná. Tá nì ndi'í, dá nì sodo ndúta mií rá xí'ín ndidaá kúu na ve'e ra. ³⁴ Tá nì ndi'í ñoo, dá ndáka ñaá rá nì no'o ra ve'e ra. Dá nì xí'í ra ña'a nì sasá'an na. Ta kúu kádii nda'o ini mií rá xí'ín na ve'e ra, chì ndidaá ná nì kandísa Ndios.

³⁵ Dá tá nì tpu noo kuu daá ñoo, dá nì tanda'a tã né'e choon tátó rá kua'an ra. Tá nì saá ra, dá nì kaa ra di'a xí'ín tã ndaa yé'é kaa ñoo:

—Dáyaá ní tã kaa ná ko'on ra.

³⁶ Dá nì kaa tã ndaa yé'é kaa ñoo xí'ín Pablo:

—Sa nì ta'andá choon noo ña tavéi ndo'ó ve'e kaa yó'o. Ta viti kían kankuei va'a ndó ko'on ndo —kaá ra.

³⁷ Dá nì kaa Pablo:

—Nì kani ra ndu'u noo kuá'a ñayuu, ta kò ñá'a ka'an ra xí'ín ndu'u ndí kán kúu kuachi ndu, va'ará tã romano kúu ndu. Ta nì taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, ¿á ká'an rá dáyaá de'é ra ndú? Tído o koo oon ta'on díon sa'a ndú. Va'a kaan mií tã né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá na.

³⁸ Dá nì sa'an tátó ñoo nì nakani ra xí'ín tã né'e choon to'on nì ka'an Pablo. Tá kúu nì yu'ú nda'o ra tá nì kandaá ini ra ña kúu ná tã romano. ³⁹ Dá nì sa'an

ra ni ndaka ra ña maní noo ná. Dá ví ni taó ñaá rá. Dá ni seí nda'í ra noo ná ña ná kankuei na ñoo ñoo ko'on na. ⁴⁰ Dá tá ni kankuei na ve'e kaa ñoo, dá ni kee na kua'an nó'o ná ve'e ña'a naní Lidia ñoo. Ta ñoo ni xini na dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá ni xi'o na tandeé ini noo noón. Dá ni kankuei na ñoo ñoo kua'an na.

17

Dí'a ni kuu tá ni nakuina vaa ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

¹ Dá ni ya'a Pablo xi'in Silas ñoo naní Anfípolis xi'in iin ka ñoo naní Apolonia. Dá ni saa na ñoo ká'ano naní Tesalónica. Ta ñoo ín iin ve'e noo náta na Israel. ² Ta ni sa'an na ve'e ñoo táto'on ki'o kée ná ndidaa ñoo noo sá'an na. Ta tein ndin oní kuu náni'i ndéé na Israel ni ndat'ón ná xi'in ñayuu ñoo, ³ ta ni ñakani na táto'on ki'o ká'an rá ío tuti ií Ndios. Chí xi'in mián ni xi'o na ña ni kandaá ini ñayuu ñoo ña mián ndúsa kánian ndo'o naní ní'o Cristo, na dáka'ki ñaá, dá kuu na, dá natakí na tein na kúu ndji. Dá ni kaa ta'ani na:

—Jesús, na ká'an yu'u sa'a xi'in ndo'o, noón kúu Cristo —kaá na.

⁴ Ta kúu ni kandisa va dao na Israel ñoo to'on yó'o. Dá ni ñaki'in tá'an na xi'in Pablo xi'in Silas. Ta ni kandisa ta'ani kua'a nda'o na griego, na ndáño'o Ndios, xi'in kua'a na ña'a ndaya'i.

⁵ Kúu ni kasá'a kú'u'u ini ta Israel ko xi'in kandisa. Sa'a ñoo ni dataká ra dao ta kiní xionoo kei ñoo. Ta roón kúu ra ni daká'an kue'é kua'a nda'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá ni kasá'a nákuina vaa na. Dá ni saa tondó na ve'e iin ta na naní Jasón, dá taó ná Pablo xi'in Silas, dá ná nakí'o ñaá ná noo ndá'a ta né'e choon, ká'an ná. ⁶ Tído ko ní náni'i ta'on ñaá ná. Dá ni tiin na mií Jasón ñoo xi'in dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, dá ni kee na ño'o ñaá ná kua'an na. Tá ni saa na noo ta né'e choon, dá ni kayu'u ta Israel ñoo:

—Tá'an ta xionoo náda'ká ñaxintóni ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, roón ta'ani kúu ra ni kasá'a ñoo yo viti. ⁷ Ta kúu ni natiin va'a ñaá Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaa ta ñoo kúu ra ko xi'in kueid'ó choon sa'ándá ta né'e choon ká'ano cháa ka, ra kúu César, chí kaá ra ña ío iin ka rey ndaya'i cháa ka naní Jesús —kaá ra.

⁸ Ta kúu ni nakuina vaa cháa ka ñayuu ñoo xi'in ta né'e choon tá ni seid'ó na ña ni kaa ra dión. ⁹ Tído tá ni ndi'i ni chiyá'i Jasón ñoo xi'in dao ka na noo ta né'e choon, dá ni dayáa ñaá rá.

Dí'a ni kuu tá ni daná'a na iin ñoo naní Berea

¹⁰ Ta mií sakuáa dáá ñoo ni tanda'a na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo xi'in Silas ña kían ko'on na ñoo naní Berea. Tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni ku'u na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo. ¹¹ Tído ñayuu va'a cháa ka ini kúu na ndéi ñoo Berea o duu na ndéi ñoo Tesalónica, chí ndino'o ini na ni seido'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaa kuu ni dakuá'a na noo ká'an tuti ií Ndios, dá ná kande'á á ña ndaa kían ká'an Pablo o koó. ¹² Dió ni kee na, dá kua'a nda'o na Israel ndéi ñoo ñoo ni kandisa na to'on dána'a na. Ta kua'a na ña'a griego ndaya'i xi'in kua'a nda'o ta griego ni kandisa ta'ani ñaá.

¹³ Tído tá ni kandaá ini ta Israel ndéi ñoo Tesalónica ña nákaa Pablo dána'a na to'on Ndios ñoo Berea, dá ni kee ra kua'an ra ñoo. Dá tá ni saa ra, dá ni kasá'a nákuina vaa ñayuu ñoo ni kee ra. ¹⁴ Ta kúu viti'ón dí'a ni tanda'a na kúu kuendá Jesús Pablo kua'an na yu'u taño'o. Tído ni kandoo va Silas xi'in Timoteo ni sa ndei na ñoo Berea ñoo. ¹⁵ Dá ni kee na ndáka na Pablo kua'an na nda ñoo ká'ano naní Atenas. Tá ni saa na ñoo xi'in ná, dá ni sa'anda Pablo

choon noo ná ña ná kasto'on na xí'in Silas xí'in Timoteo ña ná kii kii ná noo ió ña, kaá ña. Dá ñi nandíó kuéi ña ñi sa'an ñi ndaka na ñoo kua'an nó'o ná.

Dí'a ñi kuu tá ñi sa káa Pablo iin ñoo naní Atenas

¹⁶ Ta nani ndáti Pablo kasaa Silas xí'in Timoteo, kúu ñi kixian ñi kunda'i nda'o ini ña, ch'i ñi xini ña ña iin ní kúu ñoo ñoo kándodó yoko ndaño'o na. ¹⁷ Sa'á ñoo ñi sa'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo, ta ñi ndató'on ná xí'in ña Israel, xí'in dao ka ñayuu ndaño'o Ndios takí. Ta ndidaá kuu ñi ka'an na xí'in ñayuu xionoo noo yá'i ñoo sa'a Jesús. ¹⁸ Dá ñi dandíchi tá'an na xí'in dao ka ña dákuá'a ña dána'a ña kúu kuendá epicúreo, xí'in dao ka ña dákuá'a ña dána'a ña kúu kuendá estoico. Dá ñi kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an ña káni téi ká'an yó'o?

Dá ñi kaa dao ka ra:

—Kándaá ini ndu'u ña xionoo ra ká'an ra sa'a dao ka ndios.

Dióon ñi kaa ra ch'i xionoo Pablo ká'an ña sa'a to'on va'a Jesús, ta ká'an ña ña nataki ña ñi xí'i. ¹⁹ Dá ndáka ra Pablo ñi sa'a ra iin xían noo naní Areópago, noo náta ña ndátó'on rá. Dá ñi kaa ra xí'in ná:

—¿Á kee ní ña maní kasto'on ní xí'in ndu'u sa'a to'on sa'a dána'a ní? ²⁰ Ch'i ko óon ta'on kueidó'o ndu'an. Sa'a ñoo kátoó ndu'u kandaá ini ndu' ndi kua'an sa'an.

²¹ Dióon ñi kaa ra, ch'i kátoó nda'o ndidaá ña ndéi ñoo Atenas xí'in ña tükú ndéi ñoo kueidó'o ra, ta ká'an ra sa'a ña sa'a.

Dí'a kua'an ña ñi daná'a Pablo noo taa ñoo

²² Dá ñi ñakuñin ndichí Pablo me'i ndidaá ña ñi náta ña ndéi noo naní Areópago. Dá ñi kaa ña:

—Ndo'ó, ña ndéi ñoo Atenas yó'o, kándaá ini yu'u ña ndíta ndaa ndo xí'in ña kándisa ndó. ²³ Ch'i tá ñi xionooi ñi sa nde'i noo náa ndaño'o ndó, dá ñi xini iin tándaá to'on nooán kaá di'a: “Ña yó'o kúu noo náa iin ndios ko ná'a ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndaño'o ndó, ña kaá ndo ña ko ná'a ndó, noón kúu ña ko'in kasto'in xí'in ndó sa'a.

²⁴ Ta mií Ndios, ña ñi kava'a iin ní kúu ñayuu yó'o, xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán, noón kúu ña dándáki induu xí'in noño'o yó'o. Sa'a ñoo ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o, tá'an ña ñi kava'a ndá'a ña. ²⁵ Ta ni iin tó'on ña'a ió noo yo ko xínño'o ná, ch'i ni iin tó'on ña'a ko kómaní noo ná. Mií di'a na xí'o ña takí yo ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'o na tach'i ña náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúu ña'a ió noo yo.

²⁶ Ta xí'in iin tó'on vá ña ña ña ña ndidaá ñayuu ñi kee Ndios, dá ná nakuitá noo na kande'i na iin ní kúu ñayuu yó'o. Ch'i sa ñi ch'ina'a vá Ndios noo kúu sa'a ña kataki yo, ta ñi ch'ina'a ta'ani na noo ndi'a, ta ñi ch'ina'a ta'ani na noo kande'i iin rá iin yó. ²⁷ Dióon ñi kee Ndios, dá ná nandukú yó ña, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'i yo ná. Ch'i mi'an ndaa kían ña ko xík'a ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó. ²⁸ Ch'i mií ná kedaá xí'in yó, dá takí yo, ta kanda yo, ta ndéi yó. Ta kían táto'on ñi taa dao ña kuendá mií ndó, tá'an ra ña t'a taa to'on luu kua'an, ch'i ñi taa ra ña kúu yó de'e Ndios. ²⁹ Ta sa'a ña kúu yó de'e Ndios, sa'a ñoo ko níyiká yó ka'an yó ña kúu ná iin na'ána ñi kava'a ndá'a ña xí'in oro o plata o xí'in yuu, ch'i sava'a ña ñi ñakani ini ñaxintóni ña t'a kava'a ña kían.

³⁰ Tído ko ní taó kuendá ta'on Ndios sa'a ña sa kee ñayuu tá sata, ch'i ko ní sa ná'a ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá ña choon noo iin rá iin ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu ña ná nandikó iní ña sa'a kuachi kée na. ³¹ Ch'i ñi ch'ikaá ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyíko ndaa ña sa'a ndidaá kúu ñayuu ndéi iin ní

kúu ñayúú yó'o xí'ín ndá'a iin t̄a n̄i ch̄ikani mií ná. Ta n̄i x̄i'o na ñ̄a n̄i k̄andaa ini yō ndá yoo kúu t̄a ñoó, ch̄i n̄i daná'taki ñ̄aa ná tein n̄a kúu nd̄ii —kaá n̄a.

³² Tá n̄i seido'o ra ñ̄a n̄i ka'an Pablo sa'á ñ̄a nataki na n̄i x̄i'i, ta kúu n̄i kasá'a dao ra kéd̄iki ñ̄aa rá. Tído dao k̄a r̄a n̄i kaa x̄i'ín ná:

—Kóni ndu'u kueidó'o ndu cháá k̄a sa'á ñ̄a yó'o.

³³ Dá n̄i keta na kua'an n̄a. ³⁴ Tído n̄i kandisa dao ñ̄ayuu ñoó to'on n̄i daná'a Pablo, ta n̄i ñaki'in tá'an na x̄i'ín ná. Ta tein na n̄i kandisa ñoó nákaa iin t̄a nani Dionisio, ta kúu rá iin t̄a né'e choon noo nani Areópago ñoó. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a nani Dámaris, ta n̄i k̄andisa ta'ani dao k̄a ñ̄ayuu.

18

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Pablo ñoo nani Corinto

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i keta Pablo ñoo Atenas. Dá n̄i ki'in na kua'an na ñoo ká'ano nani Corinto. ² Tá ñoó n̄i ñaki'in tá'an na x̄i'ín iin t̄a Israel nani Aquila, r̄a n̄i kaki kuendá Ponto. Ta duú n̄i kasá'a va ra n̄i kii ra kuendá Italia x̄i'ín ñadi'i r̄a, ñ̄a nani Priscila, ch̄i t̄a né'e choon ká'ano nani Claudio kúu r̄a n̄i sa'anda choon ñ̄a ná kankuei ndidaá kúu n̄a Israel ñoo Roma ko'on n̄a kande'i na dao k̄a xián. Dá n̄i kee Pablo kua'an n̄a ve'e noo ndéi na ñoó. ³ Ta iin nóo choon k̄e Pablo x̄i'ín ná, ch̄i t̄i'a na kava'a na ve'e x̄i'ín ñ̄i. Sa'á ñoó n̄i kandoo Pablo ió na ve'e na, ta n̄i k̄echóon nduu n̄a x̄i'ín ná. ⁴ Ta n̄i dandich̄i tá'an Pablo x̄i'ín ñ̄ayuu ini ve'e noo ná'taka n̄a Israel ndéi ñoó iin iin kuu kuu nani'i ndé'e ná, dá ná x̄i'ín ini n̄a Israel x̄i'ín n̄a k̄o kúu n̄a Israel kandisa na to'on dána'a n̄a.

⁵ Dá n̄i kasá'a Silas x̄i'ín Timoteo n̄i ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'á ñoó n̄i ñankoo Pablo dao k̄a choon sa' kee na, ta sa'va'a ñ̄a k̄ee na k̄ian dána'a n̄a to'on va'a sa'a Jesús, ch̄i kásto'on na x̄i'ín n̄a Israel ñ̄a Jesús kúu Cristo, n̄a dá'aki ñ̄aa. ⁶ Tído n̄i ndakuei na n̄i kasá'a naá n̄a x̄i'ín Pablo, ta ká'an ndava'a na x̄i'ín ná. Sa'á ñoó n̄i kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá n̄i kaa n̄a:

—Kuachi mií ndó k̄ián, dá k̄ian kakomí īi vá ndó kuachi noo Ndios. K̄o ndío kuachi k̄a yu'u sa'a ndo. Ta vi'i chí noo ko'in dána'i noo n̄a k̄o kúu n̄a Israel —kaá n̄a.

⁷ Dá n̄i keta na ve'e noo ná'taka n̄a Israel ñoó. Dá n̄i kee na kua'an n̄a ve'e iin t̄a nani Justo, ta yu'ú ni'ini t̄a yó'o Ndios. Ta ió r̄a ñ̄i n̄i ve'e noo ná'taka n̄a Israel ndéi ñoó. ⁸ Ta Crispo nani iin t̄a ndaya'i ini ve'e noo ná'taka n̄a Israel, kúu n̄i kandisa ra sato'o yō Jesús x̄i'ín ndidaá n̄a ve'e ra. Ta kúu kuá'a ñ̄ayuu ndéi ñoo Corinto ñoó n̄i seidó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta n̄i k̄andisa ñ̄aa ná, ta n̄i sodó ndút̄a ná.

⁹ Iin sa'uaá, dá n̄i xini Pablo iin ñ̄a'a ndato n̄i kee sato'o yō Jesús, dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín ná:

—O sa yu'óon. Ta o sa k̄atuuón ñ̄a ka'on sa'i. ¹⁰ Ch̄i ió va yu'u x̄i'ón, ta ni iin tó'on ta'on ñ̄ayuu o kónói kendava'a x̄i'ón. Ch̄i kuá'a nda'o ñ̄ayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá n̄a.

¹¹ Dá n̄i kandoo Pablo n̄i sa io n̄a iin kua' dao ñoo Corinto ñoó. Ta n̄i daná'a n̄a noo ñ̄ayuu sa'a to'on va'a Ndios.

¹² Ta nani nákaa t̄a nani Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúu iin nóo n̄i ndató'on t̄a Israel kendava'a ra x̄i'ín Pablo. Dá n̄i sa'an r̄a n̄i tiin ñ̄aa rá ndáka ra kua'an r̄a noo t̄a né'e choon. ¹³ Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín Galión ñoó:

—T̄a yó'o kúu r̄a x̄ionoo dáka'an k̄ue' é ñ̄ayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios t̄ato'on k̄i'o sa'ánd̄a ley Moisés choon —kaá r̄a.

¹⁴ Tá kua'an Pablo ka'an n̄a, ta kúu n̄i kasá'a ká'an Galión x̄i'ín t̄a Israel ñoó:

—Tá n̄i kee ra iin ñ̄a kini o iin ku'achi ká'ano, dá kían nakj'oi miíi kueídó'i ñ̄a ká'an ndo'ó, t̄a Israel xaan. ¹⁵ Tído tá kían sa'á to'on, o sa'á kuu Ndios ndo o sa'á ley mií ndo'ó, dá kían kuu keyíko mií ndo'an, ch̄i yu'u kúu r̄a o chínee ta'oin miíi keyíkoj sa'á ñ̄a yó'o —kaá r̄a.

¹⁶ Dá n̄i taó ñ̄aá rá sata vé'e. ¹⁷ Dá n̄i tiin dao t̄a griego iin t̄a nani Sóstenes, tá'an r̄a dánáki ve'e noo náta na Israel. Ta kúu mií ye'é chón ñoó n̄i kani ñ̄aá rá. Tído k̄o ní kékuendá ta'on Galión sa'á ñ̄a n̄i kee ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nandió k̄o Pablo ñoo Antioquía

¹⁸ Ta kúu kua'a ij vá kuu n̄i kand̄o Pablo n̄i sa io na ñoo Corinto ñoo. Nj ndi'i, dá n̄i ka'an n̄a ndisá'an xí'in n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i tiin na iin barco. Dá n̄i kee na kua'an n̄a chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'in Aquila xí'in ná. Tído tá k̄o ñ̄a'a kee na ko'on n̄a, dá n̄i datá tá'y Pablo dinj ná noo nani Cencrea, dá x̄inkoo to'on n̄i kand̄o na xí'in Ndios.

¹⁹ Dá tá n̄i saa na ñoo ká'ano nani Éfeso, ta kúu ñoo n̄i ta'anda tá'an Pablo xí'in Priscila xí'in Aquila. Dá n̄i kee Pablo kua'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta ñoo n̄i ndat'ón ná xí'in r̄a Israel. ²⁰ Dá n̄i seí nda'y r̄a noo Pablo ñ̄a ná koo na cháá k̄a kuu xí'in rá, tído k̄o ní xín ta'on na. ²¹ Dá n̄i ka'an n̄a ndisá'an xí'in rá, dá n̄i kaa n̄a:

—Miían ndús̄a kakaaj v̄iko ñ̄a sa v̄ei koo ñoo Jerusalén, tído nandió k̄o tukui kooi xí'in ndó tá dión kónj Ndios —kaá n̄a.

Dá n̄i keta na ñoo Éfeso ñoo, dá n̄i tiin na iin barco kua'an n̄a. ²² Dá tá n̄i saa na ñoo Cesarea, dá n̄i kee na k̄okaa na kua'an n̄a ñoo Jerusalén ka'an n̄a ndisá'an xí'in n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tá n̄i ndi'i ñoo, dá n̄i kee na kua'an n̄a, dá n̄i x̄ino n̄a ñoo Antioquía.

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i sa io na ñoo Antioquía cháá tiempo, dá n̄i kee tuku na kua'an n̄a, ta n̄i x̄ionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'in Frigia, ta n̄i x̄i'o na t̄andéé iní noo ndidaá kúu n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a iin t̄a nani Apolos

²⁴ Iin kuu n̄i kasáa iin t̄a Israel nani Apolos ñoo Éfeso. Ta kúu rá iin t̄a n̄i kaki ñoo ká'ano nani Alejandría. Ta t̄i'a va'a ra ka'an r̄a, ta ndichí nda'o ra xí'in to'on ká'an tuti ij Ndios. ²⁵ Ta sa n̄i ñ̄akua'a va'a ra sa'á íchj ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o iní r̄a x̄ionoo ra k̄asto'on ra xí'in ñ̄ayuu, ta dána'a ndaa r̄a sa'á ñ̄a ná'á rá sa'á Jesús. Tído ná'á rá sa'á ñ̄a n̄i daná'a Juan tá sa ñ̄akodo ndút̄a ná ñ̄ayuu. ²⁶ Dá n̄i kasá'a rá dána'a r̄a iní ve'e noo náta na Israel, ta k̄o yu'u ta'on ra. Tído tá n̄i seido'o Priscila xí'in Aquila ñ̄a n̄i daná'a r̄a, dá n̄i taó xóo ñ̄aá ná. Dá n̄i k̄asto'on va'a cháá k̄a n̄a xí'in rá sa'á íchj ndaa Ndios.

²⁷ Tá n̄i ndi'i ñoo, dá n̄i ka'an Apolos ko'on r̄a kuendá Acaya. Dá n̄i x̄i'o n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo t̄andéé iní noo rá. Ta n̄i taa na iin tuti kua'an noó n̄a kúu kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoo, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá n̄i saa r̄a Acaya, kúu n̄i ch̄indeé nda'o ra ndidaa n̄a kúu kuendá Jesús, tá'an na n̄i kand̄isa sa'á ñ̄a manj n̄i kee Ndios xí'in ná. ²⁸ Ta kúu n̄i ndundéé rá n̄i datúú rá noo ká'an t̄a Israel noo ndidaa ñ̄ayuu ndéi ñoo, ch̄i n̄i x̄i'o ra ñ̄a n̄i k̄andaa ini n̄a ñ̄a ká'an tuti ij Ndios, ñ̄a Jesús kúu Cristo, n̄a dáka'ki ñ̄aá.

¹ Ta xían nani nákaq̄ ij Apolos ñoo Corinto, kúu n̄i yá'a Pablo iin xían noo ndíta yúkú ñó'ó kua'an̄ na. Dá n̄i saq̄ na ñoo Éfeso. Ta kúu ñoo n̄i ñaki'in tá'an na xí'in dao t̄a kúu kuendá Jesús. ² Dá n̄i ndat̄o'ón ñaa Pablo:

—¿Á n̄i ñatiin ndo'ó Espírítu ij Ndios tá n̄i kandísa ndó?

Dá n̄i kaa roón:

—K̄o óon ta'on kueídó'o ndu ña ka'an̄ na ña ió Espírítu ij Ndios.

³ Dá n̄i ndat̄o'ón tuku ñaa Pablo:

—¿Ndí kíán n̄i kandísa ndó tá n̄i sodo ndút̄a ndo, tá dáá?

Dá n̄i kaa ra:

—N̄i kandísa ndu'u ña n̄i daná'a Juan tá sa dakód̄o ndút̄a ná ñayuu.

⁴ Dá n̄i kaa Pablo:

—N̄i sa dakód̄o ndút̄a Juan ñayuu, tá'an̄ na n̄i ñandikó iní sa'á kuachi kée na. Ta n̄i ka'an̄ Juan xí'in ná ña ná kandeé iní na iin k̄a t̄a veí sat̄a ná. Ta na yó'o kúu Jesús, ta noón kúu Cristo, na dákaí ñaa.

⁵ Tá n̄i seídó'o ra to'on yó'o, dá n̄i sodo ndút̄a rá xí'in kū sato'o yo Jesús.

⁶ Dá tá n̄i chinóo Pablo ndá'a ná din̄i rá, kúu n̄i ñatiin ra Espírítu ij Ndios iní ra. Kúu n̄i kasá'a vá ká'an̄ ra dao k̄a yú'u, tá'an̄ ña k̄o ní dáku'a ra. Dá n̄i kasá'a tá'an̄i ra kásto'on ra to'on n̄i ni'í rá noo mií Ndios. ⁷ Ta kúu rá tát̄o'on uxí uu.

⁸ Dá n̄i ku'u Pablo iní ve'e noo nátaqa na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noó on̄i yoo k̄o ní yu'ú ta'on na ka'an̄ na sa'a Jesús. Ta n̄i ñandíchi tá'an na xí'in ñayuu ndéi ñoo, dá ná xin̄o iní na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios. ⁹ Tído n̄i ndukáxí nda'o n̄i dao na, sa'á ñoo k̄o ní xiiin ta'on na kandísa na to'on n̄i daná'a Pablo. Ta noón kúu na n̄i kasá'a ká'an̄ ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noó ñayuu ndéi ñoo. Dá n̄i ñankoo ñaa Pablo. Dá n̄i kee na ndáka na na n̄i nduu kuendá Jesús kua'an̄ na. Ta ndidaá kū vá sa ndat̄o'ón ná xí'in ñayuu ñoo sa'á to'on Jesús iní iin ve'e t̄a nani Tirano, ta kíán iin ve'e noo nátaqa ñayuu ndat̄o'ón ná. ¹⁰ Ta dión n̄i sa kee na tein uu kuia. Sa'á ñoo ku'a'á nda'o na Israel xí'in na k̄o kúu na Israel ndéi chí Asia dí'a n̄i seídó'o to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

¹¹ Ta xí'in ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, ¹² chí va'ará peñito Pablo o tá'í dá'on ná né'e ñayuu kua'an̄ na chinóo naan sat̄a na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espírítu kini iní na kua'an̄.

¹³ Sa xionoo dao t̄a Israel sa taó rá espírítu kini ñó'o iní ñayuu. Tído iin kū n̄i ka'an̄ rá ka'anda ra choon xí'in kū sato'o yo Jesús, dá taó rá espírítu kini, chí dí'a n̄i kaa ra xí'an̄:

—Sa'ándá ndu'u choon nooñ xí'in kū Jesús, tá'an̄ na ká'an̄ Pablo sa'a. Kua'an̄ keta kíj iní t̄a xaan̄ —kaá ra xí'an̄.

¹⁴ Ta t̄a ká'an̄ dión kúu ndin us̄a de'e iin t̄a Israel nani Esceva, tá'an̄ ra kúu iin dut̄i kúu noó.

¹⁵ Tído n̄i ka'an̄ espírítu kini ñoo xí'in rá:

—Ná'a vá yu'u Jesús. Ta ná'a ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndo'ó, ¿nda'á yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndo choon noo yú'u, tá dáá? —kaa'an̄ xí'in rá.

¹⁶ Ta kúu n̄i ndao ni'ini t̄a yí'i espírítu kini ñoo n̄i tiin ñaa rá, chí n̄i ndundakí nda'o ra n̄i kee espírítu kini ñoo. Kúu n̄i kendava'a ra xí'in ndin us̄a t̄a ñoo, ta n̄i ndatá ndí'i ra dá'on rá. Ta kúu nda ndaa vichí vá rá n̄i ñankuei ra ve'e ñoo kua'an̄ ra, ta n̄i t̄arkue'e nda'o ra n̄i keean.

¹⁷ Ta kúu ndidaá kúu na Israel xí'in na k̄o kúu na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo n̄i kandaá iní ña dión n̄i kuu. Ta kúu n̄i yu'ú nda'o na. Dá n̄i kasá'a kéká'ano na kū sato'o yo Jesús. ¹⁸ Kúu ku'a'á nda'o na dūu n̄i kandísa Jesús n̄i kasá'a ná'o na kuachi na, ta xí'o na kuendá sa'á ña kini sa kee na. ¹⁹ Ta ku'a'á ñayuu

kétádí né'le na libro nā nī kasáa nā. Dá nī dakéjī nāán noo ndidaá kúú ñayuu ñoo. Ta nī kekuendá nā ndidaá ya'i libro ñoo. Dá nī kandaá ini nā ña ya'i ña táto'on uu diko uxī mil dij'on plata. ²⁰ Díon nī kuu, dá nī naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, ta kúú kuá'a ka ñayuu nī kandísa ñaá.

²¹ Tá nī ndi'i ñoo, dá nī chikaa ini Pablo ko'on nā korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'in Acaya, dá ko'on nā ñoo Jerusalén. Ta nī kaa nā:

—Tá nī ndi'i nī sa'in Jerusalén, dá ví, dá kíān miíān ko'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá nā.

²² Dá nī tanda'a Pablo uu ka tā xionoo xí'in ná ko'on nā chí kuendá Macedonia. Ta nā yó'o kúú Timoteo xí'in Erasto. Tído nī kandoo jó Pablo nī sa io nā cháá ka kuu chí kuendá Asia.

D'i a nī kuu tá nī nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Éfeso

²³ Tiempo daá ñoo nī kasá'a káryíi nda'o ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a íchi saá ña ká'an sa'a Jesús. ²⁴ Chí jó iin taa kéchóon xí'in plata naní Demetrio ñoo ñoo. Ta kúú rá iin taa káva'a yokó xí'in plata, ña ndaa táto'on kí'o kaa ve'le ño'o iin ndios di'í naní Diana. Ta kuá'a nda'o dij'on sa ní'í rá sa'a sa kee ra choon yó'o, xí'in taa kéchóon xí'in rá. ²⁵ Kúú nī nadataká rá taa kéchóon xí'in rá, xí'in dao ka taa kéchóon xí'in plata. Dá nī kaa rá xí'in rá:

—Ná'a vá mií ndó ña xí'in choon kée yó yó'o ní'í yo kuá'a nda'o dij'on. ²⁶ Tído sa nī xini va mií ndó, ta nī sejd'o ndó sa'a iin taa naní Pablo. Ta o duú iin tó'on ñoo Éfeso yó'o xionoo ra, chí iin ní kúú vá kuendá Asia yó'o xionoo ra. Ta sa nī kandeé rá nī xing ini kuá'a nda'o ñayuu kandísa na noo ká'an rá, chí kaá rá ña ko ta'on ndios kíān káva'a ndá'a taa. ²⁷ Ta o duú sav'a'a choon kée ní yó jó ió ña naá, chí jó ta'ani nda'o jó ña kasá'a kenoo ñayuu ve'le ño'o ndios di'í yo Diana, dá o kí'o ka nā ñaño'ó noo ná, tá'an nā ndaño'o ta'ani ndidaá nā ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'in nā ndéi iin ní kúú ñayuu —kaá rá.

²⁸ Tá nī seidó'o taa ñoo noo nī ka'an Demetrio, kúú nī xido nda'o ini rá. Dá nī kayu'ú rá:

—Nā ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an nā ndaño'o yóo, nā ñoo Éfeso yó'o —kaá ra.

²⁹ Ta kúú ndidaá vá ñayuu ndéi ñoo ñoo nī nakuina vaq. Kúú nī tiin na iin taa naní Gayo xí'in tā naní Aristarco. Ta ndi nduú taa yó'o nī kii chí kuendá Macedonia, ta xionoo ra xí'in Pablo. Ta ño'o ñaá ná nī ku'u na ini iin ve'le ká'ano noo náta nā ñoo ñoo ndátó'on ná sa'a ña'a ndó'o na. ³⁰ Dá nī ka'an Pablo ko'on nā ku'u na ve'le ñoo ka'an nā xí'in ñayuu ño'o ñoo. Tído dao ka nā kúú kuendá Jesús ko ní sóno ta'on na ña ku'u na. ³¹ Ta ndéi ta'ani dao tā né'le choon kuendá Asia ñoo, tá'an rá né'le tá'an va'a xí'in Pablo. Dá nī chinda'a rá choon kua'an ña ñe nda'í rá noo ná ña ná dá'a ní ku'u na ve'le ñoo.

³² Kúú nī nataka kuá'a nda'o ñayuu. Dao na káyu'ú iin ña'a, ta dao ka nā káyu'ú sa'a iin ka ña'a sa'a ña nī naá ini nā. Chí kua'a vá ñayuu ñoo ko kandaá ini nda sa'a kíān ña nī nataka nā. ³³ Dá nī tanda'a ní'ini dao taa Israel iin taa naní Alejandro noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná ka'an rá xí'in ná, ká'an rá. Dá nī dakúu Alejandro ndá'a rá xíka rá ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo, dá ná chindeé rá nā ñoo rá noo ñayuu kuá'a ñoo.

³⁴ Tído tá nī kandaá ini ñayuu ñoo ña tā Israel kúú Alejandro ñoo, dá nī kasá'a káyu'ú ndidaá kúú ná táto'on uu ka hora, dá kaá nā:

—Nā ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an nā ndaño'o yóo, nā ñoo Éfeso yó'o! —kaá nā.

³⁵ Ndá daá ví nǎ kǎndeé rǎ kúú secretario nǎ kutádjǎ ñayuu ñoo. Dá nǎ kaa rǎ:

—Kueídó'o ndó yu'u, ndidaá ndo'ó, nǎ ñoo Éfeso. ¿Á kǎ ná'á ta'on ndó ña ndidaá kúú ñayuu ná'á ña ñoo ká'ano Éfeso yó'o nǎ nǎ'í choon ña kǎn kanda yǎ ve'e ño'o ndios ndáya'i naní Diana xí'ín na'anán, ña nǎ noo túu nǎ kǎi indúú? ³⁶ Ta nǎ iin tó'ón ñayuu ǎ kúú kaa ña koó. Sa'á ñoo kandeí tádjǎ ndǎ. Ná dá'a nǎ kee ndó iin ña'a kǎni. ³⁷ Chǎ nǎ iin tǎa ndáka ndó nǎ kasáa ndǎ yó'o kǎ ní xǎnǎ xǎnǎ ra ve'e ño'o ndǎ, ta nǎ kǎ ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndáño'o ndó. ³⁸ Sa'á ñoo tá kǎnǎ Demetrio xí'ín tǎa kéchóon xí'ín rá ka'an kuachi ra sa'a dao tǎa, dá kǎn kuu kǎ'ón rǎ ve'e chóon, dá chǎ ñoo ndéi tǎa né'e choon keyíkǎ sa'a ña ndó'o ndó. Ta ñoo kǎnian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'á ña ndó'o ndó. ³⁹ Ta tá kǎnǎ ndǎ keyíkǎ ndǎ dao kǎ ña'a, dá kǎn kǎnian nataka ndǎ noó tǎa né'e choon tátǎ'on kǎ'ǎ sa'ándá ley choon, dá keyíkǎ rǎ sa'a ndǎ. ⁴⁰ Chǎ iǎ va ió ña chinóo kuachi tǎa né'e choon yó sa'á ña nǎ nǎkuina vaǎ yǎ viti. Chǎ ǎ nǎ'í ta'on yó ndǎ kǎn ka'an yǎ xí'ín rá sa'á ña kéeá di'a —kaa rǎ.

⁴¹ Tá nǎ ndǎ'í nǎ ka'an rǎ tǎ'on yó'o, dá nǎ sa'anda rǎ choon noó ñayuu nǎ nataka ñoo ña ná no'ǎ nǎ ve'e na.

20

Dǎ nǎ kuu tá nǎ daná'a Pablo chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Grecia

¹ Tá nǎ ndǎ'í nǎ kutádjǎ ñayuu nǎ nǎkuina vaǎ ñoo, dá nǎ nǎkana Pablo nǎ kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nǎ ka'an nǎ'ini na noó ná, ta nǎ nomǎ ñaá ná. Dá nǎ ka'an nǎ ndísá'an xí'ín ná. Dá nǎ kee na kua'an nǎ chí kuendá Macedonia di'a. ² Tá nǎ ndǎ'í nǎ nataka Pablo nǎ xǎonoo na nǎ xǎ'ǎ na tǎndeé inǎ noó nǎ kúú kuendá Jesús ndéi ñoo xí'ín tǎ'on nǎ daná'a nǎ, dá nǎ kasandaá nǎ chí kuendá Grecia di'a. ³ Tá ñoo nǎ sǎ iǎ na onǎ yǎo. Ta sǎ iǎ nduu nǎ tiin na barco kǎ'ón nǎ chí kuendá Siria, ká'an ná. Tǎo nǎ nǎ'í tǎ'on na ña ndátó'ón kue'é tǎ Israel ña ká'ánǎ ñaá rá. Sa'á ñoo nǎ chǎkaa inǎ nǎ ña nandió kǎo sá'á tuku na no'ǎ na íchǎ kua'an chí kuendá Macedonia. ⁴ Ta nǎ nǎkǎ'in tá'an na xí'ín dao tǎa né'e tá'an xí'ín ná kua'an nǎ ndǎ kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an rǎ ñoo Berea, xí'ín tǎa naní Aristarco, xí'ín iin kǎ tǎa naní Segundo. Ta ndǎ ndúú tǎa yó'o kúú tǎa ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an rǎ ñoo Derbe, xí'ín Timoteo, xí'ín uǎ kǎ tǎa naní Tíquico xí'ín Trófimo, tǎa kuendá Asia.

⁵ Ta ndidaá tǎa yó'o kúú rǎ nǎ xǎonoo kua'an ñoo Troas, dá kandati ra ñoo saǎ ndú. ⁶ Tá nǎ ndǎ'í nǎ yǎ'a víkǎ seǎ nǎ Israel pan, tá'an ña kǎ ní kǎ'ín tá'an xí'ín ña dákuitǎ tǎchǎn, dá nǎ tiin ndu iin barco ñoo Filipos kua'an ndú. Ta tǎxi ǎ'ón kuu, dá nǎ saǎ ndú nǎ nǎkǎ'in tá'an ndu xí'ín dao kǎ tǎa ñoo, chǎ ndéi ra ndáti ra ndú ñoo Troas. Ta ñoo nǎ sǎ ndei ndu usǎ kuu.

Dǎ nǎ kuu tá nǎ sǎ iǎ Pablo ñoo naní Troas

⁷ Tá nǎ kasandaá kuu kásá'a sa'a semana, dá nǎ nataka ndu'u, nǎ kúú kuendá Jesús, nǎ sa'anda ndú pan. Ta sa'á ña kǎnian kana Pablo kǎ'ón nǎ tá ná tǎu noó iin kǎ kuu ñoo, sa'á ñoo nǎ kukánǎ vá dána'a nǎ nákaa nǎ. Ta kúú nǎ kasandaá dao ñoo. ⁸ Ta kúú kua'á ndǎ'o ño'ǎ tǎon inǎ ve'e kánóo díkǎ noó nǎ ndǎtúti ndú ñoo.

⁹ Ta ió iin tayǎi naní Eutico yé'é ventana, ta nǎ kasáa ña ma'ánó, chǎ nǎ kukánǎ ndǎ'o ña dána'a Pablo nákaa nǎ, sa'á ñoo nǎ naá vá inǎ xǎ nǎ kǎdi xǎ. Ta kúú nǎ kǎnkao xǎ ndǎ pǎso kúú onǎ ñoo ndǎ no'ño'ǎ. Ta kúú nǎ ndǎne'e na xǎ, tǎo ndǎá ndǎi va kúú xǎ. ¹⁰ Kúú nǎ noo Pablo nǎ nǎxǎno nǎ no'ño'ǎ ñoo. Ta kúú nǎ sǎ noo ndei na noó tayǎi ñoo. Kúú nǎ nomǎ na xǎ. Dá nǎ kaa nǎ xí'ín nǎ kúú kuendá Jesús ñoo:

—Q sa yu'ú ndo, chi takí va xi —kaá na.

¹¹ Ta kúú ñoo ni nandíó koo tuku Pablo ni kaa na ni xinkoo na ve'e kánóo dinj ñoo. Dá ni sa'anda na pan, dá ni sei ndúan. Dá ni kasá'a tuku va na dána'a na nda ni tuu noo yáa. Nda daá ví ni kee na kua'an na. ¹² Tído takí va tayii ñoo ni nakuaka ñaa ná ndáka na kua'an na. Sa'a ñoo ni natiin na iin tandéé ini ká'ano cháa ka.

¹³ Dá ni tiin ndu iin barco, dá ni xionoo ndu kua'an ndu noo Pablo ñoo naní Asón, chi ñoo ni kandoo ndu natiin ndu na, chi ni chikaa ini na ña saá sa'a ná. ¹⁴ Dá tá ni nakí'in tá'an ndu xí'in Pablo ñoo naní Asón, dá ni kaa na ini barco ñoo. Dá ni kee ndu kua'an ndu. Dá ni saá ndu ñoo naní Mitilene. ¹⁵ Dá ni nakí'in tuku ndu kua'an ndu xí'in barco ñoo. Dá tá ni ya'a iin ka kuú, dá ni kasandaá yati ndu noo naní Quío. Dá tá ni ya'a iin ka kuú, dá ni kasandaá ndu noo naní Samos. Dá ni saá ndu ni sa tuu too barco ñoo naní Trogilio. Dá nda iin ka ví kuú, dá ni saá ndu ñoo naní Mileto. ¹⁶ Chi sa ni chikaa ini Pablo ña o kó'on ta'on na nda ñoo Éfeso, chi ko kóni ta'on na katuu na'a ná kuendá Asia ñoo. Chi nómi kúú ná saá na ñoo Jerusalén, dá nda ndi kuu kasaa na kakaá na noo koo víko ká'ano naní Pentecostés.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noo na sa'ano né'e choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

¹⁷ Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoo, dá ni tanda'a Pablo dao ta kua'an ra kuaka ra na sa'ano né'e choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso. ¹⁸ Dá tá ni kasáa na sa'ano ñoo noo ió Pablo, dá ni kaa Pablo xí'in ná:

—Ndidaá ndo'ó kúú na ná'a tát'on k'i'o ni kee yu'u ni sa káai tein ndó nda ra kuú mií noo ni kasáai kuendá Asia yó'o. ¹⁹ Chi ni kee ña kóni sato'o yo Jesús, ta ko ní ndúkú ta'on yu'u ñaño'ó mií. Ta kua'a nda'o ta'ándá ni sakií xí'in ndirá nooí sa'a ndo. Ta kua'a nda'o tandó'ó ni ndo'i ni kee ta Israel. ²⁰ Ta ná'a ta'ani ndó ña ko ní dánkoo ta'on yu'u ña kast'o'in xí'in ndó ndidaá kúú ña va'a ña kían chindeé ndó. Ta ni daná'i noo ndo ini ve'e noo náta'ka ndo, ta ni daná'a ta'anii noo ndo ini ve'e mií ndó. ²¹ Ta ni kast'o'in ta'anii xí'in na Israel xí'in ndo'ó ko kúú na Israel sa'a ña kánian nandikó ini yo sa'a kuachi kée yo noo Ndios, ta sa'a ña kánian kándéé ini yo sato'o yo Jesucristo.

²² Ta viti kían tanda'a na kúú Espiritu i Ndios yu'u ña ko'in ñoo Jerusalén. Tído ko ná'i ndi kían ndo'i ñoo. ²³ Sava'a ña ná'i kían ña ndidaá ñoo ná'ano noo ni sa'in, ni ka'an Espiritu i xí'in yu'u ña chikaa ra yu'u ve'e ka. Ta kúú kua'a nda'o tandó'ó ndo'i, kaá na. ²⁴ Tído ko ndí'i ta'on ini sa'a ndidaá ña ve'i ndo'i. Ta ni ko ndí'i ini sa'a ña katakij o kuú. Ña kían ndí'i ini sa'a kían dāxinkoo ndi'ii choon ni sa'anda sato'o yo Jesús nooí, ña kast'o'in sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ña manj ni kee Ndios xí'in ñayuu.

²⁵ Ta viti kían sa ná'a vá yu'u ña ni iin tó'on ndo'ó, na ni seíd'ó to'on ni daná'i sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nándíó kuéi ka koni nooí. ²⁶ Sa'a ñoo kóni ka'in xí'in ndó viti ña ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ni iin tó'on ndo'ó, ²⁷ chi ko ní chítuu ini, di'a ni kast'o'in ndi'ii xí'in ndó sa'a ndidaá kúú vá ña kóni Ndios kee ndó.

²⁸ Ta viti, kandaá va'a ndó mií ndó, ta kandaá ta'ani ndó ndidaá na kúú kuendá Jesús ño'o tixi ndá'a ndo. Chi mií Espiritu i Ndios kúú na ni xi'o choon noo ndo ña kandaá va'a ndó na kúú kuendá sato'o yo Jesús, chi xí'in ni mií ná ni kandeé ná ni naní'i ñaa ná kakuu na ñayuu mií ná. ²⁹ Sa'a ñoo kandaá va'a ndó na, chi sa ná'a vá yu'u ña tá ná kexooi ko'in noo ndo, dá kasaa dao ta kuni, ta ku'u ra tein ndó, chi kee ra tát'o'on kée ndigü'e'i lobo tondó tá koku'u rí sa'áni rí léko. ³⁰ Ta kúú tein mií ndó xaan ndakuei ta'ani dao ta dána'a ña

to'ón, chí kóni rā taó xóo ra na kúu kuendá Jesús ko'on na kakuu na kuendá rā. ³¹ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá ndusaá ini ndo ña tein oni kua, nduu ñoo ko ní sá tuui ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'in ndirá noo ña kandita ndaa ndo xí'in ña kándisa ndó.

³² Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'in noo ña maní ni kee na xí'in ndó. Chí ñoo kían kómí choon ña dákuá'anoan ndo'ó íchi Ndios, dá natiin ndó ña va'a ni kaa na kí'o na noo ñayuu ni nduvii ná.

³³ Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao ka ñayuu ko ní kátoó ta'on yu'u, ³⁴ chí ná'a va'a va mií ndó ña xí'in ndá'a mií vái ni kechóoin, dá ni ni'í ndí kían xínñó'í, xí'in ña'a xínñó'ó na xionoo xí'in. ³⁵ Ta ndidaá ña yó'o ni keei, dá sa daná'í noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kámaní ña'a noo. Ta ndisaá ini ndo to'on ni ka'an sato'o yo Jesús tá ni kaa na di'a: "Ndiká'an cháá ka ví ñayuu xí'o ña'a o duú ka na ndáti natiian." Díon ni kaa Jesús —kaá Pablo.

³⁶ Tá ni ndí'i ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni sa kuín xití ná, ta ni ka'an na xí'in Ndios xí'in ndidaá na sá'ano ñoo. ³⁷ Ta nda'í ni saki ndidaá kúu na sá'ano ñoo. Dá ni nomi ni'ini na Pablo, ta ni chitó ná noo ná. ³⁸ Chí ni kunda'í nda'o ini na sa'á ña ni kaa Pablo ña o nándio kuéi ka na koni na noo ná. Dá ni sa'an ndidaá na sá'ano ñoo ni ndaka na Pablo nda noo iin barco.

21

Di'a ni kuu tá ni kee Pablo kua'an na ñoo Jerusalén

¹ Dá tá ni ndí'i ni ka'an ndu ndisá'an xí'in na sá'ano ñoo, dá ni kaa ndu ini iin barco. Dá ni kee ndu kua'an ndaa ndu noo naní Cos. Ta nda iin ka kuu, dá ni kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúu ñoo ni kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara. ² Tá ni saá ndu Pátara ñoo, dá ni tiin ndu iin ka barco, tá'an kiró kua'an chí kuendá Fenicia. Dá ni kee ndu kua'an ndu. ³ Dá ni ya'a yati ndu noo iin yúku naní Chipre, ña iin ini taño'o. Ta ni kandooan chí xoo íti di'a ndu. Ta ni ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá ni saá ndu noo nákuíta barco ñoo naní Tiro, chí ñoo kúu noo kánian noo ña'a ndio barco ñoo. ⁴ Ta ñoo ni náki'in tá'an ndu xí'in dao na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñoo. Dá ni sa ndei ndu usa kuu xí'in ná. Ta ni nakani na xí'in Pablo ña ni ka'an Espíritu ij Ndios xí'in ná, ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén.

⁵ Dá tá ni ya'a usa kuu ñoo, dá ni kee na xí'in ñadi'í na xí'in de'e na kua'an na dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoo. Dá ni sa kuíta xití ndidaá ndu yú'u taño'o ñoo, dá ni ka'an ndu xí'in Ndios xí'in ná. ⁶ Dá ni nomi tá'an iin rá iin ndu xí'in ná. Dá ni kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, ni nándio kuéi na kua'an nó'o ná ve'e na.

⁷ Ta ñoo Tiro ñoo kúu noo ndí'i ni tiin ndu barco, dá ni saá ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo ni ka'an ndu ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni sa ndei too ndu xí'in ná iin kuu. ⁸ Ta iin ka kuu, dá ni kee ndu xíka sá'a ndu kua'an ndu xí'in Pablo. Dá ni saá ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá ni kasandaá ndu ve'e iin tã naní Felipe, tá'an na xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúu iin tã nákaá tein ndin usa tã ni kaxi apóstol chindeé ñaá. Ta ni sa ndei too ndu ve'e na. ⁹ Ta ndéi komj de'e dí'i táki Felipe ñoo, ta kúu xí profeta dí'i.

¹⁰ Tá ni ya'a cháá kuu ndéi ndu ñoo, dá ni náxino iin profeta ni kii chí kuendá Judea naní Agabo. ¹¹ Tá ni saá rā noo ndéi ndu, dá ni taó rá ñí ndiko tixi Pablo. Dá ni so'oni raán sa'a mií rá xí'in ndá'a mií rá. Dá ni kaa rā:

—Di'a ni ka'an Espíritu ij xí'in yu'u ña kí'o di'a ko'oni tã Israel ndá'a tã kúu sato'o ñí yó'o, dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a tã tukú —kaá rā.

¹² Dá tá n̄i seǵdo'lo ndu'u xí'ín n̄a ndéi ve'e ñoo to'on yó'o, dá n̄i seǵ nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ni ko'on n̄a ñoo Jerusalén. ¹³ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín ndu'u:

—¿Ndi kían ndó'o ndó ña ndéi'í ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Ch̄i s̄a io nduui ña kían kandiko ndá'í xí'ín sa'í. Ta o duu ña yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'í, ch̄i ió nduu ta'anii ña kían kuui ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá n̄a.

¹⁴ Ta sa'á ña ko ní kúu ta'on nadaon ndu ña n̄i ch̄ikaá ini n̄a kee na, sa'á ñoo n̄i sa'anda ini ndu, dá n̄i kaa ndu:

—Ná koo tátō'on k̄i'o kóni mií sato'o yo Jesús.

¹⁵ Tá n̄i ndi'í n̄i sa ndei ndu ñoo cháa kuu, dá n̄i kenduu ndu ña'a ndu, dá n̄i kí'ín ndu íchi kua'an ndu ñoo Jerusalén. ¹⁶ Dá n̄i kee ta'ani dao ná kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'an na xí'ín ndú. Tá n̄i saá yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u n̄i sa'an n̄a ve'e iin t̄a kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sa na'á nda'io kúu rá kuendá Jesús. Dá n̄i x̄i'o ra ve'e ra n̄i sa ndei ndu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i saq Pablo ñoo Jerusalén

¹⁷ Tá n̄i saá ndu ñoo Jerusalén, dá n̄i nañiin va'a ñaá n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'an kádi ini n̄a. ¹⁸ Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i kee ndu kua'an ndu xí'ín Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá n̄i saá ndu, sa n̄i nditúti ndidaá vá n̄a sa'ano ndéi na. ¹⁹ Dá tá n̄i ndi'í n̄i ka'an Pablo ndis'án xí'ín ná, dá n̄i kasá'a ná nákan na xí'ín noón sa'a iin rá iin ña ndato n̄i kee Ndios xí'ín ná noo n̄i sa'an na n̄i ñan'a n̄a noo n̄a ko kúu na Israel. ²⁰ Tá n̄i seíd'io na to'on yó'o, dá n̄i keká'ano na Ndios. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín Pablo:

—Ná'á vá mií ní, ñani, ña tein n̄a ñoo yo, n̄a Israel, kuá'a nda'io mií ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'an ña miían ndúsa kee yó choon sa'andá ley Moisés. ²¹ Tído n̄i ni'í to'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúu n̄a Israel ndéi dao ka nación ña ná o sa kékuendá n̄a choon n̄i sa'anda Moisés, ch̄i kaá mií ní ña ko káni kaan ta'anda ñi de'e yí n̄a, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na tátō'on n̄i sa kee n̄a ve'á n̄i sa ndei sa na'á.

²² ¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá ch̄i miían ndaa kuiti nataka kuá'a nda'io ñayuu tá ná kandaá ini n̄a ña n̄i kasá'a ní. ²³ Sa'á ñoo va'a cháa ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'ín ní: Ch̄i tein ndu'u yó'o ndéi komi t̄a, tá'an r̄a kánian dáxinkoo to'on n̄i x̄i'o ra noo Ndios. ²⁴ Ta kandaka ní r̄a kua'an ní ve'e ño'o ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'ín rá noo Ndios, ta chiya'í ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá n̄i ndi'í n̄i kee ní dión, dá kían kuu datá r̄a idí diní rá. Dión, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña o duu ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, ch̄i di'a kendaá īi vá ní choon sa'andá ley Moisés.

²⁵ Ta sa n̄i taa va yó ini tuti kua'an noo n̄a ko kúu n̄a Israel, n̄a kándisa Jesús, ña ná o sa koo ini ná keí ná koño n̄i doko ñayuu noo yoko, ta ná o sa keí ná ni r̄i, ta ní koño kít̄i ko ní xít̄a ni, ta ná o sa kée na kuachi xí'ín n̄a ko kúu yí ná o ñadi'í n̄a. Sa'va'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá n̄a.

²⁶ Dá n̄i kee Pablo ndáka na ndin komi t̄a ñoo kua'an n̄a. Ta kúu iin ka kuu ñoo, dá n̄i nduvii ná mií ná xí'ín roón. Dá n̄i ku'u na yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá n̄i kasto'on na xí'ín t̄a dut̄i ndá oon xino ndin usa kuu ña nduvii ná mií ná xí'ín t̄a ñoo noo Ndios, dá kuu chinó'o t̄a dut̄i ñoo iin kít̄i noo Ndios sa'a iin rá iin na.

Di'a n̄i kuu tá kua'an ñayuu kua'a ka'áni ná Pablo

²⁷ Tá sa kua'an xino usa kuu ñoo, dá n̄i xini dao t̄a Israel n̄i kii kuendá Asia ña nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá n̄i ñaká'an kué'é r̄a dao ka ñayuu ñoo. Dá n̄i tiin ñaá rá. ²⁸ Ta n̄i kasá'a káyu'ú rá:

—iNdo'ó, taa Israel, chindeé ndó ndu'u, *chì* taa yó'o kúú taa xionoo iin ní kúú xián kénóo ra ñoo yo, ta kénóo ta'ani ra ley Moisés, ta kénóo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'í ká ví nì kee ra, *chì* nì chí'i ra dao tã griego nì xini xixi ra ve'e ño'o iì yó'o —kaá ra.

²⁹ Dión nì kaa ra *chì* nì xini ra xionoo Pablo ñoo ñoo xí'in iin taa ñoo Éfeso nani Trófimo. Sa'á ñoo nì ka'an rá ña nì chí'i Pablo taa ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. ³⁰ Ta kúú ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo nì *na*kuina vaá. Dá nì *ka*nkuei na ndidaá kúú xián taxí tá'an na nì saá na noo ín ve'e ño'o ñoo. Dá nì tiin na Pablo, ta ño'o ñaa ná nì taó ná sata vé'e ño'o ñoo. Ta kúú viti'ón nì sadi na yé'an.

³¹ Ta kóni na ka'áni ñaa ná. Tído nì *ka*ndaá ini taa dándáki soldado ña ndidaá kúú ñayuu ndéi Jerusalén nì *na*kuina vaá. ³² Sa'á ñoo nì *da*taká ra kua'a soldado xí'in dao ká taa ño'o tíxi ndá'a rá. Dá nì kee ra taxí tá'an ra kua'an ra noo nì *na*taka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá nì xini na ña nì *ka*sáa taa dándáki soldado ñoo xí'in soldado ra, dá ví nì *da*ndí'i na ña káni na Pablo.

³³ Dá nì *na*ttuu yati taa dándáki soldado ñoo, dá nì tiin ra Pablo. Dá nì sa'anda ra choon ña ná *ka*ndikó na xí'in uu cadena. Dá nì *na*tao'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá ra:

—¿Ndá yoo kúú taa yó'o? Ta, ¿ndí kían nì kee ra? —kaá ra.

³⁴ Tído dao ñayuu ñoo ká'an iin ña'a, ta dao ká na ká'an iin *ka*an. Sa'á ñoo kó ní kátóni ta'on ini ra ndí kían kúú *ku*a'chi Pablo, *chì* nì *na*kuina vaá *na*o ñayuu ñoo. Dá nì sa'anda ra choon ña ná *ka*ndaka ñaa rá ko'on ra ve'e noo ndéi soldado ñoo. ³⁵ Dá tá nì saá ra noo ndéi *ku*ejn koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá nì *ka*ne'e nino ra Pablo, *chì* *ku*a'á *na*o ñayuu *ve*i kóni kani ñaa. ³⁶ Ta ndidaá ñayuu *ta*kuei *ve*i ñoo *ka*yu'u, ta kaá na:

—iKa'áni ní taa xaan!

Di'a nì kuu tá nì sonó taa dándáki soldado ñoo ña ka'an Pablo xí'in ñayuu kuá'a ñoo

³⁷ Tá kua'an soldado nachi'i ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoo, dá nì ka'an na yú'u griego xí'in taa dándáki soldado ñoo:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'in ní?

Dá nì kaa ra xí'in Pablo:

—¿Á tí'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani? ³⁸ ¿Á o dúy yo'ó kúú iin taa Egipto, tá'an ra nì *na*kuin nì naá xí'in tã né'e choon tá sata? *Chì* nì taó rá komi mil taa sa'áni ndíi, dá ndáka ñaa rá ní sa'an ra *na*o noo kúú ño'o *chì* —kaá ra.

³⁹ Dá nì kaa Pablo xí'in rá:

—Yu'u kúú iin tã Israel, ta nì kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúú iin ñoo ndáya'i chí kuendá Cilicia di'a. Tído xíkai iin ña manì noo ní ña konó ní ná ka'in cháá xí'in ñayuu yó'o —kaá na.

⁴⁰ Dá nì sonó taa ñoo ña ka'an Pablo xí'in ñayuu ñoo. Dá nì *na*kuin ndichi Pablo noo *ku*ejn yé'é ve'e soldado ñoo. Dá nì *na*dane'e na ndá'a ná nì *xik*a na ña ná *ka*ndei *ta*dí ñayuu ñoo. Dá tá nì *ku*tadí ná, dá nì ka'an na yú'u hebreo xí'in ná, ta kaá na:

22

Di'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'in ñayuu kuá'a ñoo

1 —Ñani kuálí, xí'in ndo'ó, na sá'ano viti, *ku*eídó'o ndó yu'u, *chì* ko'in ka'in chindeéi miíi noo ndo.

² Tá nì seídó'o ñayuu ñoo ña ká'an Pablo yú'u hebreo, kúú *ta*dí ká ví nì *na*ndei na *ku*eídó'o na. Dá nì kaa Pablo:

3 —Yu'u kúú tã Israel, ta nì kaki yu'u ñoo Tarso, ñã nákaã chí kuendá Cilicia di'a. Tído nì sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta nì ðakuá'i tìxi ndá'a Gamaliel. Ta nì ðakuá'a va'i to'on k'i'o nì sa'anda nã sá'ano yó choon. Ta ndino'o inìj òn ndaaì xí'ín Ndios, tátò'on k'i'o kée mií ndó viti. ⁴ Chì nì sã xionooi nì sã kendava'i xí'ín nã ndíko íchi Jesús, dá dánaaì noo ná, chí nì sã tìin yu'u tãa xí'ín nã ñá'a sã sadìj ve'e kaa. ⁵ Ta ra dutì kúú noo xí'ín ndidaá tã sá'ano kúú rã ná'á ñã sã keei dión. Chì mií rá nì xí'o tuti nooí ñã kíán ko'ín nane'i ñã noo nã ñoo yò ndéi ñoo Damasco. Chì nì ka'ín ko'ín ñoo ñoo nandukúí nã kúú kuendá Jesús, dá kandakai nã kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kaa ndo'o naní ño ná.

Di'a kua'an ñã nì ka'an Pablo sa'a ndí kíán nì kuu, dá nì nduu na kuendá Jesús

⁶ Tído tein noo xíka yu'u kua'ín íchi noo kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kíán tátò'on dao nduú, ta kúú iin kuitíó nì ñaye'e ndaa iin ní kúú noo kua'ín, ta ñã ye'e ñoo nì kii chí induú. ⁷ Ta kúú nì kankao vai noño'o. Ta nì seídó'i iin nã nì kaa di'a: "Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'ín yu'u?" ⁸ Dá nì kaa yu'u: "¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?" Dá nì kaa nã xí'ín: "Yu'u kúú Jesús, nã ñoo Nazaret, nã xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón." ⁹ Ta ndidaá tãa kua'an xí'ín yu'u ñoo nì xini rá ñã nì ñaye'e, ta nì yu'u nda'o ra. Tído ko nì seídó'o ta'on ra tachi nã nì ka'an ñoo. ¹⁰ Dá nì kaa yu'u xí'ín ná: "¿Ndí kíán kóni ní keei, tatá?" Dá nì kaa nã xí'ín: "Ndakuijñ ndichi, ta kua'an ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin tãa xí'ón ndí kíán kánian keeón", kaá nã xí'ín. ¹¹ Ta kúú nì nda'o va noo yú'u nì kee ñã ndato nì ñaye'e ñoo. Sa'a ñoo ndã tìin ndaa ñã tãa kua'an xí'ín yu'u ñoo ndáka ra yu'u nì saã rá ñoo Damasco.

¹² Ta ñoo ió iin tãa naní Ananías, ta iin ndaa rã xí'ín choon sa'ándá ley Moisés. Ta ka'an va'a ndidaá kúú nã Israel ndéi ñoo sa'a rá. ¹³ Dá nì kasáã rã noo ióí. Dá nì kaa rã xí'ín: "Ñani Saulo, ná natuu noo ní." Ta kúú mií hora daá ñoo nì natuu nooí. Ta kúú nì xini vai rã. ¹⁴ Dá nì kaa ta'ani ra xí'ín yu'u: "Ndios, nã nì sã ndaño'o na ve'a nì sã ndei sã na'a, noón kúú nã nì kaxi mií ní ñã kíán kandaá ini ní ndí kíán kóni nã. Ta nì kaxi na mií ní ñã kóni ní Jesús, nã kúú nã ndaa, dá kueidó'o ní tachi yú'u mií ná. ¹⁵ Chì mií ní kakuu iin nã k'i'o ndaa kuendá noo ndidaá ñayuu sa'a Jesús, chí ko'on ní kastò'on ní xí'ín ná sa'a ñã nì xini ní xí'ín sa'a ñã nì seídó'o ní. ¹⁶ Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndakuijñ ndichi ní, ta kodò ndútã kíj ní, ta kaka ní ñã manj noo Ndios ñã ná ku'u ká'ano ini nã sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noo ná", kaá Ananías xí'ín yu'u.

Di'a nì kuu, dá nì nì'i Pablo choon ñã dána'a nã noo nã ko kúú nã Israel

¹⁷ Dá tá nì ndisáaj ñoo Jerusalén yó'o, dá nì keei kua'ín ve'e ñoo ká'ano ka'ín xí'ín Ndios. Ta kúú ñoo nì na'a Ndios iin ñã'a ndato nooí. ¹⁸ Chì nì xinij sato'i Jesús. Dá nì kaa nã xí'ín: "Ndí'i inon, ta kua'an keta kíj ñoo Jerusalén yó'o, chí kò òn ta'on kueidó'o ñãá tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u." ¹⁹ Dá nì kaaj xí'ín ná: "Sato'i, ndidaá vá nã yó'o ná'á ñã nì sã sá'an yu'u iin rá iin ve'e noo náta nã Israel. Ta sã taáin ndidaá nã kándisa mií ní ve'e kaa. Ta sã kendava'i xí'ín ná. ²⁰ Dá tá nì sa'ání dao tãa Esteban, nã sã xí'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo nì sã òn yu'u, ta nì ñata'an va inij tá nì sa'ání ñãá rá. Ta kúú nì sã ndaaì dá'on tãa nì sã ndei nì sa'ání ñãá." ²¹ Dá nì kaa nã xí'ín yu'u: "Kua'an, chí xíká vá tanda'i yo'ó ko'on dána'on noo nã ko kúú nã Israel", kaá nã xí'ín yu'u —kaá Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Di'a nì kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

²² Tádĭ vá ndéi ñayuu ñoó seídó'o na ña nákani Pablo. Tído tá ñi ka'an na to'on yó'o, dá ñi kasá'á ná káyuu'ú ná, ta kaá ña:

—¡Ka'áni kĭj ní taa xaan, chĭ kọ káni ta'an vaan kataki ra!

²³ Ta ndúndéé ĭj vá ñayuu ñoó káyuu'ú ná, ta ndátá ná dá'ón ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ñó'o noo táchi. ²⁴ Sa'á ñoó ñi sa'anda taa dándáki soldado ñoó choon ña ná chi'i ra Pablo ini ve'e ñoó. Ta kúu ñi sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'in chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kían ká'an kuachi ñayuu ñoó sa'a ná.

²⁵ Tído, tá ñi ndi'i ñi so'oni ñaá rá xí'in ñi, ña kua'an ra kani ñaá rá, dá ñi kaa Pablo xí'in iin soldado né'e choon iin ñoó:

—¿Á va'a kée ní ña kani ní iin tã romano xí'in chirrión tá kọ ñá'a keyĭkọ ta né'e choon sa'a rá?

²⁶ Tá ñi seídó'o soldado né'e choon ñoó ña ñi ka'an na dión, dá ñi kee ra kua'an ra kasto'on ra xí'in taa dándáki ñaá ñoó. Dá ñi kaa ra:

—¿Ndi koo keeá xí'in taa káa, chĭ iin tã romano kúu rá?

²⁷ Dá ñi ñatuu taa dándáki soldado ñoó noo iin Pablo. Dá ñi ndat'ón ñaá rá:

—Ka'an ndaa, ¿á tã romano kúúón?

Dá ñi kaa Pablo:

—Jaan. Ñaá kúuí.

²⁸ Dá ñi kaa ra:

—Kua'á nda' o di'ón ñi chiya'i yu'u, dá ñi nduui tã romano.

Dá ñi kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda ñi kaki vei kúuí tã romano.

²⁹ Dá tá ñi seídó'o taa kua'an kani ñaá ñoó ña ñi ka'an Pablo, dá ñi keexo ra kua'an ra. Ta kúu nda miío taa dándáki soldado ñoó ñi yu'ú tá ñi katóni ini ra ña kúu Pablo tã romano, chĭ sa ñi ya'a ra noo ley romano sa'á ña ñi so'oni ñaá rá.

Dí'a kua'an ña ñi ka'an Pablo xí'in tã né'e choon Israel

³⁰ Tá ñi tuu noo iin ka kuu ñoó, kóni taa dándáki soldado ñoó kanda va'a ini ra ndiva'a ká'an kuachi na Israel sa'a Pablo. Sa'á ñoó ñi dí'tá rá cadena ndĭkọ nda'á ná xí'in sa'a ná. Dá ñi sa'anda ra choon ña ná nataka kĭj tã dutĭ saku'a'á xí'in tã né'e choon noo ña Israel. Dá ñi taó rá Pablo. Dá ñi chĭkani ñaá rá noo ndidaá kúu tã ñoó.

23

¹ Dá ñi sa nde'é Pablo noo ndidaá tã né'e choon ñi ñataka ndéi ñoó, dá ñi kaa ña:

—Ñani miĭj, ñi iin ña'a kọ kedaá xí'in ña kían kútúu inĭj, chĭ ío vii vá ñaxintónĭj noo Ndios nda kuu víti.

² Dá ñi sa'anda tã dutĭ kúu noo naní Ananías choon noo taa ndíta yati noo iin Pablo ña ná kani ra da'anda yu'ú ná.

³ Dá ñi kaa Pablo:

—Ná kani Ndios miĭ ní, chĭ kúu ní tát'o'on iin náo kini káa ña ñi ñake'i kuxí oon. Ta miĭ ní kúu ra kómĭ choon ña keyĭkọ ndúsá'ano ní sa'í tát'o'on kĭ'o sa'ándá ley choon. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a yá'a miĭ ní noo ká'an ley, chĭ ñi sa'anda ní choon ña ná kani ra yu'í?

⁴ Dá ñi kaa dao ka taa ndéi ñoó xí'in Pablo:

—¿Á va'a nda' o kéeón xinóón, ña ñi ya'ón ñi ka'an ndava'ón xí'in tã dutĭ kúu noo kuendá Ndios?

⁵ Dá ñi kaa Pablo:

—Ñani miij, ko ná'a ta'on yu'u ña kúu ná ta duti kúu noo. Chi ká'an tuti ij Ndios ña ko kánian ka'an ndava'a yó xí'in ta né'e choon noo na ñoo yo —kaá na.

⁶ Kúu ni katóni ini Pablo ña dao ta ni nataka ñoo kúu ta saduceo, ta dao ka ra kúu ta fariseo. Sa'a ñoo ni'i nda'o ni ka'an na xí'in rá:

—Ñani, yu'u kúu ta fariseo. Ta kúu de'e iin ta fariseo. Ta chínoo kuachi ndo yu'u chi ío tandeé ini nooi ña nataki na ni xi'i.

⁷ Tá ni ka'an Pablo dión, dá ni kasá'a ta fariseo xí'in ta saduceo dándichi tá'an mií rá. Kúu ni nata'anda tá'an va ra ndéi ra. ⁸ Chi ta saduceo kúu ra ká'an ña o náta'ki ta'on na ni xi'i, ta ni ángel koó, ta ni espíritu koó. Tído ta fariseo kúu ra kándisa ndidaá kúu ña yó'o. ⁹ Ta ndidaá kúu rá ni kasá'a káyu'u. Dá ni ndakuei dao ta dána'a ley Moisés, tá'an ra kúu ta'ani kuendá ta fariseo. Dá ni kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní kée ta yó'o, chi ndá ndi kuu ni ka'an iin espíritu o iin ángel xí'in rá. Sa'a ñoo ná dá'a ni naa yo xí'in Ndios —kaá ra.

¹⁰ Ta deén nda'o ni kasá'a dándichi tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúu ni yu'u va ta dándaki soldado ñoo, chi oon ni vi ndakuei ta ñoo dakuachi ra Pablo, ká'an rá. Sa'a ñoo ni sa'anda ra choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoo, dá kandaka ñaá rá ko'on tuku ra ini ve'e noo ndéi mií soldado ñoo.

¹¹ Ta kúu iin ka sakuaa ñoo, dá ni na'a noo sato'o yo Jesús noo Pablo. Dá ni kaa na:

—Ndeé koo inóon, Pablo. Chi tát'on ki'o ni xi'ón kuendá sa'a yu'u ñoo Jerusalén yó'o, ki'o dión ta'ani mi'an ndusa ki'ón kuendá sa'i ñoo Roma —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndat'ón kue'é uu diko ta ña ka'ání rá Pablo

¹² Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ni ndat'ón kue'é dao ta Israel ña ka'ání rá Pablo. Ta ni xi'o ra mií rá ña ni iin tó'on rá o kás'a'an. Ta ni takuij o kó'o ra nda ná kandeé rá ka'ání rá Pablo. ¹³ Ta uu diko cháa ka kúu ta ni kandoo kee dión. ¹⁴ Dá ni kee ra kua'an ra ka'an ra xí'in ta duti saku'a, xí'in ta sá'ano, dá ni kaa ra:

—Ndu'u kúu ra ni xi'o mií ña kuu ndu, chi o kás'a'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuij nda kandeé ndu ka'ání ndu Pablo. ¹⁵ Ta viti, ko'on mií ní xí'in ta né'e choon ñoo yo ka'an ní xí'in ta dándaki soldado ñoo ña ná kandaka ra Pablo kii ra noo ní taan, ta kee ní ña keyiko cháa ka ní sa'a rá, kaa ní xí'in rá. Ta ndu'u kúu ra kandeí nduu ka'ání ñaá tá sa kua'an kuyati ra kasandaá ra —kaá ra.

¹⁶ Tído tá ni kandaá ini daxi Pablo ña dión ndat'ón kue'é ta ñoo, dá ni kee xi kua'an xi ve'e noo ndéi soldado. Dá ni kast'ón xi xí'in Pablo tát'on ki'o ndat'ón rá. ¹⁷ Dá ni kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kee ní ña manj kandaka ní tayii ló'o yó'o ná ko'on xi noo ta dándaki ndo'o, chi ío iin ña'a ka'an xi xí'in rá —kaá na.

¹⁸ Dá ndaka ñaá rá ni sa'an ra noo ta dándaki ñaá ñoo. Dá ni kaa ra:

—Pablo, tá'an ra nákaa ve'e kaa yó'o, ni kana ra yu'u, ta ni sei nda'i ra nooi ña ná kandakai tayii ló'o yó'o kii xi noo mií ní, chi ío ña ka'an xi xí'in ní —kaá ra.

¹⁹ Dá ni tiin ta ñoo ndá'a tayii ló'o ñoo. Dá ni taó xoo ñaá rá. Dá ni ndat'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían ka'an yo'ó xí'in yu'u, kónon?

²⁰ Dá ni kaa xi:

—Ni kandoo ta Israel ña kasaa ra taan kuei nda'i ra noo ní ña kandaka ní Pablo ko'on ní noo ta né'e choon Israel, dá kee ra ña keyiko cháa ka ra sa'a ná,

kaa ra. ²¹ Tído, o sa kándisa ní, chí uy diko cháá ka taa kaño'o de'é íchi kandati ra ka'ání rá Pablo, chí nì xí'o ra mií rá ña o kásá'an ra ta nì takuij o kó'o ra nda kandeé rá ka'ání ñáá rá. Ta viti ndéi nduu ra ndáti ra ná kande'á ndi kaa mií nì —kaá xì.

²² Dá nì sa'anda ra choon noo xí kua'an nó'o xí, ta nì ka'an ra xí'ín xí ña o sa kóo iní xì ka'an xì xí'ín nì iin tó'ón ñayuu ña nì nakani xì xí'ín rá.

Dì'a nì kuu tá nì sa'anda taa dándáki soldado choon ña ko'on Pablo noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix

²³ Dá nì kana ra uy soldado né'e choon. Dá nì sa'anda ra choon noo roón ña ná kenduu ra uy ciento soldado ko'on sá'á, xí'ín oní diko uxí ka ra ná kakuu tá kandodó kuéi, xí'ín uy ciento ka ra ná kakuu tá kane'e kúxi ko'on ra, ta ná kana ra ka iin sakuaá ko'on ra ñoo Cesarea. ²⁴ Dá nì sa'anda ta'ani ra choon ña ná kenduu ta'ani roón iin kuéi kanóo Pablo ko'on na, ta ná kandaka ñáá rá ko'on ra noo iin tá né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.

²⁵ Dá nì taa ra iin tuti kane'e soldado ko'on ra, ta di'a kaáan: ²⁶ “Yu'u kúú Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kosaa noo ní, Félix. Mií ní kúú iin taa ndáya'i, ta ká'ín ndisá'án xí'ín ní. ²⁷ Taa yó'o kúú ra nì tiin tá Israel, ta kua'an ra ka'ání ñáá rá. Sa'á ñoo nì sa'ín xí'ín soldadoj, ta nì dakáki ñaái, chí nì kandaá iní ña tá romano kúú rá. ²⁸ Ta sa'á ña kónij kandaá iní ndí kían kúú kuachi taa yó'o, sa'á ñoo ndákai ra nì sa'ín noo tá né'e choon tá Israel. ²⁹ Dá nì kandaá iní ña sa'á ley mií vá rá dakuío kuachi ra taa yó'o. Tído nì iin ña'a kiní ko nì kée ra sa'á ña kánian kuu ra o kakaá ra ve'e kaa. ³⁰ Tído nì kandaá iní ña nì ndató'ón kue'é dao tá Israel ka'ání ñáá rá. Sa'á ñoo nì tanda'í taa yó'o kosaa ra noo ní. Ta nì sa'anda ta'ani yu'u choon noo taa ká'an kuachi sa'á rá ña ná kakuja ra noo mií ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndí kían kúú ña kiní nì kee taa yó'o. Ná kukueé ní.” Díon kua'an ña nì taa ra.

³¹ Dá nì kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'on nì ta'anda choon noo rá iin ñoo naní Antípatris sakuaá dáá ñoo. ³² Dá tá nì tpu noo iin ka kuu ñoo, dá ndadá tá kándodó kuéi ñoo kua'an xí'ín Pablo, dá nì ñandío kuéi soldado xíka sá'á ñoo kua'an nó'o rá ve'e noo ndéi ra ñoo. ³³ Dá tá nì saa soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá nì xí'o ra tuti ñoo noo tá né'e choon ká'ano naní Félix. Ta nì nakí'o ta'ani ra Pablo noo rá. ³⁴ Dá tá nì ndi'í nì ka'í ra tuti ñoo, dá nì ndató'ón rá ndéi nì kaki Pablo. Dá nì kandaá iní ra ña kúú ná tá kuendá Cilicia. ³⁵ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Tá ná kasaa taa ká'an kuachi sa'on, nda daá ná kueídó'i noo ká'on —kaá ra.

Dá nì sa'anda ra choon noo soldado ña ná nachí'i ra Pablo noo kúú ve'e chóon naní Herodes, ta ná kandaá va'a ñáá rá.

24

Dì'a nì kuu tá nì ka'an kuachi tá Israel sa'a Pablo

¹ Dá tá nì ya'a o'on kuu, dá nì kasaa tá dutí kúú noo naní Ananías ñoo Cesarea ñoo xí'ín dao ka tá sá'ano Israel, xí'ín iin taa tì'a ka'an naní Tértulo. Dá nì sa kuuja ra noo tá né'e choon ká'ano ñoo ka'an kuachi ra sa'a Pablo. ² Dá tá nì kana ra Pablo nì saa na, dá nì kasá'á ká'an kuachi tá naní Tértulo ñoo sa'a ná noo tá né'e choon ñoo, ta kaá ra:

—Ta xí'ín mií ní ndéi va'a ndu'u, ta kua'á ña va'a kée ní xí'ín ñoo ndu sa'á ña ío ñaxintóni ní. ³ Chí iin na ká'ano kúú mií ní, Félix, ta daá kuiti vá náki'o ndu'u ndivé'e noo ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'ín ndú ndéi kúú mií vá. ⁴ Tído ko kóni ndu kandaá ndu cháá ka tiempo ní, sa'á ñoo seí nda'í ndu noo ní ña kueídó'o ní yu'u iin tooo ví'í sa'á ña kúú ní iin taa va'a ini. ⁵ Nì naní'í ndú ña taa yó'o kúú táto'on iin kue'e nákaa ñoo ndu'u, chí xionoo ra sa'ándá tá'an

ra na Israel ndéi iin ní kúú ñayuu. Ta ña yó'o ta'ani kúú ra ñin noo sa'ándá choon noo ra kúú kuendá ta nazareno. ⁶ Ta ni ka'án rá ña ku'u ra koni xíxi ra ve'e ño'o ká'ano ndu. Sa'á ñoó ni tiin ñaá ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá táto'on ki'o dándáki ley ndu. ⁷ Tído ni kasáa ña dándáki soldado nani Lisias xí'in kua'á nda'o soldado ra, ta ni xio ndaa ñaá rá nda'a ndu'u. ⁸ Dá ni sa'anda ra choon ña ná kii na ká'an kuachi sa'a Pablo noo mií ni. Sa'á ñoó ndéi ndu yó'o viti. Tá ndato'ón mií ni ra, dá kandaá va'a ini ni ña ndaa va kían ká'an ndu sa'a rá —kaá ra.

⁹ Ta ni ka'an ta'ani ndidaá ka ta Israel ndéi ñoó ña ki'o dión kían.

Xí'o Pablo kuendá noo Félix sa'á ña ndó'o na

¹⁰ Dá ni dakúu ta né'e choon ká'ano ñoó nda'a rá noo Pablo, dá ná ka'an na. Dá ni kaa na:

—Ná'a yu'u ña sa ió kua'á nda'o kuia nákaa ní keyíko va'a ní ñoo ndu. Sa'á ñoó kádij inij viti iin xí'oi kuendá noo ní sa'á ña ndó'i. ¹¹ Ta kuu va ndato'ón ní dao ka ñayuu, dá ná kandaá va'a ini ni ña sa io uxí uu kuú ni sa'in ñoo Jerusalén ni sa ndaño'i Ndios. ¹² Ta ko ní nátiin na yu'u chidáo tá'in xí'in ni iin tó'on ñayuu ini ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ko ní nátiin na yu'u nákaa dánaá tá'in ñayuu ini ni iin ve'e noo nátaaka na, ta ni iin ka xían ñoo Jerusalén. ¹³ Ta o kúu ta'on kendaá ra ña ká'an kuachi ra sa'a yu'u viti.

¹⁴ Tído yó'o kásto'in xí'in ní ña yu'u kúú na xíka íchi Jesús, tá'an ña chinani ña yó'o kúú ña ko va'a. Ta ki'o dión ndaño'o yu'u Ndios, na ni sa ndaño'o na ve'i ni sa ndei sa ná'a, chi kándisa yu'u ndidaá kúú choon sa'ándá ley xí'in ña ni taa profeta nda rá sa ná'a. ¹⁵ Chi ió tandee ini yu'u ña kee Ndios ña ni kaa na kee na, táto'on ki'o ió ta'ani tandee ini noo ña yó'o. Chi kándisa yu'u ña dánátaki Ndios na ni xí'i, mií ná va'a na o mií ná kini na. ¹⁶ Sa'á ñoó daá kuiti vá ndí'i inij koo vii ñaxintónij noo Ndios xí'in noo ñayuu.

¹⁷ Tído tá ni ya'a dao kuia ni xionoo yu'u dao ka xían, dá ni nandió kooi ñooi chindeéi na kúnda'i xí'in cháá di'ón, ta dokoi kítí noo Ndios. ¹⁸ Ta nákaa kéei ña yó'o, ta kúú ni kasáa dao ta Israel ni kii chi kuendá Asia di'a, ta ni tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ká'ano ndu nákaa ndúvii mií noo Ndios táto'on ki'o sa'ándá ley choon. Tído ko ta'ón ñayuu kua'á ño'o xí'in yu'u, ta ko nákaa dánaá tá'in ñayuu. ¹⁹ Sa'á ñoó kánian kii ña ñoó kuita ra noo mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yu'u noo mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xí'in. ²⁰ O ná ka'an ña ndéi yó'o ná nde'á ndí kían kúú iin kuachi yu'u ni nani'í rá tá ni sa iin noo ta né'e choon ñoo ndu. ²¹ Ta ndá ndi kuu kuachi ni ya'a yu'u ni kee kían ña ni'í ni ka'in tá ni sa kaa tein mií rá ñoó, chi ni ka'in di'a: "Sa'á ña kándisa yu'u ña natakí na ni xí'i, sa'á ñoó ni chínóo kuachi ndó yu'u viti", ni kaa xí'in rá —kaá na.

²² Ta sa ná'a va'a va Félix ñoó táto'on ki'o kua'an sa'a íchi Jesús. Sa'á ñoó, tá ni ndí'i ni seídó'o ra ña ni ka'an Pablo, dá ni chítuu tóo ra tandó'o na. Dá ni kaa ra:

—Tá ná kasaá ña dándáki soldado nani Lisias, nda daá ví, dá kandaá inij nde'á ndi kua'an tandó'o ndo —kaá ra.

²³ Dá ni sa'anda ra choon noo ña ndaá Pablo ña ná kandaá va'a ñaá rá. Tído ni ka'an ra ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ta xionoo xí'in ná koto ni'ini ñaá rá, kaá ra.

Di'a kua'an ña ni dan'a Pablo noo Félix

²⁴ Dá tá ni ya'a dao kuu ñoó, dá ni kasáa Félix xí'in ñadi'í ra nani Drusila, ña kúú ña'a Israel. Dá ni kana ra Pablo. Dá ni seídó'o ra ña ni ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé ini yo Jesucristo. ²⁵ Ta ni ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chítuu ini yo kee yó ña kini. Ta ni ka'an ta'ani na ña

kasandaá iin kuṽ keyíkō ndaa Ndios sa'á ñayuu. Kúu ñi yu'ú nda'o Félix. Dá ñi kaa ra xí'in ná:

—Kua'án viti, dá tá ná nonói, dá kana tukui yo'ó kasaṽon —kaá ra.

²⁶ Tído ndáti ra ña k'i'o Pablo cháá d'i'ón noṽ rá, dá dáyaá ñaa rá, ká'án rá. Sa'á ñoó tóó tóó sa kana ñaa rá sa ndat'ón xí'in rá. ²⁷ Dá tá ñi ya'a uu kuia, dá ñi keta Félix noṽ choon né'e ra. Dá ñi ndu'u taṽ naní Porcio Festo kúu rá ta né'e choon ká'ano nóó. Ta sa'á ña kóni Félix kandṽ va'a ra noṽ na Israel, sa'á ñoó ñi dṽnkoo ra Pablo nákaa na ve'e kaṽ.

25

Dí'a kua'an ña ñi kaa Pablo xí'in ra naní Festo

¹ Dá ñi naṽiin Festo choon kakuu ra ta né'e choon ká'ano. Dá tá ñi ya'a oní kuṽ, dá ñi keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. ² Tá ñi saṽ ra ñoo, dá ñi naṽuu yati ta duti saku'a'á xí'in taṽ né'e choon noṽ na Israel. Dá ñi ka'sá'á rá ká'an kuachi ra sa'á Pablo noṽ Festo. ³ Dá ñi xika ra ña maní noṽ Festo ña ná tanda'á rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o ñi xika ra chi sa ñi ndat'ón kue'é ra ña ka'áni rá Pablo ichi. ⁴ Dá ñi kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaṽ ñoo Cesarea. Tído yachi va no'i. ⁵ Sa'á ñoó ná ko'on dao taṽ kúu kuendá mií ndó xí'in yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a ñi ya'a ra ñi kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'á rá ñoo.

⁶ Dá ñi kandṽ Festo ñi sa io ra ñoo Jerusalén xí'in taṽ ñoo tát'o'on onṽ o uxí kuṽ. Dá ñi nandí koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá ñi tuṽ noṽ iin ka kuṽ, dá ñi naṽoo ra noṽ téj noṽ koo ra ka'anda ra choon. Dá ñi sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaṽ na. ⁷ Tá ñi saṽ Pablo ñi sa kuíin na noṽ ió ra, dá ñi naṽuu yati ta Israel, tá'an ra ñi kii ñoo Jerusalén. Dá ñi ka'sá'á rá dákuío ra Pablo ku'a'á nda'o kuachi kini. Tído kṽ ní ni'j ta'on ra ndi kee ra, dá kandṽ ndaa ña ká'an ra.

⁸ Dá ñi ka'sá'á Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Kṽ ní ya'i noṽ ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni kṽ ní xiní xixii ve'e ño'o ká'ano ndu, ta ni noṽ ley César, ta né'e choon ká'ano cháá ka, kṽ ní ya'i —kaá na.

⁹ Tído kóni Festo kandṽ va'a ra noṽ ta Israel. Sa'á ñoó ñi ndat'ón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inṽn ko'o ñoo Jerusalén, ta ñoo ná keyíkṽ sa'on? —kaá ra.

¹⁰ Dá ñi kaa Pablo:

—Sa'á iin va yu'u noṽ mií ní, ta né'e ní choon ñi kee César. Ta yó'o va kúu noṽ kánian keyíkṽ ní sa'i. Chi sa ná'á va'a ní ña ni iin t'ón ña kini kṽ ní ya'i keei xí'in na ñooj, na Israel. ¹¹ Chi tá ní ya'i keei iin kuachi kini, ña kánian kuṽ, dá kían iój ña kuṽ sa'an. Tído ni iin t'ón kuachi, ña dákuío taṽ yó'o yu'u, kṽ kúu ña ndaa, sa'á ñoó kṽ iin ta'on kuu nak'i'o yu'u noṽ nda'a rá. Sa'á ñoó xíkaj noṽ ní ña va'a ka mií César ná keyíkṽ sa'i —kaá Pablo.

¹² Dá tá ñi ndi'i ñi ndat'ón Festo xí'in taṽ ká'an ni'ini noṽ rá, dá ñi kaa ra xí'in Pablo:

—Ñi xika mi'ón ña keyíkṽ César sa'on. Sa'á ñoó tanda'í yo'ó ko'on noṽ rá, tá dáá —kaá ra.

Dí'a ñi kuu, dá ñi ka'an Pablo xí'in rey Agripa

¹³ Dá tá ñi ya'a cháá kuu ñoo, dá ñi ka'sáá iin rey naní Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chi ñi ka'sáá ra ka'an ra ndisá'an xí'in Festo. ¹⁴ Ta sa'á ña ñi sa ndei na kua'a vá kuṽ, sa'á ñoó ñi nakani Festo xí'in rey ñoo sa'á ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Ní dānkoo Félix iin taa nákaa rā ve'e kaa yó'o. ¹⁵ Dá tá nī sa'ín ñoo Jerusalén, dá nī ka'an kuachi tã duti saku'a'a xí'ín tã sa'ano noo nã Israel sa'á taa ñoo, ta nī xika rā ñã ná ka'andaj choon ñã ná kuu rā. ¹⁶ Dá nī ka'ín xí'ín rā ñã kō óon ta'on ka'áni taa né'e choon romano iin taa tá kō ñã'a ná kuita nã ka'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noo kuachi dákuío ñãá ná, nī kaaí xí'ín rá. ¹⁷ Sa'á ñoo tá nī kasáa tã Israel ñoo yó'o, ta kō ní sá ndati ta'on yu'u, chí tá nī tuu noo iin kã kuu, kúú nī ñakooi noo téi ka'andaj choon. Dá nī sa'andaj choon ñã ná ko'on rā kuaka ra taa naní Pablo ñoo kasaá rā nooí. ¹⁸ Dá nī nakuíta tã Israel ka'an kuachi ra sa'á taa ñoo. Tído kō ní ka'an ta'on ra tãto'on k'i'o ndáti yu'u chinóo kuachi ñãá rá. ¹⁹ Chí sava'a ñã ka'an kuachi ra sa'a kúú ley mií rá. Ta ka'an ta'ani ra sa'a iin taa naní Jesús, iin rā nī xí'i, tído Pablo kúú rā kaá ñã takí va Jesús ñoo. ²⁰ Ta sa'á ñã kō ní ni'j ta'on yu'u ndi koo keyíkoí sa'á taa ñoo, sa'á ñoo nī ndato'ín rā, nde'á á kándia ra ko'on rā ñoo Jerusalén keyíkoí sa'a rá sa'á ñã yó'o, nī kaaí xí'ín rá. ²¹ Tído nī xika rā ñã mií César Augusto ná keyíko sa'a rá. Sa'á ñoo nī sa'andaj choon ñã ná kakaá ií rá ve'e kaa nda ná kasandaá kuu tanda'í rā ko'on rā noo César ñoo —kaá Festo xí'ín rey Agripa.

²² Dá nī kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kóni ta'ani yu'u kueídó'i to'on ka'an taa ñoo.

Dá nī kaa Festo:

—Taan, dá kueídó'o ní ñã ka'an rā —kaá rā.

²³ Tá nī tuu noo iin kã kuu, dá nī kasáa rey Agripa xí'ín ñadi'í rā naní Berenice ve'e noo sa'ándá Festo choon, ta ndíxi na dá'on táyíí ndáa. Dá nī ku'u ra ini ve'e xí'ín ndidaá taa dándáki soldado, xí'ín ndidaá taa ndáya'í ñoo Cesarea. Dá nī sa'anda Festo choon ñã ná ko'on rā kuaka ra Pablo kasaá nã noo rá. ²⁴ Dá nī kaa rā:

—Mií ní, rey Agripa, xí'ín ndidaá ní mií ní, nã nī ñataka ndéi yó'o viti xí'ín ndu'u. Ta taa ín yó'o, ku'a'á nda'o nã Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'ín nã ndéi ñoo yó'o ka'an kuachi sa'a rá noo yú'u. Ta kō sá tuu na ñã káyu'u ná ñã kánian kuu rā. ²⁵ Tído nī iin tó'ón ñã kini kō ní nani'j yu'u nī kee ra ñã kánian kuu rā. Tído nī xika mií rá ñã César Augusto keyíko sa'a rá. Sa'á ñoo nī chíkaa inij ñã tanda'í rā ko'on rā. ²⁶ Tído kō ní'j ta'on yu'u ndi kían taai sa'á taa yó'o ko'an noo ná kúú sato'o yo César. Sa'á ñoo chíkani yu'u rā noo ndidaá mií ní, nã ndéi yó'o, xí'ín noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'ón va'a ní rā, dá nani'j yu'u ndi kían kúú kuachi ra chinóoi noo tuti ñoo. ²⁷ Chí kō vá'a ta'on keei tá ná tanda'í iin taa nákaa ve'e kaa ko'on rā noo tã né'e choon ka'ano xian nani koo kuachi rā ko'on xí'ín rá —kaá rā.

26

Di'a nī kaa Pablo xí'ín rey Agripa xí'o na kuendá sa'a ñã ndó'o na

¹ Dá nī kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Viti kían ní kuu k'i'ón kuendá sa'á ñã ndó'ón —kaá rā.

Dá nī chínee Pablo ndá'a ná, dá nī kasá'a ná xí'o na kuendá sa'á ñã ndó'o na:

² —Ta kádij nda'o inij, rey Agripa, chí sóno ní k'i'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúú kuachi ka'an tã ñooí, tã Israel, sa'í. ³ Ta kádij ta'ani inij, chí sã ná'a va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, nã Israel. Ta sã ná'a va'a ta'ani ní sa'a ndi kían kédaa xí'ín na ñooí, dá kō náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'á ñoo seí nda'íj noo ní ñã kueé ní koo ini ní, dá kueídó'o ní ñã ko'ín ka'ín xí'ín ní.

Ká'an Pablo sa'a ndi kían nī sã kee na tá kō ñã'a kandísa na Jesús

⁴ Ndidáá vá nà ñooi, nà Israel, ná'á tátò'on kị'ò nị sà kee yu'u tá nị sà kuui talò'ò tá nị sà ioi ñoo miíi, ta ná'á ta'ani na tátò'on nị sà keeí tá nị sà ioi ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ná'á ta'ani na ñà ndà nị kaki va yu'u kúu taa fariseo. Sà'á ñoo, tá kóni nà, kuu va kị'ò ndaa nà kuendá ñà nị sà kuui iin taa fariseo, tá'an ra kúu iin ta'ándá taa ndíta toon cháá kà xí'ín choon Ndios tein na ñooi. ⁶ Tído viti, sà'á ñà ió tãndéé iní yu'u ñà xinkoo ñà nị kaa Ndios kee na xí'ín nà sá'ano ñoo ndụ tá sata, sà'á ñoo ndéi taa yó'ò chínóo kuachi ra yu'u noo mií ní. ⁷ Ta ndin uxị uụ tu'u, ndu'u nà kúu nà ve'e nà Israel, ndátí xinkoo ñà nị kaa Ndios kee na xí'ín nà sá'ano ñoo. Sà'á ñoo kéchóon ndu noo Ndios nduú ñoo. Ta sà'á ñà kómí yu'u tãndéé iní yó'ò, rey Agripa, sà'á ñoo ká'an kuachi tá Israel yó'ò sà'á yu'u viti. ⁸ ¿Á ká'an ní ñà kuáchị ndà'ò kíán noo Ndios dánátaki nà ñayuu nị xí'í?

Ká'qan Pablo tátò'on kị'ò sà kendava'a na xí'ín nà kúu kuendá Jesús

⁹ Ta yu'u nị ka'an ta'anii ñà nýikái kendava'i xí'ín nà kándisa kuý Jesús, nà ñoo Nazaret. ¹⁰ Ta díon nị sà keeí ñoo Jerusalén, chị nị sà taáin kuá'a ndà'ò nà kúu ñayuu Ndios ve'e kaa xí'ín choon sà xị'ò tá dutị kúu noo nooí. Ta sà nàta'an va inii tá sà sa'áni ñaa rá. ¹¹ Ta kuá'a ndà'ò ta'ándá nị sà kendava'i xí'ín ná iní iin rá iin ve'e noo náta'ka nà ñoo ndu, ta sà kendusaí xí'ín ná ñà ka'an ndava'a na sa'a Jesús. Ta sà'á ñà sà xido ndà'ò inii sà xinií ná, sà'á ñoo sà xionooi sà kendava'i xí'ín ná ndà dao kà ñoo tukú ñó'ò xíká.

Ká'qan Pablo ndi nị kuu, dá nị nduu na kuendá Jesús

¹² Ta sa'a choon yó'ò nị keeí kua'in ñoo Damasco, ta mií tá dutị kúu noo nị xị'ò choon nooí kua'in. ¹³ Tído tátò'on dao nduú kíán, ná kaai xí'ín ní, rey, xíkai kua'in íchị ñoo. Ta kúu nị xinií iin ñà yé'è nị kii chí induú. Ta ndato kà víán o duú ndindii. Ta kúu nị naye'è ndaa iin ní kúu noo kua'in xí'ín taa kua'an xí'ín ñoo. ¹⁴ Ta kúu ndidaá vá ndu'u nị kuéi noño'ò. Ta kúu nị seido'ò yu'u nị ka'an iin nà ká'an yú'u hebreo, dá nị kaa na xí'ín: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionooón kéndava'ón xí'ín yu'u? Chị kéeón tátò'on kée chee tá chísá'á rí dinị karochá.” ¹⁵ Dá nị kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?” Dá nị kaa nà: “Yu'u kúu Jesús, nà xionoo yó'ò kéndava'a xí'ón. ¹⁶ Ta viti ndakuin ndichi, chị nị na'a noo yú'u noo yó'ò, dá kechóon nooí, ta kanooón kị'ò ndaaon kuendá sà'á ñà nị xion yu'u, xí'ín sa'a ndidaá kà ñà'a ko'in na'í nooñ. ¹⁷ Ta kanda yu'u yó'ò noo nà ñoo miíón, nà Israel, xí'ín noo ndidaá na kọ kúu nà Israel, chị noo nà yó'ò tanda'í yó'ò ko'on, ¹⁸ dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na íchị noo íin naá, dá ná naki'in na íchị noo ndato yé'è kua'an induú. Dá ná o káño'o kà nà tíxi ndá'a ñà u'u, ta ná ndu'u na tíxi ndá'a Ndios. Ta sà'á ñà kandéé iní nà iin tó'ón dinị mií yu'u, sà'á ñoo kị'ò ká'ano iní Ndios sà'á kuachi na, dá natiin na ñà va'a kị'ò Ndios noo ñayuu nị nduvii mií ná”, kaá Jesús xí'ín yu'u.

Ká'qan Pablo ñà nị kee na choon nị sa'anda Ndios noo ná

¹⁹ Díon nị ndo'ò yu'u, rey Agripa. Sà'á ñoo kọ ní kúsaá ta'ón inii keeí ndidaá choon nị sa'anda Jesús nooí ndá induú. ²⁰ Ta mií noo ní daná'í sà'á to'on va'a yó'ò noo nà ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'i, dá nị sa'in nị daná'í noo nà ndéi ñoo Jerusalén, xí'ín noo nà ndéi iin ní kúu kuendá Judea di'a, xí'ín noo nà kọ kúu nà Israel. Chị nị ka'in xí'ín ná ñà ná nandikó iní nà sà'á kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'ín ñà va'a kée na ná na'a nà ñà miian ndaa kuiti nị nandikó iní nà sà'á kuachi kée na. ²¹ Ta sà'á ñà dána'í díon, sà'á ñoo ní tiin tá Israel yu'u noo nákaai ve'e ñoo ká'ano ndu. Ta nị ka'an rá ká'ání rá yu'u. ²² Tído nị chĩndéé vá ñaa Ndios, sà'á ñoo takí iị vái ndà viti íin xí'oi kuendá noo ñayuu kọ ndáya'i, xí'ín noo nà ndáya'i. Ta ká'in xí'ín ná tátò'on nị ka'an

profeta xí'in ña nî ka'an Moisés sa'á ña kánian koo, ²³ chî nî ka'an na yó'o ña ndo'o naní nîo na kakuu Cristo, dá kuu na, dá mií ná kakuu na nataki mií noó, dá kîan dátoon na noó ñayuu, dá naní'i na Israel xí'in na kô kúu na Israel ña kâki na —kaá Pablo.

Kóni Pablo ña kandisa rey Agripa to'on va'a sa'a Jesús

²⁴ Tá xí'o iî vá Pablo kuendá sa'á ña ndó'o na, dá nî kayu'ú Festo, ta kaá ra: —¡Pablo, nî ndulóko va yo'ó nî kee ña kua'a téi ña ndichí nî dakuá'ón!

²⁵ Dá nî kaa Pablo:

—Kô ndulóko ta'on yu'u, tatá Festo, chî to'on ká'an yu'u kúu ña ndaa, ta kían to'on ndichí. ²⁶ Ta sa ná'á vá mií rey xaan sa'á ña yó'o. Sa'á ñoó kándéé iní ká'in ña yó'o noo ná. Chî kándaá iní ña ná'á va'a va na sa'a ndidaá kúu ña yó'o, chî kô kúu de'é ta'an vaan. ²⁷ ¿Á kándisa ní, rey Agripa, to'on nî taa profeta? Sa ná'á vá yu'u ña kándisa nîan —kaá na.

²⁸ Dá nî kaa rey Agripa xí'in Pablo:

—Ndadá cháá vá, dá kandeéón xino ini yu'u ña kakuu iin ta kuendá Jesús.

²⁹ Dá nî kaa Pablo:

—Tá cháá o tá kua'a nî kamanî, tído xíkai noo Ndios ña o duú iin tó'ón mií ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá na ndéi seídó'o to'on ká'in yó'o kuendá Jesús, tát'o'on kî'o kúu yu'u. Tído ná dá'a ni kandikó ndá'a ná tát'o'on kî'o ndó'o yu'u ndíko ndá'í.

³⁰ Tá nî ndi'i nî ka'an Pablo to'on yó'o, dá nî ndakuíin ndichi rey ñoó xí'in Festo ñoó, xí'in ña naní Berenice, xí'in ñayuu ndéi xí'in ná ñoó. ³¹ Dá tá nî kankuei xoo na kua'an na, dá nî kasá'á ndátó'ón tá'an na, ta kaá na:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini kô ní kée taa káa. Kô káni ta'an vaan ña kuu ra, ta ni kô kánian kakaá ra ve'e kaa —kaá na.

³² Dá nî kaa rey Agripa xí'in Festo:

—Kuu va dáyaá yo taa káa, ní kúu. Tído nî xika ra ña keyíko mií César sa'a rá —kaá ra.

27

Di'a nî kuu tá nî chikaa ini ta né'e choon ña tanda'á rá Pablo ko'on na ñoo Roma

¹ Dá nî chikaa ini ta né'e choon ñoó tanda'á rá ndu'u ko'on ndu xí'in barco chí kuendá Italia. Sa'á ñoó nî nakí'o ra Pablo xí'in dao ka taa ño'o ve'e kaa noo ndá'a tá sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta ra yó'o nákaa tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ² Dá nî kaa ndu ini iin barco nî kii ñoo Adramitio, chî sa iin nduu ra ña nadaon rá ko'on ra noo nákuíta barco sa'an chí kuendá Asia di'a. Dá nî kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'in iin taa naní Aristarco. Ta kúu rá iin taa ñoo Tesalónica, ña nákaa chí kuendá Macedonia di'a.

³ Tá nda iin ka kuu, dá nî saá ndu iin ñoo naní Sidón. Dá nî ku'u ini tá naní Julio ñoó sa'a Pablo, chî nî sonó rá nî sa'an na noo ndéi na né'e tá'an va'a xí'in ná ndéi ñoo ñoó. Dá nî chindeé ná Pablo. ⁴ Dá nî kaa tuku ndu ini barco ñoó, dá nî kankuei ndu ñoo Sidón ñoó kua'an ndu. Dá nî kaó ndu iin xoo yúku iin ini taño'o naní Chipre, ta nî kandooan chí xoo íti di'a, chî kána nda'o tachí xoo noó nî ka'an ndu ko'on ndu. ⁵ Dá nî ya'a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'in Panfilia. Dá nî saá ndu nî noo ndu ñoo ká'ano naní Mira, ña nákaa chí kuendá Licia di'a.

⁶ Ta ñoó nî naní'i tá sa'ándá choon noo soldado ñoó iin ka barco, tá'an kirá nî kii chí ñoo naní Alejandría, chî kiróón kúu rá kua'an chí Italia. Dá nî dakáa

ra ndu'u ini róón. Dá nì kee ndu kua'an ndu. ⁷ Ta sa nì kùkua'á nda'o kuu kua'an ndu xí'in barco ñóó ñóó taño'o, chí kueé nda'o kua'an ra. Ta kúú xí'in kua'á nda'o tandó'ó, dá nì saa ndu noo xito ndaa tá'an xí'in ñoo nani Gnido, chí kána jó tachi déen noo kua'an ndu. Ta kò kuú ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñóó nì kaq ndu satá iin yúku iin ini taño'o nani Creta. Dá nì saa ndu noo xito ndaa tá'an xí'in ñoo nani Salmón, ña nákaa yúku Creta ñoo. ⁸ Ta dión xí'in tandó'ó daá vá xíka ndu kua'an ndu yati yu'ú taño'o ñoo. Dá nì saa ndu iin xían nani Puerto Va'a yati noo nákaa ñoo nani Lasea. ⁹ Ta kúú sa kua'á nda'o kuu xíka ndu noo taño'o kua'an ndu. Kúú sa nì kasá'á io nda'o ió ña kían kaka ndu ko'on ndu noo taño'o, chí sa kua'an kuyati va yoo víxi, dá kasá'á kána cháá ka tachi déen. Sa'á ñóó nì ka'an ni'ini Pablo noo ñayuu ñoo. ¹⁰ ta kaá na:

—Ñani, kándaq inij ña io nda'o ió ña ndo'o yó tandó'ó noo ko'on yo, chí naá vá barco yó'o xí'in ndidaá ña'a ndío rá kua'an ra. Ta o duú ña yó'o oon ni, chí io ta'ani ió ña kuu yo —kaá na.

¹¹ Tído kò ní kékuendá ta'on ta sa'ándá choon noo soldado ñoo ña nì ka'an Pablo, chí nì kee cháá ka ra sa'á ña nì ka'an sato'o barco ñoo xí'in ta dákaa ra ña ná ko'on ra. ¹² Ta sa'á ña kían iin xían noo kò vá'a kandita barco yoo víxi, sa'á ñoo kua'á nda'o ta ñoo nì kandoo ra ña va'a cháá ka ña ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin ka ñoo nani Fenice, ña nákaa mií yúku nani Creta ñoo, dá nakuijn va'a barco ñoo, dá ná kandati ra nda ná ya'a yoo víxi, ká'an rá. Ta ñoo Fenice ñoo nákaa chí xoo noo kéta ndiandii tá nì ini.

Dì'a nì kuu tá nì ndo'o ndu tandó'ó ká'ano nì kee tachi déen

¹³ Ta kueé vá nì kasá'á kána tachi. Sa'á ñoo nì ka'an ñayuu ña kuu va kaka na ko'on na, tát'on nákan ini na kee na. Dá nì taó ná kaa veé ña kúú freno barco ñoo. Dá nì ki'in ndu tátuu yati ndu kua'an ndu yu'ú yúku nani Creta ñoo. ¹⁴ Tído cháá vá nì sa'an ndu, kúú nì kasá'á vá kána tachi déen, ta veí ña chí yu'ú taño'o di'a, chí veí ña xoo kuá'a noo xínkoo ndiandii, ta nanián Euroclidón. ¹⁵ Ta kúú nì kasá'á né'e tachi déen barco ñoo kua'an ra. Ta sa'á ña kò ní kúu ka dákaa ndu barco ko'on ndu ni'i ndú ñoo íchi, sa'á ñoo nì dayáa va ndu barco né'e ñaá tachi kua'an.

¹⁶ Dá nì ya'a ndu sata iin yúku ló'o iin ini taño'o nani Clauda. Ta kò kána nì'i ta'on tachi ñoo. Ta kúú xí'in kua'á nda'o tandó'ó, dá nì kandeé ndú nì naditá ndú barco leé nì nachi'i ndu ra ini barco ká'ano ñoo. ¹⁷ Dá tá nì ndu'u barco leé ñoo, dá nì kató toon ra barco ká'ano ñoo xí'in yó'o ndeé. Dá nì ndutoon rá. Tído nì yu'ú ra ña ko'on ra karnee ni'ini rá tein ñotí noo nani Sirte. Sa'á ñoo nì danóo ra dá'on tánee dinj barco ñoo. Dá nì dayáa ra barco kane'e tuku ñaá tachi ko'an.

¹⁸ Ta kána ij vá tachi déen tá nì tju noo iin ka kuu. Sa'á ñoo nì kasá'á dao ta ñoo taó ra ña'a ño'o ini barco ñoo satá raan kua'an ini taño'o. ¹⁹ Tá nì kasandaá kuu óni, dá nì kasá'á ndú taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoo satá nduán kua'an ini taño'o.

²⁰ Ta kúú kua'á vá kuu kò ní xini ndu ndiandii ni tiñoq. Ta sa'á ña ndó'o nda'o nio ndú nì kee tachi déen ñoo, sa'á ñoo nì sa'anda va ini ndu ña koó ka tandeé ini ña káki ndu. ²¹ Tá nì ndi'i nì ya'a kua'á kuu kò ní sásá'an ndu, dá nì nakuijn ndichi Pablo tein ta ñoo. Dá nì kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ña nì ka'in xí'in ndó ña kò vá'a kankuei yó noo nani Creta, dá kían o ndó'o ta'on yó tandó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. ²² Tído viti ká'an ni'ini noo ndo ña ndeé koo ini ndo, chí nì iin tó'ón ta'on yó o kuu, va'ará ná naá barco yó'o. ²³ Chí sakuaa víti nì sa io iin ángel xí'in, ta nì kii na noo mií Ndios, na ndáño'o yu'u, na kéchóon yu'u noo. ²⁴ Dá nì kaa na xí'in: “Pablo, o sa yu'óon, chí kánian nakuijon noo César.

Sa'á ñoó dákaki va Ndios ndidaá ñayuu vei xí'ón ini barco yó'o", kaá ña xí'ín.
²⁵ Sa'á ñoó ndeé koo ini ndo, ñani, chí kándisa ndaa yu'u ña kee Ndios tát'o'on kí'o ñi ka'an ángel ñoó xí'ín. ²⁶ Tído miían saá barco yó'o tuu rá iin yúku iin ini taño'o —kaá Pablo.

²⁷ Ta kúu sa ñi xino va uxí komi kuu yá'a ndu taño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ño'o ndu kua'an ra kée tachí. Tá ñi kuu dao ñoó, dá ñi kandaá ini ra kéchoon xí'ín barco ñoó ña sa ñatuu yatí ndu kua'an ndu yu'u taño'o noo kúu noño'o. ²⁸ Sa'á ñoó ñi chíki'ó ra ndi kí'o konó nákaa takují ñoó. Dá ñi katóni ini ra ña kíán oko nda'á. Dá xika barco kua'an ra cháa ka chí noo. Dá ñi chíki'ó tuku ra ndi kí'o konó. Dá ñi kandaá ini ra ña ndadá sa'on va nda'á kíán. ²⁹ Sa'á ñoó ñi yu'u ra ña tuu tá'an barco ñoó xí'ín yuu ná'ano ndíta yú'u taño'o ñoó. Dá ñi chírkuei ra ndin komi kaa vee chí satá di'a barco ñoó, dá ná katuu rá. Dá ñi kasá'á rá sei nda'í ra noo Ndios ña ná tuu noo kíi.

³⁰ Dá ñi kasá'á tá kéchoon xí'ín barco ñoó kée ra ña ño'o ra taán rá kaa vee chí noo di'a barco ñoó, tído barco leé ñoó vá taó ra ño'o ra, dá kuino ra dákaki ra mií rá, ká'án rá.

³¹ Kúu ñi kast'o'on Pablo xí'ín tá sa'ándá choon noo soldado, xí'ín mií soldado, ta kaá ña:

—Tá ná o káño'o taa kaa xí'ín yó ini barco yó'o, dá kíán o káki ta'on ndó —kaá ña.

³² Dá ví ñi sa'anda soldado ñoó yó'o ndíko barco leé ñoó, dá ñi yaá ra kua'an ra noó taño'o.

³³ Dá tá sa kua'an tuu noo, dá ñi ka'an Pablo xí'ín ndidaá kúu taa ñoó ña ná kasá'an ra, ta kaá ña:

—Sa ñi xino uxí komi kuu ndéi ndó né'e ií ndo xí'ín ña nákami ini ndo, ta ñi lú'u ví ña'a kó ní sei ndo. ³⁴ Sa'á ñoó sei nda'ávij noo ndo ña kasá'an ndó, dá nani'ij ini ndo cháa, dá chí ñi iin tó'ón ndó, ta ñi iin tó'ón idí diní ndo o naá —kaá ña.

³⁵ Tá ñi ka'an Pablo dión, dá ñi tiin na iin pan. Dá ñi ñakí'o na ndivé'e noo Ndios noo ndidaá kúu taa ñoó. Dá ví ñi sa'anda naán. Dá ñi kasá'á sei naán.

³⁶ Dá ñi ndundeé ini ndidaá ka taa ñoó. Dá ñi sasá'an ta'aní ra. ³⁷ Ta ndidaá ndu'u, na ñi sa ño'o ini barco ñoó, ñi sa kuu ndu uu ciento oní diko sa'on iin. ³⁸ Dá tá ñi ndjinoo ini ndu ñi sasá'an ndu, dá ví ñi taó ndí'í ra tírió ño'o ini barco ñoó ñi sata raan noó taño'o, dá ñi kandaá cháa ña vee rá, dá ñi ñaxinkoo rá lú'u ka noó takují.

Di'a ñi kuu, dá ñi natáni barco ñoó ñi kee takují

³⁹ Tá ñi tuu noo, kúu kó nákoní ií vá taa ñoó ndá yúku kíán. Tído ñi xini ra iin ndá'a taño'o nákaa sa'a yúku iin ñoó, ta ñoó ndéi ñotí. Dá ñi ka'án rá ña ndá ndi kuu kandeé rá dákaka ra barco ñoó ko'on ra nda ñoó. ⁴⁰ Sa'á ñoó ñi sa'anda ra yó'o ndíko kaa vee ñoó. Dá ñi kandoan ini takují. Dá ñi ndaxí rá yó'o ndíko yíto, kirá dákaka ra barco ñoó, dá ñi ñaxino ra ini takují, dá kuu kao tuku ra barco. Dá ñi ñakáa ra dá'on, tá'an ña tánee chí xoo noo di'a barco ñoó. Dá ñi ñakí'in barco kua'an ra ñi'í ra noo ndéi ñotí ñoó.

⁴¹ Tído ñi saá ra ñi tuu rá noo ndéi iin tu'u ñotí ini taño'o ñoó, chí kíán noo náki'in tá'an noó takují ñáni tá'an. Ta ñoó ñi saá noo barco ñoó ñi sarneean tein ñotí ñoó. Sa'á ñoó kó ní kúu kasandaá ra nda yú'u taño'o ñoó. Ta sa'á ña ndeé téi ñáni takují chí satá di'a barco ñoó, sa'á ñoó ñi kasá'á cháchi rá.

⁴² Dá ñi kandoo ndidaá soldado ña ka'ání rá ndidaá taa kua'an ve'e kaa né'e ra kua'an ra, dá ñi iin tó'ón rá ná o kuino dí'tá rá kasandaá ra nda yú'u taño'o.

⁴³ Tído kóni tá sa'ándá choon noo soldado ñoó ña dákaki ra Pablo. Sa'á ñoó kó ní sóno ta'on ra ña koo dión. Dá ñi sa'anda ra choon noo ndidaá taa tí'a dí'tá

ña ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá ra noño'o ichí. ⁴⁴ Dá ni kaa ra xí'in ra kō tí'a dítá ña ná tiin ra tabla o tá'i barco, dá ná kasandaá ra noño'o ichí, kaá ra. Ta dión ni kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u ni káki.

28

Dí'a ni kuu tá ni sa ndei ndu noo naní Malta

¹ Tá ni ndi'i ni kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoo, dá ni kandaq ini ndu ña yúku ñoo naní Malta. ² Dá ni ku'u ini ñayuu ndéi ñoo sa'a ndú'u, chí ni sa'on na ñó'o, dá ni kana na ndu'u ña ná natuu yati ndu nadaq ndú, chí kóon dai, ta vixi nda'o.

³ Dá ni sa'an ta'ani Pablo ni dataká na cháá títo ni taán ná noo kéj ñó'o ñoo. Tído tá ni taán ná ra, kúu ni keta iin koq déen tein rá, chí ni kasá'a ndij ri. Kúu ni tiin ri ndá'a ná.

⁴ Dá tá ni xini na ndéi Malta ñoo ña tákaa koq ñoo ndá'a Pablo, dá ni kasá'a ndátó'on tá'an mií ná:

—Miían ndaaq iin taa sa'ání ndij va kúu taa káa, ndani ndó'o ra dión. Ko ní xí'i ta'on ra ni kee taño'o, tído o káki ta'on ra viti, chí miían chiya'i ra sa'a kuachi ra —kaá na.

⁵ Tído tá ni kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúu ni kankao va koq déen ñoo noo ñó'o kéj ñoo, ta ko ta'ón ña'a ni ndo'o na ni kee ri. ⁶ Ndidaá kúu ñayuu ñoo ndáti ña nein ñij Pablo, o iin ndakána kankao na kuu na. Ta sa ni kuna'a vá ndáti ñayuu ñoo, tído koq ña'a ta'on ni ndo'o na. Dá ni ndaon na ña nákani ini na, ta ni kaa na ña iin ndios vá kúu ná.

⁷ Ta yati ñoo ndéi dao ñó'o iin taa naní Publio, ra né'e choon ñoo ñoo. Ta ni ñatiin va'a ra ndu'u, ta ni xito ñaá rá oní kuu. ⁸ Ta káandu'u tatá Publio ñoo noo xito, chí kú'u ra kée kue'e dáa xí'in tachí ní. Dá ni sa'an Pablo ni xito ni'ini ñaá ná. Tá ni ndi'i ni ka'an na xí'in Ndios, kúu ni chinóo na ndá'a ná satá rá. Ta kúu ni nduva'a va ra. ⁹ Tá ni kandaq ini ñayuu ndéi ñoo ña ni nduva'a taa ñoo, kúu kua'a nda'o na kú'u ni saa noo ió Pablo, ta kúu ni nduva'a ta'ani na. ¹⁰ Kúu kua'a nda'o ña maní ni kee ñayuu ñoo xí'in ndu'u. Dá tá ni kasandaá kuu tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúu ni kemáni ná ndu'u xí'in kua'a ña'a, ña xínño'ó ndú noq ko'on ndu.

Dí'a ni kuu, dá ni saq ndu ñoo Roma

¹¹ Tá ni xino oní yoq ni sa ndei ndu ñoo, dá ni tiin ndu iin barco ni sa iin ni sa ndati ni ya'a yoq vixi. Ta ni kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandría, ta kándodó uq yoko chí noq ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá ni kee ndu kua'an ndu. ¹² Dá ni saa ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoo ni sa ndei ndu oní kuu. ¹³ Dá ni kee barco ñoo tátuu yati ra yu'u taño'o kua'an ra nda ni kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá nda iin ka kuu ni kasá'a kána tachí vej chí xoo sur di'a. Dá tá ni ya'a uq ka kuu, dá ni saa ndu iin ñoo naní Puteoli.

¹⁴ Ta ñoo ni naní'í ndu dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá ni seí nda'í na noo ndú'u ña ná kandeí ndu xí'in ná usá kuu. Dá tá ni ndi'i ñoo, dá ni kee ndu kua'an sá'a ndú ñoo Roma.

¹⁵ Ta sa ni ni'í tó'on na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Roma ña vej ndu, sa'a ñoo ni saa na ni ni'í ná ndu'u ichí vej ñoo naní Foro de Apio xí'in iin ka ñoo naní Ndin oní Tabernas. Tá ni xini Pablo ña ni kasá'a na kúu kuendá Jesús ñoo, dá ni na'í'o na ndivé'e noq Ndios, ta ni ndundeé ini ná. ¹⁶ Dá tá ni saa ndu ñoo Roma, dá ni na'í'o tá sa'ándá choon noq soldado ñoo taa ñó'o ve'e ka né'e ra kua'an ra noq taa dándáki ve'e ka ñoo Roma. Tído ni sonó rá ña koo xoo Pablo iin ka ve'e, ta koo iin soldado kandaá ñaá rá.

Dí'a kua'an ña ni daná'q Pablo noq na Israel ndéi ñoo Roma

¹⁷ Tá nì xino onì kuu nì saḡ Pablo ñoo Roma, dá nì nakana na tḡ sá'ano Israel ndéi ñoo Róma ñoo. Dá tá nì nataka ra, dá nì kaa na xí'in rá:

—Ñani, ni iin tó'on ta'on ña'a kini kò ní kée yu'u xí'in na ñoo yo, ta kò ní ká'an ndava'i sa'a choon nì sa'anda na sá'ano ve'á nì sa ndei sa na'á. Tído nì tiin ra yu'u ñoo Jerusalén, dá nì nak'i'ó ñaa rá noḡ ndá'a tḡ romano. ¹⁸ Tá nì ndi'i nì dándichì ra yu'u, dá nì ka'án rá dáyaá ñaa rá, chì kò ní nání'i ta'on ra ni iin tó'on kuachì sá'á ña kánian kuui. ¹⁹ Tído kò ní xín ta'on tḡ ñoo yo, tḡ Israel, ña dáyaá tḡ né'e choon yu'u, sa'á ñoo nì xikaj ña ná keyíko César sa'í, va'ará koḡ ña'a ndó'i xí'in na ñooi. ²⁰ Ta ña yó'o kónij kastó'in xí'in ndó, sa'á ñoo nì nakanai ndo'ó nì kasáa ndo, dá ka'in xí'in ndó, chì sa'á ña kómíi tandeé ini tátó'on kí'o ío tandeé ini noḡ dao ka na ñoo yo, na Israel, sa'á ñoo ndiko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹ Dá nì kaa tḡ sá'ano ñoo xí'in ná:

—Ni iin tó'on tuti kò ní nátiin ndu'u noḡ na ndéi chí kuendá Judea ña ká'an sa'a ní. Ta ni iin ñani yo nì kii ñoo kò ká'an kuachi sa'a ní. ²² Tído kónij ndu kueídó'o ndu ndi kaá ní sa'á ñayuu kándisa dión, chì iin ní kúu xián ká'an kini ñayuu sa'a ná —kaá ra.

²³ Dá nì kandoo ra iin kuu ña nataka ra kueídó'o ra Pablo. Tá nì kasandaá kuu dáá ñoo, kúu kuá'a ndá'o ñayuu nì nataka ve'e noḡ ío Pablo. Ta nda na'a, ta kúu nda nì ini, nì daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, chì kónij na ña xino ini ñayuu ñoo, dá ná kandisa na Jesús. Chì nì daná'a na tátó'on kí'o dána'a ley Moisés, xí'in ña nì ka'an profeta sa na'á. ²⁴ Ta dao ra nì kandisa ña nì daná'a Pablo, tído dao ra, kò ní xín kandisa. ²⁵ Ta sa'á ña kò ní náki'in tá'an noḡ ñaxintóni rá, sa'á ñoo nì kasá'a nduta ra kua'an nó'o rá. Tído tá kò ña'a ka kankuei ra yé'é ñoo, dá nì kaa Pablo xí'in rá:

—Ndaa va nì ka'an Espiritu ij Ndios xí'in profeta Isaías tá nì kaa na di'a xí'in na sá'ano ve'á:

²⁶ Kua'án ka'on di'a xí'in ñayuu xaan:

Va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o ndó, tído o kátónij ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ndó, tído o kandaa ta'on ini ndo.

²⁷ Dión ndo'o na chì nì ndukáxi ndá'o ní'o ná.

Ta kò táij ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noḡ ná,

dá ná o koni na xí'in noḡ ná,

ta ni xí'in do'o na ná o kueídó'o na,

ta ni o kátónij ta'on ini na,

dá ná o nándió kuei na noḡ yú'u,

dá nduva'i na.

Dión nì ka'an Espiritu ij xí'in Isaías. ²⁸ Ta kana'á ndó viti ña tánda'á Ndios to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee na dáka'i na yó, kua'an noḡ na kò kúu na Israel, ta noḡ di'a kúu na natiin va'an —kaá Pablo xí'in rá.

²⁹ Tá nì ka'an Pablo to'on yó'o, dá nì kasá'a dándichì tá'an míi ra Israel nì kee ra kua'an ra. ³⁰ Ta nì sa io Pablo uu kuia toon ini ve'e nì xiin ndodó ná ñoo. Ta sa natiin va'a na ndidaá ñayuu sa sáa sa xito ni'ini ñaa. ³¹ Ta nì daná'a na noḡ ñayuu ñoo sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta nì daná'a ta'ani na sa'a sato'o yo Jesucristo. Ta kò ní yu'ú ta'on na ka'an na, ta ni iin tó'on ñayuu kò ní chítuu noḡ dána'a na.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Roma

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta nì nakana na yu'u kakuui iin apóstol, chì nì taó xóo na yu'u ña kanooi kastò'in xí'in ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ² Ta to'on yó'o kían ña nì ka'an Ndios kee na nda rá sa na'á, ta profeta na nì taa naan noo tuti ij mií ná.

³ Ta to'on va'a yó'o ká'an sa'á de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo. Nì kii na tein na ve'e rey David, sa'á ñoó nì kaki na kúu ná iin taa. ⁴ Ta xí'in ndée mií Espíritu ij Ndios nì na'a ña Jesús kúu de'e Ndios, chì nì danátaki ñaá ná tein na nì xí'í. ⁵ Ta sa'a Jesús nì nì'í ndú ña manì ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu yó'o, dá natiin kuú ná ñañó'ó sa'á ña kandeé ini ñaá ná, ta kueidó'o ñaá ná. ⁶ Ta tein ñayuu ñoo ñó'o ta'anì ndo'ó, chì nì nakana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuendá Jesucristo.

⁷ Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Roma, na kú'u ini Ndios sa'a, na nì nakana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'in ndó, ta nakì'o na ña ná koo va'a ini ndo.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸ Ta dinñó'ó ka náki'oi ndiv'e noo Ndios xí'in kuú Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá chì sa iin ní kúu vá ñayuu ní'í tó'on na ña kándéé ini ndo Jesús. ⁹ Ta noo mií Ndios kéchóoin xí'in ndino'o inìi dána'í to'on va'a ña ká'an sa'á de'e na, ta noón kúu ná xí'o ndaa kuendá sa'í, ña daá kuítí vá xíkai ña manì noo ná sa'a ndo. ¹⁰ Ta noo ká'in xí'in ná, seí nda'íi noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saaj korni'ini ndo'ó. ¹¹ Dá chì kóni saaj kande'í ndo'ó, ta chindeéi ndo'ó, dá ní'í ndo ña va'a noo Espíritu ij Ndios, dá kandita toon cháá ka ndo xí'in ña ndaa kándisa yó, ¹² dá ná nakì'o tá'an yó tandeé ini noo iin rá iin yó noó ña ndaa kándisa yó, chì iin nóo kúu vá ña kándisa yó.

¹³ Ñani mií, kóni ña kana'á ndó ña sa kuá'á nda'o ta'ándá nì ka'in saaj kande'í ndo'ó, tído nda viti ío ña'a chítuu yu'u ña saaj. Chì kóni kee iin choon va'a tein mií ndó táto'on kì'o nì kee tein dao ka na kò kúu na Israel.

¹⁴ Dá chì miian ndusa kánian dána'í noó ñayuu ká'an yú'u griego, xí'in noó na kò ká'an yú'u griego, xí'in na ndichí, xí'in na kò ndichí. ¹⁵ Sa'á ñoó kóni kíj saaj kastò'in xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Roma xaan, sa'á to'on va'a Jesús.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹⁶ Ta kò xika'an nooi ká'in sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, dá chì xí'in to'on yó'o dákaiki Ndios ndidaá kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dinñó'ó noo na Israel nì kasáa to'on va'a yó'o. Ta nì kasandaá ta'anian noo na kò kúu na Israel. ¹⁷ Dá chì to'on va'a yó'o ká'an sa'a ndí kían kee yó, dá kándoo vii yo noo Ndios, chì kándoo vii yo noo ná sa'á iin tó'ón dinì ña kándéé ini yo Jesús. Dá chì di'a kaá tuti ij mií Ndios: "Na nì kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaá ná, noón kúu ná kataki chichí."

Ká'an Pablo ña ndidaá ñayuu kómí kuachi noo Ndios

¹⁸ Ta ña xido ini Ndios kii nda induú satá ndidaá kúu ñayuu kée ña kini, xí'in na xíxi ini, chì xí'in ña kini kée na chítuu na ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁹ Ta ña kánian kana'á ná sa'a Ndios, sa ná'á vá ná ña, dá chì mií Ndios nì xí'o ña nì kandaá

ini na sa'án. ²⁰ Ta va'ará o kúu ta'on koni yo choon ká'ano né'e na xí'ín noo yo, ta va'ará o kúu ta'on koni yo ña kúu ná Ndios, tído kánian kana'á yó ña mián ndaa ío na, ta né'e na choon, chî nda rá ni kasá'á sa'a ñayuu yó'ó xí'ó na ña kándaá ini yo ña dión kíán, chî xiní yo ndidaá kúu ña ni kava'a na. Sa'á ñoó ni iin tó'ón ñayuu o kúu kaa ña ko ná'á ná sa'a Ndios.

²¹ Ta va'ará ná'á ná ña ío Ndios, tído ko ndaño'ó ta'on ñaá ná táto'on kí'o kánian kee na, ta ni ko náki'ó na ndivé'e noo ná. Di'a xiní ndi kuú vá ña'a ko chóon nákaní ini na, ta ni ndukáxí níó ná, chî ni nakuúin naá vá ñaxintóni ná. ²² Kée na mií ná ña kúu ná ñayuu ndichí, tído ni nduxixi di'a na, ²³ chî ni dankoo na ña keká'ano Ndios, na ío kuí. Dá ni kasá'á keká'ano na na'áná òa, tá'an ra xí'í, xí'ín na'áná laa, xí'ín na'áná kiri komi sa'a, xí'ín na'áná kiri xíka tii.

²⁴ Sa'á ñoó ni náki'ó ñaá Ndios noo ndidaá kúu ña kini, tá'an ña kátoó téi ñayuu ñoó kee na. Sa'á ñoó ndéi iin rá iin na kée na ña ka'an noo xí'ín ñíí ná. ²⁵ Ta ni dankoo na ña ndaa sa'a Ndios, ta ni kandísa na ña to'ón, chî xí'ó na ñaño'ó, ta ndaño'ó na ña ni kava'a Ndios, ta ko ndaño'ó na mií Ndios, na ni kava'a ndidaá kúu ña'a, na daá kuití kánian natiin ñaño'ó. Dión ná koo.

²⁶ Ta sa'á ña kée ñayuu ña kini ñoó, sa'á ñoó ni náki'ó ñaá Ndios noo kuachi ka'an noo. Chî nda na ña'a ni dankoo táto'on kí'o ni saki Ndios ña naki'in tá'an na xí'ín iin òa kande'i na. Di'a ni náki'in tá'an daá ña'a mií ná ndéi na kée na kuachi ka'an noo. ²⁷ Ta dión ta'ani kée dao òa, chî ni dankoo ta'ani ra táto'on kí'o ni saki Ndios naki'in tá'an ra xí'ín iin ña'a kande'i na. Dá ni kasá'á kátoó xixi ra kudj ra xí'ín òa xí'ín rá, chî yá'a ra kée ra kuachi ka'an noo xí'ín daá òa mií rá. Sa'á ñoó ní'í tá'í rá ña ndo'ó nani níó rá sa'á kuachi kée ra.

²⁸ Ta sa'á ña ko ní xíin na to'ó kuendá na Ndios, sa'á ñoó ni náki'ó ñaá Ndios noo ndidaá kúu ña kini nákaní ini ñaxintóni ná, dá ná kee na ña ko kánian kee na. ²⁹ Chî ni nakutí ná ño'ó ndidaá kúu ña'a ko vá'a, ta kée na kuachi ka'an noo xí'ín ndi ndaa mií vá ñayuu, ta saá ini na, ta kátoó nda'ó na kakomí ná ña kuíká, ta kée na ña kini xí'ín dao ka ñayuu, ta u'u ini na, ta sa'áni na ndji, ta dánaá na dao ka ñayuu, ta danda'í na ñayuu, ta chínani kini na dao ka ñayuu, ³⁰ ta ká'an u'u na sa'a dao ka na, ta káva'a na kuachi sa'á ñayuu, ta xiní u'u na Ndios, ta ko ñaño'ó ná noo ñayuu xí'ín ná, ta ká'an ná ña kúu ná ñayuu ndaya'í, ta ío táyí ini na, ta ndúkú ná kee na ña kini saá, ta ko seídó'ó na tata na xí'ín naná na, ³¹ ta kúu ná ñayuu ndée to'on, ta ko kée na to'on ká'an na, ta ko kú'u ini na sa'a ni iin ñayuu, ta ko ío nda'í ví ini na xí'ín dao ka ñayuu, ta ko ña xí'ó ká'ano ini noo ná. ³² Ta sa kándaá ini ñayuu ñoó sa'a choon ni sa'anda Ndios, ta kándaá ta'ani ini na ña ñayuu kée dión kánian kuu. Tído yá'a ijí vá mií ná kée na ña kini ñoó, ta kádijí ini na tá kée dao ka ñayuu ña kini ñoó.

2

Kéyiko ndaa Ndios sa'a ndidaá kúu ñayuu

¹ Ni iin tó'ón ña maní o kóo sa'a ndo'ó tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu. Ko né'e tandini ndá yoo kúu ndo'ó, dá chî tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, dá kíán dátaí kuachi ndó mií vá ndó, chî dión ta'ani yá'a mií ndó. ² Ta sa ná'á vá yó ña kéyiko ndaa Ndios tá dándó'ó na níó ñayuu kée dión. ³ Ta nakani va'a ini ndo, chî dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, tído kí'ó dión ta'ani yá'a mií ndó. ¿Á ká'an ndó ña ka'ki ndó noo keyiko Ndios sa'a ndo? ⁴ O sa kú'ichí ini ndo koni ndo ña va'a kée Ndios, chî va'a nda'ó ini na, ta ndátí na, ta kueé ío ini na. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña va'a nda'ó ini na, chî kóni na ña nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó? ⁵ Tído sa'á ña kúu ndó ñayuu saá ini, ta sa'á ña ko kóni ndo

nandikó ini ndó sa'á kuächí kée ndó, sa'á ñóó ndukua'á ka ví tãndó'ó ndo'ó ndó tá ná kasandaá kuú kasaa Ndios keyikó ndaa na sa'á ndidaá ñayuu, ⁶ chî chiya'i na noq iin rá iin ñayuu tãto'on káa ña nî kee na. ⁷ Ta ko'on na kî'o na ña kataki chíchí ñayuu ndí'i ini kée ña va'a, chî nî ndukú ná ñaño'ó noq Ndios, ta nî ndukú ná ña ka'an va'a Ndios sa'a ná, ta nî ndukú ná ña kandeí chíchí ná. ⁸ Tído dándó'ó Ndios niq ñayuu dí'inda sa'á ña xido ini ná xiní ña ná, ta dión ta'ani kee na xí'ín na ko seídó'ó ña ndaa, chî ndikó cháá ka na ña ko kían ndaa. ⁹ Ndo'o naní niq ndidaá ñayuu kée ña kini kuú dáá ñóó. Ta dinño'ó ka na Israel ndo'o dión, ndí'i daá, dión ta'ani ndo'o niq na ko kúu na Israel. ¹⁰ Tído na kée ña va'a natiin na ñaño'ó noq Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'a ná, ta ni'í ná ña koo va'a ini na. Dinño'ó ka na Israel natiin ña va'a yó'o, ndí'i, dá natiin na ko kúu na Israel ña. ¹¹ Dá chî ni iin ñayuu ko máni cháá ka noq Ndios, chî iin nóó kúú vá ná noq ná.

¹² Ta ndi ndaa na ko ná'á ley Moisés, ta nî ya'a na nî kee na kuächí, noq kúu na naá sa'á kuächí kée na, va'ará ko ná'á ná ley ñóó. Tído ndidaá na kómí ley yó'o ya'a ta'ani na kée na kuächí, sa'á ñóó keyikó sa'a ná tãto'on kî'o dándáki mií ley. ¹³ Chî o kãndqo vii ta'on ni iin ñayuu noq Ndios sa'á ña seídó'ó oon na choon sa'ándá ley. Sava'a na kée choon sa'ándáan, noq kúu na kandqo vii noq Ndios. ¹⁴ Tído na ko kúu na Israel, ko kómí ná ley nî xî'o Ndios noq Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña nákani ini na, dá kían ná'a na ña ió ta'ani iin ley noq ná, va'ará ko ná'á ná mií ley Moisés. ¹⁵ Ta xí'ín ña kée na ná'a na ña ió iin ley niq ná, ta ñóó kían kedaá xí'ín ná, dá kandaá ini na á nî kee na ña va'a o koqó. Sa'á ñóó ley nákaa ini ñaxintóni ná dátaj kuächí ñaá, ta ñóó ta'ani chindee ñaá ¹⁶ tá ná kasandaá kuú keyikó Ndios sa'á ñayuu xí'ín ndá'a Jesús, chî keyikó na sa'a ndidaá kúu ña'a nî ked'e é ñayuu tãto'on kî'o kua'an to'on va'a sa'a Jesús, ña nî daná'í noq ndo.

Ko seídó'ó ta'on na Israel ley Ndios, kaá Pablo

¹⁷ Ta ndo'ó, chínaní ndó mií ndó ña kúu ndó na Israel, ta kãndéé ká'ano ini ndó ley Moisés. Ta chíndaya'i ndó mií ndó ña kúu ndó na ñoo Ndios. ¹⁸ Ta kaá ndq ña ná'á ndó ndí kían kóni Ndios kee ndó, ta kaá ndq ña dána'a ley ñóó noq ndo ndí kían va'a kánian kee ndó. ¹⁹ Ta ká'an ndó ña tí'a ndó tiin ndaa ndo na ko túu noq, chî ká'an ndó ña kúu ndó iin ña tóqon noq ñayuu ko ná'á Ndios. ²⁰ Ta kaá ndq ña tí'a ndó dána'a ndo noq na ko kátóni ini, ta tí'a ta'ani ndó dána'a ndo noq na ko ná'á tãto'on kî'o kée ndó xí'ín takuálí. Ta kaá ndq ña noq ley kómí ndó ndidaá ña ndíchi xí'ín ña ndaa sa'a Ndios. ²¹ Tí'a va'a ndó dána'a ndo noq dao ka ñayuu, sa'á ñóó, ¿ndiva'a ko tí'a ndó dána'a ndo noq mií ndó, tá dáá? Dá chí dána'a ndo ña ko kánian kí'in kuí'ín ná. Ta, ¿ndiva'a kí'in kuí'ín ná i'í ri mií ndó? ²² Ta dána'a ndo ña ko kánian ya'a na kee na kuächí xí'ín na ko kúu yí'í ná o ñadi'í na. Ta, ¿ndiva'a kée i'í ri mií ndó dión? Tá mi'ian ndaa ndisa kãño'ó ndó yoko, ¿ndiva'a koku'u ndó ini ve'e ñq'an, ta kí'in kuí'ín ná ndó ña kuiká ñó'o iniq? ²³ Kúryí nda'o ndó sa'á ña kómí ndó ley Ndios, sa'á ñóó, ¿ndiva'a kãndaa ndo ñaño'ó Ndios sa'a ña ko seídó'ó ndó choon sa'ándáan? ²⁴ Ta ndaa va ká'an tuti i'í Ndios, chî di'a kaáan: "Ká'an ndava'a na ko kúu na Israel sa'a Ndios kée ndo'ó."

²⁵ Mi'ian ndaa ndáya'i ña nî ta'anda ñi'í ndq tá seídó'ó ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá ko seídó'ó ndó choon sa'ándá Ndios, dá kían kúu ndó tãto'on ñayuu ko ní ta'anda ñi'í. ²⁶ Tído ñayuu ko ní ta'anda ñi'í, xian nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noqon di'a kúu ñayuu Ndios, va'ará ko ní ta'anda ñi'í ná. ²⁷ Chî tá seídó'ó ñayuu ko ní ta'anda ñi'í choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kãndaq ini ndo ña kánian dándó'ó Ndios niq ndo, dá chî va'ará kómí ndó ley

Moisés, ta ni ta'anda ñi ndo, tido yá'a ndó noo choon sa'ándá ley ñoó. ²⁸ Dá chī kō kúú yó ná Israel ndisa sa'á ña ni ta'anda ñi yo, chī o duú ñi yo kedaá xí'á, dá kúú ná ño Ndios. ²⁹ Dá chī ñayuu miían ndaa kuiti kúú ná Israel, ñoón kúú ná ndino'o ini ná seídó'o na Ndios. Ta nió ná kían ná'a ña kúú ná ñayuu Ndios, chī ndino'o ini espíritu ná kándisa ñaa ná, ta kō kándéé ini ná ley. Ta náta'an ini Ndios xini ná ñayuu kée dión, va'ará kō náta'an ini ñayuu xini ñaa ná.

3

¹ Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña kúú yó ná Israel? Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña ni ta'anda ñi yo viti? ² Jaan, ña ndáya'i nda'o kían, chī chíndéé nda'o ña yo. Ta mií ña ndáya'i cháá ka kían ni xí'o Ndios to'on na noo yo, ná Israel. ³ Tído, ¿ndi koo viti, chī dao ná ño yo kō ní seídó'o ta'on na choon ni sa'anda Ndios noo ná? ¿Á ña yó'o kóni kaa ña dánkoo ta'ani Ndios to'on ni xí'o na noo yo? ⁴ Kōó, kō ta'ón dión kían. Di'a iin toon Ndios xí'in ña ni kaa ná kee na, va'ará ndidaá ñayuu ni kandoo kúú ná ná to'ón, chī di'a kaá tuti i Ndios: Ndidaá ñayuu kandaá ini ña kée ní táto'on k'i'o ni ka'an ni kee ní, sa'á ñoó tá ná ka'an kuáchi ná sa'a ní, dá kían kandoo ní kakuu ní ná ni kandeé.

⁵ ¿Ndi ká'an ndo'ó viti? Tá kuachi yó kedaá xí'in dao ka ñayuu, dá kandaá ini na ña iin ndaa Ndios xí'in to'on ni xí'o na noo yo, ¿á ña yó'o kóni kaa ña kō kánian dándó'o Ndios ní yo? Kōó, dá chī dión nákani ini ña ñayuu yó'o. ⁶ Tído kō ta'ón dión kían, dá chī tá ná o dándó'o Ndios ní yo sa'á ña kini kée yó, dá kían, ¿ndi koo keyíko ndaa ná sa'a dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o, tá dáá? ⁷ Tído, tá kuachi kée ndu kían kedaá, dá ná'a ña iin ndaa Ndios xí'in to'on ni xí'o na, ta nátiin na ñaño'ó noo dao ka ñayuu, ¿ndiva'a dándó'o na ní ndú sa'á kuachi kée ndu, tá dáá?, kaá dao ndó. ⁸ Tá dión kían, dá kían, ¿á kaa yo ña kuu kee yo ña kini, dá ná natuu ña va'a? Ta kaá dao ñayuu ña dión dána'a ndu, chī kátó ná dátúú ñaa ná, tido miían ndaa ya'i nda'o chiya'i na noo Ndios sa'á ña ká'an ná dión.

Ká'an Pablo ña ni iin tó'on yó kō kúú ñayuu ndaa noo Ndios

⁹ Ta, ¿ndi ká'an yó viti? ¿Á ndáya'i cháá ka yóó, ná Israel, o duú ná kō kúú ná Israel? Kōó, kō ta'ón dión kían. Dá chī sa ni ñakanii xí'in ndó ña yóó, ná kúú ná Israel, xí'in ná kō kúú ná Israel, ndidaá vá yó ño'o tixi ndá'a kuachi.

¹⁰ Dá chī di'a va kaá tuti i Ndios:

Ni iin tó'on ñayuu kō kúú ñayuu ndaa noo Ndios,
ta ni iin tó'on ná kōó.

¹¹ Ni iin tó'on ñayuu kō kandaá ini,
ta ni iin tó'on ñayuu kō nándukú Ndios.

¹² Ndidaá kúú ñayuu ni kan kuei xoo noo Ndios,
ta ni nduu na ñayuu kō chón.

Ta ni iin na kō kée ña va'a,
ta ni iin tó'on ná kōó.

¹³ Táto'on iin yáí ndi ña nóno yú'u kúú dikó ná,
chī kánkuei ndino'o to'on kini yú'u ná.

Ta xí'in yá ná ká'an ná ña to'ón.

Ta xí'in to'on ká'an ná dárkue'e na ñayuu,
táto'on dárkue'e iin kō iin ñayuu xí'in ndirá deen ri.

¹⁴ Ta ni chití yú'u ná ño'o to'on kini xí'in to'on ova.

¹⁵ Ta kaon kána sa'a ná kua'an ná kati na ni ñayuu xí'in ná.

16 Ta ndei kúú míí vá nõó xíonoo na dándó'o na níõ ñayuu, ta dánkoo nda'í ñaá ná.

17 Ta kọ tí'a na kandeí va'a na xí'ín ñayuu xí'ín ná.

18 Ta ní lú'u ví kọ yu'u ní'ini na Ndios.

19 Sa'á ñoó sa ná'á vá yó ña ndidaá to'on ña ká'an tuti ij Ndios yó'o, ká'an xí'ín ndidaá na ñó'o tíxi ndá'a mián. Sa'á ñoó ná kadi na Israel yú'u ná, chi míí ná xí'ín ndidaá ka ni ñayuu ndéi ñayuu yó'o nakuíta noq Ndios iin kuq, dá keyíkọ sa'á ná. 20 Chi ni iin tó'ón ñayuu o kándoo vii noq Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chi ni xí'o Ndios ley na noq yo, dá ná kandaq ini yo ña kúú yó ñayuu kómí kuqchi noq ná.

Kándoo vii yo noq Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús

21 Tído viti ná'a Ndios noq yo ña ío iin ka ña'a noq ley, ta ñoó kían kedaá xí'ín yó, dá kándoo vii yo noq ná. Ta míí ley xí'ín profeta xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o, 22 chi dánkoo vii Ndios yo noq míí ná sa'á iin tó'ón diní ña kándéé ini yo Jesucristo. Ta díon kée na xí'ín ndidaá kúú ñayuu kándísa Jesús. Ta kọ taó kuendá ta'on na ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, 23 dá chi ndidaá tá'an va na yá'a kée kuqchi, sa'á ñoó ni kuxiká ná nõó ña vii kúú Ndios. 24 Tído viti ni ní'í óon yó ña kándoo vii yo noq ná sa'á ña maní ni kee na sa'a yo, chi ni taó xóo na yó tíxi ndá'a kuqchi sa'á ña ni xí'í Cristo Jesús sa'a yo. 25 Chi ni tanda'á ñaá Ndios ni kii na ni chiyá'i na sa'a kuqchi yo xí'ín ni ná, ta ni ndoo kuqchi yo sa'á ña kándéé ini yo ná. Ta kí'o díon ná'a na míí ná ña kúú ná iin na ndaa. Ta sa'á ña kueé ini Ndios, sa'á ñoó kọ ní sa'an ta'on na taó kuendá na sa'a kuqchi ni kee ñayuu ni sa ndei sa ná'á. 26 Tído viti ná'a na míí ná ña kúú ná na ndaa, dá kandaq ini yo ña keyíkọ ndaa na, ta dánkoo vii ná yó noq ná sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

27 Ta, ¿ndei kua'an ña kúryíí ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta, ¿ndiva'a ni naá óoan? Ni naá óon vaan dá chi sa'á iin tó'ón diní ña kándéé ini yo Jesús kándoo vii yo noq Ndios, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. 28 Ta viti kían kandaq inio ña kándoo vii yo noq Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. 29 ¿Á ká'an ndó ña kúú ná iin Ndios dáka ki sava'a na Israel? Kọó. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña kúú ta'ani na iin Ndios dáka ki na kọ kúú na Israel viti? Chi mián ndaa kúú ta'ani na Ndios noq ná. 30 Dá chi iin tó'ón diní vá kúú Ndios, ta míí ná xí'o ña kándoo vii ñayuu ni ta'anda ñíj noq ná sa'á ña kándéé ini na Jesús, ta xí'o ta'ani na ña kándoo vii na kọ ní ta'anda ñíj noq ná sa'á ña kándéé ta'ani ini na Jesús. 31 ¿Á ká'an ndó ña sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ñoó dánkoo xoo yó ley? Kọó, chíndaya'i di'a yó ley sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

4

Ni kándoo vii Abraham noq Ndios sa'á ña ni kándísa na to'on ni xí'o Ndios noq ná

1 Ta viti, ¿ndí kían kaa yo sa'á Abraham, na sa kuu tatá sá'ano yo? ¿Ndi kían ni kandaq ini na sa'a ña yó'o? 2 Tá ni kándoo vii Abraham noq Ndios sa'á ña va'a ni kee na, dá kían kuu va kuryíí ná. Tído kọ ta'ón díon kíán, sa'á ñoó kọ ní kúu ta'on kuryíí ná noq Ndios. 3 Chi di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Sa'á ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kándoo vii ná noq Ndios." 4 Tá ná kéchóon iin taq noq iin sato'o, kọ xí'o oon ta'on sato'o ra dí'ón noq rá, chi ña kánian kí'in ya'i ra kíán. 5 Tído na kọ kándéé ini ña va'a kée na, di'a kándísa na iin tó'ón diní Ndios, na dánkoo vii ñayuu kómí kuqchi noq míí ná, nõón kúú

na kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaa ná. ⁶ Ta dión ta'ani ni kaa rey David ña ndiká'án ndi kúu ví ñayuu kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaa ná, ta o duú sa'á ña va'a kée na. ⁷ Ta di'a ni kaa na:

Ndiká'án ndí kúu ví ñayuu, na ni xi'o ká'ano iní Ndios sa'a ña kini kée na, chi ni dandóo Ndios kuachi na.

⁸ Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu, na ko ní kekuenda Ndios sa'á kuachi.

⁹ ¿Á sava'a na ni ta'anda ñi'í vá ni'í ña ndoo kuachi na noo Ndios, o á ni'í ta'ani na ko ní ta'anda ñi'í ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'án ndó? Sa ni nakani yu'u xi'ín ndó ña sa'á ña ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoo ni kandoo vii ná noo ná. ¹⁰ Ta, ¿nda oon ni kandoo vii ná noo Ndios? ¿Á sa din'ó'ó ka ni ta'anda ñi'í ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios, o kómani vá? Miian ndaa kuiti ko ñá'a i'í vá ta'anda ñi'í ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios. ¹¹ Ta cháa ka chi noo, dá ni ta'anda ñi'í ná. Ta ña yó'o ná'a ña ni kandoo vii ná noo Ndios tá o ñá'a ta'anda ñi'í ná sa'á ña ni kandeé iní na Ndios. Sa'á ñoo Abraham kúu tát'o'on iin tatá noo ndidaá kúu ñayuu kándisa Jesús, va'ará ko ní ta'anda ñi'í ná, chi sa'á ña kandeé iní ñayuu ñoo Jesús, sa'á ñoo kandoo vii ná noo Ndios. ¹² Ta kúu ta'ani na tatá noo na ni ta'anda ñi'í. Tído ko kúu ta'on na tatá noo ná sa'á ña ni ta'anda ñi'í oon ni ná. Kúu ná tatá noo ñayuu yó'o tá kandeé ta'ani iní na Ndios tát'o'on ki'o ni kandeé iní ñaa mií ná tá ko ñá'a ta'anda ñi'í ná.

Ni xi'o Ndios to'on na noo Abraham sa'á ña ni kandeé iní ñaa ná

¹³ Chi ko ní kaá Ndios ña ki'o na iin ní kúu ñayuu yó'o noo Abraham xi'ín noo de'e ñáani na sa'á ña ni seidó'o na ley. Di'a ni ni'í naan chi ni kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña ni kandeé iní ñaa ná. ¹⁴ Tá sava'a na seidó'o choon sa'ándá ley ni'í ña ni kaa Ndios ki'o na, dá kían ko choon ta'on ña kandeé iní yo Ndios, ta ni tuú vá ña ni kaa na ki'o na noo yo, ní kúu. ¹⁵ Dá chi sava'a ña ni'í yo kée ley kúu ña kuido iní Ndios koni na yo. Tído na koó ley noo, noón kúu na ko yá'a ta'on noón. ¹⁶ Ta sa'á ña kandeé iní yo Ndios, sa'á ñoo ni'í oon yo ñe va'a ni kaa na ki'o na noo yo, dá kían miian ndaa kuiti ni'í ndidaá na ve'e Abraham ña va'a yó'o. Chi o duú sava'a noo na kómí ley ni'í ña va'a yó'o, chi ni'í ta'ani ñayuu kándéé iní Ndios tát'o'on ki'o ni kandeé iní ñaa Abraham ña va'a yó'o. Sa'á ñoo Abraham kúu tát'o'on iin tatá noo ndidaá yo. ¹⁷ Chi di'a kaá tuti i'í Ndios sa'a Abraham: “Ni chikanii yo'ó kakuoon iin tatá noo kuá'a nda'o ñayuu.” Ta Ndios, na ni kándisa Abraham, noón kúu na xi'o ña kataki na ni xi'í, ta ká'an na sa'á ña vei koo, ta taó na kuenda ña sa'á ióan.

¹⁸ Ni kándisa ndaa Abraham ña ni ka'an Ndios xi'ín ná, va'ará koó ka tandeé iní ña kaki iin de'e na. Tído sa'á ña ni kandeé iní na Ndios, sa'á ñoo ni kasandaá na kúu ná iin tatá noo kuá'a nda'o ñayuu, tát'o'on ki'o ni kaa mií Ndios xi'ín ná: “Ki'o dión ví kua'a kakuu de'e de'e ñánóon.” ¹⁹ Ta sa'á iin ndaa Abraham xi'ín ña kándéé iní na ña koo de'e na, va'ará sa'á ió kusá'ano na, chi ió na tát'o'on iin ciento kua. Ta daá dókó o koo de'e va kúu dókó Sara. ²⁰ Tído ko ní kúutú iní na, ta ko ní nákani kuáchi iní na sa'á ña ni ka'an Ndios ña koo de'e na. Di'a ni nakuin toon cháa ka na xi'ín ña kándéé iní na Ndios. Ta ni naki'o na ña'ndó'o noo ná. ²¹ Dá chi ni kandaá kaxi'ini na ña ió choon noo ndá'a Ndios ña kee na ndidaá kúu ña'a ni kaa na kee na. ²² Ta sa'á ña ni kandeé iní na Ndios, sa'á ñoo ni kandoo vii ná noo ná. ²³ Ta o duú sa'a iin tó'on Abraham ká'an tuti i'í Ndios ña ni kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña ni kandeé iní ñaa ná, ²⁴ dá chi nda sa'a yóo ta'ani ká'an, chi kandoo vii ta'ani yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, ta mií ná ni danátaki Jesús, na kúu sato'o yo. ²⁵ Ta na yó'o kúu na ni naki'o mií ni xi'í na sa'á kuáchi yo. Dá ni danátaki ñaa Ndios, dá kuu kandoo vii yo noo mií ná sa'á Jesús.

5

Sa n̄i kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús

1 N̄i kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, sa'á ñoo sa ndéi va'a yó xí'ín ná sa'á ña n̄i kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. ² Ta sa'á ña n̄i kee Jesús, sa'á ñoo n̄i ndu'u yó t̄ixi ndá'a ña man̄i n̄i kee Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, ta ndita toon yó xí'án. Sa'á ñoo kádi iní yo sa'á t̄andéé iní ña kían kandeí chíchí yó noo ndato náye'e noo ió na. ³ Ta o duú sa'á iin tó'on ña yó'o ni kádi iní yo, chí kádi ta'ani iní yo tein tandó'ó ndó'o yó, dá chí sa ná'a vá yó ña tandó'ó kédaa, dá katí'a yó kúndeé iní yo. ⁴ Ta sa'á ña kúndeé iní yo, sa'á ñoo kána va'a yó noo Ndios, ta sa'á ña kána va'a yó noo mií ná, sa'á ñoo n̄i'yo chíáa k̄a t̄andéé iní noo ná. ⁵ Ta t̄andéé iní yó'o kían k̄o dátúú ta'an vaan yó, chí n̄i n̄akutí n̄io yo xí'ín ña kú'u nda'o iní Ndios sa'a yo n̄i kee Espíritu ij mií ná, na n̄i x̄i'o na noo yo.

⁶ K̄o kándéé yó dákaki yó mií yó, sa'á ñoo n̄i kii Cristo Jesús tá n̄i kasandaá tiempo n̄i kaxi Ndios, ta n̄i x̄i'j na sa'á na kómí kuachi. ⁷ Miían ndaa iin ña kuachí nda'o kían ña nakí'o iin ñayuu mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu ndaa. Tído ndá ndi kuu ió iin ñayuu xino iní nakí'o na mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu va'a. ⁸ Tído Ndios kúu na ná'a ña kú'u nda'o iní na sa'a yo, dá chí x̄ian nani kúu ij vá yó ñayuu kómí kuachi, Cristo Jesús kúu na n̄i x̄i'j sa'a yo. ⁹ Ta sa'á ña n̄i kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña n̄i sata Jesús n̄i ná sa'a yo, sa'á ñoo miían ndaa kuiti k̄aki va yó kee mií Jesús noo ña x̄ido iní Ndios x̄iní na ñayuu kómí kuachi. ¹⁰ Chí n̄i sa kuu yó ñayuu k̄o ní sa ne'e tá'an va'a x̄i'ín Ndios, tído n̄i nakí'in tá'an va'a Ndios x̄i'ín yó sa'á ña n̄i x̄i'j de'e na sa'a yo. Ta viti sa'á ña n̄i nakí'in tá'an va'a yó xí'ín ná, sa'á ñoo miían ndaa kuiti k̄aki yó sa'á ña n̄i n̄ataki de'e na ió na. ¹¹ Ta o duú ña yó'o oon ni n̄i'j yo, chí ió ndéé iní yo x̄i'ín Ndios sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo, chí sa'a mií ná n̄i kasandaá yo n̄i nakí'in tá'an va'a yó xí'ín Ndios.

Sa'á kuachi n̄i kee Adán kánian kuu yo, ta sa'á ña va'a n̄i kee Jesús n̄i'yo ña katakí chíchí yó

¹² Ta sa'á ña n̄i ya'a iin t̄a nani Adán n̄i kee ra kuachi, sa'á ñoo n̄i kasá'a ñayuu ndéi ñayuu yó'o kée na kuachi. Ta sa'á ña n̄i kee t̄a ñoo kuachi, sa'á ñoo n̄i x̄i'j ra. Dá n̄i kasá'a ta'ani x̄i'j ndidaa kúu ñayuu, chí ndidaa ná n̄i kasá'a yá'a kée kuachi. ¹³ Tá o ñá'a k̄i'o Ndios ley na noo Moisés, sa ndei va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'á ña k̄o ní ya'a na noo ni iin ley, sa'á ñoo k̄o ní taó kuendá Ndios kuachi n̄i kee na. ¹⁴ Tído nda tiempo Adán, ta nda tiempo Moisés sa x̄i'j ñayuu, va'ará k̄o ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'on n̄i kee Adán.

Ta Adán n̄i sa kuu táto'on iin konda'j iin k̄a t̄a n̄i kii sata rá. ¹⁵ Tído díin va kúu ña va'a n̄i'j yó noo Ndios o duú ña ní'j yo sa'á kuachi n̄i kee Adán. Dá chí sa'á kuachi n̄i kee ra, ní'j ndidaa kúu ñayuu ña x̄i'j na. Tído kuachí nda'o ñayuu ní'j kuachí nda'o ña man̄i x̄i'ín ña va'a noo Ndios sa'á ña n̄i kee iin k̄a t̄a, na kúu Jesucristo.

¹⁶ Chí ña va'a ní'j yó noo Ndios, k̄o kúu nóo ta'an vaan x̄i'ín ña ní'j yo sa'á kuachi n̄i kee Adán. Dá chí sa'á ña n̄i ya'a Adán n̄i kee ra kuachi ñoo, sa'á ñoo n̄i kasá'a ndó'o n̄io yo, ta n̄i kandoo yó kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Tído sa'á ña kómí yó kuachí nda'o kuachi, sa'á ñoo n̄i kee Ndios ña man̄i x̄i'ín yó, dá ná kuu kandoo vii yo noo ná. ¹⁷ Ta sa'á ña n̄i ya'a iin t̄a n̄i kee ra kuachi, sa'á ñoo ní'j ndidaa ñayuu ña x̄i'j na. Tído yóo kúu na n̄i'j ña katakí chíchí yó

sa'a'á ña ñi kee iin ka'á ña, na kúu Jesucristo, chi sa'a'á míi ná ní'i yó kua'a'á ña maní noo Ndios, ta ní'i ta'ani yó ña kándoo vii yo noo ná. ¹⁸ Ta sa'a'á kuachi ñi kee iin tó'on ña, sa'a'á ñoó ndidaa'á ñayuu kándoo kúu ná na kómí kuachi noo Ndios. Ta ki'o dión ta'ani sa'a'á ña va'a'á ñi kee iin ka'á ña, sa'a'á ñoó ndidaa'á ñayuu kuu kándoo vii noo Ndios, ta ní'i ná ña kataki chíchí ná.

¹⁹ Chi sa'a'á ña ko ní seidó'o iin ña choon ñi sa'anda Ndios noo rá, sa'a'á ñoó ndidaa'á kúu ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Ta sa'a'á ña ñi seidó'o iin ka'á ña choon ñi sa'anda Ndios noo ná, sa'a'á ñoó ku'a'á nda'o ñayuu ní'i ña kándoo vii ná noo Ndios. ²⁰ Ni xi'o Ndios ley na noo yo, dá ná kanda'á ini yo ña ku'a'á nda'o kuachi kómí yó noo ná. Tído sa'a'á ña ñi nduka'á ka ví kuachi yo noo ná, sa'a'á ñoó ñi nduka'á ano cháa ka ví ña maní ñi kee na xí'ín yó. ²¹ Chi táto'on sa'á dándáki kuachi ñayuu, dá sa'á xi'í na, ki'o dión ta'ani dándáki ña maní Ndios ndidaa'á yó, dá kándoo vii yo noo ná, dá ní'i yo ña kataki chíchí yó sa'a'á Jesucristo, na kúu sato'o yo.

6

Sa'á ni xi'i va yó noo kuachi, ta ñi nataki yo kándisa yó Jesús

¹ ¿Ndi ká'án ndó viti? ¿Á va'a'á va kee ij yó kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháa ka ini Ndios sa'a'á yo? ² Koo, ko ta'ón dión kíán. Dá chi sa'á ni xi'i va yó noo kuachi, sa'a'á ñoó, ¿ndi kee yó nandiyo kuéi yó kee tuku yóan, tá dáa? ³ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña tá ñi sodo ndúta yo, dá iin ñi nduu yó xí'ín Cristo Jesús? Chi tá ñi sodo ndúta yo kíán táto'on ñi xi'i nduu yó xí'ín ná. ⁴ Ta sa'a'á ña ñi xi'i nduu yo xí'ín ná, sa'a'á ñoó ñi nduxi nduu yó xí'ín ná tá ñi sodo ndúta yo. Dá kíán, táto'on ki'o ndato téi ñi dánataki Ndios Cristo Jesús xí'ín ndéé ndato na, ki'o dión ta'ani ñi nataki yo kandeí yó kakuu yó ñayuu sa'a'á ñi kee Ndios. ⁵ Táto'on ki'o iin ñi nduu yó xí'ín ná tá ñi xi'i nduu yó xí'ín ná, ki'o dión ta'ani nataki yo táto'on ki'o ñi nataki míi ná.

⁶ Kánda'á iniyo ña ñi sarkaa nduu ña ñi sa'á kuu yó tá sata'á xí'ín Jesús ndíka cruz, dá kíán ná naa'á ña kátoó ñi yo keean kuachi, dá ná dá'a ka ñi kee yó choon sa'ándaa'án. ⁷ Chi ñayuu ñi xi'i, sa'á ñi kexoo na tixi ndá'a kuachi. ⁸ Ta sa'a'á ña ñi xi'i nduu yó xí'ín Cristo Jesús, sa'a'á ñoó kándéé ká'ano ini yo ña kandeí nduu yo xí'ín ná. ⁹ Chi sa'á ná'a yó ña ñi nataki Jesús, sa'a'á ñoó o nándio ko ka ña kuu ná, chi ko ka choon noo nda'a'á ña sa'áni ndii ña ka'áni ña'a.

¹⁰ Chi tá ñi xi'i Jesús, ta kúu iin tó'on dáa vá ñi xi'i na sa'a'á ndidaa'á kuachi yó. Ta viti takí na ió na kée na ña kóni Ndios. ¹¹ Ta dión ta'ani taó kuendá ndo ña ñi xi'i ndo noo kuachi, ta viti takí ndo kée ndó ña kóni Ndios sa'a'á ña ñi kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

¹² Sa'a'á ñoó ná dá'a ni konó ka ndo ña dándáki kuachi ñi ndíxi tóo ndó. Ta ná dá'a ka ñi kueidó'o ndó ña kini kóni ñi ndo keean. ¹³ Ta ñi o sa'á kí'o ndó ni lú'u ñi ndo noo kuachi, dá kakian iin ña'a kéchóon noo ña kini. Di'a naki'o ndó míi ndó noo Ndios táto'on iin ñayuu ñi nataki tein na ñi xi'i. Ta naki'o ta'ani ndó ñi ndo noo Ndios, dá ná kakian iin ña'a kéchóon noo ña va'a. ¹⁴ Ko dándáki ka kuachi ndó'o, dá chi ko ño'o ka ndo tixi ndá'a ley Moisés, nda'á di'a noo ndá'a ña maní Ndios va'á ño'o ndó viti.

Kúu yó na kée ña va'a kóni Ndios

¹⁵ Sa'a'á ñoó, ¿á kuu va ya'a yó keea kuachi sa'a'á ña ko ño'o ka yo tixi ndá'a ley ñoó, chi nda'á noo ndá'a ña maní Ndios vá ño'o yó viti? Koo, o kúu ta'on. ¹⁶ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña tá naki'o ndó míi ndó ña kakuu ndó na kéchóon noo iin sato'o, dá kíán kánian kueidó'o ndó na, chi ño'o ndó tixi ndá'a ná? Sa'a'á ñoó tá

ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a kuachi kakuuan sato'o ndo, dá kían ni'i ndo ña kánian kuu ndo. Tído, tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a ña kóni Ndios, dá kían ni'i ndo ña kandoo vii ndo noo ná.

¹⁷ Tído náki'o yu'u ndive'e noo Ndios, dá chi va'ará ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, tido ni kandisa ndaa ndo xi'in ndino'o nído ndo ña kúu to'on va'a ni ñatiin ndó. ¹⁸ Ta sa'á ña ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó ni kasandaá ndo kúu ndó na kée ña va'a kóni Ndios.

¹⁹ Íoi dáki'in tá'in dao to'on xi'in ña dána'i noo ndo, dá chi sava'a ñaxintóni taa va kómí ndó. Chi táto'on ki'o ni náki'o ndó ñi'i ndo keean ña ka'an noo xi'in ña xixi ini tá sata, ki'o dión ta'ani náki'o ndó mií ndó viti kee ndó ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá ndo koo vii ndo noo ná. ²⁰ Chi tá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo ndó noó ña va'a kóni Ndios. ²¹ Tído, ¿ndi kían va'a ni ni'i ndo sa'á ña kini ni sa kee ndó, tá'an ña kédaá xi'in ndó, dá xika'an noo ndo viti? Chi sava'a ña ni'i ñayuu kée dión kían kánian kuu na. ²² Tído viti sa ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu ndó na kéchoon noo Ndios. Ta ña va'a ni'i ndo noo Ndios kían ña koo vii ndo noo mií ná, ndi'i daá, dá ni'i ndo ña kataki chíchi ndó. ²³ Chi ya'i ni'i yo sa'á ña kée yo kuachi kúu ña kánian kuu yo. Tído ña va'a xi'o oon Ndios noo yo kúu ña ni'i yo ña kataki chíchi yó sa'á ña kándéé ini yo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

7

Ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley Moisés

¹ ¿Á ko ná'a ta'on ndó, ñani, ndó'ó na ná'a ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu sava'a nani takí na ndéi na? ² Chi kían táto'on ki'o ndó'o iin ñá'a ni tandá'a, chi ndíko tá'an xi'in yiian noo ley nani takí ra. Tído, tá ni xi'i ra, dá kían ni ndaxi vá ñá'a ñoó xi'in yiian noo ley. ³ Tído tá ío takí yiian xi'an, ta ni náki'in tá'an xi'in iin ka taa, dá kían yá'an kéeán kuachi xi'in ra ko kúu yiian. Tído tá ni xi'i yiian, dá kían ni nono nooan noo ley ñoó. Sa'á ñoó tá ni tandá'an xi'in iin ka taa, dá kían ko yá'a ta'an vaán kéeán kuachi.

⁴ Ta dión ta'ani ndó'o ndo'ó, ñani mií. Sa ni xi'i va ndó noo ley sa'á ña ni xi'i Cristo Jesús sa'a ndo, dá náki'in tá'an ndó xi'in mií Jesús, na ni nataki tein na ni xi'i, dá kuu kee yo ña va'a noo Ndios. ⁵ Chi tá ni sa ndei yo sa kee yo ña kóni ñi yo, xini ndidaá kuachi kini sa katoó yo sa kee yo, chi ley sa dandóto ña kini ñó'o nído yo, dá sa katoó yo kee yóan, ta ña ni'i yo sa'á ña sa kee yo ña yó'o kían ña kánian kuu yo, ní kúu. ⁶ Tído viti ni kankuei xoo yó tixi ndá'a ley, chi sa ni xi'i yo noó ña sa dandáki yó tá sata. Ta viti ni ndu'u yó tixi ndá'a iin choon saá, ña kúu ña kóni Espíritu i'i Ndios, ta ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley yata.

Yó'o ká'an Pablo sa'á kuachi náka iní na

⁷ ¿Ndi kaa yo viti? ¿Á ko tá'ón ña va'a kúu ley yó'o? Koó, ko tá'ón dión kían. Tído ko ní sa na'a ta'on yu'u ndi kían kúu kuachi tá ko ní dána'a ley noo. Chi ndi koo kandaá ini yu'u ña ko kánian katoói ña'a kómí dao ka ñayuu tá ko ní kaa ley di'a xi'iin: "Ná dá'a ni katoó ndo ña'a kómí dao ka ñayuu." ⁸ Tído tá ni kandaá ini ña dión sa'ándá ley choon, kuachi náka ini ni kedaá xi'iin, dá ni kasá'a katoó cháa kai kakomí ña'a dao ka ñayuu. Chi tá ko ní sa na'i ley, iin ña'a ko sá taki va sa kuu kuachi noo. ⁹ Tá sa na'a ni ka'in ña va'a ni sa ioi xi'in Ndios, chi ko ní sa na'i choon sa'ándá ley na. Tído tá ni kandaá ini choon sa'ándáan, dá ni nan'i ndéé cháa ka ví kuachi kéei, ta ni kandaá ini ña kánian kuu. ¹⁰ Ni xi'o Ndios choon yó'o noo yo, dá kandaá ini ña kánian kuu yó'o di'a ni kedaá xi'in yu'u, dá ni kandaá ini ña kánian kuu noo Ndios. ¹¹ Chi ni tiin ndaa ña kúu kuachi choon sa'ándá ley, ta ni danda'áviian yu'u. Sa'á ñoó

kuachi yu'u kían n̄i kedaá xí'ín, dá n̄i xi'ij̄i noo Ndios n̄i kee choon sa'ándá ley. ¹² Tído mián ndaa ña ij̄i kúú ley yó'o, ta choon sa'ándáan kúú ña ij̄i, ta kían ña ndaa xí'ín ña va'a.

¹³ Sa'á ñoó, ¿á ley va'a yó'o kían n̄i kedaá xí'ín yu'u ña kánian kuuj̄i? Koo, chí n̄i na'a kuachi mián ña kían ña kini, chí mián ni xi'o ña kánian kuuj̄i n̄i kee ley va'a yó'o. Ta sa'á ña kée ña kúú kuachi dión xí'ín ley yó'o, sa'á ñoó ná'an mián ña kini nda'o ña. ¹⁴ Chí ná'á yó ña iin ña ij̄i n̄i kii noo Ndios kúú ley, tído yu'u kúú iin ña ñayuu yó'o, chí nákaa ij̄i t̄ixi ndá'a kuachi. ¹⁵ Kó kándaq ta'on ini yu'u ña kéei. Chí kó kéei ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kó náta'an ini keei, dión kéei. ¹⁶ Tá kéei ña kó kónij̄i keei, dá kían nákonij̄i ña iin ña va'a nda'o kúú ley. ¹⁷ Chí o duú mií ká yu'u kée ña kini. Kuachi nákaa ini vei kían kedaá xí'ín, dá kéei ña. ¹⁸ Ta ná'á vá yu'u ña kó ta'on ña va'a nákaa ini, ta ña yó'o ká'ín sa'a ñij̄i. Chí mián ndaa ká'ín keei ña va'a, tído kó kándeé ta'oin keei ña. ¹⁹ Dá chí kó kée ta'on yu'u ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kini, ña kó ká'ín keei, ñoó di'a kée yu'u. ²⁰ Chí tá kée yu'u ña kó ká'ín keei, dá kían o duú ta'on mií yu'u kée ña. Kuachi nákaa ini vei, ñoó vá kían kedaá xí'ín, dá kéei ña.

²¹ Ta ña yó'o kían ndó'i tá ká'ín keei ña va'a, chí ña kini nákaa ini, ñoó kían sadí nooí. ²² Ta ndino'o ini mií náta'an ini xiní choon sa'ándá ley Ndios, ²³ tído ió iin ká ña'a ndó'i, chí ña kóni ñij̄i naá tá'an xí'ín ña va'a kóni ñaxintónij̄i. Ta kúú kándeé vá ña kóni ñij̄i náchi'an yu'u t̄ixi ndá'a kuachi.

²⁴ ¡Nda'í kúú ví yu'u! ¿Ndá yoo ví dákaaki yu'u t̄ixi nda'á kuachi kóni ñij̄i, ña né'e ña kua'ín kuuj̄i? ²⁵ Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña n̄i kee Jesucristo, ña kúú sato'o yo. Ta di'a ndó'i: xí'ín ñaxintónij̄i kéei choon sa'ándá ley Ndios, tído ñij̄i kían nákaa ij̄i vá t̄ixi ndá'a kuachi.

8

Ña yó'o kúú ña va'a xí'o Espiritu ij̄i Ndios noo yo

¹ Ta viti kían koo ká kuachi yó noo Ndios sa'á ña iin n̄i nduu yó xí'ín Cristo Jesús, chí kó ndéi ká yo kee yó ña kóni ñij̄i yo, ndaa ndéi yó kée yó ña kóni Espiritu ij̄i Ndios. ² Chí Espiritu ij̄i Ndios, ña xí'o ña kataki chíchí yó sa'a Cristo Jesús, noón kúú ña n̄i taó xoo yu'u t̄ixi nda'á kuachi, xí'ín noo ña kánian kuuj̄i. ³ Chí kó ní kándeé ta'on ley taó xooan yó t̄ixi nda'á kuachi, chí kó ní kándeé yó kee yó choon sa'ándáan. Sa'á ñoó n̄i ñanda'á Ndios de'e maní ná n̄i kii na ñayuu yó'o, ta n̄i nduu na iin ña ñayuu yó'o táto'on kúú mií yo, ña kómí kuachi. Chí n̄i kii na nakuido na kuachi yó, dá n̄i kuu n̄i taó xoo na yó t̄ixi ndá'án. ⁴ Ta k̄i'o dión n̄i kándeé ná n̄i daxinkoo ndi'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yoo, ña kó ndéi ká kee ña kóni ñij̄i, ndaa ndéi yó kée yó ña kóni Espiritu ij̄i Ndios.

⁵ Ta ñayuu ñó'o t̄ixi nda'á ña kóni ñij̄i ná, noón kúú ña ndi'í cháá ká ini kee ña kóni mií ná. Tído ña ñó'o t̄ixi ndá'a Espiritu ij̄i Ndios, noón kúú ña ndi'í cháá ká ini kee ña kóni mií Espiritu. ⁶ Chí ñayuu ndi'í ini kee ña kóni ñij̄i ná, noón kúú na ñi'í ña kuu na. Tído ñayuu ndi'í ini kee ña kóni Espiritu ij̄i Ndios, noón kúú ña ñi'í ña kataki chíchí ná, xí'ín ña koo va'a ini ña. ⁷ Chí ña kini kóni ñij̄i yo, ñoó kían naá tá'an xí'ín ña kóni Ndios, dá chí kó kónian kueidó'an choon sa'ándá ña, ta kó káti'aan keean ña. ⁸ Sa'á ñoó ña ndéi kée ña kóni ñij̄i ná, noón kúú na o kándeé ña nata'an ini Ndios koni ñaa ná.

⁹ Tído ndo'ó, kó ndéi ká ndo kee ndó ña kóni ñij̄i ndo, ndaa ndéi ndó kée ndó ña kóni Espiritu ij̄i Ndios, tá mián ndaa ió ña ini ndo. Tído tá ió iin káa ndó kó ña'á kakomí Espiritu Cristo ini níno ndo, dá kían kó kúú ta'on ndó kuendá

na. ¹⁰ Tído tá ió Cristo ini ndo, dá kían sa n̄i xi'j va ñíj ndo ñoó kuachi, tído takí va espíritu ndo, ch̄i sa n̄i kandoo vii ndó noo Ndios. ¹¹ Tá miían ndaa ió Espíritu na n̄i danátaki Jesús ini ndo, dá kían na n̄i danátaki Cristo Jesús tein na n̄i xi'j, ñoon ta'ani kúu na dánátaki yikí koño ndo kée Espíritu ij ná, na ió ini ndo. ¹² Sa'á ñoó, ñani miij, kánian kee yó ña kóni Espíritu ij Ndios, ta ko káni kaan kee yó ña kóni ñíj yo. ¹³ Ch̄i tá ndei ndó kée ndó ña kóni ñíj ndo, dá kían kánian kuu va ndó. Tído tá dándi'i ndó ña kini kóni ñíj ndo xí'ín ndée Espíritu ij Ndios, dá kían kataki chíchí ndó.

¹⁴ Ch̄i ndidaá na xí'o mií ña kandaka ñaa Espíritu ij Ndios, ñoon ndisa kúu de'e Ndios. ¹⁵ Dá ch̄i ko ní nátiin ndó iin espíritu, tá'an ña kedaá xí'ín ndó, dá kaño'o tuku ndó t̄ixi ndá'a ña yu'ú ndo. Di'a n̄i natiin ndó Espíritu ij. Ta mií ná n̄i ndee ndó de'e Ndios. Ta mií ná kedaá xí'á, dá káyu'ú yó na di'a: "Tatá ló'o miij." ¹⁶ Ta Espíritu ij Ndios kúu na xí'o kuendá noo espíritu mií yó ña miían ndaa kuiti kúu yó de'e Ndios. ¹⁷ Ta sa'á ña kúu yó de'e Ndios, sa'á ñoó ni'j ta'ani yó ña n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo yo, ta natiin nduu yoán xí'ín Cristo. Tá ná ndo'o nani ñoó yo sa'a ná, tát'o'on n̄i ndo'o mií ná, dá kían natiin nduu yo ñaño'ó xí'ín ná noo ndato kaa induú.

¹⁸ Tído yu'ú kúu ra kandaq ini ña o náki'in tá'an ta'an vaan ña ndó'o níyo tiempo viti xí'ín ña ndato téi koni yo na'a Ndios noo yo chí noo. ¹⁹ Ch̄i ndátí k̄i ndidaá ña'a n̄i kava'a Ndios ña kasandaá kuu na'a Ndios ndá yoo kúu de'e na. ²⁰ Ta ndidaá ña'a n̄i kava'a Ndios n̄i ni'j tá'j ña tuúán. Tído o duú sa'á ña kóni miían ndó'an dión, dá ch̄i k̄i'o dión n̄i koni mií Ndios kee na xí'án. Tído n̄i xi'j na tandeé ini ña kasandaá iin kuu, ²¹ dá taó xoo naan t̄ixi ndá'a ña kua'an tuúán, dá natiin ña ndato kooan tát'o'on k̄i'o ndato téi kande'i na kúu de'e Ndios.

²² Ch̄i sa ná'a yó ña sa ndidaá kúu vá ña'a n̄i kava'a Ndios nda'í tána viti, ta ndó'o nani ñoó ña tát'o'on k̄i'o ndó'o iin ña'a tá kua'an kaki de'án. ²³ Ta o duú sava'a iin tó'on ña yó'o ndó'o dión. Ch̄i dión ta'ani ndó'o yóo, na n̄i natiin Espíritu ij Ndios, ta na yó'o kúu ña va'a mií ñoó n̄i xi'j Ndios noo yo. Ta nda'í ta'ani tána ini yo, ch̄i ndátí k̄i yo ña na'a Ndios ña kúu yó de'e na, dá ndesaá na yikí koño yo. ²⁴ Ch̄i n̄i natiin yó tandeé ini yó'o tá n̄i k̄aki yó ñoó kuachi yo. Tído tá ió tandeé ini yo xí'ín ña'a ió noo yo, dá kían ko ta'ón tandeé ini kían. Ch̄i tá ió ña'a noo yo, ñnda choon kandati yoan? ²⁵ Tído tá ndátí yó iin ña'a ko ndé'a, dá kían kánian kandati kueé yoan.

²⁶ Ta di'a ta'ani kée Espíritu ij Ndios chindeé ná yó, ch̄i ko kati'a yó ka'an yo xí'ín Ndios tát'o'on k̄i'o kánian kee yó. Sa'á ñoó nda'í tána mií Espíritu ij Ndios seí nda'í na sa'a yo noo Ndios. Ta ko ní'j yó to'on nakanió sa'á ña ká'an na xí'ín Ndios. ²⁷ Ta ná'a vá Ndios ndi kaa níyo ñayuu. Sa'á ñoó kandaq va'a ini na ndí kían kóni Espíritu ij ná, dá ch̄i mií Espíritu kúu na seí nda'í sa'á ñayuu mií ná tát'o'on k̄i'o náta'an ini mií Ndios.

Kándée yó xí'ín ndidaá ña ndó'o yó kée Ndios

²⁸ Ta sa ná'a vá yó ña sa'á ña kóni yo Ndios, sa'á ñoó ndidaá kúu vá ña'a ndó'o yó ndúuan ña va'a kée mií Ndios, ch̄i n̄i kaxi ñaa mií ná tát'o'on k̄i'o n̄i ch̄ikaq ini mií ná koo. ²⁹ Ch̄i nda rá mií sa'a vá ná'a Ndios ndá yoo kakuu ñayuu na, ta nda dá vá n̄i saki na ñoon kakuu na tát'o'on k̄i'o kúu de'e mií ná, dá kían de'e mií ná ná kakuu de'e kúu ñoó noo ndidaá kúu ñayuu n̄i nduu ñani na. ³⁰ Ch̄i ñayuu n̄i saki mií Ndios nda rá mií sa'a, na yó'o ta'ani kúu na n̄i nakana mií ná. Ta na n̄i nakana na ñoó, ñoon kúu na n̄i nduvii ná. Ta na n̄i nduvii ná ñoó, ñoon kúu na n̄i'j ñaño'ó noo mií ná noo ndato kaa chí induú.

³¹ ¿Ndi kaa yō sa'a ña yó'o, viti? Tá ió Ndios xí'ín yó, ¿ndá yoo kandeé xí'ín yó, tá daá? ³² Ta kō ní kádí'inda ta'on Ndios de'e na, di'a nī nakí'o ñáa ná nī xí'í na sa'a yō. Sa'á ñōó miían ndaa nī'í nduú yō ndidaá kúú ña va'a xí'ín de'e na. ³³ ¿Ndá yoo kandeé chinóo kuachi yóó, na nī kaxi mií Ndios? Chī mií vá Ndios kúu na nī ñankoo vii yó noo mií ná. ³⁴ Ta, ¿ndá yoo ví kandeé ka'an ña kánian kuu yō sa'a kuachi yō? Chī Cristo kúu na nī xí'í sa'a yó, ta kúu nī ñatakí na, ta ió na xoo kuá'a tatá Ndios sei nda'í na sa'a yō. ³⁵ ¿Ndi kían kandeé ña dánkoo Cristo ña kú'u ini na sa'a yō? ¿Á kandeé tandó'ó, o ña kúnda'í ini yō, o ña kéndava'a ñayuu xí'ín yó, o ña kō ní'í yō ña'a kasá'an yó, o ña kōó dá'on kandixi yó, o ña iō ña kuu yō, o ña ka'áni ñayuu yó xí'ín espada? ³⁶ Kōó, dá chī di'a ká'an tuti iī Ndios:

Sa'á ña kándisa ndu'u mií ní, sa'á ñōó ndidaá kuū ndúkú ñayuu ndu'u ka'áni ná.

Tátō'on kí'o káxi na léko ka'áni ná, kí'o dión kée na xí'ín ndu'u.

³⁷ Tído noo ndidaá kúú tandó'ó yó'o, di'a nī kandeé vá yó nī kee Cristo, na kú'u ini sa'a yō. ³⁸ Sa'á ñōó kándéé ká'ano inī ña ni iin tó'on ta'on ña'a o kándéé ña dánkoo Ndios ña kú'u ini na sa'a yō. Nī ña kuu yō, nī ña kataki yō, nī ángel ndéi noo Ndios, nī ña né'e choon, nī ña kómí ndéé chí induú, ta nī ña'á ndó'o yó viti, ta nī ña'a veí ndo'o yó chí noo, ³⁹ ta nī ña ió noo dikó, nī ña ió nda maá tīi ñó'o, ta nī iin tó'on ka ña'a nī kava'a Ndios o kándéé ña dánkoo na ña kú'u ini na sa'a yō, chī ná'a na ña kú'u ini na sa'a yō sa'á ña nī kee Cristo Jesús, na kúú sato'o yō.

9

Ká'an Pablo ña nī kaxi Ndios na Israel kakuu na ñoo na

¹ Ña ndaa ndisa kúú ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó sa'á ña kúú kuendá Cristo. Ta kō ká'an ta'on yu'u ña to'ón, chī Espíritu iī Ndios kúu na ndáka ña nákaní inī, ta xí'o na kuendá ña dión kían. ² Chī miían ndaa kúnda'í nda'o inī, ta daá kuití vá u'u nímaí sa'á na ñoo. ³ Ta ió yu'u ña tají chí'ain noo Ndios, ta nataó xóo na yu'u noo Cristo tá dión chindeéan na Israel, na kúu na ve'e mií. ⁴ Chī kúu ná na ve'e ta Israel, ta nī ndee ñaá Ndios na ñoo mií ná, ta nī xini xí'ín noo ná tátō'on kí'o náye'e ndaa Ndios, ta nī kandoo Ndios xí'ín ná ña kemáni ñaá ná, ta nī xí'o na ley na noo ná, ta nī ñaná'a ta'ani na noo ná ndi kee na kandañō'o ndisa ñaá ná, ta nī xí'o na to'on na ña kee na ña va'a xí'ín ná. ⁵ Ta ñayuu yó'o ta'ani kúu na ve'e na sá'ano nī sa ndei sa ná'a, ta tein na ve'e yó'o nī kana Cristo, na kúu Ndios dándáki ndidaá tá'an ña'a. Ta daá kuití kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

⁶ Ná dá'a nī ka'án ndó ña kō ní dáxínkoo Ndios to'on nī xí'o na noo ná, dá chī o ñuú ndidaá na Israel kúú ñayuu nī kaxi Ndios. ⁷ Dá chī o ñuú ndidaá na ve'e Abraham kúú ñayuu Ndios, dá chī di'a nī kaa Ndios xí'ín Abraham: "Xí'ín sa'ava de'e Isaac kakuu na ve'ón." ⁸ Sa'á ñōó o ñuú ndidaá na ve'e Abraham kúú de'e Ndios. Di'a kúu ná de'e Ndios sa'á ña nī xí'o Ndios to'on na noo Abraham, ta noón ndisa kúu na ve'e Abraham. ⁹ Dá chī di'a va nī kaa Ndios tá nī xí'o na to'on na noo Abraham: "Nata'an noo kuía, dá nandiō kōoi kasaí, kúú sa nī kaki va de'e Sara."

¹⁰ Ta o ñuú ña yó'o oon nī xí'o ña kándaá ini yō ña dión kían. Dá chī nī tuu ta'ani Rebeca, na nī sa kuu ñadi'í tatá sá'ano yō Isaac, ñó'o de'e na, ta kuatí nī sa kuu xi. ¹¹ Ta nda rá kō ñá'a kaki de'e Rebeca, ta nda rá kō ñá'a kee xi ña va'a, o kee xi ña kini, nda daá vá nī saki ini Ndios kaxi na iin xi. Chī kō kémáni ná yó sa'á ña va'a kée yó, di'a kée na ña nī chīkaá ini mií ná. ¹² Dá chī tá kō

ñá'a kaki xi, dá n̄i kaa n̄a xí'ín Rebeca: "Ta de'ón mií nõó, di'a koni kuáchí xí nõó de'ón ta ló'o." ¹³ Ch̄i di'a kaá ta'ani tuti īi Ndios: "N̄i ku'u'ú inīi sa'a Jacob, ta n̄i kañó'í Esau."

¹⁴ Sa'a ñõó, ¿ndi kaa yõ viti? ¿Á k̄o k̄éyik̄o ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Kõó, k̄o ta'ón dión kián. ¹⁵ Ch̄i di'a n̄i kaa Ndios xí'ín Moisés: "Ko'in ku'u'ú inīi sa'a n̄a n̄i ch̄ikaa inīi mií ku'u'ú ini sa'a, ta ko'in k̄i'o ndeé inīi sa'a n̄a n̄i ch̄ikaa inīi mií k̄i'o ndeé ini sa'a." ¹⁶ Sa'a ñõó k̄o kú'u'ú ini Ndios sa'a ñayuu sa'a ña kóni ñayuu ñõó ña kee Ndios dión, o sa'a ña va'a kée na. Di'a kú'u'ú ini Ndios sa'a ñayuu n̄i ch̄ikaa ini mií ná ku'u'ú ini n̄a sa'a. ¹⁷ Dá ch̄i di'a ká'an tuti īi Ndios sa'a ña n̄i ka'an n̄a xí'ín rey Faraón: "N̄i x̄i'oi ña kakuu yo'ó rey, dá na'l̄i choon ió nõó ndá'í xí'ín miíõn, dión, dá ná kandaá ini ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña yu'u'ú kúu Ndios", kaá na. ¹⁸ Sa'a ñõó kú'u'ú ini Ndios sa'a ñayuu n̄i ka'an mií ná, ta kékaxí ná n̄iõ ñayuu, n̄a n̄i ch̄ikaa ini mií ná kekaxí ná.

¹⁹ Sa'a ñõó, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó xí'ín yu'u': "¿Ndiva'a ká'an Ndios ña kómí yó kuachí tá k̄i'o dión kée na, tá daá? ¿Ndá yoo kandeé ch̄ituu ña n̄i ch̄ikaa ini mií Ndios kee na xí'í?" ²⁰ Tído di'a kaá yu'u'ú xí'ín ndó: ¿Ndí kián kúu ndo'ó, xiní ndõ? ¿Ndiva'a káñó'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an iin k̄idi ñõ'o xí'ín t̄a n̄i kava'an: "¿Ndiva'a n̄i kava'a ní yu'u'ú dión?" ²¹ ¿Á k̄o ná'a ta'on ndo'ó ña ió choon nõó ndá'a t̄a kava'a k̄idi ña kava'a raan tá'to'on k̄i'o ká'an mií rá kooan? Dá ch̄i iin tó'ón diñi nõó nde'i'j̄i kuu va kava'a ra iin k̄idi luu káa, ta kuu kava'a ta'ani ra iin k̄a k̄idi oon.

²² Ta dión ta'ani kée Ndios, dá ch̄i kóni n̄a na'a n̄a tá'to'on kée na tá xido ini n̄a kée kuachí, ta kóni ta'ani na na'a n̄a choon ká'ano né'e na, sa'a ñõó n̄i sa ndati na ñayuu xí'ín ña kueé ió ini n̄a, tá'an ñayuu kedaá xí'ín ná, dá xido ini n̄a, tá'an ñayuu kánian n̄i'í ña naá ná. ²³ Dá ch̄i sa'a ña kóni n̄a dána'a n̄a tá'to'on k̄i'o ká'ano kúu choon kómí ná, sa'a ñõó n̄i kemáni ná ñayuu, n̄a n̄i ch̄ikaa ini mií ná ku'u'ú ini n̄a sa'a, ta n̄i kenduu n̄a ñayuu ñõó ndá rá mií sa'a ña kián kandeí na nda nõó náye'e ndaa. ²⁴ Ta n̄i kana Ndios ñayuu ñõó, ta ñayuu ñõó kúu yó, ch̄i k̄o ní kána na sava'a n̄a Israel, di'a n̄i kana ta'ani na n̄a k̄o kúu n̄a Israel. ²⁵ Dá ch̄i di'a ká'an tuti n̄i taa profeta Oseas sa'a ña n̄i ka'an Ndios: Ko'in ndeéi ñayuu mií, n̄a k̄o ní sá kuu ñayuu, ta kandõo man̄i ñayuu k̄o ní sá io man̄i nõó.

²⁶ Mií mií xián nõó n̄i ka'an Ndios xí'ín ná:

"O dúu tá'ón ñayuu yu'u'ú kúu ndo'ó",

mií nõó kasandaá ña kananí ná kakuu na de'e Ndios tak̄i.

²⁷ Ta di'a kua'an ña n̄i taa profeta Isaías sa'a n̄a Israel: "Va'arátá tá'to'on k̄i'o kua'a kúu ñõ'ti ndéi yu'u'ú taño'o ná kakuu de'e n̄a ñõo Israel, tído iin tu'u ló'o va na k̄aki. ²⁸ Dá ch̄i sato'o yõ Ndios kúu n̄a ndak̄a kuendá nõó iin rá iin ñayuu, ta keyik̄o ndaa n̄a sa'a ná, ta yach̄i nda'o kee na dión." ²⁹ Ta n̄i kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá k̄o ní ku'u'ú ká'ano ini Ndios, n̄a kómí choon nõó ndidaá ángel, sa'a ndu'u, dá kián naá ndí'i va n̄a sá'ano ve'e yó tá'to'on k̄i'o n̄i ndo'o n̄a ñõo Sodoma xí'ín n̄a ñõo Gomorra, ní kúu.

Kándõo vii yõ nõo Ndios sa'a ña kándéé ini yõ ná

³⁰ ¿Ndi kaa yõ sa'a ña yó'o, viti? Kandaá ini yõ ña k̄o ní nándukú n̄a k̄o kúu n̄a Israel ña kakuu na ñayuu ndaa nõo Ndios, tído n̄i ñandukoo vii ñaá Ndios nõó mií ná, ta n̄i kándõo vii ná nõó ná sa'a ña n̄i kandeé ini ñaá ná. ³¹ Tído na Israel n̄i ndukú ña kendaá na choon sa'andá ley, dá kándõo vii ná nõo Ndios. Tído k̄o ní kándéé ta'on na. ³² Ta, ¿ndiva'a n̄i ndo'o na dión, ká'án ndó viti? Dión n̄i ndo'o na, dá ch̄i k̄o ní nándukú ná ña kándõo vii ná nõo Ndios sa'a ña kandeé

iní ñáá ná. Di'a nì ndukú ná kandoo vii ná noo Ndios sa'á ñá kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoo nì kachi'i sa'á ná nì kee yuu nì chindú'u Ndios. ³³ Dá chī di'a kaá tuti iì Ndios:

Ko'ìn chindú'í iin yuu chí ñoo Sion di'a,
dá ná kachi'i sa'á ñayuu ko xīn kandisa ñáá,
dá ná kuēi na noo ñá koon na mií ná.

Tído nā kándisa yuu yó'o, ni iin kuū ta'ón o káka'an noo ná keean.

10

¹ Ñani miíí, miían ndaa kuiti kóni nda'o yu'u xí'ín ndino'o iniñ ñá ná kasandaá nā Israel káki na, ta k'í'o dión xíkai noo Ndios sa'a ná. ² Chī xí'o ndaa kuendá ñá ndí'i nda'o ini nā kee na ñá kóni Ndios, tído ko ná'á ta'on na ndi kee na, dá nata'an ini Ndios, ³ chī ko nákonì nā ñá nì kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo mií ná. Di'a ndí'i nda'o ini nā Israel kandoo vii ná noo Ndios xí'ín ndéē mií ná. Ta sa'á ñá kée na dión, sa'á ñoo ko xí'o na mií ná ñá dánkoo vii ñáá Ndios. ⁴ Dá chī mií Cristo kúú nā nì daxínko choon sa'ándá ley, dá kían kandoo vii ndidaá ñayuu kándisa Cristo noo Ndios.

⁵ Dá chī di'a nì taa Moisés sa'á ñayuu ndúkú kandoo vii noo Ndios sa'a ley: “Nā kándéé kée ndi ndí'i kuií choon sa'ándá ley, noón kúú nā nì'í ñá kataki nā keean.”

⁶ Tído ká'an tuti iì Ndios ñá kándoo vii yo noo Ndios sa'á ñá kándéé ini yo ná, chī di'a kaáan: “Ná dá'a ni ka'án ndó ini níó ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induu kí'ín ñá? (Tá kaá ndo dión, dá kían kénóo ndó Cristo, nā nì kii induu.)

⁷ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ini níó ndo: ¿Ndá yoo ví noo ndā maá tixi ñó'o kí'ín ñá?” (Tá kaá ndo dión, dá kían ko nákonì ndo ñá nì natakì Cristo.)

⁸ Dá chī di'a va kaá tuti iì Ndios sa'á ñá yó'o: “Tein mií ndó xaan va ió to'on va'a, chī ini yú'u vá ndó, ta ini níó vá ndó nákaa to'on va'a yó'o.”

Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kandeé ini ndo Jesús. ⁹ Chī tá nákonì ndo xí'ín yú'u ndo ñá Jesús kúú sato'o noo ndidaá tá'an ñá'a, ta kándisa ndó xí'ín ndino'o ini ndo ñá nì danátaki ñáá Ndios, dá kían nì'í ndo ñá káki ndó.

¹⁰ Dá chī sa'á ñá ndino'o ini ndo kándisa ndó Jesús, sa'á ñoo kándoo vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ñá nákonì ndo ná xí'ín yú'u ndo, sa'á ñoo koni ndo káki ndó.

¹¹ Ta di'a ká'an ta'ani tuti iì Ndios: “Ndi ndáa mií na kándisa ñáá, ni iin kuū ta'ón o káka'an noo ná”, kaáan.

¹² Chī iin nóo kúú ndidaá ñayuu noo Ndios, á mií ná kúú ná nā Israel, o koo, chī iin tó'ón mií vá Ndios kúú sato'o noo ndidaá yó. Ta va'a nda'o ini nā xí'ín nā nákonì ñáá.

¹³ Dá chī di'a kaá tuti iì Ndios: “Ta ndi ndáa miíó ñayuu nákonì ñá Ndios kúú sato'o nā, noón kúú nā nì'í ñá káki na.”

¹⁴ Ta, ¿ndi kee na nákonì nā sato'o yo tá ko ñá'a kandisa ñáá ná? Ta, ¿ndi koo kandisa ñáá ná tá ko ñá'a kueidó'o na sa'a ná? Ta, ¿ndi koo kueidó'o na sa'a ná tá ko iin nā dána'a noo ná?

¹⁵ Ta, ¿ndi koo ko'on nā dána'a nā tá ko iin nā tanda'a ñáá ko'on nā? Chī di'a kaá tuti iì Ndios: “Ndiká'án ví sa'á nā xionoo kásto'on sa'a ndi kee ñayuu koo va'a na xí'ín Ndios, chī xionoo na dána'a nā to'on va'a.”

¹⁶ Tído o duú ndidaá nā Israel nì kándisa to'on va'a yó'o, dá chī di'a kaá Isaías: “Sato'o ndu, Ndios, ¿ndá yoo ví nì kándisa to'on nì daná'a ndu?”

¹⁷ Miían xínñó'ó ñayuu kueidó'o na to'on va'a, dá kuu kandeé ini nā Jesús, ta to'on va'a yó'o kían ká'an sa'a Jesús. ¹⁸ Tído ndátó'ón yu'u ndo'ó: ¿Á ko ñá'a ta'on kueidó'o nā Israel to'on va'a yó'o, ká'án ndo'ó? Koo, dá chī di'a kaá tuti iì Ndios:

Yó'o yó'o va nì kankuei na xionoo na dána'a nā to'on va'a yó'o iin níí kúú ñayúú,

ndā noo xíká cháá ká ñayúú yó'o nì kasandaáan.

¹⁹ Ta ndátò'ón ta'anii ndò'ò: ¿Á ká'án ndó ña kò ní kándaá ta'on ini na Israel ndi dándáki tò'on va'a yó'o? Ka'i ndó ña ni taa Moisés sa'a ná: Kò'on yu'u ki'ò ña koo kuión ini ndò sa'í xí'ín dao ka ñayuu, dá chì ndee yu'u na ñayuu mií,

ta ko'ín dákuidò iní ndò'ó xí'ín ñayuu kòò ñaxintóni.

²⁰ Ta ni xì'o ndeé iní Isaías ni ka'an na di'a xí'ín na ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios:

Ni sonó vá yu'u ña kían ni naní'í ñaá dao ka ñayuu, va'ará kò nándukú ná yu'u,

ta ni na'a yu'u mií noó na kò ndátò'ón sa'í.

²¹ Tído di'a ni kaa Ndios ká'an na sa'á na Israel: “Iin ní ndii yaká ni chineei ndá'í, dá chindeéí iin ñoo kò seídó'o noo ká'ín, iin ñoo káñó'ó noo ká'ín.”

11

Ni taó xóo Ndios iin tu'u na Israel, ta noón kúú na kándisa ñaá

¹ Sa'á ñoo ndátò'ón ta'anii ndò'ò: ¿Á ká'án ndó ña ni ñankoo ndá'a vá Ndios na ñoo na, tá dáá? Kòó, kò ta'ón dión kían. Dá chì iin ta ñoo Israel ta'ani kúú yu'u, dá chì na ve'e Abraham ta'ani kúú, ta nákaa ta'anii tein na ve'e Benjamín. ² Ta kò ní dánkoo ndá'a ta'on Ndios na ñoo na, tá'an na ni kaxi na ndá mií sa'a. ¿Á kò ndúsaá ta'on ini ndò ña ká'an tuti iñ Ndios sa'a profeta Elías tá ni ka'an kuachi na sa'á na Israel noo Ndios? Chì di'a ni kaa na: ³ “Sato'í, ni sa'áni ndí'í ra profeta ní, ta ni ñakóon ra noo náa ní, ta ndáá iin tó'ón vá yu'u ni kandoo xoo mií ní. Ta viti ndí'í ini ra ña kían ka'áni ta'ani ra yu'u.” ⁴ Ta, ¿á ndúsaá ini ndò ña ni kaa Ndios xí'ín Elías? Chì di'a ni kaa na: “O sa nákani inon, dá chì sa ni kaxi xoo va yu'u usa mií ta Israel, tá'an ra ni iin kuú kò ní nákuita xití noo yoko Baal”, kaáan. ⁵ Ta dión ta'ani kían tiempo viti, dá chì ni taó xóo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, chì ni kaxi ñaá ná, ta iin ña manj kían ña ni kee na dión. ⁶ Sa'á ñoo, tá kían sa'á ña manj ni kee Ndios, dá kían kò kían sa'á ña ni kee ñayuu ñoo ña va'a. Dá chì tá ní kaxi ñaá ná sa'á ña ni kee na ña va'a, dá kían kò kúú kaan iin ña manj.

⁷ Sa'á ñoo, ¿ndi kaa yo sa'á ña yó'o viti? Mián ndaa sa nándukú na Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaá ná, tído kò ní kándeé ta'on na. Sava'a na ni taó xóo mií Ndios, noón kúú na ni ni'án. Tído dao ka noón kúú na ni ndukáxí ní. ⁸ Dá chì di'a kaá tuti iñ Ndios: “Ní xì'o Ndios iin ñaxintóni xixi noo ná, ta ni xì'o na nduchí nóo kò túu noo ná, ta ni xì'o na dò'o kò táj noo ná. Ta ki'ò dión kían ndá tiempo viti.” ⁹ Ta di'a ta'ani ni kaa David:

Ta víkò ná'ano kée na ná nduuan iin dej xí'ín iin ñóno noo ná, dá kachi'í sa'á ná, ta kuei na noón, dá ná ndo'o cháá ka ní. ¹⁰ Ta ná kukuaá noo ná, dá o kóni ka na,

ta ná kutódo satá ná kee ndidaá kuachi ndído na. Ta dión ná kandoo na iin íchi, kaáan.

Kò'on Ndios dáka'ki na ñayuu kò kúú na Israel

¹¹ Ta ndátò'ón ta'anii ndò'ò: ¿Á ká'án ndó ña sa'á ña ni kachi'í sa'á na Israel, sa'á ñoo ni kuei chíchí ná? Kòó, kò ta'ón dión kían. Dá chì sa'á ña ni kee na kuachi ñoo, sa'á ñoo ni sonó Ndios noo na kò kúú na Israel ña káki na, dá ná kekuión ini na Israel sa'a ná. ¹² Ta sa'á ña ni kee na Israel ñoo kuachi, sa'á ñoo ni kee Ndios iin ña manj ká'ano xí'ín na kò kúú na Israel. Ta sa'á ña ni túú na Israel noo Ndios, sa'á ñoo ni keva'a cháá ka na kò kúú na Israel. Ta kúú ndato ka ví kò'on Ndios kee na xí'á tá ná kasandaá kuú ndu'u na Israel tíxi ndá'a Ndios.

¹³ Ta viti kónij ka'ín xí'ín ndo'ó, na kò kúú na Israel. Yu'u kúú iin apóstol, na ni tanda'á Ndios né'e to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, ta ndí'i nda'o inij dáxinkoo va'i choon yó'o, ¹⁴ dá chi kónij ña ná kukuíón iní na ñooj sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ndó, dá ná koni dao na káki na. ¹⁵ Dá chi sa'á ña ni dankoo xoo Ndios na Israel, sa'á ñoó ni ní'í dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña kandeí va'a na xí'ín ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandió koo Ndios naki'ín tá'an va'a na xí'ín na ñoo Israel? Kakian táto'on kí'o ni nataki na tein na ni xí'í.

¹⁶ Tá ña ij kúú tá'í yúsa ni taó ná mií noó doko ná noo Ndios, dá kían ña ij ta'ani kúú cháá ka yúsa ni kandoo ñoo. Chi tá ij yo'o iin yíto, dá kían nda ndá'a ra ij. ¹⁷ Chi kían táto'on ni sa'anda Ndios dao ndá'a yíto, ta ndo'ó, va'ará kúú ndó táto'on nda'á yíto olivo yukú, tído ni chíndaa Ndios ndo'ó yíka iin yíto olivo va'a noó ni ta'anda ñoo. Ta yo'o mií rá xíto ndo'ó, ta ndato takí ndo kéean. ¹⁸ Ta ná dá'a ni ka'an táyíí ndó noo ndá'a yíto, ña ni sa'anda Ndios ñoo. Kaño'o ini ndo ña kò xíto ta'on ndó yo'o yíto ñoo. Di'a yo'o yíto ñoo vá xíto ndo'ó. ¹⁹ Ndá ndi kuu kaa ndo ña ni sa'anda na ndá'a yíto ñoo, dá ná chíndaa na mií ndó. ²⁰ Ndaa va ni sa'anda ñaa Ndios, chi kò ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndo'ó, sa'á ña kándéé iní ndo Jesús, sa'á ñoó tándaa ndo ndíka yíto ñoo viti. Tído ná dá'a ni kuryíí ndó. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'u ndo Ndios. ²¹ Dá chi tá kò ní xí'o ká'ano ini Ndios sa'a mií mií ndá'a yíto ñoo, dá kían ni ndo'ó o kí'o ká'ano ini na sa'a. ²² Kana'á ndó ña va'a nda'o ini Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na níó na sa'á ini. Sa'á ñoó ni dándó'o na níó na Israel, na kò ní xíin kandisa, ta ni keva'a na xí'ín ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Tído tá ná dánkoo ndó ña kandisa ndó na, dá kían ko'on na ka'anda na ndo'ó táto'on ni kee na xí'ín mií mií nda'á yíto ñoo. ²³ Tído tá ná dánkoo na Israel ña sa'á ini na, ta ná kandisa ndaa na Jesús, dá kían ko'on Ndios nachirndaa tuku ñaa ná noó ni sarndaa na, dá chi ío choon noo ndá'a ná ña kee na díón. ²⁴ Dá chi ni sa'anda Ndios ndo'ó noo ndá'a yíto olivo yukú, ta ni chíndaa na ndo'ó ndíka yíto olivo ndáka na, va'ará iin ña kuáchij nda'o kíán. Sa'á ñoó, ¿á kò ná'á ta'on ndó ña vaá óon va ko'on tuku na nachíndaa na mií mií ndá'a yíto ñoo noó ni sarndaaan?

Kóni Ndios ña nandió kuéi na Israel noo mií ná

²⁵ Ta viti kóni yu'u ña kana'á ndo'ó, ñani, sa'á iin ña'a ná'á iin tó'ón dinj Ndios, dá kían ná dá'a ni kuryíí ndó. Ni sonó Ndios ña kían ni kusaá ini kuá'a nda'o na Israel nda ná kasandaá ndu'u ndí'i na kò kúú na Israel, na ni chíkaa ini mií Ndios káki. ²⁶ Nda daá ví, dá ko'on na dáka'ki ndí'i na na Israel. Dá chi kí'o di'a kaá tuti ij Ndios: Nda yukú Sion kíi na dáka'ki ñaa, ta taó xóo na na ve'e Jacob noo ndidaá ña kini kée na.

²⁷ Chi díón ko'ín kandooi keeí xí'ín ná tá ná dándooi kuáchi na.

²⁸ Xíni u'u na Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'á ña kée na díón, sa'á ñoó ni keva'a mií ndó. Tído sa'á ña ni kaxi ñaa mií Ndios nda mií sa'a, sa'á ñoó kú'u jó iní na sa'a ná, dá chi kí'o díón ni kandoo na xí'ín na sa'ano ñoo ndu. ²⁹ Chi ni kaxi Ndios na Israel, ta ni kemáni ñaa ná, ta ni iin kuu ta'ón o nándikó iní na. ³⁰ Tído ndo'ó, na kò kúú na Israel, ni sa kuu ndó na koó do'o tá sata. Tído viti ni ní'í ndo ña kú'u ini Ndios sa'a ndo sa'á ña ni kusaá ini na Israel. ³¹ Ta díón ta'ani ndó'o na Israel viti. Chi viti kúú ná na kusaá ini, ta ndo'ó kúú na ni ní'í ña kú'u ini Ndios sa'a ndo. Tído iin kuu ko'on ta'ani Ndios ku'u ini na sa'á na Israel. ³² Ni sonó Ndios ña kían ni kusaá ini ndidaá ñayuu, dá kuu ku'u ini na sa'a ná.

³³ ¡Nandéé ka vían ndichí Ndios! ¡Ta ñaxintóni ná, kò ta'ón noo kásá'án, ta ni noo ndí'an! Kò iin ta'on kándéé kana'á ña ni chíkaa ini na kee na, ta o kúu ta'on kandaá ini yo táto'on kí'o kée na. ³⁴ Chi, ¿ndá yoo kandéé kana'á ndí

kián nákani ini sato'o yo Ndios? Ta, ¿ndá yoo kat'i'a ka'an ni'ini noo ná? ³⁵ Ta, ¿ndá yoo ni kee ña maní xí'in Ndios, dá ná ndi'i ini na nandió né'e na ña maní yó'o? Ko ín ta'on. ³⁶ Dá chi ndidaá tá'an va ña'a veí noo mií Ndios, ta takí'an kée mií ná, ta mií ná kómí choon sa'a ndidaá ña'a. Sa'a ñoó ná natiin mií ná ñaño'ó ndidaá tá'an kuu. Díon ná koo.

12

Ki'o di'a kánian kee na kándtsa Jesús

¹ Sa'a ñoó, ñani mií, sa'a ña kú'u ini Ndios sa'a yo, sa'a ñoó seí nda'áví noo ndo ña naki'o ndó mií ndó noo Ndios, ta ná kakian ña doko ndo mií ndó noo ná, ta díon kee ndó nani takí ndo, ta ná koo vii ndo, ta ná nduku ndó ña nata'an ini Ndios koni na ndo'ó, chi ki'o díon kánian kee ndó kandaño'o ndó na. ² Ná dá'a ka ni koo ini ndo kee ndó tá kée na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndo, dá kuu kandaá ini ndo ndí kián kóni na kee ndó, dá kasandaá ndo kana'á ndó ndí kián va'a noo ná, ta ndí kián náta'an ini na xiní na, ta ndí kián kúu ña ndaa noo mií ná.

³ Ta sa'a ña ni kemáni Ndios yu'u xí'in choon kómí, sa'a ñoó xíkai noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téi ndo mií ndó. Va'a kaan chiki'ó va'a ndó ña kée ndó. Ta chiki'ó va'a ndó mií ndó táto'on ki'o kaa tandee ini ni xí'o Ndios noo iin rá iin ndó. ⁴ Dá chi ndó'o yó táto'on ki'o ndó'o yíki koño yo, kua'á nda'o tá'i kián, ta sa díin díin va choon kée iin iian. ⁵ Ta díon ndó'o yó. Kua'a vá kúu yó, tído iin tó'ón vá ni nduu yó sa'a ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Chi ni naki'in tá'an iin rá iin yó, dá ni nduu yó iin tó'ón xí'in dao ka yo. ⁶ Sa'a ñoó díin díin va choon ni natiin yó noo Ndios, dá kat'i'a yó kechóon yó noo ná, ta veí ña noó ña maní xí'o na noo yo. Sa'a ñoó tá ni natiin ndó choon ña kián kast'o'on ndó xí'in dao ka ñayuu to'on ni xí'o Ndios noo ndo, dá kee ndóan táto'on ki'o kándée ini ndo mií ná. ⁷ Ta tá ni natiin ndó noo Ndios ña kat'i'a ndó koni kuáchí ndó noo dao ka na, dá kián koni kuáchí ndísa'ano ndó, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó dána'a ndo, dá kián dána'a va'a ndó. ⁸ Tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó ka'an ni'ini ndó noo ñayuu, dá kián ka'an ni'ini ndó noo ná, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó kemáni ndo na kúnda'í, dá kián ndino'o ini ndo kemáni ndo ná, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó kandida ndó noo, dá kián cho'on va'a ini ndo, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó chindee ndó dao ka na, dá kián chindee ndó na xí'an kádij ini ndo.

⁹ Ta koo ini ndo ku'u ndisa ini ndo sa'a dao ka ndo. Kaño'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndiko ndo ña va'a. ¹⁰ Ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. Ta táto'on ki'o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó, ki'o díon kando'o ndó xí'in dao ka na. Ta koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noo iin rá iin ndó. ¹¹ Cho'on ini ndo kechóon ndó, ta o sa kákuu ndó na dusa. Ndino'o ini ndo koni kuáchí ndó noo na kúu sato'o yo. ¹² Kádij ini ndo sa'a tandee ini xí'o Ndios noo ndo, ta ndee va'a cháa koo ini ndo tein tandó'ó, ta o sa kóo ini ndo katuu ndó ña ká'an ndo xí'in Ndios. ¹³ Ta chindee ndó dao ka na kúu ñayuu Ndios xí'in ña xínño'ó ná, ta koo ini ndo natiin va'a ndó na tá kosaa na ve'e ndó.

¹⁴ Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kéndava'a xí'in ndó, kaka ndo ña maní sa'a ná, ta o sa dátaí chi'an ndó na. ¹⁵ Ta kádij ini ndo xí'in na kádij ini, ta kuaki ndó xí'in na sáki. ¹⁶ Ta iin ná kakuu ndó xí'in dao ka ndo. Ta o sa kúryí ndó, di'a naki'in tá'an ndó xí'in na kúnda'í kandeí ndó. O sa kéndichí téi ndo mií ndó xí'in noo ká'an ndo. ¹⁷ Tá ni kee na ña kini xí'in ndó, o sa nándio kuéi ndó kee ndó ña kini xí'in ná. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a noo ndidaá ñayuu. ¹⁸ Noo mií ndó ká'an ña ndi'i ini ndo ndukú ndó ña kandeí ndó ndó xí'in ini rá iin ñayuu. ¹⁹ O sa kóo ini ndo naki'in ya'i mií ndó sa'a ña kini kée ñayuu xí'in ndó, na maní mií. Di'a kua'an ndo kandati ndó Ndios, dá chi di'a

kaá tuti iḡ mií ná: “Noḡ yú'u nḡ ya'a na, ta mií vá yu'u kúu nḡ ndaka kuendá noḡ ná, kaá sato'o yḡ Ndios.” ²⁰ Sa'á ñoó, tá kuiko nḡ xiní u'u ñaa, ki'o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá ichi ini nḡ, ki'o ndó takuií ná ko'o na, dá chḡ tá kée ndó dión, dá kían keeá kuendá tát'on ño'ó tikeí nḡ chikodó ndḡ diní ná xiní nḡ. ²¹ Ta o sa' kónó ndó noḡ ña' kini ña' kandeéan dákuéi ñaa ndo'ó, di'a chituu ndó ña' kini xí'in ña' va'a.

13

¹ Koo ini ndidaa ní ndó kueidó'o ndó ta né'e choon, dá chḡ ko ndéi ta'on ta né'e choon xí'in ña' kóni mií rá, ndéi ra chḡ ki'o dión nḡ saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chḡ mií Ndios nḡ chikaḡ ini ña' kandeí ra. ² Sa'á ñoó, ndidaa nḡ ko kóni kueidó'o ta né'e choon, xío kao na ña' saki mií Ndios, chḡ mií ná nḡ chikata ra. Ta nḡ kée dión kúu nḡ ndo'o níḡ sa'á kuachi kée ná. ³ Dá chḡ ko ndéi ta'on ta né'e choon dáyu'u rá nḡ kée ña' va'a. Di'a ndéi ra dáyu'u rá nḡ kée ña' kini. Tá ko kóni ndḡ kayu'u ndḡ ta né'e choon, dá kían kee ndó ña' va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'a ndḡ. ⁴ Dá chḡ kómí rá choon noḡ Ndios, dá kían kandeí va'a ndó. Tído tá kée ndó ña' kini, kánian yu'u ndḡ, dá chḡ ko né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noḡ Ndios ña' kían dándó'o ra níḡ ndidaa nḡ kée ña' kini. ⁵ Sa'á ñoó kánian kueidó'o ndó rá, ta o duú sava'a sa'á ña' kómí rá choon dándó'o ra níḡ yḡ. Di'a ná kueidó'o ndó rá sa'á ña' kóni ndḡ kakomí ndó iin ñaxitóni vii. ⁶ Sa'á ñoó chiya'i ndó sa'a ño'ó ndḡ noḡ rá, chḡ kómí rá choon noḡ Ndios, ta sava'a choon yó'o kuití vá ndéi ra. ⁷ Ta chiya'i ndó noḡ iin rá iin rá kánian chiya'i ndó, ta kían noḡ ta né'e choon, o kían noḡ rá kí'in ya'i sa'a ño'ó. Ta ki'o ndó ña'ño'ó noḡ nḡ kánian natiin ña'ño'ó, ta nakoni ndḡ nḡ kánian nakoni ndḡ.

⁸ Ni lú'u o sa' kátaj ndḡ noḡ ni iin ñayuu, sava'a ña' kataj ndḡ noḡ ná ná kakuu ña' ku'u ini ndḡ sa'a ná. Dá chḡ tá kú'u ini ndḡ sa'á ñayuu xí'in ndó, dá kían kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés. ⁹ Dá chḡ di'a kaá ley: “O sa' kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'i ndḡ o yíi ndḡ, o sa' ka'áni ndḡ ndḡi, o sa' kí'in kuí'ina ndó, o sa' káva'a ndó ña' to'on sa'a dao ka' na, o sa' kátoó ndḡ kakomí ndó ña'a ió noḡ dao ka' ñayuu.” Ta choon yó'o xí'in dao ka' choon sa'ándá ley, iin nóó kúu váan xí'in ña' kú'u ini yḡ sa'á ñayuu xí'in yó' tát'on ki'o ndó'o yó' xí'in mií yó. ¹⁰ Dá chḡ tá ná ku'u ini yḡ sa'á ñayuu xí'in yó, dá kían ni iin kuḡ tá'on o kéndava'a yó xí'in ná. Sa'á ñoó tá ná ku'u ini yḡ sa'a ná, dá kían kéndisa yó choon sa'ándá ley. ¹¹ Dión koo ini ndḡ, dá chḡ sa' kua'an ndi'i va tiempo. Sa' ñi kasanda'a va hora ndoto ndó, ná dá'a ka' ni kudí ndḡ, dá chḡ sa' kuyati cháá ka' kuḡ nandió koḡ nḡ dáka'ki ñaa o duú tá mií nḡ kasá'a yó kándisa yó nḡ. ¹² Sa' ndiki vá kían viti, sa' kua'an tuu noḡ vá. Ná dánkoo yó ndidaa ña' kini kée nḡ xionoo noḡ iin naá. Ta ná tiin yó to'on ndato Ndios, dá kandeé yó naḡ yḡ xí'in ña' kini. ¹³ Ná kee yó tát'on kée nḡ ió ndúsá'ano ini, tá'an nḡ xionoo noḡ túu. Ná dá'a ni kee yó víko xíxi kua'an, ná dá'a ni kakuu yó nḡ xí'i, ná dá'a ni kudí yḡ xí'in ñayuu yó'o, ñayuu káa, ná dá'a ni kee yó kuachi ka'an noḡ xí'in ñíi yḡ, ná dá'a ni ndukú yḡ tandó'o xí'in dao ka' na, ta ná dá'a ni koo u'u ini yḡ. ¹⁴ Di'a Jesucristo, ná kúu sato'o yḡ, ná kakuu tát'on iin dá'on kandixi ndó, ta o sa' ki'o ndó mií ndó ña' kían kee ndó ña' kóni ñíi ndḡ.

14

Ká'an Pablo sa'á nḡ kómanḡ kua'ano xí'in to'on Ndios

¹ Natiin va'a ndó ñani yḡ, nḡ kómanḡ kua'ano xí'in ña' ndaa kándisa yó, ta o sa' chidáó tá'an ndó xí'in ná. ² Chḡ ndéi dao ñani yḡ, nḡ ná'a ña' kuu keí ná ndi

ndáa mií ñá'a. Tído ndéi ta'ani dao ka ñani yo, na ko kátóni va'a ini, sava'a ñá'a kuí va sei na. ³ Ta ndo'ó, na ko nákaní kuáchi ini kei ndi ndáa mií ñá'a, o sa kénóo ndó na ko sei ña. Ta ndo'ó, na ko sei ndi ndáa mií ñá'a, ná dá'a ni dána'a ndá'a ndo na ko sei ña, dá chi sa ni natiin va'a ñaa Ndios. ⁴ Ta, ¿ndá yoo kúu ndó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a chinda noo ndo keyíko ndo sa'a na ko ñó'o tíxi ndá'a ndo? Chi mií Ndios, na kúu sato'o ñani ndo, noón kúu na keyíko sa'a ná, á iin ndaa na o ni kankao na noó kuáchi. Tído o kánkao ta'on na, dá chi sato'o yo Ndios, ká'ano ndá'o choon né'e na, ta kuu chindeé ñaa ná kuiin ndaa na.

⁵ Ió dao ñani yo kéká'ano ií vá ná dao kuu, ta ió dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu. Sa'a ñoo iin rá iin mií vá ndó kánian nakani va'a ini sa'a ndi kían kee ndó sa'a ña yó'o. ⁶ Dá chi ió dao ñani yo kéká'ano na dao kuu, ta dión kée na dá chi ndúkú ná k'i'o na ñaño'ó noo Ndios. Ta dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu, chi k'i'o dión kándaq ini na, ta xí'o ta'ani na ñaño'ó noo Ndios. Ta dión ni ndó'o ñani yo, na sei ndi ndáa mií ñá'a, náki'o na ñaño'ó noo Ndios, dá chi náki'o na ndivé'e noo ná sa'a ndidaa ña sei na. Ta dión ta'ani ñayuu ko sei ndi ndáa mií ñá'a, ndúkú ná nak'i'o na ñaño'ó noo Ndios sa'a ña ko sei na ndi ndáa mií ñá'a, ta náki'o ta'ani na ndivé'e noo Ndios sa'a ña kúu sei na. ⁷ Chi ko ndéi mií ta'on yó xí'an dión oon ni, ta ni ko xí'i yo xí'an dión oon ni. ⁸ Dá chi tá takí yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios ndéi yó. Ta tá ni xi'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ni xi'i yo. Sa'a ñoo, tá takí yo o ni xi'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ñó'o yó. ⁹ Ni xi'i Cristo, ta ni nataki na, dión, dá ni xinkoo na kakuu na sato'o noo na ni xi'i xi'in noo ná ndéi takí.

¹⁰ Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Chi ndidaa vá yó nakuíta noo Cristo keyíko sa'a yo. ¹¹ Dá chi di'a kaá tuti ií Ndios:

Sa'a ña takí yu'u, kaá sato'o yo Ndios,
sa'a ñoo ká'ín xi'in ndó ña miían nata'anq ndidaa kúu kondó ñayuu noo yú'u,
ta ndidaa kúu yú'u nakoni ña yu'u kúu Ndios.

¹² Sa'a ñoo kándaq iniq ña iin rá iin vá yó nakuíta nak'i'o yó kuendá noo Ndios.

Ná o kée yó ni iin ña'a, ña kían kedaá xi'in ñani yo, dá kwei na noó kuáchi

¹³ Sa'a ñoo ná dá'a ni dána'a ndá'a tá'an yó. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó tát'o'on iin yuu noo kachi'i sá'a ñani ndo, dá ya'a na kee na kuáchi.

¹⁴ Ná'a yu'u, ta kándéé ká'ano iniq sato'o yo Jesús ña ni iin tó'on ña'a sei yo ko kúu ña'a yakó noo Ndios. Tído tá ká'an dao ka ñani yo ña kían ña'a yakó noo Ndios, dá kían ñaa vá kían noo mií ná. ¹⁵ Ta tá ña sei ndo kedaá xi'in ñani ndo, dá nakani kuáchi ini ná, dá kían ko kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'a ndó ña ni xi'i Cristo sa'a ñani ndo, sa'a ñoo ná dá'a ni dátuu ndó na xi'in ña sei ndo. ¹⁶ O sa k'i'o ndó mií ndó ña ka'an ndava'a na sa'a ña kée ndó, va'ará ná'a mií ndó ña kían ña va'a. ¹⁷ Dá chi yóo, na ñó'o tíxi ndá'a Ndios, ko káni kaan ndi'i ini yo sa'a ña sei yo ni sa'a ña ko'o yó. Ña kánian ndi'i cháa ka ini yo sa'a kían ña ná koo ini yo kee yo ña ndaa, ta ná kandeí va'a yó xí'in dao ka ñani yo, ta ná kandeí dii ini yo, chi ndidaa ña yó'o vei noo Espíritu ií Ndios. ¹⁸ Ta na xínkuáchi noo Jesús kúu na kée ndidaa ña yó'o, ta náta'an ini Ndios sa'a ña kée na, ta ká'an va'a dao ka ñayuu sa'a ná.

¹⁹ Sa'a ñoo ná ndúkú yó ndi keeá kandeí va'a yó xí'in dao ka ñayuu, ta ná ndúkú yó ndi keeá dákuá'ano tá'an yó íchi Ndios. ²⁰ Ta ná dá'a ni dána'a ndo ña ni kee Ndios xi'in ña'a sei ndo. Ndidaa tá'an va ña'a sei yo kúu ña vii. Tído ko vá'a ta'on kían noo Ndios tá ná k'i'o yó ña kankao ñani yo noó kuáchi sa'a ña sei yo. ²¹ Iin ña va'a cháa ka kían tá ná o kei yo koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yó dao ka ña'a, ña kían kedaá xi'in ñani yo, dá kwei na noó kuáchi,

o ña'a kedaá xí'ín ná nakani kuáchi ini na, o ña'a kedaá xí'ín ná ndjiko na noó ña'a Ndios. ²² ¿Á kándisa ndó ña kuu kei ndo ndidaá ña yó'o? Va'a va, tído mií ndó xí'ín Ndios ná kana'a. Ndiká'an ví na ko nákanu kuáchi ini noó ña kée na. ²³ Chi ndi ndáa mií ñayuu nákanu kuáchi ini kei ná iin ña'a, ta seí ií vá náan, noón kúu ná táí kuáchi noo Ndios, dá chi kándisa na ña ko kánian kee na dión. Dá chi tá ná kandisa yó ña kían iin ña ko vá'a, ta nī kee yóan, dá kían nī ya'a yó nī kee yó kuáchi noo Ndios.

15

¹ Sa'a ñoó, yóó, na ndíta toon xí'ín to'on Ndios, kánian kī'o ndeé ini yo sa'a ñani yo, na kómanj kua'ano xí'ín to'on Ndios. Ná dá'a nī kee yó sa'a miíá, ná kee cháá ka yo sa'a ñani yo. ² Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ña nata'an ini ñani yo, ta ná ndukú yó ña keva'a na, dión, dá koni na kua'ano cháá ka na xí'ín to'on Ndios. ³ Chi ní Cristo ko ní ndúkú ná ña kían kee na sa'a mií ná. Di'a nī kee na táto'on kī'o ká'an tuti ií Ndios: "Mií to'on kini nī ka'an na sa'a mií nī, ñoó kían nī ñakuido yu'u." ⁴ Ta ndidaá to'on nī taa na noo tuti ií Ndios tá sata, ñoó kían dána'an noo yo nda viti, dá ná katí'a yó kandati kueé yo, ta ná koo ndeé ini yo kee to'on ñoó, dá koni yo natiin yó tandeé ini noo Ndios. ⁵ Ta mií Ndios kúu na xí'o ña kandati kueé yo, ta xí'o na tandeé ini noo yo, noón kúu na kī'o ña kandeí ñóchi ndó xí'ín iin rá iin ndó táto'on kī'o kóni mií Cristo Jesús. ⁶ Dión, dá iin ná kakuu ndó keká'ano ndó Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo.

Miian dána'a yo to'on Jesús noo ndidaá na ko kúu na Israel

⁷ Sa'a ñoó koo ini ndo natiin va'a ndó iin rá iin ndó táto'on kī'o nī natiin va'a Cristo mií yó, dá ná natiin Ndios ñaño'ó. ⁸ Ta ká'ín xí'ín ndó ña nī kii Cristo nī xinkuáchi di'a na noó na ñoo Israel, dá na'a na ña iin na ndaa kúu Ndios, dá dáxinkoo na ña nī kaa Ndios kee na xí'ín na sa'ano Israel nī sa ndei sa ná'a. ⁹ Ta nī kii ta'ani Cristo, dá ná keká'ano na ko kúu na Israel Ndios sa'a ña kú'u ini na sa'a ná. Dá chi di'a kaa tuti ií Ndios: Ta viti ko'ín kī'oi ñaño'ó noo mií ní tein na ko kúu na Israel, ta kata yu'u yaa keká'anoi kuu mií ní.

¹⁰ Ta kaa ta'ani tuti ií Ndios di'a:

Kadij dáó ini ndo'ó, na ko kúu na Israel, xí'ín na Israel, na kúu na ñoo Ndios.

¹¹ Ta kaa ta'ani tuti ií Ndios di'a:

Ta ndo'ó, na ko kúu na Israel, keká'ano ndó Ndios, na kúu sato'o yo,

ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñaá ná.

¹² Ta kaa ta'ani profeta Isaías:

Tein na ve'e taa naní Isái kana iin taa,
ta kasandaá na dándaki na na ko kúu na Israel,
ta noón kúu na kī'o tandeé ini noo ná.

¹³ Ta mií Ndios, na xí'o tandeé ini noo yo, ná dákúti ná níyo ndo xí'ín ña kadij ini ndo, ta ná kī'o na ña koo va'a ini ndo sa'a ña kándéé ini ndo ná, dá ná nakuti iin rá iin ndó xí'ín tandeé ini kee Espíritu ií.

¹⁴ Ta ná'a vá yu'u ña va'a nda'o ini ndo'ó, ñani mií, ta nī chití ndó xí'ín ñaxintóni kée Ndios, sa'a ñoó tí'a ndó ka'an ni'ini noo sátá'an ndó. ¹⁵ Tído noo tuti yó'o nī xí'o ndeé ini nī ka'ín xí'ín ndó, dá dándusaa ini ndo'ó sa'a dao ka ña'a, ta dión nī kee, chi mií Ndios nī kemáni yu'u xí'ín choon yó'o, ¹⁶ dá kechóim noo Jesucristo tein na ko kúu na Israel, dá dána'í to'on va'a sa'a Jesús noo ná, dá kakuu na iin ña va'a dokoí noo Ndios, dá chi Espíritu ií Ndios kúu na ndúvii ñaá. ¹⁷ Ta sa'a Cristo Jesús náta'an ini sa'a choon kéei noo Ndios.

¹⁸ Chi ká'ín savá'a sa'a ña nī kee Cristo xí'ín ndá'í tein na ko kúu na Israel, chi

seídó'o na Ndios n̄i kee ñ̄a dána'l̄i, xí'ín ñ̄a kéei. ¹⁹ Ch̄i n̄i kee ñ̄a ná'ano xí'ín ñ̄a ndato xí'ín ndée Esp̄ritu īi Ndios. Sa'á ñ̄oó nd̄a ñ̄oo Jerusalén, ta nd̄a iin n̄i kuendá Ilirico di'a n̄i ñ̄aka'ani t̄o'on va'a sa'a Cristo Jesús n̄i kee. ²⁰ Ta daá ndí'i va in̄i dána'l̄i t̄o'on va'a sa'a Cristo Jesús ñ̄oó nā ko ñ̄á'a kuíi kueídó'o ñ̄aa, dá ná o náki'in ñ̄e'i choon n̄i kee dao kā nā dána'a. ²¹ Dá ch̄i ndí'i in̄i kee t̄o'on ká'an tuti īi Ndios:

Tá'an ñ̄ayuu ko ñ̄á'a kuíi n̄i'j̄ t̄o'on sa'a Ndios, ñ̄oón kúu nā katóni in̄i, ta ñ̄ayuu ko ñ̄á'a kuíi kueídó'o sa'a ná, kandāa in̄i nā.

Ch̄ikaq̄ in̄i Pablo ko'on na ñ̄oo Roma

²² Sa'á ñ̄oó ko ní kúu saai noo ndéi ndó, va'ará kuá'a nd̄a'o ta'ándá n̄i ka'ín saai kooi xí'ín ndó. ²³ Tído viti sā n̄i ñ̄ata'an va yu'u iin n̄i kuendá noo nákaai yó'o n̄i ñ̄aná'l̄i. Ta sā kua'a vá kuíi nákani in̄i saai noo ndéi ndó. ²⁴ Sa'á ñ̄oó tá ná ko'ín España, dá ch̄ika'and̄a noo ndéi ndó koo tóoi xí'ín ndó. Ta kandat̄i ñ̄a chindee ndó yu'u noo ko'ín tá n̄i ndí'i n̄i sā io dii tóoi xí'ín ndó. ²⁵ Tído viti k̄ian ko'ín ñ̄oo Jerusalén, dá kem̄ani yu'u nā kúu ñ̄ayuu Ndios ndéi ñ̄oo, ²⁶ dá ch̄i nā kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín nā ndéi Acaya n̄i ñ̄ata'an in̄i nā n̄i ketút̄i ná cháa di'ón kem̄ani ná nā kúnda'l̄i ñ̄o'o tein nā kúu ñ̄ayuu Ndios ndéi ñ̄oo Jerusalén. ²⁷ Ta n̄i ñ̄ata'an in̄i nā kee na dión, dá ch̄i tái nā ñ̄oó nā Israel, ch̄i n̄i n̄i'j̄ ná ñ̄a man̄i noo Ndios sa'á nā Israel. Sa'á ñ̄oó k̄anian chindee ñ̄aa ná xí'ín ñ̄a va'a ió noo ná. ²⁸ Tá n̄i ndí'i n̄i keyikoi choon yó'o n̄i sa'ín n̄i ñ̄e'i di'ón ñ̄oo noo ná, dá ch̄ika'and̄a noo ndéi ndó xāan noo ya'i ko'ín España. ²⁹ Ta kátóni in̄i ñ̄a tá ná saai noo ndéi ndó xāan, kuá'a nd̄a'o ñ̄a va'a kee Cristo xí'ín yó sa'á ñ̄a kándisa yó t̄o'on va'a sa'a ná.

³⁰ Tído xíkai ñ̄a man̄i noo ndo, ñ̄ani, ñ̄a sa'á ñ̄a kándisa yó Jesucristo, nā kúu sato'o yo, xí'ín sa'á ñ̄a kú'u sata'an in̄i yo sa'a yo kée Esp̄ritu īi Ndios, ñ̄a chindee ndó yu'u kaka ndo ñ̄a man̄i noo Ndios sa'l̄i, ³¹ dá ná chindee ná yu'u noo ñ̄a kúu yo ñ̄ayuu Ndios. Ta chindee ndó nā xí'ín ndidaa ñ̄a'a xínñó'o ná, ch̄i chindee ná dao kā nā kúu kuendá Jesús, ta chindee ta'ani nā yu'u.

³² Dá k̄ian ná saai xí'an kád̄i in̄i noo ndéi ndó tá dión kóni mií Ndios, dá ná nani'j̄ ndée yu'u xí'ín ndó. ³³ Ná koo Ndios, nā xí'o ñ̄a koo va'a in̄i yo, xí'ín iin rá iin ndo'o. Dión ná koo.

16

Ká'an Pablo ndisá'an xí'ín ñ̄ayuu né'e tá'an va'a xí'ín ná

¹ Natiin va'a ndó k̄i'o yó Febe, ch̄i kosāa nā noo ndéi ndó. Mií ná kúu nā xínkuách̄i noo nā kúu kuendá Jesús ndéi chí ñ̄oo Cencrea. ² Ta kóni ñ̄a k̄ian natiin va'a ndó nā, ch̄i kúu ná kuendá sato'o yo Jesús, ch̄i k̄i'o dión k̄anian kee yó sa'á ñ̄a kúu yo ñ̄ayuu Ndios. Ta chindee ndó nā xí'ín ndidaa ñ̄a'a xínñó'o ná, ch̄i chindee ná dao kā nā kúu kuendá Jesús, ta chindee ta'ani nā yu'u.

³ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'ín Priscila, xí'ín Aquila, nā kéchóon dáó xí'ín yu'u noo Cristo Jesús. ⁴ Ta n̄i x̄i'o nā mií ná ñ̄a kuu nā sa'a yú'u, dá k̄ak̄ii. Ta o duú iin t̄o'on yu'u ní náki'o ndiv'e noo ná, dión ta'ani nā kúu kuendá Jesús, nā ko kúu nā Israel, náki'o ta'ani nā ndiv'e noo ná. ⁵ Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'ín nā kúu kuendá Jesús nditút̄i ve'e nā.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'ín ñ̄ani man̄i Epeneto, nā mií noo n̄i kándisa t̄o'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

⁶ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'ín k̄i'o yó María. Nā yó'o kúu nā ndí'i nd̄a'o in̄i xínkuách̄i noo Ndios tein mií ndó xāan.

⁷ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Andrónico xí'in ñani yo Junias, tá'an ra kúu tá'an yu'u, ta ndi nduú ra ñi sa ño'o xí'in ve'e ka sa'á to'on Jesús. Ta ká'an va'a apóstol, na né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú ta'a yó'o. Ta sa daá kándisa va ra Jesús, dá ñi kándisa yu'u.

⁸ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Amplias, ra kúu ñani maní mií sa'á ña kándisa daó ndú sato'o yo Jesús.

⁹ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Urbano, ra kéchóon daó xí'in ndu'u noo Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani maní Estaquis.

¹⁰ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Apeles, ta náta'an ini Cristo xiní ña ná. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in na ve'e ñani yo Aristóbulo.

¹¹ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in tá'in naní Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in na ve'e Narciso, tá'an na ndíta ndaa xí'in sato'o yo Jesús.

¹² Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in k'i'o yó Trifena xí'in k'i'o yó Trifosa, tá'an na kéchóon noo sato'o yo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in k'i'o maní yo Pérsida, tá'an na ndí'i ini kéchóon noo sato'o yo Jesús.

¹³ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Rufo, ra ñi ka'xi mií sato'o yo Jesús. Ta ka'an ta'ani ndo ndisá'an xí'in naná ra, ch'i táto'on k'i'o naná mií kúu ná, xiní.

¹⁴ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Asíncrito, xí'in Flegonte, xí'in Hermas, xí'in Patrobas, xí'in Hermes xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús dákuá'a xí'in rá.

¹⁵ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Filólogo, xí'in k'i'o yó Julia, xí'in ñani yo Nereo, xí'in k'i'o ra, xí'in k'i'o yó Olimpas xí'in ndidaá ka ñayuu Ndios dákuá'a xí'in ná.

¹⁶ Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'an ká'an ndidaá na kúu kuendá Cristo ndéi iin rá iin xián.

¹⁷ Ta sei nda'ávi noo ndo, ñani, ña kaon koo ndó xí'in ra kátoó ka'anda tá'an ñaá, tá'an ra kátoó dátuy ña ndaa kándisa ndó. Va'a kaan taó xóo ndó mií ndó noo rá. ¹⁸ Dá ch'i ta'a yó'o kúu ra ko xínkuáchi ta'on noo sato'o yo Jesucristo, sa'va'a sa'a mií va rá kée ra. Ta xí'in to'on vitá xí'in to'on ñóchi dánda'i ra na vitá ini.

¹⁹ Ta ndéi kúu mií va ká'an na sa'a ndo ña kúu ndó ñayuu seídó'o ndaa to'on Jesús, sa'á ño'ó kádij nda'o ini sa'á ña kée ndó dión. Ta kóni yu'u ña ndichí koo ndó no'ó ña ndaa, ta o sa ndík noo ña kini. ²⁰ Ta Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, no'ón kúu na kadí yachí ña u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ña maní xí'o Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'in iin rá iin ndó.

²¹ Ta tánda'á ta'ani ñani yo Timoteo, ta kéchóon nduú xí'in yu'u, ndisá'an kosa'a noo ndo. Tá'an ra kúu tá'in naní Lucio, xí'in Jasón, xí'in Sosípater, tánda'á ta'ani ra ndisá'an kosa'a noo ndo.

²² Ta yu'u, ra naní Tercio, ñi taai tuti yó'o kosa'a noo ndo. Ta tánda'á ta'ani yu'u ndisá'an kosa'a noo ndo, ch'i kándisa daó yó sato'o yo Jesús. ²³ Ta ká'an ta'ani ñani yo Gayo ndisá'an xí'in ndó. Ro'ón kúu ra ñi na'atiin va'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'in ndidaá ka na kúu kuendá Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo Erasto, ta né'e va'a dí'on ñoo yó'o, ndisá'an xí'in ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Cuarto ndisá'an xí'in ndó. ²⁴ Ná koo ña maní xí'o Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

K'i'o di'a dánda'i Pablo to'on ká'an na noo tuti yó'o

²⁵ Ió choon noo ndá'a Ndios ña kendaki ná ndó'o xí'in to'on va'a dána'i sa'a Jesucristo. Ta to'on va'a yó'o kúu mií mií ña ñi na'a Ndios noo yo, tá'an ña ñi sa káa de'é nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o. ²⁶ Tído viti kían ñi na'a na ñá noo

yọ. Ta nị taa profeta ña noo tuti iị Ndios tátọ'on kị'o nị sa'anda Ndios, na daá ió kuií, choon noo ná kee na. Ta viti nị dasa tọ'on sa'án noo ndidaá ñayuu, dá ná kandísa naan, ta ná kee na choon sa'ándáan. ²⁷ Sa'á ñoó ná natiin na kúú iin tó'ón dinị Ndios, na kúú Ndios ndichí, ñaño'ó sa'a Jesucristo ndidaá tá'an kuỵ. Díón ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, na ni nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, táto'on k'i'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Sóstenes ² ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó na ni nduvii Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús, ta ni kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani ni kee na xí'ín ñayuu ndéi ndidaa kúu xián, na nákoní ña sato'o na kúu Jesucristo, na kúu sato'o na xí'ín sato'o yo. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Nák'i'o Pablo ndivé'e sa'á ña ni xí'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná kat'i'a na kechóon na noq ná

⁴ Ta daá kuiti vá náki'o yu'u ndivé'e noq tatá yo Ndios sa'a ndo'ó, sa'a ndidaa kúu ña maní ña kían ni xí'o oon na noq ndo sa'a Cristo Jesús. ⁵ Dá chi ni kekuiká Ndios ndo'ó noq ndidaa ña'a sa'á ña ni kee Jesús, chi ni kekuiká ná ndo'ó xí'ín to'on ká'an ndo, xí'ín ña koo ndichí cháá ka ndo xí'ín to'on na. ⁶ Ta ñoo kían ná'a ña miíañ ndaa ndita ndaa ndo xí'ín to'on va'a ni seidó'o ndó sa'a Cristo. ⁷ Sa'á ñoo ni iin tó'ón ña'a o kámaní noq ndo, dá kat'i'a ndó kee ndó choon Ndios xián nani ndáti ndó kasandaá kuu na'a noq sato'o yo Jesucristo. ⁸ Ta mií tatá Ndios kúu na chindee ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'ín ná nda noq ndí'i, dá kían ni iin tó'ón ta'on kuachi o koo sata ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ⁹ In na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na ni nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'ín de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ko va'a ña tá'anda tá'an na kúu kuendá Jesús

¹⁰ Seí nda'avíi noq ndo'ó, ñani miíi, xí'ín kuu sato'o yo Jesucristo ña iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo, ta ná dá'a ni ka'anda tá'an ndó. Nóchí kandeí ndó, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo. ¹¹ Chi ni katóni inií, ñanií, ni kee na ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó. ¹² Dión ká'ín xí'ín ndó, dá chi dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pablo, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cefas, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹³ ¿Á kua'a vá ni ta'anda Cristo, xiní ndo? ¿Á ni sarkaa Pablo ndika cruz, xiní ndo? O, ¿á xí'ín kuu yu'u ni sodó ndúta ndo'ó, ká'an ndó? ¹⁴ Náki'oi ndivé'e noq Ndios chi ni iin tó'ón ndó kó ní dákodó ndúta yu'u, savá'a Crispo xí'ín Gayo va kúu ra ni dákodó ndúta yu'u. ¹⁵ Sa'á ñoo ni iin ñayuu o kúu kaa ña ni sodó ndúta ná xí'ín kuu yu'u. ¹⁶ Ta ni dákodó ndúta ta'anii na ve'e Estéfanos, tído ko ndúsaí inií á ió dao ka na ni dákodó ndútaí. ¹⁷ Dá chi ko ní sa'ándá Cristo choon noqí ña dákodó ndútaí ndo'ó, di'a ni xí'o na choon noqí ña dána'i to'on va'a na. Ta ko ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxino inií ndo'ó, chi ko kónií kenóoi ña ni kee Cristo tá ni xí'i na sa'a yo ndika cruz.

Jesucristo kúu ndéi mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná

18 Dá chî to'on va'a ña ká'an sa'á ña ni xi'i Cristo ndjika cruz kían djiki noo na kua'an naá. Tído noo yóo, na ni'i ña káki, to'on yó'o kúu ndéé mií Ndios ña dákaki naá. 19 Dá chî di'a ká'an tuti ií Ndios: Dánaa vai ña ndichí taa, ta kañó'i ñaxintóni ñayuu kándaá ini.

20 Sa'á ñoo, ¿ndi ndó'o na kómí ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndó'o na dákua'a ña ndichí? Ta, ¿ndi ndó'o na ká'an to'on ndichí ió ñayuu yó'o? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ni kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuu yó'o? 21 Ta xí'in ña ndichí kómí Ndios ni chikaá ini na ña o kásandaá ñayuu kana'á ná mií Ndios xí'in ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a ni ñata'an ini mií Ndios dákaki na ñayuu kándisa to'on dána'a ndu, va'ará to'on djiká na kían noo dao ka ñayuu.

22 Ta na Israel kúu na xiká iin ña ndato, dá kandia na, ta na griego kúu na ndúkú to'on ndichí, dá kandia na. 23 Tído ndu'u kúu na dána'a sa'a Cristo, na ni xi'i ndjika cruz. Ta to'on yó'o kían dár'u'u na Israel, ta kían to'on djiki noo na griego. 24 Tído noo ñayuu ni ñakana mií Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o á mií ná kúu ná na griego, Jesucristo kúu ndéé mií Ndios xí'in ña ndichí mií ná. 25 Dá chî to'on Ndios, ña chínani ñayuu kúu to'on djiki, ña ndichí cháá ka kían o duú ña ndichí kómí na ndéi ñayuu yó'o. Ta ña'a Ndios, ña ká'an ñayuu kúu ña vitá cháá ka, di'a ña'a ndakí cháá ka kían o duú ña ndakí noo ñayuu.

26 Sa'á ñoo, kande'é ndó, ñani, chî tá ni ñakana Ndios ndo'ó xoo mií ná, cháá vá ndó ni sa kuu ñayuu ndichí noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu ñayuu né'e choon, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu de'e na kujká ndáya'i.

27 Chî ni kaxi Ndios ñayuu xixi noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu ko ndakí noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí. 28 Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu nóo xí'in ñayuu ko ndáya'i noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, xí'in na ko'o ña'a kúu, dá dátuu ná ña ndáya'i ñayuu yó'o. 29 Kí'o dión ni kee Ndios, dá kían ni iin tó'on ñayuu ná o kúu chindaya'i mií noo ná.

30 Ta mií Ndios kúu na ni xi'i o ña ni nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo ni xi'o na ña ndichí noo yo, xí'in ña kandoo vii yo noo ná, xí'in ña koo vii yo, xí'in ña káki yo tíxi ndá'a kuachi yo. 31 Kí'o dión ni kee Ndios, dá chî kí'o di'a va ká'an tuti ií ná: "Tá'an na ká'an kuryí, kánian kuryí ná sa'á ña ni kee sato'o yo Ndios sa'a ná."

2

Dána'a Pablo sa'á ña ni xi'i Jesucristo ndjika cruz sa'a yo

1 Sa'á ñoo, ñani, tá ni saá noo ndéi ndó ni daná'i to'on ni ni'i noo mií Ndios, ko ni kéchooin to'on táyí o to'on ndichí. 2 Chî ni chikaá ini dána'i noo ndo sava'a sa'a Jesucristo, xí'in sa'á ña ni kee na sa'a yo ndjika cruz. 3 Tá ni sa ioi xí'in ndó, nda'i va ni sa ioi, ta ni sa ndeji ñino ndá'oi ña yu'i. 4 Ta ko ní ndúkú to'on luu, ña kána ñaxintóni taa ñayuu yó'o ka'in xí'in ndó, dá xino ini ndo. Chî di'a ni na'a mií Espíritu ií Ndios ndéé kómí ná tein ña ni daná'i noo ndo. 5 Dión dá kían ná dá'a ni kandeé ini ndo Jesús kee ña ndichí ió ñayuu yó'o, di'a kandeé ini ndo ná kee ndéé Ndios.

Kómí yo Espíritu ií Ndios

6 Tído ndu'u kúu na ká'an to'on ndichí xí'in na ndíta ni sisa xí'in ña kándisa na, tído to'on ndichí yó'o, ko kían to'on ndichí kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o, ta ko kían to'on ndichí dándaki taa né'e choon ñayuu yó'o, tá'an ra sa kua'an naá vá. 7 Tído ndu'u kúu na ká'an sa'a to'on ndichí, ña ná'a iin tó'on mií Ndios,

tá'an ña sa káa de'é. Ta ña ndichí yó'o kíán ña ni chikaa ini mií ná kee na tá ko ñá'a kava'a na ñayuu yó'o, dá ná kuu natiin yó ñañó'ó kí'o na noo yo. ⁸ Ta ni iin tó'on taa né'e choon ñayuu yó'o ko ní xí'o kuendá sa'a ña ndichí yó'o, dá chī tá ni xí'o ra kuendá sa'an, dá kíán o chírkaa ta'on ra sato'o yo Jesús, na kómí ndidaá ñañó'ó, ndika cruz, ní kúu. ⁹ Chī di'a ká'an tuti iñ Ndios:

Tá'an ña'a ko ní xini ñayuu xí'in noo ná,
xí'in ña ko ní seídó'o na,

xí'in ña ni iin kuu ko ní nákaní ini níó ná sa'a,
ñoó kíán ni kenduu Ndios kí'o na noó ñayuu kóni ñaá.

¹⁰ Tído ndidaá kúu ña yó'o kíán ni na'a Ndios noo yo ni kee Espírítu iñ mií ná. Chī Espírítu ná kúu na ndé'é va'a ndidaá kúu ña'a, va'ará nda maá ini níó Ndios kíán.

¹¹ Ta, ¿ndá yoo kúu iin taa ná'a ndi nákaní ini iin ka taa? Sava'a iin tó'on espírítu nákaa ini ra kíán ná'a ndí kíán nákaní ini ra. Ta dión ta'ani, ni iin tó'on ta'on ñayuu ko ná'a ndi nákaní ini Ndios, sava'a iin tó'on Espírítu mií vá ná ná'a ndí kíán nákaní ini na. ¹² Ta yóo kúu na ko ní nátiin ta'on yó espírítu kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a ni ñatiin yó Espírítu ni kii noo mií Ndios, dá kuu kandaá ini yo ndí kíán kúu ña va'a ni xí'o Ndios noo yo. ¹³ Ta sa'a ndidaá kúu ña'a yó'o ká'an ndu, tído ko ká'an ta'on ndu táto'on kí'o dána'a na kómí ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a dána'a ndu xí'in to'on ni ñan'a Espírítu iñ Ndios noo ndú, chī dána'a ndu to'on ni kii noo Espírítu Ndios noo na kómí Espírítu ná.

¹⁴ Ta ñayuu ko kómí Espírítu iñ Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espírítu iñ Ndios, dá chī ñiki va kíán noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ña. Dá chī sava'a na kómí Espírítu iñ Ndios kúu na kuu kandaá ini sa'an. ¹⁵ Ta ñayuu kómí Espírítu Ndios kúu na keyíko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta ko iin ta'on kuu keyíko sa'a ná. ¹⁶ Chī di'a kaá tuti iñ Ndios: “¿Ndá yoo kandeé kana'a ndí kíán nákaní ini sato'o yo Ndios? ¿Ndá yoo katí'a dána'a noo ná?” Tído yóo kúu na kómí ñaxintóni Cristo.

3

Kéchóon nduú Pablo xí'in Apolos noo Ndios

¹ Tído ko ní kúu ta'on dána'i noo ndo'ó, ñani, táto'on kí'o dána'i noo ñayuu kómí Espírítu iñ Ndios. Di'a ni ñan'a'i noo ndo táto'on kí'o dána'i noo ñayuu kée ña kóni ñi'i ná, chī táto'on takuálí vá kúu ndó noo to'on Cristo. ² Sa'a ñoó ni xí'oi lechí va ní xí'i ndó táto'on kí'o kée na xí'in takuálí, dá chī o kúu keí xí ña seí na yatá. Ta kí'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chī ko ní kúu ta'on natiin ndó ña ndichí cháa ka sa'a Ndios, ta nda viti o kúu iñ va natiin ndóan. ³ Dá chī kée iñ vá ndó ña kóni ñi'i ndo, dá chī ió iñ vá ña u'u ini ndo, ta naá tá'an iñ vá ndó, ta sa'ándá tá'an iñ vá ndó. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñi'i, ta ná'a ta'anian ña kée ndó táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios? ⁴ Dá chī tá ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Apolos, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñi'i?

⁵ Ta, ¿ndí kíán kúu Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndí kíán kúu Apolos, ká'an ndó? Chī sava'a na kéchóon noo Ndios oon va kúu ndu'u, ta ni ñan'a'a ndu noo ndo, dá ni kándisa ndó. Chī iin rá iin ndu kée choon ni xí'o sato'o yo Ndios noo ndú. ⁶ Yu'u kúu ra ni ni'i choon ña chí'i tata, ta Apolos ni ni'i choon ña ko'oni naan. Tído mií vá Ndios kúu na dákuá'anoan. ⁷ Sa'a ñoó ni ña'a ko kúu taa ni chí'i tata, ni ra ni so'onian, sava'a Ndios vá kúu na ndáya'i, chī mií ná kúu na dákuá'anoan. ⁸ Iin nóó vá ndáya'i taa ni chí'i tata, xí'in ra ni so'onian, va'ará

iin rá iin ra nátiin ya'i táto'on k'i'o káa choon n̄i kee ra. ⁹ Ch̄i ndu'u kúu rá kéchóon noo choon Ndios, ta ndo'ó kúu táto'on ño'ó xiti noo ná, ta kúu ta'ani ndó táto'on k'i'o iin ve'e, ña nákaa na káva'a na.

¹⁰ Ta sa'á ña man̄i n̄i kee Ndios xí'ín, sa'á ño'ó kúu táto'on iin na t̄i'a kava'a ve'e, ch̄i n̄i ch̄indú'í sa'án. Ta dao ka na kúu na dáxinoan. Sa'á ño'ó kánian kandaa iin rá iin na choon kée na, dá kandoo va'an. ¹¹ Dá ch̄i k̄o iin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e noo ña sa kándu'u, ch̄i sa'a ve'e ño'ó kúu m̄i Jesucristo. ¹² Ta sata sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xí'ín oro, o plata, o xí'ín yuu luu ndáa, o xí'ín yito, o xí'ín ñoo te'í'i, o xí'ín ra itá tiri. ¹³ Tído iin rá iin choon kían ná'a mián á choon va'a kían o koó. Ch̄i tá ná kasandaá kuu keyik̄o Ndios sa'án, dá kandaa inio ndi ndo'an kee ño'ó kéj. Ta dión keean xí'ín iin rá iin choon, dá ch̄i ño'ó kéj kían korndodó ñaá. ¹⁴ Tá koó ña'a ndo'ó ña n̄i kava'a na sata sa'a ve'e ño'ó, dá kían natiin na ya'i sa'a choon n̄i kee na. ¹⁵ Tído tá ná kej ña n̄i kava'a na, dá kían naá óon va choon n̄i kee na. Ta va'ará ná k̄aki na, tído ndo'o níó ná táto'on k'i'o ndó'o na yá'a noo ño'ó kéj.

¹⁶ ¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña kúu ndó ve'e ño'ó Ndios, ta Espíritu ná ió ini ndo? ¹⁷ Tá ió iin káa ñayuu ndúkú dánaa na ve'e ño'ó Ndios, dá kían dánaa vá ñaá Ndios, ch̄i ve'e ño'ó īi Ndios vá kúu ndo'ó.

¹⁸ O sa dánda'í ndo m̄i ndó, ch̄i tá ká'an dao ndo'ó ña kúu ndó na ndichí xí'ín ña ndichí ió ñayuu yó'o, dá kían va'a cháa ka kee ndó m̄i ndó kakuu ndó ñayuu ko ndichí xí'ín ña ndichí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndichí noo Ndios. ¹⁹ Dá ch̄i ña ndichí ió ñayuu yó'o kían iin ña'a ko chóon noo Ndios. Ch̄i di'a va ká'an tuti īi Ndios: "Nátiin Ndios ta ndichí tein ña mañá kée ra." ²⁰ Ta ká'an ta'anian di'a: "Ná'a vá Ndios ña nákan̄i in̄i ta ndichí, ña kían ña ko chóon", kaáan. ²¹ Sa'á ño'ó ná dá'a ni chindaya'i ndó m̄i ndó sa'á ña ndita ndó xí'ín taa yó'o o taa káa, ch̄i ndidaá vá ña'a kúu ña'a m̄i ndó. ²² Sa'á ño'ó Pablo, xí'ín Apolos, xí'ín Cefas, xí'ín ñayuu yó'o, xí'ín ña tak̄i yo, xí'ín ña kuu yo, xí'ín ña ndó'o yó viti, xí'ín ña ve'i ndo'o yó chí noo, ndidaá kúu vá ña yó'o kúu ña'a m̄i ndó. ²³ Ta ndo'ó kúu kuendá Cristo, ta Cristo kúu kuendá Ndios.

4

Ká'an Pablo sa'a ndidaá ña'a n̄i kee na sa'á na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Corinto

¹ Sa'á ño'ó kánian kee ndó kuendá ña kúu ndu'u taa kéchóon noo Cristo, ta n̄i natiin ndu choon ña kían dána'a ndu sa'á ña ná'a iin tó'on m̄i Ndios. ² Ta ndidaá na n̄i natiin iin choon, mián ndusa kánian na'a na m̄i ná ña kenda na choon n̄i natiin na. ³ Ta ko né'e tandinii á keyik̄o ndo sa'á ña kéei, o á taa né'e choon ná keyik̄o sa'a ña. Ta ni m̄i yu'u ko keyik̄o sa'á ña kéei. ⁴ Ta va'ará ko nákan̄i kuách̄i in̄i noo ña kéei, tído ña yó'o ko kóni kaa ña n̄i keva'i noo Ndios. Dá ch̄i na keyik̄o ndaa sa'í kúu sato'o yo Ndios. ⁵ Sa'á ño'ó ná dá'a ni chindaa noo ndo keyik̄o ndo sa'á ña kée ni iin ñayuu. Kandati ndó nda ná nandió ko na kúu sato'o yo Jesús, ch̄i noón kúu na dánátuu ndidaá kúu ña'a n̄i kedé'e yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákan̄i ini yo, dá natiin iin rá iin yó ñaño'ó kánian ni'í yo noo Ndios.

⁶ Ñani, n̄i ka'in sa'a ndidaá ña kée m̄i xí'ín ña kée Apolos sa'á ña kúu ini ndu sa'a ndo, dá kían kandé'e ndó táto'on k'i'o kée ndu, dá kat'i'a ndó kee ndó táto'on k'i'o sa'ándá tuti īi Ndios choon, dá kían na dá'a ka ni chindaya'i ndó dao na dána'a noo ndo, ta kenóo ndó dao ka na. ⁷ Ta, ¿ndá yoo kúu ndó, xiní ndo? Ta, ¿ndi kían ió noo ndo, ña kían ko ní xí'o Ndios noo ndo? Ni ña'a va. Ta sa'á ña n̄i ni'í óon ndoan, sa'á ño'ó, ¿ndiva'a chindaya'i ndó m̄i ndó ña ká'an ndo ña ko ní ni'í ndoan, tá dáá?

⁸ Ká'án ndó ña ni iin ña'a kọ kámanj noo ndo, ta ká'án ndó ña kuiká ndó xí'ín ña'a Ndios, ta ká'án ndó ña kúú ndó rey, ta kọọ ká choon kúú ndó ndu'u. Tído ndéé ká vān va'a tá miān ndaa ndisa kúú ndó rey, dá kíān ni'j ta'ani ndu ña dándáki ndu'u ndu'u xí'ín ndó.

⁹ Chj ká'án yu'u ña nda sata kuíi nj chikata Ndios ndu'u, na kúú apóstol. Chj ndó'o ndu'u táto'on kị'o ndó'o ra nj ta'anda choon ña kuu. Ta kúú ndu'u táto'on ñayuu ná'a diki ñayuu yó'o, noo ángel xí'ín noo ñayuu. ¹⁰ Ta ndu'u kúú ñayuu xixi noo ñayuu sa'a ña dána'a ndu sa'a Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó mií ndó ña kúú ndó na ndichí sa'a Cristo. Ta ndu'u kúú na vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúú na ndakí. Ta ndo'ó kúú na ío ñaño'ó, ta ndu'u kúú ra kọọ ñaño'ó, xiní ndó. ¹¹ Ta nda viti nda'í kuíko ndu'u, ta nda'í íchj ini ndu, ta kọ ní'j ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, ta ni ve'e ndu kọọ. ¹² Ta kuitá ndu kéchóon ndu xí'ín ndá'a mií ndú. Ta ká'án ndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ndu'u, xika ndu ña va'a sa'a ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xí'ín ndu'u, tído xí'ó ndéé vá ini ndú. ¹³ Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'án ndu xí'ín ná. Ta nj kasandaá ndu kúú ndú táto'on xe'e, chj nda viti kée na xí'ín ndu'u táto'on kị'o kée na xí'ín ña kọ chóon.

¹⁴ Ta kọ táai ña yó'o kosaā noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ña kosaā noo ndo, chj kónij ka'an ni'inii noo ndo, chj kúú ndó táto'on de'e maníí. ¹⁵ Ta va'ará ná konomí ndó táto'on uxí míl tá dána'a noo ndo sa'a Cristo, tído iin tó'ón vá kúú tatá ndo. Ta yu'u kúú tatá ndo, chj nj daná'j noo ndo ña kúú to'on va'a ña ká'án sa'a Cristo Jesús, ta nj kándisa ndóan. ¹⁶ Sa'a á ñoó seí nda'ávij noo ndo ña kee ndó táto'on kị'o kée mií.

¹⁷ Sa'a á ñoó nj tnda'a'á yu'u Timoteo kosaā xj noo ndéi ndó. Ta kúú xí táto'on de'e maníí, ta iin ndaa xj xí'ín sato'o yo Ndios. Ta mií xí dándusaā ini ndo táto'on kị'o kée yu'u sa'a ña kándisai Cristo, ta kị'o díon dána'j noo na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin xíán noo yá'i kua'jín. ¹⁸ Ta ío dao ndó nj kasá'a kée ndó mií ndó ña kúú ndó na ndáya'i, chj ká'án ndó ña o sáa kaj noo ndéi ndó xaān. ¹⁹ Tído yachj nda'o saaj koto ni'ini ndo'ó tá kị'o díon kónj sato'o yo Ndios, dá ná kandaā inij á miān ndaa ndisa kómí na chindaya'i mií ñoó ndéé Ndios, o to'on ká'án oon va na kíán. ²⁰ Dá chj tá ñó'o yó tixi ndá'a Ndios, kọ kíán ña ká'án oon yó, chj kíán ña kómí ndisa yó ndéé ná. ²¹ ¿Ndá kíán kónj ndo? ¿Á kónj ndo ña saaj dánanij ndo'ó, o á kónj ndo ña saaj xí'ín ña kúú inij sa'a ndo, ta xí'ín ña kueé inij?

5

Sa'ándá Pablo choon noo ñayuu ñoó ña taó xóo na taa nj kee kuachi kini

¹ Miān ndaa nj ni'j tó'ín ña tein mií ndó xaān nákaa iin taa kée kuachi ka'an noo. Ta kuachi kini nda' o kíān yó'o, chj ni ñayuu kọ ná'á Ndios kọ kée táto'on kị'o kée taa xaān, chj kídí ra xí'ín naná ke'éen ra. ² Tído ndo'ó kúú ra kúryíí ij vá ndó. ¿Á kọ ná'á ndó ña kánian kunda'í va ini ndo, dá taó ndo taa kée kuachi ñoó tein mií ndó xaān? ³ Ta va'ará kọọ yu'u ío xí'ín ndó xaān, tído kee ndó kuendá ña ío ñaxintóníí xí'ín ndó. Ta sa'a ña kíán táto'on kị'o íoí xí'ín ndó, sa'a ñoó sa nj keyikoi sa'a ña kini nj kee taa xaān. ⁴ Ta xí'ín kuu sato'o yo Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ña íoí xí'ín ndó, ta xí'ín ndéé sato'o yo Jesucristo ⁵ nakị'o ndó taa xaān noo ndá'a ña u'u, dá ná ndo'ó níó rá, dá ná naá ña kini kátoó ñij rá, dá káki níó rá tá ná kasandaá kuú nandió kọo tuku sato'o yo Jesús kasaā na.

⁶ Sa'a á ñoó kọ vá'a ta'on ña kúryíí ndó. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúú dákuitā tachi vaan iin tu'u yúsá káva'a pan? ⁷ Sa'a á

ñōo nduvii ndo mií ndó ñōo kuachi kée ra, chi kián tátō'on levadura dátuyúán ndo'ó, dá kakuu ndó tátō'on yúsa saá, ña ko ní kí'in tá'an xí'in levadura. Dá chi Cristo kúu tátō'on léko sa'ání na Israel kéká'ano na víko pascua, chi ni doko ná mií ná sa'a yo. ⁸ Sa'a ñōo ná keká'ano yó víko pascua mií, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ña kúu ña kini xí'in ña ko vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'in levadura, ña kúu ña kée yó ña ndaa xí'in ndino'o ini yo.

⁹ Ta noo iin ka tuti ni tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ka ndo xí'in ñayuu kée kuachi xí'in na ko kúu yíi ná o ñadi'í ña. ¹⁰ Tído ko kóni kaaan ña kankuei xoo ndó tein ñayuu ko ná'á Ndios kée kuachi xí'in na ko kúu yíi ná o ñadi'í ña, xí'in na kátoó kakomí ña'a dao ka ñayuu, xí'in na kí'in kui'íná, xí'in na ndáño'o yoko. Dá chi miían ndúsa kánian kankuei va ndó ñayuu yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na. ¹¹ Tído tuti ni tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ndó xí'in ñayuu ká'an kúu kuendá Jesús tá kée na kuachi xí'in na ko kúu yíi ná o ñadi'í ña, o tá kátoó na kakomí ná ña'a dao ka ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúu ná na to'ón, o tá xí'i na, o tá kí'in kui'íná ná. Ta ni o sa kóo ini ndo kasá'an ndó xí'in ná. ¹² Chi, ¿ndí kián kúu yu'u ña keyíko sa'a ñayuu ko nátaka dákuá'a xí'á? Tído, ¿á ko ná'á ndó ña kánian keyíko yo sa'a na dákuá'a dáó xí'á? ¹³ Chi ñayuu ko nátaka dákuá'a xí'á, mií Ndios kúu na keyíko sa'a ná. Sa'a ñōo taó ndo ña kée kuachi náka tein ndó xaan ná ko'on ra.

6

Ná dá'a ni ko'on ndo noo ta né'e choon tá ndó'o ndó tandó'ó tein mií ndó

¹ ¿Á ko ná'á ndó ña tá naá iin káa ndó xí'in iin ñani ndo, na kúu kuendá Jesús, ko vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndo noo ña né'e choon ñayuu yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndo? ¿Ndiva'a ko ká'an di'a ndó xí'in na kúu ñayuu Ndios, dá keyíko na sa'a ndo? ² ¿Á ko ná'á ta'on ndo'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'í yó'o, na kúu ñayuu Ndios, ña keyíko yo sa'a ndidaá ñayuu? Ta sa'a ña ni'í ndo ña keyíko ndo sa'a ñayuu, sa'a ñōo, ¿ndiva'a o kúu keyíko mií ndó tandó'ó leé ndó'o mií ndó xaan, tá dáá? ³ ¿Á ko ná'á ta'on ndo'ó ña nda ángel ndéi induú keyíko yó sa'a? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ió choon ña keyíko yo sa'a ña ndó'o yó ñayuu yó'o? ⁴ Sa'a ñōo, tá ndó'o ndó tandó'ó ñayuu yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndo noo ra né'e choon, tá'an ra ko sa'ání mií sa'a ña'a Ndios? ⁵ Ndidaá kúu ña yó'o ká'in xí'in ndó, dá ná koo cháá ña ka'an noo ndo. ¿Á koó ví iin ta ndichí tein mií ndó xaan kuu keyíko sa'a ndo tá naá iin ñani ndo xí'in iin ka na? ⁶ Chi di'a iin kúu mií ndó, na kúu kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndo keyíko sa'a ndo noo ña né'e choon, tá'an ra ko ná'á Ndios.

⁷ Ta sa'a ña naá tá'an mií ndó, sa'a ñōo ná'a ndo mií ndó ña ko ndíta ndaa ndo xí'in Ndios. ¿Ndiva'a ko xí'o ndeé ní ini ndo tá kéndava'a na xí'in ndó? Ta, ¿ndiva'a ko xí'o ndeé ní ini ndo tá kí'in kui'íná ná ndo'ó? ⁸ Tído di'a kéndava'a ndó xí'in ñani ndo, na kúu kuendá Jesús, ta kí'in kui'íná ndó na.

⁹ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña o ndú'u ta'on ñayuu kini noo dándáki Ndios? O sa dándá'í ndo mií ndó, chi o ndú'u na kátoó kudí xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu noo ió Ndios, ni na ndáño'o yoko, ni na kídí xí'in na ko kúu yíi ná o ñadi'í ña, ni ra kídí xí'in ña xí'in rá, ni ñá'a kídí xí'in ñá'a xí'án, ¹⁰ ni na kui'íná, ni na kátoó téi dí'ón, ni na xí'i, ni na kini ká'an, ni na maña o ndú'u noo dándáki Ndios. ¹¹ Ndidaá ña yó'o ni sa kee dao ndo'ó tá sata, tído sa ni nduvii va ndó noo Ndios viti, ta ni xí'o na ña koo vii ndo, ta ni kandoo vii ndo noo Ndios sa'a ña kándéé ini ndo sato'o yo Jesús, xí'in sa'a ña ni ñatiin ndó Espiritu i Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xí'in na kọ kúú yíi ndọ o ñadi'í ndọ

¹² Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído ọ duú ndidaá ñá k'í'o ñá va'a noọ yọ. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído ná ọ k'í'o yó mií yó noọ ni iin ña'a ñá dándákian yó. ¹³ Ní kava'a Ndios ña'a kaxíọ kaño'o tíxíọ, ta nì kava'a tì yó ñá kaño'o ña'a kaxíọ, tído ndi nduú vaan dánaá na. Tído kọ ní káva'a na ñíi yọ ñá kían kudì yọ xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu. Chì di'a nì kava'a na ñíi yọ, dá koni kuáchí yó noọ mií ná, ta mií ná kúú sato'o ñíi yọ. ¹⁴ Chì Ndios, na nì danáta kúú sato'o yọ Jesús, noón ta'ani kúú na dánáta kúú yó xí'in ndéé ná.

¹⁵ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ñá ñíi ndọ kúú kuendá Cristo? Sa'á ñoó, ¿á kuu ko'ọ xí'in ñíi yọ, ñá kúú kuendá Cristo, ta dák'in tá'an yóan xí'in ñíi iin ñá'a díkó mií noó taa? Koó, ọ kúú ta'on. ¹⁶ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ñá tá nì ñaki'in tá'an ñíi iin taa xí'in ñá'a díkó mií, dá kían nì nduu na iin tó'ón vá? Dá chì di'a ká'an tuti ñí Ndios: "Tá nì ñaki'in tá'an iin taa xí'in iin ñá'a, dá kían nì nduu na iin tó'ón vá." ¹⁷ Tído na nì ñak'í'o mií noọ sato'o yọ Jesús, dión nì nduu na iin tó'ón xí'in ná.

¹⁸ Kuino kúú ndọ noó ñá kátoó ndọ kudì ndọ xí'in na kọ kúú ñadi'í ndọ o yíi ndọ. Dá chì ndidaá ká kuachi kée ñayuu kọ kían kuachi kée na xí'in ñíi mií ná, tído ná kée kuachi xí'in na kọ kúú yíi ná o ñadi'í na, noón kúú na yá'a kée kuachi xí'in ñíi mií ná. ¹⁹ Chì, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ñá yíkí koño ndọ kúú ve'e ño'o noọ ío Espíritu ñí Ndios? Chì ío na ini ndọ, chì nì ñatiin ndó na noọ Ndios. Sa'á ñoó kọ dándáki ká ndọ mií ndó, ²⁰ dá chì ya'i nda'o nì chíya'i Ndios sa'a ndọ. Sa'á ñoó keká'ano ndó Ndios xí'in ñíi ndọ, xí'in espíritu ndọ, chì ña'a Ndios kían.

7

Ká'an ni'ini Pablo noọ ñayuu sa'a ndí kían kee na tá tanda'a ná

¹ Ta viti kían ko'ín kasto'in xí'in ndó sa'á ñá nì nda'to'ón ndó yu'u noọ tuti nì tanda'a ndó nì kii nooi, á ñá va'a cháá ká kían ñá ná o tanda'a taa xí'in ñá'a. ² Tído sa'á ñá íoan ya'a ndó koo ndó kuachi xí'in na kọ kúú yíi ndọ o ñadi'í ndọ, sa'á ñoó va'a cháá ká na koo ñadi'í iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ñá'a ná koo yíi ná. ³ Ta iin rá iin tá káan kudì nduú ra xí'in ñadi'í ra, ta k'í'o dión ta'ani kánian kee na ñá'a xí'in yíi ná. ⁴ Dá chì na ñá'a kọ dándáki ká na ñíi ná, ndaá yíi vá ná kúú ra dándáki ñáa. Ta nì taa kọ dándáki ká ñíi rá, ndaá ñadi'í ra kúú na dándáki ñáa. ⁵ Sa'á ñoó ọ sa kádí'inda ndọ ñíi ndọ noọ yíi ndọ o noọ ñadi'í ndọ. Tído tá nì kandoọ mií ndó ñá ọ náki'in tá'an ndó dao kuu, chì kóni ndọ kane'e ñí ndọ ka'an ndọ xí'in Ndios, dá kían kuu va kee ndó dión. Tído ndi'í daá, náki'in tá'an nduú tuku ndó, chì oon ni ví ọ k'í'o ndéé ini ndọ, ta kexixi ñá u'u xí'in ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi xí'in iin ká na.

⁶ Ndidaá ña'a ká'in xí'in ndó yó'o kían ká'an ni'ini noọ ndọ, tído kọ kúú ta'an vaan choon sa'ándáí noọ ndọ. ⁷ Ká'an yu'u ñá va'a cháá ká kían ñá ná kandeí mií ndidaá taa táto'on k'í'o ío mií yu'u. Tído díin díin va ña'a nì n'í'í tá'í iin rá iin ñayuu noọ Ndios, chì ío dao na nì n'í'í tá'í ñá k'í'o ndéé ini ná kandeí mií ná, ta ío ta'ani dao na nì n'í'í tá'í ñá tanda'a ná.

⁸ Ta ñá yó'o ká'an yu'u xí'in takuáchí táki, xí'in na kuáan ñá iin ñá va'a kían ñá ná kandeí mií ná táto'on k'í'o kée yu'u. ⁹ Tído tá kọ xí'o ndéé ini na chituu na ñá kóni ñíi ná, dá kían va'a cháá ká ná tanda'a ná. Dá chì va'a cháá ká ñá tanda'a ná o duú kaan ndo'o nio ná koni na iin taa o iin ñá'a.

¹⁰ Ta noọ ndo'ó, na nì tanda'a, sa'ándáí choon noọ ndọ, tído kọ kían choon nì ndaki ñaxintóní, chì choon sa'ándá mií sato'o yọ Ndios nooi kían, ñá ndo'ó, na ñá'a, ọ sa dánkoo ndó yíi ndọ. ¹¹ Tído tá sa nì dan'koo iin ñá'a yíi, dá kían ná

dá'a ni tanda'an xí'ín iin kā ɬa. Va'a cháá kā ná ndaka ñā manj noq sáta'an iin rá iin na, dá naki'in tá'an tuku na kande'i na. Ta ndo'ó, rā ɬa xān, ō sā dánkoo ndó ñadi'í ndo.

12 Ta ió ñā ka'ín xí'ín dao kā ndo, va'ará kō ká'an sato'o yō Ndios sa'án. Tá ió iin káa ñani yo, ta kō kándisa ñadi'í rā Jesús, tído ióan ñā koo ijan xí'ín rá, dá kían ná dá'a ni dánkoo ñaá rá. 13 Tá ió iin káa na ñá'a kándisa Jesús, ta kō kándisa yíi ná, tído tá ió rā ñā koo iij rá xí'ín ná, dá kían ná dá'a ni dánkoo ñaá ná. 14 Chì iin yíi kō kándisa Jesús, ndé'é va'a ñaá Ndios sa'á ñā kándisa ñadi'í ra. Ta iin ñadi'í kō kándisa Jesús, ndé'é va'a ñaá Ndios sa'á ñā kándisa yíjan. Chì tá kō kían dión, dá kían kandoo kini de'e na noq Ndios, tído viti kúu xí takuáchi vii noq ná.

15 Tído tá ká'an yíi ndo o ñadi'í ndo, nā kō kándisa Jesús, ñā dánkoo na ndo'ó, dá kían konó ndó ná kee na dión. Chì nì ndaxi ndo noq ñā nì tandá'a ndó xí'ín ná tá ndó'o ndó dión. Chì nì nakana Ndios ndo'ó ñā kían kande'i va'a ndó. 16 Chì ndo'ó, nā ñá'a xān, çxíni á kandeé ndó xí'ín yíi ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'ó, tā kúu yíi, çxíni á kandeé ndó xí'ín ñadi'í ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

17 Tído iin rá iin ndó kánian koo táto'on nì xí'o mií sato'o yō Ndios koo ndó tá nì nakana ñaá ná xoo mií ná. Ta ñā yó'o kían dána'lj noq ndidaá kúu ná kúu kuendá Jesús iin iin xián noq xíonooi. 18 Sa'á ñoó, çá sā nì ta'andā ñi ndo tá nì nakana ñaá Ndios? Dá kían ndā dión koo va ndó. ÇÁ ió dao ndó kō ñá'a ta'andā ñi tá nì nakana ñaá Ndios? Dá kían ná dá'a ni ka'anda ndoán. 19 Dá chì ñā ta'andā ñi yō xí'ín ñā kō ní ta'andā ña, ni iin ña'a kō ndáya'i ña, dá chì ñā ndáya'i noq Ndios kían kee yō choon sa'ándá na. 20 Sa'á ñoó kánian koo iij ndo táto'on k'i'o ndáa ndó tá nì nakana ñaá Ndios xoo mií ná. 21 ÇÁ nì sā ño'o ndó tixi ndá'a iin sato'o tá nì kana ñaá Ndios? Ná dá'a ni nakani ini ndo. Tído tá ió tandéé ini ñā kankuei ndó tixi ndá'a sato'o ndo, dá kían cho'on ini ndo yā ndo. 22 Chì ndo'ó, nā sā ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá nì kana ñaá Ndios, ndo'ó kúu nā nì taó xóo Ndios tixi ndá'a kuáchi, dá nono ndo kee ndó ñā kóni na. Ta ndo'ó, nā kō ní sā ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá nì nakana ñaá Ndios, viti kían nì ndu'u ndó tixi ndá'a Cristo, dá koni kuáchi ndó noq ná. 23 Ya'i nda'o nì chiyá'i Ndios sa'a ndo, sa'á ñoó ná dá'a ni nach'i'i ndó mií ndó tixi ndá'a ni iin tó'on ñayuu. 24 Sa'á ñoó, ñani, táto'on nì sā ndaa iin rá iin ndó tá nì nakana ñaá Ndios, k'i'o dión iij ní koo ndó noq ná.

25 Ta viti ko'jn ka'ín cháá xí'ín ndó sa'á ná takí, va'ará kō ta'ón choon ní nì'i noq sato'o yō Ndios kían. Tído ká'an ni'ini noq ndo táto'on k'i'o ká'an mií yu'u kúu ña va'a, chì sa'á ñā kú'u ini sato'o yō Ndios sa'í, sa'á ñoó kúu iin tāa ká'an ñā ndā. 26 Ta sa'á ñā ndéi yó tiempo u'u nda'o, sa'á ñoó ká'an yu'u ñā va'a cháá kā ná kande'i mií ndó, tā ɬa, táto'on k'i'o ndéi ndó. 27 Tá ió ñadi'í ndo, ō sā dánkoo ñaá ndó. Ta tá koq ñadi'í ndo, ō sā ndí'i ini ndo tanda'a ndo. 28 Tído tá ná tanda'a ndo, kō ta'ón kuáchi kían. Ta dión ta'ani takuáchi dí'i takí, kō ta'ón kuáchi kían tá ná tanda'a xí. Tído nā tánda'a, kasá'a ndo'ó níó ná, ta kō kóni yu'u ñā ndo'o ndó dión.

29 Tído ñā yó'o ká'an yu'u xí'ín ndó, chì ndadá cháá vá tiempo kámani noq yo. Sa'á ñoó ndo'ó, nā ió ñadi'í, kee ndó kuendá ñā koq ná ió, ta ndí'i cháá kā ini ndo sa'a Ndios. 30 Ta ndo'ó, nā kúnda'i ini, kee ndó kuendá ñā kō kúnda'i ini ndo. Ta ndo'ó, nā ndéi dij, kee ndó kuendá ñā kō ndéi dij ndo. Ta ndo'ó, nā xiin, kee ndó kuendá ñā koq ña'a ní xiin ndó. 31 Ta ndo'ó, nā kéchóon ña'a ió ñayuu yó'o, ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'án. Dá chì ñayuu ndéi yó viti naá váan xí'ín ndidaá kúu ña'a ió noqan.

³² Chì ñà kónì yu'ù kíán ñà ná dá'a ni nakani téf ini ndò sa'á ñà'a ió ñayúú yó'o. Chì nà kò ñá'a tanda'a, ndí'i cháá kà ini nà sa'á ñà'a sato'o yò Ndios, chì ndúkú ná ñà nata'an ini sato'o yò koni ñáá ná. ³³ Tído tã nì tandá'a, nákani cháá kà ini rã sa'á ñà ió ñayúú yó'o, chì ndúkú rá ñà nata'an ini ñadi'í rã koni ñááán. ³⁴ Ta dión ta'ani kò kúú nóó ta'an vaan xí'ín ñá'a ió yí xí'ín ñá'a kooó yí. Chì ñá'a kooó yí, ndí'i inían sa'á ñà'a sato'o yò Ndios, chì ndúkúán ñà kandoo vii ñújan, xí'ín niman noo Ndios. Tído di'a ñá'a ió yí, ndí'i cháá kà inían sa'á ñà ió ñayúú yó'o, chì ndúkúán ñà nata'an ini yíjan koni ñáá rá. ³⁵ Ká'ín ndidaá ñà yó'o xí'ín ndó, dá nì'í ñí cháá kà ndò ndi kee ndó. Ta kò ká'ín sa'á ñá sa'á ñà kónì chituui ndò'ó. Ñà kónì yu'ù kíán kee ndó ñà va'a xí'ín ñà ndísá'ano, dá kíán ni iin tó'ón ñà'a ná o kétéin noo ndò kee ndó ñà kónì Ndios.

³⁶ Tá ió iin káa ndó ká'án ñà kò vá'a ta'on ñà kuyatá de'e di'í tákí ndò, ta ká'án ndó ñà kánian tanda'a xí, dá kíán kuu kú'ò ndó ñà tanda'a xí, chì kò tã'ón kuáchi kíán. ³⁷ Tído ndo'ó, nà ió ini ñà ná o tánda'a de'e di'í ndò, ta o duú ñà miíán ndúsa kíán ñà tanda'a xí, ta nóno noo ndò kee ndó ñà kíán kónì mií ndó, tá sã nì chikaa ini ndò ñà o tánda'a ta'ón de'e di'í tákí ndò, dá kíán va'a va kée ndó. ³⁸ Sa'á ñò'ó, nà xí'ò de'e di'í nà tanda'a xí, va'a kée na, ta nà kò xí'ò xí tanda'a xí, va'a cháá kà kée na.

³⁹ Ta iin ñá'a ió yí, nì katò tá'an xí'ín yíjan noo ley xíán nani takí rã ió rã. Tído tá nì xí'í yíjan, dá kíán nì nono nooan tanda'an xí'ín ndi ndáa tã kónì miíán, tído tã kándisa sato'o yò Cristo ná kakuu ra. ⁴⁰ Tído kaá yu'ù ñà va'a cháá kà ví keeán tá ná o tánda'a tukuán, ta ká'ín ñà kú'ò dión ta'ani kónì Espiritu ñí Ndios.

8

Ká'an ni'ini Pablo sa'á koño dóko ñayuu kò ná'á Ndios noo yoko

¹ Viti, dá kua'in kastò'in xí'ín ndó sa'á koño dóko ñayuu noo yoko. Sã kátónì va'a ini yò sa'á ñà yó'o. Tído sa'á ñà kátónì ini yò, ñà yó'o kedaá xí'á, sa'á ñò'ó kúryí yó. Tído tá kú'ú ndisa ini yò sa'á ñayuu xí'ín yó, dá dákua'ano yó nà xí'ín to'on Ndios. ² Tá ió iin káa ndó ká'án ñà ná'á nda'ò ndó sa'á iin ñà'a, di'a kò ná'á ndó sa'án tátò'on kú'ò kánian kana'á ndó. ³ Tído tá miíán ndaa kónì yò Ndios, dá kíán ná'á ná yó, ñà kúú yó ñayuu nà.

⁴ Ta viti ko'ín ka'ín xí'ín ndó sa'á ñà dóko ñayuu noo yoko. Ná'á yó ñà kò ta'ón ñà'a ndáya'i yoko ndéi ñayúú yó'o, chì kooó kà iin kà ndios, sava'a iin tó'ón dinjí vá kúú Ndios. ⁵ Va'ará ká'án ñayuu ñà ndéi dao kà ndios induú o noño'ó yó'o, chì kaá nà ñà kuá'a nda'ò ndios xí'ín kuá'a nda'ò sato'o ndéi, ⁶ tído noo yóo, iin tó'ón dinjí vá kúú Ndios, nà kúú tatá yò, nà nì kava'a ndidaá kúú ñà'a, ta noón kúú nà xí'ò ñà takí yò kéchóon yó noo ná. Ta iin tó'ón dinjí ta'ani kúú sato'o yò Jesucristo. Ta xí'ín ndá'a mií ná ió ndidaá kúú ñà'a, ta mií ná kedaá xí'á, dá takí yò ndéi yó.

⁷ Tído o duú ndidaá ñayuu kátónì ini sa'á ñà yó'o. Dá chì ñó'o dao ñayuu tein ndó, ndà kuálí ná nì kasá'á ná ndáño'o na yoko. Sa'á ñò'ó tá seí nà koño nì dokò ñayuu noo yoko, ká'án ná ñà sã ndáño'o ta'ani na yoko ñoo, ta kasá'á ná nákani kuáchi ini nà sa'á ñà kò ná'á va'a na, ta ká'án ná ñà nì yakò nà noo Ndios. ⁸ Sã ná'á vá yó ñà o duú ñà'a seí yò kedaá xí'ín yó, dá kandoo va'a yó noo Ndios. Dá chì kò kúú yó ñayuu ndáya'i cháá kà noo ná sa'á ñà seí yò dao ñà'a, ta nì o kándoo nóo yò noo ná sa'á ñà kò seí yò dao kà ñà'a. ⁹ Tído kaon koo ndó, chì va'arã kuu kei ndoán, tído ná dá'a ni kú'ò ndó ñà kíán kuei dao nà kómanj kua'ano xí'ín to'on Ndios noo kuáchi sa'á ñà seí ndoán. ¹⁰ Dá chì tá ná koni nà iin káa ndo'ó, nà sã ná'á sa'á ñà yó'o, ta ió ndò seí ndò koño ini

ve'e noꝝ ndáñõ'o ñayuu yokõ, dá kían ka'án ta'ani na keí ná ña, va'ará ná kani kuáchí ini na keí náan. ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñõó xínõ ini na keí ná koño nì dokõ ñayuu noꝝ yokõ? ¹¹ Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña kò ta'ón kuáchí kían keí ndó koño ñõó, sa'á ñõó dátuu ndó ñani ndõ, na kò ña'á kua'ano xí'in to'on Ndios, na nì chiya'i Cristo sa'a. ¹² Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuáchí noꝝ ñani ndõ, ta sa'á ña xí'o ndó ña xínõ ini na kée na ña ka'án ná kúu kuáchí, sa'á ñõó yá'a ndó kée ndó kuáchí noꝝ mií Cristo. ¹³ Sa'á ñõó tá ña'a seí yu'u kédaa xí'in ñani, dá kuei na noꝝ kuáchí, dá kían ni iin kuu ka ná o kaxíi koño, dá kían ná dá'a ni ya'a ñani kee na kuáchí sa'a yú'u.

9

Ká'an Pablo ña kúu ná iin apóstol

¹ ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesús? ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaa ña'a kée dao ka apóstol? ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña nì xini ta'ani yu'u Jesús, na kúu sato'o yo? ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña nì nduu ndó kuendá Jesús sa'á ña kéei choon nì xí'o sato'o yo noꝝ? ² Ndá ndi kuu kò kándia dao ka ñayuu ña miían ndaa kuiti kúu yu'u apóstol Jesús, tido ndó'ó kúu na kánian nakoni ndõ yu'u. Ta sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús, ñõó kían ná'á ña kúu iin apóstol.

³ Ta ña yó'o kúu to'on ká'in xí'in ndó'ó, na kána'á xí'ín ndéi xaan: ⁴ ¿Á kò ta'ón íchí ndú ña kí'o ndó ña'a kasá'an ndu, ña kí'o ndó ña'a ko'o ndu? ⁵ ¿Á kò ta'ón íchí ndú ña kanda ka ndu na ña'á kándisa Jesús kakuu ñadi'í ndu, ta kanoo nduu na xí'in ndú, táto'on kí'o kée dao ka na kúu apóstol, xí'in ñani sato'o yo Jesús, xí'in Cefas? ⁶ ¿Á savá'a yu'u xí'in Bernabé kúu na kánian koto mií xí'in choon kée ndu? ⁷ Ta, ¿ndi káa iin soldado xito mií xí'in di'ón mií rá? Ta, ¿ndi káa iin taa xiti uva, ta kò seí ra uva kána noñó'o rá? Ta, ¿ndi káa iin taa ndáka léka, ta kò xí'i ra lechí ri?

⁸ ¿Á ká'án ndó ña ná kani ini taa ká'in xí'in ndó? ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani ká'an ley Moisés? ⁹ Dá chí ley Moisés kían kaá di'a: "Q sa taañ ndõ ñõno yú'u chee tá sádi ri tirió, dá ná kuu keí rí chááan." ¿Á ká'án ndó ña ndí'i ini Ndios savá'a sa'á chee? ¹⁰ O, ¿á nì taa ta'ani na to'on yó'o sa'a yóó? Sa'a yóó nì taa naan. Ta dión nì na xiti, ió tãndeé ini noꝝ ná ña natiin na ña'a noñó'o nì xiti na, ta ña sádi tirió, ió ta'ani tãndeé ini noꝝ ná ña natiin na ña'a noꝝ nì nduvii na ñõó.

¹¹ Ndu'u kúu na nì chí'i tata ña kúu to'on Ndios ini níõ ndõ, sa'á ñõó, ¿á kakian iin ña dáta'an nda'o ndu'u ndó'ó ña natiin ndu'u cháá ña xínñó'ó ndú noꝝ ndõ? ¹² Tá dao ka va taa kúu ra nátiin ña xito ndó ra, ta va'a cháá ka ví kánian kee ndó xí'in ndu'u.

Ta va'ará ió íchí ndú ña koto ñaá ndó, tido kò kéchóon ta'on ndu'an. Di'a xí'o ndeé vá ini ndu noꝝ ndidaa ña'a, dá kían ni iin ña'a ná o kétéin noꝝ ñayuu ña kándisa na to'on va'a sa'a Cristo Jesús. ¹³ ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña taa kéchóon noꝝ Ndios ini ve'e ñõ'o ká'ano seí ra ña ñõ'o ini ve'e ñõó, ta ra dókõ kítí noꝝ náa seí ra cháá koño ri? ¹⁴ Dión ta'ani nì sa'anda sato'o yo Jesús choon ña na xionoo dána'a to'on va'a sa'a ná, kánian katakí na noꝝ choon kée na.

¹⁵ Tido yu'u, ni iin kuu ta'ón kò ní ka'in xí'in ndó ña koto ndó yu'u, ta nì kò táai to'on yó'o kosaá noꝝ ndõ sa'á ña kónijí ña koto ndó yu'u. Va'a kaan ná kuu di'a yu'u, o duú ka ña díta ndó ña náta'an ini sa'á ña kò kí'in ya'i noꝝ ndõ.

¹⁶ Tá dána'a yu'u to'on va'a sa'a Jesús, dá kían kò kánian chindaya'i yu'u miíi,

dá **chì nì** ta'andà choon nõó ñà dión kánian keei. Nda'í yu'u tá ná o dána'ì to'on va'a yó'o.

¹⁷ Tá **nì chikaa** ini mií yu'u keei choon yó'o, dá kían kuu va natiin ya'i nõ nõ. Tído o duú mií yu'u ní **chikaa** ini keei ñà, dá **chì** choon **nì** ta'andà nõ nõ vá yu'u kíán. ¹⁸ Ta, ¿ndí kíán va'a nátiin yu'u, tá dáá? Ñà va'a nátiin yu'u kíán náta'an ini **sa'a** ñà kó kí'in ya'avii nõ nõ dána'ì to'on va'a sa'a Cristo Jesús. **Chì** kó kóni dándi'ì ini nõ nõ'ó kee nõ ñà kánian kee nõ xí'ín sa'a ñà dána'ì to'on va'a sa'a Jesús.

¹⁹ Ta sa'a ñà kó nákaai tixi ndá'a ni iin tó'on ñayuu, sa'a ñõó nõnóí k'i'oi mií konkuáchí nõ nõ ndidaá kúú ñayuu, dá kían kandeéi ñà kandisa kua'a cháá ká na to'on va'a sa'a Jesús. ²⁰ Sa'a ñõó, tá nákaai tein na kúú na Israel, dá kéei mií kúú iin na Israel, dá kandeéi kandisa na Jesús. **Chì** tá nákaai tein na ñõ'ó tixi ndá'a ley Moisés, ta va'ará kó nákaai tixi ndá'a ley ñõó, tído kéei mií ñà nákaai tixi ndá'an, dá kandeéi kandisa na Jesús. ²¹ Ta dión ta'ani kée yu'u tá nákaai tein ñayuu kó ñõ'ó tixi ndá'a ley Moisés, **chì** kée yu'u mií ñà kó nákaai tixi ndá'a ley. Tído kó kóni kaañ ñà kó seídó'o yu'u choon sa'ándá ley Ndios, **chì** nákaai tixi ndá'a Cristo. Dión kéei, dá kandisa na kó ñõ'ó tixi ndá'a ley to'on va'a Jesús. ²² Tá nákaai tein na kó ñá'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, dá kían kée yu'u mií táto'on k'i'ò kúú mií ná, dá kandeéi kua'ano na xí'ín to'on Ndios. Ta daá kuití vá kée yu'u mií táto'on k'i'ò kúú iin rá iin ñayuu, dá kandeéi káki dao na nõ kuáchi na. ²³ Ndidaá kúú ñà yó'o kée yu'u, dá naka'ani cháá ká to'on va'a sa'a Jesús kua'an, ta k'i'ò dión kandeé ta'ani yu'u n'i'ì ñà kúú ñà va'a sa'a to'on va'a yó'o.

²⁴ ¿Á kó ná'a ta'on nõ nõ'ó ndi nõ'ó tã taxí tá'an? **Chì** ndidaá vá rá ndúndéé taxí tá'an, tído iin tó'on vá kúú rá kándéé. Ta k'i'ò dión ta'ani ndundéé nõ kuiti ndaa nõ xí'ín to'on Ndios, dá kandeé nõ n'i'ì nõ ñà kánian natiin nõ nõ. ²⁵ Ta k'i'ò dión ta'ani nõ'ó'ó rá kó'on chídáó tá'an, **chì** ndí'ì ndá'o ini rá kénduu rá mií rá, dá kandeé rá n'i'ì rá iin corona, ñà naá õon. Tído yóó kúú na ndí'ì ini kuita ndaa xí'ín Ndios, dá n'i'ì yó iin corona, ñà ni iin kuú o naá. ²⁶ Sa'a ñõó k'i'ò dión ndaa kánkonoí ichí Ndios, **chì** kó kánkono naá ta'on yu'u. Ta k'i'ò dión ta'ani kéei tá naáí xí'ín ñà kini, **chì** kó kéei táto'on kée na dáko'on yiki nõ nõ táchi. ²⁷ Di'a dándó'o yu'u ñí'í, ta kéndúsai xí'ín, dá kandeéi ñà keean ñà kóni Ndios. Dá **chì** tá kóó, dá kían, va'ará **nì** daná'ì nõ nõ dao ká ñayuu, oon ni ví o kándééi kasandaái nda nõ nõ **nì** chiná'a Ndios.

10

Kuino kí nõ nõ yoko, ta o sa kandaño'o nõnõ

¹ Tído kó kóni, ñani, ñà nandodó nõ ñà nì xika na sa'ano nõ nõ ndu'u tixi kátí viko, ñà **nì** kasto'on xí'ín ná nõ kánian kó'on na. Ta ndidaá vá ná **nì** chika'anda me'í taño'o naní Taño'o Kuá'a. ² Ta k'i'ò dión **nì** ndu'u na tixi ndá'a Moisés, **chì** kíán táto'on **nì** sodõ ndúta ná xí'ín viko ñõó xí'ín taño'o ñõó. ³ Ta ndidaá ná **nì** sei ñà'a **nì** tanda'a Ndios **nì** kii induú, ⁴ ta ndidaá ta'ani na **nì** xí'ì takuií **nì** xí'ò Ndios nõ nõ ná. **Chì** **nì** xí'ì na takuií **nì** kana ndíka káo, ta káo ñõó kúú Cristo. ⁵ Tído kuá'a ndá'o ñayuu ñõó kó ní náta'an ini Ndios koni na. Sa'a ñõó **nì** kandõo yiki kóño na nõ'ó'ó ichí ñõó.

⁶ Ndidaá kúú ñà yó'o kían kasto'on xí'ín yó ñà kó vá'a ta'on ñà katoó yó kee yó ñà kini táto'on k'i'ò **nì** kee ñayuu ñõó. ⁷ Sa'a ñõó o sa kandaño'o nõ nõ yoko táto'on **nì** kee dao ñayuu ñõó, **chì** di'a ká'an tuti ñ Ndios: "Nì sa ndei na **nì** sasá'an na, ta **nì** xí'ì na, dá **nì** ndakuei na **nì** sa ndei dií ná nõ nõ yoko." ⁸ Ta ná dá'a **nì** kee yó kuáchi xí'ín na kó kúú ñadi'í yó o yí yó táto'on k'i'ò **nì** kee dao

ñayuu ñoó. Chì sa'á ña ñi kee na dión, sa'á ñoó iin kuu ñi xi'i oko onì mil na ñi kee Ndios. ⁹ Ta ná o sa kóo ini yo korndodó yó sato'o yo Ndios táto'on k'i'o ñi kee dao ñayuu ñoó, chì sa'á ña ñi kee na dión, sa'á ñoó kua'a ná ñi xi'i tá ñi seí ñaá koq. ¹⁰ Ta ni o sa ká'an kuachi ndó noq Ndios táto'on ñi kee dao ñayuu ñoó, chì sa'á ña ñi kee na dión, sa'á ñoó kua'a ná ñi xi'i ñi kee iin ángel né'e choon sa'áni ñayuu.

¹¹ Ndidaá kúu ña yó'o kían ñi ndo'o ñayuu ñoó, ta kásto'an xí'in yó ña ná o sa kóo ini yo kee yó dión, ta ñi taa naan noq tuti i Ndios ka'an ni'inian noq yóo, na ñi kasandaá ndéi tiempo noq nd'i'i. ¹² Sa'á ñoó ndi ndáa ndó ká'an ña ndita toon ndó xí'in Ndios, dá kían kanda ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kuéi ndó noq kuachi. ¹³ Kana'a ndó ña tandó'o ndó'o ndó, iin noó vá kúuán xí'in tandó'o ndó'o ndidaa ka ñayuu. Tído iin na ndaa kúu Ndios, chì o kóno ta'on na ña ndo'o cháá ka níq ndo noq ña o k'i'o ndeé ini ndo. Dá chì di'a k'i'o va Ndios tandeé ini noq ndo, dá kandeé ndó kankuei ndó noq tandó'o xí'ndodó ñaá.

¹⁴ Sa'á ñoó, na manì mií, taó xóo ndó mií ndó noq ña kúu yoko, o sa kandaño'o ndóan. ¹⁵ Ká'in xí'in ndó táto'on ká'in xí'in na kandaá ini. Sa'á ñoó taó kuendá va'a ndó sa'á ña ká'in xí'in ndó yó'o. ¹⁶ Tá xí'i yó copa ndutá uva, ndirá dándaki ña ñi kee Cristo Jesús sa'a yo, ta náki'o yó ndivé'e noq Ndios sa'a ra, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña iin ñi nduu yó xí'in Cristo ñi kee ñi ná? Ta tá dakuáchi yó pan, dá seí yoán, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña iin ñi nduu yó xí'in Cristo sa'á ña ñi xi'o na yiki koño na ñi xi'an sa'a yo? ¹⁷ Va'ará kua'a vá kúu yó, tído iin tó'on vá pan seí yo, sa'á ñoó iin tó'on vá ñi nduu yó, chì iin tó'on vá pan seí nd'i'i yó.

¹⁸ Kande'é ndó táto'on kée na Israel. Chì seí na cháá koño kítì dóko ná noq náa, ta, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña kían táto'on iin ñi nduu na xí'in noq náa ñoó? ¹⁹ Ta sa'á ña ká'in dión xí'in ndó, ¿á kóni kaa ña ndáya'i yoko, o ndáya'i ña dóko ñayuu noqan? ²⁰ Koq, chì ña ká'in xí'in ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu ko ná'á Ndios koño noq yoko, noq ña u'u va dóko náan, ta o duú noq Ndios takí, ta ko kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'in ña u'u.

²¹ Sa'á ñoó ko kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúu sato'o yo, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, chì ko kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yo Cristo, ta iin nduu ndó xí'in ná, ta kasá'an ta'ani ndó noq mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'an. ²² ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña dár'u'u yo sato'o yo noq ña kuión na tá kée yó dión? ¿Á ká'an ndó ña ndakí cháá ka yo o duú Ndios?

Na dá'a ni ndukú yó ña va'a mií yó. Di'a nandukú yó ña va'a dao ka na

²³ Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña k'i'o ña va'a noq yo. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña dákuá'ano dao ka ñayuu. ²⁴ O sa nd'i'i ini ndo sa'á ña kandeí va'a ndó, di'a nd'i'i ini ndo ña ná kandeí va'a dao ka ñayuu. ²⁵ Ta ndi ndáa mií koño kúya'i noq díko náan, kuu va keí ndoán. Ta o sa ndátó'on ndó ndeí ñi kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchì ini ndo. ²⁶ Dá chì ña'a sato'o yo Ndios kúu iin ní kúu vá ñayuu yó'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió noqan. ²⁷ Tá ñi kana iin na ko ná'á Ndios ndo'o ña ko'on ndo ve'e na kasá'an ndó xí'in ná, ta tá ká'an ndó ko'on ndo, keí ní ndó ndidaá kúu ña xí'o na noq ndo. O sa ndátó'on ndó ndeí ñi kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchì ini ndo. ²⁸ Tído tá ió iin na kaa xí'in ndó: "Koño ñi dóko ná noq yoko vá kían xaan", dá kían ná dá'a ni keí ndoán sa'á ña ñi ka'an na dión, dá ná o nákanì kuáchì ini na kande'é ná ndo'o, dá chì ña'a sato'o yo

Ndios kúu iin ní kúu vá ñayú yó'o xí'in ndidaá kúu ña'a ío noḡán. ²⁹ Ká'in sa'a á ña nákaní ini dao ka na, o duú sa'a á ña nákaní ini míí ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndo xí'íin: "¿Ndiva'a kánian chítuu yu'u ña nónói keei sa'a á ña nákaní kuáchí ini dao ka ñayuu? ³⁰ Chí tá nì naki'o va yu'u ndiv'e noḡ Ndios sa'a á ña'a saxí, ¿ndiva'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa nì naki'o yu'u ndiv'e noḡ Ndios sa'an?" ³¹ Sa'a ñoḡ tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuití kee ndóan sa'a Ndios, dá ná natiin na ñaño'ó. ³² O sa kákuu ndó tát'o'on iin ña'a kétéin noḡ ñayuu, dá kuéi na noḡ kuachi, á míí ná kúu ná na ñoo Israel, o á míí ná ko kúu ná na ñoo Israel, o á míí ná kúu ná kuendá Cristo. ³³ Chí dión kée míi yu'u noḡ ndidaá ña kéei, chí ndúkúí ña nata'an ini ndidaá ñayuu, chí ko kée yu'u sa'a míí, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá nì'í ná ña káki na noḡ kuachi na.

11

¹ Sa'a á ñoḡ kee ndó tát'o'on kí'o kée yu'u, chí yu'u kúu na kée tát'o'on kí'o kée Cristo.

Kí'o di'a kee ndó tá nátaaka ndo dákuá'a ndó to'on Ndios

² Nákoní yu'u ndo'ó, ñani, dá chí ndíko'on ini ndo yu'u, ta kée ndó tát'o'on kí'o nì daná'í noḡ ndo. ³ Tído kónijí ña kían kandaḡ ini ndo ña Cristo kúu diní noḡ ndidaá kúu ta. Ta dión ta'ani ndó'o ta, chí míí rá kúu diní noḡ ñadi'í ra, ta Ndios kúu diní noḡ Cristo. ⁴ Sa'a á ñoḡ ndi ndáa míí vá ta ka ká'an xí'in Ndios o dána'a ra to'on nì xí'í Ndios noḡ rá tá kánóo iin ña'a diní rá, dá kían ko xí'o ta'on ra ñaño'ó noḡ ná kúu diní noḡ rá. ⁵ Tído ndi ndáa míí vá na ña'a ká'an xí'in Ndios o dána'a na to'on nì xí'í Ndios noḡ ná tá ko dáda'í na diní ná, dá kían ko xí'o ta'on na ñaño'ó noḡ ra kúu diní noḡ ná, ta kéeá kuendá tát'o'on nì datá tá'í diní ná. ⁶ Chí tá ko kóni na ña'a dáda'í na diní ná, dá kían va'a kaan ná datá tá'í naan. Tído tá kían iin ña ka'an noḡ noḡ ná, dá kían va'a kaan ná dáda'í naan. ⁷ Ta nì iin ta ko kánian dáda'í diní rá, dá chí kaa ra tát'o'on kí'o kaa míí Ndios, ta nátiin na ñaño'ó noḡ rá. Tído tá ta kúu ra nátiin ñaño'ó noḡ na ña'a, ⁸ dá chí ko ní kí'in Ndios lásá yíka na ña'a, dá kava'a na ta, di'a lásá yíka ta nì kí'in na, dá nì kava'a na na ña'a. ⁹ Ta ko ní kava'a Ndios ta sa'a na ña'a, di'a nì kava'a na na ña'a sa'a ta, dá chindee ñaá. ¹⁰ Sa'a á ñoḡ míian ndúsá kánian kada'í diní na ña'a, dá ná'a na ña nákaa na tixi ndá'a yíí ná, chí ndé'e káxí ñaá ángel ndéi induú. ¹¹ Tído míí sato'o yo Ndios kúu na nì saki ña o kúu ta'on koo iin ta tá koḡ iin ña'a, ta o kúu ta'on koo iin ña'a tá koḡ iin ta, ¹² dá chí va'ará nì kí'in Ndios lásá yíka ta, dá nì kava'a na ña'a, tído tixi na ña'a ta'ani káki ta. Tído ndidaá ña yó'o vej noḡ Ndios.

¹³ Sa'a á ñoḡ nakani va'a ini míí ndó, ¿á ña va'a kían ña kanonó diní na ña'a tá ká'an na xí'in Ndios o koḡ? ¹⁴ Ta ná'a yó ña iin ña ka'an noḡ kían ña konó iin ta kua'ano nánj ídí diní rá. ¹⁵ Tído ña va'a va kían ña konó na ña'a kua'ano nánj ídí diní ná, dá chí iin ñaño'ó vá kían, dá chí nì nì'í ná ídí diní ná ña kakuan ña dáda'í diní ná. ¹⁶ Tído tá ká'an ndó kana'a ndó sa'a ña yó'o, dá kían kánian kana'a ndó ña ko ta'ón iin ka ña'a ná'a ndu'u kee ndu xí'in dao ka na kúu kuendá Ndios, sa'va'a ña yó'o va kían kée ndu.

Dánani Pablo ñayuu sa'a á ña ko vá'a kée na tá kua'an na kee na Santa Cena

¹⁷ Tído ña ko'in ka'in xí'in ndó viti, ko kían ña ká'an va'í sa'a ndo, chí noḡ nátaaka ndo dákuá'a ndó kánian dákuá'ano tá'an ndó, ta viti di'a dátúú tá'an ndó. ¹⁸ Ña míí noḡ ká'in xí'in ndó kían nì nì'í tó'in ña noḡ nátaaka ndo dákuá'a ndó, daá kuití vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándisai ña míian ndaa dión kée ndó. ¹⁹ Dá chí kí'o dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kandaḡ ini ndo ndá yoo kúu na míian ndaa ndíta ndaa xí'in ña dákuá'a na. ²⁰ Chí tá nátaaka

ndɔ sádini ndó táto'on kɪ'o nɪ chɪndú'u sato'o yɔ Jesús, kɔ kéndúsá'ano ndóan. ²¹ Dá chɪ noɔ seɪ ndoán, chíndaa noɔ dao ndó seɪ ndo ña né'e mií ndó nɪ kasáa ndo, ta kɔ ndáti ndó ña ka'anda naán. Sa'á ñoó dao ka ndo kándoo nda'í kuiko, ta dao ka ndo xíni. ²² ¿Ndiva'a kée ndó dión? ¿Á kɔ ta'ón ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndiva'a kénóo ndó ve'e ño'o Ndios, ta kánda ndo ñaño'ó na nda'í koo ña'a né'e nɪ kasáa? ¿Ndi kaajɪ xí'ín ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndo'ó ña va'a kée ndó, ká'án ndó? Koo, chɪ kɔ vá'a ta'on kée ndó.

Kɪ'o di'a níyiká yó kee yó tá kua'q keeá Santa Cena

²³ Chɪ táto'on nɪ nátiin yu'u choon noɔ sato'o yɔ Jesús, kɪ'o dión sa nɪ daná'ɪ noɔ ndo: Míi sakuáa nɪ nakɪ'o iin ta sato'o yɔ Jesús noɔ nda'a ta né'e choon, dá nɪ tiin na pan. ²⁴ Dá tá nɪ ndi'ɪ nɪ nakɪ'o na ndiv'e noɔ Ndios, dá nɪ sa'anda dao naán, dá nɪ kaa na: “Tiin ndó pan yó'o, ta keɪ ndoán, dá chɪ ña yó'o kúu yikɪ kɔñoi, ña kían nakɪ'oi kuu sa'a ndo. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'á ña nɪ keeɪ.” ²⁵ Ta dión ta'ani nɪ kee na tá nɪ tiin na copa vino noɔ nɪ ndi'ɪ nɪ sasá'an na, dá nɪ kaa na: “Ndúta ñó'o ini copa yó'o dáxinkoo ña saá nɪ kando Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta xinkooan xí'ín nɪ yú'u. Ta kɪ'o dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'í ndó ra, dá ndiko'on ini ndo sa'á ña nɪ keeɪ.” ²⁶ Sa'á ñoó tá seɪ ndo pan yó'o, ta xí'í ndó vino yó'o, náchina'á ndó ñayuu ña nɪ xí'í sato'o yɔ Jesús sa'á kuachi yɔ. Ta dión kee ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo na kasaq na.

Ndó'o níɔ ñayuu ñoo sa'á ña kɔ seɪ na pan ñoo, ta kɔ xí'í na ndutá uva ñoo xí'ín ñaño'ó

²⁷ Sa'á ñoó ndi ndáa mií ñayuu seɪ pan yó'o, ta xí'í na ndúta yó'o, ta kɔ kée naan xí'ín ñaño'ó, dá kían kando na ndio na kuachi sa'á ña xini xixi na yikɪ kɔño sato'o yɔ Jesús xí'ín nɪ ná. ²⁸ Sa'á ñoó miían ndúsa kánian korndodó va'a ndó níɔ ndo, nde'á á ndíta ndaa ndo, dá keɪ ndo pan yó'o, ta ko'o ndó ndúta ñó'o ini copa. ²⁹ Dá chɪ na seɪ pan ñoo, ta na xí'í ndutá uva ñoo, ta kɔ kée naan xí'ín ñaño'ó, ta kɔ kékuendá na ña kían yikɪ kɔño sato'o yɔ Jesús, dá kían ndo'o níɔ ná kee Ndios. ³⁰ Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoo kua'á nda'í ndó kú'u, ta kua'á ta'ani ndó kuitá, ta kua'á ndo sa nɪ xí'í. ³¹ Chɪ tá dínño'ó taó yɔ kuendá ña vii káa níɔ yɔ, dá kían ná o dándó'o ta'on Ndios níɔ yɔ. ³² Tído kényiko Ndios sa'a yɔ, ta dándó'o na níɔ yɔ viti, dá kían ná dá'a ni tanda'á ná yó ko'o naá yó noɔ kánian ko'on na kúu kuendá ñayuu yó'o.

³³ Sa'á ñoó, ñani mií, tá nɪ natáka ndo keɪ ndo pan, ta ko'o ndó ndutá uva, koo ini ndo kandatɪ tá'an ndó, dá kasá'an ndó. ³⁴ Tá ío iin káa ndó kuiko, dá kían va'a ka ve'e ndó kasá'an ndó, dá kían ná dá'a ka nɪ ya'a ndó noɔ nátaka ndo, dá ná o dándó'o Ndios níɔ ndo. Ta ío dao ka ña'a ka'ín xí'ín ndó, ta ñoo kían ndeyikoɪ tá ná saaj noɔ ndéi ndó.

12

Ká'an Pablo sa'á ña xí'o oon Espírɪtu ɪ Ndios noɔ iin rá iin yó, dá katɪ'a yó kechóon yó noɔ ná

¹ Kónɪ yu'u, ñani, ña kandaɪ ini ndo sa'a choon nɪ xí'o Espírɪtu ɪ Ndios noɔ yɔ, dá katɪ'a yó kechóon yó noɔ ná. ² Ta sa ná'a va'a mií ndó ña tá nɪ sa kuu ndó ñayuu kɔ ní sa ná'á Ndios takɪ, sa xionoo ndava'a ndó sa kee yoko, ña koo tí'a ká'an. ³ Tído kónɪ ña kandaɪ ini ndo ña ni iin tó'ón ñayuu kómɪ Espírɪtu ɪ Ndios o kúu ta'on dátaɪ chi'an na Jesús. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu ka'an ña Jesús kúu sato'o na tá kɔ kómɪ ná Espírɪtu ɪ Ndios.

4 Ta viti, kuꞑ'á ndꞑ'o kúú noꝝ choon nátiin yó, dá katí'a yó kechóon yó noꝝ Ndios, tído iin tó'ón diní vá kúú Espíritu ií Ndios, nꞑ xí'o ndidaáan. 5 Chí kuꞑ'á ndꞑ'o noꝝ choon ió kéchóon yó noꝝ Ndios, tído iin tó'ón diní vá kúú sato'o yo, nꞑ dándáki sa'án. 6 Ta kuꞑ'á ndꞑ'o noꝝ choon ió kée yó, tído Ndios, nꞑ xí'o ña noꝝ ndidaá yó, iin tó'ón vá kúú ná. 7 Ta noꝝ iin rá iin yo xí'o Espíritu ií Ndios choon, dá katí'a yó dákuá'ano tá'an yó. 8 Chí noꝝ dao ñayuu xí'o Espíritu ií Ndios to'on ndichí ka'án nꞑ, ta dao kꞑ ná ní'í ña ka'án na sa'á ña ná'á mií Ndios kée nꞑ kúú Espíritu ií. 9 Ta dao kꞑ ná ní'í ña kandeé ká'ano ini nꞑ Ndios kée mií Espíritu ií, ta dao kꞑ ná ní'í choon ña nduva'a na ñayuu kú'u kée Espíritu ií. 10 Ta noꝝ dao kꞑ ñayuu xí'o na ña kee na ña'a ndato, ta dao kꞑ ná ní'í ña kasto'on na sa'á to'on ni ní'í ná noꝝ mií Ndios. Ta dao kꞑ ná ní'í ña kandaá ini ná ndá yoo kómí Espíritu ií, ta ndá yoo kómí espíritu to'ón. Ta dao kꞑ ná ní'í ña ka'án nꞑ dao kꞑ yú'u, ña kꝝ ní dákuá'a na. Ta dao kꞑ ná ní'í ña katí'a na nandió né'e na yú'u ká'án ñayuu ñoó. 11 Ta ndidaá ña yó'o kée iin tó'ón diní mií Espíritu ií Ndios. Ta xí'o na ña noꝝ iin rá iin ñayuu táto'on kí'o ni chíkaa ini mií ná kí'o naan.

Iin tó'on vá kúú yó sa'á ña kúú yó kuendá Jesús

12 Iin tó'ón vá kúú yíki koño yo, va'ará kuꞑ'á ndꞑ'o tá'í kíán. Ta ndidaá tá'í ñoó, va'ará kuꞑ'á ndꞑ'o kíán, iin tó'ón yíki koño kíán. Ta kí'o dión ta'ani ndó'o yó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo, 13 chí xí'in iin tó'ón vá Espíritu ií Ndios ni sodó ndúta ndidaá yó, dá ni nduu yó iin tó'ón, va'ará dao yó kúú nꞑ Israel, ta dao kꞑ yó kúú nꞑ kꝝ kúú nꞑ Israel, ta dao yó kúú nꞑ ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, ta dao kꞑ yó kúú nꞑ koꝝ sato'o. Tído iin tó'ón diní vá kúú Espíritu ni ñatiin yó.

14 Ta dión ta'ani ndó'o yó xí'in yíki koño yo, chí kꝝ kíán iin tó'ón tá'í, kua'a vá tá'í kíán. 15 Dá chí tá ná kaa sa'a yo: “Sa'á ña kꝝ kúú yu'u iin ndá'a, sa'á ñoꝝ kꝝ kúú ta'on yu'u kuendá yíki koño yó'o”, ¿á ña yó'o kóni kaa ña kꝝ kíán kuendá yíki koño yo? Koꝝ, dá chí ñaá vá kíán. 16 Ta tá ná kaa do'o yo: “Sa'á ña kꝝ kúú yu'u iin nduchí nóó, sa'á ñoꝝ kꝝ kúú ta'on yu'u kuendá yíki koño yó'o”, ¿á ña yó'o kóni kaa ña kꝝ kíán kuendá yíki koño yo? Koꝝ, dá chí ñaá vá kíán. 17 Sa'á ñoꝝ tá iin ní yíki koño yo ná kakuu nduchí nóó, dá kíán, ¿ndi koo kueidó'o yó, tá dáá? Ta tá iin ní yíki koño yo ná kakuu do'o yó, dá kíán, ¿ndi koo ta'ami yó ña'a? 18 Tído mií Ndios kúú nꞑ ni chíndaa iin rá iin tá'í yíki koño yo noꝝ kánian karndaaan táto'on kí'o ni koni mií ná. 19 Dá chí tá iin tó'ón tá'í ndá'a ná kakuu iin ní yó, ¿ndei kakuu yíki koño yo, tá dáá? 20 Tído viti, va'ará kuꞑ'á ndꞑ'o tá'í kúú yíki koño yo, tído iin tó'ón diní vá ñayuu kúú yó.

21 Ta o kúú ta'on ka'án nduchí nóó yo xí'in ndá'a yo: “Kꝝ ta'ón choon kuui ndó'o.” Ta ni diní yo, o kúú ta'on ka'án xí'in sa'a yo: “Kꝝ ta'ón choon kuui ndó'o.” 22 Tído tá'í yíki koño yo, ña ká'án yó ña kꝝ ndáya'i, ñoó di'a xínñó'o cháá ka yíki koño yo. 23 Ta dao tá'í yíki koño yo, ña kꝝ ndáya'i noꝝ yo, ñoó di'a kíán dándixi va'a yo. Ta dión ta'ani kée yó xí'in tá'í yíki koño yo, ña kédaá xí'a, dá xíka'an noꝝ yo, ñoꝝ di'a kíán dáda'i yó xí'in ñaño'ó. 24 Ta kꝝ kánian dáda'i yó ñi yo noꝝ va'a ná'a. Ta mií Ndios ni ndeyiko nꞑ yíki koño yo, dá natiin ña koꝝ ñaño'ó yó noꝝ, cháá kꝝ ñaño'ó. 25 Ta dión ni kee na, dá kíán ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'í yíki koño yo, di'a ná ku'u inían sa'a sátá'an. 26 Sa'á ñoꝝ tá tárkue'e iin tá'í yíki koño yo, ta kúú iin ní vá ñi yo u'u. Ta tá ió iin tá'í yíki koño yo va'a ndó'o, ta kúú iin ní vá ñi yo va'a ndó'o, ta kádí inían.

27 Ta ndo'ó kúú táto'on yíki koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúú táto'on tá'í yíki koño nꞑ. 28 Ta dao ndó ni chíkata Ndios ña kee ndó choon noꝝ nꞑ kúú kuendá Jesús. Ta choon mií noꝝ ni xí'o na kúú ña dao yó kakuu apóstol, dá kane'e yó

to'on na, ta dao ka yó kakuu profeta, dá kast'o'on yó to'on ni natiin yó noo mií Ndios. Ta choon kúu oni ni ni'i tá'i dao ka yó kakuu yó na dána'a. Ni ndi'i, dá ni ni'i tá'i dao ka yó choon ña kandeé yó kee yó ña'a ndato. Ndi'i, dá ni ni'i tá'i dao ka yó choon ña nduva'a yó na kú'u. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña chindeé yó ñayuu kúnda'i. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña kakuu yó na ka'anda choon noo na kúu kuenda Cristo. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a yó. ²⁹ Sa'a ñoó, ¿á ndidaá yó kúu apóstol? ¿Á ndidaá yó kúu profeta? ¿Á ndidaá yó kúu na dána'a? Ta, ¿á ndidaá yó kándéé kée ña'a ndato? ³⁰ Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña nduva'a yó na kú'u? Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a yó? Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña nandió né'e yó to'on ni ka'an iin na ni ka'an iin ka yú'u? Koó, ko ta'on dión kián. ³¹ Sa'a ñoó ndi'i ini ndo ni'i ndo choon ndaya'i cháá ka noo Ndios. Tído viti ko'in dána'i noo ndo iin ichi va'a cháá ka.

13

Ká'an Pablo ndi kee yó, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

¹ Va'ará káti'a yu'u ká'in dao ka yú'u, ña ká'an na ndéi ñayuu yó'o o ña ká'an ángel ndéi induu, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían kúu táto'on iin ka'a kásá oon, o ka'a chíin kádi oon. ² Ta va'ará ná natiin yu'u to'on ni kii noo Ndios, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'i ña ndichí ió de'é, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'i ndidaá kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, ta va'ará kandeé ká'ano ini Ndios, ña kandeéi nadaoin yúku káa nakuijan iin ka xián, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko kúu. ³ Ta va'ará ná dasái ndidaá kúu ña'a ió noo noo ña kúnda'i, ta va'ará ná k'oi yiki koñoi ña ke'i ña, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko ndaya'i va ña ni kee'i.

⁴ Ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó kián ña ki'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo xi'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó ko kúu ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná ko kúu ta'an vaan ña kuvatá yó noo ná, ta ni ko kián ña kuryí yó noo ná, ⁵ ta ni ko kián ña kexixi yó xi'ín ná, ta ni ko kián ña koo dí'inda ini yo, ta ni ko kián ña karyí yó xi'ín ná, ta ni ko kián ña kaño'o u'u ini yo koni yo ná, ⁶ ta ni ko kián ña kadij ini yo tá kée na ña ndaa. ⁷ Ta sa'a ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó, sa'a ñoó ki'o ndeé ini yo sa'a ndidaá ña'a kée na xi'a, ta noo ndidaá ña'a kandeé ini yo ná, ta noo ndidaá ña'a kandati yó na, ta noo ndidaá ña'a ndeé koo ini yo sa'a ná.

⁸ Ta ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, ni iin kuu ta'on o ndi'an. Tído iin kuu ndi'i va ña kást'o'on ñayuu to'on ni natiin na noo Ndios, ta ndi'i ta'ani ña ká'an na dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a na. Ta ndi'i ta'ani ña ndichí ná ná. ⁹ Ch'i ná'á ni'ni va yó cháá ña'a Ndios, ta sav'a cháá to'on ni natiin yo noo ná, ki'o dión dána'a yo. ¹⁰ Tído tá ná kasandaá kuu koo ndidaá ña'a táto'on ki'o kóni Ndios kooan, dá kían ndi'i va ndidaá ña kéchóon tóo yó viti.

¹¹ Tá ni sa kuu yu'u iin tayii ló'o, dá sa ka'in táto'on ká'an xi, ta sa nakani ini táto'on ki'o nákanini ini xi, ta sa ndo'i táto'on ki'o ndó'o xi. Tído tá ni kasandaá kúu iin ta yatá, dá ni dankooi ña kée iin tayii ló'o. ¹² Ch'i ña ndó'o yó viti kián táto'on ki'o ndó'o yó tá ndé'e yó noo iin espejo ko ná va'a, ch'i cháá vá ña'a ná'á yó viti. Tído kasandaá iin kuu, dá koni xi'ín noo yo Ndios. Ta viti kían cháá vá ná'á yó sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'a va'a yó Ndios táto'on ki'o ná'á mií ná yó. ¹³ Ta viti, daá ná koo ini yo kandeé ini yo Ndios, ta daá kuiti

ná kandati yó nā xí'ín tãndéé iní, ta daá kuití ná ku'u'ú ini yó sa'á ñayuu xí'ín yó. Tído ñā ndáyá'i cháá kã noo ndin oní ñā yó'o kían ku'u'ú ini yó sa'á ñayuu xí'ín yó.

14

Di'a kee ndó tá nì nãtiin ndó noo Ndios ñā kátí'a ndó ka'an ndo iin yú'u kò ní dákú'a ndó

¹ Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u'ú ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó. Ta ndukú ndó ñā kakomí ndó choon, ñā kían xí'o Espíritu iñ Ndios noo ndo, dá katí'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá kã ndo choon ñā kían kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on nátiin ndó noo mií Ndios. ² Dá chí ñayuu ká'an iin yú'u kò ní dákú'a na, kò ká'an ta'on na xí'ín dao kã ñayuu, sava'a xí'ín Ndios vá ká'an na, dá chí kò kándaã ini dao kã ñayuu ñā ká'an na, chí kían iin ñā'a kò kátóni ini yó nì xí'o mií Espíritu iñ Ndios noo ná. ³ Tído tá'an ñayuu kásto'on to'on nì nãtiin na noo Ndios xí'ín dao kã ñayuu, na yó'o kúú nã xí'o ñā kua'ano cháá kã ñayuu xí'ín to'on Ndios, ta ká'an nì'ini na noo ná, ta xí'o ñā ná tãndéé iní. ⁴ Chí ñā ká'an iin kã yú'u kò ní dákú'a na, noón kúú ñā dákú'a'ano mií vá ná. Tído ñā kásto'on xí'ín ñayuu to'on nì nãtiin na noo mií Ndios, na yó'o kúú ñā dákú'a'ano ndidaá ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios. ⁵ Kóni yu'u ñā kían ndidaá ndó ka'an iin yú'u kò ní dákú'a ndó, tído va'a cháá kã ví kían tá ná kásto'on ndó to'on nì nãtiin ndó noo mií Ndios xí'ín ñayuu. Dá chí va'a cháá kã kée na kásto'on to'on nì nãtiin na noo Ndios o duú ká'ã na ká'an iin kã yú'u. Tído tá ió dao na nì nãtiin ñā kándaã ini ñā ndi kóni kaa yú'u ká'an ñā ñoó, dá kían kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

⁶ Sa'á ñoó, ñani, tá ná saã yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kas'í ka'in xí'ín ndó iin yú'u kò kándaã ini ndo, ¿ndi kían va'a nì'i ndo, tá daá? Tído tá ná ka'in xí'ín ndó sa'a iin to'on sa'a nì xí'o Ndios nooí, o sa'a iin to'on ndichí nì nì'i noo ná, o sa'a iin to'on nì nãtiin noo ná, o sa'a iin kã to'on ndaa, dá kían kándaã ini ndo. ⁷ Miían ndaa kò náki'in tá'an nóo ta'on noo ká'an yir tuú xí'ín yir dák'a ra. Tído tá kò ká'a rá táto'on kí'o kánian ka'a rá, dá kían, ¿ndi kee yó kándaã ini yó ndá yaa tuú ñā, o ndá yaa dák'a na? ⁸ Ta tá ná o tuú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kían, ¿ndi koo kándaã ini soldado ñā kánian kenduu ra mií rá kò'on ra naã ra? ⁹ Ta kí'o dión ta'ani ndó'o ndó'o tá ká'an ndo iin yú'u kò kándaã ini dao kã ñayuu. ¿Ndi kee na kándaã ini na ñā ká'an ndo? Ta noo táchi vá ká'an ndo. ¹⁰ Kua'á ndá'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kándaã ini yú'u ká'an ñā. ¹¹ Tído tá kò kándaã ini yu'u yú'u ká'an dao kã ñayuu, dá kían iin ta tukú vá kúú yu'u noo ná. Ta dión ta'ani iin ñā tukú vá kúú ná noo yú'u. ¹² Sa'á ñoó ndó'o, ñā katoó kakomí choon xí'o Espíritu iñ Ndios, ndi'i cháá kã ini ndo kakomí ndó choon dákú'a'ano ndó dao kã ñā kúú kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

¹³ Sa'á ñoó ndi ndáa ndó ká'an iin kã yú'u ñā kían kò ní dákú'a ndó, dá kían kaka ndo noo Ndios ñā ná kí'o na ñā katí'a ndó nandió né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndo. ¹⁴ Dá chí tá ká'an yu'u xí'ín Ndios xí'ín iin kã yú'u kò kándaã ini, dá kían miían ndaa ká'in xí'ín ná xí'ín espíritu, tído ñā yó'o kò chíndeéan ñaxintóni. ¹⁵ ¿Ndá kían kee yu'u, tá daá? Kánian ka'in xí'ín Ndios xí'ín espíritu, tído káni ta'anian ká'in xí'ín ná xí'ín ñaxintóni. Kánian katai xí'ín espíritu, tído káni ta'anian katai xí'ín ñaxintóni. ¹⁶ Chí tá kéká'ano ndó Ndios xí'ín sava'a espíritu ní ndó, ta nákaã iin ñā kò kándaã ini to'on ká'an ndo, dá kían, ¿ndi kee na kaa ñā: “Dión ná koo”, sa'á ndiv'ée nì nãki'o ndó

noq Ndios? Chì kò ní kándaà ini nà ndí kían nì ka'an ndò. ¹⁷ Chì miían ndaa kuíti va'a nì kee ndó nì nàkì'o ndó ndivé'e noq Ndios, tído kò ní sa'ano dao kà ñayuu xí'ín to'on Ndios, chì kò ní kándaà ini nà. ¹⁸ Nákì'o yu'u ndivé'e noq Ndios, dá chì ká'an cháá kàì dao kà yú'u, ñà kò ní dákua'í, o duú ndidaá kà ndò'o. ¹⁹ Tído tá nákaaì ini ve'e noq nátaka ndò, dá kían kátoó cháá kàì ká'ín va'ará o'on káa to'on, ñà kían kándaà ini, dá dána'ì noq ndò, o duú ñà ka'ín uxì mìl to'on xí'ín iin yú'u, ñà kò kándaà ini ñayuu.

²⁰ Ñani miíj, o sa kákuu ñaxintóni ndò ñaxintóni takuálí leé. Va'a kaan takuálí kakuu ndó, tído noq kuachi va, dá chì kò ná'á xí sa'á kuachi kini. Nà yatá kakuu ndó noq ñà nákanì ini ndò sa'á ñà'a Ndios. ²¹ Dá chì kì'o di'a kaá tuti iì Ndios: "Ka'ín xí'ín nà ñooj xí'ín yú'u na tukú, xí'ín iin yú'u kò ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná kee, o kékuendá ta'on na ñà ka'ín xí'ín ná, kaá sato'o yo Ndios." ²² Sa'á ñoo, tá ká'an ndò iin kà yú'u, ñà kò ní dákua'a ndó, ñoo kían ná'a noq ñayuu kò kándisa ñà ió Ndios xí'ín ndó, tído kò chindeéan ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on nì natiin ndó noq mií Ndios, ñà yó'o kían chindeé cháá kà ñayuu kándisa o duú nà kò kándisa.

²³ Sa'á ñoo tá nì ndítútí ndidaá ndó ini ve'e noq nátaka ndò, ta ndéi ndó ká'an ndò iin yú'u kò ní dákua'a ndó, ta nì kásáa iin nà kátoó kueidó'o to'on Ndios o iin nà kò kándisa, dá kaa nà xí'ín ndó ñà lóko va kúu ndó. ²⁴ Tído tá ndidaá ndó nì kasá'á kásto'on to'on nì natiin ndó noq mií Ndios, ta nì kasáa iin nà kò kándisa o iin nà kátoó kueidó'o to'on Ndios, ta kúu to'on yó'o kedaá xí'ín ná, ta kandaá ini nà ñà kómí ná kuachi, dá kasá'á nakani ini nà ñà kò vá'a kée na. ²⁵ Dá kían nono ndà maá ini níó ná kandaá ini nà ñà kò vá'a kée na, dá taxí tá'an na nakuíta xítí ná noq Ndios, ta keká'ano ñaa ná. Ta kaa nà xí'ín ndó: "Miían ndaa kuíti ió Ndios xí'ín ndó."

Koo ini ndò ñà ndidaá ñà'a kee ndó ná dákua'anoan ndò ichi Ndios

²⁶ ;Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá nì ndítútí ndó ini ve'e noq nátaka ndò, dá keká'ano dao ndó Ndios xí'ín iin yaa, ta dao kà ndò dána'a to'on Ndios, ta dao kà ndò ka'an iin to'on saá nì natiin ndó noq mií Ndios, ta dao kà ndò ka'an yú'u kò ní dákua'a ndó, ta dao kà ndò nandió né'e ndí kóni kaa yú'u nì ka'an dao na. Tído koo ini ndò kendaá ndò ndidaá ñà yó'o, dá ná kua'ano dao kà ndò ichi Ndios. ²⁷ Tá kua'an ndò ka'an ndò iin yú'u kò ní dákua'a ndó, dá kían sava'a uu ndò, o onj ndò ka'an. Tído iin rá iin nì ndó ka'an. Ta kánian koo iin nà tì'a nandió né'e ndí kóni kaa to'on nì ka'an ndò. ²⁸ Tído tá kò iin tì'a nandió né'e yú'u nì ka'an ndò, dá kían ná dá'a nì nakuíta ndó ka'an ndoan. Va'a kaan ndatò'on kayá nì ndó xí'ín Ndios. ²⁹ Ta dión ta'ani ná kee nà kua'an kasto'on to'on nì natiin na noq mií Ndios ini ve'e noq nátaka ndò. Sava'a uu nà, o onj nà ná ka'an. Ta dao kà ndò kandeì ta'í ini sa'á to'on nì ka'an nà. ³⁰ Tído tá nì natiin iin nà ió seidó'o iin to'on saá noq Ndios, dá kían ná katuu tóo nà iin ká'an, dá kuu ka'an nà sa'á to'on saá nì natiin na. ³¹ Iin rá iin nì ndó ya'a kasto'on to'on nì natiin ndó noq mií Ndios, dá kían ndidaá ndó kandaá cháá kà ini ndí kían kóni Ndios, dá koo cháá kà tandéé ini ndò xí'ín ná. ³² Chì iin nà nì natiin to'on noq mií Ndios kasto'on nà, ió choon noq ndá'a ná ñà katuu tóo na noq ká'an nà, ³³ dá chì Ndios, nà ndáño'o yó, kò kúu ta'on na iin Ndios xí'o ñà nakuína vaá yo. Di'a xí'o na ñà kandeì yó xí'ín ñàño'ó.

Tátò'on kì'o kée dao kà nà kúu ñayuu Ndios ini ve'e noq dákua'a na, ³⁴ kánian tádi kandeì na ñà'a ve'e noq nátaka ndò dákua'a ndó, chì kò ta'on ichi ná ndatò'on ná. Di'a kánian kaño'o na tixi ndá'a yíj ná táto'on kì'o sa'ándá ley Ndios choon. ³⁵ Tá ndáa ñà'a kò ní kándaà ini nà, dá kían tá ná nasaá nà ve'e na, dá ná ndatò'on ná yíj ná. Dá chì iin ñà ka'an noq kían ñà ndatò'on ná ini

ve'e noo náta'ka ndo dáku'a'a ndó. ³⁶ ¿Á sava'a noo ndo'ó ni natoon to'on Ndios, xini ndo? O, ¿á sava'a noo ndo'ó ni ni kasáaan, ká'an ndó?

³⁷ Tá ió iin káa ndó ká'an ña kúu ndó na ni natiin to'on noo mií Ndios, o ká'an ndó ña kómí ndó iin choon ni xi'o Espiritu iñ Ndios noo ndo, dá kían kánian nakoni ndo ña choon táai noo tuti yó'o kúu choon sa'ándá Ndios, na kúu sato'o yo. ³⁸ Tá ió iin káa ndó ko nákoní ña dión kían, dá kían ná dá'a ni nakoni ndo ná. ³⁹ Sa'á ñoó, ñani, ndi'i ini ndo natiin ndó choon ña kasto'on ndó to'on ni ni'í ndo noo mií Ndios. Ta o sa chituu ndó dao ka na ña ka'an na iin ka yú'u ko ni dáku'a'a na, ⁴⁰ tído kee ndó ndidaá ña yó'o xi'in ñaño'ó, ta yíko kee ndó ña.

15

Ká'an Pablo sa'a ndi koo tá ná nataki na ni xi'i

¹ Ñani mií, ko'in kasto'in xi'in ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesucristo, tá'an ña sa ni daná'í noo ndo, tá'an ña ni natiin ndó, ta ndíta toon ndó xi'an. ² Tá ná kandita toon ndó xi'in mií to'on va'a yó'o, ña ni daná'í noo ndo, dá kían ni'í ndo ña káki ndó. Tá koó, dá kían ko choon ta'on ña kándisa ndó.

³ Chì ña mií noo ni daná'í noo ndo kúu to'on ni xi'o mií Ndios noo, chì ni daná'í noo ndo ña ni xi'í Cristo Jesús sa'á kuachi yó, tá k'i'o dión, dá ni xinkoo noo ká'an tuti iñ Ndios. ⁴ Dá ni nduxi na. Ta ni nataki na tixi kuu óni, dá ni xinkoo noo ká'an tuti iñ Ndios. ⁵ Dá ni na'a noo ná noo Cefas. Ndi'i daá ni na'a noo ná noo ndin uxí uu taa ni sa xionoo xi'in ná. ⁶ Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo o'on ciento ka ñayuu kúu kuendá na. Ta kua'a íí vá na yó'o ndéi takí, tído dao na ni xi'í. ⁷ Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo Jacobo. Ndi'i, dá ni na'a noo túku na noo ndidaá taa kúu apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na. ⁸ Nda noo ndi'i kudi, dá ni na'a noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'á ñoó kúu táto'on iin taló'o kueé ni káki.

⁹ Ta kúu na nóo cháá ka noo ndidaá ka apóstol, ta ko káni vían ña kanani yu'u ña kakuu apóstol, chì sa xionoo yu'u sa kendava'i xi'in na kúu kuendá Jesús. ¹⁰ Tído sa'á ña maní ni kee Ndios xi'in, sa'á ñoó ni kee na yu'u kúu iin apóstol. Ta ña maní ni kee na xi'in yu'u, ko ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchóon cháá kai o duú ndidaá ka ni taa né'e to'on na. Tído o duú mií yu'u kéchóon, mií vá Ndios kúu na chindeé yu'u sa'á ña maní ni kee na xi'in. ¹¹ Tído ko ta'on ña'a kían á yu'u o dao ka na dána'a noo ndo. Chì sa'á ña yó'o dána'a ndi'i ndu, ta ña yó'o kían kándisa ndó.

¹² Ndu'u kúu na dána'a ña miían ndaa kuiti ni nataki Jesús tein na ni xi'í, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an dao ndó ña o náta'ki ta'on na ni xi'í? ¹³ Tído tá ná o náta'ki na ni xi'í, dá kían ni Cristo ko ní náta'ki, ní kúu. ¹⁴ Tído tá ko ní náta'ki Jesús, dá kían ko choon ta'on to'on ni daná'a ndu noo ndo, ta ni ña kándisa ndó sa'a Jesús ko choon, ní kúu. ¹⁵ Tá k'i'o dión kían, dá kían ni kandoo ndu kúu ndú na ká'an to'on sa'a Ndios, dá chì xi'o ndu kuendá ña Ndios kúu na ni daná'iki Cristo. Tído ko ní náta'ki ta'on Cristo tá miían ndaa o náta'ki na ni xi'í, ní kúu. ¹⁶ Chì tá ná o náta'ki na ni xi'í, dá kían ni Cristo ko ní náta'ki ta'on, ní kúu. ¹⁷ Tá ko ní náta'ki Jesús, dá kían ko choon ta'on ña kándéé ini ndo ná, ta kómí iñ vá ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸ Tá dión kían, dá kían ni naá óon va na ni xi'í íchì Cristo. ¹⁹ Sa'á ñoó tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandeé ini noo yo xi'in Cristo, dá kían nda'í cháá ka ndó'o yo o duú ndidaá ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

²⁰ Tído miían ndaa kuiti va ni nataki Cristo tein na ni xi'í, ta mií ná kúu na mií noo ni nataki, sa'á ñoó miían ndaa nataki ndidaá ka ñayuu ni xi'í. ²¹ Ta sa'á iin tó'on taa, sa'á ñoó ndidaá kúu ñayuu xi'í. Ta dión ta'ani sa'á iin ka taa nataki na ni xi'í. ²² Chì sa'á ña ni kee Adán kuachi, sa'á ñoó ndidaá ñayuu

nduuan iin yikí koño kómí nā ndéi induú. Dá ch̄i ió yikí koño kómí nā ndéi noño'ó yó'o, ta ió ta'ani yikí koño kómí nā ndéi induú.

⁴⁵ Ch̄i ká'an tuti iñ Ndios ña mií Ndios n̄i kava'a ɽaa mií noó, tá'an ra sa nani Adán, ta n̄i x̄i'ó na ña n̄i sa taki ra. Tído Cristo, na n̄i kii sata Adán, noón kúu iin Espiritu x̄i'ó ña kataki chíchí yó. ⁴⁶ Tído ko ní ni'j yo yikí koño kuendá induú mií noó, di'a n̄i ni'j yo yikí koño kuendá noño'ó yó'o va. Ndi'i, dá ni'j yo yikí koño kuendá induú. ⁴⁷ Ch̄i ɽaa mií noó n̄i sa kuu kuendá noño'ó yó'o, ch̄i n̄i kava'a ra x̄i'ín ñó'ó. Tído ɽaa kúu uy, nā kúu sato'o yo, noón kúu kuendá induú, ch̄i n̄i kii na chí induú. ⁴⁸ Dá ch̄i táto'on k̄i'ó káa yikí koño sa komi ɽaa n̄i kava'a x̄i'ín ñó'ó, k̄i'ó dión kúu yikí koño nā kúu kuendá noño'ó yó'o. Ta yikí koño na kúu kuendá induú kúuán táto'on yikí koño na n̄i kii induú. ⁴⁹ Ta viti ndáa yikí koño yo táto'on k̄i'ó n̄i sa kaa yikí koño ɽaa n̄i sa kuu kuendá noño'ó yó'o. Tído kasandaá iin kuu, dá nduu yikí koño yo táto'on káa yikí koño nā n̄i kii chí induú. ⁵⁰ Sa'a á ñóó ká'in x̄i'ín ndó, ñani mií, ña o kúu ta'on ndu'u koño yo x̄i'ín n̄i yo noó dándáki Ndios. Ch̄i ña'a túu, o kúu ta'on natiian kuendá noó ña'a ko túu.

⁵¹ Ta viti kónij ka'in x̄i'ín ndó sa'a iin ña'a ná'a iin tó'ón mií Ndios. O duú ndidaa vá yó kuu, tído ndidaa vá yó ndesaá Ndios yikí koño, ⁵² ch̄i iin ndakana va kakuuan, táto'on k̄i'ó kée noó yo tá nákuani yo. Dión koo tá tuu trompeta noó ndi'i. Dá ch̄i tá n̄i tuu trompeta, dá nataki nā n̄i x̄i'j, ta ni'j ná iin yikí koño o téi'j. Ta ndidaa yó, nā ndéi takí, ndesaá Ndios yikí koño yo. ⁵³ Dá ch̄i miían ndúsá nadaon yikí koño téi'j yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ña n̄i iin kuu o téi'j. Ta yikí koño yó'o, ña x̄i'j, kánian nadaoan, dá kandixi yó iin yikí koño, ña kían n̄i iin kuu o kuú.

⁵⁴ Tá n̄i ndi'i n̄i nadaon yikí koño téi'j yó'o, ta n̄i nandixi yó iin yikí koño ko téi'j, ta tá n̄i ndi'i n̄i nadaon yikí koño yó'o, ña x̄i'j, ta n̄i nandixi yó iin yikí koño, ña n̄i iin kuu o kuú, dá x̄inkoo to'on ká'an tuti iñ Ndios, ch̄i di'a kaaan: "N̄i kandeé Ndios n̄i danaa nā noó ña kedaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'j na. ⁵⁵ Sa'a á ñóó, yo'ó, ña kedaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'j na, ¿ndeí kua'an ion? Ta yo'ó, yáí ndji, ¿ndeí kua'an ña sa kandeéon x̄i'ín ndji?" ⁵⁶ Ch̄i ion, ña kedaá x̄i'ín yó, dá x̄i'j yo, kúu kuachi kée yó. Ta ley Moisés kían dátaí kuachi yó sa'a á ña yá'a yó kee yó kuachi. ⁵⁷ Tído viti ná nak̄i'ó yó ndivé'e noó Ndios, ch̄i n̄i kandeé yó x̄i'ín ndidaa ña yó'o sa'a á ña n̄i kee Jesucristo, nā kúu sato'o yo. ⁵⁸ Sa'a á ñóó, nā man̄i mií, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndo x̄i'ín ña ndaa kándisa yó. Ta ndi'i in̄i ndo kechóon ndó choon sato'o yo Ndios, ta o sa kátuu ndó kee ndóan. Ch̄i ná'a vá mií ndó ña choon kée yó noó na kúu sato'o yo, o naá óon ta'an vaan.

16

Ká'an Pablo sa'a á di'ón dátaak ñayuu ñóó, dá chindeé ná nā kúnda'í

¹ Ta viti ko'in ka'in x̄i'ín ndó sa'a á di'ón dátaak ndo, dá chindeé ndó nā kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo in̄i ndo kee ndó táto'on k̄i'ó n̄i sa'andai choon noó nā kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a. ² Ta iin iin kuu kasá'a sa'a semana, kánian taó xóo iin rá iin ndó noó ya'i táto'on k̄i'ó n̄i ni'j ndo noó n̄i kechóon ndó, ta taxi va'a ndóan. Dá kían tá ná saai noó ndéi ndó xaan, ná dá'a ni nditúti ndóan mií hora daá. ³ Dá tá ná saai noó ndéi ndó, dá k̄i'oi iin tuti noó ɽaa n̄i ndukú mií ndó, dá tanda'í ra ko'on ra x̄i'ín di'ón n̄i nditúti ndó chindeé ndó nā kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. ⁴ Tído tá kánian ko'on yu'u, dá kían kane'e tá'an dáó rá ko'on ra x̄i'ín.

Kóni Pablo ko'on nā korni'ini na ñoo Corinto cháa tiempo

⁵ Saaj noo ndéi ndó tá n̄i ndi'i n̄i ya'i chí kuendá Macedonia, chí Macedonia ñoo kánian ya'i. ⁶ Ndá ndi kuu koo tooi xí'ín ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi xí'ín ndó tein ndidaá yoq̄ v̄ixi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'ín noq̄ kánian ko'ín. ⁷ Kq̄ kónij̄ ña kían chika'anda oon ni noq̄ ndéi ndó, chí kónij̄ kooi cháá tiempo xí'ín ndó tá k̄i'o dión kóni n̄a kúú sato'o yo. ⁸ Tído koo too vai ñoo Éfeso yó'o nda ná kasandaá kuq̄ víko Pentecostés, ⁹ dá chí ndato nda'o nónoq̄o kéchóoin noq̄ Ndios, ta ió iin t̄andeé iní ká'ano ña kua'a cháá k̄a ñayuu kandisa to'on Jesús, va'ará kuq̄'a nda'o na xiní u'u ñaá.

¹⁰ Tá n̄i saa Timoteo noq̄ ndéi ndó xaan, koo ini ndo keva'a ndó xí'ín xí, dá ná kadij̄ ini x̄i koo xi xí'ín ndó, dá chí kéchóon xi noq̄ n̄a kúú sato'o yo t̄ato'on k̄i'o kéchóon mií yu'u. ¹¹ Ta ni iin ndó o sa kú'ich̄i ini koni ndo xí. Di'a koo ini ndo chindeé ndó x̄i, dá ná koo va'a ini x̄i nandi'o kq̄o va'a xi kii xi noq̄ ióí, dá chí ió yu'u ndátii ndisaa x̄i xí'ín dao k̄a ñani yo.

¹² Ta kónij̄ ña kandaá ini ndo sa'a ñani yo Apolos. N̄i seí nda'ávíj̄ noq̄ ná ña saa n̄a xí'ín dao k̄a ñani yo kande'é ná ndo'ó. Tído kq̄ ní x̄iin ta'on na saa n̄a viti. Tído tá n̄i nonoq̄ ná iin k̄a ta'ándá, dá saa n̄a koo too na xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

¹³ Ta kaño'o ini ndo, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta cho'on t̄aa ini ndo, ta ndaki koo ndó. ¹⁴ Ta noq̄ ndidaá ña kée ndó, kee ndóan xí'ín ña kú'u ini ndo sa'a dao k̄a ñayuu.

¹⁵ Ñani, sa ná'a vá ndó ña n̄a ve'e Estéfanos n̄i sa kuu n̄a mií noq̄o n̄i kandisa to'on va'a sa'a Jesús noq̄ ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaan. Ta ná'a ta'ani ndó ña n̄i nak̄i'o na mií ná ña chindeé ná ndidaá kúú n̄a kúú ñayuu Ndios. ¹⁶ Ta seí nda'ávíj̄ noq̄ ndo ña kueídó'o ndó ndidaá k̄a ni ñayuu kée t̄ato'on kée na yó'o, xí'ín ndidaá k̄a n̄a chindeé dao k̄a ñayuu, n̄a kéchóon noq̄ choon yó'o.

¹⁷ Ta kadij̄ nda'o inij̄ sa'a ña n̄i kasaa Estéfanos, xí'ín Fortunato, xí'ín Acaico, ta n̄i ndundeé iníj̄, va'ará kq̄o mií ndó ndéi xí'ín, ¹⁸ chí n̄i x̄i'o na t̄andéé iní noq̄i t̄ato'on k̄i'o kée ta'ani na xí'ín mií ndó. Ta koo ini ndo nakoni ndo ñayuu kée t̄ato'on k̄i'o kée n̄a yó'o.

¹⁹ Ndidaá n̄a kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'an n̄a ndisá'án xí'ín ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'ín k̄i'o yó Priscila, xí'ín ndidaá n̄a kúú kuendá Jesús nátaqa dáku'a ve'e na ká'an n̄a ndisá'án xí'ín ndó sa'a ña kúú ndó kuendá sato'o yo Jesús. ²⁰ Ta ndidaá n̄a kúú ñani yo ndéi yó'o ká'an n̄a ndisá'án xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndó noq̄ ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ká'an tá'an ndó ndisá'án sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús.

²¹ Ta yu'u kúú Pablo, ta táai ndisá'án yó'o kq̄saa noq̄ ndo xí'ín ndá'a miíj̄. ²² Ta tá ió iin káa ndó kq̄ kónij̄ Jesucristo, n̄a kúú sato'o yo, dá kían chi'an ná kataj̄ ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakij̄ k̄i'ín.

²³ Ta ná koo ña manj̄ xí'ín sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. ²⁴ Kú'u ndava'o inij̄ sa'a ndidaá ní ndó sa'a ña kúú yó kuendá Cristo Jesús. Dión ná koo.

To'on yó'o kíán kúú uú nì taa San Pabło nì sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pabło ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pabło, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, tát'o'on kí'o kónj mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xaan, xí'ín ndidaa ka ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manj xí'ín ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'an Pabło sa'á tandó'ó ndó'o na

³ Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaa tá'an ñaño'ó. Mií ná kúú tatá, na daá kuití kú'u ini sa'a yo, ta xí'o na tandéé ini ká'ano noo yo. ⁴ Ta noón kúú na xí'o tandéé ini noo ndú'u tein ndi ndáa mií tandó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'í ini ndu ndi koo kee ndu kí'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu ta ndó'o na ndi ndáa mií tandó'ó. Dá chí tát'o'on kí'o xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, kí'o dión ta'ani xí'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu. ⁵ Ta sa'á ña sa'á ano tandó'ó ndó'o ndu kua'an sa'á to'on Cristo, sa'á ñoo sa'á ano ta'ani tandéé ini ni'í ndu noo ná. ⁶ Chí tá ndó'o ní'o ndú, ñoo kíán kedaá xí'ín ndó, dá ni'í ndo tandéé ini, ta koni ndo kaki ndó. Ta sa'á ña xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, sa'á ñoo ni'í ta'ani ndo tandéé ini kée ndu'u, ta koni ndo kaki ndó. Dión, dá kí'o ta'ani na tandéé ini noo ndo tá ndó'o ní'o ndo tát'o'on kí'o ndó'o ní'o ndu'u. ⁷ Ta mií ndaa ió tandéé ini noo ndú'u sa'a ndo, chí ná'a ndú ña sa'á ña ndó'o dáó ní'o yo, sa'á ñoo tát'o'on kí'o xí'o na tandéé ini noo ndú'u, kí'o dión ta'ani xí'o na tandéé ini noo ndo'ó.

⁸ Ñani, kónj ndu'u ña kana'á ndó sa'á tandó'ó ká'ano nì ndo'o ní'o ndú tá nì sa'an ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ka'í nda'o nì ndo'o ndu o duú ña kí'o ndeé ini ndu kíán, sa'á ñoo nì ndi'i va tandéé ini noo ndu'u ña kankuei takí ndu. ⁹ Ta ñoo kúú noó nì katóni ini ndu ña kua'an ndu kuu ndu. Ta dión nì ndo'o ndu, dá kíán ná dá'a nì kandeé ini ndu mií ndú, di'a ná kandeé ini ndu iin tó'ón diñ Ndios, na dánatáki na nì xí'i. ¹⁰ Chí noón kúú na nì dakáki ñaá tiempo daá, ta mií ta'ani na dakáki ñaá viti, ta kandeé ini ndu ña dakáki ñaá noo ndidaa tandó'ó ná'ano kónj dánaa ñaá, ¹¹ dá chí chindeé ndó ndu'u xíka ndo ña manj noo Ndios sa'á ndu'u. Chí tá kua'á nda'o ñayuu xíka ña manj noo Ndios sa'á ndu, dá kíán kua'a ka ví ñayuu nakí'o ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaa ña manj kée na xí'ín ndú.

Yó'o nákani Pabło ndivq'a ko ní sa'an na ñoo Corinto

¹² Ta ió iin ña'a kedaá xí'ín ndú, dá ka'an va'a ndu cháá sa'a mií ndú, ta kíán ña ko kútúu ta'on ini ndu sa'a nì iin ña'a kée ndu, dá chí kendaá ndu ndidaa ña'a, ta kée nduan xí'ín ndino'o ini ndu noo Ndios. Ta ko kéchóon ta'on ndu ña ndichí ió ñayuu yó'o. Di'a kée nduan sa'á ña manj nì kee Ndios xí'ín ndú. Ta dión kée ndu iin ní kúú vá noo xionoo ndu, ta dión kendaá cháá ka ndu xí'ín ndo'ó. ¹³ Ta ko táa ta'on ndu dao ka to'on, ña kíán o kandaá ini ndo, o ña o kát'á ndó ka'i ndó. Chí ndati yu'u ña mií n kasandaá ndo kandaá ndi'i ini ndo, ¹⁴ dá chí tát'o'on kí'o sa kandaá ini ndo cháá ña ndu'u kúú na ió ñaño'ó ndó noo, kí'o dión ta'ani koo ñaño'ó ndú noo ndo tá ná kasandaá kuú nandió koqo tuku sato'o yo Jesús kasaá na.

¹⁵ Ta xí'ín tandéé ini yó'o nì ka'ín saaj dinño'ó noo ndéi ndó, dá chindeéi ndo'ó uú ta'ándá, ¹⁶ chí nì ka'ín chika'andaj noo ndéi ndó, dá ya'i ko'in chí

kuendá Macedonia di'a. Ndi'i daá, nandió koo tukui noo ndéi ndó, dá kían kee ndó ña maní ko'on ndo dáya'a ndó yu'u ichi kua'an chí Judea di'a, ñi ka'in. ¹⁷ Tá ñi ka'in xí'in ndó ña dión keei, ¿á ká'an ndó ña iin ndakána ñi ka'in xí'in ndó? Ó, ¿á ká'an ndó ña kée yu'u tató'on k'i'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, tá'an na ká'an "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an na ña "koó"? ¹⁸ Tído iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na ná'a ña ko ká'an ndu "jaan" xí'in yú'u ndú, ta xí'in ñaxintóni ndú ká'an ndu ña "koó". ¹⁹ Ta sa'á Jesucristo, na kúu de'e Ndios, ñi daná'a yu'u xí'in Silvano, xí'in Timoteo noo ndo. Ta ko ká'an Jesús "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an ña "koó". Ta sa'a mií ná ká'an Ndios "jaan" xí'in yó, ²⁰ dá chi sa'a mií Jesús xínkoo ndi'i to'on ñi x'i'o Ndios noo yo, ta sa'a mií ná ká'an yo "Dión ná koo" dá ná natiin Ndios ñaño'ó noo kéká'ano yó na. ²¹ Ta mií Ndios kúu na ná'a ndaa ña ndu'u xí'in ndo'ó kúu ñayuu mií ná sa'á ña ndíko yo Cristo, ta mií ta'ani na kúu na ñi kaxi yó kakuuó ñayuu na, ²² chi ñi kani na sello níó iin rá iin yó, chi ñi x'i'o na Espiritu ií ná koo na níó yo, dá katóni ini yo ña miían ndaa natiin yó ndidaá ka ña va'a ñi kaa na tei na noo yo. ²³ Mií Ndios kúu na chíkanii x'i'o kuendá sa'í, chi ná'a ná ña sa'á ña ko ní xí'in dákúnda'í ini ndo'ó, sa'á ñoó ko ña'a kasandaáí ñoo Corinto xaan. ²⁴ Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña kóni ndu ka'anda ndu choon noo ndo noó ña kánian kee ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ndu'u kéchóon ndu noo ndo, dá kadij ini ndo, chi sa ndíta toon ndó xí'in ña ndaa kándisa yó.

2

¹ Sa'á ñoó ñi chíkaa ini ña o sáa ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo'ó. ² Dá chi tá ná dákúnda'í ini ndo'ó, dá kían, ¿ná yoo k'i'o ña kadij ini, tá dáá? Chi na ndati yu'u k'i'o ña kadij ini, nandei nda'í di'a na kee yu'u. ³ Sa'á ñoó ñi taai iin ka tuti ñoó kosaaan noo ndo, dá kían tá ná saai noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kúnda'í ini kee na kánian k'i'o ña kadij ini. Ta kándéé ká'ano ini ña tá kadij ini yu'u sa'a ndo, dá kían kadij ta'ani ini mií ndó. ⁴ Ta nda'í nda'o ñi sa kuu ini tá ñi taai tuti ñoó kosaaan noo ndo, chi nda níó ví ñi tar'u'u, xini, ta xí'in ndirá noo ñi taai ña. Tído ko ní ndukúí ña dákúnda'í ini ndó. Di'a ñi keei, dá kandaá ini ndo ndi k'i'o kú'u ini sa'a ndo.

Kú'u ká'ano ini Pablo sa'á taa ñi ya'a ñi kee kuachi

⁵ Ió iin taa ñi ya'a ñi x'i'o ña ñi kúnda'í ini yu'u, tído o duú sava'a iin tó'on yu'u ní kúnda'í ini ñi kee ra, chi kuu va kaaí ña ndidaá ndo'ó ñi kúnda'í ta'ani ini. ⁶ Sa kua'a nda'o ndó ñi dandó'o níó taa ñoó. Cháá dión ka ni ná kakuuan. ⁷ Ña kánian kee ndó viti kían k'i'o ká'ano ini ndo sa'a rá, ta k'i'o ndó tandeé ini noo rá, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kúnda'í ini rá dánaa ña. ⁸ Sa'á ñoó seí nda'áví noo ndo ña na'a tuku ndó ña kú'u ini ndo sa'a rá. ⁹ Chi ñi tanda'í iin ka tuti ñoó kosaa noo ndo, dá ná kande'á á miían ndaa seídó'o ndó ndidaá choon sa'ándáí noo ndo. ¹⁰ Chi na xí'o ká'ano ini ndo sa'a, ta nda yu'u ta'ani k'i'o ká'ano ini sa'a ná. Ta sa ñi x'i'o ká'ano ta'ani ini sa'á taa ñoó tá ió iin ña'a ñi kee ra xí'in mií, ta sa'á mií ndó ñi keei dión, chi k'i'o dión kóni mií Cristo kee yo, ¹¹ dá kían ná dá'a ni kandeé ña u'u kexixian xí'in yó, chi sa ná'a vá yo tató'on k'i'o mañan.

Yó'o ñi nakani ini Pablo sa'a Tito nani sa'á io na ñoo Troas

¹² Tá ñi saai ñoo Troas dána'í to'on va'a sa'a Cristo, ndato ñi sonó sato'o yo Ndios ña kían dána'í to'on na ñoo ñoó. ¹³ Tído ko ní sá io va'a ini, chi ko ní nani'í tá'in xí'in ñani yo Tito ñoo ñoó. Sa'á ñoó ñi ka'in ndisá'an xí'in ñayuu ndéi ñoó, dá ñi keei kua'in chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaá ña'a ndo'o yo sa'á ña ndíko yo Cristo

¹⁴ Tído náki'oi ndive'e noo Ndios, dá chī mií ná dáxinkoo va'a ndidaá ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yo Cristo Jesús. Ta noo ndú'u nī xī'o na choon dána'a ndu sa'á to'on na, dá kían táto'on kī'o náka'ani díko támi sá'an, kī'o dī'on náka'ani to'on na noo ndidaá ñayuu. ¹⁵ Ta noo mí Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sá'an, ña chíñó'o Cristo noo Ndios. Chī to'on dána'a ndu náka'ani kua'an noó na kua'an káki, xí'in noó na kua'an naá. ¹⁶ Ta to'on dána'a ndu kían táto'on díko ndīi noó na kua'an naá, ña xī'o ña naá ná. Ta noó na kua'an káki, to'on yó'o kían táto'on iin díko támi sá'an, ña xī'o ña kataki na. Tído, ¿ndá yoo kandeé kee choon yó'o, tá dáá? ¹⁷ Ta kó kée ta'on ndu'u táto'on kée kua'a ndá'o taa, tá'an ra xíonoo náka'an nda'j to'on Ndios xí'in ña maña. Dí'a ndísá'ano kéchóon ndu noo Ndios, chī mií ná nī xī'o choon yó'o noo ndu, ta noo mií Ndios ká'an ndu sa'a Cristo.

3

Dána'a Pablo noó ñayuu ña nī kandoo Ndios kee na ña sa'a xí'in ná

¹ ¿Á ká'an ndó ña nandió kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña nakoni ndo ndu'u sa'a ña ká'an ndu dión? O, ¿á ká'an ndó ña xínñó'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndo'ó, o iin tuti noo ká'an va'a mií ndó sa'á ndu táto'on kī'o xínñó'ó ñaá dao ka ra? Koo, ² dá chī tuti ká'an va'a sa'á ndú kúu iin rá iin mií ndo'ó, ta káa'an ini ní'o ndú. Ta ndidaá tá'an ñayuu xí'o kuendá sa'a choon va'a nī kee ndu tein ndó xa'an, ³ chī mií'an ndaa kuiti ndo'ó kúu tuti ká'an va'a sa'á ndu'u, ña kían nī taa mií Cristo, ña kían né'e ndu xíonoo ndu. Ta kó ní taa naan noo iin tuti xí'in tinta. Dí'a nī taa naan xí'in ndé'e Espíritu ij Ndios takí. Ta kó ní taa naan noo yuu dá'andá, dí'a nī taa naan ini ní'o ndo.

⁴ Ta kándéé ká'ano ini ndu'u Ndios ña kī'o dión kían sa'á ña ío Cristo xí'in ndú. ⁵ Ta ni lú'u ña ndíchi kó kómí mií ndu'u ña kían kédaá xí'in ndú ka'an ndú ña katí'a ndu kee ndu choon yó'o, dá chī mií va' Ndios kúu na xí'o ña ndíchi noo ndu, dá katí'a ndu kee nduan. ⁶ Ta mií Ndios kúu na nī xī'o ña katí'a ndu dána'a ndu sa'á ña sa'a nī kandoo na kee na xí'in ñayuu na. Ta diin va kían o duú ley, ña nī taa na xí'in letra, chī noo Espíritu ij mií ná nī kii ña sa'a ñoo. Ta ley ñoo xí'o ña kánian kuu ñayuu, tído Espíritu ij, noón kúu na xí'o ña kataki chíchi yó.

⁷ Ta ley ñoo, tá'an ña xí'o ña kánian kuu yo, nī taa Ndios ña noó yuu. Ta nī naye'e ndaa tá nī xī'o naan noo Moisés. Ta kó ní kúu ta'on kande'é na ñoo Israel noo Moisés sa'á ña ndato téi yé'an, tído sa' kua'an ndaño'ó va ña yé'e noo ná. ⁸ Tído ndato ka ví naye'e ndaa tá kemáni Ndios yo xí'in Espíritu ij ná. ⁹ Dá chī tá dión ndato nī naye'e ndaa tá nī xī'o na ley yatá, ña ká'an ña kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña sa'a xí'o Ndios noo yo, chī xí'oan ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁰ Chī va'ará ndi kī'o ví ndato náye'e ndaa tá nī xī'o na ley yatá, tído kó ta'ón ña'a kían noó ña ndato téi náye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti. ¹¹ Dá chī ley yatá, ña naá, ndato nī sa' ye'e ndaa'an, tído ví'í ka ví ndato náye'e ndaa ña sa'a xí'o Ndios noo yo viti, chī ndidaá tá'an tiempo kooan.

¹² Ta sa'á ña ío tandeé ini ndu ña kī'o dión kían, sa'á ñoo kó yu'ú ta'on ndu ka'an ndu sa'an, ¹³ ta kó kée ta'on ndu táto'on kī'o nī kee Moisés, chī nī dadá'i na noo ná xí'in iin dá'on, dá ná o koni na ñoo Israel ña sa' kua'an nda'ó ña ndato toón noo ná. ¹⁴ Tído nī ndadi va ñaxintóni ñayuu ñoo. Ta nda na ndéi viti ndó'o ta'ani dión, chī tá ká'i na ley yatá, ío táto'on iin dá'on sadí ñaxintóni ná. Tído tá ná kandeé ini na Cristo, nda daá ví kexoo dá'on, ña sadí ñaxintóni ná. ¹⁵ Ta nda kuú viti ndó'o na dión, chī tá ká'i na ley Moisés ñoo, sadí ij va

dá'on ñoó ñaxintóni ná. ¹⁶ Tído tá ná kandeé ini nā sato'o yo Jesús, dá kīan kexoo dá'on, ña sadí ñaxintóni ná. ¹⁷ Dá chī sato'o yo kúu Espiritu iñ Ndios, ta noq nákaa Espiritu iñ Ndios, ñoó kúu noq ñi nono, koó ña'a ka ketéin. ¹⁸ Sa'á ñoó koó ka dá'on sadí noq yo, ta mií yó ná'a tát'o'on kī'o ndato yé'e sato'o yo Ndios, tát'o'on kée iin espejo ná'a ndatoán tát'o'on káa yó. Chī iin rá iin kuú kuú náye'e cháá ka yo kua'an yo koóo tát'o'on kī'o ndato yé'e mií ná, ta ña yó'o kīan kée na kúu Espiritu iñ Ndios, nā kúu sato'o yo.

4

¹ Ta sa'á ña ñi xī'o Ndios choon yó'o noq ndú sa'á ña kú'u ini nā sa'a ndú, sa'á ñoó ko kútúu ini ndú. ² Di'a kuñó'ó ndú ndidaa ña ka'an noq kéde'é dao ka ñayuu. Ta ko xionoo ndu dándá'i ndú ñayuu, ta ko nádaká ta'on ndú to'on tó'ón xí'ín to'on Ndios noq dána'a ndú. Di'a dána'a ndaa ndú, ta ñoó kīan kedaá xí'ín ñayuu, dá ná o sa nákani kuáchī ini nā kande'é ná ndu'u. Ta mií Ndios ná'a ña dión kían. ³ Ta to'on va'a dána'a ndú, ko kándaq ini dao ñayuu, chī ió iin ña'a sadí ñaxintóni ná. Ta ñayuu kua'an naá, noqón kúu nā ndadí ñaxintóni. ⁴ Ta ña u'u dándáki ñayuu yó'o viti, ta ñoó kīan ñi sadí ñaxintóni ñayuu ko xīin kándisa, dá kīan ná dá'a ni natoqñ ñaxintóni ná kee to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kī'o ká'ano choon kómí Cristo Jesús, nā káa tát'o'on kī'o káa Ndios. ⁵ Ta ko xionoo ta'on ndu'u dána'a ndú sa'a mií ndú, di'a dána'a ndú ña iin tó'ón Jesucristo kúu sato'o noq ndidaa ña'a, ta ndu'u kúu nā xinkuáchī noq ndidaa ndó sa'á ña kóni ndú Jesús. ⁶ Dá chī mií Ndios, nā ñi sa'anda choon, dá ñi náye'e ndaa noq iin naá, noqón ta'ani kúu nā ñi datóqñ ñaxintóni ndú, dión dá kuu dátoqñ ndú ñaxintóni dao ka ñayuu, dá kana'á ná ndi kī'o ká'ano tatá Ndios, ta ná'a Ndios ña ndato yó'o xí'ín Jesucristo.

Kī'o di'a kée ndu sa'á ña kándéé ini ndu Jesús

⁷ Ta ndu'u kúu tát'o'on iin kīdi ño'ó noq ño'ó iin ña kuiká, ña kúu to'on ndato dána'a ndú, dá ná kandaq ini ñayuu ña ndée ká'ano yó'o ñi kii noq Ndios, ta o duú ndée kómí mií ndú kían. ⁸ Ta va'ará só'óni tandó'ó ndu'u, tído ko ní tadí ta'on ndu. Ta va'ará nákani nda'o ini ndú, tído ko ndí'i ta'on tandéé ini ndú. ⁹ Kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ko dáyaq nda'a ta'on ñaa Ndios. Kóon na ndu'u noñó'ó, tído ko kándéé ta'on na dánaa nā ndu'u. ¹⁰ Ndeí kúu mií vá noq xionoo ndu, daá kuití vá ió ña ka'áni ná yikí koño ndú tát'o'on ñi kee na xí'ín Jesús, dá ná kandaq ini ñayuu ña ió takí Jesús sa'á ña náki'o ndu yikí koño ndú ndo'an dión. ¹¹ Chī xīan nani takí ndú ndéi ndu, daá kuití vá ió nduu ndu náki'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a Jesús, dá ná kandaq ini ñayuu ña ió takí ná sa'á ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an dión. ¹² Ta sa'á ña daá kuití ió ña kuu ndu, sa'á ñoó nóno noq ndo ñi'í ndo ña kataki chíchí ndó.

¹³ Ta kándéé ini ndú Ndios tát'o'on kī'o ñi kandeé ini ñaa nā ñi taa di'a noq tuti iñ Ndios: "Sa'á ña kándisa ndaañ Ndios, sa'á ñoó ñi ka'in sa'a ná." Kī'o dión ta'ani ndó'o ndu'u, chī sa'á ña ña kándisa ndu na, sa'á ñoó ka'an ndu xí'ín ndó sa'a ná, ¹⁴ dá chī ná'a ndú ña ñi natakí sato'o yo Jesús ñi kee Ndios, ta kándisa ta'ani ndu ña dánataki nā ndu'u tát'o'on ñi kee na xí'ín Jesús, dá nakuñta dáó yó noq ná. ¹⁵ Chī xí'o ndu mií ndú ña ndó'o ndu ndidaa tandó'ó yó'o sa'á ña kú'u nda'o ini ndú sa'a ndo, dión, dá ná ndukua'a cháá ka ñayuu natiin ña manj xí'o Ndios, dá kīan kua'a cháá ka ñayuu náki'o ndivé'e noq Ndios, dá ná natiin na cháa ka ñaño'ó.

¹⁶ Sa'á ñoó ko kútúu ta'on ini ndú, va'ará sa kúyatá yikí koño ndu kua'an, tído iin rá iin kuú kuú di'a ndúsaá níq ndú kua'an. ¹⁷ Dá chī tandó'ó ló'o, ña ndó'o tóo níq ndú ñayuu yó'o, ñoó kīan xí'o ña ñi'í ndú iin ña ndato ká'ano noq

Ndios, ña ni iin kuu o ndí'i. ¹⁸ Ta ko ndí'i ta'on ini ndu sa'á ña ndé'á xí'ín noo yo. Di'a ndí'i ini ndu sa'á a ña ko túu, ña ko xini yo xí'ín noo yo. Dá chi ña ndé'é yó xí'ín noo yo, ñoó kían ndí'i va. Tído ña ko xini yo xí'ín noo yo, ñoó kían ni iin kuu ta'ón o ndí'i.

5

¹ Dá chi ná'a ndu'u ña yiki koño ndíxi ndu kúu táto'on iin ve'e ndéi too ndu ñayuu yó'o. Ta tá ná kasandaá kuu natanjan, dá ko'on Ndios k'i'o na iin ve'e kandeí ndu, ña kían ko ní káva'a xí'ín ndá'a ña, ña ni iin kuu o ndí'i, ña kúu kuenda induú. ² Sa'á ñoó nda'í tána ndu, chi kóni k'i ndu nandixi ndu yiki koño saá, ña kúu kuenda induú. ³ K'i'o dión, dá nandixi ndu iin yiki koño saá, dá o kóo vichí ndú. ⁴ Ta nani ndíxi ndu yiki koño yó'o, nda'í tána ndu, dá chi ko kóni ta'on ndu kandoo vichí ndú. Di'a kóni ndu ña nandixi ndu iin yiki koño saá, dá kían naá yiki koño xí'í yó'o, dá ni'í ndú iin yiki koño ña kataki chíchí. ⁵ Ta mií Ndios kúu na ñi saki ña dión kee na xí'ín ndú, ta ñi x'i'o na Espíritu ná noo ndú, dá ná kandaá ini ndu ña miían ndaa dión kee na xí'ín ndú.

⁶ Sa'á ñoó daá ió tãdeé ini ndu noó ña yó'o, ta ná'a ndú ña xian nani ndíxi ií ndú yiki koño yó'o, xíká vá ndita ndu noo ió sato'o yo Jesús. ⁷ Xionoo ndu xí'ín ña kándéé ini ndu ña k'i'o dión kían, ta ko ndí'i ini ndu sa'á ña xini ndu xí'ín noo ndú. ⁸ Tído kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'á ñoó kóni cháá ka ndu dánkoo ndu yiki koño yó'o, dá kuu nakuíta ndu noo sato'o yo Jesús. ⁹ Sa'á ñoó ndí'i ini ndu, á mií ndú ndéi xíká ndú noo ná o á mií ndú sa ndita ndu noo ná, ña kóni ndu kían nata'an ini na xini na ña kée ndu. ¹⁰ Dá chi miían ndúsa nakuíta ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyiko na, dá natiin iin rá iin yó ya'í sa'á ña ñi kee yó nani ñi sa ndixi yó yiki koño yó'o, á mií yó ñi kee yó ña va'a, o á mií yó ñi kee yó ña kini.

Ñi x'i'o Ndios choon noo ndú ña dánáki'in tá'an va'a ndu ñayuu xí'ín Ndios

¹¹ Ta sa'á ña ná'a ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúu sato'o yo, sa'á ñoó ndí'i ini ndu dáxiño ini ndu ñayuu, dá kandísa na ña ndaa dána'a ndu. Ta mií Ndios kúu ná ná'a va'a táto'on k'i'o kúu ndú, ta kándéé ini ndu ña k'i'o dión ta'ani kátóni ini ndo. ¹² Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña nandií kuéi ndú chinani va'a ndu mií ndú noo ndo, di'a kóni ndu ña ni'í ndo ña ka'an va'a ndó sa'a ndú'u, dá kían nóno noo ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu kátoó chíndaya'ii mií sa'á ña luu ká'an na, tído yakó nda'o ní o ná. ¹³ Chi tá ká'án dao ndó ña lóko kúu ndú, dá kían lóko va kúu ndú sa'á Ndios, tá daá. Tído tá ká'án ndó ña kéndísá'ano ndu, dá kían ña va'a mií vá ndó kían. ¹⁴ Ta kú'u nda'o ini Cristo sa'a ndú, ta ñoó kían kedaá, sa'á ñoó ndí'i ini ndu kéchóon ndu noo ná, chi ná'a ndú ña sa'á ña ñi x'i'í mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'á ñoó ñi x'i'í ndidaá ñayuu. ¹⁵ Ñi x'i'í Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ná dá'a ka ni kandeí yó keeá ña kóni mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kóni na ñi x'i'í sa'a yo, ta ñi natakí na.

¹⁶ Sa'á ñoó ko nákani ka ini ndu sa'á ñayuu táto'on k'i'o nákani ini ñayuu ko ná'a Ndios. Ta va'ará ñi sa ka'án ndú ña iin ña oon ñi sa kuu Cristo, tído viti ko nákani ka ini ndu dión sa'a ná. ¹⁷ Dá chi ndi ndaa mií ñayuu ño'o tixi ndá'a Cristo, ñi nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña ñi sa kuu na tá sata ñi kandoo vaan, ta ndidaá ña ñi nduu saá. ¹⁸ Ta ndidaá ña yó'o kée mií Ndios, na ñi naki'in tá'an va'a xí'ín yo sa'á ña ñi kee Cristo. Ta ñi x'i'o na choon noo ndu'u ña kían dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. ¹⁹ Chi sa'á ña ñi kee Cristo, sa'á ñoó kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ñayuu, chi ko taó kuenda ta'on ka na sa'á kuachi kée ñayuu. Ta ñi sa'anda na choon noó ndu ña dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín

ná. ²⁰ Ta ndu'u kúu nā nī chikata Cristo kane'e ndu to'on na noo ñayuu, sa'á ñoó kéchóon Ndios ndu'u, dá ká'an ndu xí'in ñayuu. Sa'á ñoó seí nda'í ndu noo ndo'ó xí'in kuu Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'in Ndios. ²¹ Ta Cristo kúu nā kō ní ya'a ta'on kee kuachi, tído nī nakuido na kuachi yó, dión, dá nī kandōo yó kúu yó ñayuu koó kuachi noo Ndios sa'á ña nī kee na dión.

6

¹ Ta viti ndu'u kúu nā kéchóon xí'in Cristo, sa'á ñoó ká'an ni'ini ndu noo ndo ña ná dá'a nī koo ini ndo natiin oon ndó ña manī nī kee Ndios xí'in ndó. ² Dá chī di'a kaá tuti iī Ndios: Mii kuu nī kaxii, kuu dáá nī seídó'i ndo'ó. Chī tá nī kasandaá kuu nī dakákii ndo'ó, kuu dáá nī chindeéi ndo'ó. Ta kuu viti kúu kuu nī kaxi Ndios, chī mii kuu viti kóni nā dákaki na ndo'ó.

³ Ta ni iin tó'on ña'a nóo kō yá'a ndu kee ndu noo ni iin tó'on ñayuu, dá kīan ná o ní'i ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon nī xī'o Ndios noo ndú. ⁴ Di'a ná'a ndu mii ndú noo ndidaá ña kée ndu ña kúu ndú nā kéchóon ndaa noo Ndios, dá chī xī'o ndeé nda'o ini ndu, va'ará ndó'o ndu tandó'o sa'a choon kée ndu, o va'ará kamanī ña'a noo ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o ní'o ndú. ⁵ Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'u, o va'ará sadí nā ndu'u ve'e kaá, o va'ará kuá'a ñayuu ndákuei naá xí'in ndú, o va'ará choon ndeé nda'o kée ndu, o va'ará kō kidi ndu dao šakuaá, o va'ará kō ní'i ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá. ⁶ Ta noo choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndichí xí'o Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xí'in ndéé Espirítu iī Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaá ñayuu, ⁷ ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xí'in ndéé mii Ndios kée ndu ndidaá ña'a, ta ne'e ndu ña kúu ña ndaa xí'in ndá'a kuá'a ndu, xí'in ndá'a íti ndu, dá chindeé ndú mii ndú. ⁸ Ío dao ñayuu xí'o ñañó'ó noo ndú, ta ió dao ká nā koó ñañó'ó ná noo ndú. Ta dao nā chīnaní kini na ndu'u, ta dao ká nā chīnaní va'a ñaá ná. Ta va'ará chīnaní tó'on ná ndu'u, tído nā ndaa va kúu ndú. ⁹ Ta ió dao ñayuu kée na ña kō nákoní nā ndu'u, tído ná'á vá ná ndu'u. Sa ndii va kúu ndú xini ndu, tído takí iī vá ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xí'in ndu'u, tído kō xí'i ta'on ndu. ¹⁰ Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tído daá kádii ini ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tído di'a ndekuiká ndú ñayuu xí'in to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on koó noo ndú, tído di'a kómí ndú ndidaá ña va'a cháá ká.

¹¹ Nī nono yú'u ndú nī ka'an ndaa ndu xí'in ndó, nā ñoo Corinto xaan, ta ndino'o ini ndú xí'in ní'o ndú nī ka'an ndu xí'in ndó. ¹² Kō ní sadí ndu ní'o ndú noo ndo'ó, mii di'a ndó kúu nā nī sadí ní'o ndo noo ndu'u. ¹³ Ta kóni ndu ña kee ndó xí'in ndú táto'on kī'o nī kee ndu xí'in ndó, sa'á ñoó seí nda'í ndu noo ndo táto'on kée iin tatá xí'in de'e ra ña konó ta'ani ndó ní'o ndo noo ndú'u.

Yóo kúu ve'e ño'o Ndios takí

¹⁴ O sa kóo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xí'in ñayuu kō kándisa Jesús. Dá chī, ¿á náki'in tá'an nóo ña ndaa xí'in ña kō ndaa, ká'an ndó? Ta, ¿á náki'in tá'an nóo noo tóon xí'in noo ini naá? ¹⁵ Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóo Cristo xí'in ña u'u? Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóo iin nā kándisa Jesús xí'in iin nā kō kándisa?

¹⁶ Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóo ve'e ño'o Ndios takí xí'in ña kúu yoko, ká'an ndó? Ta yóo kúu ve'e ño'o noo ió Ndios takí, chī di'a kaá mii ná noo tuti iī ná: Kooi xí'in ná, ta kanooi tein na.

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná,

ta mii ná kakuu nā ñooi.

¹⁷ Ta sa'á ña dión kían, sa'á ñoó kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándisa xaṅ,
ta kuxoo ndó kua'án ndo, kaá Ndios, na kúu sato'o yo.

Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na,
dá kían natiin va'i ndo'ó.

¹⁸ Ta yu'u ná kakuu tatá noo ndo,

ta ndo'ó ná kakuu de'e yii yu'u xí'in de'e di'íi,

kaá Ndios, na kúu sato'o yo, na kómí ndidaá tá'an choon.

7

¹ Na manj miíi, ki'o dión ví ndato nj xi'o Ndios to'on na noo yo, sa'a ñoó ná taó yo mií yó noo ndidaá tá'an ña dáyakó ñii yo xí'in ñaxintóni yo noo Ndios. Ta dión, dá ná kasandaá yo koo vii yo noo mií ná sa'a ña yu'u ni'ini yó na.

Kádij ini Pablo ña nj nandikó ini na ñoo Corinto sa'a kuachi nj kee na

² Natiin va'a ndó ndu'u xí'in ndino'o ini ndo, dá chi ni iin tó'on ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'on ndó ko ní dákí'in ndu iin íchj kini, ta ni iin tó'on ndó ko ní dándá'í ndu. ³ Ta ko ká'in dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, chi sa nj ka'in xí'in ndó ña nda maá ini níó ndú ño'o ndo'ó. Sa'a ñoó iin kakuu yó tá nj xi'j yo, ta iin kakuu yó tá takí yo. ⁴ Ta ió nda'o tandeé ini ká'in xí'in ndó ña nákaní ini, ta va'a nda'o ká'in sa'a ndo noo dao ka ñayuu. Ta nj nakutií xí'in tandeé ini, ta nj nakuti ndaa níó ndú xí'an kádij ini ndu tein ndidaá tandó'o ndo.

⁵ Chi tá nj kasaa ndu Macedonia yó'o, ni lú'u ko ní náni'i ndée ndú, dá chi ndeí kúu mií vá noó nj xionoo ndu nj ndo'o nda'o ndu, chi nj dandó'o ñayuu níó ndú, ta nj sa yu'u ni'ini níó ndú. ⁶ Tído mií Ndios, na xí'o tandeé ini noó na ndó'o níó, noón kúu na nj xi'o tandeé ini noo ndu'u sa'a ña ni ndisaa Tito. ⁷ Ta o duú sa'a ña nj ndusaa oon ni xi, dá chi nj natiin ta'ani ndu tandeé ini sa'a ña nj xi'o ndó tandeé ini noo xí, chi nj nakani xi ña ndáti kii ndo koni tuku ndó yu'u, ta ni nakani ta'ani xi ña kúnda'í nda'o ini ndo sa'a kuachi nj kee ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a yu'u. Sa'a ñoó nj kádij cháa ka ini. ⁸ Dá chi va'ará nj dakúnda'í ini ndo, ñoó nj kedaá xí'in tuti ni taai kosaa noo ndo, tído ko kútúu ta'on ini viti noó ña ni taai nj saa noo ndo. Chi va'ará nj kutúu ini tá nj taai ña, tído viti kándaá ini ña tóó vá nj kúnda'í ini ndo nj keean. ⁹ Ta viti kádij ini, tído ko kádij ta'on ini sa'a ña nj dakúnda'í ini ndó. Di'a kádij ini, dá chi sa'a ña nj kúnda'í ini ndo, ñoó nj kedaá xí'in ndó, dá nj nandikó ini ndo sa'a kuachi nj kee ndó. Chi mií vá Ndios kúu na nj xi'o ña nj kúnda'í ini ndo sa'a kuachi nj kee ndó. Sa'a ñoó ni lú'u ko ní tuú ndó nj kee ndu. ¹⁰ Dá chi tá xí'o Ndios ña kúnda'í ini yo sa'a kuachi kée yó, ñoó kían kedaá xí'in yó, dá nandikó ini yo sa'a ña nj kee yó, dá ni'j yo ña káki yó. Sa'a ñoó ko kánian ta'u'u ini yo tá ndó'o yó dión. Tído ña kúnda'í ini xí'o ñayuu yó'o, ñoó kían xí'o ña naá yó. ¹¹ Tído kande'é ndó, chi sa'a ña nj xi'o Ndios ña nj kúnda'í ini ndo, ñoó nj kedaá xí'in ndó, sa'a ñoó ndi ki'o ví nj ndi'í ini ndo kee ndó ña kóni mií ná, ta nj ndi'í ini ndo ndeyiko ndo choon, ta nj ta'u'u ini ndo nj xini ndo kuachi ñoó, ta nj yu'u ndo nj xini ndoán, ta ndi ki'o ví nj kaató ndo koni ndo yu'u, ta nj ndi'í cháa ka ini ndo nj kee ndó choon ni sa'andai noo ndo, ta nj dandó'o ndó níó taq nj kee kuachi ñoó. Ta noo ndidaá ña yó'o nj na'a ndo ña nj kendaá ndo choon. ¹² Tá nj taai tuti ñoó kosaaan noo ndo, ko ní táai ña, dá keyiko ndo sa'a ra nj ya'a nj kee kuachi, ta ni ko ní táai ña kosaaan chindeéan na nj ta'u'u. Di'a nj taai ña kosaaan noo ndo, dá na'a ndo mií ndó noo Ndios ña ndi'í ini ndó kee ndó choon sa'ándá ndu.

¹³ Ta sa'a ña nj kee ndó dión, sa'a ñoó nj nduká'ano cháa ka tandeé ini ndu. Tído nj kádij cháa ka ini ndu sa'a ña nj kádij nda'o ini Tito, chi nj natiin xi

tandee iní ká'ano nì kee ndidaá ndo'ó. ¹⁴ Chì nì ka'ìn xí'ìn xí ña va'a kee ndó xí'ìn xí, ta kò ní xíka'an ta'on nooí sa'á ña nì ka'ìn dión xí'ìn xí. Chì táto'on kì'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'ìn ndó, kì'o dión ta'ani nì xinko ndaa ndidaá ña nì ka'an va'a ndu sa'a ndo noo xí. ¹⁵ Ta nì nduká'ano cháá ka ña kú'u ini xí sa'a ndo, chì ndísaa ini xí táto'on kì'o nì seíd'ó ndidaá ndó choon nì ta'anda noo ndo, chì nì na'itiin va'a ndó xí xí'ìn ña yu'ú ndo, ta xí'ìn ña ndéi njino ndó. ¹⁶ Ta kádij nda'o ini, chì noo ndidaá ña'a kándéé ini ndo'ó.

8

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'ón dátaká na kua'an noo na ndó'o níó

¹ Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'ìn ndó sa'á ña manì kée Ndios xí'ìn ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi chí Macedonia. ² Chì va'ará nì xirndodó ñaa tandó'ó, tído kádij nda'o ini na, ta va'ará kúnda'í nda'o na, tído kua'á nda'o di'ón nì dokó ná. ³ Ta yu'ú xí'o ndaa kuendá sa'a ná, ña ndino'o ini ná nì xí'o na di'ón táto'on kì'o sáa ndéé ná, ta nì ya'a cháá ka ví nì xí'o na noo ña sáa ndéé ná. ⁴ Ta nì seí nda'í nda'o na noo ndu'u ña ná kandia ndu tiin ndu di'ón nì dátaká ná, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, na kúu ñayuu Ndios. ⁵ Va'a cháá ka ví nì kee na noo ña ndáti ndu kee na, dá chì dinñó'ó nì na'kì'o na mií ná noo ndá'a sato'o yo Jesús. Nì ndi'i, dá nì na'kì'o na mií ná kueíd'ó na ndu'u táto'on kì'o kóni mií Ndios. ⁶ Sa'á ñoó nì ka'an ni'ini ndu noo Tito ña táto'on kì'o nì chindeé xí ndo'ó tá nì kasá'á ndó kètúti ndó di'ón chindeé ndó na kúnda'í ñoó, kì'o dión ta'ani ná dáxinko xi choon noo ña manì kee ndó yó'o. ⁷ Va'a kée ndó noo ndidaá ña'a, chì kándéé ká'ano ini ndo Jesús, ta tí'a ndó ka'an va'a ndó, ta ndichí ndo noo ña'a Ndios, ta ndino'o ini ndo kée ndó ndi ndaa mií va' choon, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndú. Sa'á ñoó koo ini ndo kee va'a ta'ani ndó noo ña manì yó'o.

⁸ Ta ña ká'ìn xí'ìn ndó, kò kíán iin choon sa'ándáí noo ndo. Di'a kónij ña kandé'é va'a ndó táto'on kì'o ndi'i ini dao ka ñani yo chindeé ná na kámanij ña'a noo, dá ná kandé'á á miígan ndaa ío ña kú'u ini ndo sa'á ñayuu ndó'o dión. ⁹ Ta sa na'á vá mií ndó sa'á ña manì nì kee Jesucristo, na kúu sato'o yo, sa'a yo, dá chì sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a, sa'á ñoó nì ndee na mií ná iin ta'a kúnda'í, va'ará kuiká nda'o na. Ta sa'á ña nì ndenda'í na mií ná, sa'á ñoó ni'í yo ña koo kuiká yo noo Ndios. ¹⁰ Ta viti kónij yu'ú ka'an ni'ini noo ndo sa'á ña yó'o. Chì kánian dáxinko ndó choon yó'o viti, chì nda' kua'í ao nì kasá'á ndó kètúti ndó di'ón ñoó, ta o du'ú ña yó'o oon ni ní kee ndó, chì mií ndó nì ndaki ini ña dión koo. ¹¹ Sa'á ñoó dáxinko kú'í ndo choon yó'o, chì táto'on kì'o luu nì chika'á ini ndo kee ndóan mií sa'a, kì'o dión ndi'í ini ndó dáxinko ndóan viti. Ta kì'o ndóan táto'on kì'o ío ña noo ndo. ¹² Chì tá ná kì'o ndóan xí'ìn ndino'o ini ndo, dá kíán nata'an ini Ndios koni naán, chì kò xíka ta'on na ña kì'o yó ña kóo noo yo.

¹³ Ta kò ká'an ta'on yu'ú ña yó'o xí'ìn ndó sa'á ña kónij ña kandeí va'a dao ka ñayuu, dá kandoo ndá'a ndo. ¹⁴ Di'a kónij yu'ú ña chindeé tá'an yó tá kamanij ña'a noo yo, chì tiempo viti kánian koto ni'ini ndó na kúnda'í ñoó xí'ìn ña kándoo noo ndo, dá chindeé ndó na xí'ìn ña kámanij noo ná. Dión, dá ná nandió kuéi na chindeé ná ndo'ó xí'ìn ña xínñó'ó ndó ío noo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kámanij ña'a noo yo. ¹⁵ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios: “Ñayuu nì nditúti kua'á ña'a, ta kò ní kándoo ta'an vaan. Ta na nì nditúti lú'an, kò ní kámanij ta'an vaan.”

¹⁶ Tído ndivé'e Ndios, chì mií ná nì kedaá xí'ìn Tito, sa'á ñoó ndi'í ini xí sa'a ndo táto'on kì'o ndó'o mií. ¹⁷ Chì xí'ìn ndino'o ini xí nì na'itiin xi choon nì xí'o ndu noo xí. Ta sa'á ña ndi'í ini xí sa'a ndo, sa'á ñoó kosaa xi noo ndéi ndó, chì

ki'o dión ni chikaa ini mií xí. ¹⁸ Ta ni tanda'á ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaa ra xí'in xí, ta ndei kúu mií vá noo ndítúti na kúu kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, chi kéchóon va'a ra noo to'on va'a ká'an sa'a Jesús. ¹⁹ Ta o duú dión oon ni kían, taa yó'o kúu ra ni kaxi dao ka na kúu kuendá Jesús ña kían kane'e tá'an ra kanoo ra xí'in ndu'u natiin ndu di'ón, ña ní ketúti dao ka ñani yo. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yo ñañó'ó, dá kandaá ini ndo ña kóni ndu chindeé ña'á ndú noo choon yó'o. ²⁰ Ta ki'o dión ni chikaa ini ndu, dá kían ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a ni nakani kuáchi ini kande'é ná ndu sa'a di'ón kua'a ni ndítúti ná kane'e ndu ko'on ndu. ²¹ Chi ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta o duú noo sato'o yo Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, nda noo ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²² Ta tanda'á ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaa ra xí'in taa yó'o. Ta kua'á nda'o ta'ándá ni na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kandaá ra choon. Ta viti ndí'i cháá ka ini ra chindeé rá ndo'ó, chi ió nda'o tandeé ini ra xí'in ndó. ²³ Ta kana'á ndó ña Tito kúu ra né'e tá'an xí'in yu'u, ta kéchóon dáó xí xí'in noo ndo'ó. Ta uu ka ñani yo kosaa xí'in xí kúu ra ni tanda'á dao ka na kúu kuendá Jesús kosaa ra, ta xí'in taa yó'o natiin Cristo ñañó'ó. ²⁴ Ta na'a ndo mií ndó noo taa yó'o ña kúu ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoo, dá ná kandaá ini dao ka na kúu kuendá Jesús sa'a ña va'a ni kee ndó, dá ná dá'a ni dátúú ndó ndu'u noo ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9

¹ Ko xínñó'ó ka ka'in xí'in ndo'ó sa'a di'ón, ña kían ketúti dao ka na kúu kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndei kuendá Judea, ² chi sa na'á vái ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yo ndéi Macedonia yo'o, chi ká'in xí'in ná ña ndo'ó, na ndei Acaya xaan, nda kua'á ao ió nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'a ña ni ndí'i ini ndo kee ndó dión, sa'a ñoo ni chikaa ta'ani ini na kee na dión. ³ Tído ni tanda'í ñani yo yó'o kosaa ra noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kandoo tó'in noo ña ni ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná xinkoo ña ni ka'in xí'in ná ña kande'i nduu ndo. ⁴ Dá chi oon ni ví saá dao na ndéi Macedonia xí'in, ta koni na ña ko ndéi nduu ndo xí'in di'ón ñoo, dá kían kaka'an nda'o noo ndú'u sa'a ña ni kandeé ini ndu ndo'ó, ta ko ní sá ndei nduu ndo. Tído ví'í ka ví kaka'an noo mií ndó. ⁵ Sa'a ñoo ni chikaa ini ña va'a cháá ka ni seí nda'í noo taa yó'o ña kosaa ra noo ndéi ndó dinñó'ó, dá chindeé rá ndo'ó ketúti ndó di'ón, ña ni kaa ndo ki'o ndó. Ta dión, dá ná kande'i nduu ndo ki'o ndóan xí'in ndino'o ini ndo, dá ná dá'a ni ká'ian ña ni kendúsa ndu xí'in ndó.

⁶ Ta ká'in xí'in ndó ña kande'é ndó táto'on ndó'o na xíti, chi na xíti cháá, cháá vá dákée na. Ta na xíti kua'a, kua'a dákée na. ⁷ Ta iin rá iin ndó ki'o táto'on ki'o ni chikaa ini nió ndo. Ta o sa ki'o ndóan xí'an kúnda'í ini ndo, ni sa'a ña miian ndúsa ki'o ndóan. Chi náta'an ini Ndios xini na na xí'o ña xí'an kádij ini na. ⁸ Ta na ká'ano nda'o kúu Ndios, sa'a ñoo kuu va ndekua'a ná ña'a va'a noo ndo, dá kían ni iin tó'ón ta'on ña'a ná o kómanj noo ndo, dá kían ná koo ni ña'a chindeé ndó dao ka na. ⁹ Dá chi di'a kaa tani i Ndios: Ni dasá rá ña ió noo rá, ta ni xí'o raan noo ná kúnda'í, ta iin ni kandoo va ña ndaa ni kee ra noo Ndios.

¹⁰ Ta mií ná xí'o tata noo ra xíti, ta xí'o ta'ani na pan noo na kuíko, ta mií ná ndekua'a tata ió noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na ña va'a kee ndó xí'in dao ka ñayuu. ¹¹ Dión, dá koni ndo koo kuá'á ña'a noo ndo, dá kuu ki'o kua'a ndo ña'a noo ñayuu xínñó'án. Dá tá ná nakí'o ndu di'ón ñoo noo ná, dá kían nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. ¹² Chi tá ná nakí'o ndu di'ón yó'o noo na kúnda'í ñoo, o duú ña'a xínñó'ó oon ni ñayuu Ndios ni'j ná xí'an, dá chi di'a kuá'á

nda'o noo ndivé'e naki'o na noo Ndios sa'án. ¹³ Ta sa'á ña natiin na di'ón ni kemáni ndo ná, sa'á ñoó keká'ano na Ndios, chi miían ndaa seíd'ó ndó to'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'á ña ni xi'o ndó kuá'a nda'o di'ón ni chindee ndó mií ná xi'in dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta ki'o dión ta'ani kaka na ña maní noo Ndios sa'a ndo, chi kú'u nda'o ini na sa'a ndo, chi mií Ndios ni kedaá xi'in ndó, dá ni kee ndó ña maní ká'ano yó'o xi'in ná. ¹⁵ Ta ndivé'e ká'ano Ndios, chi ká'ano nda'o ña maní ni kee na xi'á. Ta ko ní'j yo to'on va'a ka'an yo sa'án.

10

Ká'an Pablo sa'a choon ni xi'o Ndios noo ná

¹ Ta yu'u Pablo sei nda'i va'i noo ndo xi'in ña nda'i ió ini, xi'in ña ió va'a ini táto'on ki'o ni kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ña iin taa vitá ini kúu yu'u tá nákaaj tein ndó xaan, tído tá nákaaj xikái, deén nda'o ká'in xi'in ndó.

² Tído sei nda'ávü noo ndo ña tá ná saaj, ná dá'a ni kendúsa ndo xi'ín ña ka'an deein xi'in ndó, chi miían ndaa kuiti kosaa nduu ka'an deein xi'in na ká'an ña xionoo ndu kée ndu táto'on ki'o kée ñayuu kuendá ñayuu yó'o. ³ Miían ndaa ndéi ndu ñayuu yó'o, tído ko kéchóon ta'on ndu ña'a ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xi'in ña kini. ⁴ Chi ko kéchóon ta'on ndu ña ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xi'in ña kini. Chi nda'á chóon, ña kían kéchóon ndu, kúu ndée xi'o mií Ndios. Ta xi'in ña yó'o dánaá ndu noo dándáki ña kini. ⁵ Ta xi'in ndée yó'o ta'ani dátuu ndú ndidaa ña to'on kéchóon ñayuu. Ta dátuu ta'ani ndu ndidaa ñaxintónj táyí, ña kedaá xi'in ná, dá ko nákoní na Ndios. Ta náchi'i ndu ndidaa ñaxintónj ñayuu tixi ndá'a Cristo Jesús, dá ná kueid'ó ña ná ná. ⁶ Ta ió nduu ndu dándó'o ndu nio na ko xi'in kueid'ó tá ná kasandaá ndo kueid'ó ndisa ndó to'on Ndios.

⁷ Kande'é va'a ndó ndi káa iin rá iin ña'a. Tá ió iin káa ndó nákoní mií ña kúu ndó kuendá Cristo, dá kían kánian taó kuendá va'a ndó, chi táto'on ki'o kúu ndó kuendá Cristo, ki'o dión ta'ani kúu ndu'u. ⁸ Chi va'ará yá'i cháá noo chíndaya'i choon né'i, tído ko xika'an ta'on noo, chi mií sato'o yo Cristo ni xi'o choon yó'o noo, dá dákuá'anoi ndo'ó noo ña kándisa ndó. Ta ko ní xi'o na ña noo ña dánaái noo ndo. ⁹ Ta o sa ká'an ndó ña ndúkúí dáyü'í ndo'ó xi'in to'on ká'in noo tuti tánda'i kosaa noo ndo. ¹⁰ Chi kaá dao ndó ña miían ndaa deén nda'o ká'in noo tuti táai tánda'i kosaa noo ndo, ta kuáchi nda'o choon sa'ándá noo ndo. Tído tá iój xi'in ndó, ko kúu ta'on yu'u iin taa ndeé ini, ta ni ko tí'ai ka'an va'i, kaá dao ndó. ¹¹ Tído ká'in xi'in na ká'an dión ña ná kana'á ná ña táto'on ki'o ká'an ndu noo tuti táa ndu, ki'o dión ta'ani kee ndu tá ná saá ndu noo ndéi ndó xaan.

¹² Ta ko chíndaa noo ndu ki'in tá'an ndu xi'in tã kátoó chíndaya'i mií, ta ni ko chidáo tá'an ndu mií ndú xi'in rá. Tído taa yó'o, ndéi ra chíki'ó ra mií rá xi'in ña kée ra, ta chidáo rá mií rá xi'in ra kée táto'on kée mií rá. Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó ko ñó'o ndi'i ta'on ini ra. ¹³ Tído ndu'u, ko yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú cháá ka noo choon né'e ndu. Di'a chíndaya'i ndu mií ndú táto'on káa choon ni xi'o mií Ndios noo ndú, ta xi'in choon yó'o ni kasandaá ndu noo ndéi ndó. ¹⁴ Ko yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noo ndo, chi yá'a ndu tá ko ní saá ndu noo ndéi ndó. Tído ndu'u kúu ra mií noo ni saá ni daná'a to'on va'a sa'a Cristo Jesús noo ndo. ¹⁵ Ta ko yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú noo choon kée dao ka na. Ña kóni ndu kían kua'ano cháá ka ndo xi'in ña kándéé ini noo Jesús, dá ná kándaya'i cháá ka choon kée ndu tein ndó, táto'on ki'o dándáki choon né'e ndu. ¹⁶ Ndi'i, dá ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo na ndéi xiká cháá ka noo ndo'ó, ta o kú'u ta'on ndu dána'a ndu noo dána'a dao ka taa, dá kían ná dá'a ni chíndaya'i ndu mií ndú noo choon ni kee

dao ka ra. ¹⁷ Ta na ka'an kuryii, kánian kuryii ná sa'a ña ni kee sato'o yo Ndios sa'a ná. ¹⁸ Dá chi ñayuu, na chindaya'i mií, ko kándoo va'a na noo Ndios. Di'a ñayuu, na chindaya'i mií Ndios, noon kúu na kándoo va'a.

11

¹ Kónij ña ndeé ní koo ini ndo sa'i viti, chi ko'in ka'in xí'in ndó táto'on kée iin ra ndúlóko. Tído ndeé koo ini ndo sa'i, ² dá chi kékuion yu'u sa'a ndo táto'on kuión ini Ndios sa'a ndo, dá chi sa ni kándooi ña naki'o viii ndo'ó noo iin tó'on Cristo kakuu yí ndo táto'on kée iin tata tá kua'an ra naki'o ra de'e di'i táki ra noo ndá'a ta kakuu yí xí. Chi kónij ña koo vii ndo naki'oi noo mií Cristo. ³ Tído nákanii ini sa'a ndo, dá chi táto'on ki'o ni kee koo, ta'an kirí maña ni danda'i Eva, oon ni ví ki'ó dión nadaká ta to'on ñaxintóni ndo, dá ya'a ndó koni xixi ndó Cristo. ⁴ Dá chi tá vei dao ka ta, ta diin dána'a ra sa'a Jesús o duú ña ni daná'a mií ndu'u noo ndo, ta dána'a ra sa'a iin ka espíritu noo Espíritu ij Ndios, na ni natiiin ndó, ta diin va dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús o duú ña ni daná'a ndu noo ndo, tído xí'o ndeé ini ndo sa'a rá. ⁵ Ta ki'in ki'oi ña ko kúu ta'oin iin ta náo noo ta chínani ndó kúu apóstol ndaya'i. ⁶ Chi va'ará ko tí'a yu'u ka'an va'i, tído ko kámani ta'ón ña ndichí ni xi'o Ndios nooi. Dá chi noo ndidaá vá ña'a ni kee ndu, ta noo ndidaá ña'a ni ka'an ndu, ni na'a ndu tein mií ndó ña dión kían.

⁷ ¿Á ni ya'i ni kee kuachi sa'a ña ni kenóoi mií, dá kandaya'i ndo'ó, xiní ndo? Chi tá ni daná'i to'on va'a Ndios noo ndo, ko ní kí'in ya'i ta'an vei. ⁸ Ta sa xjo ndaaí di'ón ndá'a dao ka na kúu kuendá Jesús ni sa kuu ya'avii, dá ni sa ioi ni daná'i noo ndo. ⁹ Tá ni sa ioi xí'in ndó, ta nda'i kómani ña'a nooi, tído ni iin tó'on ndó ko ní dándi'i ini. Chi ndidaá ña'a sa kómani nooi ni xi'o dao ka ñani yo, na ni kii chí kuendá Macedonia. Ta noo ni iin ña'a ko ní dándi'i ini ndo'ó, ta ni iin kuu o dándi'i ini ndo'ó noo ña xínñó'i. ¹⁰ Ta sa'a ña nákaa to'on ndaa Cristo ini nooi, sa'a ñoó ka'in xí'in ndó ña ko iin ta'on kuu di'a ña chindaya'i choon kéei sa'a ña ko kí'in ya'i noo ndo'ó, na ndeí chí Acaya xaan. ¹¹ Ta, ¿ndiva'a ka'in dión, ka'an ndó? ¿Á ko kúu ta'on ini sa'a ndo'ó, ndani? Mií Ndios kúu na ná'a ña kú'u nda'o ini sa'a ndo.

¹² Ta ña kéei kían ko kí'in ya'avii noo ndo, ta dión ij vá kee, dá ná o ní'j dao ka ta, ta'an ra ndúkú chindaya'i mií, ndi kee ra chidáo ta'an ra mií rá xí'in ndu'u. ¹³ Dá chi ta noo kúu apóstol to'ón, ta kúu rá ta kéchóon xí'in ña maña, chi kée ra mií rá ña kúu rá apóstol Cristo. ¹⁴ Tído ná dá'a ni naa téi ini ndo ña ki'ó dión kée ra, dá chi dión ta'ani kée ña u'u, chi kéean mián ña kúuán táto'on iin ángel ndato tóon. ¹⁵ Sa'a ñoó o duú iin ña kuachi kían kanda ini yo ña ta kéchóon noo ña u'u kée ra mií rá ña kúu rá ta kéchóon noo ña ndaa. Tído kasandaá iin kuu, dá keyiko sa'a rá táto'on káa choon ni kee ra.

Yó'o ka'an Pablo sa'a ndidaá tandó'o ni ndo'o na sa'a ña né'e na to'on Jesús

¹⁶ Nándio koo tukui ka'in xí'in ndó ña ná dá'a ni ka'an ndó ña ndúlókoj. Tído tá ka'an ndó ña dión kían, dá natiin ndó yu'u táto'on iin na ndúlóko, dá nóno nooi chindaya'i mií cháá. ¹⁷ Ta ña ka'in xí'in ndó viti, ko kían ña ni natiiin noo sato'o yo Ndios. Chi kían táto'on ka'an iin na ndúlóko, sa'a ñoó kándéé ini chindaya'i mií. ¹⁸ Ta sa'a ña kua'a nda'o ta chindaya'i mií sa'a ña kée ra ñayuu yó'o, sa'a ñoó chindaya'i ta'ani yu'u mií. ¹⁹ Chi ndino'o ini ndo xí'o ndeé ini ndo seidó'o ndó ta ndeé to'on, va'ará kaá ndo ña kúu ndó na ndichí. ²⁰ Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndo va'ará náchi'i dao ra ndo'ó tíxi ndá'a rá, o va'ará kété'a dao ra ndo'ó, o va'ará xío ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chindaya'i dao

ra mií rá noo ndo, o va'ará káni dao ra da'andá noo ndo. ²¹ Ta xika'an ví nooí ka'in xí'in ndó ña ko ní kée ndu dión xí'in ndó, chí nóo va ió ini ndu.

Ta noo ña chindaya'i dao ka òa ñoo mií rá, chindaya'i ta'ani yu'u mií, va'ará ká'in tát'o'on ká'an iin ta ndúlóko. ²² ¿Á kúú rá ta hebreo? Ñáa ta'ani kúú yu'u. ¿Á kúú rá ta ñoo Israel, ña kúú ñoo Ndios? Ñáa ta'ani kúú yu'u. ¿Á kúú rá na ve'e tatá sá'ano Abraham? Ñáa ta'ani kúú yu'u. ²³ ¿Á kúú rá ta kéchóon noo Cristo? (Ká'in tát'o'on kée iin na ndúlóko.) Tído kéchóon cháá ka yu'u noo Cristo o duú mií rá, chí yu'u kúú ra kua'a cháá ka ñi kéchóon noo Cristo. Ta sa'a mií ná ku'a'a nda'o ta'ándá ñi kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'a cháá ka ta'ándá ñi sa káa yu'u ve'e ka, ta ku'a'a nda'o ta'ándá daá ió ña kuui. ²⁴ Ta o'on ta'ándá ñi kani na Israel oko sa'on komi chirrión satá yu'u. ²⁵ Ta oni ta'ándá ñi kani na yu'u xí'in vara, ta iin ka ta'ándá kua'an na ka'áni ná yu'u xí'in yuu, ta oni ta'ándá ñi keta ka'ani barco ini taño'o noo nákaa kua'in, ta iin ñoo xí'in iin nduu ñi sa nóo ni'inii noo taño'o. ²⁶ Ta ndó'o nda'o níoi íchi noo xionoi, chí ióan kuui kée yuta, ta ió ta'ani ña kuui kée ta kui'íná, ta ió ña kuui kée na ñoo, ta ió ta'ani ña kuui kée na ko kúú na Israel. Ta ió ña kuui noo kúú ñoo ná'ano, xí'in noo kúú yukú íchi xí'in noo taño'o, ta ió ta'ani ña kuui kée na chínanii mií ña kúú ná kuendá Jesús. ²⁷ Ta sa'a choon kéei, sa'a ñoo kúatí nda'a vei, ta ku'a'a nda'o ta'ándá ko ní sá kidií, ta ku'a'a nda'o ta'ándá sa xí'i dokoi ña kuikoi xí'in ña íchi takuií, ta ku'a'a nda'o ta'ándá ñi sa xionoo nditaj, ta ñi sa ndo'o níoi ña víxi chí koó dá'on kandixii. ²⁸ Ta noo ndidaá ka ña'a, ió iin ka ña'a ndó'i iin iin kuu kuu, chí nakani nda'o ini sa'a ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo. ²⁹ Chí, ¿ndi ndaa ndo'o ndó'o níoi, ta ko ndó'o ta'ani níoi mií? Ko iin ta'on. O, tá kándéé dao òa danda'i ra ndo'o, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña xido nda'o ini?

³⁰ Tá miían kánian chindaya'ii mií, va'a kaan ná chindaya'ii mií noo ña ná'a ña kúú iin ta ko kómí ndéé mií. ³¹ Ta mií Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, na daá kuiti kánian natiin ñaño'o, noon kúú na ná'a ña ko ká'an to'in.

³² Tá ñi sa io yu'u ñoo Damasco, ñoo nákaa iin ta né'e choon, ta nákaa ra tíxi ndá'a rey Aretas. Kúú ñi sa'anda ra choon noo ta ndaa yé'é ñoo ñoo ña ná kandeí nduu ra tiin ra yu'u, ñi ka'án rá. ³³ Tído ndéi dao ñayuu ñi taó ná yu'u ventana, dá ñi danóo na yu'u ini iin tiyika ndika náo ñoo ñoo, dá ñi kuu ñi káki noo ndá'a òa ñoo.

12

Yó'o ká'an Pablo sa'a iin ña'a dándó'o níoi ná

¹ Miían ndaa ndisa ñi ña'a ko ndaya'i ña chindaya'ii mií, tído viti ná ko'in nakanii xí'in ndó sa'a ña ñi na'a sato'o yo Jesús nooí, xí'in sa'a ña saá ni nakani na xí'in. ² Ta ná'a yu'u sa'a iin òa, ta òa yó'o iin xí'in Cristo, ta sa io uxí komi kuia ñi naki'in ña Ndios né'e na ñi sa'an na nda induú kúú oni. Xíni á ñi sa'an ra xí'in nda yiki koño ra, o níoi óon ra ñi sa'an. Iin tó'on diní Ndios kúú na ná'a. ³ Ta ná'a yu'u sa'a òa yó'o, ta xíni á ñi sa'an ra xí'in yiki koño ra, o níoi óon ra ñi sa'an. Iin tó'on diní mií vá Ndios kúú na ná'a. ⁴ Tído miían ndaa ñi ñaditá ñáa Ndios noo ndato téi káa noo ió na. Ta ñoo ñi seídó'o ra to'on, ña kían o káti'a yó nakani yó, chí ñi iin ñayuu ko ní ni'i tá'i nakani na sa'an. ⁵ Ta kuu va chindaya'i yu'u òa yó'o, tído o chindaya'i ta'on yu'u mií, chí chindaya'ii mií savá'a sa'a ña ná'a ña kúú iin ta ko kómí ndéé mií. ⁶ Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii mií, dá kían o kákuu ta'on yu'u iin òa oon ini, chí ña ndaa va

ka'in. Tído o kée ta'oin dión, dá kían ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'i cháá ka na yu'u noo ña ndé'é ná kéei o ña seídó'o na dána'i.

⁷ Ta sa'a á ña ná o yá'a téi chindaya'ii miíi sa'a á ña ndato ni na'a Ndios nooi, sa'a á ñoó ni kasaa iin ña'a dándó'an níoi, ta kían tátó'on iin ión yáí tárnee ñííi, xiníi, ña kéchóon ña u'u dándó'an nímaí, dá kían ná o yá'i chindaya'avi miíi. ⁸ Ta sa oní ta'ándá ni sei nda'ávii noo sato'o yó Jesús ña ná díta ná ña kédaá xí'ín ndó'o nímaí. ⁹ Tído di'a va ni kaa ná xí'ín: "Koó, sa vatí va nákaaon tixi ña maní kée yu'u xí'ón, chí ndée mií yu'u kían ná'a va'a cháá ka noo ña koó ndée." Sa'a á ñoó ndani ndino'o ini yu'u chindaya'avii miíi sa'a á ña ná'a ña kúúí iin taa ko kómí ndée miíi, dión, dá ná'i ña nákaaí tixi ndá'a ndée mií Cristo. ¹⁰ Ta sa'a á ña ió ndée Cristo xí'ín, sa'a á ñoó kádii iníi tá koó ndéeí, o tá kána'a ñayuu xí'ín, o tá kámani ña'a nooi, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o níoi. Dá chí tá koó ndéeí, dá di'a kúúí iin taa ndakí cháá ka kée Ndios.

¹¹ Tído, tátó'on kée iin ta ndeé to'on, kí'o dión ni keei sa'a á ña ni chindaya'avi miíi, tído mií vá ndó ni kedaá xí'ín, sa'a á ñoó ni keei dión. Di'a mií vá ndó kánian nakoni ndo yu'u, dá chí noo ni iin tó'ón ta'on ña'a ko kándoo nóo yu'u noo taa chinani ndó kúú apóstol ndáya'i, va'ará koó ña'a kúúí. ¹² Kua'a nda'o ña'a ná'ano kée ná kúú apóstol Jesús ni kee yu'u tein mií ndó, ta ni keei ña xí'an kuee ió iníi, chí ni keei ña ndato, xí'ín ña kédaá xí'ín ñayuu, dá naá iní na, xí'ín ña ná'ano vei noo Ndios. ¹³ Sa'a á ñoó, ¿ndí kían va'a ni kee yu'u xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús, ta ko ní kéei ña xí'ín ndó'o, xiní ndo? Chí sa'va'a ña ni kee kían ko ní kí'in ya'i ta'an vei noo ndo. ¿Ká'ano koo ini ndo sa'í tá ká'an ndó ña ña yó'o kúú iin kuachi kini!

Yó'o ká'an Pablo ña saq na ñoo ñoo ta'ándá kúú oni

¹⁴ Kána'a ndó, chí sa ió nduui saai noo ndéi ndó ta'ándá kúú oni. Ta o dáta'an ta'on yu'u ndó'o xí'ín ni iin ña'a, chí ko ndí'i ta'on ini yu'u sa'a á ña ió noo ndo, di'a ndí'i iníi sa'a mií vá ndó. Dá chí ko kánian koto takuáchi leé tatá xi, di'a na kúú tatá va kánian koto de'e na. ¹⁵ Ta ndino'o ini yu'u iói ña dándí'i ndidaá ña ió nooi sa'a ndo, ta ió ta'aníi dándí'i ndidaá ndéeí sa'a á ña kú'u iníi sa'a ndo. Ta va'ará sa'ano cháá ka ña kú'u iníi sa'a ndo, tído ndó'o, dánkoo di'a ndó ña kú'u ini ndo sa'í. ¹⁶ Tído kaá dao ndó ña va'ará ko ní kí'in ya'i noo ndo, tído sa'a á ña kúúí iin ta maña, sa'a á ñoó ni danda'ávii ndó'o, kaá ndo. ¹⁷ ¿Á ni danda'ávii ndó'o xí'ín iin taa ni tãnda'í ni saq noo ndo, ká'an ndó? ¹⁸ Ni sei nda'ávii noo Tito saq xi xí'ín iin ka ñani yo noo ndéi ndó. Ta, ¿á ni danda'í Tito ndó'o, tá dáá? ¿Á ko ná'a ndó ña iin tó'ón vá kúú ñaxintóni ndú, ta iin nóó vá íchi ñó'o ndu'u?

¹⁹ Ndá ndi kuu ká'an ndó ña ká'an ndu dión, dá chí kóni ndu kandoo va'a ndu noo ndo. Tído koó, chí noo Ndios vá ká'an ndu dión sa'a á ña kúú ndú kuendá Cristo. Ta noo ndidaá ña kée ndu, na maní miíi, ndúkú ndu'u ña kua'ano cháá ka ndo íchi Ndios. ²⁰ Chí yu'íi ña tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndó'o ndéi ndó kée ndó ña ko náta'an iníi, ta dión ni ndó'o, o náta'an ini ndo kee yu'u. Dá chí oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuáchi ndo, o ndéi ndó xí'ín ña u'u ini ndo, o ndéi ndó xí'ín ña tondó ndo, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaí chí'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó kuáchi sata dao ka ñayuu, o ndéi ndó xí'ín ña táyíí ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ña kóni mií ndó. ²¹ Chí tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ña ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooi sa'a á ña kua'á nda'o ndó ni ya'a ni kee kuáchi, ta ko ña'a nandikó ini ndo sa'a á ña ni kee ndó kuáchi ka'an noo, o sa'a á ña ni kidí ndo xí'ín na ko kúú ñadi'í ndo o yíi ndo, o sa'a á ndidaá ka kuáchi ni kee ndó xí'ín ñíi ndo.

13

¹ Ta viti xíno onj ta'ándá saaj noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ña xínñó'ó yó uú ñayuu o onj ñayuu kandita kji'o kuendá, dá keyíko yó iin tándó'ó. ² Sa nj ka'in xí'in ndó tá nj sa ioj xí'in ndó, ta viti ká'an tukui xí'in ndó, ta kee ndó kuendá ña iój xí'in ndó. Ta xían nani nákaa xíkái, tánda'i tuti yó'o kosaá noó na nj yá'a nj kee kuachi, xí'in noo ndidaá ka ndo'ó, çj tá ná saá tukui noo ndéi ndó, dá kían ni lú'u ña manj o kóo sa'a ndo. ³ Çj ndúkú ndó korndodó ndó yu'u nde'á á miãan ndaa kuiti Cristo kúu na ká'an noó yu'u. Ta kana'á ndó ña ko kúu ta'on na iin na koó ndéé xí'in ndó. Di'a ná'a na ña kómí ná ndidaá ndéé xí'in mií ndó. ⁴ Dá çj va'ará nj xi'j Jesús ndjka cruz tát'o'n iin taa koó ndéé, tído viti takí na kée ndéé mií Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, ko ta'ón ndéé kómí ndú ñayuu yó'o tát'o'n nj ndo'o mií Cristo. Tído kataki ndú kandeí ndú xí'in ná kee ndéé mií Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵ Kande'é va'a ndó mií ndó, ná kande'á á miãan ndaa kándéé iní ndo Jesús o koó, ta korndodó ndo mií ndó. Ta, ¿á ko xí'o ta'on ndó kuendá ña ió Jesucristo xí'in ndó? Çj tá ko jó na xí'in ndó, dá kían sa nj kandoo va ndó nj tuú ndó noó ña kándisa ndó. ⁶ Ta kándéé iniñ ña xí'o ndó kuendá ña ko ní kándoo ta'on ndu nj tuú ndú noó ña kándisa ndu. ⁷ Xíka ndu ña manj noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'ón ndó ná o yá'a kee ña kini. Ta ko kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noó ñayuu. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá kaçi'a ndó kee ndó ña va'a, va'ará ká'an dao ka ñayuu ña nj tuú ndú noó ña kándisa ndu. ⁸ Çj o kúu ta'on chituu ndu ña ndaa, di'a ndíta ndu chindeé ndúan. ⁹ Sa'á ñoo náta'an ini ndu kakuu ndu taa koó ndéé tá ná kuita toon ndó xí'in ña kándisa ndó. Ta xíka ndu noo Ndios ña ná xinkuei ndó koo ndó tát'o'n kji'o kóni mií ná. ¹⁰ Ta táai to'on yó'o kosaá noo ndo nani nákaa xíkái, dá kían, tá ná saaj noo ndéi ndó, ná dá'a ni ká'an deçin xí'in ndó, çj nj xi'o sato'o yo Jesús choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó xí'in to'on Ndios, ta ko ní xi'o naan nooí ña dánaá di'ai ndo'ó.

Xí'in ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an na

¹¹ Ta viti ko'in dándi'i ña ká'in xí'in ndó. Ná kadij iní ndo, ta ndeyíko ndo mií ndó noo Ndios, ta kji'o tá'an ndó tãndeé iní, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta kandeí va'a ndó xí'in iin rá iin ndó. Ta Ndios, na xí'o ña kandeí ñóchí yó, na xí'o ña ku'u ini sa'a sátá'an yó, ná koo xí'in ndó. ¹² Ta chító tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús. ¹³ Ta ndidaá ñayuu Ndios ndéi xí'in yu'u yó'o ká'an na ndisá'an xí'in ndó.

¹⁴ Ta ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó tát'o'n kji'o kú'u ini Ndios sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espiritu ij ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an nì taa San Pabło nì sa'an noó na ndéi kuendá Galacia

Ká'an Pabło ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pabło, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta kọ kúu ta'on yu'u iin yoo nì tanda'á iin taa, o iin ra nì kaxi taa. Dá chí mií vá Jesucristo xí'ín tatá Ndios, na nì danátaki Jesús, kúu na nì kaxi yu'u. ² Ta yu'u xí'ín ndidaá ka na kúu kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xa'an. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo. ⁴ Jesucristo kúu na nì xì'o mií ná nì xì'i na sa'á kuachi yo, dá nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ndidaá kúu ña kini ió ñayúú yó'o, chí kì'o dión nì chikaa ini tatá Ndios ña kee na xí'a. ⁵ Ta daá kuití kánian natiin na ña'ńó'ó. Dión ná koo.

Iin tó'on dinì vá Jesús kándéé inì yo, dá ndoo kuachi yo noo Ndios

⁶ Naá vá inìi xini'í sa'á ña yachì téi nì kasá'á ndó kankuei xoo ndó noo Ndios, na nì kana ñaá sa'á ña manì nì kee Jesucristo sa'a ndo. Ta viti ká'an ndó ña ió iin ka to'on saá kì'o ña kaxi ndó. ⁷ Tído kọ ta'ón iin ka to'on saá kì'o ña kaxi yó. Ndéi dao taa tein mií ndó xa'an, ta kátoó ra dátúú rá ndo'ó, ta kátoó ra nadaon ra to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo. ⁸ Ta va'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'a iin ka to'on saá noó ña nì sa daná'a ndu noo ndo, dá kí'an iin íchì ná kandọ ndú ká'ón ndú kuachì noo Ndios. ⁹ Ta sa nì ka'an ndu xí'ín ndó, ta nándi'ó kuéi tuku ndu ká'an ndu xí'ín ndó; ndi ndáa taa diin dána'a o dúú to'on va'a nì daná'a ndu noo ndo, dá kí'an iin íchì ná kandọ ra kakuu ra taa kómí kuachì noo Ndios.

¹⁰ ¿Á ká'an ndó ña xí'ín to'on ká'in yó'o ndúkúí ña kandọ va'i noó ñayuu o noo Ndios? ¿Á ká'an ndó ña dión ká'in, dá kandọ va'i noó ñayuu? Chí tá ndúkúú yu'u ña kandọ va'i noó ñayuu, dá kí'an kọ kúu ta'on yu'u iin na kéchóon noo Cristo.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ña kane'i to'on na

¹¹ Kóni yu'u ña kana'á ndó, ñani mií, ña to'on va'a dána'a yu'u kọ kúu ta'an vaan ña nì ndaki ini ñaxintóni taa. ¹² Dá chí kọ ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noo ni iin tó'ón taa, ta ni iin tó'ón taa kọ ní dána'a ña nooí. Mií vá Jesucristo kúu na nì xì'o to'on va'a yó'o nooí. ¹³ Sa nì ni'í to'on va ndó tát'o'on kì'o nì sa kee yu'u tá sa kándísai tát'o'on kándisa na Israel. Sa ná'á vá ndó tát'o'on kì'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúu kuendá Jesús, chí sa kato'í dánaa ndi'i noo ná. ¹⁴ Ta yu'u nì sa kuu iin ra sa ndíko cháá ka choon sa'ándá tá sá'ano ñooi o dúú dao ka taa dáó xí'ín, chí nì sa ndi'i cháá ka inìi sa kee choon sa'ándá tá sá'ano ñoo. ¹⁵ Tído mií Ndios nì kaxi yu'u nda rá kọ ñá'a kakii, ta nì kana na yu'u sa'á ña kú'u ini na sa'í. Ta noón kúu na nì nata'an ini ¹⁶ na'a na de'e na nooí, dá ná dána'a yu'u noó na kọ kúu na Israel. Ta kọ ní sa'an ta'oin ndato'ín ni iin tó'ón ñayuu ndi kían dána'í. ¹⁷ Ta ni ñoo Jerusalén kọ ní sa'in ndato'ín tá sa daá kúu apóstol noó yu'u sa'á ndi kee dána'í. Ña nì kee kí'an din'ńó'ó ka nì sa'in chí kuendá Arabia di'a. Dá nì nandí'ó kọo tukui ñoo Damasco.

¹⁸ Tá nì ya'a onì kua, dá nì kee kua'in ñoo Jerusalén, dá koni Pedro, ta kana'í na. Tá nì sa'aj noo ió na, dá nì sa'aj xí'ín ná sa'on va kuu. ¹⁹ Tído kọ ta'ón

dao ka na kúu apóstol ni xini, sava'a iin tó'ón Jacobo, na kúu ñani sato'o yo Jesús, kúu na ni xini. ²⁰ Ta ná'a mí Ndios ña ko ká'an to'ín noo ña táai kosaa noo ndo.

²¹ Tá ni ndi'i, dá ni sa'in chí kuendá Siria, xí'ín kuendá Cilicia di'a. ²² Ta na kúu kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea ko ná'a ta'on na yu'u tiempo daá. ²³ Sava'a ña ni seíd'o na sa'a yú'u kúu ña: “Taa kaa kúu taa sa kendava'a xí'ín yó tá sata, tído viti xionoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña sa katoó ra dánaa ra tá sata.” ²⁴ Ta ni keká'ano na Ndios sa'a ña ni kee na xí'ín.

2

Di'a ni kuu tá ni sa'in ñoo Jerusalén, ni ka'in xí'ín na kúu apóstol

¹ Tá ni ya'a uxí komi kuia, dá ni nandió ko tukui ñoo Jerusalén xí'ín Bernabé. Ta ndáka ta'anii Tito ni sa'in. ² Chí mí Ndios ni xí'o ña ni kandaá iniñ ña kánian ko'ín ñoo. Ta sa'a ña ko kónij ña naá óon choon kéei, sa'a ñoo ni ñakanii xí'ín sava'a na ndíta noo na kúu kuendá Jesús sa'a ndí kían dána'i noo na ko kúu na Israel. ³ Ta ni ñata'an va ini na, sa'a ñoo ko ní kéndúsa na ña ta'anda ñíi Tito, ta ni sa ió dáó xí'ín, va'ará kúu rá iin taa griego. ⁴ Ta ni ku'u de'e ta'ani dao ra kaá kúu kuendá Jesús tein ndu'u kanani ñaá rá, ná kande'á ndí kían kée ndu sa'a ña ni kankeui xoo ndu tixi ndá'a ley Moisés sa'a ña ndíta ndu xí'ín Cristo Jesús. Chí kóni ra ña kaño'o jí ndú tixi ndá'a ley Moisés. ⁵ Tído ni lú'u ví ko ní sóno ndu'u noo rá ña kee ndu ña kóni ra, dá kían ná kandita ndaa jí ni ndó noo to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús.

⁶ Tído ni iin ka to'on saá ko ní ka'an na ndíta noo na kúu kuendá Jesús xí'ín. Taa ndáya'i kúu ná, tído ko né'e tandini, dá chí ni iin tó'ón ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios o duú dao ka na. Iin noó vá kúu ndidaá ñayuu noo Ndios. ⁷ Ta di'a ni ñakoni va na ña mí Ndios ni xí'o choon noo'í ña dána'i noo na ko kúu na Israel sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, táto'on kí'o ni xí'o Ndios choon noo Pedro ña dána'a na to'on va'a yó'o noo na Israel. ⁸ Ta mí Ndios, na ni kaxi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noo na Israel, noón ta'ani kúu na ni kaxi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'i noo na ko kúu na Israel.

⁹ Ta ni ñakoni Jacobo xí'ín Cefas xí'ín Juan, tá'an na ndíta noo na kúu kuendá Jesús, ña miñan ndaa kuiti Ndios ni xí'o choon yó'o noo'í, chí ni tiin na ndá'i, xí'ín ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin ni nduu ndu xí'ín ná. Ta ni kandoo ndu xí'ín ná ña ko'ón ndu dána'a ndu noo na ko kúu na Israel, ta mí ná ko'ón dána'a tein na Israel. ¹⁰ Sava'a ña ni xika na noo ndu kían ña ná dá'a ni nandodó ndu chindeé ndu na kúnda'i ndéi ñoo Jerusalén. Ta sa ñoo kúu váán ndí'i iniñ keei.

Di'a ni kuu tá ni danáni yu'u Pedro

¹¹ Tído tá ni kasáa Pedro ñoo Antioquia, dá ni danáni yu'u na, dá chí ña ni kee na ñoo kúu iin ña ko vá'a noo Ndios. ¹² Chí tá ko ñá'a kasaa dao taa ni tanda'a Jacobo, dá ni sasá'an Pedro xí'ín na ko kúu na Israel. Tído tá ni ndi'i ni kasáa taa ñoo, dá ni kasá'a kúxoo va Pedro noo na ko kúu na Israel. Ta kúu ko ní sasá'an ka na xí'ín ná, chí yu'u na kée ra ká'an ña miñan ndúsa ta'anda ñíi ndidaá taa kúu kuendá Jesús. ¹³ Ta sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoo ni kuxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé ni kee ta'ani dión, chí ni kuxoo ta'ani na táto'on kí'o ni kee dao ka ta uu noo ñoo.

¹⁴ Tá ni xini yu'u ña ko kéndúsá'ano na táto'on kí'o dándáki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá ni kaai xí'ín Pedro noo ndidaá na kúu kuendá Jesús ni ñataka ñoo: “Míí ní kúu iin taa Israel, tído kée ní táto'on kí'o kée na ko kúu na

Israel, ta kọ nákaa ká ní tìxì ndá'a ley na Israel. Sa'a'á ñoó, ẓndivá'a kéndúsa ní xí'ín na kọ kúú na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá dáá?

¹⁵ “Mií yó kúú na Israel, chì nì kakió ñoo Israel. Ta kọ kúú yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noo ley yo. ¹⁶ Ta ná'a yó ña ni iin tó'ón ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'a'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chì sava'a sa'a'á ña kándéé iní na Jesucristo, sa'a'á ñoó kandoo vii ná noo Ndios. Chì sa'a'á ña kándisa yó Jesucristo, sa'a'á ñoó kandoo vii yo noo Ndios. Ta kíán sa'a'á ña kándéé iní yo iin tó'ón dinì Jesucristo va, ta o dudu sa'a'á ña kée yó choon sa'ándá ley. Chì nì iin tó'ón ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'a'á ña kée na choon sa'ándá ley.

¹⁷ “Ta sa'a'á ña ndúkú yó kandoo vii yo noo Ndios sava'a sa'a'á ña kándéé iní yo Jesucristo, sa'a'á ñoó ká'an dao ñayuu ña kúú yó ñayuu kómí kuachi. Ta, ẓá ña yó'o kónì kaa ña Jesucristo kúu na xí'o ña ya'a yó kée yo kuachi? Koo, kọ t'án dión kíán. ¹⁸ Dá chì tá nì ñandíó kuéi tuku yó kándéé iní yo ley, tá'an ña nì ñankoo yó, dá kíán kakuu ij vá yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios.

¹⁹ “Sa nì xì'ì va yu'u noo ley Moisés, chì kọ kándéé ká iní ña dákaiki ñaá. Ta nì ñataki yu'u noo ña kónì Ndios. ²⁰ Ta viti kíán kékuendá ña nì xì'ì nduú'ì xí'ín Jesucristo ndjika cruz. Sa'a'á ñoó kọ takì ká yu'u noo ña kónì mií. Ndá Cristo va kúú na nákaa nímaí dándáki na yu'u viti. Ta ndidaá ña kéei viti, kúú ña kéei sa'a'á ña kándéé iní Jesucristo, na kúú de'e Ndios, na kú'ù iní sa'í, ta nì ñakì'o na mií ná ña nì xì'ì na sa'í. ²¹ Ta ni iin kuú t'án o dánkoo yu'u ña manì nì kee Ndios sa'í. Dá chì tá ná kandoo vii yo noo Ndios sa'a'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kíán nì naá óon va ña nì kee Cristo Jesús nì xì'ì na ndjika cruz sa'a'á yo, ní kúu.”

3

Nì ñatiin yó Espírítu ij Ndios sa'a'á ña kándéé iní yo Jesús

¹ Nandéé ká vián xixi ndo'ó, na Gálatas xaan. ẓNdá yoo nì ñanaá iní ndo, dá o kándisa ká ndo ña ndaa sa'a'á Jesús? Chì sa tá'í nì ñakani ndu'u xí'ín ndó sa'a'á ña nì kee Jesucristo nì xì'ì na sa'a'á yo ndjika cruz. ² Ta viti, ña kónì kanda ña iní sa'a'á ndo kíán, ẓá nì ñatiin ndó na kúú Espírítu ij Ndios sa'a'á ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'a'á ña nì kándéé iní ndo Jesús tá nì seídó'o ndó to'on va'a sa'a'á ná? ³ Nandéé ká vián xixi ndó. Chì sa va'a va nì kasá'a kándéé iní ndo Jesús nì kee na kúú Espírítu ij. Tído, ẓá ká'an ndó viti ña xí'ín ndéé mií ndó, dá kándéé ndó káki ndó? ⁴ ẓÁ nì naá óon va ña nì ndo'ó ndó sa'a'á ña kándéé iní ndo Jesucristo? Va'a ndá'o tá kọ ní naá óon ña nì ndo'ó ndó. ⁵ Nì xì'ì'o Ndios Espírítu ij ná noo ndo, ta kée na ña'a ndato xí'ín ndó. ẓÁ dión kée na xí'ín ndó sa'a'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'an ndó? Koo, chì kée na dión sa'a'á ña nì kándéé iní ndo Jesús tá nì seídó'o ndó to'on va'a sa'a'á ná.

Natiin ta'ani yó ña va'a nì kandoo Ndios kì'o na noo Abraham

⁶ Kana'a ndó ña sa'a'á ña nì kándéé iní Abraham Ndios, sa'a'á ñoó nì kandoo vii ná noo ná. ⁷ Sa'a'á ñoó kana'a ndó ña ndi ndáa miíó ñayuu kándéé iní Ndios, noón kúú na ve'e mií Abraham. ⁸ Dá chì ká'an tuti ij Ndios ña sa daá nì chikaa va iní Ndios ña dánkoo vii ná na kọ kúú na Israel noo mí ná sa'a'á ña kándéé iní ñaá ná, chì di'a nì kaa na xí'ín Abraham: “Sa'a'á yo'ó nì'ì ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayú yó'o ña va'a.” ⁹ Sa'a'á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu kándéé iní Jesús, noón kúú na natiin ña va'a xí'o Ndios, táto'on kì'o nì ndo'ó Abraham sa'a'á ña nì kándisa na to'on nì ká'an Ndios xí'ín ná.

¹⁰ Ndi ndáa miíó ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'a'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, na yó'o kúú na tájì ch'i'an noo Ndios. Dá chì di'a

ká'an tuti iḡ Ndios: "Ndidaá kúú nā kō ní kándéé kee ndi ndi'i choon sa'ándá ley, nā yó'o kúú nā táj chi'an noḡ Ndios." ¹¹ Sa'á ñoḡ kándaḡ ini yō ñā kō ín ta'on kandḡo vii noḡ Ndios sa'á ñā kée na choon sa'ándá ley. Dá chḡ di'a ta'ani ká'an tuti iḡ Ndios: "Nā nḡ kandḡo vii noḡ Ndios sa'á ñā kándéé ini ñáá ná, noḡn kúú nā kataki chíchí." ¹² Tído díin va dándáki ñā kúú ley noḡ ñā kándéé iní yō Ndios, dá chḡ di'a ká'an tuti iḡ Ndios: "Nā kándéé kée ndi ndi'i kuii choon sa'ándá ley, noḡn kúú nā nḡ'í ñā kataki nā keean."

¹³ Ta Cristo Jesús kúú nā nḡ taó xóo yó tḡxi ndá'a ley, tá'an ñā nḡ datáí chi'an ñáá noḡ Ndios. Chḡ nḡ xḡ'o na míí ná nḡ nakuio na ndidaá kúú chi'an sa'a yō, dá chḡ di'a kaá tuti iḡ Ndios: "Ta ndi ndáa miío tḡa ná karkaa ndjka iin yḡto, roḡn kúú ra táj chi'an." ¹⁴ Ta sa'a ñā nḡ kee Cristo Jesús díon, sa'á ñoḡ kuu nḡ'í ta'ani na kō kúú na Israel ñā va'a, tá'an ñā nḡ kaa Ndios kḡ'o na noḡ Abraham. Ta sa'a ñā kándéé iní yō Jesús, sa'á ñoḡ nḡ nḡ'í yō nā kúú Espḡritu iḡ Ndios táto'on kḡ'o nḡ kaa Ndios kee na xḡ'ín yó.

Nḡa tá sa'á na'á, dá nḡ chíkaḡ ini Ndios ñā tanda'á ná Jesús kii na chíyḡ'i na sa'á kuachi yō

¹⁵ Ñaniḡ, ná ko'ín ka'ín sa'a iin tḡa ñayúú yó'o xḡ'ín ndó, dá kandaḡ ini ndó ñā kónj ka'ín xḡ'ín ndó. Tá nḡ kav'a iin tḡa iin tuti ñā ká'an táto'on kḡ'o kónj ra kee ra, dá nḡ kani ra sello noḡ tuti ra, dá kían nḡ iin tó'ón ñayuu o kúu dátúú ná tó'on nḡ taa ra, ta o kúu ta'on chí'i na cháá kḡ to'on noḡ ñā nḡ taa ra.

¹⁶ Díon ta'ani nḡ kee Ndios, chḡ nḡ kaa nā noḡ tuti iḡ ná ñā kḡ'o na ñā va'a noḡ Abraham, xḡ'ín noḡ nā ve'e na. Ta kō ní ka'an Ndios kḡ'o na ñā va'a yó'o noḡ "ndidaá nā ve'e na", chḡ kō ní ka'an nā sa'á kuá'a ñayuu, dá chḡ nḡ ka'an nā sa'a iin tó'ón tḡa, chḡ di'a nḡ kaa Ndios xḡ'ín Abraham: "Tein nā ve'e yo'ó kana iin tḡa." Ta tḡa ñoḡ kúú Cristo Jesús. ¹⁷ Sa'á ñoḡ ká'ín xḡ'ín ndó ñā tá sa'á ná nḡ xḡ'o Ndios tó'on na ñā kee na táto'on kḡ'o nḡ kandḡo na kee na xḡ'ín Abraham. Dá nḡ ya'a komj ciento okō uxj kuia, dá nḡ xḡ'o na ley nā noḡ Moisés. Sa'á ñoḡ o kúu ta'on dátúú ley yó'o tḡ'on nḡ xḡ'o Ndios noḡ Abraham, dá chḡ miḡan ndaa kee Ndios ñā nḡ kandḡo na kee na. ¹⁸ Chḡ tá nḡ'í yō ñā va'a yó'o noḡ Ndios sa'á ñā kée yó choon sa'ándá ley, dá kían kō ndáya'í ta'on tḡ'on nḡ xḡ'o na noḡ Abraham. Tído kō tḡ'ón díon kíán, dá chḡ nḡ xḡ'o oon va na ñā va'a yó'o noḡ Abraham, chḡ kḡ'o díon nḡ kandḡo Ndios kee na xḡ'ín ná.

Yó'o nákani Pablo sa'a ndá choon nḡ xḡ'o Ndios ley nā noḡ Moisés

¹⁹ Ta viti, ¿ndá choon nḡ xḡ'o Ndios ley nā noḡ Moisés, tá dáá? Nḡ xḡ'o naḡn noḡ Moisés dá chḡ va'an dána'aḡan ndi ndáa iin rá iin ñā'a kini kée yó. Ta nḡ daná'aḡan noḡ ñayuu ndā rá nḡ tḡu noḡ nā nḡ kii tein nā ve'e Abraham. Noḡn kúú ñā va'a nḡ kaa Ndios kḡ'o na. Ta nḡ xḡ'o Ndios ley yó'o noḡ Moisés xḡ'ín ndá'a ángel. Ta xḡ'ín ndá'a Moisés nḡ xḡ'o naḡn noḡ ñayuu. ²⁰ Tído kō ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an nā xḡ'ín Abraham, chḡ iin tó'ón míí vá Ndios nḡ ka'an xḡ'ín ná.

²¹ Sa'á ñoḡ, ¿á dátúú ley Moisés ñā va'a nḡ kaa Ndios kee na xḡ'ín Abraham? Koḡ, kō tḡ'ón díon kíán. Dá chḡ tá kandeé ley kḡ'o ñā kataki chíchí yó, dá kían xḡ'ín míí vá ley kuu kandḡo vii yō noḡ Ndios. ²² Tído kō tḡ'ón díon kíán, dá chḡ ká'an tuti iḡ Ndios ñā ñó'o ndidaá ñayuu tḡxi ndá'a kuachi, sa'á ñoḡ kḡ'o Ndios ñā nḡ ka'an nā kḡ'o na noḡ yo sava'a sa'á ñā kándéé iní yō Jesucristo, chḡ sava'a ñayuu kándisa ñáá kuu nḡ'í ñā.

²³ Tá kō ñā'a kandeé iní yō Jesucristo, dá nḡ sa'á ndadi yō tḡxi ndá'a ley. Ta sa'á dandáki ñáá ley ndā rá nḡ kasandaá kuḡ nḡ na'a Ndios noḡ yō ñā kandeé iní yō Jesús. ²⁴ Ta ley ñoḡ nḡ sa'á ndakaan yó táto'on kḡ'o ndáka iin nā kéchóon

takuálí de'e sato'o na. Ta dión nì sà ndaka ley ñoo yó nda nì kasandaá yò kandeé iní yò Cristo Jesús, sa'á ñóó kándoo vii yò noo Ndios sa'á ña kándéé iní yò ná. ²⁵ Tído viti kándéé iní yò Jesús, ta nì kankuei yó tìxi ndá'a ley, ña kúú tátò'on kì'o kúú na ndáka takuálí, ²⁶ chì viti kúú yó de'e Ndios sa'á ña kándéé iní yò Cristo Jesús. ²⁷ Iin nì nduu va yó xí'in Cristo sa'á ña nì sodò ndútà yò ña nì kandeé iní yò ná. Tá kián tátò'on kì'o nì ñandixi yó na. ²⁸ Ta viti kò ñe tandíni á kúú yó na Israel o na griego, o á kúú yó na ñó'o tìxi ndá'a iin sato'o o koo, o á kúú yó òa o ñá'a, chì iin tó'ón dinì nì nduu ndidaá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yò Cristo Jesús. ²⁹ Ta sa'á ña kándéé iní yò Cristo Jesús, sa'á ñóó nì nduu yó na ve'e Abraham, ta ni'ì yò ña va'a nì kaa Ndios kì'o na noo na ve'e Abraham.

4

¹ Ta di'a kua'ān ña kóni ka'in xí'in ndó. Sà ná'á vá ndó ña iin tayí ló'o, tá'ān ra ni'ì ndidaá kúú ña'a tatá xì, iin nóo vá kúú xí xí'in iin mozo, va'ará kakuu xí sato'o ndidaá ña'a na ve'e xì. ² Dá chì nákaa xì tìxi ndá'a na kéchóon noo tatá xì xí'in na ndáka ñaá nda ná xino xì kua'ā ña kían nì kaa tatá xì natiin xì ña'a ió noo ná. ³ Kì'o dión ta'ani nì sà ndo'o yó, chì nì sà kuu yó tátò'on takuálí ndó'o dión, chì nì sà ño'o yó tìxi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ⁴ Tído tá nì xinkoo tiempo ña kían nì chikaa ini mií Ndios, dá nì tanda'á ná de'e na Jesús nì kii na nì kaki na tìxi iin ñá'a. Ta nì kaki ta'ani na tìxi ndá'a ley.

⁵ Dión nì kee na, dá nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ley, dá ni'ì yò ña kakuu yó de'e na. ⁶ Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ñóó nì tanda'á ná Espíritu de'e na nì kasáa na ió na ini níoo yó. Ta Espíritu ñoo kúú na kédaa xí'á, dá kayu'ú yó Ndios: "Tatá ló'o mií." ⁷ Sa'á ñóó kò ñó'o ka yò tìxi ndá'a ley, chì ndáa de'e Ndios vá kúú yó viti. Ta sa'á ña kúú yó de'e na, sa'á ñóó kánian natiin yó ña va'a noo ná sa'a Cristo.

Kandita ndaq ndo xí'in ña kándisa ndó sa'a Jesús

⁸ Tá sà na'á, ta kò ñá'a kana'á ndó Ndios, dá nì sà ño'o ndó tìxi nda'á ña kò kúú ndios. ⁹ Tído viti sà ná'á vá ndó ndá yoo kúú Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'in ndó ña sà ná'á di'a va Ndios ndo'ó. Sa'á ñóó, ¿ndiva'a nì ñandíoo kuéi kuu ndó noo ña'a kò chóon, tá'ān ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o? Ta, ¿ndiva'a nì nachi'ì tiku ndó mií ndó tìxi ndá'án? ¹⁰ Chì kéká'ano ndó dao kuu, xí'in dao yoo, xí'in dao víko xí'in dao kua'ā. ¹¹ Sa'á ñóó nákanì inìj sa'á ña kée ndó dión, dá chì ndá ndi kuu naá óon va choon nì kee tein ndó.

¹² Ñani mií, sei nda'ávì noo ndo ña kee ndó tátò'on kée mií, dá chì nì kee yu'u tátò'on kée mií ndó tá nì sà ioi xí'in ndó. Ta ni iin ña'a kò ní ya'a ndó noo. ¹³ Ta sà ná'á vá mií ndó ña sa'á ña sà kú'u vai, sa'á ñóó nì kuu nì daná'ì noo ndo ta'ándá mií noo sa'á ña kúú to'on va'a ña ká'ān sa'a Jesús. ¹⁴ Ta kò nì kú'ichì ini ndo koni ndo yu'u, ta kò ní káñó'ó ñaá ndó va'ará nì sà kú'ì. Di'a nì ñakuaka va'a ndó yu'u tátò'on iin ángel nì kii noo Ndios, ta nì kee ndó yu'u kúú tátò'on mií Cristo Jesús. ¹⁵ Ta, ¿ndei kua'ān ña kádij téi iní ndo koni ndo yu'u? Ta xí'o ndaa'ì kuendá sa'a ndo, chì nda nduchí nóo ví ndó kú'u ini ndo taó ndo kì'o ndó noo yú'u tiempo daá ñóo, ní kúu. ¹⁶ Ta viti, ¿á ndaa'ì xini u'u va ndó yu'u sa'á ña ká'in ña ndaa xí'in ndó?

¹⁷ Ta ndéi dao òa kádì'indá ra ndo'ó, chì kátoó ra ña kee ndó ña kóni mií rá, tído o duú ña va'a kían kóni ra. Dá chì ña kóni ra kían taó xóo ra ndo'ó tein ndu'u, dá nduu ndó kuendá mií rá, dá koo kuión ndo xí'in ña dána'a ra. ¹⁸ Ña

va'a kíán tá daá kuití ná koo kuión ndo xí'ín ña va'a, va'ará koḡo yu'u ió xí'ín ndó.

¹⁹ De'e kuálí miíj, tuku va n̄ kasá'á ndó'o naní níḡo yu'u kée ndó, ch̄i ndó'i táto'on k̄i'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'án. Ta kúu dión kando'o vai sa'a ndo nda ná kasandaá ndo kee ndó to'on k̄i'o n̄ sa kee mií Cristo. ²⁰ Kóni k̄ij kakaaj̄ tein ndó, dá ka'ín iin to'on vitá cháá ka xí'ín ndó, ch̄i nákaní nda'o in̄ij sa'a ndo.

Ña yó'o kían n̄i ndo'o Agar xí'ín Sara

²¹ Ta viti ká'ín xí'ín ndo'ó, na kátoó ndu'u tuku t̄ixi ndá'a ley Moisés: ¿á ko óon ta'on kueídó'o ndó ndi kaá ley n̄i taa Moisés? ²² Ch̄i kaá to'on n̄i taa na ña n̄i sa ndei uḡ de'e yíi Abraham. Iin xi n̄i sa kuu de'e ñá'a sa káa t̄ixi ndá'a ñadi'í na. Ta iin ka de'e na n̄i sa kuu de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií. ²³ Ta de'e ñá'a, ña sa káa t̄ixi ndá'a ñadi'í na, n̄i káki xi ch̄i k̄i'o dión kóni Abraham. Tído de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií, kúu ra n̄i káki táto'on n̄i x̄i'o mií Ndios to'on na noḡ Abraham.

²⁴ Ndi nduú ñá'a yó'o kúu táto'on uḡ to'on n̄i kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na. Ta to'on mií noḡ kúu ley n̄i x̄i'o Ndios din̄i yúku naní Sinaí. Ta ñayuu n̄i káki t̄ixi ley yó'o, noḡon kúu na ñó'o t̄ixi ndá'án. Ta ley yó'o kúu táto'on Agar, ta ñayuu ñó'o t̄ixi ndá'a ley kúu táto'on de'e Agar. ²⁵ Dá ch̄i ñá'a naní Agar ñoo kúu táto'on yúku naní Sinaí iin chí Arabia noḡ n̄i x̄i'o Ndios ley noḡ Moisés. Ta kúu ta'anián táto'on ñoo Jerusalén, ña nákaa viti. Dá ch̄i ñoo yó'o nákaa t̄ixi ndá'a ley xí'ín ndidaá ñayuu ndéi noḡán, táto'on k̄i'o n̄i sa káa Agar t̄ixi ndá'a ñadi'í Abraham. ²⁶ Tído iin ka ñoo Jerusalén, ña nákaa chí induú, ko nákaa ta'an vaan t̄ixi ndá'a ley. Ta ñoo ñoo kúu táto'on naná yo, na kúu kuendaá Jesús. ²⁷ Dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios:

Kadij in̄i yo'ó, ñá'a, yo'ó ñá ko kuú kandeí de'e, yo'ó, ñá ko óon ta'on káki de'e. Kayu'u yo'ó xí'an kadij inóon, ch̄i ko ñá'a ndo'o naní níḡo, dá káki iin de'ón. Dá ch̄i kua'a cháá ka kakuu de'e yo'ó, ñá n̄i kandoo nda'í xaan, o duú na ñá'a ió yíi.

²⁸ Ta viti, ñani miíj, kúu yó táto'on Isaac, ch̄i kúu yó de'e n̄i kaa Ndios k̄i'o na noḡ Abraham. ²⁹ N̄i sa kendava'a tayíi n̄i káki xí'ín ña kóni mií Abraham xí'ín tayíi n̄i káki n̄i kee Espírítu ij. Ta k̄i'o dión ta'ani kéndava'a na ñó'o t̄ixi ndá'a ley xí'ín yó viti. ³⁰ Tído, ¿á ko ndúsaḡ ta'on ini ndo ña ká'an tuti ij Ndios? Ch̄i di'a va kaáan: “Taó xóo ñá'a nákaa t̄ixi ndá'a ñadi'í óon ná ko'an xí'ín de'án. Dá ch̄i o kúu ta'on ni'j nduú x̄i ña va'a xí'ín de'e ñá'a dándáki mií.”

³¹ Sa'á ñoḡo, ñani miíj, kana'á ndó ña ko kúu ta'on yó de'e ñá'a nákaa t̄ixi ndá'a iin ka na. Di'a kúu yó de'e ñá'a dándáki mií.

5

Ko ñó'o ka yo t̄ixi ndá'a ley Moisés

¹ Sa'á ñoḡo kandita toon ndó xí'ín ña n̄i kee Cristo sa'a ndo, ch̄i n̄i taó xóo na ndó'o t̄ixi ndá'a ley Moisés, ña sa dándáki ñaá. Ta o sa nándiío kuéi ka ndo kaño'o ndó t̄ixi ndá'án, dá dándáki tukuan ndó'o. ² Kueídó'o va'a ndó, ch̄i yu'u kúu Pablo, na ká'an xí'ín ndó. Tá ná nak̄i'o ndó mií ndó ña ta'andaá ñij ndo táto'on k̄i'o kée ta Israel, dá kían ko ta'ón ña'a natiin ndó noḡ ña n̄i kee Cristo Jesús sa'a yo. ³ Ta nándiío ko tukui ká'ín xí'ín ndidaá taa, tá'an ra kándia ña ta'andaá ñij rá, ña miían ndúsa kánian kee ra ndi ndi'i choon sa'ándá ley Moisés, dá kandoo vii rá noḡ Ndios.

⁴ Tá ká'an ndó ña kandqo vii ndo noo Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, dá kían ña yó'o kóni kaa ña ñi taó xoo va ndó mií ndó noo Jesús, ta ñi taó xoo ta'ani ndó mií ndó noo ña manj ñi kee na sa'a ndo.

⁵ Tído sa'á ña ió Espíritu ij Ndios xí'in yó, sa'á ñoó ió tandeé iní noo yó ña kandqo vii yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yó Jesús. ⁶ Dá çhi sa'á ña kándéé iní yó Cristo Jesús, sa'á ñoó va'ará ñi ta'anda ñi yó o ko ní ta'anda ña, ni iian ko ndáya'i. Ña ndáya'i kían kándéé iní yó Jesús, ta ña yó'o kédaa xí'in yó, dá ku'u'ú iní sa'a sátá'an yó.

⁷ Ta sa va'a nda'o kua'an ndo xí'in ña ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo ñi ndaká ñaxintóni ndo, dá ko seídó'o ka ndo ña ndaa? ⁸ Tído kana'á ndó ña o duú Ndios ni ndaká ñaxintóni ndo, çhi dí'a mií ná kúu na ñi kana ndo'ó. ⁹ Ta sa ná'á va'a mií ndó ña xí'in lú'u chí'i vá levadura, ta kúu dákuíta taçhi vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta díon ta'ani kée ña to'ón dána'a ãa ñoó xí'in ndó. ¹⁰ Ta kándéé iní yu'u sato'o yó Ndios ña nandió kuéi ndó kandisa ndó táto'on k'i'o kándisa yu'u. Çhi ñayuu kátoó ndaká ñaxintóni ndo, miian ndaa çhiya'i na noo Ndios sa'á ña to'ón dána'a ña noo ndo. Ko né'e tandíni ndá yoo kúu ná.

¹¹ Ñani mií, tá dána'a ij yu'u noo ñayuu ña miian kánian ta'anda ñi ná to'on kée ra Israel, dá kían, ¿ndiva'a kéndava'a ij ra Israel xí'in yu'u, tá dáá? Çhi tá dána'i díon noo ná, dá kían o kuído ta'on iní ra kee to'on va'a ña ká'an sa'á ña ñi kee Jesús sa'a yó ndika cruz, tá dáá. ¹² ¿Tído va'a cháá kaan iin íçhi dí'a ná dakuáchi ãa ndaká ñaxintóni ndo ñi mií rá!

¹³ Kana'á ndó, ñani mií, ña sa ñi nakana va Ndios ndo'ó ña o káño'o ka ndo tixi ndá'a ley. Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña sa'á ña ko ño'o ka ndo tixi ndá'a ley, sa'á ñoó kuu kee ndó ña kóni ñi ndo. Dí'a kánian çhindeé tá'an ndó xí'an kú'u iní sa'a sátá'an ndó. ¹⁴ Çhi dáxinkoo ndi'i yó choon sa'ándá ley Moisés tá ná kueídó'o yó choon kua'an dí'a: "Ku'u'ú iní ndo sa'a ñayuu xí'in ndó táto'on k'i'o ndó'o ndó xí'in mií ndó." ¹⁵ Tído tá çhídáó tá'an ndó xí'in to'on ká'an ndo, ta seí yí'i tá'an ndó, dá kían kaon koo ndó, çhi kasandaá kuú, dá naá ndi'i iin rá iin ndó.

K'i'o ndó mií ndó noo na kúu Espíritu ij Ndios ña ná kandaka na ndo'ó

¹⁶ Ta ká'an ta'anii xí'in ndó ña koo iní ndo kee ndó ña kóni na kúu Espíritu ij Ndios, ta o sa kée ndó ña kini kóni ñi ndo. ¹⁷ Dá çhi ña kóni ñi ndo ko náki'in tá'an noóan xí'in ña kóni Espíritu ij Ndios, çhi naá tá'an va ña kóni ñi ndo xí'in ña kóni Espíritu ij. Sa'á ñoó o kúu kee ndó ña kóni ndo. ¹⁸ Tído tá nak'i'o ndó mií ndó noo Espíritu ij Ndios ña ndaka na ndo'ó, dá kían ko ño'o ka ndo tixi ndá'a ley.

¹⁹ Ta ko ú'u ta'on kandaa inio ndi kée ñayuu xí'o mií noo ña kóni ñi ná, dá çhi kée na kuáchi xí'in ña ko kúu ñadi'i ña o yí'i ná, ta kée na ña ka'an noo xí'in ñi ná, ta ko çhítuu iní na kee na ña ka'an noo. ²⁰ Ta ndáño'o na ña ko kúu ndios, ta kétadí na xí'in ñayuu, ta xini u'u tá'an na, ta naá na xí'in dao ka ñayuu, ta kuión ña, ta yachj xido iní ña, ta sav'a sa'a mií vá ná nákan iní ña, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xoo na ñayuu kandqo xoo mií ná, ²¹ ta u'u iní ña, ta sa'áni ña ndji, ta daá xini na, ta tein víko yá'a na kée na ña kini ka'an noo. Ta kée na dao ka ña'a kini táto'on kua'an ña yó'o. Sa ñi ka'in xí'in ndó, ta ká'an tukui ña ndi ndaa mií ñayuu ndéi kée ña yó'o, ni iin kuú ta'ón o kóni ña natiin na kande na noo dándáki Ndios.

²² Tído dí'a kua'an ña va'a xí'o na kúu Espíritu ij Ndios ña kían kee yó: kú'u iní yó sa'á ñayuu xí'in yó, ta ió dii iní yó, ta va'a ndéi yó xí'in dao ka ña, ta kueé iní yó, ta kéva'a yó xí'in ndi ndaa mií vá ñayuu, ta va'a iní yó xí'in dao ka

na, ta kúu yó ñayuu ndaa, ²³ ta nda'í ío ini yo, ta chítuu inio kee yó ña kini. Ta noo ni iin tó'ón ley ko yá'a yó tá kée yó ndidaá ña va'a yó'o. ²⁴ Ta na ndíta xí'ín Cristo, noón kúu na ni chirkuei ndidaá kúu ña kini kóni ñi ná kean ndjika cruz, chi ko kée ka na ña kini kóni ñi ná. ²⁵ Tá dándaki na kúu Espiritu iñ nio yo, dá kían ná kee yó ña kóni mií ná. ²⁶ Ta ná dá'a ni kakuu yó ñayuu ío táyí ini. Ná dá'a ni dáta'an tá'an yo. Ná dá'a ni koo u'u ini yo kóni yo ñani yo.

6

Koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin mií ndó

¹ Ñani mií, tá iin ndakána ni nañiin ndó iin ñani yo noo kuachi, dá kían ndo'ó, na ndíta toon xí'ín Espiritu iñ, kúu na kánian chindeé ná, dá ná kuñin ndaa tuku na. Ta nda'í ni ka'an ndo xí'ín ná, ta kandaa ndo mií ndó, chi oon ni ví kuei ta'ani mií ndó noo kuachi táto'on k'i'o ni ndo'o ñani yo. ² Ta chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin ndó tá ndó'o nio ndo, ta k'i'o dión kee ndó, dá kee ndó choon ni sa'anda Cristo. ³ Ta na chinani mií ña kúu ná na ndáya'i, ta ni iin ña'a ko kúu ná, dá kían danda'í na mií vá ná. ⁴ Ta iin rá iin mií vá ndó kánian kande'é va'a ña kée ndó, dá kían nata'an ini ndo sa'á ña va'a kée ndó. Ta o sa chidáo tá'an ndó ña kée ndó xí'ín dao ka ñayuu. ⁵ Dá chi iin rá iin mií vá ndó xí'ín choon ni ni'í ndo noo Ndios.

⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na dákuá'a to'on Ndios, kánian chindeé ndó na dána'a noo ndo xí'ín ña va'a ío noo ndo.

⁷ O sa kóo ini ndo danda'í ndo mií ndó, dá chi ko iin ta'on kuu danda'í Ndios, chi ndidaá ña'a xiti ndó, ñoo kían dákée ndó. ⁸ Ta dión ta'ani ndo'o na kée ña kóni ñi ná, noón kúu na ni'í ña naá ná. Tido na kée ña kóni Espiritu iñ, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná kee Espiritu iñ.

⁹ Ta ná dá'a ni kuitá yo kee yó ña va'a, chi tá ko sa tuu yó ña kée yóan, dá kían kasandaá iin kuñ natiin yó ña va'a noo Ndios. ¹⁰ Sa'á ñoo tá nóno yó kee yó ña va'a, dá kían ná kee yóan xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ná ndi'i cháa ka ini yo kee yó ña va'a xí'ín na kándisa dáó xí'ín yó Jesús.

Ta viti kúu yó ñayuu sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹¹ Kande'é ndó, di'a ví ná'ano letra táai xí'ín ndá'a mií. ¹² Ta ndidaá ra kóni kandoo va'a noo dao ka ñayuu, roón kúu ra kéndusa xí'ín ndó ña ta'anda ñi ndo. Chi sa'á ña ko kóni ra ña kendava'a na Israel xí'ín rá, sa'á ñoo kénóo ra ña ni kee Cristo sa'a yo ndjika cruz. ¹³ Tido ni mií ra ni ta'anda ñi ko kándéé kee ndidaá choon sa'anda ley. Tido kóni ra kéndusa ra xí'ín ndó ña ta'anda ñi ndo, dá chindaya'i ra mií rá noo na Israel. ¹⁴ Tido ni lú'u ko kóni yu'u chindaya'i mií sa'á ña yó'o. Ña kéká'ano yu'u kúu ña ni kee sato'o yo Jesucristo sa'í ndjika cruz. Chi kée yu'u kuendá ña sa ni xi'í ña kini ío ñayuu yó'o noo ndjika cruz táto'on k'i'o ni xi'í ta'ani mií noo ña kini ío ñayuu yó'o. ¹⁵ Dá chi sa'á ña ndíta yó xí'ín Jesús, sa'á ñoo ni iin ña'a ko ndáya'i ña ta'anda ñi yo o ko. Ña ndáya'i noo Ndios kúu ña ni nduu yo ñayuu sa'a. ¹⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na taxi va'a choon ni taai noo tuti yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'ui ini Ndios sa'a ndidaá kúu ndo'ó, na ndisa kúu na ñoo Ndios.

¹⁷ Ta yó'o chí noo o sa dáta'an ka ni iin ndó yu'u, dá chi sa ku'a'á nda'o yanda tándaa ñi kée ñayuu sa'á ña dána'i sa'a sato'o yo Jesús.

¹⁸ Ñani mií, ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Éfeso

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, tát'on kì'o kónj mií Ndios. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Éfeso, ndo'ó na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó na ndíta toon xí'in Cristo Jesús. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manj xí'in ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Kì'o dì'a nì kemánj Ndios yo

³ Ná natiin Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñaño'ó. Mií ná nì kemánj ná yó xí'in ndidaá ña va'a ió noo ná, ta nda noo ió na nda induú nì tãnda'á ná ña nì kixian sa'á ña nì kee Cristo. ⁴ Ta nda rá ko ñá'a kasá'á sa'á ñayuu, nda daá vá nì kaxi na yó sa'á Cristo, dá ná kakuu yó na koo vii, na koó kuachi noo mií ná. ⁵ Ta sa'á ña kú'u ini na sa'á yo, sa'á ñoó nda daá nì chikaa ini na ña kakuu yó de'e mií ná sa'á Jesucristo, chì kì'o dión nì nata'an ini mií ná kee na. ⁶ Dión nì kee na, dá kían ná nakì'o yó ñaño'ó noo ná sa'á ña manj ká'ano nì kee na xí'á, dá ná natiin va'a na yó sa'á de'e manj ná. ⁷ Chì xí'in nì de'e na nì taó xóo na yó noó ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó, ta nì ku'u ká'ano ini na sa'á yo, chì ká'ano nda'o ña manj nì kee na xí'in yó. ⁸ Ta sa'á ña manj ká'ano nì kee na xí'in yó, sa'á ñoó nì nì'ì yo ña koo ndichí xí'ì yó xí'in ña kaon koo ñaxintónj yo, ⁹ dá chì nì xì'o na ña nì kandaá ini yo sa'á ña nì chikaa ini na kee na, tá'an ña nì sa ió de'e noo ná, chì kì'o dión nì nata'an ini na. Ta ndidaá ña yó'o kúu ña nì chikaa ini na kee na. ¹⁰ Chì tá ná xinkoo kuu nì kaxi mií ná, ko'on na nachì'ì na ndidaá tá'an ña'a tìxi ndá'a Cristo, dá dándáki ñaá ná, miíán kían ña ñó'o induú, o miíán kían ña ió noño'ó yó'o.

¹¹ Ta sa'á mií Cristo nì kaxi Ndios yóó, dá chì nda mií sa'á nì saki na ña nì'ì yo ña va'a noo ná, tát'on kì'o nì chikaa ini na, chì kée na ndidaá ña'a tát'on kì'o kónj mií ná, ¹² dá natiin na ñaño'ó sa'á ndu'u, na Israel, chì ndu'u kúu na sa daá ndátì kasaa Cristo. ¹³ Ta dión ni ndo'ó, sa'á Cristo nì seidó'ó ndó to'on va'a ña ká'an ña kuu kaxi ndó tá nì kandísa ndó ña. Sa'á ñoó nì nì'ì ndo Espiritu ñ Ndios tát'on kì'o nì xì'o na to'on na noo yo. Ta na yó'o kúu tát'on iin sello, ña ná'a ña kúu ta'ani ndó ñayuu Ndios. ¹⁴ Ta sa'á ña ió Espiritu ñ ná ini yo, ñoó kían ná'a ña natiin yó ña nì kaa tatá yo Ndios kì'o na noo yo tá ná kasandaá kuu nakuaka na ñayuu mií ná kande'i na noo ió na, dá natiin na ñaño'ó sa'á ndidaá ña manj nì kee na xí'in ñayuu na.

Xíkà Pablo ña manj noo Ndios ña ná kì'o na ña koo ndichí yo noó ña'a mií ná

¹⁵ Sa'á ñoó, tá nì kandaá ini ña ndíta ndaá ndo xí'in ña kándéé ini ndo sato'o yo Jesús, ta kú'u ta'ani ini ndo sa'á ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios, ¹⁶ nda daá, ta nda viti ko sá tuu ta'on yu'u ña nakì'oi ndiv'é noo Ndios sa'á ndo, chì daá kuití ndiko'on ini ndo'ó noo ká'in xí'in ná, ¹⁷ na kúu Ndios noo sato'o yo Jesucristo, na kúu tatá yo, na kánian natiin ndidaá ñaño'ó. Chì xíkaj noo ná ña nakì'o na ña koo ndichí ndo, ta kì'o na ña katónj va'a ini ndo, dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó mií ná. ¹⁸ Ta xíkà ta'ani noo ná ña ná dátoon na ñaxintónj ndo, dá ná kana'á ndó sa'á tãndeé ini, ña kían nì ñakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'á ta'ani ndó ndi kì'o ndato ña va'a ko'on na kì'o na noo ndo, tá'an ña

ko'õn na k'i'o na nõõ ñayuu mií ná, ¹⁹ ta katõnj ta'ani ini nõõ ndi k'i'o ká'ano ndéé kómí ná, tá'an ña kéchóon na, dá chindeé ná yóó, na kándisa ñaa. Ta mií ndéé yó'o nì kechóon Ndios, ²⁰ dá nì ñanátaki na Cristo tein na kúu ndji, ta nì chikoo ñaa ná xoo kuá'a na nda nõõ ió na induú. ²¹ Ta kómí ná choon sata ndidaa tá'an ña ne'e choon ná'ano, xí'in sata ndidaa ta dándáki, xí'in sata ndidaa ta ndíta nõõ, xí'in sata ndidaa ta kúu sato'o. Ta kómí ná iin kuu ndáya'i cháá ka o duú ndidaa ka ñayuu. Ta o duú ñayuu yó'o oon ni kíán dión, nda ñayuu vej chí nõõ kakian dión. ²² Chì nì nàchi'i Ndios ndidaa tá'an ña'a tixi sa'a Cristo, ta nì chikani ñaa ná kakuu na dinj nõõ ndidaa na kúu kuendá mií ná. ²³ Ta ñayuu yó'o kúu yiki koño Cristo, ta dáxino na ña kóni na xí'in ñayuu na, chì iin tó'õn mií ná kúu na dáxino ndidaa tá'an ña'a táto'on kánian kooan.

2

Nì dakáki Ndios yõ sa'a ña manj nì kee na xí'in yó, ta o duú sa'a ña va'a kée yó

¹ Ta nì sa'an Ndios nì ñanátaki na nõõ'ó, chì ndji va nì sa kuu nõõ nõõ ná sa'a ña kò nì sá seídó'o nõõ choon sa'ándá na, xí'in sa'a ña nì sá kee nõõ kuachi. ² Chì sá kee nõõ kuachi yó'o tá sata táto'on kée na kúu kuendá ñayuu yó'o, ta sá kee nõõ ña kóni ña né'e choon nõõ táchi káa, tá'an ña dándáki ñaxintóni ñayuu kò seídó'o choon sa'ándá Ndios. ³ Ta ndidaa vá yó nì sá kee dión tá sata, chì sá xionoo yó sá kee yó ña kóni ñij yó, chì sá kee yó ña kini kóniñan xí'in ña kini sá kaató ñaxintóni yó. Ta sa'a ña sá kuu yó ñayuu kómí kuachi, sa'a ñoó sá xido ini Ndios sá xini ná yó táto'on k'i'o nõõ'ó ta'ani ndidaa ka ñayuu kò ná'a ñaa. ⁴ Tido ká'ano nda'õ ini Ndios, ta kú'u nda'õ ini na sa'a yó, ⁵ dá chì va'ará ndji nì sá kuu yó nõõ ná sa'a kuachi sá kee yó, tído nì xí'o na ña nì nataki yó nõõ ná, ta takí yó xí'in Cristo viti. Dá chì sa'a ña manj nì kee na xí'in yó, sa'a ñoó nì káki yó nõõ ña kánian nõõ'ó yó sa'a kuachi kée yó. ⁶ Ta nì nataki dáó yó xí'in ná nì kee Ndios, ta nì nàchindei ta'ani na yó nda induú xí'in Cristo Jesús. ⁷ Ta dión nì kee na xí'a, dá daa kuiti na'a na ndi k'i'o ví ká'ano ña manj nì kee na xí'in yó, chì nì kee na ña va'a xí'in yó sa'a ña nì kee Cristo Jesús. ⁸ Chì sa'a ña manj nì kee Ndios xí'in nõõ, sa'a ñoó nì dakáki na nõõ'ó sa'a ña kándéé ini nõõ Jesús. Ta kò ní dakáki na nõõ xí'in ndéé mií nõõ, chì kíán iin ña manj nì kee na xí'in nõõ, ⁹ chì kò ní dakáki na nõõ'ó sa'a ña kée nõõ ña va'a, dá kíán nì iin tó'õn nõõ ná o chíndaya'i mií nõõ. ¹⁰ Dá chì mií va'á Ndios kúu na nì kava'a ñaa, ta sa'a ña nì kee Cristo Jesús, sa'a ñoó nì kava'a na yó ña kíán kee yó ña va'a, tá'an ña nì chikaa ini na kee yó nda mií sa'a.

Ndeí va'a yó xí'in iin rá iin yó sa'a ña nì kee Jesús sa'a yó

¹¹ Ta o sá nándodó nõõ'ó, na kò kúu na Israel xaan, ña tá sata nì kaa na Israel ña kúu nõõ'ó, “na kò ní ta'anda ñij.” Dión kaá na chì kúu ná na nì ta'anda ñij, ta sa'a ñoó ká'an ná ña kúu ná na ñoo Ndios, tído xí'in ndá'a ña va nì ta'anda ñij ná. ¹² Nda tiempo sata ñoó kò ní sá kuu nõõ kuendá Cristo, sa'a ñoó nì iin kuu vá kò ní kasanda nõõ kakuu nõõ na ñoo Ndios táto'on kúu na Israel. Ta nì lú'u ví kuendá kò ní sá kuu nõõ nõõ tó'õn nì xí'o Ndios nõõ ñayuu na. Ta nì lú'u ví tandeé ini kò ní sá kómí nõõ nì sá ndei nõõ ñayuu yó'o, ta nì kò ní sá na'a ví nõõ ndá yoo kúu Ndios takí. ¹³ Tá sata kò ní sá na'a nõõ Ndios, xiká sá ndei nõõ nõõ ná. Tído viti, ndíta nõõ xí'in Cristo, sa'a ñoó nì natuu yati nõõ nõõ Ndios sa'a ña nì xita nji Cristo sa'a nõõ.

¹⁴ Chì mií Cristo kúu na nì nàchindei va'a yó, sa'a ñoó na ñoo Israel xí'in na kò kúu na Israel, nì nduu na iin tó'õn ñoo nì kee Cristo, dá chì nì sa'an na nì díta ná ña sá kedaá xí'in ná sá xini u'u tá'an na. ¹⁵ Ta sa'a ña nì xí'i Cristo,

sa'á ñoó nì dandí'i na ley xí'ín choon sa'ándáan. Ta k'i'o dión nì ndee na ñayuu Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel iin tó'ón vá, dá kakuu na iin tó'ón ñayuu saá, dá ná koni nà kandeí va'a na. ¹⁶ Ta sa'á ña nì xì'ì nà ndika cruz, sa'á ñoó nì nàchindeí va'a na ñayuu Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel xí'ín Ndios, chí sa'á ña nì xì'ì Cristo ndika cruz, sa'á ñoó nì dítá ná ndidaá ña sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na.

¹⁷ Nì kii Cristo ñayuu yó'o, ta nì daná'a nà to'on va'a ña xí'o ña kandeí va'a yó xí'ín Ndios, ta nì daná'a naán noo ndo'ó, nà nì sa ndeí xíká noo Ndios, xí'ín noo ndu'u, nà ndéi yati noo Ndios. ¹⁸ Chí sa'á ña nì kee Jesús, sa'á ñoó nà Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel nì nì'ì ña ndu'u yó noo ió tatá Ndios kée iin tó'ón nà kúú Espíritu iì.

¹⁹ Sa'á ñoó kò kúú kà ndo nà tukú o nà xíonoo ndava'a. Dá chí nì nì'ì ndo ña kakuu ndó ñayuu Ndios, ta nì nì'ì ta'ani ndó ña kakuu ndó kuendá nà ve'e na. ²⁰ Ta noo to'on nì daná'a nà kúú apóstol, xí'ín to'on nì daná'a nà sa kuu profeta nì sa kuíta iin rá iin ndó. Ta mií Jesucristo kúú yuú tito ndaya'i kúú do'o ve'e, ²¹ chí xí'ín mií yuu ñoó luu kasá'á kátò tá'an sa'a vé'e káva'an kua'an xinkooan kakuuan iin ve'e ño'o iì sato'o yo Jesús. ²² Ta xí'ín mií ná sá káva'a ndó kua'an ndo, dá xino ndó kakuu ndó iin ve'e noo koo Ndios kée Espíritu iì ná.

3

Nì chikani Ndios Pablo ña dána'a nà noo nà kò kúú nà Israel

¹ Ta yu'u, Pablo, kéchóon sa'a choon yó'o. Nákaí ve'e kaa viti sa'á ña dána'ì to'on Cristo Jesús noo ndo'ó, nà kò kúú nà Israel. ² Ta sa nì nì'ì tó'ón ndó ña nì xì'o Ndios choon noo yú'u ña kían chindeéí ndo'ó, dá nì'ì ndo ña maní xí'o na noo ndo. ³ Ta nì na'a túu Ndios ña nì sa io de'é noo ná noo yú'u. Ta sa nì taa va yu'u cháá sa'á ña yó'o kosaan noo ndo. ⁴ Tá ka'ì ndó ña, dá kandaá va'a ini ndo ña ná'a yu'u ña ió de'é noo Ndios, ña ká'an sa'a Cristo. ⁵ Ta kò nì xì'o na ña kandaá ini ñayuu sa ndeí sa na'á sa'án. Tído viti kandaá ini nà kúú apóstol xí'ín profeta nà sa'á ña yó'o kée Espíritu iì Ndios. ⁶ Tá'an ña sa io de'é ñoó kían kaá ña natiin ta'ani ndo'ó, nà kò kúú nà Israel, ña va'a ko'on Ndios k'i'o na noo nà Israel, ta ndee na ndo'ó iin tó'ón ñoo xí'ín nà ñoo Israel, ta koo ta'ani ta'ì ndo noo ña nì kaa Ndios k'i'o na noo nà Israel sa'á ña nì kee Cristo Jesús, táto'on k'i'o ká'an to'on va'a ká'an sa'a ná. ⁷ Ta nì chikani Ndios yu'u ña kían dána'ì to'on yó'o, chí choon yó'o nì kemáni ná yu'u, ta xí'ín ndée mií ná kándééí kéei ña.

⁸ Ta va'ará kúú yu'u nà ló'o cháá kà noo ndidaá kà ñayuu Ndios, tído nì xì'o na choon yó'o noo yu'u, ña kían dána'ì noo nà kò kúú nà Israel ndi k'i'o ná'ano ña va'a xí'o Cristo, ⁹ ta k'i'oi ña kandaá ini ndidaá ñayuu sa'á ña nì chikaa ini Ndios kee na nda mií sa'a, tá'an ña nì sa io de'é noo ná, ta mií ná kúú nà nì kava'a ndidaá tá'an ña'a. ¹⁰ K'i'o dión, dá na'a yóo, nà kúú kuendá Jesús, ndi k'i'o ká'ano ña ndichí kómí Ndios, dá kían kandaá ini ña kómí choon xí'ín ña dándáki chí induu sa'án. ¹¹ Chí k'i'o dión nì chikaa ini Ndios kee na nda rá kò ná'a kava'a ñayuu yó'o. Ta xí'ín ña nì kee Cristo Jesús, nà kúú sato'o yo, nì daxinkoo na ña nì chikaa ini nà kee na. ¹² Ta viti ió tandeé iní noo yo, ta nóno noo yo nakuíta yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús. ¹³ Sa'á ñoó sei nda'ávì noo ndo ña ná dá'a nì ndiko ndó sa'á ña ndó'o níqí sa'á ña dána'ì noo ndo'ó, dá chí ña va'a mií ndó kían.

Kóni Pablo ña kandaá va'a ini yo ndi k'i'o kú'u ini Jesús sa'a yo

¹⁴ Sa'á ñoó nákuuiñ xitíi noo Ndios, na kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'ín xí'ín ná. ¹⁵ Ta mií ná kúú na xí'o iin kuú noo ndidaá ñayuu na, á mií ná ndéi na induú o noñ'ó'yo yó'o. ¹⁶ Ta xikaj noo ná ña táto'on k'i'o ió kua'á ña kuiká na chí induú, k'i'o dión kendakí ná ndo'ó xí'ín ndée ká'ano kómí mií ná, dá ná koo ndéé ini ndo kee Espiritu ij ná, ¹⁷ dá ná koo Cristo nió ndo dándaki na sa'á ña kándéé ini ndo ná, dá ná kuja toon ndó xí'ín ña kú'u ini na sa'a yo, ta kandiko toon ndóan, ¹⁸ dá kandeé ndó kandaá va'a ini ndo xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios ndi k'i'o ká'ano ña kú'u ini Cristo sa'a yo, ta ndi k'i'o kánian, ta ndi k'i'o konóan, ta ndi k'i'o dikóan, ¹⁹ dá kasandaá ndo kana'a va'a ndó ndi k'i'o kú'u ini Cristo sa'a yo, va'ará ko kándéé ta'on ñaxintóni yo kandaá ndi'iniñan sa'án. Ta k'i'o dión xikaj noo ná, dá nakutí ndó xí'ín ñaxintóni Ndios.

²⁰ Ta mií ná kúú na kómí ndée ká'ano, ta kándéé ná kée na cháa ka ña'a noo ndidaá ña xika yo noo ná o ña kasandaá ñaxintóni yo nakani iniñan, dá chí sa'á ña ió ndée ná ini yo, sa'á ñoó kée na ña'a ná'ano xí'ín yó. ²¹ Ta ná natiin mií ná ndidaá ñañó'ó noo na kúú kuendá na, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñañó'ó, ta k'i'o dión daá kuití ná natiin naan. Dión ná koo.

4

Ini tó'on vá ñi nduu yó ñi kee Espiritu ij Ndios

¹ Nákaa yu'u ve'e kaa sa'á ña né'i to'on Jesús, na kuu sato'o yo, ta séi nda'ávii noo ndo ña ndi'i ini ndo kendisá'ano ndó táto'on k'i'o kánian kee na ñi kana Ndios xoo mií ná. ² Nda'í koo ini ndo, ta va'a koo ini ndo, ta kueé ná koo ini ndo, ta k'i'o ndéé ini ndo sa'a iin rá iin ndó sa'á ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. ³ Ta koo ini ndo ña iin tó'on ná kakuu ndó, chí mií Espiritu ij Ndios kúú na xí'o ña kandeí ndó dión, sa'á ñoó koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. ⁴ Dá chí iin tó'on vá ñi nduu yó, ta iin tó'on vá Espiritu kómí yó, ta iin tó'on ta'ani tandeé ini kían ñi nakana ñaá Ndios natiin yó. ⁵ Dión ta'ani iin tó'on vá kúú sato'o yo, ta iin tó'on kúú ña ndaa kándisa yó, ta ñi sodó ndúta yo sava'a sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ⁶ ta iin tó'on vá kúú Ndios, na kúú tatá ndidaá yó. Ta mií ná kúú na kómí choon sa'a ndidaá yó, ta mií ná kúú na kédaa, dá kandaá yo noo choon na, ta ió na ini ndidaá yó.

⁷ Ta iin rá iin yó ñi natiin ña katj'a yó kee yó iin choon noo Ndios táto'on k'i'o ñi chikaa ini mií Cristo dasá naan noo iin rá iin yó. ⁸ Sa'á ñoó ká'an tuti ij Ndios di'a:

Tá ñi kaa na nda noo díkó, dá ndáka na ta sa naá xí'ín ná kua'an na.
Ta ñi dasá ná ña va'a noo iin rá iin ñayuu na.

⁹ ¿Ndiva'a ká'an tuti ij Ndios ña ñi kaa na noo díkó, ká'an ndó? Dión kaan, dá chí dinñó'ó ñi noo na ñi kii na nda noo niño cháa ka noñ'ó'yo yó'o. ¹⁰ Ta mií ná kúú na ñi noo ñi kixi noñ'ó'yo yó'o, ta mií ná kúú na ñi kaa tuku nda noo díkó, dá dákutí ná ndidaá kúú xián xí'ín ña ndato kée na. ¹¹ Ta mií vá ná kúú na ñi xí'o noo iin rá iin yó ña katj'a yó kee yo iin choon noo Ndios, chí ñi kee na dao yó ña kakuu yó apóstol, dá kane'e yó to'on Jesús, ta dao ka yo kakuu profeta, ta dao ka yo kakuu na xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ka yo kakuu na ndáka na kúú kuendá Jesús, ta dao ka yo kakuu na kandita dána'a. ¹² Ta k'i'o dión ñi kee na xí'ín yóo, na kúú ñayuu Ndios, dá katj'a yó kechóon yó noo ná, dá koni yo dakuá'ano yo iin rá iin na kúú kuendá Cristo xí'ín to'on Ndios, ¹³ dá ví kasandaá yo kakuu yo iin tó'on noo ña kándéé ini yo de'e Ndios, xí'ín noo ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yo kasandaá yo nda noo kóni Ndios, chí kasandaá yo kakomí yó ñaxintóni táto'on k'i'o kúú ñaxintóni Cristo. ¹⁴ Dá kían, ná dá'a ni ndo'o yó táto'on ndó'o takuálí, chí vitá ini xi, sa'á ñoó xoo di'a

xoo di'a kua'an ñaxintóni xí kée ña to'ón dána'a dao ta maña. Chì taa yó'o kúu ra kendaá ra ña to'ón dána'a ra, dá kandeé rá dánda'í ñaá rá xí'in ña maña tì'a ra. ¹⁵ Va'a kaan ná ndiko yo ña ndaa xí'in ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yo koo yó tát'o'on kì'o kóni Cristo, na kúu dinì noo yo. ¹⁶ Ta kúu yó tát'o'on yikí koño na. Chì táto'on kì'o ndó'o yó xí'in yikí koño mií yó, ña nákató tá'an xí'in tuchì yo, ta chindeé tá'an, dá sá'anoan kua'an, kì'o dión ndó'o yó xí'in Jesús, chì mií ná kúu na dákuá'ano yó, dá katì'a yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

Ná koo iniq keeá tát'o'on kì'o kóni Jesús

¹⁷ Xí'in choon nì xì'o sato'o yo Jesús noói, sa'ándáì choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kee ndó tát'o'on kée ñayuu ko ná'á Ndios, chì kée na ndidaá ña nóo ndáki ini na, ¹⁸ chì kómi ná iin ñaxintóni iin naá, ta xíká vá ndéi na noo ña kóni Ndios, chì ko ná'á ta'on na sa'á ña'a Ndios sa'á ña káxi nda'o níó ná. ¹⁹ Ta sa'á ña ko xíká'an ka noo ná, sa'á ñoó nì nakì'o na mií ná noo ndidaá ña kini xí'in ña ka'an noo, chì nì nakì'o na mií ná noo ndidaá ka ña yakó noo Ndios.

²⁰ Tído ndo'o, tá nì seidó'o ndó sa'a Cristo, ko ní dákuá'a ndó ña kee ndó dión ²¹ tá miían ndaa nì seidó'o ndó to'on na, tá miían ndaa nì dakuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chì noo iin to'ón dinì Jesús ío ña ndaa. ²² Tá satá sa kee ndó ña kóni mií ndó, tído viti dánkoo ndó ñayuu yátá nì sa kuu ndó, ña nì chitián ñó'o ña kini, ña dánda'í ndo'o, dá kee ndó ña kóni ñi ndo. ²³ Di'a kì'o ndó mií ndó ña ndusaá níó ndo xí'in ñaxintóni ndo, ²⁴ dá nduu ndó iin ñayuu saá, na nì kava'a Ndios koo tát'o'on kì'o kóni mií ná, dá kakuu ndisa ndó iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ka ni ka'an to'ón ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'in ñayuu xí'in ndó, dá chì iin to'ón vá kúu yó. ²⁶ Ta va'ará xído ini ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndindii, dá ya'a ña xído ini ndo, ²⁷ ta ná dá'a ni konó ndó noo ña u'u ña dátúú ñaá. ²⁸ Ta ndo'o, na kí'in kuí'íná, ná dá'a ka ni kí'in kuí'íná ndó. Di'a koo ini ndo kechóon ndó, ta xí'in ndá'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá nì'í ndo ña'a kemánì ndo na kúnda'í. ²⁹ Q sa kóo ini ndo ka'an ndo to'on kini kua'an xí'in ni iin to'ón ñayuu. Di'a ñóchí vii ka'an ndo xí'in ná, dá ná nì'í ini na kua'ano na íchì Ndios. Tá kee ndó dión, dá kí'an chindeé ndó ñayuu seidó'o. ³⁰ Ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo Espíritu iì Ndios, dá chì mií ná kúu tát'o'on iin sello nì nì'í ndo, ña ná'a ña kúu ndó ñayuu mií ná, dá naki'in na ndo'o tá ná kasandaá kuu nakuaka ñaá ná noo ío na. ³¹ Ná dá'a ka ni ta'u'u ini ndo koni ndo dao ka ñani ndo, ta ná dá'a ka ni kuido ini ndo, ta ná dá'a ka ni karyíí ndó, ta ná dá'a ka ni kayu'u nì'í noo sátá'an ndó, ta ná dá'a ka ni chinaní kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noo dao ka ñani ndo. ³² Di'a va'a koo ini ndo xí'in iin rá iin ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta ku'u ká'ano ini sa'a sátá'an ndó tát'o'on kì'o nì ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi mií ndó sa'á ña nì kee Cristo.

5

Miían kánian koo vii yo, chì kúu yó de'e Ndios

¹ Kúu ndó de'e manì Ndios, sa'á ñoó kee ndó tát'o'on kée mií ná, ² ta ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu tát'o'on kì'o kú'u ini Cristo sa'a mií ndó, dá chì nì nakì'o na mií ná nì xì'í na sa'a yo, ta ña nì dokó ná mií ná nì sa kuu tát'o'on iin ña'a támi sátá'an noo Ndios.

³ Ta o sa kí'o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yí'í ndo, o kée ndó ña ka'an noo, o ña kátoó ndo kakomí ndó kuá'a ña kujká. Di'a kee ndó ña kánian kee na kúu ñayuu Ndios. ⁴ Ta ná dá'a ni ya'a

ndó ka'an ndo to'on nóo, xí'in to'on ko choon, xí'in to'on kini, dá ch̄i ko kánian kee yó dión sa'a ña kúú yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daá nak'i'o ndó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Ta kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on na kée kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í na o yí'i ná, xí'in na kée ña ka'an noo, xí'in na kátoó kakomí kuá'á ña kuiká, noón kúú na o koni ta'on na natiin na ta'í ná noo dándáki Cristo xí'in Ndios. Ch̄i na kátoó téi ña kuiká, ñoó kúú yoko noo ná. ⁶ Q sa kónó ndó ña ni iin tó'on ñayuu ná o sa dándá'í ndo'ó xí'in to'on ma'ña, dá ch̄i mi'ian ndaa kuiti noo ñayuu kée dión vei ña xido ini Ndios sa'a ña ko seidó'o na choon sa'ándá na. ⁷ Tído ndo'ó, ná dá'a ni ndiko ndo ña kée na kée dión.

⁸ Dá ch̄i tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa'ín na ñaxintóni. Tído viti ni ñatoon va ñaxintóni ndo sa'a ña kúú ndó ñayuu sato'o yo Jesús. Sa'a ñoó koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o kée na kúú ñayuu ni ñatoon noo. ⁹ Dá ch̄i ña va'a xí'o Espíritu i Ndios noo yo kíán ña kakuu yó ñayuu vá'a, ta kakuu yó ñayuu ndísá'ano, ta kana'á yó ña ndaa. ¹⁰ Ka'i va'a ini ndo sa'a ndidaá ña'a, ná nde'á á kíán ña náta'an ini sato'o yo Ndios kee ndó. ¹¹ Ta o sa kí'o ndó mií ndó kee ndó ña ko ndáya'í kée ñayuu iin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndo kuñó'ó ndó ña nóo kée na, ¹² dá ch̄i iin ña ka'an noo kíán ña kantó'on yo sa'a ña kini kede'é na. ¹³ Ndidaá vá ña'a nátu ta nátoon ñó'o, ta xí'oan ña kándaq ini yo ndá ña'a kíán, dá ch̄i ndidaá vá ña'a nátu ta nátoon ñó'o. ¹⁴ Sa'a ñoó ká'an na di'a: Ndoto yo'ó, ta kíd̄i xaan.

Ndakoo tein na kúú táto'on nd̄i xaan, dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵ Sa'a ñoó kua'án ndo kanda ndo mií ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, o sa kée ndó táto'on kée na ndeé to'on, va'a kaan kee ndó táto'on kée na ió ñaxintóni. ¹⁶ Nd̄i'i ini ndo kee ndó ña va'a viti nóno noo ndo, dá ch̄i tiempo kini nda'o kíán ndeí yó viti. ¹⁷ Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu xixi, di'a k'i'o ndó mií ndó ña kíán kandaq ini ndo ndi kíán kóni Ndios kee ndó.

¹⁸ Ná dá'a ni ko'ó ndó vino, dá dáxini ndó mií ndó, dá naá ini ndo kee ndó ña ko vá'a. Va'a kaan konó ndó ná nakutí ndó xí'in Espíritu i Ndios. ¹⁹ Ta ka'an ndo tein iin rá iin ndó salmo xí'in himno, xí'in yaa i. Ta ndino'o ini ndo kata ndó yaa yó'o keká'ano ndó sato'o yo Jesús, ²⁰ ta daá kuiti nak'i'o ndó ndivé'e noo Ndios, na kúú tatá yo, sa'a ndidaá ña'a ndó'o ndó, ch̄i kúú ndó kuendá Jesucristo, na kúú sato'o yo.

Ká'an Pablo sa'a ndi kíán kánian kee na ni tandá'a

²¹ Kueidó'o ta'an ndó sa'a ña ió ñañó'ó ndó noo Ndios. ²² Ta dión ni ndo'ó, na ña'a xaan, kueidó'o ndó yí'i ndo táto'on seidó'o ndó sato'o yo Jesús. ²³ Dá ch̄i yí'i ndo kúú din̄i noo ndo táto'on k'i'o kúú Cristo din̄i noo ñayuu mií ná, na kúú táto'on yikí koño na. Ta mií ná kúú na dáka'ki ñaá. ²⁴ Sa'a ñoó táto'on k'i'o seidó'o ndó Cristo, k'i'o dión kánian kueidó'o ndó yí'i ndo noo ndidaá ña'a.

²⁵ Ta ndo'ó, ra ta xaan, ku'u ini ndo sa'a ñadi'í ndo táto'on k'i'o kú'u ini Cristo sa'a ñayuu na, ch̄i ni x'i'o na mií ná ña kíán ni xí'i na sa'a yóo, na kúú kuendá na, ²⁶ dá koo vii yo noo Ndios, ch̄i ni dandóo na kuachi yó sa'a ña ni ñakata na yó xí'in taku'í, ta kiróón kúú to'on na. ²⁷ Dión, dá kuu natiin na yó kakuu yó ñayuu mií ná, ta kakuu yó ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko o káne'e yó, ta ni o kóo t̄iti ta'on yó táto'on k'i'o ndó'o dá'on, ta o ndó'o ta'on yó dao ka ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o. Di'a kakuu yo na ndaa vii, na ñóchi ndá noo ná.

²⁸ Sa'a ñoó kánian ku'u ini ndo'ó, ta ta xaan, sa'a ñadi'í ndo táto'on kú'u ini ndo sa'a yikí koño mií ndó, dá ch̄i ta kú'u ini sa'a ñadi'í ra, roón kúú ra kú'u ini sa'a mií rá. ²⁹ Dá ch̄i ko iin ta'on káñó'ó yikí koño mií ná. Di'a ndaa na ña,

ta xító na ña. Díon ta'ani kée Cristo xí'in yó, na kúú ñayuu na, ³⁰ chî kúú yó yiki koño na. ³¹ Sa'a'á ñoó kánian dánkoo òa tatá ra xí'in naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'in ñadi'i ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá. ³² Ndichí nda'o kua'an ña yó'o, tído ni ka'ín sa'an, dá dákí'in tá'in ña xí'in tát'o'on ndó'o Cristo xí'in ñayuu na. ³³ Sa'a'á ñoó iin rá iin mií vá ndó, ta òa xaan, kánian ku'u'ú ini sa'a'á ñadi'i ndó tát'o'on kí'o ndó'o ndó xí'in mií ndó. Ta ndo'ó, na ñá'a xaan, kánian koo ñaño'ó ndó noo yíi ndó.

6

¹ Ta ndo'ó, takuáchí yíi xí'in takuáchí dí'i kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndó kueidó'o ndó tatá ndó xí'in naná ndó, chî ña yó'o kían va'a noo Ndios. ² "Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndó xí'in noo naná ndó", kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúú choon mií noó ña kían dána'a noo yo ña nandió né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuu yó'o, ³ chî ká'an ta'ani na: "Tá kée ndó díon, dá kían koni ndó kandeí va'a ndó, ta koni ndó kua'ano yatá ndó ñayuu yó'o."

⁴ Ta díon ta'ani ndo'ó, na kúú tatá xí'in naná, ná dá'a ni koo ini ndó dákuido ini ndó ð'e ndó. Dí'a koo ini ndó dakuá'ano va'a ndó xi, ta va'a taó ndó xi, ta dána'a ndó noo xi ná kee xi tát'o'on kí'o kóni sato'o yo Jesús.

⁵ Díon ni ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ñayuu yó'o, koo ini ndó kueidó'o ndó na xí'in ndino'o ini ndó, ta kayu'ú ni'ini ndó na xí'in ña nda'i ío ini ndó tát'o'on kí'o kée ndó xí'in Cristo. ⁶ Kéchóon va'a ndó, va'ará ko iin sato'o ndó ndé'e rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó tát'o'on kée na ndúku ña nata'an ini òa koni ñaá rá. Va'a kaan kechóon ndó noó na kúú sato'o ndó tát'o'on kí'o kéchóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndó kechóon ndó, chî kí'o díon kóni Ndios kee ndó. ⁷ Sa'a'á ñoó ndino'o ini ndó kechóon ndó noo sato'o ndó. Kee ndó kuendá ña noo sato'o yo Ndios vá kéchóon ndó, ta o duú noó òa ñayuu yó'o, ⁸ chî sa ná'a vá mií ndó ña tát'o'on kí'o káa iin rá iin ña va'a ni kee ndó, kí'o díon koo ña va'a nandió né'e Ndios noo ndó, á mií ndó ñó'o ndó tixi ndá'a iin sato'o o koó.

⁹ Ta díon ni ndo'ó, na kúú sato'o, keva'a ndó xí'in na ñó'o tixi ndá'a ndó, ta o sa dáyu'ú ndó ná xí'in to'on ká'an ndó, chî sa ná'a vá mií ndó ña nda induú ío sato'o ndó, na kúú ta'ani sato'o na ñó'o tixi ndá'a ndó. Ta sa ná'a ta'ani ndó ña ko iin ta'on maní cháá ka noo ná, iin noó kúú ndi'i va yo noo ná.

Ná kandixi yó nda'a'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo yo, dá kandeé yó xí'in ña u'u

¹⁰ Ñani maní mií, noo ndidaá ña'a, koo ini ndó kendakí ndó mií ndó xí'in ña kándisa ndó sato'o yo Jesús, ta kendakí ta'ani ndó mií ndó xí'in ndé'e ká'ano mií ná. ¹¹ Ta nandixi ndó nda'a'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo ndó, dá kandeé ndó kandita ni sisa ndó kuió né'e ndó ña kini tánda'a ña u'u vei noo ndó. ¹² Dá chî ko ñaá ta'on yó xí'in ñayuu xí'in yó, dí'a naá yo xí'in ña kini né'e choon noo táchi káa, xí'in ña kini ndakí cháá ka ndéi noo táchi káa, xí'in ña kini dándakí níó ñayuu ndéi ñayuu iin naá yó'o, xí'in iin rá iin tu'u ña kini xionoo noo díko káa. ¹³ Sa'a'á ñoó nandixi ndó ndidaá nda'a'á chóon xí'o Ndios noo ndó kechóon ndó, dá kandeé ndó ñaá ndó xí'in ña kini tein kuu vei ña dándó'oan níó ndó, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noo ndidaá ña vei ndo'ó ndó. ¹⁴ Sa'a'á ñoó kuita toon ndó, dá chî sa ndíko va cincho tji ndó, ña dándakí ña ndíko ndó ña ndaá sa'a'á Ndios. Ta sa ndixi ta'ani ndó kaá ndadí yu'u ndíka ndó, ña dándakí ña kúú ndó ñayuu ndaá noo Ndios. ¹⁵ Ta sa yí'i ta'ani ndó ndisa ndó, tá'an ña dándakí ña sa ío nduu ndó kanoo ndó dána'a ndó to'on va'a Jesús, ña kían nachindei va'a ñayuu xí'in Ndios. ¹⁶ Ta noo ndidaá ña'a natiin ndó kaá dá'ándá, ña né'e soldado chindeé rá mií rá, chî ka yó'o dándakí ña kándéé ini ndó Jesús. Ta

xí'ín ña yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryókó kúi ita tánda'á ña kini vei dándó'o níó ndó. ¹⁷ Ta natiin ta'ani ndó kaa kaño'o ndó, dá chindeéán diní ndó, ta ña yó'o dándáki ña ñi káki ndó ñi kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ña kíán xí'o Espírítu ij Ndios noo ndó. Ta espada yó'o kúú to'on Ndios. ¹⁸ Ta daá kuití koo ini ndó ka'an ndó xí'ín Ndios, ta kueí nda'í ndó noo ná xí'ín to'on xí'o Espírítu ij. Ta daá kaño'o ini ndó ka'an ndó xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ña kaka ndó ña maní noo Ndios sa'a ndidaá ka ñayuu kuendá mií ná. ¹⁹ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo Ndios sa'a yú'u, dá nani'í to'on ka'in, dá kíán ná dá'a ní yu'í dána'í noo ñayuu ndi dándáki to'on va'a sa'a Jesús, ña kíán ñi sa io de'é noo Ndios, ²⁰ chí mií Ndios ñi xí'o choon yó'o nooí, ta sa'á ña dána'í to'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaai ve'e kaa. Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo ná sa'í, dá ná koo ndeé iní ka'in sa'á to'on yó'o táto'on kí'o kóni mií ná.

Xí'ín ndísá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Tá kosaa ñani maní yo Tíquico noo ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'á ña ndó'i xí'ín sa'á ña kéei. Ta iin taa ndísá'ano nda'o kúú rá ín ra noo choon sato'o yo Jesús. ²² Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaa ra noo ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta kí'o ra tandeé ini noo ndó.

²³ Ná kí'o tata Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná kí'o ta'ani na ña ná ku'u ini sa'a sáta'an ndó sa'á ña kándéé ini ndó ná. ²⁴ Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, na ndino'o ini kóni sato'o yo Jesucristo. Díón ná koo.

To'on yó'o kíān nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Filipos

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kéchóoin xí'in Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'án xí'in ndidaá ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios sa'a ña kúu ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó na ndéi ñoo Filipos xaan, xí'in na kómi choon ndaka na ndo'ó, xí'in na ndíta xinkuáchi ini ve'e noo náta nataka ndo dakuá'a ndó. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manī xí'in ndó, ta ná kī'o na ña koo va'a ini ndo.

Ká'an Pablo xí'in Ndios sa'a na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, na ndáño'o yó, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndík'o'on inij ndo'ó. ⁴ Tá ká'in xí'in Ndios sa'a ndo, daá kuiti vá ká'in xí'in ná xí'áan kádij inij sa'a ndidaá ndo'ó, ⁵ chí nda mií sa'a, ta nda viti chíndeé ndó yu'u kéchóon daó yó sa'a to'on va'a sa'a Jesús. ⁶ Sa ná'a va'a va yu'u ña mií Ndios, na nī kedaá xí'in ndó, dá nī kasá'a ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mií jí vá ná chíndeé ndó, dá xinkuei va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió ko Jesucristo kasaa na. ⁷ Ta miían kánian ña dión nákanī inij sa'a ndo, chí kú'u nda'o inij sa'a ndo. Tá nákaai ve'e kaa, o tá nákaai chíndeéi ña ndaa sa'a Jesús noó ñayuu, o tá nákaai dáxino inij ñayuu ña to'on ndaa kúu to'on va'a sa'a Jesús, chíndeé ndó yu'u noo ndidaá ña manī kée Ndios xí'in. ⁸ Xí'o mií Ndios kuendá sa'a ña kú'u nda'o inij sa'a ndo tát'o'on kī'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó. ⁹ Ta xíkai noo Ndios ña ná kutí ndó xí'in ña kú'u cháá ka ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta ná kutí ta'ani ndó xí'in cháá ka ña ndíchí xí'o Ndios, ta ná koo cháá ka ñaxintóni noo ndo, ¹⁰ dá ná kandaá ini ndo ndí kíān va'a cháá ka kee ndó, dá koni ndo kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii nda ná kasandaá kuu nandió ko Cristo kasaa na, ¹¹ dá xinkoo ndi'i ndó xí'in ña va'a kée ndó sa'a ña ió Jesucristo xí'in ndó, dá ná nakī'o ñayuu ñaño'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ñaa ná.

Takí va Pablo kée na ña kóni Jesucristo

¹² Kónij ña kana'a ndó, ñani, ña ndidaá tandó'ó ndó'i kíān kedaá, sa'a ñoo seidó'o cháá ka ñayuu to'on va'a sa'a Jesús. ¹³ Dá chí ndidaá soldado ndéi noo dándaki ta né'e choon yó'o xí'in dao ka ñayuu ná'a va'a ña nákaai ve'e kaa sa'a ña kéchóoin noo Cristo. ¹⁴ Ta kuá'a nda'o ñani yo nī ñatiin cháá ka tandéé iní noo sato'o yo Jesús sa'a ña nákaai ve'e kaa, sa'a ñoo nī ndundéé cháá ka ini ra dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús, ta ni ko yu'u ra.

¹⁵ Ta miían ndaa kíān ña dána'a dao ta'a to'on Cristo xí'in ña u'u ini ra, ta sa'a ña kátóo ra chidáo tá'an ra xí'in. Tído ió dao ka ra dána'a xí'in ndino'o ini mií rá. ¹⁶ Chí ió dao ta'a dána'a to'on Cristo sa'a ña kátóo ra chidáo tá'an ra xí'in yu'u, ta ko dána'a raán xí'in ndino'o ini ra, chí ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaai ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Tído dao ka ra dána'a sa'a ña kú'u ini ra sa'a yú'u, chí ná'a rá ña nákaai ve'e kaa sa'a ña chíndeéi to'on va'a sa'a Jesús. ¹⁸ ¿Ndi koo, tá dáá? Tído ko né'e tandíni á dána'a ra sa'a ña u'u ini ra, o sa'a ña kúu rá ñayuu ndaa. Xíān nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádij nda'o inij, ta daá ná kadij va inij.

¹⁹ Dá chí sa ná'a vá yu'u ña sa'a ña xíkā ndo ña manī noo Ndios sa'a, xí'in sa'a ña chíndeé ñaa Espíritu Jesucristo, sa'a ñoo xinkoo va'a va ndidaá ña ndó'i, dá

kanai ve'e kaḡa, ²⁰ ch̄i ndáti kíj̄i, ta ió t̄andee in̄i ña ọ káka'an ta'on noḡ yú'u sa'á ni iin ña'a kéei. Di'a kónij̄i koo ndee in̄i, t̄átò'on k̄i'o daá kuití kéei, dá ná natiin ta'ani Cristo ñaño'ó sa'a yú'u viti, á mií tak̄i ọ á mií n̄i x̄i'j̄i. ²¹ Dá ch̄i noḡ mií yu'u kíán di'a: x̄i'an nani tak̄i, kéei ña kóni Cristo va, t̄ido tá n̄i x̄i'j̄i, n̄i keva'a cháá kaj̄i. ²² T̄ido tá ió ña kechóon cháá kaj̄i noḡ Ndios x̄i'an nani ndix̄i yíkí koño yó'o, dá kíán ko ná'í ndí k̄ián kaḡxi, á va'a ka katak̄ij̄i, ọ á va'a di'a ña kuuj̄i. ²³ Ch̄i ko n̄i'í ndá kíán nakani in̄ij̄i sa'a ndi nduu ña yó'o, ch̄i katoó̄i ko'j̄in noḡ ió Cristo, dá kooi x̄i'ín ná, ch̄i ña yó'o kíán va'a cháá kaḡan. ²⁴ T̄ido káni cháá kaḡan ña kooi ñayuu yó'o, dá kuu chindeéí ndo'ó. ²⁵ Ta sa'á ña kándéé in̄ij̄i ña k̄i'o dión kíán, sa'á ñoó ná'í ña kooi cháá ka ñayuu yó'o, ta koo j̄i vái x̄i'ín ndidaa ní ndo'ó, dá kua'ano ndó x̄i'ín ña kándéé in̄i ndo Jesús, dá ná kad̄ij̄i cháá ka in̄i ndo noḡ ña ndaa kándisa yó. ²⁶ Ta k̄i'o dión, dá kéká'ano ndó Cristo Jesús sa'á ña n̄i kee na x̄i'ín yu'u, ch̄i k̄i'o na ña saḡ tukui kooi x̄i'ín ndó.

²⁷ T̄ido noḡ ndidaa ña'a koo in̄i ndo kee ndó t̄átò'on k̄i'o kánian kee na ndíta toon x̄i'ín t̄ò'on va'a Cristo, dá kíán tá ná saaj̄i noḡ ndéi ndó ọ ọ saá̄i, kónij̄i kandaḡ in̄ij̄i ña ndíta toon ndó, ta iin tó'ón vá kúú ñax̄intóni ndo, ta iin tó'ón n̄i nduu ndí'í ndó kéchóon ndó sa'á t̄ò'on va'a sa'á Jesús, tá'an ña kándisa yó. ²⁸ Ta noḡ ni iin ña'a ọ sa yu'ú ndo kee na x̄i'ín u'u ña kándisa yó, dá ch̄i ñoó kíán x̄i'o ña kandaḡ in̄i na ña naá vá ná. Ta ndo'ó kúú na kandaḡ in̄i ña n̄i'j̄i ndo ña kaḡi ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaa ña yó'o. ²⁹ Dá ch̄i sa'a Cristo, sa'á ñoó n̄i n̄i'j̄i ndo ña kándisa ndó mií ná, ta ọ duú ña yó'o oon ni n̄i n̄i'j̄i ndo, ch̄i n̄i n̄i'j̄i ta'ani ndó ña ndó'o níḡ ndo sa'a ná. ³⁰ Ch̄i ndó'o níḡ ndo t̄átò'on k̄i'o n̄i x̄i'ín ndo n̄i ndo'o níḡ yu'u, ta ndó'o ta'ani ndó t̄átò'on n̄i n̄i'j̄i tó'on ndó ña ndó'o yu'u viti.

2

K̄i'o di'a n̄i kee Jesucristo sa'a yo

¹ Sa'á ñoó, tá miñan ndaa n̄i natiin ndó t̄andee in̄i noḡ Cristo, ta n̄i natiin ndó t̄andee in̄i noḡ ná sa'á ña kú'u in̄i na sa'a ndo, ta iin n̄i nduu ndó n̄i kee Esp̄iritu ná, ta n̄i n̄i'j̄i ndo ña kú'u in̄i na sa'a ndo, ta n̄i n̄i'j̄i ta'ani ndó ña n̄i ku'u ká'ano in̄i na sa'a ndo, ² dá kíán dáx̄inkoo ndó ña kádij̄i in̄ij̄i, ta koo in̄i ndo ña iin tó'ón ná kakuu ñax̄intóni ndo, ta ku'u s̄atá'an in̄i ndo sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákan in̄i ndo. ³ Ta ọ sa ndúku ndó ña chidáo tá'an ndó x̄i'ín dao ka ñayuu, ta ọ sa ch̄indaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'í koo in̄i ndo, ta kee ndó kuendá ña ndaya'i cháá ka dao ka ñayuu ọ duú mií ndó. ⁴ Ta ọ sa ndí'í t̄éi in̄i ndo sava'a sa'á ña kóni mií ndó, di'a ndi'í in̄i ndo sa'á ña x̄i'ín'ó'ó dao ka ñayuu. ⁵ Ta koo in̄i ndo kando'o ndó x̄i'ín dao ka ñayuu t̄átò'on k̄i'o n̄i ndo'o Cristo Jesús x̄i'ín yó, ⁶ dá ch̄i iin nóó kúú vá ná x̄i'ín Ndios, t̄ido ko ní taó kuendá ta'on na ña iin nóó kúú ná x̄i'ín Ndios, ch̄i ko ní kée na sa'a mií ná, ⁷ sa'á ñoó n̄i dan̄koo na ña ndato kúú ná, dá n̄i ndee na mií ná kúú ná iin na x̄i'ínkuáchí, ch̄i n̄i ndee na mií ná n̄i sa kuu na iin taḡ ñayuu. ⁸ Ta nani n̄i sa kuu na iin taḡ ñayuu yó'o, dá n̄i kenóo cháá ka na mií ná, dá ch̄i sa'á ña n̄i seid'ó'o na Ndios, sa'á ñoó n̄i x̄i'ín na mií ná n̄i x̄i'ín na, ta nda ndika iin cruz n̄i x̄i'ín na. ⁹ Sa'á ñoó n̄i ch̄indaya'i ña Ndios ña kakuu na na ndaya'i cháá ka, ta n̄i x̄i'ín na iin kuḡ ndaya'i cháá ka noḡ ná noḡ ndidaa ka kuḡ. ¹⁰ Sa'á ñoó nata'ano ndidaa tá'an kondḡ na ndéi induú, x̄i'ín na ndéi noño'ó yó'o, x̄i'ín na ñó'o t̄ixi ñó'o noḡ Jesús, ¹¹ ta ndidaa tá'an yú'u nakoni ña Jesucristo kúú sato'o noḡ ndidaa tá'an ña'a, ta x̄i'ín mií ná natiin tatá Ndios ñaño'ó.

Kúú yo de'e Ndios, sa'á ñoó kánian koo vii yo

¹² Ndo'ó, na maní miíj, daá seídó'o ndó choon sa'ándáj noo ndo, chí táto'on k'i'o nì seídó'o ndó yu'u tá nì sa ioj xí'ín ndó, k'i'o dión seídó'o cháá ka ndo yu'u viti nani nákaa xíkái. Sa'á ñoó ndí'i ini ndo na'a ndo ña kúú ndó na nì kaki nì kee Ndios. Ta kee ndóan xí'ín ña yu'ú ndo ná, ta xí'ín ña ndéi ñino ndó. ¹³ Dá chí mií vā Ndios kúú na xí'o ña kóni ndo kee ndó ña kóni na, ta xí'o ta'ani na ña kándéé ndó kee ndóan, chí k'i'o dión náta'an ini na.

¹⁴ Ta noo ndidaá ña'a kée ndó, o sa kóo ini ndo ka'an kuáchì ndo, ta ná dá'a ni koo ini ndo chidáo tá'an ndó, ¹⁵ dá kían koni ndo kakuu ndó ñayuu koó kuáchì xí'ín ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa vii tein ñayuu kini, na kó kée ña ndaa. Ta katoon ndo tein ñayuu ñoó táto'on k'i'o tóon tiñoó tá in naá. ¹⁶ Dión, dá ndita toon ndó xí'ín to'on va'a ña xí'o ña kataki chíchí yó noo ñayuu. Dá kían, tá ná kasandaá kuú nandió koó Cristo kasaa na, ná kadij iníj sa'a ña ko ní ndó'o oon nímaí, xí'ín sa'a ña ko ní naá óon choon nì keei tein ndó. ¹⁷ Ta va'ará naki'in tá'an ña ndó'i xí'ín ña dóko ndo noo Ndios, ña kúú ña kéchóon ndó sa'a ña kándéé iní ndo Jesús, tído kadij iníj, ta kadij dáó ini yu'u xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁸ Sa'a ñoó ná kadij ta'ani ini ndo, ta kandeí dij ndo xí'ín yu'u.

Tanda'á Pablo Timoteo xí'ín Epafrodito saa ra ñoo Filipos

¹⁹ Kándéé iníj sato'o yo Jesús ña ná konó ná tanda'á yachij Timoteo saa xj noo ndéi ndó, dá kían ná kast'o'on xi xí'ín ndí ndó'o ndó, dá ndundéé iníj sa'a ndo. ²⁰ Dá chí koó ka iin ka ña nákaa xí'ín nákani ini táto'on k'i'o nákani ini mií xí, chí koó iin ka ra ndí'i ini sa'a ndo táto'on k'i'o ndí'i ini xj sa'a ndo. ²¹ Chí ndidaá ka ñayuu ndí'i cháá ka ini sa'a choon mií ná, ta kó ndí'i ta'on ini na sa'a choon Cristo Jesús. ²² Ta ndidaá vā ndo'ó ná'á ña kéchóon ndaa Timoteo, ta ná'á ta'ani ndó ña kéchóon nduú xj xí'ín yu'u noo xionooi dána'j to'on va'a sa'a Jesús táto'on k'i'o kéchóon nduú iin tatá xí'ín de'e ra. ²³ Ta tanda'í xj saa xj noo ndéi ndó tá nì ndí'i nì kandaá iníj ndi ndo'i. ²⁴ Ta kándéé ká'ano iníj sato'o yo Jesús ña kían konó ná yachí saai noo ndéi ndó.

²⁵ Tído nì nákani iníj ña va'a cháá ka tanda'í Epafrodito saa ra noo ndéi ndó. Ta ñani j kuendá Jesús kúú rá, ta kéchóon nduú ra xí'ín, ta chíndeé tá'an ra xí'ín naáj xí'ín ña kini. Ta ndo'ó nì tanda'á ñaá nì kii ra nì chíndeé rá yu'u xí'ín ña xínño'í. ²⁶ Tído nì tanda'í ra kosaa ra, dá chí kóni nda'o ra koo ra xí'ín ndidaá ní ndo'ó, ta ví'í ka ví'í nì kasá'a kúnda'í ini ra, dá chí nì kandaá ini ra ña nì nì'j tó'on ndó ña nì sa kú'u ra. ²⁷ Ta mián ndaa kuiti nì sa kú'u ka'í ra, sa kua'an kuu va ra, ní kúu. Tído nì ku'u va ini Ndios sa'a rá, ta o duú sava'a sa'a iin tó'on mií rá nì ku'u ini Ndios sa'a, chí nì ku'u ta'ani ini na sa'a yu'u, dá kían ná dá'a nì ndo'o cháá ka nímaí sa'a ña kúnda'í iníj sa'a rá. ²⁸ Sa'a ñoó nì ndí'i iníj nì tanda'á kíj ra kosaa ra noo ndéi ndó, dá ná kadij ini ndo tá ná koni ndo rá, dá ná koo va'a iníj. ²⁹ Ta kadij ini ndo natiin ndó ra táto'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús, ta naki'o ndó ñaño'ó noo ndidaá ka ra kée táto'on k'i'o kée mií rá, ³⁰ dá chí sa kua'an kuu va ra noo choon Cristo, chí nì xí'o ra mií rá ña kían ndo'o ra dión, dá chíndeé rá yu'u noo iin rá iin ndo'ó.

3

Kóni Pablo kandaq cháá ka ini na sa'a Jesús

¹ Ta viti kían, ñani miíj, ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Kó kuáchì ta'on kían noo yu'u nandió koó tukui taai ña sa nì taai kosaa noo ndo, dá kendakí ndo mií ndó xí'ín ña kándisa yo. ² Ta kandaan ndo mií ndó noo ña kée táto'on kée tina ndúrikue'e, tá'an ra kó kée ña ndaa, ta kéndusa ra xí'ín ndó ña ka'anda ndo ñij ndo táto'on kée na Israel. ³ Ta viti ndaa kúú yó na nì ta'anda ñij noo

Ndios, ch̄i ndino'o ini yō kéchóon yó noq ná kée Espíritu ná, ta sava'a Cristo Jesús kúu nā kándée ká'ano ini yō, dá kākí yó, ch̄i kō kándée ká ini yō ña kée mií yó, ⁴ va'ará ió ña kandeé ini ña kākii xí'ín ndée mií. Tá ió dao ká nā ká'án ña xí'ín ndée mií ná kandeé ná kākí na, tído yu'u, kua'a cháá ká ña'a n̄i kee yu'u, ⁵ dá ch̄i tá n̄i x̄inoi oná kuu, dá n̄i ta'anda ñ̄ijí, ta kúú iin rā ñoo Israel, ta n̄i kixii tein nā ve'e Benjamín, ta ká'ín yú'u hebreo, ta iin tooin xí'ín ley, ch̄i kúú iin tá fariseo, ⁶ ta ndí'i ini kee ña kóni Ndios, sa'á ñoó sa kendava'i xí'ín nā kúu kuendá Jesús, ta sa kee ndi'ii choon sa'ándá ley. ⁷ Ta n̄i ká'ín ña ndidaá ña yó'o chindeé ñaá, dá kandaya'i noq Ndios. Tído viti kíán ni iin ña'a kō ndáya'i ndidaá ña yó'o noqí sa'á ña kándée ini Cristo. ⁸ Ta miían ndaa díon kíán, ch̄i ni iin ña'a kō ndáya'i ndidaá ña yó'o noqí, ch̄i ña ndáya'i noqí viti kíán kandaá cháá ká ini sa'a Cristo Jesús, nā kúu sato'i, dá kandeé cháá ká ini ná. Ta sa'á ña kóni ndá'o yu'u nā, sa'á ñoó n̄i ñankooi ña kandeé ini ndidaá ña yó'o, ta kíán tátō'on xe'e noqí viti, ch̄i kóni kandaya'i cháá ká Cristo noqí, ⁹ dá konij iin nduú xí'ín Cristo, ch̄i kō ndúkú ká yu'u ña kíán kakuu iin nā ndaa noq Ndios sa'á ña kéei choon sa'ándá ley Moisés. Di'a n̄i kasandaá kúú iin nā ndaa noq Ndios sa'á ña kándée ini Cristo, ch̄i mií Ndios n̄i x̄i'o ña kakuu iin nā ndaa noq mií ná sa'á ña kándée ini ná. ¹⁰ Ch̄i ña kóni yu'u kíán kandaá cháá ká ini sa'a Cristo Jesús, ch̄i kóni korndodóí ndée, ña n̄i ñanátaki ñaá. Ta kóni ta'anii ña ndo'o nímaí tátō'on k̄i'o n̄i ndo'o mií ná, dá kasandaá ndo'i tátō'on k̄i'o n̄i ndo'o na ndíka cruz noq n̄i x̄i'í nā, ¹¹ ch̄i ió tãndeé ini noqí ña n̄i'í ña natakij tein nā n̄i x̄i'í.

Kóni Pablo x̄inkoo na nda noq n̄i ch̄iná'a Ndios

¹² Kō kóni kaa ña yó'o ña sa n̄i kandeéi n̄i ni'í ndidaá ña yó'o, o sa n̄i kandeéi n̄i x̄inkooi nda noq kóni Ndios, tído xika jí vái kua'ín, dá kasandaá natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña n̄i kana Cristo Jesús yu'u noq choon nā. ¹³ Ñanij, kō ká'ín ña sa n̄i kasandaá n̄i natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kíán n̄i ñankoo yu'u ndidaá ña sa kandeé ini tá sata, ta viti ndí'i cháá ká ini kasandaá chí noq, ¹⁴ ta ch́'ón ini x̄inkooi nda noq n̄i ch̄iná'a mií Ndios, dá natiin ña va'a, tá'an ña n̄i kana na yu'u natiin sa'a ña iin n̄i nduú xí'ín Cristo Jesús. ¹⁵ Ta ndidaá yóo, nā n̄i sisa xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta k̄i'o díon kánian koo ini yō. Tá díin kandaá ini dao ká ndo sa'á ña yó'o, dá kíán mií Ndios ná dátoon noq ndo ndí kíán kánian kee ndó. ¹⁶ Tátō'on k̄i'o n̄i kasandaá yō n̄i kandaá ini yō, k̄i'o díon ná kaka yó ko'o chí noq, ta ná ndí'i ini yō kee yóan.

¹⁷ Ñanij, koo ini ndo kee ndó tátō'on kée yu'u. Kande'é va'a ndó nā kée tátō'on kée ndu'u, ta díon ta'ani kee ndó. ¹⁸ Dá ch̄i sa kua'a nda'o ta'ándá n̄i kasto'ín xí'ín ndó ña kua'a nda'o ñayuu ndéi xañ káñ'ó'ó ña n̄i kee Cristo sa'a yō ndíka cruz. Ta xí'ín ndutá noqí nandíó kōo tuku náchina'í ndo'ó sa'a ná. ¹⁹ Ta ni'í ná ña naá ná sa'á ña kée na díon. Ch̄i ña'a sás'an va na kúu ndios noq ná, ta ña ch̄indaya'i na mií ná kúu ña ka'an noq, ta ndí'i ini nā sa'a ña'a ió ñayú yó'o va. ²⁰ Tído yóo, chí induú vá nákaa ñoo yō, ta ñoo ndati yó kixi sato'o yō Jesucristo, nā dáka ká ñaá, ²¹ dá nadaon na yikí koño ndíxi yó, tá'an ña nátaní mií, ta ndee na ña kakian yikí koño ndato tátō'on k̄i'o kúu yikí koño ndíxi mií ná. Ta kee nañ xí'ín ndée mií ná, tá'an ña kéchóon na dándáki na ndidaá ña'a.

4

Daá kuití ná kadij ini yō xí'ín Ndios

¹ Sa'á ñoó, ñani maní mií, kóni kí yu'u kande'í ndo'ó. Ta kádij iní sa'a ndo, ta ndo'ó kúu iin ña ndato natiin yu'u sa'a choon kéei. Kuita toon ij ndo, na maní mií, xí'ín ña kándisa ndó sato'o yó Jesús. ² Ta seí nda'ávij noq Evodia, xí'ín noq Síntique ña iin tó'ón ní ná kakuu ñaxintóni ná táto'on kí'o kóni sato'o yó Jesús. ³ Ta seí nda'í ta'anii noq yó'ó, ta kéchóon ndaa xí'ín mií, ña kían koo inon chindeéon na ñá'a yó'o, chí nì chindeé ta'an dáó ná xí'ín yu'u noq nì xionoo nì daná'í to'on va'a sa'á Jesús. Ta nì xionoo ta'ani Clemente xí'ín yu'u, xí'ín dao ka ña kéchóon dáó xí'ín. Ta sa kándodó vá kuu ná noq libro noq kándodó kuu iin rá iin na nì'í ña kataki chíhí.

⁴ Daá kuití ná kádij ini ndo xí'ín sato'o yó Jesús. Ká'an tukui xí'ín ndó, ná kádij ini ndo. ⁵ Ta kí'o ndó ña ná kandaa ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chí sa kuyati va kuu nandió koo sato'o yó Jesús, kasaa ná. ⁶ Ta o sa ndí'í téi ini ndo sa'á ña ndó'o níq ndo. Di'a ndí'í ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios sa'a ndidaa ña ndó'o ndó, ta kaka ndo ña maní noq ná, ta daá kuití nakí'o ndó ndivé'e noq ná. ⁷ Ta nakí'o Ndios ña koo va'a ini ndo, ta nì kó iin kandeé kandaa ini ndi kí'o ká'ano ña va'a ini xí'o Ndios noq ndo. Ta xí'ín ña yó'o kandaa na níq ndo xí'ín ñaxintóni ndo sa'á ña iin nì nduu ndó xí'ín Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa

⁸ Ndaá ña yó'o va ná ka'ín xí'ín ndó, ñanij. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa, sa'á ndidaa ña kánian natiin ñañó'ó, sa'a ndidaa ña kúu ña va'a, sa'a ndidaa ña vii kua'an, sa'a ndidaa ña ñóhí kua'an, xí'ín sa'á ña va'a noq ñayuu. Sa'á ñoó tá kíán iin ña va'a, o tá kíán iin ña kánian natiin ñañó'ó, dá kían nakani ini ndo sa'an. ⁹ Koo ini ndo kee ndó ndidaa ña nì ka'í'a ndó txi ndá'í, xí'ín ña nì natiin ndó noq, tá'an ña nì seid'ó ndó noq nì ka'ín, xí'ín ña nì xini ndo nì keei. Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, daá koo va na xí'ín ndó.

Náta'an ini Pablo noq ndi ndáa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰ Nì kádij nda'o iní nì kee sato'o yó Jesús, dá chí nì nandió kuéi tuku ndó nì chindeé ndó yu'u. Ta kátóni va'a iní ña daá kóni ndo'ó chindeé ñaá ndó, tído kó ní nì'í ndo ndi kee ndó chindeé ndó yu'u. ¹¹ Kó ka'ín ña yó'o xí'ín ndó sa'á ña xínñó'í dao ka ña'a, dá chí sa nì ka'í'a va yu'u náta'an iní noq ndi ndáa mií ña ndó'i. ¹² Dá chí ná'a vá yu'u koo nda'áví, ta ná'a ta'ani yu'u koo va'í. Sa nì ka'í'a va yu'u náta'an iní noq ndidaa ña ndó'i, dá chí náta'an va iní va'ará koq ña'a kaxí'í o íó ña, ta náta'an ta'ani iní va'ará koq ña'a noq o íó ña, ¹³ chí ndidaa ña yó'o kándéé yu'u kéei, chí mií Cristo kúu na chindeé ñaá.

Kó kámani nì iin ña'a noq Pablo sa'á ña nì ku'u ini na Filipos sa'a na

¹⁴ Tído va'a nda'o nì kee ndó sa'á ña nì chindeé ndó yu'u tein tandó'ó ndó'i. ¹⁵ Ta sa ná'a vá mií ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda rá mií sa'a, tá nì sa káaj nì daná'í to'on va'a sa'a Jesús tein mií ndó, dá nì ketai kuenda Macedonia kua'ín, ta nì iin tó'ón ta'on dao ka na kúu kuenda Jesús ndéi dao ka ñoo kó nì chindeé ta'on na yu'u, savá'a ndo'ó va kúu na nì chindeé ñaá. ¹⁶ Dá chí tá nì sa ioj ñoo Tesalónica nì kemáni ndo yu'u, chí nì tanda'a ndó ña xínñó'í nì saaan, ta o duú iin tó'ón nì ta'ándá nì kee ndó dión. ¹⁷ Kó ndúkú ta'on yu'u ña kían daá kemáni ndo yu'u. Ña kóni yu'u kíán ña mií Ndios ná nandió né'e na ña va'a noq ndo sa'á ña chindeé ndó yu'u. ¹⁸ Chí sa nì natiin yu'u ndidaa vá ña'a nì tanda'a ndó veí noq, ta kó kámani nì iin ka ña'a noq, sa ío va'a veí xí'ín ndidaa ña'a né'e Epafródio nì kixi na, ña kían nì tanda'a ndó veí noq. Tá'an ña nì xí'o ndó kúu táto'on iin ña támi sá'an noq Ndios, iin ña nì doko ndo noq mií Ndios, ña kían náta'an ini na xini na. ¹⁹ Sa'á ñoó mií Ndios, na ndáño'o yó,

ná naki'o ndidaá ña xínñó'ó ndó táto'on k̄i'o ió kuá'á ña kuiká ió noo mií ná noo ndato náye'e ndaa sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús. ²⁰ Ta daá kuití ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ñañó'ó. Díon ná koo.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Ka'an ndo ndisá'án xí'ín ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xí'ín yu'u yó'o ndisá'án xí'ín iin rá iin ndo'ó. ²² Ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi yó'o ká'an na ndisá'án xí'ín ndó, ta na ve'e César kúú na natiin va'a ndó ndisá'án ká'an na xí'ín ndó.

²³ Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Colosas

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu'i iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on k'i'o kóni mii Ndios. Ta yu'u xí'in ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'in ndo'ó, ² na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó, na ndíta ndaa xí'in Cristo, ndo'ó na kúu ñani ndu ndéi ñoo Colosas xa'an. Ta mii tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'in ndó, ta nak'i'o na ña koo va'a ini ndo.

Xíkà Pablo noo Ndios sa'a na ndéi ñoo Colosas, dá ni'i ná ña ndichí noo Ndios

³ Daá kuiti xíkà ndu ña manì noo Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá náki'o ndu ndiv'e noo ná sa'a ndo, ⁴ dá ch'i nì ni'j tó'on ndu ña kándéé ká'ano ini ndo Cristo Jesús, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios. ⁵ Díon kée ndó sa'a ña ió tãndeé ini natiin ndó ña va'a, tá'an ña sa ió nduu natiin ndó induú. Ta kómí ndó tãndeé ini yó'o nì kee to'on va'a sa'a Jesús, ña nì seíd'ó ndó. Ta ndino'o to'on ndaa kían. ⁶ Ta nì kasandaá to'on va'a yó'o noo ndo'ó táto'on k'i'o nì kasandaáan iin mii kúu ñayuu yó'o, ta xí'oan ña va'a noo ndo, ta xí'oan ña sá'ano cháá ka ndo'ó ích'i Ndios. Ta díon ní ndó'o ndó nda mii kuu nì seíd'ó ndoan, ta nì kandaá ndisa ini ndo sa'a ña manì nì kee Ndios sa'a ndo. ⁷ Ta ñani manì ndú Epafras kúu na nì daná'a to'on va'a yó'o noo ndo. Na yó'o kúu iin na kéchóon dáó xí'in ndú, ta kúu ná iin na kéchóon ndaa noo Cristo tein mii ndó xa'an. ⁸ Ta mii ná nì nakani xí'in ndu'u táto'on k'i'o kú'u ini ndo sa'a ndidaá ka na kúu kuendá Jesús kée Espiritu ñ Ndios.

⁹ Sa'a ñoo, tá nì kasto'on na xí'in ndú sa'a ña kée ndó, nda daá, ta nda viti ko sá tuu ndu ña xíkà ndu ña manì noo Ndios sa'a ndo. Ta xíkà ndu noo ná ña ná k'i'o na ña kandaá ndi'i ini ndo ndí kían kóni mii ná, ch'i kóni ndu ña kían k'i'o na kúu Espiritu ñ ndidaá ña ndichí noo ndo, ta k'i'o ta'ani na ña kaon koo ñaxintóni ndo noó ña'a mii ná, ¹⁰ dá katj'a ndó kee ndó táto'on k'i'o kánian kee na kúu kuendá sato'o yo Jesús, ta kee ndó ndidaá ña náta'an ini na, ta koo ña va'a noo ndidaá ña kée ndó, ta kasandaá ndo kana'a va'a cháá ka ndo Ndios. ¹¹ Ta xíkà ta'ani ndu noo ná ña ná k'i'o na ndéé noo ndo táto'on k'i'o ndato ndéé kómí mii ná, dá koni ndo koo kueé ini ndo, ta koni ta'ani ndó koo ndéé ini ndo noo ndidaá ña ndó'o ndó, ¹² ta xí'an kadij ini ndo ná nak'i'o ndó ndiv'e noo tatá yo Ndios, na nì kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaá ñayuu na, ch'i nì ni'j yo ña kande'i yó noo ndato tóon. ¹³ Ch'i nì taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini noo ñin naá, ta nì nak'i'o na yó noo ndá'a de'e manì mii ná, dá dándáki na yó, ¹⁴ ta na yó'o kúu na nì taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini xí'in nì mii ná, dá nì kuu nì x'i'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yo.

Ndéi va'a yó xí'in Ndios sa'a ña nì x'i'j Cristo Jesús sa'a yo

¹⁵ Táto'on k'i'o kúu mii Ndios, na o kúu ta'on koni xí'in noo yo, k'i'o díon kúu Cristo, ta noón kúu na mii noo, dá nì kava'a ndidaá ña ió. ¹⁶ Dá ch'i xí'in ndá'a mii ná nì kava'a ndidaá ña'a, á mián ñó'an induú, o noño'o yó'o, á mián túan o ko túan, á mián kían ña dándáki, o mián kían ña kómí choon, o mián kían ña ió choon noo ndá'a, o mián kían ña ndaki. Tído mii vá ná nì kava'a ndidaá ná, ta sa'a mii vá ná nì kava'an. ¹⁷ Ta sa daá ió va mii ná, dá nì kava'a ndidaá ña'a ió. Ta xí'in ndéé mii ná ndaa na ndidaá ña'a, dá ko nátanjan. ¹⁸ Ta mii Cristo kúu dijì noo ndidaá yóo, na kúu táto'on yikí koño na, ch'i kúu yó

kuendá na. Ta mií ná kúú na kúú noo ndidaá ña'a. Ta mií ná ni sa kuu na mií noo ni nataki iin ndée tein na ni xi'i, dá kakuu na na kómi choon sata ndidaá ña'a. ¹⁹ Dá chi ni nata'an ini mií tatá Ndios ña táto'on ki'o kúú mií ná, ki'o dión kúú Jesús. ²⁰ Sa'a mií Jesús ko'on Ndios naki'in tá'an va'a na xi'in ndidaá ña'a, á mián ndéi no'ó'o yó'o o mián ñó'o induú, chi ndidaá ña yó'o ni nandei va'a xi'in ná sa'a ni Jesús, kirá ni xita tá ni xi'i na ndjika cruz.

²¹ Tá sata, ñayuu tukú ta'ani sa kuu ndó noo Ndios, ta sa xini u'u ndo ná, chi sa komi ndó iin ñaxintóni kini, ta sa kee ndó ña kini. Tído viti ni sa'an Cristo ni ñanaki'in tá'an va'a na ndo'ó xi'in Ndios, ²² chi ni xi'o na mií ná ni xi'i na sa'a ndo, dá kuu naki'o na ndo'ó noo Ndios kakuu ndó ñayuu ndaa vii, ñayuu ndaa, ñayuu ko'ó kuachi noo ná. ²³ Tído kánian kandita ndaa ndo xi'in ña ndaa kándisa yó, ta kuita toon ndó xi'an, ta ndiko toon ndó tandeé ini xi'o to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, tá'an ña ni seídó'o ndó. Ta iin ní kúú ñayuu yó'o náka'ani to'on va'a yó'o kua'an. Ta yu'u Pablo kúú iin ra ni kaxi Ndios kastó'on to'on yó'o xi'in ñayuu.

Ni xi'o Ndios choon noo Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu

²⁴ Ta viti kadij inij, chi ndó'o nímaí sa'a ndo'ó, ta xi'in ña ndó'o ní o yiki ko'oi, dión, dá dáxiinko'oi ña ni ndo'o Cristo sa'a na kúú kuendá mií ná, ñayuu kúú táto'on yiki ko'oi na. ²⁵ Ta ni kaxi Ndios yu'u ña kechóoin noo ñayuu mií ná, ta mií ná ni xi'o choon nooi ña dána'a ndi'ii to'on na noo ndo. ²⁶ Ta ña yó'o kúú ña ndichí ni sa io de'é noo mií Ndios nda rá o ña'a kava'a ñayuu yó'o. Tído viti ni na'a na ña noo ñayuu mií ná. ²⁷ Ta ni chika'ani ini mií ná na'a na'an noo na ko kúú na Israel ndi ki'o ká'ano kúú ña ndichí ndato yó'o. Ta ña ndichí yó'o kúú ña ió Cristo Jesús ini ndo, sa'a ño'ó ió tandeé ini ña kandeí ndó noo ndo náye'e ndaa noo ió na. ²⁸ Sa'a ño'ó kásto'on ndu xi'in ndidaá ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noo ná, ta dána'a ndu noo ná xi'in ña ndichí ni xi'o Ndios noo ndú, dá koni ndu naki'o ndu ndidaá ñayuu kakuu na ñayuu ndaa vii noo Ndios sa'a ña ni kee Cristo Jesús. ²⁹ Sa'a ña yó'o ta'ani ndi'i inij kéchóoin xi'in ndée ni xi'o mií ná nooi, ta ndée yó'o kédaá xi'in, dá kandeí kee choon ni xi'o na nooi.

2

¹ Kónij ña kana'á ndó ña ndi'i nda'o inij kéchóoin sa'a ndo, xi'in sa'a na ndéi ñoo Laodicea xi'in sa'a ndidaá ka na ko ña'a koni tá'an xi'in yu'u. ² Dión kéei, dá natiin ndó tandeé ini, ta iin ná kakuu ndó sa'a ña kú'u sata'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kandeé ta'ani ndó ni'i ndo ña kanda'ani ndo ndidaá ña ndichí xi'o Ndios, dá koni ndo kana'á ndó ña ndichí, ña ni sa io de'é noo tatá Ndios, ta ña ndichí yó'o kúú Cristo Jesús. ³ Ta noo ndá'a mií Cristo ndadi va'a ndidaá kúú ña ndichí xi'in ndidaá ña ndaa. ⁴ Ká'in ña yó'o xi'in ndó, dá kían ná dá'a ni dánda'i ni iin tó'on ñayuu ndo'ó xi'in to'on maña luu kua'an, ⁵ dá chi va'ará ko ió xi'in ndó, tído kee ndó kuendá ña ió xi'in ndó, chi daá ñó'o ini sa'a ndo, ta kadij nda'o inij sa'a ña luu ndéi ndó, ta kadij inij sa'a ña ndíta toon ndó xi'in ña kándée ini ndo Cristo Jesús.

⁶ Ta viti, táto'on ndino'o ini ndo ni natiin ndó Jesucristo, na kúú sato'o yo, ki'o dión ndino'o ini ndo kanoo ndó xi'in ná. ⁷ Sa'a ño'ó koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndiko toon ndó na, ta kandita toon ndó xi'in ña ndaa kándisa yó táto'on ni ñaná'a na noo ndo, ta daá kuiti naki'o ndó ndiv'e noo Ndios.

Ni ñandóo Ndios ndidaá kúú kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús sa'a yo

⁸ Kanda'ani ndo mií ndó, o sa kónó ndó dánda'i ña ni iin tó'on ñayuu xi'in ña ndichí ko ndáya'i dána'a mií ná, ni xi'in ña to'on dána'a na, chi ini ñaxintóni

mií vá t̃a n̄i ndaki ña, ch̄i d̃ana'a n̄a s̃ava'a sa'á ña d̃ándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta k̄o kián ña nd̄ich̄i n̄i kii noo Cristo. ⁹ Dá ch̄i t̃at̄o'on k̄i'o kúú mií Ndios, k̄i'o dión kúú Cristo, ta n̄i nduu na iin t̃a ñayuu yó'o. ¹⁰ Ta sa'á ña nd̄ita yó x̄i'ín Cristo, sa'á ñoó ni ña'a k̄o kóman̄i noo ȳo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá ch̄i mií ná kúú n̄a ndaki cháá k̄a o duú ndidaá tá'an ña kómí choon x̄i'ín ña d̃ándáki noo tách̄i káa. ¹¹ Ta sa'á ña nd̄ita ndó x̄i'ín Cristo, sa'á ñoó kián t̃at̄o'on n̄i ta'andá ñi ndo noo Ndios, va'ará k̄o ní ta'andá ndisa ñi ndo x̄i'ín ndá'a t̃a t̃at̄o'on k̄i'o kée t̃a Israel. Tido, sa'á ña n̄i taó x̄o na ndo t̄ixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó kián t̃at̄o'on n̄i ta'andá ñi ndo noo Ndios sa'á ña kándisa ndó Cristo. ¹² Ch̄i tá n̄i sodó ndúta ndo kián t̃at̄o'on n̄i nduxi nduu ndo x̄i'ín Jesús noo Ndios. Ta n̄i nataki nduu ndo x̄i'ín ná sa'á ña kándéé iní ndo ndéé Ndios, tá'an ña n̄i dan̄ataki Jesús tein n̄a n̄i x̄i'. ¹³ Dá ch̄i tá sata n̄i sa kuu ndó nd̄i noo Ndios sa'á ña n̄i sa ño'o ndó t̄ixi ndá'a kuachi, ta k̄o ní sá kuu ndó n̄a ñoo Ndios sa'á ña k̄o ní ta'andá ñi ndo. Tido n̄i dan̄ataki ña Ndios t̃at̄o'on n̄i kee na x̄i'ín Jesús, ta n̄i x̄i'o ká'ano ini n̄a sa'á kuachi ndó. ¹⁴ Ch̄i n̄i d̃andó na ndidaá ña sa tái yo kaá ley, tá'an ña sa dat̄á kuachi yó sa'á ña k̄o ní kée ndi'i yó choon sa'ándáan. Tido n̄i d̃andó na ña sa tái yo, ch̄i kián t̃at̄o'on n̄i ch̄irkaa naan nd̄ika cruz. ¹⁵ Ta k̄i'o dión n̄i d̄it̄a ná ndidaá choon né'e ña kómí choon x̄i'ín choon né'e ña d̃ándáki noo tách̄i káa, ta n̄i kenóo túu naan, ch̄i sa'á ña n̄i kee Cristo nd̄ika cruz, sa'á ñoó n̄i k̄andéé ná x̄i'an.

D̄in va kée yó viti sa'á ña kúú yó kuendá Jesús

¹⁶ Sa'á ñoó o sa k̄ekuendá ndo tá kana'á ñayuu x̄i'ín ndó sa'á ña seí ndo, o sa'á ña x̄i'i ndó, o sa'á ña k̄o kéká'ano ndó dao víko, o sa'á ña k̄o kéká'ano ndó yoó saá o sa'á ña k̄o kée ndó t̃at̄o'on kée mií ná kuú nan̄i'j ndéé ná. ¹⁷ Dá ch̄i ndidaá ña yó'o kúú k̄onda'j iin ña'a vei koo, tido tá n̄i kii Cristo, dá n̄i nan̄i'j yo ña mií ná kúú n̄a ndaa noo ndidaá ña yó'o. ¹⁸ O sa kóno ndó noo ni iin t̃a ña dat̄úú rá ndo'ó noo ña kánian ni'j ndo, ch̄i kée ra mií rá ña ió nda'í ini ra, ta kéká'ano rá ángel, ta kuuin toon ra ká'an rá sa'á ña x̄ini rá chí induú. Ta kúú rá t̃a kúryí nda'o sa'á ña kómí rá iin ñaxintóni kini. ¹⁹ Ta k̄o nd̄iko ra Cristo, n̄a kúú din̄i noo yo. Ta mií Cristo kúú n̄a d̄akuá'ano ñaá t̃at̄o'on k̄i'o d̄akuá'ano din̄i yo yikí koño yo, tá'an ña tiin tá'an kée t̄uchi, ta mií Ndios kúú n̄a d̄akuá'ano ñaá x̄i'ín ña kándéé iní yo ná.

²⁰ Ta sa'á ña n̄i x̄i'j nduu ndo x̄i'ín Cristo, sa'á ñoó k̄o ño'o k̄a ndo t̄ixi ndá'a ña d̃ándáki ñayuu yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a nákan̄i i'j ini ndo t̃at̄o'on nákan̄i ini t̃a ñayuu, ta kée i'j ndo choon sa'ándá ra? ²¹ Ch̄i kaá ra ña o kúu ta'on k̄ak̄o'on ndá'a ndo ña yó'o, ta o kúu katoó ndo kei ndo ña káa, ta o sa kóo ini ndo tiin ndá'a ndó ña xaan, kaá ra. ²² Ta ndidaá choon yó'o kúú choon sa'ándá t̃a, ta ña d̃ana'a mií vá rá kián, tido kasandaá ndi'i va sa'an, ch̄i ña k̄o choon kián. ²³ Ta ká'an ñayuu ña choon yó'o n̄i kixian noo iin ñaxintóni nd̄ich̄i, dá ch̄i ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndúsaan x̄i'ín ñayuu ña nda'í koo ini n̄a, ta miian d̃andó'o na n̄i'o ná, dá k̄andéé ná kee na ña. Tido o ch̄indeán yo, dá d̄ankoo yo ña kini kóni ñi yo.

3

¹ Ta sa'á ña n̄i nataki nduu ndo x̄i'ín Cristo tá n̄i kándisa ndó na, sa'á ñoó ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ña vei noo ió Cristo x̄o kuá'a Ndios. ² Ta koo ini ndo ndi'j ini ndo sa'á ña ió induú, ta ná dá'a ni ndi'j ini ndo sa'á ña'a ió ñayuu yó'o. ³ Ch̄i sa'á ñi x̄i'j ndo noo ña kóni mií ndó, ta viti ió de'é t̃at̄o'on k̄i'o koo ndó k̄andeí ndó kée Ndios t̃at̄o'on ndó'o Cristo. ⁴ Tido tá ná n̄andió k̄o Cristo, n̄a x̄i'o ña kataki yo, dá nat̄uu ndó ndáa ndó t̃at̄o'on k̄i'o ndato náye'e ndaa káa mií ná.

Ni sa kee yo ña kini tá sata, tído viti sa ni nduu yo ñayuu saá

⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ká ni kataki ndo noó ña ka'an noo kóni ñíi ndo; o sa kée ndó kuachi xí'in ná kó kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, ná dá'a ni kee ndó ña tükini xí'in ñíi ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ña ka'an noo kóni ñíi ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ña ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téi ndo di'ón, dá chi tá kée ndó dión, dá kían kana'á ndó ña ndaño'o ndóan. ⁶ Ta ndidaá ña kini yó'o xido ini Ndios xiní na, sa'á ñoó veí na dándó'o na níó na kó xíin kueidó'o choon sa'ándá na. ⁷ Ta sa xionoo ndó sa kee ndó ndidaá ña kini yó'o tá sa na'á tá sa dandákian ndo'ó.

⁸ Tído viti kua'an ndo dánkoo ndi'í ndó ña xido ini ndo xí'in ña yachi xido ini ndo, xí'in ña xiní u'u ndo ñani tá'an ndó, xí'in ña ká'an ndava'a ndó sa'a ná, xí'in to'on kini kua'an ká'an ndo. ⁹ Ta o sa kóo ká ini ndo ka'an to'ón sa'a sátá'an ndó, dá chi sa ni dánkoo ndó ñayuu yátá ni sa kuu ndó, ta kó kée ká ndo ña sa kee ndó tá sata. ¹⁰ Chi viti ni nduu ndó ñayuu saá, ta iin rá iin kuu kuú sá ndúsaá cháá ká ndo kua'an ndo kee ndó tátó'on kí'o kóni Ndios, na ni kava'a ña, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios. ¹¹ Ta kó né'e tandini viti á kúu yó na griego o na Israel, o á ni ta'anda ñíi yo o koó, o á kúu yó na tukú o á kúu yó na koó ñaxintóni, o á kúu yó na ió sato'o o koó. Kó né'e tandini ndá yoo kúu yó, dá chi iin tó'ón míi vá Cristo kúu na kómí choon sata ndidaá ña'a, ta kómí ná kuendá sa'a ndidaá ñayuu.

¹² Kúu ndó ñayuu ni kaxi míi Ndios, ta kúu ndó ñayuu na, ta kú'u ini na sa'a ndo. Sa'á ñoó koo ini ndo kuu'ni ini ndo sa'a dao ká ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'í koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kueé ni koo ini ndo. ¹³ Ta kí'o ndeé ini sa'a sátá'an ndó, ta kí'o ká'ano ini ndo sa'a iin rá iin ndó tá ndáa ña'a ni ya'a na noo ndo. Ta tátó'on kí'o ni xí'o ká'ano ini Cristo sa'a ndo, kí'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'in iin rá iin ndó. ¹⁴ Tído ña ndáya'í cháá ká noo ndidaá ña yó'o kían ku'u ini sa'a sátá'an ndó, dá chi sava'a ña yó'o kían kedaá xí'in ndó, dá iin kakuu ndo. ¹⁵ Ta ná kí'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chi sa'á ña yó'o ni nakana na ndo'ó ña kakuu ndó iin tó'ón. Ta daá kuití nakí'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁶ Ta ná nakutí níó ndo xí'in to'on va'a sa'a Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sátá'an ndó xí'in ña ndichí xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'in ndino'o ini ndo noo sato'o yo Ndios xí'in salmo xí'in yaa ij, xí'in yaa xí'o Espiritu ij Ndios noo ndo. Ta xí'in ña yó'o nakí'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁷ Ta noo ndidaá to'on ká'an ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan tátó'on kí'o kóni Jesús, na kuu sato'o yo, ta noo ndidaá ña'a nakí'o ndó ndivé'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

Kí'o di'a kánian kee yo sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸ Ta ndo'ó, na ñá'a xaan, koo ini ndo kueidó'o ndó yíi ndo, chi kí'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na kúu sato'o yo. ¹⁹ Ta ndo'ó, ta taa xaan, koo ini ndo koni ndo ñadi'í ndo, ta o sa kéndava'a ndó xí'in ná. ²⁰ Ta ndo'ó, takuáchi yíi xí'in takuáchi di'í, koo ini ndo kueidó'o ndó tatá ndo xí'in naná ndo, dá chi ña yó'o kían náta'an ini sato'o yo Jesús xiní na. ²¹ Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'in naná, o sa kóo ini ndo too too dánani ndó de'e ndó, dá kían ná dá'a ni kutúu ini xi. ²² Ta ndo'ó, na ñó'o tíxi ndá'a iin sato'o, kueidó'o ndó ndidaá choon sa'ándá ra noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará kó iin ndé'é, ta ná dá'a ni kee ndó tátó'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ña'a rá. Di'a kee ndóan xí'in ndino'o ini ndo, xí'in sa'á ña ió ñaño'ó ndó noo Ndios. ²³ Ta ndí ndáa míi vá ña'a kée ndó, ndino'o ini ndo kee ndóan. Ta kee ndó kuendá ña noo míi vá Ndios kée ndóan, ta o duú noo taa ñayuu yó'o, ²⁴ dá chi sa ná'a vá míi ndó ña natiin ndó ña va'a noo tatá yo Ndios sa'á ña kéchóon ndó noo iin

tó'ón Cristo, na kúú sato'o yo. ²⁵ Tído na kée ña kini, noón kúú na ni'i ya'i na sa'a ña kini ni kee na, dá chi ni iin tó'ón ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios.

4

¹ Ta ndo'ó, na kúú sato'o viti, kendaá ndo xí'in na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'in ná. Ta kana'a ndó ña ñó'o ta'ani ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'é ná ndo'ó.

² Ta o sa kátuu ndó ka'an ndo xí'in Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ka'an ndo xí'in ná, ta nakí'o ndó ndivé'e noo ná. ³ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo sato'o yo Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin ichi noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'a ná ña ndichí sa'a Jesús, ña kían ni sa io de'é. Ta sa'a ña dána'i to'on yó'o, sa'a ñoó nákaai ve'e ka. ⁴ Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a yú'u, dá ná katí'ai kasto'on ndaai ndi dándáki to'on yó'o tát'o'on kí'o kánian keei.

⁵ Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúú kuendá Jesús, ta daá kuití koo nduu ndo ka'an ndo xí'in ná sa'a Jesús iin rá iin ta'ándá nóno noo ndo. ⁶ Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'in ná, ta to'on adi ka'an ndo xí'in ná, ta ti'a kánian koo ndó, dá kandeé ndó nandió né'e va'a ndó ña ndát'o'on ná ndo'ó.

Xí'in ndisá'an yó'o dándá'i Pablo ña ka'an na

⁷ Ta nakani Tíquico xí'in ndó sa'a ndidaá ña ndó'o yu'u tá ná saa ra noo ndéi ndó. Roón kúú iin ñani maní yo, ta íin toon ra chindeé tá'an ra xí'in yu'u kéchóin noo sato'o yo Jesús. ⁸ Chi ni tanda'i ra kosaa ra noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'in ndó ndi ndó'o ndu, dá ná kí'o ta'ani ra tandéé ini noo ndo. ⁹ Ta saa nduú ra xí'in ñani maní yo Onésimo, ra íin toon xí'in to'on Ndios, ta kúú rá iin taa ñoo míi ndó xaan. Ta nakani ra xí'in ndó sa'a ndidaá ña kúu chí yó'o.

¹⁰ Ta ka'an Aristarco, ra nákaa nduú xí'in ve'e ka, ndisá'an xí'in ndó. Ta dión ni Marcos, ra kúú daxi Bernabé, ka'an ta'ani ra ndisá'an xí'in ndó. Ta sa ná'a vá míi ndó ña ni sa'andai choon ña natiin va'a ndó ra tá ná saa ra noo ndéi ndó. ¹¹ Ta ka'an ta'ani Jesús, taa chínaní ná Justo, ndisá'an xí'in ndó. Sava'a ndin oní taa yó'o va kúú tã Israel chindeé tá'an xí'in yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúú tandéé ini noo yú'u.

¹² Dión ni Epafras, taa ñoo míi ndó, ka'an ra ndisá'an xí'in ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuití ndí'i ini ra seí nda'i ra noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó ichi Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó tát'o'on kí'o kóni Ndios, ta kasandaá ndo kee ndó ndidaá ña kóni míi ná. ¹³ Ta xí'o yu'u kuendá ña miian ndaa ndí'i ndá'o ini Epafras yó'o sa'a ndo, xí'in sa'a ná ndéi ñoo Laodicea xí'in sa'a ná ndéi ñoo Hierápolis. ¹⁴ Ta ka'an ta'ani ñani maní yo Lucas, taa kétátã ñayuu, ndisá'an xí'in ndó. Ta ka'an ta'ani ñani yo Demas ndisá'an xí'in ndó.

¹⁵ Kee ndó ña maní ka'an ndo ndisá'an xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'in Ninfas, xí'in ndidaá ka na kúú kuendá Jesús nátaka dákuá'a ve'e na.

¹⁶ Tá ni ndí'i ni ka'i ndó tuti yó'o tein míi ndó xaan, dá tanda'a ndóan ná ko'an noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i ta'ani naan. Ta ka'i ta'ani ndó tuti ni tanda'a ndu kua'an noo na ñoo Laodicea.

¹⁷ Ta kee ndó ña maní ka'an ndo xí'in Arquivo, kaá yu'u, ña kían ná koo ini ra dáxinkoo ra choon ni xí'o sato'o yo Ndios noo rá.

¹⁸ Ta xí'in ndá'a míi yu'u, Pablo, táai ndisá'an yó'o kosaa noo ndo. O sa nándodó ndo ña nákaai ve'e ka.

Ná koo ña manj xí'o Ndios xí'in ndidaá ní ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xa'an, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manj xí'in ndó, ta nakj'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'a na ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa na xí'in Ndios

² Daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noó ká'an ndu xí'in ná, ³ ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'in Ndios, na kúu tatá yo, sa'á ña va'a kée ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná, xí'in sa'a choon kée ndó sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka na, xí'in sa'á ña ndíta ndaa ndo xí'in tandeé ini kómí ndó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁴ Ná'á ndu'u, ñani, ndo'ó na kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná ni ka'xi ñaá kakuu ndó ñayuu na. ⁵ Sa'á ñoó tá ni daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o duú xí'in to'on oon ni ni daná'a ndu, dá chj ni kechóon ndu ndéé Ndios, ta mií Espiritu ij Ndios kúu na ni xi'o ña ni kandaá tá'i ini ndo ña kían to'on ndaa. Ta ná'a va'a mií ndó ña va'a va ni sa kee ndu'u tá ni sa ndei ndu xí'in ndó sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁶ Ta kúu ni kasandaá ndo kée ndó táto'on kée mií ndú, ta ni kasandaá ta'ani ndó kée ndó táto'on sa kee sato'o yo Jesús. Ta va'ará ni ndo'ó nani nió ndo, tído ni natiin ndó to'on va'a sa'a ná xi'an kádij ini ndo ni kee Espiritu ij Ndios. ⁷ Ta kji'o dión ni ndo'o ndó, dá ni kasandaá ndo kúu ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaá na kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'in kuendá Acaya. ⁸ Chj xí'in ndo'ó ni naka'ani to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús. Ta o duú iin tó'on ní Macedonia xí'in Acaya ní naka'ani to'on ñoo ni kee ndo'ó, dá chj sa ndidaá kúu vá xi'an ná'a ñayuu ña kándéé ini ndo Ndios. Sa'á ñoó ko xínñó'ó ka ña kast'o'on ndu xí'in ná. ⁹ Chj di'a nákani va mií ná xí'in ndu'u táto'on kji'o ni natiin ndó ndu'u, ta nákani ta'ani na táto'on ni kee ndó ni dan'koo ndó ndidaá kúu yokó ni sa ndañ'o'ó ndó, dá ni kasá'a ndañ'o'ó ndó na kúu Ndios takí, na miian ndaa kuití kúu Ndios, ta kéchóon ndó noo ná viti. ¹⁰ Ta nákani ta'ani na xí'in ndu'u ña ndáti ndó nandio'ó koo tuku Jesús, na kúu de'e Ndios, kii na chí induú, ta Jesús yó'o kúu na ni nataki tein na ni xi'ij, ta na yó'o kúu na dákaki ñaá noó ña xido ini Ndios vej sata ñayuu kée kuachi.

2

Kji'o di'a ni kechóon Pablo ñoo Tesalónica

¹ Ta sa ná'a ndó, ñani, ña ko ní naá óon ta'on choon ni sa'a ndu ni kee ndu noo ndéi ndó. ² Dá chj ná'a ndó ña ni ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'in ndu'u, ta ni kendava'a na xí'in ndú. Tído mií Ndios kúu na ni xi'o tandeé ini noo ndú'u, sa'á ñoó ko ní yu'ú ta'on ndu sa'a ndu kast'o'on ndu xí'in ndó sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará ni ndo'ó nda'o'ó nió ndú ni kee dao na ñoo ndo. ³ Ta ko ní dána'a ndu ña to'on noo ndo, ta ko ní dána'a ndu noo ndo xí'in ñaxintóni kíni, ta ko ní ndúkú ndú ña dánda'í ndu ndo'ó. ⁴ Mií vá Ndios kúu na ni nata'an ini ni xini na ndu'u, ta ni xi'o na choon noo ndú ña dána'a ndu

noq ndo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta ko ndúku ta'on ndu'u ña kían nata'an ini ñayuu sa'a ña kée ndu. Di'a ndúku ndu'u ña nata'an ini Ndios, na ná'a táto'on nákanini ini níq iin rá iin yó. ⁵ Ta ná'a ndó ña ni iin kuú ta'on ko ní kéchóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noq ndo. Ta ko ní ndúku ta'on ndu ña kí'o ndó di'on noq ndu. Ta mií Ndios kúu na xi'o kuendá ña kí'o dión kían. ⁶ Ta ni ko ndúku ndu'u ña kían chindaya'i ñaa ñayuu, ni ña chindaya'i ñaa ndo'ó, ta ni dao ka na, va'ará kánian koo ñaño'ó ndó noq ndu'u sa'a ña kúu ndu apóstol, na né'e to'on Cristo Jesús. ⁷ Ni sa io leé ini ndu xi'in ndó, chi sa kee ndu xi'in ndó táto'on kée iin ñá'a ndaa va'a de'an. ⁸ Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o duú to'on va'a Ndios oon ni ní chikáa ini ndu kí'o ndu noq ndo daá ñóó, chi ni sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndu kuu ndu sa'a ndo, chi ni kuká'ano nda'o ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁹ Sa ná'a vá mií ndó, ñani, táto'on kí'o ni ndo'o ndu ni sa kéchóon ndu. Nduú ñoo sa kéchóon ndu'u, dá ná dá'a ni dáta'án ndu ni iin ndo'ó xían nani ni daná'a ndu to'on va'a Ndios noq ndo. ¹⁰ Mií ndó xi'o ndaa kuendá xi'in Ndios ña vii ni sa ndei ndu, ta ni kenda ndu xi'in ndó, ta ni iin ñá'a ko ní ya'a ndu kee ndu tá ni sa ndei ndu xi'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta ná'a ta'ani mií ndó ña táto'on kée iin tatá xi'in de'e na, kí'o dión sa ká'an ni'ini ndu noq iin rá iin ndó, ta sa xi'o ndu'u tandéé ini noq ndo, ¹² ta sa sa'anda ndu choon noq ndo ña kee ndó táto'on kí'o kánian kee na kúu ñayuu Ndios, chi ni ñakana ñaa ná ña kandeí ndó noq ndato náye'e ndaa noq ío na dándaki na.

¹³ Sa'a ñoo ko sá tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndiv'e noq Ndios, chi tá ni daná'a ndu to'on Ndios noq ndo, kúu ndato ni natiin ndóan tá ni seid'ó ndóan. Ta ko ní nátiin ndóan kían to'on ni kana tein ñaxintónj taa. Di'a ni natiin ndóan ña miían ndaa ndisa kían to'on Ndios, tá'an ña chindee ndo'ó ndíta ndaa ndo xi'in ña kándisa ndó. ¹⁴ Ta ndo'ó, ñani, ni ndo'o ta'ani ndó tandó'ó táto'on kí'o ni ndo'o na kúu ñayuu Ndios kúu kuendá Cristo Jesús ndéi chi kuendá Judea di'a. Chi ni kendava'a ta'ani na ñoo mií ndó xi'in ndó táto'on kí'o sa kendava'a ta ñoo Israel xi'in mií ná. ¹⁵ Ta ni sa'áni ta ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús táto'on kí'o ni sa'áni rá profeta mií rá ni sa ndei sa na'a. Ta ni taó xoo ra ndu'u tein mií rá, ta ko náta'an ini Ndios xiní ñaa ná, ta xiní u'u rá ndidaa ñayuu, ¹⁶ chi sadí ra noq ndú, dá ná dá'a ni dána'a ndu noq na ko kúu na Israel, dá ná o ní'í ná ña káki na noq kuachi na. Dión kée ra, sa'a ñoo ni ndukua'a cháa ka kuachi ra noq Ndios, ta ni kasáa ña xido nda'o ini na sata rá sa'a ña kini kée ra.

Kónj Pablo ko'on tuku na koto ni'ini ñaa ná

¹⁷ Ñani, tá ni ya'a cháa kuú ni kexoo ndu'u tein ndó, kúu sa ni kasá'a vá nda'i ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kande'é ndu ndo'ó, dá chi va'ará ndéi xoo ndu, tido daá kuití vá ño'ó ini ndu sa'a ndo. ¹⁸ Sa'a ñoo ni ka'án ndu sa'a ndu kande'é ndu ndo'ó. Ta yu'u Pablo, kua'a nda'o ta'ándá ni ka'in saai noq ndéi ndó, tido ni ketéin ña u'u noq ndú. ¹⁹ Dá chi zá ko ná'a ndó ndá yoo kakuu tandéé ini noq ndú, ta ndá yoo kí'o ña kadij ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, na ka'an va'a ndu sa'a? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ñaa kakuu ndo'ó tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na? ²⁰ Chi sa'a ndo'ó natiin ndu ñaño'ó xi'an kadij ini ndu.

3

Ni sa'an Timoteo ñoo Tesalónica ni xito ni'ini ñaa xi

¹ Ta sa'a ña ko xi'o ndeé ka ini ndu ña nákanini ndu sa'a ndo, sa'a ñoo ni kandoo ndu ña kían kándoo ndu ñoo Atenas, ² dá ni tanda'a ndú ñani ndu Timoteo kosaa xi noq ndéi ndó, chi kéchóon xi noq Ndios, ta kéchóon dáó

ta'ani xi xí'ín ndú nõó xionoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús. Dá ná chindeé xí ndo'ó kandita toon cháá ka ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta ná k'i'o ta'ani xi tãndeé iní nõo ndo, ³ dá k'ian ná dá'a ni kexoo ni iin ndó nõó ña kándisa ndó kée tãndó'ó ndó'ó ndó, ch'i sa ná'a vá mií ndó ña kánian kando'o yó tãndó'ó. ⁴ Ch'i tá nì sa ndei ndu xí'ín ndo'ó, dá nì kãsto'on ndu ña kendava'a ñayuu xí'ín yó sa'á ña kúú yó kuendá Jesús, ta ná'a vá va'a mií ndó ña k'i'o dión ndó'ó yó viti. ⁵ Ta sa'á ña kò ní x'i'o ndeé ka inij ña nákaní inij sa'a ndo, sa'á ñoó nì tãnda'í Timoteo kosaá x'i nõó ndéi ndó, dá kãdaa inij nde'á á ndita ndaa ij ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús. Dá ch'i nì yu'í'í ña oon ni ví nì kexixi ña u'u xí'ín ndó, ta nì kãndeéán nì danda'ávian ndo'ó, ta nì naá óon choon nì kee ndu nì ñaná'a ndu nõo ndo.

⁶ Tido sa nì nãndió koo va Timoteo nì ndusáa x'i nõo ndéi ndu. Ta va'a ká'an x'i sa'a ndo, ña ndita ndaa ij va ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús. Ta kú'u iní sa'a sátá'an ij va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ño'o va iní ndo sa'a ndú sa'á ña kóni ndo ndú, ta kóni k'i'í ndo koni tuku ndó ndu'u, tátõ'on k'i'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'ó.

⁷ Ñani, ndó'o ndu tãndó'ó nõó ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúú iní ndu, tido nì ndundeé iní ndu tá nì kãdaa iní ndu ña ndita ndaa ndo'ó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús. ⁸ Ta kúú nì nãní'í iní ndu, xiní ndu, tá nì kãdaa iní ndu ña ndita toon ndó xí'ín sato'o yó Jesús. ⁹ Ndí kuú ví ndivé'e nak'i'o ndu'u nõo Ndios sa'a ndo? Ch'i kádij nda'o iní ndu'u nõo Ndios kée ndó, ¹⁰ ta nduu ñoó x'íka ndu'u nõo ná ña ná konó ná saá ndu kãnde'é ndú ndo'ó, dá dáxinkoo ndu ña kómaní kãdaa iní ndo, dá kua'ano cháá ka ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús.

¹¹ Ta kóni ndu'u ña mií tatá yõ Ndios xí'ín sato'o yõ Jesucristo ná konó ná ích'i saá ndu nõo ndéi ndó. ¹² Ta nã kúú sato'o yõ ná chindeé ná ndo'ó, dá ná kua'ano cháá ka ña kú'u sátá'an iní ndo sa'a ndo xí'ín sa'a ndidaá ka ñayuu tátõ'on k'i'o kée ndu'u kú'u iní ndu sa'a ndo, ¹³ ta ná k'i'o na ña kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo nõo Ndios, nã kúú tatá yõ, tá ná kasandaá kuú nãndió koo mií Jesucristo, nã kúú sato'o yõ, xí'ín ndidaá ñayuu nã. Dión ná koo.

4

K'i'o di'a kánian kee yó, dá nata'an iní Ndios koni nã yó

¹ Ta viti, ñani, seí nda'í ndu nõo ndo, ta ká'an ni'ini ndu nõo ndo sa'á ña kúú yó kuendá sato'o yõ Jesús. Ch'i sa nì ñaná'a ndu nõo ndo ndí k'ian kánian kee ndó, dá nata'an iní Ndios koni ña ná. Ta k'i'o dión kée ndó viti, tido koo iní ndo kat'i'a cháá ka ndo kee ndóan. ² Ch'i sa ná'a vá ndó ndéi choon nì sa'anda ndu nõo ndo kee ndó, ch'i nõo sato'o yõ Jesús nì n'í'í ndu'u choon yó'o.

³ Ch'i ña kóni Ndios k'ian koo vii ndo nõo ná. Sa'á ñoó o sa kóo iní ndo dáyako ndo mií ndó xí'ín kuachi xí'ín nã kò kúú ñad'í'í ndo o yí'í ndo. ⁴ Di'a koo iní iin rá iin ndó kat'i'a ndó koo vii ndo xí'ín nã kúú ñad'í'í mií ndó, ta koo ñaño'ó ndó nõo ná. ⁵ Ta o sa kátóo ndo kee ndó ña ka'an nõo tátõ'on k'i'o kée ñayuu kò ná'a Ndios. ⁶ Ta ni iin tó'ón ndó o sa kóo iní koni xixi ñani ndo kuendá Jesús xí'ín ña kini yó'o, ch'i ka'í nda'o dándó'o Ndios níõ ndo sa'á kuachi yó'o tátõ'on sa nì kãsto'on ndu xí'ín ndó, ta nì x'i'o ndu kuendá nõo ndo. ⁷ Ch'i kò ní kána ta'on Ndios yó ña k'ian kãnde'í yó kee yó ña kini kóni ñi'í yõ. Di'a nì kana na yó ña koo vii yõ nõo ná. ⁸ Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ndó kénóo to'on dána'a ndu yó'o, kana'á ndó ña kò kénóo ta'on ndó ni iin tã ñayuu yó'o. Di'a mií vá Ndios, nã nì x'i'o Espiritu ij ná nõo yõ, nõón kúú nã kénóo ndó.

⁹ Kò káni kaan ña taa ndu'u ña ku'u sátá'an iní ndo sa'a ndo, dá ch'i sa nì ñaná'a va mií Ndios nõo ndo ña ku'u iní sa'a sátá'an ndó. ¹⁰ Ta dión ta'ani kée

ndó xí'ín ndidaá ká nà kúú kuendá Jesús, nà ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído sei nda'í ndu noo ndo, ñani, ña ká'ano cháá ká ná kakuu ña kú'u ini ndo sa'a ná. ¹¹ Ta koo ini ndo koo va'a ini ndo xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ndi'i ini ndo noo choon kée mií ndó, o sa chírnee ndó mií ndó noo dao ká ña'a. Ta ndi'i ini ndo kechóon ndó, dá ni'i ndo ña'a kasá'an ndó, táto'on ni sa'anda ndu choon noo ndo. ¹² Dá kían ná koo ñaño'ó ñayuu kó ná'á Ndios noo ndo, ta ni iin ña'a ná o kámani noo ndo.

Dí'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

¹³ Ta viti kóni ndu'u ña kana'á ndó, ñani, sa'a ndí kían ndo'o ñayuu ni xi'i, dá ná o kúnda'í ini ndo sa'a ná táto'on k'i'o ndó'o nà koó tandeé ini noo. ¹⁴ Chí kándisa yó ña ni xi'i Jesús, ta ni natakí nà. Ta k'i'o dión ta'ani dáki'in tá'an Ndios na kúú kuendá Jesús ni xi'i xi'ín mií Jesús.

¹⁵ Ta viti ko'on ndu kast'o on ndu xí'ín ndó to'on ni ka'an mií sato'o yo Jesús, chí ni kaa nà ña yó'o, nà ndéi takí i'i tá ná nandió koo mií Jesús kii na ñayuu yó'o, o kuió noó ta'on yó ko'on yo noó nà sa ni xi'i ko'o naki'in tá'an yó xí'ín Jesús. ¹⁶ Chí dinño'ó ta'anda choon chí induú, dá táj kayu'ú iin arcángel, ta táj ka'an trompeta Ndios, dá ví noo sato'o yo Jesús nda induú kii na. Ta kúú dinño'ó ká natakí na sa ni xi'i kúú kuendá Jesús. ¹⁷ Tá ni ndi'i, ndidaá yó'o, nà ndéi takí i'i noño'ó yó'o, naditá Ndios ko'on dáó yó xí'ín nà ni natakí ñoo noo vikó káa naki'in tá'an yó xí'ín sato'o yo Jesús noó tachí. Ta dión kandeí kuí yo xí'ín ná. ¹⁸ Sa'a'á ñoo k'i'o ndó tandeé ini noo iin rá iin ndó xí'ín to'on yó'o.

5

Ná kandeí nduu yo, chí kó ná'á yó ndá oon nandió koo Jesús

¹ Ta sa'a ndá oon koo dión xí'ín ndi kooan, kó káni kaan taai ña sa noo ndo, ñani, ² dá chí sa ná'á va'a mií ndó ña iin ndakána va kasandaá kuu nandió koo sato'o yo, táto'on k'i'o kée iin tá kuí'íná tá vej ra sakuaá ki'in kuí'íná ñaá rá. ³ Mií kuu ka'an ñayuu di'a: "Va'a nda'o ndéi yó, koó ká va tandó'ó noo yo viti", kaa nà, ta kúú iin ndakána va tiin ñaá tandó'ó kini ñoo, táto'on iin ndakána kásá'á káki de'e nà ña'a. Ta ni iin tó'on ná o káki noó tandó'ó yó'o.

⁴ Tído ndo'ó, ñani, sa ná'á ndó táto'on k'i'o koo, chí kó iin naá ká noo ndo sa'a ña yó'o. Sa'a'á ñoo o tiin ndakána kuu yó'o ndo'ó táto'on k'i'o tiin ndakána iin tá kuí'íná ñayuu ki'in kuí'íná rá. ⁵ Chí sa ndidaá kúú vá ndo'ó kúú nà tóon noo, chí sa ni natóon noo ndo. Ta kó iin naá ká noo yo, chí kó kúú ká yo kuendá noo iin naá. ⁶ Sa'a'á ñoo ná o sa kúdi yo táto'on k'i'o kée ñayuu kó ná'á Ndios. Dí'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo. ⁷ Dá chí nà kídí, sakuaá kídí nà, ta nà xí'i, sakuaá xí'i na. ⁸ Tído yóo kúú nà sa tóon noo, sa'a'á ñoo ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo ña kandeé ini yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a'á dao ká ñayuu. Ta ña yó'o ná kakuu táto'on iin kaa kanda'a yiká yo. Ta tandeé ini kómí yó ña miían ndaa kuití káki yó noó kuachi yo ná kakuu táto'on iin kaa kanóo diñi yo. ⁹ Chí kó ní kaxi Ndios yó, dá kuido ini nà koni nà yó. Dí'a ni kaxi na yó, dá ni'i yo ña káki yó noó kuachi yo sa'a'á ña ni kee Jesucristo, nà kúú sato'o yo, ¹⁰ nà ni xi'i sa'a'á yo, dá kían, va'ará ni xi'i yo o takí yo, tído kandeí dáó yó xí'ín ná. ¹¹ Sa'a'á ñoo k'i'o tá'an ndó tandeé ini yó'o noo iin rá iin ndó, ta dákuá'ano tá'an ndó xí'ín to'on Ndios táto'on k'i'o kée ndó ndéi ndó.

Ká'an ni'ini Pablo noó nà kúú kuendá Jesús

¹² Ta sei nda'í ndu noo ndo, ñani, ña koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noó nà kéchóon noo ndo, chí ni xi'i sato'o yo Jesús choon noo ná ña kuita na noo ndo, ta ka'an ni'ini na noo ndo. ¹³ Sa'a'á ñoo koo ñaño'ó ndó noo ná, ta ku'u nda'o

ini ndo sa'a ná sa'a choon kée na noo ndo. Ta ná koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'in iin rá iin ndó.

¹⁴ Ta seí nda'í ta'ani ndu noo ndo ña koo ini ndo dánani ndó na dusa, na ko kóni kechóon. Ta kí'o ndó tandee iní noo na ni ndiko, ta chindee ndó na vitá ini. Ta kuee koo ini ndo xí'in ndidaá kúú ñayuu. ¹⁵ Ta o sa koo ini ndo nandió né'e ndó ña kini kée dao ka ñayuu xí'in ndó. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a xí'in iin rá iin ndó. Ta dión ta'ani kee ndó xí'in ndidaá ka ni ñayuu.

¹⁶ Ta daá kuití ná koo dii iní ndo. ¹⁷ Ta o sa kátuu ndó ña ká'an ndo xí'in Ndios. ¹⁸ Ta naki'o ndó ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, chí kí'o dión kóni mií Ndios kee yó sa'a ña kúú yó kuendá Cristo Jesús.

¹⁹ O sa kadí ndo noo ña kóni Espiritu ií Ndios kee na. ²⁰ O sa kú'ichi ini ndo kueidó'o ndó to'on ni xí'o mií Ndios noo ñayuu dána'a noo ndo. ²¹ Korndodó va'a ndó ndidaá kúú ña dána'a na, dá naki'in va'a ndó ña kían va'a. ²² Ta taó xoo ndó mií ndó noo ndidaá ña kini.

²³ Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, ná kevii ní ná ndo'ó, ta ná taxi vii ná iin ní kúú ndó, espíritu ndo, xí'in ní ndo, xí'in yikí koño ndo, dá kían ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasa na. ²⁴ Dá chí iin na ndaa kúú Ndios, na ni kana ndo'ó xoo mií ná, ta noón kúú na kee ña yó'o xí'in ndó.

Xí'in ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

²⁵ Ñani, kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndú'u.

²⁶ Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an xí'in na kúú ñani ndo.

²⁷ Ta sa'ándáí choon noo ndo xí'in choon ni xí'o Ndios noo ña ka'i ndó tuti yó'o noo ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios.

²⁸ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manj xí'in ndó, ta nakj'o na ña koo va'a ini ndo.

Dándó'o Ndios níó ndidaá na kée kuqchi tá ná natuu sato'o yo Jesús kii na chí induú

³ Daá kuiti vá kánian nakj'o ndu'u ndiv'e noo Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kj'o dión níyiká ndú kee ndu, chí iin iin kuuj kuuj sá sá'ano cháá ka ndo kua'an ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'in ña kúu cháá ka ini sa'a sátá'an ndó. ⁴ Sa'a ñoo ká'an va'a ndu sa'a ndo'ó noo dao ka na kúu kuendá Ndios náta ka dao ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'in ndó, ta va'ará ndó'ó ndó tãndó'ó, tído xí'ndeé vá ini ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús.

⁵ Ta sa'a ña xí'ndeé ini ndo, ñoo kían ná'a ña kényiko ndaa Ndios. Sa'a ñoo ió íchi ndo ña ndu'u ndó noo dándáki na, chí sa'a ña yó'o kían ndó'ó níó ndo.

⁶ Ta ña ndaa vá kíán noo mií Ndios ña dándó'o na níó ñayuu kéndava'a xí'in ndo'ó. ⁷ Ta noo ndo'ó, na ndó'ó níó viti, nakj'o Ndios ña nani'i ndéé dáó ndo'ó xí'in ndu'u tá ná natuu sato'o yo Jesús kii na chí induú xí'in ndidaá ángel ño'o tixi ndá'a ná ⁸ tein ño'ó kái ita, dá chiya'i na ñayuu ko ní xíin nakoni Ndios, xí'in na ko ní xíin kueidó'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. ⁹ Ta ñayuu yó'o kúu na ndo'ó nani níó ndidaá tá'an kuuj, chí ni iin kuuj o koñi na ndu'u na noo ió sato'o yo Ndios, ta ni iin kuuj o koñi na tát'o'on ndato ndéé kómí ná. ¹⁰ Dión koo kuuj tá ná nandió ko Jesús, dá kían ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá ini ndidaá kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dión ta'ani ndo'ó mií ndó, chí kándisa ndó to'on ni ñaná'a ndu noo ndo.

¹¹ Sa'a ñoo daá kuiti vá xíká ndu ña manj noo Ndios sa'a ndo, ña ná kj'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'a ña yó'o ni kaxi na ndo'ó. Ta xíká ta'ani ndu noo ná ña xí'in ndéé mií ná ná kándéé ndó kee ndó ndidaá kúu ña va'a, xí'in ndidaá kúu choon ni chíkáa ini ndo kee ndó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ¹² dá ná ni'i sato'o yo Jesucristo ñaño'ó sa'a ndo. Ta dión ta'ani natiin ndó ñaño'ó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta dión koo sa'a ña manj ni kee Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo xí'in ndo.

2

Dinño'ó ka tqa kini kasandaá, dá ví kasaq Jesús

¹ Ta viti kást'o'on ndu xí'in ndó ndi koo tá ná nandió ko Jesús, na kúu sato'o yo, kasaq na, ta ndi koo, dá naki'in tá'an yó xí'in ná. Ta seí nda'i ndu noo ndo'ó, ñani, ² ña ná dá'a ni konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kútuú ini ndo, va'ará kaá na ña Espíritu i Ndios ni ka'an xí'in ná ña sa ni ya'a va kuuj ni nandió ko sato'o yo Jesús, o tá dána'a na ña dión kíán o tá kaá na ña ni tãnda'a ndu'u iin tuti ká'an dión. ³ O sa kándia ndó ña dándá'i ni iin ñayuu ndo'ó, dá chí tá o ña'a kasandaá kuuj yó'o, dá kían kuq'a nda'o

ñayuu kasá'a dánkoo íchì Ndios, ta kasandaá iin t̃a kini, tá'an r̃a ñi ñi' tá'í ñ̃a naá rá noo Ndios. ⁴ Ta ndakuijn r̃a, ta kenóo ra ndidaá ñ̃a'a chínaní ñ̃ayuu kúú ndios, xí'in ndidaá ñ̃a'a ndáño'o na. Ta nd̃a noo ij ch̃áá k̃a ini ve'e ñ̃o'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ñ̃a kúú rá ndios.

⁵ ¿Á k̃o ndúsaa ta'on ini ndo ñ̃a ñi ka'in sa'a ndidaá ñ̃a yó'o tá ñi sa ioj xí'in ndo? ⁶ Ta sa ná'a vá ndo'ó ndí k̃ján chítuu noo t̃a kini ñ̃oó, sa'a ñ̃oó o nátuu ta'on ra nd̃a ná kasandaá hora kánian na'a noo rá. ⁷ Ta kana'á ndó ñ̃a sa kéchóon va ñ̃a kini ñ̃oó, tído ió de'é ij váán, dá chí ió ñ̃a chítuu va ñ̃a viti, sa'a ñ̃oó k̃o ñ̃a'a natuuan. Tído nd̃a ná kasandaá kuu kuxoo ñ̃a chítuu ñ̃aá, nd̃a daá ví, dá natuuan. ⁸ Nda daá ví, dá na'a noo mií t̃a kini ñ̃oó. Dá ka'áni ñ̃aá Jesús xí'in tach̃i yú'u ná, dá dánaá ñ̃aá ná kee ñ̃a naye'e ndato noo nandio k̃o na kii na.

⁹ Ch̃i tá ná kasandaá t̃a kini ñ̃oó, kakomí rá ndé_e mií ñ̃a u'u, sa'a ñ̃oó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaa r̃a xí'in ñ̃a mañá, ta kandeé rá kee ra ñ̃a'a ná'ano xí'in ñ̃a'a ndato. ¹⁰ Ta xí'in ndidaá ñ̃a mañá yó'o dánda'í r̃a ñ̃ayuu xionoo íchì kua'an indayá, chí k̃o ní xíin na natiin na xí'in ndinoo ini ña ñ̃a ndaa, sa'a ñ̃oó o káki ta'on na noo kuachi na. ¹¹ Sa'a ñ̃oó k̃i'o Ndios ñ̃a dánda'í ñ̃aá iin ñ̃a to'ón ká'ano, dá kandísa na ndidaá kúú ñ̃a to'ón ka'an r̃a, ¹² dá k̃ján nando'o noo ndidaá kúú ñ̃ayuu k̃o ní xíin kandísa ñ̃a ndaa, chí di'a ñi katoó ch̃áá k̃a na ndiko na ñ̃a kini.

S̃a ñi kaxi va Ndios yo ñ̃a dáka'ki ñ̃aá ná

¹³ Tído ndu'u, daá kánian nakí'o ndu ndivé'e noo Ndios sa'a ndo'ó, ñ̃ani, ña kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a. Ch̃i ndo'ó kúú ña ñi kaxi mií ná nd̃a mií sa'a, dá natiin ndó ñ̃a k̃aki ndó sa'a ñ̃a ñi nduvii Espíritu ij ná ndo'ó, xí'in sa'a ñ̃a kándéé ini ndo ñ̃a ndaa. ¹⁴ Ch̃i ñi kana Ndios ndo'ó ñ̃a natiin ndó ñ̃a k̃aki ndó xí'in to'on va'a ñi daná'a ndu noo ndo, dá natiin ta'ani ndó ñ̃año'ó t̃ato'on k̃i'o natiin Jesucristo, ná kúú sato'o yo, ñ̃año'ó.

¹⁵ Sa'a ñ̃oó kandita toon ndó, ñ̃ani, ta tiin toon ndó ñ̃a ndaa ñi daná'a ndu'u noo ndo, á k̃ján ñ̃a ñi daná'a ndu xí'in yú'u ndú noo ndo, o á k̃ján ñ̃a ñi taa ndu noo tuti ñi sa'a noo ndo.

¹⁶ Ta mií Jesucristo, ná kúú sato'o yo, xí'in mií Ndios, ña kúú tatá yo, kúú ña kú'u ini sa'a yo, ta ñi x̃i'o na t̃andéé ini kakomí yó ndidaá tá'an kuu, ta ñi x̃i'o ta'ani na iin t̃andéé ini ká'ano noo yo sa'a ñ̃a mañi ñi kee na x̃i'a, ¹⁷ ta nakí'o na ñ̃a ndéé koo ini ndo, ta ná dákuá'ano na ndo'ó, dá kat̃i'a ndó ka'an ndo ndidaá to'on va'a, ta kat̃i'a ndó kee ndó ndidaá ñ̃a va'a.

3

Kaka ndo ñ̃a mañi noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñ̃ayuu to'on Ndios

¹ Viti, ñ̃ani, kaka ndo ñ̃a mañi noo Ndios sa'a ndu'u, dá k̃ján ná naka'ani k̃i' to'on Ndios ndidaá kúú x̃án kee ndu'u, ta ná natiin ndato ñ̃ayuu to'on Ndios t̃ato'on k̃i'o ndato ñi ñatiin mií ndóan. ² Ta kaka ta'ani ndó noo ná ñ̃a ná kandaá ña ndu'u noo ñ̃ayuu kini, noo ña kóni kendava'a xí'in ndú, chí o dúú ndidaá ñ̃ayuu kándéé ini Jesús. ³ Tído iin ña ndaa kúú sato'o yo Jesús, sa'a ñ̃oó k̃i'o na ñ̃a kandita ndaa ndo, ta kandaá na ndo'ó noo ñ̃a kini. ⁴ Ta sa'a ñ̃a kándéé ini yo sato'o yo Jesús, sa'a ñ̃oó kándéé ini ndu ñ̃a kée ij vá ndó choon ñi sa'anda ndu'u noo ndo, ta díon kee va ndó. ⁵ Ta ná chindeé ñ̃aá sato'o yo Jesús, dá kat̃i'a ndó ku'u sata'an ini ndo sa'a ndo, t̃ato'on k̃i'o kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá kat̃i'a ta'ani ndó koo ndéé ini ndo tein t̃andó'ó ndó'ó ndó t̃ato'on k̃i'o ñi x̃i'o ndéé ini Cristo Jesús.

Kánian kéchóon yó, dá kataki yo

⁶ Sa'ándá ndu choon noo ndo, ñani, xí'ín choon ni xi'o sato'o yo Jesucristo noo ndú, ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín na kúú kuendá Jesús, na ko xín kechóon, tá'an na ko kóni kee choon ni sa'anda ndu noo ndo. ⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndi kían kánian kee ndó, dá kee ndó tátó'on k'i'o sa kee ndu, chi ko ni sa ndei dúsá ndú tein mií ndó. ⁸ Chi ko ni sei óon ta'on ndu pan ni iin tó'on ñayuu. Di'a nduú ñoo va ni sa ndi'i ini ndu sa kee ndu choon ndeé, dá kían ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó sa'á ña kasá'an ndu. ⁹ Ió íchi ndú ña koto ndó ndu'u, tído ko ní xika ta'on ndu ña kee ndó dión. Di'a sa kechóon va ndu'u, chi kóni ndu ña kían katí'a ndó kee ndó tátó'on k'i'o kée ndu'u. ¹⁰ Chi tá ni sa ndei ndu xí'ín ndó, dá ni sa'anda ndu choon noo ndo ña ndi ndáa ñayuu ko xín kechóon, ná dá'a ni kasá'an na.

¹¹ Chi ni ni'i tó'on ndu'u ña tein ndó xaan ndei dao ñayuu dúsá, na ko kóni kechóon, ta chínee chítuu kúu na noo dao ka ñayuu. ¹² Sa'á ñoo sa'ándá ndu choon noo ná kée dión xí'ín choon ni ni'i ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndi'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá ni'i ná ña kataki na. ¹³ Ta ndo'ó, ñani, o sa kúkuítá ini ndo kee ndó ña va'a.

¹⁴ Tá ndei dao ñayuu ko kékuendá choon sa'ándá ndu noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúú ná, ta o sa koo ka ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xika'an noo ná sa'á ña kée na dión. ¹⁵ Tído ná dá'a ni taó kuendá ndo ña kúú ná na xini u'u ndo, di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo ná sa'á ña kúú ná ñani ndo kuendá Jesús.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an na

¹⁶ Ta mií sato'o yo Jesús, na xí'o ña ío va'a ini yo, ná naki'o ña daá kuití vá koo va'a ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta daá kuití ná koo na xí'ín ndidaá ndó.

¹⁷ Ta ndisá'an yó'o táa mií yu'u Pablo kosaá noo ndo'ó xí'ín ndá'a mií. Ta dión kée yu'u noo ndidaá tuti táai, ta dión ndáa letraj.

¹⁸ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kíán mií noó nì taa San Pablo nì sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín Timoteo

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúúí iin apóstol, na n'é'e to'on Jesucristo, chì mií tatá Ndios, na dákaki ñaá, xí'ín sato'o yo Jesucristo, na kúú iin tãndeé iní ká'ano noo yo, noón kúú na nì xì'o choon yó'o nooí.

² Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, Timoteo. Miían ndaa kuiti kúúón tátò'on de'i sa'á ña kándéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kì'o na ña koo va'ón.

Ta yó'o kéri'a Pablo ká'an na sa'á ña to'ón dána'a dao ka taa

³ Kakaá ij ní ñoo Éfeso xaan, tátò'on nì seí nda'áví nooon tá nì kee kua'in chí kuendá Macedonia di'a, ta ka'andon choon noo ra dána'a ña to'ón ña ná dá'a ka ni kee ra dión, ⁴ ta ná dá'a ka nì dána'a ra sa'á cuento yatá, xí'ín sa'a ndá tixi nì kii iin rá iin na yatá nì sa ndei sa na'á. Chì ña yó'o kédaá xí'ín na kúú kuendá Jesús, dá kasá'á ná dándichì tá'an mií ná, ta kò chindeé ta'on ñaá ña kaka choon Ndios kua'an, chì kò xí'oan ña kandeé cháá ka ini na Ndios. Ta ká'in xí'ón ña ⁵ ka'andon choon yó'o noo taa ñoo, dá ná katj'a ñayuu xaan ku'u ini sa'a sátá'an na xí'ín iin ní'o vii, xí'ín iin ñaxintóni va'a, ta sa'á ña kándéé iní na Jesús xí'ín ndino'o ini na. ⁶ Tído nì kankuei xoo va taa ñoo noó ña yó'o, ta ndi'i ini ra dána'a ra sa'a to'on kò chón. ⁷ Ta kátoó ra dána'a ra sa'a ley Moisés, tído ni mií rá kò kándaá ini sa'á ña dána'a ra xí'ín ley Ndios tá ña kendaá téi ra.

⁸ Ta sa ná'á vá yó ña keva'a yó xí'ín ley Ndios tá ná kendaá yo choon sa'ándáan. ⁹ Ta ná'á vá yó ña kò ní xì'o Ndios ley na ña kíán chituaan noó ñayuu ndaa. Di'a nì xì'o na ley na chituaan noó ñayuu kíni, xí'ín na do'ó, xí'ín na kò nákonì Ndios, xí'ín na kée kuächì, xí'ín na koó ñañó'o noo Ndios, xí'ín na ká'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín na sa'ání tatá xí'ín naná, xí'ín ndidaá ka na sa'ání ndii, ¹⁰ xí'ín na kée kuächì xí'ín na kò kúu yí'í o ñadi'i, xí'ín ra kátoó kudjì xí'ín taa xí'ín rá, xí'ín na díkó ñayuu, xí'ín na to'ón, xí'ín na náchina'á Ndios tein ña to'ón ká'an na, xí'ín dao ka kuächì kò náki'in tá'an xí'ín ña ndaa dána'a yo. ¹¹ Kì'o dión dándáki to'on ndato, ña kúú to'on va'a sa'a Jesús, ña nì chíná'a Ndios, na kúú Ndios ndato kua'a ío. Ta nì sa'anda na choon nooí ña dána'á ná noó ñayuu.

Yó'o kásto'on ta'ani Pablo sa'a choon nì natii na noo Ndios

¹² Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúú sato'o yo, na xí'o ndeé yu'u noo choon yó'o. Chì nì sa nde'é ná yu'u ña kúúí iin taa ndaa, sa'á ñoo nì xì'o na choon yó'o nooí kechóin noo mií ná. ¹³ Ta va'ará nì sa kuu yu'u iin ra sa ka'an ndava'a sa'a ná, ta va'ará nì sa kuu yu'u iin ra sa kendava'a xí'ín na kúú kuendá na, ta va'ará kini sa ndane'e yu'u na, tído nì ku'u va ini na sa'í, chì kò ní sá na'á ta'an vei ña nì sa kee, ta kò ña'a kandisai mií ná. ¹⁴ Tído ña manì nì kee sato'o yo Ndios xí'ín nì sa kuu iin ña ká'ano nda'o nooí, chì nì nakutí yu'u xí'ín ña kándéé iní ná, xí'ín ña kú'u ini sa'a dao ka ñayuu. Ta dión nì ndo'í nì kee Cristo Jesús.

¹⁵ Ta ndino'o ña ndaa kíán ko'ín ka'ín, ta kánian kandísa ndidaá ñayuu ña. Ta ña yó'o kíán: miían ndaa kuiti nì kii Cristo Jesús ñayuu yó'o, dá kuu dákaki na na kómí kuächì, ta yu'u kúú ra kini cháá ka nákaa tein na kómí kuächì nì

ḁakáki na. ¹⁶ Tído n̄i sa'ʼan Jesucristo n̄i ku'u'ʼu ini n̄a sa'ʼa yu'u, r̄a kini cháá ka, dá dána'a n̄a noḡ ñayuu ñ̄a ko'on n̄a k̄i'o ndeé ini n̄a sa'ʼa ñayuu kándisa ñ̄aá, dá koni n̄a natiin na ñ̄a kataki chíchí ná t̄at̄o'on n̄i kee na x̄i'ín yu'u. ¹⁷ Ta iin t̄o'ón mií vá Ndios kúú rey ndidaá tá'an tiempo. Ta ni iin kuḡ o kuḡ na, ta o kúu ta'on koni yo ndi káa na, ta kúú ná iin t̄o'ón din̄i Ndios takí x̄i'ín Ndios ndíchí. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá ñ̄año'ó, x̄i'ín t̄o'ón ndato kua'ʼan. Díon ná koo.

¹⁸ Ta choon yó'o x̄i'oi noḡ yo'ó, Timoteo, dá kandeéon naáon x̄i'ín ñ̄a kini, t̄at̄o'on k̄i'o kua'ʼan t̄o'ón n̄i n̄i'í n̄a sá'ano noḡ Ndios tá sa na'á sa'ʼa choon keeón. ¹⁹ Ta kuin ndaaon x̄i'ín ñ̄a kándéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñ̄axintónon, dá chí sa'ʼa ñ̄a ko ní kée dao ka n̄a kúú kuendá Jesús díon, sa'ʼa ñ̄oḡ n̄i tuú ná noḡ ñ̄a ndaa kándisa yó, t̄at̄o'on k̄i'o ndó'o iin barco túu tá'an x̄i'ín yuu. ²⁰ Ta Himeneo x̄i'ín Alejandro kúú dao t̄aa n̄i ndo'o díon, ta n̄i naḡi'o va yu'u r̄a noḡ ndá'a ñ̄a u'u, dá ná nandikó ini r̄a, ta ná dándí'í ra ñ̄a ká'ʼan ndava'a ra sa'ʼa Ndios.

2

Yó'o ká'ʼan Pablo ñ̄a ná kaka yo ñ̄a maní noḡ Ndios sa'ʼa ndidaá ñ̄ayuu

¹ Noḡ ndidaá ñ̄a'a ká'ʼan ni'inii noḡ ndidaá na ndeí xaan ñ̄a ná koo ini na kueí nda'í na noḡ Ndios sa'ʼa ndidaá t̄a né'e choon, ta ná kaka ta'í'í ná noḡ ná sa'ʼa rá, ta ná kaka n̄a ñ̄a maní sa'ʼa rá, ta ná naḡi'o na ndiv'e noḡ Ndios sa'ʼa rá. ² Ta díon ta'ani ná kaka n̄a ñ̄a maní noḡ Ndios sa'ʼa t̄a né'e choon ná'ano, x̄i'ín sa'ʼa dao ka t̄aa né'e choon x̄i'ín rá, dá kí'an ná koni yo kandeí va'a yó, dá ná koni yo kandeí ñ̄ochí yo kee yo ñ̄a kóni Ndios, ta ndús'ano ná kee yo noḡ ndidaá ñ̄ayuu. ³ Dá chí ñ̄a yó'o kí'an va'a, ñ̄a kí'an náta'an ini Ndios, n̄a dákaḡi ñ̄aá. ⁴ Dá chí kóni n̄a ñ̄a ndidaá tá'an ñ̄ayuu ni'í ñ̄a kaḡi na noḡ kuḡchi na, ta nani'í ná ñ̄a kana'á ná ñ̄a ndaa sa'ʼa mií Ndios. ⁵ Dá chí iin t̄o'ón din̄i vá kúú Ndios, ta iin t̄o'ón ta'ani kúú n̄a náchindeí va'a ñ̄ayuu x̄i'ín Ndios, ta n̄a yó'o kúú Jesucristo, na n̄i nduu iin t̄aa. ⁶ Ta n̄i naḡi'o na mií ná ñ̄a kí'an ni'í ñ̄i'í n̄a, ta k̄i'o díon n̄i chíya'í na sa'ʼa kuḡchi ndidaá ñ̄ayuu. Ta ndidaá ñ̄a yó'o n̄i'í kuu tein kuḡ n̄i chíkaa ini mií Ndios. ⁷ Ta n̄i x̄i'o Ndios choon noḡ yú'u ñ̄a kakuui iin n̄a kast̄o'on x̄i'ín ñ̄ayuu sa'ʼa Cristo, ta kakuui iin apóstol, n̄a kane'e t̄o'ón na, (ta ná'á Cristo ñ̄a ká'ín ñ̄a ndaa x̄i'ín ndó, ta ko ká'ʼan t̄o'ón ta'an vai.) Ta n̄i x̄i'o ta'ani na choon noḡ ñ̄a dána'í noḡ n̄a ko kúú n̄a Israel, dá ná kandeé ini n̄a Jesús, ta ná kana'á ná ñ̄a ndaa.

Di'a kánian kee t̄a kúú t̄aa, ta di'a kánian kee n̄a ñ̄a'q

⁸ Ta kóni ñ̄a ná ka'ʼan ndidaá t̄aa x̄i'ín Ndios ndeí kúú mií vá noḡ ndeí ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noḡ Ndios. Ná dá'a ni kuido ini r̄a, ta ná dá'a ni dándichí tá'an ra.

⁹ Díon ta'ani, n̄a ñ̄a'á, ná dá'a ni koo ini n̄a koo táyí'í dá'on ná. Di'a ná koo ndús'ano na, nda'í ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyí'í ná din̄i ná, ná o sa káño'o ñ̄a'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki n̄a yuu díon, ni dá'on ya'í ná o sa kándixi na. ¹⁰ Va'a kaan luu ná koo na x̄i'ín ñ̄a va'a kée na, chí k̄i'o díon kánian kee na ñ̄a'á ndúkú kee ñ̄a kóni Ndios.

¹¹ Ta t̄adi ní ná kandeí n̄a ñ̄a'á noḡ dákuá'a na t̄o'ón Ndios, ta x̄i'ín ñ̄año'ó ná kandeí na. ¹² Dá chí ko sónó yu'u ñ̄a dána'a n̄a ñ̄a'á, ni ko sónó yu'u ñ̄a kakomí ná choon satá t̄aa. Sa'va'a choon sa'ándái noḡ ná kí'an ñ̄a ná kandeí t̄adi ná kueí'ó'o na. ¹³ Dá chí na mií noḡ n̄i k̄ava'a Ndios kúú Adán, ni ndi'í, dá n̄i k̄ava'a na Eva. ¹⁴ Ta ko ní danda'í kirí u'u Adán. Eva va n̄i danda'í r̄i. Sa'ʼa ñ̄oḡ n̄i k̄ankao Eva noḡ kuḡchi. ¹⁵ Tído kaḡi vá n̄a ñ̄a'á sa'ʼa ñ̄a x̄i'o na mií ná

kandeí de'e na tá ná kandita toon na xí'ín ña kándéé ini ña Jesús, tá ná ku'u'ú ini ña sa'á ñayuu, tá ná koo vii ná noq Ndios xí'ín ña ió ndúsá'ano ini ña.

3

Kì'o dì'a nýìkà kee taa ka'án kane'e choon noq ña kúú kuendá Jesús

¹ Miian ndaa kuiti iin ña va'a kíán tá kátoó iin ñani yo kane'e na choon ña kíán kandaka na ña kúú kuendá Jesús. ² Tído kánian koo vii ná noq ñayuu, ta ná kakuu na yíj iin tó'ón ñá'a, iin taa ñó'o ini noq ña kée na, ta ná kakuu na iin taa ndúsá'ano, iin na ió ñaño'ó ñayuu noq, iin ña nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin ña tí'a va'a dána'a. ³ Ta kò kánian kakuu na iin ña kátoó koo'o, ta kò káni ta'anian kakuu na iin ña tondó. Di'a kánian kakuu na iin ña va'a ini, iin ña kátoó koo va'a xí'ín ñayuu, ta ná o kakuu na iin ña kátoó koo dí'ón. ⁴ Ta kánian kakuu na iin ña tí'a va'a dándáki ve'e na, ta ná koo ñaño'ó de'e na, ta ná kueidó'o xí'ín ñaño'ó. ⁵ Dá chí, ña kò tí'a dándáki va'a na ve'e na, ¿ndi koo ví kandeé ná dándáki va'a na ña kúú ñayuu Ndios ndáka na?

⁶ Ta kò kánian kane'e iin ña saá, ña duú ñi nduu kuendá Jesús, choon yó'o, dá chí oon ni ví kasá'a kuryíí ná, ta kankao na ndo'o ño ná kee Ndios tát'o'on kí'o ñi ndo'o ña u'u. ⁷ Ta ná kananí va'a na noq ñayuu kò kúú kuendá Jesús, dá kíán ná dá'a ni ñí'í ñayuu ndi kee na chínaní kini ñaá ná, ni ña u'u o ñí'í ndi kean dátúú ñaá.

Kì'o dì'a nýìkà kee ña ka'án kandita konkuáchi ini ve'e ño'o

⁸ Kì'o díon ta'ani kánian kee ra ndíta xíno kuáchi ini ve'e ño'o. Iin ra kéndaq ná kakuu ra, ta iin tó'ón ná kakuu to'ón ra. Ta ná o sa kakuu ra iin ra kátoó koo'o, ta ná o sa kakuu ra iin ra kátoó dí'ón kui'íná.

⁹ Ta ná koo ini ra tiin toon ra ña ñi sa io de'é noq Ndios, ña kíán ña ndaa kándisa yó, ta ná kee ra ña xí'ín ñaxintóni vii. ¹⁰ Ta miian ndúsá kánian kande'e va'a ndó ra, dá ná kande'á á kúú rá iin ra kéndísá'ano noq ndidaa ñayuu. Tá díon kíán, dá kíán ná kane'e ra choon yó'o.

¹¹ Ta díon ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin ña ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin ña xínoo káva'a ña to'ón, ta ná kakuu na iin ña ñó'o ndi'í ini noq ña kée na, ta ná kakuu na iin ña ñá'a kándéé ini.

¹² Iin ra xíno kuáchi ini ve'e ño'o, iin tó'ón ní ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian tí'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xí'ín de'e ra. ¹³ Dá chí tá kendúsá'ano ra choon yó'o, dá kíán natiin ra ñaño'ó, ta kua'ano cháá ká ra xí'ín tãndeé ini kómí rá sa'á ña kándéé ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúú ña ndaa kándisa yó

¹⁴ Táai choon yó'o kosaagan noq yó'o, va'ará ió tãndeé ini ña yachi vá saai kande'í yó'o. ¹⁵ Tído tá ñi kueej, dá kíán sa ñi kasto'on vei xí'ón ña kánian kee'ón xí'ín ña kúú ve'e Ndios, chí ñayuu yó'o kúú ve'e ño'o mií Ndios takí, chí kúú ná tát'o'on di'ín ndíta ndío, tát'o'on di'ín ndíta chíndeé ña ndaa sa'á Ndios.

¹⁶ Ta miian ndaa kuiti iin ña ká'ano nda'o kúú ña ndaa kándisa yó, ña ñi sa io de'é noq Ndios, ta viti ñi na'a ñaán noq yo, dá chí:

Ñi kii Jesús ñayuu yó'o, ta ñi sa kuu na iin taa ñayuu,

Ta ñi kãndoo ndaa ña ñi kee Espiritu ij.

Ta nda induú ñi sa nde'é ñaá àngel.

Ta ñi dasá to'ón sa'a ná noq ña kò kúú ña Israel.

Ta ñi kãndisa ñaá ña nde'i ñayuu yó'o,

ta xí'ín ñaño'ó ñi ñatiin ñaá Ndios nda noq ió ña induú.

4

Tein kuu noo ndí'í, dá dána'a dao taa ña to'ón

¹ Ká'an tá'í vā Espiritu iñ Ndios ña tein kuu noo ndí'í, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueidó'o na ña to'ón ká'an espíritu mañá, ta ndiko na ña dána'a tã kúu kuendá ña u'u, ² chī kueidó'o na ña dána'a taa uu noo, tá'an rã ká'an ndino'o ña to'ón. Ta sa'á ña nadana ñaxintóni taa yó'o, ³ sa'á ñoó o kónó rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda rã choon ña ná o kei ná dao ña'a, tá'an ña ni kava'a miñ Ndios, tido ndidaá na kúu kuendá Jesús xí'in na ná'a ña ndaa kuu kei ná ña nani naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. ⁴ Dá chī ndidaá vā ña'a ni kava'a Ndios kúu ña va'a. Sa'á ñoó ko kánian kañó'o yó ni iin tó'ón ña'a ni kava'a na. Kuu va kei yoán xían nani naki'o yó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Dá chī sa'á to'on ni ka'an Ndios, ta sa'á ña náki'o yó ndivé'e noo ná, sa'á ñoó kándoo vii vā ndidaá tá'an ña'a saxio.

Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a noo Jesucristo

⁶ Tá ná dána'on ña yó'o noó na kúu kuendá Jesús, dá kían konon kakuuón iin taa kéchóon va'a noo Jesucristo, ta konon kua'ánón noó ña ndaa kándisa yó, xí'in noó ña ndaa dána'a yo, tá'an ña kándisón ndã viti. ⁷ Ta kánian kañó'ón ndidaá cuento to'ón xí'in ña ko ndáya'i nákani dao na ñá'a sá'ano. Koo inon ná koo ndakí nimon, dá kandeéon keeón ña kóni Ndios. ⁸ Dá chī tá ná ndukú yó ña koo ndakí yiki koño yo, cháá vā chindeéan yó. Tido tá ná ndukú yó ña koo ndakí nio yo xí'in ña kóni Ndios, dá kían chindeéan yó noo ndidaá ña'a, dá chī chindeéan yo nani ndéi yó ñayuu yó'o, ta xíoan tãndeé ini noo yo ña kandeí yó ñayuu vëi chí noo.

⁹ Ta miñan ndaa ki'o dión kían, sa'á ñoó kánian kandisa ndidaá ñayuu to'on yó'o. ¹⁰ Ta sa'a miñ ña ndaa yó'o ndí'í ini yo kéchóon yó, ta sa'á miñan ndó'o nani yo, dá chī kándéé ká'ano ini yo Ndios takí, na xí'o ña kãki ndidaá tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúu na miñan ndaa kuiti keva'a xí'in ña kãki na.

¹¹ Ta kánian ka'andon choon yó'o noó ñayuu, ta kánian dána'on ña noo ná. ¹² Ta o sa kónón kenóo na yo'ó sa'á ña ko kúuón iin taa sava'a. Di'a ndi'i inon kakuuón iin tã ndísá'ano, dá ná kande'é na kúu kuendá Jesús yo'ó, dá ná katj'a na kee na ña kóni Ndios. Sa'á ñoó ndísá'ano ka'on, ta ndísá'ano keeón, ta ku'u inon sa'a ñayuu, ta kuuin ndaaon xí'in ña kándéé inon Jesús, ta koo viiion noo Ndios, xí'in noó ñayuu.

¹³ Nani kosaai, ndi'i inon ka'avón tuti iñ Ndios noó ñayuu, ta ka'an ni'inón noo ná, ta dána'on noo ná. ¹⁴ O sa nãndodóon choon ni xi'o Ndios nooon, chī miñ ná ni xi'o ña ni kãndaa ini na sá'ano sa'a choon keeón, sa'á ñoó ni chikodó ná ndá'a ná dinon. ¹⁵ Sa'á ñoó ndi'i inon keeón choon yó'o, ta kuuin toon xí'an, dá ná kãndaa ini ndidaá ñayuu ndi ki'o sá'ánón kua'on xí'in ña kándisón. ¹⁶ Ta kaon kooón xí'in miíón, ta kaon kooón xí'in ña ndaa dána'a yo, ta cho'on inon kuuin toon xí'an. Tá keeón dión, dá kían kãki miíón, ta kãki ta'ani na seídó'o to'on dána'on.

5

¹ O sa kóo inon dánanón iin na sá'ano, di'a ka'an ni'inón noo ná xí'in ñaño'ó tãto'on keeón xí'in tatá miíón. Ta ka'an ni'inón noo takuáchi yíi tãto'on ki'o keeón xí'in ñani miíón. ² Ta ka'an ni'ini ta'ánón noo na ñá'a sá'ano tãto'on ki'o keeón xí'in naná miíón. Ta ka'an ni'inón noo takuáchi di'í takí xí'in ñaño'ó, xí'in ñaxintóni vii, tãto'on ki'o keeón xí'in ki'o kuálí miíón.

Di'a kánian koo ini yo kee yó xí'in na kuãan

³ Ta koo inon chindeéon na kuáan, na ko in kuíi kaá ña nda'í na. ⁴ Tído na kuáan ió de'e o de'e ñání, ta yó'o va kánian katí'a xi chindeé xi na ve'e xi tát'ón k'i'o kánian kee na kúu kuendá Jesús, dá nandió né'e xi ña maní noó na ve'e xi sa'á ña ñi ñakuá'ano ñaá ná, chí ña yó'o kían va'a, ña náta'an ini Ndios xini na. ⁵ Ta na kuáan ndisa, na ko in kuíi kaá ña nda'í na, sava'a iin tó'ón mií Ndios kándéé ini na, ta xíka na ña maní noo ná, ta nduu ñoo ká'an na xí'in ná. ⁶ Tído na kuáan ndéi kée ña kóni ñíi ná, noón kúu na ñi xí'i noo Ndios, va'ará takí na ndéi na. ⁷ Ta ka'andon choon yó'o noo ná, dá kían ná o ní'i ñayuu ndi kían ka'an na sa'a ná. ⁸ Chí na ko xíto na kúu tá'an na, ví'i ka ri na ve'e mií ná, noón kúu na ko taó kuendá ña ndaa kándisa yó, ta ka'í cháá ka ví kée na o duú iin na ko kándisa.

⁹ Tá kua'on nachikodóon kuú dao ka na kuáan noo kandodó kuú na kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuú na ió oni díko kuia chí noo, ña kúu ná iin na kuáan ñi sa ió iin tó'ón yíi, ¹⁰ iin na xí'o ndaa ñayuu kuendá sa'á ña kée na ña va'a, iin na ñi ñakuá'ano va'a de'e, iin na sa natiin va'a ñayuu sa sáa ve'e na, iin na sa ñakata sa'a ñayuu Ndios, iin na mián ndaa sa chindee na ndó'o níi, iin na mián ndaa kée ndidaá ka ni ña va'a xí'in ñayuu xí'in ná.

¹¹ Tído o sa chikodóon kuú na kuáan kualí, dá chí kandeé vá ña kóni mií ná xí'in ná, ta o taó kuendá ta'on na to'on ñi xí'o na noo Cristo sa'á ña katoó tuku na tanda'a ná. ¹² Sa'á ñoo táj kuachi na sa'á ña ñi xí'o na to'on na noo Ndios, ta ko ní kée na ña. ¹³ Chí tá ná chikodóon kuú na kuáan kualí, ta kúu katí'a na kandeí dúsa ná, sa'á ñoo kanoo na tá ve'e tá ve'e. Ta o duú ña yó'o oon ni kee na, chí kanoo na xí'in ña to'ón ná, ta chinee chituu kakuu na kanoo na ka'an na ña ko kánian ka'an na. ¹⁴ Sa'á ñoo ká'in ña va'a cháá ka ná tanda'a na kuáan kualí, ta ná kandeí de'e na, ta ná koo ve'e mií ná dándáki na, dá ná dá'a ni ñi'í ña xini u'u ñaá ndi keean dátuu ñaáan. ¹⁵ Dá chí sa ñi kankuei xoo va dao na kuáan kua'an na xoo ña u'u.

¹⁶ Tá ió iin na kuáan ve'e na kúu kuendá Jesús, dá kían kánian chindeé ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéan chindeéan na kuáan, na ko in kuíi chindeé ñaá.

¹⁷ Di'a kánian kee ndó xí'in na sa'ano dándáki va'a noo ndo: koo ñaño'ó ndó noo ná, ta chindeé ndó na, tído koo cháá ka ñaño'ó ndó noo na sa'ano dána'a noo ndo, xí'in na kásto'on xí'in ndó sa'á to'ón Ndios. ¹⁸ Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: "Q sa taán ndo ñoño yu'ú chee tá sádi ri tirió, dá ná kuu ke'í ri chááan." Ta kaá ta'anian di'a: "Mián ndúsa kánian ñi'í ra kéchóon ya'i ra."

¹⁹ Ta o sa kándisón tá ká'an kuachi iin ñayuu sa'á iin na sa'ano né'e choon, chí kánian uu o oni kakuu ñayuu ka'an kuachi sa'a ná. ²⁰ Na kée kuachi, ta ko kóni na dánkoo naan, dá kían dánanón na noo ndidaá na kúu kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao ka na kee na kuachi.

²¹ Ta noo mií tatá Ndios, xí'in noo Jesucristo, xí'in noo ángel ñi kaxi Ndios, yu'u xí'o choon yó'o noo ña koo inon ka'andon choon yó'o noo ndidaá ñayuu. Ná dá'a ni kandooón sa'a dao ñayuu. ²² O sa chínóoón ndá'on ñi ndi ndaa mií ní ñayuu, dá k'i'ón choon kane'e na, dá kían ná dá'a ni kandido nduúón kuachi xí'in ná noo Ndios. Cho'on inon koo viion noo Ndios.

²³ O sa kó'o kaon takuí oon. Ko'o lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u tiión, chí tóo tóo ndá'o kú'on.

²⁴ Ió dao ñayuu sa natuu va kuachi kée na tá ko ñá'a ví kasandaá kuú keyíko sa'a ná. Tído ió dao ka ñayuu, nda kuú keyíko sa'a vá ná, nda daá ví, dá natuu ndi'i kuachi ñi kee na. ²⁵ K'i'o dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña ko ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'é kuíi ña, daí ña natuuan.

6

¹ Ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, ná koo ini na koo ñañó'ó ná noo rá, dá kían ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a kuu Ndios, ni sa'a tɔ'on dána'a yo. ² Ta na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o kúu kuendá Jesús, ná o sa kénóo ñáá ná sa'a ñá kúu rá kuendá Jesús. Di'a ná kechóon va'a cháá ka na noo rá, chí káva'a iin ra kúu kuendá Jesús sa'a ñá kéchóon va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'a ñá kú'u ini na sa'a rá. Ta koo inon dána'on tɔ'on yó'o noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná ná kee na ña.

Kánian nata'an inio xí'in ña xí'o ña ndaa kándisa yó noo yo

³ Ió dao taa dána'a dao ka ña'a, chí ko dána'a ndaa ra táto'on kua'an ña ndaa ni daná'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta ko dána'a ra ña ndaa, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ña kóni Ndios. ⁴ Dión kée ra, chí taa táyí nda'o kúu rá, ta ni ña'a ko ná'a rá, ta kátoó ra kava'a ra tãndó'ó xí'in tɔ'on ká'an ra, ta kátoó ra naá tá'an ra xí'in tɔ'on. Ta sava'a ña ni'í na seídó'o ñáá kían kásá'a koo u'u ini na kée ra, ta nándaki tãndó'ó tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákan kuáchi ini na kande'é sátá'an ná. ⁵ Dándichi tá'an taa yó'o sa'a ña kómí rá iin ñaxintóni maña, ta ni lú'u ña ndaa ko ná'a rá. Ta tün ndaa ra ña ndaa kándisa yó ká'an ra, ta kí'o dión ni'í rá dji'on kekuiká rá mií rá. O sa káne'e tá'on xí'in rá.

⁶ Tído na kuiká nda'o kúu yó noo Ndios tá ndéi yó kée yó ña kóni na, ta náta'an ini yo noo ña xí'o na noo yo. ⁷ Dá chí ni iin tó'on ña'a ko né'e yó ni kasáa yo ñayuu yó'o, ta ni iin tó'on ña'a o kúu kane'e yó ko'o tá ni xí'i yo. ⁸ Sa'a ñó'o tá ió ña'a kasá'an yó xí'in ña'a kandixi yó, ná kadji inio. ⁹ Tído na ndúkú ña kuiká, noón kúu na kuei noo kuáchi, ta natiin ñáá ña kini, chí kátoó kini na dji'on táto'on kée na ndeé tɔ'on, ta dár'u'u nda'o ñáá, ta dánkoo nda'í ñáá, ta dánaa ñáá iin kuu. ¹⁰ Chí sa'a ña kátoó téi ñayuu kakomí ná dji'on, sa'a ñó'o ndáki ndidaá ña kini ió ñayuu yó'o ini na. Ta kuá'a nda'o ñayuu ni kankuei xoo noo ña ndaa kándisa yó sa'a ña kátoó na dji'on. Ta kúu kuá'a nda'o tãndó'ó ni ndo'o na, ta ni nda'o nda'o níó ná sa'a ña ni kee na dión.

Kánian kandita ndaa yo xí'in ña ndaa kándisa yó

¹¹ Tído yo'ó, ta kéchóon noo Ndios, kuino noo ndidaá ña kini yó'o, ta keeón ndino'o ña ndaa, ta kuiin toon xí'in ña ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'a ñayuu, kueé ní koo inon, ta nda'í koo inon. ¹² Ta ndi'i inon kechóon va'on sa'a ña ndaa kándisa yó, ta tiin toon ña kataki chíchón noo mií Ndios, chí ni kana na yo'ó ña kían kataki chíchón tá ni ka'on xí'in ndino'o inon noo kuá'a ñayuu ña miáan ndaa kuuión xoo Jesús.

¹³ Ta noo mií Ndios, na kedaá xí'in ndidaá ña'a, dá takían, xí'in noo Jesucristo, na ko ní yu'u ka'an sa'a mií ná noo Pilato, sa'ándá'i choon nooon ¹⁴ ña koo inon keeón ndidaá kúu choon ni xí'o Ndios nooon, ta o sa yá'on noo ká'an ña, ta ná dá'a ni kí'on ña ka'an ndava'a ñayuu sa'an nani kasandaá kuu nandió ko Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ¹⁵ Chí nandió ko na kasaa na tá ná kasandaá kuu ni kaa mií Ndios, na daá kuiti kua'a ió, na né'e choon sa'a ndidaá kúu ña'a, na kúu rey noo ndidaá rey, na kúu sato'o noo ndidaá sato'o. ¹⁶ Ta iin tó'on mií ná kúu na daá kuiti ió, ta ió na noo náye'e ndaa, ta ko in ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'on ta'on ñayuu ko ñá'a koni ñáá, ta ni iin tó'on ná o kúu koni ñáá. Ta daá kuiti ná natiin na ndidaá tá'an ñañó'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

¹⁷ Ta ka'andon choon noo na kuiká ñayuu yó'o, ña kían ná dá'a ni kuryíí ná, ta ná dá'a ni kandeé ini na ña kuiká kómí ná, dá chí ña naá vá kían. Sa'a ñó'o va'a cháá ka noo ndá'a Ndios takí ná chikodó ndi'i na tãndeé ini na, chí mií

ná xí'ó ndidaá kúú ña'a xínñó'ó yó, dá ndéi va'a yó. ¹⁸ Ta ka'andon choon noq ná ña kían ná kee na ña va'a, ta ná ndukú ná ña koo kuiká ná xí'ín ña va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ña ió noq ná, ta ná kemáñi va'a ñaá ná. ¹⁹ Dión kánian kee na, dá kían koo kuiká ndisa na iin ka ñayuu vèi chí noq, dá natiin na ña kataki chí chí ná.

Ña yó'o kúú choon noq ndí'i sa'ándá Pablo noq Timoteo

²⁰ Ká'ín xí'ón, Timoteo, ña koo inon kandaá va'ón choon ñi ta'anda nooon, ta keeón ña. Q sa kóo inon kueidó'ón noq ndéi ñayuu ndátó'ón sa'a to'on ko choon, xí'ín na ndátó'ón sa'a ña chinaní ná kúú ña ndí'í ió ñayuu yó'o, chí ko ta'ón dión kíán. ²¹ Ta sa'a ña ñi xí'ó dao na mii ná ñi ndátó'ón ná sa'a to'on yó'o, sa'a ñoó ñi kankuei xoo na noq ña ndaá kándisa yó.

Ná koo ña maní xí'ó Ndios xí'ín yo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kíán kúú uu nì taa San Pablo nì sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndísá'an xí'in Timoteo

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kí'o kóni mií Ndios, chí nì xí'o na to'on na noo yó ña nì'í yó ña kataki chí chí yó sa'á ña kándéé iní yó Cristo Jesús. ² Ta ká'an yu'u ndísá'an xí'in yó'o, Timoteo, de'e maní mií. Mii tatá yó Ndios, xí'in sato'o yó Jesucristo ná kee na ña maní xí'in yó'o, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'a inon.

Ná dá'a ni kaka'an noo yó dána'a yó sa'a Jesús

³ Náki'oi ndivé'e noo Ndios, na kéchóon yu'u noo xí'in iin ñaxintóni vii, táto'on sa kee na sa'ano ve'i, chí daá kuití ndíko'on inii yó'o noo ká'in xí'in ná nduú ñó. ⁴ Daá nda'í va ndísaa inii yó'o, táto'on nda'í nì sakón tá nì keei veii. Sa'á ñóó kóni kíí saaj kande'í yó'o, dá ná ndinoo inii xí'in ña kádii inii. ⁵ Ta daá ñó'o inii ña ndino'o inon kándéé inon Jesús táto'on kí'o kándéé iní ñaá Loida, na kúú naná pa'on, xí'in Eunice, na kúú naná miíon. Ta kátóni ndaa inii ña kí'o díon ta'ani kándéé iní ñaá miíon.

⁶ Sa'á ñóó ká'an nì'inii noo ña ndino'o inon keeón choon nì xí'o Ndios noo, chí kíán táto'on iin ñó'o kéí, o sa kónón ña nda'o ña, di'a ndato cháá ka ná nakei ña. Chí choon yó'o nì nì'on noo Ndios tá nì chínooi ndá'í dinon. ⁷ Chí kò nì xí'o Ndios iin espíritu, tá'an ña kedaá xí'in yó, dá yu'ú yó. Di'a nì xí'o na Espiritu mií ná noo yó, dá kíán ná koo ndeé cháá ka ini yó, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, ta ná kendísá'ano yó.

⁸ Ná dá'a ni kaka'an noo ña dána'on noo ñayuu sa'a sato'o yó Jesús, ta o sa káka'an noo sa'á ña nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ná. Di'a koo inon ná kí'on miíon ndo'o naní nímōn táto'on ndó'o yu'u sa'a to'on va'a sa'a Jesús dána'a yó, ta keeón ña xí'in ndéé mií Ndios, ⁹ na nì dakáki ñaá, ta mií ná nì nakana ñaá keeá choon ij mií ná. Ta kò nì kée na díon xí'in yó sa'a ña kée yó ña va'a. Di'a nì kee na xí'in yó sa'á ña nì chíkaa ini mií ná, xí'in sa'á ña maní nì kee na xí'in yó sa'á Cristo Jesús nda rá kò ña'a kava'a ñayuu yó'o. ¹⁰ Tido nda viti nì na'a Ndios ña maní yó'o noo yó sa'á ña nì kii Jesucristo, na kúú na dakáki ñaá, ñayuu yó'o. Ta nì díta ná choon né'e ña kedaá xí'in ñayuu, dá xí'í na. Ta kí'o díon nì danátu na noo yó ña kuu va kataki yó, ta ni kuu ka o kuu yó. Ta díon dándaki to'on va'a sa'a mií ná. ¹¹ Ta nì ta'anda choon noo ña kíán kasto'in sa'á to'on va'a yó'o, ña kakuu iin apóstol, dá kane'í ña, ta dána'í ña noo na kò kúú na Israel. ¹² Ta sa'a choon yó'o ndó'o níoi, tido kò xíka'an ta'on noo, chí ná'á va'a mií yu'u nda yoo kúú na kándísai, ta ió tandéé inii ña kándéé ná kandaa va'a na choon nì xí'o na noo nda ná kasandaá kuu noo ndí'í.

¹³ Ta natiin toon to'on va'a nì daná'í noo. Sa'á ñóó kuiin ndaa xí'in ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta kandaa va'on ña ndaa nì xí'o Ndios noo xí'in ndéé xí'o na kúú Espiritu ij, na ió ini yó.

¹⁵ Ta sa ná'á va'on ña ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a nì dankoo ndava'a na yu'u, ta dao roon kúú Figelo xí'in Hermógenes.

¹⁶ Ná ku'u ini sato'o yó Jesús sa'á na ve'e Onesiforo, dá chí kua'á nda'o ta'ándá nì xí'o ra tandéé iní noo, ta kò nì xíka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'í, ndíko ndá'í nákaa ve'e kaa. ¹⁷ Dá chí tá nì kii ra ñoo Roma, nì ndí'í nda'o ini ra nì nandukú rá yu'u, ta kúú nì naní'í vá ñaá rá. ¹⁸ Ta nakí'o sato'o

yọ Jesús ña kían ku'u ini sato'o yọ Ndios sa'a rá tá ná kasandaá kuḡ keyíkọ na sa'a yọ. Ta sa ná'á va'a miíón ña ni chindeé nda'o ra yó ñoo Éfeso xaḡn.

2

Ndeé ná koo ini yọ tá ndó'o yó tándó'ó

¹ Ta yo'ó, de'e ló'ọ miíi, cho'on inon kuiin tooón xí'ín ña manj ni kee Cristo Jesús sa'a yọ. ² Ta sa ná'á va'a miíón to'on va'a ni daná'j noó kua'á ñayuu. Ña yó'o koo inon dána'on noó ɽaa ndíta toon xí'ín ña ndaa kándisa yó, dá ná katj'a va'a ra dána'a ra ñá noó dao ka ñayuu. ³ Ta ndeé koo inon tá ndó'o nímon sa'á ña kúúón táto'on iin soldado nákaa tixi ndá'a Jesucristo. ⁴ Dá chj kọ ndí'i ta'on ini iin ra kúú soldado sa'á ña ndí'i ini ñayuu óon. Di'a ndí'i ini ra ña kían nata'an ini ɽa dándáki ñaa. ⁵ Ta dión ta'ani ndó'o ra chidáó tá'an, tá kọ ní kendaá ra noó taxí tá'an ra, dá kían ọ ní'j ta'on ra ña va'a, ña ni'j ra kándéé. ⁶ Ta dión ta'ani ndó'o iin ɽa kéchóon, dinñó'ó ka mií rá kánian natiin kui'i ni kana noñó'ó xíti ra. ⁷ Nakani va'a inon sa'á ña ni ka'ín xí'ón, ta mií sato'o yọ Jesús nakj'o ña kandaá tá'i inon ndi dándáki ña.

⁸ Ndikọ'on inon sa'a Jesucristo, ña kúú ná na ve'e rey David, ta ni natakí na tein na ni xi'j. Ta ña yó'o kúú to'on va'a dána'a yu'u. ⁹ Ta sa'a mií to'on va'a yó'o ndó'o nani nímaí, nda ve'e ka sadí na yu'u, ta kátó ná sa'íj táto'on kée na xí'ín iin ɽa kini. Tído to'on Ndios, ọ kúú ta'on kató náan, ta chikaa na ve'e kaa. ¹⁰ Sa'á ñoo xí'o ndeé vá inij ndó'í ndidaá vá ña'a sa'á ña kú'u inij sa'a ñayuu ni xaxi mií Ndios, dá ni'j ná ña ka'ki na sa'á ña ni kee Cristo Jesús, dá koni na kandeí chíchí ná noó ndato náye'e ndaa.

¹¹ Ta miían ndaa kuiti to'on ndaa kían yó'o: Tá ni nakj'o yó mií yó ni xi'j nduu yọ xí'ín ná, dá kían kataki chíchí yó xí'ín ná.

¹² Tá xí'o ndeé ini yọ tein tándó'ó ndó'o yó, dá kían koni yọ dándáki nduu yọ xí'ín ná. Ta tá ni ndata yọ sa'a ná, dá kían ndata ta'ani na sa'a yọ noó Ndios.

¹³ Ta va'ará kọ kúú yó ñayuu ndaa, daá kuití vá iin ndaa na xí'ín to'on ni xi'o na noó yọ, dá chj ọ kúú ta'on tuú ná noó ni ka'an na.

Kánian kakuu yó iin na kechóon va'a noó Ndios

¹⁴ Dándisaḡ inon ñayuu ndéi xaḡn sa'á to'on yó'o, ta noó mií sato'o yọ Jesús ka'andon choon noó ná ña ná dá'a ni dándichj tá'an mií ná sa'á to'on kọ ndáya'í, dá chj ọ chindeé ta'on ñaa. Di'a dátúú váan ñayuu ndéi seidó'an. ¹⁵ Cho'on inon kechóon va'ón, dá ná nata'an ini Ndios koni na yo'ó. Kakuuón iin ra kéchóon ndaa, iin ra kọ xika'an noó sa'a choon kée ra, chj dána'a ra táto'on kí'o kaa rá ió ña ndaa. ¹⁶ Taó xóo miíón noó to'on kini xí'ín ña kọ chón, ña dána'a dao ɽaa, dá chj ña yó'o kédaá xí'ín ñayuu, dá kuxíká cháá ka na noó Ndios, ¹⁷ ta kíán táto'on iin kue'e kaon xika. ɽaa ñó'o tein ra dána'a ña yó'o kúú Himeneo xí'ín Fileto. ¹⁸ ɽaa yó'o kúú ra ni ndañó'ó noó to'on ndaa, dá chj ká'an ra ña sa ni natakí va ñayuu ni xi'j, ta kándéé rá nadaká rá ñaxintónj dao ka ñayuu noó to'on ndaa kándisa yó. ¹⁹ Tído ña ndaa ni chiná'a Ndios kíán táto'on iin sa'a vé'e toon kandu'u, ta noó miíán tándaa to'on ká'an di'a: "Ná'á vá sato'o yọ Ndios ndá yoo kúú ñayuu na." Ta kaá ta'anian: "Ndidaá na nákoní ña kúú ná kuendá Cristo kánian dánkoo ndí'i na kuachí kée na."

²⁰ Ta sa ná'a va'a yó ña iin ve'e kujká, kó kómí ta'on na sava'a ña'a ni kava'a xí'ín oro xí'ín plata, chí ío ta'ani ña'a ni kava'a xí'ín yító xí'ín ñó'ó noo ná. Ña va'a ñóo kían ío choon kéchóon na xí'ín ñaño'ó. Ta ña nóo ñóo, ndá choon kúú míí vá kéchóon na ña. ²¹ Ta kí'o díon ta'ani, tá ná taó xóo yó míí yó noo to'on kó choon dána'a ta ñóo, dá kakuu yó táto'on iin ña'a ndáya'i xí'o ñaño'ó noo sato'o yo Jesús, xí'ín iin ña'a vii, xí'ín iin ña'a ío choon noo ná, dá koo nduu yo kee yó ndidaá ña va'a.

²² Kuino noo ña kó va'a kátóo takuáchi táki kée xi. Ta tiin kí ña ndaa, ta kandeé ká'ano inon Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu, ta koo va'ón xí'ín ná. Ta ndidaá ña yó'o ndi'i inon keeón xí'ín dao ka na ndino'o ini ká'an xí'ín sato'o yo Jesús. ²³ Ta o sa chíneeón miíon noo ndéi ñayuu ndató'ón kuáchi sa'a to'on kó choon, sa'a to'on kó ndáya'i, chí sa ná'a vóon ña ñóo kédaá xí'ín ñayuu, dá kasá'a ná dár'u'u tá'an na. ²⁴ Dá chí iin na kéchóon noo sato'o yo Jesús, kó kánian kakuu na iin na kátóo tandó'ó. Di'a kánian koo va'a ini na xí'ín ndidaá ñayuu, ta kánian koo tí'a na dána'a na, ta kánian ndeé koo ini na. ²⁵ Ta kánian koo tí'a na ka'an ni'ini na noo ñayuu naá xí'ín ná, ta kánian kee na ña xí'ín ña nda'í ío ini na, chí ndá ndi kuu konó vá Ndios ña kían nandikó ini ñayuu ñóo sa'a kuáchi kée na, dá koni na kandaá ini na ña ndaa, ²⁶ dá yaa na noo ndadí ni'ini na tíxi ndá'a ña u'u, chí ñó'o na kée na ña kónian.

3

Di'a kee ta kini tein kuu noo ndí'í

¹ Kánian kana'ón ña tein kuu noo ndí'í, dá koo nda'o tandó'ó. ² Dá chí kandeí ñayuu nakani ini sava'a sa'a míí vá ná, xí'ín na kátóo dí'ón, xí'ín na ka'an táyíí, xí'ín na ío táyíí ini, xí'ín na ka'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín na kó koni kueidó'o tata xí'ín naná, xí'ín na kóo ndive'e noo, xí'ín na o kékuenda sa'a ña'a Ndios, ³ xí'ín na o kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, xí'ín na o kí'o ká'ano ini, xí'ín na kava'a ña to'ón, xí'ín na o kandeé chituu míí, xí'ín na tondó, xí'ín na kuño'ó ña va'a, ⁴ xí'ín na dikó na né'e tá'an va'a xí'ín ná, xí'ín na chindaá noo, xí'ín na chindaya'i míí, xí'ín na ndukú ña kóni míí ná o duú ña kóni Ndios. ⁵ Ta kee na míí ná ña kúú ná ñayuu kée ña kóni Ndios, tído xí'ín ña kee na na'a na míí ná ña kó kándisa na ndéi Ndios. O sa kí'in tá'ón xí'ín ñayuu kée díon.

⁶ Ta dao ta'a kée díon kúú ra koku'u dao ve'e, ta kándéé rá dánda'í ra na ñá'a vitá ini, na ndído kuá'a kuáchi, chí ñó'o na tíxi ndá'a ña kini kóni míí ná. ⁷ Ta daá kuití vá dákuá'a na, tído ni kuu tá'ón o kásandaá na kátóni ini na ña ndaa.

⁸ Tá sa na'a, Janes xí'ín Jambres ni ñakujta ni xió né'e tá'an ra xí'ín Moisés. Díon ta'ani kée ta'a kini yó'o xió né'e tá'an ra xí'ín ña ndaa kándisa yó, chí ñaxintóni kini va kómí rá, ta ni ndaño'ó rá noo ña ndaa kándisa yó. ⁹ Tído yachi vá kuéi ra, dá chí yachi vá kandaá ini ñayuu ña kúú rá ta'a ndeé to'on táto'on ni ndo'o ta'a ni naá xí'ín Moisés.

¹⁰ Tído sa ná'a miíon ndá sa'a dána'a yu'u, ta ni xinon táto'on kí'o kée yu'u xí'ín ñayuu, ta ná'ón ndí kían ni chíkaa ini kee, ta ni xinon táto'on kí'o kée yu'u kándéé ká'ano ini Jesús, ta sa ná'ón ña kúeé ío ini, ta ni xinon ña kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ta ná'ón ña xí'o ndeé ini noo ndidaá ña'a, ¹¹ ta ni xinon ña ni kendava'a ñayuu xí'ín yu'u sa'a Ndios, ta ni xinon ña ni ndo'o nda'o nímaí. Ta ná'ón ña ni ndo'i ñoo Antioquía, ñoo Iconio, ñoo Lистра viti. Ta noo ndidaá ña ni ndo'i, ni chíndeé nda'o ñaá sato'o yo Jesús. ¹² Sa'a ñóo ndi ndaa miíon na kóni kuita ndaa xí'ín Cristo Jesús, ndo'o nda'o níno ná kee ñayuu kó kándisa. ¹³ Tído iin rá iin kuu kuu, ndúkini cháá ka ta kini xí'ín ta to'ón kua'an ra, ta dánda'í ra ñayuu, ta dánda'í tá'an míí rá.

¹⁴ Tído yo'ó, kua'án kuiin toon xí'ín ña ndaa ñi ñakuá'ón, chî sa ná'á vá miíón ña kíán ña ndaa, ta ná'á ta'ánón ndá yoo ñi ñaná'a ña nooñ. ¹⁵ Chî nda rá ñi sa kuuón iin tayíí lo'ó, nda daá vá ná'ón ndí ñaná'a tuti ñi Ndios, ta sa'a miíán kándaá inon ña káki yó sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ¹⁶ Chî mií vá Ndios ñi ñatóon ñaxintóni dao taa, dá ñi taa ra ndidaá to'on tándaá noo tuti ñi ná. Ta to'on yó'o kíán va'an dánda'aan noo ñayuu, va'an kuió né'an na, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an dákuá'anoan na, dá ná kee na ña ndaa, ¹⁷ dá xinkuei ñayuu Ndios kakuu na táto'on kí'o kóni Ndios, dá katí'a na kee na ndidaá ña va'a.

4

Ndi'i inon dánda'on to'on Ndios noo ñayuu

¹ Ta noo Ndios xí'ín noo sato'o yo Jesucristo, na keyíko sa'a na ndéi takí xí'ín sa'a na ñi xí'í tá nandió koo tuku na ñayuu yó'o dándáki na, ta noo na yó'o sa'ándái choon nooñ ña ² koo inon dánda'on to'on Ndios. Ta daá kuití koo nduuoñ dánda'on ña nani nóno o koo nóno. Dáxing inon ñayuu, ta dánaón na, ta ka'an ni'ínón noo ná xí'ín ña kueé ió inon, ta dánda'on noo ná to'on ndaa kándisa yó. ³ Chî veí kuu o kándia ka ñayuu kueidó'o na ña ndaa dánda'a yo, chî sa'a ña katoó na kueidó'o na dao ka to'on, sa'a ñoo ndukú ná kua'a ta to'on dánda'a noo ná, tá'an ra dánda'a ña nata'an iní mií ná kueidó'o na. ⁴ Ta kedó'ó ná mií ná noo ña ndaa dánda'a yo, dá natiin va'a na cuento to'ón. ⁵ Tído yo'ó, kaño'o tá'í inon, ndéé koo inon tá ndó'ón tandó'ó, ndí'i inon dánda'on to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dáxingo va'ón xí'ín choon ñi ñi'ón noo Ndios.

⁶ Díón koo inon keeón, dá chî sa ió va yu'u ña kuui sa'a Ndios, chî sa ñi kuyati va hora ña kíán kuui dánkooi ñayuu yó'o. ⁷ Sa ñi kechóoin noo Ndios xí'ín ndidaá ndéí. Ñi kankono va'i, ta ñi xinkooi nda noo ñi chiná'a Ndios, ta ñi sa ñi ndaaí xí'ín ña ndaa kándisa yó. ⁸ Ta viti sa ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ña ñi'í na kúu na ndaa, ña kíán kí'o na kúu sato'o yo noo yú'u tá ná kasandaá kuu dáá, chî kúu ná iin na keyíko ndaa. Ta o duú noo iin to'ón yu'u kí'o naan, chî kí'o ta'ani naan noo ndidaá ka na ndáti kíi kasaa na.

Yó'o xíka Pablo iin ña maní noo Timoteo

⁹ Yachî koo inon kiión kande'ón yu'u. ¹⁰ Dá chî ñi ñankoo ndava'a va Demas yu'u, chî kátoó nda'o ra ña ió ñayuu yó'o, sa'a ñoo ñi kee ra kua'an ra ñoo Tesalónica. Ta Crescente ñi kí'ín kua'an chí kuendá Galacia di'a, ta Tito ñi kí'ín kua'an chí kuendá Dalmacia. ¹¹ Sava'a iin to'ón Lucas va kúu na ñi kandoi ió xí'ín yu'u. Sa'a ñoo nakuaka Marcos kandakón kison, dá chî xínó'í xî noo chón. ¹² Ta Tíquico ñi tãnda'í kosaá ñoo Éfeso. ¹³ Tá vasón, dá kane'ón kotó, tá'an ña ñi ñankooi ñoo Troas noo kúu ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libroi, ta o sa nãndó'oon kane'ón libro ñi kison.

¹⁴ Alejandro, ta kéchón xí'ín kaa, kua'á nda'o ña'a kini ñi kee ra xí'ín yu'u. Tído sato'o yo Jesús ná chiya'í ra sa'a iin rá iin ña kini ñi kee ra xí'ín. ¹⁵ Sa'a ñoo kandaan miíón noo rá, chî xini u'u nda'o ra to'on va'a dánda'a yo.

¹⁶ Tá ñi chindeéi mií noo ta né'e choon ta'ándá mií noo, ko ñi ta'on ní sá ñi xí'ín yu'u. Ndidaá vá rá ñi ñankoo mií ñaá. Tído ná dá'a ní taó kuendá Ndios ña ñi kee ra. ¹⁷ Tído ñi sa ñi va mií sato'o yo Jesús xí'ín yu'u, ta ñi xí'o na ndéí, sa'a ñoo ñi kandeéi ñi ñaná'í to'on va'a, dá ñi seidó'o ndidaá na ko kúu ná Israel sa'a Jesús. Ta díón ñi kuu, dá ñi káki yu'u, dá ko ní xí'íi yú'u ndika'a. ¹⁸ Ta chindeé vá sato'o yo Jesús yu'u noo ndidaá ña kini kóni ñayuu kee na xí'ín, dá kandaka na yu'u nda kuu ná kasandaái noo ió na dándáki na. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñaño'ó. Díón ná koo.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'án na xí'ín Timoteo

¹⁹ Ká'ón ndisá'án xí'ín Prisca xí'ín Aquila, xí'ín na ve'e Onesíforo. ²⁰ Nj kandoo va Erasto ñoo Corinto, ta nj dankoo yu'u Trófimo ñoo Mileto, chi kú'u va ra. ²¹ Ta koo inon kison tá kọ ñá'a kasá'a yoq vixi. Ta ká'án Eubulo ndisá'án xí'ón, xí'ín Pudente, xí'ín Lino, xí'ín Claudia viti xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi yó'o.

²² Ná kuiin Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ón. Ná koo ña manj xí'o na xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Tito

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín Tito

¹ Yu'u kúu Pablo, na kéchóon noo Ndios, ta kúú'i iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nì kaxi Ndios kandeé ká'ano iní na Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'á ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na táto'on k'i'o kóni Ndios, ² ta ná koo tãndeé iní na ña iin kuu koni na kataki chíchi ná. Ta mií vá Ndios nì x'i'o to'on na ña koo dión ndá rá kò ñá'á kasá'á ñayuu yó'o, ta kò ká'an to'ón ta'on na. ³ Dá tá nì kasandaá kuu nì chikaa ini mií Ndios, dá nì na'a na to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nì ta'anda choon noo ña dána'j ña noo ñayuu nì kee mií Ndios, na dáka'ki ñaá.

⁴ Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, Tito. Ta miian ndaa kuiti kúú'ón táto'on de'i sa'a ña kãndéé inon Jesús. Mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo, na dáka'ki ñaá, ná kee ña manì xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná k'i'o na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee ta sá'ano xí'ín ra ká'án kane'e choon noo na kúu kuendá Jesús

⁵ Nì dãnkooyu'u yo'ó yúku iin ini taño'o naní Creta, dá ndeyikón choon noo na kúu kuendá Jesús xa'an, dá k'i'ón choon noo ra sá'ano, dá ná kandita ra noo na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo xa'an táto'on k'i'o nì sa'ándá'j choon noo. ⁶ Tído ná kakuu ra iin ta kéndisá'ano noo ñayuu, ta ná kakuu ra yí'i iin to'ón ñá'á, ta de'e ra ná kakuu ta kándisa Jesús. Ná dá'a ni ka'an ñayuu ña kúu xí takuá'chi kini, o takuá'chi koo ñaño'ó.

⁷ Dá ch'i miian kánian kéndisá'ano iin ra ndáka na kúu kuendá Jesús, ch'i noo mií Ndios nì na'itiin ra choon yó'o. Kò kánian kakuu ra ra ndeé to'on, ni ra yach'i karyí'i, ni ra káto'o k'o'o, ni ra káto'o tãnd'ó'o, ni ra kée sa'a di'ón maña. ⁸ Di'a kánian kakuu ra iin ta natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin ra káto'o kée ña va'a, iin ta ño'o ndi'i ini, iin ra kenda, iin ra kaa vii noo Ndios, iin ra kãndéé chituu mií noo ña kini. ⁹ Ta kánian kuiin toon ra xí'ín to'on ndaa táto'on k'i'o nì dakuá'a ra, dá ná kat'i'a ra ka'an ni'ini ra táto'on dándáki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná kat'i'a ra kadi ra yú'u na káto'o dátúú ñaá.

¹⁰ Dá ch'i ndéi kua'á nda'o ta ndeé to'on, ta káto'o ra dána'a ra to'on kò chóon, ta kóni ra dándá'i ra na kúu kuendá Jesús. Ta ra kée chá'a ká dión kúu ra ká'an ña kánian ta'anda ñi'j kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta miian kánian kadi yo yú'u rá, dá ch'i xionoo ra náda'ká rá ñaxintóni ñayuu iin rá iin ve'e xí'ín ña kò kánian dána'a ra, ch'i kée ra sa'a di'ón maña. ¹² Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xa'an nì taa sa'a ña kée ta ñoo ra, ch'i di'a kua'an ña nì taa ra: "Da'a ta to'ón nda'o kúu ra ñoo Creta, ta kúu rá ta nde'é, ta kúu rá ta dusá, ta kít'i nda'o kúu rá." ¹³ Ta ndaa va ká'an ra, xini yu'u. Sa'a ño'o koo inon dána'ni va'a chá'ón ra kée dión xa'an, dá ná kandita ndaa ra xí'ín ña ndaa kándisa yó, ¹⁴ dá kían ná dá'a ká ni kekuendá ra cuento to'ón nì kava'a dao ta Judío, ta ná o kekuendá ká ra choon sa'ándá ta nì kexoo noo ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁵ Ndidaá vá ña'a kúu ña'a vii noo na kómí iin ní'o vii. Tído noo ná kómí iin ní'o yakó xí'ín na kò xí'ín kándisa Jesús, ndidaá vá ña'a kúu ña'a yakó noo ná, dá ch'i ndino'o ña kini náani ini na, ta yakó nda'o ñaxintóni ná. ¹⁶ Kaá ra ña ná'á rá Ndios, tído xí'ín ña kée ra ná'a ra mií rá ña kúu rá ta to'ón, dá ch'i kúu rá ta tikí'ni, ta kúu rá ta ndeé to'on, ta ni lú'u ña va'a kò kãndéé rá kée ra.

2

Ta koo inon dána'on táto'on káa rá íó ña ndaa kándísa yó

¹ Tído yo'ó, kua'án yo'ó ndí'i inon dána'on táto'on káa rá íó ña ndaa kándísa yó. ² Koo inon dána'on noó tã sava'a ña ná kaño'o ini ra noó ña'a kée ra, ta ná koo ndísá'ano ini ra, ta ná kendísá'ano ra, ná kuita ndaa ra xí'in ña ndaa kándísa yó, ná ku'u ini ra sa'a dao ka ñayuu, ta kueé ni ná koo ini ra. ³ Díón ta'ani ná koo ini na ñá'a sava'a, ná koo ndísá'ano ini na. Ná dá'a ni kanoo na kava'a na ña to'ón, ta ná dá'a ni kakuu na na kátoó ko'ó. Ndino'o ña va'a ná koo ini na dána'a na ⁴ noó na ñá'a kualí, dá ná kaṭi'a na konj na yíi ná xí'in de'e kualí na, ⁵ dá ná kaño'o ini na noó ña kée na, dá ná kakuu na iin na ñá'a kéndísá'ano, dá ná kaṭi'a na kandaa va'a na ve'e na, dá ná koo va'a ini na, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yíi ná, dá kían ná dá'a ni nì'i ñayuu ndí kían ka'an ndava'a na sa'a to'ón Ndios.

⁶ Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noó takuáchí yíi ña kían ná koo ini xi kaño'o ini xi noó ña kée xi. ⁷ Ta chikani miíón ña kían keva'ón noó ndidaá ña'a kéeón, dá ná kaṭi'a xi keva'a xi. Ta noó dána'on, koo inon dána'a ndaaon, ta dána'on xí'in ñaño'ó, ⁸ ta dána'on xí'in noó ña kée yó, ta kían ná dá'a ni nì'i ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noó na xini u'u ñaá sa'a ña ko nì'i ná ndí kían ka'an kini na sa'a yo.

⁹ Ta ka'an ni'ínón noó na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ña ná kueídó'o ñaá ná, ta ná ndukú ná ña nata'an ini ra. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noó rá, ¹⁰ ta ná dá'a ni koo kue'é noó ndá'a ná. Di'a ná kendaá na ndidaá choon tá'anda noo ná, dá kían xí'in ña kée na, ná chindaya'i ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, na dáka'ki ñaá.

¹¹ Dá chj ni na'a túu Ndios ña manj ni kee na xí'in ñayuu, dá ni'j ndidaá ná ndi kee na ka'ki na. ¹² Ta ña manj yó'o kásto'on xí'in yó ña kánian dánkoo yo ndidaá ña kini xí'in ña kátoon na kúu kuendá ñayuu yó'o kee na. Ta kásto'on ta'anian xí'in yó ña kánian kaño'o ini noó ña kée yó, ta kandeí ndísá'ano yó, ta kandeí yó kee yó ña kónj Ndios. ¹³ Kí'o díón ná kee yó nani ndéi yó ndáti yó tãndeé ini ndato kua'an, chj ndáti yó ndato náye'e noó nandíó ko Jesucristo, na kúu Ndios ká'ano, na dáka'ki ñaá, kasaa na. ¹⁴ Chj ni na'ki'o na mií ná ni xí'i na sa'a yó, dá ni kuu ni taó xóo na yó tixi ndá'a ndidaá ña kini. Ta ni nduvii ná yó, dá ni nduu yó ñayuu mií ná, dá ná ndí'i ini yo kee yó ña va'a. ¹⁵ Díón koo inon dána'on noó na kúu kuendá Jesús, ta ka'an ni'ínón noo ná. Ta xí'in choon né'ón koo inon dánanón na ko vá'a kée, ta ni iin tó'ón ñayuu o sa kónó kenóo na yo'ó.

3

Nj dandóo Ndios kuachi yó sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹ Dándusaá inon na kúu kuendá Jesús ña kánian koo ñaño'ó ná noó tã né'e choon xí'in ra dándáki ñaá. Ná kueídó'o ñaá ná, ta daá kuití ná kandeí nduu na kee na ña va'a. ² Ta ná dá'a ni koo ini na ka'an u'u na sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni katoó na tandó'ó. Di'a va'a ná koo ini na, ta nda'i ná koo ini na xí'in ndidaá ñayuu. ³ Dá chj tá sa na'a sa kuu yó ñayuu ndeé to'ón, xí'in ñayuu do'ó, ta sa xionoo ndava'a yó, ta sa ño'o yó tixi ndá'a ndidaá ña kini sa kátoó mií yó xí'in ña kini sa konj ñíi yo. Ta ni sa kuu yó ñayuu xíxi ini, xí'in ñayuu u'u ini. Sa ndukú yó ña kían koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yó xí'in dao ka na. ⁴ Tído iin kuu ni na'a Ndios, na dáka'ki ñaá, ña va'a ini na, ta ni na'a na ña kú'u ini na sa'a yo, ⁵ dá ni dáka'ki ñaá ná. Tído ko ní dáka'ki na yó sa'a ña ni kee yó ña va'a. Di'a ni dáka'ki na yó chj ni ku'u ini na sa'a yo. Chj ni dandóo

na kuachi yó, dá n̄i n̄akaki saá yó, ta Espírítu īi mií ná kúú n̄a n̄i ndee saá ñáá, ⁶ch̄i n̄i dakúti Ndios n̄io yó xí'ín Espírítu īi mií ná sa'á ñá n̄i kee Jesucristo, n̄a dákaiki ñáá. ⁷Dión n̄i kee na, sa'á ñóó n̄i kandoo vii yó noo Ndios sa'á ñá man̄i n̄i kee mií ná sa'a yó, dá ná kuu natiin yó noo tatá yó Ndios ñá kataki chíchí yó, ch̄i ñá yó'o kúú tandeé ini ió noo yó.

⁸Ndino'o ña ndaa kían ká'ín xí'ón, sa'á ñóó xíkai nooñ ña ndundééon dána'on ñá, dá ná nd̄i'i ini n̄a kándisa Ndios kee na ña va'a, ch̄i ña va'a nd̄a'o kían, ta chindeéan ñayuu tá ná kee na ña. ⁹Ta ná dá'a ni ndató'ón xí'ín ñayuu sa'á to'on kó chóon, ta o sa ndató'ón xí'ín ná sa'a ndá t̄ixi n̄i kii iin rá iin n̄a sa'anó. Ta ná dá'a ni chidáo tá'ón xí'ín ná xí'ín to'on, ta o sa dándich̄i tá'ón xí'ín ná sa'a ley Moisés, dá ch̄i kó ndáya'i ña kee yó dión, ta o chindeé tá'an vaan yó.

¹⁰Tá nákaa iin r̄a sa'ándá tá'an ñayuu noo náta n̄a ndo xaan, dá kían dánanón ra iin ta'ándá, uu ta'ándá. Tá kó seídó'o ra ña ká'on, dá kían taó rá ná ko'on r̄a, ¹¹ta kana'ón ña n̄i kana xoo va ra noo ña ndaa, ta sa'á kuachi kée vá rá n̄i kedaá xí'ín rá, sa'á ñóó n̄i ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹²Tá n̄i tanda'í Artemas o Tíquico kosaá r̄a noo nákaaon xaan, dá kían koo inon saaon n̄i'on yu'u ndá ñoo Nicópolis, dá ch̄i n̄i ch̄ikaa ini ña ñoo kooi yoo v̄ixi. ¹³Ta koo inon chindeéon Zenas, tá'an r̄a ná'á ley, xí'ín Apolos, ta k̄i'ón ña'a xínñó'ó rá noo ko'on r̄a dána'a r̄a, dá kían ni iin ña'a ná o káman̄i noo rá. ¹⁴Ta dána'on noo n̄a kúú kuendá yó ña nak̄i'o na mií ná kee na ña va'a, ta ná chindeé ná n̄a káman̄i ña'a noo, dá ná kakuu na iin n̄a kéchóon va'a noo Ndios.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an n̄a xí'ín Tito

¹⁵Ndidaá vá n̄a ndéi xí'ín yu'u yó'o ká'an ndisá'an xí'ón. Ta ká'an yó'o ndisá'an xí'ín n̄a kándisa dáó xí'ín yó ndéi xaan, tá'an n̄a kú'u ini sa'á ndu'u. Ná koo ña man̄i xí'o Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an nì taa San Pablo nì sa'an noo Filemón

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín Filemón

¹ Yu'u kúu Pablo, ta nákaaí ve'e kaa sa'á ña dána'í to'on Jesucristo. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín míí ní, ñani maní Filemón, chí míí ní kúu na kéchóon dáó xí'ín ndu'u, ² ta ká'an ta'ani ndu ndisá'án xí'ín kí'o maní yo nani Apia, xí'ín ñani yo Arquipo, na chíndeé tá'an xí'ín yó sa'á to'on Jesús, ta ká'an ta'ani ndu ndisá'án xí'ín na kúu kuendá Jesús nátaaka ve'e ní. ³ Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndo'ó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndo.

Kándéé ká'ano ini Filemón Jesús, ta kú'u ini na sa'a dao ka ñayuu

⁴ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, chí daá kuiti ndíko'on iníí míí ní noo ká'ín xí'ín ná, ⁵ dá chí kándaá iníí ña kóni ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano iníí ñaá ní, ta kú'u ta'ani ini ní sa'a ndidaá ñayuu Ndios. ⁶ Ta sa'á ña iin nì nduu ní xí'ín ndu'u sa'á ña kándéé iníí ní Jesús, sa'á ñoó xíka ndu noo Ndios ña kandaá ini ní sa'a ndidaá ña va'a ió noo ní sa'á ña kúu ní kuendá Cristo Jesús. ⁷ Kádijí nda'o iníí, ta nì ndundeé cháá ka iníí tá nì kandaá iníí ña kú'u nda'o ini ní sa'a dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá chí sa'a míí ní, ñani mííí, nì naní'í ini cháá ka ñayuu Ndios tandeé iníí.

Yó'o xíka Pablo iin ña maní noo Filemón

⁸ Ta sa'á ña díon kí'an, sa'á ñoó va'ará ió choon nì xí'o míí Cristo nojíí ña ka'andaí choon noo ní táto'on kánian kee ní, ⁹ tído dí'a xíkai ña maní noo ní sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, na ká'an xí'ín ní, ta kúuí iin na sava'a, ta nákaa yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'í sa'á to'on Jesucristo. ¹⁰ Xíkai ña maní noo ní sa'a Onésimo, chí kúu rá táto'on iin de'e nì ní'í noo nákaaí ve'e kaa yó'o sa'á ña kándéé iníí Jesús. ¹¹ Chí dí'a iin ta kó choon nì sa' kuu ra noo ní tá sata, tído viti kí'an kúu rá iin ta ió choon noo míí ní xí'ín noo yú'u.

¹² Ta ko'ín chinda'í ra nasaa ra noo ní, tído kónijí ña natiin va'a ní ra, chí táto'on ndó'í xí'ín nímaí, kí'o díon ndó'í xí'ín rá. ¹³ Kónijí ña koo ra yó'o xí'ín, dá chindeé rá yu'u kuiin ra to'on noo míí ní, chí nákaaí ve'e kaa yó'o sa'á ña dána'í to'on va'a Jesús. ¹⁴ Tído o kée ta'on yu'u díon, chí kó ñá'a ta'on nachina'í míí ní. Kó kónijí kendúsaí xí'ín ní kee ní ña maní yó'o, chí kónijí ña ná kakuuan táto'on kí'o kóni míí ní.

¹⁵ Dá chí ndá ndi kuu nì sonó Ndios ña nì kuxoo ra cháá tiempo noo ní, dá viti kí'an nandió koo ra kosaa ra koo chíchí rá xí'ín ní. ¹⁶ Ta viti natiin va'a ní ra, chí kúu rá iin ta ndáya'í cháá ka o dudu iin ra nákaa tíxi ndá'a ní, chí viti kúu rá iin ñani maní yo. Kúu rá iin ta ndáya'í noo yú'u, tído ndáya'í cháá ka ra noo míí ní sa'á ña kóni kúachí tuku ra noo ní, xí'ín sa'á ña nì nduu ra iin ñani ní sa'á ña kúu rá kuendá sato'o yo Jesús.

¹⁷ Sa'á ñoó, tá miáan ndaa nákoní ní ña né'e tá'an va'a ní xí'ín yu'u, dá kí'an natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña míí yu'u kúu rá. ¹⁸ Tá ndá ña'a nì ya'a ra nì kee ra xí'ín ní, o tá táí ra noo ní, dá kí'an nachi'í nían kuendá yu'u. ¹⁹ Yu'u kúu Pablo, ta xí'ín ndá'a mííí táai to'on yó'o kosaaan noo ní. Yu'u chíya'í noo ní, va'ará dí'a kuu kaaí xí'ín ní ña táí ní sa'a míí ní noo. ²⁰ Sa'á ñoó, ñani mííí, ió tandeé iníí xí'ín ní ña kee ní ña maní yó'o sa'á ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús, ta kí'o ta'ani ní tandeé iníí sa'á ña kúuó ñani kuendá Jesús.

²¹ Ta n̄i taai tuti yó'o k̄osāa nōo ní, ch̄i kándéé ká'ano in̄i ñ̄a kueídó'o ní yu'u. Ta sa ná'á vái ñ̄a va'a cháá ka kee ní nōo ñ̄a ká'ín xí'ín ní. ²² Ta kóni ta'ani ñ̄a kenduu ndo nōo kooi, dá ch̄i kándéé in̄i ñ̄a x̄inkōo ñ̄a xík̄a ndo nōo Ndios, dá k̄i'o na ñ̄a saai nōo ndéi ndó xān.

Ká'an ta'ani dao ka na kúu kuendá Jesús ndisá'an xí'ín Filemón

²³ Ta ká'an ñ̄ani yo Epafras ndisá'an xí'ín ní. Na yó'o kúu na nákāa nduú xí'ín yu'u ve'e kāa sa'á ñ̄a dána'a na sa'a Cristo Jesús. ²⁴ Ta ká'an ta'ani Marcos, xí'ín Aristarco, xí'ín Demas, xí'ín Lucas ndisá'an xí'ín ní. Na yó'o ta'ani kúu na chindeé tá'an xí'ín yu'u nōo choon Ndios. ²⁵ Ná koo ñ̄a man̄i xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an kua'an noó na Israel kúu kuendá Jesús

Ká'an Ndios xí'ín yó xí'ín yú'u de'e na

¹ Kua'á nda'o ta'ándá nì sà ká'an Ndios xí'ín na sá'ano ve'e yó tá sata, ta noó kua'á nda'o ña'a nì sà kechóon na profeta na sà kastò'on na xí'ín ñayuu ñoó. ² Tído tein kuu noo ndi'i yó'o kéchóon na de'e mií ná, dá ka'an na xí'ín yó, ta de'e na kúu na nì natiin ña kakuu na sato'o noo ndidaá ña'a, ta xí'ín ndá'a de'e na nì kava'a na ndidaá ña ió ñayuu yó'o xí'ín ña ió induú. ³ Ta na yó'o kúu na ná'a tátò'on kì'o ndato káa mií Ndios, dá chì tátò'on kì'o kúu mií Ndios, kì'o dión ta'ani kúu de'e na, iin nóó kúu vá ná. Ta mií ná kúu na xito ndidaá tá'an ña'a xí'ín choon kómí to'on na. Tá nì ndi'i nì dandóo na kuachi yó, dá nì nakoo na xoo ku'á Ndios noo ñikó ió na dándáki na. ⁴ Ta ndáya'i cháá ka na noo ndidaá ángel ndéi induú, ta nì natiin na iin kuu ndáya'i cháá ka o duú ángel ñoó.

Ndáya'i cháá ka Jesús o duú ángel

⁵ Dá chì kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín ni iin tó'ón ángel: Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúuí tatòon. Ta nì kò ní ka'an na di'a sa'a ni iin ángel: Yu'u kakuu tatá xj, ta mií xí kakuu de'e yu'u. ⁶ Ta nì ka'an ta'ani Ndios di'a tá kua'an na tanda'á ná iin tó'ón dinj de'e na kii na ñayuu yó'o: Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i. ⁷ Miian ndaa di'a kaá Ndios ká'an na sa'a ángel: Yu'u kúu na kée ángel kéchóon nooí ña kakuu na tátò'on tachj, xí'ín ño'ó ita. ⁸ Tído di'a kaá na sa'á de'e mií ná: Yo'ó kúu Ndios, ta ni iin kuu ta'ón o ndi'i noo dándáki yo'ó. Ta kényikoo ndaa yo'ó noo dándákón. ⁹ Chì ndíkoo yo'ó iin íchi ndaa, ta káñó'ó yo'ó ndidaá ña kini kua'an. Sa'á ñoó nì kaxi Ndios yo'ó, na kúu Ndios miíón, ta nì xj'lo cháá ka na ña dii iní noo on o duú dao ka na xínkuáchí dáó xí'ón. ¹⁰ Ta kaá ta'ani na di'a: Yo'ó, na kúu sato'o noo ndidaá ña'a, nda mí sa'a nì kava'ón noño'ó yó'o, ta xí'ín ndá'a miíón nì kava'a induú. ¹¹ Ta ná kasandaá iin kuu, ta naá ndí'i vaan, tído yo'ó, daá koo kuií vá yo'ó. Ndidaá tá'an va ña'a káa kuyatá iin kuu tátò'on kì'o kúyatá dá'on. ¹² Ta tátò'on kì'o natuu ñayuu dá'on ndíxi na, kì'o dión natuu yo'ó ndidaá ña'a káa, ta ná nadamón ña. Tído yo'ó, o nádaon ta'an voón, daá koo kuií voón. ¹³ Ta kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín ni iin tó'ón ángel: Kakoo yo'ó xoo ku'á'í nda ná nataán ndi'i yu'u ta xini u'u ñaá tixi sa'on. ¹⁴ Kánian kana'á ndó ña choon kómí ángel kíán ña koni kuáchí ná noo Ndios, ta chinda'á ñaá ná chindeé ná ndidaá na nì'i ña káki na.

2

Iin ña'a ndáya'i nda' o kían ña ni kii Jesús dáakaki ñaa

¹ Sa'a ñoó miían ndúsa kánian kandiko toon yó to'on ndaa ni seídó'o yó, dá ch'i tá koó, dá kían oon ni ví kankuei xoo yó nooán. ² Ch'i miían ndaa ió choon noo ndá'a ley ni xi' o ángel noo Moisés, ta ndi ndaa mií vá ñayuu ni ya'a nooán, ta ndi ndaa mií ná ko ní xín kueidó'o choon sa'ándáan, dá ni ndo'o níó ná sa'a kuachi ni kee na. ³ Ta, ¿ndi koo ví káki yó noó ña xido ini Ndios tá ná o taó kuendá yo to'on ndáya'i cháá ka, ña kían ká'an sa'a ndi koo káki yó? Ch'i dinñó'ó mií na kúu sato'o yo ni xi' o kuendá sa'a to'on yó'o, ni ndi'i, dá ni kastó'on ta'ani ta ni sa xionoo xí'in ná to'on yó'o xí'in yó. ⁴ Ta mií Ndios ni xi' o ta'ani kuendá sa'a to'on ndato yó'o xí'in ndá'a ta ni sa xionoo xí'in Jesús, dá ch'i ni xi' o na ña kían ni kandeé rá ni kee ra ña'a ndato xí'in ndidaa ka ña'a ná'ano noó ñayuu, ta ni xi' o na ña ni ñatiin iin rá iin ta'a yó'o choon ni xi' o Espiritu iñ táto'on kí'o kóni mií ná.

Jesús kúu na xí'o ña káki yó

⁵ Dá ch'i ko ni xi' o Ndios choon noo ndá'a ángel ña kían dándáki na ñayuu saá vey chí noo, ña kían ká'in sa'a xí'in ndó. ⁶ Dá ch'i di'a kua'an ña ni taa iin ta'a noo tuti iñ Ndios:

¿Ndí kían kúu ta ndéi ñayuu yó'o ña ñó'o ini ní sa'a rá, tatá Ndios?

Ta, ¿ndí kían kúu rá ña ndí'i téi ini ní sa'a rá?

⁷ Ta ni ndee ní ra sa kuu ra iin ra ló'o cháá noo ángel,

ta ni xi' o ní choon ká'ano noo rá, ta ni xi' o ní ñaño'ó noo rá,

ta ni chikani ní ra ña dándáki ra ndidaa ña'a ni kava'a ní,

⁸ ta ni ñataán ní ndidaa tá'an ña'a tji sa'a rá.

Ch'i sa'a ña ni ñataán Ndios ndidaa ña'a tji sa'a rá, sa'a ñoó ko ní kándo ni iin tó'an, ndidaa ña ñó'o tji sa'a rá, tido kándaq ini yo ña o duú ndidaa ña'a dándáki ra viti. ⁹ Tido viti kándaq ini yo ña ió iin na ni ndeló'o cháá mií noo ángel, ta na yó'o kúu Jesús, ta ni ñatiin na choon ká'ano, ta ni ñatiin ta'ani na ndidaa tá'an ñaño'ó sa'a ña ni xi' i na sa'a yo. Dá ch'i sa'a ña kóni Ndios kee na ña manj xí'in yó, sa'a ñoó ni xi' i Jesús sa'a yo.

¹⁰ Ta mií Ndios kúu na ni kava'a ndidaa ña'a ñó'o ñayuu yó'o, ta noón kúu na xito ñaa, ta kóni na nakuaka na ñayuu mií ná noo ndato náye'e ndaa noo ió na. Sa'a ñoó iin ña va'a ni sa kían ña ni daxínkoo va'a na Jesús xí'in ña ni ndo'o na, ch'i mií ná kúu na dáakaki ñaa. ¹¹ Dá ch'i mií Jesús, na ni ndevii yó, xí'in yóo, na ni nduvii, iin tó'on vá kúu tatá yo, sa'a ñoó ko xika'an ta'on noo Jesús ká'an ña ña kúu yó ñani na. ¹² Dá ch'i di'a kaá tuti iñ Ndios:

Kí'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo ñanij xí'in kí'oi,

ta tein ndidaa ñayuu kuendá ní keká'ano yu'u mií ní.

¹³ Ta kaá ta'anian:

Kandeé ká'ano inij Ndios.

Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xí'in ndidaa tá'an de'e ni xi' o Ndios nooí.

¹⁴ Ta de'e ni kava'a xí'in koño xí'in niñ kúu de'e ni xi' o Ndios noo ná, sa'a ñoó ni nduu ta'ani mií Jesús koño xí'in niñ, dá ni kuu ni xi' i na. Ta kí'o díon ni kandeé ná ni djítá ná choon noo ndá'a ña u'u, sa'a ñoó koó ka choon noo ndá'an ka'ánian ñayuu. ¹⁵ Díon, dá ni kandeé ná ni taó xoo na yo noó ña yu'óo kuu yo, dá ch'i nda rá ni káki yó ni kasá'a dándáki ñaa. ¹⁶ Dá ch'i miían ndaa kuiti ko ní kii Jesús chindeé ná ni iin ángel, sa'va'a na kúu na ve'e Abraham ni kii na ni chindeé ná. ¹⁷ Sa'a ñoó miían ndúsa ni nduu na táto'on kí'o kúu ñani na, dá ni xínkoo na kúu ná duti kúu noó, iin duti ká'ano ini, iin duti iin ndaa

noo Ndios, dá n̄i kuu n̄i dokoo ná mií ná, dá n̄i'í ñayuu n̄a ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁸ N̄i ndo'o nani n̄io ná tá n̄i ka'an ña u'u dátuu ñaáan, sa'á ñoo kuu va chindee ná yó tá kexíxi ña u'u xí'in yó.

3

Ndáyá'i cháá ka Jesús o duú Moisés

¹ Viti, ñani, ndo'ó n̄a kúu ñayuu Ndios, ndo'ó n̄a n̄i nakana Ndios kandeí induú, koo ini ndo kande'e va'a ndó Cristo Jesús, n̄a né'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúu ná dut̄i kúu noo ña kándisa iin rá iin yó. ² Ta n̄i daxínkoo ndi'i na choon n̄i xi'o Ndios noo ná, táto'on k̄i'o n̄i daxínkoo ndi'i Moisés choon n̄i n̄i'í ná koni kuachí ná noo n̄a kúu ve'e Ndios. ³ Ta kánian natiin Jesús ñaño'ó ká'ano cháá ka o duú Moisés, dá ch̄i ta káva'a ve'e kánian natiin cháá ka ñaño'ó o duú ve'e n̄i káva'a ra. ⁴ Dá ch̄i ió yoo káva'a iin rá iin ve'e, dá nditaan, tído n̄a n̄i káva'a ndidaá tá'an ña'a kúu Ndios. ⁵ Mii'an ndaa kuiti n̄i sa'á iin ndaa Moisés noo Ndios tá n̄i sa'á xinkuachí ná noo n̄a ve'e Ndios, ta xí'in ña n̄i kee na n̄i na'a n̄a táto'on k̄i'o kaa rá ió ña ka'an Ndios chí noo. ⁶ Tído Cristo kúu mií de'e Ndios, n̄a kánian dándaki ve'e na. Ta ve'e na kúu yóó tá ná kandita toon yó xí'in ña kándéé ini yo ná nda noo ndi'i kuií, ta ná kadii inio xí'in tandeé ini kómí yó.

Xí'o Ndios noo na ñoo na ña nani'í ndéé ná

⁷ Ch̄i di'a kaá Espiritu ií Ndios:

Tá ná kueíd'ó ndó noo ká'an Ndios kuu viti,

⁸ dá k̄ian o sa kédó'ó ndó mií ndó táto'on n̄i kee n̄a sa'ano ñoo ndo tá n̄i data'an na Ndios,

ch̄i n̄i xito ini ná Ndios noo n̄i xionoo na yukú íchí ñoo.

⁹ Ta ñoo n̄i data'an na yu'u, ta n̄i xito ini ná yu'u, va'ará uú diko toon kuia n̄i xini n̄a ndidaá tá'an ña ndato n̄i kee yu'u xí'in ná.

¹⁰ Sa'á ñoo ko ní náta'an ini n̄i xini ñayuu ñoo, dá n̄i kaaj xí'in mií: “Daá kuití vá kexoo xíká n̄io ná noo ña kóni yu'u, ch̄i ko kóni n̄a kaño'o na íchí yu'u.”

¹¹ Ta sa'á ña n̄i xido ini n̄i kee na, sa'á ñoo n̄i ch̄i kaa ini ña ni iin kuu ta'ón o koni n̄a ndu'u na noo k̄i'oi ña nani'í ndéé ná,

kaá Ndios.

¹² Sa'á ñoo kandaan ndo mií ndó, ñani, dá k̄ian ni iin to'ón ndó ná o kákomí iin n̄io k̄ini, iin n̄io káxi, ña k̄ian kedaá xí'in ndó, dá kexoo xíká ndó noo Ndios takí.

¹³ Di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo iin rá iin ndó iin rá iin kuu kuu. Dá ch̄i ká'an to'on ñoo ña kánian kee ndó dión kuu viti, dá k̄ian ná dá'a ni kusaá ini ndo koni ndo to'on Ndios kee ña danda'í ñaá kuachi. ¹⁴ Dá ch̄i ió ta'aní kuendá yo xí'in Jesucristo tá ná ndiko toon yó tandeé ini n̄i natiin yó nda mí sa'a. ¹⁵ Dá ch̄i di'a kaá to'on Ndios:

Tá ná kueíd'ó ndó noo ká'an Ndios kuu viti,

dá k̄ian o sa kédó'ó ndó mií ndó táto'on n̄i kee n̄a sa'ano ñoo ndo tá n̄i data'an na Ndios.

¹⁶ ¿Ndá yoo n̄i sa'á kuu n̄a n̄i seíd'ó noo n̄i ka'an Ndios, ta vat̄i xian daá n̄i data'an ñaá ná? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña noón kúu ndidaá n̄a n̄i kankuei tíxi nda'á na ñoo Egipto n̄i kee Moisés? ¹⁷ Ta, ¿ndá yoo n̄i karyíí Ndios xí'in ndin uú diko kuia noo kúu yukú íchí ñoo? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña noón kúu n̄a n̄i ya'a n̄i kee kuachi, ta n̄i kuei na n̄i xi'í n̄a yukú íchí ñoo? ¹⁸ Ta, ¿ndá yoo n̄i ch̄i kaa ini Ndios o náchi'i na noo nani'í ndéé ná? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña

noón kúu nā kō ní xín kueidó'o ñaá? ¹⁹ Sa'á ñoó kándaá inio ña kō ní kúu ta'on ndu'u na noo nani'i ndée ná sa'á ña kō ní kándisa ndaa ña Ndios.

4

¹ Sa'á ñoó ná kandaá yo mií yó, viti ín ij Ndios xí'ín to'on ni xí'o na ña kían kí'o na ña ndu'u yó noo nani'i ndée yo, dá chí oon ni ví tuú dao ndo'ó, ta o koni ndo ndu'u ndó ñoó. ² Dá chí táto'on kí'o ni ñatiin yó to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús ni kee Ndios, kí'o dión ta'ani ni seidó'o ñayuu ñoó to'on Ndios tá sata. Tído ni naá óon va ña ni seidó'o na ña, dá chí kō ní kándeé iní ña Ndios. ³ Tído yóo kúu nā kándisa ña ni ka'an Ndios, sa'á ñoó koni yo ndu'u yó nani'i ndée yo noo ío na. Tído di'a ni kaa na xí'ín ña kō ní kándisa ñaá tá sata ñoó:

Ta sa'á ña ni xido inij ni kee na, sa'á ñoó ni chíkaá inij ña ni iin kuu ta'ón o koni ña ndu'u na noo kí'oi ña nani'i ndée ná.

Dión ni kaa na, va'arā sa ni daxíno ndi'i na ña ni kava'a na nda mií sa'a ñayuu yó'o. ⁴ Dá chí di'a kaá ta'ani tuti ij Ndios sa'á kuu úsa:

Kuu úsa ni nani'i ndée Ndios noo ndidaá choon ni kee na.

⁵ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

O koni ta'on na ndu'u na noo kí'oi ña nani'i ndée ná.

⁶ Sa'á ñoó kándaá inio ña kómani vá ndu'u dao ñayuu noo nani'i ndée ná, ta kō ní ndu'u na ni ñatiin to'on yó'o mií noo sa'á ña kō ní seidó'o na choon ni sa'anda Ndios. ⁷ Sa'á ñoó ká'an tuti ij ña ni saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñoó kúu kuu viti. Chí tá ni ya'a kuá'a nda'o tiempo, dá ni taa David ña ni ka'an Ndios sa'a kuu yó'o:

Tá ná kueidó'o ndó noo ká'an Ndios kuu viti,

dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó.

⁸ Dá chí tá ni xí'o Josué ña kían ndu'u na sá'ano ñoo yo noo nani'i ndée ndisa na, dá kían o ká'an ta'on Ndios sa'a iin ka kuu. ⁹ Sa'á ñoó kándaá inio ña kasandaá iin kuu, dá koni ñayuu Ndios ndu'u na noo mií ña ndaa kuiti nani'i ndée ná. ¹⁰ Dá chí ña ndu'u ñoó, noón kúu nā koni nani'i ndée noo ndidaá choon ni kee na, táto'on kí'o ni nani'i ndée mií Ndios tá ni ndi'i ni kava'a na ñayuu yó'o.

¹¹ Sa'á ñoó ná cho'on ini yo, dá ná konio ndu'ó noo nani'i ndée yo, ta ná dá'a ni kí'o yó mií ña kusaá inio táto'on kí'o ni kee na sá'ano ñoo yo, chí kō ní seidó'o na noo ni ka'an Ndios. ¹² Chí to'on taki kúu to'on Ndios, ta to'on ndakí nda'o kíán. Ta deen cháa ka sa'ándáan o duú iin espada sa'ándá ndi ndu'u xoo. Sa'á ñoó tá seidó'o yóan, xínoan nda maá inio, ta sónó ní'inian níyo yo xí'ín ñaxintóni yo. Ta sónó ní'ini ta'anian tuchi yo, ta kásandaáan nda maá noo ño'ó dandiki lásá yo. Ta nádátuan ndidaá ña nákanini inio xí'ín ndidaá ña'a ño'ó ini níyo yo. ¹³ Ta ni iin tó'ón ta'on ña'a ío ñayuu yó'o kō ío de'é noo Ndios. Di'a ndidaá tá'an vaan túu noo ná ndé'é ná, ta ndidaá tá'an vaan ndaa vichí noo ná, ta iin kuu nakuíta yó naki'o yó kuendá noo ná.

Jesús kúu mií mií duti kúu noo

¹⁴ Ta viti ío iin duti kúu noo noo yo, ta ni kaa na kua'an nó'o ná noo ío Ndios induu, ta na yó'o kúu Jesús, na kúu de'e Ndios. Sa'á ñoó ná kandita toon yo xí'ín ña ndaa kándisa yó. ¹⁵ Dá chí viti kómi yó iin duti kúu noo kando'o sa'a yo sa'á ña kúu yó ñayuu vitá ini noo kuachi. Chí ni ka'an ta'ani ña u'u dátuyú ñaá, dá ya'a na kee na kuachi, táto'on kí'o kéean xí'ín yó, tído kō ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuachi. ¹⁶ Sa'á ñoó ná natuu yati yó xí'ín tandeé iní noo ío Ndios dándaki na, chí nda ñoó xí'o na ña maní noo yo, dá ni'i yo ña ku'u ini

na sa'a yo, ta ni'i ta'ani yó ndée ña kían chindee ñáa noq iin rá iin tandó'ó veí noq yo.

5

¹ Dá chí iin rá iin dutí kúú noq ñi ndukú Ndios tein ñayuu mií ná, dá kuiin ra ka'an ni'ini ra sa'á ñayuu ñoo ra noq Ndios, dá dokó rá ña'a, ta dákei ra kiti noq Ndios sa'á kuáchi ndidaa na ñoo ra. ² Ta xí'ó ndeé ini ra sa'á na ko kándaq ini ndi kían va'a kánian kee na, xí'ín na xionoo ndava'a kée kuáchi, chí kúú ta'ani ra iin taq vitá ini noq kuáchi. ³ Ta sa'á ña vitá ini ra, sa'á ñoo kánian dokó rá kiti noq Ndios sa'á kuáchi mií rá, xí'ín sa'á kuáchi ñayuu ñoo ra. ⁴ Ta ko iin ta'on kuu kaxi mií choon yó'ó, dá chí sava'a na ñi kana mií Ndios kúú na kuu kakomí choon yó'ó, táto'on ñi ndo'ó Aarón.

⁵ Ta ni Cristo ko ní kaxi mií ña natiin na ñañó'ó ña kakuu na dutí kúú noq. Ndios vá ñi xí'ó choon yó'ó noq ná, dá chí di'a ñi kaa na xí'ín ná: Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'í ña kúúí tatóon.

⁶ Ta kaá ta'ani na iin ka xían noq tuti ij: Daá kuití kakuu yo'ó dutí, táto'on ñi sa kuu Melquisedec.

⁷ Tá ñi sa kuu Cristo iin taq ñayuu yó'ó, dá ñi xika na ña maní noq Ndios, ta nda'í ñi saki na xí'ín ndutá noq ná noq Ndios, na kándée dítá ñáa noq ña kuu na. Ta ñi seidó'ó Ndios ndidaa ña ñi xika na sa'á ña ñi seidó'ó ñáa ná xí'ín ña nda'í ió ini na. ⁸ Ta va'ará kúú ná de'e Ndios, tido tein ña ñi ndo'ó nó ná ñi ka'ti'a na ñi seidó'ó na ña kóni Ndios. ⁹ Ta sa'á ña ñi daxinkoo ndi'i na choon ñi kii na, sa'á ñoo ñi kasandaá na kúú ná na dáka'ki chí'í ñáa, chí dáka'ki na ndi ndáa mií ñayuu seidó'ó ñáa. ¹⁰ Ta mií Ndios ñi chí'kani ñáa kakuu na dutí kúú noq táto'on ñi sa kuu Melquisedec dutí tá sa na'á.

Ná dá'a ni dánkoo yó ña kándée ini yo Jesús

¹¹ Ió kuá'a nda'ó ña'a nakani yu'u xí'ín ndó sa'á ña yó'ó, tido kuáchi nda'ó nakani ña, dá kandaq ini ndo, dá chí oon nda'ó ini ndo. ¹² Sa di'a kánian kakuu ndó na dána'a noq dao ka na, dá chí sa na'á nda'ó dákuá'a ndó sa'á ña yó'ó. Tido di'a xínñó'ó ndó ña dána'a tuku na noq ndo ña ñi dákuá'a ndó nda mií sa'a sa'á to'on Ndios. Sa'á ñoo kúú ndó táto'on takuá'í leé, chí xínñó'ó ij vá ndó le'í, chí o kúú keí ndó ña'a káxí, ña kúú ña ndí'í cháá ka sa'á Ndios. ¹³ Ta ndidaa na xí'i sava'a le'í ñoo, noqon kúú na ko kátóni ini ndi kían va'a, ta ndi kían ko vá'a, chí kúú ná táto'on takuá'í noq ña'a Ndios. ¹⁴ Tido na sa ñi chí'í, noqon kúú na seí ña káxí, ta sa'á ña ñi sa'ano na xí'ín ña ndaa, sa'á ñoo sa'á ña na kandaq ini na ndi kían va'a, ta ndi kían ko vá'a.

6

¹ Ná dá'a ni katuu yó xí'ín sava'a ña ñi kandaq ini yo sa'á to'on ndaa Cristo, chí ña yó'ó kúú ña sa ñi ka'ti'a yó nda mií sa'a. Va'a cháá ka ná ndi'i ini yo ko'yon yo chí noq xí'ín to'on na, ta ko kánian nandí'í kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á ña kánian nandí'í ini yo sa'á ña kini kee yó, o sa'á ña kánian kandeé ini yo Ndios. ² Ta ko kánian dákuá'a tuku yó sa'a ndi kee yó kodó ndúta yo, xí'ín sa'á ña chínoo yó nda'a yo diní na dákuá'a xí'á, xí'ín sa'a ndi koo nataki na ñi xí'í, xí'ín sa'á ña mií'án ndaa keyíko Ndios sa'a ndidaa ñayuu noq ndi'i. ³ Ta kí'ó dión kee yó tá kóni mií Ndios.

⁴ Dá chí ndi ndaa na sa ñi datóon Ndios ñaxintóni, ta sa ñi xirndodó ná ña ndato veí noq Ndios, ta sa ió ta'ani kuendá na xí'ín Espíritu ij Ndios, ⁵ ta sa ñi xirndodó ná to'on va'a Ndios, ta sa ñi xirndodó ta'ani na táto'on kí'ó dándaki Ndios ñayuu saá veí chí noq, ⁶ tido tá ná dánkoo na ña ndaa yó'ó, dá

kían ni iin tó'ón ka ña'a o kúu kee yó xí'ín ná, dá nandíó kuéi na nandikó iní na sa'á kuachi na, dá chí kían táto'on ndéi tuku na chírkaa na Cristo, na kúu de'e Ndios, ndjika cruz, ta xí'o na ña kedjiki ndaa ñaa ñayuu. ⁷ Chí kían táto'on ño'ó xítí, ña xí'i va'an takují tá koon dai. Ta dao ño'ó xítí, kua'á nda'o ña'a xí'oan noo na ñi xiti ñaa, ta ió nda'o choon noo ná. Sa'á ñoó ndato ka ví kemáñi ñaa Ndios. ⁸ Tído ño'ó xítí, tá'an ña xí'o ndino'o tá'íón xí'ín ión títi, ñoó kúu ño'ó kó chón, ta ñoó kúu ño'ó ndéi ndáti taj chí'an kee Ndios, ta ndátian kej ña iin kuu.

⁹ Tído va'ará ndátó'ón ndú sa'a ndidaa ña yó'o, na maní mií, tído ná'á káxi vá ndú ña va'a cháa ka ndo'o ndo'ó, ta kee ndó ña va'a táto'on kánian kee ñayuu ñi ñakáki Ndios. ¹⁰ Chí kúu ná iin Ndios ndaa, sa'á ñoó o nándodó ta'on na sa'a choon ñi kee ndó noo ná, ni sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, chí ñi chíndeé ndó ñayuu mií ná, ta ndéi ij ndo chíndeé ñaa ndó nda viti. ¹¹ Tído kóni ndu'u ña ná kandita toon ij iin rá iin ndó xí'ín ndidaa ña va'a kée ndó nda noo ndi'í kúí, dá kían kandaa ini ndo ña miían ndaa natiin ndó tandéé iní kómí ndó noo Ndios. ¹² Chí kó kóni ndu ña kandeí dúsá oon ndó. Di'a koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano ini Ndios, ta ndáti kueé ña ná, chí sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó natiin na ña ñi kaa Ndios kí'o na noo ná.

¹³ Dá chí tá ñi xí'o Ndios to'on na noo Abraham ña kían kemáñi ñaa ná, dá ñi ñachina'á ná mií ná, dá chí koó ka iin ka yo ká'ano cháa ka o duú mií ná, ¹⁴ ta ñi kaa na: “Miían ndaa kuiti kemáñi nda'o yu'u yo'ó, ta ndekua'a nda'o yu'u tata yo'ó.” ¹⁵ Ta sa'á ña ñi sa ndati kueé Abraham, sa'á ñoó ñi kasandaá na ñi natiin na ña ñi kaa Ndios kí'o na noo ná. ¹⁶ Dá chí miían ndaa kuiti náchina'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o iin yoo ká'ano cháa ka o duú mií ná, dá kendaá na noo ká'an na. Ta kí'o dión ndadí ña ñi tiin tá'an na sa'a. ¹⁷ Ta kóni Ndios ña kana'á na ñi natiin to'on ñi xí'o na ña o nándikó ta'on iní na kee na ña ñi ká'an na, sa'á ñoó ñi ñachina'á ná mií ná. ¹⁸ Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu ta'on nadaon noó uy ña'a ñi kee Ndios, chí ñi xí'o na to'on na noo yo, ta ñi ñachina'á ná mií ná, ta o kúu ta'on ka'an to'ón Ndios. Sa'á ñoó ió iin tandéé iní ká'ano noo yóo, na ño'ó tíxi ndá'a Ndios, chí kándéé iní yo ña ñi'í yo ña ñi kaa na kí'o na noo yo. ¹⁹ Ta tandéé iní yó'o kían tiin toon níyo yo noo Ndios táto'on kí'o tiin toon kaa vee iin barco, dá sá tuu ra ini taño'o. Ta mií tandéé iní yó'o ndáka yó kua'an yo nda sata dá'on ndadí ini ve'e ño'ó noo ió Ndios, ²⁰ noó ñi ku'u mií Jesús ni sonó ná íchi noo yo, chí iin ñi kandoo na kúu dutí kúu noó táto'on ñi sa kuu Melquisedec dutí tá sa na'á.

7

Kí'o di'a ñi kechón ta dutí sa naní Melquisedec

¹ Ta Melquisedec yó'o ñi sa kuu rey ñoo naní Salem, ta sa kuu ra dutí noo Ndios, na ió induú. Ta kaá tuti ij Ndios ña iin kuu ñi sa'an ra ñi natiin ra Abraham íchi nda noó kondii na noó ñi sa'an na ñi naá na xí'ín dao rey, ta ñoó ñi kemáñi ñaa Melquisedec xí'ín to'on ñi ka'an ra. ² Ta noo mií rá ñi xí'o Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña ñi xío ndaa na noo ñi sa'an na ñi naá ná xí'ín rey ñoo. Ta kuu Melquisedec ñoo kóni kaá “rey kendaá”. Ta mií rá ñi sa kuu rey ñoo Salem, ta to'on yó'o kóni kaa “rey náchini deí va'a ñayuu”. ³ Kó iin ná'á sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni kó iin ná'á ndá yoo ñi sa kuu na sá'ano ve'e ra, ta ni kó iin ná'á ndá oon ñi kaki ra, ta ni kó iin ná'á ndá oon ñi xí'í ra. Ta ñi sa kuu ra táto'on kí'o kúu de'e Ndios, chí iin ñi kandoo ra kúu rá dutí.

⁴ Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'o choon ñi sa ne'e Melquisedec, sa'á ñoó ñi sa'an Abraham, na kúu tatá ñoo yo, ñi xí'o na uxí ña'a noo iin iin ciento

ñá'a noo Melquisedec, ñá nî kandeé ná nî xîo ndaa nâ ndá'a dao kâ rey tukú ñoo. ⁵ Ta miían ndaa nî kaxi Ndios tãa tein nâ ve'e Levî ñá kakuu ra dutî, ñá kakomî rá choon ñá kí'in ya'i ra uxî ñá'a noo iin iin ciento ñá'a ni'î nâ ñoo rã noo choon kée na, táto'on kí'o sa'ándá ley Ndios choon. Sa'á ñoo kándaá iniõ ñá kánian kí'in ya'i ra noo ñani rã, va'ará iin tó'ón dáá kúú tatá ra, çî na ve'e Abraham kúú ndi ndi'î ra. ⁶ Ta va'ará kô ní kíi Melquisedec tein na ve'e Levî, tído nî naatiin ra uxî ñá'a noo iin iin ciento ñá ío noo Abraham, ta nî kemáni ta'ani ra Abraham xî'in to'on va'a nî ka'an rã. Ta Abraham kúú na kánian natiin ñá va'a nî kaa Ndios kí'o na noo ná. ⁷ Ta ná'á yó ñá nâ ló'o kúú nâ nátiin to'on va'a kée na ndáya'i cháá kã. ⁸ Ta kándaá ta'ani iniõ ñá xî'î ta ve'e Levî, tá'an rã kí'in ya'i uxî ñá'a noo iin iin ciento ñá'a ío noo nâ ñoo rã, tído ká'an to'on Ndios sa'a Melquisedec ñá takî iî vá rá. ⁹ Ta sa'á ñá nî çhiya'i Abraham uxî ñá'a noo iin iin ciento ñá'a ñoo noo Melquisedec, sa'á ñoo kuu kaa yo ñá ndá Levî xî'in tã ve'e ra nî çhiya'i ta'ani, va'ará mií rá kí'in ya'i noo nâ ñoo rã. ¹⁰ Dá çî ñó'o iî vá nâ ve'e Levî kúú ná nî ini Abraham tá nî ñaki'in tá'an na xî'in Melquisedec íchi ñoo.

¹¹ Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée tã dutî kuendá Levî, dá kí'an, çndiva'a nî çhikani Ndios iin kã dutî? Ta va'ará mií nâ ve'e Levî nî naatiin ley Ndios, tído dutî nî naçhikani Ndios tiempo viti kúú ná táto'on nî sã kuu Melquisedec, ta kô ní taó ta'on ñáá ná tein nâ ve'e Aarón. ¹² Ta sa'á ñá nî ndãkoo iin dutî saá, sa'á ñoo miían ndúsa kánian nadaon ta'ani ley, çî sã díin va kée dutî saá yó'o. ¹³ Tá'an dutî ká'an ndu sa'a, kô ní kíi na tein nâ ve'e Levî, çî nî kíi na tein nâ ve'e iin kã ñayuu, ta nî iin ta'on nâ ve'e yó'o kô ní sã kuu dutî Ndios. ¹⁴ Dá çî ná'á yó ñá nî kíi nâ kúú sato'o yo tein nâ ve'e Judá, ta nî iin tó'ón nâ ve'e Judá kô ní çhikani Moisés ñá kakuu na dutî.

¹⁵ Ta kándaá iniõ ñá dión kí'an, dá çî nî ndãkoo iin dutî saá, ta kúú ná táto'on nî sã kuu Melquisedec. ¹⁶ Çî kô kúú ná dutî sa'a ley, çî kaá ley ñá savã'a na ve'e Levî kuu kakuu dutî. Di'a kúú ná dutî sa'á ñá ío choon noo ndá'a ná ñá kataki kuií nã. ¹⁷ Dá çî di'a kaá tuti iî Ndios sa'a ná:

Daá kuití kakuu yo'ó dutî,

táto'on nî sã kuu Melquisedec.

¹⁸ Sa'á ñoo nî çhituu Ndios ley yatá, çî kô ní kándeéan dáxinkooan choon nî sã ne'an, çî kô ndãkî ta'an vaan, ¹⁹ çî kô ní kándeé ta'on ley ñá dánkoo viián nî iin tó'ón ñayuu noo Ndios. Tído viti nî ni'î yo iin tãndeé ini va'a cháá kã, dá kuu kuyati cháá kã yo noo Ndios.

²⁰ Ta dión nî kuu, dá çî nî çhina'á Ndios mií ná ñá dión koo. ²¹ Tído kô ní kée ta'on Ndios dión tá nî çhikata na tã dutî, tã kúú kuendá Levî. Tído miían ndaa nî çhina'á ná mií ná tá nî çhikani na iin dutî saá, dá çî di'a kaá tuti iî ná:

Nî çhina'á Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on ini nã noo to'on nî ka'an nã:

“Daá kuití kakuu yo'ó dutî,

táto'on kí'o nî sã kuu Melquisedec.”

²² Ta Jesús kúú nâ nî kãndoo sa'a yo noo Ndios, sa'á ñoo nî kãndoo Ndios kee na ñá va'a cháá kã xî'in yó o duú ley nî xî'o na noo Moisés.

²³ Ta kuá'á ndã'o nî sã kuu dao kã dutî ñoo, dá çî tá nî xî'î iin ra, dá nî ñakúin iin kã rã. ²⁴ Tído Jesús kúú nâ nî kãndoo kakuu kúú dutî, sa'á ñoo kô xínñó'ó kã ñakúin iin kã dutî noo ná. ²⁵ Sa'á ñoo ndá hora kúú mií vá kuu dákaçi na ñayuu, nã nóno natuu yati noo Ndios sa'á ñá kándeé ini ñáá ná, dá çî daá takî kuií nã ío nã seí nda'í nã sa'a yo noo Ndios.

²⁶ Ta iin duti kúu noó kée dión kúu na xínñó'ó yó, chi kúu ná iin na vii, iin na koó kuachi, iin na koó yáko, iin na ko xionoo ichi na kée kuachi, iin na ni chikoo dikó cháá ka Ndios nda induú. ²⁷ Ta ko xínñó'ó ta'on na kee na tátò'on k'í'ó kée ta duti kúu noó, chi iin rá iin kuú kuú dóko rá k'ítí noo Ndios sa'á kuachi mií rá, ndi'i, dá dóko rá k'ítí sa'á kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'ón vá ta'ándá ni dokó ná mií ná ni xi'í na sa'a yó, ta daá kuití vá ndáya'i ña. ²⁸ Ta ley Moisés chikataan ta, tá'an ra vitá ini noó kuachi, kakuu ra duti kúu noó. Tído tá ni ndi'i ni xi'í Ndios ley yó'ó, dá ni nachina'á ná mií ná ña chikani na de'e mií ná ña daá kuití vá kakuu na duti kúu noó, chi ni daxínko ndi'i na choon Ndios.

8

Sa'a Jesús ni kandoo Ndios kee na iin ña saá xi'in yó

¹ Ta viti, to'on ndáya'i cháá ka kóni yu'u ka'in xi'in ndó kían kana'á ndó ña k'í'ó dión kée duti kúu noó iin noo yó, ta ni nakoo na xoo ku'a Ndios, na kúu rey ió dándáki nda induú. ² Ta kéchóon na noó ij cháá ka ini ve'e ño'o ndisa iin induú, ña kían ni kava'a mií sato'o yo Ndios, ta ko kían ña ni kava'a ndá'a ta. ³ Chi ndidaá tá'an ta duti kúu noó ní'i choon ña dokó rá ña'a noo Ndios, ta chíñó'ó ra k'ítí noo ná. Ta sa'a ña kúu Jesús duti iin noo yo, sa'á ñoó kánian dokó ta'ani na ña'a noo Ndios. ⁴ Tá ni kandoo na ñayuu yó'ó, dá kían o kakuu ta'on na duti, dá chi sa ndéi va duti dóko rá ña'a noo Ndios tátò'on k'í'ó sa'ándá ley Moisés choon. ⁵ Chi choon kée duti yó'ó kúu tátò'on konda'i óon va ña kúu induú. Dá chi tá kua'an Moisés kava'a na ve'e ño'o, dá ni kaa Ndios xi'in ná: "Miian koo inon kava'ón ve'e ño'o yu'u tátò'on k'í'ó káa rá ió ve'e ño'o, ña kían ni daná'i nooon diní yúku ñoó." ⁶ Tído choon va'a cháá ka kée Jesús viti o duú dao ka duti ñoó, dá chi sa'á ña ni ka'an na sa'a yó noo Ndios, sa'á ñoó ni kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá ka xi'in yó, chi ni xi'í na to'on na ña k'í'ó na ña va'a cháá ka noo yo. ⁷ Dá chi tá ní kándéé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá xi'in yó. ⁸ Ta sa'a ña ko náta'an ini Ndios ña kée ley ñoó, sa'á ñoó di'a ni kaa na xi'in na ñoo yo:

Ve'i iin kuú, kaá sato'o yo Ndios,

ña kían kandooi kee ña saá xi'in na ñoo Israel, xi'in na kúu kuendá Judá.

⁹ Ta o kándoo kai xi'in ná tátò'on ni kandooi xi'in na yatá ve'e na tá ni taó'i na xi'in ndá'i ñoo Egipto.

Chi ko ní sa ndita ndaa na xi'in ña ni kandooi xi'in ná, sa'á ñoó ní dayáa ndá'i na, kaá sato'o yo Ndios.

¹⁰ Ta viti kían di'a ko'in kandooi xi'in na ñoo Israel ña kee iin ña saá xi'in ná tá ná kasandaá kuú ni chikaa ini, kaá sato'o yo Ndios:

Ta nda maá ini ñaxintóni ná ko'in chikaai leyi,

ta nda maá ini níó ná ko'in taai ña,

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu na ñooi.

¹¹ Ta ni iin tó'ón ta'on na o kánian dána'a noó na ndéi yati xi'in ná,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na:

"Nandukú ndó sato'o yo Ndios",

dá chi ndidaá tá'an va na kana'á ña yu'u kúu Ndios,

nda na kualí cháá ka xi'in nda na sá'ano cháá ka.

¹² Ta ko'in k'í'ó ká'ano ini sa'á kuachi na, ta ni iin kuú ta'ón o ndíko'on ini sa'án,

xí'ín sa'a iin rá iin ña kini ni sa kee na. Dión kaá tuti ij Ndios. ¹³ Sa'a ñoó tá kaá Ndios ña kandqo na kee na iin ña saá xí'ín na ñoo yo, dá kían ña ni kandqo na kee na mií noó ni kuyatá váán, ta ndidaá ña'a kuyatá, ndátian naá váán.

9

¹ Ta viti, ña ni kandqo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'e yó tá sa'a sa'ándaañ choon táto'on k'i'o kánian kandaño'o yó na, ta sa'ándaañ choon táto'on k'i'o kánian koo ve'e ño'o na noño'o yó'o. ² Ta di'a káa ve'e ño'o na: ini ve'e mií noó kúu ij cháá, ta ñoó iin iin candilero, ta iin iin mesa noo kándodó pan dóko rá noo Ndios. ³ Ta sa'a dá'on kúu uú tákaa ñoó kúu mií noo ij cháá ka. ⁴ Ta ñoó iin iin ña'a ni kava'a xí'ín oro noo chiño'o na dusa támi sá'an, ta ñoó ta'ani iin iin sato ni nakuchi ndino'o oro, ta yiróón dándaki ña ni kandqo Ndios kee na ña va'a xí'ín na ñoo yo. Ta ñoó nákaa iin kidi oro noo ño'o maná, ña ni xi'o Ndios ni sei na ñoo yo, ta ñoó ta'ani nákaa vara Aarón, kirá ni nana nóma kuíj, ta ño'o ta'ani yuu dá'ándá noo tándaa choon ni sa'anda Ndios. ⁵ Ta sa'a sato ñoó ndíta uú querubín oro ió ndixi, ta ñoó dándaki ña nákaa Ndios ñoó, ta xí'ín ndixián dáda'i ña sa'a sato ñoó, noo só'ono ndaa ra ni kiti noo Ndios, dá ku'u ká'ano ini na sa'a kuachi na ñoo yo. Tído ko nónoí ka'in cháá ka sa'a ña yó'o xí'ín ndó.

⁶ Dá tá ni xino ndidaá ña yó'o táto'on kánian kooan, dá ni kasá'a tóo tóo koku'u ta dutj ve'e mií noó ñoó, dá kechóon ra iniañ táto'on k'i'o sa'ándá ley choon. ⁷ Tído ve'e kúu uú, noo kúu noo ij cháá ka ñoó, sava'a iin tó'ón dinj mií vá ta dutj kúu noo kuu ku'u ini ve'e ñoó iin tó'ón kuú noo kuíj. Ta o kúu ta'on ku'u ra tá ko né'e ra ni kua'an ra, dá chi ni ñoó dóko rá noo Ndios sa'a kuachi mií rá xí'ín sa'a kuachi ni kenaá na ñoo ra. ⁸ Ta ña yó'o xí'o Espiritu ij Ndios ña kándaq inio ña o kúu ta'on ku'u yó nda noo ij cháá ka xian nani iin ij vá ve'e mií noó ñoó. ⁹ Ta ndidaá ña yó'o xí'o ña kándaq ini yo ndi ndó'o ñayuu tiempo viti, dá chi va'ará dóko ta dutj ña'a noo Ndios, ta va'ará chiño'o ra kiti noo ná, tído ko kándqo vii ta'on ñaxintóni ñayuu xí'o ña'a ñoó, chi kútúú ij vá ini na. ¹⁰ Dá chi sava'a ña'a ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndaa ña'a kuu kei ñayuu, xí'ín ña ko'o na, xí'ín sa'a ní kee na nduvii ná ñi ná noo Ndios, ta dión ni sa kían nda ni kasandaá kuú ni ndesaá Ndios ndidaá ña'a.

¹¹ Chi sa ni kixi Cristo, ta mií ná kúu dutj kúu noo, ta noo ndá'a mií ná ió ndidaá tá'an ña va'a ni kandqo Ndios k'i'o na noo yo. Ta mií ná nákaa xinkuáchí ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña ko ní kava'a xí'ín ndá'a taa, dá chi o duú ña'a ió ñayuu yó'o kían. ¹² Ta ko ní ku'u Cristo doko ná ni kiti, ni ko ní ku'u na doko ná ni chikerró noo Ndios ini ve'e ño'o na. Di'a ni mií vá ná né'e na ni ku'u na ni doko ná noo Ndios noo kúu noo ij cháá ka, ta iin tó'ón dáá vá ta'ándá ni kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña. Ta k'i'o dión ni kee na, ta kúu iin ichi ni kandqo vii yo noo Ndios. ¹³ Chi ni toro, xí'ín ni chivato, xí'ín yaq chikerró, kirí ni chiño'o ta dutj noo Ndios, kúu ña ni so'ono ni'ini ra ñi ñayuu ni ya'a ni kee kuachi, dá nduvii ñi ná noo Ndios. ¹⁴ Tído kándqo vii cháá ka yo ni kee ni Cristo, chi xí'ín ndé Espiritu, na ió kuíj, ni doko ná mií ná noo Ndios, ta ni iin kuachi ko ní sá komí ná. Sa'a ñoó ni mií ná kándé nduvii ñaxintóni yo noo Ndios, dá ná o kée ka yo ña kini kua'an dánaá ñaá, dá koni yo kee yo ña kóni Ndios takí.

¹⁵ Sa'a ñoó ni kándé ná ni ka'an na sa'a yo noo Ndios, ta kúu ni kandqo Ndios kee na iin ña saá xí'ín yó. Dá chi sa'a ña ni xi'i Jesús sa'a yo, sa'a ñoó ni chya'i na sa'a kuachi ni kee yó kaá ley ni xi'o Ndios. Dión, dá koni ndidaá na ni kana Ndios natiin na ña va'a ni kaa Ndios k'i'o na, ta ña va'a yó'o kúu

ñā kataki chíchí ná. ¹⁶ Dá chí tá nī kãndõo iin taa kî'o ra ñā'a kómí rá noo dao ka ñayuu tá nī xî'i rā, dá kíān tá nī xî'i rā, dá kuu natiin na ñā'a kómí rá. ¹⁷ Dá chí kuu natiin na ñā nī kãndõo ra kî'o ra noo ná sa'á ñā nī xî'i rā. Tído xíān nani takí rá, o kúu ta'on natiin na ñā. ¹⁸ Tá kua'an Ndios kãndõo na kee na ñā va'a xî'in na ñoo yo tá sata, dá nī kee ij náān xî'in nīj. ¹⁹ Sa'á ñoó tá nī ndi'i nī ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley noó nā sá'ano ñoo yo, dá nī kî'in na nīj chikerró, xî'in nīj kítj, xî'in takují, xî'in kachí kua'á nīj, xî'in ndá'a yuku hisopo, dá nī so'ono ndaa nā nīj ñoó xî'in yuku yó'o satá yuu noo káa ley, xî'in sata ndidaá ñayuu ñoó. ²⁰ Dá kaá Moisés xî'in ná: “Nij yó'o dáxinkoo ñā nī kãndõo Ndios kee na xî'in ndo'ó, ñā ká'ān sa'á choon nī sa'anda na noo yo.” ²¹ Ta nī so'ono ndaa ta'ani na nīj yó'o ve'e ño'o ñoó, xî'in sata ndidaá ndá'a choon kúchóon na iniān. ²² Ta kaá ley ñā xî'in nīj kua'á nda'o ñā'a kãndõo vii noo Ndios. Chí tá ná o kuítā nīj, dá kíān o kúu ta'on ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuāchi kée ñayuu.

Nj ndoo kuāchi yó noo Ndios sa'á ñā nī xî'i Jesús mií ná nī xî'i nā sa'a yo

²³ Dá chí miíān ndúsā dión nī kee na tá sata, dá nī kãndõo vii ndidaá ñā'a ñoó. Ta ñā nī kee na tá sata ñoó kúú konda'i ñā ndaa ío induú. Ta ñā ndaa ío induú kíān xínñó'ó nīj ndáyā'i cháá ka o ñuú nīj kítj. ²⁴ Dá chí kō ní ku'u ta'on Cristo ini ve'e ño'o nī kavā'a ndá'a ñā ñayuu yó'o, dá chí savā'a konda'i óon va ve'e ño'o íin induú kúú ve'e ño'o nī kavā'a ndá'a ñā ño'ó'ó yó'o. Di'a nī ku'u na mií mií noo ío Ndios induú nī dokō ná nīj mií ná sa'a iin rá iin yó. ²⁵ Ta kō ní nándiō kōo tōo tōo ta'on na dokō ná nīj ná sa'a yo tátō'on kî'o kée ta dutí kúú noó ño'ó'ó yó'o, chí roón kúú rā kú'u tá noo kuíā noó ij cháá ka dókō rá nīj kítj. ²⁶ Dá chí tá dión kánian kee Jesús, dá kíān ndā mií sa'a ñayuu kánian ndo'ó tōo tōo níó ná sa'a yo. Tído kō ta'ón dión kíān, dá chí tein kuu noo ndi'i yó'o iin tó'ón diní vá ta'ándá nī kii na nī dokō ná mií ná nī xî'i nā sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuāchi yó noo Ndios, ta daá kuití vá ndáyā'i ñā nī kee na. ²⁷ Nj chíkaā ini Ndios ñā kíān kuu ndidaá ñayuu iin tó'ón ta'ándá, dá keyíkō sa'a ná. ²⁸ Dión ta'ani nī ndo'ó Cristo. Iin tó'ón daá vá ta'ándá nī dokō ná mií ná nī xî'i nā sa'a iin rá iin yó, dá nī ñandóo na kuāchi kuā'á nda'o ñayuu noo Ndios. Ndi'i daá, na'a noo ná ta'ándá kúú uu ñayuu yó'o. Ta o kí ka ñā ñitá ná kuāchi yó, ndaá kasaa ñā dákaiki na ñā ndáti ñāá.

10

¹ Dá chí ley nī taa Moisés kíān savā'a konda'i óon ñā va'a kî'o Ndios noo yo, chí kō kúu ta'an vaan mií mií ñā va'a ko'ōn nā kî'o na noo yo. Sa'á ñoó va'ará tá noo kuíā tá noo kuíā dókō tá dutí ñā'a xî'in kítj noo Ndios sa'á kuāchi ñayuu vejí ñoó, o kúu ta'on kãndõo vii ná noo Ndios. ² Dá chí tá ná kãndeé ñā nī dokō ná ñoó dánkoo viiān nā iin íchj noo Ndios, dá kíān kō xínñó'ó ka na ko'ōn nā dokō ná ñā'a noo Ndios, dá chí o kútúú ka ini nā sa'á kuāchi na. ³ Tído kō ta'ón dión kíān, dá chí sa'á ñā chíñó'ó nā kítj noo Ndios tá noo kuíā tá noo kuíā, ñoó kíān kedaá xî'in ná, dá ño'ó ini nā ñā kómí ná kuāchi noo Ndios. ⁴ Chí kō kãndeé ta'on nīj chikerró xî'in nīj chivato dándóo rá kuāchi ñayuu noo Ndios. ⁵ Sa'á ñoó, tá nī ku'u Jesús ñayuu yó'o, dá nī kaa nā xî'in Ndios: Kō kónj ní ñā chíñó'ó nā kítj noo ní, ta kō kónj ní ñā dokō ná ñā'a noo ní. Sa'á ñoó nī sa'an ní nī kavā'a ní yíkí koñoi. ⁶ Chíñó'ó nā kítj noo ní, ta satá nā nīj noo ní sa'á kuāchi nā, tído kō náta'an ini ní xini ní ñā kée na. ⁷ Dá nī kaaj xî'in ní: “Viti kíān vejí keei ñā kónj mií ní, tatá Ndios, tátō'on kî'o ká'ān tuti ij mií ní sa'a yú'u.”

8 ¿Á nì xini ndo'ó? Ña mií noó nì kaa na ká'an di'a: "Kò kónì ní ña chiñó'ò ná kiti noo ní, ta kò kónì ní ña dokò ná ña'a noo ní, ta ni kò kónì ní ña kata na nì noo ní sa'á kuachi na, ta kò náta'an ini ní xini ní ña yó'ò." Díon kaá na, va'ará kì'ò díon sa'ándá ley choon. 9 Dá nì kaa ta'ani na: "Viti kían veii keei ña kónì mií ní, tatá Ndios." Sa'á ñoó kándaá ini ña nì sadi Ndios íchi yatá, ta nì chĩná'á saá na iin ka íchi noo yo. 10 Ta sa'á ña nì kee Jesús ña kónì Ndios, dá nì kuu nì nduvii yo noo Ndios, chĩ nì dokò ná yikí koño na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'ón daá vá ta'ándá nì kee na díon, ta daá kuití vá ndáya'i ña nì kee na.

11 Ta miían ndaa kían ña iin rá iin kuu kuu ndíta ta duti xinkuáchí rá ini ve'e ño'ò, ta tóo tóo chiñó'ò rá kiti, ta tóo tóo dokò rá ña'a noo Ndios sa'á kuachi na ñoo ra. Tído kò kándeé ta'on ña'a ñoó dándóoan kuachi ñayuu noo Ndios.

12 Tído Cristo, iin tó'ón dinjé vá ta'ándá nì dokò ná mií ná nì xi'í na sa'á kuachi ndidaá ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña nì kee na. Nì ndi'i, dá nì ñakoo na xoo kuá'a Ndios. 13 Ta ñoó ío na ndáti na ndá ná kasandaá kuu nataán Ndios ta xini u'u ñaá tixi sa'a ná. 14 Iin tó'ón daá vá ta'ándá nì dokò Jesús mií ná, ta kúú iin íchi vá nì ñankoo ndaa na ñayuu nì nduvii ná noo Ndios. 15 Ta ña yó'ò ta'ani xí'ò Espíritu ñi Ndios ña kándaá ini yo, dá chĩ dinñó'ó ka kaá na di'a:

16 Kì'ò di'a kandooi keei xí'in na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, kaá sato'ò yo Ndios:

Chĩ ini ní ño ná ko'in chikaaj leyi, ta ini ñaxintóni ná taai ña.

17 Ta kaá ta'ani na di'a:

Ko'in kì'ò ká'ano ini ña sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón o ndíko'on ini ña sa'án, xí'in sa'a iin rá iin ña kini nì kee na.

18 Ta viti, sa nì xi'ò ká'ano ini na sa'á kuachi yo, sa'á ñoó kò xínñó'ó ka yo dokò yo ña'a noo ná sa'án.

19 Kana'á ndó, ñani mií, ña ío tãndeé ini noo yo ku'u yó noo ñi cháá ka, noo ío mií Ndios sa'á nì Jesucristo, kirá nì xitá sa'a yo. 20 Chĩ nì nono iin íchi saá noo yo, iin íchi takí, dá chĩ nì nono vá noo tákaa dá'on sadi noo yo ku'u yó noo ñi cháá ka sa'á ña nì dokò Jesús yikí koño na sa'a yo. 21 Viti kían kómí yó iin duti ndáya'i cháá ka, na ío dándáki na ve'e Ndios, 22 sa'á ñoó ná natuu yati yó noo Ndios xí'in iin ní ño ndaa, ta ná kãndeé ká'ano ini yo ña natiin va'a na yó, chĩ sa'á ña nì nduvii ní ño yo, sa'á ñoó kò kútúú ka ini yo sa'á kuachi nì kee yó, ta sa nì nduvii na ñi'í yo xí'in takují vii. 23 Sa'á ñoó ná kuíta toon yó xí'in tãndeé ini kómí yó, ta ná dá'a nì nakani kuáchĩ ini yo, dá chĩ iin na ndaa nda'ò kúú na nì xi'ò tãndeé ini yó'ò noo yo. 24 Ta ná ka'í ini yo ndi keeá ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sáta'an ini yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a. 25 Ta ná dá'a ni koo ini yo dánkoo yó ña nditútí yó kandaño'ò yó Ndios táto'on kì'ò kee dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, ví'í ka ví viti, chĩ kándaá ini yo ña sa kua'an kuyati kuu nandió koo Jesús kasaá na.

Ná dá'a ni kì'ò yó mií yó ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi

26 Tído tá ná kì'ò yó mií ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi xían nani sa ná'a yó to'on ndaa Ndios, dá kían kò ta'ón iin ka ña'a kuu dokò yo noo Ndios, dá kandoo vii yo noo ná. 27 Sava'a ña ndáti yó ni'í yo kúú ña ka'í nda'ò ndo'ò yó tá ná kuíta yó keyíko sa'a yo noo Ndios. Ñoó, dá kuei yo noo sa'ano ita ñó'ò, ña kían dánaa ndidaá na xini xixi Ndios. 28 Ta ndidaá ñayuu kò ní xim kuede'ò ley Moisés, ni lú'u ña manjé o kóo sa'a ná xían nani nì sa kuíta uu o onjé ñayuu xí'ò to'on ña miían ndaa nì ya'a na, dá kían ka'áni ñaá ta né'e choon. 29 ¿Á kò ná'a ta'on ndó ña ka'í ka ví ndo'ò na kénóo Jesús, na kúú de'e Ndios? Chĩ kían táto'on kì'ò séjn ni'ini ñaá ná, ta kò nákonì na nì Jesús, kirá nì ñaxinkoo

ñā nī kandoo Ndios kee na xí'á, kirá nī nduvii ñāá noo ná, ta yá'a na dár'u'u nā Espíritu iī, nā kée kua'á ñā manī xí'á. ³⁰ Dá chī ná'á va'a yó ndá yoo kaá dí'a: "Noo yu'u nī ya'a na, ta mií vá yu'u kúu nā ndakā kuendá noo ná", kaá Ndios, nā kúu sato'o yo. Ta kaá ta'ani tuti mií ná: "Miíān keyíko Ndios, nā kúu sato'o yo, sa'á nā ñoo nā." ³¹ Nandee kā víān ka'í ndo'o ñayuu kée dión tá ná kuje na noo ndá'ā Ndios takí.

³² Ndiko'on ini ndo tató'on kī'o nī ndo'o ndó ndā mii sa'a tá nī datóon Ndios ñaxintóni ndo xí'ín ñā ndaa, chī nī sa ndita ndaa ndo tein tandó'ó ná'ano nī sa ndo'o ndó. ³³ Chī nī kenoo kīni ñayuu ndo'ó, ta nī kendava'a na xí'ín ndó noo ñayuu kuá'a, ta dao kā ta'ándá nī xī'o ndó mii ndó ñā ndo'o dáó níó ndo xí'ín ñani ndo. ³⁴ Ta nī sa'an ta'ani ndó nī ku'u ini ndo sa'a nā ñó'o ve'e kaa. Ta nī xī'o ndeé iní ndo tá nī xio ndaa ñayuu ñā'a ndó, vatī daá nī kadīi iní ndo, dá chī ná'á ndó ñā va'a cháá kā ñā'a natiin ndó chí induú, ta nī iin kuū ta'ón o túuān. ³⁵ Sa'á ñoo o sa dánkoo ndó tandeé iní kómi ndó, dá chī miíān ndaa kuiti ká'ano nda'o ñā va'a natiin ndó noo Ndios. ³⁶ Ta miíān ndūsā kánian kī'o ndeé iní ndo, dión dá kandeé ndó kee ndó ñā kóni Ndios, ndā daá ví natiin ndó ñā nī kaa nā kī'o na noo ndo. ³⁷ Dá chī dí'a kaá tuti iī Ndios:

Sa yati va kasaā nā nī kaaī tanda'í saa, ta o kuēē kā nā.

³⁸ Tído nā nī kandoo vii noo Ndios sa'á ñā kándéé iní ñāá ná, noón kúu nā katakí chíchí.

Tído o náta'an ta'on inīi konīi ná tá ná dánkoo na ñā kándéé iní ná yu'u.

³⁹ Tído yóó, ko kúu ta'on yó nā dánkoo ñā kándéé iní yo ná, dá ko'on yo naá yó. Dí'a kúu yó nā kándéé ká'ano iní ñāá, dá koni yo kākī níó yo.

11

Kī'o dí'a dándáki ñā kándéé iní yo Ndios

¹ Dá chī ñā kándéé iní yo Ndios kóni kaa ñā kándéé ká'ano ini yo natiin yó ñā ndátí yo ní'ī yo noo ná. Ta ná'á káxí yó ñā natiin yóān, va'ará ko túuan viti.

² Ta sa'á ñā nī kandeé iní nā sá'ano ñoo yo Ndios, sa'á ñoo nī na'ta'an ini Ndios nī xini ñāá ná. ³ Ta sa'á ñā kándéé iní yo Ndios, sa'á ñoo kándaā ini yo ñā xí'ín to'on nī kana yú'u mií ná nī kava'a na ñayuu yó'o, sa'á ñoo kándaā iniyo ñā nī kava'a na ñayuu ndé'é yó viti xí'ín ñā'a ko túu.

⁴ Ta sa'á ñā nī kandeé iní Abel Ndios, sa'á ñoo nī doko rá ñā va'a cháá kā noo ná o duú Caín, sa'á ñoo káá tuti iī Ndios ñā nī sa kuu ra iin taā ndaa, ta kaá ta'anian ñā nī náta'an ini Ndios nī xini nā ñā nī doko rá noo ná. Ta va'ará nī xī'ī rā, tído ñā'a nī kee ra dána'a iī váān noo yo ndā viti.

⁵ Ta sa'á ñā nī kandeé iní Enoc Ndios, sa'á ñoo nī ndaño'ó ní'ini ra ñayuu yó'o, chī ko ní xī'ī ta'on ra, chī ko iin ta'on ná'á ndeí kua'an rā, dá chī nī naki'in ñāá mií Ndios. Tído tá ko ñā'a naki'in ñāá ná, kaá tuti iī Ndios ñā sa náta'an nda'o ini nā sa xini ñāá ná. ⁶ Dá chī tá ko kandeé iní yo Ndios, dá kīān nī iin kuū ta'ón o náta'an ini nā koni nā yó. Dá chī tá kóni yo kane'e tá'an va'a yó xí'ín ná, dá kīān kánian kandísa ndaa yo ñā ió nā, ta káni ta'anian kandísa yó ñā miíān ndaa kuiti kemáni ná nā nándukú ñāá. ⁷ Ta sa'á ñā nī kandeé iní Noé Ndios, sa'á ñoo nī seíd'ó ra ñā nī kasto'on Ndios xí'ín rá sa'á iin ñā'a ko xini rā koo, chī nī ndí'ī ini rā nī kava'a ra iin barco noo nī kākī mií rá xí'ín ndidaá nā ve'e ra. Ta sa'á ñā nī kandeé iní rā Ndios, sa'á ñoo nī kandoo ndidaá kā ñayuu kúu ná ñayuu kīni, ta nī xī'ī nā, ta nī ní'ī Noé ñā nī kandoo va'a ra noo Ndios sa'á ñā nī kandeé iní ñāá rá.

⁸ Ta sa'á ñā nī kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoo nī seíd'ó ra noo nī ka'an Ndios tá nī kana na rā ñā kīān ko'on rā natiin ra ñó'o, ñā nī kaa nā kī'o na noo rá. Dá nī kee ra kua'an rā, va'ará ko ná'á rá ndeí saa rā. ⁹ Ta sa'á ñā nī kandeé

iní rā Ndios, sa'á ñoó nì sà io rā noñó'o nì kaa nā kǐ'o na noó rá táto'on kǐ'o ió iin tǎ tǔkú, dá chǐ nì sà io rā ve'e ñij kiti, mií rá xí'ín de'e ra Isaac, xí'ín de'e ñání rā Jacob, tá'an rā nì natiin dáó xí'ín rá to'on nì xǐ'o Ndios noó rá. ¹⁰ Ta nì xǐ'o ndeé iní rā, dá chǐ nì sà ndati ra ni'í rá iin ka va ñoo noo koo ra, ñā kǐan nì chǐn'á'a mií Ndios sa'á, ñā kǐan nì nātaó mií ná, ñā kǐan nì kava'a mií ná.

¹¹ Ta sa'á ñā nì kandeé ta'ani iní Sara Ndios, sa'á ñoó nì kasandaáan ñó'o de'án, va'ará o kúu ta'on kandeí de'án. Ta va'ará iin ñá sá'ano kían, tído nì kandeé ij váan nì dakákian xǐ, dá chǐ nì kandísaan ñā iin nā ndaa nda'o kúu na nì xǐ'o to'on nooan ñā koo de'án. ¹² Ta dión ta'ani Abraham, va'ará sà yati kuu rā, tído nì kasandaá rā kúu rá tatá noó kua'á nda'o ñayuu táto'on kǐ'o kua'á kúu tǐñoó, táto'on kǐ'o kua'á kúu ñotí ndéi yú'u taño'o.

¹³ Ta ndidaá vá ñayuu yó'o nì kandeé iní nā Ndios nda noó nì xǐ'í nā. Ta kǒ ní nátiin na ñā nì kaa Ndios kǐ'o na, tído nì xini nā ñā kee na chí noó xí'ín ñaxintóni ná. Ta nì kandísa ndaa nā ñā dión koo, ta nì kadij iní na. Ta nì ñakoni na ñā nā tǔkú vá kúu ná, nā xíonoo ndava'a ñayuu yó'o kúu ná. ¹⁴ Ta sa'á ñā nì ñakoni na ñā kúu ná na tǔkú ñayuu yó'o, sa'á ñoó kándaaj inio ñā iin ka va ñoo ndati na kakuu ñoo na. ¹⁵ Dá chǐ tá ní nákani iní na sa'á ñoo na, ñā nì ñankoo na tá nì kankuei na xíonoo na, dá kǐan vatǐ ij vá nandió kuéi na no'o nā, ní kúu. ¹⁶ Tído iin ka ñoo ndato cháá ka va nì ndǐ'í iní nā kandeí na, ta ñoo ñoo kúu ñoo nákaa induú. Sa'á ñoó kǒ xíka'an ta'on noó Ndios chínaní ná mií ná ñā kúu ná Ndios noó ñayuu yó'o, dá chǐ nì kenduu nā iin ñoo chí induú noó kandeí na.

¹⁷ Ta sa'á ñā nì kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó kua'an rā doko rá de'e ra Isaac táto'on nì kaa Ndios xí'ín rá, nde'á á kándeé ká'ano iní ñaa rá. Ta va'ará ndati ra natiin ra ñā nì kaa Ndios kǐ'o na noó rá, tído nì sà io nduu rā chíno'o rā iin tó'on dinǐ de'e ra, ¹⁸ chǐ di'a nì kaa Ndios xí'ín rá: "Xí'ín savá'a de'ón Isaac kakuu nā ve'ón." ¹⁹ Tído nì kándaaj iní Abraham ñā ió choon noó ndá'a Ndios ñā dánátaki nā nā nì xǐ'í. Ta viti ná keeá kuendá ñā nì xǐ'í va Isaac, ta nì natakǐ va xi nì kee Ndios, chǐ kǒ ní sóno ta'on na kuu xǐ.

²⁰ Ta sa'á ñā nì kandeé iní Isaac Ndios, sa'á ñoó nì kemáni rá de'e ra Jacob xí'ín Esaú xí'ín to'on va'a, ñā nì kaa Ndios kee na xǐ'ín rá cháá ka chí noó. ²¹ Ta sa'á ñā nì kandeé iní Jacob Ndios, sa'á ñoó tá sà yati kuu rā nì kemáni rá ndin nduu de'e José xí'ín to'on va'a. Nì ndǐ'í, dá xí'ín ndéj karrotǐ rā nì sà tuu ra nì sà iin rā, dá nì keká'ano ra Ndios. ²² Ta sa'á ñā nì kandeé iní José Ndios, sa'á ñoó tá sà yati kuu rā nì kastó'on ra ndi koo kankuei nā ñoo Israel Egipto kǒ'on nā, ta nì sa'anda rā choon ndi kee na xí'ín lásá rā.

²³ Ta sa'á ñā nì kandeé iní nā ve'e Moisés Ndios, sa'á ñoó tá nì kaki ra, dá nì chíkaa de'e ñaa ná onǐ toon yoo, dá chǐ luu nda'o nì sà kaa ra tá nì sà io leé rā. Sa'á ñoó kǒ ní yu'ú ta'on na kujo kao na choon nì sa'anda rey Faraón ñā kánian kuu ndidaá takuáli yí. ²⁴ Ta sa'á ñā nì kandeé iní Moisés Ndios, sa'á ñoó kǒ ní xín ra kananí rá kakuu ra de'e noó de'e di'í rey Faraón tá nì kuyatá rá. ²⁵ Di'a nì ndukú rá ndo'o níó rá xí'ín nā ñoo rā, nā kúu ñoo Ndios, ta kǒ ní xǐ'o ra mií rá koo dij tóo ra tein kuachi. ²⁶ Dá chǐ nì ñakani iní rā ñā va'a cháá ka kee ra tá ná nakǐ'o ra mií rá ndo'o naní níó rá sa'á Cristo, na tanda'á Ndios kii dáka kǐ ñaa, o dúu kaan kakomí rá ñā kuiká ió noó nā ñoo Egipto, dá chǐ ndati ra natiin ra ñā nì kaa Ndios kǐ'o na noó rá. ²⁷ Ta sa'á ñā nì kandeé iní rā Ndios, sa'á ñoó nì kana ra ñoo Egipto, ta kǒ ní yu'ú ta'on ra, va'ará xido nda'o iní rey Faraón xini ñaa rá. Ta nì xǐ'o ndeé iní rā, dá chǐ kee ra táto'on xini rā Ndios, va'ará kǒ kándeé yó koni xí'ín noó yo ná. ²⁸ Ta sa'á ñā nì kandeé iní rā Ndios, sa'á ñoó nì chíndú'u rá ñā kǐan keká'ano nā Israel víko pascua. Ta tein víko pascua yó'o nì sa'anda rā choon ñā ná ke'í nā yú'u yé'é ná xí'ín

nij borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noó nā kee ángel né'le choon ña ka'ání de'e noó nā ñoo Egipto.

²⁹ Ta sa'á ña ni kandeé iní nā Israel Ndios, sa'á ñoo ni ya'a na noó Taño'o Kua'á táto'on yá'a na noño'ó jchí. Ta dión ta'ani ni ka'án ta Egipto chika'anda ra táto'on ni kee mií ná, tído ni kandaa ra, dá ni xi'i ra. ³⁰ Ta sa'á ña ni kandeé iní nā ñoo Israel Ndios, sa'á ñoo tein usa kuu ni ka'o noo na sata náo ñoo Jericó, ta kúu ni koon vaan. ³¹ Ta sa'á ña ni kandeé iní iin ñá'a díkó mií nani Rahab Ndios, sa'á ñoo ko ní xi'an xi'ín dao ka nā ñooan, nā ko ní xi'in kueídó'o Ndios, chí ni natiin va'án ve'án ta Israel, tá'an ra ni sa'an ni nani ñoo Jericó ñoo.

³² ¿Ndi kían ka'an cháa kaj xi'ín ndó sa'á ña yó'o? Chí ko nónoí nakani ndi'ii sa'á ña ni kee Gedeón, xi'ín sa'á ña ni kee Barac, xi'ín sa'á ña ni kee Sansón, xi'ín sa'á ña ni kee Jefté, xi'ín sa'á ña ni kee David, xi'ín sa'á ña ni kee Samuel xi'ín sa'á ña ni kee dao ka profeta, ³³ chí sa'á ña sa kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoo sa kandeé rá sa dandáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa natiin ra ña ni kaa Ndios kí'o na noó rá, ta sa kandeé rá sa sadí ra yú'u ndika'a, ³⁴ ta sa kandeé rá sa nda'o ra ñó'o deen kéi ita, ta sa kandeé rá sa káki ra noó espada. Ta va'ará ko kuíi ka ndée rá, tído mií Ndios ni xi'o ndée rá, sa'á ñoo sa ní'i rá ndée sa naá ra xi'ín dao ka ñoo, ta sa kandeé rá sa taxi rá ta xini u'u tá'an xi'ín rá. ³⁵ Ta sa'á ña ni kandeé iní dao nā ñá'a ni sa ndei sa na'á Ndios, sa'á ñoo ni natakí tá'an na, nā ni xi'i.

Tído dao ka ñayuu Ndios ni ndo'o nani níó ná, ta ni xi'i nā sa'á Ndios, tído ko ní sa'an na dánkoo na ña kándéé iní nā Ndios, dá chí ná'á ná ña natakí nā kandeí va'a cháa ka nā kee Ndios. ³⁶ Ta dao ka nā ni kedjki ndaa ñáa ta kini, ta ni kani ñáa rá xi'ín chírión, ta dao ka nā ni kató rá xi'ín cadena, ta ni sadí ñáa rá ve'e kaa. ³⁷ Ta dao ka nā ni sa'ání rá xi'ín yuu, ta dao ka nā ni sa'anda dao ra xi'ín espada, ta dao ka nā ni xirndodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ka nā ni sa'ání rá xi'ín espada. Ta yó'o yó'o ni xionoo na, ta nda ñij borrego xi'ín ñij kiti ni sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'i nda'o ni sa kuu na, ta sa ndo'o nda'o níó ná, ta sa kendava'a nda'o ñayuu xi'ín ná. ³⁸ Ta ñayuu ndáya'i nda'o noó Ndios ni sa kuu nā yó'o, ta ko kánian ní'i ñayuu ñayuu yó'o ña kandeí na xi'ín ná, ta va'i xi'an daá sa xionoo ndava'a na noó kúu ñó'ó jchí, xi'ín noó kúu yúku, xi'ín noó kúu káo, xi'ín noó kúu da'o.

³⁹ Ta ni nakoni Ndios ndidaa nā yó'o sa'á ña sa kandeé iní ñáa ná, tído ko ní natiin na ña ni kaa Ndios kí'o na noó ná, ⁴⁰ dá chí ña va'a cháa ka ko'on Ndios kí'o na noó ná, ta ni chítuu too ña Ndios, chí kóni nā ña natiin nduu yó ña dánkoo vii ná yó xi'ín ñayuu ñoo.

12

Ná kande'é yó iin tó'ón Jesús, ta kee yó táto'on kí'o kée mií ná

¹ Díón ví kua'a ni sa kuu ñayuu ni sa kandeé iní Ndios, ta xi'o na kuendá noo yo, ta káo noo na yó táto'on kí'o káo noo ñáa víko. Sa'á ñoo ná taó xóo yó ndidaa tá'an ña'a kétéin noo yo xi'ín ndidaa kuachi ña sadí noo yo, ta ná koo iní yo taxi tá'an yó xi'ín tandeé iní ko'on yo chí noo. Ná dá'a ni katuu yó. ² Ná kande'é yó iin tó'ón diní Jesús, dá chí mií ná kúu nā ni xi'o ña kandeé iní yo ná, ta mií ná dáxinkuei yó nda noó kánian kasandaá yo ña kandeé iní yo ná. Chí sa'á ña ná'á ná ña ní'i ná ña kadij iní nā tá ná ndi'i, sa'á ñoo ni xi'o na mií ná ni ndo'o níó ná ndjka cruz, ta ko ní sa ne'e na tandini ña kíán iin ña ka'an noo kuu nā ndjka cruz. Ndi'i daá, dá ni nakoo na xoo kuá'a Ndios, noo ío nā dándáki na.

³ Kande'é ndó ña k'i'o dión ni ndo'o Jesús ni kee ñayuu kíni xini u'u ñaa, dá kían ná dá'a ni kuitá ndo, ta ná dá'a ni ndíko ndó tá ndo'o níó ndo. ⁴ Dá chi va'ará ndó'o níó ndo sa'a ña ko xín ndo kee ndó kuachi, tído ko ñá'a ta'on ka'áni ná ndo'ó táto'on ni kee na xí'ín Jesús. ⁵ ¿Á sa ni nandodó va ndó ña ká'an ni'ini tuti ií Ndios noo yo? Ta táto'on ká'an ni'ini iin tatá noó de'e ra, k'i'o dión ká'an ni'inian noo yo, dá chi kaáan: De'e ló'o mií, o sa kú'ichí inon tá ndénda ña sato'o yo Ndios, ta ná dá'a ni kutúú inon tá dánani na yo'ó, ⁶ dá chi ndidaa na kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a, ndénda ña ná, ta dándó'o na níó ndidaa na ni natiin ña kakuu na de'e na.

⁷ Sa'a ñoó k'i'o ndeé ini ndo tá ndénda ña Ndios, dá chi k'i'o dión kée na xí'ín ndó sa'a ña kúu ndó de'e mií ná. Dá chi, ¿ndi káa iin de'e ko ndénda ña táta ra? ⁸ Tído tá ko ndénda Ndios ndo'ó táto'on k'i'o ndénda na dao ka de'e na, dá kían ko kúu ta'on ndó de'e na, de'e nda'í va kúu ndó. ⁹ Dión ni ndo'o yo xí'ín tatá yo ñayuu yó'o tá ni sa kuu yo takuálí, ni ndénda na yo, ta ni sa io ña'ño'ó yo noo ná. Sa'a ñoó, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña kánian ndi'í cháá ka ini yo kueidó'o yo tatá yo Ndios, na ió induú, dá ná konio kataki chíhí yó? ¹⁰ Tatá yo ñayuu yó'o ni ndénda ra yó cháá tiempo táto'on k'i'o ni ka'an mií rá. Tído tatá yo Ndios kúu na ndénda na yó, dá keva'a yó noo ná, dá katí'a yó koo vii yo noo ná táto'on vii mií ná. ¹¹ Ta ko iin ta'on náta'an ini tá ndénda ña táta xi, di'a tá'u'u ini xi tá ndó'o xi dión. Tído ña va'a mií vá xí kían, dá chi cháá ka chí noo kasandaá xi koo va'a ini xi, ta katí'a xi kakuu xi ñayuu kendisá'ano sa'a ña ni ndo'o níó xi.

K'i'o di'a ndo'o ñayuu ko xín natiin ña mani xí'o Ndios noo ná

¹² Ta viti ndane'e ndó ndá'a ndo xí'ín ndé, ta ná chikata ndakí ndo kondo ndo. Ná dá'a ni ndíko ndó. ¹³ Ná konó ndó iin íchí nda noo kaka ndó, dá kían ná dá'a ni nataní cháá ka sa'a ndo, ña ni xió kodo, dá kían ná nda'aan.

¹⁴ Ta koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín ndidaa ñayuu, ta koo ini ndo koo vii ndo noo Ndios, dá chi na ko kée dión, ni iin kuu tá'ón o koní na sato'o yo Ndios. ¹⁵ Koo ini ndo kandaa tá'an ndó, dá kían ni iin ndó ná o kána xoo noó ña mani ni kee Ndios sa'a ndo. Chi oon ni ví kakuu iin káa mií ndó táto'on iin yo'o ova, dá dátúú ndó dao ka ndo, dá kasá'a ndíko dao ka na kee ndó. ¹⁶ Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a ni kee iin káa ndo'ó kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo. Ta ná dá'a ni kenóo ndó ña'a Ndios táto'on k'i'o ni kee Esau, dá chi sa'a iin ko'o ndéi ni daon tá'an ra ña kánian natiin ra sa'a ña kúu rá de'e noó. ¹⁷ Ta sa ná'a vá mií ndó ña tá ni ndi'í daá, dá ni kasá'a nda'í sáki ra xíká ra ta'í rá noo tatá ra, ña kían vei noo Ndios sa'a ña kúu rá de'e noó, tído ko ní kándeé ta'on ra natiin ra ña, ta ko ní kúu ta'on nda'on ra ña ni kee ra, va'ará ni saki ra xí'ín ndirá noo rá.

¹⁸ Ta ko ní kasandaá ndo noo iin iin yúku, ña kían kuu dáko'on ndá'a ndo táto'on ni ndo'o na sá'ano ve'e yó tá sata, chi tá ni sa na noo iin yúku ñoó, déen nda'o kéi itaan, iin naa nda'o noo ían, ta ño'oma tóon ndúchí ni naka'ani diñán, ta ní'í xído oon kána tachí déen ñoó. ¹⁹ Tá ni seídó'o na sá'ano ve'e yó ña ni'í nda'o ni tuu trompeta, ña ni'í nda'o ni ka'an tachí Ndios, dá ni sei nda'í ñayuu ñoó ña ná dá'a ka ni ka'an na, ²⁰ dá chi ni yu'ú nda'o na tá ni seídó'o na choon ni ta'anda noo ná, chi ni ka'an ña ni mií ná, ta ni iin tó'ón kiti ndáka na o kúu kako'on yúku ñoó, dá chi tá koó, dá kánian kuu na xí'ín yuu, o xí'ín iin yúchi. ²¹ Ta sa'á ña xíxi nda'o kúu ña ni xini na, sa'a ñoó ni kaa Moisés: "Ndeí ñino oon ví yu'ú ña yu'í", kaá ra.

²² Tído ndo'ó, sa ni kuyati ndó noo iin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúu ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi kua'a nda'o mil ángel. ²³ Ta ñoó kúu

noo ndítútí ndi'i na mií noo ni kana Ndios, ta kándodó kuu ná induú. Ta ñoo ío mií Ndios, na káyiko ndaa sa'a ndidaa tá'an ñayuu. Ta ñoo ndéi ta'ani níó na ni kandoo vii noo Ndios, chi ni ni'í ná ña kakuu na táto'on kí'o kóni Ndios. ²⁴ Ta sa ni kuyati ta'ani ndó noo Jesús, na ni ka'an sa'a yo noo Ndios, dá ni kandoo na kee na iin ña saá xí'ín yó. Ta ío ta'ani kuendá ndo xí'ín nií ná, kirá ni xitá sa'a ndo. Ta nií va'a cháá ka kúú rá o duú nií Abel, chi ko xíka ya'i ra sa'a kuachi táto'on ni kee nií Abel.

²⁵ Ta ná dá'a ni kedó'ó ndó mií ndó noo ká'an Ndios. Dá chi ko ní káki ta'on na sá'ano ñoo yo sa'a ña ni kedó'ó ná mií ná noo ni ka'an Ndios noño'ó yó'o. Ta ví'í ka ví ndo'o yó tá ná kedó'ó yó mií yó noo ká'an Ndios nda induú. ²⁶ Ta xí'ín to'on ni ka'an mií ná ni dákidi ni'ini na sava'a noño'ó yó'o tá sata, tído viti kaá na di'a: "Ko'on tukui kee dión, tído o duú noño'ó yó'o oon ni ko'in dákidi ni'ini, nda induú dákidi ni'ini ta'anii."

²⁷ Ta sa'a ña ni kaa na "ko'on tukui kee dión", sa'a ñoo kándaá inio ña ko'on na dí'tá ná ndidaa ña kuu kidi ni'ini, ña ni kava'a na ñayuu yó'o, dá kandoo ndidaa ña o kúu kidi ni'ini. ²⁸ Ta viti, sa'a ña ni ni'í yo noo Ndios iin ñayuu saá noo dándáki na, ña kían ni iin kuu o kidi ni'ini, sa'a ñoo daá kuití ná nakí'o yó ndivé'e noo Ndios. Ta kí'o dión ná koni kuáchí yó noo ná, ta ná kayu'ú ni'ini yó na, ta ná koo ñaño'ó yó noo ná, dá ná nata'an ini na koni na yó. ²⁹ Dá chi táto'on kí'o kúú ño'ó ita chíño'ó ndidaa ña'a, kí'o dión kúú tatá yo Ndios.

13

Kí'o di'a kánian kee yo sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹ O sa kóo ini ndo dánkoo ndó ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. ² Ta ná dá'a ni nandodó ndo natiin va'a ndó ndi ndáa mií ñayuu tá ni kasáa na ve'e ndó, dá chi sa'a ña ni natiin va'a ñaa dao ñayuu, sa'a ñoo ní natiin na ángel ni kii noo Ndios ni saá ve'e na, va'ará ko ní kándaá ini na ndá yoo kúú ná.

³ Ta koo ini ndo ndiko'on ini ndo sa'a na ñó'o ve'e kaa, ta kee ndó kuendá ña nákaa nduú ndo xí'ín ná. Ta dión ta'ani kando'o ndó xí'ín na kéndava'a ñayuu xí'ín, ta kee ndó kuendá ña ñií mií ndó kéndava'a na xí'ín. ⁴ Ta kana'a ndó ña iin ña va'a kían ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña vii kían ña kidií taa xí'ín ñadi'í ra. Tído ndidaa ñayuu kidi xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yí'í ná, xí'ín na kée dao ka kuachi ka'an noo xí'ín ñií ná, noón kúú na miían ndaa kuiti ndo'o níó ná kee Ndios. ⁵ Ta o sa kátóo téi ndo ña kuiká, kua'an ndo kadij ini ndo xí'ín ña'a sa ío noo ndo, dá chi di'a ni kaa mií Ndios: "Ni iin kuu tá'ón o dáyaá ndá'í yo'ó, ta ni kuu tá'ón o dánkoo ndava'í yo'ó." ⁶ Sa'a ñoo kuu kaa yo di'a xí'ín tándéé ini:

Miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúú na chíndéé ñaa,
sa'a ñoo ni ko yu'í'í xiní'í ndi ndáa mií vá ña'a ná kee taa ñayuu yó'o xí'ín.

⁷ Daá kuití ndiko'on ini ndo na ni daná'a noo ndo, chi mií ná ni daná'a to'on Ndios noo ndo. Ta ndiko'on va'a ini ndo ña kua'á nda'o ña va'a ni kana noo ña sa kee na, ta kandeé ini ndo Ndios táto'on sa kandeé ini ñaa ná. ⁸ Táto'on kí'o kúú Jesucristo koni, kí'o dión kúú ná viti, ta kí'o dión kuií va kakuu na.

⁹ Ná dá'a ni koo ini ndo ndiko ndo ña to'ón dána'a dao ka taa, ta o sa kándía ndó tá diín dána'a ra sa'a Jesús. Va'a cháá ka kían ña koo ndeé ndo xí'ín ña maní ni kee Ndios sa'a ndo, ta o duú sa'a ña seí ndo ña yó'o o ña káa táto'on kí'o dána'a dao ka ra. Dá chi va'ará ndúndéé dao ñayuu kée na ña yó'o, tído ko chíndéé ta'on ñaa.

¹⁰ Ní'í yo ña va'a sa'a ña ni doko Jesús mií ná noo Ndios tá ni xi'í na. Ta ko tá'ón íchi tá dutí kéchóon ini ve'e ño'o na Israel ni'í rá ña va'a yó'o. ¹¹ Né'e tá

dutj kúu noo nij kítj kua'an ra ini ve'e ño'o noo kúu noo ij cháa ka, ta dóko ñaa rá noo Ndios sa'á kuachi ñayuu. Ndi'í, dá chíño'ó ra yíkí koño rj nda noo kúu yu'ú ñoo. ¹² Dión ta'ani nj ndo'o Jesús, dá chí nj xí'j na nda noo kúu yu'ú ñoo, ta xí'ín nij mií ná nj nduvii ñayuu na. ¹³ Ta viti ná kankuei yó ko'ó noo nj ndo'o níó Jesús yu'ú ñoo, dá kían táto'on k'í'o nj kediki ñaa ñayuu, k'í'o dión ta'ani ná ndo'o miíá. ¹⁴ Dá chí o duú ñayuu yó'o nákaa ñoo noo kandeí chíchí yó. Di'a nandukú yó iin ka ñoo, ña koo chí noo. ¹⁵ Ta sa'á mií Jesús ná dokó yo to'on va'a, to'on ñó'ó noo Ndios ndidaa tá'an kuu, dión dá nakoni yo ná xí'ín to'on kánkuei yú'u yo. ¹⁶ Ta ná o sa nándodó ndo kee ndó ña va'a, ta koo ini ndo chindee tá'an ndó xí'ín ña ió noo ndo, chí ña yó'o kían náta'an ini Ndios xini na, ña dóko yo noo ná.

¹⁷ Ta koo ini ndo kueidó'o ndó na ndíta dána'a noo ndo, ta kee ndó choon sa'ándá na, dá chí nduu ñoo ndaa na níó ndo, chí ná'á ná ña miían ndaa nak'í'o na kuendá sa'a ndo noo Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían xí'o ndó ña kádij ini na, ta ná dá'a ni kunda'í ini na, chí ni iin ña va'a o ní'j ndo tá ná dákunda'í ini ndo ná.

¹⁸ Kaka ndo ña manj noo Ndios sa'á ndu'u, dá chí ná'á va'a ndu ña ió vii ñaxintónj ndú noo Ndios, ta kónj ndu'u kendúsá'ano ndu ndidaa tá'an ña'a. ¹⁹ Ta seí nda'ávij noo ndo ña daá kaka ndo ña manj noo Ndios sa'í, dá ná chindee ná yu'u nandió koo yachij koto ni'inii ndo'ó noo ndéi ndó xaan.

Ká'an na ndisá'an noo ndí'j

²⁰ Ndios kúu na xí'o ña ió va'a ini yo, ta mií ná kúu na nj daná'taki Jesucristo, na kúu sato'o yo, ta Jesús kúu mií na ndáka léko, ta sa'á ña nj xí'j na niij ná nj xitá ra sa'a iin rá iin yó, dión, dá nj xinkoo ña nj kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuití ndáya'í ña. ²¹ Ta mií Ndios ná k'í'o ña kat'í'a ndó kee ndó ndidaa tá'an ña va'a, dá kandeé ndó kee ndó ña kónj mií ná, ta kee ta'ani na xí'ín ndó ña náta'an ini na kee na sa'á ña nj xí'j Jesucristo sa'a yo. Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

²² Ta seí nda'ávij noo ndo, ñani, ña k'í'o ndeé ini ndo kueidó'o ndó to'on ká'an ni'inii noo ndo, chí cháa nda'o kúu to'on nj taai kosaá noo ndo. ²³ Ta kana'á ndó ña sa nj yaá va ñani yo Timoteo ve'e kaa. Tá ná kasaa yachij xi yó'o, dá kandakai xí saaj kande'í ndo.

²⁴ Ká'an ndo ndisá'an xí'ín ndidaa na ndíta dána'a noo ndo xaan kuendá ndu'u, xí'ín ndidaa ka na kúu ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'an tánda'á ndidaa ñani yo ndéi Italia yó'o kosaagan noo ndo.

²⁵ Ta ná koo ña manj xí'o Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa Santiago nì sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Santiago ndisá'án

¹ Yu'u kúú Santiago, ta kéchóoin noo Ndios xí'in noo Jesucristo, na kúú sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosa'aaan noo ndo'ó, na kúú ndin uxí uú tu'u na ñoo Israel, ndo'ó na nì xitá noo kua'an ndéi iin níí ñayuu. Ta ká'in ndisá'án xí'in ndó.

Ná kadij iní tein tandó'ó ndó'o yo

² Ñani mií, kadij nda'o ini ndo tá ñó'o ndó tein ndi ndáa mií tandó'ó. ³ Chì sa ná'a va'a ndó ña tá ndó'o ndó tandó'ó sa'a ña kándéé ini ndo Jesús, dión dá katí'a ndó koo ndeé ini ndo noó tandó'ó. ⁴ Tá naki'o ndó mií ndó kí'o ndeé ini ndo noo ndi ndáa tandó'ó ndo'o ndó, dá xinkoo ndó táto'on kí'o kánian koo ndó, ta chichi ndó xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, ta ni iin tó'on ta'on ña'a o kámani noo ndo.

Kí'o Ndios ñaxintóni noo yo tá ná kaka yoán noo ná

⁵ Tá ió iin káa ndo'ó kámani ñaxintóni, dá kían kaka ndoán noo Ndios, dá chí ió nduu na ña kían kí'o na ña xíká ndo, chí kúú ná iin Ndios xí'o kua'a ña'a noó ñayuu na, ta kó kaá na ña koo. ⁶ Tído kaka ndoán xí'in ña kándéé ini ndo ná. Ta o sa nákani kuáchì ini ndo, dá chí tá kée ndó dión, dá kían kúú ndó táto'on noó taño'o, ña kua'an xoo yó'o xoo káa kée tachì. ⁷ Ta iin ñayuu kée dión ná o sa kándati na natiin na ni iin ña'a xíká na noo sato'o yo Ndios, ⁸ dá chí kúú ná iin ñayuu nákani uú ini, ta kó kúú ta'on na iin ñayuu iin tó'on ñaxintóni.

⁹ Ta ñani yo, na kúnda'í, kánian kadij ini na chí chindaya'í ñaá Ndios. ¹⁰ Ta na kúú na kujká, kánian kadij ini na sa'a ña nì kenó ñaá Ndios, dá chí ña kujká ió noo ná kúúán táto'on ita yuku, chí tooó vá ndato sáaan, ta dión ta'ani ndo'o ña kujká kómí ná. ¹¹ Dá chí tá xíno ndiandii, ta ndúdeen ká'anján, ta kúú ichi vá yuku ñoo, ta kúú kuéi va itaan, ta kúú ndáño'ó vá ña luu ndáaan. Dión ta'ani ndo'o na kujká xí'in ña'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ka ña kujká.

Yá'a yo kée yo kuachi kée ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo

¹² Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu, na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tandó'ó, dá chí tá nì xí'o ndeé ini na noo ndidaa tandó'ó, dá kían natiin na ña kataki chíchí ná noo ió Ndios. Dá chí kí'o dión nì xí'o Ndios to'on na ña kían kee na xí'in ñayuu kóni ñaá. ¹³ Tá kasá'a katoó ndo kee ndó iin kuachi, o sa ká'án ndo ña Ndios kúú na dáka'an ñaá, dá chí o kándéé ta'on ña kini ña kían ya'a Ndios kee na kuachi, ta kó dáka'an Ndios ni iin tó'on ñayuu ña kían ya'a na kee na kuachi.

¹⁴ Ña kini ñó'o ñaxintóni yo, ñoo vá kían dáka'an yo, dá yá'a yo kée yo kuachi noo Ndios, ta ñoo ta'ani kían dákatóo ñaá. ¹⁵ Ta sa'a ña kátoó yo kée yo ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo, sa'a ñoo kásá'a yá'a yo kée yo kuachi. Tá náki'o yo mií yo kaño'o yo tíxi ndá'a kuachi, ñoo kían kedaá xí'in yo, dá nì'í yo ña kuu yo.

¹⁶ Sa'a ñoo, ná dá'a ni dánda'í ndo mií ndó, ñani maní mií. ¹⁷ Dá chí ndidaa ña va'a, xí'in ndidaa ña ndaa kúú ña xí'o oon Ndios noo yo vei nda induú. Ta mií Ndios kúú na nì kava'a ndidaa kúú ña tóon ñó'o induú. Ta ni iin kuu tá'ón o nádaon Ndios, táto'on kí'o nádaon ña tóon ñó'o káa. ¹⁸ Ta mií Ndios nì chíkaa ini ña kían ndee na yó de'e mií ná nì kee to'on ndaa na. Ta kí'o dión nì kasandaá yo kúú yó na mií noó nì ñakana Ndios kakuu de'e na.

Ná kueidó'o yó choon sa'ándá Ndios, dá kían koni yó kandeí va'a yó

¹⁹ Sa'á ñoó, ñani manj miij, kaon koo ndó kueidó'o va'a ndó noo ká'an dao ka ñayuu. Ná dá'a ni yachí téi ka'an ndo, ta ni o sa kuído yachí téi ini ndo. ²⁰ Dá chī ña xido ini yó ko chindeéan yó, dá kee yó ña konj Ndios. ²¹ Sa'á ñoó dánkoo ndó ndidaá kúu ña kini kée ndó, xí'in ña kini nákanini ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'an ña ni seidó'o ndó, xí'in ña nda'í ió ini ndo. Dá chī ña yó'o kían kándéé dáka ni ndo.

²² Koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o ká'an to'on va'a ni seidó'o ndó. O sa kueidó'o oon ndóan, dá chī tá seidó'o oon ndóan, dá kían dándá'í ndo mií vá ndó. ²³ Chī ña seidó'o oon to'on va'a Ndios, ta ko kée na ña, noón kúu táto'on iin tãa ndé'é mií noo espejo. ²⁴ Dá chī tá ni ndi'í ni sa nde'é rá to'on káa ra, ta kúu kua'an ra. Ta kúu tóo vá, kúu sa nandodó va ra táto'on kí'o káa ra. ²⁵ Tído ña ndino'o ini seidó'o to'on ndaa Ndios, tá'an ña taó xóo ñaá tixi ndá'a kuachi, ta ndiko toon naan, noón kúu ña ko nándodó ña ni seidó'o na. Di'a kée na choon sa'ándáan. Na yó'o kúu ña chindeé Ndios noo ndidaá ña kée na.

²⁶ Ta ndidaá ña ká'an ndíta ndaa xí'in Ndios, ta ko kándéé ná chituu na yú'u ná, noón kúu ña dándá'í mií, ta ni ña kándisa na ko ndáya'í. ²⁷ Dá chī ña ndaa, ña vii kúu ña kándisa yó noo tatá Ndios tá ná chindeé yó takuálí koó tatá xí'in naná, xí'in ña kuáan tein tandó'o ndó'o na, ta ná kandaa yó mií yó noo ña kini ió ñayuu yó'o.

2

Ná dá'a ni chindaya'i yó dao ñayuu, ta kenóo yó dao ka ña

¹ Ñani miij, ndo'ó na kándéé ini sato'o yó Jesucristo, ña kánian natiin ndidaá kúu ñaño'ó, o sa kóo ini ndo chindaya'í ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ka ña. ² Ná keeá kuendá ña ni saa iin tãa kuiká noo ndéi ndó dákuá'a ndó, ta ño'ó dé'e oro ndá'a rá, ta táyíi ndixi ra. Ta mií hora daá ni saq ta'ani iin tãa kúnda'í, ta ndixi ra dá'on yatá. ³ Ta nátiin va'a ndó tá ndixi dá'on va'a ñoó, ta kaá ndo xí'in rá: “Kakoo ní noo téi va'a yó'o.” Ta kaá ndo xí'in tá kúnda'í ñoó: “Xaan ní kúión, o kakoo noño'o xaan kooón.” ⁴ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó káxi ndó ñayuu, ta keyiko ndo sa'á na xí'in ñaxintóni kini kómí ndó?

⁵ Sa'á ñoó, ñani manj miij, kueidó'o va'a ndó ña yó'o. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií vá Ndios ni kaxi ñayuu kúnda'í ndéi ñayuu yó'o ña kían koo kuiká ná xí'in ña kándéé ini ñaá ná, dá natiin na ta'í ná noo ió Ndios dándá'í na, dá chī mií Ndios ni kaa ña kí'o na ña noo ñayuu kú'u ini na sa'á ná? ⁶ Tído ndo'ó, di'a kénóo va ndó ña kúnda'í. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña tá kuiká kúu ra sa'ání nda'í ñaá, ta ño'ó ra ndo'ó kua'an ra noo tá né'e choon? ⁷ Ta, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña tá kuiká kúu ra ká'an ndava'a sa'á kuu ndato Jesús, ña kándisa yó?

⁸ Dá chī tá miian ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Chī di'a ká'an tuti iij mií ná: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'in ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.” ⁹ Tído tá káxi ndó ñayuu, dá kían va'a ndó kée ndó kuachi, ta tá'i ndo noo Ndios, chī ni xjo kao ndó ley ña. ¹⁰ Ta ndi ndáa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tído tá ni xjo kao na iin choon sa'ándáan, dá kían kándoo na tá'i kuachi na noo ndidaá choon sa'ándáan. ¹¹ Dá chī di'a kaá Ndios noo ley ña: “O sa kée ndó kuachi xí'in ña ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo.” Ta kaá ta'ani na: “O sa ka'ání ndó ndij.” Sa'á ñoó va'ará ko ní kée ndó kuachi xí'in ña ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, tído ni sa'ání ndó ndij, dá kían noo ndidaá kúu vá ley ni ya'a ndó. ¹² Sa'á ñoó ka'an ndo to'on va'a, ta kee ndó ña va'a, chī nakujita ndó noo Ndios, ta keyiko ña sa'á ndo xí'in iin ka ley, ña kían

n̄i taó xóo ndó noó kuachi. ¹³ Tá ná kasandaá kuú keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían koó ña man̄i koo sa'á na ko ní x̄i'o ká'ano ini sa'á ñayuu x̄i'in ná. Tído na n̄i x̄i'o ká'ano ini sa'á ñayuu x̄i'in ná, noón kúu na koo ña man̄i sa'a tá ná keyíko sa'a ná.

Tá miian ndaa kándéé iní yo Jesús, dá kían kánian kee yó ña va'a

¹⁴ Sa'á ñoó ñani mīi, ¿ndá choon kían ña kaá ndo ña kándéé iní ndo Ndios tá ko kée ndó ña va'a? ¿Á ká'an ndó ña káki ndó sa'á ña kaá ndo kándéé iní ndo ná? ¹⁵ Dá ch̄i tá ió iin ñani ndo, o iin k̄i'o ndó, ta ná'á ndó ña kámani ña'a kandixi na, x̄i'in ña'a keí ná iin iin kuú kuú, ¹⁶ dá kaá ndo x̄i'in ná: “Kua'an nó'o ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní.” Tá kaá ndo dión x̄i'in ná, tído ko chindeé ndó na x̄i'in ña x̄i'n̄i'ó ná, dá kían, ¿ndi kúu ña va'a ní kee ndó x̄i'in ná, tá dáá? ¹⁷ Dión ta'ani, tá kaá ndo ña kándéé iní ndo Ndios, tá ko kée ndó ña'a va'a x̄i'in ñayuu x̄i'in ndó, dá kían ko chóon ta'on ña kándéé iní ndo ná.

¹⁸ Ndá ndi kuu ió iin káa ndó kaa di'a x̄i'in yu'u: “Kándéé iní yo'ó Ndios, tído yu'u kúu ra kée ña va'a.” Tído yu'u kaá x̄i'in na ká'an dión: “O kúu ta'on na'a ní ña kándéé iní ní Ndios, ch̄i ko kée ní ña va'a. Tído ña va'a kéei ná'a ña miian ndaa ndisa kándéé iní Ndios.” ¹⁹ Tá kándisa ndó ña iin tó'on din̄i kúu Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Tído kana'á ndó ña nda ña u'u ta'ani kándisa ña iin tó'on kúu Ndios, ta ndéi ñinoan noo ná.

²⁰ O sa kákuu ndó ñayuu x̄ixi. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tá ko kée ndó ña va'a, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i ña kaá ndo kándéé iní ndo Ndios? ²¹ ¿Á ko ná'á ndó ña ni kandoo va'a tatá sá'ano yo Abraham noo Ndios sa'á ña va'a ni kee na, ch̄i kua'an ná doko ná de'e na noo Ndios táto'on ni sa'anda mií ná choon? ²² Ta kana'á ndó ña sa'á ña ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kee na choon ni sa'anda Ndios noo ná. Ta sa'á ña ni keva'a na choon ni sa'anda Ndios, sa'á ñoó ni x̄inkoo va'a na noó ña kándéé iní ña'a ná. ²³ Dá ni x̄inkoo to'on ká'an tuti īi Ndios, ch̄i kaáan ña sa'á ña ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. Ta ká'an ta'anian ña ni sa kuu na amigo Ndios.

²⁴ Ta kana'á ndó ña kandoo vii ñayuu noo Ndios sa'á ña kée na ña va'a, ta o duú sav'a sa'á ña kándéé óon iní ña'a ná. ²⁵ Ta dión ta'ani ni ndo'o iin ñá'a sa naní Rahab, ña sa dikó mií noó ta. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ni kandoo va'an noo Ndios sa'á ña ni keeán ña va'a, ch̄i ni x̄i'oán ve'an ni kidi ta ni sa'an ni naní ñoan, ta ni dak̄i'in ña'a iin ka íchi kua'an ra? Ta k̄i'o dión, dá ni káki ra. ²⁶ Ta sa ná'á vá yó ña tá koó nió nákaa ini yikí koño iin ñayuu, dá kían ko tak̄i ta'on na. K̄i'o dión ta'ani ko tak̄i ña kándéé iní yo Ndios tá ko kée yó ña va'a.

3

Ná koo ini yo dándáki yó yáa yo

¹ Ñani mīi, ná dá'a ni kua'a téi ndo katoó kakuu na dána'a, dá ch̄i sa ná'á ndó ña kua'a cháa ka kuendá kánian nak̄i'o na dána'a noo Ndios o duú dao ka ñayuu. ² Ta ndidaá vá yó yá'a nda'o noo Ndios. Tá ió iin na ko ya'a x̄i'in to'on ká'an na, dá kían kúu ná iin na ndaa, ch̄i nda ña kini kóni ñií ná kándéé ná dándáki na.

³ Dá ch̄i tá ná chikaá yo kaa yú'u kuéi yo, dá kandeé yó dándáki yó ri, ch̄i kanóo yo ri kua'a noo ká'an mií yó. ⁴ Ta kande'e ta'ani ndó táto'on k̄i'o ndó'o barco, va'ará ndi k̄i'o ví ná'ano rá, ta va'ará ndi k̄i'o ví ndaki tach̄i chinda'á ña, tído x̄i'in iin tó'on yit̄o ló'o tárnee t̄ii rá kándéé iin ta kaó ra rá kua'an ra noo kóni mií rá. ⁵ Ta k̄i'o dión ta'ani ndó'o yó x̄i'in yáa yo, ch̄i kían iin ña ló'o, tído

chíndaá nooán kéean ña'a ná'ano nda'o. Chì kián táto'on iin ño'ó ita leé ló'o, dá chì va'ará ndi kị'o ví ká'ano yúku, tído vaá óon kándééán chíño'ó ndi'i ñaá. ⁶ Ta yáa yo kúú táto'on iin ño'ó kéj, chì kuá'a nda'o ña kini kándééán kéean. Ta kián iin ña nákaa tein yikí koño yo, ta kándééán dáyaakoan iin níí yo noo Ndios. Ta nda nị kiki yo nda nị xi'ị yo kándééán dátuuán yó. Ta kián táto'on mií ño'ó nị kii nda indayá.

⁷ Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaá kirí xíka noño'ó, xí'ín kirí nárnee induú, xí'ín kirí xíka tịj noño'ó, xí'ín kirí ño'ó ini takují. ⁸ Tído ni iin tó'ón yó o kándéé dándáki yó yáa yo, chì ña kini nda'o kián, ta o kúu ta'on chituu yóan. Ta daá kuiti dár'u'an ñayuu xí'ín ndutá deéán. ⁹ Ta xí'ín yáa yo kéká'ano yó Ndios, na kúú tatá yo, ta xí'ín mií ta'anian ndáne'e kini yo ñayuu xi'ín yó, na nị kava'a Ndios táto'on kị'o káa mií ná. ¹⁰ Ta xí'ín yú'ụ yo ká'an yo ña va'a, ta xí'ín mií ta'ani yú'ụ yo ká'an kini yó. Ká'ín xí'ín ndó, ñani miíj, ña ko kánian kee yó dión. ¹¹ ¿Á iin tó'ón vá yáí kána takují vidị xí'ín takují ova, ká'án ndó? ¹² Ñani miíj, ¿á kúu ta'ani xí'o taño'ó aceituna, ká'án ndó? Ta, ¿á kúu ta'ani xí'o yitó uva tiño'ó, ká'án ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takují o'ova noo kána takují vidị.

Tá miíjan ndaa kómí yó ña ndichí nị kii noo Ndios, dá kịan ñóchí ví kandeí yó xí'ín dao ka ñani yo

¹³ ¿Á ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndo'ó? Dá kịan kánian na'a na ña dión kián xí'ín ña va'a kée na, xí'ín ña nda'í ió ini na. ¹⁴ Tído tá nákaa ña u'ụ ini ini nio ndo, ta chídáó tá'an mií ndó xí'ín dao ka ñani ndo, dá kịan ko kánian chindaya'í ndó mií ndó, ta o sa kété'ón ndó ña ndaa. ¹⁵ Dá chì o duú noo Ndios ní kixi ña ndichí kómí na kée dión, chì ña ndichí kómí ná kúú ña ndichí ió ñayúú yó'o, xí'ín ña nị ta'í ñaxintóni taa, xí'ín ña ndichí xí'o ña u'ụ. ¹⁶ Dá chì noo ndéi ñayuu u'ụ ini, xí'ín noo ndéi na chídáó tá'an mií xí'ín dao ka ñayuu, ñoó kúú noo ió tándó'ó, ta kuá'a nda'o ña'a kini ió noo ndéi na. ¹⁷ Tído ñayuu kómí ña ndichí nị kii noo Ndios, noón kúú na ió vii, ta va'a ndéi na xí'ín iin rá iin na, ta kúú ná ñayuu va'a xí'ín ñayuu xi'ín ná, ta va'a ini na, ta kú'ụ nda'o ini na sa'a dao ka ñayuu, ta kuá'a nda'o ña va'a kée na, ta ko káxi na ñayuu, ta ko kúú ná ñayuu uu noo. ¹⁸ Sa'a ñoó ndidaá kúú na ndi'í ini ña kandeí va'a xí'ín dao ka ñayuu, noón kúú na xionoo chí'í ña va'a, ta kasandaá na natiin na ña va'a kandeí na xí'ín dao ka ñayuu.

4

Ná dá'a ni katoó ndo ña kini ió ñayúú yó'o

¹ ¿Ndeí veí ña naá ndo, xí'ín ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'án ndó? ¿Á ko ná'á ndó ña veí ña tein ña kini katoó ndo kée ndó, chì ña yó'o kịan naá tá'an xí'ín ña va'a nákaa ini ñaxintóni ndo? ² Kóni ndo ña koo ña'a noo ndo, tído ko ní'ị ta'on ndoan. Sa'áni ndó ndi, ta u'ụ kini ini ndo, tído ko kándéé ndó ní'ị ndo ña kóni ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído ko kándéé ta'on ndó ní'ị ndo ña kóni ndo, chì ko xíka ndoán noo Ndios. ³ Tá xíka ndoán noo ná, ko ní'ị ta'on ndó ña, dá chì ko xíka va'a ndoán táto'on kị'o kánian kaka ndoán. Chì xíka ndoán, dá kandeé ndó kee ndó ña kini kóni mií ndó.

⁴ ¿Ndo'ó kúú ná kée táto'on kée iin ña'a xini xixi yíj xí'ín iin ka taa! Chì, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña tá xini xixi yó Ndios xí'ín ña kini ió ñayúú yó'o, dá kịan nduu yó na xini u'ụ tá'an xí'ín Ndios? Ta ndi ndáa na ndi'í cháá ka ini sa'a ña ió ñayúú yó'o o duú sa'a ña'a Ndios, noón kúú na nị nduu na xini u'ụ tá'an xí'ín Ndios. ⁵ ¿Á ká'án ndó ña ká'an oon tuti ij Ndios? Dá chì kaan ña nị xi'ín na

Espíritu na koo na ini yóó, ta kékuión nda'o na sa'a yóó ña koni yo ná. ⁶ Tído kua'á ka ña maní kée Ndios xí'á, dá chī di'a ká'an tuti ij ná: “Kó náta'an ini Ndios xini na ñayuu ió táyíí ini, ta di'a xí'o na ña maní noó ñayuu ió nda'i ini.”

Kenoo ndó mií ndó noo Ndios, dá ná chindaya'i na ndo'ó

⁷ Naki'o ndó mií ndó kaño'o toon ndó tixi ndá'a Ndios. Ta o sa kándia ndó kee ndó ña kóni ña u'u, ta kuino mií váán ko'an noo ndo. ⁸ Ta koo ini ndo nandukú ndó Ndios ndidaa kuu, dá ná kuyati cháá ka na koo na xí'in ndó. Ta ndo'ó, na kómí kuachi, nduvii ndo ndá'a ndó, dá chī ña kini nda'o kían kée ndó xí'an. Ta ndo'ó, na nákaní uu ini, koo ini ndo nduvii ndo níó ndo. ⁹ Kunda'i ini ndo, ta nda'i kuaki ndó, ta ndei'i ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta ña sáki ndo, ndee ndóan ná nduuan ña ndei'i ndo. Ta ña kádií ini ndo, ndee ndóan ná nduuan ña kunda'i ini ndo. ¹⁰ Kenoo ndó mií ndó noo Ndios, na kúú sato'o yo, dá ná chindaya'i na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinoo kuachi ndó ñani ndo

¹¹ Ñani mií, o sa kóo ini ndo ka'an kuachi ndó sa'a iin rá iin ndó. Dá chī tá ká'an kuachi ndó sa'a ñani ndo, ta kényiko ndo sa'a ná, dá kían ká'an kuachi ndó sa'a ley Ndios, ta kényiko ndo sa'an. Tído tá kényiko ndo sa'a ley, dá kían ko kée ndó choon sa'ándáan, di'a kée ndó mií ndó kúú ndó iin na kényiko sa'an. ¹² Iin tó'on dinj vá kúú Ndios, na nī xí'o ley. Ta iin tó'on mií vá ná kúú na kándéé dáka'ki ñayuu, ta iin tó'on mií ta'ani na kúú na dándó'o níó yo sa'a kuachi kée yó. Sa'a ñoó, ¿nda'á yoo kúú ndo'ó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a yá'a ndó kényiko ndo sa'a ñani ndo?

Ná dá'a ni ka'an táyíí ndó sa'á ña kee ndó taan

¹³ Ta kueidó'o va'a ndo'ó, na ká'an di'a: “Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoo kandeí ndu iin ní kuá kechóon ndu, ta naka'an nda'i ndu, dá ni'i ndú kua'á dí'on”, kaá ndo'ó. ¹⁴ Tído ko ná'á ta'on ndó ndí kían ndo'ó ndó taan, dá chī kúú ndó táto'on viko nó'o náka'ani too ví'i, ta kúú ndáño'ó ni'ini vaan. ¹⁵ Sa'a ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndo: “Tá kóni sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá ka, dá kee ndu ña yó'o o ña káa.” ¹⁶ Tído di'a ká'an táyíí ndó sa'a ña kúryíí ndó, ta sa'a ña kúryíí ndó, sa'a ñoó kée ndó ña kini. ¹⁷ Dá chī na ná'á ndí kían kúú ña va'a kánian kee na, ta ko kée na ña, na yó'o kúú na yá'a kée kuachi noo Ndios.

5

Di'a ndo'o na kuiká sa'á ña kini kée na

¹ Kueidó'o va'a ndo'ó, na kúú na kuiká viti. Ndei'i ndo, ta kayu'u kó'ó ndó, chī vei ña kían ndo'o nani níó ndo. ² Dá chī ndidaa kúú ña kuiká kómí ndó nī tei'i vaan. Ta ndidaa kúú dá'on ndo nī ku'u tikiidi. ³ Ta ndidaa kúú dí'on oro xí'in dí'on plata kómí ndó nī nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuachi sa'a ndo, chī ko ní kéchóon va'a ndóan. Ta dánaaan ndo'ó táto'on chíño'o ño'ó kái iin ña'a, chī nī ketutí ndó ña kuiká tein kuu noo ndi'i yó'o. ⁴ Ta viti'on ndé'i kuachi tá kéchóon noño'o ndo sa'a ya'i ra, chī xí'in ña maña ndo ko ní chíya'i ndó ra. Ta mií sato'o yo Ndios, na kándéé kée ndidaa kúú ña'a, nī seidó'o ña ndé'i kuachi ra sa'a ndo. ⁵ Va'a nda'o nī sa ndei ndó ñayuu yó'o, nī sa kómí ndó ndidaa kúú ña va'a nī katoó ndo, ta nī nda'a ndo táto'on kí'o nda'á iin chee kakuu koño, chī viti nī kasandaá kuu kuu ndo. ⁶ Ta dátaí kuachi ndó ñayuu ndaá, ta sa'áni ndo ná, ta nī iin ña'a ko kée ná chindeé ná mií ná.

Kandita ndaa ndo nani nda'i ndó nandió ko Jesús kasaq na

⁷ Ta viti, ñani miíj, koo ini ndo kandati kueé ndo nda ná nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na. Kande'é ndó táto'on kí'o kée iin ña xíti, ndáti kueé ra dákée ra ña nì xiti ra, ta ndáti kueé ra ña ñoó, ta ndáti kueé ra ña ñoó ndí'i, dá dákée ra. ⁸ Díon ta'ani kandati kueé ndo, ta kandita ndaa ndo, dá chí sa yati ñó'ó vá nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

⁹ Ñani miíj, o sa ká'an kuachi sa'a sátá'an ndó, dá kían ná o dándó'o Ndios nio ndo. Dá chí sa nì kuyati nda'o kuu kasaa Ndios, na keyíko sa'a yo. ¹⁰ Sa'á ñoó, ñani miíj, koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o nì sa kee na sa kuu profeta, na sa kast'o'on xí'in ñayuu to'on nì nì'i ná noo sato'o yo Ndios. Chí va'ará nì sa ndo'o nio ná, tído nì sa ndati kueé na nda nì ya'a tandó'ó na. ¹¹ Ndiká'an ndi kuu ví na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tandó'ó, kaá yo. Chí sa ná'á vá yó ña nì xí'o ndeé nda'o ini Job tá nì ndo'o na tandó'ó. Sa'á ñoó ndato nda'o nì nachindeé ñaá sato'o yo Ndios, dá chí kúu ná iin Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini ná sa'a yo.

¹² Ta viti, ñani miíj, ná ko'in ka'in iin to'on ndáya'i cháá ka xí'in ndó. O sa koo ini ndo nachina'á ndó Ndios tá kua'an ndo kí'o ndó to'on ndó noo iin ka ñayuu, ta o sa kaá ndo: "Ná'á induú", o: "Ná'á noñó'o yó'o", ta o sa ká'an ndo ña ná'á dao ka ña'a. Sa'á ñoó tá ká'an ndo "Jaan", ta díon ná kakian. Ta rá ká'an ndo "Koó", ta díon ná kakian, dá kían ná dá'a ni kakomí ndó kuachi noo Ndios sa'á ña ká'an ndo díon.

Kaka ndo ña manì noo Ndios sa'q iin rá iin ndó

¹³ ¿Á ío iin na ndó'o nio tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kaka na ña manì noo Ndios. ¿Á ío iin na kádij ini tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kata na yaa keká'ano na Ndios. ¹⁴ ¿Á ío iin na kú'u tein mií ndó xaan? Dá kían nakana ndó na sá'ano dákuá'a xí'in ndó, dá ná kaka na ña manì noo Ndios sa'á na kú'u ñoó, ta ná chikodó ná sití dinì ná xí'in kuu sato'o yo Jesús. ¹⁵ Dá chí tá kándéé ká'ano ini yo Jesús tá xika yo ña manì noo ná, dá kían nduva'a va na kú'u, ta ndakoo na kee sato'o yo Jesús. Tá nì ya'a na kú'u ñoó nì kee na kuachi, ta kúu kuu'á ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁶ Na'o ndo kuachi ndó noo iin rá iin ndó, ta kaka ndo ña manì noo Ndios sa'a iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá chí kuá'á nda'o ña va'a kúu tá xika iin na ndíta ndaa xí'in Ndios ña manì noo ná. ¹⁷ Profeta Elías nì sa kuu iin ña táto'on kí'o kúu mií yó. Ta nì xika na xí'in ndino'o ini na noo Ndios ña ná o koon ña. Ta kúu onj kuia dao ko ní koon rá noñó'o yó'o. ¹⁸ Tá nì ndi'i, dá nì xika tuku na noo Ndios ña koon ña, ta kúu nì kasá'á koon tuku rá. Dá nì kasá'á kána tuku ña'a noñó'o yó'o.

¹⁹ Ñani miíj, tá ío iin káa ndo'ó nì kuxoo kua'an noo ña ndaa kándisa yó, ta ío iin ka ndo nì kandeé nì nandió né'e tuku na noo ña ndaa, ²⁰ dá kían kana'á ndó ña sa'á ña nì kandeé ndó nì dandiko ini ndo ná noo kúu íchi kini kua'an na, sa'á ñoó nì kandeé ndó nì dakáki ndó na, chí o kúu ta'on na noo Ndios. Ta kúu kuá'á nda'o kuachi na ndoo sa'á ña nì kee ndó díon.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pedro, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, na ni xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'in Galacia, xí'in Capadocia, xí'in Asia, xí'in Bitinia. ² Ndo'ó kúú na ni kaxi mií tatá Ndios táto'on kí'o ni chikaa ini na kee na xí'in ndó nda mií sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu na kee Espiritu iñ ná, dá kueidó'o ndó na, ta ná nduvii ndo kee niñ Jesucristo.

Ta ná koo kuá'a ña manñ Ndios xí'in ndó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndo.

Kómí ndisa yó iin tandéé ini

³ Na ká'ano kúú Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, dá chí sa'a ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a yo, sa'a ñoó ni nakaki sa'a yo ni kee na, dá ni kuu ni natiin yó iin tandéé ini ká'ano nda'o noo ná, chí miñan ndaa kuiti ni natakí sato'o yo Jesucristo tein na ni xí'i. ⁴ Sa'a ñoó natiin ta'ani ndó iin ña ká'ano nda'o chí induú di'a, chí sa' ió nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kían ña ni iin ku'u ta'ón o tés'i, ta kían ña ni iin ku'u ta'ón o túú, ta kían ña ni iin ku'u ta'ón o ndí'i. ⁵ Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'in ndéé mií ná sa'a ña kándéé ká'ano ini ndo ná, dá kasandaá ndo ni'i ndo ña káki ndó, dá kandeí ndó xí'in ná, chí sa' ió nduu va' ña yó'o natiin ndó tá ná kasandaá ku'u noo ndí'i.

⁶ Sa'a ñoó kadij ini ndo, va'ará tein cháá ku'u kánian ndo'o níó ndo kée kuá'a noo tandó'ó. ⁷ Chí tandó'ó ñoó kían korndodó ña kándéé ini ndo Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndo xí'an. Ta ndáya'i cháá ka ña kían kándéé ini ndo ná o duú oro, tá'an ña xito ndodó ñayuu xí'in ñó'o, dá nde'á á miñan ndaa kuiti oro ndino'o kían o koó. Tído kasandaá iin ku'u, ta naá vá oro ñoó. Tído ndo'ó, tá miñan ndaa kuiti ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé ini ndo ná tein tandó'ó, dá kían chindaya'i ñaá Ndios, ta kí'o na ñaño'ó, xí'in ña ndato noo ndo tá ná na'a noo tuku Jesucristo. ⁸ Kóni ndo ná, va'ará ko ní xini ndo ná xí'in noo ndo. Ta va'ará ko ndé'é ndó na viti, tído kándisa ndó na. Ta ndato nda'o kadij ini ndo, ta ni ko ní'i ndo to'on ka'an ndo sa'a ndi kí'o kadij ini ndo, ⁹ chí ní'i ndo ña va'a sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta ñoó kían káki ndó noo kuachi ndo.

¹⁰ Ni ka'an profeta ni sa' ndei sa' na'á sa'a ña manñ ko'on Ndios kee na xí'in ndó. Ni dakuá'a va'a ra sa'an, ta ni kee ra tata kandaá ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu. ¹¹ Chí ni dakuá'a ra sa'a ndá yoo kakuu na kee dión, ta ndá oon koo na, chí ió Espiritu Cristo ini ra, ta ni kasto'on na xí'in ra sa'an. Chí ni xí'o na ña ni kandaá ini ra ña ndo'ó nda'o níó Cristo, na kii dáka'ki ñaá, ndi'i daá, dá nani'i ná ñaño'ó noo Ndios. ¹² Kúú ni xí'o Ndios ña kían ni kandaá ini ra ña o duú mií rá keva'a xí'in ña dána'a ra, sa'va'a yóo vá kúú na keva'a xí'an. Ta mií to'on ni daná'a ra tá sata, mií to'on yó'o iñ vá kían dána'a na noo ndo viti sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dána'a na ña xí'in ndéé Espiritu iñ Ndios, na ni kii nda induú. Ta nda mií ángel ndéi induú katoó kandaá ini sa'a ña yó'o.

Kóni Ndios ña koo vii yo noo ná

¹³ Sa'a ñoó kenduu ndo ñaxintóni ndo kee ndó ña kóni Ndios, ta kaño'o ini ndo, ta ndino'o ini ndo koo tandéé ini ndo ña natiin ndó ña manñ noo Ndios tá ná nandió ko tuku Jesucristo kasaá na. ¹⁴ Ta koo ini ndo kee ndó táto'on

kij'ó kée iin de'e seidó'o tatá, ta o sa kée ka ndo ña kini, ña sa katoó ndo kee ndó tá ko ñá'a kana'á ndó Ndios. ¹⁵ Chì tató'on na vii kúu mií Ndios, na nì kana ndo'ó xoo mií ná, kij'ó dión koo vii ndo noó ndidaá ña kée ndó. ¹⁶ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios: "Koo vii ndo, chì na vii kúu yu'u."

¹⁷ Tá ká'an ndo tatá xí'in Ndios, na kényiko ndaa sa'á ña kée iin rá iin yó, dá kían koo ñañó'ó ndó noo ná, ta kayu'u ni'ini ndó na xían nani ndéi ndó ñoo tukú xaan. ¹⁸ Ta ná'á vá mií ndó ndí kían nì sa kuu ya'i, ña nì dakáki ndo'ó tixi ndá'a ña ko choon sa kee na yatá ve'e ndó. Chì ko ní sá kian iin ña'a túu, tató'on ndó'o oro xí'in plata. ¹⁹ Di'a nìj ndato mií Cristo, tá'an kirá nì xita sa'á kuachi ndo, nì sa kuu ya'i nì dakáki ñaá. Chì nì sa kuu na tató'on kij'ó iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí ko yáko. ²⁰ Chì nda rá ko ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, nda daá vá nì chikaá ini Ndios ña koo dión. Ta ña yó'o nì kuu tein tiempo viti, chì kú'u nda'o ini na sa'a yo. ²¹ Ta sa'á ña nì kee Jesús dión, sa'á ñoó nì kasandaá ndo kándisa ndó Ndios, na nì daná'taki ñaá tein na nì xí'i. Ta nì xí'o Ndios ñañó'ó noo ná. Dión nì kee na, dá kían ná kandeé ini ndo Ndios, ta ná koo tandeé ini ndo noo iin tó'on dinì mií vá ná.

²² Chì nì nduvii nio ndo sa'á ña seidó'o ndó ña ndaa sa'a Ndios nì kee Espiritu ij Ndios, dá kandeé ndó ku'u ini ndo sa'a sá'tá'an ndó xí'in ndino'o ini ndo. Sa'a ñoó ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'a sá'tá'an ndó xí'in iin nio vii. ²³ Dá chì ndo'ó kúu na nì nakaki saá, ta ko ní káki ndó tató'on káki ñayuu, na ndéi tóo, dá xí'i na. Dá chì ndo'ó kúu na nì nakaki saá, dá kandeé chí'í ndó kee to'on mií Ndios, chì to'on takí kían, ta daá kuití vá kooan. ²⁴ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndidaá kúu ñayuu ndó'o tató'on kij'ó ndó'o yukú káa yúku,
ta ña kúryíí ná kúu tató'on ita yukú ñoó.

Chì íchì va yukú ñoó, ta kúu kuéi va itaan.

²⁵ Tído to'on sato'o yo Ndios, daá koo kuití vaan.

Ta to'on yó'o kúu to'on va'a sa'a Jesús, ña kían nì daná'a ndu noo ndo.

2

¹ Sa'á ñoó dánkoo ndi'i ndó ña kini xí'in ña mañá kée ndó, ta ko kánian kakuu ndó ñayuu uu noo, ta ni ko kánian koo u'u ini ndo, ta kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaá ña kini ká'an ndo sa'á ñayuu. ² Tató'on kée takuálí nándukú xí noo chichí xí, kij'ó dión nandukú ndó to'on Ndios, ña kúu ña ndaa, dá kua'ano ndó xí'an nani kasandaá kuq káki ndó. ³ Ta kij'ó dión kee ndó sa'á ña xí'o ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o ini sato'o yo Jesús.

Mií vá Jesús kúu yuu ndáya'i cháa ka

⁴ Sa'á ñoó kuyati cháa ka ndo noo Jesús, na kúu tató'on iin yuu takí, tá'an ña nì kañó'ó taa ñayuu yó'o. Tído mií Ndios kúu na nì kaxi ñaá, ta kúu ná yuu ndato cháa ka. ⁵ Ta mií ndó kúu ta'ani tató'on yuu takí. Sa'á ñoó konó ndó ná kava'a Ndios ve'e ño'o na xí'in ndó, dá kakuu ta'ani ndó duti ij noo mií ná, dá kuu dokó ndo ña ná'ta'an ini Ndios xiní na, ta kúu natiin va'a na ña dóko ndo sa'á ña nì kee Jesucristo. ⁶ Chì ká'an ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Ko'in chindu'í iin yuu ío tito ndáya'i cháa ka chí ñoo Sion,

dá chì yuu yó'o kían nì kaxi mií, ta kían iin yuu ndato.

Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu ná kándisa ñaá, dá kían ni iin kuq ta'ón o káka'an noo ná.

⁷ Ta noo ndo'ó, na kándisa, yuu yó'o kúu yuu ndato cháa ka. Tído ndidaá na ko kándisa ñaá, ndo'o na tató'on kij'ó ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an yuu nì kañó'ó taa kava'a ve'e,

ñā yó'o di'a va nī kasandaá kakuu yuú tito.

⁸ Ta ká'an ta'anian di'a:

Mii yuu yó'o kédaá xí'in ná, dá kachi'i sá'a ná, chī kíán iin yuu kédaá xí'in ná kuei na.

Nī kachi'i sá'a ná chī kō xīn nā kueidó'o na tō'on va'a, chī sá kī'o dión nī ni'i tá'j ná ndo'o na.

Kúú yó nā ñoo Ndios

⁹ Tído ndo'ó kúú nā nī kaxi mii Ndios kakuu ñayuu nā, ta kúú ndó duti noo mii Ndios, nā kúú rey, ta kúú ndó iin ñoo ij, ta kúú ndó ñayuu nī taó xóo mii Ndios, dá kastō'on ndó sa'a ñā ndato kée na, chī noón kúú na nī nađitá ndo'ó íchi noo iin naá, ta nī nachi'i na ndo'ó íchi noo ndato tōon. ¹⁰ Chī tá sata kō ní sá kuu ndó iin ñoo, tído viti nī kasandaá ndo kúú ndó ñoo mii Ndios. Tá sata kō ní kándeé ndó ñā ku'u ini Ndios sa'a ndo, tído viti kíán nī ni'i ndo ñā kú'u ini nā sa'a ndo.

Kánian na'a yó mii yó ñā kúú yó kuendá Ndios

¹¹ Nā manj, seí nda'ávij noo ndo'ó, nā ndéi tóo ñoo tukú xaán, ñā o sa náki'o ndó mii ndó noo ñā kini kóni ñij ndo, ñā naá tá'an xí'in ñā va'a kóni nio ndo keean. ¹² Di'a koo ini ndo kendúsá'ano ndó noo ñayuu kō ná'a Ndios, dá kíán va'ará chínaní kini na ndo'ó viti, tído ná keká'ano na Ndios sa'a ñā va'a kée ndó tá ná kasandaá kuú dátōon Ndios ñaxintóni nā.

¹³ Ta sa'a ñā ió ñañó'ó yó noo sato'o yó Jesús, sa'a ñoó koo ini ndo kueidó'o ndó ndidaá tá né'e choon ñayuu yó'o, á mii rá kúú rá rey, ra né'e choon ká'ano cháá ka, ¹⁴ o á mii rá kúú rá tá né'e choon ñó'o tixi ndá'a rey ñoo, tá'an ra nī ni'i choon ñā kadi ra ñayuu kīni ve'e ka, ta né'e ta'ani ra choon ñā náki'o ra ñañó'ó noo nā kée ñā va'a. ¹⁵ Dá chī ñā kóni Ndios kíán kee ndó ñā va'a, dá ná o ní'i ñayuu xixi kōo ñaxintóni ñā ka'an ndava'a na sa'a ndo. ¹⁶ Kō ñó'o ndó tixi ndá'a ní iin ley, tído ná dá'a ní ka'an ndó ñā nóno noo ndo kee ndó ñā kini. Di'a nóno noo ndo kee ndó ñā kóni Ndios. ¹⁷ Koo ñañó'ó ndó noo ndidaá ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'a nā kúú kuendá Jesús, ta kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta koo ñañó'ó ndó noo tá né'e choon.

Naki'o ndeé ini yó táto'on kī'o nī xī'o ndeé ini Jesús tein tandó'ó

¹⁸ Ta ndo'ó, nā ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueidó'o ndó ra kúú sato'o ndo xí'in ñañó'ó. Ta ná dá'a ní kee ndó dión sava'a xí'in ra kée ñā va'a xí'in ndó. Kī'o dión ta'ani kánian kee ndó xí'in ra kéndava'a xí'in ndó. ¹⁹ Dá chī iin ñā va'a kíán noo Ndios ñā sa'a ñā ñó'o ini ndo sa'a ná, sa'a ñoó xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó, va'ará ní iin ñā kini kō ní kée ndó. ²⁰ Chī, ¿ndí kíán va'a ní'i ndo tá xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó sa'a ñā kée ndó ñā kīni? Tído tá kéndava'a ra xí'in ndó sa'a ñā kée ndó ñā va'a, ta xí'o ndeé ini ndo, dá kíán náta'an ini Ndios xini nā ndo'ó. ²¹ Chī nī kana Ndios ndo'ó ñā kee ndó dión, dá chī kī'o dión ta'ani nī ndo'o naní nio mii Jesucristo sa'a yó, ta kī'o dión nī daná'a nā noo yó kaka yó íchi nī xika mii ná. ²² "Ní iin tó'on kuachi kō ní kée na, ta ní iin ñā tō'on kō ní kána yú'u ná ka'an nā." ²³ Ta va'ará nī ka'an ndava'a ra xí'in Jesús, tído ní iin tó'on tō'on ndava'a kō ní nándio né'e na ka'an na xí'in rá. Ta va'ará nī dandó'o ra níó ná, tído ní iin ñā'a kō ní ka'an nā kee na xí'in rá. Di'a nī nachi'i na ndidaá ñā nī ndo'o na noo ndá'a Ndios, nā káyikō ndaa sa'a ndidaá kúú ñā'a. ²⁴ Ta nī naquido mii Jesús ndidaá kúú kuachi yó tá nī sarkaa na ndjka cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yó kuachi kée yó, dá ná kōni yó kee yó ñā ndaa noo Ndios. Dá chī sa'a ñā nī tarkue'e Jesús, sa'a ñoó nī nduva'a yó, ta nī nduvii yó. ²⁵ Dá chī nī sá kuu ndó táto'on léko nī sa xionoo ndava'a. Tído viti nī nandio kúeí ndó noo ná ndáka ñāá, ta ndaa va'a na níó ndo.

3

Di'a kánian kee na ni tandá'a

¹ Ta ndo'ó, na ñá'a, koo ini ndo kueidó'o ndó yí ndo, dá kían, tá kọ xín ra kandísa ra to'on Ndios, kúu xing ini ra kandísa raan sa'á ña kéndúsá'ano ndó, dá kían kọ kánian ka'an ndo xí'in rá, dá kandísa raan, ² chī koni ra ña va'a kée ndó, ta ío ñañó'ó ndó noo rá. ³ Ta o sa ndí'i téi ini ndo ña koo luu ñí ndo, á kían ña nacho'on lándó diní ndo, o á kían ña keluu ndó mií ndó xí'in oro, o á kían ña kandixi ndó dá'on fáyí ndáa. ⁴ Va'a kaan ndí'i ini ndo koo vii ní ndo noo Ndios, ña kían koo luu ndó xí'in ña va'a ini ndo, xí'in ña kueé ini ndo, chī ña yó'o kían o kúyatá ta'on, ta ña yó'o kían náta'an nda'o ini Ndios xini na. ⁵ Chī di'a luu ñi sa ndaa na ñá'a sa ndei sa na'á, sa kandéé ini na Ndios, ta ndino'o ini na ñi sa seidó'o ná yí ná. ⁶ Chī kī'o dión sa seidó'o naná sá'ano yó Sara yí ná Abraham, ta sa ká'an na ña Abraham kúu sato'o na. Ta kúu ndó táto'on de'e di'i Sara sa'á ña kée ndó ña va'a, xí'in sa'á ña kọ xí'o ndó mií ndó ña yu'ú ndo.

⁷ Ta dión ni ndo'ó, ra taa, kaño'o ini ndo kandeí ndó xí'in ñadi'í ndo. Ta kī'o ndó ñañó'ó noo ná sa'á ña kúu ná iin na vitá, xí'in sa'á ña natiin nduu na xí'in ndó ña maní ña kandeí chíchí ndó xí'in Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían ni iin tó'on ña'a o kétéin noo ndo noo ká'an ndo xí'in Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o níoyo sa'á ña kée yó ña va'a o duú sa'á ña kée yó ña kini

⁸ Ta noo ndí'i, ká'in xí'in ndó ña iin tó'on ná kakuu ñaxintóni ndidaa ní ndó, ta ndo'o sa'á sá'tá'an ndó, ta konj ndo iin rá iin ndó táto'on kī'o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó, ta ku'u ini sa'á sá'tá'an ndó, ta nda'í koo ini ndo. ⁹ O sa nándió kuéi ndó nandió né'e ndó ña kini noo na ñi kee ña kini xí'in ndó. Ta o sa ká'an ndava'a ndó xí'in na ká'an ndava'a xí'in ndó. Di'a kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á ná, dá chī ná'á ndó ña ñi kana Ndios ndo'ó ña kían natiin ndó ña maní noo ná. ¹⁰ Dá chī di'a kaá tuti ñi Ndios:

Ndi ndáa ndo'ó katoó kandeí va'a, ta kandeí dij ñayuu yó'o, dá kían kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ña ka'an ndava'an, ta ni yu'ú ndo ná o sa ká'an ni iin ña to'on.

¹¹ Kexoo ndó noo ña kini, ta kee ndó ña va'a.

Ta nandukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in ñayuu, ta ndiko toon ndoan.

¹² Dá chī ndé'é va'a sato'o yo Ndios na kée ña ndaa,

ta ío nduu na seidó'o na ña xíká na noo ná.

Tído kọ náta'an ini na xini na na kée ña kini.

¹³ Ndá yoo kendava'a xí'in ndó tá ná ndiko ndo ña va'a? ¹⁴ Tído ndiká'an ndi kúu ví ndó tá kéndava'a na xí'in ndó sa'á ña kée ndó ña va'a. Sa'á ño'o o sa yu'ú ndo tá kée na dión xí'in ndó, ta o sa kúruú ini ndo. ¹⁵ Di'a nakí'o ndó ñañó'ó noo Ndios, na kúu sato'o yo, xí'in ndino'o ini ní ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo kī'o va'a ndó kuendá xí'an kueé ío ini ndo, xí'in ñañó'ó noo ndi ndáa mií ñayuu ndato'on ndo'ó sa'á tandéé ini kómí ndó. ¹⁶ Ta koo ini ndo kakamí ndó iin ñaxintóni vii, dá kían tá ká'an u'u na sa'á ndo'ó, dá kían ná xika'an noo mií ná sa'á ña chinamí kini na ña va'a kée ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹⁷ Chī va'a cháá ká ná ndo'o níoyo sa'á ña kée yó ña va'a, tá kī'o dión kónj mií Ndios, ta o duú sa'á ña kée yó ña kini. ¹⁸ Dá chī ñi ndo'o ta'ani níoyo Cristo tá ñi xí'í na ñi iin tó'on ndéé sa'á kuachi yó. Iin na ndaa kúu ná, tído ñi xí'í na sa'á yóo, na kómí kuachi, dá kuu kandaka na yo ko'on na noo Ndios. Chī miían ndaa ñi xí'í yikí koño na, tído ío takí va Espíritu ná.

¹⁹ Ta ñi sa'an Espíritu ná ñi daná'a na noo espíritu ndadi ní'ini noo iin naá, ²⁰ ta ña yó'o ñi sa kuu ña kọ ní xín kueidó'o Ndios tá sa na'á, va'ará kueé ñi sa ndati Ndios xían nani ñi kava'a Noé arca. Ta cháá nda'o ñayuu ñi káki noo

takuij kua'a ñoó. Sava'a ona ni sa kuu na. ²¹ Ta viti sódo ndúta yo xí'in takuij sa'a ña kándée ini yo Jesús, dá káki yó, táto'on kí'o ni dakáki Ndios Noé noó takuij ñoó. Kó kée yó dión sa'a ña kóni yo nakata yó ñi'i yo, di'a kée yóan dá ch'i ndino'o ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, ch'i ni káki yó sa'a ña ni nataki Jesús. ²² Ta ni nana na kua'an nó'o ná induú. Ta viti ió na xoo kuá'a Ndios. Ta tixi ndá'a mií ná ñó'o ndidaá ángel, xí'in ta ne'e choon, xí'in ta dándáki.

4

Ná dá'a ka ni kee yó ña kini sa kee yó tá ko ña'a ni nduu yó kuendá Jesús

¹ Táto'on kí'o ni ndo'o níó yikí koño Jesús, kí'o dión kánian kandeí nduu ndo ndo'o ta'ani níó ndo, dá ch'i na ni ndo'o níó yikí koño, noón kúú na ni taó xóo ndó noó kuáchi, ² dá kían nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yikí koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios. ³ Cháá dión ka ni kee ndó táto'on kí'o kée ñayuu kó ná'a Ndios, ch'i sa kátoó ndo kee ndó kuáchi xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu, ta sa kátoó ndo kee ndó kuáchi ka'an noo xí'in ñi'i ndo, ta sa kuu ndó na xí'i, ta sa kee ndó víko ka'an noo, ta sa xí'i lóko ndo, ta sa ndaño'o ndó yoko, ña kó náta'an ini Ndios xiní na. ⁴ Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xí'in ndó sa'a ña kó kée ka ndo ndidaá ña kini yó'o, ta ká'an ndava'a na sa'a ndo viti. ⁵ Tído iin kuú kánian nakí'o na kuendá noo Ndios sa'a ña kini kée na, dá ch'i sa io nduu va Ndios ña kían keyiko na sa'a ná takí, xí'in sa'a na ni xí'i. ⁶ Sa'a ñoó ni seídó'o ta'ani na ni xí'i to'on va'a sa'a Jesús, dá kían, va'ará ni xí'i na táto'on kánian ndo'o ndidaá ñayuu, tído takí va níó ná kée Ndios.

Ná kee yó choon ni xí'o Ndios ña katí'a yó kee yó

⁷ Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'a ñoó ndito koo ini ndo, ta kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'in Ndios. ⁸ Ta ña ndáya'i cháá ka kánian kee ndó kían ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó, ch'i tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían kí'o ká'ano ini yo sa'a ná, va'ará kuá'a nda'o kuáchi kée na xí'a. ⁹ Ta koo ini ndo natiin va'a ndó ñani ndo tá kósaá na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuáchi ndo tá kée ndó dión. ¹⁰ Ta noo iin rá iin ndó ni xí'o Ndios ña katí'a ndó kee ndó iin choon, sa'a ñoó dákuá'ano ndó dao ka ñayuu xí'an. Ch'i ni ni'i ndo choon ña kechóon va'a ndó noo ndidaá ña maní ni xí'o Ndios noo ndo. ¹¹ Sa'a ñoó tá dána'a iin ndó, dá kían dána'a ndo táto'on kí'o ká'an to'on Ndios. Tá xínkuáchi ndó noo ñani ndo, dá kían kechóon ndó xí'in ndéé xí'o mií Ndios noo ndo. Ta sa'a ña kée ndó dión, sa'a ñoó natiin Ndios ndidaá tá'an ñaño'ó sa'a Jesucristo, na daá kuití kómí ndidaá tá'an ñaño'ó, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Ná kadij iníó tá ndó'o níó yo sa'a Jesús

¹² Ñani maní, o sa naá ini ndo sa'a tándó'ó kini ndó'o ndó, tá'an ña xírndodó ndó'ó. O sa ká'an ndó ña kó kánian ndo'o ndó dión. ¹³ Di'a kadij ini ndo sa'a ña ndó'o ndó táto'on ni ndo'o Cristo. Ch'i tá ná kasandaá kuú nandiio koo na xí'in ndidaá ña ndato kómí ná, dá kían nakutí ndó xí'an kádij ini ndo. ¹⁴ Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndo sa'a ña kúú ndó kuendá Cristo, dá kían ndiká'an ndi kúú ví ndó, ch'i ió Espíritu ndato Ndios xí'in ndó. Miñan ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Espíritu, tído sa'a ndo'ó natiin na ñaño'ó. ¹⁵ Ch'i iin ña ka'an noo nda'o kían tá ndó'o níó ndo sa'a ña sa'áni ndo ndij, o sa'a ña kí'in kuí'ína ndó, o sa'a ña kúú ndó ná kini, o sa'a ña chírnee chíttuu kúú ndó noó tándó'ó dao ka na. ¹⁶ Tído tá ndó'o níó ndo sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni xíka'an noo ndo. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'a ña ndó'o ndó dión.

¹⁷ Dá **chị sạ** nị kasandaá va kuụ ña keyíkọ Ndios sa'á ñayuu na. Ta tá dinñó'ó keyíkọ na sa'a yóó, dá kían, *¿xini ndi kían ndo'o na ko xiiñ kueíd'ó to'on va'a sa'a* Jesús tá ná keyíkọ sa'a ná? ¹⁸ Dá **chị di'a** kaá tuti **ii** Ndios: Ndi **kị'o** ví kánian ndo'o níọ ña kée ña kóni Ndios, dá káki na. Sa'a ñoó, *¿xini ndi kían ndo'o na ko xiiñ kandisa Ndios, xí'ín na kée kuachi?* ¹⁹ Sa'a ñoó tá kóni Ndios ña kían ndo'o níọ ndo, dá kían naki'ó ndó mií ndó noọ ndá'a ná, **chị iin** ña ndaa kúú ña nị kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndo kee ndó ña va'a.

5

Di'a kánian kee na sá'ano né'e choon ve'e ño'o

¹ Ta kóni **kakaj** iin ña manị noọ ña sá'ano né'e choon noọ ndo, **chị na** sá'ano ta'ani kúú yu'u. Ta nị xini xí'ín noọ **táto'on** nị ndo'o níọ Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'ín ndó noọ ndato káa na'a noọ Ndios chí noọ. ² Koo ini ndo kandaka ndó ñayuu Ndios ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kandaa va'a ndó na, tído o sạ kée ndóan sa'á ña kánian kee ndóan, di'a kee ndóan xí'ín ndino'o ini ndo. Ta o sạ kée ndóan sa'á ña kátoó ndo dī'ón. Di'a kee ndóan sa'á ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó ña. ³ Ta o sạ kée ndó mií ndó iin sato'o noọ ña ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noọ ná, dá ná kat'i'a ta'ani na kee na dión. ⁴ Dá tá ná kasandaá kuụ nandíó koọ tuku Jesús, ña kúú mií sato'o noọ ndidaá ña ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúú ñaño'ó, ña kían nị iin kuụ o naá. ⁵ Ta dión nị ndo'ó, takuáchí táki, koo ini ndo kueíd'ó ndó ña sá'ano né'e choon ve'e ño'o ndo. Ta ndidaá ní ndó kánian kueíd'ó tá'an ndó xí'an nda'í ió ini ndo, **chị:**

Ko náta'an ini Ndios xini ña ñayuu ió táyí ini, ta di'a xí'o na ña manị noọ ñayuu ió nda'í ini.

⁶ Sa'a ñoó nda'í koo ini ndo kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, dá kían ná kị'o na ñaño'ó noọ ndo tá ná kasandaá kuụ nị kaxi mií ná. ⁷ Ta chikodó ndó ndidaá tandí'í ini ndó'o ndó noọ ndá'a Ndios, dá **chị noón** kúú ña ndí'í ini sa'a ndo.

Kandaa ndo mií ndó noọ ña u'u

⁸ Ta kaon koo ndó, ta kaño'o ini ndo kandeí ndó, **chị ña u'u kían** xini u'u ndo'ó. Táto'on **kị'o** kée iin ndika'a tondó, **kị'o** dión kéean xionooan ndúkúan ndá yoo kendava'a xí'an. ⁹ O sạ kónó ndó ña dátúúan ndo'ó. Kuita toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, dá kandeé ndó xí'an. **Chị sạ** ná'a vá ndó ña kị'o dión ta'ani ndó'o níọ dao ka ña kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú ñayuu. ¹⁰ Tído Ndios, na xí'o ndidaá ña manị noọ yo, noón kúú na nị kana yó ña kandeí chí chí yó noọ ndato náye'e sa'á ña nị kee Jesucristo. Sa'a ñoó, tá nị ndí'í nị ndo'o níọ ndo cháá, dá ndendaa ña ndo'ó, ta nachikata ndaa ña ndo'ó, ta kị'o na ndéé noọ ndo, ta ndendaki ná ndo'ó xí'ín ña kándisa ndó. ¹¹ Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ka'an Pedro ndisá'an noọ ndí'í

¹² Ta xí'ín ñani yo Silvano, tá'an ra kúú iin taa ná'í iin ndaa xí'ín Jesús, nị taai cháá to'on noọ tuti yó'o kosaan, dá ka'an nì'ini noọ ndo, ta xí'o ndaaj kuendá ña kị'o dión kémanị Ndios ndo'ó, ta sạ ñó'o ndó tixi ña manị yó'o viti. ¹³ Ta ña kúú kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an ña nị kaxi mií Ndios táto'on kị'o nị kaxi na ndo'ó, xí'ín ñani yo Marcos, ña kúú táto'on de'e mií yu'u, tánda'á ndisá'an kosa noọ ndo. ¹⁴ Ta ña ka'an tá'an ndó ndisá'an ná kakuuan ña chító tá'an ndó noọ ndo sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an ndó. Ta daá kuití ná koo va'a ini ndo'ó, ña kúú kuendá Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúu kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúu Simón Pedro, na kéchóon noó Jesucristo. Ta kúu'i iin apóstol, na né'e to'on na. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, chī sa'á ña kenda Ndios, na kúu Jesucristo, na dá'aki ñaá, sa'á ñoó ni ni'i ndo ña kándéé iní ndo ná tát'o'on kí'o kándéé iní ñaá mií ndú. ² Ná kemáni cháá ka Ndios ndo'ó, ta ná kí'o cháá ka na ña koo va'a iní ndo sa'á ña kandaá va'a iní ndo sa'á mií ná, xí'in sa'á sato'o yo Jesús.

Ndi'i iní ndo na'a ndo mií ndó ña kúu ndó ñayuu ni kana Ndios

³ Ta xí'in ndéé mií ná xí'o na ndidaá tá'an ña'a xínñó'ó yó, dá kataki yo kandeí yó, ta kee yó ña kóni mií ná, dá chī sa ná'a va'a yó sa'a mií Ndios, na ni kana ñaá sa'á ña ndato na xí'in sa'á ña kúu ná na ndaa. ⁴ Ta sa'á ña kí'o díon kúu ná, sa'á ñoó ná'a yó ña ni'i yo ña ndato xí'in ña ná'ano ni kaa na kí'o na noo yo. Ta sa'á ña ni kandoo na kee na díon xí'in ndó, sa'á ñoó koni ndo kankuei xoo ndó ndo ña kini kátoó ñi ndo kean ñayuu yó'o, dá kasandaá ndo koo vii ndo tát'o'on kí'o vii mií ná. ⁵ Sa'á ñoó ndi'i iní ndo ña kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a ni kandeé oon iní ndo ná. Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu ndaa oon ni, ndi'i ta'ani iní ndo ña kían kana'á cháá ka ndo ña kóni Ndios, ⁶ ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i iní ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo chituu ndó mií ndó, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi. Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i iní ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo koo kueé iní ndo. Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i iní ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo kandita toon ndó xí'in to'on Ndios. ⁷ Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i iní ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo koni ndo dao ka ñayuu tát'o'on kí'o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó. Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i iní ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo ku'u iní ndo sa'a ná. ⁸ Tá kée ndó ndidaá ña yó'o, ta ni nakutí ndó xí'an, dá kían o kándeí oon ta'on ndó, ta o kákuu ndó na ko choon. Di'a kana'á cháá ka ndo sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. ⁹ Tído na ko kée ndidaá ña yó'o, noón kúu na ndadí noo, ta kúu ná tát'o'on iin na ko túu noo, ta ni nandodó na ña ni dandóo Ndios ndidaá kuachi ni kee na tá sata.

¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, ndi'i iní ndo na'a ndo mií ndó ña kúu ndó ñayuu ni kana Ndios, ña kúu ndó ñayuu ni kaxi mií ná. Dá chī tá kee ndó díon, dá kían ni iin kuú tá'ón o kána xoo ndó noo ná. ¹¹ Ta kúu natiin va'a ñaá sato'o yo Jesucristo, na dá'aki ñaá, noo dándaki kuí na xí'an kádij iní na.

¹² Sa'á ñoó o dándi'i ta'on yu'u ña kían dándusaa iní ndo'ó sa'a iin rá iin ña'a yó'o, va'ará sa ná'a va'a ndó ña, ta va'ará ndita toon ndó xí'in ña ndaa. ¹³ Chī iin ña va'a kían noo yú'u ña dándusaa iní ndo'ó sa'a ndidaá ña yó'o xían nani takí ndixii koño yó'o. ¹⁴ Dá chī ná'i ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yiki koño yó'o tát'o'on kí'o ni ka'an sato'o yo Jesucristo xí'in ña kían kánian ndo'i. ¹⁵ Tído chó'on nda'o iní kást'o'on yíkoj sa'a ndidaá ña yó'o, dá kían, tá ni xí'ii, dá kían daá kaño'o iní ndo sa'an.

Nda induú táj ni ka'an Ndios ni chindayq'i na Jesús

¹⁶ Tá ni kást'o'on ndu xí'in ndó sa'a choon kómí sato'o yo Jesucristo, xí'in sa'á ña nandió koo na kasaa na, ko ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña ni ndaki iní mií

ndú. Di'a nì kasto'on ndu ña nì xini xí'ín noo ndú ña mián ndaa kuiti kómí ná choon ká'ano. ¹⁷ Chì nì natiin na ñaño'ó noo tatá Ndios, ta nì keká'ano ñaá ná, dá chì nda induu noo ió ná xí'ín ñaño'ó táí nì ka'an na: "Ta yó'o kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xini xí." ¹⁸ Nì seídó'o ndu'u to'on yó'o, ña nì kii chí induu káa, tá nì sa'an ndu xí'ín Jesús dinj iin yúku ij.

¹⁹ Sa'á ñoo kándaaj inio ña mián ndaa nì xinkoo ña nì taa profeta tá sa na'a. Ta va'a kee ndó tá ná k'í'ó ndó mií ndó ña kían kueídó'o ndoan, chì kían táto'on iin ña dátoon noo ndo xían nani iin naá nda natuu noo, dá dátoon Jesús níno ndo táto'on ndato toon kiji tá nì xino rí na'a. ²⁰ Tído noo ndidaa ña'a kánian kana'a ndó ña nì iin tó'ón to'on nì taa profeta noo tuti ij Ndios ko ní ndáki ini ñaxintóni mií rá, ²¹ chí nì iin tó'ón to'on nì taa ra ko ní ndáki ña dinj nì iin taa ñayuu yó'o. Mií vá Espíritu ij Ndios nì datóon ñaxintóni taa nì kaxi mií ná, dá nì taa ra ña.

2

Kandaa ndo mií ndó, chí kasaa taa dána'a ña to'ón, ta katoó ra dánda'í ra ndo'ó

¹ Tído nì sa ndei ta'ani profeta to'ón ñoo Israel tá sa na'a. Díon ta'ani kaño'o taa dána'a ña to'ón tein ndo'ó, ta chí'í ra cháá ña to'ón tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátúú ñaá. Ta o nákonì ta'on ra sato'o yo Jesús, na nì chíya'í sa'á kuachì ra. Ta sa'á ña kee ra díon, sa'á ñoo iin ndakána vá naá rá. ² Ta kasá'á kuá'á nda'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee taa ñoo, ta sa'a mií rá ka'an ndava'a ñayuu sa'á ña ndaa kándisa yó. ³ Ta sa'á ña kúú rá taa katoó dij'ón, sa'á ñoo ndukú rá ndi kee ra dánda'í ra ndo'ó xí'ín ña to'ón. Tído nda rá sa na'a nda'o ió nduu Ndios dándó'o na níno rá, ta sa kuyati va ña naá rá vej ña.

⁴ Dá chí ko ní xí'ó ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ángel nì kuei noo kuachi, di'a nì dakuéi ñaá ná nda indayá, ta nì sadi ni'ini ñaá ná ini káko konó noo iin naá yáí, ta ñoo ñó'an ndátian keyíko sa'án.

⁵ Ta ni ko ní xí'ó ká'ano ta'on ini Ndios sa'á ñayuu nì sa ndei sa na'a. Sava'a iin to'ón taa nì dakáki Ndios nì sa naní Noé, tá'an ra sa daná'a noo ñayuu ña kendísá'ano na, ta nì dakáki ta'ani Ndios usá ka na ve'e ra. Dá nì danaá na ndidaa ñayuu ko ní xini nakoni ñaá ñoo xí'ín takují kua'a.

⁶ Ta nì danaá ta'ani na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, chí ndaa yaa óon nì dankoo naan, dá ná kana'a yó ndí kían ndo'o ñayuu ko xí'ín nakoni Ndios.

⁷ Tído nì dakáki na Lot noo tandó'ó ñoo, chí nì sa kuu ra iin taa ndaa, chí sa kekini ini ra sa xini ra ndidaa ña kini sa kee ñayuu ñoo ñoo. ⁸ Chí iin taa ndaa nì sa kuu ra, ta nì sa io ra tein ñayuu ñoo. Ta sa'á ña kómí rá iin níno va'a, sa'á ñoo tá kuu tá kuu sa kunda'í ini ra sa'á iin rá iin ña kini sa xini ra xí'ín ña sa seídó'o ra sa kee ñayuu ñoo.

⁹ Chí ió choon noo ndá'a sato'o yo Ndios dáka'ki na ñayuu ndíta xoo na noo tandó'ó. Ta taó xón na ñayuu kini kaño'o na ndadí va'a na nda ná kasandaá kuu keyíko sa'a ná. ¹⁰ Tído ka'í ka ví ndo'o na kée ndidaa ña kini kóni mií ná, xí'ín ña kóni ñíí ná, chí nì na sa'ándá choon ko nákonì na.

Maestro to'ón yó'o kúú ra ndeé to'on, ta chindaaj noo rá, chí nì ko chítuu ini ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano. ¹¹ Ndakí cháá ka ángel o duú taa to'ón yó'o, ta kómí ná cháá ka choon o duú mií rá, tído ko chindaaj noo ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoo, ta ko dátaí kuachì ñaá ná noo Ndios. ¹² Tído taa to'ón yó'o kúú ra ká'an sa'á ña ko kándaaj ini ra. Ta kúú rá táto'on kiti ndéi ndava'a, chí nì kaki rí ña kían tiin ñayuu rí, dá ka'ání ná rí. Ta k'í'ó díon ndo'o taa yó'o, chí naá rá tein ña kini kée ra. ¹³ Ta mián chíya'í ra sa'a ndidaa ña kini kée ra, chí

va'ará nduu kíán, kátoó rá kée ra ndidaá tá'an ña kini kóni ñíj rá, ta ni lú'u ko káka'an noo rá kée ra dión. Sa'a ñoó kúu rá ña ni tuú, ña ni tei'j tein ndo'ó. Ta nda noo sás'an daó rá xí'in ndó, kádi'j ini rá kée ra ña kini. ¹⁴ Ta ko kuú kande'é oon ra na ñá'a, kúu sa yá'a va ra náani lóko ini ra xini ñaá rá. Ta ko sa tuu ra ña kíán kée ra kuachi. Ta kándée rá dáxino ini ra na vitá ini, dá kee na ña kini. Ta kúu rá taq ni kat'i'a kátoó di'ón. Ta kúu rá taq ni kandoo ndo'o ní kee Ndios. ¹⁵ Ta ni ñankoo ra íchi ndaa, ta ni ndiko ra íchi kini, tá'an ña ni ndiko Balaam, de'e taq nani Beor, chí sa'a di'ón ni kee ra, sa'a ñoó ni ndiko ra íchi kini. ¹⁶ Ta ni nani ra sa'a ña kini ni kee ra ni kee burro ra, kirí ko ká'an. Chí ni ka'an ri xí'in rá táto'on kí'o kée iin ñayuu, ta kí'o dión ni chítuu ri ña kini kua'an taq ñoó kee ra.

¹⁷ Ta ndidaá taq to'ón yó'o kúu táto'on pozo íchi, ta kúu rá táto'on viko táchi kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sa io nduu va iin yá'j noo iin naá kaño'o chíchi rá chíyá'i ra sa'a ña kini kée ra. ¹⁸ Ta ká'an ra to'ón táyí'j xí'in to'ón xixi. Ta dáka'an rá ñayuu kee na ña kini xí'in ñíj ná xí'in ña ka'an noo, ta kí'o dión dáxino ini rá ñayuu duú ni taó xóo mií ná tein ña kini, dá nandió kuéi tuku na kee na ña. ¹⁹ Chí ká'an ra xí'in ná ña tá kee na dión, dá kíán o dándáki ñaá ni iin ña'a. Tído ñó'o ij vá rá tíxi ndá'a ña ka'an noo, ta dándáki ñaá. Dá chí tá kándée iin ña'a dándáki yó, dá kíán ñó'o yó tíxi ndá'a.

²⁰ Ta sa ni kan'kuei xoo ñayuu ñoó tein ndidaá ña kini ió ñayuu yó'o sa'a ña ni kasandaá na ná'a ná sa'a sato'o yo Jesucristo, na ni ñakáki ñaá. Tído tá ná nandió kuéi na nachí'i tuku na mií ná tein ña kini, dá kíán ka'í ka ví yako na o duú táto'on kí'o sa ndaa na tá ko ñá'a kana'á ná Jesús. ²¹ Va'a cháa ka ña ni xjo dá'a ni kana'á ná ña ndaa sa'a Ndios, o duú kaan ni kasandaá na ná'a ná ña, ta ni xjo kao na choon ij ni sa'anda Ndios noo ná. ²² Dá chí ndó'o na táto'on kí'o kua'an to'ón ndíchi ká'an ñayuu ña kíán kaá di'a: “Nandió kuéi tina seí ri ña ni ndusa ri, ta nandió kuéi ta'ani kochí ni chichi kondee ri noó ndei'j.”

3

Di'a koo tá ná nandió koo Jesús kasaq na

¹ Na maní, ña yó'o kúu tuti kúu uu táai kosaq noo ndo, ta noo ndi nduúan ká'an ni'inii noo ndo, dá dándótoí ñaxintóni vii ndo, ² dá ná ndusaa ini ndo ña ni ka'an ndidaá profeta Ndios tá sata, ta ndusaa ta'ani ini ndo sa'a choon ni sa'anda na kúu sato'o yo, na ñakáki yó noo kuachio, chí ni ñaná'a taq né'e to'on na noo ndo sa'a choon yó'o.

³ Dinñó'ó kónij ña kana'á ndó ña tein kuú noo ndi'i ndakuei taq kediki ndaa ra ña ndaa kándisa yó, chí kakuu ra taq kande'i kee ña ka'an noo kóni mií rá. ⁴ Ta kaa rá xí'in ndó: “¿Ndiva'a o ñá'a nandió koo Jesús kasaq na táto'on kí'o ni xí'o na to'ón na? Dá chí nda rá ni xí'j na yatá ve'e yó, ni iin to'ón ta'on ña'a ko nádaon. Chí nda rá ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti, ni iin to'ón ta'on ña'a ko nádaon”, kaa rá. ⁵ Ta o kóni rá nakoni ra ña nda mií sa'a ni kava'a Ndios induú kaa xí'in to'ón na, ta ni kava'a ta'ani na noñó'o yó'o, tá'an ña ni ndaki tein takuij ni kee na, ta xito na ña xí'in takuij. ⁶ Ta xí'in takuij ta'ani ni danaá Ndios noñó'o yó'o tá sa na'a. ⁷ Ta ndaa na induú xí'in noñó'o yó'o xí'in to'ón mií ná, chí ni taó xóo na ña, ña kíán kej ña kee ño'ó ita tá ná kasandaá kuú keyiko na sa'a ndidaá ña'a, ta dánaa ndí'i na ñayuu kini.

⁸ Ta kónij ña kana'á ndó, na maní, ña noo sato'o yo Ndios, iin kuú kíán táto'on iin mil kuia, ta iin mil kuia kíán táto'on iin kuú. ⁹ Ta ko kúkuéé ta'on sato'o yo Ndios noo to'ón ni xí'o na noo yo, táto'on kí'o náani ini dao ñayuu. Di'a ndáti kueé na yó, chí ko kóni na ña naá ni iin to'ón yó, di'a kóni na ña

ndidaá tá'an ñayuu ná nandikó iní nā sa'á kuáchi kée na. ¹⁰ Tído tátò'on kị'ò iin ndakána kasaa t̄a kuì'íná sakuaá, kị'ò dión iin ndakána ta'ani kasandaá kuu nandió kọo tuku sato'o yọ Jesús. Tá ná kasandaá kuu yó'o, nị'i nda'o nị'i induú káa, dá naáán. Ta kej ndi'i ña'a ñó'o noo dikó káa, dá ndutị ndi'an. Ta naá ndi'i noño'ọ yó'o xí'ín ndidaá ña'a ió nooán kee ñó'ó ita.

¹¹ Ta sa'á ña naá ndidaá ña yó'o, sa'á ñoó ndi kị'ò ví kánian koo vii ndọ, ta kee ndó ña kóni Ndios. ¹² Dión kee ndó xían nani ndáti ndó, ta ndundéé ndó kee ndóan, dá ná kasandaá kịi kuu nị kaxi Ndios ña nandió kọo sato'o yọ kasaa nā. Chì kuu dáá ñóó kej ndi'i induú káa, dá naáán, ta ndidaá ña'a ñó'o káa kej ita ndi'an, ta ndutị ndi'an. ¹³ Tído yóó, ndáti yó xinkọo tọ'on nị xị'ò Ndios noo yọ, chì nị kaa nā ña kava'a na induú saá xí'ín noño'ọ saá noo koo ndino'o ña ndaa.

¹⁴ Sa'á ñoó, nā manị, xían nani ndéi ndó ndáti ndó ña dión koo, koo ini ndó xí'ín ndino'o iní ndọ koo vii ndọ, kandeì ndús'ano ndó, ta kandeì va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió kọo Jesús. ¹⁵ Ta kana'a ndó ña ndáti kueé sato'o yọ Jesús, dá kasaa nā, chì kóni nā ña kaki kua'á k̄a ñayuu. Ta dión ta'ani nị kandaá ini ñani manị yọ Pablo, chì mií Ndios nị datọon ñaxintóni ná, sa'á ñoó nị taa na dión, dá kandaá ini ndọ. ¹⁶ Ta ká'an nā sa'á ña yó'o noo ndidaá tuti nị t̄anda'á ná nị sa'an noo dao k̄a nā kúú kuendá Jesús. Ta kuáchi nda'o kandaá ini yọ dao tọ'on nị ka'an nā. Ta nádaon dao ñayuu kọ ná'á, xí'ín nā vitá ini, tọ'on nị taa Pablo, ta nádaká náan tátò'on kị'ò nádaká ná dao k̄a tọ'on, ña káa noo tuti iì Ndios. Ta nị'ì ná ña naá ná sa'á ña kée na dión.

¹⁷ Sa'á ñoó, ndo'ó, nā manị mií, sa ná'á vá ndó sa'á ndidaá ña yó'o, sa'á ñoó koo ini ndọ kandaá ndọ mií ndó, dá ná dá'a ni kandía ndó ña tọ'ón dána'a ñayuu yako ñaxintóni, chì oon ni ví kankuei xoo ndó noó ña ndaa kándisa yó.

¹⁸ Di'a koo ini ndọ kua'ano ndó noó ña manị nị kee Ndios sa'a yọ. Ta koo ta'ani ini ndọ kana'á cháá k̄a ndọ sa'a sato'o yọ Jesucristo, nā dákaki ñaá. Ta mií ná ná natiin ñaño'ó kuu víti xí'ín ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Juan ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó

¹ Kásto'on ndu'u xí'in ndo'ó sa'á na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Chì ni seíd'ó ndu ña ni ka'an mií ná, ta ni xini ñaá ndú xí'in noo ndú, ta ni xini va'a ndu ndidaá ña ni kee na, ta kúú ni tiin ñaá ndú xí'in ndá'a mií ndú. Ta na yó'o kúú to'on xí'o ña kataki chíchí yó. ² Ta ni na'a noó na xí'o ña kataki chíchí yó noo mií ndú, ta ni xini ñaá ndú. Sa'á ñoó xí'o ndaa ndu kuendá sa'á ña ni xini ndu, ta kásto'on ndu sa'á na daá takí kuií, na sa daá ió xí'in tatá yo Ndios. Ta ni kixi na, ta ni na'a noo ná noo ndú. ³ Ta kásto'on ndu xí'in ndó sa'á ña ni xini ndu, xí'in sa'á ña ni seíd'ó ndu, dá kían iin tó'on ná kakuu ndó xí'in ndu'u, tát'o'on kí'o iin tó'on kúú ndu'u xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo. ⁴ Ta taa ndu to'on yó'o kosaá noo ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadij ini ndo.

Miían kánian nakoni yo ña ya'a yó kée yó kuachi noo Ndios

⁵ Di'a kua'an ña ni daná'a Jesucristo noo ndú'u, sa'á ñoó kásto'on ndu xí'in ndó. Chì ni daná'a na noo ndú ña ndato tóon Ndios, chì na vii kúú ná, ta ni lú'u kó iin naá ná. ⁶ Sa'á ñoó tá kaá yo ña iin ni nduu yó xí'in ná, ta xionoo ij yo íchì noo iin naá, ña kúú íchì kini, dá kían kúú yó ñayuu to'on, ta kó kée yó ña ndaa. ⁷ Tído tá xionoo yó íchì ndato tóon, ña kúú íchì vii, tát'o'on kí'o ndato vii kúú mií Ndios, dá kían iin ni nduu iin rá iin yó, ta ni ndoo kuachi yó ni kee ni de'e na Jesucristo. ⁸ Chì tá kaá yo ña kó kée yó kuachi, dá kían danda'í yo mií vá yó, ta kó ta'ón ña ndaa nákaa ini níyo yo. ⁹ Tído tá ná na'ó yo kuachi yó noo Ndios, dá kían kí'o ká'ano ini na sa'a yo, ta nduvii ná yó noo ndidaá ña kini kée yó, chì iin na ndaa kúú ná, ta iin ndaa na xí'in to'on ni ka'an na. ¹⁰ Chì tá kaá yo ña kó kée yó kuachi, dá kían ketó'on yó Ndios, ta kó ta'ón to'on na nákaa níyo yo.

2

Jesús kúú na ni chiya'i sa'a kuachi yó ndika cruz

¹ De'e kuálí mií, táai ndidaá kúú to'on yó'o kosaá noo ndo, dá kían ná dá'a ni kee ndó kuachi. Tído tá ni ya'a iin káa ndó ni kee ndó kuachi, kana'á ndó ña ió iin na sei nda'í sa'a yo noo tatá Ndios. Ta na yó'o kúú Jesucristo, na kúú na ndaa. ² Ta na yó'o kúú na ni chiya'i sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yo. Ta o duú sa'a kuachi yó oon ni ni chiya'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu yó'o ni chiya'i na.

Tá miían ndaa ná'a yó Ndios, dá kían kánian kueíd'ó yó choon sa'ándá na

³ Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoó kían xí'o ña kandaá ini yo ña miían ndaa ndisa ná'a yó na. ⁴ Ta ndi ndaa mií na kaá ña ná'a ná Ndios, ta kó kée na choon sa'ándá na, dá kían kúú ná ñayuu to'on, ta ni lú'u ña ndaa kó nákaa ini níyo ná. ⁵ Tído na kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúú na ni kasandaá kú'u ini sa'a dao ka ñayuu tát'o'on kí'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a ná. ⁶ Tá kaá yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó tát'o'on kí'o ni sa kee na tá sa xionoo na ñayuu yó'o.

Táa Juan iin choon saá

⁷ Ñani, ko ta'ón choon saá kían táai kosaa noo ndo. Di'a choon yatá kían, tá'an ña sa daá ió noo ndo nda mií sa'a, chi ña yó'o kúu choon yatá ni seídó'o ndó nda mií sa'a. ⁸ Tído kuu va kaa yo ña iin choon saá kían táai kosaa noo ndo, chi miian ndaa ni kee Jesús choon yó'o, ta nda mií ndó kée ña. Chi sa kua'an ndaño'ó va ña iin naá noo ñayuu, ta sa kua'an natuu va noo ná kée mií Ndios. ⁹ Ta ndi ndaa na kaa ña nákaa na íchi noo ndato toon, ta xini u'u jí va ná ñani na, dá kían nákaa jí va ná íchi noo iin naá, ña kúu íchi kini. ¹⁰ Tído na kú'u ini sa'a ñani na, noón kúu na nákaa íchi noo ndato toon, ta ko ta'ón ña'a kédaa xí'in ná, dá kankao na noo kuachi. ¹¹ Tído na xini u'u ñani na, noón kúu na nákaa noo iin naá, ta xionoo na íchi noo iin naá, ta ko ná'a ná ndei chí ko'on na, dá chi ni sadi va ña iin naá nduchí noó na.

¹² De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaaan noo ndo, dá chi sa ni xi'o ká'ano va ini Ndios sa'a kuachi ndó sa'a ña ni kee Jesús. ¹³ Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúu tata, dá chi sa ná'a va ndó sa'a na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá chi ni kandeé ndó xí'in ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, de'e kuálí, dá chi sa ni kasandaá ndo ná'a va'a ndó tata Ndios. ¹⁴ Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúu tata, chi sa ná'a va ndó sa'a na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá chi ndíta toon ndó xí'in Ndios, ta ni natiin ndó to'on na ini nio ndo, ta ni kandeé ndó xí'in ña u'u.

O sa ndí'i ini yo sa'a ña kúu kuenda ñayuu yó'o

¹⁵ O sa ndí'i ini ndo sa'a ña kúu kuenda ñayuu yó'o, ni sa'a ña'a ió nooan. Ta ió iin kaa ndó ndí'i ini sa'a ña ió ñayuu yó'o, dá kían ko kóni ta'on ndó tata Ndios. ¹⁶ Dá chi ndidaa ña'a kúu kuenda ñayuu yó'o, ña kúu kuachi kátoó ñayuu kée na xí'in ñi ná, xí'in ña kátoó na kakomí ná ndidaa ña'a xini na, xí'in ña kátoó na kandaya'i mií ná, ni iin ña yó'o ko véi noo Ndios, ña'a kuenda ñayuu yó'o va kían. ¹⁷ Ta sá ndí'i va ñayuu yó'o kua'an xí'in ndidaa ña kini kátoó ñayuu kée na. Tído na ndei kée ña kóni Ndios, noón kúu na kataki chíchi.

Kandaa ndo mií ndó, chi ndei kúu mií va xionoo taa xini u'u Jesucristo

¹⁸ De'e kuálí, sa kua'an kasandaá va tiempo noo ndí'i. Sa ni seídó'o va ndó ña kasaa iin taa xini u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúu rá Cristo. Ta sa ni kasá'a va xionoo kua'a nda'o taa xini u'u Cristo. Sa'a ñoo sa kátóni va inio ña sa kua'an kasandaá tiempo noo ndí'i. ¹⁹ Ta tein mií va yó ni kankuei ra, tído o duú kuenda yo ni sa kuu ra. Dá chi tá kuenda yo ni sa kuu ra, dá kían kandita toon ra xí'in yo, ní kúu. Díon ni kee ra, dá ni kanda'a ini yo ña o duú ndi ndí'i ra kúu kuenda yo. ²⁰ Tído ni nakutí ndó xí'in Espíritu iñ Ndios, sa'a ñoo kanda'a va'a ini ndo ndí kían kúu ña ndaa. ²¹ Ta ko táa ta'on yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo sa'a ña ko ná'a ndó ndí kían kúu ña ndaa. Di'a táai ña kosaa noo ndo sa'a ña ná'a ndoan. Chi sa ná'a va'a ndó ña ni iin to'ón ña to'ón o kúu kaka tein ña ndaa. ²² Ta, ¿nda'á yoo kúu na to'ón? Na to'ón kúu na ko nákoní ña Jesús kúu Cristo, na dáka'i ña. Tá'an na kée díon, noón kúu na xini u'u Cristo, chi ko nákoní na táta Ndios, ta ni de'e na. ²³ Ta ndi ndaa na ko nákoní de'e Ndios, noón kúu na ko ta'ón tata Ndios ió xí'in ná. Tído na nákoní de'e Ndios, noón kúu na ió tata Ndios xí'in ná. ²⁴ Koo ini ndo kandita toon ndó xí'in ña ni seídó'o ndó sa'a Jesús nda rá mií sa'a. Dá chi tá ndíta toon ndó xí'in ña ni seídó'o ndó, dá kían ñó'o ndó noo ndá'a de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó noo ndá'a tata na. ²⁵ Chi ni xi'o Jesús to'on na noo yo ña kían ki'o na ña kandeí chíchi yó xí'in mií ná.

²⁶ Ta táai to'on yó'o kosaꝯ noꝯ ndo, dá kandaꝯ ini ndo ndi kée ɬa kátoó dándá'í ñáá. ²⁷ Tído sa nì nàkutí ndó xí'ín Espíritu ìi Ndios, ta daá ío va na xí'ín ndó. Sa'á ñoó kò xínñ'ó kà ndo ña dána'a dao kà ñayuu noꝯ ndo, dá chì sa'á ña nì nàkutí ndó xí'ín Espíritu ìi Ndios, sa'á ñoó nì dána'a na noꝯ ndo sa'a ndidaá kúú ña'a. Ta ña dána'a na noꝯ ndo kúú ña ndaa, ta kò kíán ña to'ón. Tátò'on kì'o nì dána'a Espíritu ìi noꝯ ndo, kì'o dión koo ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín Jesús.

²⁸ Ta viti, de'e kuálí, kandita toon ndó xí'ín Jesús, dá kíán koo ɬandeé ini noꝯ ndo tá ná na'a noꝯ tuku na noꝯ yo. Ta ni iin ña'a o kedaá xí'ín ndó, dá xíka'an noꝯ ndo tá ná nandió koo na kasaꝯ na. ²⁹ Ta sa ná'á ndó ña kúú ná iin na ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ña ndi ndaa na kée ña ndaa, noón kúú de'e Ndios.

3

Kúú yó de'e Ndios

¹ Kande'é ndó ndi kì'o ví kú'u ini tatá Ndios sa'a yo, chì nì xì'o na ña kíán kuu kananí yó de'e mií ná, ta miíán ndaa dión kíán. Sa'á ñoó na kúú kuendá ñayuu yó'o kò nákonì na yó, ña kúú yó de'e Ndios, dá chì ni mií Ndios kò nákonì na. ² Na maníí, sa kúú vá yó de'e Ndios viti, ta kámaní vá kandaꝯ ini yo ndí kíán kasandaá yo kakuu yo. Tído sa ná'á yó ña tá ná nandió koo Jesús kasaꝯ na, dá kíán kakuu yó tátò'on kì'o kúú mií ná, dá chì koni túu yó na tátò'on kì'o káa rá ío na. ³ Ta ndidaá kúú na kómí ɬandeé ini yó'o, noón kúú na ndúvii mií, tátò'on kì'o vii mií Jesús.

⁴ Ta ndi ndaa ñayuu yá'a kée kuachi, noón kúú na xí'o kao na choon nì sa'anda Ndios. Dá chì ndidaá tá'an kuachi xí'o kao choon nì sa'anda Ndios.

⁵ Ta sa ná'á va'a ndó ña nì kii Jesús ñayuu yó'o nì dí'tá ná yó noꝯ kuachi, ta ni iin tó'ón kuachi mií ná kò ní sa ío. ⁶ Ta ndidaá ñayuu ñó'o noꝯ ndá'a Jesús kò yá'a ta'on na kée na kuachi. Tído ndidaá na yá'a kée kuachi, ni iin kuꝯ kò ní xini na Jesús, ta ni kò ná'á ñáá ná.

⁷ De'e kuálí, o sa kónó ndó ña dándá'í ñáá ñayuu, chì ndi ndaa mií vá ñayuu kée ña ndaa, noón kúú ñayuu ndaa, tátò'on kì'o ndaa mií Jesús. ⁸ Tído na kée kuachi, noón kúú kuendá ña u'u, dá chì ña u'u kíán kée kuachi ndá rá nì kasá'a sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti kée jíán dión. Sa'á ñoó nì kixi de'e Ndios nì dánaá ná ña kini kéean. ⁹ Ta ñayuu nì nduu de'e Ndios kò kée kà kuachi, dá chì ña kóní Ndios nákaꝯ ini níq ná. Sa'á ñoó o kúú ta'on ya'a na kee na kuachi sa'á ña nì nduu na de'e Ndios. ¹⁰ Ta kì'o dión kándaꝯ iniq ndá yoo kúú de'e Ndios, ta ndá yoo kúú de'e ña u'u. Chì ñayuu kò kée ña ndaa, xí'ín na kò kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín ná, noón kúú na kò kúú de'e Ndios.

Ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó

¹¹ Ta ña yó'o kúú to'on va'a nì seídó'o ndó nda mií sa'a, ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ¹² Ta ná dá'a ni kee yó tátò'on kì'o nì kee Cain tá sa ná'a, chì nì sa íin ra xoo ña u'u. Sa'á ñoó nì sa'ání rá ñani ló'o mií rá. Ta, ¿ndiva'a nì sa'ání ñáá rá, ká'an ndó'ó? Dá chì ndino'o ña kini va sa kee ra, ta ndino'o ña va'a nì sa kee ñani ra noꝯ Ndios. ¹³ Sa'á ñoó, ñani mií, o sa náá ini ndo tá xini u'u ñáá ñayuu kò ná'á Ndios. ¹⁴ Ta ná'á yó ña sa nì kanxoo yó noꝯ kúú íchi noꝯ kua'an yo kuu yo, ta viti ñó'o yó íchi noꝯ kataki chíchí yó, chì kú'u ini yo sa'a ñani yo. Ta na kò kú'u ini sa'a ñani na, noón kúú na ñó'o jí vá íchi noꝯ kuu na. ¹⁵ Ta ndidaá ñayuu xini u'u ñani na, noón kúú iin na sa'ání ndíi noꝯ Ndios. Ta sa ná'á vá ndó ña ndidaá na sa'ání ndíi kò ñá'a ta'on nì'í ná ña kataki chíchí ná

noq Ndios. ¹⁶ Ta sa kándaq va'a ini yo ndí kían keeá, dá ku'u ini yo sa'a ñani yo. Chì tító'on k'i'o nì nak'i'o Jesús mií ná nì xi'í nà sa'a yo, k'i'o dión ta'ani kánian nak'i'o yó mií yó kuu yo sa'a ñani yo. ¹⁷ Tído tá ió ña'a noq yo ñayú yó'o, ta ndé'í yó ña xínñó'ó ñani yo ñá, ta kedí'inda yóan noq ná, dá kían, çndí kaá yo ña kú'u ini yo sa'a ná tító'on k'i'o kée Ndios, tá dáá? ¹⁸ De'e kuálí, ná dá'a nì ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu xí'ín tó'on ká'an oon nì yó, o xí'ín tó'on kánkuei yú'u óon nì yó. Va'a kaan ná ku'u ini yo sa'a ná xí'ín ña va'a kée yó, ta ná chindeé ndisa yó na.

¹⁹ Tá kée yó dión, dá kían kándaq iniyo ña miían ndaa kúú yó kuendá ña ndaa, ta kò kútúú ini yo noq Ndios sa'a ña kée yó. ²⁰ Tído tá kutúú ini yo sa'a ña nì kee yó, dá kían ná kana'a yó ña ká'ano cháá ka Ndios o duú nío yo, chì ná'a va'a ná sa'a ndidaá kúú ña'a kée yó.

²¹ Na maní mií, tá kò kútúú ini yo, dá kían ió tandeé ini yo xí'ín Ndios, ²² ta ndi ndáa miío ña'a ná kaka yo noq ná, ta kúú nì'í vá yóan, dá chì kée yó choon sa'anda na, ta kée yó ña kóni na. ²³ Ta ña yó'o kúú choon nì sa'anda Ndios noq yo ña ná kandisa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó tító'on k'i'o nì sa'anda na choon noq yo. ²⁴ Chì ndi ndáa na kée choon sa'andá Ndios, noqón kúú na ñó'o noq ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. Ta sa'a ña ió Espiritu ií Ndios ini nío yo, sa'a ñoq kándaq ini yo ña ió Ndios xí'ín yó.

4

Ta k'i'o di'a kándaq ini yo ndá yoo kómí Espiritu Ndios

¹ Na maní mií, o sa kándisa ndó ndidaá ñayuu, na ká'an ña kómí ná Espiritu Ndios. Dinñó'ó ka korndodó ndó na, ná kande'á á miían ndaa kómí ná Espiritu Ndios o kóo. Dá chì kuá'a nda'o profeta tó'on xionoo iin ní kúú ñayú.

² Di'a kee ndó, dá kandaq ini ndó tá miían ndaa kuiti kómí ná Espiritu Ndios: tá nákonì na ña miían ndaa kuiti nì nduu Jesús iin ta ñayú yó'o, dá kían noqón kúú na kómí Espiritu Ndios. ³ Ta ñayuu kò nákonì ña nì nduu Jesús iin ta ñayú yó'o, noqón kúú na kò kómí Espiritu Ndios, chì nákanì ini na tító'on ta xini u'u Cristo. Sa nì seídó'o vá mií ndó ña kii ra, ta sa xionoo va ra ñayú yó'o viti.

⁴ De'e kuálí, kana'a ndó ña ndo'ó kúú ñayuu Ndios, ta sa nì kandeé ndó xí'ín ra kátoó danda'í ñaá, chì ká'ano cháá ka Ndios, na ió xí'ín ndó, o duú ña kini ió ñayú yó'o. ⁵ Ta yó'o kúú kuendá ñayú yó'o, sa'a ñoq dána'a ra sa'a ña ió ñayú yó'o va. Ta kúú kándisa vá ñaá ñayuu kò ná'a Ndios. ⁶ Tído yóo, kúú yó kuendá Ndios. Ta na ná'a Ndios, noqón kúú na seídó'o ña dána'a yo. Ta na kò kúú kuendá Ndios, noqón kúú na kò kóni kueídó'o ña ndaa dána'a yo, chì kò ná'a ná Ndios. Ta k'i'o dión kándaq ini yo ndá yoo kómí Espiritu ndaa, ta ndá yoo kómí espíritu tó'on.

Ndios kúú na kú'u ini sa'a yo

⁷ Na maní mií, ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó, chì ña ku'u ini yo sa'a iin rá iin yó, ña yó'o kúú ña'a Ndios. Ta ndidaá kúú ñayuu, na kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, na yó'o kúú na nì nduu de'e Ndios, ta ná'a ná Ndios. ⁸ Ta ndi ndáa na kò kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, noqón kúú na kò ná'a Ndios, chì Ndios kúú na kú'u ini sa'a yo. ⁹ Mií Ndios nì daná'a noq yo ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, chì nì tanda'a ná iin tó'on dinì de'e na ñayú yó'o nì kii na, dá nì'í yo ña kataki chíchí yó sa'a ná. ¹⁰ Ta ña yó'o xí'o ña kándaq ini yo ndi k'i'o kú'u ini Ndios sa'a yo, ta ña ká'ano cháá ka kían yó'o o duú ña kóni yo mií ná. Chì sa'a

ñā kú'u ndá'o ini nā sa'a yō, sa'á ñōó nī tãnda'á ná de'e na nī kii na ñayuu yó'o, ta nī chiya'i na sa'á kuachi yó. ¹¹ Nā manī miī, tá k'i'o dión kú'u ini Ndios sa'a yō, dá kīan k'i'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sáta'an yó. ¹² Ni iin tó'ón ta'on ñayuu kō ní kúu koni xí'in noo ná Ndios, tído tá ná ku'u ini sa'a sáta'an yó, dá kīan ió Ndios xí'in yó, ta nī kasandaá yō kú'u ini yō sa'a dao kã ñayuu tátō'on k'i'o kée miī ná.

¹³ Ta sa'á ñā nī xī'o na Espiritu iī ná noo yō, sa'á ñōó kãndaá ini yō ñā ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió nā xí'in yó. ¹⁴ Ta sa'á ñā nī xini ndu, sa'á ñōó xí'o ndu kuendá noo ñayuu ñā nī tãnda'á tatá Ndios de'e na nī kii na, ta noón kúu nā dákaki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ¹⁵ Ta ndi ndáa ñayuu nákonī ñā Jesús kúu de'e Ndios, noón kúu nā ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'in ná. ¹⁶ Ta sa'á kãndaá ini yō, tá kãndisa yó ñā kú'u ini Ndios sa'a yō. Ndios kúu nā kú'u ini sa'a yō. Sa'á ñōó tá kú'u ini yō sa'a dao kã ñayuu tátō'on k'i'o kée miī ná, dá kīan ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió nā xí'in yó.

¹⁷ Ta xí'in ñā yó'o nī kasandaá yō kú'u ndisa ini yō sa'a dao kã ñayuu, sa'á ñōó koo tãndeé ini yō tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a yō, dá chi tátō'on k'i'o kée miī ná, k'i'o dión kée yó ñayuu yó'o. ¹⁸ Tá kú'u ndisa ini yō sa'a dao kã ñayuu, dá kīan kō kánian yu'ú yō noo keyíko Ndios sa'a yō. Chi tá nī kasandaá yō kú'u ndisa ini yō sa'a dao kã ñayuu, kō káni kaan yu'ú yō. Chi ñā yu'ú yō kían kóni kaa ñā ká'an yó ñā dándó'o Ndios níyō yō. Ta ndi ndáa nā yu'ú, noón kúu nā kō ñá'a kasandaá nā ku'u ndisa ini nā sa'a dao kã ñayuu.

¹⁹ Kóni yō Ndios, chi dinñó'ó miī ná nī ku'u ini sa'a yō. ²⁰ Tá kaá yō ñā kóni yō Ndios, ta xini u'u yō ñani yō, dá kīan kúu yó ñayuu to'ón. Dá chi tá kō kú'u ini yō sa'a ñani yō, tá'an nā ndé'é yó ndéi xí'á, ¿ndi koo ví kaa yō ñā kóni yō Ndios, nā kō xini yō? ²¹ Dá chi miī Jesús nī sa'anda choon yó'o noo yō, ñā tá kóni ndisa yó Ndios, dá kīan kánian ku'u ini yō sa'a ñani yō.

5

Kúu yó de'e Ndios tá kãndisa yó ñā Jesús kúu nā nī tãnda'á Ndios dákaki ñāá

¹ Ndi ndáa ñayuu kãndisa ñā Jesús kúu Cristo, nā dákaki ñāá, noón kúu nā nī nduu de'e Ndios. Ta ndi ndáa nā kú'u ini sa'a iin tatá, ta ndá de'e na kú'u ta'ani ini nā sa'a. ² Ta k'i'o dión kãndaá ini yō ñā kú'u ini yō sa'a ndidaá nā kúu de'e Ndios, chi kóni yō Ndios, ta kée yó choon sa'ándá nā. ³ Tá kóni ndisa yó Ndios, dá kīan kee yó choon sa'ándá nā. Ta kō ta'ón ñā kuachi kían kee yó choon sa'ándáan, ⁴ dá chi ndidaá nā nī nduu de'e Ndios, noón kúu nā kãndéé xí'in ñā kini ió ñayuu yó'o. Chi sa'á ñā kãndéé ini yō Jesús, sa'á ñōó kãndéé yó xí'in ñā kini ió ñayuu yó'o. ⁵ Ta, ¿ndá yoo kúu nā kãndéé xí'in ñā kini ió ñayuu yó'o? Noón kúu nā kãndisa ñā Jesús kúu de'e Ndios.

Xí'o Espiritu iī Ndios kuendá sa'a Jesús

⁶ Tá'an ñā xí'o kuendá ñā nī kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúu takují xí'in niī. Ta o duú takují oon ni xí'o kuendá, dá chi niī xí'in takují kúu rã xí'o ndaa kuendá ñā k'i'o dión kían. Ta Espiritu iī Ndios ta'ani kúu nā xí'o ndaa kuendá ñā k'i'o dión kían, chi iin nā ndaa kúu Espiritu. ⁷ [Ta nā xí'o kuendá chí induu kúu tatá Ndios, xí'in de'e, xí'in Espiritu iī. Ta iin tó'ón vá kúu ndin onī nā yó'o.] Ta onī ta'ani kúu ñā xí'o kuendá chí noñó'o yó'o ñā nī kii Jesús noo Ndios. ⁸ Iin nā kúu Espiritu iī Ndios, ta iin kã rã kúu takují, ta iin kã rã kúu niī. Ta iin nóo xí'o ndaa Espiritu iī kuendá xí'in takují xí'in niī ñā k'i'o dión kían. ⁹ Tá nátiin va'a yó kuendá xí'o tã, ná kana'á yó ñā ndáya'i cháá kã kuendá xí'o Ndios, chi kuendá xí'o miī ná kīan ká'an sa'á de'e na. ¹⁰ Ta ñayuu kãndisa de'e

Ndios, ñón kúú ña ñi taxi va'a to'on yó'o ño ná. Ta ña ko kándisa noo ká'an Ndios, ñón kúú ña kótó'on Ndios, chi ko kándisa na to'on ñi xi'o Ndios, ña ká'an sa'a de'e na. ¹¹ Ta ña yó'o kúú kuendá ñi xi'o Ndios noo yo, ña sa ñi xi'o na ña kataki chíchí yó, ta sava'a noo iin tó'on de'e na ni'i yo ña kataki chíchí yó. ¹² Ta ndi ndáa ñayuu ñi natiin Jesús, ña kúú de'e Ndios, ini ño ná, ñón kúú ña kataki chíchí. Tído ndi ndáa ña ko ní xiin natiin ñaá, ñón kúú ná o ní'i ta'on na ña kataki chíchí ná.

Sa'a ña kándisa yó Jesús, sa'a ñoó kataki chíchí yó

¹³ Táai to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, ña kándisa de'e Ndios, dá kana'á ndó ña sa kómí ndó ña kataki chíchí ndó. ¹⁴ Ta ña yó'o kúú ñandeé ini kómí yó noo Ndios, chi tá xíka yo iin ña'a noo ná tát'o'on k'i'o kóni mií ná, ta kúú seídó'o na ña xíka yo. ¹⁵ Ta sa'a ña ná'á yó ña seídó'o va'a ñaá Ndios tá xíka yo ndi ndáa mií vá ña'a noo ná, sa'a ñoó ná'á ta'ani yó ña ni'i yo ña xíka yo noo ná.

¹⁶ Tá ñi xini iin káa ndó iin ñani yo kée na kuachi, ña kían ko kúú kuachi ko kánian kuu ña, dá kían kánian kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ná, ta kúú k'i'o vá Ndios ña kían kataki ña. Díon kee ndó tá ko ní ya'a na kee na kuachi ña kían ko kánian kuu ña. Chi miían ndaa ío kuachi, ña kían kánian kuu yo. Tído ko ká'an ta'oin xí'in ndó ña ná kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ñayuu kée díon. ¹⁷ Ndidaá kúú vá ña'a kini kúú kuachi noo Ndios. Tído ío kuachi, ña kían ko kánian kuu yo.

¹⁸ Sa ná'á vá yó ña ndi ndáa ñayuu ñi nduu de'e Ndios, ko kée ka ña kuachi, dá chi ndaa va ñaá mií de'e Ndios noo ña u'u, sa'a ñoó o kúú ta'on kendava'a ña u'u xí'in ná. ¹⁹ Ta sa ná'á ta'ani yó ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, va'ará iin ní kúú ñayuu yó'o nákaa tíxi ndá'a ña u'u. ²⁰ Ta sa ná'á ta'ani yó ña ñi kixi de'e Ndios, ta ñi xi'o na ñaxintóni yo, dá ná kana'á yó ña miían ndaa kuiti kúú Ndios. Ta ñó'o yó noo ndá'a ña kúú Ndios ndaa, ta ñó'o ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. Ña yó'o kúú ña miían ndaa kuiti kúú Ndios, ta xi'o na ña kataki chíchí yó.

²¹ De'e kuálí mií, kandaa ndo mií ndó noo ña kúú yokó. Díon ná koo.

To'on yó'o kíán kúú uu ñi taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹ Yu'u kúú na sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, kí'o manjí, na ñi kaxi mií Ndios, xí'in noo de'ón, na kúú kuendá Jesús. Kana'á ndó ña miían ndaa kuiti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'on yu'u kú'u ini sa'a ndo, chí ndidaá kúú vá na kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo. ² Kú'u ini sa'a ndo'ó sa'á ña ió ña ndaa ini nio yo, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuu. ³ Ná kee tatá Ndios xí'in de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo, ña manjí xí'in ndo'ó, ta ná ku'u ini na sa'a ndo, ta naki'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'in ndó sa'á ña kú'u ini na sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'in ña ndaa ká'an sa'a Jesús

⁴ Ta kádij nda'o ini, chí ñi naní'i yu'u dao na kúú kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, tát'on kí'o ñi sa'anda tatá Ndios choon noo yo. ⁵ Ta viti, kí'o mií, kó táai iin choon saá kosaá noo ndo, chí ña yó'o kúú choon ñi ni'i yo nda rá mií sa'a, sa'á ñoó sei nda'ávij noo ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ⁶ Chí tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kíán kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúú choon ñi ni'i yo nda rá mií sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Chí kua'á nda'o na to'ón xionoo ñayuu yó'o, ta kátoó na danda'í ña ná. Noón kúú na kó nákoní ña ñi nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúú na ndúkú danda'í ñaá, ta xiní u'u na Jesucristo. ⁸ Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, chí oon ni ví kandeé rá dátuu rá ndo'ó, dá ná o koní ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'á choon kée ndó noo mií ná. Sa'á ñoó ndi'i ini ndo, dá natiin ndi'i ndó ña xí'o oon Ndios noo ñayuu na. ⁹ Ndi ndaa mií ñayuu ñi kexoo noo ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta kó ndita toon na xí'an, noón kúú na kó ió ta'on Ndios xí'in ná. Tído na ndita toon xí'in ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúú na ió tatá Ndios xí'in, ta ió ta'ani de'e na xí'in ná. ¹⁰ Ta ndi ndaa mií vá na vei dána'a noo ndo noo ndéi ndó ve'e ndó, ta kó dána'a na ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó na ve'e ndó. Ta ná dá'a ni kaa ndo di'a xí'in ná: "Va'a kúú ñi kasáa ní. Koo ní ve'e." ¹¹ Dá chí tá ná natiin va'a ndó na, dá kíán iin ñi nduu va ndó xí'in ná noo ña kini kée na.

Ndái Juan saq na kandé'é ná ñayuu ñoó

¹² Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído kó kóni ta'on yu'u ña kíán taai ña noo iin tuti saagan noo ndo. Dá chí ndátii saaj kandé'í ndo'ó, ta ka'an yú'i xí'in ndó, dá ná xinkoo ña kádij ini yo. ¹³ Ta dao ka na kúú kuendá ku'u miíon ndéi yó'o, tá'an na ñi kaxi mií Ndios, tánda'á ta'ani na ndisá'an kosaá noo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu oní nī taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'án

¹ Yu'u kúu nā sá'ano, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in yo'ó, Gayo, ñani maní. Mí'an ndaa ndisa kú'u nda'o iní sa'on. ² Ñani maní, xikaj noo Ndios ña daá keva'ón tein ndidaá kúu ña'a kéeón, ta daá kuiti ná koo va'a inon tátot'on k'i'o va'a nímōn noo Ndios. ³ Ní kadij nda'o iní tá nī kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chí nī nakani na xí'in ña in ndaaon xí'in ña ndaa kándisa yó. ⁴ Ta ko'ó iin ka ña'a xí'o ña kadij cháá ka iní tátot'on k'i'o kadij iní tá ní'í to'in ña ndíta ndaa de'i kuendá Jesús xí'in ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chí nátiin va'a ra na kúu kuendá Jesús ve'e ra

⁵ Ñani maní, va'a va kéeón tá chindeeón ndidaá ñani yo, ta va'a cháá ka kéeón tá kéeón dión xí'in na ko ná'ón. ⁶ Ta na yó'o kúu na xí'o kuendá noo na kúu kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a kéeón tá chindeeón na xí'in ndá ña'a xínñó'ó ná noo ko'on na, chí k'i'o dión kánian kee yó xí'in ná sa'a ña kéchóon na noo Ndios, dá kuu ko'on na dao ka xián. ⁷ Chí sa'a ña kóni na Jesús, sa'a ño'ó nī kan'kuei na xionoo na dána'a na, ta ko kí'in ya'i ta'on na no'ó ñayuu ko ná'á Ndios. ⁸ Sa'a ño'ó kánian k'i'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta k'i'o dión chindee yó na noo dána'a na to'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótfrefes xí'in Juan

⁹ Sa nī taa yu'u iin tuti kosa' no'ó na kúu kuendá Jesús ndéi xa'an, tído ko xí'in ta'on Diótfrefes kuedí'ó ra choon sa'ándá ndu, chí kóni míi rá ka'anda ra choon. ¹⁰ Ta sa'a ña kée ra dión, sa'a ño'ó tá ná sa'aj, dá ka'in xí'in rá, dá chí xionoo ra ká'an ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta ko ndínoo ini ra xí'in ña yó'o oon ní, chí dión ta'ani ko kóni ra natiin va'a ra ñani yo, na xionoo dána'a to'on Ndios. Ta ko sónó rá ña natiin va'a ñaá dao ka ñani yo. Ta kúu táxí rá na ká'an natiin va'a ñaá.

Va'a ká'an Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹ Ñani maní, o sa kóo inon keeón ña kini kée dao ka ñayuu. Di'a koo inon keeón ña kúu ña va'a. Chí na kée ña va'a kúu kuendá Ndios, ta na ko kée ña va'a, noon kúu na ko ná'á Ndios. ¹² Ta ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ka taa naní Demetrio ña kúu rá taa va'a, ta mí'an ndaa ndisa dión kían. Nda ndu'u xí'o kuendá ña tá va'a kúu rá, ta sa ná'á vá miión ña kuendá xí'o ndu'u kúu ña ndaa.

Ká'an Juan ndisá'án noo ndí'i xí'in Gayo

¹³ Kua'a nda'o ña'a ió ka'in xí'ón, tído ko kóni taai ña noo iin tuti, ¹⁴ chí ndátí kiji konij yo'ó, ta kantó'ón yú'í xí'ón.

¹⁵ Ta ná koo va'a inon kee Ndios. Ta ká'an na né'e tá'an va'a xí'ón ndéi yó'o ndisá'án xí'ón. Ta keeón ña maní ka'on ndisá'án xí'in iin rá iin na né'e tá'an va'a xí'in ndu'u ndéi xa'an.

To'on yó'o kían nì taa San Judas nì sa'an noó nà kúú kuendá Jesús

Ká'an Judas ndisá'án

¹ Yu'u kúú Judas, ta kéchóoin noó Jesucristo, ta ñanij kúú Jacobo. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in ndo'ó, nà nì kana tatá yo Ndios, ta nì nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noó ndá'a Jesucristo. ² Ná ku'u cháá kà ini Ndios sa'a ndo, ta nak'i'o cháá kà na ña koo va'a ini ndo, ta ná konij cháá kà na ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ña to'ón

³ Nà manij mií, sa ió nduu va yu'u ña kían taai ndi nì kee Ndios nì ñakáki na yó noó kuachi yo. Tído kándaag iniij ña mií'án ndúsa kánian ka'an ni'iniij noó ndo ña kían ndi'i ini ndo kandita ndaa ndo xí'in ña ndaa kándisa yó, ña kían iin ndé'e nì xí'o Ndios noó ñayuu na. ⁴ Chì nì ku'u de'é dao taa to'ón tein ndó, ta nda mií sa'a ká'an tuti ij Ndios sa'a taa yó'o ña ndo'o níó rá sa'a ña kée ra. Kúú rá tá kini, chí kaá rá ña sa'a ña manij nì kee Ndios sa'a yo, sa'a ñoó kuu kee yó ndi ndaa mií vá ña'a kóni ñij yo. Ta kò nákonì rá Ndios, nà kómí ndidaá tá'an choon, ta ní kò nákonì rá Jesucristo, nà kúú sato'o yo.

⁵ Ta sa ná'a vá ndó, tído dándusaag iniij ndo'ó ña tá nì ndi'i nì taó sato'o yo Ndios nà ñoo nà ñó'o tíxi ndá'a tá Egipto, dá nì danaá nà ñayuu kò ní kándisa ñaá. ⁶ Díon ta'ani nì ndo'ó dao ángel, chí kò ní sá ndaa va'a na choon sa komí ná, di'a nì ñankoo na noó sa nì ndei na. Sa'a ñoó nì taán ñaá Ndios noó iin naá yá, ini ve'e kaa, ña kían nì kuu o nóno, ta ñoo kaño'o na nda ná xinkoo kuu keyiko Ndios sa'a ná. ⁷ Díon ta'ani nì ndo'ó na ñoo Sodoma xí'in Gomorra, xí'in ndidaá kà ní nà ndéi ñoo ñó'o yati xí'án. Chí nì kee na táto'on nì kee ángel ñoo, chí nì kee na kuachi xí'in ñij ná, ta nì kesatá ná ña nì saki Ndios, ña kúú kuachi ka'an noó. Sa'a ñoó nì ñandó'o Ndios níó ná xí'in ñó'o kéj, ta ní iin kuu o ndi'i ña kéj na, dá ná koni iin rá iin yó tá ndo'ó ñayuu kée díon.

⁸ Díon ta'ani kée taa to'ón yó'o, tá'an rá kaá ña saní rá kée Ndios, chí dáyako ta'ani ra ñij rá xí'in kuachi ka'an noó, ta kò nákonì rá tá né'e choon, ta ká'an ndava'a ra sa'a ña kómí choon ná'ano. ⁹ Tído ni arcángel Miguel, nà ndáya'i cháá kà noó ángel, kò ní chíndaag noó ná dátaí kuachi na ña u'u nani nì nàá ndodó nà yikí koño Moisés xí'án. Di'a nì kaa nà xí'án: "Ná dánani mií sato'i Ndios yo'ó." ¹⁰ Tído tá to'ón yó'o kúú rá yá'a ká'an ndava'a sa'a ña kò kándaag ini rá, ta sava'a ña ná'a rá kúú ña ndáki ini ñaxintóni mií rá táto'on ndó'o kiti koo ña nákanì ini, ñoó kían dáyako ñaá noó Ndios. ¹¹ ¡Nda'i kúú ví rá! Dá chí ndíko rá ña nì kee Caín, tá'an rá nì sa'áni ñani rá. Ta ndíko rá dí'on táto'on nì kee Balaam, tá sa kuu profeta mañá. Ta ndáne'e yú'u rá noó Ndios táto'on nì kee Coré, sa'a ñoó naá rá táto'on nì ndo'o Coré.

¹² Ta kúú rá yáko ñó'o tein ndo'ó noó ndítuti ndó sásá'an ndó sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús, chí tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ña ka'an noó, ta sava'a sa'a mií vá rá nákanì ini rá. Ta kúú rá táto'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachì, ta kò xí'o ña daí. Ta kúú rá táto'on iin yitò ku'i'í kò xí'o ku'i'í tein yoó dáké. Sa'a ñoó kúú rá iin yitò nì xí'i uy ta'ándá, chí kò xí'o rá ku'i'í, ta taó ná rá noño'o ná. ¹³ Ta kúú rá táto'on noó taño'o, ña ndákuei vejí dánkoo chí'ion nda yú'u rá, ta sava'a ña dánkoo rá kían ka'an noó xí'in ña yáko. Ta kúú rá táto'on tíño noó ná'ano xionoo ndava'a nda induú. Sa'a ñoó sa ió nduu va noó iin naá yá, ta ñoo kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an kuu.

¹⁴ Ta Enoc, na ni sa kuu tata kúú usa ni kixi tixi Adán, noón kúú na ni ka'an sa'a ndí kían ndo'o ta kée dión, ta di'a kaá na: "Kana'á ndó ña kasaa Ndios, na kúú sato'o yo, ta kuá'á nda'o mil ángel ná kandaka na kasaa na, ¹⁵ dá keyiko na sa'a ndidaá ñayuu, dá dándó'o na nió ndidaá ñayuu kini sa'á ña kini ni kee na xí'in ñaxintóni kini kómí ná, ta dándó'o ta'ani na nió ndidaá na ni ya'a ni ka'an ndava'a sa'a ná." Dión ni kaa Enoc. ¹⁶ Ta ká'an kuáchi ta to'ón yó'o, ta kána'á ra sa'á ñayuu, ta xionoo ra kée ra sava'a ña kóni míí vá rá, ta chindaya'i ra míí rá, ta kée ra ña ká'an va'a ra xí'in ñayuu, dá ni'í rá ña kóni ra, chi kúú rá ta maña.

Ká'an ni'ini Judas noó ñayuu ña kuita ndaa na xí'in to'on Ndios

¹⁷ Tído ndo'ó, na maní míí, ndiko'on ini ndo to'on ni ka'an apóstol, na ni kaxi sato'o yo Jesucristo kane'e to'on na, ¹⁸ chi di'a ni kaa na: "Tein kuú noo ndí'i kande'i ta kedjiki ndaa ra ña ndaa, ta kanoo ra kee ra ña kóni míí rá." ¹⁹ Ta ta yó'o kúú ra ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ña kóni níí rá, ta ko ió ta'on Espiritu ij Ndios ini ra. ²⁰ Tído ndo'ó, ñani maní, ndundée ndó dákuá'ano ndó míí ndó xí'in ña ndaa kándisa yó, chi ña ij kían. Ta ka'an ndo xí'in Ndios xí'in ndée xí'o Espiritu ij noo ndo. ²¹ Ta koo ini ndo taxi va'a ndó míí ndó tixi ndá'a ña kú'u ini Ndios sa'a ndo, xían nani ndáti ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'in ña kataki chíchi ndó.

²² Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noó na nákani kuáchi ini, na ko kúú ndúsá'ano. ²³ Koo ini ndo díta ndó dao ka na noó tandó'ó ndó'o na, ña kúú tátó'on ño'ó kái ita. Ta ku'u ini ndo sa'a dao ka na, tído kandaa ndo míí ndó noó ña kini kée na, ta nda dá'on ndíxi na kaño'ó ndó, chi yakóan xí'in ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñaño'ó

²⁴ Ta kándée vá Ndios kandaa na ndo'ó, dá kían ná dá'a ni dánkoo ndó ña ndaa kándisa yó, ta kándée ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ió na dándáki na xí'an kádij ini ndo. ²⁵ Ta iin tó'ón diní míí ná kúú Ndios, ta iin tó'ón míí ná kúú na ndíchi, ta míí ná kúú na dákaki ñaá. Ta iin tó'ón míí ná kúú na kánian natiin ndidaá ñaño'ó, xí'in ndidaá kúú choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndée kuú víti, ta ki'o dión kuíí vá ná koo. Dión ná koo.

To'on yó'o nákani sa'a ndidaá ña vei koo

Xí'o Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

¹ Ña yó'o kúu ña ni na'a Jesucristo noo ndidaá na xínkuáchí noo ná, ña ni xí'o mií Ndios noo ná sa'a ndidaá ña'a yachí vei koo. Ta ni tanda'a ná iin ángel nákaa tixi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaá ña yó'o noo yú'u, Juan, na xínkuáchí noo Jesucristo. ² Sa'a ñoó xí'o ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaá to'on ni xí'o Ndios nooí, xí'in sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kí'an ni xinií xí'in nooí. ³ Ndiká'an ví na ká'i tuti yó'o, ta ndiká'an ví na seídó'o ña nákanian sa'a ña vei koo, ta nátaán vá'a na ña ini nió ná, dá chí sa kúyati va kuú vei koo ndidaá ña ká'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'an xí'in ndin usá ve'e ño'o kuendá Jesús ñó'o chí kuendá Asia

⁴ Yu'u kúu Juan, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndin usá ve'e ño'o kuendá Jesús ñó'o chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña maní xí'in ndo'ó, ta ná kí'o na ña kandeí va'a ndó. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaa. Ta dión ta'ani ná kee ndin usá espíritu xí'in ndo'ó, tá'an espíritu ió noo Ndios, noo ió na dándáki na. ⁵ Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xí'in ndo'ó. Ta noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a ña ndaa, ta mií ná kúu na mií noo ni nataki iin íchí noo na ni xí'i, ta iin tó'ón mií ná kúu dinj noo ndidaá rey dándáki no'ó'o yó'o. Ta mií ná kú'u ini sa'a yo, ta ni dandóo na kuáchi yó xí'in nií ná, ⁶ ta ni ndee na yó kakuu yó rey xí'in dutj, dá koni kuáchi yó noo tatá na Ndios. Ta daá kuití ná natiin na ña'ño'ó, ta ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo. ⁷ ¡Kande'é ndó! ¡Tein viko káa kixi Jesús! Ta ndidaá tá'an ñayuu koni ñaa xí'in noo ná, ta ndá ña ni sa'áni ñaa koni túu ñaa rá noo kii na. Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ñoo noo kúu ñayuu yó'o kuaki na xí'in ndirá noo ná tá ná kasandaá kuú yó'o. Dión ná koo.

⁸ “Yu'u kúu to'on mií noo xí'in to'on noo ndí'i, ta kúu ná mií sa'a xí'in na noo ndí'i”, kaá na kúu sato'o yo. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaa, ta mií ná kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'o káa na

⁹ Ta yu'u kúu Juan, na kúu ñani ndo, ta ndó'o ta'ani nió yu'u táto'on ndó'o nió ndo'ó, ta nákaa tixi ndá'a Ndios táto'on ñó'o ta'ani ndo'ó, ta xí'o ndeé inij tein tandó'ó táto'on xí'o ndeé ta'ani ini ndo'ó sa'a ña ndíta yó xí'in Jesucristo. Ta sa'a ña dána'i to'on Ndios, xí'in sa'a ña ká'in sa'a Jesucristo, sa'a ñoó ni sa'an ta né'e choon ni dankoo ra yu'u iin yúku in ini taño'o noo nani Patmos.

¹⁰ Tein iin kuú ni kaxi mií sato'o yo Ndios keká'ano yó na, daá ñoo nákaa yu'u tixi ndá'a Espíritu ij ná. Ta kúu ni seídó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'o ni ka'an iin tachj ñayuu. Táto'on kí'o ni'i ká'an trompeta, kí'o dión ni'i ni ka'an tachj ñoo. ¹¹ Dá ni ka'an xí'in:

—Yu'u kúu to'on mií noo xí'in to'on noo ndí'i, ta kúu ná mií sa'a xí'in na noo ndí'i. Ta taa kí yó'o noo tuti ndidaá ña ndé'ón kúu, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ndin usá ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia, noo kúu ñoo Éfeso, xí'in ñoo Esmirna, xí'in ñoo Pérgama, xí'in ñoo Tiatira, xí'in ñoo Sardis, xí'in ñoo Filadelfia xí'in ñoo Laodicea —kaá na xí'in.

¹² Dá tá ni nandió kooi ni sa nde'i, nde'a ndá yoo ká'an xí'in, ta kúu ni xinií ndíta usá candelero ni kava'a xí'in oro, noo sá ndodó ña tóon. ¹³ Ta tein ndin

usá candelero ñoo ñin iin ña káa táto'on káa ña ñi nduu ñaa ñayuu yó'o. Ta ndíxi na iin dá'on káni, ta xínoan nda sa'a ná, ta nákaa iin vatí oro yu'ú ndiká ña. ¹⁴ Ta ñiní ná xí'ín idí ñiní ná kuxí kachíjan, ta ndé'án táto'on ndé'é yí'o, ta nduchí nóo ña kúu táto'on k'i'o ño'ó ita. ¹⁵ Ta táto'on yé'e kaa kuaán ñi ñandúti ra, k'i'o dión yé'e sa'a ná. Ta táto'on k'i'o ní'i noó kua'an takuij kua'a, k'i'o dión ní'i tachí ná. ¹⁶ Ta noo ndá'a xoo kuá'a ña ño'ó usá tñoo, ta yú'u ná tánee iin espada, ta ndi nduu xooan deen. Ta ndato yé'e noo ná táto'on k'i'o ndato yé'e tá ndí deen.

¹⁷ Tá ñi xini táto'on k'i'o káa na, kúu ñi yaai nda noño'o táto'on k'i'o kuéi na ñi xi'i. Dá ñi chinoo na nda'a kuá'a ña sataí, dá ñi kaa ña xí'ín:

—O sa yú'oon. Yu'u kúu na mí sa'a, ta yu'u kúu ña noo ndí'i. ¹⁸ Ta kúu ta'ani ña daá ió takí. Ñi xi'í, tido takí viti, ta daá kuií vá katakíj. Dión ná koo. Ta mí yu'u kómíí nda'a kaa noo ño'ó ña kúu ndíj, ta kómí ta'ani yu'u choon noó ña kédaa xí'ín ñayuu, dá xí'í ña. ¹⁹ Ta taa ndidaa ña ñi xinoan, ta taa ta'ani ndidaa ña kúu tiempo viti, xí'ín ña koo chí noo. ²⁰ Ná ko'ín kast'o'in xí'ón ndi dándaki ndin usá tñoo, tá'an kirí ñi xinoan ño'ó noo ndá'a xoo kuá'j, xí'ín ndin usá candelero oro ñoo. Ndin usá tñoo ñoo kúu ndin usá ángel kómí choon sata ndin usá ve'e ño'ó ño'ó chí kuendá Asia, ta ndin usá candelero oro ñi xinoan ñoo kúu ndin usá ve'e ño'ó ñoo.

2

Tánda'a Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noo ña kúu kuendá ña ndéi ñoo Éfeso

¹ Taa ña ko'ín ka'ín xí'ón noo iin tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon sata ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xí'ín ná: “Ña ño'ó ndin usá tñoo noo ndá'a xoo kuá'a, ña xínoo tein ndin usá candelero oro ñoo kúu ña kaá di'a xí'ín ndó: ² Sa ná'a vá yu'u ndidaa ña kée ndo'ó, ta ná'a ta'ani yu'u ña ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'a ta'ani ña xí'o ndeé ini ndo noo tandó'o ndó'o ndó. Ta ná'a ta'ani ña kékini ini ndo xini ndo ñayuu kini. Ta xirndodó ndó ña kaá kúu apóstol, tido ko ta'ón ña kúu rá, ta kándaá ini ndo ña kúu rá ta to'ón. ³ Ta ndó'o ní'o ndo, ta xí'o ndeé ini ndo, ta ndí'í ini ndo kéchóon ndó noo yú'u sa'a ña kóni ndo yu'u, ta ko sá tuu ta'on ndó. ⁴ Tido ká'an kuachii noo ndo sa'a iin ña'a, chí ko kóni ka ndo yu'u táto'on k'i'o ñi sa kóni ndo yu'u nda mí sa'a. ⁵ Sa'a ño'ó ndisaá ini ndo ndeí ñi kuei ndó noo ña ko kóni ndo yu'u, ta nandikó ini ndo sa'a ña kée ndó dión. Ta nandíó kuéi ndó kee ndó ña va'a táto'on ñi sa kee ndó nda mí sa'a. Dá chí tá noo, dá kían sa yachii noo ndéi ndó, ta díta vá yu'u candelero ndo noo ían. ⁶ Tido iin ña va'a kée ndó kían ña kékini ini ndo xini ndo ña kée ña kúu kuendá nicolaíta, ta k'i'o dión ta'ani ndó'o yu'u xí'ín ná. ⁷ Ta ña ió do'o, ná kueído'o na ña ká'an ña kúu Espíritu íj xí'ín iin rá iin ve'e ño'ó ño'ó chí kuendá Asia. Ta noo ña ñi xi'o ndeé ini ñi xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu ña k'i'oi ña kei ná kui'í kána noo yíto, yiró xí'o ña katakí chíchi ñayuu. Ta yíto yó'o kúu ra ñin me'í noo ndato káa noo ió Ndios.”

Tánda'a Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noo ña kúu kuendá ña ndéi ñoo Esmirna

⁸ Ta taa ta'ani ña ko'ín ka'ín xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon sata ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Esmirna, ta ka'on xí'ín ná: “Ña kúu mí sa'a, ña kúu noo ndí'i, ña ñi xi'í, ta ñi nataki ña kúu ña kaá di'a xí'ín ndó: ⁹ Sa ná'a vá yu'u ndidaa ña kée ndo'ó, ta ná'a ta'ani yu'u táto'on kéndava'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ná'a ta'ani yu'u táto'on k'i'o kúnda'í ndo ñayuu yó'o, va'ará ña kújka vá kúu ndó noo Ndios. Ta ná'a ta'ani ña ká'an ndava'a

na kaá kúú na Israel xí'in ndó, tído kọ ta'ón ñáá kúú ná, dá chī kúú ná iin tu'u ndíta xí'in ñá u'u. ¹⁰ O sa yu'u ndo ndidaá ñá ve'i ndo'o ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xí'in ndó ñá ko'on ta'ani ñá u'u taán dao ndo'o ve'e kaa, dá kexixian xí'in ndó, ta uxī kuꝝ kendava'an xí'in ndó. Kandida ndaa ndo xí'in nda noo kuu ndo sa'í, dá kīan kī'oi iin corona noo ndo, ñá kúú ñá kataki chichí ndó. ¹¹ Ta na ió do'o, ná kueíd'o na ñá ká'an na kúú Espíritu ij xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noó na ñi xī'o ndeé iní ñi xīnkuei nda noo ndí'i, noón kúú na o kúú ta'on ta'ándá kúú uu."

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noó na kúú kuendá na ndéi ñoo Pérgamo

¹² Ta taa ta'ani ñá ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ñá ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Pérgamo, ta ka'on xí'in ná: "Ñá tánee espada yú'u, ñá deen ndi nduú xoo, mií ná kúú na kaá di'a xí'in ndó: ¹³ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ñá kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ñá ndéi ndó mií ñoo noo dándáki ñá u'u. Tído ndíta toon ij vá ndó xí'in yu'u, ta kọ ní dánkoo ta'on ndó ñá kándéé iní ndo yu'u, va'ará ñi xini xí'in noo ndo ñi sa'áni ñayuu Antipas, tá'an ra sa kasto'ón ndaa to'in noó ñayuu. Díón ñi ndo'o ra ñoo ñá u'u xaan. ¹⁴ Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ñá'a, dá chī ñó'o dao na kúú kuendá Balaam tein ndo'o. Ta sa ná'á vá ndó ñá ta'a yó'o sa ñána'a noo Balac ndi kee ra kexíxi ra xí'in na ñoo Israel, sa'á ñoó ñi ya'a na ñi seí ná koño kítí, ñá dóko ñayuu noo yoko ná, ta ñi ya'a ta'ani na ñi kee na kuachi xí'in na kọ kúú yíí ná, xí'in na kọ kúú ñadi'í na. ¹⁵ Ta ñó'o ta'ani na kúú kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini iní yu'u xinií ñá ñána'a na. ¹⁶ Sa'á ñoó nandikó kī iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá chī tá koó, yachī va saá yu'u noo ndéi ndó, dá ka'ání ñayuu yó'o xí'in espada tánee yú'í. ¹⁷ Ta na ió do'o, ná kueíd'o na ñá ká'an na kúú Espíritu ij xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noó na ñi xī'o ndeé iní ñi xīnkuei nda noo ndí'i, ko'in kī'oi maná, ñá ió de'é induú, keí ná, ta kī'o ta'anií iin yuei kuxí ló'o noo iin rá iin na, ta noo yuu ñoo kanda'a iin kuu saá. Ta ñi iin tó'ón ta'on dao ka ñayuu o kána'a ndá kuꝝ kíán, sa'va'a iin tó'ón na ñi ñatiin ña kana'á."

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noó na kúú kuendá na ndéi ñoo Tiatira

¹⁸ Ta taa ñá ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ñá ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Tiatira, ta ka'on xí'in ná: "Ñá kúú de'e Ndios, na tóon nduchí nóo tát'o'on tóon ñó'o itá kéi, na yé'e sa'a tát'o'on kī'o yé'e kaa kuaán ñi dandútí ra, noón kúú na kaá di'a xí'in ndó: ¹⁹ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ñá kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ñá kóni ndo yu'u, ñá kándéé iní ndo yu'u, ñá xīnkúachí ndó noo yu'u, ñá xí'o ndeé iní ndo noo ndidaá ñá'a. Ta va'a ka ví kéchóon ndó noo yú'u viti o duú tá mií sa'a. ²⁰ Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ñá'a, dá chī sóno ndó noo Jezabel, ñá kúú profeta to'ón, ñá kīan ñána'a noo ndo. Ta sóno ta'ani ndó ñá dándá'í ñá'a yó'o ta xīnkúachí nooí, dá ya'a ra kee ra kuachi xí'in na kọ kúú ñadi'í ra. Ta dándá'í ta'anián ra, dá ya'a ra seí ra koño kítí, kírí dóko ñayuu noo yoko. ²¹ Ta ñi sonóí ñá kían ná nandikó iní'an, tído kọ kóni ta'an vaán nandikó iní'an, chí kée ij váán kuachi xí'in ta'a kọ kúú yí'ian. ²² Sa'á ñoó ko'in ñá dánkoo ñaái noo xito kandu'an ndo'an kue'e, ta kī'o ta'anií ñá ndo'o nío ndidaá ra kée kuachi xí'án tá ná o nándikó iní ra sa'á kuachi kée ra xí'án. ²³ Ta ko'in dárkue'i ndidaá na ndíta xí'án, dá kuu na. Ta ndidaá ñayuu kúú kuendá yu'u ná kandaá ini

ña yu'u kúu nā kátóni ini ndi nákanini ini ñayuu xí'ín ña kátoó nā kee na, ta ná chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on k'i'o káa choon ni kee na.

²⁴ "Tído dao ka ndó'ó ndéi ñoo Tiatira, ko táj ta'on ndó sa'á ña kée nā kúu kuendá Jezabel, ta ko kándisa ndó ña chinani ñayuu ña ndichí x'i'o ña u'u. Sa'á ñoó ko sa'ándá kaj ni iin ka choon noo ndo. ²⁵ Sava'a ña kónij kián koo ini ndo kuita toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo yu'u nda ná kasandaá kuu nandío koo tukui. ²⁶ Ta noo nā ni x'i'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, tá'an nā sa kee ña kónij yu'u nda noo ndí'i kuii, noón kúu nā ko'on yu'u k'i'oi choon noo, dá dándáki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o. ²⁷ Ta xí'ín vara kaa dándáki na ñoo ñoo, ta ko'on nā dakuáchi naan táto'on k'i'o cháchi kidi ñó'o, chi k'i'oi choon noo ná táto'on ni x'i'o tátaj choon noo mií, ²⁸ ta ko'in k'i'oi iin kimi ndato toón na'a noo ná. ²⁹ Sa'á ñoó, nā ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an nā kúu Espiritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

3

Tánda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo nā kúu kuendá nā ndéi ñoo Sardis

¹ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'ín ná: "Nā kómí ndin usá espíritu Ndios, nā ñó'o ndin usá tñoo noo ndá'a, noón kúu nā kaá di'a xí'ín ndó: Sa ná'á vá yu'u ndidaa ña kée ndó, ta ná'á ta'anii ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'ín ña kándisa ndó, tído ko takí ta'on ndó noo yu'u. ² Sa'á ñoó kaño'o ini ndo, ta kandaa ndo ña kua'an naá noo ndo, dá ná o naá chíchián, dá chi ni kandaa ini ña ko kéndísá'ano ta'on ka ndo noo Ndios táto'on k'i'o kóni ná kee ndó. ³ Kua'an ndo ndisaa ini ndo ná kjan ni natiin ndó, ta ndá kjan ni seidó'o ndó, ta kua'an ndo kee ndó ña, ta nandikó ini ndo, chi ni ya'a ndó noo Ndios. Kandeí nduu ndo, dá chi tá koó, dá kjan saaj noo ndéi ndó táto'on kée iin ta kuí'íná, ta natiin ndakáni ndo'ó. ⁴ Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xaan, ta ko ní dáyakó ta'on na dá'on ná, chi ko ní dáyakó nā mií ná xí'ín kuáchi. Sa'á ñoó kandii na dá'on kuxí kanoo na xí'ín yu'u, dá chi ió íchi ná koo na dión sa'á ña ni sa ndaa nā mií ná. ⁵ Ta ndi ndáa nā ni x'i'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu nā nandixi dá'on kuxí, ta o dándóo ta'on yu'u kuu ná noo libro noo kándodó kuu nā ni'í ña kataki chíchi, ta nakoni yu'u nā, ña kúu ná ñayuu mií, noo tátaj Ndios xí'ín noo ángel kéchóon noo ná. ⁶ Nā ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an nā kúu Espiritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo nā kúu kuendá nā ndéi ñoo Filadelfia

⁷ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ko'an noo ángel kómí choon satá nā kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta kaaon xí'ín ná: "Di'a ká'an nā ij, nā kúu nā ndaa, nā kómí nda'á kaa rey David, nā sónó, ta ko iin ta'on kandeé kadi, nā sadi, ta ko iin ta'on kandeé konó, noón kúu nā kaá di'a xí'ín ndó: ⁸ Ta sa ná'á vá yu'u ndidaa ña kée ndó. Sa'á ñoó kaaj xí'ín ndó ña sa ni nono vá yé'é noo ndo, ta ko iin ta'on kandeé kadi ña. Ná'í ña cháá vá ndakí ndo, tído ndita ndaa ndo xí'ín to'in, ta ko ní ndata ndo sa'a yu'u. ⁹ Kana'á ndó ña ko'in nak'i'oi na kúu kuendá ña u'u noo ndá'a ndo, tá'an nā kaá ña kúu ná nā Israel, tído ko tá'ón ña kúu ná, ñayuu to'ón vá kúu ná. Ta tanda'í na kasaá na kakuíta xiti ná noo sa'a ndo, ta nakoni na ña miian ndaa kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰ Ni kee ndó choon ni sa'andai noo ndo, chi x'i'o ndeé ini ndo ndita toon ndó xí'ín yu'u, sa'á ñoó kandaa va'a mií yu'u ndo'ó noo tandó'o

kini veí noó ñayuu ndéi ñayuú yó'o, chí xí'ín tãndó'ó yó'o ko'ín korndodó'í ndidaá ñayuu ndéi noño'ó. ¹¹ Yachí vá saaj. Kua'án ndo tiin toon ndó ña ndaa kándisa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka na naki'in na corona kánian ni'í ndo. ¹² Ta na ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, na yó'o kúu na ko'on yu'u chikatai kakuu na táto'on iin di'in kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuu ta'ón o kãndoo na sata vé'e. Ta sata mií ná ko'ín taai kuu Ndios xí'ín kuu ñoo Ndios, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kían konoo veí nda induú noo ió Ndios, ta taa ta'anii kuu saá kakomí mií sata ná. ¹³ Na ió do'o, ná kueid'ó na ña ká'an na kúu Espíritu i'í xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noó na kúu kuendá na ndéi ñoo Laodicea

¹⁴ Ta taa ta'ani ña ko'ín ka'ín xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon sata ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Laodicea, ta ka'on xí'ín ná: "Míi ná dáxinkoo to'on Ndios, noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'á ña ni xini na, ta ká'an na ndino'o ña ndaa, ta kúu ná yó'o ndidaá ña'a ni kava'a ió ñayuú yó'o ni kee Ndios, na yó'o kúu na kaá di'a xí'ín ndó: ¹⁵ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ko víxi ndó xí'ín to'in, ta ni ko í'íni ndó xí'án. Va'a kaan iin íchi ná koo víxi ndó, o iin íchi ná koo í'íni ndó xí'án. ¹⁶ Dá chí sa'á ña vaá óon yí'i yókó ndó xí'ín to'in, sa'á ñoó ko'ín ndusai ndo'ó, chí ko víxi ndó, ta ni ko í'íni ndó xí'án. ¹⁷ Díón kaáí xí'ín ndó, dá chí kaá ndo ña kúu ndó na kuiká, ña ni kandeé ndó ni kekuiká ndó mií ndó, ta ni iin ña'a ko kámani noo ndo, kaá ndo. Tído ko xí'o ta'on ndó kuendá ña kúu ndó na ndéi ndava'a, na noo ndo'ó, na kúnda'i, na kó'ó noo, na ndaa vichí. ¹⁸ Sa'á ñoó ká'an ni'íni yu'u noo ndo ña kuiin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'ín ñó'o kéi, noo yú'u, dá kakuu ndisa ndó na kuiká, ta kuiin ta'ani ndó dá'on kuxí noo yú'u kandixi ndó, dá dáda'i ndó mií ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noo ndo ña ndaa vichí ndó, ta taan ndo tata nduchi noó ndo, dá ná natuu cháá noo ndo. ¹⁹ Dá chí dánani va yu'u na kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u vá yu'u na. Sa'á ñoó kua'an ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta nandikó ini ndo, chí ni ya'a ndó noo yú'u. ²⁰ Yó'o iin dákásái yé'é ndó, ta ndi ndaa ndo ni seídó'o noo ká'ín, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadíni yu'u xí'ín ndó, ta ndo'ó kadíni xí'ín yu'u. ²¹ Ta noó na ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'ín ki'oi ña kían kandeí dáó ná xí'ín yu'u noo ióí dándakii, táto'on ki'oi ni kandeé yu'u ni xinko'i, dá ni sa koo nduúí xí'ín tatáí Ndios noo ió na dándaki na. ²² Na ió do'o, ná kueid'ó na ña ká'an na kúu Espíritu i'í xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

4

Kéká'ano na ndéi induú tatá Ndios

¹ Tá ni ndí'i, dá ni xini'í ni nono iin yé'é chí induú, ta tachi, ña ni seido'i míi sa'a, ña kían ní'i táto'on ki'oi ní'i ká'an trompeta, ñoó ni kaa tuku xí'ín:

—Kua'án kaa, nakí, dá ná ko'ín dána'i nooon ndidaá ña veí koo cháá ka chí noo —kaáan.

² Ta kúu iin kuití vá ni nakutí xí'ín Espíritu i'í Ndios. Ta chí induú ni xini'í iin iin téi ta né'e choon, ta noo téi ñoó ió iin na dándaki. ³ Táto'on ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'ín yuu ndato naní cornalina, ki'oi dión ndé'é ñi'í na ió dándaki ñoó. Ta iin iin chíyángi noo ió na, ta chíyángi ñoó ndé'é táto'on ki'oi ndé'é yuu kúí ndato naní esmeralda. ⁴ Ta noo iin téi noo ió na dándaki ñoó ni kao noo oko komí téi noo ndéi oko komí ta sa'ano, ni xini yu'u, ta ndíxi ra dá'on kuxí kachí, ta kãndodó corona oro di'ni rá. ⁵ Ta téi iin me'í ñoó kãnkuei tasa, ta ní'i

xído kúu ka'ándi, ta táj ndátó'ón kuá'a ñayuu. Ta sa'a mií téj yó'o ndíta usá ñó'o tóoan, ta ña yó'o kúu ndin usá espíritu Ndios.

⁶ Ta noo ín téj yó'o ndé'é tátó'on ndé'é taño'o díon tátó'on díon yuu tatá, ta ye'e ra tátó'on ye'e iin yuu díon ndato naní cristal. Ta díjn téj yó'o ndíta komj ña'a takí, ta iin ní ñíján tándaa nduchí nóoan, chí tándaaan chí sataán, chí nooán. ⁷ Tá'an ña mií noo ñóo káa tátó'on káa iin ndika'a, ta ña kúu uu ñóo káa tátó'on káa iin chikerró, ta ña kúu onj ñóo káa nooán tátó'on káa noo iin taa, ta ña kúu komj ñóo káa tátó'on káa iin kirí ya'a tánee noo táchi. ⁸ Ta iño kúu ndixi iin rá iin ndin komj ña takí ñóo, ta iin ní ndixián tándaa nduchí nóoan. Ta kó sá tuu ta'an vaan nduu ni ñóo ña kían ká'an dí'a: Na ij, na ij, na ij kúu Ndios, na kúu sato'o yo, ta mií ná kúu Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a. Ta mií ná nj sa kuu na, ta mií ná kúu ná, ta mií ná kúu na kasaa.

⁹ Ta daá kéká'ano ndin komj ña takí ñóo na ió dándakí noo téj ñóo, ta xí'oan ñaño'ó noo ná, ta náki'oan ndivé'le noo na daá takí kuii. Ta iin rá iin ta'ándá ká'an díon, ¹⁰ dá sa kuita xití ndin oko komj ta sá'ano ñóo noo sá'a na ió noo téj ñóo, ta kéká'ano ra na daá takí kuii, ta taó ra corona kándodó dinj rá chindei ra noo sá'a ná, ta kaá ra xí'ín ná:

¹¹ Sato'o ndu, ió ichi ní ña kían kéká'ano na mií ní, ña kían k'i'o na ñaño'ó noo ní, ña kían natiin ní ndidaá tá'an choon, dá chí mií ní nj kava'a ndidaá tá'an ña'a. Ta sa'a ña díon nj konj mií ní, sa'a ñóo ió ndidaá tá'an ña'a, ta sa'a ñóo ta'aní nj ndaki ndidaá tá'an ña'a nj kee ní.

5

Ní Jesús, na kúu léko, iin tuti ndadí xí'ín sello

¹ Ta nj xini ta'anii kánóo iin tuti nj natuu noo ndá'a xoo kuá'a na ió noo téj ñóo, ta ndi nduu xooan káa to'on, ta ndadí yu'án xí'ín usá sello. ² Ta kúu nj xini ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta nj'i nda'o ká'an na:

—¿Ndá yoo ió ichi ña ka'anda na ndin usá sello, ta konó ná tuti yó'o? —kaá na.

³ Ta ni iin tó'ón na ndéi induú, ta ni na ndéi noño'o, ta ni na ndéi tixi ñó'o ko ní kándéé konóan, ta ni ko ní kándéé ná ka'i naan. ⁴ Sa'a ñóo nj nde'i'j nda'o yu'u, dá chí ko ní nani'j ná ni iin tó'ón na ió ichi ña kían konó ná tuti ñóo, ni ña ka'i na ña, ni ña kande'le náan.

⁵ Dá nj kaa iin ta sá'ano ñóo xí'ín yu'u:

—O sa kuákón, dá chí na kúu ndika'a nj kii tein na ve'e Judá, na nj kii tein na ve'e David, na yó'o kúu na nj kande'e noo ndidaá ña'a, sa'a ñóo ió ichi na konó ná tuti káa, ta ka'anda na ndin usá sello ndadí yu'án.

⁶ Dá nj sa nde'í, ta yati noo ín téj ñóo, xí'ín tein ndin komj ña takí ñóo, ta me'í ta sá'ano ndéi ñóo nj xinij iin iin na kúu léko. Ta káa na tátó'on káa kirí nj sa'ání ná. Ta usá kúu ndíkí ná, ta usá ta'aní kúu nduchí nóo na, ta ña yó'o kúu ndin usá Espíritu Ndios nj tanda'a ná kua'an iin ní kúu ñayuu. ⁷ Dá nj natuu yati na kúu léko ñóo nj tiin na tuti kánóo noo ndá'a xoo kuá'a na ió dándakí noo téj ñóo.

⁸ Tá nj ndi'i nj tiin na libro ñóo, dá nj sa kuita xití ndin komj ña takí ñóo xí'ín ndin oko komj ta sá'ano ñóo noo na kúu léko ñóo. Ta ndidaá vá rá né'e arpa xí'ín copa oro nj chiti ñó'o dusa chíño'ómá, ta ña yó'o kúu to'on xíká talj ñayuu Ndios noo mií ná. ⁹ Ta xíta ra iin yaa saá ká'an dí'a: Ió ichi ní natiin ní libro, ta ka'anda ní selloan, chí nj sa'ání rá mií ní, ta xí'ín nj mií ní nj chíya'i ní sa'a ndú'u, dá nj nduu ndu ñayuu Ndios.

Chì nì kee ní dión xí'ín ñayuu nì kii iin rá iin tata, xí'ín nà ká'an iin rá iin yú'u,
xí'ín nà ndéi iin rá iin ñoo, xí'ín nà ndéi iin rá iin naciòn.

¹⁰ Ta nì kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'ín dutì noo Ndios,
ta kane'e ndu choon satà ñayuu ndéi noño'o.

¹¹ Nì ndi'i, dá nì xinijì nì kaò noo kua'á nda'o ángel noo ió Ndios dándáki na,
xí'ín noo ndéi ndin komì ña takí ñoo, xí'ín noo ndéi ta sá'ano ñoo. Ta kua'á
nda'o mìl millón kúu ángel nì kaò noo ndíta ñoo. ¹² Ta nì seido'i nì nì ka'an
na:

Ió ichì nà kúu léko, nà nì sa'ání rá,
ña kíàn natiin na ndidaá tá'an choon, xí'ín ndidaá tá'an ña kuiká,
xí'ín ndidaá tá'an ña ndichí, xí'ín ndidaá tá'an ndéé,
xí'ín ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'ín ndidaá tá'an to'on ndato keká'ano ñayuu na.

¹³ Ta nì seido'i nì ka'an ndidaá ña nì kava'a Ndios, ña ndéi induu, xí'ín ña
ndéi noño'o xí'ín ña ñó'o tixi ñó'o, xí'ín ña ñó'o ini taño'o, xí'ín ndidaá ka ña'a
nì kava'a Ndios, ta kaáan di'a:

Nà ió dándáki noo téi káa xí'ín nà kúu léko káa
kúu nà kánian natiin to'on xí'o ñayuu keká'ano ña ná,
ta ná natiin na ñaño'ó, xí'ín to'on ndato, xí'ín ndéé,
ta daá kuití dión ná koo.

¹⁴ Ta di'a ká'an ndin komì ña takí ñoo:

—Dión ná koo.

Ta nì sa kuíta xitì ndin oko komì ta sá'ano ñoo, ta nì xinò taan ra nda noño'o
ndaño'o ra nà daá takí kuití.

6

Di'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús sello ñoo

¹ Ta nì xinijì nì sa'anda nà kúu léko ñoo iin sello ndadí yú'u libro ñoo. Dá nì
seido'i nì ka'an iin ña takí ñoo, ta nì nda'o nì ka'an. Táto'on kí'o nì káyuu'
daj, kí'o dión nì nì ka'an, ta kaáan:

—Nakí.

² Tá nì ndi'i nì ka'an dión, dá nì xinijì nì keta iin kuéi kuxí vei rí, ta kánóo iin
ta sata rì, ta né'e ra iin kúxi. Ta nì natiin ra iin corona, ta kúu rá iin ta nì
kandeé, ta kua'an ra kandeé rá cháa ka.

³ Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda nà sello kúu uu, dá nì seido'i nì ka'an iin ka ña
takí ñoo:

—Nakí.

⁴ Dá nì keta iin ka kuéi vei rí, ta kúu rí iin kuéi kua'á. Ta kánóo iin ta sata rì,
ta nì natiin ra choon ña kíàn dítá rá ña ndéi va'a ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'a
ka'ání tá'an iin rá iin na. Ta nì nì'í rá iin espada ká'ano.

⁵ Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda nà sello kúu onì, dá nì seido'i nì ka'an ña takí kúu
onì ñoo:

—Nakí.

Dá nì xinijì iin iin kuéi ndej'í, ta kánóo iin ta sata rì, ta né'e ra noo chíki'o
ra ndi kí'o vee ña'a. ⁶ Dá nì seido'i tachì iin nà nì ka'an tein ndin komì ña takí
ñoo, ta kaáan di'a:

—Iin kilo va tirió nì'í ná sa'a choon kée na iin ní kuu, ta onì kilo va cebada
nì'í ná sa'a choon kée na iin ní kuu. Tído ná dá'a ni dándáa yo'ó ya'í sití xí'ín
vino.

⁷ Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda nà sello kúu komì, dá nì seido'i nì ka'an ña takí
kúu noo ndí'í ñoo:

—Nakí.

⁸ Dá nì xinijì vei iin kuéi xí'í kuaan, ta kánóo iin ta sata rì, ta naní rá Kue'e
Deen Sa'ání Ndjì. Ta sata míí rá vei iin ka ra naní Yáí Ndjì. Ta nì natiin ra

choon ña kían ka'áni rá iin ñayuu noo iin iin komi ná. Dao na ka'áni rá xí'in espada, dao ka na ka'áni rá xí'in doko, dao ka na ka'áni rá xí'in kue'e, ta dao ka na ka'áni rá xí'in kiri deen ndéi noño'ó.

⁹Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'anda na sello kúu o'on, dá n̄i xini ña t̄ixi noo náa ñoó ño'ó nió ndidaa na n̄i xi'i sa'á ña kándisa na to'on Ndios xí'in sa'á ña sa ká'an na ña ndaa sa'á Jesús noo ñayuu. ¹⁰Ta káyu'u ndidaa na yó'o, ta kaá na xí'in Ndios:

—Mii ní kúu na né'e choon ká'ano cháa ka, mií ní kuu na ii, na ndaa, sa'á ñoó, ¿nda oon keyiko ní sa'á ndú'u, dá naki'in ya'i ní sa'á ni ndú'u, kirá n̄i sata na ndéi noño'ó? —kaá na.

¹¹Dá n̄i ni'i ná dá'on kuxi kandixi na, ta n̄i ta'anda choon noo ná ña ná nani'i ndée ná lú'u ka tiempo nda ná kuu ndidaa na kánian kuu sa'á ña kándisa na to'on Ndios, ná kúu ñayuu xínkuáchi noo Ndios táto'on n̄i kee mií ná.

¹²Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xini n̄i sa'anda na sello kúu iño ñoó. Ta kúu ni'i nda'o n̄i taan, ta n̄i ndunde'i'í ndindii táto'on k̄i'o ndei'í dá'on ndíxi na tá xí'i ndji noo ná, ta yoo n̄i nduku'a'á ni. ¹³Ta nda noño'ó yó'o n̄i kuei t̄iño'o ño'ó induu, táto'on k̄i'o kuei t̄iño'o nda noño'ó kée tachi. ¹⁴Ta n̄i natuu induu táto'on k̄i'o natuu iin yúu tá ko xínño'ó ka naán. Ta ndidaa yuku ndita noño'ó, ta ndidaa yuku ndita ini taño'o n̄i ndaon ña, ta ko ndita kaan xoo noo n̄i sa nditaan. ¹⁵Ta n̄i taxi tá'an ndidaa rey ndéi noño'ó, xí'in ndidaa na ndaya'i, xí'in ndidaa na kuiká, xí'in ndidaa tá dándaki soldado, xí'in ndidaa na ná'ano, xí'in ndidaa na ño'ó t̄ixi ndá'a iin sato'o, xí'in ndidaa na koó sato'o, ta n̄i chide'é ná mií ná ini káo ná'ano, xí'in t̄ixi yuu ná'ano tánee ndika yuku, ¹⁶dá n̄i kaa na xí'in yuku ñoó, xí'in káo ñoó:

—Kuei ndó kodó ndó sata ndú'u, ta dáda'i ndó ndu'u noo na ió dándaki noo téi kaa, xí'in noo na kúu léko kaa, chi xido ini na xini na ndu'u, ¹⁷chi viti kían sa n̄i kasandaá kuu xido nda'o ini na, ¿ta nda yoo ví k̄i'o ndée ini kuita noo ná?

7

Karndaa sello taan iin ciento uu diko komi mil na Israel

¹Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xini ndita komi ángel ndin komi xoo tachi noño'ó yó'o. Ta ndin komi ángel yó'o ndita chítuu tachi, dá ná o kána kaan noño'ó yó'o, ni noo taño'o, ni noo ni iin yito. ²Ta n̄i xini ta'anii iin ka ángel koka v̄i chí xoo noo xino ndindii, ta né'e na sello Ndios takí. Dá ni'i nda'o n̄i káyu'u ná noo ndin komi ángel, na n̄i natin choon ña kían kendava'a na xí'in noño'ó yó'o, xí'in taño'o. ³Ña yó'o n̄i káyu'u ángel ñoó:

—O sa kéndava'a ndó xí'in noño'ó xaan, ni taño'o xaan, ni yito xaan xian nani ko ñá'a kani ndu sello taan na xínkuáchi noo Ndios yo.

⁴Ta n̄i seidó'o ta'ani yu'u ndidaa kúu na n̄i ni'i sello ñoó. Ta kúu ná iin ciento uu diko komi mil na ñoo Israel, ta n̄i kii na t̄ixi ndin ux̄i uu de'e taan nani Israel. ⁵Dá chi tein na ve'e Judá ux̄i uu mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Rubén ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Gad, ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ⁶ta tein na ve'e Aser ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Neftalí ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Manasés ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ⁷ta tein na ve'e Simeón ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Leví ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Isacar ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ⁸ta tein na ve'e Zabulón ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e José ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello, ta tein na ve'e Benjamín ux̄i uu ta'ani mil na n̄i ñani sello.

Ndixi kuxi ku'a'á nda'o mil ñayuu, ta ndita na kéká'ano na Ndios

⁹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xinij ndíta kuá'á ndá'o ñayuu, ta k̄o íin ta'on kandeé ka'i na, dá ch̄i kúú ná ñayuu n̄i kii ndidaá nacióon, na n̄i kii ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ñoo ná'ano, na ká'an iin rá iin yú'u. Ta na yó'o kúú na ndíta noó na ió dándáki noo téj ñoo, xí'ín noó na kúú léko ñoo. Ta ndíxi kuxi na, ta tánee ñoo ndá'a ná.

¹⁰ Ta ña yó'o káyu'ú ná ndíta na:

Iin tó'on na kándéé dákaki ñaa kúú Ndios yo, na ió dándáki noo téj káa, xí'ín na kúú léko káa.

¹¹ Ta n̄i kaq noo ndidaá tá'an ángel, xí'ín ndidaá ta sá'ano ñoo, xí'ín ndin komi ña takí ñoo ndíta na sa'a téj noo ió Ndios dándáki na. Ta n̄i sa kuíta x̄ití ná noo téj ñoo, ta n̄i kasá'a ná ndáño'o na Ndios, ¹² ta kaá na:

Dióon ná koo, tatá Ndios.

Ná natiin ní to'on va'a, xí'ín to'on ndato, xí'ín ña ndichí, xí'ín ndive'e, xí'ín ñaño'ó, xí'ín ndidaá choon, xí'ín ndée viti, ta daá kuití dióon ná koo.

¹³ Dá n̄i kaa iin ta sá'ano ñoo xí'ín yu'u:

—¿Ndá yoo kúú na ndíxi dá'on kuxí káa, ta ndeí n̄i kii na káa?

¹⁴ Dá n̄i kaaj xí'ín rá:

—Mii ní ná'a, tatá.

Dá n̄i kaa ra xí'ín:

—Na káa kúú na n̄i kankuei n̄i kii tein tandó'ó kini. Ta n̄i nakata na dá'on ná xí'ín n̄i na kúú léko, dá n̄i ndukuxí kachían. ¹⁵ Sa'a ñoo ndíta na noo ió Ndios dándáki na, ta nduu ñoo xinkuáchí ná noo ná ini ve'e ño'o na. Sa'a ñoo mií Ndios, na ió dándáki noo téj káa, kúú na koo xí'ín ná, ta kandaka va'a ñaa ná. ¹⁶ Ta o k̄ixi ka ña kuiko na, ta ni o ichi ka na takuii, ta ni o ndíi ka na kee nd̄ind̄i, ta ni o kóo i'ini ka koni na, ¹⁷ dá ch̄i mií va na kúú léko iin me'i noó na ió dándáki káa kandaka na ñayuu yó'o, ta kandaka ñaa ná ko'on na ko'o na noo kána ndita takuii, kirá xí'o ña kataki chichí yó. Ta nadáyaa mií Ndios ndidaá ndirnoo ná —kaá ta sá'ano ñoo xí'ín.

8

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Jesús sello kúú usa

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i sa'anda na sello kúú usa ñoo, ta kúú tádi óon n̄i kuu induú noo ió Ndios táto'on t̄ixi dao hora. ² Ndi'i, dá kúú n̄i xinij ndíta usa ángel noo ió Ndios, ta iin rá iin na n̄i ni'i iin trompeta. ³ Dá n̄i kasáa iin ka ángel, ta n̄i sa kuín na noo náa, ta né'e na iin copa oro noo kéj dusa n̄i saq na. Ta n̄i ni'i ná kuá'á ndá'o dusa, dá dákí'ín tá'an na ña xí'ín ña xíka ñayuu Ndios noo mií ná, dá kej ña noo náa oro ñoo, ña íin noó na ió dándáki ñoo. ⁴ Ta ini copa né'e ángel yó'o kána ño'oma dusa xí'ín ña xíka ñayuu Ndios noo ná kokaan kua'an noo ió mií Ndios. ⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i dakúti ná copa yó'o xí'ín ño'ó kéj noo náa ñoo. Ta ndá induú n̄i dakána na ña nda noño'ó, ta kúú n̄i ka'andi, ta táj ká'an ñayuu, kúú n̄i sa kuíta tasa, ta kúú n̄i ndá'o n̄i taan.

Di'a n̄i kuu tá n̄i tuu ángel ñoo usa trompeta

⁶ Ta ndin usa ángel ñoo n̄i nakuiita nduu xí'ín usa trompeta ñoo, ta kua'an na tuu na ró.

⁷ Tá n̄i tuu ángel mií noó ñoo trompeta na, kúú n̄i koon ñíni xí'ín ño'ó kéj né'e tá'an xí'ín n̄i nda noño'ó. Ná keeá kuendá ña onj ta'ándá kúú yito káa noño'ó, ta iin ta'ándá ra n̄i kej, ta uu ta'ándá ra k̄o ní kej. Ta n̄i kej ndi'i yukú kuíi.

⁸ Ta n̄i tuu ángel kúú uu ñoo trompeta na. Ta tát'o'on k̄i'o káa iin yúku ño'ó kéj ita, dióon káa ña n̄i kankao noo taño'o. Ta iin ta'ándá noo onj ta'ándá taño'o

ñoó n̄i nduu n̄i. ⁹ Ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá kirí ñó'o ini tañ'o n̄i xi'j, ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá barco n̄i naá.

¹⁰ Ta n̄i tuu ángel kúu on̄i ñoo trompeta na. Ta nda induú n̄i kankao iin t̄iñoo kéi ita nda noño'o, ta kéi r̄i tát'o on̄i k̄i'o kéi iin tirño'o. Ta n̄i kankao r̄i noo iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá yuta, x̄i'ín noo iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá noo kána takují. ¹¹ Ta t̄iñoo yó'o kúu r̄i naní Ova. Ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá takují ñó'o noño'o yó'o n̄i nduu ova. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu n̄i xi'j n̄i kee takují ñoo, dá ch̄i n̄i nduu ova ra.

¹² Dá n̄i tuu ángel kúu kom̄i ñoo trompeta na, ta kúu n̄i nda'o va iin tá'í nd̄indii, ta tóon īi vá ūu tá'í ñá. Ta dión ta'ani n̄i ndo'o yoo x̄i'ín t̄iñoo, ch̄i n̄i nda'o ta'ani iin tá'í r̄i. Sa'á ñoo n̄i nakuj̄in naá iin ta'ándá nduu noo on̄i ta'ándáan, ta dión ta'ani n̄i kuu sakuáa.

¹³ Dá n̄i sa nde'í, ta kúu n̄i xin̄i iin ángel tánee na x̄ionoo na nda me'í induú, ta n̄i seído'i ña n̄i'í n̄i kayu'ú na:

—¡Nda'í kúu ví na ndeí noño'o! ¡Nda'í kúu ví ná! ¡Ndeé ví nda'í ndo'o na tá ná tuu ndin on̄i ka ángel yó'o trompeta na!

9

¹ Tá n̄i tuu ángel kúu o'on ñoo trompeta na, dá n̄i xin̄i iin t̄iñoo n̄i yaa nda induú, ta n̄i x̄ino r̄i nda noño'o, ta n̄i ñatiin r̄i nda'á ka ña sónó yú'u yáí konó, ña koó noo sá tuu. ² Dá n̄i sonó r̄i yú'u yáí ñoo, ta kúu n̄i kankuei ño'oma koka kua'an induú tát'o on̄i k̄i'o kána ño'oma yú'u iin x̄ito ká'ano. Ta kúu n̄i da'í va noo nd̄indii n̄i kee ño'oma ñoo, ch̄i iin n̄i n̄i naka'ani ña. ³ Ta tein ño'oma ñoo n̄i kankuei t̄ika kanoo r̄i iin n̄i kúu noño'o. Ta n̄i n̄i'í r̄i choon ña k̄ian kee r̄i tát'o on̄i k̄i'o kée t̄ido'oma ndeí noño'o. ⁴ Ta n̄i ta'ándá choon noo r̄i ña ná dá'a n̄i kendava'a r̄i x̄i'ín ita, n̄i yuku k̄ui, n̄i yit̄o káa noño'o. Sava'a n̄i n̄i'í r̄i choon ña kendava'a r̄i x̄i'ín ñayuu koó sello Ndios tándaa taan. ⁵ Ta ko ní ta'ándá ta'on choon noo r̄i ña k̄ian ka'áni r̄i ñayuu. Sava'a choon n̄i n̄i'í r̄i k̄ian kendava'a r̄i x̄i'ín ná o'on toon yoo, ta dar'u'u ñaá r̄i tát'o on̄i k̄i'o kée iin t̄ido'oma dar'u'u r̄i ñayuu x̄i'ín ñon ndó'o r̄i. ⁶ Ta katoó ñayuu kuu na daá ñoo, t̄ido o kuu ta'on na. Ta va'arí nda'í ná ka'án ná kuu na, t̄ido o kuu ta'on na.

⁷ Ta tát'o on̄i ndáa kuéi, kirí sá ió nduu kandodó ra naá, k̄i'o dión ndáa t̄ika ñoo. Ta tát'o on̄i k̄i'o ndáa corona oro, k̄i'o dión ndáa ña kandodó din̄i r̄i. Ta tát'o on̄i k̄i'o ndáa noo ñayuu, k̄i'o dión ndáa noo r̄i. ⁸ Ta tát'o on̄i k̄i'o n̄i'í id̄i din̄i na ñá'a, k̄i'o dión n̄i'í id̄i din̄i r̄i. Ta tát'o on̄i k̄i'o ndáa no'o ndika'a, k̄i'o dión ndáa no'o r̄i. ⁹ Tát'o on̄i iin kaá k̄ian ndad̄i yu'ú ndiká r̄i. Tát'o on̄i k̄i'o n̄i'í x̄ido taxi tá'an kua'a kuéi ño'o carreta kua'an r̄i x̄i'ín ta kua'an naá, k̄i'o dión n̄i'í x̄ido oon kée ndixi r̄i. ¹⁰ Tát'o on̄i k̄i'o ndáa ndó'o t̄ido'oma, k̄i'o dión ndáa ndó'o r̄i, dá ch̄i ió ñon ñá. Ta n̄i ñatiin r̄i choon ña x̄i'ín ndó'o r̄i dar'u'u ka'í r̄i ñayuu o'on toon yoo. ¹¹ Ta mií ángel dándaki nda maá ini yáí konó ñoo kúu sato'o r̄i, ta Abadón nanián x̄i'ín to'on hebreo, ta x̄i'ín to'on griego nanián Apolión. To'on yó'o kóni kaa, ña dánaá ñaá.

¹² N̄i ya'a va iin tandó'o, t̄ido vei ūu kaan.

¹³ Tá n̄i tuu ángel kúu iño ñoo trompeta na, dá n̄i seído'i tach̄i iin ñayuu, ta tach̄i yó'o n̄i kixi chí me'í ndin kom̄i ndik̄i ndita iin iin tit̄o noo náa oro ñon noo Ndios, ¹⁴ ta n̄i kaaan x̄i'ín ángel kúu iño, na n̄i tuu trompeta ñoo:

—Kua'án ndasón ndin kom̄i ángel ndik̄o yu'ú yuta ká'ano naní Eufates —kaáan.

¹⁵ Dá n̄i ndaxí ndin kom̄i ángel ndik̄o ñoo, ta ángel yó'o k̄ian sa daá ió nduu ndati kasandaá hora yó'o, x̄i'ín kuu yó'o, x̄i'ín yoo yó'o, x̄i'ín kua'á yó'o, dá ka'ánián iin ta'ándá ñayuu noo on̄i ta'ándá na. ¹⁶ Ta ña yó'o ndáka iin tu'u

ká'ano soldado kándodó kuéi. Ta n̄i seido'o yu'u ña kúu rá uū ciento millón soldado. ¹⁷ Ta ña yó'o n̄i xini n̄i kee Ndios, ta ndidaá kuéi ñoo xí'in ndidaá ta kándodó r̄i n̄i'ino do'ono kaa, ta ndé'an tató'on ndé'é ño'ó ita. Ta ndí'i ta'anian tató'on ndé'é yuu ndato nani zafiro. Ta kuaán ta'anian tató'on k̄i'o ndé'é azufre. Tató'on k̄i'o ndaa din̄i ndika'a, k̄i'o dión ndaa din̄i kuéi ñoo. Ta ini yú'u r̄i kankuei ño'ó ita, xí'in ño'oma xí'in azufre. ¹⁸ Ta n̄i xí'i iin ta'ándá ñayuu noó on̄i ta'ándá na n̄i kee ño'ó ita xí'in ño'oma xí'in azufre, tá'an ña n̄i kankuei yú'u kuéi ñoo. ¹⁹ Ta xí'in ndé'e yú'u r̄i, ta xí'in ndé'e ndó'o r̄i dárkue'e r̄i ñayuu, dá ch̄i tató'on ndaa din̄i koq, dión ndaa din̄i ndó'o r̄i, ta xí'in ña yó'o dárkue'e r̄i ñayuu.

²⁰ Ta ñayuu, na ko ní xí'i n̄i kee ndin on̄i tando'ó yó'o, ko ní xín īi vá ná nandikó iní na, ta dánkoo na ña kini kée na, ni ko ní dándí'i na ña k̄ian kandaño'o na ña u'u, ta ko ní dándí'i na ña k̄ian kandaño'o na yoko n̄i kava'a xí'in oro, xí'in plata, xí'in bronze, xí'in yuu o xí'in yito, va'ará ko túu noán, va'ará ko tái do'an, va'ará ko kandaan, tido ndáño'o īi vá naan. ²¹ Ta ko ní nándikó iní na sa'á ña sa'áni ná nd̄i, ta ni sa'á ña kétadi na xí'in ñayuu, ta ni sa'á ña k̄idi na xí'in na ko kúu ñadi'i na o yíi ná, ta ni sa'á ña k̄i'in ku'i'iná ná.

10

Kárxoo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná

¹ N̄i ndí'i, dá n̄i xini koqoo iin ka ángel ndakí nda'o vei na nda induú, ta n̄i kii na tein iin viko, ta iin iin chiyángi din̄i ná. Tató'on k̄i'o ndé'é nd̄indii, k̄i'o dión ndé'é noq ná. Tató'on k̄i'o ndé'é ño'ó sá'ano ita, k̄i'o dión ndé'é sa'a ná. ² Ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná, ta nóno noán. Ta xí'in sa'a xoo kuá'a na séin na noó taño'o, ta xí'in sa'a xoo íti na séin na noño'o ichí. ³ Ta tató'on k̄i'o k̄ayu'u ndika'a tondó, k̄i'o dión n̄i k̄ayu'u ná. Dá tá n̄i ndí'i n̄i k̄ayu'u ná, dá n̄i ka'andi usá ta'ándá. ⁴ Dá tá n̄i ndí'i n̄i ka'andi ñoo, dá kua'an yu'u taai ndi kóni kaa ña n̄i ka'andi ñoo. Tido n̄i seido'i iin tach̄i na n̄i ka'an xí'in nda induú, ta kaáan:

—Ná dá'a ni taaón ndi kóni kaa ña n̄i ka'andi kaa. Va'a kaan ná koo de'é nian noq mííon.

⁵ Dá n̄i xini n̄i ndane'e ángel iin séin noq taño'o ñoo xí'in noño'o ichí ñoo ndá'a xoo kuá'a na chí induú dí'a, ⁶ dá n̄i nachina'á ná Ndios, na daá takí kuii, na n̄i kava'a induú xí'in noño'o xí'in taño'o, xí'in ndidaá ña'a ió noán, ña o kándati ka na cháá ka tiempo, ⁷ dá ch̄i tá ná kasandaá kuu kasá'a tuu ángel kúu usá ñoo trompeta na, dá natuu ndidaá ña sa io de'é n̄i kee míi Ndios tató'on k̄i'o n̄i kaa na xí'in profeta, tá'an na sa xino kuáchí noq ná, kaá ángel ñoo.

⁸ Ta míi tach̄i na n̄i seido'i n̄i ka'an xí'in nda induú, ñoo k̄ian n̄i ka'an tuku xí'in, ta kaáan:

—Kua'an k̄i'ón libro ló'o nóno noq tánee ndá'a ángel iin séin noq taño'o xí'in noño'o ichí kaa.

⁹ Dá n̄i kee kua'in noq iin ángel ñoo. Dá n̄i kaaj xí'in ná ña ná tei na libro ló'o ñoo noq. Dá n̄i kaa na xí'in:

—Jó'on, kei ña viti, dá ná kankao ova ña ini t̄isón, tido kankao vid̄ian tató'on vid̄i ndudí ini yú'on —kaá na.

¹⁰ Dá n̄i nat̄iian libro ló'o tánee ndá'a ángel ñoo. Dá n̄i seíi ña. Ta kúu n̄i kankao vid̄ian ini yú'i tató'on k̄i'o vid̄i ndudí, tido ini t̄ixi n̄i kankao ova ña.

¹¹ Dá n̄i kaa na xí'in:

—Míian ndúsá kánian kasto'ón xí'in ñayuu sa'á ndí k̄ian ndo'o kuá'a nda'o ñoo xí'in nación, xí'in na ka'an iin rá iin yú'u, xí'in rey dándakí ñaa.

11

Dì'a nì ndo'o uú taa nì xí'o ndaq kuendá sa'a Ndios

1 Dá nì nì'ì yu'u'ù iin ndoo, ta káa rá tátò'on káa iin vara chíki'ó nà. Dá nì ta'anda choon nooi, chí kaá nà xí'íin:

—Kua'án chíki'óon ve'e ñ'o Ndios, xí'ín noo náa, ta naka'ávón ndidaá kúú nà ndéi ndáño'o Ndios. ² Tído ná dá'a nì chíki'óon yé'é sata vé'e, dá chí nà tukú, nà kò kúú ñayuu Ndios, nì natiiin yé'é sata vé'e, ta ko'on nà koni xíxi na ñoo ij ñoo tein uú diko uú yoo. ³ Ta ko'in tanda'í uú taa xí'o ndaa kuendá sa'í, dá ka'an rá xí'ín ñayuu sa'a ndidaá ña koo. Ta dión kee ra iin mil uú ciento oní diko kuu, ta kandixi nda'í ra.

⁴ Ta ndin nduú taa yó'o kúú ndin nduú yító olivo, ta kúú ta'ani ra ndin nduú candelero ndíta tóon noo Ndios, nà kúú sato'o ñayuu yó'o. ⁵ Tá ió iin káa na ka'án kendava'a xí'ín rá, ta kúú kankuei ño'ó ita yú'u rá, dá dándúta ra taa xiní u'u ñaa. Ta ndi ndáa mií nà kóni kendava'a xí'ín rá, kí'o dión ta'ani kánian kuu nà. ⁶ Ta taa yó'o kakomí choon ña kían kadi rá induú, dá o kóon dai xí'ín ndidaá tein kuu dána'a rá sa'a ndí kían koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra takuij nì, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra nio ñayuu ndidaá ta'ándá ká'án mií rá.

⁷ Tá ná dándí'í ra choon nì nì'ì rá, dá keta kíti tondó ká'ano yu'u yáí konó ñoo, ta naá rì xí'ín ndin nduú taa yó'o, dá kandeé rí xí'ín rá, ta ka'áni ñaa rí.

⁸ Ta yíkí koño rá kandeí noo yá'í ñoo ká'ano, tá'an ña ká'an nà xí'ín Sodoma xí'ín Egipto. Ta ñoo yó'o ta'ani kúú noo nì chírkaa na sato'o yo Jesús ndíka cruz. ⁹ Ta nà ndéi ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ndidaá ñoo kuálí, xí'ín nà ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín nà ndéi ndidaá nación koni kandeí yíkí koño rá noo yá'í ñoo oní kuu dao, ta kò iin konó ña nduxian. ¹⁰ Ta kadij nda'o ini ñayuu ndéi noñó'o sa'a ña nì xí'ì ra, ta kee na iin víko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a noo ná, dá chí nì ndo'o nda'o nio nà ndéi ñayuu yó'o nì kee ndin nduú profeta ñoo.

¹¹ Tído tá ná ya'a oní kuu dao, dá natakí ndin nduú rá kee Ndios, ta kúú ndakuei va ra. Ta kúú yu'u nda'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o tá ná koni na ña nì natakí rá. ¹² Dá kueídó'o ra tachí iin nà ka'an nì'ì chí induú, ta di'a kaaan xí'ín rá:

—Kua'án kaa ndó na'a kíj ndo.

Ta sata iin víko kaa ra ko'on rá induú, ta ndidaá nà xiní u'u ñaa koni xí'ín noo ná ña dión koo. ¹³ Ta mií hora daá nì'ì nda'o taa, ta noo iin iin ciento ve'e ndíta ñoo, koon uxian, ta kuu usa toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo ñoo, yu'u nda'o na kee ña kuu ñoo, dá kasá'a ná keká'ano na Ndios, nà ió induú.

¹⁴ Dión nì kuu, dá nì ya'a tandó'ó kúú uú, tído vei iin kaan, ña kúú oní.

Dì'a nì kuu tá nì tuu ángel kúú usa ñoo trompeta na

¹⁵ Tá nì tuu ángel kúú usa ñoo trompeta na, ta kúú táj nì'ì nda'o nì kayu'u kua'á tachí chí induú, ta kaaan:

Nì natiiin Ndios, nà kúú sato'o yo, xí'ín Cristo ndidaá choon, ta dándáki kuuí nà.

¹⁶ Dá nì sa kuita xiti ndin oko komi ta sa'ano ndéi diin Ndios noo ió nà dándáki na, ta nì xinó taa rá nda noñó'o ndáño'o ñaa rá, ¹⁷ ta kaá rá:

Nákí'o ndu ndivé'e noo ní, sato'o Ndios, mií ní kúú nà kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta mií ní kúú ní, ta mií ní nì sa kuu ní, ta mií ní kúú nà kasaa. Ndivé'e ní, dá chí mií ní kúú nà nì natiiin ndi'ì choon viti, ta nì kasá'a dándáki ní.

¹⁸ Nì xido nda'o ini ndidaá nación,

tído viti kían nì kasáa ña xído ini mií ní,
 dá chî sâ nì kasandaá kuu keyíko ní sa'á ñayuu nì xî'í.
 Ta ko'on ní kemánì ní profeta, tá'an na sâ xinkuáchi noo ní,
 ta kemánì ta'ani ní ndidaá ñayuu mií ní,
 xí'ín ndidaá ka na yu'ú ni'ini ñaá,
 á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.
 Ta sâ nì kasandaá ta'ani kuu dánaa ní na kéndava'a xí'ín noño'o.

¹⁹ Dá nì nono yé'é ve'e ño'o Ndios induú, ta túu ìn iin sato, kirá dándáki ña nì kandoo Ndios kemánì ná ñayuu na. Ta nì sâ kuíta tasa, ta táí ká'an ñayuu, ta ní'í xído kúu ka'andi, ta nì kasá'á táan, ta ná'ano nda'o ñíñí nì kasá'á kóon.

12

Di'a nì kuu tá nì naá koq kua'á ká'ano xí'ín iin ñá'a

¹ Nì ndí'í, dá nì xinií iin ka ña'a xíxi kua'an chí induú, chî nì xinií iin ta'áná ñá'a, ta dá'on ndíxián kúu ndíndii, ta tíxi sâ'an nákaa yoo, ta kánóo iin corona nì kavá'a xí'ín uxí uu tíñoo dinjan. ² Ta ñó'o de'án, ta káyu'án, chî sáxián tíxián, dá chî sâ káki de'án, sa'á ñóo ndó'o niqan. ³ Ta nì xini ta'anii iin ka ña'a ká'ano chí induú, ta ña yó'o kúu iin koq kua'á ká'ano, ta usá kúu diní rí, ta uxí kúu ndíkí rí, ta iin iin diní rí ñó'o tikaṭa kuaán. ⁴ Ta xí'ín ndó'o rí nì yáko rí iin tá'í noo ndin oní tá'í tíñoo ñó'o induú, ta nì dakuéí ñaá rí nda noño'o. Ta nì sartuu koq ká'ano yó'o mií noo ta'áná ñá'a sâ kua'an kaki de'e ñóo, dá kokó rí de'án tá ná kaki xi. ⁵ Ta kúu nì kaki va de'e ñá'a yó'o, ta kúu xí iin tayíi. Ta kasandaá xí dándáki xi ndidaá tá'an nación xí'ín vara kaa. Tído nì díta ní'ini ñaá Ndios yu'ú koq ñóo, dá koo xi xí'ín ná noo ió na dándáki na. ⁶ Dá nì xino ñá'a yó'o noo koq ñóo kua'an noño'o íchí noo nì kenduu Ndios kooán, ta ñóo koto ñaá ná iin mil uu ciento oní diko kuu.

⁷ Nì ndí'í daá, dá nì koo iin ña'a chí induú, chî nì ndakuíjn Miguel xí'ín ndidaá ka ángel ndíta xí'ín ná, dá nì naá ná xí'ín koq ká'ano ñóo, xí'ín ndidaá ángel kini ndíta xoo mií rí. ⁸ Tído ko ní kándéé rí naá rí xí'ín ná, ta ko ní ni'í ka rí noo koo rí xí'ín ángel rí induú. ⁹ Dá nì dakána na koq ká'ano ñóo kua'an rí nda sata vé'e, kirí kúu koq sá'ano, kirí kúu tímí'á, kirí naní Satanás, ta kirí yó'o kúu rí xionoo dándá'í ñayuu iin ní kúu ñayuu. Ta nì dakána ni'ini na rí nì naaxino rí nda noño'o xí'ín ndidaá ángel tí.

¹⁰ Dá nì sejdó'í nì káyu'ú iin na chí induú, ta kaá na di'a:

—Sâ nì kasandaá vá kuu dákaiki Ndios ñayuu na, ta nì naṭiin na ndidaá ndéé, ta dándáki na ndidaá kúu ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá chî sâ nì dakána va na kirí dátaí kuáchi na kándísa xí'ín yó noo Ndios, tá'an kirí sâ dátaí kuáchi ñaá nduu ñóo. ¹¹ Tído nì kándéé vá ñayuu ñóo xí'ín rí nì kee nì na kúu léko, kirá nì xita sa'a ná, xí'ín sa'á ña nì sa xí'o ndaa na kuendá sa'á to'on va'a Jesús, chî ko ní ndí'í ta'on ini na sa'á ña kataki na, di'a nì xí'o na mií ña kían kuu na sa'a Ndios. ¹² Sa'á ñóo ná kadíj iní yo'ó, induú, ta ná kadíj iní ndo'ó, na ndéi xaan. Tído nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi noño'o xaan, xí'ín ndo'ó, kirí ñó'o ini taño'o xaan, dá chî xído nda'o ini kirí u'u konoo rí kosaa rí noo ndéi ndó, chî ná'á rí ña ndadá cháá vá kuu koo rí —kaá na.

¹³ Tá nì kandaá ini koq ká'ano ñóo ña nì dakána ñaá Ndios kua'an rí nda noño'o, dá nì kee rí tákaa rí sata ñá'a, ña nì dakáki tayíi ló'o ñóo, kua'an rí. ¹⁴ Dá nì ni'í ta'áná ñá'a ñóo uu ndixí ná'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneeán ko'an nda noño'o íchí, dá kandoo koo ñóo, dá kasandaáan noo ní kenduu Ndios kakaá de'áan, noo koto ñaá ná oní kuia dao. ¹⁵ Dá nì ndusa rí kua'á nda'o takuúí sata ta'áná ñá'a ñóo, dá dátání ñaá rí, nì ka'án rí, dá chî takuúí nì kankuei yu'ú rí kúu táto'on iin yuta. ¹⁶ Tído nì chindeé vá ñaá noño'o yó'o, dá chî nì

nono yú'an, ta kúu nì xi'i ndi'an takujì yuta nì kankuei yú'u koq ká'ano ñoo. ¹⁷ Ta kúu nì xido nda'o ini koq ká'ano ñoo nì xini rì ta'ána ñá'a ñoo. Sa'a ñoo nì kee rì kua'an rì naá rì xi'in ndidaa ka de'an, tá'an na ne'e va'a choon nì sa'anda Ndios noq ná, chi na yó'o kúu na xi'o ndaa kuenda sa'a Jesucristo.

13

Dì'a nì kee uu kiri kini

¹ Nì ndi'i, dá nì sa kuin yu'u noq ñotì yu'u taño'o, dá nì xini nì xinkoo iin kitì deen vejì rì noq taño'o ñoo. Ta usa kúu dinì rì, ta uxì kúu ndíkì rì, ta iin iin ndíkì rì ñó'o tikata kuaán, ta iin rá iin dinì rì tándaa kuq ká'an ndava'a sa'a Ndios. ² Ta táto'on kì'o káa chitò deen nanì leopardo, kì'o dión káa kirì kini yó'o. Ta táto'on kì'o ndaa sa'a oso, kì'o dión ndaa sa'a rì. Ta táto'on kì'o ká'ano yú'u ndika'a, kì'o dión ndaa yú'u rì. Ta nì naqì'o miì koq ká'ano ñoo ndée rì noq kitì yó'o, ta nì naqì'o ta'ani rì téjì noq dándáki rì noq rì, ta nì xi'o ta'ani rì ndidaa tá'an choon sa ne'e rì noq rì. ³ Ta nì xini ña nì tarkue'e iin dinì rì, ta kua'an rì kuu rì keean. Tído nì nduv'a va dinì rì noq nì tarkue'e ñoo, ta ko ní xi'ì ta'on rì. Sa'a ñoo nì naá téjì inì ñayuu nì xini na, ta nì kasá'a ná ndíko na rì. ⁴ Ta nì kasá'a ná ndaño'o na koq ká'ano, kirì nì xi'o choon noq kitì yó'o, ta nì kasá'a ndaño'o ta'ani na miì rì, ta di'a kaá na kéká'ano na rì:

—¿Ndá yoo kándée kée táto'on kée kirì chiká'ano yó'o? Ta, ¿ndá yoo kandé naá xi'in rì? —kaá na.

⁵ Ta nì ni'ì ta'ani rì ña ka'an rì ndidaa to'on táyí, dá chindaya'i rì miì rì, ta ka'an ndava'a rì sa'a Ndios. Ta nì ni'ì rì choon ña dándáki rì uu diko uu toon yoo. ⁶ Sa'a ñoo nì kasá'a rì ká'an ndava'a rì sa'a Ndios, ta kénóo rì kuu ná, ta ká'an ndava'a rì sa'a ve'e ño'o noq ió Ndios, xi'in sa'a ndidaa na ndéi induú. ⁷ Ta nì nono noq rì ña kían naá rì xi'in ñayuu Ndios, ta nì nono noq rì ña kandeé rì xi'in ná. Ta nì ni'ì ta'ani rì choon ña kían dándáki rì ndidaa ñoo kuálì, xi'in ndidaa ñoo ná'ano, xi'in na ká'an iin rá iin yú'u, xi'in na ndéi ndidaa nación. ⁸ Ta ndidaa tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o nì kasá'a ndaño'o na rì, chi nda rá ko ñá'a kasá'a sa'a ñayuú, nda daá vá ko kándodó kuq ná noq libro noq kándodó kuq na ni'ì ña kataki chíchí. Ta ña yó'o kúu libro na kúu léko, na nì sa'ání ná.

⁹ Sa'a ñoo ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ná kueidó'o ndó noq ká'in. ¹⁰ Dá chi na nì kaniaan kaka'a ve'e ka'a, ve'e ka'a va kasandaá na, ta na nì kaniaan kuu xi'in espada, kì'o dión kuu na. Sa'a ñoo kánian kandeé nduu ñayuu Ndios ndo'o nio ná xi'in ña ndeé iní na, ta kánian kandita toon na xi'in ña kándée iní na Ndios.

¹¹ Nì ndi'i, dá nì xini nì xinkoo iin ka kitì chiká'ano chí tixi ñó'o di'a, ta uu kúu ndíkì rì, ta táto'on kì'o ndaa ndíkì borrego, kì'o dión ndaaan. Tído táto'on kì'o ká'an koq ká'ano ñoo, kì'o dión ká'an kirì ñoo. ¹² Ta ne'e ta'ani rì choon táto'on ne'e kitì miì noq ñoo, ta noq miì rì kée kirì yó'o ndidaa ñá'a. Ta dáka'an rì ndidaa ñayuu, dá kandaño'o na kirì miì noq ñoo, kirì nì nda'a dinì noq nì tarkue'e ka'í ñoo. ¹³ Ta kua'a nda'o ña'a ná'ano kée rì, dá chi nda induú dákoon rì ño'ó ita noq ndidaa ñayuu. ¹⁴ Dánda'í rì ñayuu ndéi noño'o, chi nì ni'ì rì ña kandeé rì kee rì ña ná'ano noq kitì miì noq ñoo. Ta nì sa'anda rì choon noq na ndéi noño'o ña ná kava'a na iin na'ána, ña káa táto'on káa kirì miì noq ñoo, tá'an kirì nì nda'a dinì noq nì tarkue'e ka'í xi'in espada. ¹⁵ Ta nì nono noq rì ña kían kì'o rì tachì noq na'ána nì kava'a ñoo, dá kuu ka'an. Ta kómian choon ka'anián ndidaa ñayuu ko kándia kandaño'o ña. ¹⁶ Ta nì sa'anda rì choon ña ná ñani tónj ndá'a xoo kuá'a ndidaa ñayuu o taan na, ta ko ne'e tandíni á miì ná kuálì ná o miì ná yatá ná, á miì ná kuíká ná o miì ná kúnda'í na, á miì ná kúu ná sato'o o na ño'ó tixi ndá'a iin sato'o. ¹⁷ Ta nì iin

to'ón ta'on ñayuu o kúu kuiin na ña'a, ta ni o kúu ta'on ñikó naan tá kqó tóni ñoo o kuu ri o número kuu ri tándaa ndá'a ná o taan na. ¹⁸ Yó'o kóni ñaxintóni, ta kóni ñini, dá taó kuendá ndo número kiti chiká'ano yó'o, chi número yó'o ká'an sa'a iin taa, ta número yó'o kúu iño ciento oni diko iño.

14

Xíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu

¹ Ni ndi'i, dá ni xini iin ndichi na kúu léko ñoo ñini yúku nani Sión, ta ñini ná ndíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tándaa kuu léko ñoo xí'in kuu tatá na. ² Dá ni seido'i ni'i ká'an na chí induú. Ta táto'on ki'o ní'i xido takuii kua'a, ki'o dión ni'i ká'an na. Ta táto'on ki'o káyu'ú dai, ki'o dión ni'i ká'an na. Ta kádián táto'on ki'o kúu tá dák'a na arpa, ki'o dión kúu noo ká'an na. ³ Ta xíta na iin yaa saá noo na ió dándaki ñoo, xí'in noo ndin komi ña takí ñoo, xí'in noo ndin oko komi ta sa'ano ndei ñini ná ñoo. Ta ni ko iin ta'on kandeé katí'a yaa xíta na, sa'va'a iin ciento uu diko komi mil ñayuu ni ñakáki Ndios tein ñayuu ndei ñayuu yó'o kúu na xíta ña. ⁴ Dá chi ndidaa na yó'o ko ní ya'a ta'on na kee na kuachi xí'in na ñá'a, sa'a ñoo ndaa vii vá ná. Ta ndidaa na yó'o ndiko na satá na kúu léko kua'an na ndei kúu míi vá noo ná ko'on na. Ta ndidaa na yó'o kúu na ni ñakáki Ndios tein ndidaa ñayuu, dá kakuu na na míi noe natiin Ndios xí'in na kúu léko ñoo. ⁵ Ta ni iin to'ón ta'on ña to'ón ko ní kánkuei yú'u ná, chi kúu ná ñayuu ndaa vii noo Ndios, noo ió na dándaki na.

Oni ángel xi'o ndaa kuendá

⁶ Ni ndi'i, dá ni xini tánee iin ka ángel xionoo na me'i induú, ta né'e na to'on va'a Jesús, ña daá kuiti koo, dá dána'a na ña noo ñayuu ndei noño'o, noo ndidaa nación, noo ndidaa ñoo kuáli, noo na ká'an iin rá iin yú'u, xí'in noo na ndei iin rá iin ñoo ná'ano. ⁷ Ta kaá na di'a káyu'ú ná:

—Káyu'ú ni'ini ndo Ndios, ta ki'o ndo ñaño'o noo na, chi sa ni kasandaá kuu keyiko na sa'a ñayuu. Ta kandaño'o ndo Ndios, na ni kava'a induú xí'in noño'o, xí'in taño'o xí'in iin rá iin ndúta noo kána takuii.

⁸ Ta sata ángel yó'o tánee iin ka ángel vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ni yaa va ñoo Babilonia, ni yaa va ñoo Babilonia, ña kúu ñoo ká'ano, dá chi ni ñaxinián ndidaa tá'an nación xí'in ña kini xí'in ña ka'an noo kée ñee ñoan.

⁹ Ta sata ángel yó'o tánee iin ka ángel kúu oni vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ndi ndaa míi vá na ni kandiá ndaño'o kiti chiká'ano ñoo xí'in na'ána ri, ta ni kandiá ta'ani na ni ñani tóni ndá'a ná o taan na, ¹⁰ dá kían kánian ko'o na vino ova, ña kúu ña xido ini Ndios xini ñaa ná, chi ko'on Ndios kuei ndi'i na ña xido ini na satá ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ndo'o kini ni'o ná kee ño'o kéi xí'in azufre noo ángel xí'in noo ná kúu léko. ¹¹ Ta daá kuiti kuiin ndichi ño'oma noo ño'o na ndó'o ní'o ná, ta ni nduú ni ñoo o kóni na nani'i ndé'e ná, chi ni sa ndaño'o na kiti chiká'ano ñoo xí'in na'ána ri, ta ni kandiá na tándaa tóni ri ndá'a ná o taan na.

¹² Sa'a ñoo kánian ki'o nde'e ini ndidaa ñayuu Ndios, tá'an na ndíta ndaa xí'in choon ni sa'anda Ndios noo ná, na kándé'e ká'ano ini Jesús.

¹³ Ta ni seido'i ni ka'an iin tachi na ni ka'an nda induú:

—Ta taa di'a noo tuti xaan: “Ta yó'o chí noo ndiká'an ndi kúu ví na kuu sa'a ña kúu ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaan, dión kían, kaá Espiritu i Ndios. Míian ndaa koni na nani'i ndé'e ná, dá chi na'a i i vá choon ni kee na.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda iin ángel tirió xí'ín uva noñó'ó yó'o

14 Ta ni xinij tánee iin viko kuxí ndato nda'o, ta noǵán ñoo ió iin ɬaa, ta kóni koo ra táto'on k'i'o káa iin ɬaa ñayuu yó'o. Ta kánoo iin corona oro dinj rá, ta né'e ra iin hoz deen. 15 Dá ni keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ta kúu nji'ndida'o ni kayu'u ná noǵo ɾa ió noǵo viko ñoo:

—Chikaá yo'lo hoz sa'a tirió xaan viti, ta ka'andaan, chi sa ni kasandaá va kuu ta'anda ña, dá chi sa ndidaá vá tirió káa noñó'ó xaan ni ichi.

16 Dá ni chikaa ɾa ió noǵo viko ñoo hoz sa'a tirió káa ñoo, dá ni sa'anda ndi'i ra tirió káa noǵán.

17 Dá ni keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ña ín induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen nda'a ná ve'i na. 18 Dá ni keta ta'ani iin ka ángel chí noǵo ná Ndios di'a, ta na yo'lo kómí choon satá ño'ó kéj. Dá ni kayu'u ná iin ka ángel né'e hoz deen ñoo, ta kaá na:

—Chikaá hoz deen né'on xaan sa'a iin rá iin tu'u uva ín noǵo yíto káa noñó'ó xaan, dá chi sa ni chichi va rí.

19 Dá ni chikaa ángel ñoo hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva ín yíto káa noñó'ó. Dá ni taán ná rí noǵo kaño'o rí ko'onj rí noǵo ña xido ini Ndios. 20 Ta nda yu'u ñoo ñoo ni so'onj uva yo'lo, ta noǵo ni so'onj rí ni xita kua'á nda'o nij, ta ni kaa rá chí nino táto'on dikó tánee yú'u kuéj, ta ni naka'ani rá táto'on oni ciento kilómetro.

15

Kasaq usq ka ángel, ta né'e na ndin usq ɬandó'ó noǵo ndi'i

1 Ni ndi'i, dá ni xinij iin ka ña'a ndato, ña ká'ano, ña naa inio xinio chí induú. Ta ña yo'lo kúu usá ángel, ta né'e na ndin usá ɬandó'ó noǵo ndi'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ña xido ini Ndios. 2 Dá ni xini ta'anij iin ña'a káa táto'on káa taño'o, ta yé'e ɾa táto'on yé'e yuu ɬatá, ta ni naki'ín tá'an rá xí'ín ño'ó kéj ita. Ta ni xini ta'anij ndidaá na ni kandeé xí'ín kiti chiká'ano ñoo, xí'ín na'ána rí, chi ko ní sá ndaño'o ñaa ná, ta ko ní kándia na ñani tóni ná xí'ín kuu rí o número kuu rí. Ndidaá na yo'lo ndita noǵo taño'o yé'e táto'on yé'e yuu ɬatá ñoo, ta ndidaá na yo'lo né'e arpa Ndios ndita na. 3 Ta xita na yaa ni xita Moisés, tá'an na sa xinkuáchi noǵo Ndios, xí'ín yaa xita na kúu léko, ta di'a xita na:

Ña ná'ano kée ní, ta ña ndato nda'o kée ní, sato'o ndu.

Mii ní kúu na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ta mii ní kúu na kéndúsá'ano, ta mii ní kúu na kée ña ndaa.

Ta iin tó'on dinj mii ní kúu rey dándaki ndidaá tá'an ñayuu.

4 ¿Nda yoo ví ná kaa ña o yu'u na mii ní,

ñá o kéká'ano na mii ní, sato'o ndu?

Ko ín ta'on, dá chi iin tó'on dinj mii ní vá kúu na ij.

Sa'a ñoo ná kuita ndidaá tá'an nación noǵo mii ní, ta kandaño'o na mii ní,

dá chi sa ni na'a ní ña kényiko ndaa ní ndidaá ña.

5 Tá ni ndi'i, dá ni xinij ña chí induú ni nono yé'e noǵo kúu noǵo ij cháa ka ini ve'e ño'o, ña ná'a ña ní kando'o Ndios kemáni ná yó. 6 Ta ini ve'e ño'o ñoo ní kankeui usá ángel, ta ndin usá ángel ñoo né'e iin rá iin kue'e kando'o ñayuu. Ta ndixi na dá'on kuxí kachj, ta náye'e ndaa oon vián, ta ni kaq noo iin cincho oro yu'u ndiká na. 7 Ta tein ndin komj ña ɬakí ñoo ni kana iian, ta né'an usá copa oro. Dá ni xí'oan iin rá iian noǵo ndin usá ángel ñoo, ta ni chiti inian ño'o ña xido ini Ndios, na daá takí kuif. 8 Ta kúu ni nakuti ve'e ño'o ñoo xí'ín ño'oma, ta dión, dá ni na'a Ndios ndi k'i'o ká'ano na, ta ni na'a na ndi k'i'o ndakí na. Ta ni ko ín ta'on kuu ku'u ini ve'e ño'o Ndios nda ná xinkoo ndin usá kue'e né'e ndin usá ángel ñoo.

16

Di'a ni kuu tá ni kuei ángel ñoo copa na

¹ Ta nda ini ve'e ño'o ñoo ni seido'i káyu'ú ná noq ndin usa ángel ñoo, ta kaá na:

—Kua'an ndo kata ndo nda noño'o káa ña ñó'o ini ndin usa copa né'e ndó xaan, ña dándaki ña xido ini Ndios.

² Dá ni kuei ángel mií noq ñoo nduta ñó'o ini copa na noño'o yó'o, ta kúu ni ndaki iin kue'e kini noq ñayuu ni kandia ni natiiin tóni kiti chiká'ano, ta ni sa ndaño'o na na'aná ri. Ta kue'e yó'o ni datáni ñii ná, ta ni ndo'o nda'o níó ná ni kean.

³ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu uu ñoo nduta ñó'o ini copa na noq taño'o. Ta kúu ni nduu taño'o ñoo ni, ta ndé'é rá táto'on ndé'é ni ndii. Ta kúu ni naá ndí'i va ña'a takí xí'in kiri takí ñó'o ini taño'o ñoo.

⁴ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu oni ñoo nduta ñó'o ini copa na ini iin rá iin yuta xí'in ini iin rá iin nduta noq kána takuií. Ta kúu ni nduu takuií ñoo ni.

⁵ Dá ni seido'i ni ka'an ángel dándaki takuií ñoo, ta kaá na di'a:

—Iin na ndaa nda'o kúu ni, sato'o ndu, mií ni ni sa kuu ni, ta mií ni kúu ni, ta mií ni kúu na ij, dá chi kényiko ndaa ní sa'a ndidaa ña'a, ⁶ ta sa'a ña ni sati na ndéi noño'o ni ñayuu mií ni, xí'in ni profeta ní, sa'a ñoo ni sa'an ní ni ndee ní takuií xí'i na kúu rá ni, chi k'i' dión kánian ndo'o na sa'a ña kini ni kee na.

⁷ Ta ni seido'i ni kayu'ú iin ka ángel nda noq naa Ndios, ta kaá na:

—Miian ndaa kuiti dión kián, sato'o ndu, mií ni kúu Ndios kándéé kée ndidaa tá'an ña'a, ta kényiko ndaa ní, ta kényiko va'a ní sa'a ñayuu.

⁸ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu komi ñoo nduta ñó'o ini copa na noq ndindii, dá ni ndudeen cháa kaan, dá ni chinó'an ndidaa ñayuu xí'in ñó'o. ⁹ Ta ni kei ñayuu ñoo ni kee ká'an ndindii, ta ni ka'an ndava'a na sa'a kuu Ndios, na kómí choon sata ndidaa tandó'o yó'o, ta ko ní xín na nandikó ini na, ta ko ní xín na k'i'o na ñaño'o noq Ndios.

¹⁰ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu o'on ñoo nduta ñó'o ini copa na noq ió kiti chiká'ano ñoo dándaki ri. Ta kúu ni nakuin naá iin ní kúu va noq ió ri dándaki ri. Ta ñayuu ndéi ñoo ni kasá'a sei yi'i na yaa ná sa'a ña ndó'o téi níó ná, ¹¹ ta ni ka'an ndava'a na sa'a Ndios, na ió induú, chi ndó'o nda'o níó ná sa'a ña táni ñii ná. Tído ko ní nándikó ta'on ini na sa'a ña kini kee na.

¹² Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu iño ñoo nduta ñó'o ini copa na ini yuta ká'ano naní Eufrates, ta kúu ni ichi va takuií yuta ñoo. Ta kúu ni nono va ichi noq ya'a ndidaa rey ndéi chí noq xinkoo ndindii. ¹³ Ta ni xini ni kankuei espíritu kini yú'u koq ká'ano xí'in yú'u kiti chiká'ano kuendá ña u'u ñoo, xí'in yú'u ta kúu profeta to'on. Ta ndin oni espíritu kini yó'o ndaa táto'on k'i'o ndaa lá'o, ¹⁴ dá chi espíritu ña u'u vá kián, ta kua'a nda'o ña ná'ano kándéé espíritu yó'o kéean. Ta ko'an noq ndéi ndidaa rey noño'o yó'o, dá nditútán ra, dá ko'on ra naá ra xí'in Ndios tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií Ndios, na kándéé kée ndidaa tá'an ña'a.

¹⁵ Ta di'a kaá Ndios: “Yó'o ká'in xí'in ndó ña kasaj táto'on k'i'o kée iin ta kujíná. Sa'a ñoo ndiká'an ndi kúu ví na ndéi nduu, xí'in na ndaa dá'on ndixi na, chi noón kúu na o koo vichí ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xí'in ná xika'an noq ná”, kaá na.

¹⁶ Ta ni nditúti espíritu kini ndidaa rey ñoo iin xián noq naní Armagedón, ta to'on yó'o kúu to'on hebreo.

¹⁷ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu usa ñoo copa na noq tachi, ta táj ni kayu'ú iin na ini ve'e ño'o Ndios induú, nda noq ió na dándaki na ñoo, ta kaá na:

—Sa ni kuu va viti.

18 Ta n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a dión, ta kúu n̄i s̄a kūita tasa, ta tá'i ká'an n̄ayuu, ta ní'i xid̄o kúu ka'andi. Ta n̄i kasá'á táan noñó'o yó'o, ta kúu kini nda'o n̄i taan. Ni kuu ni hora k̄o ni taan ta'on dión noñó'o yó'o nda n̄i kasá'á ndéi n̄ayuu nda viti. 19 Ta n̄i chachi ñoo ká'ano sa'á ña n̄i'i téi n̄i taan, ta on̄i tá'i n̄i chachi ña. Ta ndidaá ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nación n̄i koon ndi'an. Dá n̄i ndusá'a ini Ndios ñoo ká'ano naní Babilonia, ña n̄i kasandaá kuu k̄i'o na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xid̄o nda'o ini n̄a xini ñaá ná. 20 Ta ndidaá yúku ndita ini taño'o xí'in yúku ndita noñó'o yó'o n̄i ndañó'o ní'ini. 21 Ta kúu ná'ano nda'o ñíñi n̄i koon nda induú satá ñayuu ndéi noñó'o, ta iin iin ña vee táto'on ok̄o sa'on kilo. Ta kúu n̄i ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'á ña n̄i koon ñíñi satá ná, dá ch̄i miian ndaa kuiti tandó'o ká'ano nda'o n̄i s̄a kian.

17

Kua'an iin ángel dándó'o na ní'o iin ñá'a díkó mií noq̄o t̄a

1 N̄i ndi'i, dá n̄i kii iin ángel tein ndin us̄a ángel, n̄a n̄i s̄a ne'e us̄a copa ñoo, dá n̄i kaa n̄a xí'in:

—Nak̄i chí yó'o, dá ná dána'l̄i noq̄on ndí kee Ndios dándó'o na ní'o ta'ána ñá'a xixi kée díkó mií noq̄o t̄a, ñá ió noq̄o tak̄uñi kua'a. 2 Xí'in ñá'a ñoo n̄i ya'a ndidaa rey ndéi noñó'o yó'o n̄i kee ra kuachi, ta ndidaa n̄a ndéi noñó'o yó'o n̄i daxini mií ná xí'in ndidaa kuachi kéeán —kaa n̄a.

3 Dá xí'in ñaxintóni ndáka na yu'u kua'an n̄a iin noñó'o i'chí. Ta ñoo n̄i xini kánóo iin ta'ána ñá'a satá iin kít̄i ch̄iká'ano, ta kua'á n̄i ndé'é rí, ta iin ní'í ñi r̄i n̄i nata'an tándaa to'on kini ña k̄ian ká'an ndava'a sa'a Ndios. Ta us̄a kúu ñi r̄i, ta ux̄i kúu ndíki r̄i. 4 Ta ndixi ñá'a ñoo dá'on ndí'i, ña dáka tá'an xí'in ña kua'a t̄oq̄n, ta n̄i nata'an iin ní'í ñi r̄i ñó'o ña'a oro, xí'in yuu luu ndaa xí'in perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta n̄i chit̄i inian ñó'o ndidaa ña kini xí'in ndidaa ña ka'an noq̄o kéeán xí'in r̄a k̄o kúu yí'an. 5 Ta taan ñá'a yó'o ndá'a iin kuu, ta ní k̄o iin kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an kuu yó'o: “Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúu naná ndidaa n̄a ñá'a díkó mií, xí'in naná ndidaa ña kini kua'an ió noñó'o.”

6 Ta n̄i xini ña xini ñá'a ñoo, ch̄i n̄i daxinián miían xí'in n̄i n̄a kúu ñayuu Ndios, xí'in n̄i n̄a n̄i xí'i sa'a Jesús. Ta kúu n̄i naá vá in̄i tá n̄i xini ña, ch̄i iin ña'a naá iní'o k̄ian kéeán.

7 Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'in yu'u:

—¿Ndiva'a naá inóon? Viti k̄ian ná ko'in kast̄o'in xí'ón ndi kua'an sa'á ñá'a káa, xí'in sa'a kít̄i ch̄iká'ano kánóoán káa, xí'in sa'a ndin us̄a ñi r̄i xí'in sa'a ndin ux̄i ndíki r̄i. Ta k̄o iin ta'on ná'á ña ko'in kast̄o'in xí'ón. 8 Tá'an kirí n̄i xinon káa s̄a tak̄i r̄i, tído k̄o tak̄i k̄a r̄i viti. Vat̄i xian daá, keta īj r̄i ini yá'i konó, noq̄o k̄o noq̄o sá tuu. Ndi'í ví, dá dánaá ñaá Ndios. Ta ndidaa ñayuu ndéi noñó'o yó'o, n̄a k̄o kándodó kuu noq̄o libro nda rá n̄i kasá'á sa'a ñayuu yó'o, tá'an libro noq̄o kándodó kuu ná ní'í ña kataki chíchí, noq̄n kúu n̄a naá ini tá ná koni n̄a ña kee kít̄i ñoo, dá ch̄i n̄i s̄a tak̄i r̄i, ta k̄o tak̄i k̄a r̄i viti, tído nataki tuku va rí.

9 Ta ña yó'o xínó'o ñaxintóni, dá kandaan inon ndi dándáki'an. Ndin us̄a ñi r̄i kúu us̄a yúku, ta ñi r̄i yúku ñoo ió ñá'a káa. 10 Ta kúu ta'anian us̄a rey. Ta s̄a n̄i kuéi va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin k̄a r̄a káman̄i natiin ra choon. Tído tá ná kasandaá kuu dáá ñóo, cháa nda'o tiempo kánian dándáki ra. 11 Ta mií kít̄i n̄i s̄a tak̄i ñoo, ta k̄o tak̄i k̄a r̄i viti, kirí yó'o kúu rey kúu on̄a, ch̄i nákaa r̄i tein ndin us̄a rey yó'o, ta naá r̄i kee Ndios.

12 Ta ndin ux̄i ndíki n̄i xinon káa kúu ux̄i rey, ta k̄o ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído ndáda iin hora va kane'e ra choon xí'in kít̄i ch̄iká'ano káa. 13 Ta

iin t'ón vá nakani ini ndin uxí rey ñoo, sa'á ñoo naki'o ra choon né'e ra noo ndá'a kiti chiká'ano ñoo. ¹⁴ Ta rey yó'o xí'in kiti yó'o naá xí'in na kúu léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'in rá, dá ch'i mií ná kúu sato'o noo ndidaá sato'o, ta mií ná kúu rey noo ndidaá rey. Ta na ndíta xoo na kúu na n'i kana mií ná xí'in na n'i kaxi mií ná, xí'in na ndíta toon xí'in ná.

¹⁵ Ta n'i kaa ta'ani ángel ñoo xí'in yu'u:

—Takuij n'i xinon ñó'o noo ió ñá'a díko mií ñoo, kúu ndidaá tá'an ñoo, xí'in ñayuu kua'a, xí'in iin rá iin nacióon, xí'in na ká'an iin rá iin yú'u. ¹⁶ Ta ndin uxí ndiki n'i xinon diní kiti ñoo, xí'in mií rí kúu ra koni u'u ñá'a díko mií noo tá'a ñoo, ta dánkoo nda'í ñáa rá, ta taxí vichí ñáa rá, ta keí yí'í ra koñoan, ta chiñó'o ñáa rá. ¹⁷ Dá ch'i k'i'ó dión n'i chikáa Ndios ini ra ña kían kee ra ña kóni mií ná. Sa'á ñoo naki'in tá'an ña nakani ini ra, dá naki'o ra choon né'e ra noo ndá'a kiti chiká'ano ñoo, dá ná xinkoo to'on k'i'ó ká'an to'on Ndios. ¹⁸ Ta ñá'a n'i xinon káa kúu ñoo ká'ano, ña kían kómí choon satá ndidaá rey dándáki noño'ó yó'o.

18

Di'a ni kuu tá ni naá ñoo Babilonia

¹ N'i ndi'i, dá n'i xiniij konoo iin ka ángel vei na nda induú, ta ká'ano nda'o choon né'e na vei na, ta kúu n'i naye'e ndaa oon ví noño'ó yó'o n'i kee na, dá ch'i ndato nda'o yé'e na. ² Ta kúu n'i'í nda'o tá'i n'i kayu'u ná, ta kaá na:

—Sa n'i yaá va ñoo ká'ano Babilonia, sa n'i yaá va ñoo ká'ano Babilonia. Ta n'i nduuan cho'o ña u'u, ta n'i nduuan ká'o noo ñó'o ndidaá tachi kini, ta n'i nduuan táka ndidaá tá'an laa kini ndaa, kirí kúu laa tikini. ³ Dión n'i ndo'o ñoo ñoo, dá ch'i n'i xí'oan vino, kirá kúu kuachi ka'an noo, noo na ndéi iin rá iin nacióon, dá n'i xí'í na ra. Ta ndidaá rey ñayuu yó'o n'i ya'a n'i kee kuachi xí'in ñoo yó'o. Ta ndidaá tá'a náka'an nda'í ndéi noño'ó yó'o n'i kekuiká rá mií rá, dá ch'i n'i xiin ñoo ñoo ndidaá ña'a xínño'án noo rá, dá keean kuachi ka'an noo, dá ndinoo iniañ.

⁴ Dá n'i seido'i n'i ka'an tachi iin ka na n'i ka'an chí induú, ta kaá na di'a:

—Ndo'ó, na kúu ñayuu mií, kankuei ndó ñoo xañ, dá ná dá'a ni kuei ndó noo kuachi kée na ndéi xañ, dá kían ná dá'a ni ndo'o níq ndo kee tandó'ó vei ndo'o ñayuu xañ. ⁵ Dá ch'i ndidaá kuachi kée na n'i xinkoo nda induú, tído viti ndékuendá Ndios sa'a iin rá iin ña kini kée na. ⁶ Sa'á ñoo kua'an ndo nandío né'e ndó noo na ñoo káa ndidaá ña'a n'i kee na xí'in ndó. Ta noo iin rá iin ña kini n'i kee na ñoo ñoo xí'in ndó, kua'an ndo kee ndoan u'u ta'ándá xí'in ná. Ta kua'an ta'ani ndó taán ndo u'u ta'ándá ndirá ova cháa ka o duú ndiróon n'i xí'í na noo mií ndó, ta naki'o ndó ra nooan. ⁷ Ta sa chindaya'í ñoo yó'o mián, ta sa katoóan keeán kuachi ka'an noo. Táto'on sa keeán kuachi, k'i'ó dión k'i'ó ndó ña ndo'o níman, ta k'i'ó dión ta'ani k'i'ó ndó ña ná kuakián. Dá ch'i sa kuryíi ñoo yó'o xí'in mián, ta kaáan: “Yó'o ió'í kúu'í iin reina, ta ko kúu ta'oin iin ña kuáan, ta ni iin kuu ta'ón o kuákii.” ⁸ Ta sa'á ña ká'an dión, sa'á ñoo iin t'ón daá vá kuu kasaa kue'e sataañ, ta kuu ndi'i de'e ñooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xí'in ñó'o ké'í ita ke'í ña, dá ch'i ná'ano nda'o ña'a kee Ndios, na kúu sato'o yo, ta mií ná keyíko sa'an.

⁹ Ta ndidaá rey dándáki noño'ó yó'o, tá'an ra n'i ya'a n'i kee kuachi xí'in ñoo yó'o, tá'an ra n'i sa ndei dii xí'an, roón kúu ra kuaki, ta nda'í ka'an ra sa'an tá ná koni ra ña iin ndichi ño'oma'á toón ké'í ña. ¹⁰ Ta xiká nda'o kuita ra sa'á ña yu'u ra ña ké'í ñoo ñoo, ta kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano Babilonia káa, nda'í kúu vían, ña kúu ñoo ndakí, dá ch'i iin hora di'a n'i naá ndí'an n'i kee Ndios.

¹¹ Ta nda'í kuaki ndidaá tã náka'án nda'í ndéi noño'ó yó'o, ta nda'í ka'an ra sa'a ñoo yó'o, dá chĩ kọ ín ka kuiin ña diko rá tãto'on ki'o sa kee ñoo yó'o, ¹² dá chĩ va'a nĩ sa xiian ña nĩ kava'a xí'ín oro, xí'ín ña nĩ kava'a xí'ín plata, xí'ín ña nĩ kava'a xí'ín yuu luu ndáa, xí'ín perla, xí'ín dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón, xí'ín dá'on seda, xí'ín dá'on kua'á nij, xí'ín yito támi sá'an, xí'ín ndidaá ña nĩ kava'a xí'ín no'lo yokó elefante, xí'ín ña nĩ kava'a xí'ín yito va'a, xí'ín ña nĩ kava'a xí'ín kaa kuáán, xí'ín ña nĩ kava'a xí'ín kaa oon, xí'ín ña nĩ kava'a xí'ín yuu ndato naní marmol, ¹³ xí'ín canela, xí'ín ndúta támi sá'an, xí'ín dusa, xí'ín duku támi sá'an, xí'ín dusa kuxi támi sá'an, xí'ín vino, xí'ín siti, xí'ín harina ndato, xí'ín tirió, xí'ín kirí xío vee, xí'ín borrego, xí'ín kuéi, xí'ín carreta, xí'ín ñayuu kéchóon, xí'ín nio ñayuu. ¹⁴ Ndidaá kui'i va'a sa kaotoó ñoo kaa nĩ kuxiká vá noqan viti. Ta ndidaá ña va'a xí'ín ña ndaya'i nĩ kuxiká vá noqan, ta ni iin kuq ka o konian ndidaá ña yó'o.

¹⁵ Ta ndidaá tã náka'án nda'í xí'ín ña va'a yó'o nĩ kekuiká rá mií rá nĩ kee ñoo ñoo, dá chĩ sa xiin va'an noq rá. Ta xiká nda'o kakuita ra sa'a ña yu'ú ra ña kéi ñoo ñoo, ta nda'í kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, ¹⁶ chĩ kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu ví ñoo sa ndixi dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón xí'ín dá'on kua'á nij, ta nĩ sa komián ña'a oro xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla, ta sa kaa táyííán. ¹⁷ Nda'í kúu víán, dá chĩ iin hora di'a nĩ naá ndí'i ña kujká sa komián —kaa ra.

Ta ndidaá ra dáka'ka barco xí'ín ra chindeé tá'an xí'ín rá, xí'ín ndidaá ka tãa kéchóon noq taño'o kakuita nda noq xiká ñoo ¹⁸ kande'é rá ín ño'oma toón kéi ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ñoo ko ní kándeé ki'in tá'an xí'ín ñoo ká'ano káa.

¹⁹ Ta chikodó rá ñoyaká ño'ó dinĩ rá, ta kayu'ú rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, chĩ kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu víán, chĩ ñoo káa nĩ kedaá xí'ín ndidaá tã kómí barco, dá nĩ kekuiká rá mií rá xí'ín ña kujká ió noqán. Tido iin hora di'a nĩ naá ña —kaa ra.

²⁰ Sa'a ñoo kadii iní ndo'ó, na ndéi induú, sa'a ña ndo'ó ñoo ñoo dión, ta kadii iní ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ndo'ó, na kúu apóstol, xí'ín ndo'ó, na kúu profeta, dá chĩ sa nĩ dandó'o Ndios nio ñoo ñoo sa'a ña nĩ keeán xí'ín ndó.

²¹ Dá nĩ tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa tãto'on ki'o káa iin yuu molino. Dá nĩ dakána na ña noq taño'o, dá nĩ kaa na:

—Tãto'on ki'o ndéé téi nĩ kankao yuu káa, ki'o dión ndo'o ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ña, ta ni iin kuq ka o nándio qoan. ²² Ta ni iin kuq ka o kueidó'o yó dáka'a na ñoo káa yaa xí'ín arpa, ni ó káta ka na, ni flauta ni trompeta ka o tuq na, ta ni ra ti'a kava'a ña luu ndáa o kándeí ka, ta ni ña xido molino o kueidó'o ka yo ñoo ñoo. ²³ Ta ni ño'ó íti ka o kéi ñoo káa, ta ni o kueidó'o ka yo kantó'on na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, chĩ tã sa náka'án nda'í sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra tã ndaya'i noq na ndéi ñayuu yó'o, ta nĩ danda'í na ñoo ñoo ndidaá tá'an nacióon xí'ín ña tadí. ²⁴ Ta ñoo káa sa sati na nij ndidaá profeta xí'ín nij ñayuu Ndios xí'ín nij ndidaá na nĩ sa'áni ná ñayuu yó'o.

19

¹ Nĩ ndi'i, dá nĩ seido'i tái ká'an kua'á nda'o ñayuu chí induú, ta kaá na:

¡Aleluya, na ká'ano kúu Ndios, sato'o mií yó!

Mií ná kúu na dáka'ki ñaá,

mií ná natiin ñaño'ó xí'ín to'on ndato xí'ín ndidaá choon,

² dá chĩ keyiko ndaa na, ta keyiko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu,

sa'a ñoo nĩ keyiko na sa'a ña kini nĩ kee ña'a xixi kée dikó mií noq tã,

dá **chì** **nì** d̄atúúán ndidaá ñayuu ndéi noñó'o,
 sa'á ñoo **nì** ya'a na **nì** kee na kuachi.
 Ta **nì** ñaki'in ya'i Ndios noo ñá'a ñoo
 sa'á ña **nì** sataa **nì** ñayuu sa xino kuáchí noo ná.

³ Dá **nì** kaa tuku ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Aleluya! **Chì** ño'oma tóon kána noo kéj ñoo ká'ano ñoo. Ta daá kuití kana ña.

⁴ Ta ndin oko komi ta sa'ano ñoo xí'in ndin komi ña takí ñoo **nì** sa kujta xití,
 dá **nì** sa ndaño'o na Ndios, na ío dándáki noo téj ñoo, ta kaá na:

—¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

⁵ Dá **nì** seido'i **nì** ka'an na nda noo ío Ndios dándáki na noo téj ñoo, ta kaá na:

Ndidaá tá'an ndo'ó, na xínkuáchí noo Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñaa ndo'ó, na yu'ú ni'ini ñaa,

á mií ndó yatá ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

⁶ **Nì** ndi'i, dá **nì** seido'i táj ká'an kuá'a nda'o ñayuu, ta noo ká'an na ní'i
 tátò'on kì'o ní'i xido xika takuii ini yuta, ta ní'i ta'ani tátò'on kì'o ní'i tá káyulu'
 dai, ta kaá na:

Aleluya, dá **chì** dándáki sato'o yo Ndios,

na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

⁷ Ná kadij inio, ta ná kandeí dij yo, ta nakì'o yó ñaño'ó noo ná,

dá **chì** sa **nì** kasandaá va kuu tanda'a na kúu léko xí'in ñadi'í na,

ta sa ío nduu va ñadi'í na ña kían tanda'a ná xí'in ná.

⁸ **Chì** **nì** ñaatiin ñadi'í na dá'on táyí ndáa, ta ndato kuxí ña, ta ndato yé'an.

Dá **chì** ña dándáki dá'on táyí ndáa ñoo kúu ndidaá ña va'a **nì** kee ñayuu Ndios.

Ndiká'an ví na ko'on kadini víko noo tanda'a na kúu léko

⁹ Dá **nì** ka'an ángel ñoo xí'in yu'u:

—Taa ña ko'in ka'in xí'ón: “Ndiká'an ví na **nì** ñakana Ndios ko'on kadini víko noo tanda'a na kúu léko.”

Dá **nì** kaa ta'ani na xí'ín:

—Míian ndaa kuiti to'on mií Ndios kían ká'in xí'ón —kaá na.

¹⁰ Dá **nì** sa kuíin xití noo ná, dá **nì** ka'in kandaño'í na. Tído **nì** kaa na xí'ín:

—Ná dá'a ni keeón dión, dá **chì** iin ta xino kuáchí dáó xí'in vóon noo Ndios kúu yu'u, tátò'on kì'o kée dao ka ñanón, na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús. Kua'an kandaño'o iin tó'ón dinj Ndios. **Chì** to'on ndaa Jesús kían dátogñ ñaxintóni profeta, dá ká'an na sa'á ña vej koo.

Yó'o ñi karxóo iin na kánóo iin kuéj kuxí

¹¹ Dá **nì** xinií **nì** nono induú, ta kúu **nì** xinií iin kuéj kuxí, ta kánóo iin ta'a sata rj, ta nani ná, Na Kéndúsá'ano, Na Ndaa. Díon nani ná, dá **chì** keyíko ndaa na, ta ko naá ndava'a na xí'in ni iin tó'ón ñayuu. ¹² Tátò'on kì'o ndé'é ño'ó ita, kì'o dión ndé'é nduchi nóo na. Ta kuá'a nda'o corona kándodó dinj ná. Ta né'e na iin kuu, tído ko íin ta'on kátóni ini ndi kóni kaa kuu ñoo, sava'a iin tó'ón mií va ná ná'a. ¹³ Ta ndixi na iin dá'on **nì** ñakuchi **nì**. Ta nani ná, To'on Míi Ndios. ¹⁴ Ta kuá'a nda'o tu'u soldado Ndios ndéi induú tákue ra vej ra sata na kánóo kuéj kuxí ñoo. Táyí nda'o ndáa dá'on ndato kuxí ndíxi ra vej ra, ta kándodó ta'ani ra kuéj kuxí vej ra sata ná. ¹⁵ Tárnee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñayuu ndéi iin rá iin nación xí'án. Ta xí'in vara kaa dándáki ñaa ná. Ta mií ná ko'óni uva xí'in sa'a ná, dá kana ndúta rj. Ta kirá yó'o dándáki ña xido nda'o ini Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a. ¹⁶ Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuu, ta dij'in na viti ndá'a ña. Ta kuu yó'o kaá di'a: “Rey noo ndidaá kúu rey, Sato'o noo ndidaá kúu sato'o.”

17 Nj ndi'i, dá nj xinij íin iin ka ángel noo ndindii, dá nj kayu'u ángel ñoo, dá kaá na xí'in ndidaá laa tánee me'í induú:

—Nakij ndidaá ndo'ó nditúti ndi'i ndó kadíni va'a ndó koño kee Ndios, 18 dá chj ko'on na kí'o na koño rey kei ndo, xí'in koño ta dándáki soldado, xí'in koño ta ndaki xí'in koño kuéi xí'in koño ra ni sa ndodó rí, xí'in koño ndi ndáa mií vá ñayuu, á mií ná kúu ná sato'o o mií ná kúu ná na ñó'o tixi ndá'a sato'o, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

19 Ndi'i, dá nj xinij kítj chiká'ano ñoo xí'in ndidaá rey dándáki noño'o yó'o xí'in soldado ra. Ndidaá tja yó'o nj nditúti naá xí'in na kánoo sata kuéi kuxi ñoo, xí'in soldado Ndios veí xí'in ná ñoo. 20 Dá ví nj kankao kítj chiká'ano ñoo xí'in profeta to'ón ñoo noo ndá'a ná. Ta profeta ñoo kúu ra sa kandeé sa kee ña ná'ano noo ñayuu nj kee kítj ká'ano ñoo, ta dión sa danda'í ra na nj natiin tóni kítj ñoo, ta nj sa ndañ'o na na'áná rj. Dá nj dakána ni'ini Ndios kítj ñoo xí'in profeta to'ón ñoo ini takuij kúu ñó'o ita xí'in azufre. 21 Ta dao ka tja ñoo nj xí'í nj kee espada tánee yú'u na kánoo kuéi kuxi ñoo. Dá nj ndutú'u ndidaá laa nj séi rj koño tja ñoo nda nj ndinoo ini rj.

20

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

1 Nj ndi'i, dá nj xinij konoo iin ángel veí na nda induú, ta né'e na nda'á kaá yé'é yáí konó, noo koó noo sá tuu, ta né'e na iin cadena chikáni veí na. 2 Dá nj kandeé ná nj tiin na kirí kúu koó ká'ano ñoo, kirí naní Satanás, kirí kúu tímí'á, ta nj so'oni ná rí xí'in cadena né'e na ñoo, dá ná kankido rj iin mil toon kuia. 3 Ta nj dakána na rj nda maá ini yáí konó ñoo, ta nj sadi ná yé'án, ta nj kani na sello yé'án, dá ná dá'a ni konó ni iin to'ón ñayuu noo nj sadi na, dá kían ná dá'a ka ni keta rí danda'í rj ni iin ka nación nda ná xinkoo iin mil kuia. Tá nj ndi'i, dá kánian ndaxi rj cháá tiempo.

4 Dá nj xinij ndita téj ta sa'ándá choon, ta ñoo nj nandei ndidaá na nj natiin choon ña keyiko na sa'a ñayuu. Ta nj xini ta'anii níj na nj ta'andá dikó sa'a ña sa xí'o ndaa na kuendá sa'a Jesús, xí'in sa'a ña kándisa na to'on Ndios. Na yó'o kúu na ko ní sá ndañ'o kítj chiká'ano ñoo, ta ni na'áná rj, ta ni tóni rj ko ní ñani taan na ni ndá'a ná. Ndidaá na yó'o nj nataki, ta nj ni'í ná ña dándáki na xí'in Cristo iin mil toon kuia. 5 Chj na yó'o kúu na mií noo nj nataki. Tído dao ka na kúu ndij, o nátaqui ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia. 6 Ndiká'án ví na nataki mií noo, ta kakuu ta'ani na na ij, dá chj o koni ta'on na kuu na ta'ándá kúu uu. Dí'a ni'í tá'í ná kakuu na dutj mií Ndios xí'in dutj Cristo, ta dándáki na xí'in ná iin mil toon kuia.

Dí'a koo tá dákána Ndios tímí'á nda maá ini taño'o noo kéj ita ñó'o xí'in azufre

7 Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoo, dá ví ndaxi tímí'á yáí konó noo ndadi ni'ini rí. 8 Dá ví keta rí kanoo rí danda'í rj na ndei ndidaá nación ñó'o ndin komj xoo tachj noño'o. Nda noo kúu kuendá Gog xí'in nda noo kúu kuendá Mago kanoo rí danda'í rj ñayuu, dá nditúti rí na, dá ko'on na xí'in rí naá rj xí'in ñayuu Ndios. Táto'on kua'a kúu ñotí ndéi yu'u taño'o, kí'o dión ví kua'a kakuu ñayuu nditúti rí. 9 Chj nj kii na iin rá iin xoo ñayuu, nda noo xíká cháá ka, dá kaó noo na ñoo noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo kúu ñoo manj noo Ndios. Tído dákoon Ndios ñó'o kéj ita sata ná, dá naa ndí'í na. 10 Ta tímí'á, kirí nj danda'í ñayuu ñoo, dákána ñaa Ndios ko'on rj nda maá ini taño'o noo sá'ano ita ñó'o xí'in azufre, noo nákaá kítj chiká'ano ñoo xí'in profeta to'ón ñoo. Ta daá kuití ndo'o naní níj rj nduu ñoo xí'in profeta ñoo.

Ió Ndios iin téi kuxí, ta keyíko na sa'a ñayuu

¹¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin téi kuxí ká'ano, ta nj xini ta'anii na ió dándáki ñoo. Ta nj naá noño'ó xí'ín induú noó na ió ñoo, ta ni iin t'ón ta'on xián ko ní nátu kaan. ¹² Dá nj xinij ndita ndidaa na nj xi'i, na ndaya'i xí'ín na ko ndaya'i noo Ndios. Dá vi nj nono ndidaa libro ñoo. Ta nj nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúu libro noo kándodó kuu na nj'i ña kataki chíchí ná. Dá vi nj keyíko sa'a iin rá iin na nj xi'i ñoo táto'on káa rá ió ña kándodó noo dao ka libro ñoo, chí nj keyíko na sa'a ña nj kee na. ¹³ Ta nj nakí'o taño'o ndidaa ñayuu nj xi'i ñoo noo ra. Ta nj nakí'o ta'ani ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, ndidaa tá'an ñayuu ñoo tixi ndá'an. Ta nj nakí'o ta'ani yáí ndji ndidaa ndji ñoo iniañ. Dá vi nj keyíko sa'a iin rá iin na táto'on kí'o káa rá ió ña'a nj kee na. ¹⁴ Ta ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, xí'ín yáí ndji nj sata Ndios ña kua'an ini takují kúu ñoo ita. Ña yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoo ta'ándá kúu uu. ¹⁵ Tá'an na ko kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu na nj'i ña kataki chíchí ñoo, noón kúu na nj dakána Ndios ini takují kúu ñoo ita.

21

Kava'a Ndios iin noño'ó saá xí'ín induú saá

¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin induú saá xí'ín iin noño'ó saá, dá chí induú mií noó xí'ín noño'ó mií noó nj ya'a vaan kua'an, ta koó ka va taño'o nákaa. ² Dá nj xinij mií yu'u, Juan, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kúu ñoo ij. Ta nj xinij konooan vej ña nda induú nj kee mií Ndios, ta luu nj kenduuan mián táto'on kée iin ña'a nj kenduu mií vej natiin yíñan. ³ Dá nj seido'i nj kayu'u iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaan kúu ve'e ñoo Ndios, ta viti ñan noo ndéi ñayuu na, dá chí koo na xí'ín ñayuu na, ta kakuu na na ñoo mií Ndios, ta kanoo mií Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná. ⁴ Ta dánayaa Ndios ndírnoo ñayuu na. Ta o kuú ka na, ta ni o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka níó ná, dá chí ndidaa ña'a sa ndo'o na tá sata nj kexoo vaan.

⁵ Dá nj kaa na ió dándáki noo téi ñoo:

—Kande'é ndó, yu'u kúu na ndésaa ndidaa tá'an ña'a.

Dá nj kaa na xí'ín yu'u:

—Taa ndidaa ña yó'o, dá chí ndino'o ña ndaa kíñ ká'ín, ta miñ ndaa koan.

⁶ Ta nj kaa ta'ani na xí'ín yu'u:

—Sa nj kuu va viti. Yu'u kúu to'on mií noó xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na mií sa'a xí'ín na noo ndí'i. Tá ió iin káa na íchí ini, nakí na noó yu'u, dá kí'o oon yu'u takují kána ndita ko'o na, kirá xí'o ña kataki chíchí ná. ⁷ Ta ndi ndaa na nj kandeé nj xinkuei, noón kúu na natiin ndidaa tá'an ña va'a noó yu'u, dá chí yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu de'e noó yu'u. ⁸ Tído ñayuu ko ndéé iní, xí'ín na ko kándisa yu'u, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na sa'áni ndji, xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yíí ná, xí'ín na tadí, xí'ín na ndáño'o yokó xí'ín ndidaa na to'ón, noón kúu na nj ni'í tá'í ña kaño'o na ini takují kúu ñoo ita xí'ín azufre. Ña yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúu uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoo Jerusalén saá

⁹ Nj ndi'i, dá nj kixi iin ángel nákaa tein ndin usa ángel nj sa ne'e ndin usa copa nj chí'tí nj sa ñoo tándó'ó sa nj ya'a ñoo, dá nj kaa na xí'ín:

—Nakí chí yó'o di'a, dá ko'ín dána'í nooon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúu léko ñoo.

10 Dá ndáka nā kúú Espíritu Ndios yu'u nī sa'ān nā dinī iin yúku ká'ano dikó iin ñóó, dá nī daná'a nā iin ñoo ká'ano nda'o noqí, ta ñoo ñoo kúú ñoo ij, ñā kúú ñoo Jerusalén, ñā kíān kōnoo veī ndā induu nī kee Ndios. 11 Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoo ñoo tátō'on kī'o ndato náye'e ndaa mií Ndios. Ta nádíon ñā tátō'on kī'o nádíon yuu ndato xíxi díon, ta ndé'án tátō'on kī'o ndé'é yuu naní jaspe, chí yé'án tátō'on kī'o yé'e yuu tátá. 12 Ta ndíkā ndā'o náó nī kaq noo ñoo ñóó, ta dikó ndā'o ñā, ta uxī uu kúú yé'án, ta ndíta iin iin ángel yé'án, ta iin rá iin yé'án ñoo tándaa iin rá iin kuū ndin uxī uu de'e ʔaa naní Israel. 13 Ta chí xoo noq xínkōo ndīndii ñó'o onī yé'án, ta chí xoo norte ñó'o ta'ani onī yé'án, ta chí xoo sur ñó'o ta'ani onī yé'án, ta chí xoo noq sá nóo ndīndii ñó'o ta'ani onī yé'án. 14 Ta uxī uu kúú yuu sa'a náó ñoo ñóó, ta iin rá iin yuu sa'a náó ñoo tándaa iin iin kuū na kúú apóstol, nā sá xionoo xí'in nā kúú léko.

15 Ta né'e ángel ñoo iin vara oro, dá chikī'ó nā ñoo ñóó, xí'in yé'án xí'in náó ñā. 16 Ta komī xoo kúú ñoo ñóó, ta ñā ndíkāan xí'in ñā kánján, iin nóó vá ndāaan. Dá nī chikī'ó nā ñā xí'in vara oro ñóó, ta uu mil komī ciento kilómetro kúú ñā kánján, ta uu mil komī ciento kilómetro kúú ñā dikóan, ta uu mil komī ciento kilómetro kúú ñā ndíkāan. 17 Ta nī chikī'ó nā náó ñā, ta kíān onī diko uxī komī metro tátō'on kī'o chikī'ó ñāyuu, chí kī'o díon nī chikī'ó ñāá ángel ñóó. 18 Ta yuu nī kava'a náó ñóó kúú yuu naní jaspe. Tído mií ñoo ñóó nī kava'a xí'in oro ndino'o, ta díon ñā tátō'on ndato díon yuu tátá. 19 Ta yuu sa'a náó ñóó nī kava'a xí'in yuu luu ndáa, ta yuu sa'a náó mií noq nī kava'a xí'in yuu naní jaspe, ta ñā kúú uu nī kava'a xí'in yuu naní zafiro, ta ñā kúú onī nī kava'a xí'in yuu naní ágata, ta ñā kúú komī nī kava'a xí'in yuu naní esmeralda, 20 ta ñā kúú o'on nī kava'a xí'in yuu naní ónice, ta ñā kúú iñq nī kava'a xí'in yuu naní cornalina, ta ñā kúú usā nī kava'a xí'in yuu naní crisólito, ta ñā kúú onā nī kava'a xí'in yuu naní berilo, ta ñā kúú iin nī kava'a xí'in yuu naní topacio, ta ñā kúú uxī nī kava'a xí'in yuu naní crisopraso, ta ñā kúú uxī iin nī kava'a xí'in yuu naní jacinto, ta ñā kúú uxī uu nī kava'a xí'in yuu naní amatista. 21 Ta uxī uu yé'é ñóó nī kava'a xí'in uxī uu perla, sa'a ñóó iin rá iin yé'é ñóó kúú iin perla. Ta keí oro kúú keí ñó'o ñoo ñóó, ta yé'án tátō'on yé'e yuu tátá.

22 Ta ni iin tó'on ve'e ño'o kō ní xinúj iin ñoo ñóó, dá chí sato'o yō Ndios, nā kándéé kée ndidaá ñā'a, noqón vá kúú ve'e ño'o ió ñoo ñóó, xí'in nā kúú léko. 23 Ta kō xínñó'ó ta'on ñoo ñóó ndīndii, ni yoq, dá katoq, dá chí mií vá Ndios dáye'e sa'a ñā ndato téi nā, ta mií léko ñóó kúú ñó'ó dátoq iin ní ñoo ñóó. 24 Ta ñāyuu nī kākī ndéi iin rá iin naciōn kanoo noq náye'e ndaa ñoo ñóó, ta ndidaá tá'an ñā kuiká xí'in ñāñó'ó nakī'o ʔa sá kuu rey noñó'ó yó'o noq ñoo ñóó. 25 Ta ni iin kuū ʔa'ón q ndādí yé'án, dá chí ni iin kuū ká q kuaá ñóó. 26 Ta kane'e na ndidaá ñā kuiká xí'in ñāñó'ó nī sá komī iin rá iin naciōn ko'on nā nakī'o naan noq ñoo ñóó. 27 Ta ni iin tó'on ta'on ñā yakó q kúu ku'u ñoo ñóó, ni nā kée ñā kini, ni nā ʔó'on. Sava'a nā kataki chíchí kándodó kuū noq libro nā kúú léko, noqón vá kúú nā kuu ndu'u ñoo ñóó.

22

1 Nī ndi'i, dá nī daná'a ángel ñóó iin yuta ndato ndā'o noqí. Ta yuta ñóó xíka ʔakují xí'o ñā kataki yo, ta ndato yé'e rá tátō'on kī'o yé'e yuu tátá. Ta ʔakují yó'o kána mií ʔixi noq ió Ndios dándáki na xí'in nā kúú léko. 2 Ta me'í keí nákaa mií ñoo ñóó ndákaa yuta ñóó. Ta ndíta yíto ndin nduu xoo yu'ú yuta ñóó, ta yíto ñóó xí'o ñā kataki yo. Ta iin rá iin yoq xí'o rá kuí'i, chí uxī uu ta'ándá xí'o rá kuí'i noq kuíā. Ta ndá'a yíto ñóó kúú tata nduva'a ñāyuu ndéi iin rá iin naciōn. 3 Ta ni iin ká chí'an q kóo noq ñāyuu kandeí ñóó. Ta ñóó kuin téi

noo koo Ndios dándáki na xí'ín na kúú léko, ta koni kuáchí ñayuu na noo ná. ⁴ Ta koni túu na noo Ndios, ta kanda'a kuú mií Ndios taan na. ⁵ Ta ni iin kuú ta'ón o kuaá ñoo ñoo. Ta ni o kón'í'ó ká na ni iin tó'ón ñó'o katoon noo ná, ni ndindii, dá chî mií vá Ndios, na kúú sato'o yo, katoon noo ná. Ta daá dándáki kuíi Ndios.

Sq kuyati va ña nandío koo Jesús kasaq na

⁶ Dá ñi kaa ángel ñoo xí'ín:

—Ña ndaa kúú to'on yó'o, ta miían ndaa xinkoo noo ká'an. Sa'á ñoo sato'o yo Ndios, na kúú Ndios xí'o ña kándaq ini na kúú profeta na sa'a ndí kían koo, noón kúú na ñi tanda'á iin ángel kéchóon noo ná noo yo'ó, dá dána'a na noo ñayuu mií ná sa'a ndidaa ña yati vei koo, ña kúú ña kánian koo.

⁷ —Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaaj —kaá Jesús.

Ndiká'án ví na né'e va'a ndidaa to'on nákani libro yó'o sa'á ña vei koo.

⁸ Ta mií yu'u, Juan, kúú na ñi seídó'o ndidaa ña yó'o, ta ñi xinií xí'ín nooí ña. Tá ñi ndi'i ñi seídó'i ña, ta ñi xinií ña, dá ñi sa kuíin xitíi kua'ín kandaño'i ángel, na ñi dána'a ndidaa ña yo'o nooí. ⁹ Dá ñi kaa na xí'ín:

—Koo, ná dá'a ni keeón dión, dá chî iin na xinkuáchí daó xí'ón kúú yu'u, tát'o'on kí'o kée dao ka ñanon, na kúú profeta, xí'ín to'on kée na ndíta toon xí'ín to'on dána'a libro yó'o. Kua'án kandaño'o iin tó'ón diní mií Ndios.

¹⁰ Ta ñi kaa ta'ani na xí'ín:

—Ná dá'a ni kadon libro yó'o xí'ín sello, dá chî sa yati ñó'ó vá vei koo ña kásto'an sa'a. ¹¹ Sa'á ñoo na ko kúú ñayuu ndaa, ta kí'o dión ná kakuu ij vá ná. Ta na kúú ñayuu kini, ná kee ij vá ná ña kini. Ta na kendaq, ná kendaq ij vá ná. Ta na ió vii noo Ndios, ná koo vii ij vá ná.

¹² —¡Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaaj! Ta chiyá'avii iin rá iin ñayuu tát'o'on kí'o kaa choon ñi kee na. ¹³ Yu'u kúú to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúú na mií sa'a xí'ín na noo ndí'i. Yu'u kúú na mií noo, ta yu'u kúú na noo ndí'i —kaá Jesús.

¹⁴ Ndiká'án ví na ñi dandóo dá'on ndíxi na, dá chî ió íchi ná ña kían kei ná kuí'i kána noo yíto, kirá xí'o ña kataki yo. Ta ió ta'ani íchi ná ku'u na iin rá iin ye'é ñoo ñoo. ¹⁵ Tído sata vé'e va kandoo tina, xí'ín na tadí, xí'ín na kée kuáchí xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yíi ná, xí'ín na sa'ání ndii, xí'ín na ndáño'o yoko, xí'ín ndidaa na kátoó dándá'í dao ka ñayuu.

¹⁶ —Mií yu'u, Jesús, kúú na ñi tanda'á iin ángel kéchóon nooí, dá kí'o ndaa na kuendá sa'a ndidaa ña yó'o noo ndidaa na kúú kuendá mií. Yu'u kúú na ñi kii tein na ve'e rey David, ta yu'u kúú tiñoon ndato xinkoo tá kua'an tuu —kaá na.

¹⁷ Ta kaá na kúú Espíritu Ndios:

—Nakíi.

Ta kaá ta'ani yó, na kúú ñadi'í Jesús:

—Nakíi ní.

Ta ndo'ó, na seídó'o to'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakíi ní.

Ta ndo'ó, na íchi ini, nakíi ndo. Ta ndi ndaa ndó ká'an ko'o takuii, dá kían ko'o oon ndó takuii xí'o ña kataki yo.

¹⁸ Sa kásto'in xí'ín ndidaa tá'an na seídó'o to'on tánda noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí kían koo chí noo, ña tá ñi chĩndaa noo ná ñi chikodó ná cháá ka to'on noo tuti yó'o, dá kían tanda'á Ndios ndidaa tá'an kue'e kiian noo ná, ña kían ká'an libro yó'o sa'a. ¹⁹ Ta tá ñi chĩndaa noo ná ñi dítá ná dao to'on tánda noo libro yó'o, ña ká'an sa'á ña vei koo, dá kían ko'on ta'ani Ndios dítá

ná kuꝯ ná, ñá kánóo noꝯ libro noꝯ kándodó kuꝯ ñá kataki chíchí, ta o kónó ná ñá kandeí na ñoo ií ñoó, ñá ká'an libro yó'o sa'a.

²⁰ Mii ñá xí'o ndaa kuenda sa'a ñá yó'o kúú ñá kaá di'a:

—Miían ndaa kuiti yachí va kasaai.

¡Dión ná koo! ¡Nakíí ní, Jesús, mii ní ñá kúú sato'o ndu!

²¹ Ná koo ñá maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.